R. P. FRANCISCI

SUAREZ

E SOCIETATE JESU

OPERA OMNIA

EDITIO NOVA, A CAROLO BERTON,

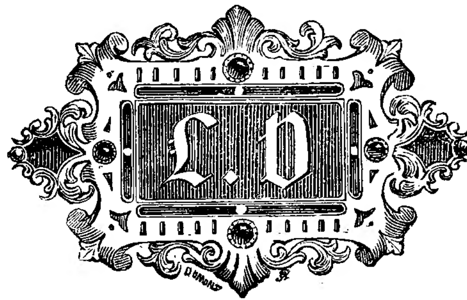
CATHEDRALIS ECCLESIÆ AMBIANENSIS VICARIO,

INNUMERIS VETERUM EDITIONUM MENDIS EXPURGATA, ADNOTATIONIBUSQUE IN ULTIMUM TOMUM RELEGATIS ILLUSTRATA,

REVERENDISSIMO ILL. DOMINO SERGENT, EPISCOPO CORISOPITENSI, AB EDITORE DICATA.

TOMUS VIGESIMUS TERTIUS BIS.

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM,

Via vulgo dicta Delambre, 5.

MDCCCLXI.

INDEX DISPUTATIONUM AC SECTIONUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

DISPUTATIO XXXIX.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

DISPUTATIO XL.

DE IRREGULARITATE IN GENERALI.

DISPUTATIO XLI.

DE MODIS, QUIBUS TOLLITUR IRREGULARITAS.

DISPUTATIO XLII.

DE IRREGULARITATE CONTRACTA EX DELICTO CIRCA USUM SACRAMENTORUM.

DISPUTATIO XLIII.

DE IRREGULARITATIBUS QUÆ EX ALIIS DELICTIS CONTRAHUNTUR.

DISPUTATIO XLIV.

DE IRREGULARITATE EX HOMICIDIO VOLUNTARIO.

DISPUTATIO XLV.

DE IRREGULARITATE HOMICIDII CASUALIS.

DISPUTATIO XLVI.

DE IRREGULARITATE EX HOMICIDIO NECESSARIO, SEU IN DEFENSIONEM FACTO.

DISPUTATIO XLVII.

DE IRREGULARITATE EX HOMICIDIO OB DEFECTUM LENITATIS.

DISPUTATIO XLVIII.

DE IRREGULARITATE EX INFAMIA.

DISPUTATIO XLIX.

DE IRREGULARITATE EX BIGAMIA.

DISPUTATIO L.

DE IRREGULARITATE EX DEFECTU NATALIUM.

DISPUTATIO LI.

DE IRREGULARITATE EX DEFECTU PERSONALI INCULPABILI.

DISPUTATIONES P. D. FRANCISCI SUAREZ

E SOCIETATE JESU

DE CENSURIS IN COMMUNI

ET IN PARTICULARI DE EXCOMMUNICATIONE,
SUSPENSIONE, ET INTERDICTO, AC PRÆTEREA DE IRREGULARITATE.

CONTINUATIO.

DISPUTATIO XXV

DE SUSPENSIONE QUOAD ESSENTIAM ET SPECIES EJUS.

Multiplex suspensionis significatio. — De hac secunda specie censuræ, juxta consuetam methodum, dicemus prius, quæ ad communem rationem suspensionis spectant, deinde ad singulas jure latas descendemus. Nomen autem *suspensio* multiplex est; Latinis enim animi dubiam et incertam eventus expectationem significat; ac deinde corporis suspendium, certumque supplicii genus, quod etiam apud Jurisperitos significat; et præterea dilationem, quæ in usu vel rei expeditione interponitur; sic enim dicitur suspendi sententia, officium, etc. Præter hæc vero applicata est hæc vox in jure canonico ad significandam quamdam speciem censuræ; nam licet interdum latius sumatur, ut pro interdicto ab ingressu Ecclesiæ, c. 1 de Sentent. excommun., in 6, et pro impedimento utendi aliquo temporali munere, Extravag. unic. Joannis XXII, de Sent. excommun., quæ non est pœna spiritualis, nec propria clericorum, nec censura, nihilominus stricte sumpta significat pœnam spiritualem propriam clericorum, ac censuram, de qua hic est sermo. Supponimusque dari hoc genus censuræ et pœnæ, esseque ab aliis distinctum, juxta c. Quærenti, de Verbor significatione, et superius dicta de censuris in communi, quæ in sequentibus clariora fient; ubi etiam explicabimus, quomodo interdum hæc pœna, licet spiritualis sit, non sit propria censura.

SECTIO I.

Quæ sit propria ratio hujus censuræ.

1 *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi est, quia propriæ differentiæ censurarum non possunt explicari nisi in ordine ad effectus suos; nam, cum censura nihil aliud sit, quam spirituale quoddam vinculum privans hominem usu aliquorum bonorum, seu ligans, vel impediens illum in ordine ad aliquos actus, non potest propria ejus ratio sine habitudine aliqua ad proprios ejus effectus intelligi. At vero suspensio nullos effectus proprios habere videtur, quos excommunicatio, vel interdictum non habeant; et ideo difficile est propriam illi differentiam, seu rationem assignare. Nam ad summum poterit distingui ab excommunicatione majori tanquam pars a toto, seu tanquam magis vel minus prohibens; quomodo distinguitur etiam excommunicatio minor a majori; erit ergo suspensio tanquam quædam excommunicatio minor, non vero propria species censuræ.

Definitio suspensionis.

2. *Genus definitionis.* — *Datur suspensio quæ non est censura.* — In definitione suspensionis tradenda, varie loquuntur Doctores, et Summistæ; omissis vero multis, quæ referre inutile esset, breviter dicendum est, suspensionem esse, *censuram quamdam Ecclesiasticam, qua minister Ecclesiæ impeditur, ne functiones Ecclesiasticas exerceat, aliquaque Ecclesiastica potestate utatur.* Quæ

definitio quoad genus constat ex dictis; et per illud excluditur ab hac consideratione mortale peccatum, quod ab aliquibus suspensio appellatur, quia per illud impeditur sacerdos ne sacrum faciat, donec ab illo absolvatur. Sed impropriissima est locutio, quia illud impedimentum nec est pœna, nec censura Ecclesiastica, nec est humano jure introductum, sed intrinsece concomitans talem culpam. Deinde per illud genus distinguitur hæc suspensio in universum et ab irregularitate, et ab omni pœna Ecclesiastica, quæ censura non est, et specialiter ab omni genere suspensionis, quæ non per modum censuræ, sed tantum per modum pœnæ imponitur, quod est frequens in jure. Quotiescumque enim suspensio imponitur solum ut delictum puniatur, et non ut a contumacia recedatur, non habet rationem censuræ, sed solius pœnæ, juxta principia posita de censuris in communi. Quod autem sæpius feratur suspensio in hunc modum, constat ex cap. Tam litteris, de Testibus, et cap. Cum in cunctis, § ult., de Electione, in 6, et Clement. 1, § penult., de Hæreticis, et Clement. 2, de Pœnis, traduntque Canonistæ his locis; et Innocentius in cap. 1 de Excessibus Prælatorum, n. 3, et Abbas, in cap. Reprehensibilis, num. 3, et cap. Sæpe, num. 16, de Appell.

3. *Quid differat inter utramque suspensionem. — Aliud discrimen inter utramque suspensionem. — Tertium discrimen.* — Differtque præcipue inter utramque rationem suspensionis, quod illa, quæ est pœna, et non censura, imponitur ad certum tempus; quæ vero est censura, non potest habere terminum præfixum. Prior pars constat ex juribus citatis, et ex cap. 1 de Sententia excommunicationis, in 6, et cap. 2 de Tempor ordin., in 6, et ratione, quia suspensio est pœna proportionata culpæ; ergo quo major fuerit culpa, eo diuturnior erit suspensio; et consequenter pro ratione culpæ talem habebit præfixum terminum. Item in hoc differt (inter alia) a depositione, quod depositio est perpetua, et sine spe restitutionis, ut infra dicemus; suspensio autem esse potest ob certum tempus. Unde, cum illa suspensio, quæ est pœna, respiciat tantum culpam præteritam, et non resipiscentiam in futurum, nam in hoc differt a propria censura, non repugnat ut in præfixum terminum feratur. Altera vero pars constat ex superius dictis de censuris in communi, ubi ostensum est, nullam propriam censuram posse ferri ad præfixum tempus. Et ratio sumitur ex contrario fundamento; nam illa suspensio, quæ est censura, præcipue fertur ad reprimendam contumaciam, et ut homo a culpa recedat; ideoque non potest habere alium terminum, nisi, donec recedat ab illa. Unde est alia differentia, quod suspensio, quæ est tantum pœna, non requirit præviam monitionem, quia fertur propter culpam præteritam, etiamsi non habeat tractum (ut aiunt) successivum; at vero suspensio, quæ est censura, semper requirit monitionem præviam, saltem illam, quæ includitur in illa conditione, *si hoc feceris,* vel, *nisi satisfeceris,* ut supra generatim dictum est. Demum ex eodem principio oritur aliud discrimen, quod, quando suspensio est pura pœna, et ad certum tempus ponitur, illo elapso per se cessat, sine alia absolutione, quia causa non operatur ultra præfixum sibi terminum, nec prohibitio ad tempus certum facta extra illud obligat. Sicut enim qui relegatus est ad certum tempus, potest eo elapso libere ad patriam redire, quia jam pœnæ sibi impositæ satisfecit, ita suspensus ad certum tempus, postea libere suum officium exercet, in quo conveniunt Doctores cum Gloss. in Clement. 1, de Decim., verb. *Donec,* et in cap. Sacro, de Sententia excommunicationis, verb. *Per mensem.* At vero, quando suspensio est proprie censura, ut tollatur, necessaria est absolutio, sicut prior Gloss. citata significat, et clarius tradit Gloss., in c. Si quorumdam, de Solutionibus, et latius inferius in ultima parte hujus materiæ dicemus. De suspensione ergo, quæ est pura pœna, fere nihil speciale dicendum occurrit; nam præter ea, quæ sunt de ratione pœnæ, ut sic, solum addit, quod sit in tali materia, et per prohibitionem talis, vel talis actus; et ideo definimus suspensionem, quæ est censura; inter tractandum autem de illa simul explicabimus omnia, quæ alteri communia sunt.

4. *Differentia definitionis suspensionis a minori excommunicatione. — Divisio suspensionis in majorem et minorem rejicitur. — Utrum major pœna sit suspensio, an excommunicatio minor.* — Additur in definitione differentia inter hanc censuram, et duas alias, quam nunc respectu excommunicationis (quoniam ejus ratio jam a nobis satis explicata est) ex professo declarabimus, respectu vero interdicti attingemus solum, donec de interdicto dicamus. Ab excommunicatione igitur minori manifeste differt suspensio ex vi illius particulæ. Quia excommunicatio minor pri-

vat solum passiva susceptione sacramentorum; suspensio vero non consistit in privatione passiva, sed activa, et non limitatur ad sacramenta, sed ad alias functiones se extendit; imo aliqua est suspensio, quæ nullo usu sacramentorum privat, ut infra dicam. Unde non video, quo fundamento Abbas, in c. ult. de Cleric. excom. ministr., distinguit suspensionem in majorem, et minorem, et hanc posteriorem esse dicit, quæ privat passiva receptione sacramentorum; nullum enim tale genus censuræ distinctæ ab excommunicatione minori in jure reperitur. Si autem ipsammet excommunicationem minorem suspensionem appellat, et confundit censuras, et voce utitur præter communem morem. Differentia ergo assignata illa duo et re et nomine distinguit. Ex illa vero colligunt aliqui, et indicat Cajet., verb. *Suspensio*, graviorem pœnam esse excommunicationem minorem, quam suspensionem, quia privat usu maximorum bonorum spiritualium, qualia sunt sacramenta, et privat usu passivo, qui nobis magis necessarius est. Verumtamen si consideremus communem usum, et sensum Ecclesiæ, gravior pœna videtur esse suspensio; unde et pro gravioribus criminibus imponi solet. Et per sententiam ab homine frequenter imponitur. Ratio autem esse potest, quia, licet excommunicatio minor privet usu passivo sacramentorum, et suspensio activo, qui non videtur ita utilis ex opere operato, tamen ex se est valde utilis ex opere operantis, et est vel sanctior, vel æque sanctus; unde sanctitatem in ministro requirit, non minus, quam in suscipiente. Et aliunde videtur esse honorabilior usus, et hac ratione secundum hominum apprehensionem in majori existimatione haberi. Deinde excommunicatio minor juxta usum Ecclesiæ facilius tollitur, regulariter loquendo, quam suspensio, unde nunquam reservatur, quod tamen in suspensione frequenter fit. Denique quamvis spiritualia bona majora sint, hominibus tamen onerosior esse solet privatio temporalium, vel quia sensibiliora sunt, vel quia eorum jactura minus reparabilis existimatur; suspensio autem, præsertim a beneficio, secum affert aliquam jacturam temporalium bonorum; quia ergo in ratione pœnæ illa major est, quæ magis affligit, ideo ex hac etiam parte suspensio gravior pœna censetur.

5. *In quo differat suspensio ab interdicto. — Discrimen aliud suspensionis ab aliis censuris.* — Atque ad eumdem modum pro nunc intelligitur discrimen inter suspensionem, et interdictum. Nam interdictum ex se magis privat usu passivo, quam activo, scilicet usu sacramentorum, Ecclesiastica sepultura, et officiis divinis; suspensio vero minime, quia suspensus, et sacramenta recipere, et divinis officiis interesse, et sepultura Ecclesiastica frui potest. Quod si per interdictum privatur quis administratione activa sacramentorum, id non obstat distinctioni harum censurarum, tum quia nihil vetat, ut res diversæ possint habere aliquem effectum communem; tum etiam quia sub diversa ratione illum habent; nam interdictum non privat activo usu formaliter, ut sic dicam, quatenus talis est, id est, quatenus est exercitium, et functio Ecclesiasticæ potestatis, sed solum quatenus necesse est, ut illi intersit is, qui illum exercet; interdictus enim privatus est, ne alicui sacræ functioni interesse possit; propter quod, non solum exercendo Ecclesiasticam potestatem, verum etiam nec cooperando, aut ministrando aliquo modo potest collationi alicujus sacramenti inservire; cum tamen suspensus non privetur illo ministerio, quod laicus adhibere potest, vel in Missæ sacrificio, vel alicujus sacramenti administratione. Ex quo oritur alia differentia, quæ etiam versatur inter excommunicationem, et suspensionem, quod suspensio est propria censura clericorum, ferturque in eos formaliter, ut clerici sunt, aut beneficium habent; interdictum vero, vel excommunicatio communia sunt et clericis, et laicis; unde formaliter feruntur in fidelem, quatenus baptizatus est. Quod discrimen in illa particula definitionis, *minister Ecclesiæ,* insinuatur, et in illa, *Ecclesiasticas functiones;* formaliter enim sermo est de functione Ecclesiastica, quatenus significat actionem, et ministerium proprium alicujus Ecclesiasticæ potestatis, quæ clericorum propria est.

6. *Differentia inter suspensionem, et majorem excommunicationem.* — Tandem hinc facilius erit discrimen inter suspensionem, et excommunicationem majorem explicare. Quod perspicuum videbitur, si dicamus differre tanquam includens et inclusum, quia excommunicatio major operatur quidquid suspensio, et multo plura, ut significavit D. Thom. in Addit., q. 22, art. 3, et satis constat ex tractatu de excommunicatione majori; nam privat omni Ecclesiastica functione, tam ad officium, quam ad beneficium Ecclesiasticum pertinente, non tamen sola illa, sicut sus-

pensio, sed multis etiam aliis bonis et commodis, tam spiritualibus, quam temporalibus. Hæc tamen differentia, licet vera sit, non satis declarat diversitatem formalem, et quasi specificam harum censurarum, ut ostendit ratio dubitandi in principio facta. Et ideo addendum est, illosmet effectus privationis Ecclesiasticarum functionum sub diversa ratione fieri per excommunicationem, quam per suspensionem; nam excommunicatio privat omni communicatione, et ita privat illis actibus ut rationem communicationis participant. Suspensio vero non respicit rationem communicationis, sed formaliter privat illis functionibus, quatenus sunt usus alicujus potestatis Ecclesiasticæ, ratione officii, aut beneficii convenientis, quæ est quasi formalis ratio objectiva hujus censuræ, in qua fundantur aliæ differentiæ quasi materiales, ut, v. gr., quod excommunicatio privet suffragiis Ecclesiæ, non vero suspensio, ut attigit D. Thom., in Addit., quæst. 22, art. 5, ad 2. Item, quod suspensio sit censura propria clericorum ut sic, excommunicatio vero communior sit; et similes, quas cum aliis accidentalibus differentiis attigit Navarr., in Summ., cap. 27, num. 65, quas non refero, quia supponunt nonnulla, quæ in discursu materiæ explicanda sunt.

SECTIO II.

Quotuplex sit suspensio.

1. *Divisio prima. — Improbatur quoad primum membrum.* — Nonnullæ divisiones suspensionis traduntur ab auctoribus, quæ non omnes convenientes sunt. Tamen eas breviter attingemus, ut impropriis vocibus repudiatis veras species suspensionis eliciamus, et explicemus. Primo ergo distinguunt Canonistæ triplicem suspensionem, scilicet quoad se tantum, quoad alios tantum, quoad se et alios simul. Ita Abbas, in cap. ult. de Cleric. excomm. ministr., et Sylvester, verb. *Suspensio,* num. 1 Sed hæc non est divisio suspensionis, quæ est censura, vel pœna Ecclesiastica, sed in alia lata significatione, ut notavit etiam Navarrus, num. 153. Nam in primo membro dicitur, peccatum mortale suspendere hominem quoad se; at peccatum non est suspensio, ut supra ostendi, et privat non tantum activo, sed etiam passivo usu sacramentorum; quod est signum non privare functionibus formaliter, quatenus sunt usus Ecclesiasticæ potestatis, sed quatenus est contrectatio rei sacræ, quæ ab indigno ministro fieri non debet. Et inde fit, ut non privet aliis functionibus, quæ tantam sanctitatem non habent, aut requirunt, ut in præcedenti tomo tractando de sacramentis in genere diximus; fit etiam, ut hujusmodi peccatum nec privet jurisdictione, nec actionem irritam faciat, nec etiam obliget alios ad vitandum peccatorem, nisi fortasse ratione scandali, aut cooperationis ad peccatum vitandum.

2. *Secundum membrum divisionis. — Rejicitur — Tertium divisionis membrum solum pertinet ad censuram suspensionis.* — In secundo membro numerantur quædam impedimenta fundata tantum in præsumptione, vel ignorantia aliorum. Sic peregrinus, qui caret litteris dimissoriis, et sufficienti probatione suorum Ordinum, dicitur esse suspensus, ne celebrare possit, juxta cap. Tuæ, de Clericis peregrin., et Tridentin., session. 23, cap. 16 de Reform., et videri potest Covarruvias, in Practic., cap. 33, num. 3. Dicitur autem esse quoad alios, non quoad se, quia cum vere sit sacerdos, secrete, et secluso scandalo potest celebrare. Verumtamen constat illud impedimentum nec esse censuram, neque pœnam aliquam, sed solum defectum notitiæ, et probationis, ex quo nascitur prohibitio quædam Ecclesiastica, fundata in præsumptione, propter vitanda scandala, et pericula. Præterea dici posset suspensus quoad alios, qui aliorum opinione, vel in foro exteriore existimatur ligatus censura suspensionis, cum tamen revera, et in conscientia non sit; tamen ex hoc ipso constat, illam non esse veram censuram, sed putatam, quam hic distinguere non est necesse, nec de ea plura dicere quam in superioribus de censura injusta et nulla in communi diximus. Solum ergo tertium membrum positum est ad veram censuram suspensionis significandam, quæ per se loquendo, ipsum hominem secundum se, et respectu aliorum ab usu Ecclesiasticarum functionum cohibet.

3. *Divisio data in vero sensu traditur* — Alio tamen modo possent illa membra, præsertim primum et tertium accommodari ad veram censuram suspensionis juxta Extrav. *Ad evitanda.* Nam suspensus non denunciatus potest dici suspensus quoad se, et non quoad alios; nam alii non tenentur illum vitare, ipse autem tenetur se abstinere; suspensus autem denunciatus contraria ratione

dicetur et quoad se, et quoad alios suspensus, de quo infra dicemus. Secundum autem membrum accommodari non potest ad veram suspensionem, sed solum ad existimatam. Aliquando etiam contingit aliquem esse jure ipso vere suspensum, et tamen nec quoad alios, nec quoad se in conscientia obligari ad se abstinendum a functionibus, quia res est occultissima, et id facere non potest sine infamia, vel scandalo. Unde videtur esse suspensus, non quoad se nec quoad alios, sed tantum in re quasi in habitu. Sed hoc etiam vere dici non potest, quia sic suspensus tenetur abstinere saltem quoad se. Quod autem in casu propter ignorantiam excusetur, non variat rationem censuræ; neque in scientia per se consideratur.

4. *Secunda divisio.— Suspensio vindicativa duplex. — Suspensio perpetua duplex.* — Loquendo ergo de propria suspensione Ecclesiastica dividi potest in eam, quæ est proprie censura, et eam, quæ est pure pœna. Quam divisionem aliqui contemnunt, quia in jure simpliciter dicitur, suspensionem esse censuram, cap. Quærenti, de Verborum signific., ubi sine dubio sermo est de Ecclesiastica suspensione; et cum definitio illa doctrinalis sit, quamcumque suspensionem comprehendere videtur Nihilominus quoad rem constat ex dictis circa definitionem dari duo genera suspensionis, quæ possunt dici vindicativa, et medicinalis; et quoad usum vocum constat solam medicinalem esse propriam censuram, juxta superius dicta. Quia vero utramque explicaturi sumus, oportet ulterius advertere, dividi suspensionem in temporalem, et aliquo modo perpetuam, quæ divisio proprie cadit in suspensionem, quæ est pœna; alia enim (ut dixi) non habet absolutam durationem, sed quasi conditionatam, ut sic dicam, scilicet, donec resipiscas. Temporalis ergo suspensio dicitur, quæ ad certum et limitatum tempus fertur, ut cum in lege, vel sententia dicitur : *Sit per annum, vel per duos menses suspensus.* Perpetua vero aliquo modo dicitur, quæ pro delicto commisso sine ulla temporis limitatione fertur. Quod duobus modis contingit, scilicet, vel indefinite suspendendo, nullo adjuncto signo expresse significante perpetuitatem, vel addendo illud, ut videre licet in decretis Pie II et Sixti V contra male promotos; uterque autem ex his modis indicat perpetuitatem, posteriori quidem modo perfectam, et simpliciter, ut ex vi verborum patet; priori vero aliquo modo, quia in his rebus indefinitum includit universalitatem, vel quia nulla est ratio præfigendi unum terminum potius quam alium, vel quia pœna hæc includit negationem, quæ, adjuncta tempori absolute sumpto, totum illud negat. Majoris tamen claritatis gratia possumus unam vocare suspensionem perpetuam negative, vel indefinitam, quia non limitat tempus; aliam vero positive, et simpliciter perpetuam, quia in ipsamet sententia, vel lege ita expresse declaratur Et inter hæc tanta est differentia, ut illa prior nomen possit retinere suspensionis, hæc vero posterior magis dicenda videatur depositio, quia quando indefinite fertur, admittit conditionem hanc, *donec superior dispenset,* vel, *usque ad beneplacitum Sedis*, aut aliam similem, quia ex vi illius modi non videtur poni suspensio omnino immobilis. At vero quando positive proponitur ut perpetua, videtur imponi ut moraliter immutabilis, et ordinarie carens spe dispensationis, quod aliquando presse declaratur, ut in dicto motu proprio Sixti V

5. *Tertia divisio. — Suspensio per modum pœnæ etiam in interiori foro imponi potest.* — Tertio dividitur suspensio in eam, quæ est a jure, vel ab homine. Quæ quidem divisio communis est omni censuræ, et nihil hic habet speciale; et ideo sufficient, quæ de censura in communi illam divisionem tractantes diximus. Solum adverto suspensionem per modum pœnæ solere interdum imponi non solum in externo et contentioso, sed etiam in interiori foro pœnitentiæ; nam a confessario interdum præcipitur; hæc tamen non solum censura non est, verum neque sub hac suspensione, de qua nunc agimus, comprehenditur; neque enim est talis, ut si quis contra illam agat, aut irregularitatem, aut aliam pœnam Ecclesiasticam incurrat, ut notarunt Navarr., in Summ., cap. 27, num. 151; et Maiolus, lib. 3 de Irregularit., cap. 19 et 23 ex Gloss. in cap. Is qui, verb. *In jure,* de Sent. excomm., in 6. Quod secus est, ut infra videbimus, in suspensione hac fori contentiosi, de qua nunc agimus; hæc ergo suspensio, sive a jure sit, sive ab homine, proficisci debet ex jurisdictione in foro externo sive contentioso.

6. *Quarta divisio. — Suspendi ab officio latius patet quam suspendi ab officio sacerdotali. — Suspensio ab officio, et beneficio, an sint duæ, vel una tantum censura.* — Quarto principaliter dividi solet hæc censura in sus-

pensionem ab officio tantum, a beneficio tantum, et ab officio et beneficio simul, et sumitur ex jure; nam aliquando suspenditur quis ab officio sacerdotali, cap. Sane, 2, de Officio delegat., et in cap. 2, eodem titulo, in 6, ubi observandum est, hæc duo tanquam distincta poni, scilicet, *sacerdotali officio*, vel *ministerio interdici*, et *ab officio suspendi;* et Glossa ibi notat plus extendi suspensionem ab officio, simpliciter dictam, quam a sacerdotali officio, quia officium simpliciter dictum latius patet, quam officium sacerdotale. Item colligitur ex cap. Quia in omnibus, in fine, de Usuris, et Clement. unica de Rebus Eccl. non alienand. De suspensione autem a beneficio fit mentio in cap. Nihil, de Elect., et in Clement. 2 de Vita et honest. clericor., et in cap. Cum in cunctis, § ult., de Elect. De tertio membro habemus exemplum in Clement. 1, de Decimis, et in cap. Tuarum, de Privilegiis; et eumdem sensum videntur habere illa verba in cap. 1 de Schismaticis : *A sacris ordinibus, et dignitatibus decernimus manere suspensos;* quanquam non videantur tam ampla, et generalia, ut infra videbimus.

7 Nihilominus aliqui non admittunt tertium illud membrum, quia suspensio ab officio, et beneficio sunt duæ censuræ distinctæ; unde, licet interdum conjungantur, simulque imponantur, non efficiunt unam. Sicut, si eadem lex, pro eadem culpa, suspensionis, et excommunicationis censuram imponat, non propterea ex utraque fit una censura, sed est duplex pœna diversæ rationis, quæ pro uno delicto imponi potest aliquando propter gravitatem culpæ. Ita ergo videtur in suspensione ab officio et beneficio; nam, licet minus distinctæ sint, tamen etiam sunt diversarum rationum; ideoque non componunt unam censuram, neque habent aliquid speciale ut conjunctim latæ, nisi solum quod collective sumptæ suos effectus conjunctim operantur; quod non satis est, ut componant unam totalem censuram specificam. De qua controversia non multum contendendum est, quia solum ad modum loquendi spectat, utilisque esse potest hæc posterior opinio ad doctrinam de his censuris brevius tradendam; nam explicatis iis, quæ ad singulas illas censuras,seu partes pertinent, scilicet ab officio, vel a beneficio, explicata manebunt quæ de suspensione utramque partem complectente desiderari possunt, sive illa vere sit una species censuræ, sive duæ species ejusdem proximi generis simul sumptæ.

Suspensio absolute lata, de qua intelligenda.

8. *Ratio dubitandi.* — Solum potest merito inquiri, quoad jura intelligenda et rem explicandam pertinet, quando in jure imponitur suspensio absolute, et non explicatur, an sit ab officio, vel beneficio, de qua intelligendum sit. Exemplum est in dicto cap. Sane 2, ibi : *Poterit suspensionis sententia a judice delegato compelli,* et cap. Cum bonæ, de Ætate et qualit., ibi : *In eos fecit sententiam suspensionis promulgari;* idem Clement. 1, § Quibus, de Privil., cap. Clericorum, de Vita et honest. cleric. Quæ jura non videntur posse de suspensione ab officio vel beneficio intelligi, quia non est major ratio de una, quam de alia; ergo oportet intelligi de una suspensione, quæ utramque rationem complectatur. Quod est signum illam censuram reputari in jure tanquam unam totalem et integram, reliquas vero respectu illius esse quasi partiales. Quia pœna per legem imposita determinata esse debet, et consequenter una secundum speciem, si unica et simplici voce fertur; nam sub genere, ut aiunt, latent æquivocationes. Neque est inconveniens, ut una censura ex partibus diversarum rationum constet, quia hæc unitas non est nisi moralis, et quasi artificialis, quæ ex hujusmodi rebus conflari solet. Etenim excommunicatio major una censura est, et tamen complectitur partiales privationes magis inter se diversas, quam sint suspensio ab officio et beneficio, quamvis in excommunicatione non soleant partes illæ ita frequenter separatim imponi, sicut in supensione. An vero talis suspensio per partes tolli possit, vel solum unica absolutione quasi quid indivisibile, sicut tollitur excommunicatio major, infra videbimus; nam id multum conferre potest ad unitatem moralem ejus.

9. *Prima opinio.* — In difficultate ergo proposita quidam existimant, supponi in ea quod nunquam in jure invenitur, quia nunquam fertur suspensio sine explicatione ab officio, vel beneficio, vel utroque simul, ut in juribus in ipsa divisione citatis, videre licet. In cap. enim Cum bonæ, non imponitur aliqua suspensio; sed refertur suspensionis sententia, quam Clemens Pontifex contra quosdam sui mandati contemptores fecerat promulgari; quamvis autem ibi non referatur, quænam suspensio illa fuerit, non tamen inde sequitur, in ipsa sententia, quæ ab homine, et non a jure prolata fuit, non fuisse declara-

tum; et quantum ex narratione textus colligitur, suspensio illa a beneficio fuit, ut patet ex iis verbis : *In quadriennio permanentes quidam ex ipsis suspensi aliud beneficium sunt adepti*. Nam illud relativum *aliud* non habet quod referat, nisi sub nomine *suspensi* tacite subintelligatur particula *a beneficio*. In alio vero cap. Sane, non imponitur censura ipso facto, vel jure incurrenda ; sed judici, ut eam imponat, præcipitur, ut patet ex illis verbis : *Si rebellis fuerit, poterit suspensionis sententia a judice delegato compelli*. Quando autem ita indifferenter jus hoc præcipit, videtur relinquere arbitrio judicis, ut quam suspensionem expedire judicaverit, eam imponat. Nam hæc alternativa interdum judici committitur, cap. A crapula, de Vita et honest. cleric. Vel certe in priori textu videtur esse sermo de suspensione ab officio, ibi : *Vel sacerdotale officium interdicat*, id est, prohibeat. Sic Glossa in dicta Clement. 1 de Privil., exponit illam de suspensione ab officio. Quia licet in textu solum dicatur : *Suspensionis sententiam*, etc., tamen Prælati religiosorum, de quibus est sermo, illius tantum videntur capaces, et ita ex subjecto determinantur verba. In cap. item Clericorum, videtur esse sermo de suspensione ab officio, ut indicant illa verba, *ita suspensus præsumpserit celebrare*. Vel certe ibi non fertur suspensio, sed solum appellatur ille suspensus, quod potuit esse per particularem suspensionem, licet ibi non declaretur. Additur denique conjectura, quia jus nullibi declaravit, quod cum proportione in excommunicatione fecit, quomodo suspensio absolute lata sumenda sit; ergo signum est nunquam ita ferri. Cum enim privatio illa amplissima sit, et quasi æquivoca, per habitum, aut aliquam circumstantiam determinari necesse est.

10. *Objicitur cap. Divina, de Privileg., et vera sententia traditur*. — Contra hunc vero discursum obstat difficilis textus (alii enim apparenter vitantur) in Extrav. *Divina*, de Privileg., inter communes, ibi : *Tam in dantes, quam in recipientes, excommunicationis, suspensionis, et interdicti latas sententias promulgamus, quas volumus eos ipso facto incurrere;* ibi enim suspensio simpliciter fertur per modum unius censuræ in specie, et non declaratur, an sit ab officio, vel beneficio; neque expresse ex verbis constat, neque tacite ex adjunctis, scilicet ex materia aut personis, quia omnia illa indifferentia sunt, et uterque modus suspensionis in eis posset habere locum. Nam, quod quidam aiunt, verbum illud quasi per antonomasiam, vel analogiam intelligi de suspensione ab officio, gratis dictum est, et non habet in jure fundamentum; nam suspensio a beneficio simpliciter suspensio esse censetur, ut colligitur ex capitulo unico, juncta Glossa, verbo *Suspensionis,* de His quæ vi metusve causa fiunt. Et apparentius posset dicta Extravagans, de suspensione a beneficio declarari, ratione materiæ, et causæ, ob quam fertur; nam suspenduntur ibi recipientes beneficia quædam male collata, et ea conferentes; ergo merito censeri possunt suspendi a beneficiis, juxta illud principium, quod unusquisque in eo puniri censetur, in quo deliquit, arg. cap. Si compromissarius, de Elect., in 6, qui textus facit probabilem hanc expositionem. Tamen, quia, saltem ille, qui contulit illa beneficia, in officio suo peccavit, verisimilius est fuisse etiam suspensum a collatione beneficiorum, quæ est suspensio ab officio. Item, quia illa suspensio simul fertur cum excommunicatione et interdicto, ideo verisimilius est simpliciter ferri, ut habeat totum effectum suspensionis, quem habere potuerit, sicut excommunicatio, et interdictum. Atque ita textus ille satis probabiliter mihi persuadet, totam suspensionem complectentem officium et beneficium per modum unius censuræ interdum ferri.

11 *Sufficientia datæ divisionis ostenditur*. — Ex his vero colligitur ratio prædictæ divisionis; nam suspensio, ut supra dixi, est propria censura personarum Ecclesiasticarum, quatenus tales sunt; in personis autem Ecclesiasticis, ut sic, hæc duo tantum inveniuntur, quibus proprie, et speciatim privari possint, scilicet aut officium spirituale, aut beneficium, quod ratione officii datur; ergo omnis suspensio aut ab officio, aut a beneficio, aut utriusque collectio esse potest; nec invenitur alia forma, aut habitus, quo privare possint.

12. *Quid per officium et beneficium in data divisione intelligendum*. — Denique intelligitur, quid nomine officii, et beneficii in illa divisione intelligatur; nam per officium intelligitur omnis potestas spiritualis ad aliquem spiritualem actum exercendum, sive sit ordinis, sive jurisdictionis, sive etiam administratio Ecclesiastica. Constat enim ministerium Ordinum officium esse, et ea voce in jure significari locis citatis; et generalius

Isidorus in cap. Perlectis, dist. 25, Ecclesiastica officia distinguens, prius omnium Ordinum rationem, et numerum declarat. Rursus etiam jurisdictionis potestas officium Ecclesiasticum propriissime dicitur, quod generali voce vocatur *officium Pastorale* apud Isidorum supra, et sæpe alias; in specie autem distinguuntur officium ordinarii, vicarii, delegati, subdelegati, et alia, quæ in Decretalibus habentur Præter hæc autem officia, quæ maxime spiritualia, sunt alia ministeria, quæ sub officiis Ecclesiasticis comprehenduntur, ut de officio Primicerii, et Thesaurarii affirmat Isidorus supra, et in Decretalibus est etiam titulus de Officio custodis. Igitur nomine officii, a quo fit suspensio per hanc censuram, hæc omnia ministeria comprehenduntur, præcipue tamen duo prima, quæ maxime propria clericorum sunt. Interdum vero ad tertium etiam extenditur, ut colligitur ex Extravag. unic. de Rebus Eccles. non alien., inter communes, et ex sequentibus latius constabit. Nomine autem beneficii intelligitur jus perpetuum ad percipiendos Ecclesiasticos fructus seu proventus ob aliquem spiritualem titulum, ut in superioribus, tractando de effectibus excommunicationis, declaratum est. Quantum vero hæc vox in præsenti extendenda sit, inferius explicabitur

13. *Quinta divisio.* — Quinto dividi solet suspensio in majorem, et minorem, ex Abbate in cap. ult. de Cleric. excomm. ministr., n. 4, et in cap. Cum dilectus, de Consued., n. 20. Quam alii simpliciter rejiciunt, eo quod a Panormitano non recte explicetur, tum quod (ut supra impugnavi) suspensionem minorem cum minori excommunicatione confundat, cum Glossa in Clement. *Cupientes,* verb. *Suspensi,* de Pœnis; tum etiam quia explicando suspensionem majorem, solum meminit suspensionis ab officio, suspensionemque a beneficio omisit. Alii vero eamdem divisionem admittentes suspensionem minorem explicant esse peccatum mortale, majorem vero esse illam, quæ est proprie censura. Sed hoc extra rem est, quia hic agimus de divisionibus censuræ; peccatum autem mortale non est censura; quare illud nihil aliud est, quam tacite illam divisionem rejicere. Verumtamen non est prætermittenda, nec omnino rejicienda; habere enim potest (ut opinor) verum et legitimum sensum.

14. *Divisio suspensionis in totalem et partialem. — Suspensio major, quæ.* — Ad quod explicandum præmitto divisionem aliam; nam suspensio quædam est integra, et totalis, alia vero partialis. Quam insinuavit D. Thomas, quæst. 22 Additionum, art. 3, seu in 4, dist. 18, quæst. 2, art. 2, quæstiunc. 3. Et quidem, si suspensio ab officio, et beneficio sit una, censura illa proprie est integra; eademque, quasi per antonomasiam, dicetur suspensio major, sicut excommunicatio major dicitur, quæ privat omnibus bonis, omnique communicatione, qua fideles possunt per illam censuram privari; sic enim illa suspensio privat omnibus actibus, vel fructibus quibus potest Ecclesiastica persona per hanc censuram privari; ergo est major, seu maxima suspensio. Atque ejus comparatione quælibet alia dicetur partialis, quia non privat omnibus actibus, quibus clericus privari potest, et respective dicitur minor Verumtamen hic modus loquendi usitatus non est; nam suspensio ab officio major absolute vocatur, et est; quod ab effectu probari potest; nam qui contra illam agit, irregularis fit, ut infra dicetur; et ex objecto, seu materia, quia privat usu Ordinis, et jurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ sunt res magni ponderis et momenti in Ecclesia. Unde, licet comparatione alterius sit minor, simpliciter est magna, seu major; sicut licet unum peccatum mortale sit majus alio, nihilominus quodlibet per se et absolute consideratum grave est. Atque idem censeo de suspensione a beneficio; nam secundum communem existimationem gravis pœna est, et suspensio major; imo quamvis secundum veram rei æstimationem sit minor, quam suspensio ab officio, tamen secundum communem affectum, et opinionem hominum hæc gravior, seu major censetur. Itaque quælibet ex his suspensionibus major simpliciter dicenda est. Neque inter eas invenitur analogia, etiam morali modo loquendo, ita ut suspensio absolute dicta, potius de una, quam de alia dicatur, ut supra ostendi, quamvis si vox suspensio, si non determinetur, ne ambigua maneat, pro collatione utriusque accipienda erit.

15. *Suspensio ab officio in partialem, et totalem dividitur* — Rursus vero de utraque harum suspensionum eadem divisio fieri potest; nam aliquando fit integra et totalis suspensio, aliquando vero tantum partialis. Sic dixit D. Thomas supra, aliquam esse suspensionem ab Ordine, et non a jurisdictione; aliam a jurisdictione, et non ab Ordine; aliam ab utroque; quæ tamen omnes sunt suspensiones ab officio, tamen duæ primæ sunt par-

tiales, ultima vero totalis. Sic etiam Glossa in dict. Clement. *Cupientes,* de Pœnis, plures alias numerat species seu potius partiales suspensiones ab Ordine; nam aliquando suspenditur Episcopus tantum a consecratione Episcopi, in cap. 2 de Transl. Episcopi, et in cap. Provida, de Elect., in 6, aliquando a collatione presbyterii vel diaconatus, cap. Litteras, de Temp. ordin., aliquando, a collatione Ordinum simpliciter, cap. penult. de Simonia, cap. Dilectus, de Temp. ordin., cap. Eos qui, eod. titul., in 6, interdum a collatione solius primæ tonsuræ, cap. Nullus, de Temp. ordin. in 6. Similiter inferiores clerici interdum, si sacerdotes sint, suspenduntur ab officio sacerdotali absolute, ut in cap. Sane, 2, de Offic. delegat., et cap. 2, eodem titulo, in 6, interdum vero solum a celebratione Missæ, aliquando vero solum a munere confitendi, et sic de aliis. Atque eodem modo fieri contingit in suspensione a jurisdictione; nam in Clement. 2 de Ætat. et qualit., delinquens privatur voce in Capitulo, quæ ad jurisdictionem revocatur; aliquando vero suspensio fertur tantum a collatione beneficiorum, cap. Grave nimis, de Præbendis, et cap. unic. Ne sede vacante, in 6, et ita de aliis actionibus. Item aliquando suspenditur quis simul ab usu partiali jurisdictionis, et Ordinis, ut in dict. cap. 2 de Translat. Episcop., a consecratione, et confirmatione Episcopi, ex quibus, consecratio actus Ordinis est, confirmatio jurisdictionis. Idem invenire licet in suspensione a beneficio. Aliquando enim est totalis in sua specie, ut cum absolute fertur suspensio a beneficio, vel beneficiis; aliquando partialis, ut cum fertur suspensio tantum a quotidianis distributionibus, vel dimidia parte fructuum, etc.; hujusmodi enim formulæ seu modi ferendi hanc suspensionem frequentes sunt in jure, cap. Nihil, de Elect., cap. Generali, eod. tit., in 6, Clement. 2 de Ætate et qualit., et aliis; quas omnes formas suspensionum in sequentibus explicabimus.

16. *Non quælibet suspensio partialis est minor.* — Ex hac ergo suspensionum varietate colligere in primis possumus, suspensiones totales ab officio, vel a beneficio, in suis ordinibus majores recte appellari; partiales tamen respectu earum posse minores vocari; et ita posset explicari distinctio data. Tamen quia inter partiales quædam sunt, quæ, licet respectu totalium sint minores, tamen simpliciter sunt magnæ et graves, ut per se notum est, ideo hoc etiam sensu non placet prior distinctio, quia illo modo nulla est pœna, quæ non possit in majorem, et minorem dividi, et quæ dicitur minor respectu unius, erit major respectu alterius. Ut ergo illa divisio alicujus momenti sit, termini illi absolute, et non respective tantum accipi debent, sicut accipiuntur in excommunicatione majori et minori.

17 *Divisio Abbatis de suspensione in majorem et minorem ad verum sensum reducitur* — Et ideo ulterius considerare oportet non esse in jure censuram aliquam suspensionis habentem definitos effectus, et quasi certam essentiam, et definitionem, intra cujus limites suspensio minor dicatur, et omnis alia major sit, sicut contingit in excommunicatione majori et minori. Quapropter in hoc sensu fatendum est, divisionem hanc non ita habere locum in suspensione sicut in excommunicatione. Nihilominus tamen ulterius considerari potest, in tota latitudine suspensionum partialium aliquas esse, quæ prudenti existimatione leves pœnæ censeri debent, vel quia sunt de minimis functionibus, aut proventibus, vel quia pro tempore brevi imponuntur. Sicut olim excommunicatio minor non videtur habuisse eam formam certam, quam nunc habet; sed multiplices erant modi privandi usu sacramentorum, et tunc non poterat excommunicatio minor distingui a majore ex forma præscripta a jure, sed ex pœnæ gravitate et levitate, prudenti arbitrio; sic ergo nunc de suspensione dicere possumus. Estque non contemnenda regula, ut omnis suspensio, quæ non nisi propter peccatum mortale ferri potest, major dicatur; illa vero minor, ad quam incurrendam venialis culpa possit sufficere; quod enim dentur illi duo gradus suspensionum, infra constabit; quod vero illis recte accommodentur illa nomina *majoris et minoris,* ex terminis ipsis, et ex proportione ad culpas videtur per se satis manifestum. In hoc ergo sensu potest divisio admitti, quæ ab aliquibus auctoribus tradita est, quamvis a nullo fuerit in hoc sensu declarata.

DISPUTATIO XXVI.

DE SUSPENSIONE AB OFFICIO, QUID SIT, ET QUOS EFFECTUS HABEAT.

De ratione suspensionis in genere, vel simpliciter latæ, nihil dicere necesse est, quia explicatis suspensione ab officio, et a benefi-

cio, cætera constant; harum autem rationes, declaratis earum effectis, cognoscentur; et ideo in hac et sequenti disputatione hoc præstabimus; breviter enim id fieri potest, quoniam in his, quæ de excommunicatione diximus, fere omnia, quæ huc spectant, tractata sunt, eo quod excommunicatio major (ut dixi) suspensionem ab officio et beneficio quasi materialiter includit. Quoniam vero diximus suspensionem ab officio et totalem, et partialem esse, prius effectus totalis suspensionis declarabimus; postea de partiali facile dicemus.

SECTIO I.

Utrum suspensio ab officio simpliciter lata privet omni usu Ordinis, et jurisdictionis spiritualis.

1. *Suspensum ab officio non privari illo, sed usu ejus.—Suspensus qui habet jurisdictionem delegatam, an privetur illa.* — Duæ regulæ generales videntur in hac materia certæ. Prima est, suspensionem hanc non privare hominem ipsomet officio, a quo illum suspendit, neque tollere ipsam potestatem quasi radicalem, sed impedire tantum usum ejus. Hoc est constans apud omnes. Primo ex vi ipsius nominis suspensionis, quod non significat ablationem, seu destructionem, sed veluti detentionem. Secundo a simili ex suspensione a beneficio, quæ non aufert beneficium ipsum, sed usum ejus, ut infra ostendemus; ergo idem cum proportione est in suspensione ab officio. Tertio inductione quadam, nam suspensio ab officio, quatenus ad Ordinem spectat, non privat ipso Ordine, sed tantum usu ejus, quia, nec privat charactere ipso, ut secundum fidem certum est; nec perpetuo excludit clericum ab eo munere, eo modo, quo per Ecclesiam deponi potest; imo de ratione suspensionis est, ut non includat positivam perpetuitatem. Quatenus vero hæc suspensio tollit exercitium jurisdictionis, si talis jurisdictio conjuncta sit alicui dignitati, non tollit dignitatem ipsam; nam, licet Episcopus suspendatur, non privat Episcopatu; et sic de aliis. Si vero talis jurisdictio sit ex commissione, vel delegatione, ut in vicario Episcopi, in legato vel delegato Papæ, in sacerdote, qui solum ex privilegio, seu concessione habet jurisdictionem in foro pœnitentiæ, videtur res dubia. Nam, cum hi omnes ab officio suspenduntur, jurisdictione sibi concessa privantur; ergo privantur officio, cum tale officium in sola concessione jurisdictionis consistat. Nec videtur fieri satis dicendo, privari usu jurisdictionis; nam hæc duo vix possunt in jurisdictione distingui, quia non privantur usu solum quoad debitum, alias, si de facto sic suspensus exerceret jurisdictionem, et factum teneret, licet male fieret, quod falsum est; privatur ergo usu quoad ipsum jus, id est, privatur jure, et potestate utendi jurisdictione; ergo privatur jurisdictione ipsa, et consequenter etiam officio, quod solum in tali jurisdictione consistit.

2. *Resolutio.* — Nihilominus respondetur etiam tunc non privari aliquem officio propter solam suspensionem, sed usu ejus. Potestque hic non incommode applicari distinctio de jurisdictione in habitu, vel in actu, qua Navarrus et alii in materia de confessione utuntur. Dicemusque, suspensionem hanc privare jurisdictione in actu, non in habitu, officium autem hoc consistere in jurisdictione in habitu, et non tantum in actu, ac propterea suspensionem non privare hominem tali officio, sed usu ejus. Declaratur, quia tale officium consistit in deputatione talis personæ ad tale ministerium per potestatem superioris facta; hæc ergo deputatio integra manet, nec revocatur statim, propterea quod talis persona suspendatur, sed manet impedita, ne exerceri possit; et ideo dicitur manere in habitu, quasi in radice, tolli vero in actu, seu quoad usum. Confirmatur, quia ablata suspensione, idem officium perseverat, et exerceri potest, absque nova concessione; ergo signum est prius non fuisse revocatum, sed solum impeditum quoad usum. Nec enim dici potest per absolutionem suspensionis iterum officium concedi, quia sæpe potest a suspensione absolvere, qui non posset tale officium committere. Quæ ratio ad quodlibet officium Ecclesiasticum applicari potest. Imo in officiis etiam secularibus constat, licet suspendatur aliquis ab officio, non statim illo privari; suspensio ergo ab officio vi sua non privat officio ipso.

Suspensio ab officio simpliciter lata, quem effectum habeat.

3. *Conclusio.* — Secunda regula est : suspensio ab officio absolute prolata privat omni usu Ordinis et jurisdictionis, ac muneris Ecclesiastici, quantum persona capax est. Hanc ultimam particulam addo, quia, cum suspensio in privatione morali consistat, non potest habere locum nisi in subjecto capaci;

hoc enim est de ratione privationis; et ideo nemo potest suspendi ab eo casu, cujus potestatem non habet; satis enim ille per se suspensus est, vel potius negatus tali usu, ac propterea dicebamus supra, censuram hanc clericorum propriam esse, quia illorum sunt propria Ecclesiastica officia, a quibus hæc censura suspendit. Sicut ergo laicus, quia officium Ecclesiasticum non habet, suspendi non potest, ita, si clericus Ordinem habet et non jurisdictionem, quamvis simpliciter ab officio suspendatur, privabitur usu Ordinis, non vero jurisdictionis; et e converso, si clericus solius primæ tonsuræ jurisdictionem habet Ecclesiasticam, et simpliciter ab officio suspendatur, privabitur usu jurisdictionis, non vero Ordinis. Neque erit inconveniens, quod eadem censura suspensionis in plures lata, in uno habeat plures effectus, etiamsi fortasse eadem sit culpa, quia illud est per accidens ex parte subjecti, et ad judicem pertinebit arbitrio suo in illo pœnam augere alio modo, quo ille sit capax, si expediens fuerit. Addi vero potest, radicaliter saltem semper impedire hanc suspensionem usum omnium Ordinum, ut in sequentibus magis declarabimus.

4. *Suadetur conclusio.* — Regula ergo sic exposita communis est ex D. Thom., quæst. 21 Addit, art. 3; Innocentio, Abbate, et aliis, c. Cum dilectus, de Consuetud., et Summistis. Et probatur, quia suspensio ab officio ex vi verborum non coarctatur ad aliquam officii Ecclesiastici partem; ergo comprehendit totum. Antecedens patet, quia verbum illud, *Ab officio,* indifferens est, et si ejus adæquatum significatum sumatur ut totum quoddam integrale, illud constat ex variis potestatibus ad plures actus Ecclesiasticæ functionis, tanquam ex partibus; si vero sumatur ut totum universale, comprehendit sub se per modum specierum varia officia Ordinis, vel jurisdictionis. Atque hinc probatur consequentia; nam, qui absolute prohibet totum, prohibet omnes partes ejus, et, qui negat genus, negat omnes species ejus; sed suspensio ab officio includit privationem, vel prohibitionem executionis officii absolute sumpti per modum cujusdam totius, seu cujusdam generis: ergo.

5. *Suspensus ab officio, si in divinis ministret, fit irregularis.* — Unde infertur, eum, qui ab executione officii suspensus est, si, durante suspensione, se ingesserit divinis, irregularem fieri, c. 1 de Sentent. et re judic., in 6, ubi ex discursu textus constat, per verba illa, *Ab executione officii,* principaliter ibi ferri suspensionem ab usu juridictionis, et tamen ex subjuncta pœna irregularitatis constat, etiam includi sub illis verbis suspensionem ab usu Ordinum; nam, ut infra dicemus, suspensus non incurrit irregularitatem, nisi quando suspensus ab Ordine divina celebrat, quod etiam satis significant illa verba : *Si ingesserit se divinis,* quæ magis explicantur in c. 1, vers. *Caveant,* de Sent. excomm., in 6, ibi : *Si contigerit eos sic suspensos* (scilicet a divinis officiis) *divina officia exequi sicut prius, irregularitatem non effugient juxta canonicas sanctiones.* Divinis enim se ingerere in præsenti materia non est divina recipere; nam propter hanc causam non incurritur irregularitas, arg. cap. ult. de Cler. excommunic. minist., et late dictum est supra de censuris in communi; est ergo divina facere; at vero divina facere, potestatis ordinis est; ergo suspensio ab officio suspensionem a juridictione et Ordine comprehendit. Quod etiam insinuatur in c. 2 de Cleric. excommunic. minist.

6. *Opinio asserens suspensionem ab officio solum ab Ordine suspendere rejicitur.* — Contra hanc vero assertionem sentit Gloss., in c. Audivimus, 24, quæst. 1 Ait enim, per hæc verba : *Suspensionis ab officio,* solum significari suspensionem ab Ordine, non vero a jurisdictione, vel alia Ecclesiastica administratione, ita ut illa particula, *ab officio,* non simpliciter totum genus officii Ecclesiastici comprehendat, sed quasi per antonomasiam officium divinum, quale est omne officium Ordinis, significet. Hujus autem opinionis illius particulæ, *ab officio,* nullum affert fundamentum, nec textum quo satis ostendat hunc esse modum loquendi, aut sensum in jure usitatum ; nam licet in dict. c. 1 de Re judic., in 6, supponatur, suspensum ab executione officii esse suspensum a divinis officiis, non tamen inde colligi potest, esse a solis illis, neque ex alio textu id probari potest. Imo, cum illa suspensio feratur contra judicem, qui contra conscientiam et justitiam in gravamen alterius partis aliquid in judicio fecerit, manifestum videtur, ut pœna culpæ respondeat, ac proportionata sit, illam suspensionem primo ac per se ferri de officio judicandi, nam in eo in quo quis deliquit, puniri maxime debet.

7. *Opinio alia limitans assertionem positam.* — *Impugnatur* — Alii etiam dixerunt per verbum, *ab officio,* non suspendi aliquem a toto officio Ecclesiastico, sed ab aliqua parte ejus,

non tamen semper ab eadem determinate, quia vox id non admittit, sed ex subjecta materia legis, seu ex causa propter quam talis suspensio imponitur, ita ut pro diversitate materiæ, vel causæ diversa sit determinatio, ex illo principio quod pœna accommodatur culpæ. Ut, v. gr., in c. 2 de Solution., prohibetur, ne quis audeat Ecclesiam sibi commissam alienis debitis gravare, vel obligare, et subditur : *Si quis contra præsumpserit, ab administratione temporali, et spirituali, noverit se suspensum;* nam ex illa causa videtur illa suspensio solum esse ab administratione illius Ecclesiæ, quam quis gravavit; nam in illa administratione quis punitur, in qua deliquit, argumento Extravag. *Ambitiose,* de Reb. Eccl. non alien., inter communes, ibi : *A regimine et administratione suæ Ecclesiæ, vel monasterii, cui præsidet in temporalibus, et spiritualibus, sit eo ipso suspensus.* Sed hoc impugnatur satis ex dict. c. 1 de Sent. et re judic., in 6, nam, juxta prædictam expositionem, cum ibi fertur suspensio ab executione officii, limitanda esset ad officium judicandi, et ad usum jurisdictionis Ecclesiasticæ in foro contentioso; nam fertur in eos, qui tali jurisdictione in judiciis male utuntur. At constat, ut supra notavimus, esse etiam ab Ordine; ergo non est vera illa regula. Et ratio est, quia licet culpa versetur tantum circa unam materiam, mereri potest pœnam generalem, et quæ plures materias complectatur. Nam per excommunicationem majorem aliquis privatur multis bonis, quamvis fortasse in uno tantum deliquerit. Imo sæpe materia suspensionis talis est, ut ex illa sumi non possit ulla determinatio, ut si quis propter adulterium, vel aliud simile crimen ab officio suspendatur; ergo quamvis propter pravum usum alicujus officii suspensio feratur absolute ab officio, non sequitur determinari ad usum illius officii.

8. *Regulæ ad dignoscendum quando suspensio hæc limitetur a lege.* — Sunt tamen verba legis attente consideranda, ut intelligatur, an sententia, seu suspensio ita referatur ad facti narrationem, ut inde determinetur, ut si dicatur : *A tali officio,* vel quid simile, sicut in illa Extravag. *Ambitiose,* dicitur : *Suæ Ecclesiæ, vel monasterii cui præfuit,* etc. Item est ponderandum, an addatur verbum limitans ex sua significatione ipsum officium, ut in dictis juribus cum ponitur suspensio *ab administratione in spiritualibus, et temporalibus,* plane fit limitatio, nec fit suspensio a toto officio ; non enim ex vi illorum verborum suspenditur quis a celebratione Missæ, quæ non solet dici administratio, sed suspenditur ab his, quæ jurisdictionem, aut quasi jurisdictionem, seu jus aliquid administrandi requirunt. Quando autem omnibus verbis recte perpensis, nulla fit expressa determinatio, sed simpliciter ab officio fit suspensio, tunc totalis est tam ab omni Ordine, quam ab omni jurisdictione, et Ecclesiastica administratione. Addendum vero hic est, hanc suspensionem ab officio, licet non privet officio jam obtento, ut dixi, impedire tamen, ne aliud simile suscipi possit, arg. cap. ult. de Cler. excom. minist., et omnium, quæ de simili effectu excommunicationis diximus; nam quoad hoc eadem est ratio de suspensione, ex sententia omnium, et ex juribus ibi citatis, quod in sequentibus amplius exponemus.

Ad quæ loca extendatur suspensio ab officio simpliciter lata.

9. *Suspensio hæc impedit ne officium de novo acquiratur — Conclusio. — Per particularia præcepta potest Prælatus extra territorium obligare, non per statutum.* — Atque hinc colligitur, quod diximus de suspensione ab officio respectu partium ejus, intelligendum pari modo esse, et propter eamdem rationem respectu circumstantiarum ejus, præsertim loci et temporis, quæ in his rebus moralibus maxime considerantur. Itaque, si suspensio ab officio fertur absque loci determinatione, universaliter pro quolibet loco ferri intelligenda est; sicut enim excommunicatus in uno loco est excommunicatus ubique, ita suspensus in uno loco, si simpliciter suspensus sit, ubique erit suspensus. Cum enim dicitur, *in uno loco,* (ut illa communis locutio semel explicetur), non est intelligendum objective, sed effective, id est, ab Episcopo, seu Prælato unius loci; tamen censura non respicit illum tantum locum, sed quemlibet, et sic dicemus objective respicere omnem locum, ut recte docuit Gloss. in c. Pastoralis, § Verum, verb. *Subtrahuntur,* de Appellat., et ibi Abbas, n. 20, et Decius, n. 9. Et probatur, quia certum videtur posse Prælatum, seu Episcopum, subditum suspendere, ne alicubi celebret, vel confessiones audiat, etc.; ergo si absolute suspendit ab officio, et nullam loci limitationem adhibet, ubique suspendere censetur, quia verba simpliciter prolata hoc præ se ferunt; et nonnulla est ratio adhibendi determina-

tionem ad hunc locum, potius quam ad alium. Antecedens patet, tum a simili de excommunicatione; tum etiam quia potest tale esse delictum, ut mereatur totam hanc suspensionem, et prohibitionem; tum præterea, quia potest quis esse indignus tali administratione pro quolibet loco, vel quia est ineptus, vel infamis aut injustus; ergo ad bonum Ecclesiæ regimen necessarium est, ut possint Prælati simpliciter et pro omni loco hujusmodi homines suspendere. Dices: nullus, qui limitatam jurisdictionem habet, potest extra illam operari, c. 2 de Constitutionib., in 6. Respondetur, directe, et per communem legem, vel statutum, non operari quempiam extra territorium suum, de qua re sermo est in dicto c. 2, et eodem sensu dicitur in l. 2 de Jurisdict. omn. judic., extra territorium jus dicenti impune non pareri; tamen per particularia præcepta, quæ immediate respiciunt personas, bene potest aliquis præcipiendo, aut judicando intra territorium, objective et mediate se extendere extra illud, imponendo suo subdito præceptum, quod teneatur implere, etiamsi extra territorium vagetur, ut in superioribus, tractando de censuris in communi, declaravi, vel etiam imponendo pœnam, quæ ipsi quasi inhæreat, et illam secum ferat, quocumque tendat, sicut de excommunicatione diximus, et de depositione dicitur in cap. Si quis presbyter, 7, quæst. 1

10. *Quorumdam limitatio positæ conclusionis. — Limitatio non procedere in suspensione Papali.* — Quidam vero hanc regulam limitant ad illam suspensionem, quæ est ab usu Ordinum, quia, cum hic usus per se non respiciat hunc vel illum locum, nec ab illo pendeat, qui simpliciter ab Ordine suspenditur, sine dubio ubique suspensus est. Secus tamen existimant in suspensione, quæ est ab aliis officiis, vel ministeriis Ecclesiasticis, quæ usum Ordinum non requirunt, ut est usus jurisdictionis fori contentiosi, electio et similia; nam in his quamvis Episcopus simpliciter suspendat subditum ab officio, non putant posse illum prohibere, quominus in alio Episcopatu possit esse judex, seu vicarius Episcopi, v. gr., aut ne possit eligere, aut habere officium custodis, aut aliam similem administrationem rerum Ecclesiæ, quia hæc videtur respicere commodum, aut utilitatem talis loci, aut territorii; ideoque prohiberi quidem possunt a particulari Episcopo intra suum territorium, non vero extra illud. Sed hoc in primis non procedit in universali Episcopo, seu Pontifice Summo, quia jurisdictionem habet in universam Ecclesiam, et ejus commodum directe, ac per se respicit; ideoque in suspensionibus juris communis, quæ Papales sunt, et in omnibus aliis, quæ a Summo Pontifice quacumque ratione feruntur, absolute et sine limitatione procedit regula posita. In his vero, quæ feruntur ab aliis Episcopis, dicta sententia probabilis est.

11 *Limitatio data etiam in suspensione Episcopali rejicitur. — Confirmatur assertio ex l. Ex ea causa, ff. de Postul.* — Tamen, quia hæ censuræ non sunt considerandæ, ut puræ prohibitiones, seu præcepta imposita a privatis Episcopis, sed ut inhabilitates ab Ecclesia institutæ, ideo probabilius existimo, a quocumque imponatur suspensio ab officio simpliciter prolata, habere eamdem vim quoad loci universalitatem. Quia est censura ejusdem rationis, et licet applicetur per potestatem, et jurisdictionem particularem, tamen obligat, et suspendit ex vi institutionis suæ, quæ ab universali potestate manavit. Sicut supra de excommunicatione diximus, de qua, et de suspensione quoad hoc eadem est ratio; nam alias etiam diceretur excommunicatio quoad suspensionem ab officio, quam includit, et quoad jurisdictionem vel ministerium, non obligare ubique, quando ab Episcopo privato fertur; quod si Episcopus potest ibi obligare pro quocumque loco, quia non quomodocumque prohibet, sed imponendo censuram, cur non idem discendum erit de censura suspensionis? Potestque a simili explicari ex l. *Ex ea causa,* ff. de Postulando, ubi prohibitus a Prætore provinciæ ne postulet, dicitur extra illam provinciam posse postulare, nisi ex tali causa prohibitus sit, quæ infamiam irroget, ideoque jus postulandi pro omnibus locis auferat; quod ergo ibi dicitur de infamia, hic ego ad censuram applico; hæc enim per se jus aufert, vel suspendit pro omni loco; et ideo, etiamsi a particulari Episcopo imponatur, eamdem vim habet. Solum occurrit advertendum, licet quis habens officium in uno tantum loco, proxime ibi tantum suspendatur, tamen quia suspensio ab officio impedit, ne illa durante, possit quis novum Ecclesiasticum officium recipere, ideo ex hac parte ubique suspendit a tali officio, quando simpliciter fertur, ut dictum est.

12. *Suspensio determinata ad locum, pro illo tantum ligat. — Sic suspensus potest in alio loco simile officium accipere.* — At vero quando in ipsa suspensionis forma fit deter-

minatio loci, pro quo fit suspensio, tunc pro eo tantum loco impedit, qui in sententia exprimitur. Ut in dicta Extravag. *Ambitiose,* fit suspensio ab administratione talis Ecclesiæ, vel monasterii; nam ex vi illius non impeditur quis, ne aliam Ecclesiam, aut monasterium administrare possit; sæpe etiam ab homine suspenditur quis ab officio concionandi solum in tali civitate, vel provincia, qui extra talem locum concionari poterit. Ratio est, quia effectus non excedit voluntatem legislatoris, et judicis, l. *Non omnis,* ff. Si certum petatur; voluntas autem verbis exprimitur; si ergo verba ipsa limitationem continent, non potest effectus universalior esse. Unde fit, per hujusmodi suspensionem sic limitatam non impediri aliquem, quominus de novo simile officium vel ministerium alibi recipere possit, quia talis censura in ordine ad talem locum nullum impedimentum ponit: ergo, etc. Et in hoc est discrimen inter excommunicationem majorem et suspensionem, quia illa universalis est semper, nec consuevit limitari ad unum locum, ideoque ubique habet suos effectus. Cujus ratio non est alia, nisi quia excommunicatio major, quæ privat activa administratione, etc., non consuevit ferri per partes, sicut in suspensione fit.

Suspensio ab officio simpliciter lata quantum duret.

13. *Conclusio. — Limitatur primo conclusio. — Limitatur secundo. — Ratio conclusionis. — Objectio. — Solutio.* — Eodem modo judicandum est de circumstantia temporis, seu de duratione suspensionis. Nam, si suspensio proferatur absque temporis limitatione, semper durat, donec auferatur ab habente potestatem. Ita docent communiter Doctores, Innocent., in c. Cum bonæ, de Ætat. et qualit., c. Ad hoc, de Appell., n. 4, c. Ex litteris, de Constit., ubi etiam Abbas, et ibidem Glossa in c. *Si autem*, de Constit. Qui auctores loquuntur de suspensione lata per sententiam hominis; est autem eadem ratio de lata a jure, quamvis raro ita feratur. Adhibent autem duas limitationes. Una est, ut sententia sit definitiva, qua tota causa determinatur, quia interlocutoria non censetur sufficiens, eo quod tam gravis pœna non debeat tam facile imponi; tunc ergo tacita censetur inesse conditio a judice subintellecta : *Usque ad beneplacitum meum,* durabitque ad summum quamdiu judex in suo officio duraverit, nisi antea illam abstulerit, argument. l. ult. ff. de Pœnis. Alia conditio est, ut culpa sit digna suspensione perpetua, quia pœna præsumitur justa, ideoque culpam non excedere. Imo si res fuerit dubia (ait Panorm.), judicanda est temporalis, quia pœnas semper favorabilius interpretamur. Tunc ergo censetur absolute imponi suspensio, ut duret quamdiu judex prudenti arbitrio æquum esse judicaverit. His ergo concurrentibus, ratio assertionis est evidens, quia talis suspensio non habet terminum ex verbis legis, ut supponitur, nec ex causa, quia supponitur digna perpetua suspensione; unde ergo habebit, vel cur hunc terminum potius quam alium? Aliunde vero lex vel præceptum absolute latum durat donec revocetur; et judex ac lex præsumitur imponere condignam pœnam : ergo. Dices : eo ipso quod lex, vel judex utitur verbo suspensionis, excludit perpetuitatem, alias jam non esset suspensio, sed depositio, juxta Glossam in cap. Si quis, 83 dist.; Antonin., tract. de censur.; Immol. et alios in cap. *Dum dilectus,* de Consuetud. Dico tamen illam non esse perpetuam positive, sed negative (ut supra declaravi), et in hoc differre a depositione (ut infra latius dicam.) Non enim excludit spem dispensationis; et ideo virtute includit conditionem, donec per superioris indulgentiam tollatur.

14. *Suspensio pro certo tempore lata, eo elapso aufertur absque absolutione.* — Secus vero est, si ad certum tempus feratur, ut sæpe fit : tunc enim finito termino designato, per se desinit suspensio, quia pœna non excedit voluntatem imponentis, et quia ad hunc effectum ponitur illa determinatio, cujus varia exempla congerit Gloss. in Clement. *Cupientes,* v. *Suspensio,* de Pœnis. Dubitant tamen Doctores, an tunc cesset suspensio ipso facto, vel necessaria sit nova judicis, vel habentis potestatem absolutio. Quæ quæstio pertinebat ad disputationem de absolutione; sed quia apud me nullam difficultatem habet, ideo breviter dico, tunc nullam esse necessariam absolutionem, sed ipso facto elapso tempore cessare, ut docuit Gloss., in c. Sacro, de Sent. excom., et in Clement. 1 de Decimis, v. *Donec;* Innocentius, et Abbas, in c. Cum bonæ, de Ætate et qualit.; quia hæc non est proprie censura, ut propterea per absolutionem necessario tollenda sit, sed est pœna pura, quæ non transgreditur fines lege præscriptos.

15. *De suspensione sub conditione lata quæ ex voluntate rei pendet.—Conditio hæc interdum tacite subintelligitur.* — Est autem advertendum interdum ferri suspensionem non ad tempus omnino certum, neque etiam absolute et simpliciter, sed sub conditione, id est, *donec talis conditio impleatur,* quæ quidem conditio interdum posita est in voluntate ipsiusmet suspensi, quod maxime servatur in ea suspensione, quæ per modum censuræ fertur pro contumacia, et cum aliquo ordine ad futurum actum, scilicet cum quis suspenditur, *donec satisfaciat, vel restituat,* vel *a contumacia recedat.* Et tunc certum est suspensionem durare, quamdiu conditio non expletur, quia hæc est intentio legis, ut ex ejus verbis constat, et alioqui est justa et efficax. Secundo etiam certum est, impleta conditione, statim suspensionem esse auferendam, quia hæc est intentio legis, quæ in hoc etiam est justa, quia illa pœna medicinalis est; et ideo qui recessit a contumacia, jam non est dignus illa. Superest vero quæstio, an ut tollatur, necessaria sit absolutio, et quando et quomodo danda sit, quæ infra in propria disputatione tradetur Oportet autem advertere, hanc conditionem interdum subintelligi, licet non ponatur explicite, scilicet, quoties ex materia et fine legis constat non ferri tantum pro delicto commisso, sed ut a contumacia recedatur, atque adeo per modum censuræ; et tunc eamdem esse rationem, ac si conditio esset explicite posita, quia etiam est medicina. Atque ita sentit Sylv., v *Suspensio,* n. 4; Innoc., c. 1 de Excessib. Præl.; Abb., c. Reprehensibilis, de Appellat.

16. *De suspensione sub conditione ex voluntate judicis pendente lata.* — Potest præterea conditio apponi ex voluntate ferentis pendens, ut *donec aliud disposuero,* vel quid simile, juxta c. Litteras, et c. Dilectus, de Temp. ord., c. Nihil, de Elect., c. Tam litteris, de Testibus. Tunc ergo etiam est certum durare illam suspensionem, quamdiu conditio non impletur, illa autem impleta cessare, quia ad hoc etiam habet efficaciam lex, et hoc intendit, ut ex ejus verbis constat. Observandum autem erit, quando suspensio hoc modo imponitur, non ferri per modum censuræ ad contumaciam cohibendam, quia, quantumvis aliquis a contumacia recedat, vel satisfaciat, suspensus manebit, quamdiu superior sententiam non revocaverit; neque obligabitur ex vi legis et justitiæ talem pœnam tollere propter resipiscentiam alterius; quia lex sub prædicta forma lata ad hoc non obligat, sed potius constituit in superioris arbitrio differre suspensionis revocationem, quamdiu ad commune bonum, vel aliorum exemplum expedire judicaverit. Quo fit, ut talis suspensio tunc magis feratur per modum puræ pœnæ pro peccato commisso; et idcirco non indigeat alia absolutione præter declarationem beneplaciti, vel revocationem talis pœnæ ab ipso judice seu superiori factam.

17 *Quid si judex antequam quidquam de tali conditione declaret, moriatur.* — *Discrimen inter conditionem usque ad beneplacitum meum, et beneplacitum Sedis.* — Hic vero dubitant Juristæ, quid dicendum sit, si contingat judicem mori prius, quam circa talem conditionem quidquam declaret; constituuntque discrimen inter illas duas conditiones, *usque ad beneplacitum,* vel *usque ad revocationem.* Nam prior non requirit actum contrarium, sed solum perseverantiam in priori voluntate, ita ut moraliter durare censeatur. Posterior vero requirit actum contrarium; nam hoc significat *revocationis* nomen. Ex qua differentia inferunt, quando conditio est modi posterioris, tunc non impleri, nec cessare suspensionem propter mortem suspendentis, sed necessarium esse ut per successorem ejus vel per superiorem fiat revocatio, argument. cap. ultim. de Precar. Et ratio est, quia conditio illa postulabat revocationem, quæ facta non fuit, nec voluntas contraria intercessit; ergo non fuit impleta conditio; ergo nec finita suspensio. Potest autem successor illam auferre, quia eamdem jurisdictionem habet, et moraliter non censetur differre ab antecessore. Is etiam, qui superiorem jurisdictionem habet, potest quidquid inferior, et aliquid amplius, juxta superius dicta de absolutione a censura. De qua re videri possunt Felin., in cap. 1 de Judic., num. 7, et Jason., in l. Centesimis, § ultim., de Verb. oblig. Prior vero conditio de beneplacito voluntatis, cum non requirat actum contrarium, sed solam cessationem, per mortem impleri censetur. Oportet autem adhibere distinctionem, qua usus est Pontifex, in cap. Si gratiose, de Rescript., in 6; aut enim in tali conditione fit sermo de beneplacito personæ, ut sic dicatur, *usque ad beneplacitum Petri,* vel *usque ad beneplacitum meum,* vel *nostræ voluntatis,* aut conditio fuit, *usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ,* v. gr., aut *Pontificis Romani,* et sic de aliis. Quando fit

priori modo, impletur conditio per mortem personæ, ut in eodem textu dicitur, quia cum persona extinguitur omnis voluntas, et consequenter cessat beneplacitum, quod solum fuerat in prædicta conditione postulatum, ut sumitur etiam ex l. 4, ff. Locati. At vero, quando de beneplacito Sedis mentio facta est, non impletur conditio, nec cessat suspensio propter mortem personæ suspendentis, ut ex eodem textu a paritate rationis sumitur. Est autem ratio, quia Sedes non extinguitur cum persona, sed quasi in continua successione eadem semper permanet. Quando autem in conditione apposita vel in quocumque rescripto fit mentio loci seu Sedis, et non tantum personæ, negotium totum refertur ad Sedem ipsam, et ab ea pendere videtur, et non a sola persona, ut habetur in c. Quoniam Abbas, de Offic. deleg. De qua doctrina videri possunt Abbas, et alii Doctores in citatis textibus, et Felinus in cap. Ex litteris, de Constitut.

SECTIO II.

Quale peccatum sit violare suspensionem ab officio, quantumque talis actio valeat.

1 *Conclusio. — Per suspensionem non tollitur obligatio recitandi privatim officium canonicum.* — Principio certum est graviter peccare eum, qui dum suspensus est ab officio, aliquid officii Ecclesiastici exercet. Probatur, quia est in universum prohibitus, ut ostensum est; est autem hæc prohibitio de re gravi ex suo genere, ut constat; ergo ex suo genere transgressio Ecclesiastici præcepti peccatum est mortiferum. Et confirmatur, nam propter hanc causam communicatio in sacris est ex genere peccatum mortale in excommunicato, quia materia illa gravis est, a qua excommunicatus est prohibitus et suspensus per censuram Ecclesiasticam. Eadem autem ratio est in præsenti, nam usus Ecclesiastici muneris sacrum quid est, et per hanc censuram graviter interdicitur : ergo. Atque hoc modo potest hæc veritas confirmari ex cap. Sacris, de Iis quæ vi, et per argumentum a fortiori ex cap. ultim. de Cleric. excomm. ministr. Item confirmatur ex gravi pœna, quæ in jure pro hac transgressione imponitur, de qua statim dicemus. Adverto tamen hoc non procedere de officio canonico privatim recitando; nam hoc est merum onus, non honor, et illud non tollitur per pœnam, sicut in simili diximus de excommunicatione; est enim hic eadem ratio, ut notavit Gloss. ult. in cap. Presbyterum, 28 d.; Sylvest., verb. *Irregularitas,* num. 15; Abbas, in cap. 2, de Cleric. excom. ministr.; Deci., in cap. Apostolicæ, de Exception.

Acta a suspenso validane sint.

2. *Actus Ordinis a suspenso facti validi sunt. — Actus jurisdictionis sunt invalidi. — Nisi suspensio sit occulta. — Aut non denunciata. — Suspensus non denunciatus potest licite actus jurisdictionis exercere.* — Statim vero inquiri poterat, an acta ab hujusmodi sic suspenso valida sint. Sed hæc dubitatio eodem modo expedienda est, quo similem de excommunicatione resolvimus. Aut enim quæ a suspenso aguntur, sunt actus solius Ordinis, qui ad suum valorem jurisdictionem non requirunt, aut sunt actus potestatis jurisdictionis, sub qua (ut hoc semel admoneam) comprehenditur potestas eligendi, et similes, sive in rigore jurisdictionem includant, sive aliquod æquivalens jus ab hominibus concessum et auferibile. Actus igitur Ordinis validi sunt (excepta absolutione sacramentali, quæ ex jurisdictione pendet), quia Ecclesia non potest impedire valorem horum actuum, si debita materia et forma a ministro habente potestatem ordinis vera intentione applicentur, ut sæpe in superioribus ostensum est. At vero, si actus sunt tales, ut jurisdictionem postulent, per se loquendo, invalidi sunt, quia suspensus privatus est actuali jurisdictione, ut supra declaratum est, et jura, quæ supra attulimus ad hoc probandum de excommunicatione, expressius de suspensione loquuntur. Dixi autem, *per se loquendo,* propter regulam sæpe traditam, quod, si suspensus sit occultus, et ab Ecclesia communiter toleretur in publico ministerio seu officio, acta ejus valent, quia Ecclesia supplet defectum propter commune bonum. Ubi etiam advertere oportet, Extravag. *Ad evitanda,* in hac etiam censura locum habere; nam et generaliter dicit *ratione alicujus sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ,* et specialiter addit, *aut suspensionis, aut prohibitionis a jure aut ab homine generaliter promulgatæ.* Quapropter, si suspensus non est specialiter denunciatus, quamvis quoad se prohibitus sit, ne in officio suo ministret, et ideo peccet, si id faciat per se aut ex se, tamen quoad alios non est privatus jurisdictione, sicut de excommunicato supra dixi. Item, quia alii possunt ab hujusmodi suspenso

non denunciato hos actus postulare, v. gr., absolutionem sacramentalem, vel absolutionem ab excommunicatione, vel aliquid simile pertinens ad jurisdictionem fori contentiosi; ergo potest suspensus valide hoc actus exercere; alioqui nullius momenti esset concessio illius Extravag.; ergo retinet jurisdictionem necessariam ad valorem actus. Unde ulterius sequitur hujusmodi suspensum non solum valide, sed etiam licite hujusmodi actum exercere, quando absolvi non potest, et ipse non se ingerit, sed alius ab ipso exigit debitum, ut si parochus ejus sit, vel certe si vere indiget ejus ministerio, et in eo favori recipientis, non exercentis consulitur, quod eodem modo intelligendum est, quo similem doctrinam de excommunicatione declaravimus.

Quam pœnam incurrat, qui suspensionem violat.

3. *Conclusio. — Suspensus non denunciatus violando censuram potest fieri irregularis.* — Huic vero quæstioni alia est annexa, quam pœnam incurrat suspensus ab officio, ministrando in illo. Ad quam dicendum est hujusmodi suspensum ab officio, si actus Ordinis ante absolutionem exerceat, irregularem fieri; aliam vero pœnam aut censuram ipso facto non incurrere; si vero actum solius jurisdictionis usurpet, nullam habere pœnam specialiter ipso jure impositam, sed arbitrio judicis puniri debere. Prima pars constat cap. 1 de Sentent. et Re judic., in 6, et in cap. 1 de Sentent. excom., eodem, et ex cap. Si quis Episcopus in Concilio, et c. Si quis Episcopus damnatus, 11, quæst. 3. Ex quibus juribus colligere licet, tam suspensum a jure, quam ab homine, incurrere eamdem irregularitatem, quia de suspensione a jure loquuntur decreta citata ex lib. 6, de suspensione vero ab homine canones Decreti; et cap. Is cui, de Sentent. excom., in 6, generatim et abstracte loquitur, quare omnem suspensionem comprehendit. Estque utriusque ratio eadem, quia est censura ejusdem speciei ; diversa enim causa efficiens non mutat speciem, per se loquendo. Incurret autem hanc pœnam etiam ille qui nominatim non est denunciatus suspensus, si violet censuram, quia quoad ipsum integrum manet jus, quo hæc irregularitas lata est, ut est communis sententia, de qua videri potest Abbas in cap. Sicut, de Cohabit. cleric. et mulier. Excusabitur autem ab irregularitate, quoties excusatus fuerit a culpa ministrando, vel ut vitet gravem infamiam, vel scandalum, etc., quia hæc irregularitas est pœnalis, et ideo cessat cessante culpa.

4. *Violans suspensionem, quæ in puram pœnam fertur, etiam fit irregularis.* — Addendum vero ulterius est, hanc irregularitatem non incurri tantum in suspensione, quæ est propria censura, sed etiam in illa, quæ est pura pœna. Prior pars certa est ex juribus citatis, tum supra de excommunicatione, et præcipue ex cap. Is cui, de Sent. excom., in 6, ubi constituitur generalis regula, *de celebrante divina, cum sit censura ligatus.* Et hæc est ratio unica hujus partis, quæ videtur reddere dubiam posteriorem partem, quia illa suspensio non est censura. Nihilominus etiam est certa, quia suspensio lata ad definitum tempus non est propria censura, sed pœna, et tamen in illa incurritur hæc irregularitas, nam de illa expresse loquuntur cap. 1 de Re judic., et de Sentent. excom., in 6, quia talis suspensio tam efficaciter privat sacro ministerio dum durat, sicut quælibet alia; non ergo incurritur hæc pœna tantum in propria censura, sed etiam in pura pœna.

5. *Contraria opinio improbatur.* — Unde fit improbabilem esse quorumdam Canonistarum opinionem, qui dixerunt, quando suspensio a jure fertur his verbis : *Qui hoc fecerit, suspensus sit ab officio donec satisfaciat,* etiamsi post commissum tale crimen ministret in officio, non manere irregularem, quia illa suspensio (aiunt) non est censura, sed quædam intrinseca pœna, quam secum affert ipsum peccatum, argumento cap. ultim. de Cohabitat. cleric. et mulier., et significavit Innocentius, in cap. ultim. de Clerico excom. ministr., num. 3. Sed hoc non est probabile, quia non potest censura vel suspensio Ecclesiastica expressioribus verbis ferri. Item quia talis lex non explicat solum, intrinsecum effectum ipsius peccati, sed propriam pœnam Ecclesiasticam inducit, ut ex ipsis verbis satis constat, quæ inutilia essent, si nihil aliud operarentur, quam id, quod ipsum peccatum per se inducit. Maxime quod sæpe ipsum peccatum per se non posset impedire omnem actum, quem talis suspensio impedit; nam interdum est suspensio a toto officio Ecclesiastico, et tamen peccatum per se non impedit omnem actum cujuscumque Ordinis inferioris, neque etiam jurisdictionis, ut alibi ostendimus. Aliquando etiam talis suspensio est non solum ab officio, sed etiam a bene-

ficio, ut patet ex c. Quia sæpe, de Elect., in 6, cap. Præsenti, de Officio ordin., in 6; at constat, suspensionem a beneficio pœnam esse, quam ipsum peccatum per se non infert, nisi ab Ecclesia imponatur; ergo idem dicendum est de suspensione ab officio sub eodem tenore et verbis lata. Est ergo talis suspensio vera censura; ergo qui illam incurrit, irregularis fit, si, antequam illa liberetur, in divinis ministret ex officio. Quod recte docuit Glossa, cap. 2 de Censibus, in 6, verb. *Suspensos*. Neque est ad rem cap. ultim. de Cohabitat. cleric. et mulier., quia ibi non fertur pœna sub illis verbis, nec sub aliis æquivalentibus, sed solum dicitur, clericum concubinarium ratione sui mali status esse quoad se suspensum, ubi verbum *suspensio*, late sumitur pro impedimento, seu obligatione, quam talis sacerdos habet in conscientia non celebrandi in eo statu; et ideo certum est, illum non fieri irregularem celebrando, etiamsi peccet; nos vero loquimur, quando in canone sunt verba sufficientia ad significandam et imponendam censuram. Hic autem occurrebat declarandum, quale debeat esse hoc ministerium, ut sit sufficiens causa hujus irregularitatis. Sed hoc sufficienter egimus tractando de simili irregularitate, quam incurrit excommunicatus in divinis ministrando; nam eadem doctrina applicanda est ad suspensionem.

6. *Secunda conclusionis pars probatur.* — Præter hanc vero pœnam (quod in secunda parte assertionis dicebamus) nullam aliam invenimus in jure impositam pro usu Ordinis. Pro usu vero solius jurisdictionis, qui non includat actum Ordinis, non invenitur vel irregularitas, vel alia censura, aut pœna generaliter a jure imposita, et ideo propter illum actum irregularitas non incurritur, juxta generale principium de irregularitate. Nec probandam censeo opinionem, quam ex aliis refert et sequitur Maiolus, lib. 3 de Irregul., cap. 19, extens. 2 et 14. Qui dicunt, suspensum ab Ordine vel officio, conferendo beneficium alicui, incurrere irregularitatem; talis enim irregularitas nullo jure ostenditur, neque a Maiolo citatur, imo nec Glossa magna, quam citat ex cap. Tanta, de Excess. Prælat., hoc affirmat; solum enim agit de celebrante violando interdictum. Glossa vero magna, quam etiam refert ex c. Cum dilectus, de Consuet., licet dicat, clericum suspensum non posse valide beneficia conferre, non tamen dicit fieri irregularem ea conferendo. Neque id recte infertur (quidquid sit de antecedenti, de quo supra dictum est), quia non omnis violatio suspensionis inducit irregularitatem, sed illa tantum, quæ est in usu Ordinum, quia jura de nullo alio actu loquuntur. Et juxta hanc regulam judicandum est de multis aliis extensionibus hujus pœnæ, quas ibi late Maiolus prosequitur Veritas enim est, irregularitatem non incurri pro usu beneficii aut jurisdictionis, qui non includit actum Ordinis. Et congruentia reddi potest, vel quia actus solius jurisdictionis non sunt adeo sacri, sicut actus Ordinis, et ideo non oportuit tam severe in jure puniri, vel certe quia irregularitas per se non impedit actum jurisdictionis, sed Ordinis, et ideo tanquam pœna proportionata imponitur ei, qui cum suspensus sit, male utitur Ordinibus, non vero ei, qui solum usu jurisdictionis male usus est. Quia vero hoc etiam est grave delictum in injuriam censuræ et Ecclesiasticæ potestatis, quamvis in jure non punitur, puniendum est a judice, si legitime probetur; non enim debent talia delicta impunita manere.

De participantibus cum suspenso ab officio.

7. *Suspensio non privat aliorum communicatione.* — Tandem potest facile ex dictis intelligi, quomodo peccent alii, qui cum suspenso ab officio participant in hujusmodi pravo usu suspensionis suæ. Est enim advertendum, suspensionem per se non privare communicatione aliorum, sicut excommunicatio privat. Nam formaliter loquendo, in hoc præcipue differunt hæ duæ censuræ, ut supra visum est et auctores docent; neque est ullum jus, in quo hic effectus suspensioni tribuatur; ideoque nec communis confabulatio, aliæque actiones usualis communicationis hominum, neque etiam humani contractus, neque actiones forenses, tum agendo, tum se defendendo, vel etiam testificando, per suspensionem prohibentur, per se loquendo. Quia hæc non prohibentur per censuras, nisi ut sunt communicationes quædam, et ideo licet per excommunicationem prohibeantur, non tamen per suspensionem; nec invenitur in jure, ut notarunt etiam Innocentius, Abbas et alii Doctores in cap. Intelleximus, de Judiciis, et in cap. Venerabilis, de Sentent. excommun. Solum ergo prohibetur aliis illa participatio cum suspenso, quæ est communicatio vel cooperatio cum illo in delicto vel malo usu officii, a quo est suspensus; hæc enim per se, et intrinsece mala est, et prohibita.

8. *Quam pœnam incurrat participans in delicto cum suspenso.* — At pro tali delicto nulla est in jure imposita pœna vel censura ei, qui sic communicat cum suspenso; unde neque excommunicatio minor propterea incurritur, sicut in communicatione cum excommunicato. Quin potius etiamsi quis cum suspenso communicet in crimine, propter quod suspensus est, non propterea incurrit eamdem suspensionem, aut etiam censuram, quia nullo jure lata est; in quo etiam differt hæc censura ab excommunicatione. Et fortasse ratio seu fundamentum est, quia suspensio non respicit per se communicationem, sicut excommunicationis censura.

SECTIO III.

Utrum suspensus ab officio sit etiam suspensus a beneficio, vel ab aliquo alio actu sacro vel prophano.

1 In hac sectione explicandum nobis est, an suspensio hæc ab officio alios effectus habeat, præter eos, quos in præcedenti declaravimus. De tribus autem dubitari potest, scilicet de beneficiis vel fructibus eorum, de aliis spiritualibus bonis, quæ magis in recipiendo, quam in agendo consistunt, et de actionibus mere civilibus seu temporalibus.

2. *Suspensus ab officio non privatur beneficio.* — Circa primum punctum res certa est, ex vi suspensionis ab officio non privari quempiam beneficiis, quæ possidebat; nam ut infra ostendemus, etiam per suspensionem a beneficio non privatur quis titulo et proprietate beneficiorum. Item nullus est in jure locus, in quo hic effectus suspensioni ab officio tribuatur. Quod si quis objiciat c. Cum bonæ, de Ætat. et qualit., respondebimus primum, ibi non declarari, an illa suspensio sit ab officio; solum enim refertur, quemdam fuisse ab homine suspensum. Deinde ibi solum dicitur, illum, qui post suspensionem, in qua per triennium permanserat, aliud beneficium adeptus est, neque illud, neque alia, quæ prius habuerat, obtinere debuisse; ex quo potius colligitur, per priorem suspensionem non fuisse privatum beneficiis, quæ habebat, sed propter pertinaciam in suspensione et propter delictum postea commissum, illis fuisse privandum, quem textum magis in sequentibus declarabimus.

3. *Suspensus ab officio an ipso jure privetur fructibus beneficii. — Prima sententia. — Secunda sententia. — Tertia sententia. — Quarta sententia. — Quinta sententia. — Vide Tiraquellum, de Legibus communibus, 1 part., num. 24.* — Tota ergo dubitatio est de fructibus beneficii, an per suspensionem ab officio ipso jure aliquis eis privetur. Et ratio dubitandi esse potest, quia beneficium non datur nisi propter officium, cap. ult. de Rescript., in 6; ergo hoc ipso, quod ab officio quis suspenditur, eorum radice et fundamento, consequenter suspenditur a beneficio, quia accessorium sequitur principale; beneficium autem accessorium est respectu officii, argumento c. Si quis objecerit, 1, quæst. 3; D. Thom., 2. 2, quæst. 100, art. 4. Et confirmatur, quia excommunicatio privat fructibus beneficiorum, ut supra ostensum est, cujus est potissima ratio, quia excommunicatus omni usu Ecclesiastici officii privatus est; ergo idem erit de suspensione. Atque ita sentit Glossa in cap. Latores, de Clerico excom. minist., verb. *Ab officio. Quia ubi est* (inquit) *unum propter aliud, ibi est unum tantum.* Glossa vero in Clement. *Cupientes,* de Pœnis, verb. *Suspensio,* disputans quæstionem hanc, dubiam illam relinquere videtur Alii vero Canonistæ, prædictam sententiam limitando, distinctione usi sunt, de suspensione a jure, vel ab homine. Et quidam dixerunt, eam suspensionem ab homine, quæ est ab officio, esse etiam a beneficio, non vero eam, quæ est a jure, ut refert dicta Glossa in Clem. *Cupientes,* et Glossa, in c. 1 de Re judicata, in 6, verb. *Officii,* quia jus, quod pœnam infert, benignius interpretandum est, quam hominis sententia. Alii e contrario dixerunt, suspensionem ab officio, si sit juris, includere suspensionem a beneficio, non vero si sit ab homine. Ita refert ex Joanne Andrea, Glossa in cap. Præter, dist. 23, verb. *Ab Ecclesia,* argumento illius textus. Alii variis distinctionibus utuntur, quas refert Sylvest., verb. *Suspensio,* num. 5. Una est, quia cum aliquis suspenditur ab officio cum additione exclusiva, scilicet, *tantum* vel *solum ab officio,* tunc non suspenditur a beneficio; quando vero sine additione talis particulæ fertur suspensio ab officio, comprehendit etiam beneficium. Et ratio esse potest, quia particula exclusiva aliquid operatur; ergo cum additur, aliquid excludit, quod sine illa non excluderetur, quod nihil aliud esse videtur, quam suspensio a beneficio. Alii quos refert et sequitur Covarruv., in epitome 4 Decretal., 2 part., cap. 6, in princ., num. 13 et 14, et sentit Abbas, in cap. Apostolis, de Except., num. 9, cum Glossa, in cap. Presbyter, 2,

quæst. 5, putant ulterius esse considerandam causam vel gravitatem delicti, propter quod quispiam suspenditur; nam si suspenditur ab officio propter infamiam vel contumaciam, non suspenditur a beneficio; si propter crimen, vel crimen est leve, et non suspenditur a beneficio, vel est grave, et ab utroque suspenditur. Sic etiam distinguere videtur de suspensione ob contumaciam, vel ob delictum, Abbas, in cap. Pastoralis, § Verum, n. 16, de Appell., quatenus ait, suspenso ob contumaciam non esse providendum de fructibus beneficii, quia ipse sibi potest providere, si velit resipiscere; supponit ergo, quamdiu non resipiscit, non facere fructus suos; alteri vero ait esse providendum, ne egeat, quia jam non pendet ex voluntate ejus, ut a suspensione absolvatur Et pro hac sententia citat Glossam, quam sic declarat, in cap. Cum Vintoniensis, de Elect.

4. *Vera sententia.* — Dicendum censeo, quando suspensio ab officio præcise fertur, sive a jure, sive ab homine, per se non includere suspensionem a beneficio, et consequenter non privare sic suspensum fructibus beneficii, his exceptis distributionibus, quæ non conferuntur, nisi his, qui per se assistunt seu ministrant in divinis officiis. Hæc est (ut opinor) communis et certa sententia, ut sumitur ex Navarro, c. 27, n. 160; Abbate, et aliis in Clement. *Cupientes,* de Pœnis, et in cap. Apostolis, de Except. Et confirmatur optime ex cap. Inter, de Purgat. canonica. Quod sic habet : *Licet Ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum, usque ad purgationem canonicam docet suspendendos, quia tamen etiam eum a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare.* Ex quibus verbis constat, suspensionem ab officio non includere suspensionem a beneficio, nisi adjungatur. Ratio autem est, quia verba stricte accipienda sunt in his, quæ odium seu pœnam continent; sed illud additum, *ab officio,* restringit ad talem partem suspensionis; ergo non est ulterius extendenda. Confirmatur, nam quando lex vult utrumque complecti, utrumque etiam expresse proponit, ut patet ex c. Decernimus, dist. 28; cap. Præter, dist. 32; cap. Si quis sacerdotem, et cap. Fas, dist. 82; cap. 1 de Secundis nuptiis, et cap. 2 de Fidejussor., et aliis supra relatis. Similiter judices solent id exprimere, semperque possunt id facere, si velint; ergo quando exprimunt, *ab officio,* signum est nihil aliud imponere voluisse. Neque est verum in illa particula, *ab officio,* virtute comprehendi beneficium, quia propter officium datur. Supra enim agentes de excommunicatione ostendimus, hanc non esse sufficientem rationem, quia licet ratio institutionis beneficii sit officium, tamen non semper necessarium est, ut is, qui habet beneficium, per se exerceat aliquod Ecclesiasticum ac publicum officium ad percipiendum valide, et interdum licite fructus beneficii; ergo licet quis suspendatur ab usu officii, non propterea statim privatur fructibus beneficii. Eo vel maxime, quod semper tenetur officium canonicum saltem privatim recitare, quæ præcipua, vel magna pars est oneris, quod per beneficium imponitur. Solum ergo illa ratio habet locum in illis fructibus, qui ita sunt annexi personali ministerio, ut absque illo non dentur, ut sunt quotidianæ distributiones cathedralium Ecclesiarum, juxta cap. Licet, de Præbendis, et si quæ sunt hujusmodi. Atque ita ex ea ratione solum probatur ultima pars sententiæ propositæ.

5. *Contraria sententia impugnatur — Secunda et tertia rejiciuntur — Quarta improbatur.* — Neque distinctiones aliarum opinionum probabilitatem præ se ferunt. Quid enim ad præsens negotium refert, quod suspensio lata sit a jure vel ab homine, si eisdem verbis ab utroque lata est, et verba ab utroque prolata eamdem significationem habent, et utriusque, scilicet et legislatoris, et judicis, voluntas, et efficacitas verbis accommodanda, commensuranda ac restringenda est? Nam in utroque verum habet axioma juris, quod pœnæ restringendæ sunt; nulla ergo est ratio differentiæ inter suspensionem ab homine et a jure. Nec quidquam etiam interest, quod addatur particula exclusiva, vel omittatur; nam imprimis nulla afferuntur jura, in quibus hoc discrimen notari possit, ut ex eis vel regula, vel saltem indicium probabile sumatur, unam formam verborum plus operari quam aliam. Et in sententiis ab homine, voluntarium est; vel unus cautior est in loquendo quam alius, ideoque expressius, omnemque dubitationem excludendo, mentem suam declarat. Ut si unus in testamento dicat : *Lego centum Petro,* alius vero dicat : *Lego tantum centum,* vel *Lego centum, et non amplius,* idem est legatum, quamvis unus addiderit expressam exclusionem, quam non addidit alius; quoad effectum non refert, quia ut legatum non sit majus, proinde est majorem quantitatem ta-

cere quam negare. Et hæc ratio habet locum in præsenti, quia sententia non potest plus operari, quam verbis exprimatur. Nec satisfacit, quod quidam asserunt, hoc pendere ex intentione judicis; ut si ipse intendat suspensionem ab officio et beneficio imponere, quamvis in sententia tantum exprimat suspensionem ab officio, dummodo aliud non excludat, utrumque operari. Nam in rigore id falsum esse existimo, nisi in antecedentibus et consequentibus verbis aliqua addantur æquivalentia, quibus talis intentio sufficienter exprimatur. Quia intentio non operatur sine verbis, in censuris ferendis, ut supra, explicando formam censuræ, declaratum est. Imo hoc commune est his sententiis cum aliis, vel cum contractibus, sub verbis includendo quælibet sufficientia signa.

6. *Quinta sententia eluditur.* — Quapropter multo minus ad rem confert, quod suspensio sit lata propter crimen tantum, vel propter aliam causam, aut propter crimen grave vel leve, quia suspensio efficitur juxta formam, per quam fit; nam in hac est vis effectiva illius; causa vero, vel culpa est veluti materia, seu ratio impulsiva. Sicut in criminali sententia, v. gr., non sat est, quod delictum sit dignum morte, si judex solum exprimat in sententia mutilationem membri, quia licet pœna imponenda sit juxta qualitatem culpæ, tamen de facto non imponitur, nisi juxta voluntatem judicis, quæ interdum non est adæquata delicto; quod ex verbis sententiæ semper judicandum est. Gravitas ergo delicti consideranda est ad cognoscendum, an sententia fuerit justa, remissa, vel excedens; non tamen ad cognoscendum, an hæc, vel illa pœna fuerit imposita; hoc enim verba ipsa sigificare debent, nisi forte interdum sint aliqua ambigua, ut ex comparatione ad culpam conjectandus sit eorum sensus; quod in præsenti locum non habet, cum verba ipsa satis perspicua sint. Confirmatur, nam si judex proferat sententiam sub hac forma : *Suspendo te ab officio et beneficio,* licet considerata gravitate criminis, sententia videatur nimis rigorosa, dummodo intolerabilem non contineat errorem, utrumque operatur, neque potest rationabiliter ad unum limitari potius quam ad aliud, donec a superiore rescindatur vel ex parte tollatur. At vero si judex proferat sub hac forma : *Suspendo te ab officio vel beneficio,* licet crimen mereatur utramque suspensionem, ibi non imponitur, quia judex non declaravit se id velle. Imo licet crimen tale sit, ut juxta prudens arbitrium definite mereatur potius suspensionem a beneficio, quam ab officio, aut e contrario, nihilominus ex vi illorum verborum neutra determinate imponitur, quia judex hoc non declaravit; propter quod aiunt Doctores, sententiam ab homine sub ea forma prolatam nullam esse ob indeterminationem, ut videre licet in Sylvestro supra ex Hostiensi, et aliis; et nos diximus supra, si talia verba, vel æquivalentia habeantur in jure, esse in ordine ad sententiam ab homine ferendam et determinandam; ergo suspensio nunquam excedit vim verborum sententiæ, propter delicti gravitatem. Nec denique in hoc admittenda est distinctio inter suspensionem propter contumaciam, vel delictum; neutra enim, si ab officio præcise feratur, suspendit a beneficio seu fructibus beneficii ; nam omnia, quæ adduximus, de utraque æque procedunt. Neque quoad hoc aliquid est in jure definitum de una potius quam de alia. Neque Abbas in citato loco de suspensione ab officio loquitur, sed à beneficio, de quo postea dicemus.

Quomodo suspensio ab officio novi beneficii consecutionem impediat.

7. *Conclusio.* — *Objectio.* — Sed quærendum restat, an hæc suspensio impediat saltem collationem vel obtentionem novi beneficii. Nam videtur ex dictis sequi, censuram hanc non habere talem effectum, quia illa verba, per quæ fertur, non efficiunt plus, quam significant; non significant autem hunc effectum; ergo neque illum efficiunt. Nihilominus dicendum censeo, per hujusmodi suspensionem impediri quempiam a collatione novi beneficii, propter cap. ult. de Clerico excomm. ministr., ubi de excommunicato minori excommunicatione dicitur, non posse eligi ad Ecclesiastica beneficia. Dices : argumentum a simili in materia pœnali non est efficax, etiamsi altera censura gravior esse videatur, quia censura, quæ simpliciter levior est, potest habere aliquem effectum, quem non habet censura gravior. Respondetur, argumentum hoc non sumi a simili, sed ex generali regula, quæ in eo textu statuitur, eum, qui est privatus aliquo munere vel actu, etiam esse privatum susceptione eorum, quæ ad talem actum vel munus ordinantur. Quod principium ex illo colligunt Abbas, et alii interpretes; et plane in eo continetur. Sed beneficium Ecclesiasticum ordinatur ad

alicujus officii vel muneris Ecclesiastici administrationem; ergo qui ab hac suspensus est, consequenter est interdictus a susceptione novi beneficii. Atque ita responsum est ad rationem dubitandi propositam; nam licet formaliter in suspensione ab officio non fiat mentio prohibitionis beneficii suscipiendi, tamen in radice continetur illa prohibitio in ipsa suspensione ab officio. Quod non est simile de fructibus beneficii jam obtenti, tum quia illud non est explicatum in jure, neque ex aliquo ejus principio colligitur, sicut hoc; tum etiam quia longe aliud est novum titulum beneficii obtinere eum, qui est incapax officii, aliud vero est frui fructibus proprii beneficii pro illo tempore, quo illi inservire non potest; hoc enim posterius habet fundamentum in titulo beneficii jam acquisito, et ideo nihil habet absurdi; illud vero prius ex parte ipsius suspensi nullam rationem, vel titulum præsupponit, et ex parte Ecclesiæ est contra rationem, ut eum in beneficio novo provideat, quem ab officio habet suspensum; hoc enim esset quodammodo agere contra priorem prohibitionem, ut in dicto cap. ult. Glossa notavit.

8. *Electio suspensi non est ipso jure irrita, sed irritanda.* — Addendum vero est, hanc electionem non esse ipso jure irritam, sed irritandam, nec suspensum ab officio esse personam inhabilem, sed prohibitam. Probatur, quia ex dicto textu non amplius colligitur, etiam respectu excommunicationis minoris, ut supra ostensum est, de qua textus ipse formaliter loquitur; ergo a fortiori idem dicendum est in aliis, ad quos ratio ejus extenditur Atque ita sentit Abbas, in cap. Vel non est compos, de Temp. ordin., ad idem inducens textum illum. Nam ibi Pontifex præcipit cuidam suspenso provideri de beneficio Ecclesiastico, quasi supponens sine dispensatione sua non potuisse fieri. Respondent aliqui, non esse sensum, ut ei conferatur beneficium, sed alimenta de fructibus alicujus beneficii. Sed contra, quia Pontifex non de fructibus, sed de beneficio loquitur; et necesse non est restringere favorem. Magis videtur obstare, quia illud videtur factum ex dispensatione Papæ; unde potest argumentum in contrarium retorqueri. Sed primum, licet hoc detur, solum probatur id esse prohibitum, non vero personam esse inhabilem. Deinde ibi nullum est verbum dispensationem indicans, sed debitam providentiam. Unde ille est casus specialis, quia illa non erat suspensio culpabilis, sed veluti irregularitas temporalis sine culpa contracta; tunc enim in favorem Ordinis suscepti sine culpa providetur quis de beneficio, ne mendicare cogatur

Quas actiones impediat suspensio ab officio simpliciter lata.

9. *Ratio dubitandi.* — Circa secundum ratio difficultatis sumi potest ex Glossa in Clement. *Cupientes,* de Pœnis, ubi propter proprias functiones Ecclesiasticas, plures actus sacros numerat, quibus solet partialis suspensio privare, qui consistunt vel in receptione aliqua, vel in actione, non tam officii clericalis quam Christiani (ut sic dicam); hujusmodi est ingressus Ecclesiæ, a quo interdum aliquis suspenditur, ut colligitur ex cap. Is cui, de Sentent. excomm., in 6. Item usus Eucharistiæ, seu ejus receptio, a qua etiam aliquando fit suspensio, cap. ult., 51 dist., cap. Si quis autem, cap. Placuit, et cap. ult., 18 dist., et cap. 1 de His quæ fiunt a major. part. Cap. Quamvis autem hæ sint suspensiones quasi partiales, quia tamen diximus, suspensionem ab officio simpliciter latam esse totalem, videri potest, omnia hæc in se complecti.

10. *Conclusio.* — Dicendum est tamen, per suspensionem hanc nullum ex his actibus prohiberi, neque aliquod spirituale opus, quod alicujus Ecclesiastici ministerii officium non sit. Hæc est sententia communis, quæ satis probatur ex definitione suspensionis supra data, cum aliis, per quæ supra tradidimus, hanc esse censuram propriam clericorum. Quocirca per suspensionem ab officio non privatur quis participatione sacramentorum, tum quia illud non est officium Ecclesiasticum, quo solo privat hæc suspensio, ut ex forma ejus constat; tum etiam quia talis effectus nullo jure cavetur. Atque ita sentit Abbas, in cap. ult. de Clerico excom. minist.; Antoninus, in tit. de Censuris, cap. de Suspensione; Sylvester, verbo *Suspensio,* n. 1, et alii Summistæ; Theologi, d. 18, ubi Carthusianus, quæst. 4, specialiter advertit, non privari aliquem per hanc suspensionem indulgentiis; et idem est de aliis suffragiis, et Ecclesiastica sepultura. Atque eadem ratione non privatur ingressu Ecclesiæ; unde enim potest colligi talis effectus? nam neque excommunicatio major illum habet, ut supra ostendimus; sed est proprius interdicti, de

quo loquitur dictum cap. Is cui, de Sententia excom., in ejus principio. Nec refert, quod in fine vers. *Sane,* his verbis utitur : *Sicut excommunicatio, sic ab officio, vel ab ingressu Ecclesiæ lata suspensio;* nam potius ex illa disjunctiva, *vel,* colligitur, suspensionem ab officio non impedire ingressum Ecclesiæ; unde in illis verbis tres censuræ numerantur, excommunicatio, suspensio, et interdictum; quanquam nomen suspensionis late extendatur ad significandam illam privationem, quæ per interdictum fit; sicut e converso privatio, quæ fit per suspensionem, interdictio quædam dici solet. Atque hoc modo videtur Glossa in dicta Clementina *Cupientes,* amplissime, et quasi æquivoce uti verbo *suspensionis,* ut de excommunicatione, et interdicto interdum dicitur; plures enim effectus, quos ibi recenset, non pertinent ad suspensionem, ut est specialis censura, sed aliqui ad excommunicationem, aliqui ad interdictum spectant, et nonnulli ad alias pœnas, quæ in canonibus imponi solent.

11 *An suspensus ab officio Ordines suscipere possit.* — *Resolutio.* — Solum potest circa hoc dubitari de susceptione sacramenti Ordinis; nam hoc sacramentum datur ad functiones Ecclesiasticas exercendas; ergo qui ab officio suspensus est, non potest Ordines suscipere, juxta principium sumptum ex cap. ult. de Clerico excomm. minist. Respondeo, ita esse limitandam regulam positam, vel potius declarandam : nam illa receptio formaliter non prohibetur, quatenus receptio sacramenti est, sed quatenus est via ad Ecclesiasticam functionem peragendam; sicut etiam prohibetur communio clericalis, non quatenus est receptio sacramenti, sed quatenus est pars quædam celebrationis Missæ. Addo, neminem proprie suspendi nisi ab Ordine jam suscepto, ut supra dixi. Et ideo suspensionem nunquam impedire receptionem Ordinis, per se primo, sed consequenter, quia scilicet suspensus ab inferiori Ordine, consequenter est suspendus ab usu superiorum, si illos habet, vel, si non habet, ne illos accipiat; et ita etiam suspensus ab officio, sicut prohibetur ab usu superiorum Ordinum, ita dicendus est impediri, et prohiberi, ne ad illos ascendere possit, ita ut radicaliter, et eo modo, quo potest, a tali usu arceatur, quod magis ex dicendis sectione sequenti constabit.

12. *Suspensio ab officio an privet aliquo usu profano.* — Circa tertium punctum nihil difficultatis occurrit; et ideo breviter dicendum est, hanc suspensionem ab officio simpliciter latam non impedire alia munia, seu usum aliarum functionum, quæ ad alia officia spectant non Ecclesiastica, sed secularia. Ratio est clara ex dictis supra, circa definitionem hujus censuræ, ubi etiam ostendimus esse propriam clericorum, ut tales sunt. Nec refert, quod dicatur suspensio hæc simpliciter ab officio, quia intelligitur quasi per antonomasiam, vel juxta subjectam materiam, de officio Ecclesiastico, non vero de seculari, aut temporali; et ideo sic suspensus nec privatur jurisdictione temporali, si illam habeat, neque officio judicandi in seculari judicio, si aliunde potestatem habeat illud exercendi, etiamsi clericus sit.

SECTIO IV.

Quos effectus habeat suspensio ab officio, quæ non simpliciter, sed ex parte fertur.

1 *Regula generalis.* — Constat ex dictis in superioribus, sæpe ferri suspensionem ab officio cum aliqua determinatione, quæ denotat non totum officium, sed partem ejus quoad usum impediri. De hac ergo est generalis regula, ab ea tantum parte Ecclesiastici officii suspendere, quæ per verba (quæ per modum, seu determinationem adduntur) significatur, et ab omni superiore functione, quæ illam intrinsece supponit, non vero ab inferiori, neque a qualibet alia omnino diversa, seu disparata. Hæc regula communis est; quæ declaratur, primo ex illo generali principio, quod effectus legis, vel sententiæ, non excedit voluntatem legislatoris, seu judicis, quatenus per verba exprimitur, quia voluntas inter homines non operatur, nisi per verba sufficienter intimetur; sed verba, quibus fertur hæc suspensio, non significant, nisi definitam partem Ecclesiasticæ functionis; ergo ab illa tantum suspendunt. Item quia si aliud quippiam talis suspensio operaretur, superflue adderetur illa determinatio; nec posset certa aliqua ratione effectus talis suspensionis definiri. Addidimus vero exceptionem de functionibus per se subordinatis, ut sunt, v gr., diaconatus, et sacerdotium; cujus ratio fundamentalis est, quia in his, quæ per se subordinata sunt, sublato priori, auferuntur reliqua; quamvis ergo suspensio determinet partem aliquam officii Ecclesiastici, si tamen illa pars per se, ac necessario supponitur ad aliam, vel cum usu ejus habet necessariam connexionem, consequenter etiam

ab illa suspendit. Neque in hoc exceditur determinatio addita in verbis, seu forma suspensionis, quia licet non expresse ac formaliter, virtute et implicite in illis continetur, propter rationem dictam. Quæ locum non habet in his, quæ omnino disparata sunt, etiamsi unum, quod prohibetur, sit longe perfectius alio non expresse prohibito; non enim ob eam rem ministerium minus perfectum censebitur virtute aut implicite prohibitum in perfectiori, si non habeat cum illo aliquam necessariam connexionem, vel dependentiam.

Suspensio ab Ordine quem effectum habeat.

2. *Conclusio.* — Ex his sequitur primo suspensum ab Ordine sine alia limitatione, esse quidem suspensum ab omni usu Ordinis; non vero a jurisdictione, vel quacumque functione Ecclesiastica, quæ ab Ordine per se non pendeat. Ratio prioris partis est eadem, quæ in sect. 1 tractata est; nam sicut se habet suspensio ab officio simpliciter ad totum officium, ita se habet suspensio ab Ordine simpliciter ad totum Ordinem; est ergo suspensio totalis quoad illam determinationem. Unde fit idem esse dicere *ab Ordine,* vel *ab Ordinibus,* vel *ab omnibus Ordinibus,* ut a simili sumitur ex Glossa, in cap. Eos, de Temp. ordin., in 6, verb. *Ordinum.* Et ratio est, quia sicut in doctrinalibus, ita in his moralibus indefinita locutio æquivalet universali, præsertim cum non possit habere alium legitimum sensum, cum de nullo particulari Ordine rationabiliter possit intelligi. Adde, virtute ibi includi negationem, quæ distribuit terminum subsequentem. Secus vero esset, si diceretur, *A sacris Ordinibus,* quia juxta communem usum soli majores Ordines sacrorum nomine veniunt, ut constat ex Concilio Trident., sess. 23, c. 11 de Reformat., et ex cap. 1 cum aliis, de Temp. ordin., et ex communi modo loquendi Doctorum, et Ecclesiæ.

3. *Suadetur secunda pars conclusionis.* — *Sylvester* — *Rejicitur.* — Ratio vero secundæ partis est, quæ in secunda sectione declarata est; nam sicut suspensio ab officio præscindit a beneficio, ita intra latitudinem officii suspensio ab Ordine abstrahit a jurisdictione. Neque mihi placet, quod Sylvester, verb. *Suspensio,* sequens Panormitanum, in cap. Cum dilectus, de Consuetudine, ait, suspensum ab Ordine per quamdam consecutionem, suspensum esse a jurisdictione spirituali, quia hæc jurisdictio in Ordine fundatur, cum clericorum propria sit. Verumtamen non ita est; supra enim agentes de censuris in communi vidimus, Ordinem non esse necessarium fundamentum jurisdictionis; sed esse, et exerceri posse in foro contentioso ab eo, qui solam primam tonsuram habeat, quæ Ordo Ecclesiasticus non est, neque in suspensione ab Ordine comprehenditur, juxta superius dicta. De potestate etiam absoluta Ecclesiæ posset aliquando jurisdictio per laicum exerceri; non ergo per se fundatur in Ordine, neque usus unius per se requirit usum alterius; ergo etiam per modum connexionis, in suspensione ab Ordine præcise lata non comprehenditur suspensio a jurisdictione. Et confirmatur, nam suspensus, v. gr., ab Ordine Episcopali, non propterea suspenditur a jurisdictione Episcopali, quia talis jurisdictio non fundatur præcise in Ordine, ut patet, tum quia electus in Episcopum, statim ac confirmatus est, exercere potest ea, quæ sunt jurisdictionis, antequam consecratus sit, quamvis tunc exercere non possit ea, quæ sunt peculiaria sui Ordinis, cap. Transmissam, de Elect.; tum etiam quia Episcopalis jurisdictio interdum confertur Abbatibus, vel aliis, qui consecrationem Episcopalem non habent; sicut autem se habet jurisdictio talis ad talem Ordinem, ita simpliciter jurisdictio spiritualis ad Ordinem; non ergo ita per se fundatur in Ordine, ut facta suspensione ab Ordine, virtute fiat a jurisdictione. Confirmatur secundo; nam licet Ecclesia statuisset (quod non fecit) ut nullus posset jurisdictionem spiritualem exercere nisi qui aliquo Ordine sacramentali esset insignitus, nihilominus verum non esset, suspensum ab Ordine esse suspensum a jurisdictione fori contentiosi, quia etiam tunc actus talis jurisdictionis non esset actus Ordinis, a quo solo quis suspenditur ex vi talis censuræ; imo neque Ordo esset fundamentum per se requisitum quasi ex natura rei, seu institutione divina, sed esset conditio necessaria ex constitutione Ecclesiæ, quæ conditio non deesset illi, qui esset ab Ordine suspensus, quia suspensio non tollit Ordinem, sed impedit usum ejus. Si vero Ecclesia statuisset, ut nemo posset jurisdictionem spiritualem exercere, nisi qui haberet Ordinem, et usum Ordinis expeditum, tunc recte inferretur, suspensum ab Ordine, esse etiam a spirituali jurisdictione suspensum; sed quia de facto Ecclesia hoc non statuit, ideo negamus unam suspensionem in alia virtute contineri.

4. *Quis usus jurisdictionis sacramentalis sit huic suspenso interdictus.* — Supererat vero difficultas de jurisdictione in foro pœnitentiæ; nam usus ejus pendet ab Ordine; ergo suspensus ab Ordine saltem est suspensus ab hac jurisdictione. Respondeo primum, non omnem usum talis jurisdictionis pendere ab usu Ordinis; nam delegatio ejus est illius usus, et potest fieri sine usu Ordinis, imo et sine proprio Ordine. Deinde concedo Ordinem quoad illum actum absolvendi sacramentaliter esse aliquo modo impeditum ratione illius censuræ; id tamen est speciale ratione connexionis in ipsomet actu, quæ in aliis non invenitur. An vero illud impedimentum tantum sit, ut reddat absolutionem irritam, vel tantum illicitam, dicam infra tractando de Irregularitate; nam est eadem difficultas.

5. *Hic suspensus non privatur jure eligendi. — Glossa exponitur.* — Ex his obiter colligo, suspensum ab Ordine non esse suspensum a jure eligendi, quia eligere suo modo ad jurisdictionem spectat; quia licet non sit omnino propria jurisdictio, est tamen administratio quædam et functio, quæ non convenit ratione Ordinis, sed beneficii, aut dignitatis, aut alterius conditionis similis. Unde etiam moniales possunt habere jus eligendi, cap. Indemnitatibus, de Elect., in 6, cum tamen Ordinis capaces non sint. Atque ita intelligendam censeo sententiam Glossæ, in cap. Presbyterum, verb. *Habere,* 28 dist., qua ait, suspensum ab officio non esse suspensum a jure eligendi; intelligo enim ab officio Ordinis, et ita textum illum interpretor, et ex materia subjecta, et ex antecedentibus, et consequentibus constat. Nam si esset suspensio ab officio absolute, illa etiam privaret usu eligendi, ut probant adducta in priori regula, et est communis sententia cum Glossa, in cap. Cum dilectus, de Consuet., et in cap. Cum inter, de Elect., et videri potest Decius, in cap. Apostolicæ, de Except., in 6.

6. *Quid de suspenso ab aliquo Ordine in particulari.* — Secundo sequitur ex dictis, suspensum ab aliquo Ordine determinato, si in illa specie simpliciter suspendatur, ab omni actu illius Ordinis suspendi, et consequenter ab usu superioris Ordinis, si illum habeat, non vero ab usu inferioris; si vero non simpliciter, sed cum aliqua determinatione in tali Ordine suspendatur, solum ab actu in determinatione expresso suspendi. Omnes partes hujus assertionis cum proportione probatæ sunt in superioribus; solum oportet exemplis eam declarare, et ad praxim eam applicare. Contingit, v. gr., aliquem suspendi ab officio sacerdotis, ut in cap. Litteras, de Tempor. ordin. Talis ergo suspensio cum respectu illius Ordinis absoluta sit, ab omni actu proprio sacerdotis impedit, qualis est celebrare, absolvere, seu confessiones audire, extremam unctionem conferre, baptismumque solemniter per se et quasi ex propria potestate ministrare, solemnem aliquam benedictionem aut consecrationem efficere, et similia, quæ in discursu hujus, et tertii tomi tractavimus, et disputatione 13 de excomm. breviter eas congessimus. Quod ergo talis supensio omnia hæc impediat, probatur, quia respectu hujus Ordinis est totalis, ut patet ex forma ejus, et ex dictis sect. 1

7. *Suspensus ab officio sacerdotali suspenditur ab Episcopali Ordine. — Objectio.* — Atque hinc ulterius fieri videtur, hunc esse suspensum ab Episcopali Ordine, seu consecratione, quæ est communis opinio. Ratio reddi solet, quia Episcopatus est nobilior sacerdotio, et qui privatur minoribus, etiam majoribus privari censetur. Sed et hoc principium non est in universum verum, et prius fundamentum licet sit verum, quatenus Episcopatus includit sacerdotium, non tamen secundum id, quod præcise addit, ut nunc suppono; et ita fieri deberet comparatio. Ratio ergo est, quia hi duo Ordines sunt ita per se subordinati, ut unus ab alio essentialiter pendeat; neque enim potest, non solum licite, verum etiam neque valide, aliquis consecrari Episcopus, nisi sit sacerdos, ut suppono; et ideo juxta generalem regulam in principio positam, qui a sacerdotio suspenditur, consequenter a superiori Ordine, id est Episcopatu suspenditur, quia in per se subordinatis, ablato eo, quod est quasi principium, et fundamentum alterius, reliquum etiam auferri necesse est. Dicet aliquis, subordinationem hic non inveniri inter actus ipsos, sed inter principia, seu characteres; nam licet Episcopus non exerceat actum consecrationis corporis Christi, potest confirmare, aut alias benedictiones Episcopales efficere, vel primam tonsuram, aut minores Ordines dare; ergo ex vi suspensionis a munere sacerdotali solum suspendetur ab illis actibus Episcopalibus quos juxta Ecclesiæ ritum extra Missæ sacrificium efficere non potest, quia in reliquis, cum per suspensionem non tollatur character, et alias in

his actibus non sit subordinatio, non est cur suspensio ab uno actu contineat suspensionem alterius.

8. *Suspensus a minori Ordine quomodo sit a majori.* — *Objectioni occurritur.* — Propter hæc aliqui concedunt, suspensionem minoris Ordinis solum redundare in majorem quoad illos actus, in quibus connexionem habent, non vero in aliis; ut, v. gr., qui suspenditur a diaconatu, consequenter suspendi a sacerdotio, quantum ad altaris ministerium, quia Missa non dicitur sine Evangelio; non tamen suspendi ab aliis actibus presbyterii, qui nullum usum diaconatus requirunt. Estque hæc sententia probabilis. Tamen quod diximus, securius, et verius videtur; et ideo respondetur, quamvis sit subordinatio inter ipsos characteres, tamen illam non esse sine ordine ad actus. Quia character juxta institutionem non est nisi propter actum; et ideo, quamvis per suspensionem non auferatur character ipse in se, quia hoc non est in potestate Ecclesiæ, tamen in existimatione et usu Ecclesia talem personam habet, ac si pro tunc esset inhabilis ad talem actum, ac propterea secundum Ecclesiæ æstimationem, et voluntatem, suspensus ab usu inferioris Ordinis, v. gr., sacerdotii, est consequenter suspensus ab usu superioris Ordinis, scilicet Episcopatus. Et confirmatur simul, et ampliatur; nam suspensus ab Ordine inferiore consequenter est suspensus, seu prohibitus, ne superiorem Ordinem possit recipere, si illum non habet; ergo est etiam suspensus ab usu ejus, si illum habet. Est enim hæc generalis regula Doctorum, censuram, quæ impedit susceptionem alicujus Ordinis nondum habiti, a fortiori impedire usum ejus jam habiti, quia, si impedit radicem, et fructus a fortiori impedit, quando non potest radicem evellere. Antecedens autem patet ex dictis sectione præcedente, et explicatur in hunc modum, quia character inferioris Ordinis est veluti facultas moralis ad suscipiendum Ordinem superiorem; unde receptio superioris Ordinis æstimari et dici potest veluti usus quidam characteris inferioris Ordinis, qui licet videatur magis passivus, quam activus, tamen inter functiones clericales numerari potest; qui ergo suspensus est ab usu Ordinis inferioris, consequenter est suspensus a receptione Ordinis superioris. Estque hæc communis sententia, ut jam referam. Contra quam quidam objiciunt, quia hinc fieri potest, ut pœna excedat delictum; fieri enim potest, ut sit dignum suspensione unius Ordinis, et non plurium. Respondetur hoc pertinere ad prudentiam judicis, scilicet, ut quando delictum hujusmodi est, non suspendat ab inferiori Ordine, sed a superiori; nam suspensio ab inferiori propter concomitantia, quæ includit, gravior pœna est; quod si etiam suspensio superioris Ordinis videatur excedere gravitatem delicti, suspendat ab uno actu, et non a toto Ordine, vel ad tempus breve, et ita semper fieri poterit commensuratio.

9. *Suspensus ab Ordine superiori, non suspenditur ab inferiori.* — At vero e contrario, qui sic suspensus est a sacerdotali Ordine, non propterea est suspensus ab usu inferiorum Ordinum. Ratio est, quia in forma talis suspensionis neque expresse ac formaliter continentur inferiores Ordines, ut supponimus, neque etiam virtute, aut connexione aliqua, quia licet superior Ordo pendeat ab inferiori, non tamen e contrario; potest enim quis habere inferiorem Ordinem, et usum ejus, quamvis superiorem non habeat; ergo potest retinere usum inferioris Ordinis etiamsi a superiore prohibitus sit. Et confirmatur, quia alias suspensio talis esset universalis ab omnibus Ordinibus, quia, si ab aliquo Ordine inferiori suspenderet, pari ratione suspenderet ab omnibus, quia non est major ratio de uno quam de aliis; cum ergo supponat suspendere a superioribus Ordinibus, plane sequitur talem suspensionem fieri universalem; consequens autem est nimia ampliatio pœnæ, quæ potius restringi postulat; tum etiam, quia alias superflua esset illa determinatio, quæ ponitur in tali suspensione, cum dicitur : *Ab Ordine sacerdotali,* quia nihil operatur, cum eumdem effectum habere dicatur, ac si dictum esset, *ab omnibus Ordinibus.* Denique etiam in rebus naturalibus, ex negatione, vel carentia majoris potentiæ, vel intensioris gradus, seu actionis, non recte infertur privatio minoris; in moralibus etiam, qui privatur majori facultate, non statim privatur minore, nisi sint connexæ; idem ergo in præsenti dicendum est. Sic igitur suspensus ab Ordine sacerdotali, Evangelium solemniter cantare, et a fortiori reliqua ministeria inferiora facere poterit licite, et absque ulla pœna; idemque est cum proportione in cæteris Ordinibus, ut Sylvest., verb. *Suspensio,* num. 5, Navarr., c. 27, num. 160, et sequentibus, notant.

10. *De suspensione alicujus actus certi*

Ordinis, cap. 2 *et* 3 *de Cler percussore, et cap.* 2, 55 *dist.* — *Difficultas.* — *Prima sententia.* — Ultima pars secundæ illationis erat de suspensione partiali ab aliquo Ordine. Exemplumque est, si sacerdos suspendatur *ab officio celebrandi,* seu (quod idem est) *ab altari,* ut sæpe fit; sic enim suspensus, excepto munere sacrificandi, alios actus sacerdotalis officii licite exercere potest, argument. text. in cap. Significavit, de Corpore vitiat., uti Abbas, et Doctores notant. Difficultas vero circa hanc partem est, an, licet considerata tali forma suspensionis verum habeat regula posita, nihilominus propter connexionem actuum contingat, suspensionem, quæ expresse fit ab uno actu tantum, alios comprehendere. Dicunt enim frequenter jurisperiti, suspensum ab uno actu inferiori, consequenter suspensum esse ab actibus superioribus; unde inferunt, Episcopum suspensum a minoribus Ordinibus conferendis, esse suspensum a majoribus; et suspensum a majoribus conferendis, suspensum esse a consecratione Episcopi; e contrario vero (aiunt) suspensum a superiori actu, non propterea esse suspensum ab inferiori. Fundamentum eorum est, quia in his facultatibus ex negatione potentiæ circa inferiorem effectum, recte sequitur negatio potentiæ ad superiorem, non vero e converso; ergo cui aufertur moralis facultas circa inferiorem, aufertur etiam circa superiorem. Item quia in moralibus, cui honor inferior interdicitur, majores quoque interdicti censentur, ut dicitur in l. Relegatorum, § final., ff. de Interd., nam qui indignus est inferiori honore, indignior erit superiore, l. Qui indignus, ff. de Senator ; ergo idem est in præsenti, argum. cap. Cum illorum, de Sent. excomm., in illis verbis : *Cum majora intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora.* Atque hæc fuit opinio Gloss., in cap. Eos, de Temp. ord., in 6, verb. *Ordinum;* Abb., in cap. Vel non est compos; et Hostiens., in cap. Cum dilectus, de Temp. ord.; quos Sylvest., et alii Summistæ, verb. *Suspensio,* secuti sunt.

11 *Sententia posita impugnatur exemplis.* — *Evasio.* — *Eluditur.* — *Tertium exemplum.* — Hæc vero sententia difficultatem patitur, tam in regula generali quam ponit, quam in ejus fundamento. Primum patet exemplo de clerico ab altari suspenso, qui non propterea ab aliis functionibus sacerdotalibus suspensus habetur, et tamen altaris ministerium omnium sacerdotalium nobilissimum est; cur ergo, qui illo judicatur indignus, non etiam judicatur indignus cæteris? Aliud est ex cap. ult. de Temp. ordin., in 6, ubi Episcopus propter quoddam delictum a collatione clericalis tonsuræ suspenditur, Episcopo collatio Ordinum superiorum. Responderi potest in illo textu addi particulam illam exclusivam, *duntaxat;* ratione cujus illa suspensio non extenditur ad superiora. Sed contra hoc est imprimis, quod supra dixi, in his formis perinde esse præscindere aut tacere, quod expresse excludere vel negare; et ideo dicebamus idem esse dicere *ab officio,* vel *tantum ab officio;* sic ergo si suspensio, *tantum a collatione tonsuræ,* excludit superiora, ne ab eis fiat suspensio, etiam præcisa suspensio a collatione tonsuræ idem operabitur. Et deinde videtur repugnantia, quod præcisa suspensio a collatione tonsuræ includat suspensionem superiorum, et tamen quod per additionem exclusivæ excludantur superiora; nam ut dialectici aiunt, dictio exclusiva non excludit concomitantia; et ideo, si quis suspenderetur sub hac forma, *a diaconatu duntaxat,* intelligerentur excludi inferiores Ordines, non tamen superiores, quia per connexionem et consecutionem continentur in illa ; ergo e converso, si dictio exclusiva in præsenti habet vim excludendi superiora, signum est non includi etiam per concomitantiam in inferiori. Tertium exemplum sumi potest ex concessis; nam qui suspenditur a munere, v. gr., confirmandi, non propterea suspenditur a munere consecrandi corpus Domini, cum tamen hoc ministerium longe excellentius sit.

12. Præterea ratio, in qua fundatur illa sententia, et in principiis philosophicis, et in moralibus videtur valde infirma. Nam in philosophia verum non est, causam, quæ caret virtute ad minorem effectum, carere etiam virtute ad perfectiorem; Angelus enim caret virtute sentiendi, non tamen intelligendi; et idem homo caret interdum firmitate memoriæ, et non perspicacia intelligendi, quæ major est. Similiter in moralibus aliquis interdum privatur pecuniis, non tamen honore, quod majus bonum est; et, qui habet plura beneficia, interdum privatur inferiori, et non majori. Sic ergo in præsenti, cum hæc suspensio sit quædam pœna, poterit quis privari aliquo actu minus perfecto, quia illa est sufficiens pœna delicti, et non privari perfectiori actu. Non est ergo solidum illud principium : Indignus est majoribus, qui minoribus judi-

catur indignus, tum quia quando hæc indignitas solum consistit in quadam culpa, fieri potest, ut propter illam fiat aliquis dignus qui privetur minori bono, non vero majori; tum etiam quia, licet comparando unum actum ad alium, sit minus perfectus, tamen libertas et facultas exercendi utrumque major est, quam circa unum tantum etiam perfectiorem. Per suspensionem autem actus minus perfecti minuitur illa potestas efficiendi illum actum; non ergo recte inde infertur suspendi quoad utrumque actum, quia non demeretur minorem actum absolute spectatum, sed solum comparatione utriusque simul. Atque ita non recte applicantur jura in contrarium citata pro illo principio : *Indignus minori honore, a fortiori indignus est majore;* illa enim procedunt, quando absolute et sine ullo alio respectu aliquis est indignus minori honore etiam per se, et præcise sumpto, quod in præsenti non est necessarium.

13. *Discrimen inter suspensionem a collatione minoris Ordinis et a susceptione ejusdem.* — Accedit tandem, quod exempla seu corollaria, quæ contraria sententia proponit, nullo jure fundata sunt, nec per sese videntur rationi consentanea Cur enim, si Episcopus suspenditur, ne subdiaconatum, v. gr., conferat, consequenter privatus censeri debet, ne diaconos, aut sacerdotes ordinet? cum hi omnes actus ab eadem potestate procedant, quæ in se integra semper manet, et alioqui exercitium, vel collatio unius non pendeat per se ab alio, sed possit major Ordo conferri habenti jam minorem, absque collatione minoris alteri facta. Et aliunde contingere etiam possit, ut culpa, propter quam talis suspensio imponitur, sit digna privatione minoris actus, et non majoris, ut satis declaratum est; ideoque possit etiam contingere, vel potius debeat, ut judex, qui talem pœnam imposuit, solum de illo actu privare intenderit, quem expressit. Nec est eadem ratio de suspensione ab usu, vel receptione talium Ordinum, et a collatione eorum; nam Ordines diversi respectu ejusdem subjecti habent ordinem per se in suo esse, et consequenter etiam in usu, quia major supponit minorem ; et ideo necesse est, ut qui suspenditur ne minorem suscipiat, a fortiori suspendatur, ne ad majora quasi per saltum transeat. Et similiter usus Ordinis supponit esse talis Ordinis; et ideo, qui a suscipiendo aliquo Ordine, quem non habet, suspenditur, consequenter suspenditur ab usu ejus, si jam illum habet. Ac denique susceptio superioris Ordinis non fit sine aliquo usu inferioris; et ideo qui ab inferiori Ordine suspenditur, consequenter impeditur a susceptione ulterioris Ordinis, si illum non habet, vel ab usu ejus, si jam illum habet. At vero quoad collationem, absolute loquendo, non invenitur hæc colligatio seu subordinatio inter Ordines; nam, licet respectu ejusdem recipientis nemo possit jure illi conferre superiorem Ordinem, nisi vel prius ei conferat, vel saltem supponat inferiorem, tamen absolute, et respectu conferentis, non oportet, ut, si majorem Ordinem confert, det etiam minorem, ut ostensum est. Aliunde vero activa collatio omnium Ordinum ab eadem indivisibili, et quasi eminenti potestate procedit, quæ, dum unum actum exercet, non efficit alium, neque e converso; et ideo, licet impediatur, ne unum actum illorum exerceat, sive majorem, sive minorem, non sequitur simul suspendi ne exerceat alium. Hinc denique in jure, quando Episcopus a collatione duorum vel trium Ordinum suspenditur, non unius tantum fit mentio, sed omnium, ut in c. Litteras, de Temp. ord., *diaconii et presbyterii.* Si autem expresso inferiori intelligeretur etiam facta suspensio a collatione superioris, non oporteret illum exprimere.

14. *Communis sententia ad verum sensum reducitur* — Propter has rationes censeo, hanc sententiam communem non posse jure procedere, nisi solum quando inter ipsos actus est subordinatio, ita ut perfectior sine minori non possit legitime, et secundum Ecclesiæ ritum exerceri. Quod præter omnia dicta optime confirmatur ex cap. Ex litteris, de Excess. Prælat., ubi circa finem sic dicitur : *Ipsum indignum altaris ministerio reputamus;* subditur : *Cum igitur Pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri, mandamus, quatenus, ut Episcopatui cedat, moneatis eumdem;* ubi non ex dignitate, aut perfectione, sed ex connexione Pontifex argumentatur Et rationes factæ in re morali plane convincunt; maxime, cum pœnæ restringendæ potius sint, quam ampliandæ, nisi ratio urgens, aut alia juris principia aliud facere compellant; quod in præsenti dici non potest. Aliqui vero limitant hanc sententiam, dicentes determinationem hujus suspensionis ex proportione ad delictum esse sumendam, quando in ea punitur in quo deliquit; ut, v. gr., si Episcopus deliquit in ministratione diaconatus, et propterea

suspenditur a collatione Ordinis vel diaconatus, tunc intelligi præcise ab illo Ordine conferendo suspendi; secus vero esse, si vel non servatur illa proportio inter pœnam et culpam, sed sunt quasi disparatæ omnino; ut si propter adulterium, verbi gratia, suspendatur, tunc procedere communem sententiam, quod suspensus ab inferiori Ordine, est etiam suspensus a superiore.

15. *Limitatio rejicitur.* — *Regula generalis.* — Sed hæc distinctio nec satis fundata est quoad singula membra, nec quoad concordiam eorum inter se. Probatur, quia regula illa posita in priori membro incertissima est; interdum enim invenimus in jure suspendi Episcopum tantum in eo actu, quem male exercuit, ut in prima tonsura, cap. ult. de Tempor. ordinat., in 6; in diaconatu et presbyterio, in cap. Litteras, de Tempor. ordinat.; aliquando vero propter unum Ordinem male collatum, scilicet diaconatus, suspenditur a collatione omnium Ordinum, in cap. Vel non est compos, eodem titulo, quod notavit Glossa in cap. Eos, de Tempor. ord., in 6, verb. *Ordinum: Quod si Papa voluisset, eum tantum illo, quem contulit, privare, expressisset;* censet igitur non esse satis, quod delictum fuerit circa unum Ordinem tantum, ut suspensio censeatur esse ab illo tantum, nisi hoc exprimatur; satis autem exprimitur, non solum quando expresse additur exclusiva, ut in dicto capite ultimo, sed etiam, quando præcise talis Ordo exprimitur, ut in dicto cap. Litteras, quæ jura ad hoc ipsum citat eadem Glossa; unde videtur idem nobiscum sentire. Si autem verba sententiæ generaliora sint, non determinabuntur ex solo delicto, tum propter ea, quæ late supra diximus in simili puncto; tum etiam quia, licet materia delicti fuerit unus tantum Ordo, potest ex circumstantiis delictum esse tam grave, ut generaliorem suspensionem mereatur, et patet ex dicto cap. Vel non est compos; et a simili ex cap. Qui et divinis, 12, quæst. 2. Ubi quidam solum qui sacram communionem quibusdam excommunicatis ministravit, *ab officio protinus Ecclesiastico pellitur;* igitur primum illud membrum, et regula in illo contenta nullo fundata est in jure. Contra secundum autem membrum procedunt omnia, quæ contra priorem sententiam dicta sunt; nam licet delictum sit (ut ita dicam) disparatum, si judex definivit pœnam ejus ad suspensionem collationis unius Ordinis, non est cur ad plura extendatur, neque ad plures actus, nisi cum illo fuerint connexi. Hæc ergo sola regula potest in hac materia tanquam certa designare, ut verbis sententiæ vel legis standum sit, solumque illum actum Ordinis prohibeat, qui in determinatione suspensionis exprimitur, vel qui cum eo fuerit necessario connexus, ut satis explicatum est. Et hanc regulam significavit Abbas, in cap. Cum dilectus, de Consuetudine, n. 20, et Navarr., in Sum., c. 27, n. 160.

Suspensio a jurisdictione, quem effectum habeat.

16. *De suspensione a jurisdictione simpliciter* —*Navarrus, Abbas.*—*Per suspensionem a jurisdictione suspenditur etiam quis ab actu Ordinis ad illam requisito.* — Tertio principaliter possumus ex dictis inferre, quem effectum habeat suspensio a jurisdictione, quando ad illam determinatur. Aut enim suspensio est a jurisdictione simpliciter, aut a determinato actu, seu parte jurisdictionis. Si fiat priori modo, tunc suspensio est a tota spirituali jurisdictione, argumento eorum quæ hactenus diximus, quia dictio illa indefinita ob suam indifferentiam totum comprehendit, et æquivalet universali. Qui autem sint actus hujus jurisdictionis, jam in superioribus dictum est; et videri potest Gloss. in cap. Transmissam, de Elect. Per hanc autem suspensionem non prohibentur actus Ordinis, qui jurisdictionem non requirunt, propter easdem rationes, quibus diximus suspensionem ab Ordine non includere suspensionem a jurisdictione; nam sicut jurisdictio non supponit necessario Ordinem, ita etiam Ordo non semper requirit jurisdictionem ad suos actus efficiendos. Atque ita notavit citata Glossa in dict. cap. Transmissam, et sumitur ex textu ibi, et ex cap. Aqua, de Consecrat. Ecclesiæ vel altaris. Notavit Navarr., in Summa, cap. 27, n. 160; Abbas, in cap. Cum dilectus, de Consuet., n. 20. Solum adverto, hoc simpliciter procedere in actionibus Ordinis, qui nullam jurisdictionem requirunt, ut sacrum facere, etc. Alii vero sunt actus Ordinis, qui requirunt jurisdictionem, vel ut valide, vel ut licite fiant, et ab his manet quis prohibitus per talem suspensionem per quamdam consecutionem, non tamen eodem modo, sed cum proportione. Ubi enim jurisdictio est de substantia actus, ut est in sola absolutione sacramentali, actus erit nullus, si fiat cum tali suspensione, quia deest

potestas necessaria ad valorem ejus; ubi autem fuerit jurisdictio de justitia actus (ut sic dicam), erit prohibitus ne licite fiat, factus tamen validus erit. Sic peccabit parochus suspensus quælibet sacramenta ministrando suis ovibus ut ordinarius pastor, et Episcopus suspensus conferendo Ordines suis subditis, quia non solum potestate ordinis, sed etiam jurisdictionis utitur; sicut peccaret dando alteri Episcopo licentiam ad ordinandum in suo Episcopatu, vel dando subdito licentiam ut ab alio ordinetur, quia hi sunt actus jurisdictionis; nam multo magis exercet jurisdictionem per se ordinando.

17. *De suspensione a parte jurisdictionis.* — At vero, quando suspensio non fertur simpliciter, sed cum determinatione certi actus, seu partis jurisdictionis, ut a collatione beneficiorum, cap. Gravis, de Præbendis, cap. unico, *Ne Sede vacante*, in 6, Clement. 1, § Si quis, de Statu monach.; a confirmatione Episcopi, cap. 2 de Translat. Episcop., cap. Provide, de Elect., in 6, et sæpe alias, ut videri potest Glossa in Clement. *Cupientes,* de Pœnis : tunc applicanda et servanda est regula posita, ut solum ab eo actu, seu parte jurisdictionis aliquis suspensus esse intelligatur, qui per verba determinantia suspensionem significatur, nisi fortasse habeat cum alio actu necessariam connexionem, ita ut sine illo fieri non possit; nam tunc ob eam causam etiam alius actus in tali suspensione comprehendetur. Quod eadem ratione in jurisdictione ac in Ordine procedit.

18. *Violatio suspensionis qualis culpa sit.* — Ex dictis sequitur sacerdotem sic suspensum partiali suspensione graviter peccare functionem illam spiritualem exercendo, a qua suspensus est, non vero aliam. Probatur prior pars, quia hæc etiam suspensio includit prohibitionem per legem seu præceptum Ecclesiæ, cujus materia ex suo genere gravis est; ergo ex genere suo illa transgressio est mortale peccatum; et quoad hoc eadem est ratio de suspensione totali, et partiali, cujus materia sit sufficienter gravis. Ratio vero alterius partis est, quia reliqui actus non contenti in tali suspensione non sunt prohibiti; ergo non est unde sit malum illos exercere; nam suspensio circa alios actus, cum non sit culpa, sed pœna, non facit indignum vel inhabilem ad alios actus, quantumvis sacros, exercendos, qui non sunt in ipsa suspensione comprehensi. An vero illi priores actus, qui contra suspensionem illicite fiunt, validi sint, declaratum jam est, partim in proxime dictis, partim ex dictis de excommunicatione majori.

Quæ pœna dictæ culpæ respondeat.

19. *De pœna ob transgressionem suspensionis a jurisdictione.* — *De pœna ob violationem suspensionis ab Ordine.* — De pœna vero jure imposita propter hoc peccatum fungendi officio, a quo quis suspensus est, idem proportionaliter seu respective dicendum hic est, quod de suspensione totali ab officio diximus. Itaque, si suspensio sit a jurisdictione tantum, vel a quolibet actu jurisdictionis, nulla irregularitas, vel alia specialis pœna est in jure imposita propter ejus transgressionem, sed puniri debet arbitrio judicis, ut in aliis dictum est. Si vero suspensio sit ab Ordine, sive sit a toto Ordine, sive ab uno, vel alio, sive ab uno alicujus Ordinis, irregularitas incurritur Ordinem ex officio exercendo contra talem suspensionem respective. Ratio est, quia jura, quæ de hac irregularitate loquuntur, non tantum agunt de suspensione totali ab officio, vel ab Ordine, sed etiam de partiali; nec solum de simpliciter lata, sed etiam de ea, quæ fertur ad certum tempus. Ita sumitur ex cap. Is cui, de Sent. excom. Ubi ex eo quod alicui est interdicta celebratio in Ecclesia, infertur fieri irregularem in ea celebrando; idem ergo est in omnibus similibus. Item quando aliquis est suspensus a toto officio, ut irregularitatem incurrat, sufficit unum actum Ordinis exercere, juxta cap. 1 de Re judic., in 6, et cap. 1 de Sent. excom., in 6, ubi Glossa et Doctores id notant; sufficit ergo violatio talis suspensionis in aliqua parte ejus; ergo licet suspensio sit imposita in sola illa parte, si in illa violetur, id satis est ad talem irregularitatem incurrendam. Et ita Doctores agentes de hac irregularitate, nihil distinguunt inter suspensionem totalem, et partialem.

20. Præter hanc vero pœnam nullam aliam invenio propter hoc delictum ipso jure impositam. Solum in c. 2, 55 dist., præcipitur, ut qui suspensus ab altari Missas fecerit, *Ecclesiæ communione privetur, et ab omnium fratrum communione noverit se alienum.* Ubi videtur etiam imponi excommunicatio. Sed in primis illa pœna non est usu recepta in universa Ecclesia, et canon ille est Concilii Arelat. provincialis. Deinde dici potest, illa verba, *communione privetur,* non esse cen-

suræ latæ, sed ferendæ, et juxta illa esse intelligenda sequentia. Quod si dicatur, hæc verba non esse in originali, sed solum hæc : *Ab omnium fratrum charitate noverit se alienum,* responderi potest, per illa solum exaggerari gravitatem delicti, non novam censuram imponi. At obstant illa verba : *Ut severitatem Ecclesiasticæ disciplinæ.* Propter quæ Glossa dicit, ibi imponi aliam pœnam, quia *si celebraverit post excommunicationem, deponetur.* Ubi et excommunicationem admittit juxta lectionem Gratiani, et addit depositionem; qui nomine fratrum intelligit Coepiscopos, a quorum gremio excluditur qui deponitur, per quam depositionem aliqui irregularitatem intelligunt. Sed hoc totum incertum est, et e converso certum est, aliam pœnam saltem ipso facto non esse in usu.

DISPUTATIO XXVII.

DE EFFECTIBUS SUSPENSIONIS A BENEFICIO.

Quanquam hæc species suspensionis diversa sit a præcedenti, tamen forma et modus illam ferendi ejusdem rationis est, et ideo applicando cum proportione principia posita in disputatione præcedenti, facillimum erit intelligere, quæ ad effectus hujus suspensionis pertinent. Dupliciter igitur hæc suspensio, sicut præcedens, ferri potest, scilicet vel simpliciter, vel cum determinatione alicujus beneficii, vel partis ejus. De utraque ergo forma sigillatim dicemus, et explicabimus varios modos, quibus de his speciebus suspensionis jura loquuntur, in quorum intelligentia præcipua pars hujus doctrinæ posita est.

SECTIO I.

Quid sit suspensio a beneficio simpliciter lata, et quos effectus habeat.

1. *Ratio dubitandi.* — Quoniam in beneficio duo sunt: unum est functio aliqua spiritualis, ad quam beneficium obligare solet; aliud est temporale emolumentum, ad quod suscipiendum beneficium confert jus ex se perpetuum : dubitari imprimis potest, an suspensio a beneficio impediat utrumque, vel alterum tantum. Et ratio dubitandi esse potest, quia ex illis duobus primum pertinet ad Ecclesiasticum officium; ergo, si hæc suspensio utrumque impedit, habebit hæc censura effectum utriusque suspensionis ab officio et beneficio, quod esse non potest, quia species hæ sunt impermixtæ. Quæ ratio etiam probat suspensionem hanc non posse impedire tantum illud primum spirituale, quod in beneficio invenitur Si autem solum secundum impedit, sequitur non esse hanc propriam censuram suspensionis, neque illi convenire definitionem suspensionis superius datam, quia non impedit aliquam Ecclesiasticam functionem; nam percipere fructus beneficii non est functio Ecclesiastica, sed stipendium illius.

2. *Suspensio a beneficio solum privat fructibus beneficii.* — Nihilominus dicendum est, effectum hujus suspensionis solum esse impedire dominum seu possessorem beneficii, ne uti possit jure illo percipiendi fructus Ecclesiasticos, quod habet ratione officii, et in quo ratio beneficii consistit. Hoc patet in primis ex communi sententia omnium, quos referemus. Deinde ex proprietate verborum juxta usum canonum, ad quam proprietatem verba hæc restringenda sunt, et limitanda, cum sit materia odiosa et pœnalis. Nam in jure beneficium contra officium distinguitur, quod patet maxime ex omnibus illis, quæ de hac censura loquuntur et supra citata sunt; hac enim de causa distincte proponunt suspensionem ab officio, et a beneficio, et ab utroque simul. Nec solum hæc duo generatim sumpta, sed etiam prout conjunguntur in præbenda Ecclesiastica, quæ et aliquod ministerium habet, et proventus, distinguuntur, ut patet ex cap. finali de Rescript., in 6, ubi beneficium Ecclesiasticum propter officium dari dicitur, non ut propter aliud extrinsecum vel accidentarium, sed ad quod ipsa præbenda obligat; ergo ex his duobus, quæ in præbenda conjunguntur, beneficium proprie non est, nisi jus ipsum percipiendi fructus, quod ex officio nascitur seu propter officium collatum est. Unde Concilium Tridentinum, sess. 21, cap. 3 de Reform., beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica munia obeunda dicit esse constituta; ubi etiam distinguit beneficia ab Ecclesiasticis muneribus, quæ nomine officii significari solent. Igitur, cum a beneficio quispiam suspendi dicitur, in ea proprietate beneficium sumendum est; ergo effectus hujus suspensionis erit impedire hoc jus percipiendi fructus, ne in actum suum prodire possit. Probatur consequentia, nam per illam determinationem, *a beneficio,* ad ipsum suspensio limitatur, sicut dictum est de suspensione ab officio. Rursus hæc suspensio non tollit beneficium ipsum, ut receptum est et supra a nobis probatum.

Unde sic suspensus a beneficio, si nimium pertinax sit, vel nova crimina committat, solet beneficio privari, c. Cupientes, § Cæterum, de Elect., in 6, et in cap. Sicut, de Cohabitat. cleric. et mulierum, ubi contra Innocentium id notat Abbas, num. 4; ergo signum manifestum est per suspensionem solam non fuisse sublatum ipsum beneficium. Superest ergo, ut suspensio a beneficio impediat solum jus beneficii, ne quis possit eo uti ad fructus recipiendos, ita ut nihil aliud sit a beneficio suspendi, quam fructus beneficii suos non facere. Atque ita docent Canonistæ in citatis juribus, et in cap. Cum bonæ, de Ætate et qualit., ubi Abbas, n. 6.

Suspensionem a beneficio, officii usum non impedire.

3. *Rationi dubitandi in contrarium satisfit.* — Atque hinc sequitur primo, suspensionem a beneficio præcise, sive addatur dictio exclusiva *tantum,* sive solum taceatur officium et omnis actus ejus, non operari suspensionem ab officio, nec impedire aliquem actum ejus, imo (quod amplius est) non tollere obligationem, quæ antea inerat, tale officium exercendi. Priorem partem docuit Glossa, in cap. Cum Vintoniensis, de Elect., verb. *Admiserant;* et Gloss., in cap. Cupientes, eodem titulo, in 6, verb. *Beneficiis;* quibus locis alii Doctores idem sentiunt. Et probatur ex dictis, quia nomine beneficii in rigore non significatur officium; sed in lege seu sententia pœnali nomen in rigore tantum sumendum est : ergo. Item quando suspensio ad beneficium determinatur, et tacetur officium, consequenter excluditur, quia censura non operatur, nisi quantum exprimitur, ut in superioribus dictum est, et omnia ibi adducta hic a fortiori procedunt. Ad rationem vero dubitandi, nimirum huic suspensioni non convenire definitionem suspensionis superius datam, quia non privat Ecclesiasticis functionibus, dicendum est, functionem Ecclesiasticam in ea definitione late sumi pro usu cujuscumque juris Ecclesiastici, ut in ipsa definitione declaratum est; hæc autem suspensio revera impedit usum juris beneficii, quod potestas quædam Ecclesiastica dici potest.

4. *Suspensio a beneficio non tollit obligationem officii.* — Posterior pars nonnullam habet majorem difficultatem, quia, cum beneficium detur propter officium, nemo videtur ad officium obligari, nisi qui beneficio fruitur; si ergo aliquis per suspensionem privatur stipendio seu fructibus beneficii, non potest manere ad officium explendum obligatus; sicut, si beneficium aliquod Ecclesiasticum erigatur cum onere quotidie, v. gr., faciendi sacrum, et successu temporis res, in quibus fundatum est, pereant, vel infructuosæ reddantur, ita ut cessent fructus beneficii, consequenter etiam cessabit obligatio ad Missas dicendas; ergo similiter in præsenti. Nihilominus partem illam etiam docent Glossæ et Doctores citati; estque per se valde consentanea rationi, quia per suspensionem non aufertur beneficium, ut dictum est, sed tantum fructus beneficii; ergo, si beneficium secum affert obligationem alicujus officii, suspensio non tollit illam. Patet consequentia, quia illa obligatio intrinsece conjuncta est cum beneficio ipso, quod de se confert sufficiens stipendium seu sustentationem ratione talis muneris seu obligationis; quod autem suspensus non percipiat tales fructus, culpa ejus est; nam hoc in pœnam ei imponitur; ergo propterea non debet immunis fieri ab obligatione. Patet consequentia, tum quia (si ita loqui licet) ex parte beneficii seu fidelium jam sufficiens stipendium accepit; tum etiam quia ex culpa non debet reportare hoc commodum, ut obligatione liberetur in eorum incommodum, qui officiis seu actibus illius obligationis providerunt; tum etiam quia censura imponit onus, non tollit; alioqui levis pœna esset, si tollendo commodum, tolleret etiam onus; ratio ergo hujus pœnæ in hoc posita est, quod tollat præcise emolumentum temporale, relinquendo integram muneris obligationem.

5. *Rationi in contrarium satisfit. — Objectio. — Solvitur.* — Ac propterea non procedit ratio in contrarium facta, quia, licet detur beneficium propter officium, tamen in pœnam potest quis privari emolumento beneficii, et quia non privatur titulo beneficii, relinqui cum obligatione ipsi beneficio annexa. Sicut enim, postquam aliquis expleta obligatione beneficii fecit fructus suos, potest nihilominus in pœnam illis privari, licet propter officium illos acceperit, ita etiam potest quasi præveniri et puniri, ne fructus recipiat, et nihilominus officium faciat. Et ideo non est simile, quod affertur, quando absque impositione pœnæ res beneficii infructuosæ fiunt, ut per se notum est. Dices : ergo est acerbior pœna suspensio a beneficio tantum, quam ab officio

et beneficio simul, quia per priorem aufertur commodum manente onere; per posteriorem vero aufertur onus simul cum commodo. Respondetur, quamvis obligatio ad faciendum officium sit onus, tamen facultas expedita et libera ad illud exercendum non est onus, sed honor, qui magnus existimatur; per suspensionem autem ab officio non obligatio tantum, sed facultas etiam aufertur eo modo, quo per Ecclesiam auferri potest, et ideo ex eo capite multum augetur illa pœna. Nec vero etiam per illam suspensionem liberatur quis omnino ab obligatione, quæ ratione sui beneficii sibi antea inerat, quamdiu idem beneficium retinet, præsertim si curatum sit, vel ad tale munus obligans, quod per alium impleri possit, nam præterquam quod tenetur ad officium canonicum recitandum, ut supra dixi, etiam tenetur curare, ut saltem per alium illud munus expleatur, et de fructibus beneficii ei provideatur, nisi superior seu Episcopus id sufficienter providerit, ut regulariter fit in suspensionibus ab ipso latis. In suspensionibus vero, quæ ipso jure incurruntur, sæpe erit necessaria ipsiusmet beneficiati cura seu sollicitudo, et ad hanc dicimus teneri ratione beneficii, quod retinet, quia non debet ob ejus culpam Ecclesia detrimentum pati.

6. *Num possit suspensus a beneficio alium substituere in officio qui de fructibus beneficii alatur* — Sed quæret aliquis, an is, qui est suspensus a beneficio, satisfaciat suo muneri, si alius loco illius substituatur, qui de fructibus beneficii alatur Respondetur, si id fiat auctoritate superioris seu Episcopi, posse excusari, ut sumitur ex dicta Gloss., verb. *Beneficii,* in cap. Cupientes, de Elect., in 6; ipse tamen superior sine rationabili causa id facere non debet, præsertim quando beneficium habet curam animarum annexam, argumento cap. Inter quatuor, de Cleric. non resid. Nam cum alius teneatur, non est cur sine justa causa, et ipse eo onere liberetur, commodum quodammodo ex sua culpa reportans, et Ecclesia suo proprio pastore et ministro privetur; igitur, si rationabilis causa non intercedat, ipse compelli debet, ut personaliter inserviat, etiam sub pœna privationis beneficii, si necessarium sit, argumento cap. Pervenit, 1, de Appellat. An vero in sustentationem possit ei dari aliquid de fructibus beneficii, saltem ea pars, quæ alteri danda esset, si loco ipsius substitueretur, dicemus in sequentibus.

Ad quid teneatur, quamve pœnam incurrat agens contra suspensionem a beneficio.

7. Secundo principaliter sequitur ex dictis, ex genere suo graviter peccare eum, qui, cum suspensus a beneficio sit, fructus beneficii usurpat, et teneri ad restituendum illos absque alia judicis sententia. Hoc totum patet ex dictis in simili effectu excommunicationis majoris; nam idem est in re effectus, quamvis diversæ sint rationes formales. Quapropter omnia, quæ ibi diximus, hic habent locum, scilicet et peccare hunc, quia usurpat aliena, quod est contra justitiam, et ideo grave esse peccatum ex suo genere, ac propterea obligans etiam ad restitutionem, quia nemo potest juste retinere, quod suum non est, nisi per accidens excusetur ob impotentiam vel aliam gravem causam ex ibi numeratis. Quia hæc pœna non spoliat hominem rebus suis, quarum dominium jam acquisierat, quod fieri non solet absque sententia ab homine lata; sed impedit, ne fructuum dominium acquirat, quod ipso jure absque interventu alterius sententiæ fieri solet. Quo etiam fit, ut, licet suspensio sit occulta, eamdem obligationem inducat. Quia censura hæc, sicut excommunicatio, secum affert executionem, quantum ad impediendum acquisitionem dominii; ex quo effectu omnis alia obligatio nascitur. Neque in hoc aliquid remissum est per Extravagant. *Ad evitanda,* tum quia ibi solum de excommunicatione agitur, non de fructuum perceptione; tum etiam quia ei, qui censura ligatus est, nullum beneficium vel privilegium per illam est concessum.

8. *Quam pœnam incurrat.* — Sed quæres, an, qui violat hanc censuram, usurpando hujusmodi fructus, in aliquam, vel censuram, vel aliam Ecclesiasticam pœnam incidat. Respondetur, in primis hunc non fieri irregularem, quod etiam supra diximus tractando de excommunicatione, et est hic eadem ratio, quia in jure non legimus irregularitatem latam in violatorem censuræ, nisi propter ministerium in divinis, a quo per censuram interdictus est; irregularitas autem, nisi in jure sit expressa, non incurritur. Propter quod etiam supra diximus, exercendo actum solius jurisdictionis contra suspensionem, non incurri irregularitatem; ergo multo minus incurretur propter fructus beneficii male usurpatos; nam minus hoc habet de Ecclesiastico ministerio. Et ita docuit Glossa recepta in Clement. 2, verb. *Suspensus,* de Vita

et honestat. cleric. Rursus neque aliam censuram vel pœnam invenio jure ipso latam propter hoc delictum: quapropter nulla incurritur ipso facto. Aliquando vero imponitur in pœnam hujus delicti privatio perpetua ipsorum beneficiorum, ut videre licet in c. 1, § ult., et in cap. Cupientes, vers. *Cæterum*, de Elect., in 6. Existimo tamen in primis illam pœnam, eo quod ibi vel alibi imponatur, non esse extendendam ad omnem suspensionem, quia ibi ex speciali causa imponitur, et est quasi aggravatio pœnæ illius delicti, neque est ullum verbum, quo significetur, talem pœnam generalem esse in omnes transgressores cujuscumque similis suspensionis. Deinde, licet ibi, præsertim in posteriori textu, dicatur *ipso jure*, existimo non incurri illam pœnam usque ad sententiam judicis saltem declaratoriam criminis, quia hoc sufficit ad vim illorum verborum in his pœnis, quas, regulariter loquendo, nemo cogitur in seipso exequi, donec condemnetur, de quo alias.

Quid nomine beneficii in hac suspensione comprehendatur.

9. *Quid de illo qui plura habet beneficia.*— Duo tamen ulterius supersunt declaranda. Primum est, quid nomine beneficii intelligendum sit. Aliud, quid nomine fructuum. Circa primum si sic suspensus a beneficio unum tantum habeat, clarum est de illo esse sermonem; si vero habeat plura, tunc oritur ambiguitas, an de omnibus id intelligendum sit. Nam videtur ita esse affirmandum, quia suspensio ab officio simpliciter lata intelligitur de omni officio; et ab Ordine, ab omni Ordine; et a jurisdictione, ab omni jurisdictione; ergo suspensio a beneficio, ab omni beneficio intelligenda est. Ratio enim militat eadem, scilicet, quod ille indefinitus terminus æquivalet universali: tum quia est materia quasi doctrinalis seu legalis; tum propter indifferentiam, quia non posset magis determinari ad unum, quam ad aliud; tum denique quia ibi est negatio inclusa, quia suspensio habet rationem privationis; cum ergo dicitur aliquis suspendi a beneficio, perinde est, ac si diceretur, non possit fructus beneficii accipere; ergo illa negatio distribuit terminum *beneficii*, ac si dictum esset: Nullius beneficii fructus accipere possit. In contrarium vero est, quia nomen *beneficium*, singulariter prolatum, unum tantum significat in rigore; ita vero accipiendum est, quia materia est pœnalis et odiosa. Accedit, quod majorem vim habere videtur, cum dicitur in jure, quod aliquis sit suspensus a beneficiis, quam cum dicitur a beneficio; ergo, quamvis in illa plurali locutione dicamus suspensionem fieri ab omnibus beneficiis, propter rationem factam, tamen in altera singulari solum videtur sermo esse de uno, ut a priori distinguatur.

10. *Conclusio. — Objectio. — Solutio.* — Ad hoc responderi posset negando fundamentum ejus, quia in jure non invenitur talis forma suspendendi a beneficio, quin ex adjunctis constet, de quo sit sermo. Et idem servandum est in sententiis ab homine; alioqui periculum esse potest, ne censura sit nulla propter incertitudinem, argument. l. In ambiguo, ff. de Rebus, et l. Duo sunt Titii, ff. de Testam. tutela, ut in simili cum Panormitano dixit Navarrus, cap. 27, num. 161, de hac forma: *Suspendo te ob officio vel beneficio.* Nihilominus in præsenti id dicere non possumus, quia non est locutio tam ambigua, quin possit habere definitum et usitatum sensum. Et ideo ex suppositione talis formæ, quæ nec ex verbis, nec ex circumstantiis recipit determinationem, dico esse universalem ab omni beneficio, quod reus possidet. Hoc enim probat ratio facta, quod in his rebus sermo absolutus et indefinitus æquivalet universali. Dices, hoc esse verum in favorabilibus, non in pœnalibus; hæc enim restringenda sunt, ut sumitur ex l. 2, ff. de Liber. et posthum., et facit reg. *In pœnis*, de Reg. jur., in 6, et reg. *In obscuris*, eod., ubi dicitur, in obscuris minimum esse sequendum. Cum ergo hæc verba obscura sint, optime interpretabimur, suspensionem solum esse ab uno beneficio, scilicet minimo eorum, quæ talis persona habuerit. Respondetur hanc interpretationem videri potuisse probabilem, si illa locutio esset pure indefinita, et particularis. Quia vero virtute includit negationem, ut declaravi, licet formaliter indefinita appareat, ideo dicimus habere vim universalis etiam in materia pœnali. Unde, licet locutio nude sumpta aliquantulum sit obscura, tamen attentius inspecta satis constat non posse ad minimam coarctari. Regula autem juris intelligenda est, nisi ex adjunctis alia interpretatio sufficienter constet, ut etiam Glossa ibi animadvertit.

11 *Quorumdam determinatio dictæ suspensionis rejicitur.* — Addunt vero auctores, ex causa sumi posse interdum determinationem. Et quidam hoc metiuntur ex gravitate

culpæ; nam, si illa sit digna privatione omnium beneficiorum, ita erit intelligenda suspensio; si vero non sit adeo gravis, erit unius tantum. Sed hæc regula in superioribus rejecta est, et præterea in præsenti obstat, quia eadem ratione si beneficium sit unum tantum, tamen valde pingue et æquivalens multis, stante eadem gravitate culpæ, non deberet suspendere a toto illo, sed a parte ejus. Item, si quis possideret tria beneficia, et culpa non censeretur sufficiens ad suspensionem omnium, et alioqui suspensio ab uno solo non videretur æquivalens pœna, tunc suspensio ex vi eorumdem verborum futura esset a duobus beneficiis, atque ita per eadem verba unus suspenderetur ab uno beneficio, alius a duobus, alius a tribus, quod ridiculum est, essetque id arbitrio ipsiusmet rei judicandum; nam, si judex non declarat, non tenetur reus alterius judicio stare; si autem declarat, cessat dubitatio, de qua agimus.

12. *Aliorum regula ad determinationem probatur.* — Alii constituunt regulam, ut quando causa suspensionis est de se indifferens ad quamvis Ecclesiam, et omnem clerum, tunc suspensio universalis sit, quia non habet unde determinetur; si vero causa suspensionis ad specialem Ecclesiam pertineat, tunc suspensio a beneficio intelligitur esse a beneficio, quod in tali Ecclesia quis habet, vel, si plura ibi obtineat, ab omnibus illis. Quam regulam tradidit Glossa in Clement. 2, de Vita et honest. cleric., v. *Beneficiorum,* et eamdem approbat Abb., in cap. Pastoralis, § Verum, de Appell., n. 20. Et necessario approbanda est quoad posterius membrum (primum enim jam satis probatum est), quia ipsum jus, seu Pontifex Summus voluit, ut pœna in hujusmodi causa lata sic limitaretur, in c. Si compromissarius, de Elect., in 6. Cum enim in Concilio Lateran., part. 1, c. 3, clerici, qui eligunt indignum, a beneficiis per triennium suspendantur, Bonifacius VIII in dicto c. interpretatur illam pœnam intelligendam esse de illis beneficiis, quæ sic peccans in illa Ecclesia obtinet, *quam taliter eligendo noscitur offendisse.* Ubi Glossa, verb. *Restringitur,* dicit necessariam fuisse in illo puncto Pontificis interpretationem, quia indefinita locutio Concilii oppositum insinuabat. Et ideo Nicolaus III, volens similem pœnam in simili causa imponere in c. Cupientes, v. *Cæterum,* de Elect., in 6, expresse addit illam restrictionem, dicens : *Omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum ex tunc inchoandum volumus eo ipso fore suspensos.* Et simile habetur in cap. 2, vers. *Et nihilominus,* de Reb. Eccl. non alien., in 6. Unde dici posset, illam restrictionem additam esse a Bonifacio in illa speciali lege Concilii Lateran., non tamen propterea generalem regulam constituisse, ut omnis pœna in simili causa ita restricta intelligatur, etiamsi absolute lata sit. Tamen probabilius est ibi esse generalem regulam constitutam, ut in similibus causis similem pœnam cum illa restrictione intelligamus, etiamsi expresse adjecta non sit, tum quia Pontifex non solum illam legem Concilii Lateranensis, sed etiam aliam similem Concilii Lugdun., quæ habetur in cap. ult., § 1, de Elect., in 6, eodem modo interpretatus est; tum etiam quia cum restrictio pœnæ favorabilis sit, et a Pontifice tradatur, et satis insinuetur pro generali regula tradi, non est quod a nobis limitetur. Præsertim cum et jure usitatum sit, et rationi sit consentaneum, ut qui aliquam Ecclesiam in aliquo offendit, in his tantum, quæ ad illam Ecclesiam pertinent, puniatur, quia id satis esse solet ad condignam punitionem delicti, nisi aliud in sententia exprimatur.

13. *Corollarium datæ regulæ.* — Et juxta hanc regulam intelligere possumus, quoties similis ratio subintelligendi determinationem occurrerit, cum simili etiam restrictione accipiendam esse; ut, v gr., si Canonicus, vel Episcopus sub eo nomine, quod beneficium significet, puniatur in suspensione sui beneficii, intelligi debet solum de illo beneficio, sub cujus appellatione condemnatus est, tum quia sæpe prædicata determinantur a subjectis, et in communi modo loquendi illa locutio illum sensum generare solet; tum etiam quia regulariter hujusmodi pœna videtur injungi propter injuriam, quam suæ dignitati infert qui sic deliquit; et ideo in illius fructibus specialiter puniri solet. Ad hunc igitur modum circumstantiæ aliæ expendendæ sunt, ut ex eis appareat, an de aliquo beneficio in particulari sit sermo; quia, si nullæ sunt, et absoluta est locutio, universalem sensum reddit, ut diximus.

14. *Idem est suspendi a beneficio, et a beneficiis.* — Unde obiter colligo, per se loquendo, nihil referre, quod suspensio fiat a beneficio in singulari, vel a beneficiis in plurali, sicut non differret in suspensione ab

officio, sic dicere, vel ab officiis, quanquam hoc sit minus usitatum, quia non est tam frequens habere plura Ecclesiastica officia, sicut plura beneficia. Ratio vero est, quia utraque locutio æquivalet universali, nisi aliunde determinetur; sed addita distributione, perinde est dicere, *ab omni beneficio,* ac dicere, *ab omnibus beneficiis :* ergo. Verum est in locutione singulari facilius fieri determinationem ad unum ex materia et circumstantiis, quam si sit locutio pluralis, ut patet in exemplo posito de Episcopo, vel Canonico, qui sub hujusmodi appellatione a beneficio suspenditur; tunc enim, si in singulari fiat, habet locum illa interpretatio; si autem fiat in plurali a beneficiis, non habebit locum, sed potius reddet sensum universalem, scilicet ab omnibus beneficiis, nisi aliunde fiat coarctatio ad beneficia alicujus certæ Ecclesiæ juxta regulam dicti c. Si compromissarius. In cujus etiam casu et similibus parum referre videtur, quod suspensio fiat in singulari a beneficio; quia tunc etiam efficit sensum universalem respectu talis Ecclesiæ, id est ab omni beneficio, quod in tali Ecclesia habetur, propter eamdem rationem cum proportione applicatam.

15. *Corollarium. An suspensio a beneficio comprehendat pensiones.* — Sequitur deinde, quando locutio hæc formaliter, aut æquivalenter est universalis, omne genus beneficii Ecclesiastici sub se comprehendere, sive simplex sit, sive dignitas, vel Rectoria, etc., quia ab omnibus his solet suspensio in jure fieri, et omnia sub appellatione beneficii proprie comprehenduntur; ergo si suspensio est universalis, omnia complectitur Quæres, an etiam pensiones. Respondeo : supposita distinctione supra data de pensione ex titulo spirituali, vel sine illo, de priori certum est comprehendi, quia est beneficium, ut ibi dixi. De posteriori autem videtur idem sequi ex ibi dictis; quia non minus privat hæc suspensio fructibus Ecclesiasticis, quam excommunicatio. Sed oppositum hic credo verius, tum quia pœna non est extendenda ultra proprietatem vocis sine cogente fundamento; hæc autem pensio non est beneficium proprie, nec est jus, vel ratio, quæ cogat ad hanc extensionem. Excommunicatio enim privat omni communicatione spirituali, et percipere quoslibet fructus Ecclesiasticos est aliqua communicatio spiritualis; hic autem non habet locum hæc ratio. Excommunicatio item est gravior censura, et magis odiosa, et ita de illa sunt communiores doctrinæ, et jura favent; quæ omnia in præsenti desunt.

16. *Suspensio a beneficio an comprehendat Episcopatum.* — Sed quæres, an comprehendatur etiam Episcopatus, quia non solet venire nomine beneficii absolute dicti, cap. Felicis, de Pœnis, in 6. Respondeo, si hoc fundamentum esset validum, etiam posse excludi dignitatem, et Rectorias, qui in c. ult. de Precar., et c. ult., eod., in 6, ita accipitur. Quoad hoc ergo eadem est ratio de hac censura, quæ de excommunicatione, ut beneficium late sumatur, ut comprehendit ab Episcopali dignitate usque ad infima beneficia, quia hic est usus juris, et judicium in hac parte, ex omnium sententia. Solum est differentia quoad personas, quia si suspensio feratur in universali contra hoc vel illud facientes, non comprehendit Episcopos, et eorum superiores, ut habetur in c. Quia periculosum, de Sent. excom., in 6. Dicet aliquis, illud non esse extendendum ad suspensionem a beneficio; sic enim ibi dicitur : *Quia periculosum est Episcopis, et eorum superioribus propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter incumbit,* etc.; cum ergo Pontificale officium non suspendatur per suspensionem a beneficio, videtur illa ratio non obstare, quominus hæc suspensio generalis comprehendat etiam Episcopos. Respondeo, in dicto c. Si compromissarius, expresse declarari jus illud cap. Quia periculosum, extendi ad suspensionem a beneficio, ut ibi Glossa notavit; et congruentes reddit rationes, quæ ibi videri possunt.

Suspensio a beneficio an extendatur ad omnia loca.

17. Tertio principaliter sequitur ex dictis hanc suspensionem latam absque speciali loci determinatione, etiam quoad illam circumstantiam universaliter intelligendam esse, id est ab omni beneficio, ubicumque illud sit, vel possideatur. Probatur eadem ratione, quia locutio illa indifferens æquivalet universali. Idem patet ex dictis de suspensione ab officio. Hoc autem intelligendum est, nisi aliunde ex materia, vel causa, de qua agitur, constet sermonem esse in particulari de aliquibus beneficiis talis vel talis Ecclesiæ, juxta d. cap. Si compromissarius. Unde hic etiam solet constitui discrimen inter suspensionem latam a Papa, vel a particulari Episcopo, quod illa sic lata omnia beneficia comprehen-

dit, in quocumque territorio existant, quia ejus jurisdictio universalis est. At vero de lata a particulari Episcopo, dicunt aliqui esse universalem proportionaliter, id est, quoad beneficia, quæ clericus in illo Episcopio obtinet, non vero quoad alia, si extra illud territorium illa obtineat, quia nemo potest jus dicere, aut sententiam ferre, quæ aliquid extra territorium operetur. Sed loquendo de possibili, nulla est differentia. Nam et Papa potest suspendere a beneficiis, quæ quis habet in una diœcesi, vel in una tantum Ecclesia, et per se justum est, et in jure frequens, ut videre est in Gloss. sæpe citata in Clement. *Cupientes,* de Pœnis. Et e contrario Episcopus potest subditum suspendere ab omnibus beneficiis, quæ ubique, etiam in aliis diœcesibus habet, si qualitas delicti id mereatur. Ita docuit Abbas in cap. Pastoralis, § Verum, de Appell., n. 20, cum Antonino, quem refert, estque communis opinio. Ratio est, quia ille actus non excedit jurisdictionem Episcopi particularis, quia sententia seu pœna non fertur de beneficio seu in beneficium, sed fertur in personam, et illa est quæ privatur jure quod habet, seu impeditur, ne illo utatur; ipsa autem persona est intra territorium hujus Episcopi, eique subjecta, et in illo habet omne jus cujuslibet beneficii, etiamsi tale jus sit ad fructus percipiendos in alio territorio, vel Episcopatu. Nam beneficium est jus quoddam quasi inhærens personæ, quæ illud habet, ut notavit idem Abbas, in c. Postulasti, de Foro compet., n. 7, et de aliis juribus incorporalibus idem dicunt jurisperiti cum Glossa in l. 3, ff. Pro socio; ergo Episcopus, qui fert sententiam suspensionis in personam sibi subjectam, potest etiam in illa impedire omne jus, quod ipsi inhæret; ergo potest suspendere illam ab omni beneficio, etiamsi Ecclesia, vel locus beneficii extra territorium sit.

18. *Exemplo assertio confirmatur.* — Et confirmatur, quia Episcopus potest clericum sibi subjectum deponere, et privare omnibus beneficiis, etiam his, quæ in alia diœcesi habet, ex cap. Postulastis, de Foro compet., ubi dicitur, Episcopum posse condemnare clericum sibi subjectum in privatione beneficii existentis in alia diœcesi, licet executio facienda sit per Episcopum, in cujus diœcesi est illud beneficium, quia executio respicit locum, in quo est res, circa quam fit; ita ergo in præsenti suspensio fieri poterit universalis a proprio Episcopo particulari, quamvis executio circa fructus percipiendos in alia diœcesi per Episcopum loci facienda sit. In quo erit aliqua differentia inter Papam, et Episcopum particularem; nunc vero de illa non agimus, sed solum de suspensione ipsa. Imo hæc differentia procedit quoad externam et forensem executionem et privationem fructuum; nam quoad internam (ut sic dicam) et in foro conscientiæ, ipsa censura secum affert executionem, et privat ipso jure fructibus, et dominio futurorum fructuum, ubicumque cadant.

19. *Potest Episcopus subditum ab officio pro omni loco suspendere.* — Simileque est de suspensione ab officio; nam et Pontifex, et Episcopus possunt subditum suspendere ab officio, vel parte ejus, et in uno, et in omni loco, intra, vel extra diœcesim, et ob rationem factam. Quamvis inter has suspensiones conetur in hoc assignare differentiam Glossa, in c. Cupientes, v *In ipsa Ecclesia,* de Elect., in 6; sed nulla fere est, nisi forte in hoc, quod suspensus a beneficio in uno loco, ab illo est suspensus ubique; nam fructus ejus in uno tantum loco percipiuntur, et ideo si ibi illis privatur, ubique illis carebit. Ab officio autem, v g., concionandi, potest quis suspendi in uno loco, et non in aliis; nam illa actio in diversis locis exerceri potest, et privatio in uno non necessario redundat in omnia, ut per se clarum est. Neque etiam est necessaria distinctio, quam aliqui fingunt inter suspensionem a jure, vel ab homine, si in eodem puncto de potestate sistamus; nam sicut Pontifex et communi jure, et per sententiam ab homine, prædictam universalem suspensionem ferre potest, ita etiam Episcopus particularis non solum per sententiam specialem, quod omnes admittunt, sed etiam per generalem, vel per statutum potest similem suspensionem ferre, quia non est illi prohibitum per Summum Pontificem, neque ex natura rei, aut ex divino jure ejus potestas limitata est ad ferendam suspensionem per sententiam particularem, et non alio modo, ut per se notum est; unde enim inferri, aut probari potest talis limitatio? Et alioqui culpa, per generalem sententiam, aut statutum prohibita, potest esse digna illa pœna; ergo potest per Episcopum illo modo ferri, quia etiam in eo modo ferendi non excedit jurisdictionem suam, ut ratio supra facta hic etiam probat.

20. *Episcopus simpliciter a beneficio suspendens, an intelligatur suspendere ab his,*

quæ sunt extra diœcesim. — *Abbatis opinio.* — *Resolutio.* — Quamvis autem hæc de potestate sint vera, nihilominus in usu nonnulli sentiunt, sententiam ab Episcopo prolatam, si amplius non declaretur, interpretandam esse, ut suspendat solum a beneficiis in suo territorio sitis. Abbas in dicto c. Postulasti, de Foro comp., et citat dictum c. Si compromissarius. Quod de hoc casu non loquitur, ut constat; insinuat tamen argumentum a simili; nam sicut suspensio lata pro causa, seu crimine pertinente ad specialem Ecclesiam, licet absolute feratur, intelligitur solum ferri a beneficiis illius Ecclesiæ, ita sententia lata a particulari Episcopo, nisi aliud in ea explicetur, intelligitur a beneficiis pertinentibus ad talem Episcopum, seu ad territorium ejus, quia sicut prior causa ad particularem Episcopatum pertinere censetur. Quæ ratio æque procedit in suspensione lata ab Episcopo per sententiam, et per statutum; non vero habet locum in Summo Pontifice, quia ejus jurisdictio universalis est; et ideo ex ea parte non limitatur sententia, nisi aliunde ex verbis, vel ex causa limitationem accipiat. Atque hæc opinio favorabilis est, eamque adjuvant illa principia generalia juris, quod odia, et pœnæ restringendæ sunt, quoad commode fieri possit; hæc autem restrictio videtur satis commoda, et juri consentanea. Tamen quia ex jure non satis probatur, ut mihi quidem videtur, ideo consulendam esse censeo consuetudinem, quæ est optima legum et verborum interpres. Si ergo ita usu receptum est inter Ecclesiasticos judices particulares, ita erit interpretanda; et si res est dubia, existimo sententiam Panormit. esse satis probabilem, quam unusquisque potest in praxi sequi; et ideo, ut supra monui, debent Episcopi, dum hujusmodi censuras ferunt, satis voluntatem suam explicare.

Suspensio a beneficio quanto tempore duret.

21 *Conclusio.* — *Quamdiu duret suspensio ob contumaciam.* — *Quid de suspensione pro delicto commisso.* — Quarto principaliter sequitur ex dictis, quando hæc censura ex parte circumstantiæ temporis simpliciter fertur, et absque ulla determinatione, semper, et continue durare, ac privare hominem fructibus beneficii, aut beneficiorum, quæ tempore, quo lata est, obtinebat, donec per superiorem tollatur Hæc veritas eodem modo, quo aliæ similes supra positæ, probanda est; nam ex eisdem principiis sequitur, quia verba indefinite prolata vim universalem habent; ergo si absolute fertur suspensio absque determinatione temporis, sensus et voluntas inferentis est, ut semper duret, donec per habentem potestatem auferatur. Atque ita sensit Abbas in c. Ex litteris, de Constitut., n. 10, quem alii sequuntur. Ut autem hoc amplius explicetur, oportet advertere, hanc suspensionem, sicut alias, ferri posse et pro contumacia, ut ab ea recedatur, et pro delicto commisso. Quando fertur priori modo, durat, quamdiu durat contumacia, si a superiore non revocetur; quod licet regulariter fieri non debeat, fieri tamen non repugnat, ut supra de censuris in communi diximus. At vero cessante contumacia, cessare debet talis suspensio, sicut dictum est de censuris in communi; nam quoad hoc est eadem ratio de omnibus, quia cessante causa adæquata, cessare debet effectus. An vero tunc suspensio ipso jure cesset, vel auferenda sit per absolutionem, dicemus inferius in propria disputatione. Quando vero fertur hæc suspensio propter commissum delictum, aut fertur ad certum tempus, aut simpliciter. Prior modus est frequens in jure, c. 1, Cupientes, c. Si compromissarius, de Elect., in 6, et aliis; et tunc suspensio privat fructibus beneficii toto illo tempore continuo, ex quo lata est, usque ad terminum præfixum, ut et ex verbis ipsis, et ex juribus evidenter probatur; et finito illo tempore per sese finitur absque alia absolutione, vel revocatione. Quia cum hæc non sit censura, non indiget absolutione, cumque a principio limitatum terminum acceperit, non indiget revocatione, quia ipsamet termini designatio fuit virtualis quædam revocatio pro ulteriori tempore. Tandem hæc suspensio sæpe fertur pro commisso crimine, et absque certa temporis limitatione, ut in c. 2 de Translat. Episcopi, et in c. Vel non est compos, de Temp. ordin., et in aliis, et tunc est quodammodo perpetua, sicut in simili diximus de suspensione ab officio. Quia vero non est depositio simpliciter, nec privat beneficio, ideo virtute, vel formaliter continet conditionem, ut duret, quamdiu a judice, vel a superiore ablata non fuerit.

22. *Per hanc suspensionem privatur quis futuris fructibus beneficii jam habiti.* — Deinde est circa hoc advertendum, suspensionem a beneficio suspendere ab illo beneficio, quod quis habet, cum ipsa fertur; nam

ipsa statim ac lata est, incipit operari, ut colligi potest ex c. Cupientes, § Cæterum, de Electione, in 6, et notavit Glossa, in c. Provida, eodem titulo; nam sicut excommunicatio, ita et suspensio secum affert executionem, c. Pastoralis, § Verum, de Appellat. Duos autem censetur habere respectus, scilicet, ad beneficium, et ad fructus, propter quos dicitur respicere præsens, et futurum. Præsens, quia suspendit a beneficio, quod homo tunc habet, quando suspenditur; nam qui beneficium non habet, non est proprie capax hujus pœnæ, licet alias fieri possit inhabilis ad beneficium; futurum, quia privat fructibus percipiendis, non perceptis, nisi anticipate percepti sint quasi mutuo antequam essent debiti; nam illi obnoxii sunt restitutioni, quia mutuatio illa non impedit effectum censuræ, sed facta intelligitur sub conditione faciendi illos fructus suos; quod suspensio impedivit. Sicut e converso, quamvis tempore suspensionis clericus nondum realiter percepisset fructus beneficii, quos usque ad illum terminum suos fecerat, et pro eis sufficienter servierat, non privatur illis per suspensionem, quæ respicit tantum futurum tempus, non quoad realem possessionem solam, sed quoad dominium, seu jus proximum ad tales fructus impediendum; at vero circa illos fructus jam erat jus acquisitum, et per accidens est, quod in realem possessionem nondum venerint; et ideo circa illos nihil operatur suspensio. Sic ergo suspensio circa præterita non nocet, nec retrotrahitur, ut dixit Navarr., lib. 1 Consiliorum, consil. 29, num. 5, de Tempore ordin.

23. *An privetur ne novum beneficium acquirere possit.* — Quæri vero potest, an hæc suspensio a beneficio cadat in beneficium futurum, impediendo acquisitionem. Respondetur, si suspensio non sit tantum ab uno, vel a determinato beneficio, neque in determinato loco, sed simpliciter a beneficio, id est, ab omni beneficio, ubique, licet per se et directe a percipiendis fructibus obtentorum beneficiorum impediat, tamen consequenter ex vi illius prohibet novi beneficii impetrationem seu collationem. Argumento eorum, quæ diximus de suspensione ab officio; nam qui ab aliquo opere, vel usu simpliciter interdictus est, consequenter est prohibitus, ne possit ei conferri id, quod est principium talis actus, seu quod ad illum ordinatur, ut in prædicto cap. ult., de Clerico excommun. ministr., dicitur; sed in præsenti per hanc suspensionem, quis est absolute interdictus, ne fructus Ecclesiasticos suos faciat; ergo consequenter est prohibitus, ne beneficium acquirat; hoc enim ad illum actum ordinatur, et est quasi principium ejus. Et hæc est sententia communis cum Glossa ult., quæ id colligit ex textu cap. Per inquisitionem, de Elect.; nam ibi quidam, qui male eligendo alium in Episcopum, *se reddiderat indignum Ecclesiasticis beneficiis,* privari mandatur alio beneficio, ad quod ipse postea electus fuerat; illa autem indignitas, ut Glossa notat, præcipue erat, quod ratione illius malæ electionis suspensus fuerat a beneficiis, juxta c. Cum in cunctis, eodem titulo, c. Cupientes, verb. *Cæterum,* eodem titulo, in 6, ubi id notat Glossa, verb. *Beneficiis.* Idemque proportionaliter erit intelligendum, si aliquis sit suspensus ab omnibus beneficiis in aliqua Ecclesia, juxta cap. Si compromissarius, de Elect., in 6; nam ille in eadem Ecclesia beneficium de novo suscipere non potest, propter eamdem rationem; tamen in alio loco poterit, ut notavit Glossa ult. in cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat. Et ratio est, quia nec directe id prohibitum est illi sic suspenso, nec indirecte, seu per consecutionem superius factam, cum illa suspensio non simpliciter, sed in loco tantum illum actum prohibeat. Idemque est ob eamdem rationem, quando aliquis ab uno determinato beneficio suspensus est, quia illi etiam non est interdicta simpliciter acquisitio fructuum Ecclesiasticorum, sed tantum eorum, quæ ad titulum talis beneficii spectant.

24. *Collatio suspenso a beneficio facta non irrita, sed irritanda.* — Addo insuper, eum etiam, qui simpliciter ab omni beneficio suspensus est, non ita esse prohibitum, seu impeditum a novo beneficio acquirendo, ut collatio ei facta ipso jure nulla sit, sed solum ut a legitimo judice, vel superiore sit irritanda; nam ratio facta ex c. Si celebrat, de Clerico excommun. ministr., non plus probat. Quia, ut supra notavi, in illo textu non dicitur electio irrita, sed irritanda; ergo ex illo non potest in præsenti puncto amplius colligi; secluso autem fundamento illius juris, nullum aliud est, ex quo probari possit, prædictam collationem esse nullam. Neque in dicto c. Per inquisitionem, de Elect., id significatur; solum enim præcipitur, ut qui sic in præpositum electus fuerit, *ab officio præposituræ penitus amoveatur;* quæ verba potius significant, illum quamvis male electum, revera tamen fuisse præpositum effectum, privandum

vero fuisse præpositura propter prædictum defectum.

25. *Clericus nullum habens beneficium, si crimen committat, ob quod lata est suspensio beneficii, an impediatur, ne accipiat. — Prior resolutio.* — Sed objiciet aliquis : nam si hæc suspensio habeat hunc effectum, sequitur, clericum nullum habentem beneficium, si committat crimen, pro quo ipso jure lata est absoluta suspensio a beneficio, quamvis non privetur fructibus alicujus beneficii, quia nullum habet, tamen prædicto modo impediri, ut non possit ei beneficium conferri. Consequens videtur esse contra illud axioma, quod nemo suspenditur ab eo, quod non habet; et contra Glossam in Extravag. *Injuncta nobis*, verb. *Suspensio*, de Electione, communiter probatam : ergo. Sequela probatur, quia omnis censura, vel pœna propter crimen imposita, licet non operetur in singulis hominibus,. quantum potest, ob eorum incapacitatem, operatur in unoquoque, quantum in se est capax; ergo si hæc suspensio habet hunc effectum, efficiet illum in eo, qui beneficio caret, etiamsi non faciat alios effectus propter incapacitatem subjecti. Duobus modis responderi potest : primo, negando sequelam, quia hic effectus non est quasi principalis, et directe intentus per hanc pœnam, sed accessorius per consecutionem quamdam, ut dixi; et ideo cessante principali effectu, cessat ille accessorius. Neque est mirum, quod solum propter carentiam beneficii, non incidat in hanc partem pœnæ, quam incurreret propter idem crimen, si beneficium haberet; hoc (inquam) mirum non est, quia hæc pœna specialiter fertur contra beneficiatos Ecclesiæ, qui ejus fructibus aluntur; et ideo speciali modo ac titulo videntur illam offendere, cum talia crimina committunt.

26. Secundo et verisimilius respondetur concedendo sequelam; non enim video, cur illo modo non possit suspendi a beneficio, qui beneficium nondum habet, quia suspensio non est talis privatio, quæ necessario supponat id, quod aufert, sed quæ impediat etiam, ne habeatur, seu acquiratur id, quod alias acquiri posset. Unde satis est, quod supponat potentiam proximam ad obtinendum beneficium, ut ejus consecutionem prohibeat, ne fructus ejus percipi possint, a quibus suspensio fit. Quod si suspensio potest hunc habere effectum, cum universaliter imponitur a beneficio, non video, cur non debeat ita operari in eo, qui beneficio caret. Nam quod dicitur, hanc suspensionem latam esse in beneficiatos, non video, quo jure probari possit, quia suspensio clericorum pœna esse dicitur, non præbendatorum. Unde si lex specialiter id non declaret, sed simpliciter suspensionem ferat in eos, qui tale crimen commiserint, omnes clericos comprehendit; ergo in unoquoque operabitur id, quod potest; potest autem eum, qui beneficium non habet, impedire, ne illud suscipiat; ergo id operabitur in eo talis suspensio. Et declaratur, quia si talis clericus obtineat beneficium post commissum tale delictum, sine dubio erit suspensus a fructibus ejus, quia lex non operatur tantum in puncto, quo fit delictum, sed pro toto tempore, pro quo illud punit; nec est verisimile privare fructibus toto illo tempore, quia principio habebat beneficium, et non privari alium, saltem ex quo tempore illud habuit; ergo signum est illam legem pœnalem operari etiam in eum, qui non habebat beneficium tempore delicti; et inde etiam constat, acquisitionem beneficii fuisse iniquam, quia est ad actum per sacros canones tunc interdictum. Cum vero dicitur suspensio directe privare fructibus, et consequenter impedire acquisitionem beneficii, respectu ejusdem beneficii verum est; tamen non est necesse, quod illa privatio fructuum sit quoad efficaciam (ut sic dicam), sed quoad sufficientiam, id est, non est necesse, ut actu privet, sed quantum est de se, si persona jus illorum habeat. Denique, licet non privet, reddit personam inhabilem ad percipiendos fructus, dum censura durat. Ita ergo hæc pœna locum habet etiam in eo, qui nullum beneficium actu obtinet, dummodo clericus sit. Quod tandem confirmatur a simili de suspensione ab officio; nam qui simpliciter ab officio suspensus est, licet actu non habeat officium, a cujus usu suspendatur, prohibitus est, ne pro tunc Ecclesiasticum officium acquirat; et qui suspensus est ab Ordine, licet nullum habeat Ordinem, sed tantum sit clericus primæ tonsuræ, est impeditus, ne Ordinem suscipere possit, quamvis ab executione præexistentis Ordinis non impediatur, quia nullum habet, quia prima tonsura Ordo non est; idem ergo est in præsenti in suspensione a beneficio.

Quibus fructibus privet suspensio a beneficio.

27. *An comprehendantur quotidianæ distributiones.* — Ex dictis constat, suspensionem a beneficio, vel beneficiis, absolute omnibus

fructibus ejus vel eorum respective privare, quia eo ipso, quod partem fructuum non determinat, est absoluta locutio æquivalens universali, vel negatio, quæ omnia destruit. Declarandum vero superest, quæ sint ea, quæ sub his fructibus comprehenduntur, et per suspensionem hanc tolluntur. In quo primo certum est, comprehendi omnes redditus temporales qui ratione beneficii conferuntur, cujuscumque conditionis sint, et quocumque nomine dentur, id est, sive sint pecuniæ, sive fructus terræ, sive animalia se moventia. Rursus sive dentur per modum decimarum, primitiarum, aut oblationum, sive ut proventus, vel pensiones ex fundis, seu aliis bonis immobilibus ipsius beneficii. Etenim hæc omnia in redditibus beneficii computantur, et ratione officii, ad quod beneficium obligat, atque adeo ob titulum beneficii dantur; ergo omnes sunt fructus beneficii, ut omnes docent in titulo de Decimis, et de Parochiis; ergo illis omnibus privat dicta suspensio. De quotidianis autem distributionibus, quæ propter diurnas Horas, et officium dari solent, difficultas esse potest, quia hæc non comprehenduntur nomine fructuum, ut ex c. unico de Clerico non residente, in 6, tradunt multi Canonistæ, quos refert, et sequitur Covarruv., lib. 3 Variar., c. 13, n. 5. Quidquid tamen sit de illa locutione, quoad alios effectus, seu in aliis rebus, in præsenti non dubito, quin distributiones etiam quotidianæ sub hoc effectu suspensionis comprehendantur, ut sentit Glossa in Clement. 2, de Vita et honest. cleric., verb. *Suspensus,* quam alii sequuntur. Et ratio est, quia etiam hæ distributiones dantur ratione beneficii; quanquam enim immediate dentur propter assistentiam, vel ministerium ad aliquod divinum officium, tamen hoc non est præter rationem beneficii, quod ex institutione sua propter officium datur; et præterea illud officium non esset sufficiens ratio ad lucrandas distributiones, nisi ex titulo beneficii fierent; sunt ergo illæ distributiones, veluti pars quædam beneficii; cum ergo suspensio fiat a toto beneficio, ab his etiam distributionibus obtinendis impedit.

28. *An comprehendantur stipendia voluntarie a fidelibus oblata propter opera personalia.* — Major dubitandi ratio esse potest de aliis stipendiis, seu distributionibus, quæ non pertinent per se ad fructus beneficii, nec dantur propter ordinarium ministerium ejus, sed propter alia opera personalia illi annexa, ex pia voluntate, vel dispositione fidelium, ut sunt anniversaria, stipendia Missarum, et similia; nam hæc, cum non proveniant ex titulo, operibus propriis ipsius beneficii, sed ratione operæ personalis lucrifiant, non videntur tolli ex vi hujusmodi suspensionis. Sed hoc ad summum procedit, quando hæ distributiones, seu stipendia non sunt ullo modo annexa ipsi beneficio, sed extraordinarie offeruntur a fidelibus tanquam eleemosynæ ratione Missæ, vel alterius divini officii; tunc enim quamvis contingat dari parocho, v. gr., eo quod tale beneficium habeat, nam consuetudo esse solet, ut illi potius, quam alii offerantur, nihilominus ibi beneficium concurrit veluti occasio quædam; proprie tamen illi non possunt computari in fructibus, qui per se pertinent ad beneficium; et ideo de his verum existimo non comprehendi sub absoluta suspensione a beneficio. At vero quando hæc sunt moraliter per se conjuncta beneficio, consuetudine et superiorum auctoritate, undecumque originem duxerint, existimo jam computari tanquam fructus beneficii, et ex illius titulo promanare; ideoque sub prædicta suspensione comprehendi. Nam licet in rigore distributiones quotidianæ non sint, eis tamen æquiparantur, præsertim in pœnalibus, ut ex quadam Glossa notavit Navarrus, lib. 4 Consil., tit. de Cleric. non resid., consil. 13.

Quibus actionibus beneficii privet suspensio ab illo.

29. Ulterius vero dubitari potest, an præter hujusmodi res sint etiam aliquæ actiones, quibus sic suspensus a beneficio privetur, quia illæ aliquo modo ad fructus beneficii pertinent. In quo dicendum est, aliquas esse hujusmodi actiones. In primis sunt omnes illæ, quæ ad fructus percipiendos, seu augendos, vel alio modo pertractandos ordinantur; ut est locare beneficium, aut bona ejus, vendere fructus et in universum tota temporalis beneficii administratio; illa enim prohibita est ei, qui a beneficio suspensus est, ut colligitur ex c. 1, § ult., de Elect., in 6, verbis illis : *Ad quæ si infra illud tempus propria temeritate se ingesserit;* illa verba non solum significare videntur privationem fructuum, sed etiam prohibitionem se ingerendi ad negotia tractanda, quæ ad illos pertinent; potestque hic applicari regula c. Si celebrat, de Clerico excommun. ministr., cui aliquid

vetitum est, etiam illa esse prohibita, quæ ad illud ordinantur; cum ergo suspensus sit prohibitus a fructuum perceptione, consequenter est separatus ab administratione temporali beneficii, quæ ad fructuum perceptionem ordinatur. Atque ita sentiunt Doctores cum Innocentio et Abbate, in cap. Ex tua, de Cleric. non resid., et in cap. Veritatis, de Dolo et contumacia, et in cap. Pastoralis, § Verum, de Appel., et in cap. Cum bonæ, de Ætat. et qualit., et in c. Apostolicæ, de Excep., ubi Glossa penult., et Felinus, in c. Intelleximus, de Judiciis, num. 10. Quod adeo verum esse sentiunt, ut talem administrationem a suspenso usurpatam invalidam esse, seu contractus invalidos efficere dicant in iis, quæ præjudicium aliquod Ecclesiæ afferre, et bona ejus, aut jura immutare, vel minuere possint, ut alienationem alicujus rei Ecclesiæ, vel aliquid hujusmodi. Unde fit, ut qui tali Ecclesiæ debitor est, si hujusmodi beneficiato suspenso illud solvat, non satisfaciat, sed possit ab illo repeti, quia ei solvit, qui jam tunc non habebat potestatem recipiendi, seu res talis Ecclesiæ administrandi, et sic de aliis. Oportebit tamen, ut talis suspensio manifesta sit, et hodie ob Extravag. *Ad evitanda,* ut sic suspensus nominatim denunciatus sit; nam alioqui nemo tenetur illum vitare; et ideo quilibet poterit Ecclesiastica negotia cum illo transigere, neque propterea culpari poterit; ergo a fortiori valida erunt, quæ ita fient, licet ex parte suspensi non sine peccato per se fiant. Atque idem dicendum censeo de permutatione beneficii; nam hæc actio maxime procedit ex dominio in ipsum beneficium, et est unus ex præcipuis usibus ejus; et non immerito dici potest fructus beneficii; et ideo qui est simpliciter a beneficio suspensus, ab hoc etiam actu suspensus est; unde idem consequenter dicendum est de donatione beneficii, et omnibus actibus similibus.

30. *An suspensus a beneficio Episcopatus possit beneficia conferre. — Quorumdam responsio. — Improbatur* — Sed occurrit objectio; nam sequitur, Episcopum a suo beneficio suspensum non posse beneficia conferre; consequens est falsum, quia conferre beneficia est actus officii et jurisdictionis juxta Glossam in cap. Transmissam, de Elect., in 6; per suspensionem autem a beneficio non suspenditur quis ab officio, et actibus ejus, ut dictum est : ergo. Sequela probatur, quia conferre beneficia censetur inter fructus Episcopatus, ut dixit Glossa ultima, in c. Cum olim, de Major. et obedient. Aliqui respondent, conferre beneficium non esse fructum pretio æstimabilem; suspensionem autem solum privare rebus pretio æstimabilibus. Sed contra, quia etiam permutare beneficium non est aliquid pecunia æstimabile secundum jus Ecclesiasticum, licet natura sua dici possit æstimabile, ut in simili notavit Navarr., in commentario de Usuris, ad c. Si fœneraveris, 14, quæst. 3, notab. 9, num. 17; quomodo etiam conferre beneficium dici potest natura sua æstimabile pretio, quamvis jure non sit; ergo quoad hoc æqualis est ratio inter illos actus. Præterea gratis videtur adjecta illa limitatio de fructibus pretio æstimabilibus, cum suspensio a beneficio simpliciter fiat.

31 *Vera responsio.* — Dico ergo improprie dictum esse conferre beneficia pertinere ad fructus Episcopatus; nam revera non ita est, sed pertinet ad officium Episcopatus; est enim quidam actus illius muneris, sicut conferre sacramenta est actus beneficii parochialis. Tamen quia ille actus censetur aliquo modo utilis Episcopo, et redundans in commodum ejus, ideo secundum quamdam vulgarem loquendi rationem dicitur collatio beneficii pertinere ad fructus Episcopatus. Unde est magna differentia inter actum conferendi beneficium ex vi juris, et officii provenientis a superiori beneficio, et inter actum permutandi vel donandi proprium beneficium; nam ille prior non est actus dominii, sed muneris; et ideo non est actus beneficii, ut beneficium est, sed ut officium; posterior vero non est actus muneris, sed dominii; unde est actus beneficii, ut beneficium est, seu ut est quædam res propria, non vero est actus præbendæ, ut officium in se includit, quod per se notum est; et ideo non est similis ratio de his actibus.

32. *An suspensus a beneficio privetur actu eligendi, qui ratione beneficii ei competit.* — Atque hinc expeditur aliud dubium, quod hic solet excitari de actu eligendi, si conveniat ratione beneficii, an quis illo privetur, eo quod a tali beneficio suspensus sit. Videri enim potest ita esse asserendum; nam si collatio beneficii fructus Episcopatus dicitur, cur non etiam electio dicetur fructus illius beneficii? Ergo concludetur sub prohibitione fructuum. Atque in hanc partem citatur Glossa per textus ibi, in cap. Cum dilectus, de Consuet., et in cap. Cum bonæ, de Ætat. et qualitat.; sed illa jura non loquuntur in

speciali de suspensione a beneficio, sed absolute de suspensis; unde facile possint exponi de suspensis omnino, vel ab officio, vel a jure eligendi. Dicendum ergo est suspensum a beneficio posse nihilominus eligere; quia electio non est fructus beneficii, neque actus ejus, ut beneficium est, sed est actus illius officii spiritualis, cui annexum est beneficium; ac propterea sicut per talem suspensionem non suspenditur officium quoad alios actus, ita nec quoad electionem. Quod non male confirmatur ex cap. Cum in curia, § ult., de Election., ex Concil. Lateranensi sub Alexandro III, part. 1, cap. 3, ubi clerici, qui contra formam ibi præscriptam aliquem eligunt, et a beneficiis suspenduntur, et pro tunc eligendi potestate privantur; ergo signum est privationem eligendi non includi in suspensione a beneficio. Quo argumento utuntur, ad hanc sententiam confirmandam, Glossa in cap. Cupientes, § Cæterum, de Electione, in 6; Abbas, in cap. Cum Vintoniensis, de Electione, num. 10, et in cap. Cum dilectus, de Consuetudine, num. 20.

33. *Objectio ex cap. Quisquis, de Elect.* — *Solutio.* — Sed objici potest c. Quisquis, de Elect., ex Concilio Lateran. sub Innocentio III, cap. 25, ubi qui electionem quamdam ipso jure irritam præsumpserint celebrare, *ab officiis, et beneficiis penitus per triennium suspenduntur, eligendi tunc potestate privati.* Ex quibus verbis, si argumentum factum est efficax, etiam posset inferri in suspensione ab officiis non includi suspensionem potestatis eligendi; quod plane falsum est. Illum vero textum, omissa Glossa ibi, quæ ad rem non loquitur, ego sic intelligendum puto, suspensionem ab officio et beneficio ibi non ipso facto imponi, sed per judicem imponendam decerni, ut patet ex illo verbo, *suspendantur;* ab eligendo autem saltem pro illa vice ipso facto suspenduntur; non enim dixit: *Eligendi potestate privetur,* sed *privati,* scilicet ipso facto; et ideo necessarium fuit hanc pœnam distincte explicare. Quod tamen in Concilio Lateran., sub Alexandro III, non ita est; utraque suspensio tanquam distincta ipso facto imponitur, ut patet; nam eodem verbo, et tenore dicitur : *Noverint se privatos potestate tunc eligendi, et per triennium a beneficiis suspensos.* Igitur in fructibus beneficiorum, quibus suspensio hæc privat, non comprehenduntur actiones propriæ ipsius officii, etiamsi illæ honores potius existimentur, quam onera, et quamvis temporale aliquod commodum secundum hominum existimationem secum afferre videantur. Duo vero alia dubia, quæ de fructibus hic attingi possunt, in sectione sequente expedientur

SECTIO II.

Quid sit, et quem effectum habeat suspensio quæ a beneficio solum ex parte fit.

1 *Suspensio partialis a beneficio duplex.* — Suppono duobus modis posse suspensionem esse partialem. Primo comparatione facta ad multitudinem beneficiorum. Secundo per comparationem ad fructus ejusdem beneficii. Priori modo contingit, quando eadem persona habens plura beneficia, ab uno, vel a quibusdam suspenditur, et non ab aliis, vel quia suspenditur a beneficiis, quæ habet in uno loco, vel Ecclesia, et non ab his, quæ alibi habet, juxta cap. Cupientes, et cap. Si compromissarius, de Electione, in 6, vel quia, licet plura beneficia habeat in una Ecclesia, ab uno, et non ab aliis suspenditur. Et quocumque istorum modorum fiat, habet rationem censuræ simpliciter, et potest dici suspensio major, non comparativa, sed absoluta locutione, ut supra declaratum est. Respectu vero beneficii dicitur suspensio partialis, quæ a parte fructuum, et non ab omnibus privat; ita enim interdum fieri annotavit Glossa in Clementina *Cupientes,* de Pœnis, et sumi potest ex Clementina 2 de Vita et honestate cleric., et ex Clementina 2 de Ætat. et qualit.

2. Et de hoc genere suspensionis aliqui negant esse proprie censuram, imo nec suspensionem simpliciter, sed tantum secundum quid, eo quod sub nulla ratione sit suspensio in totum, sed tantum in parte; reliquæ enim suspensiones partiales quamvis respectu personæ tales sint, tamen respectu Ecclesiæ, seu loci dici possunt totales; vel licet respectu loci sit suspensio partialis, respectu beneficii est totalis; at vero hæc, quam nunc consideramus, mere partialis est; et ideo non videtur esse simpliciter suspensio, sed tantum secundum quid. Verum hoc spectat ad modum loquendi; nam moraliter rem considerando, hæc suspensio potest esse majoris momenti, quam alia, quæ sit totalis; unde non est dubium, quin sit pœna, et interdum valde gravis, et si pro contumacia feratur, non video quid illi desit, ut sit propriissima censura. Non est enim de ratione censuræ, ut sit privatio totalis, nisi respectu sui objecti, ut sic

dicam; quomodo excommunicatio minor est talis privatio respectu usus passivi sacramentorum, quamvis non sit respectu totius usus, seu communicationis; sic ergo illa suspensio omnino privat tali parte, v. gr., dimidia, aut tertia, vel alia simili, vel privat distributionibus, aut primitiis, vel redditibus talium possessionum, vel quid simile. Hæc ergo suspensio vera etiam censura esse potest, et dici simpliciter suspensio, quanquam si pars illa, qua privat, minima sit, non male dicatur suspensio minor, ut in superioribus diximus.

Effectus partialis suspensionis a beneficio exponitur.

3. Atque hinc facile constat resolutio alterius partis de effectu hujus suspensionis; cum enim multiplex sit hæc partialis suspensio, unaquæque illum habet effectum, quem verba ipsa determinantia suspensionem declarant, et non alium. Quia talia verba de se sunt efficacia; et id operantur, quod significant, et non amplius; quia effectus non potest excedere virtutem causæ; et quia limitatio illa, quæ per determinationem fit, est exclusio aliorum effectuum, ut in superioribus est dictum; eadem namque proportione hæc intelligenda sunt, qua cætera declaravimus. Unde, quando suspensio est partialis respectu personæ, vel loci, cum sit totalis respectu beneficii, aut beneficiorum, privat illorum fructibus cum proportione ad totalem, nam respective eodem modo ponderanda sunt verba. Quando vero suspensio omnino est partialis, id est a parte beneficii, tunc designatio partis est exclusio aliarum; tamen respectu talis partis poterit considerari illa suspensio per modum integræ privationis, et ita respectu illius eamdem proportionem servat.

4. *Suspensio a beneficiis, quæ quis obtinet, est partialis. — Nec per illam prohibetur quis acquirere novum beneficium.— Nec illam incurrit qui beneficium actu non habet.* — Quia vero in superioribus diximus suspensionem ab omnibus beneficiis simpliciter latam, atque adeo totalem, prohibere novam beneficii consecutionem, advertendum est, quod, licet aliquis suspendatur ab omnibus beneficiis, si tamen id fiat cum additione hujus particulæ, *Quæ obtinet,* ut in Clement. 2, de Vita et hon. cleric., illam non esse suspensionem totalem, sed partialem, cum suspensio simpliciter non tantum præsentia, sed etiam futura respiciat; illa vero suspensio per illam particulam, *Quæ obtinet,* ad præsentia determinetur. Unde ex adjectione illius particulæ, quæ in illo textu fit, optime colligitur, quando illa non additur, sed suspensio a beneficiis simpliciter fertur, universaliorem esse suspensionem. Quo fit, ut per illam suspensionem sic limitatam non prohibeatur quis a susceptione novi beneficii, quandoquidem non est simpliciter suspensus a fructibus Ecclesiasticis, sed a talibus; ergo respectu aliorum nihil prohibet. Fit etiam inde, ut, qui beneficium Ecclesiasticum non habet, illam suspensionem non incurrat, quia solum suspendit a beneficiis, quæ aliquis habet. Et utrumque insinuatur in illa Clementina 2, dum statim additur alia pœna pro illo, qui beneficium Ecclesiasticum non habet, scilicet, quod per sex menses inhabilis ad illud obtinendum reddatur; quæ pœna genus quoddam suspensionis esse censetur; proprius vero dicetur inhabilitas quædam, ut ex supra dictis constat, ex quibus etiam clara sunt omnia, quæ de his effectibus desiderari possunt.

An suspensus a beneficio alendus sit ex fructibus ejus.

5. Duo vero declaranda supersunt, quæ utrique suspensioni a beneficio totali et partiali communia sunt, servata proportione. Primum est, quid agendum sit, si clericus indigeat ad suam sustentationem illis fructibus beneficii, vel eorum parte, quibus per suspensionem privatur, an cogendus sit mendicare, vel illi subveniendum sit. Simile dubium tractavi supra de excommunicatione majori; unde solum addendum est, quando suspensio fertur pro contumacia (in quo cum excommunicatione convenit) eamdem esse de utraque rationem. Quia quantumcumque sic suspensus indigeat, illi subveniendum non est de fructibus beneficii; sua enim voluntate, et culpa quasi continue durante, eam patitur necessitatem, qua facile liberari poterit recedendo a contumacia; sic enim absolvetur, et fructibus beneficii frui incipiet. Nec est inconveniens, quod talis clericus cogatur mendicare; non enim cogitur simpliciter, sed ex suppositione suæ pravæ voluntatis; minusque inconveniens illud est, quam quod ex sua iniquitate commodum reportet in vilipendium Ecclesiasticæ obedientiæ et disciplinæ. At vero, quando suspensio fertur in puram

pœnam commissi delicti, tunc propter decentiam ordinis clericalis, et quia jam non est in potestate illius personæ facere, quo illa pœna tollatur, nam quantumcumque resipiscat, et Ecclesiæ obediat, sustinebit illam, ideo ex illis fructibus ei commode subveniendum est. Non tamen arbitrio, vel auctoritate propria, sed superioris, nisi suspensio sit tantum ipso jure contracta, et sic occulta, vel alia rationabilis causa occurrat; tunc enim arbitrio prudenti poterit ex suo beneficio ali sufficienter, juxta superius dicta in simili effectu excommunicationis majoris. Et hæc resolutio communis est Panormitani, et aliorum, in cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat., et alios retuli citato loco.

6. *Possintne recuperari fructus per suspensionem amissi.* — Aliud dubium est, an qui ob suspensionem hanc fructibus beneficii privatus est, illos aliquando recuperare possit; quod etiam in dicto loco tractavimus, et eodem modo expediendum est. Si ergo sententia et valida, et justa fuerit, fructus per illam ablati recuperari non possunt per se, ac seclusa dispensatione, quia privatio de se est perpetua, nullumque jus ad talia bona relinquit. Quod etiam de suspensione, quæ imponitur, ut recedatur a contumacia, verum est, nam fructus amissi tempore contumaciæ non recuperantur postea propter subsequentem pœnitentiam et absolutionem. Quia illa privatio fuit condigna pœna contumaciæ, et illud comparatur tanquam justa, et pura pœna, quæ privat simpliciter jure perpetuo ad hujusmodi fructus. Alioqui si cum absolutione fructus restituerentur, parum cogeret et puniret talis censura.

7. At vero si contingat in aliquem ferri sententiam suspensionis ipso jure nullam, vel sententiam declaratoriam criminis habentis annexam hanc censuram ipso facto incurrendam, fundatam in falsis testimoniis, et contra facti veritatem, et ob eam privari aliquem fructibus beneficii sui, jus semper retinet ad recuperandos illos fructus, vel per eumdem judicem, aut superiorem, si tempore, et modo competenti de nullitate sententiæ, vel clara injustitia constiterit; aut certe, si propter injustam vim, aut defectum probationis ea via non potuerit, occulte poterit ea retinere, vel observare, si occasio se obtulerit id faciendi absque scandalo, vel alterius injuria. Hoc enim, per se loquendo, in omni materia justitiæ licitum est; quanquam in præsenti difficilius possit in praxi fieri, eo quod hujusmodi fructus, si semel auferantur, in pauperes, et alios pios usus expenduntur Nihilominus quod diximus, de jure verum est; modus autem, vel occasio executionis ad factum pertinet, quod prudentiæ et conscientiæ ejus, qui injustam læsionem passus est, relinquitur. Idemque dicendum censeo quoties per talem suspensionem injustitiam contra commutativam quis passus est, quia jus habet recuperandi fructus, quia injustitia non infert damnum auferendo jus recuperandi illud, si fieri possit. De quo videantur supra dicta de excommunicatione, nam est eadem ratio.

DISPUTATIO XXVIII.

DE CAUSIS SUSPENSIONIS.

Explicata essentia, et effectibus hujus censuræ, dicendum superest de causis ejus. Quam materiam, cum late de censuris in communi eam tractaverimus, hic brevissime expedire possumus, solum applicando ea, quæ ex generali ratione censuræ ipsi conveniunt, et si quid proprium et peculiare habet annotando. Concurrunt autem aliquo modo, vel secundum quamdam limitationem, ad hanc censuram omnia genera causarum; et ideo per singula breviter discurremus.

SECTIO I.

Quis possit censuram seu pœnam suspensionis ferre.

1. De potestate instituendi hanc censuram et de institutione ejus eadem ratio est, quæ de qualibet censura in communi; nam potestas a Christo manavit; institutio ab Ecclesia fuit, initium quidem habens ab Apostolis, ut ex canonibus eorum, præcipue 24 et sequentibus intelligitur; consummata vero, et ad certam formam discursu temporum redacta est, ut constat ex decretis nuper citatis, et ex dictis supra, disput. 2. His ergo omissis, de causa, quæ proxime potest ferre censuram, est regula generalis :

2. *Regula generalis. — Potestas hæc et ordinaria et delegata esse potest.* — Omnis et solus, ille, qui potest excommunicare, potest suspendere. Ita communiter Summistæ, verb. *Suspensio;* Antonin., tract. de Suspens.; Navarr., cap. 27, n. 159. Ratio est, quia unica, et eadem est potestas jurisdictionis, quæ ad censuras ferendas sufficiens est, et licet posset per Ecclesiam committi jurisdictio ad hunc

actum, et non ad alium, tamen regulariter id non fit, quia omnes hæ censuræ ad eumdem finem ordinantur, et sese mutuo juvant ad comprimendam rebellium contumaciam; et ideo qui potestatem habet ad excommunicandum, habet etiam ad suspendendum, et e converso. Majoris tamen claritatis gratia possumus distinguere potestatem hanc in ordinariam et delegatam. Prior est in Episcopis, et aliis, qui jurisdictionem Episcopalem participant; et in his certum est hanc jurisdictionem nunquam dividi, quia ejus quasi adæquatum objectum non est hæc, vel illa censura, sed censura simpliciter; imo, si de illa potestate absolute, et secundum se loquamur, non solum hoc habet pro adæquato objecto, sed pastorale regimen ordinarium Ecclesiæ, non in solo interiori foro, sed in exteriori, quod quidem regimen omnes illos actus includit, juxta modum gubernationis, quem Ecclesia sibi instituit. At vero jurisdictio delegata potest quidem pro voluntate delegantis ad unum actum, et non ad alium committi, quia non sunt ita essentialiter connexi, quin possint separari. Hoc tamen, cum voluntarium sit, sub scientiam non cadit; ideoque solum dicere possumus, primum hoc regulariter non fieri, quia nec necessarium est, nec expedit ad finem hujusmodi delegationis seu commissionis. Deinde hanc potestatem delegatam in eis tantum reperiri, quibus committitur ab habente ordinariam, et in eo gradu et mensura, qua committitur.

3. *Suspensio et a jure et ab homine ferri potest. — De suspensione a jure. — Quæ conditiones requirantur in homine ferente suspensionem.* — Ex quibus infertur, hanc censuram interdum ferri a jure, interdum vero ab homine immediate; his enim duobus modis diximus ferri posse censuram, et de excommunicatione etiam in particulari id declaravimus. Eadem autem est ratio in præsenti. Et de suspensione quidem a jure multa exempla et decreta in superioribus disputationibus citavimus. Ad discernendum autem, quando jus ipsum suspensionem imponat ipso facto incurrendam, quando vero solum designet suspensionem imponendam a judice, servandæ sunt regulæ traditæ de censuris in communi; quibus hic nihil addendum occurrit. Suspensiones autem ipsas, vel omnes, vel præcipuas, quæ jure communi et Pontificio hactenus latæ sunt, inferius disp. ult. hujus materiæ in particulari declarabimus. De suspensione autem ab homine, quod sæpius ita feratur, ex perpetuo usu Ecclesiæ manifestum est. Quæ autem conditiones requirantur ex parte hominis, ut eam ferre possit, de censura in communi satis declaratum est; eædem enim in ferente suspensionem requiruntur. Nimirum quod sit vir, et non fœmina. Atque ita exposuimus cap. Dilecta, de Major. et obedient., ubi affirmari videtur Abbatissam quamdam suspensionis sententiam tulisse; non tamen dicitur valide tulisse, neque etiam illam fuisse veram sententiam suspensionis, sed aliud præcepti genus; unde ibidem Pontifex præcipit Prælato, ut per censuras compellat obedire illi Abbatissæ in his, quæ juste præcipiebat. Deinde requiritur, ut baptizatus sit, et clericus, et distincta persona ab eo, in quem suspensio fertur, et jurisdictionem habens Ecclesiasticam fori contentiosi, et expeditam ad operandum; ita ut qui suspendit, excommunicatus, aut suspensus ipse non sit; quæ omnia cum multis aliis, quæ ad illa concurrunt, illic fuse explicata sunt.

4. *Possitne Episcopus suspendere clericum sine Capitulo.* — Solum potest hic quæri, an Episcopus sine Capitulo possit clericum suspendere. Breviter tamen dico, olim ordinatum fuisse, ne Episcopus in clericum ferret sententiam nisi præsentibus clericis, cap. penult., 15, quæst. 7 Et additur : *Alioqui irrita erit sententia Episcopi.* Sed illud receptum non est; imo cum illud decretum fuerit Concilii Provincialis Carthag. IV, non constat unquam fuisse in universa Ecclesia admissum. Postea vero Alexander III, in cap. 1 de Excessibus, mandat, ne sine judicio Capituli presbyteros attentent suspendere, vel Ecclesiam eorum interdicere. Ubi primum expendo non loqui de omnibus clericis, sed de presbyteris, neque esse in lege exorbitante extensionem faciendam. Secundo non loqui de excommunicatione, licet Glossa male extensionem faciat contra textum paulo inferius, et contra principia de odiis non extendendis ultra vim verborum. Tertio hinc omnes limitant textum illum ad suspensionem, quæ fertur in puram vindictam delicti commissi; nam illa, quæ est censura, et medicinalis pœna, habet eamdem rationem quam excommunicatio, et quasi pertinet ad potestatem præcipiendi, quæ non est deneganda Episcopo. Quarto in illo textu non adduntur verba irritantia, et ideo ex vi illius, licet Episcopus male faceret suspendendo presbyterum sine Capitulo, si tamen faceret, factum

teneret. Aliæ denique limitationes adhibentur, quas examinare omitto, quia opinor solemnitatem illam non esse usu receptam, sed potius consuetudine esse contra illam præscriptum, juxta cap. 3 de Consuet., in 6, ideoque libere posse Episcopos sua jurisdictione uti; quod Panormitan. et alii ibi sentiunt. Quantum vero extendatur hæc jurisdictio unius Episcopi ad subditos alterius, qui in suo territorio versantur, vel ratione delicti, vel ratione quasi domicilii, sufficienter attigimus de censuris in communi.

SECTIO II.

In quas singulares personas possit suspensio cadere.

1. *Suspensio non nisi in clericum ferri potest.* — In subjecto hujus censuræ imprimis considerari debent omnia, quæ supra in simili de censuris in communi sunt dicta, quæ hic repetere non est necesse. Deinde supponendum est hanc censuram (in quo ab excommunicatione differt) non solum in personas singulares, sed etiam in communitatem ferri posse. Et ideo de his duobus membris sigillatim dicemus. Circa primum statuendum est, suspensionis proprium esse, ut is, qui suspenditur, clericus esse debeat; nam hæc pœna clericorum propria est, ut supra diximus, quia materia ejus clericorum est propria; tota enim illa materia sub officiis et beneficiis Ecclesiasticis continetur; hæc autem omnia in solis clericis inveniuntur. Et ita docent communiter Summistæ, Navarr., in cap. 27, num. 150 et 151; Sylvester, verb. *Suspensio,* in princ.; et Angelus, verb. *Suspensio,* 1, in princ., Cajet., eodem verbo. Et consentiunt Canonistæ, cum Glossa, in cap. Quicumque, verb. *Ministros,* de Sent. excomm., in 6. Innocentius, in cap. ult. de Excessib. Prælat.; et Abbas, in c. Dura, de Crimine fal., num. 10. Et colligitur, vel inductione facta ex omnibus locis juris canonici, in quibus hæc censura fertur, vel ferenda præcipitur; ubique enim tantum ad clericos dirigitur.

2. *Objectio.* — *Confirmatio.* — *Solutio objectionis.* — Objici tamen contra hoc potest Extravagans unica de Censibus, inter communes, ubi sic dicitur : *Alioquin ex tunc recipiens, si clericus fuerit, tantum ab officio et beneficio sit eo ipso suspensus; si vero laicus, tamdiu ingressum Ecclesiæ sibi noverit interdictum, et communione Eucharistiæ noverit se ipso facto suspensum, donec,* etc.; datur ergo aliqua suspensio laicis communis. Item Abbas et alii dicunt genus quoddam suspensionis esse a participatione passiva sacramentorum, quæ laicis communis est; et ideo fortasse dixit Armilla, verb. *Suspensio,* num. 17, omnem illum posse suspendi, qui potest excommmunicari. Et augetur difficultas ex superius dictis, nam suspensio non tantum privat usu officii vel Ordinis jam obtenti, sed etiam obtinendi seu recipiendi novum Ordinem; et similiter suspensio a beneficio non solum privat fructibus beneficii habiti, sed etiam impedit novum obtinere beneficium; ergo, quantum ad hæc poterit laicus ab officio vel beneficio suspendi, quia potest impediri, ne ordinetur, et consequenter ne officium, vel beneficium Ecclesiasticum recipiat. Respondetur, Extravagantem illam in ea distinctione, quam facit, potius confirmare maxime dictam sententiam; nam loquens de suspensione ab officio vel beneficio, quæ est propria censura, de qua nunc agimus, illam solis clericis attribuit, et ad hoc præmittit distinctionem inter clericos et laicos; quod etiam expresse fit in cap. Dura, de Crimine falsi, et in cap. Tuarum, de Privilegiis. Cum ergo in dicta Extravagante laici dicuntur suspendi a communione, latius sumitur verbum suspendendi pro quacumque prohibitione ; unde non significat specialem censuram, sed quamdam partem minoris excommunicationis; quomodo etiam supra diximus separationem ab usu passivo sacramentorum non esse proprie censuram suspensionis, sed excommunicationem minorem. Quare Armilla, vel falsum dicit, vel æquivoce utitur verbo *suspendendi*, cum ibi esset sermo de censura suspensionis.

3. *Confirmatio enodatur* — Ad alteram partem respondetur, censuram suspensionis per se, et directe non ferri nisi in usum Ecclesiastici officii, aut beneficii, quantum ad perceptionem fructuum; mediate vero et consecutione quadam impedire perceptionem ulterioris Ordinis, aut beneficii. Nam impedimentum, quod per se respicit futurum Ordinem, potius est irregularitas, vel inhabilitas quædam, si latius sumatur. Deinde dici potest propriam suspensionem habere rationem privationis moralis, et ideo supponere saltem potentiam proximam ad Ordines, vel beneficia Ecclesiastica; nam ex vi suspensionis non impeditur ascendere ad superiorem Ordinem, nisi qui jam habet in-

feriorem, qui est veluti potentia proxima ad superiorem; cujus potentiæ usus quidam est ipsa susceptio superioris Ordinis; a primo vero, seu infimo Ordine suscipiendo non suspenditur, nisi qui jam habet primam tonsuram, qui clerici etiam nomine comprehenditur, ut patet ex c. Cum contingat, de Ætate et qualitat., et cap. ult. de Temp. ordin., in 6, et per ipsam primam tonsuram est veluti in potentia proxima ad sacramentales Ordines, ut constat ex usu Ecclesiæ, et sumi potest ex his, quæ tradidit Concilium Trident., sess. 23, cap. 4 et sequent. de Reformat. Quod si illam nomine Ordinum comprehendamus, ut Canonistæ loquuntur, susceptio primi Ordinis sacramentalis erit quidam usus ipsius primæ tonsuræ, sicque clericus primæ tonsuræ per suspensionem ab Ordine impediri poterit, ne aliquem Ordinem sacramentalem suscipiat, quia impeditur ab usu ipsius primæ tonsuræ, per quam jam est in potentia proxima ad talem Ordinem. Sed opinor talem suspensionem ab Ordine non esse in usu. Facilius potest ligari talis clericus per suspensionem etiam generatim latam ab omni jurisdictione Ecclesiastica, etiam si nullam actu habeat, vel ab omni beneficio Ecclesiastico, etiamsi nullum habeat, quia ex vi talis suspensionis prohibitus est, ne, durante tempore suspensionis, tale officium, aut beneficium suscipiat; quod si illud susceperit, factum quidem tenebit, quamvis male faciat, non tamen poterit jurisdictione uti, aut fructus beneficii percipere, donec a suspensione liberetur. Ad hunc ergo modum censura suspensionis, clericorum propria est.

Suspensio an omnibus clericis communis.

4. Dubitari autem potest primo, an omnes clerici suspendi possint. Secludimus autem Summum Pontificem, qui non est capax censuræ, ut supra dictum est. Supponimus jus, rationem, vel causam censuræ, de quo infra, et loquimur de capacitate subjecti. Hæc ergo potest vel absolute, vel comparate considerari. Absolute omnes sunt capaces, etiam Episcopi et Cardinales, quia ordo, vel dignitas magna non reddit illos incapaces pœnæ, vel medicinæ, nec ab omni subjectione humana liberos. Comparatio vero fieri potest, vel ad suspendentem, et sic non quilibet a quolibet, sed unusquisque a suo Prælato, quem jure ordinario, vel ex privilegio habet, suspendi potest, ut Cardinales a solo Papa; Episcopi ab illo, vel Concilio; exempti, a suis Prælatis, etc. Vel fit comparatio ad formam suspensionis, et sic respectu aliquorum necessaria est specialis forma.

5. *Quis possit suspendere receptos in speciales Romanæ Ecclesiæ filios. — Dubii resolutio.* — Circa priorem vero comparationem occurrit speciale dubium, an personæ, quæ per privilegium speciale recipiuntur in proprios et speciales Ecclesiæ Romanæ filios, possint suspendi ab alio, quam a Romano Pontifice, vel legato ab ejus latere destinato, juxta capit. 1 de Verborum significat., in 6. Et ratio dubii est, quia in dicto cap. 1, solum dicitur sic receptos in filios Ecclesiæ Romanæ interdici et excommunicari ab aliis non posse; de suspensione vero nulla ibi fit mentio; sed privilegia non plus valent, quam sonant eorum verba, et verba, quæ implicite, et quasi ex impositione juris aliquid continent, ultra ipsius juris interpretationem extendi non possunt; ergo per illa verba non eximuntur tales personæ ab inferioribus Prælatis quoad suspensionem. Nihilominus Gloss. 161, verb. *Interdici,* suspensionem ibi comprehendi putat, tum quia illa est quoddam interdictum; tum etiam quia omnia illa tria continentur sub appellatione censuræ. Verumtamen hæ rationes mihi non satisfaciunt; nam, licet late utendo his verbis, *Interdico,* et *Suspendo,* unum pro alio interdum sumatur, tamen, juxta propriam significationem jam receptam ad significandas species censurarum, nec interdictum est suspensio, neque e converso. Maxime autem sumi videtur verbum interdicendi in hac proprietate in prædicto textu, ubi agitur et de propria et juridica significatione verborum, et de interpretatione cujusdam privilegii; et ubi verbum interdicendi a verbo excommunicandi distinguitur; et paulo inferius interdictum ab excommunicatione, nulla facta suspensionis mentione. Unde etiam parum refert, quod suspensio æque contineatur sub genere censuræ, ac aliæ duæ, quia in illo textu nulla est mentio censuræ, sed tantum specierum ejus; et argumentum a simili, ut sæpe dixi, in his rebus firmum non est; nam, licet hæ censuræ in aliquibus rebus æquiparentur in jure, non tamen in omnibus, ut paulo inferius ostendemus ex cap. Quia periculosum, de Sent. excomm., in 6. Quapropter in rigore dicendum censeo ex vi illorum verborum prædictas personas non esse exemptas quoad

suspensionem, sicut non sunt exemptæ simpliciter quoad alios actus subjectionis, ut ibidem dicitur, et in cap. Si Papa, § Similiter, de Privileg., in 6. Quia appellatio specialis filiationis, licet ostendat peculiarem amorem, et protectionem, non tamen peculiarem subjectionem, nisi in his quæ ipse Pontifex declarat; ille autem solum declaravit per ea verba exemptionem ab aliis duabus censuris : ergo. Item potuit esse specialis ratio, quia excommunicatio, et interdictum magis privant spiritualibus commodis, quam suspensio; ideoque ad illum specialem amorem filiorum magis pertinuit, quoad illas duas censuras eos sibi reservare. Accedit, quod cum Pontifex vult ab omnibus eximere, omnium mentionem facit, ut patet ex cap. 1, § In eos, de Privileg., in 6.

6. *Qui per generalem sententiam suspendantur* — Circa posteriorem comparationem ad formam suspendendi quæri potest, an Episcopi per generalem sententiam suspendi possint. Et respondendum est negative, ex cap. Quia periculosum, de Sent. excomm., in 6, ubi idem de interdicto dicitur; de excommunicatione autem nulla fit mentio; et ideo Glossa ibi declarat privilegium illud ad excommunicationem non extendi. Quam approbant communiter interpretes ibi, et Navarr., cap. 27, num. 165. Extenditur autem illud privilegium, non solum ad suspensionem ab officio, sed etiam a beneficio, ut supra declaravimus ex cap. Si compromissarius, de Elect., in 6. Exclusis autem Episcopis, et eorum superioribus, ut in eodem cap. Quia periculosum, dicitur, reliqui omnes inferiores clerici possunt per generalem sententiam suspendi, quia suspensio, sicut quælibet alia censura, potest per generalem clausulam ferri; ergo omnes, qui non sunt specialiter exempti, in illa comprehenduntur. Advertere autem oportet attente ad verba legis, vel sententiæ, et propriam, ac receptam significationem eorum, ut discerni possit, quam sint universalia; si enim simpliciter dicatur : *Quicumque,* vel, *omnis, qui hoc fecerit,* vel, *omnis persona Ecclesiastica,* vel aliquid hujusmodi, distributio est satis universalis, complectens clericos omnes, sive regulares, sive seculares, sive simplices, sive in quacumque dignitate infra Episcopatum constitutos.

7. *An Episcopus electus et confirmatus suspendatur per generalem sententiam.* — Quæri tamen potest, an Episcopus electus et confirmatus nondum consecratus gaudeat privilegio dicto. Videtur enim ita affirmandum, quia ille est verus Episcopus, et actus jurisdictionis exercere potest; et textus indistincte loquitur; ergo non comprehenditur sub clausula generali. Et confirmatur, quia alia privilegia concessa Episcopis extenduntur ad confirmatum, et nondum consecratum, ut illud de eligendo confessore, cap. ult. de Pœnit. et remiss., et aliud de portando altare viatico, et cap. ult. de Privil., in 6. Denique facit, quod favores ampliandi sunt, et privilegia præsertim a principe concessa, quoad fieri possit juxta verborum proprietatem. In contrarium tamen objici potest primo ratio illius cap. Quia periculosum, scilicet, *propter executionem Episcopalis officii, quod frequenter incumbit.* Quæ ratio locum non habet in eo, qui nondum est Pontifex consecratus. Secundo obstare potest, quia nomen Episcopi proprie videtur esse nomen Ordinis, seu consecrationis, sicut nomen sacerdotis aut presbyteri; et hoc modo in prædicto cap. ex prædicta ratione, et ex citato verbo, *Pontificalis officii,* sumi videtur Tertio facit, quia privilegium exorbitans a jure communi potius restringendum est. Sed hæ rationes habent claram solutionem ex dictis, quia non obstante illa ratione illius textus, privilegium illud extenditur ad suspensionem a beneficio, quamvis illa non impediat pontificale officium, et ideo necessario dicendum est, rationem illam fuisse motivam, seu impulsivam, non tamen adæquatam, sed hanc fundari in Episcopali dignitate; ergo idem in præsenti dicetur. Constat etiam ex aliis juribus citatis, nomine Episcopi significari solere illum, qui jam habet beneficium, Episcopale, quamvis nondum Ordinem habeat. Idem ergo in præsenti dicendum videtur.

8. *An suspensio generatim lata comprehendat regulares.* — Sed quæri potest, an suspensio generatim lata in omnes clericos, comprehendat tam regulares, quam seculares clericos. Cum enim verba sint generalia, seu absoluta, comprehendere videntur omnes veros clericos; at regulares clerici, sunt vere clerici, sicut seculares (loquimur enim de regularibus ordinatis). In contrarium vero est, quia, licet primæva significatio illius vocis ita universalis esse videatur, tamen jam ex usu videtur accommodata ad significandum specialiter secularem clericum. Unde et in jure appellatio clerici solet a religiosis condistingui, ut patet in Clement. 1 de Privil., in princ.; verba autem legis vel sententiæ gene-

ralis sunt accipienda juxta frequentiorem usum, et præsertim in materia pœnali et odiosa, in qua restringenda sunt. Accedit, quod in jure, quando clerici regulares cum secularibus simul comprehenduntur, id speciatim declaratur, ut videre licet in Clement. 2 de Vita et honest. cleric. Verumtamen textus ille, si attente legatur, parum favet posteriori sententiæ, et potest potius in contrarium induci; nam aliud est loqui de religiosis absolute, aliud de clericis religiosis; quanquam enim omnes religiosi Ecclesiasticæ personæ dici possint, non tamen omnes sunt clerici, nisi aliquem Ordinem, vel saltem primam tonsuram susceperint, ut colligi potest, ex c. Duo sunt, 12, quæst. 1, ubi religiosi, licet a laicis distinguantur, si tamen ordinati sunt, non clerici, sed conversi appellantur. Quando ergo lex aliqua disponens aliquid circa clericos vult illud extendere, non solum ad religiosos clericos, sed absolute ad religiosos, necesse est, ut de illis specialem mentionem faciat, quia clarum est appellatione clericorum non venire religiosos, ut sic; et hic est casus illius Clementinæ, ut patet ex illis verbis generalibus, *Et religiosi quilibet.* Nos autem inquirimus, an nomine clericorum veniant religiosi clerici, non quatenus religiosi sunt, sed quatenus clerici; nihil ergo favet textus ille prædictæ sententiæ. Potest autem contra illam retorqueri, quia agens de secularibus clericis expresse id declarat dicens : *Seculares clerici, et religiosi administrationem habentes, et religiosi,* etc. Supponit ergo nomen *clerici* indifferens esse ad seculares, et religiosos. Et sane ille idem titulus de Vita et honest. cleric., et ea omnia, quæ in variis ejus decretis clericis prohibentur, quia sunt ipsi ordini clericali indecentia, non minus sunt prohibita religiosis clericis, quam secularibus; non ergo vera est illa regula, quod nomen clerici usitata significatione (præsertim in jure, quidquid de vulgo sit) secularem tantum clericum comprehendat.

9. *Conclusio.*—Quamobrem vera sententia est, sub tali suspensione religiosos clericos comprehendi, nisi ex tenore, et aliis circumstantiis canonis, vel sententiæ, alia limitatio colligatur. Hoc probant omnia adducta, et præterea, quia si sub specialibus nominibus clericalium Ordinum suspensio feratur, scilicet in omnes sacerdotes, vel in diaconos, aut subdiaconos, etc., qui tale fecerint, nemo (credo) dicet illam pertinere ad seculares tantum, et non ad religiosos in eo Ordine existentes (neque enim dici potest sacerdotis, vel diaconi nomen ex usu determinatum esse ad significandûm potius sacerdotem secularem, quam religiosum); ergo idem erit, etiamsi generali nomine *clerici* lex utatur, tum quia sub illa generali appellatione omnes species clericorum comprehenduntur ; tum etiam quia nulla major determinatio fingi potest in communi nomine clerici, sacerdotis, scilicet, vel diaconi. Loquor autem ex vi verb., quia ex aliis principiis solet aliquando hujusmodi sermo ad seculares tantum dirigi, scilicet vel quia materia legis ad eos tantum pertinet, vel quia potestas ferentis mandatum seu statutum solos illos complectitur, ut si sit particularis Episcopi, qui jurisdictionem propriam in religiosos non habeat, vel denique si in lege ipsa verbum aliquod addatur, quo satis significetur mandatum ad religiosos non ferri.

SECTIO III.

An et quomodo suspensio in communitatem ferri possit.

1 *Suspensio ferri potest in communitatem.* — *Duobus modis potest communitas suspendi.* — Posse communitatem suspendi receptum dogma est, quod ex jure evidenter probatur, ut statim ostendam. Ratio vero est, quia ex parte communitatis non est repugnantia, quominus hæc pœna vel censura affici possit, nam et Capitulum potest esse capax culpæ, sicut quælibet congregatio humana; est etiam capax officii, aut beneficii Ecclesiastici, ut per se notum est, et supra tractando de jurisdictione ad ferendas censuras, sufficienter tactum est, et in discursu hujus puncti amplius explicabitur Ergo etiam est capax privationis, seu suspensionis ab hujusmodi officio et beneficio. Aliunde vero Ecclesia non prohibuit Capitulum affici hac pœna, imo usum ejus probavit et exercuit. Et ratio differentiæ inter illam, et excommunicationem fuit, quia hæc pœna non est adeo spiritualis sicut excommunicatio, id est non privat internis bonis seu Ecclesiasticis auxiliis, quæ ad interiorem animæ salutem ordinantur, et prosunt; et ideo non est in hac pœna illud animarum periculum, propter quod prohibitum est, ne excommunicatio in communitatem feratur; neque est absurdum, ut innocentes aliquando suspensione ligentur, sicut excommunicatione, ut infra dicam. Ut autem hoc amplius explicetur, advertendum est, duobus modis posse communitatem suspendi.

Primo præcise ut communitas est, id est, quatenus est unum corpus politicum, habens actiones proprias, et bona etiam propria, quæ ita pertinent ad totam communitatem, ut ad singulas personas per se non spectent. Secundo potest communitas suspendi, distributive potius, quam collective; ut si clerus hujus civitatis suspendi dicatur, quia omnes et singulæ personæ cleri suspenduntur. Unde posset addi tertius modus ex his duobus coalescens, si videlicet suspensio ita feratur in congregationem aliquam, ut et corpus ejus collective sumptum quoad actiones, aut beneficia ejus suspendat, simulque ad singulas personas talis congregationis descendat, easque a personalibus officiis, aut beneficiis suspendat. Dubitari ergo potest, quo ex his modis suspensio in communitatem feratur, aut ferri possit; nam et de potestate, et de actu inquirendum est.

De potestate ferendi suspensionem in communitatem.

2. *Suspensio ferri potest in communitatem, ut communitas est.* — Dico ergo secundo : suspensio ferri potest in communitatem præcise ut communitas est. Ita convincit ratio supra facta. Et probatur ex jure, descendendo simul ad singulas species suspensionum. Nam de suspensione ab officio quoad actus collationis beneficiorum, habetur in cap. unic. Ne Sede vacante, in 6, cum tamen illa collatio sæpe soli Capitulo ut sic conveniat. Idem sumitur ex cap. Romana, et cap. Si sententia, de Sent. excomm., in 6, et ex Concilio Trident., sess. 24, cap. 16, ubi Capitulum, quod Sede vacante non constituit œconomum et vicarium tempore et modo ibi præscriptis, facultate constituendi illos ministros privatur; quod est quasi ab eo munere pro ea vice suspendi.

3. Suspensio autem ab officio quantum ad actus Ordinis non cadit proprie in Capitulum ut sic, quia illi actus non fiunt per totam communitatem, sed per singularem personam. Potest autem Capitulum delegare interdum hos actus Ordinis quatenus a jurisdictione pendent, ut Sede vacante confessores creare, Episcopum vocare, qui Ordines conferat, et similia juxta c. Is cui, de Elect., in 6, additis c. pen. et ult. de Supplen. neglig. Præl., in 6, et c. Cum nullus, de Temp. ordin., in 6, cum similibus. Igitur quoad hoc poterit etiam Capitulum suspendi, ne has delegationes seu commissiones facere valeat; nam eadem est ratio de his, et de aliis actibus jurisdictionis. A beneficio item suspendi potest Capitulum ut sic, ut aperte colligitur ex c. Quisque, de Elect., in 6, et ex Extrav. 1 de Elect., ubi non solum Capitula Ecclesiarum, sed etiam Conventus monasteriorum, scilicet regularium, ut ibi Glossa exponit, a beneficiis suspenduntur; non solent autem singuli religiosi de conventu propria habere beneficia, sed tota communitas interdum habet aliqua beneficia sibi unita; igitur ab hujusmodi beneficiis suspenditur totus conventus. Unde fit idem operari hujusmodi suspensionem circa Capitulum ut sic, quod in privata persona operatur similis suspensio, proportione servata; nam et privat Capitulum fructibus beneficii, et impedit, ne suos illos efficiat; vel si ab officio fit suspensio, privat usu jurisdictionis, et consequenter impedit, ne actus ejus validi et rati sint.

4. Dico tertio : posset suspendi Capitulum, non solum quatenus unum corpus politicum est, sed etiam ita ut singuli a suis propriis ac personalibus officiis aut beneficiis suspendantur. Probatur, quia cum totum Capitulum ita delinquit, ut sit suspensione dignum, illud delictum ita est totius corporis, ut tamen per singulares personas exerceatur, ut per se constat; potest autem delictum esse et omnium, et singulorum, et adeo grave, ut per solam suspensionem ab officiis vel beneficiis communibus non satis puniatur; ergo potest talis suspensio ferri, quæ non solum totum Capitulum ut sic afficiat, sed etiam singulas personas a beneficiis, vel officiis personalibus suspendat. Et confirmatur, nam, cum Capitulum interdicitur, singulæ personæ interdicuntur, ut infra suo loco videbimus; ergo potest Capitulum ita suspendi, ut singulæ etiam personæ suspendantur; nam licet quoad hoc non sint omnino similes hæ censuræ, ut infra ostendam, in hoc tamen esse possunt, quando est in personis singulis sufficiens causa et ratio suspensionis sic latæ, cum in judice seu superiore non desit potestas ad convenientem et proportionatam pœnam imponendam. Et confirmatur tandem ex cap. Quia sæpe, de Electione, in 6, ubi Capitulum ita suspenditur ab officiis, et beneficiis, ut etiam singulæ personæ suspendantur a suis beneficiis, donec restituant. Verum est tamen, quando suspensio fertur hoc modo, duplicem quodammodo suspensionem per modum unius ferri; nam et suspenditur

Capitulum per modum unius, et præterea fertur universalis suspensio in omnes clericos, ex quibus tale Capitulum constat. Unde etiam colligitur, hanc secundam posse etiam per se ferri sine priori; ita ut non suspendatur Capitulum, ut Capitulum est, seu per modum unius corporis, sed solum multitudo quædam constans ex his hominibus, quæ licet nomine collectivo significetur, ut nomine cleri, vel alio simili, re tamen vera suspensio tunc solum fertur distributive in omnes clericos talis populi, etc. De quo modo suspensionis plura statim dicemus.

De usu ferendi suspensionem in communitatem.

5. *Suspensio in Capitulum simpliciter lata de qua intelligenda. — Quando intelligatur suspensio communitatis in singulas personas redundare.* — Dico quarto : licet hæc vera sint quoad potestatem, nihilominus juxta frequentem usum, suspensio in solum Capitulum ut sic fertur, nisi aliud in jure vel sententia expresse declaretur Probatur, quia *Capitulum* in rigore non significat singulas personas de Capitulo, sed universitatem ipsam; ergo suspensio Capituli solum communitatem ligat, ut unum corpus est, quia vis illorum verborum non solum hanc interpretationem patitur, sed etiam exigit in omni proprietate; nam dicitur in l. *Sicut municipium,* ff. Quod cujusque univers. nom. : *Non quod universitas debet, singuli debent ;* ergo ita est hujusmodi suspensio et pœna interpretanda. Dixi autem : *Nisi aliud in sententia vel jure declaretur,* quia tunc cum potestas non desit, ut ostensum est, clarum est talem esse suspensionem, et ejus effectum, qualem verba ipsius legis aut sententiæ declarant. Addi potest : *Nisi ex materia, vel circumstantiis aliud constet,* quia perinde est, ac si verbis declaretur ; tunc autem talis esse censetur casus (ut in simili de interdicto dicemus) quando contingit suspensionis materiam, vel effectum intentum talem esse, ut non possit comparari, nisi suspensio ad singulas personas redundet.

6. *Exemplo c. Quia sæpe, de Elect., in 6, res illustratur.* — Exemplum est in dict. c. Quia sæpe, de Elect., in 6, ubi sic fertur suspensio : *Decernimus, ut hi, qui de cætero præmissa præsumpserint, eo ipso sint, et tamdiu maneant ab officio et beneficiis quibuscumque suspensi, donec restituerint, quidquid de bonis perceperint supra dictis.* Præmittitur autem in eodem textu, quod quædam Capitula sive conventus, et singulares eorum personæ, Sede vacante, bona Prælati, vel ipsius Sedis occupabant, et inter se dividebant; ergo suspensio inferius lata non solum cadit in conventus ipsos, sed ad singulas personas descendit, quatenus singuli erant participes illius delicti, et ad restituendum tenebantur Unde illa suspensio fertur in omnes delinquentes, sive sint communitates aliquæ, sive singulares personæ; quod necessarium esse diximus, ut per suspensionem contra communitatem latam singulares etiam personæ suspendantur Et ideo si aliquæ personæ essent participes illius delicti ut membra communitatis, et non ut privatæ personæ deliquissent, usurpando prædicta bona, illam suspensionem non incurrerent. Atque id semper necessarium videtur, ut suspensio sic extendatur, sicut ex dicendis constabit.

7 *Corollarium.* — Quocirca, si suspensio feratur contra aliquam communitatem, quæ non conficit proprie unum corpus Collegii, quod communi consilio et auctoritate res communes administret, sed tantum est quædam multitudo Ecclesiasticarum personarum, quæ per modum unius collectionis significatur, ut si suspensio feratur in clerum Conimbricensem, talis suspensio propter subjectam materiam non potest ferri in communitatem, ut communitas est, quia neque illa habet actiones, vel administrationes aut beneficia communia, a quibus suspendatur, neque etiam est proprie unum corpus morale, quod suspendi possit. Quamvis ergo suspensio feratur sub illo nomine collectivo, fertur tamen in singulares personas ; non aliter quam, si distributive seu indefinite ferretur in clericos hoc vel illud facientes. Unde fit, ut talis suspensio singulas personas a suis officiis vel beneficiis suspendat, non tamen omnes, etiamsi omnes sub collectivo nomine comprehendi videantur, sed solum illas, quæ causam vel delictum, ob quod suspensio lata est, commiserunt, quia, ut jam dicemus, suspensio non incurritur, nisi propter culpam.

8. *Suspensio solum in communitatem clericorum ferri potest. — Variis modis potest communitas suspendi.* — Tandem addendum est, communitatem illam, in quam ferri potest suspensio, debere esse Ecclesiasticam, seu clericorum, quia, quod supra ostendimus, solos clericos esse capaces hujus censuræ, eadem proportione applicandum est ad

communitatem, eisdemque rationibus ostendi potest. Solet autem talis suspensio regulariter fieri cum expressione communitatis, vel in speciali contra tale vel tale Capitulum, vel in generali contra Capitulum conventus, etc., vel definite contra illa tantum, vel sub disjunctione, seu distributione, scilicet contra hoc facientes, sive sint Episcopi, sive Capitula, etc. Addo vero, quamvis hæc distributio expresse et speciatim non fiat, si generatim feratur suspensio contra omnes, qui hoc vel illud fecerint, et actio illa vel delictum, ob quod fertur suspensio, tale sit, ut a Capitulo, vel conventu committi possit, suspensionem etiam ad illa extendi, quia sunt capacia talis suspensionis, et ipsa generaliter lata est, ut supponitur. Quod quidem dubitationem non habet, quando nullum ponitur determinatum nomen personale, sed tantum signum distributivum, cum pronomine universali, ut, *Omnes qui hoc fecerint, Quicumque hoc fecerit,* etc. Quia sub illa distributione propriissime continentur congregationes. At vero, si addatur nomen personale, ut, *omnis homo, omnis clericus, omnis persona Ecclesiastica,* tunc potest esse nonnulla dubitandi ratio, quia Capitulum neque est homo, nec clericus, nec persona; nihilominus tamen censeo etiam sub illa distributione comprehendi, tum quia in præsenti materia secundum communem usum, sub homine, hominum congregatio comprehenditur, ut declaravi supra de censuris in communi; tum etiam quia delictum communitatis non fit, nisi per ipsas personas, saltem ut sunt membra illius communitatis, et ideo sub eadem ratione illas comprehendit.

9. *Duplex suspensio an possit in eumdem ferri.* — *Defunctus an possit suspendi.* — Aliæ dubitationes, quæ hic moveri possent, ex dictis supra de censuris in communi peti possunt, præsertim illa, an, qui semel suspensus est, possit iterum suspendi; non est enim dubium, quin id fieri possit, non solum quando suspensiones sunt diversarum rationum seu effectuum, sed etiam, si ab eisdem rebus suspendant, propter diversas causas vel titulos. Illa vero quæstio, an talis censura possit ferri in defunctum, hic non habet locum, cum defunctus Ecclesiasticas functiones exercere non valeat. Quatenus vero defunctus interdum fruitur aliquo tempore post mortem fructibus beneficii, potest suspensio a beneficio vel lata tempore vitæ ad illud tempus post mortem extendi, vel etiam post mortem ferri per modum puræ pœnæ propter delictum commissum; neutrum enim jurisdictionem humanam excedit.

SECTIO IV.

Utrum suspensio ferri possit solum propter culpam, eamque mortalem.

1 *Prima opinio.* — Hæc est potissima quæstio circa finalem causam hujus censuræ; de qua multi senserunt posse contrahi sine culpa, habentque fundamentum in cap. 1 de Ordin. ab Episc. qui renunc. Episc., ubi qui ignoranter et sine culpa ordinatur ab hujusmodi Episcopo, ob culpam ejus suspenditur. Idem suadet c. Vel non est compos, de Temp. ordin., ubi puer ordinatus in ætate 13 annorum suspenditur ab executione officii diaconi usque ad ætatem legitimam *in injuriam ordinantis,* ut ibi dicitur; non ergo in pœnam ordinati; imo ex textu illo colligi non potest puerum illum deliquisse suscipiendo Ordines, sed solum Episcopum; ergo propter culpam alienam potest aliquis suspendi, præsertim si ex parte etiam ejus, qui suspenditur, interveniat aliqua rationabilis causa, qualis erat in prædicto casu decentia, ne puer tredecim annorum in Ordine sacro ministraret. Et hinc potest generalis ratio sumi, quia suspensio non privat bonis per se pertinentibus ad bonum propriæ animæ sicut excommunicatio, sed privat functionibus per se pertinentibus ad commune bonum; interdum autem potest pertinere ad bonum commune, ut aliquis privetur ad tempus hujusmodi functione sine culpa sua ob aliquam rationabilem causam; ergo potest interdum ita ferri. Et confirmatur, quia ob similem rationem interdictum comprehendit aliquando personas innocentes, ut infra dicemus. Atque ita sentit D. Thom., in 4, dist. 18, quæst. 2, art. 3, quæst. 2, ad 2; Sylvest., verb. *Suspensio,* num. 4, ubi ait, suspensionem aliquando imponi ex causa sine culpa, *ut patet* (inquit) *ex practica currente.* Idem tenent Canonistæ, unde Abbas, in cap. Si celebrat, de Cleric. excom. ministr., n. 4, ait, suspensionem quamdam ferri propter delictum, aliam propter defectum, aliam propter infamiam; priora duo membra nota sunt ex dictis; tertii exemplum est de publico concubinario, seu publica illius criminis laborante infamia, qui propter vitandum scandalum celebrare prohibetur Et hoc modo quidam aiunt, aliquem posse suspendi, non solum sine culpa, sed etiam sine causa, scilicet quæ

vere illi insit, quia ejus infamia seu communis opinio sufficiet.

2. *Secunda opinio. — Evasio. — Eluditur.* — Alii vero censent suspensionem non posse ferri sine culpa propria ejus, qui suspenditur. Ita tenet Navarr., in c. 27, n. 151; et Cajet., in Summ., verb. *Suspensio,* idem supponit; et Arctinus, quem Navarr. citat in c. Cum non ab homine, de Judiciis. Fundamentum est, quia suspensio proprie dicta habet rationem pœnæ; pœna autem non imponitur nisi propter culpam. Respondent, pœnam non imponi semper propter culpam propriam, sed interdum propter alienam, et patet, quando suspenditur communitas propter delictum, cui multi ex communitate non cooperati fuerunt, et nihilominus suspensi manent, licet in eis non sit culpa. Verumtamen, si considerentur superius dicta, hoc exemplum parum ad rem facit; nam suspensio, quæ proprie et præcise in communitatem fertur, non suspendit singulas personas secundum se, sed solam communitatem, quæ tamen suspendi non posset, nisi deliquisset. Quod vero in ejus delicto aliqua ejus membra non participaverint, parum refert, quia non ipsa suspenduntur, sed totum, quo suspenso, consequenter fit, ut partes non possint operationes totius pro tunc efficere, quod non proprie est puniri propter peccatum alienum, sed est aliquo modo participare pœnam totius quod peccavit, quod nullum inconveniens est. Extra hunc vero casum non apparet, quomodo aliquis possit juste suspendi propter culpam alterius, quia nemo potest puniri propter peccatum alterius, proprie loquendo, nisi quatenus unus reputatur res alterius, ut filius patris, vel servus domini, quod in præsenti non videtur posse locum habere.

Quæ suspensio absque propria culpa, quæ vero tantum propter illam feratur.

3. Potest interdum suspensio late dici de omni prohibitione utendi aliqua potestate; et sic verum est suspensionem non semper requirere culpam ejus, qui suspenditur, sed causam posse sufficere; et hoc convincit cap. illud Vel non est compos, cum aliis pro prima sententia allatis. Constat autem illud genus prohibitionis nec esse propriam censuram, cum non sit ob contumaciam, neque etiam propriam pœnam, cum non sit ob culpam; quod verum est, etiam respectu suspendentis, ut statim explicabo. Alio ergo modo possumus loqui de suspensione, prout dicit propriam speciem censuræ vel saltem pœnæ Ecclesiasticæ; et hoc sensu dicimus suspensionem nunquam ferri nisi propter aliquam culpam ejus, qui per illam directe ac per se suspenditur Hoc videtur sufficienter probari ex dictis, tum hic, tum supra de Censuris in communi, tum ex illis principiis generalibus: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocare non convenit,* cap. 2, de Constitut., et illud : *Peccata suos auctores tenere debent, nec pœna est ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum,* cap. 2 de Iis quæ fiunt a majore parte Capituli. De quibus principiis quomodo in interdicto aut verificentur, aut exceptionem patiantur, infra suo loco videbimus; neque enim est necesse, quæ in interdicto inveniuntur, ad suspensionem omnino applicare, cum non sint ejusdem rationis.

4. *Nemo propter alterius culpam suspenditur, nisi in ipso sufficiens sit causa.* — Quin potius addo suspensionem etiam priori modo, et late sumptam, præsertim ab Ordine, vel officio, nunquam imponi propter alterius culpam solam, sed considerato etiam aliquo defectu ejus, qui suspenditur; et licet non sit culpa, est sufficiens et rationabilis causa talis prohibitionis. Hoc patet ex titulis de Clerico ægrotante, tam in antiquis, quam in 6, ubi propter lepram, vel aliud simile impedimentum removetur sacerdos ab officio altaris; et semper additur ratio, vel propter securitatem, vel propter tollendum scandalum, vel propter aliam similem causam. Idem observavit Panorm., in dict. c. Vel non est compos, num. 4; cum enim in eo textu dicatur, ordinatum in ætate præmatura suspendi in injuriam ordinantis, objicit Abbas, quod propter factum alterius non debuit iste suspendi. Et respondet, licet causa impellens ad talem suspensionem fuerit delictum ordinantis, tamen causam finalem fuisse defectum ætatis ordinati; et hoc ipsum Glossa ibi significavit. Ubi etiam expendo non dixisse Pontificem in eo textu, suspendi ordinatum in pœnam ordinantis, sed *in injuriam ordinantis,* id est, in confusionem ejus, et ut evidentius constet, quantum erraverit, ordinando illum, quem ob defectum ætatis suspendi necesse est. Quod a simili declaratur optime in cap. Decernimus, 16, quæst. 7, ibi : *Ordinationem suam irritam noverit esse, et ad verecundiam suam alios in eorum loco ordinari;* idem enim significat in uno loco *injuriam,* atque in alio

ad verecundiam. Atque hoc modo quod circa unam personam fit, redundat in aliqualem pœnam, seu reprehensionem alterius, qui deliquit; non tamen propter illam solam causam fieret, nisi ex parte ejus, qui prohibetur, sufficiens etiam causa intercederet, quam non oportet esse in eo culpabilem, quia talis prohibitio ei non imponitur in pœnam, sed propter quamdam incapacitatem, seu improportionem in ordine ad tale ministerium, cujus decentiæ, ac reverentiæ in hoc præcipue consulitur Dixi autem præcipue ab Ordine, vel officio, quia a beneficio, id est a fructibus ejus, interdum potest quis ex parte privari propter commune bonum, vel alias causas, sine ullo proprio defectu; illa vero non est suspensio, sed distributio justa talium fructuum, quorum dispensatio ad Pontificem maxime pertinet. In hoc autem servatur proportio, quod etiam suspensio a beneficio nunquam sit sine propria culpa.

5. *Discrimen inter suspensionem ob defectum et ob crimen.* — Unde intelligi potest, illud impedimentum Ordinis participare potius quemdam irregularitatis modum, quam esse propriam suspensionem. Propria enim suspensio, de qua loquimur, est quasi privatio moralis in subjecto de se habili, sine impedimento alterius rationis, et hanc dicimus non imponi sine culpa, quia nisi feratur per modum censuræ, aut pœnæ, non videtur posse cum ratione imponi. Hinc Panormitanus supra distinguit duplicem suspensionem, scilicet, ob defectum, vel ob crimen. Et ne videantur solis nominibus, vel causis differre, constituit in effectibus differentiam; nam qui priori modo suspensus actum Ordinis exercet, non fit irregularis, sicut fieret, si esset posteriori modo suspensus, ut supra diximus. Quam differentiam probat, quia suspenso ob solum defectum non est directe interdicta executio officii, et jure non cavetur, quod ille fiat irregularis. Quæ ratio non caret difficultate; quomodo enim illi non est interdicta executio officii, cum vere ac proprie sit prohibitus in suo Ordine ministrare, ut patet ex dict. cap. Vel non est compos? Nam, quod hæc prohibitio sit ob defectum, non satis est, ut propterea negetur esse directa interdictio. Quod si hoc ita est, unde constat, cum jura dicunt, suspensum ministrantem in suo Ordine fieri irregularem, non comprehendere eum, qui ob defectum suspensus est? Sed nihilominus illa sententia Abbatis fuit etiam Innocentii, eamque sequitur Dominicus in c. Apostolica, 56 d.; Covarr., in Clement. *Si furiosus,* p. 1,. § 1, num. 4; et Salzedo in Pract., cap. 26, lit. B., qui alios refert; et est tenenda, quia hæc irregularitas in jure solum invenitur respectu eorum, qui sunt suspensi propter crimen, et ita stricte interpretanda. Et fortasse ratio a priori est, quia, ut dicebam, illa prohibitio ob defectum magis est irregularitas quædam, quam propria suspensio; irregularis autem ob corporis defectum, si ante dispensationem celebret, non incurrit novam irregularitatem, ut bene notavit Turrecr. in dict. c. Apostolica, refertque in dictam sententiam Archidiaconum; et addit ita servari usu Romanæ Ecclesiæ, nam in hujusmodi casibus solum dispensatur in tali defectu, non vero in alia irregularitate contracta in celebratione, quia in jure non est expressa, ut infra latius dicemus. Et tractabimus aliud exemplum tactum a Turrecrem., de publico concubinario, quem dicit non fieri irregularem celebrando. Aliud etiam exemplum hujus suspensionis ex defectu est supra tactum disp. 11, sect. 3, et iterum infra, disput. 31, sect. 1

Quæ culpa ad suspensionem sufficiat.

6. *Prima sententia.* — *Secunda sententia.* — Difficultas est, an mortalis sit necessaria, aut venialis sufficiat. Cajetan. enim, in Sum., verb. *Suspensio,* absolute ait incurri ex solo veniali peccato; et probat, quia est minor pœna, quam excommunicatio minor, cum hæc privet maximis et valde necessariis bonis, scilicet sacramentis; sed excommunicatio minor incurritur propter peccatum veniale; ergo et suspensio. Et idem sequitur Armilla, verb. *Suspensio,* in principio; nec dissentit Navar., c. 27, num. 151, 159 et 165. Alii vero absolute asserunt, necessariam esse culpam mortalem, ut hæc censura imponi, aut contrahi possit. Quam sententiam tenuit Arctinus, ut Navarr. refert; et eam videtur sequi Soto, in 4, d. 22, quæst. 3, art. 1, concl. 2, estque hoc tempore valde recepta. Quia suspensio, ut est in usu Ecclesiæ, acerbior pœna est, quam ut pro sola veniali culpa secundum æquitatem et Ecclesiasticam pietatem imponi possit. Neque verum est, moraliter et secundum prudentem existimationem loquendo, majorem pœnam esse excommunicationem minorem, quam suspensionem ex genere suo, ut supra declaravimus ex eo quod, licet privet usu maximorum bonorum,

tamen et facile tolli potest, et non inducit damnum irreparabile; suspensio vero et sæpe inducit irreparabile damnum, et difficilius tollitur, et nonnullam infamiam secum affert. Sicut etiam irregularitas non privat perceptione sacramentorum, tamen propter similes circumstantias omnium consensu censetur gravior pœna.

7. *Decisio. — Corollarium.* — Sed judicium inter has sententias facile est ex his, quæ in superioribus diximus de suspensione majori et minori, seu gravi et levi. Cum enim secundum justitiæ rationem servari debeat proportio inter pœnam et culpam, suspensio gravis imponi juste non poterit nisi propter gravem, seu mortalem culpam, nam illa sine dubio est gravis pœna. Quis enim dicat posse aliquem privari fructibus sui beneficii per annum propter culpam venialem? Idem autem est de qualibet simili suspensione gravi. At vero si suspensio levis sit, poterit propter peccatum veniale imponi, ut suspensio quoad unum actum electionis, vel quoad distributiones unius horæ, vel unius diei. Quod maxime locum habet in suspensione, quæ ab homine fertur; nam quæ feruntur a jure communi regulariter sunt graviores, et non incurruntur nisi propter peccatum mortale, quia leges Ecclesiasticæ non puniunt tam severe venialia peccata. Nam neque minor excommunicatio incurritur ipso jure propter veniale peccatum nisi in casu communicationis cum excommunicato; quod specialiter videtur factum in odium excommunicationis majoris, ut cum majori rigore servetur. Quocirca (quod attente observandum est) si gravis suspensio ab officio et beneficio in jure imponatur propter aliquod crimen, et aliquis committat illum actum mortalem in specie, peccando solum venialiter, non incurret talem suspensionem in conscientia, sive talis actus sit veniale peccatum ob imperfectam deliberationem, seu levem inadvertentiam, sive ex levitate materiæ, quia priori modo talis actus in genere humani actus est imperfectus; posteriori autem modo est imperfectus in tali specie morali, et incapax talis pœnæ. Diximus autem in superioribus, cum de censuris in communi ageremus, quando lex punit aliquem actum simpliciter, intelligendum id esse de actu perfecto in genere moris, et in specie, quæ per illam vocem simpliciter prolatam significatur; et ratio justitiæ postulat, ut intelligatur de actu moraliter digno tali ac tanta pœna. Statim vero hic sese offerebat quæstio, an suspensio lata sine tali causa vera et in re existente, sed solum præsumpta, vel in exteriori foro probata, vere teneat, et liget eum, in quem fertur. Sed hanc rem copiose tractavimus de censura in communi; et ideo ea repetere necesse non est, sed applicari debent ad hanc particularem censuram ea, quæ in communi sunt dicta.

SECTIO V

Quis modus servandus sit in suspensione ferenda.

1. *Regula pro forma suspensionis a jure.* — In hac sectione explicanda est formalis causa, qualis in suspensione esse potest. Ad illam vero exponendam distinguere oportet inter suspensionem ipso jure vel ab homine latam; nam ut prior imponatur, et incurratur, nulla alia forma necessaria est, præter verba legis, quibus sufficienter significetur talem censuram seu pœnam ipso facto incurrendam imponi. Est enim certa regula, pro nullo actu vel crimine incurri suspensionem ipso facto, nisi id sit expressum Ecclesiastico jure, cujus sola efficacitate imponitur Hoc autem jus Ecclesiasticum esse potest aut commune canonicum, sub quo omne jus Pontificium, quod totam Ecclesiam universaliter obligat, comprehendimus, aut speciale alicujus Episcopatus, vel religionis. Supposito ergo tali jure et potestate condendi illud, necesse est, ut verba legis sufficienter ac determinate declarent speciem suspensionis, et modum imponendi illam, quia lex nec potest operari aliquid nisi specificum et determinatum, nec potest plus operari, quam verbis explicet; utrumque autem horum sufficienter est in superioribus declaratum.

De forma suspensionis ab homine.

2. *An præcedere debeat monitio.* — Cum vero suspensio ab homine fertur (sicut de censura etiam in communi dixi) circa modum ferendi illam considerari possunt, scilicet, quid præcedere debeat, quid comitari, seu in illa ferenda servari, quid vero subsequi. Circa primum quæri solet, an suspensionem debeat præcedere admonitio, de qua re etiam diximus late de censuris in communi, neque hic aliquid occurrit addendum. Servanda enim est distinctio de suspensione pro contumacia, quam nos proprie censuram appellamus, et quæ pure fertur in pœnam propter commis-

sum delictum. Et de priori dicendum est, necessarium esse, ut præcedat monitio, ut illo loco late probavimus; et ex ipsis terminis patet, quia nisi præcedat monitio, non potest sequi contumacia; ergo nec suspensio pro contumacia. Posterior autem suspensio sæpe imponitur sine prævia monitione, ut patet ex cap. Tam litteris, de Testib., ubi Papa quosdam suspendit propter quoddam delictum, etiamsi nec monitio ab homine præcessisset, neque a jure per legem aliquam, quæ tale delictum sub tali pœna prohiberet. Et quotidie videmus id fieri in suspensionibus, quæ ab homine feruntur; nam licet sæpe ferantur juxta aliquam legem, et tunc dici posset, quod per eam præcesserit sufficiens monitio, tamen sæpe etiam imponitur suspensio arbitrio judicis, ad tempus aliquod, juxta circumstantias causæ. Ratio vero est, quia quando pœna imponitur propter delictum commissum præcise, sustinenda est, quantumvis homo resipiscat, et ipsum pœniteat prioris delicti; et ideo ad talem pœnam ferendam monitio illa, quæ ad resipiscentiam ordinatur, necessaria non est. Et in hac doctrina conveniunt communiter Doctores et Summistæ, quos in citato loco sufficienter adduxi.

3. *Verba et solemnitas suspensionis exponuntur. — Suspensio etiam in puram pœnam lata non suspenditur per appellationem.* — Circa secundum punctum, quod attinet ad verba, quibus talis censura ferenda est, certum est nulla determinata verba requiri præter ea, quæ sufficienter significent modum, speciem, seu effectum suspensionis, ut notavit Navarrus, in Summa, c. 27, num. 161, et omnes, satisque constat ex dictis supra de censuris in communi, et paulo ante in declarandis effectibus suspensionis; ibi enim vim singulorum verborum, quibus ferri potest, aut solet suspensio, exposuimus. De hac ergo verborum forma nihil addendum superest, præterquam quod necesse est, ut talia verba non sola voce, sed scripto exhibeantur; quanquam hoc non sit de substantia, sed de præcepto, juxta c. 1 de Sent. excom., in 6. Quam rem late declaravimus supra agentes de censuris in communi. Addo etiam, oportere, ut in tali suspensione ferenda serventur aliæ conditiones ad validitatem sententiæ necessariæ, et præsertim illa, ut suspensio non feratur post interpositam appellationem, quia erit nulla, ut est communis sententia in c. 1 de Sent. excom., in 6, ubi videntur suspensio et excommunicatio parificari; et (quidquid sit de aliis rebus) in hoc versatur eadem ratio, quia nullitas provenit ex defectu jurisdictionis, quæ per appellationem suspenditur. Unde si e contrario appellatio sequatur post sententiam suspensionis, non impedit effectum ejus, c. Is cui, de Sent. excom., in 6. Et quamvis Abb., in c. 2 de Cleric. excom. ministr., n. 2, et in cap. Sæpe, de Appellat., num. 16, hoc limitare voluerit ad illam suspensionem, quæ est propriissime censura, et pro contumacia fertur, quia illa, quæ est pure pœna, suspendi potest per appellationem, sicut et aliæ pœnæ, id tamen probandum non videtur, tum quia dict. cap. Is cui, simpliciter loquitur de suspensione absque distinctione; in jure autem nomen suspensionis indifferenter significat eam, quæ pro contumacia, vel pro commisso delicto fertur; tum etiam quia ratio, ob quam suspensio non suspenditur per appellationem, eadem est in utraque, scilicet, quia sententia suspensionis sicut excommunicationis secum trahit executionem, juxta cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat., quod tam est verum in suspensione, quæ est pura pœna pro delicto, sicut in ea, quæ pro contumacia fertur

4. *Denunciatio quid hic operetur.* — Circa tertium de denunciatione jam supra ostendi, Extravag. *Ad evitanda,* ad suspensionem extendi; ideoque licet quoad ipsum suspensum denunciatio non sit necessaria, ut omnes suos effectus operetur, quoad alios necessariam esse, ut eum vitare teneantur. Neque erit satis, quod suspensio sit publica et notoria, quidquid Navarrus, et alii dicant, quia juxta veram et tenendam lectionem illius Extravagantis, hæc exceptio de publica censura solum fit in manifesto clerici percussore, qui non suspensionem, sed excommunicationem incurrit; ideoque in hac suspensionis censura sine ulla exceptione verum est, usque ad denunciationem in particulari et proprio nomine factam non esse suspensum ab aliis vitandum.

5. *Quomodo alii teneantur eum vitare, qui suspensus est.* — Dices : suspensio non est censura privans communicatione hominum; nam in hoc differt ab excommunicatione; ergo ex vi suspensionis nunquam alii tenentur vitare ipsum suspensum, etiamsi denunciatus sit; quid est ergo, quod in illa Extravag. conceditur respectu suspensi non denunciati? Ad hoc Navarrus, in Summa, cap. 27, num. 163, in fine, absolute affirmat

sicut tenemur vitare excommunicatum in omnibus, ita et suspensum in his, a quibus suspensus est; imo in cap. 1, § Laboret, de Pœnitent., dist. 6, num. 18, ait, gravius esse non vitare suspensum in his, in quibus suspensus est, quam non vitare excommunicatum, quia hoc posterius, *regulariter* (inquit) *est peccatum veniale; non evitare autem suspensum, vel interdictum, in quibus suspensus est, nemo dixit non esse mortale.* Sed contra hoc insto, quia Ecclesia non prohibuit directe fidelibus communicationem cum suspenso, vel interdicto, etiam in actibus, a quibus suspensus vel interdictus est, sicut directe prohibuit communicationem cum excommunicato. De hac enim posteriori prohibitione habemus multa jura, de priori vero nullum. Exemplo item id declarari potest, nam si interdictus ab ingressu Ecclesiæ violet interdictum ingrediendo, et ibi audiendo Missam, non sunt alii prohibiti, quominus ibi esse possint, et eamdem Missam audire; qui ibi sunt, non tenentur exire, vel divinum officium omittere, quia nullus textus est, in quo de interdicto hoc habeatur, sicut de excommunicatione. Et pari ratione, si interdictus celebret in Ecclesia, qui ejus Missam audiunt, per se loquendo, et secluso scandalo et cooperatione, non peccant, quia nullo jure prohibiti sunt, et alioqui actio illa per se mala non est. Ergo eadem ratione, si suspensus ab officio divino illud in Ecclesia canat, qui illud audiunt, contra nullum jus Ecclesiasticum operantur; ergo nec peccant, quia ex alio capite actio illa mala non est, per se loquendo. Denique ob hanc causam Ecclesiastica censura imposita est his, qui communicant cum excommunicato, scilicet excommunicatio minor, quam, vel aliquam aliam non incurrit, qui communicat cum suspenso, etiam in his, a quibus suspensus est. Si autem illa communicatio esset ab Ecclesia prohibita, et regulariter esset gravior culpa, deberet profecto eadem, vel graviori censura puniri.

6. *Dubii resolutio.* — Respondeo, in tantum esse præceptum fidelibus evitare suspensum in his, a quibus suspensus est, in quantum ex natura rei id consequitur ex suspensione ejus, quando non vitare illum, vel communicare cum illo tali modo, seu in talibus actibus, vel esset cooperari ad peccatum, quod ipse committit, agendo contra suam suspensionem, vel esset aliquid operari modo indebito, et sine his circumstantiis, quas talis actus ex natura sua postulat, ut recte fiat; vel etiam quatenus ipse claves Ecclesiæ contemnit. Sic peccat contra claves, qui suspensum ab officio inducit ad celebrandum, vel ad ferendam sententiam in pœnitentiali, vel externo foro; et qui suspensum a beneficio facit participem fructuum Ecclesiasticorum; nam et peccat contra justitiam, et contra obedientiam Ecclesiæ debitam; nam illa prohibitio indirecte saltem in eum redundat. Et hinc etiam verum est quod Navarrus ait, hanc communicationem cum suspenso regulariter esse peccatum mortale, quia moraliter non fit sine cooperatione cum illo ad peccatum mortale, nisi ex accidenti materia sit nimis levis.

7. *Quem favorem contulerit Extravag.* Ad evitanda, *communicantibus cum suspenso non vitando.* — Hinc tandem colligitur responsio ad difficultatem positam, quid nimirum contulerit Extravag. *Ad evitanda,* fidelibus per privilegium non vitandi suspensum non denunciatum; necessario enim dicendum est, contulisse ut propter commodum ipsorum fidelium nunc licitæ sint multæ actiones suspenso non denunciato, si eas faciat ad petitionem aliorum fidelium, et propter eorum vel necessitatem, vel justitiam, quæ antea ipsi non licerent. Inde igitur factum est, ut sic suspensus ab officio non sit omnino privatus jurisdictione in foro interiori, vel exteriori, sicut antea fuisset; si enim hoc concessum non est, inutilis plane est illa concessio, ut ratio facta convincit, præsertim supposito modo obligationis vitandi suspensum, ut explicuimus. Exempla vero hujus rei in superioribus tacta sunt in singulis suspensionibus, et latius dum ageremus de Excommunicatione.

DISPUTATIO XXIX.

DE ABSOLUTIONE, SEU ABLATIONE SUSPENSIONIS.

Supponimus suspensionem talem esse pœnam, quæ licet duret, tandem finiri et auferri possit, ut in ejus definitione declaravimus. Oportet autem præmittere distinctionem illam de suspensione, quæ est pure pœna peccati commissi, et de illa, quæ tanquam propria censura ob contumaciam fertur, nam habent diversos modos cessationis, seu ablationis, et ideo de illis sigillatim explicabimus a quo, et quomodo tolli possint.

SECTIO I.

Quomodo, et a quo auferatur suspensio, quæ pura pœna est ob delictum commissum.

1 *De suspensione ad certum tempus. — Corollarium.* — Dicendum primo est, suspensionem ad certum tempus latam, elapso tempore ipso jure tolli. Hæc est communis sententia juris Pontificii interpretum cum Glossa, in cap. Sacro, de Sentent. excomm., verb. *Per mensem,* et Glossa in Clement. 1 de Decimis, verb. *Donec;* Innocentii, Abbatis, et aliorum, in cap. Cum bonæ, de Ætate et qualit., et D. Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 4, circa fin.; Navarr., cap. 27, num. 161 et 162; Angel., Sylvest., Armill., ac denique omnium Summistarum, verb. *Suspensio.* Et ratio manifesta est, quia suspensio vim habet ex prohibitione Ecclesiæ; sed prohibitio ad certum tempus facta ipso elapso cessat, quia non operatur ultra voluntatem prohibentis; ipse autem suam voluntatem definivit ad certum tempus; ergo, illo elapso, suspensio per se cessabit. Unde fit, ut, qui sic suspensus erat, possit deinceps, vel suo officio fungi, vel fructibus sui beneficii frui absque alia facultate, vel declaratione superioris, nam ablato impedimento, res per seipsam reducitur ad pristinum statum, et unusquisque, qui impeditus non est, uti potest jure suo. Diximus autem in superioribus suspensum non privari officio, vel beneficio suo, sed impediri quoad usum; cum ergo hoc impedimentum cesset elapso tempore, potest illo uti absque alia declaratione, ut iidem auctores, præsertim Innocentius et Abbas, annotarunt. Unde videntur etiam id intelligere in foro exteriori; est autem multo certius in interiori, ut ratio facta sufficienter declarat; quia nullum est positivum jus, quod specialiter obliget ad novam licentiam, vel declarationem a superiore petendam. In foro autem exteriori, præsertim quando suspensio est lata ab homine, videri potest necessaria (propter ejus satisfactionem) aliqua ipsius declaratio. Tamen, si ipse in sententia hoc non expressit, non est, cur hoc onus imponamus; satis est enim, ut, quando oportuerit, constare possit, usque ad elapsum tempus in sententia præfixum non cœpisse eum, qui suspensus erat, uti rebus illis, seu actionibus a quibus erat suspensus.

De modo computandi tempus suspensionis varia dubia.

2. *Primum de inceptione temporis suspensionis. — Quid de suspensione duplici titulo.* — Nonnulla vero supersunt minora dubia explicanda. Primum est, quando incipiat hoc tempus talis suspensionis currere. Et dicendum est breviter, incipere ab eo puncto et momento, ex quo censura seu sententia suspensionis lata est, si sit suspensio ab homine, vel si sit a jure, ab eo tempore, quo delictum contra tale jus commissum est. Sumitur ex Glossa ult. cum notatione Archidiaconi, et Joan. Andr., in cap. Proinde, de Elect., in 6. Ratio vero est, quia censura statim operatur ac existit, secum enim affert executionem, cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat.; ergo statim incipit obligare, et ideo in illis quæ ipso jure incurruntur, sæpe additur illa particula, *ex tunc, ipso facto,* vel quid simile; ergo ex tunc etiam incipit computari tempus, pro quo lata est suspensio. Sed quid, si is, qui sic suspenditur, pro eodem tempore simili suspensione ligatus sit? numquid incipiet ligari statim nova suspensione? Quibusdam enim visum est non incipere ligari secunda, donec tempus prioris finiatur, ne hac occasione leviori pœna afficiatur, nam levius est eodem tempore privari eisdem fructibus vel functionibus duplici titulo vel suspensione, quam longiori tempore privari per singulas suspensiones sibi succedentes. Ita refert Zabarella in Clementina 2 de Magistris, et ex parte tenuit Abbas, in cap. Cum in cunctis, § ult., de Electione. Sed oppositum censeo verum, quod tenent Glossa, et Doctores in dicta Clementina 2. Et ratio est, quia sententia censuræ, vel jus statim infert suum effectum in subjecto capaci. Prior autem suspensio non reddit personam incapacem secundæ, ut dictum est; ergo non obstante prima, incipit statim currere tempus secundæ. Et sicut non est inconveniens, ut idem sit ligatus duplici suspensione, ita etiam non inconvenit, quod duplici titulo privetur eisdem fructibus vel functionibus. Quod autem inde fiat pœna aliquomodo levior (id enim negari non potest) accidentarium est, sicut si contingat incidere simul in duas suspensiones ipso jure latas; tunc enim simul current, quia non est major ratio de una, quam de alia.

3. *Dubium secundum. — De cursu ejusdem temporis. — Resolutio.* — Secundum dubium

est, quomodo computari debeat lapsus seu successio illius temporis, id est, an continue, sicut naturale tempus elabitur, vel secundum aliquam moralem computationem. Nam videri potest hoc secundum, quia quando aliquid prohibetur fieri aliquo tempore, intelligitur de tempore habili, ut in eo talis actio fiat; tempus autem habile ad celebrandum, v. gr., vel ad judicium ferendum, etc., non est totum naturale tempus continuum, nam celebrare licet tempore matutino, et non vespertino, et judicium ferre licet diebus feriatis, non festivis, vel per diem, non autem per noctem : ergo. Nihilominus dicendum est, tempus illud secundum physicum et naturalem cursum continuum temporis computandum esse. Hoc est certum apud omnes, et constat ex usu; et quia nec moraliter nec prudenter posset aliter talis computatio fieri, et ideo in omnibus aliis legibus et pactis ita solent definita tempora computari. Unde ad rationem dubitandi dicitur in primis, in aliquibus suspensionibus quodlibet tempus esse habile ad functionem aliquam exercendam earum, quæ per suspensionem prohibentur; ut in suspensione a beneficio quodlibet tempus est aptum ad percipiendos fructus beneficii; et jus ad redditus ipsos quasi continue successu temporis comparatur, et eodem modo per suspensionem tollitur. In suspensione vero ab officio variæ actiones variis diei temporibus, et nonnullæ indifferenter in quolibet tempore fieri possunt. Quod vero aliquæ habeant certa et definita tempora ex Ecclesiæ consuetudine vel præcepto, nihil refert, tum quia id est accidentarium ad rationem suspensionis, cujus signum est, quia si suspensus ab Ordine celebraret hora vespertina, vel nocturna, dupliciter peccaret, et quia tempore indebito, et quia suspensus celebrat. Tum etiam quia, sicut Philosophi dicunt, quando accidens non potest inesse toti nisi ratione unius partis, tunc ab una parte simpliciter denominat totum : ita hic quamvis actio, v. gr., non possit exerceri nisi in una parte diei, ex eo quod prohibeatur in ea, prohibetur per diem, et proportionali modo per mensem, vel annum; atque ita totum tempus suspensionis vel prohibitionis continuum est.

4. *Dubium tertium.— Determinatio prædicti temporis.* — Tertium dubium est, quando vel quomodo terminetur tempus in suspensione præscriptum. In quo in primis dicendum est ad minimum necessarium esse, ut postremus dies assignati temporis attingatur, ita ut si suspensio sit per mensem, ut in cap. 1 de Sentent. excom., in 6, durabit usque ad ultimum diem mensis; si per annum, ut in c. 1 de Sentent. et re judic., in 6, usque ad ultimum diem anni; et sic de aliis. Et ratio est, quia usque ad illum diem non est completum illud tempus. Dubitari vero solet, an dies ille debeat computari inclusive tanquam terminus intrinsecus, vel exclusive tanquam terminus extrinsecus; vel (quod idem fere est) an ille postremus dies debeat totus integerque in illo tempore computari, vel sufficiat illum attigisse. In quo aliqui simpliciter affirmant debere totum illum diem integrum includi in tali tempore; alii vero putant sufficere attigisse illum; alii distinguunt, nam si per accusativum fertur suspensio, ut, *sit suspensus per annum,* diem integrum debere computari, quia significatur tempus completum; si vero feratur in ablativo, ut, *sit suspensus hoc anno,* significari tempus incompletum, et ideo satis esse attigisse postremum diem.

5. *Dubii enodatio.* — Dicendum tamen est, quocumque modo feratur, significari tempus completum, quia suspensio includit negationem, et prohibitionem; quod autem prohibetur fieri, sive hoc die, sive per hunc diem, pro toto die completo prohibetur, quia negatio totum destruit; ita ergo in præsenti suspensio unius mensis, aut anni, aut triennii, quibuscumque verbis feratur, complete durat pro tota illa mensura significati temporis; et illa completa finitur. Computatio autem fieri debet ab eo puncto, in quo fit delictum, vel sententia pronunciatur, usque ad proportionalem horam, in qua dies naturalis, mensis, vel annus completur, sive illa sit prima pars alterius mensis, vel anni naturalis, sive media, sive ultima ejusdem; hæc enim omnia ad moralem computationem accidentaria sunt.

6. *Dubium quartum. — De computatione mensium. — Conclusio.* — Sed hic occurrit quartum speciale dubium de mensibus, quot dierum computandi sint, an triginta unius dierum, quia plures menses tot dies habent, vel tantum viginti octo, quia pœnæ sunt restringendæ, an triginta, quia est numerus medius, et quia vulgari modo ita mensis recipitur, an 30 dierum cum dimidio, quia est duodecima pars anni. In qua varii sunt et excogitari possunt dicendi modi, quos omitto, quia res videtur parvi momenti. Et breviter assero, si suspensio tantum sit unius mensis,

probabile esse 30 dies nomine mensis significari. Quod tenuit Joan. Andr., in cap. Quam sit, de Elect., in 6, ad Glossam, verb. *Mensem,* et habet fundamentum in jure civili, l. Miles, § Quidam, ff. Ad legem Juliam, de Adult. Et rationes factæ sunt probabiles, et alii modi non sunt verisimiles. Quia illa mathematica partitio anni, quæ fit in ultimo dicendi modo, extra communem loquendi modum, et extra rem moralem est, et vix posset exacte fieri. Alii vero duo primi modi nimium augent vel minuunt numerum sine fundamento. Addo vero etiam alium modum computationis esse probabilem, ut scilicet considerato die mensis, in quo fit delictum, vel suspensio inchoatur, tot dies in sequenti mense sumantur ad complendam mensis suspensionem, quot ex præcedenti transacti fuerant, quando incepit suspensio; sic enim complebitur mensis integer secundum ordinariam mensium divisionem; nec videtur posse certius computari. Maxime quia talis lex vel sententia loqui videtur de proximo subsequente mense. Solum potest obstare, quia sequitur, mensem suspensionis semper esse tot dierum, quot habuerit mensis, in quo fit delictum, et consequenter suspensionem esse majorem vel minorem, solum quia sententia profertur, vel delictum fit in diverso mense. Sed hoc accidentarium est, et ideo nullum est inconveniens; maxime cum excessus tam parvus sit, ut moraliter non computetur. Unde in simili Juristæ dicunt, mandatum datum ad aliquid intra mensem agendum, esse illo modo computandum, ut patet ex Gloss. cit. in dict. cap. Quam sit. Addo vero, si suspensio sit duorum mensium, probabilem esse alterum saltem computandum esse 31 dierum, argum. l. Lex, ff. de Reg. jur., quia semper ita sibi succedunt. Si vero sit suspensio trium, vel plurium mensium, unus quidem computari poterit altero ex modis supra dictis, intermedii vero iidem sumendi sunt, qui naturaliter succedunt, quia hic est communis sensus, et loquendi modus; sicut etiam suspensio sex mensium intelligitur esse dimidii anni integri, prout menses succedunt a die inchoatæ suspensionis, argum. cap. Licet, de Suppl. neglig. Prælat.

7 *Dubium quintum. — De computatione anni in annuali suspensione. — De anno bissextili.* — Hinc facile definitur quintum dubium simile, quando pœna est unius anni, quomodo computandus annus sit. Dicendum est enim, ex quacumque parte anni suspensio inchoetur, tantam partem ex sequenti anno adjungendam esse, quanta ad complendum integrum annum, id est, ex 365 diebus constantem, sufficiat. Sed quid de anno bissextili, qui habet 366 dies? estne eodem modo computanda suspensio in illum incidens? De hoc multa Summistæ, in verbo *Suspensio,* et in verb. *Ætas,* et Juristæ, in cap. Quæsivit, de Verb. signific., et in l. Cum hæres, § Stichus, ff. de Statu liberi. Communis tamen sententia est in hujusmodi rebus odiosis et pœnalibus diem illum non computari, neque in anno, neque in mense; itaque si quis annalem suspensionem per 365 dies servet, in altera die jam poterit celebrare, etiamsi ille dies, non sequentis anni, sed ejusdem computetur. Sic enim dicitur in dict. § Stichus, si servo libertas concedatur sub conditione, *si per annum servierit,* illud non esse intelligendum de anno bissextili, sed de anno 365 dierum. Sic ergo in præsenti dicendum est. Atque ita sentit Sylvester, verb. *Ætas,* n. 5, et verb. *Suspensio,* num. 5, in fine, cum Abbate, et aliis quos refert, et cum Glossa in cap. 2, dist. 55. Quæ sententia confirmatur, nam quando suspensio unius anni in pœnam imponitur, intelligitur de anno communi et ordinario, non de extraordinario, tum quia hic est frequentior modus loquendi de anno; tum etiam quia in pœnis interpretandis benigniori semper interpretatione utimur; sed annus bissextilis extraordinarius est, alius vero communis et ordinarius.

8. *Cap. Quæsivit, de Verb., sign. objicitur, et exponitur* — Unde consequenter fit, si alicui pœna suspensionis mense Februario imponatur, et contingat mensem illum in anno bissextili evenire, expletis 28 diebus absolvi suspensionem, et die 29, jam ei licere eas actiones exercere, a quibus suspensus erat. Et pari ratione, si suspensio erat trium, aut plurium mensium, in ultimo die ultimi mensis jam non erit talis suspensus, quia eadem est proportio plurium mensium ad ultimum diem, quæ totius anni, ad ultimum diem anni. Et ratio utrobique est, quia dies ille vigesimus nonus, qui interpositus fuit, vicem ultimi supplevit. Quod si objiciatur prædictum cap. Quæsivit, ubi dicitur, duos illos dies anni bissextilis quasi pro uno reputari, respondetur, omissis aliis interpretationibus, disjunctive, non conjunctive id esse intelligendum, id est (juxta materiam, de qua ibi agebatur), ut in altero eorum possit festum sancti Matthiæ celebrari, quasi pro

eodem reputari, non vero copulative, ut in uno et altero debeat festum illud celebrari, ac si esset unus tantum. Et simili modo, si alicui esset impositum onus jejunandi ultimo die Februarii, posset tunc in uno vel altero illorum dierum jejunare et implere obligationem, quia hoc modo pro uno reputatur, quia unus eorum tunc de facto est ultimus, alter vero est ultimus mensis ordinarii. Non vero teneretur ille jejunare utroque die, eo quod pro uno reputentur, quia hoc modo, scilicet conjunctim, non vere pro uno reputantur, nam revera sunt duo dies distincti, et in eis multiplicantur jejunia. Unde, quando pars Quadragesimæ in eum mensem bissextilem incidit, uterque dies per se numeratur ad complendum quadragesimum numerum. Et eodem modo recte dicunt communiter Doctores, quando aliquid præcipitur, vel conceditur fieri intra certum terminum dierum, tunc semper illos dies pro duobus computari, quia revera duo sunt. Sic ergo in præsenti, quoad durationem suspensionis hi duo dies non computantur pro uno, sed pro duobus, nec pro utroque copulative, seu conjunctim durare debeat. An vero in gratiis, seu rebus favorabilibus, quando per mensem, vel annum conceduntur, ita computari possint, alterius est considerationis.

9. *Quid de suspenso per mensem Februarii anni bissextilis.* — Dices : si illi duo dies disjunctim pro eodem computantur, ergo ei, qui per mensem Februarii suspensus est, licitum erit eo mense bissextili non servare suspensionem die vigesimo octavo, sed vigesimo nono, ut alteruter eligi possit. Respondetur, negando sequelam; illud enim intelligendum est, nisi aliunde aliquid speciale obstet; hic autem obstat, quia tempus ad suspensionem præscriptum intelligitur debere esse continuum; hæc enim est communis juris intelligentia, ut generatim tractavit Jason in l. Contra majores, C. de Inofficioso testamento, n. 6, et ideo ne interrumpatur suspensio, non licebit tunc diem vigesimum nonum pro vigesimo octavo accipere. Sicut etiam, si suspensio sit annualis, non licebit in illa die vigesima nona eam non servare, eo quod in illo anno pœnali (ut sic dicam) illa non computetur, nec numerum dierum ejus augere debeat; haberent enim locum hæ rationes, nisi necessaria continuitas suspensionis obstaret; et ideo exceptio illius diei semper in ultimum diem anni vel temporis præscripti reservatur Sicut etiam ob causam proportionalem, quamvis illi dies pro uno computentur, non est licitum die vigesimo septimo Februarii jejunare, et die vigesimo nono festum sancti Matthiæ celebrare, ut traditur in dicto cap. Quæsivit, quia obstat contiguitas, ut sic dicam, necessaria inter vigiliam et festum, inter quæ nunquam licet diem interponere, nisi dies Dominica intercedat.

10. *Suspensio ab homine pro anno bissextili, an comprehendat diem vigesimum nonum Februarii.* — Sed dices tandem, quamvis dicta resolutio vera sit, quando suspensio unius anni vel mensis in communi ponitur, ut est in his quæ sunt a jure, tamen, si suspensio sit ab homine, et signatim imponatur pro futuro mense Februarii, vel pro futuro anno, qui bissextilis est, tunc non habere locum interpretationem positam, quia jam sermo est de tali mense vel anno in particulari. Respondetur : si satis constaret de mente præcipientis, scilicet cogitasse illum de anno bissextili, et advertisse talem esse eum, de quo loquitur, et voluisse pro toto illo suspendere, tunc certum est ita esse servandam suspensionem, nam potest judex ita obligare; unde, si de ejus mente constet, non est dubium, quin obliget. At vero, si de hoc nihil speciale constet, et alias verba sententiæ sint generalia unius anni vel mensis, quamvis dicatur, *primi sequentis anni vel mensis,* juridice erunt interpretanda juxta benigniorem sensum, ut scilicet sermo sit de proximo anno sequente ordinario, ut explicatum est.

11 *Quid si suspensio interrupta fuit. — Dubium sextum. — Primus dicendi modus. — Secundus modus.* — Sexta dubitatio circa hoc punctum esse potest, quando aliquis non servavit suspensionem toto anno vel mense sibi præscripto, quando et quomodo finiatur tempus talis suspensionis. Tres enim modi dicendi excogitari possunt. Primus est, ut, ex quo sic suspensus suam prohibitionem definito tempore continuo non servavit, iterum inchoare debeat suspensionem et servare illam toto præscripto tempore, neque in illo computanda sit pars illa temporis, in quo suspensionem servavit. Ratio esse potest, quia tempus suspensionis debet esse continuum, ut diximus; et ideo si semel interrumpatur suspensio, non potest prius tempus cum posteriori conjungi, sed debet iterum suspensionis tempus inchoari. Sicut de anno probationis ad professionem requisito, ut ex communi sententia et praxi testatur Navarr., cons. 29 de Regularibus; sic ergo propter rationis

paritatem videtur in præsenti dicendum. Secundus modus dicendi esse potest, tempus quidem illud, in quo, et pro quo non servatur suspensio, non computari, nec deservire, ut expleatur tempus suspensionis impositæ; tamen, si post illud suspensio servetur, debere hoc posterius tempus cum priori conjungi ad complendum suspensionis tempus; ut, v. gr., si quis per annum suspensus, post sex menses observatæ suspensionis, per unum aut duos illam violavit celebrando, etc., satisfaciet, si postea sex alios menses se abstineat, et sic compleat suæ suspensionis tempus; minori enim tempore non poterit satisfacere suæ obligationi, cum ea sit unius integri anni. Quod vero hoc sufficiat, patet, quia, licet temporis continuitas sit per se loquendo necessaria, ut debito modo impleatur suspensio, non est tamen ita necessaria simpliciter, ut si aliquo casu vel culpa interrupta sit, eam de novo inchoare oporteat; esset enim gravissimum onus et quoddam pœnæ augmentum, quod nullo jure ostendi potest.

12. *Tertius ac probabilior dicendi modus.* — Tertius et melior dicendi modus est, suspensionis tempus continue fluere, ex quo inchoatum est, nec interrumpi propterea quod sic suspensus, vel casu aliquo, vel etiam ex malitia aliquid faciat contra prohibitionem ei factam, sed præscripto tempore finiri, licet interim non servetur Explicatur, quia effectus proximus et immediatus suspensionis non est ipsa realis privatio actionum vel rerum; hæc enim sæpe pendet ex voluntate ipsius suspensi, cum tamen ipsa suspensio ab illa non pendeat; sed immediatus effectus suspensionis est obligatio ad se abstinendum ab illis actionibus, vel etiam inhabilitas et incapacitas earum, quantum ab Ecclesia vel fieri potest vel intenditur. At hæc obligatio vel inhabilitas continue manet in homine suspenso, etiamsi ipse violet suspensionem; cujus signum est, quia in eo, quod non servat, graviter semper peccat, vel etiam irregularis efficitur, si actio est ad illum effectum accommodata; vel si sit actio pendens a jurisdictione, et suspensio sit ab officio, est nulla; ergo suspensio ipsa semper ac continue durat, quantumvis suspensus contra illam agat. Ex quo ulterius fit, ut præscripto tempore finiatur, quia non plus durat, nec plus operatur, quam fuerit imponentis voluntas. Quia absolute illud tempus determinavit, neque addidit conditionem, ut si suspensionem violaverit, longiori tempore protrahatur suspensio; non est ergo, cur nos illam adjungamus. Præsertim cum aliæ pœnæ vel impositæ sint ipso jure vel imponi possint a superiore violantibus suspensionem.

13. *Corollarium.* — Quapropter finito illo suspensionis tempore, non tenetur ille, qui suspensus fuit, tot diebus aut vicibus a suspensionis actibus abstinere, quot illos male exercuit dum fuit suspensus, quia prohibitionis tempus finitum jam fuit; sicut non tenetur quispiam, quasi per modum restitutionis exercere postea actum præceptum vel omittere prohibitum, quando id non servavit pro eo tempore, pro quo latum erat præceptum; ut qui non jejunavit in Quadragesima, non tenetur postea jejunare; vel qui uno die horas canonicas omisit, non tenetur alio eas repetere, quia, quando præceptum designat tempus, ut in eo terminetur obligatio actus, extra illud non obligat, imo nec impleri potest, ut attigit Innocentius, in cap. 1, de Celebr Missar., et Sylvester, verb. *Jejunium,* num. 22, et alibi latius diximus. Solum est advertenda obligatio restitutionis, quæ interdum manet ratione rei acceptæ aut malæ acceptionis, quæ in præsenti locum habet in suspensione a beneficio; nam, si quis eo tempore, quo suspensus fuit a beneficio, accipit fructus vel aliquam partem eorum respondentem cum proportione alicui parti illius temporis, tenebitur postea ad restituendos illos fructus, vel si aliter restituere non potuerit, tenebitur tanto tempore abstinere a perceptione fructuum, quanto oportuerit ad illum effectum; illud tamen non est, quia suspensio duret, sed quia obligatio ad restituendum manet ex re injuste usurpata.

Quando suspensio tollatur per dispensationem.

14. *Secunda conclusio.* — Dico secundo : suspensio ad certum tempus, vel etiam in perpetuum explicite lata, per dispensationem superioris tolli potest nondum elapso termino, vel licet illum non habeat. Prior pars certa est et communis. Et ratio est, quia temporis designatio, pro quo suspensio fertur, solum hoc operatur, ut talis pœna tanto tempore duret, si nulla causa superior impediens seu auferens illum intercedat, sed suo veluti ordinario cursui relinquatur; non tamen facit, ut talis pœna pro eo tempore irremissibilis sit, neque aufert a superiore potestatem solvendi subditum a tali pœna. Altera pars de perpetua suspensione eadem ratione cum

proportione applicata probari potest, et quia in hoc differt talis suspensio a depositione verbali, ut infra dicam; ergo saltem per absolutionem vel dispensationem tolli potest.

15. *Tertia conclusio. — Quis possit suspensionem hanc tollere.* — Dico ergo tertio : suspensio simpliciter lata propter delictum commissum absque ulla adjecta conditione vel temporis designatione, potest per absolutionem tolli. Hæc etiam sententia certa est, et constat ex usu, et ex ratione paulo antea facta, et ex natura, seu institutione suspensionis; est enim talis pœna, ut non sit positive perpetua seu irremissibilis, in quo inter alia differt a depositione et degradatione. Ergo suspensio hæc per aliquem modum auferri potest; non aufertur autem per solum lapsum temporis, quia nullum habet designatum ex vi formæ. Explicandum vero superest quis possit hanc gratiam concedere. In quo solum fere necesse est applicare dicta de censuris in communi, distinguendo suspensionem a jure vel ab homine, in ordine ad potestatem ordinariam vel delegatam. Et quidem de potestate delegata hic nihil dicemus, quia ut est ab homine non cadit sub scientiam; ut vero esse potest per privilegia, sufficiunt dicta de censuris in communi, et (Deo dante) in tomo de Religione plura dicemus. De suspensione item lata ab homine in puram pœnam certum est, ab illo solo tolli posse, qui illam tulit, vel superiore, ut est communis sententia Doctorum, in c. Tam litteris, de Testibus, et Summistarum, verb. *Suspensio;* et Antonin., tract. de Suspensione; Navarri, cap. 27, num. 262; et patebit a fortiori ex dicendis; solum itaque de ordinaria potestate et suspensione a jure restat dicendum.

Quis possit suspensionem a jure in pœnam latam auferre.

16. Dico ergo quarto : suspensio a jure lata, sive perpetua, sive ad certum tempus, tantum ab auctore canonis ante tempus elapsum dimitti potest. Ita Glossa, in cap. Cupientes, § Cæterum, verb. *Suspensos,* de Elect., in 6; Abbas, cap. Tam litteris, 33, de Testibus, n. 4, et c. 2 de Solutionibus; Felinus, et alii infra citandi. Ratio est, quia tunc suspensio sumitur absolute ac definite, ut pura pœna in vindictam delicti commissi; pœna autem sic imposita a superiore perpetua est seu stabilis et durante eadem voluntate superioris; ergo per illam solam et non per inferiorem auferri potest. Confirmatur, nam si talis suspensio fertur ad certum tempus, per illam designationem auctor illius juris declarare voluit, ut ante illum terminum non auferretur; atque ita virtualiter reservavit, ne in illo tempore ab alio inferiore auferretur. Quando vero auctor canonis sibi reservat absolutionem, sive tacite, sive expresse, nullus inferior potest absolvere, juxta c. Nuper, de Sentent. excomm. Accedit, quod, si talis pœna ante elapsum terminum ab ordinario Episcopo tolli posset, facile contemneretur, et delicta pro dignitate non punirentur. Quam rationem attigit Glossa, in c. Cupientes, § Cæterum, de Elect., in 6, verb. *Suspensos.* Quam adeo efficacem esse censeo, ut propter illam existimem neque ipsum Summum Pontificem seu auctorem canonis, debere facile a tali suspensione absolvere, neque licite id facere posse absque rationabili causa, sicut dici solet de dispensatione in suis legibus, quia eadem est utriusque ratio, et quia ad bonum commune id maxime expedit. Rursus utraque ratio cum proportione applicata locum habet in suspensione perpetua; nam etiam illa pœna facile contemnetur, si facile sit statim absolutionem ejus obtinere. Imo in minori æstimatione haberetur quam suspensio lata ad certum tempus, si hæc tantum a legislatore, illa vero a quolibet ordinario auferri posset, cum tamen suspensio perpetua gravior pœna sit, quam ad certum tempus. Unde etiam hic habet locum altera ratio, quia jus inferens suspensionem et declarans illam esse perpetuam, tam immutabilem vult esse, sicut ipsum jus; atque ita virtute includit reservationem, ut a nemine tolli possit, nisi ab eo, qui tale jus potuit condere vel auferre.

17. *Quod sit discrimen inter ablationem suspensionis et excommunicationis ad tempus latæ. — Responsio quorumdam rejicitur et vera resolutio inculcatur.* — Sed objicitur contra utramque partem, nam excommunicatio ad tempus lata potest ante illud tempus expletum per quemcumque ordinarium Episcopum auferri; ergo et suspensio; par enim est utriusque ratio. Et in universum, quando auctor canonis sibi non reservat absolutionem censuræ, eam concedere videtur inferiori pastori ordinario, c. Nuper, de Sent. excom.; ergo idem dicendum est de hac suspensione. Ad priorem rationem Covarr., in epitom. 4 Decretalium, 2 part., cap. 6, in princ., n. 16, refert et sequitur communem opinionem

Canonistarum, cum Glossa in Clementina 1 de Decimis, verb. *Donec,* quæ dato antecedenti de excommunicatione ad certum tempus lata, negat idem sequi de hac suspensione; nullam tamen differentiæ rationem assignat; neque, si proprie fiat comparatio, assignari posse existimo. Aut enim loquuntur proprie de excommunicatione majori, et sic repugnat excommunicationem ferri ad tempus; supra enim ostendimus ita esse proprie censuram et medicinalem pœnam, ut nunquam ferri possit in puram vindictam delicti commissi, sed ob contumaciam. Unde solum potest habere pro termino recessum a contumacia. Idemque censeo de excommunicatione minori, prout nunc est in usu Ecclesiæ, ut supra dixi, quia nemo privatur usu omnium sacramentorum, etiam pœnitentiæ, si per illum non stet, quominus absolvatur Si autem excommunicationem vocent quamcumque prohibitionem, quæ fit de solo usu Eucharistiæ vel alterius sacramenti, ferri quidem potest ad certum tempus, ut in c. Nemo, de Consecratione, d. 1, cum similibus, et finito tempore, ipso jure tollitur seu cessat, sicut suspensio; et ante illud tempus expletum, si sit lata a jure, a nemine tolli poterit, nisi ab auctore ejusdem juris, propter easdem rationes, quas de suspensione adduximus, nisi fortasse ob levitatem rei aliter interdum sentiendum sit, quod etiam in suspensione locum habet, ut statim dicemus. Nulla est ergo differentia. Negandum ergo est antecedens cum proportione sumptum.

18. *Satisfit rationi sumptæ ex cap. Nuper, traduntur que differentiæ inter suspensionem pœnalem et excommunicationem.* — Ad cap. Nuper, et rationem ex illo sumptam, respondent Panormitanus et alii auctores citati, ibi esse sermonem de excommunicatione, de qua non est eadem ratio, tum quia in illa majus vertitur periculum, et ideo facilius conceditur; tum quia illa pœna medicinalis est, et non absolute imponitur ad certum tempus, sed donec quis resipiscat. Ex quo nascitur alia differentia, quod illa tollitur per absolutionem; hæc autem suspensio, de qua agimus, non potest tolli, nisi per dispensationem. Inter quas est magna differentia notanda, quam alibi latius explicui, quod absolvens ut sic non dat aliquid contra jus, sed potius exequitur jus, per se loquendo, ut recte ait Glossa, dicto cap. Cupientes, et Panormitanus supra, et facit cap. Qua fronte, de Appellationibus, quatenus disponit, excommunicationem esse tollendam eo ipso quod a contumacia receditur. Dispensans vero ex parte diminuit jus; et ideo solet dici dispensatio, *vulneratio juris;* absolutio autem potius est juris executio. Et ideo non valet argumentum ab absolutione ad dispensationem, ut quia in absolutione intelligitur concessum, quod non reservatur, idem de dispensatione censendum sit. Igitur c. Nuper, loquitur de absolutione ab excommunicatione, et ad summum extendi potest ad suspensionem et interdictum, quatenus sunt propriæ censuræ, et per absolutionem propriam tolluntur; non vero ad suspensionem pro certo tempore latam, quæ non est censura, nec potest per absolutionem, sed per dispensationem tolli, ideoque natura sua est reservata, nisi expresse concedatur.

19. *Quis possit auferre suspensionem pro delicto præterito simpliciter latam.— Felini et Panormitani opinio.* — Hinc vero oritur dubium, an idem dicendum sit de suspensione lata pro delicto tantum præterito, indefinite tamen et sine temporis determinatione, neque cum determinatione perpetuitatis, sed absolute. Nam de hoc est controversia, an sequatur conditionem censuræ, vel puræ pœnæ. Panormitanus enim, in c. Tam litteris, quem ibi sequitur Felinus, censet etiam ab hac non posse absolvere Episcopum, nisi positive concedatur, nec esse satis ut non reservetur. Ratio ejus est, quia est perpetua ex intentione ferentis; ideo enim illam absolute et sine ulla conditione vel restrictione fert. Item talis pœna intelligitur ferri secundum jus, et pœna indefinite lata in jure censetur perpetua, leg. Servus, Codic. de Pœnis; notat Glossa in cap. Si autem, de Cohabitat. clericor. et mulier., et multa ad hoc congerit Felinus, in cap. Ex litteris, de Constit., num. 11 et sequent. Item habet hic locum ratio supra tacta, quod talis pœna gravior censetur, quam suspensio lata ad certum tempus, et quæ difficilius tolli possit. Confirmatur, quia generalis regula est, suspensionem, quæ non est pro contumacia, non posse tolli ab inferiori, ut tradunt omnes Summistæ, verb. *Suspensio;* Navarrus, c. 27, num. 162, qui alios refert, et plures referam sectione sequenti. Contrariam sententiam tenuit Glossa in Clementina 1 de Hæret., verb. *Excommunicationis;* distinguit enim inter suspensionem latam ad certum tempus, vel indefinite, et de priori docet sententiam traditam; de posteriori dicit sequi conditionem censurarum, posseque ab Episcopo tolli eo ipso quod non reservatur, quam absolute postea sequutus est idem Panormitanus, in

cap. Quam sit, de Excessib. Prælat., in fine. Et idem sentit Innocentius in c. 2 de Solut. Ubi hujusmodi suspensio indefinite fertur, et putat esse concessam Episcopo eo ipso quod non reservatur. Et multa alia sumi possunt pro hac sententia ex Felino supra, et Covarruvia, qui eam sequitur in 2 part. 4 Decret., cap. 6, in princip., n. 15. Ratio eorum esse videtur, quia talis suspensio differt ab ea, quæ positive fertur perpetua; ergo in hoc maxime differt, quod ex intentione superioris non fertur, ut perpetuo duret, sed ad justum arbitrium superioris; ergo hoc judicium, eo ipso quod non reservatur Papæ, censetur commissum Episcopo.

20. *Quid in hac controversia sentiendum.* — Mihi hæc posterior opinio videtur practice vera, quamvis censeam cum priori opinione distinctionem datam esse formalem, scilicet, suspensionem latam in puram pœnam non posse tolli ab inferiori, nisi concedatur; latam vero ob contumaciam posse, eo ipso quod non reservatur, ut infra dicam. Dico autem suspensionem indefinite latam propter delictum commissum, regulariter ferri pro contumacia, argumento c. Ex litteris, de Constit., et quæ ibi notat Innocentius, et alii, et ideo tunc non censetur perpetua, ut dicitur in dicto c. Ex litteris, poteritque sine dispensatione tolli, si persona sufficienter disponatur, et Ecclesiæ satisfaciat, ideoque sequitur regulam cap. Nuper, quia revera per absolutionem tollitur. Si autem contingat suspensionem pro crimine ferri simpliciter in puram vindictam, tunc revera esset perpetua, et non posset tolli per inferiorem, propter rationem prioris sententiæ. Vix autem credo reperiri in jure similem suspensionem, et Covarruvias supra pro regula ponit, suspensionem indefinite latam censeri restrictam ad tempus, pro quo durat contumacia, et favet non parum dict. cap. Ex litteris. Nec etiam ab homine solet aliter imponi, nam vel taxatur tempus, aut perpetua dicetur, vel si absolute fertur, habet conditionem subintellectam, donec tollatur Quod maxime colligi poterit ex qualitate delicti, quod non solet esse dignum perpetuæ suspensionis; imponitur tamen sine certo termino, ut aliqua specialis satisfactio, vel emendatio a suspenso exigatur priusquam suspensio tollatur; et ideo talis suspensio regulariter censetur habere conditionem illius, quæ pro contumacia ponitur Unde Abbas, in dict. cap. Ex litteris, fatetur suspensionem simpliciter a jure latam sine temporis determinatione, sæpe ferri pro contumacia, nam imponitur sub hac forma, *Si hoc feceris, suspensus sis,* vel æquivalenti, quæ sine dubio potest habere dictum sensum, sicut habet in excommunicatione, vel interdicto. Addit præterea idem Panormitanus, quando forma verborum dubia fuerit, præsumendum esse latam esse pro contumacia, quia in pœnis benignior est interpretatio adhibenda; est autem benignior pœna medicinalis, quam vindicativa, cæteris paribus, ut per se constat. Ergo cum illa forma indifferens sit, si aliunde non satis constiterit legislatorem aliud voluisse, præsumendum est concessisse illius pœnæ relaxationem ordinariis Prælatis, quando illam non reservavit, juxta conditionem pœnæ medicinalis. Quin potius addo, etiam suspensionem hanc, quæ interdum videtur ferri pro delicto commisso, non ferri sine ordine ad futuram satisfactionem, vel emendationem, licet non exprimatur, et in hoc sequi conditionem suspensionis pro contumacia; et in dubio ita esse interpretandam, nisi aliud ex circumstantiis constet. Et possunt ad hoc induci c. Si quis Episcopus damnatus, et c. Theugualdum, 11, quæst. 3, ubi prius fertur suspensio absoluta et indefinita, postea vero additur : *Si ausi fuerint aliquid de suo ministerio contingere, nullo modo liceat eis habere spem remissionis, nec locum satisfactionis.* Ubi clare significatur priorem pœnam latam esse sub spe remissionis sub tacita conditione, si exhibeatur debita satisfactio. In hoc ergo dicimus esse similem suspensioni pro contumacia, ac proinde non esse reservatam, nisi formaliter reservetur. Cujus etiam magna conjectura est, quia interdum hæc suspensio reservari solet, ut in dicto cap. Tam litteris, de Testibus, ibi, *Donec mereatur nostram indulgentiam obtinere,* et tamen fuerat suspensio ab officio et beneficio simpliciter lata pro crimine jam commisso. Ad exigendam ergo acerbiorem pœnitentiam et satisfactionem illius, et ut suspensio difficilius tolli posset, additur illa conditio; si ergo non esset addita, non esset reservata, sed subintelligenda fuisset similis conditio in ordine ad proprium Episcopum.

21 *Quis possit auferre suspensionem hanc ferendam secundum jus.* — Ex dictis inferre licet, prædicta locum habere in suspensionibus non solum latis ipso jure, sed etiam ferendis secundum jus. Ut, v gr., si propter aliquod delictum lex præcipiat imponi suspensionem triennalem (ut c. Cum inhibitio, § ultimo, de Clandest. desponsat.), non poterit

Episcopus illam imponendo minuere, nec in illa imposita dispensare, ut recte Covarruvias supra prosequitur. Quia non potest inferior judex dispensare in lege superioris, nec absolvere reum convictum a pœna legis; ut enim ait Papinianus : *Facti quæstio in arbitrio est judicantis, pœnæ vero prosecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur.* Leg. 1 Digest. ad Senat. consult. Turpil., et Gratianus, 2, quæst. 3, post cap. Si quem. Tradit etiam D. Thom., 2. 2, quæst. 70, art. 5, quæst. 67, art. 4. At vero si lex canonica solum præcipiat indefinite suspensionem ferendam in eum, qui tale delictum commisit, integrum erit judici dum illam fert, pro tanto vel tanto tempore illam taxare; et tunc posset etiam idem judex (ut opinor) illam postea minuere, quia non esset dispensare in lege, sed in sua sententia, unde inferior illo, vel extraneus id non posset. Et eadem ratione si indefinite suspensionem tulisset, sicut lex designat, postea illam posset ad certum tempus limitare, vel post aliquod tempus auferre. Quia intentio legis sic designantis suspensionem, non est, ut ex vi sua perpetua positive et immutabiliter imponatur; hic enim nimius rigor est, qui nec per talem legem explicatur, nec solet esse accommodatus qualitati delicti; recte ergo hæc indefinita suspensio quoad suum terminum juridicum justo judicio subordinata censetur.

22. *Quando Episcopus possit suspensionem a lege taxatam tollere.* — Denique circa aliam regulam addunt communiter Doctores limitationem, scilicet Episcopum non posse suspensionem a lege taxatam pro delicto commisso tollere, nisi delictum sit ex illis, in quibus Episcopus potest dispensare, nam si potest dispensare in crimine, a fortiori in pœna legis; neque enim major jurisdictio ad unum, quam ad aliud requiritur. Imo dispensare in crimine, si jam crimen commissum est, nihil aliud esse potest, quam dispensare, vel relaxare pœnam propter crimen impositam aut imponendam; si vero nondum est crimen commissum, nihil aliud erit dispensare in illo, quam dispensare in lege, ut quamvis non servetur, crimen non committatur; qui autem hoc modo potest in lege dispensare, poterit etiam dispensare in pœna, ac relaxare illam. Habet autem hoc locum (ut bene dicit Abbas) solum *in casibus Episcopo concessis.* Qui autem sint illi casus, tractatur ab ipso et aliis in c. At si clerici, § De adulteriis, de Judiciis; et frequentius docetur non posse Episcopum simpliciter dispensare in legibus Pontificiis, aut Conciliorum, nisi ei concedatur, ut etiam Covarruv. notavit in dicto num. 15, et videri potest Glossa, in c. In quibusdam, de Pœnis, et ibi Doctores, Innocent., c. Delictum, de Tempor. ordin., 10 dist., § De adulteriis, num. 8. Ex hac vero limitatione colligitur, posse nunc Episcopum absolvere in omni hujusmodi suspensione contracta ipso facto, et ad forum contentiosum non deducta, dummodo occulta sit; nam hoc ei conceditur in Concilio Trident., sess. 24, cap. 6 de Reform. De quo decreto alia essent nobis dicenda, sed ea reservamus in materiam de irregularitate, quia de illa principalius ibi sermo est. Tandem limitari solet dicta sententia ad eas suspensiones, quæ propter gravia delicta incurruntur, quod eatenus verum esse censeo, quatenus in aliis criminibus levioribus Episcopus solet dispensare, et hoc ei in jure conceditur, juxta dictum c. At si clerici, § De adulteriis, atque ita limitatio hæc sub prima generali continetur.

23. Occurrebat hoc loco dicendum, an per privilegia absolvendi a censuris et pœnis detur facultas tollendi suspensionem hanc vindicativam. Nam profecto videtur consequenter dicendum non extendi, nisi in eis detur etiam facultas dispensandi. Sed quia quæstionem hanc in libro de Religione latius tracto, et infra de Irregularitate attingenda est, ideo illam nunc omitto.

SECTIO II.

Quomodo, et a quo tollatur suspensio, quæ ob contumaciam fertur.

1 *Suspensio ob contumaciam in duplici est differentia. — Prima conclusio. — Secunda conclusio. — Tertia conclusio.* — Circa titulum oportet advertere, particulam illam, *ob contumaciam,* ambiguam esse, quod notavit Abbas, in c. Ex litteris, de Constit., num. 10. Potest enim sumi in vi unius specifici delicti; et sic sicut fertur suspensio in puram pœnam propter alia delicta præterita, ita etiam potest ferri propter contumaciam; imo quoties lex prohibet aliquid sub tali suspensione, illa pœna non incurritur sine contumacia seu inobedientia illius legis. Et hoc modo interdum canones considerant majorem vel minorem contumaciam commissam etiam præteritam ad tantam vel tantam suspensionem vel pœnam imponendam, ut patet ex c. Ex tua,

de Cleric. non resident., et in Trident., sess. 6, c. 1 de Reform., et sess. 23, c. 5; non ergo in præsenti sumitur hoc modo, sed pertinet ad dicta in sectione præcedenti. Aliter igitur dicitur ob contumaciam imponi cum tractu successivo in futurum, id est, quamdiu in contumacia perseveratum fuerit, vel donec ab illa recedatur, et ita nunc loquimur. Potest autem sic suspensus in duplici statu considerari. Prior est antequam a contumacia recedatur; posterior, postquam ab illa disceditur, et parti, vel præcepto superioris satisfactum est. De priori statu tria videntur certa. Primum est, durante contumacia non debere dari absolutionem hujusmodi suspensionis, regulariter, ac per se loquendo, quia est contra vigorem Ecclesiasticæ disciplinæ; et ideo in detrimentum vergit boni communis. Dixi autem, *regulariter ac per se loquendo,* quia interdum secundum prudentiam posset aliud expedire, personæ ac negotii circumstantiis perspectis. Secundum est, hujusmodi suspensionem, etiam in eo statu existentem, posse per absolutionem tolli, ita ut factum teneat, etiamsi non juste fiat, juxta c. Venerabilibus, § Ubi autem, cum Glossa, de Sent. excomm., in 6. Tertium est, si hæc suspensio lata sit ab homine, tantum a judice, qui illam tulit, vel a superiore tolli posse; si vero sit a jure, solum ab auctore canonis, vel a superiore, si illum habeat. Omnes hæ assertiones fere constant ex his, quæ de censuris in communi diximus.

2. *Objicitur contra tertiam conclusionem cap. Nuper, de Sententia excommunicationis, in* 6. — Solum circa ultimam oportet advertere, illam videri posse contrariam cuidam communi sententiæ, quæ asserit, suspensionem a jure latam, si reservata non sit, posse ab Episcopo tolli. Quæ opinio præcipue fundatur in illis verbis c. Nuper, de Sententia excomm., in 6 : *Quia conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi,* quæ de excommunicatione ibi dicta sunt; tamen ad suspensionem extenduntur a Glossa in c. Cupientes, § Cæterum, verb. *Suspensos,* de Sententia excomm., in 6. Et præcipue in hac suspensione, quæ propter contumaciam fertur, eam extensionem approbant Panormitanus et alii Doctores, tum in dicto c. Nuper, tum etiam in c. Tam litteris, de Testibus, et in c. 2 de Solution., et consentiunt etiam Summistæ omnes. Soletque probari illa extensio a paritate rationis; ideo enim excommunicatio, dum non reservatur auctori canonis, aliis concedi censetur, quia propter contumaciam fertur; nam idcirco quam primum satisfactionem exhibet, in communionem restituitur, ut sumitur ex cap. Ex litteris, de Constit.; quando vero suspensio propter contumaciam fertur, imitatur quoad hoc naturam excommunicationis, scilicet, ut exhibita satisfactione congrua statim auferatur, argum. dict. c. Ex litteris, et cap. Qua fronte, de Appellat.; ergo simili ratione, sicut excommunicatio non reservata aliis concedi videtur quoad absolutionem, ita etiam suspensio; nam tota ratio illius esse videtur, ut excommunicatio auferatur quam primum possit.

3. *Solvitur objectio.* — Verumtamen hæ probationes, si in rigore loquamur, efficaces non sunt, quia videtur esse longe diversa ratio de excommunicatione et de suspensione; nam excommunicationis absolutio multo magis est ad salutem animæ necessaria, eo quod excommunicatio privat suffragiis et receptione sacramentorum, et ob hanc causam non solum Episcopo, sed etiam ordinario parocho censetur concessa absolutio excommunicationis non reservatæ. Ad quod specialiter expendo in dict. c. Qua fronte, verba illa : *Ne in excommunicatione decedat.* At vero absolutio suspensionis non est ita necessaria, quia non privat suffragiis, neque sacramentorum receptione, unde quod quis in suspensione decedat, per se non est aliquod spirituale incommodum; non est ergo eadem ratio de suspensione, quæ de excommunicatione; ergo propter solam paritatem rationis non recte fit extensio dict. c. Nuper. Adde quod neque auctores videntur ausi fuisse æqualiter eam facere, nam in dict. c. Nuper, æque fit concessio Episcopo et proprio sacerdoti; auctores autem communiter non dicunt posse parochum absolvere a suspensione, sed solum Episcopum aut vicarium ejus, ut videre licet in Navarr., cap. 27, num. 162; ergo signum est non esse parem rationem in utraque censura; nam, si esset, cur non esset etiam æqualis extensio et concessio; difficile ergo est ex dict. c. Nuper, hanc sententiam colligere. Alia vero capitula, Ex litteris, et Qua fronte, non melius id probant; nam ibi solum dicitur, esse absolvendum eum, qui a contumacia recedit; est intelligendum autem, ut per se constat, esse absolvendum ab habente potestatem; quis autem habeat potestatem ibi non explicatur; id autem est, quod inquiri-

mus; eo vel maxime quod in dict. c. Ex litteris, in quo Navarrus majorem vim facit (fortasse quia privationem, de qua ibi est sermo, putat esse suspensionem), in illo (inquam) capite, pœna, quæ refertur, non erat a jure, sed ab homine lata, mandaturque ut absolvat, qui pœnam tulerat; quomodo ergo potest inde probari, quod in suspensione a jure inferior possit absolvere a suspensione lata a superiore?

4. Accedit tandem, quod, licet inferiori concedenda esset hæc potestas, ad summum id intelligendum esset post satisfactionem exhibitam et ablatam contumaciam; cur enim præsumendum est, quando auctor canonis aliquem ob contumaciam suspendit, voluisse concedere inferiori facultatem tollendi illam suspensionem durante contumacia, cum hoc directe repugnet intentioni, quam habet in tali canone ferendo? Quæ ratio ultima mihi convincere videtur, sistendo in illo statu, de quo nunc loquimur; nam de alio post contumaciam ablatam statim dicam; et ideo absolute, et sine limitatione proposui assertionem de suspensione lata a jure, sive reservata sit, sive non. Sententia autem communis, ut verum habeat, intelligenda erit de suspensione illa in eo statu, in quo jam a contumacia recessum est, quamvis nonnulli moderni oppositum sentiant, quod jam examinandum est.

5. *A quo possit auferri suspensio ejus qui a contumacia recessit. — Prima opinio.* — Superest ergo, ut dicam de posteriori statu, nimirum si quis erat suspensus propter contumaciam, et a contumacia recessit, satisfactionemque congruam exhibuit, a quo possit, vel debeat absolvi. In qua re est prima sententia, illum non indigere hominis absolutione, quia ipso facto, seu jure absolutus est. Ita Innocent., in c. Sicut, de Cohabit. cleric. et mulier.; Felin., in c. Ex litteris, de Constit., num. 18; et Covarruvias, in epitome 4 Decr., 2 part., c. 6, in princ., num. 15 et 17. Fundamentum est, quia hæc suspensio æquiparatur suspensioni latæ usque ad certum terminum; nam perinde est limitare tempus sub determinato numero dierum, aut mensium, vel sub certa aliqua conditione, quæ licet non ita determinet numerum dierum, tamen illa completa tempus intentum seu præscriptum finitur. Ut si quis suspenderetur a beneficio sub hac temporis limitatione, *quamdiu duraverit fabrica hujus templi*, non haberet quidem numerum; nihilominus tamen esset sufficienter præscriptum, ut, finita templi fabrica, ipso jure finiretur suspensio; simili ergo modo, quando suspensio propter contumaciam fertur, virtute continet hanc conditionem, seu limitationem, *Donec a contumacia recedas,* ut probatur optime ex cap. Ex litteris, de Constitut.; ergo, expleta illa conditione, finitur tempus, pro quo talis suspensio lata est; ergo cessat etiam ipso jure ipsa suspensio absque alia absolutione. Patet consequentia, tum a paritate rationis, quia in utroque casu finitur terminus suspensionis; tum etiam quia cessante causa, cessat effectus; ergo, cessante contumacia, debet cessare pœna ejus; tum denique ex dict. cap. Ex litteris, ubi quia ablata erat contumacia, mandat Pontifex, ut, qui ab actibus magisterii suspensus erat, ad eosdem admittatur, nulla facta mentione præmittendi absolutionem. Confirmatur, nam si suspensio feratur sub hac conditione, *Donec restituas,* vel simili, ut in cap. Quia sæpe, de Elect., in 6, impleta conditione, cessat suspensio sine alia absolutione; ergo idem in præsenti. Consequentia tenet ex dictis a paritate rationis. Antecedens est Glossæ in dict. cap. Quia sæpe, verb. *Donec,* et in cap. 2 de Censibus, in 6, et in cap. ult. de Offic. ordin., in 6. Et videtur probari in cap. Presbyteri, 2, quæst. 5.

Suspensionem latam ob contumaciam per absolutionem tollendam esse.

6. *Evasio. — Eluditur* — Secunda opinio est, post satisfactionem seu recessum a contumacia necessariam esse absolutionem. Ita docet expresse Innoc., in cap. Ex litteris, de Constit. Et idem supponunt auctores, qui negant auferri suspensionem absque absolutione; nam hoc maxime verum esse potest in illa, quæ est pro contumacia. Id autem negat Gloss., in cap. Si quorumdam, de Solut.; Sylvest., verb. *Suspensio,* num. 8; Ripa, c. 1 de Judic., num. 5; et ibi Decius, lect. 2, num. 8; Cardinalis, et Immola, Clement. 1 de Decimis. Fundatur autem hæc sententia primo in generali ratione propriæ censuræ, de cujus ratione esse videtur, ut cum propter contumaciam feratur, non nisi per absolutionem tolli possit, ut supra in disput. ult. de censuris ostendimus. Responderi potest hoc esse verum generatim loquendo de absolutione a jure vel ab homine, conditionata vel absoluta; tamen in hujusmodi suspensione includi semper absolutionem conditionatam

ipso jure latam, quæ statim operatur ac conditio impletur; tunc autem impletur, quando a contumacia receditur, quia illa sola erat conditio requisita. Sed contra hoc est, quia licet fortasse non repugnat absolutionem a censura hoc modo tribui, tamen quod ita semper feratur, quoties pro contumacia fertur, gratis et sine fundamento dicitur. Et si considerentur ea, quæ supra de censuris in communi diximus, disput. 8, sect. 1 et 4, multa occurrunt, propter quæ hoc non videatur verisimile.

7. *Solvuntur fundamenta prioris sententiæ.* — Præterea illa principia, in quibus fundatur contraria sententia, male ad propositum applicantur, scilicet, quod cessante causa, cessat effectus, et quod pœna pro contumacia lata non plus durare potest quam contumacia; quæ quidem si valida essent, idem de excommunicatione concluderent; et ideo facilem habent responsionem, quia contumacia est causa seu dispositio necessaria ut feratur censura, non vero ut conservetur; neque enim necessarium est, ut culpa æque diuturna sit, ac pœna, quæ pro illa imponitur. Atque eadem ratione verum non est suspensionem pro contumacia latam esse conditionatam quoad durationem suam, aut virtute includere absolutionem conditionatam ipso facto obtinendam statim ac fuerit contumacia ablata. Nam interrogo, unde habeatur, aut colligatur hæc conditio hoc sensu intellecta; aut enim ex eo, quod suspensio pro contumacia fertur; et hoc non, alias idem dicendum esset de omni propria censura : aut ex aliqua conditione particulari suspensionis, vel ex alio capite; et hoc etiam dici, vel probabili ratione explicari non potest. Præterea quod supra de censura in communi dicebam, in suspensione verum habet, quod, licet pro contumacia feratur, ad bonum commune spectare potest, ut non statim ablata contumacia ipso facto auferatur, tum ut juridice constet Ecclesiæ de satisfactione, quod attigit Innocent. supra dicens, quando dicitur, *quousque satisfaciat, possunt esse multæ dubitationes, quia unus diceret plene satisfecisse, alter negaret;* tum etiam, ut, si necesse sit, condignam pœnitentiam suæ contumaciæ simul cum absolutione quis accipiat; ergo, quamvis aliquis pro contumacia suspendatur, talis lex vel sententia non facit illum sensum conditionatum, ut, si a contumacia recesserit, absolutus maneat ipso facto, sed ut absolvendus sit.

8. *Probatur assertio per analogiam ad excommunicationem.* — *Evasio.* — Et confirmatur; nam similis sententia pro eadem causa, vel cum simili conditione in censura excommunicationis prædictum reddit sensum; cur ergo non idem dicetur de censura suspensionis? Antecedens constat ex cap. Qua fronte, de Appellat., et cap. Ex parte, 1, de Verb. significat., et aliis. Consequentia probatur, tum quia hæ censuræ sæpe æquiparantur in jure, ut in cap. 1 et in cap. Is cui, et in cap. Statutum, de Sent. excomm., in 6. Et specialiter in hoc puncto, de quo agimus, videntur æquiparari in cap. Super eo, et facit etiam cap. Venerabili, de Sent. excomm. Tum etiam, quia nullo jure cautum est, ut sententia suspensionis lata pro contumacia illum conditionatum reddat sensum potius quam excommunicatio eodem modo lata. Proprietas item verborum non magis reddit hunc sensum in una, quam in alia. Denique, quia nulla ratio assignari potest, ob quam excommunicatio pro contumacia non tollatur ipso facto ablata contumacia; tollatur autem suspensio, etiam pro contumacia lata. Respondent aliqui, esse disparem rationem, quia excommunicatio ejicit hominem ab Ecclesia, et præscindit membrum a corpore; et ideo, ut iterum ei uniatur, et in Ecclesiam recipiatur, necessaria est aliqua operatio ministrorum Ecclesiæ; sicut enim a principio nemo recipitur in Ecclesia nisi per ministerium, seu actionem aliquam ipsius Ecclesiæ, ita etiam postquam semel aliquis ejectus est ab Ecclesia, in ea non recipitur nisi per ministerium ejusdem Ecclesiæ. Quæ ratio in suspensione locum non habet, cum per eam non ejiciatur quis ab Ecclesia. Hæc vero responsio, licet apparenter excogitata sit pro materiæ capacitate, tamen ad constituendam tantam diversitatem sine ullo jure non videtur sufficiens, quia excommunicatus non illa ratione dicitur extra Ecclesiam ejici, nisi quia privatur omni communicatione membrorum, et bonorum Ecclesiæ; privatur autem per quamdam prohibitionem, qua cessante, statim excommunicatus ad Ecclesiam restituitur; ergo propter illum finem non erat necessaria actio ministri Ecclesiæ absolventis. Eo vel maxime, quod sufficere posset, receptionem seu reunionem ad Ecclesiam esse proportionatam ejectioni, seu præcisioni; sed hæc ejectio sæpe est per sententiam generalem, et conditionatam, *Si hoc feceris,* etc.; ergo similis restitutio ad Ecclesiam sufficere

posset per sententiam absolutionis generalem vel conditionatam inclusam in ipsa censura pro contumacia lata, et in illo sensu explicata, *Si satisfeceris,* vel, *si a contumacia recesseris, absolutus maneas.*

9. *Idem suadetur argumento ab excommunicatione minori sumpto.* — Præterea excommunicatio minor, prout nunc est in usu Ecclesiæ, non aufertur nisi per absolutionem, quamvis non ejiciat hominem ab Ecclesia, et idem infra ostendemus de interdicto personali lato ob contumaciam ejus, qui interdictus est, et colligi potest ex dict. cap. Qua fronte; ergo signum est necessitatem absolutionis non oriri ex illo capite, sed ex generali ratione censuræ, quæ secum affert illud gravamen, ut non nisi per absolutionem ab homine tollatur. Quin potius, si aliqua censura tollenda esset ipso jure ablata contumacia, deberet certe esse excommunicatio major; nam quia illa magis videtur pendere a contumacia, quam reliquæ, et majus nocumentum animæ affert, faciliorem viam et modum absolutionis videbatur postulare; ergo, si de excommunicatione id statutum non est, nec de suspensione est dicendum.

10. *Nullo jure statui suspensionem hanc ipso jure tolli.* — Superest tamen ut probemus, nullo jure statutum esse, suspensionem ob contumaciam prædicto modo tolli ipso jure. Hoc autem non aliter probamus, quam ostendendo, ex juribus, quæ ad hoc citantur, id non colligi; nam si præter illa essent alia, citarentur ab auctoribus contrariæ sententiæ. Primum ergo allegabatur cap. Ex litteris, de Constit., de quo in primis non constat sermonem in eo esse de suspensione; nam textus absolute loquitur de privatione communionis. Deinde ibi generatim dicitur, privatum communione ob contumaciam, si satisfactionem congruam exhibeat, recipiendum esse; non tamen ibi dicitur esse jam receptum, vel esse recipiendum absque absolutione prævia; et applicata illa regula ad propriam excommunicationem intelligenda est de media absolutione; ergo eodem modo erit intelligenda decisio illius textus, quamvis demus, pœnam illam fuisse suspensionem. Quod optime confirmatur ex dict. cap. Super eo, de Sent. excomm., ubi simul et expresse de excommunicatione, et suspensione pro contumacia latis, eodem verbo dicitur, sic ligatum, *si promittat parere, posse recipi,* scilicet, per absolutionem; nam de excommunicatione necessario ita exponendum est; ergo de suspensione, cum sub eodem verbo et tenore utraque censura comprehendatur. Aliud caput erat, 2, quæst. 5, cap. Presbyter si a plebe. Verumtamen in illo textu non est sermo de suspensione ob contumaciam, sed ob infamiam de quodam delicto, et ideo satisfactio, quæ ibi postulatur, non est quod recedatur a contumacia, sed legitima purgatio, et juramentum cum certa solemnitate, quod tale crimen commissum non fuerit. Et ideo mirum non est, quod talis suspensio ipso jure cesset, exhibita illa satisfactione, quia solum erat imposita propter infamiam, et propter scandalum populi tollendum. Deinde dico ibi non excludi beneficium absolutionis; illa enim suspensio ab homine imponenda est, ut ex textu et Glossa constat; ergo per sententiam absolvendus est. Unde Innoc. supra, textum illum pro hac secunda sententia allegat.

11. *Auctoritati negativæ juris ad idem probandum satisfit.* — Addunt præterea auctoritatem juris negativam, cum argumento ab speciali; nam de excommunicatione majori specialiter cautum est, illam non tolli per solam resipiscentiam absque absolutione, in cap. A nobis, 2, et cap. Quod in dubiis, et cap. Cum desideres, de Sent. excomm.; de suspensione autem hoc non invenimus statutum; ergo signum est illud esse speciale in excommunicatione, et ideo non esse extendendum. Maxime cum pœnæ non sint ampliandæ. Et magis videtur urgere cap. Qua fronte, in quo de excommunicatione et interdicto statuitur absolutionem de illis esse præstandam sub juratoria cautione, non obstante partis contradictione, vel appellatione; de suspensione autem nulla mentio fit. Verumtamen hæc etiam probatio efficax non est, tum quia non omnia, quæ expressius declarantur in jure de una censura, quam de aliis, sunt illi ita specialia, ut aliis non conveniant, ut per se notum videtur ex supra tractatis de censuris in communi, et ex titulo ipso de Sent. excomm.; hæc enim est frequentior, et magis usitata, et maxima censura; et ideo fit sæpius de illa sermo in jure, et in ea proprietates censuræ expressius declarantur; non tamen propterea existimandæ sunt speciales illius, nisi aliunde ex propria ejus ratione constet, quod dici non potest de hac, quam nunc inquirimus. Tum etiam, quia de suspensione non omnino hoc tacetur, sed aliquando conjungitur suspensio excommunicationi quoad effectum absolutionis, ut in

dict. cap. Super eo. Per quod etiam respondetur ad cap. Qua fronte; ibi enim de suspensione non fit sermo, quia fortasse in ordine ad illum effectum obtinendi absolutionem contradicente vel appellante alio, non est eadem ratio de suspensione, quæ est de excommunicatione vel interdicto, quia illius absolutio non est ita necessaria ad bona animæ; tamen non propterea excluditur, quin absolutio a suspensione absolute loquendo necessaria sit. Unde Covarr., in cap. Alma, part. 1, § 11, num. 5, post longam disputationem concludit cum multis Canonistis, quoad hoc non esse discrimen inter excommunicationem, et suspensionem, licet de utraque oppositum sentiat in eo casu, de quo ibi disputat, scilicet, quando fertur excommunicatio sub ea conditione, *Donec satisfeceris*. Cum autem nos supra de excommunicatione oppositum ostenderimus, idem nunc de suspensione dicere cogimur.

12. *Ratione eadem conclusio suadetur.* — *Evasio eluditur* — *Solutio alia rejicitur.* — Quod tandem confirmatur, quia alias nunquam esset necessaria absolutio a suspensione pro contumacia lata, saltem loquendo de justa absolutione, ac per se. Consequens est falsum : ergo. Sequela patet, nam vel suspensus recessit a contumacia, vel non; si recessit, jam non indiget absolutione; si non recessit, absolvendus non est, regulariter ac per se loquendo. Et ideo nihil refert, quod aliqui respondent, absolutionem posse dari, etiamsi non recedatur a contumacia, et pro eo statu esse posse necessariam; nam tunc vel non juste datur, vel certe non est danda nisi in aliquo raro et extraordinario casu, cum tamen hæc absolutio juste et frequenter necessaria existimetur. Et præterea, licet in eo casu possit dari ab eo, qui suspensionem tulit ipso jure, vel a superiore, non tamen ab inferiore, ut supra ostendi; at vero Doctores communiter affirmant, posse tolli per absolutionem ab ordinario Episcopo, si sit a jure, et non sit reservata ; ergo intelligunt posse post ablatam contumaciam ; non ergo est tunc ipso jure ablata. Rursus respondent, absolutionem simpliciter a suspensione non esse necessariam, tamen absolutionem ad cautelam sæpe esse necessariam, et hanc etiam juste posse concedi ab ordinario Prælato; sumuntque argumentum ex cap. Venerabili, de Sent. excomm., in quo de hac absolutione ad cautelam sermo est. Sed hoc non satisfacit, primo quia absolutio etiam ad cautelam non datur, nisi postquam constat, aliquem recessisse a contumacia, si illam habuit, vel saltem nunc illam non habere; non enim dicitur absolutio ad cautelam, propterea quod non æque postulet carentiam contumaciæ, ac absolutio simpliciter, sed propterea quod de censura prius contracta dubitatur, et ad majorem securitatem datur absolutio; ergo absolutio ad cautelam supponit necessitatem absolutionis simpliciter, etiam ablata contumacia; nam sicut se habet absolutio ad cautelam in casu dubio, ita absolutio simpliciter in casu certo. Deinde hoc maxime urget in foro interiori; nam, licet in exteriori possit interdum dubitari, an suspensio cessaverit, necne, tamen in interiori hoc dubium locum non habet, si revera suspensio cessat ablata contumacia ; nam in eo foro satis constat, an contumacia ablata sit, necne. At vero nihil magis est in usu, quam absolutio a suspensione in foro pœnitentiali sub illa conditione, *Si indiges*, quæ est absolutio ad cautelam; ergo signum est suspensionem hanc non tolli per solam resipiscentiam, vel satisfactionem exhibitam.

13. *Declaratur assertio.* — Tandem declaratur, quia hæc suspensio ob contumaciam interdum fertur cum reservatione; ergo supponitur esse necessariam absolutionem ejus; quia non reservatur, nisi absolutio; ergo, si hæc non esset necessaria, nihil esset, quod reservari posset; nam, ablata contumacia, et facta condigna satisfactione, tolleretur censura ipso jure. Dicetur fortasse, quando additur reservatio, tunc specialiter explicari talem suspensionem non fieri sub ea conditione, et modo, ut per solam satisfactionem auferri possit. Vel certe dicetur eam suspensionem tunc non ferri solum pro contumacia, sed etiam in pœnam delicti commissi, et ea intentione, ut propter gravitatem delicti duret talis pœna, donec per absolutionem auferatur. Sed, quanquam hæc vera sint, tamen hic optime declaratur, hanc esse quasi naturam, et conditionem hujus censuræ, quoties pro contumacia fertur, quia reservatio adjuncta non mutat naturam vel modum ejus, sed solum limitat absolvendi potestatem.

14. *An suspensio lata sub conditione, donec restituas, etc., impleta conditione ipso jure auferatur* — *Discrimen inter suspensionem ob delictum commissum, et ob contumaciam.* — Hæc igitur omnia videntur quidem satis persuadere, suspensionem hanc latam pro contumacia, quando absolute fertur, non au-

ferri ipso jure ablata contumacia, donec per absolutionem hominis tollatur. Quando vero additur illa conditio, *Donec resipiscat, satisfaciat, restituat,* vel aliquid simile, tunc res est magis dubia propter quamdam rationem superius allatam, quod talis conditio videtur præscribere terminum, pro quo duratura est suspensio. Nihilominus tamen, consequenter loquendo, videtur idem sentiendum, etiamsi suspensio sub prædicta forma feratur, quia illa eadem conditio virtute includitur in quacumque suspensione, vel censura lata ob contumaciam; et ideo sensus illius non tam est affirmativus, quam negativus, scilicet ut absolvi non possit vel debeat sic suspensus, priusquam satisfaciat; vel, si affirmative explicetur, non est sensus, quod statim sit absolutus, sed quod absolvendus sit. Unde illa conditio non limitat proprie terminum durationis suspensionis, sed terminum, pro quo non est absolutio concedenda. Et in hoc differt plurimum inter suspensionem, quæ est pure pœna ob delictum commissum, vel quæ est censura ob contumaciam; nam illa, quando præfigit terminum, non imponitur nisi pro illo tempore, pro quo censetur sufficiens, et condigna pœna; et ideo terminatur duratio ejus per se, et ipso jure, absque alia absolutione. At vero suspensio, quæ pro contumacia fertur, cum sit propria censura, simpliciter imponitur, ut duret, donec absolutione tollatur; hæc enim est pœna, quæ juxta morem Ecclesiæ proportionata et condigna pro contumacia reputata est; quanquam, quia pœna medicinalis est, auferri debeat per absolutionem, statim ac contumacia receditur juxta canonum institutionem supra declaratam.

15. *A quo possit dari absolutio a suspensione ob contumaciam lata.* — Supposita ergo necessitate absolutionis, superest dubium, a quo possit dari. In quo breviter dicendum est, in suspensione ab homine, jure ordinario absolutionem ab eo tantum dari posse, qui illam tulit, vel a superiore. In suspensione autem a jure, si reservata sit, ab auctore juris, vel a superiore, si autem non sit reservata, ab ordinario etiam tolli poterit, juxta communem sententiam tractatam in priori puncto. Quæ licet ex jure evidenter non probetur, habet nihilominus in eo fundamentum, et usu recepta est, et ideo practice est certa, quia sola consuetudo dat interdum jurisdictionem. Et ita hæc omnia certa sunt, et juxta dicta de censuris in communi intelligenda, et ad potestatem ordinariam, vel delegatam juxta ibi dicta applicanda.

SECTIO III.

Utrum præscripta sit aliqua certa forma absolvendi a suspensione.

1 *Conclusio prima. — In forma absolutionis a suspensione non oportet exprimere causam ejus. — Neque speciem suspensionis.* — Hæc res tractata est sufficienter de censuris in communi, et fere nihil hoc loco addendum occurrit. Dicendum est enim nullam certam formam verborum hic esse præscriptam, aliquam tamen necessariam esse, quæ sufficienter declaret effectum. Unde usitata forma esse solet: *Ego te absolvo a vinculo suspensionis, in quam incurristi; et restituo te ad executionem tui muneris,* vel, *Ordinis,* vel, *ad tuum beneficium.* Ita sumitur ex Sylvest., Tabien., Angelo, verb. *Absolutio;* et Anton., in tract. de Suspens.; Navar., c. 27, num. 101, et aliis; et patet, quia illa verba sunt satis apta ad significandam absolutionem ab hac censura, et communi usu consentanea. Neque alia sunt necessaria. Nam in primis non oportet exprimere causam, propter quam suspensio incursa est; nam ad indicandum effectum absolutionis, qui est tollere suspensionem, non oportet exprimere causam suspensionis; nam hoc extrinsecum est. Unde in absolutione generali, quam solemus ad cautelam dare ab omni vinculo suspensionis, nullam explicamus causam. Quando autem absolutio est alicujus suspensionis particularis, ut ad illam determinate dirigatur absolutio, sufficit intentio absolventis, quamvis in verbis non fiat determinatio per explicationem causæ. Atque eadem ratione non est necessarium exprimere speciem suspensionis, quia, si absolutio est generalis, sub genere comprehenduntur species omnes, si verba, aut saltem intentio universalis sint, ut cum dicimus, *Absolvo te a peccatis tuis,* omnia peccata in specie intelligimus; idem ergo erit, si dicatur, *Absolvo te a suspensione, quam incurristi;* nam hæc verba, etiamsi videantur indefinita, in hujusmodi locutionibus æquivalent universalibus, ut sæpe in superioribus dictum est; unde si ex generali intentione procedant, erunt sufficientia; majoris tamen claritatis gratia, si a pluribus suspensionibus datur absolutio, congruum est addere signum distributivum, *A vinculo suspensionis.*

2. *Verba usitatæ formæ, restituo te, etc.,*

non sunt de necessitate absolutionis. — *Imo nec de præcepto.* — Utile item est addere illam particulam, *quam incurristi;* nam illa sufficienter determinat genericam vocem. Quanquam neque illam addere existimo necessarium, quia in ipsa absolutione satis includitur, quod is, qui a suspensione absolvitur, illam incurrit; et ideo, quando res est dubia, additur illa conditio, *Si quam incurristi.* Tandem neque illa verba, *Restituo te,* etc., licet claritati inserviant, existimo esse necessaria, quia sine illis significatur sufficienter effectus hujus formæ, et quia is, qui absolvit, non aliter restituit quam tollendo vinculum; illo enim ablato, ex vi officii, seu beneficii, quod antea habebat is, qui absolvitur, manet habilis ad eorum usum; ergo per hanc absolutionem nulla alia restitutio fit per se, ut ita dicam, sed tantum per accidens, scilicet removendo prohibens, quæ remotio satis per verbum absolutionis significatur. Propter quam rationem illa verba, *et restituo te,* etc., videri possunt superflua, quia indicare videntur aliquem alium modum positivæ restitutionis, præter ablationem impedimenti ; non tamen reprehendo usum illorum propter Doctorum auctoritatem, et majorem explicationem legitimo sensu illius verbi, *restituo,* qui est per absolutionem suspensum restitui ad pristinum statum, in quo ante suspensionem erat. Addo vero, prædicta verba non solum non esse de necessitate formæ, verum etiam nec de necessitate præcepti ; et consuetudo non est tanta, nec tam certa, quæ judicari possit sufficiens, ut induxerit præceptum. Verba ergo substantialia sunt : *Ego te absolvo a suspensione,* vel alia similia, seu æquivalentia. Quod tamen intelligendum est juxta superius dicta de censuris in communi, ubi tractavimus, an debeant esse vocalia, vel sufficiant scripta, et quid de aliis signis dicendum sit.

De solemnitate in forma absolutionis a suspensione.

3. *Secunda conclusio.* — Secundo dicendum est, nullam certam solemnitatem esse ab Ecclesia institutam, quæ ex præcepto servanda sit in hac absolutione ferenda. Probatur, quia nullo jure extat dicta solemnitas, neque etiam in communi usu habetur Solum ait Navarrus citato loco, in hujusmodi absolutione exigendum esse jusjurandum ab eo, qui absolvitur, scilicet de satisfaciendo, aut de obediendo, citatque c. Super eo, et c. Venerabili, de Sent. excom. Tamen in priori non est sermo de sola suspensione, sed conjuncta cum excommunicatione; et ideo mirum non est, quod, per se loquendo, esset necessarium juramentum, quanquam in eo casu dispensaverit Pontifex, ut *promissio manualis* sine juramento admitteretur. In posteriori autem loco est sermo de absolutione ad cautelam, et quæ in alterius præjudicium cedere poterat; et in omni casu simili verum existimo exigendum esse juramentum, vel aliam sufficientem cautionem, maxime quando res est gravioris momenti; extra hujusmodi autem casum non erit tale juramentum necessarium.

4. *Signa ad cognoscendum quando absolutio detur ab una suspensione vel ab omnibus.* — Hic vero occurrebant quæstiones illæ, an ad hanc absolutionem necessaria sit præsentia localis, vel ferri possit in absentem, et ignorantem, et non voluntarium, vel invitum; verum hæc omnia, et similia eodem modo expedienda sunt, quo in censura in communi. Unde hic etiam oportet advertere, quod ibi tractavimus, fieri posse, ut aliquis sit suspensus pluribus suspensionibus, vel diversarum rationum, vel tantum numero diversis, ut per se notum est; ideoque posse etiam contingere, ut ab una absolvatur, et non ab alia, quia non habent inter se necessariam connexionem, ut ex dictis ibi patet, quia nulla est hic specialis ratio. Et ideo diligenter inspiciendum est, an absolutio limitetur ad unam suspensionem, vel extendatur ad omnes; limitabitur autem ad unam, primo quando in forma absolutionis explicatur causa suspensionis; nam tunc solum tollitur illa, quæ propter talem causam contracta est, et alia, quæ orta fuerit ex diversa causa, manebit. Secundo, si una sit lata ab uno judice, et alia ab alio, si unus absolvat, tollit suspensionem, quam ipse intulit, non aliam, nisi absolvat simpliciter ex facultate alterius; idemque proportionaliter est, si una sit a jure, alia ab homine. Item si una sit propter delictum, et alia propter defectum, priori ablata non tollitur posterior; nam potestatem longe diversam requirit; ut si quis ante legitimam ætatem sine dispensatione ordinatus sit, licet absolvatur a suspensione, quam propter illud delictum incurrit, non tamen manet statim habilis ad ministrandum in Ordine suscepto, donec vel ætatem impleat, vel in illo etiam defectu specialiter dispensetur; nam illa po-

tius est irregularitas quædam, de quo alias. At vero, quando potestas absolventis ad omnes suspensiones extenditur, et ab illo petitur absolutio, vel generatim ab omni suspensione, vel speciatim explicando modos et causas illarum suspensionum, tunc unica, et simplici absolutione omnes tolluntur, sive expresse addatur distributio, sive indefinite concedatur absolutio a suspensione, dummodo simpliciter et absque ulla limitatione detur, quia, cum illa absolutio sit indifferens, nihil operaretur, nisi omnes tolleret, quia non est major ratio de una, quam de alia; nisi fortasse per intentionem operantis limitaretur, quod sine dubio fieri posset; tamen, quando non constat alias de tali intentione, præsumendum est esse consentaneam verbis, et consequenter esse generalem et absolutam, sicut verba ipsa sunt, juxta communem eorum usum, ut diximus.

DISPUTATIO XXX.

DE DIFFERENTIA SUSPENSIONIS A DEPOSITIONE, ET DEGRADATIONE.

Depositionis nomen æquivocum. — Quamvis depositio et degradatio proprie censuræ non sint, ut in principio hujus materiæ diximus, tamen quia solemnes Ecclesiasticæ pœnæ sunt, et cum censuris, præsertim cum suspensione, maximam affinitatem habent, ad hujus materiæ complementum necessarium est aliquam earum mentionem facere. Atque ad id præstandum hic locus accommodatissimus visus est, ut suspensionis natura, quam hactenus absolute consideravimus, nunc per comparationem ad has pœnas exactius intelligatur. Est autem circa nomen *depositionis* advertendum, æquivocum esse, sicut et verbum *deponere,* a quo deducitur *Deponere* enim aliquando idem significat, quod rem alicui custodiendam tradere, et res sic tradita *depositum* dicitur; actio vero ipsa tradendi dicetur *depositio;* quomodo frequenter accipitur in utroque jure sub titulis de Deposito. Et inde fortasse derivatum fuit in jure ad significandam testium depositionem, seu testificationem; nam qui testimonium suum profert, quodammodo veritatem sibi cognitam fidei judicis committit. Atque sic accipitur nomen *depositio* in L. 3, C. Si minor se majorem dixerit. Alio vero modo verbum *deponere* significat idem quod auferre, aut derelinquere aliquid, quomodo inter alia dicitur quispiam deponere officium, vel imperium. Et hinc etiam nomen depositionis significat illam actionem per quam aliquis, vel deponit, vel deponitur ab officio, vel a qualibet dignitate. Et quidem, si depositio fiat ab ipsomet, qui deponitur, omnino sponte et voluntarie, non habet rationem pœnæ; si vero quis invitus ab alio deponatur, tunc depositio pœnalis est; et si versetur circa munus, vel dignitatem Ecclesiasticam, erit specialis pœna Ecclesiastica, ad quam significandam in jure canonico accommodata est hæc vox; et in hac significatione nunc de illa generatim tractamus. Nam etiam in hac acceptatione plures habet significationes, et æquivoca esse videtur, ut ex dicendis constabit. Duplex autem significatio hic necessario præmittenda est, quia interdum videtur accipi generice, ut comprehendit degradationem; nam illa etiam depositio quædam est; interdum vero magis specifice, ut significat pœnam quamdam a degradatione, et a suspensione distinctam, quæ depositio verbalis appellatur; nam degradatio, depositio realis esse censetur. Prius igitur de depositione verbali, quæ frequentius depositio vocatur; postea de reali, seu degradatione dicemus.

SECTIO I.

Quomodo suspensio a depositione differat.

1. *In quibus conveniat suspensio cum depositione. — Prima convenientia.* — Ut rationem dubitandi, atque dicendi, seu explicandi differentiam hanc melius aperiamus, oportet incipere ab his, in quibus depositio, et suspensio conveniunt; sunt enim tam multa, ut non videantur distingui, nisi tanquam species, et genus; nam depositio hæc suspensio quædam esse videtur. Conveniunt enim primo, quod utraque est Ecclesiastica pœna, ut per se notum est. Unde utrique etiam communia sunt illa omnia, quæ sunt de ratione pœnæ, nimirum, quod propter culpam proportionatam inferatur, et quod solus ille imponere eam possit, qui jurisdictionem habet in eum, cui imponitur, et similia. Et quamvis depositio talis sit pœna, quæ non habet rationem censuræ, tamen per hoc solum non videtur sufficienter distingui a suspensione generatim sumpta, sed ab aliqua tantum, quia etiam datur aliqua suspensio, quæ non habet propriam et exactam rationem censuræ, ut in superioribus visum est.

2. *Secunda convenientia. — Tertia convenientia.* — Secundo conveniunt, quia etiam depositio privat Ecclesiasticis functionibus, quod de suspensione satis ostensum est, et de depositione constat, tum ex dictis de ipsa voce, tum etiam quia in Ecclesia non dicitur quis deponi, cum privatur vel receptione sacramentorum, vel privatis actionibus, aut bonis communibus omnibus fidelibus; hujusmodi enim privationes ad excommunicationem, vel interdictum potius pertinent; depositio ergo privat aliquo munere publico, vel Ecclesiastica dignitate, cum depositio Ecclesiastica pœna sit. Unde etiam fit (quæ potest esse tertia convenientia) ut hæc etiam sit pœna propria clericorum, quod sumitur ex c. Qui semel, 50 dist., et c. 2 de Pœnis, in 6, et aliis statim citandis. Et constat ex eodem principio, scilicet, quod privet muneribus, functionibus, aut dignitatibus Ecclesiasticis, quæ sunt propriæ clericorum; quamvis enim, ut supra dicebam, depositio late sumpta dicatur de quocumque munere temporali, et sic etiam judices seculares, vel alii ministri reipublicæ dicantur a suis muneribus deponi, tamen depositio specialiter sumpta, ut est Ecclesiastica pœna, solum dicit respectum ad Ecclesiastica beneficia, vel munera; et ideo talis depositio clericorum propria est. Atque ita sentit Navarrus, c. 27, num. 151, ubi Panormitanum, Cardinal., et alios citat. Et videri etiam potest Decius in cap. At si clerici, de Judiciis, num. 5; Bernard. Diaz, in Pract., c. 153. Alio tamen modo extenditur ad religiosos, etiamsi clerici non sint, quatenus sunt personæ Ecclesiasticæ, quod etiam suspensioni commune est; sic enim Abbatissæ, et suspendi, et deponi solent.

3. *Quarta convenientia.* — Quarto conveniunt, quod sicut suspensio esse potest ab officio, et beneficio, ita etiam depositio; sumitur ex Abbate in c. Insinuatum, de Simonia, et in c. Quærelam, de Jurejurando, n. 1, ubi ait propter perjurium posse aliquem deponi ab Ordine, et beneficio; supponit ergo utramque speciem depositionis reperiri; citat c. Cum non ab homine, de Judiciis, ubi solum dicitur clericum in perjurio, aut homicidio, aut alio simili crimine deprehensum deponendum esse. At vero, in c. Si Episcopus, dist. 50, specialiter fit mentio de depositione ab officio, et in c. Si quis clericus, 81 dist., et in c. 1 de Homicid., in 6, diserte fertur depositio, *ab Ordine, officio, dignitatibus*, etc., et de utraque intelligi potest, quod Felinus in c. Ex parte, de Accusationibus, n. 4, ait, depositum a beneficio ex illius redditibus fore alendum, ne egeat, quod nos supra etiam diximus de suspensione, quæ est in pœnam delicti commissi, et non ob contumaciam. Quia vero depositio simpliciter dicta magis respicit Ordines, quam beneficia, juxta communem modum loquendi, et quia in depositione a beneficio facillime cernitur differentia, ideo eam breviter possumus expedire, et rationem hujus depositionis a beneficio declarare.

Depositio et suspensio a beneficio quomodo differant.

4. Depositio itaque et suspensio, si utraque sit a beneficio, in hoc potissimum differunt, quod suspensio non privat beneficio, sed perceptione fructuum; depositio autem privat ipso beneficio. Quod patet ex proprietate ipsius vocis, quæ hujusmodi privationem significat, ut dictum est. Unde Abbas supra, eamdem interdum vocat depositionem, interdum vero privationem beneficii. Declaratur, quia depositio hæc in primis est perpetua, et in hoc differt ab omni suspensione ad tempus certum, et ab illa, quæ indefinite fertur, quæ virtualem conditionem includit (ut dixi), ratione cujus dici potest aliquo modo temporalis, licet sub alia consideratione sit perpetua negative. A suspensione autem, quæ positive ut perpetua fertur, in hoc maxime differre videtur, quod suspensio etiam illa privat directe solum fructibus, et usu beneficii, non radice ipsa, ut sic dicam; depositio autem privat radice, nec facile poterit alia differentia cogitari; ergo depositio hæc per se primo privat beneficio ipso. Verum est tamen, quod perpetuo suspensus illo modo, eo ipso videtur beneficio privandus, quia dissonum rationi est, ut beneficium habeat, qui a percipiendis ejus fructibus perpetuo interdictus est. Quia vel habebat beneficium sine obligatione ad officium, quod est contra finem ejus, aut erit debitor officii in perpetuum, quod est etiam contra institutionem beneficii. Nihilominus tamen ex vi suspensionis, quantumvis perpetuæ, non perditur beneficium ipso jure; unde obtenta dispensatione suspensionis illud retinere poterit; per depositionem autem tollitur ipso facto, nec retinere poterit nisi per novam concessionem.

5. *Depositio an reddat inhabilem reum ad novum beneficium.* — Unde obiter expeditur

dubium, an hæc depositio dispensabilis sit. Quod attigit Panormit., in c. Post translationem, de Elect., et in c. Insinuatum, in fine, et in c. De simoniaco, de Simonia, et ibi Felinus, num. 3, et alii, qui non in genere de hac depositione, sed in particulari, ut est pœna simoniæ, vel alterius vitii tractant, quod nunc ad nos non spectat. Ut ergo in genere aliquod responsum demus, oportet prius declarare, an hæc depositio præter privationem beneficii prius possessi, reddat personam inhabilem ad illud, vel alia recipienda. Ad quod breviter dicendum est, depositionem in genere sumptam includere hanc vim, quia includit perpetuitatem positivam quodammodo majorem, quam sit in suspensione etiam perpetua, ut ex usu vocis constat, et in sequentibus latius explicabitur. Si ergo depositio fit simpliciter a beneficio, perpetuo privat omni beneficio, et consequenter ipsa manente reddit personam inhabilem ad beneficium suscipiendum. Si vero sit ab uno tantum beneficio, respectu illius servat eamdem proportionem; tamen respectu aliorum non inducit inhabilitatem, juxta dicta de suspensione, quæ hic cum proportione, et fortiori ratione possunt applicari.

6. *An depositio a beneficio sit dispensabilis.* — Jam vero ad priorem interrogationem respondeo, quantum ad privationem a beneficio, si semel facta est, non esse capacem dispensationis, quia est pœna de se perpetua, quæ simul tota fit, et licet forte postea restituatur beneficium, vel aliud detur, non est propria dispensatio, sed reparatio aut recompensatio prioris damni, quam potest alius facere, si alias persona non sit incapax beneficii. Quantum ergo ad inhabilitatem, clarum est dispensari posse a Pontifice, cum sit juris humani; difficilius autem dispensatur quam suspensio perpetua, et ideo dixi depositionem hanc moraliter esse magis perpetuam. Episcopus autem non potest in illa dispensare nisi in casibus jure concessis, propter dicta supra a fortiori de dispensatione. Unde etiam obiter notari potest, pœnam privationis beneficii sub hac voce latam non includere inhabilitatem ad iterum recipiendum illud, si detur ab illo, qui conferre potest, quia nomen privationis hoc non dicit, et vox pœnalis restringenda est; unde in hoc privationis pœna minor est, quam depositionis, respectu ejusdem beneficii. Si tamen cum privatione addatur inhabilitas, æquivalet depositioni a beneficio respective.

Suspensionis et depositionis ab officio discrimen.

7 *Depositio a jurisdictione.* — *Depositio ab Ordine in quo conveniat cum suspensione.* — *Prima convenientia.* — Depositio ab officio, et ab Ordine, et a jurisdictione esse potest, argument. cap. 2 de Pœnis, in 6. Cum est a jurisdictione, non usu tantum, sed ipso munere et dominio (ut sic dicam) jurisdictionis privat, et in hoc differt a suspensione jurisdictionis, eadem proportione qua de depositione a beneficio dictum est, nec de hac depositione plura sunt necessaria. Quæ vero est ab Ordine, in hoc convenit cum suspensione ab Ordine, quod non privat Ordine ipso; nec enim potest, cum per indelebilem characterem imprimatur; quem proinde Ecclesia auferre non potest, ut est certa et communis Theologorum doctrina in 4, dist. 25, quam etiam in 3 tomo tetigimus ad q. 63 D. Thomæ. Unde fit, etiam esse commune huic depositioni cum suspensione, ut, quamvis depositus graviter peccet exercendo actus Ordinis, nihilominus validi sint, quando jurisdictionem non requirunt (ut excludamus absolutionem sacramentalem). Itaque depositus sacerdos vere consecrat, et vere ungit, et Episcopus depositus vere ordinat, vere confirmat, si debita forma, et materia, et legitima intentione utatur, eodem prorsus modo, quo id diximus de suspensione, ex eodem principio, quod hic retinet eamdem Ordinis potestatem, a qua ex divina institutione actus habet suum valorem et efficaciam, si cætera necessaria concurrant.

8. *Secunda convenientia.* — Unde ulterius etiam convenit hæc depositio cum suspensione, quod non privat per se et ex vi sua privilegio clericali, nisi hoc in specialem pœnam expresse adjungatur, quod notavit Abbas in cap. At si clerici, § de Adulteriis, de Judiciis, num. 2, ubi Additio, Felinum et Speculatorem in eamdem sententiam citat. Colligiturque ex illo textu, ubi dicitur, clericum depositum non esse tradendum judici seculari, quia videlicet per solam depositionem non amittit privilegium fori, et ideo, nisi specialiter illo privetur propter novum delictum vel contumaciam, servandum illi est. Unde in c. Cum non ab homine, eodem titulo, clericus criminosus prius deponendus dicitur; postea, si contumax sit, excommunicandus vel anathematizandus; *si vero crescente contumacia, in profundum malorum venerit, cum*

Ecclesia non habeat aliud quod faciat, tunc tradendus est Curiæ seculari; ergo antea per solam depositionem non amiserat privilegium clericale. Quod etiam colligitur ex cap. Tua, de Pœnis, ut latius declarat ibi Abbas.

9. *Tertia convenientia.* — Denique in hoc etiam convenit depositus cum suspenso, quod sicut non privatur privilegio, ita neque onere clericali, quale est pensum diurnum horas canonicas recitandi, si sit clericus in sacris, ut docent Summistæ omnes, verb. *Degradatio,* et notavit Covarruv., lib. 3 Variarum, cap. 13, num. 8, ubi alios refert. Et ratio est, quia hæc obligatio comitatur ipsum Ordinem, etiamsi nullum beneficium aut Ecclesiasticos redditus habeat conjunctos; Ordo autem tam manet in deposito, quam in suspenso. Item a fortiori non privat depositio obligatione servandi castitatem, nec inhabilitate ad matrimonium contrahendum, ut recte notavit Abbas, in c. 1 Qui clerici vel voventes, n. 6, ex c. Dictum, 81 dist.

10. *Voce suspensionis pro depositione et e converso sæpe jura loquuntur.* — Nihilominus depositio et suspensio ab Ordine diversæ pœnæ censentur, juxta usum jurium, ut patet cap. At si clerici, de Judiciis, et cap. 2 de Pœnis, in 6, et Doctoribus his locis, et Summistis in dictis verbis. Usus autem vocum reddit obscuram rationem diversitatis. Suspensio enim sæpe vocatur depositio, ut notat Glossa, cap. Si quis Episcopus, dist. 83, et ex multis canonibus Apostolorum sumitur, et putant multi in rubrica *de Clerico excommunicato, vel deposito ministrante,* depositum appellari omnem illum, qui suspensus est, quia in textibus illius tituli sæpe fit mentio de suspensis; illi ergo etiam in titulo comprehenduntur. Unde in cap. 3 ejusdem tituli aliqua depositio vocatur perpetua, in quo significatur aliam esse non perpetuam, quæ non est aliud quam suspensio. E contrario vero depositio etiam perpetua solet appellari aliquando suspensio, ut ex Innocentio notavit Navarrus, et patet in motu Sixti V de male promotis, et sæpe alias. Nam quia omnis hæc pœna privat usu Ordinum et non ipsis Ordinibus, propter primum dici potest depositio, et propter secundum suspensio. Juxta propriam vero magisque usitatam significationem illarum vocum, depositio significat privationem perpetuam et irremissibilem, suspensio vero minime. Ita Sylvester, verb. *Degradatio;* Navarrus, cap. 17, num. 151; Abbas, in cap. Veritatis, num. 13, de Dolo et contumacia, et sumitur ex illo textu, et cap. 1, 2 et sequent., 50 distinct., cum aliis citatis. Ratio vero est, quia uterque modus pœnæ potest ab Ecclesia imponi, ut ex usu constat, quia nulla est repugnantia, et in delictis potest esse fundamentum, et potestas non deest, quia licet Ecclesia non tollat characterem, potest perpetuo prohibere usum ejus, saltem ne licite fiat, et hoc facit per depositionem, per quam privat, quantum potest, clericum, quem deponit, munere clericali, illum perpetuo removendo, quod non ita facit per suspensionem.

11 *Discrimen inter depositionem et suspensionem positive perpetuam.* — Ex his ergo satis clara est differentia inter depositionem et quamcumque suspensionem ad definitum tempus. Eademque fere versatur cum suspensione indefinite lata, quia hæc licet negative dicatur perpetua, aliquo modo est temporalis et tolli potest, ut dixi; a suspensione vero positive perpetua, et cum hoc addito lata, vix potest distingui, quia habent eosdem effectus; neutra enim privat ipso Ordine, et utraque privat usu totali (de hac enim suspensione tracto), positive perpetuo, et sine spe remissionis, juxta c. Si quis Episcopus damnatus, et c. Theugualdus, 11, quæst. 3; ergo non habent in quo differant. Atque ita certe sentiunt Panormitanus, Sylvester, et alii locis citatis; nam cum distinguunt suspensionem perpetuam a depositione, videntur loqui de suspensione, quam nos indefinitam seu negative perpetuam appellamus. Estque aliquod hujus rei indicium in c. Veritatis, de Dolo et contumacia, ubi prius ponitur absoluta suspensio, postea irremissibilis depositio. Et hoc sensu Navarrus supra ait, suspensionem perpetuam habere rationem depositionis, significans suspensionem partialem non esse depositionem, licet perpetua sit. Sed hoc pertinet ad modum loquendi, et potius depositio illa irremissibilis, de qua loquitur cap. Veritatis, partialis erat, ut notat Abbas ibi, num. 15. Cum proportione ergo videtur esse idem suspensio positive perpetua, et depositio ab Ordine. Hunc ergo sentiendi, et loquendi modum, et probabilem, et facilem esse sentio. Si quis autem dicat, hanc eamdem privationem perpetuam usus Ordinis interdum esse dispensabilem jure ordinario, et tunc vocari proprie suspensionem, interdum vero imponi ut irremissibilem sine spe dispensationis, ita ut licet Pontifex possit dare de plena potestate, regulariter tamen et quasi lege ordinaria non faciat, et tunc vocari de-

positionem. Si quis (inquam) hoc dicat, mea sententia non male sentiet, nec loquetur sine fundamento in jure, ut videre licet, 11, q. 3, per multa capita, et in cap. Veritatis, de Dolo et contumacia. Sed in hoc etiam non potest magna vis fieri, quia interdum de suspensione perpetua dicitur, ut sit sine spe dispensationis, ut patet in motu Sixti V contra male promotos, et Abbas, in dict. cap. Veritatis, notat hæc verba maxime poni ad terrorem. Et ita ipse ibi sentit hæc non differre, vel certe videtur esse tota diversitas in usu vocum, et ideo in hoc contendendum non est.

12. *Discrimen aliud inter easdem pœnas.* — Alio item modo potest suspensio perpetua a depositione distingui, vel potius duplex modus depositionis cum aliqua diversitate in re et quæ ad jurium intelligentiam conducat, et ideo explicandus etiam est. Oportet ergo advertere, quod præter depositionem realem seu degradationem, de qua sectione sequenti dicendum est, duplex depositio verbalis distingui potest; nam quædam est, quæ absolute (ut sic dicam) et per se fit, sine ordine ad aliud; alia, quæ fit in ordine ad degradationem realem; quam divisionem attigit Julius Clarus in Practica criminali, quæst. 74, n. 4; et Bernardus Diaz, in Practica criminal. can., c. 3, num. 7. Inter quas possunt multæ differentiæ assignari, tam ex modo quo fiunt, quam ex effectibus, ut ex dicendis constabit. Ad tollendas ergo verborum æquivocationes, vocemus priorem depositionem absolutam, aliam respectivam, seu illam tantum depositionem, hanc depositionem verbalem; alia vero aut non vocetur depositio, sed degradatio, aut dicatur depositio realis seu actualis. Quando ergo dicitur depositio nihil aliud esse, quam quædam suspensio positive perpetua et irremissibilis, intelligendum id est, de depositione absoluta; nam ab alia multum differt, eodem, scilicet, modo, quo ipsa depositio absoluta ab illa differt. Diversitas autem inter depositionem absolutam et respectivam potissimum est, quod una ordinatur ad degradationem, et non alia. Consistit autem moraliter hic respectus seu differentia in hoc, quod depositus tantum absolute non potest sine nova sententia degradari, et si cum eo respectu depositus est, potest statim ad executionem degradationis pertransiri. Ita colligitur ex cap. 2 de Pœnis, in 6. Præter hanc autem differentiam non habent aliam quoad effectus morales, quos inducunt, quia neutra privat privilegio clericali usque ad realem degradationem, ut etiam de respectiva depositione probant superius adducta; reliqui vero effectus omnes ab utraque fiunt.

An suspensio perpetua, aut depositio ab officio privent ipso jure beneficiis possessis, et ad futura inhabilitent.

13. *Ratio dubitandi.* — Hic vero tractandum est dubium supra remissum, an aliqua depositio verbalis vel perpetua suspensio, privet ipso facto beneficiis possessis, reddantque hominem inhabilem ad alia de novo acquirenda. Videtur enim probabiliter ostendi posse utramque id facere, sive absolute feratur, sive ab officio, sive ab omni Ordine; quod vero una potius quam alia id faciat, nulla ratione probabili ostendi potest. Declaratur, quia si habent hunc effectum, est propter perpetuitatem, quæ utrique communis est; ergo et effectus. Quod autem ex perpetuitate ille effectus nascatur, videtur esse in primis doctrina communis Canonistarum. Nam Immola in cap. Cum dilectus, de Consuet., referens Calderinum ait, suspensionem perpetuam ab officio habere vim privationis, et tunc taliter suspensum esse privatum etiam beneficio. Sic etiam Abbas in cap. Cum bonæ, de Ætat. et qualit., num. 6, referens Hostiensem ait, suspensionem ab officio non extendi ad beneficium, nisi feratur ex impedimento perpetuo. Ex quorum mente hæc conficitur ratio: beneficium datur propter officium; ergo qui perpetuo privatus est officio clericali, consequenter privatus est beneficio, quia ablato fundamento ruunt reliqua. Unde Glossa, 1, quæst. 3, in princip., verb. *Annexa* : *Qui privatur* (inquit) *officio, et beneficio privatur.* Et refert jura, quæ parum conferunt, præter ea verba cap. Eos, 81 dist.: *Sicut se justissime ab officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiastico privatos esse adjudicamus.*

14. *Quid in hoc dubio sentiendum de depositione aut suspensione perpetua jure latis.* — Nihilominus doctrina hæc limitatione indiget; distinguere ergo oportet inter hanc pœnam a jure latam et ab homine, item inter beneficium jam obtentum et obtinendum. Et dicendum in primis est, per depositionem, vel suspensionem ab ordine vel officio quantumvis perpetuam solo jure latam non amitti ipso facto beneficia jam possessa. Hoc sufficienter probamus, quia nullo jure id cautum est, neque auctores communiter id affirmant. Item quia irregularitas non habet hunc effec-

tum, ut infra ostendemus; ergo nec suspensio vel depositio perpetua solo jure lata, nam hæc irregularitati æquiparantur præsertim in perpetuitate, ex qua dicebatur nasci ille effectus. Item supra ostensum est, suspensionem ab officio non includere suspensionem a beneficio, quia nulla lege id declaratum est, neque pœna est amplianda ultra vim verborum legis, neque connexio beneficii cum officio sufficit, quia vel officium illud potest aliter suppleri vel impedimentum illud auferri, quæ omnia ad præsens, accommodari possunt, sicut ad irregularitatem, in qua latius explicabuntur.

15. *Quid de latis ab homine.* — At vero per hanc depositionem ab homine latam valde probabile est simul fieri privationem a beneficio. Hoc sentit Sylvester, verb. *Degradatio,* in princip., dum ait depositionem verbalem fieri per privationem ab officio et beneficio. Idem sentit Panormitanus, dict. c. Veritatis, num. 13, ubi ex illo textu colligendum esse dicit formam et practicam depositionis verbalis ; dicitur autem in illo textu : *Tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum, et eüm tam a Pontificali dignitate, quam ab omni officio sacerdotali privatum sine spe restitutionis aliqua diximus condemnandum.* Hoc etiam recte confirmant ea, quæ pro altera parte adducebantur, nam sine dubio is, qui perpetuo privatur officio Ecclesiastico, dignus est privari etiam beneficio; ergo maxime id fieri debet per hominis condemnationem, ut in dicto cap. Eos, 81 dist., bene indicatur. Unde etiam in irregularitate ita fit; nam licet per illam non amittantur beneficia ipso jure, tamen per sententiam judicis auferuntur, si impetrentur, vel homo condemnetur, priusquam ab irregularitate absolvatur. Ratio autem est, quia lex regulariter non ita severe punit, ut per seipsam cogat hominem statim in se exequi pœnam, maxime illam, quæ propriam ipsius hominis actionem requirit, ut seipsum beneficiis spoliare; id autem per judicem merito fit, quando talis pœna est consentanea et proportionata delicto seu statui, in quo homo ratione delicti constituitur, ut in præsenti contingit. Et quoad hoc recte procedit ratio de connexione beneficii cum officio, ut latius declarabimus in irregularitate.

16. Adverto tamen ex ibi dicendis, quod licet hæc privatio beneficiorum, in usu, seu exercitio hominis, conjuncta sit cum pœna depositionis vel suspensionis perpetuæ ab officio, nihilominus formaliter talis suspensio non includit illam privationem, sicut nec irregularitas illam includit, sed illam secum affert, per hominem tamen exequendam. Depositio autem, si vim verbi attendamus, magis videtur formaliter includere posse dictam privationem, quia vox illa magis indicat privationem totalem et (ut ita dicam) radicalem. Unde si judex solum diceret : Suspendimus eum perpetuo *ab officio et beneficio,* ex vi horum verborum non videretur eum privare ipsis beneficiis, sed fructibus tantum; secus vero erit, si dicat : *Deponimus eum ab omni officio et beneficio;* nam ex vi horum verborum videtur eum privare beneficiis, in qua re consuetudo et communis sensus verborum attendenda sunt. Nos enim hic non explicamus, quibus verbis judex aperire debeat mentem suam, nec quid faciat de facto, sed quid jure possit; quoties enim perpetuo suspendit vel deponit ab officio, potest etiam privare beneficiis; ut vero faciat, uti debet verbis, quæ sufficienter id significent. Unde constat in his sententiis ab homine latis idem dicendum esse quoad beneficia postea obtinenda, quorum acceptio facilius impeditur An vero per has pœnas ipso jure contractas fiat homo inhabilis ad obtinenda denuo beneficia, dicemus agentes de irregularitate, quoniam de his omnibus videtur esse eadem ratio.

17. *Objicitur cap. 2 de Pœnis.* — *Respondetur dict. cap. 2.* — Sed objici potest, contra dicta, cap. 2 de Pœnis, in 6, ubi in forma degradationis actualis inter alia dicitur : *Deponimus, degradamus, spoliamus et exuimus te omni Ordine, beneficio et privilegio clericali.* Ex quibus verbis colligi potest, hunc effectum privandi beneficio ita esse proprium degradationis actualis, ut non conveniat verbali; illa enim duo in illo textu distinguuntur, ut prius sit sermo de verbali, et hic effectus ei non tribuitur, sed soli reali. Et potest confirmari, nam prius dicitur *deponimus,* deinde vero, *spoliamus omni beneficio;* ergo hic effectus non fit ex vi depositionis simpliciter dictæ. Denique non efficaciori argumento colligunt inde Doctores, per depositionem verbalem non privari aliquem privilegio clericali, sed hoc esse speciale depositionis, realis scilicet, quia in ejus forma id specialiter exprimitur. Respondeo, in eo capite nec explicari effectus depositionis verbalis, nec formam verborum, per quam fieri debet, et ideo nullum posse inde firmum argumentum sumi ad proban-

dum, an habeat hunc effectum, necne. Nam licet in forma degradationis realis, mentio ejus fiat, non sequitur esse proprium illius, vel in eo distingui a depositione. Quia cum degradatio sit veluti executio quædam verbalis depositionis, quod per hanc fuit jam plene factum, per aliam significatur. Idemque dicerem ex vi illius textus de amissione privilegii clericalis, nisi ex aliis juribus constaret per solam depositionem verbalem illud non amitti. Quod vero in illo textu prius dicatur *deponimus,* et postea addatur, *spoliamus beneficiis,* frivolum argumentum est, quia ibi verbum *deponimus,* non accipitur in ea proprietate, secundum quam illi specialiter respondet depositio verbalis, de qua nunc agimus, sed prout generatim significat idem, quod privare. Unde illa quatuor verba, quæ ibi ad terrorem et exaggerationem coacervantur, quasi synonyma sunt in hac materia, scilicet : *Deponimus, degradamus, spoliamus et exuimus te omni Ordine, beneficio,* etc. Nisi quis malit dicere, per verbum *deponimus,* integre significari totam pœnam, per alia vero quasi per partes declarari illam depositionem consistere in degradatione ab Ordinibus, spoliatione a beneficiis, et ablatione privilegii clericalis. Quæ omnia consummantur quidem et quasi promulgantur in degradatione; in verbali autem depositione contenta fuerant vel formaliter, ut privatio Ordinum et beneficiorum, vel virtute, ut ablatio privilegii clericalis.

De solemnitate in depositione, quæ ad degradationem ordinatur, requisita.

18. *Discrimen primum inter depositionem absolutam et eam quæ fit in ordine ad degradationem. — Prima solemnitas.* — Quia ergo hæ depositiones in effectibus non differunt, sed in fine, quia una est pœna, in qua sistitur, alia est quasi via ad degradationem, ideo introducta fuit in jure alia differentia inter utramque; nam ad illam quæ ordinatur ad degradationem, requiritur specialis solemnitas, quæ ad aliam absolutam depositionem necessaria non est. Prior pars constat ex dict. cap. et aliis statim citandis. Posteriorem docuit Julius Clarus, in Practic. Crim., quæst. 74, referens generali consuetudine ita observari, ex Foller., in Practic. crimin. can. Idem Bern. Diaz., in Pract., cap. 3, num. 7, referens Philip. et Domin., in dict. cap. 2 de Pœnis. Et ratio reddi potest, tum quod pro hac depositione nullo jure præscripta est illa solemnitas; tum quod cessat specialis ratio propter quam in alia introducta est, scilicet, quia sic depositus statim degradandus est, et tradendus judici seculari. Denique quia cum absoluta depositio solo jure interdum feratur ipso facto, non est mirum, quod per simplicem sententiam ferri possit. Oportet autem exponere quænam solemnitas sit illa, quæ in depositione respectiva servanda est. Dicitur ergo in primis, in dict. cap. 2 de Pœnis, in 6, hanc depositionem debere fieri a proprio Episcopo. Unde in primis aliqui colligunt depositionem hanc debere fieri ab Episcopo consecrato, esseque hunc actum ex Ecclesiæ institutione ita deputatum consecrationi Episcopali, ut sine illa fieri non possit, quia est veluti actus Ordinis ejus, juxta Glossam ult. in c. Transmissam, de Elect., ibi receptam per Abbatem, et alios. Hanc vero communem sententiam intelligendam esse existimo de actuali degradatione, non de verbali depositione, etiam illa quæ ad degradationem ordinatur, quia hæc etiam nihil aliud est quam sententia quædam, unde est actus solius jurisdictionis, non Ordinis, ut latius dicam infra in materia de irregularitate. Ad depositionem ergo verbalem sufficit Episcopus jurisdictionem habens, qualis est electus et confirmatus, etiamsi consecratus non sit. Præterea cum ibi dicitur debere hanc depositionem fieri a proprio Episcopo, non excluditur, quin possit fieri ab alieno de licentia proprii, quia hæc jurisdictio, sicut aliæ, delegabilis est. Quin potius, loquendo de depositione verbali, non solum poterit delegari alteri Episcopo, sed etiam simplici clerico, v. gr., vicario Episcopi; quia cum non requiratur consecratio Episcopalis ad hunc actum, ut dictum est, neque in delegato erit necessaria, atque ita hodie dispositum est in Concil. Tridentin., sess. 13, cap. 4, de Reform. Ad degradationem vero actualem necessarius erit Episcopus; tamen hic etiam poterit esse alienus de licentia proprii, ut recte sentit Hostiens. quem Abbas sequitur. Nam sicut unus Episcopus alteri committere potest, ut suos subditos ordinet, ita etiam ut deordinet, seu degradet.

19. *Secunda solemnitas.* — Additur præterea in dict. cap. 2, quando depositio est a solis minoribus Ordinibus, solum proprium Episcopum sufficere, quando vero est ab Ordine sacro, requiri præsentiam aliorum Episcoporum in numero *a sacris canonibus præscripto.* Circa priorem autem partem addunt Glossa, et Doctores, necessarium esse, ut Epi-

scopus id faciat præsente suo clero, seu Capitulo, vel aliquibus personis, quæ ejus nomine adsint, et alioqui sententiam esse irritam, juxta cap. penult., 15, quæst. 7, et cap. 1 de Excessib. Prælat. Quod servandum est, nisi aliud teneat consuetudo, ut eadem Glossa et Doctores dicunt in dict. cap. 2. Circa alteram vero partem inquiri potest, quis sit hic numerus Episcoporum, quod tractatur ibi a Glossa et Doctoribus, et a Panormitan. et aliis in cap. Non potest, de Sentent. et re judic.; Julio Claro, in Practica Crim., lib. 5, q. 74. Et in summa dicunt, ad deponendum Episcopum requiri præsentiam duodecim Episcoporum; ad presbyterum sex; ad diaconum, vel subdiaconum tres, ex cap. Felix, cum cap. Si quis, 15, quæst. 7. In his autem hodie standum est quoad hæreticos limitationi adhibitæ in cap. 1, de Hæreticis, in 6, generatim vero definitioni Concilii Trident., sess. 13, cap. 4 de Reform., ubi statuit, Episcopum per se, vel per vicarium suum posse verbalem depositionem exequi, adhibitis Abbatibus usum mitræ et baculi ex privilegio Sedis Apostolicæ habentibus, si commode possit, vel si non possit, aliis personis gravibus, et in dignitate Ecclesiastica constitutis loco Episcoporum, et in eodem numero; quod intelligendum censeo de depositione sacerdotum et inferiorum; nam de depositione Episcoporum ibi nihil statuitur, vel quia hæc depositio Papæ reservata est, ut omnes docent, et merito, quia ipse solus est (ut ita dicam) proprius Episcopus aliorum Episcoporum; vel quia in depositione Episcopi non erat eadem ratio, tum quia rara est, ideoque necessaria non erat in ea illa moderatio; tum etiam quia propter dignitatem Episcopi non expediebat præsentiam Episcoporum in inferiorum præsentiam commutari.

20. *Ad quid requiratur horum Prælatorum præsentia in depositione. — Conclusio.* — Hinc vero inquiri potest, an hi Episcopi, vel Prælati requirantur, ut assessores ad ferendam sententiam. Sylvester enim ex Geminiano ait requiri ut judices, ita ut a singulis sint suffragia petenda, et condemnari non possit clericus nisi major pars consentiat. Idem Julius Clarus supra. Et videtur colligi ex c. 3 de Sentent. et Re judic., ubi Glossa idem notat. Idem videtur insinuari in cap. ult., 15, quæst. 7, ubi requiritur synodale judicium; et in cap. Si quis, et in cap. Felix, dicitur, ut talis causa audiatur a tot Episcopis; unde sine dubio videtur hic fuisse antiquus mos. Nunc autem juxta novum Concili Trident. jus dubitari potest, an illi assistentes habeant suffragium decisivum in tali sententia, vel solum requirantur, ut consultores, seu ad quamdam solemnitatem actus; ita enim aliquibus visum est, licet non negent illam solemnitatem esse de essentia, et omnino necessariam ad sententiæ valorem. Nihilominus tamen dicendum est, etiam nunc illos postulari ut judices assessores. Primo quia jus novum non recedit ab antiquo, nisi quantum in eo exprimitur; sed Concilium solum mutavit qualitatem seu dignitatem personarum, non modum assistendi, vel actum, quem exercere debent : ergo. Minor patet ex illis verbis : *In casibus in quibus aliorum præsentia, in numero a canonibus definito, requiritur, etiam absque illis procedere liceat, adhibitis tamen, et in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus,* etc. Solum ergo immutat Episcopos in Abbates, reliqua vero integra relinquit. Item propter hanc causam censetur nunc hæc solemnitas essentialis, quia antea erat, et Concilium in hoc nihil innovavit; ergo similiter, etc. Expendo præterea illam verborum reduplicationem : *Adhibitis, et in hoc sibi assistentibus;* nam videntur addita, ne putaretur solam præsentiam requiri, sed etiam cooperationem in judicando, ita ut sint veri assessores. Et fortasse propter hanc causam postulatur in fine capitis, ut si aliæ personæ graves fuerint adhibitæ, juris scientia commendabiles existant. Hæc ergo opinio ex vi Concilii, et generatim loquendo servanda videtur; tamen in casu hæresis servanda erit praxis, juxta cap. 1 de Hæret., in 6.

21 *Discrimen aliud inter easdem depositiones.* — Ultimo colligitur ex dictis aliud discrimen inter utramque depositionem verbalem; nam illa, quæ ad degradationem ordinatur, nunquam imponitur ipso jure, neque incurritur ipso facto, quia requirit prædictam solemnitatem, quæ non potest nisi mediante hominis sententia adhiberi, ut per se notum est. At vero depositio absoluta interdum imponitur ipso jure, ut patet ex c. 1 de Homic., in 6, et cap. 2, 50 distinct., quod etiam commune est perpetuæ suspensioni, ut ex usu constat, ut in hoc etiam appareat non distingui a simplici seu absoluta depositione. Atque hinc colligitur, licet aliquis clericus ipso jure depositus sit, non posse ad realem degradationem contra illum procedi, donec ab homine sit depositus verbaliter cum prædicta solemnitate, quia ita præscribitur in dict. cap. 2 de Pœnis.

22. Tandem ex his constat, quid utraque depositio sit, et quos effectus habeant, et quas causas, tam subjectivas quam efficientes, et quibus modis fiant; propter quæ autem peccata possint imponi, in sequenti sect. attingemus. De modo autem quo auferri possunt, nihil fere dicere oportet, quia depositio verbalis respectiva, et actualis degradatio, moraliter non possunt auferri, quia statim post illas sequitur mors; de potentia vero absoluta Pontificis auferri potest per dispensationem; et in aliquo raro casu posset expedire, ut attingam sect. sequent. Alia vero simplex depositio, seu perpetua suspensio, aliquando ex gravi causa possunt auferri per dispensationem, quæ soli Pontifici Summo reservata est, Abbas in cap. Cum in te, de Re judic., num. 10. Et a fortiori patet ex dictis disputatione præcedenti.

SECTIO II.

Quomodo degradatio a suspensione, et depositione differat.

1 Degradationis vox propria est juris Pontificii, in jure namque civili non est usitata, nec latina est; introducta vero est ad significandam pœnam quamdam privativam clericorum, quando suis Ordinibus, quantum per Ecclesiam fieri potest, privantur. Sunt enim Ordines veluti gradus quidam personarum Ecclesiasticarum; et ideo earum deordinatio (ut sic dicam) degradatio appellata est; alii vero regradationem vocant, quasi retrogradationem; prior autem vox magis usitata est, et aptior ad privationem significandam. Quoniam vero hæc privatio per verbalem, et actualem depositionem fieri solet, utraque etiam degradatio dici solet, ut patet ex cap. 2 de Pœnis, in 6. Imo et depositio simplex seu absoluta, degradatio vocatur in cap. Tuæ, de Pœnis, ut ibi notat Abbas, et in cap. 1 Ne clerici vel voventes, et in textu satis constat. Nunc autem ut simplices terminos habeamus, quibus uti possimus, degradationem appellamus solam ipsam realem depositionem clerici, eamque comparamus prius cum depositione verbali, quæ ad illam ordinatur; ita enim declarabitur quid illa sit, et inde facile constabit, quantum ab omni alia depositione, vel suspensione distinguatur.

2. *In quibus conveniat degradatio cum depositione.* — Comparantur ergo depositio hæc et degradatio, sicut sententia, et sententiæ executio, ut constat ex dict. cap. 2 de Pœnis, in 6; nam per verbalem depositionem profertur sententia, per degradationem mandatur executioni, quoad aliquas actiones, vel effectus, qui per ipsammet sententiam absque hominis actione perfici non possunt. Quo fit, ut degradatio quodammodo includat vel supponat omnia, quæ depositio, addat vero nonnulla. Et ob priorem rationem multa habet cum illa communia. Nam etiam hæc est Ecclesiastica pœna privans Ecclesiasticis functionibus, et ideo clericorum propria; imo in hoc (ut sic dicam) est maxime propria quod degradatio hæc primo dicit respectum ad Ecclesiasticos Ordines, et illorum privatio est per se ac primario, consequenter vero est privatio beneficiorum, aut aliorum Ecclesiasticorum officiorum, seu ministeriorum, ut constat ex ipsius vocis explicatione, et usu, et ex dict. cap. 2 de Pœnis, in 6. Deinde non privat charactere clericali, et consequenter non impedit, quin actus solius Ordinis a degradato facti validi sint, licet ipse peccet faciendo, ut docent Theologi omnes citati in præcedente puncto, et in 3 tomo latius, agendo de ministris sacramentorum in communi, et de Eucharistia in particulari. Denique hinc etiam degradationi convenit, ut non privet illis oneribus, quæ propria sunt, seu ex ordinatione Ecclesiæ consequuntur characterem Ordinis, præsertim sacri, ut sunt obligatio ad servandam castitatem, cum inhabilitate ad matrimonium contrahendum, et obligatio ad horas canonicas recitandas; hoc enim probant, quæ in simili de depositione diximus. Cum enim hæ sint pœnæ, non imponuntur ad tollenda onera, sed ad implenda gravamina, et honores tollendos. Denique degradatio etiam perpetua pœna est, non minus, imo quodammodo magis quam depositio; quamvis enim utraque possit per Summum Pontificem dispensari, ut diximus, difficilius tamen degradatio, tum propter majorem infamiam, tum propter plures effectus ejus.

3. *In quibus conveniat degradatio cum depositione quæ ad illam ordinatur. — Ob quæ crimina possint hæ pœnæ imponi.* — Atque hæc fere omnia communia sunt degradationi etiam cum quacumque depositione, et suspensione perpetua, ut ex dictis satis constat. Ulterius vero conveniunt specialiter degradatio, et depositio verbalis, quæ ad illam ordinatur, quod neutra fertur a jure ipso facto incurrenda, sed per hominis sententiam semper imponuntur, ut ex dictis satis patet. Rursus pro eisdem criminibus imponuntur, quia ve-

luti unam integram pœnam complent, sicut sententia et executio idem crimen respiciunt. Rarius vero ferendæ sunt, quam simplex depositio, quia cum illa sit longe gravior pœna, propter graviora crimen, et extraordinaria ferenda est. Statim vero occurrebat explicandum, propter quæ peccata possit depositio aut degradatio ferri. Quod late tractant Angel., Sylvest., et alii, verb. *Degradatio*, et Canonistæ locis citatis. Breviter vero dicendum est, depositionem omnem ferri in primis posse in casibus a jure expressis, et non in aliis, nisi pro magnis sceleribus, juxta cap. Tuæ, de Pœnis. Quæ autem sint hæc gravia crimina, nulla certa regula præscribitur. Dicunt vero Innocentius, et alii, illa crimina, quæ in jure civili habent impositam pœnam mortis, censeri magna in clericis, atque adeo sufficientia ad pœnam depositionis. Abbas vero, et alii concludunt hoc esse relinquendum judicis arbitrio. De quo videri possunt quæ notat Bern. Diaz de Lugo, in Pract. Crim., cap. 135 et 136.

4. *Tres casus in quibus clericus degradatur, et brachio sæculari traditur.* — *Primus.* — At vero degradatio cum sua depositione solum videtur posse fieri in casibus, in quibus post degradationem clericus traditur brachio sæculari, juxta cap. 2 de Pœnis, in 6, et cap. Novimus, de Verb. signif. Qui autem sint illi casus, magis pertinet scire ad Prælatos, et judices Ecclesiasticos fori contentiosi, quam ad confessores. Solent autem tres præcipue casus numerari ex Glossa in cap. Ad abolendam, de Hæret., scilicet, crimen hæresis, ex dict. cap. Ad abolendam, quod maxime procedit in hæretico relapso, et incorrigibili. Item in crimine falsi, id est, falsificandi litteras Apostolicas, ex cap. Ad falsariorum, de Crimine falsi; quanquam interdum Summus Pontifex eam pœnam moderetur, ut c. Novimus, § ult., de Verb. signif. Tertius casus assignari solet calumnia et contumelia gravis proprio Episcopo illata, ex cap. Si quis sacerdotum, 11, quæst. 1 Quæ tamen Doctores moderantur, ut intelligatur, si ille incorrigibilis sit. Et ideo alii non numerant hunc tertium casum de incorrigibilitate in aliquo speciali crimine, sed absolute de incorrigibilitate, nimirum, in quolibet crimine atroci, et scandaloso. De qua re plura videri possunt in Abbate, cap. At si clerici, de Judic., num. 37, et seq., in cap. Novimus, de Verb. signific., et aliis Doctoribus, eisdem locis, quæ fere in summam redigit Sylvest., verb. *Degradatio*, quæst. 3, 4; et latius Julius Clarus, lib. 5, § ult., quæst. 36, num. 33 et 34; Bern. Diaz, et ibi Salzedo, in Pract., cap. 130 et 140.

5. *Alius degradationis effectus, communis depositionis.* — Præter hæc maxime convenit degradationi, quod hominem reddit infamem, quod quidem quasi per antonomasiam illi tribuitur, tamen simpliciter commune est omni depositioni, et suspensioni perpetuæ proprie sumptæ, ut sumitur ex Abb. in cap. Cum te, de Re judic., num. 10. Probatur ex duplici principio, quod Adrian. P ponit in cap. Omnes vero, 6, quæst. 1 Unum est : *Omnes, qui culpis exigentibus ad sacerdotium provehi non possunt, infames sunt*; constat enim degradatum, seu depositum culpis exigentibus, ad sacerdotium provehi non posse; nam qui propter suas culpas dignus est, ut a sacerdotio dejiciatur, a fortiori propter easdem est dignus, ne ad sacerdotium provehatur Unde, qui deponitur ab inferioribus Ordinibus, non potest ad superiores Ordines promoveri, ex vi talis depositionis, ut a fortiori constat ex dictis in simili de suspensione; ergo manet infamis ex vi talis depositionis; et hæc dicitur propria infamia canonica. Aliud principium est, *omnes illos esse infames in Ecclesiastico foro, quos leges civiles infames esse declarant*. Contrahitur autem infamia jure civili, quoties aliquis de gravissimo delicto per sententiam declaratur, et aliquando ex ipso genere pœnæ quod infame est, juxta l. Decuriones, cap. Ex quibus caus. infam. irrog., et cap. Infames, § Porro, 3, quæst. 7, et sumitur ex l. 1, ff. de Iis, quæ notantur infamia. At vero qui deponitur vel degradatur, publica sententia declaratur facinorosus de aliquo publico et gravissimo crimine. Ipsum etiam genus pœnæ infame est, ut a simili declaratur optime ex legibus civilibus, juxta quas miles efficitur infamis cum exautorizatur, eique insignia militaria detrahuntur, juxta l. 2, § Ignominia, ff. de Iis quæ notantur infamia, nam per quamdam analogiam ad illam exautorizationem, degradationem actualem declaravit Pontifex in dict. cap. 2 de Pœnis, in 6. Unde sine dubio major infamia creatur ex actuali degradatione, quam ex sola verbali, et ex hac major, quam ex simplici depositione. Nihilominus tamen omnis depositio infamem reddit propter causas dictas.

Discrimina inter degradationem et depositionem.

6. *Prima ex solemnitate.* — Differt autem actualis degradatio a depositione qualibet in solemnitate. Nam licet illam specialem solemnitatem non requirat, quam ejus verbalis depositio, aliam tamen propriam postulat. Priorem partem docent Angelus et Sylvester, verb. *Degradatio,* cum Panormitano in cap. Qualiter, 2, de Accusationibus, et in cap. 3 de Sentent. et de re judic., num. 10, ubi idem tenet Felinus, num. 6; Geminian., dicto cap. 2 de Pœnis, in 6; Bernardus Diaz, in Pract. Crimin., c. 3, num. 7. Et est communis sententia Juristarum. Quia in dicto cap. 2 solum dicitur, ut degradandus actualiter ad præsentiam Episcopi adducatur, et quod Episcopus suum munus exequatur; ergo non requirit præsentiam aliorum Episcoporum, aut dignitatum, etc., sed prolata sententia coram ipsis, postea solus Episcopus potest publice actualem degradationem complere. Itaque habet usus. Et juxta hæc intelligenda sunt c. 1 de Hæret., in 6, et Concil. Trident., sess. 13, cap. 4 de Reform., cum dicunt, ad degradationem requiri certum numerum Episcoporum, quorum loco alii substituuntur. Loquuntur autem de degradatione ratione verbalis depositionis, quæ illam præcedit, et ad illam proxime ordinatur; loquuntur enim secundum antiquiora jura, ex quibus hoc constat. Posterior item pars constat ex eodem cap. 2 de Pœnis, in 6, ubi specialis solemnitas degradationis describitur sufficienter, nimirum quod degradandus indutus sacris vestibus, et portans instrumenta sacra, id est, vasa, aut librum, seu ea, quæ pertinent ad illum Ordinem, a quo degradatur, ad Episcopi præsentiam adducatur, et ab eo publice illis exuatur, ac tandem radatur, vel tondeatur caput illius, cum aliqua forma et tenore verborum, quæ effectum hujus degradationis declarant. Per quam cæremoniam quoad privationem Ordinis, aut beneficiorum, nihil de novo fit, nam per prolationem sententiæ depositionis erat jam factum, sed illud ipsum quasi solemniter promulgatur, et repræsentatur ad majorem ignominiam et terrorem, et ut persona illa veluti disponatur ad ultimum effectum, quem addit hæc pœna ultra depositionem verbalem. Unde quod Abbas dixit in cap. Inquisitionis, de Accus., num. 6, nullam esse differentiam realem inter degradationem et privationem officii et beneficii, non est absolute verum, sed solum quoad illum effectum; nam simpliciter multum differunt, ut merito dixit Innocentius, quem sine causa ipse impugnat, ut ex dictis patet, et amplius ex dicendis.

7. *Secunda differentia.* — *Sylvester rejicitur.* — *Depositus etiam incorrigibilis non amittit privilegium canonis.* — *Sylvester improbatur.* — Secundo ergo principaliter differunt, quod hæc degradatio privat privilegio clericali, quod non facit sola depositio. Unde immerito Sylvester, verb. *Degradatio,* in princ., proponens quasi verborum formam, per quam depositio verbalis fit, ponit hanc : *Degradamus te privantes officio et beneficio, et privilegio clericali.* Hoc enim postremum non pertinet ad sententiam depositionis ut sic; neque est proferendum usque ad actualem degradationem. Ita colligunt omnes ex dicto cap. 2 de Pœnis, in 6, ubi in ablatione ultimi vestimenti ita dicitur esse proferendum : *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, Filii, et Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, et exuimus te omni Ordine, beneficio, ac privilegio clericali.* Quia ergo illa forma vera et efficax est, hunc effectum sine dubio habet hæc pœna, et quia hic effectus ultimus assignatur ut illi proprius, depositioni non convenit, ideoque per illum optime ab illa distinguitur Unde fit, ut percutiens degradatum clericum, non incurrat censuram canonis *Si quis suadente,* quod secus est, si depositum tantum percutiat. Ita tenet Glossa in dicto cap. 2, quam omnes sequuntur, ex illo principio, quod ille privatus est privilegio clericali, non vero hic. At vero Sylvester, num. 8, limitationem addit, nisi post verbalem depositionem sequatur incorrigibilitas, nam tunc etiam amittere putat privilegium, absque alia declaratione Ecclesiastici judicis, juxta cap. Cum non ab homine, de Judiciis, citatque Abbatem, in cap. Ad abolendam, de Hæretic. Sed neque Abbas hoc dicit; neque ex dicto cap. Cum non ab homine, colligitur, sed potius contrarium; nam juxta illud, clericus depositus, et incorrigibilis prius excommunicandus est; et si adhuc sit pertinax, potestati seculari tradendus. Non ergo amittit ipso facto privilegium propter incorrigibilitatem, donec per judicem Ecclesiasticum illo privetur, quod regulariter non fit, nisi per realem degradationem. Et confirmatur, nam incorrigibilitas non habet certum terminum, nec consistit in uno actu, vel contumacia, sed habet latitu-

dinem; pendet ergo ex arbitrio judicis definire, quando aliquis propter illam dignus est privari privilegio Ecclesiastico; non est ergo hoc committendum vulgi opinioni, imo nec judicio secularis judicis, sed Ecclesiastici; ergo donec per sententiam ejus privetur clericus tali privilegio, non potest ab aliis privari; ergo incurrent in canonem *Si quis suadente,* si illum percutiant. Nec sufficiet sententia declaratoria incorrigibilitatis (ut sic dicam), quia nullum est jus, quod imponat hanc pœnam ipso facto, etiam post declarationem illam; requiritur ergo sententia condemnatoria.

8. *Depositus non privatur privilegio fori, secus degradatus.* — Atque idem dicendum est de privatione privilegii fori; nam ante degradationem actualem non potest judex secularis procedere contra hujusmodi clericum etiam depositum. Quod adeo verum censeo, ut, licet depositio verbalis facta sit in ordine ad actualem, donec ipsa actualis executioni mandetur, et proferatur ultima verborum forma supra citata, non possit secularis judex talem personam apprehendere, aut judicare, quia nondum privatus est privilegio clericali, ut ex dicto cap. 2 colligitur, adjunctis aliis, ex quibus constat, depositum verbaliter tantum adhuc esse de Ecclesiastico foro, et a seculari exemptum. Et ideo Ecclesia nunquam consuevit tradere clericum reum brachio seculari usque ad actualem degradationem ejus; neque secundum jus ordinarium existimo aliter fieri posse, quamvis ob necessitatem urgentem possit aliquando aliter fieri, præsertim interveniente Summi Pontificis auctoritate. At vero post degradationem actualem, cum degradatus privilegio clericali privetur, statim efficitur fori sæcularis, veluti necessaria consecutione, quia non debet relinqui nullius fori, et sui juris, et quia per privilegium clericale exemptus fuit a seculari foro, ideo, ablato privilegio, statim revertitur ad antiquum forum. Atque ita et judex secularis potest statim de causa illius cognoscere, et Ecclesia consuevit clericos criminosos, ac rebelles jam degradatos tradere secularibus judicibus. In quo debet observare Ecclesiasticus Prælatus, ut cum (finita degradatione) seculari judici pronunciavit, ut in suum forum recipiat degradatum, *efficaciter pro eo intercedat, ut citra mortis periculum sententiam circa eum moderetur.* Hæc enim fere verba sunt Innocentii III, in cap. Novimus, de Verbor. significat., ex quo textu multa ex dictis sumuntur.

9. *Descriptiones depositionis verbalis et degradationis.* — Atque ex his tandem colligere licet, descriptiones degradationis, et depositionis ad illam ordinatæ; nam de altera, quæ suspensio perpetua est, jam satis constat ex dictis de suspensione. Depositio ergo verbalis est privatio perpetua clericalis muneris per canonicam sententiam cum debita solemnitate prolata. Degradatio autem est perpetua privatio clericalis muneris, et privilegii, effecta post similem sententiam, adjuncta reali actione, et cæremonia per canones instituta. In quibus descriptionibus non ponimus censuram loco generis, ut multi faciunt, quia non putamus has esse censuras, cum non sint medicinales pœnæ, sed vindicativæ tantum. Posset tamen loco generis poni nomen pœnæ; satis tamen ex se notum est, privationem illam esse pœnalem, seu in pœnam impositam. Deinde satis etiam ex dictis declaratæ relinquuntur omnes causæ, et effectus degradationis; nam quoad causam efficientem habet eamdem, quam depositio. Solumque oportet advertere, quod Concilium Tridentinum declaravit, depositionem verbalem posse fieri ab Episcopo per se vel per vicarium suum; realem vero solum per seipsum. In causa vero subjectiva convenit hæc degradatio cum depositione et suspensione, ut dictum est. De materia vero circa quam, seu fine, propter quem privatio hæc fit, et de forma et modo ferendi illam, satis etiam est dictum. Quod vero spectat ad effectus, iidem sunt effectus degradationis, qui depositionis, addita privatione clericalis privilegii, cum majori quadam infamia, ac dedecore, ex qua privatione tanquam ex causa per accidens removente prohibens, sequi solet seculare judicium circa talem personam, et pœnæ, quæ per illud imponuntur; illi tamen non possunt dici effectus degradationis, nisi valde remote, et per accidens.

10. *De ablatione seu remissione pœnæ degradationis.* — De hujus autem pœnæ solutione, et remissione, aut de causis, per quas fieri possit, nihil dicere oportet, quia per se repugnat institutioni, et quasi naturæ talis pœnæ, cum perpetua sit. Ideoque jure ordinario a nemine tolli potest; Summus vero Pontifex per potestatem absolutam poterit illam auferre; raro tamen, vel nunquam id facit. Imo juxta præsentem Ecclesiæ consuetudinem non datur huic remissioni locus; nullus enim degradatur, nisi brachio seculari statim tradatur, a quo pœna mortis mulcta-

tur. Olim vero frequenter videtur fuisse usus hujus degradationis; et ideo aliquando dabatur locus restitutioni, quando scilicet postea constabat, degradationem fuisse injuste factam; et tunc restitutio ad pristinum Ordinem futura erat non tantum verbalis, sed etiam realis, per exteriorem traditionem rerum, seu instrumentorum et vestium, quæ in unoquoque Ordine tradi solent. Ita enim statuitur in Concil. Tolet. IV, c. 27, et refertur in c. Episcopus, 11, q. 3. Nunc autem, ut dixi, hoc locum non habet, quia post degradationem statim sequitur mors. Tamen si contingeret post degradationem constare de falso testimonio, sicut esset mors suspendenda, ita post declarationem nullitatis prioris sententiæ pristinus gradus esset restituendus, dictaque forma servanda esset. Idemque esset, si Pontifex de absoluta potestate alicui jam degradato pœnam mortis remitteret, eumque vellet ad pristinum statum restituere propter magnam fidei, aut contritionis ostensionem, verbi gratia, et spem alicujus magni fructus; quamvis etiam posset tunc Pontifex si vellet, in prædicta forma restitutionis dispensare, cum non sit de substantia Ordinis, ut per se constat.

DISPUTATIO XXXI.

DE SUSPENSIONIBUS IN PARTICULARI, QUÆ IPSO JURE LATÆ SUNT.

Hactenus explicuimus generalem doctrinam de suspensione; superest, ut sicut de excommunicatione fecimus, ita hic suspensiones omnes, quæ ipso jure latæ sunt, explicemus. De suspensionibus autem, quæ ab homine feruntur, nihil dicendum occurrit, quia nihil addunt speciale, quod certum sit, et sub scientiam cadat, præter ea, quæ omnibus suspensionibus generalia sunt. Neque etiam in eis, prout sunt in usu, aliquid occurrit, quod speciali declaratione indigeat. Circa suspensiones autem a jure latas advertendum est, quasdam esse communes omnibus clericis, ut sic; alias vero quorumdam clericorum proprias, ut Episcoporum, vel sacerdotum secularium, vel regularium. Rursus quæ communes sunt omnibus, quædam in ipsa ordinatione contrahuntur, aliæ post ordinationem. De quibus sigillatim dicendum est.

SECTIO I.

Quibus modis, seu propter quas causas clericus suspensus maneat in ordinatione sua.

1 *Principium generale.* — Supponendum est in hac materia, verum habere principium illud in irregularitate tritum, suspensionem nunquam incurri ipso facto, nisi in casibus a jure expressis. Cujus ratio est evidens, quia hæc pœna non incurritur ipso facto ex natura rei tantum, ut per se notum est; neque ex vi sententiæ ab homine latæ, ut nunc supponimus; ergo debet esse virtute alicujus juris positivi; ergo oportet, ut in ipso jure satis sit expressa talis pœna; alioqui si res sit dubia, erit in mitiorem partem interpretanda, juxta communem regulam legis pœnalis.

Prima suspensio in Ordinum susceptione contracta.

2. Hoc supposito varii casus recenseri solent, in quibus clericus suspensus manet, eo quod non recte Ordines suscipiat. Primus est de illo, qui Ordines suscipit ab eo Episcopo, qui non potest licite illos dare, eo quod jam Episcopatui renunciavit. Quæ colligitur ex cap. 1 de Ordinat. ab Episcopo qui renunciavit Episcopatui; ubi non simpliciter, sed cum variis distinctionibus et limitationibus loquitur Pontifex. Primo ergo distinguit de Episcopo, qui renunciavit loco tantum, vel qui renunciavit etiam dignitati. Dicitur autem renunciare loco, qui Episcopatum dimittit, quod est officium, seu potestatem jurisdictionis omittere; dignitati autem renunciare dicitur, qui quantum est in se, etiam potestatem Ordinis Episcopalis dimittit, vel potius ejus usu se privat; supponitque Pontifex posse Episcopum etiam hoc modo renunciare Episcopatui, et post factam renunciationem, et acceptatam ejusdem Pontificis Summi auctoritate (hoc enim necessarium est), non posse Episcopum licite proprios actus Episcopalis Ordinis exercere; hanc enim vim habet acceptata renunciatio. Dixi autem non posse licite, quia valide potest; nam character est indelebilis, in quo consistit potestas Ordinis, quæ ad valorem actus sufficit, qui ex jurisdictione non pendet; quanquam ut recte fiat, debeat secundum jus fieri.

3. *An ordinatus ab Episcopo, qui tantum loco renunciavit, sine proprii licentia, sit sus-*

pensus. — De priori ergo membro hujus distinctionis ait Pontifex, ordinatum ab Episcopo, qui tantum loco renunciavit, nullam suspensionem incurrere, quia talis Episcopus rogatus ab alio recte potest Ordines conferre, et ideo alter licite recipit Ordines, et usum eorum. Non declarat autem ibi Pontifex, quid dicendum sit, si talis Episcopus Ordines conferat non rogatus ab alio, sed usurpando jurisdictionem, cui renunciavit. Et ideo multi intelligunt ibi tacite, seu a contrario sensu dici, ordinatum in eo casu manere suspensum, quia illam conditionem videtur Pontifex ponere, ut necessariam ad non incurrendam illam suspensionem. Sed certe si talis suspensio tunc incurritur, non est ex hoc speciali capite, sed quatenus redundat in aliud generalius, scilicet, de ordinato ab Episcopo non suo, de quo infra dicemus. Et ideo fortasse melius dicitur, casum illum merito ibi omissum esse, quia non spectat specialiter ad Episcopum, qui renunciavit Episcopatui, sed communis est omnibus Episcopis usurpantibus jurisdictionem in ministerio ordinandi alios, de quibus postea dicemus, et de ordinatis ab eis, an habeant suspensionem ipso jure impositam.

4. *Episcopus, qui renunciavit loco, et dignitati, potest conferre minores Ordines. — Quid de ordinato ab Abbate, qui renunciavit.* — In altero membro subdistinguit Pontifex; nam vel Ordines collati sunt minores, vel sacri; item vel suscipiuntur ignoranter, vel scienter a tali Episcopo. Est ergo secunda assertio Pontificis, si quis suscipiat Ordines minores a tali Episcopo, nullam suspensionem incurrit. Et reddit rationem, quia Ordines minores etiam a non Episcopo conferri solent; et ideo ex eo, quod aliquis renunciavit Episcopatui, non statim censetur renunciasse huic actui conferendi minores Ordines. Est autem circa litteram hujus textus advertendum, in eo fieri mentionem minorum Ordinum sub hac voce, *usque ad subdiaconatum;* et ideo videtur ex vi illius textus dubium relinqui, an sub hoc membro subdiaconus comprehendatur. Certum tamen est, particulam *usque,* exclusive sumendam esse, ut ibi Glossa, Panormitanus et alii notant, quia subdiaconatus sacer Ordo est, de quo alibi. Sed ratio difficultatem nonnullam habet, nam licet Episcopus, ut Abbas, possit interdum conferre hos Ordines ex privilegio speciali, et concessione Summi Pontificis; tamen ille, qui solam habet dignitatem Episcopalem, ex illius tantum nomine, et titulo potest hujusmodi Ordines conferre; ergo qui renunciavit dignitati Episcopali, jam non potest minores Ordines conferre. Probatur consequentia, quia dignitas Episcopalis unica est, et quasi indivisibilis; renunciatio etiam, quæ de illa fit, absoluta est, et totalis; ergo ex vi illius jam nihil poterit talis Episcopus operari; remoto autem hoc titulo, in eo non manet alius, ut possit tanquam non Episcopus Ordines minores conferre : ergo. Respondetur, hæc pendere ex jure positivo, quia Summus Pontifex declarat, quomodo hujusmodi renunciationem acceptet et intelligat; declarat autem solum fieri, et acceptari quoad illos actus ita proprios dignitatis Episcopalis, ut per simplicem sacerdotem nullo modo exerceri possint. Et videtur Summus Pontifex voluisse statuere, ut Episcopi nunquam ita renuncient Episcopatui, quin eis liceant ea, quæ per inferiores dignitates, Abbates, vel similes exerceri possint, quia hoc videtur spectare ad decentiam Ordinis Episcopalis, qui semper inest personæ, quantumvis ipsa dignitati renunciet. Existimo autem hoc ita esse verum stando in jure communi, ut tamen si expresse Episcopus renunciet dignitati etiam quoad actum conferendi minores Ordines, et Summus Pontifex facultatem concedat ad renunciationem ita faciendam, et eodem modo illam acceptet, tunc non liceat ei illos Ordines conferre, quia tunc ex speciali modo, et concessione Pontificis, non minus renunciatur dignitas Episcopalis quoad minores, quam quoad majores Ordines. Sicut si Abbas hanc facultatem habens conferendi Ordines minores, renunciasset suæ dignitati, et privilegio, jam non posset tales Ordines licite conferre. Hinc vero statim pullulat quæstio, an recipiens minores Ordines ab hujusmodi Abbate, qui suæ dignitati renunciavit, maneat suspensus, ad quam, si paritatem rationis attendamus, affirmative respondendum videtur. Tamen quia nunquam probo hunc modum extendendi legem pœnalem, et quia de hac renunciatione quoad hos Ordines nihil in jure invenio, non censeo suspensionem hanc ad casum illum esse extendendam.

5. *Episcopus, qui loco, et dignitati renunciavit, non potest licite non rogatus minores Ordines conferre.* — Denique circa hanc partem adverto, Summum Pontificem non addidisse in illa eam limitationem, quam posuit in primo membro, scilicet, si talis Episcopus rogatus ab alio minores Ordines conferat; non

quidem, quia illa non sit æque necessaria in hoc secundo membro sicut in primo, ut talis ordinatio licite fiat, quandoquidem jurisdictio, vel licentia proprii Episcopi necessaria est ad quoslibet Ordines, etiam minores, conferendos, vel recipiendos; constat autem eum, qui renunciavit Episcopatui quoad dignitatem, a fortiori renunciasse quoad locum, ideoque jurisdictionem non retinere; indiget ergo facultate proprii Episcopi, ut ordinatio licite fiat. Sed omisit Pontifex illam declarationem propter rationem supra tactam, scilicet, quia ad illum titulum non spectabat; nam si ex ullo alio capite ordinatio peccaminose fiat, et inde contrahatur aliqua censura, illa non provenit ex eo, quod ordinans renunciaverat Episcopatui etiam quoad dignitatem, de qua re ibi agebatur; sed quia sine debita jurisdictione actum Pontificalem exercuit.

6. *Suscipiens sacros Ordines ab Episcopo, qui loco, et dignitati renunciavit, quam pœnam incurrat.* — Tertio loco addit Summus Pontifex, eum, qui suscipit Ordinem sacrum ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, quoad dignitatem, non habiturum executionem officii; et indicat hoc ita esse, sive scienter, sive ignoranter Ordines susceperit, tamen diverso modo; nam si scienter, absolute dicitur carere executione Ordinis tanquam indignus, ita ut solus Pontifex Summus possit cum illo dispensare, ut sequentia indicant; nam de altero membro subjungitur : *Si ignoranter id factum sit, poterit, nisi crassa, et supina fuerit ignorantia, discretus Pontifex dispensare,* id est, ordinarius Episcopus; nam Summus Pontifex in quolibet casu potest dispensare. Circa quem textum oportet in primis exponere, qualis sit hæc pœna in illo imposita, scilicet, an irregularitas sit, vel suspensio; quod utile erit fere ad omnia alia, quæ de suspensionibus juris dicemus. Solum autem potest esse dubium inter illa duo, quia executio officii non tollitur nisi per alteram ex his pœnis, quando non intercedit excommunicatio, et ita tollitur ipso jure, ut dispensabilis sit, ut depositionem, et degradationem excludamus. Videtur ergo potius ibi ferri irregularitas, quam suspensio; primo propter illa verba : *Quia indignum se fecit, executionem officii non habebit*, quæ videntur significare omnimodam privationem, quæ proprie fit per irregularitatem, non per suspensionem; unde suspensus non videtur carere executione officii, sed solum detineri, ne illam exerceat, quamvis illam habeat. Unde in cap. Inquisitionis, de Accusat., per illa verba irregularitas homicidii significatur. Secundo, ibi Pontifex utitur nomine dispensationis, quæ proprie cadit in irregularitatem, in suspensionem autem minime; nam a suspensione datur absolutio, non dispensatio. Accedit, quod ibi Pontifex dat potestatem Episcopo dispensandi in illa pœna, quando Ordo non fuit scienter receptus a tali Episcopo; quod erat necessarium in irregularitate, non autem de suspensione, quia hæc, hoc ipso, quod non reservatur, concessa est Episcopo, juxta cap. Nuper, de Sententia excommunicationis.

7. *Dubii resolutio.* — Nihilominus censeo, pœnam in illo textu latam esse propriam suspensionem, et non irregularitatem. Ita sentiunt Glossa ibi, Panormitanus, et alii. Et suadetur primo, quia illa verba, *Executionem officii non habebit,* propriissime conveniunt suspensioni; nam revera suspensus pro eo tempore, quo suspensus est, non habet officii executionem; nihil est enim aliud non habere executionem, quam esse prohibitum, seu impeditum a tali executione. Unde in dicto cap. Inquisitionis, per verba similia significatur suspensio, quæ incurritur ob Ordinem susceptum ab excommunicato Episcopo, ut infra dicetur. Quapropter licet sub eadem voce includatur ibi irregularitas homicidii, quatenus irregularitas, et suspensio hunc effectum communem habent, tamen propriissime videtur convenire suspensioni, quæ per se respicit usum Ordinis jam suscepti; irregularitas enim per se primo impedit susceptionem Ordinis, executionem autem Ordinis suscepti solum consequenter, ut infra suo loco dicetur. Ergo in præsenti textu merito sub ea voce suspensionem intelligimus. Confirmatur, quia hæc est mitior pœna, et lex pœnalis mitiori modo interpretanda est, si aliud non cogat. Maxime, quia irregularitas videtur esse pœna valde improportionata propter factum, quod non videtur esse adeo grave. Unde propter similia non solet in jure imponi major pœna, quam suspensio, ut videbimus. Accedit, quod sic ordinatus non manet impeditus ab executione omnium Ordinum, quos habet, sed ab illo, vel illis, quos a tali Episcopo suscepit; ita enim omnes intelligunt illam particulam, *executionem officii*, respective, seu juxta subjectam materiam, scilicet, ab officio suscepto per ordinationem a tali Episcopo, quia in eo punitur, in quo deliquit; et solum cen-

setur, illam executionem non habere, quam alius dare non potuit, juxta generalia principia in superioribus posita, et ex sequentibus magis constabit. At vero irregularitas privat executione omnium Ordinum simpliciter; non est ergo sermo ibi de irregularitate. Et hæ rationes applicandæ sunt fere ad omnes suspensiones sequentes; nam eadem est de illis controversia, et auctores varie loquuntur, sed nobis videntur sub hac specie collocandæ.

8. *Suspensionem perpetuam per dispensationem tolli.* — Neque etiam obstat verbum dispensandi; nam licet suspensio, quæ est censura, per absolutionem tollatur, suspensio autem, quæ est tantum pœna, vel impedimentum, per dispensationem tollitur, et hoc habet commune cum irregularitate, ut supra tactum est, et dicetur sæpe in sequentibus. Et patet ex cap. 2 ejusdem tituli, de Ordinatis, etc., et ex Concilio Trident., sess. 24, cap. 6 de Reformat. Dices : licet suspensio perpetua, vel ad certum tempus, intra illud per dispensationem tollatur, tamen illa, quæ indefinite fertur, imitatur eam, quæ est propter contumaciam, et ita per absolutionem tollitur; talis autem videtur suspensio ibi allata, quia simpliciter dicitur : *Executionem officii non habebit.* Respondeo, jam supra dictum esse, hanc formam esse dubiam, et ex circumstantiis illius textus colligi esse perpetuam, tum ex illo verbo, *quia indignum se fecit;* tum quia in particulari casu conceditur dispensatio Episcopo. Addo etiam (quod notandum est pro omnibus supra dictis) duplicem esse suspensionem : unam, quæ tollit usum jam aliquando habitum, et de hac loquuti hactenus sumus, et procedit objectio; aliam, quæ impedit a principio, ne recipiatur, et hæc natura sua est perpetua, et reservata Pontifici jure ordinario, et simillima irregularitati, et talis est suspensio illius textus. Quæ omnia ex dicendis patebunt.

9. *De qua ignorantia loquatur dictum cap. 1 de Ordin. ab Episc. qui renunc. Episc.* — Juxta hæc enim expediendum est aliud dubium, quod oritur circa concessionem, quæ ibi fit in casu ignorantiæ, de qua intelligenda sit, vincibiline, vel invincibili. Nam si de vincibili, obstant illa verba : *Nisi crassa, et supina fuerit ignorantia.* Si autem dicamus, sermonem esse etiam de ignorantia inculpabili, obstat textus in cap. penult. de Clerico excomm. minist., a paritate rationis; obstat item textus in cap. Ut animarum, de Constitut., in 6, ubi dicitur, ignorantes non ligari, nisi eorum ignorantia crassa fuerit, vel supina. Obstat denique, quod supra dictum est, suspensionem non incurri nisi propter culpam; ignorantia autem invincibilis excusat a culpa.

10. *Prima opinio. — Rejicitur. — Secunda sententia. — Improbatur.* — Quidam dixerunt, intelligendum esse illum textum de ignorantia culpabili. Quod sensit Innocentius ibi; et posset explicari vel juxta opinionem eorum, qui dicunt, dari ignorantiam culpabilem sufficientem ad peccatum mortale, quæ minor est, quam crassa, vel supina ignorantia, et de tali ibi esse sermonem, vel de ignorantia venialiter tantum culpabili, secundum opinionem Cajet. asserentis ad suspensionem sufficere peccatum veniale. Sed quia neutra ex his opinionibus nobis probata est in superioribus, ideo neque hæc interpretatio probari potest. Et sane juxta usum Pontificii juris constat, sub ignorantia crassa et supina omnem ignorantiam simpliciter culpabilem comprehendi, et ignorantiam, quæ ab his distinguitur, esse inculpabilem, ut patet ex citato cap. Ut animarum, et ex dicto cap. penult. de Clerico excomm. ministr., et aliis similibus. Et ideo communis interpretatio Glossæ, Abbatis, et aliorum est, textum illum intelligendum esse de ignorantia probabili. Dicunt vero aliqui, excusationem talis ignorantiæ in illo casu non admitti ad impediendam suspensionem, quia supponitur alia culpa recipiendi Ordines ab Episcopo non suo. Ita Glossa ibi in prima responsione. Sed non placet, tum quia divinat; nam textus indistincte loquitur de eo, qui bona fide a tali Episcopo Ordinem sacrum suscipit, sive alias peccet, sive non; tum etiam quia illud aliud genus culpæ sufficere poterit ad aliud genus pœnæ, vel censuræ, si ratione illius lata est, non vero ad illam suspensionem, de qua disputatur.

11 *Tertia sententia.* — Aliter ergo dici potest, primo, ibi esse sermonem de ignorantia invincibili. Secundo, cum illa non incurri hanc suspensionem, quia textus hoc expresse non dicit, et objectiones in contrarium urgent. Tertio, in eo casu non requiri propriissimam dispensationem; nec necessarium esse, textum illum interpretari de dispensatione proprie, et rigorose sumpta, quæ vinculum, et obligationem supponit; sed intelligi latius de interpretatione, publica

auctoritate, et honestate facta; hæc enim illius vocis acceptio non est inusitata, ut constat ex materia de legibus; et quando materia postulat, merito applicari potest. In præsenti autem videtur necessaria, quandoquidem ibi non supponitur vinculum, quod per propriam dispensationem tolli possit, ut videntur rationes factæ probare; supponitur autem sufficiens ratio, ob quam talis interpretatio necessaria sit. Nam cum, per se loquendo, non possit aliquis Ordines, et usum eorum a tali Episcopo recipere, quamvis propter ignorantiam excusetur, merito voluerunt jura, ut donec de illa excusatione legitime constet per sui Prælati declarationem, non possit suscepto Ordine uti. Et ita usque ad talem declarationem potest dici sic ordinatus quodammodo manere suspensus, non quia propriam censuram aut pœnam incurrat, sed quia indiget quadam publica satisfactione, seu quasi purgatione, priusquam publicum illud ministerium usurpet. Et ideo etiam dicetur Prælatus dispensare, quia tollit illud qualecumque impedimentum, et cum auctoritate declarat illum non esse suspensum. Et hic modus dicendi, quamvis auctores non habeat, non videtur improbabilis.

12. *Secunda et communis sententia.* — Communis ergo interpretatio cum Glossa ibi est, textum loqui de ignorantia inculpabili, et propria dispensatione; quia illa suspensio sine culpa contrahitur, quia non est privatio usus jam aliquando habiti, sed impedimentum ne recipiatur. Priori enim modo nemo suspenditur proprie, nisi ob culpam propriam, si suspensio habet rationem pœnæ, vel ob causam etiam propriam, et in ipsomet inventam, si suspensio solum sit per modum cujusdam inhabilitatis, seu irregularitatis ob aliquem defectum, ut citatis locis explicatum est. Posteriori autem modo potest quis manere suspensus, solum propter defectum dantis; quia scilicet non habuit potestatem dandi talem usum, seu executionem Ordinis; nam tunc illa suspensio non est pœna, nec privatio superveniens, sed quasi defectus quidam ipsi generationi conjunctus, qui sæpe provenit ex solo defectu virtutis in causa efficienti. Et ita est in præsenti casu; nam Episcopus sicut indiget charactere, ut characterem imprimat, ita requirit, quod habeat illum characterem habilem (ut sic dicam) ad operandum, ut conferat alteri characterem similiter habilem et expeditum ad suam operationem. Sicut ergo existimatus Episcopus, si reipsa non haberet characterem Episcopalem, non conferret ordinato characterem, ex divina institutione, ita ex Ecclesiastica, si Episcopus habeat characterem absque habitu seu habilitate ad suum ministerium, conferet quidem characterem, quia hoc Ecclesia impedire non potest; non tamen conferet characterem habilem ad operandum; ideoque qui illum recipit, manebit ab executione suspensus, etiamsi culpa caruerit. Quæ suspensio revera est simillima irregularitati; et ideo mirum non est, si interdum sine culpa contrahatur. Neque contra hoc procedit cap. penult. de Clerico excomm. ministr., nam ibi est sermo de irregularitate solum ob culpam imposita. Et similiter cap. Ut animarum periculis, loquitur de vinculo quoad pœnam, præterquam quod ibi non de Pontificiis legibus, sed de statutis ordinariorum sermo est. Aliud solutum jam est, ideoque sententia hæc tanquam communior, securior, et magis consentanea proprietati verborum illius textus sequenda videtur. Et practice fere non differt a superiori interpretatione, cum fatendum sit, sic ordinatum non posse exercere Ordines sine Episcopi dispensatione, qualiscumque illa sit, et Episcopum teneri ad dispensandum, si satis ei de ignorantia constet.

Secunda suspensio ob ordinationem ab alieno Episcopo sine licentia proprii contracta.

13. Secunda suspensio contrahi dicitur ab eo, qui ab alieno Episcopo sine licentia proprii ordinatur. Citatur cap. Eos qui, de Temp. ordin., in 6. Sed ibi non declaratur pœna ordinati, sed ordinantis. Afferuntur etiam cap. 1 et 3, 71 dist., et alia ex 9, quæst. 2, ubi sic dicitur : *Talis ordinatio rata non habebitur,* scilicet, quoad executionem. Sed hæc verba indifferentia sunt, ut de suspensione ipso jure lata, vel ferenda intelligantur. Nam licet in dicto cap. 3, dicatur, *Irrita sit,* in ipso Concilio Nicæno, cap. 17, dicitur, *Irrita erit,* vel secundum aliam translationem, *Irrita habeatur* Quod recte intelligitur per sententiam. Unde in cap. Quod translationem, de Temp. ordin., in simili casu dicitur : *Interdicenda illis est Ordinis sic suscepti executio.* Verbum enim, *interdicenda,* plane significat actum hominis, atque adeo pœnam ferendam, non latam.

14. *Qualis sit suspensio hæc.* — Est ergo difficultas, qualis sit hæc suspensio. Nam

Glossa in dict. cap. Eos qui, dicit, hujusmodi clericum non incurrere ipso facto suspensionem, quæ sit propria censura, ita ut ministrando in suo Ordine fiat irregularis; addit tamen esse aliquo modo suspensum ipso jure. Et affert praxim Romanæ Curiæ; nam quando Pontifex cum his dispensat, dicere solet dispensare cum Petro ipso jure ab Ordinum executione suspenso; quis autem sit ille modus suspensionis, non declarat. Potest tamen explicari ex Hostiense, et aliis, ut illa dicatur suspensio, non censuræ, sed culpæ, quia ille graviter peccat ministrando in Ordine sic suscepto prius quam Episcopus proprius talem ordinationem ratam habeat; nam sicut non poterat talis persona suscipere illum Ordinem ab alieno Episcopo sine facultate proprii, ita etiam non potest licite illum exercere sine ejusdem facultate, et approbatione. Et quoad hanc partem sententia hæc mihi videtur vera; hæc enim obligatio nascitur ex subjectione, et debita subordinatione Prælato. Quod significavit etiam Armilla, verbo *Ordo,* num. 16. Quoad priorem vero partem negativam licet sententia illa secundum antiquum jus sustineri possit, tamen ex jure novo Pii II in Extrav. *Cum ex sacrorum*, quæ est 6 illius in Bullario, hæc suspensio est vera censura propter tale crimen ipso jure imposita; ideoque sic ordinatus ante absolutionem in suo Ordine ministrans irregularis efficitur. Ita Navarrus, cap. 27, num. 155, et num. 241 Ubi etiam negat hanc esse irregularitatem, et Bernardus Diaz, in Practica, cap. 26; Covarruvias, Soto, et alii, quos ibi refert Salzedo.

15. *Casus in quibus potest quis ordinari ab alieno Episcopo sine licentia proprii. — Secundus.* — Advertendum est autem, hanc suspensionem non incurri nisi propter culpam ejus, qui sic ordinatur; solum enim ut pœna ei imponitur, neque aliud potest ex citatis juribus colligi; et ideo quacumque ratione susceptio talis Ordinis sine culpa sit, non incurretur talis suspensio. Potest autem excusari a culpa primo propter bonam fidem, si ex ignorantia inculpabili putet talem Episcopum habere facultatem ordinandi, vel tales litteras dimissorias esse sufficientes. Ita sumitur ex Navarro, dicto num. 155, qui refert seipsum, in cap. Recepta, de Restitutione spoliatorum, propos. 8, num. 32. Et ad hoc ponderat, in dicta Extrav., verbum *præsumpserit,* quod dolum, vel malitiam indicat. Deinde a fortiori non incurretur talis suspensio in eis casibus, in quibus potest aliquis legitime ab alieno suscipere Ordines sine licentia proprii Episcopi. Sunt autem hi casus, primo, si proprius Episcopus suspensus sit ob hujusmodi crimen ordinandi alienos sine legitima facultate; tunc enim si ejus suspensio manifesta fuerit, ipso jure conceditur ejus subditis, ut possint ab altero ordinari sine licentia sui Prælati; id enim statuitur in dicto cap. Is qui, de Tempore ordin., in 6. Secundo, qui per triennium commoratur cum alio Episcopo tanquam familiaris ei, seu de familia ejus, ab eo potest ordinari sine licentia alterius proprii, ex concessione Concilii Trident., sess. 23, cap. 9. In sessione autem 14, cap. 2, decreverat hoc non licere Episcopis titularibus, etiam prætextu cujuscumque familiaritatis; unde cum hoc expresse, et in specie non revocet in alio decreto, in illo sine dubio loquitur de Episcopis ordinariis. Quibus etiam conditionem apponit, *Dummodo dent illis statim beneficium.*

16. *Tertius.* — Tertio, solet excipi casus, in quo unus Episcopus ordinat subditum alterius sub spe ratihabitionis ejus; tunc enim illa ratihabitio censetur vim legitimæ facultatis habere. Quod sumi potest ex cap. ult., 9, quæst. 2, ubi etiam allegatur factum Epiphanii, qui hoc modo ordinavit in diœcesi sancti Joannis Chrysostomi absque expressa ejus facultate, quod sanctus vir facturus non fuisset, nisi spem ratihabitionis, seu consensus Chrysostomi haberet, et illam sufficere existimaret. Atque ita sentiunt Raymundus, in Summ., tit. de Forma consecr., et Maiolus, lib. 4 de Irregular., c. 2, num. 7, qui alios refert. Hic tamen casus minus est certus, quam præcedentes, quia in his, quæ sunt contra ordinarium jus, et contra alterius jurisdictionem, non est facile hujusmodi ratihabitio admittenda; alioqui daretur occasio multarum perturbationum, si Episcopi hac occasione alienos ordinarent sine licentia proprii. Item, quia quando non intercedit facultas expressa, non potest alienus Episcopus ordinare alienum nomine proprii; ergo nec potest postea proprius Episcopus talem ordinationem ratam habere, tum quia nemo potest ratum habere, quod ipsius nomine non est gestum, ut dicitur in regula 9 de Regulis juris, in 6, et in c. Cum quibus, de Sententia excomm., in 6; tum etiam quia talis ordinatio a principio fuit irrita secundum canones; quod autem ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, ut dicitur in

regula 30, ff. de Regulis juris. Propter quæ multi Doctores prædictam exceptionem admittendam non existimant, quos refert, et sequitur Salzedo supra, qui varie interpretantur dictum c. ultim., 9, quæst. 2. Et sane ibi non omnino videtur approbari talis ratihabitio, quandoquidem congrua pœnitentia, et satisfactio sic ordinatis imponenda dicitur, propter Ecclesiam, quam offenderunt, et miserationis intuitu in suo honore, id est, ad Ordinis executionem admittendi dicuntur

17 *Tertius modus in aliquo casu admittitur.* — Sed nihilominus non censeo dictam exceptionem omnino esse rejiciendam, quia factum Epiphanii plurimum urget, ut dicamus non peccare Episcopum, qui simili ratihabitione aliquando utitur, præsertim cum in dict. c. Si quis, de Sent. excom., in 6, et in regula 10, de Reg. jur., in 6, dicatur, ratihabitionem retrotrahi, et mandato comparari; ergo, si in aliquo casu hoc principaliter verificari potest, maxime in præsenti, ubi facultas propria Episcopi non est necessaria ad substantiam seu valorem actus ordinandi, sed ad convenientem modum et subordinationem. Unde quando ordinatio in hoc modo fit, potest dici facta aliquo modo nomine proprii Episcopi, cum sub probabili et prudenti spe consensus ejus facta fuerit. Et ideo non potest etiam dici irrita a principio etiam juxta modum loquendi canonum, quia si licite facta est prædicto modo, ut contendimus, nulla suspensio in suscepto Ordine contracta est; ergo ordinatio non fuit irrita. Fateor tamen hujusmodi ratihabitionem non esse facile admittendam, sed ubi tam persona ordinantis quam ordinati cognita est, et extra omnem suspicionem ob vitæ integritatem, sapientiam, ac prudentiam, quæ maxime spectari debent ex parte ipsius ordinantis. Quapropter, si is, qui ordinatur (de quo nunc agimus) absque malitia et deceptione bona fide procedat, credens ordinanti Episcopo alieno dicenti se habere satis cognitam, vel præsumptam sui Episcopi voluntatem seu ratihabitionem, ideoque sibi licere eum ordinare, id satis erit ad eum excusandum a culpa et consequenter a suspensione. Quod si postea proprius Episcopus ordinationem nolit ratam habere, poterit forte suspensionem ferre; suspensio autem illa, quæ ipso jure incurritur, non fuit contracta, quia hæc non pendet ex futuro eventu. Imo etiam ipsa suspensio ab homine lata, quamvis in foro exteriori timenda sit, tamen in conscientia non poterit esse valida in ratione pœnæ et censuræ, si constat bona fide processum esse, ita ut fuerit sufficiens ad excusandum a culpa, quamvis in ratione prohibitionis seu denegationis facultatis ad utendum Ordine suscepto, valida esse possit, quia hæc tunc pendet ex ipsius Episcopi voluntate, quam tamen aliqua justa ratione fundatam esse necesse est.

18. *Quartus, in quo ab alieno potest quis ordinari non incurrendo hanc suspensionem.* — Quarto excipitur a prædicta suspensione incurrenda, qui tantum minores Ordines ab alieno Episcopo suscipit, non tantum si bona fide, sed etiam si peccando id faciat. Non est enim dubium, quin mortaliter peccet is, qui minores Ordines suscipit ab alieno sine licentia proprii, quia id est contra sacros canones, et contra debitam subordinationem, et jurisdictionem proprii Episcopi, et materia non est levis, cum sit susceptio gravissimi sacramenti, et status clericalis. Quo fit, ut postea non possit licite tali Ordine uti, nisi prius proprius Episcopus talem ordinationem ratam habeat, et facultatem concedat, juxta superius dicta. Nihilominus tamen propriam suspensionem ipso jure non incurrit; nec si in suscepto Ordine ministret, irregularis fiet. Ratio est, quia Pius II, in dict. Extravagante, expresse loquitur de sacris Ordinibus, et constitutio maxime pœnalis non debet ultra proprios terminos extendi. Imo expressio unius, alterius exclusio est; nam, si omnes Ordines comprehendere voluisset, de sacris in particulari locutus non fuisset, argument. c. Non me, de Præsumpt., et c. Ad audiendam, de Decimis. Ita Rebuffus, in Practica beneficiali, tit. de Clericis ad sacros Ordines male promotis, Glossa 3, num. 1; Navarr., in Sum., c. 25, n. 70, et lib. 1 Consil., titul. de Temp. ordin., consilio 31, n. 4.

19. *Suspensio lata in cap., 1 de Tempor ordinat., in 6, etiam ad minores Ordines extenditur — Non tam ad primam tonsuram. — Suspensio Pii II a Tridentino etiam ad recipientes minores Ordines extensa est.* — Ibi tamen eodem modo exponit c. 1 de Temp. ordinat., in 6, in quo specialiter fuerat lata hæc suspensio ipso jure, et Summo Pontifici reservata contra ultramontanos, qui in Italia ab alio Coepiscopo Ordines suscipiunt, absque sui Episcopi, vel Summi Pontificis speciali licentia; vult autem Navarrus etiam textum illum limitandum esse ad sacros Ordines, quia in principio specialis mentio illorum fit. Tamen in casu illius textus magis dubia res

est, quia, licet in principio explicando rationem motivam Pontifex loquatur de sacris Ordinibus, tamen postea in ipsa lege solum dicit, *ut nullus clericus ordinari præsumat,* et infra : *Eos qui contra præmissa contigerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis super hoc a Sede Apostolica obtinendæ suspensos,* etc. Unde Glossa ibi generalius textum illum intelligit, quam sequitur Sylvest., verb. *Irregularitas,* 99. Mihique hæc sententia placet, quia textus absolute loquitur de omnibus clericis, qui ordinantur, nec quoad Ordines limitationem adhibet. Quia vero de clericis loquitur, non comprehendet eum, qui primam tonsuram accipit, quia clericus non est, nec prima tonsura in rigore est Ordo. Item, quia est lex pro locis definitis, non extenditur ad alia; in cæteris ergo locis et casibus restrictio Pii II servanda est. Poterit autem sic ordinatus suspendi a proprio Episcopo juxta jura antiqua, et juxta Trident., sess. 14, c. 3 de Reform., ubi addit, *præsertim a sacris Ordinibus.* Unde constat alios etiam comprehendere; nam in fine expresse addit : *Ne in aliquo Ordine ministret, interdicere potest.* Ibi autem non solum loquitur de indebita ordinatione, sed etiam de indignitate personæ; et ideo dicit judicium illud faciendum esse prævio examine, quando legitima approbatio proprii Episcopi non præcessit. At vero idem Concilium, sess. 23, c. 8 de Reform., propter hanc culpam aperte ponit suspensionem ipso facto dicens : *A susceptorum Ordinum executione suspensus sit;* addit autem limitationem, *Quamdiu proprio Ordinario videbitur* Et ideo Congregatio Cardinalium declaravit hunc fieri irregularem, si ante licentiam sui Episcopi in suscepto Ordine ministret. Unde obiter aperte constat hanc esse suspensionem et non irregularitatem, ut sensit Maiol., lib. 4 de Irregularit., c. 20. Et licet Concilium in principio capitis de sacris Ordinibus loqui videatur, postea absolute loquitur, et ita minores etiam comprehendit, ut eadem Congregatio declaravit.

20. *Tertia suspensio in ordinatione contracta.* — Tertio hic addi potest suspensio lata ipso jure ab eodem Concilio Trid., sess. 7, c. 10 de Reform., in eum, qui vacante Episcopatu, et non arctatus occasione beneficii recepti, vel recipiendi, infra annum cum litteris dimissoriis a Capitulo receptis, ordinatur in sacris. Et ibi etiam additur limitatio, ad beneplacitum futuri Prælati. Pro suscipientibus vero minores Ordines additur alia pœna, scilicet, ut non gaudeant privilegio clericali, præsertim in criminalibus, quæ diversa pœna est; et ideo hi non suspenduntur, ut etiam Congregatio Cardinalium declaravit.

21. *Quarta suspensio.* — Quarto hic potest adjungi suspensio, quam incurrit is, qui a proprio etiam Episcopo, in aliena diœcesi sine licentia Episcopi loci Ordines conferente, eos receperit, juxta Concil. Antiochenum, c. 22, et c. Episcopum, 9, quæst. 2, ubi talis ordinatio irrita esse dicitur; quibus verbis significari solet in jure ordinatio illa, per quam executio Ordinis non confertur; quæ suspensio innovata est, et clarius lata in Concil. Trid., sess. 6, c. 5 de Reformat., et sess. 14, c. 2. Quo fit, ut si quis sine licentia sui Episcopi ab alio Episcopo in aliena diœcesi absque debita licentia ministrante, Ordines suscipiat, duas suspensiones incurrat, unam, quia sine litteris dimissoriis, aliam, quia a tali Episcopo in tali loco Ordines suscipit; posset enim una ab altera separari, et e converso; ideoque non se impediunt, quominus simul contrahantur.

Quinta suspensio ob ordinationem ante legitimam ætatem contracta.

22. *Quæ legitima ætas ad Ordines recipiendos.* — *Solum ob ordinationem in sacris incurritur suspensio hæc.* — Quinta suspensio lata est in eum, qui ante legitimam ætatem ordinatur. Quæ sit legitima ætas ordinandorum, supponendum nunc est ex Concilio Trident., sess. 23, cap. 12 de Reformat., ubi sacris Ordinibus suscipiendis, non vero minoribus certa ætas assignatur. Quo fit, ut hic casus intelligendus sit de suscipiente aliquem sacrum Ordinem ante ætatem legitimam; nam ad inferiores Ordines non est certum tempus ætatis lege præscriptum, præter hoc, quod pueri tempore infantiæ, id est, septimo ætatis anno, et non antea possunt ad clericatus officium per primam tonsuram mancipari, et ab eo tempore usque ad vigesimum secundum ætatis annum possunt reliquos Ordines minores arbitrio Episcopi recipere, ut colligitur ex c. De iis, 28 dist., et ex c. In singulis, 77 dist. Ubi tempora quædam et interstitia designantur, quæ jam in usu non sunt, sed arbitrio Episcopi commissum est, ut de interstitiis expresse habetur in Trident., sess. 23, c. 11 de Reformat., et de ætate insinuatur in c. 12, quatenus de illis tacetur, et c. 6, aperte supponitur ante decimum quartum

annum posse aliquem suscipere omnes minores Ordines; in c. vero 5, quamvis de eorum ætate, qui minores Ordines suscipere volunt, inquirendum esse dicatur, non tamen certa ætas præfigitur, sed id fieri videtur, ut Episcopus possit prudenter arbitrari. Unde quoad hoc potest quispiam aliquo modo peccare, si per deceptionem vel dolum se faciat ordinari in minori ætate, quam Episcopus vellet; tamen propter hoc nulla est specialis pœna imposita, quia res est minoris momenti, quia talis ætas, ut dixi, non est certa lege præscripta.

23. *Suscipiens Ordinem in minori ætate non potest in illo ministrare usque ad legitimam.* — Conclusio ergo posita solum procedit de sacris Ordinibus; et probari solet ex cap. Vel non est compos, de Temp. ordin., ubi de quodam ordinato in diaconum in ætate tredecim annorum ait Pontifex : *Ipsum ab executione officii diaconi usque ad ætatem legitimam suspendimus.* Sed ex illo textu non colligitur, eum, qui sic ordinatus est, esse ipso jure suspensum, sed suspendendum, ut Glossa, et omnes interpretes notant, tum ibi, tum etiam in Clementina *Generalem,* de Ætate et qualit.; Antoninus, 3 part., tit. 14, c. 16, § 15; Major, in 4, dist. 24, quæst. 1, in fine, quamvis non satis clare; et alii, quos refert, et sequitur Covarr. in Clement. *Si furiosus,* p. 1, § 1, n. 4; Bernard. Diaz, in Practica crimin., c. 16. Quæ sententia est vera; ut tamen explicetur advertendum est, duobus modis posse intelligi, ordinatum ante legitimam ætatem manere suspensum. Primo ex vi illius prohibitionis generalis, qua tenetur non suscipere talem Ordinem usque ad talem ætatem; nam in ea includitur, ut non possit tale ministerium exercere usque ad talem ætatem, ut per se notum est; quæ prohibitio non tollitur, propterea quod aliquis ante legitimam ætatem illicite et sine dispensatione ordinatus sit; non enim debet commodum ex sua malitia, vel ex actu illicito reportare; et quoad hoc fatentur omnes etiam ex vi antiqui juris manere hujusmodi ordinatum suspensum, vel potius prohibitum ipso jure, ne in suscepto Ordine ministret usque ad legitimam ætatem. Hæc autem non est proprie loquendo suspensio, ut dicit censuram, seu pœnam Ecclesiasticam, nam præceptum illud, quo omnes prohibentur, ne ante talem ætatem talem Ordinem suscipiant, non est suspensio, sed irregularitas, a qua dictum impedimentum provenit. Quo fit, ut si quis ante ætatem legitimam ministret in Ordine suscepto, licet graviter peccet contra dictam prohibitionem, non tamen fit irregularis ex vi illius, si non est aliter suspensus, quia non aget contra specialem censuram.

24. *Si autem ministret, non fit irregularis ex vi juris antiqui. — Nec per cap. Vel non est compos, incurritur.* — Alio modo intelligi potest, sic ordinatum manere suspensum propria suspensionis censura, quæ optime explicatur ex illo effectu, ut si post illam contractam ministret ex officio, fiat irregularis; et sic probabilius est, ex vi antiqui juris sic ordinatum non contrahere ipso facto suspensionem. Probatur, quia ex nullo jure antiquó colligitur hæc suspensio, nisi ex dict. c. Vel non est compos. Nullum enim aliud refertur, aut invenitur; in illo autem non dicit Pontifex, Declaramus suspensum, sed, *suspendimus in injuriam ordinantis,* propria scilicet suspensione, quam Pontifex addit ultra aliam prohibitionem jam declaratam, alias nihil de novo faceret; non ergo recte diceret, *suspendimus,* jam enim ille per se suspensus erat illo modo. Item non recte diceret, *in injuriam ordinantis,* quia illud genus prohibitionis ex alio principio nascitur, ut vidimus; loquitur ergo de propria suspensione, et illam de novo efficit; ergo signum est, quod antea talis suspensio non incurrebatur ipso facto. Nec vero ex vi illius juris postea incurritur, quia ibi Pontifex non est locutus ut legislator, sed ut judex in illa causa; ergo licet in illa talem sententiam tulerit, non propterea ipso jure similem sententiam latam esse voluit contra omnem ordinatum ante legitimam ætatem. Inde igitur solum colligitur, Pontificem suo facto constituisse veluti exemplar quoddam, quod alii judices possint, aut debeant imitari; vel certe, Pontificem tulisse sententiam secundum ordinarium jus antiquum, quod alii a fortiori servare tenentur; colligitur autem illud jus ex c. Subdiaconus, 77 dist., ubi sic legitur : *Si quis in aliquo Ordine sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.* Loquitur autem aperte de temporibus quoad ætatem legitimam; nam immediate præmiserat, ut nullus ante vigesimum annum subdiaconus ordinetur; depositionis autem nomine suspensionem comprehendit, quod usitatum est in jure.

25. *Per Extravag. Pii II, incurritur suspensio hæc ipso facto. — Num incurrat illam bona fide ante legitimam ætatem ordinatus.* — Addendum vero est jam nunc ex jure novo

hanc suspensionem ipso facto incurri per Extravag. Pii II, superius citatam. Quam Pius V et Sixtus V auxerunt, et Clemens VIII confirmavit in constitutionibus infra citandis. Duo autem dubia circa illam occurrunt. Unum est, an qui bona fide ordinatur ante legitimam ætatem, inculpabiliter existimans se jam illam attigisse, nihilominus maneat suspensus, ita ut absolutione indigeat, si postea intelligat se ante tempus fuisse ordinatum. Et ratio dubitandi esse potest, quia ex vi illius Extravagantis incurritur suspensio ipso jure in eo casu, in quo secundum jus antiquum aliquis esset suspendendus ab Ordine; sed secundum antiquum jus suspendendus esset sic ordinatus, etiam si non peccasset in sua ordinatione; ergo nunc etiam est suspensus ipso jure.

26. *Conclusio.* — Nihilominus contrarium tenet Navarrus, in Summ., c. 27, num. 155, et mihi videtur vera sententia. Ad majorem tamen explicationem distinguere hic possumus de ignorantia facti vel juris; Navarrus enim loquitur de ignorantia facti, scilicet ipsius ætatis. Et sic videtur res clara, quia ex verbis illius Extravagantis constat, intentionem Pontificis fuisse punire *excessus* (sic enim loquitur) *qui in hac parte fiunt, et scandala, quæ inde generantur* Unde sic ait : *Nos eorumdem temeritatem tali castigatione reprimentes*, etc., quæ omnia cessant interveniente prædicta ignorantia. At vero si loquamur de ignorantia juris, primum moraliter fieri non potest, neque ordinarie admitti debet, quod aliquis ordinetur ante legitimam ætatem ex ignorantia inculpabili, vel quia existimet nullum esse jus, quod talem ætatem requirat, vel putet, verbi gratia, nunc sufficere vigesimum annum ætatis ad subdiaconatum, quia, qui ad suscipiendos Ordines accedit, tenetur hoc jus scire; et adeo est commune et vulgare, ut vix possit inculpabiliter ignorari, cum facile possit a peritis interrogari. Nihilominus tamen, si fingeremus casum, in quo hæc ignorantia invincibilis interveniret, excusaret a culpa, et consequenter etiam excusaret a prædicta suspensione, juxta fundamentum positum. Imo sentit Navarrus sufficere quod interveniat ignorantia excusans a præsumptione et temeritate, etiam si non omnino excuset a culpa, quia in Extravag. ponitur verbum *præsumpserit,* quod quidem mihi probabile videtur juxta principia posita.

27. *Quid si quis jus imponens hanc suspensionem ignoret, non autem prohibitionem.* — Secus vero esset, si talis ignorantia juris non esset generalis de toto jure prohibente ordinationem ante talem ætatem, sed specialis de jure imponente hanc pœnam; facile enim potest aliquis sine culpa ignorare totum hoc novum jus, per quod imposita est suspensio ipso facto in prædicto casu, quamvis non ignoret talem ætatem esse jure præscriptam ad talem Ordinem suscipiendum. In eo ergo casu dicendum est, talem ignorantiam non impedire, quominus incurratur hæc suspensio, quia illa non excusat culpam in tali ordinatione, ut per se notum est; ignorantia autem solius pœnæ non excusat, quominus pœna incurratur; maxime in hac pœna, quæ non pro contumacia, sed pro delicto fertur; quod delictum semper includit aliquam inobedientiam contra præceptum Ecclesiæ; ergo quamvis non sciantur omnia præcepta, quæ circa hoc lata sunt, et specialiter ignoretur illud, per quod talis pœna imponitur, nihilominus ratione delicti talis suspensio incurretur, juxta doctrinam generalem superius datam de censuris in communi. Conferet tamen dicta ignorantia ad excusandam irregularitatem, si quis in Ordine sic suscepto ministret; nam licet ille reipsa suspensus maneat, tamen invincibiliter ignorat se esse suspensum ipso facto, ut supponimus; ergo sic ministrando non peccat; ergo non incurrit irregularitatem, quia hæc irregularitas non imponitur, nisi in pœnam delicti, ut satis indicat verbum *præsumpserit,* in prædicta Extravag. positum. Idque confirmari potest ex generali doctrina superius data de censuris; et eam etiam approbat Navarrus supra, et in cap. Accepta, de Restitutione spoliator., proposit. 8, num. 32 et sequentibus, et Covarr., in Clement. *Si furiosus,* p. 1, num. 4, in fine.

28. *Rationi dubitandi satisfit.* — Ad rationem autem in contrarium respondetur, in primis non esse similem rationem, nam suspensio, quæ nunc incurritur ipso jure in hoc casu, est ex se perpetua, quæ non tollitur nisi per absolutionem Pontificis; nam Pius II simpliciter, et sine ulla temporis limitatione fert hujusmodi suspensionem. At vero suspensio illa, quæ jure antiquo ferenda erat, solum durabat usque ad legitimam ætatem, juxta dict. cap. Vel non est compos, atque ita fere nullum novum onus imponebat, sed illud ipsum, quod ex ipso defectu ætatis sequebatur juxta sacros canones, majori quadam

obligatione, et fortasse etiam sub nova pœna irregularitatis incurrenda, si eo tempore ministraret. Et ideo mirum non est, quod tunc illa suspensio imponi posset, etiam illi, qui sine culpa sua sic ordinatus est. Præsertim, quia, ut dicitur in eodem cap. Vel non est compos, imponebatur etiam in injuriam ordinantis; nunc autem ea suspensio, quæ ipso jure imposita est, peculiariter fertur ob delictum ipsius ordinati, ut ex Extravaganti Pii II ponderandum est. Nec mirandum est illam suspensionem ab homine posse imponi sine culpa ordinati, quia non privat illum usu, quem jam haberet; pro illa enim ætate non habebat usum Ordinum, ut dictum est; sed additur solum ad majorem securitatem, et ad aliquam pœnam ordinantis.

29. Aliud dubium est, an hæc pœna locum habeat in eo qui ante legitimam ætatem Episcopus consecratur Nam in sacris canonibus certum etiam ætatis tempus ad Episcopatum præscribitur, scilicet triginta annorum; consecratio etiam Episcopi juxta communem satisque probabilem sententiam Ordo quidam est, et consequenter inter sacros Ordines numerandus; ergo suspensio lata in eum, qui suscipit Ordinem sacrum ante legitimam ætatem, comprehendet eum, qui ante trigesimum annum fuerit consecratus Episcopus. Nihilominus dicendum est, illam pœnam et constitutionem non extendi ad Episcopos. Primo quidem ob illud principium generale, quod suspensio generatim lata non comprehendit Episcopos, nisi eorum fiat specialis mentio, juxta c. Quia periculosum, de Sent. excom., in 6. Secundo, quia ex multis circumstantiis constat illam Extravagant. non loqui de Episcopo, tum quia licet Episcopatus sit Ordo, tamen ejus collatio propter excellentiam consecratio dicitur potius, quam ordinatio. Tum etiam quia illæ particulæ, *litteræ dimissoriæ, extra tempora*, et similes, non accommodantur Episcopatui.

Sexta suspensio ipso jure lata in eum, qui extra tempora ordinatur

30. *Cap. Cum quidam, cap. Consultationi, cap. Litteras, de Tempor. ordin.* — Sexta suspensio lata est in eum, qui Ordines suscipit extra tempora ab Ecclesia ad illud opus designata, absque legitima dispensatione. Hæc est recepta sententia, quæ probari solet ex c. 2 de Tempor. ordin. Verba tamen illius textus, quæ ad rem præsentem faciunt, hæc sunt : *Taliter ordinati non deberent permitti in susceptis Ordinibus ministrare; nam apud nos sic ordinati deponerentur* Quæ omnia verba solum indicant pœnam imponendam, non ipso jure latam. Et similia habentur in cap. Cum quidam, eodem titulo. In c. autem Consultationi, dicitur, digna pœnitentia imposita, hos permitti posse ministrare, ubi non videtur significari suspensionem jam contractam posse tolli, sed suspensionem, quæ ferenda erat, potuisse non ferri, et in aliam pœnitentiam commutari. Citatur etiam cap. Litteras, eodem titulo; sed neque ibi est sermo de hoc casu, sed de alio infra tractando, scilicet de suscipiente plures Ordines sacros eodem die. Præterea in cap. ult., 75 dist., designantur quidem tempora ad ordinandum definita, non tamen pœna aliqua transgressoribus imponitur Unde licet Sylvester et Angel., verb. *Irregularitas*, cum nonnullis Canonistis dicant, hanc suspensionem ipso jure latam, nobis tamen solum ferenda ab homine colligi videtur ex jure antiquo. Quæ fuit etiam sententia Innocentii, Hostiens., Panormitani, et aliorum, quia nullus est textus, quo sufficienter probetur Nunc vero talis suspensio expresse posita est propter hoc crimen in dicta Extravagant. Pii II, quæ etiam quoad hanc partem suam vim habet et eodem modo exponenda est. Loquitur enim tantum in sacris Ordinibus, ac merito, quia minores Ordines non habent determinata tempora, ut constat ex cap. De eo, de Temp. ordin.

31 *Suspensio hæc solum ob culpam gravem incurritur.* — *Suspensio hæc solum impedit usum Ordinis sic suscepti, non inferiorum.* — Ut autem talis suspensio incurratur, necessarium est ut præcedat culpa gravis, sicut de duabus præcedentibus dictum est; nam de his tribus casibus eodem verborum tenore loquitur illa constitutio. Unde, si quis bona fide extra tempora ordinetur, vel credens se habere legitimam facultatem, vel Episcopum illam habere, vel ex alia simili ignorantia inculpabili, tunc, sicut excusaretur a culpa, ita etiam a suspensione. Rursus suspensio hæc semper intelligitur esse proportionata culpæ; unde licet verba illius Extravagant. sint hæc : *A suorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint*, nihilominus ea censeo intelligenda de Ordinibus sic male et extra legitima tempora susceptis, nam in eis tantum deliquit. Consequenter vero etiam erit impeditus, ne ulterius ascendat, non vero ne inferiori Ordine utatur, si illum legitime suscepit. Nec

refert, quod illa Extravagans dicit, *a suis Ordinibus*, in plurali, nam loquitur etiam in plurali de omnibus sic ordinatis, et eos dicit suspendi a suis Ordinibus, et intelligitur accommodate, scilicet, unusquisque ab eo Ordine, quem male suscepit, quod verba sequentia magis declarant : *Si suspensione durante in eisdem Ordinibus ministraverint, irregulares fiant,* in eisdem, scilicet, male susceptis a quibus suspensi sunt.

32. *Quis valeat in hac suspensione dispensare.* — Tandem interrogare aliquis potest, quis valeat in hac suspensione dispensare. Nam quidam putant proprium Episcopum, si non sit particeps illius delicti, posse in hoc dispensare ex cap. Consultationi, de Temp. ordin. Sed, ut supra dixi, ibi non est sermo de solutione a censura suspensionis ipso jure lata, sed de commutatione suspensionis ferendæ in aliam pœnam. Rursus in cap. Cum quidam, eodem titulo, significatur solum Papam posse hanc suspensionem tollere; sic enim dicitur : *Ordinatos a susceptis Ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos restitutionis gratiam consequantur.* Ubi significatur suspensionem fuisse ponendam ab Episcopo, semel autem positam solum Papam posse illam auferre. Atque ita Glossa ibi sentit ex vi illius textus, licet in cap. Consultationi, censeat ibi esse moderatam restitutionem illam, et potestatem Episcoporum ampliatam. Uterque vero Abbas ibi dicit, Episcopum quando ponit suspensionem suo jure ordinario, eodem posse illam tollere; ibi tamen reservari Papæ, quia Episcopus ipse ordinarius deliquerat male ordinando, et non ipse imponit pœnam, sed Papa præcipit Metropolitano illam imponere; ideoque sibi dispensationem reservavit, quia neque Episcopus erat dignus ratione suæ culpæ, nec Metropolitanus erat judex ordinarius, sed delegatus; eique commissa fuit punitio, non liberatio, ad majorem delicti punitionem, et fortasse in injuriam ordinantis. Quæ recte procedunt de eo tempore, quo hæc suspensio imponebatur ab homine et non a jure. Nunc autem aliqui existimant Concilium Tridentin., sess. 23, cap. 8, commisisse Ordinario determinationem temporis, pro quo duratura est talis suspensio, et consequenter etiam ejus ablationem illi commisisse. Tamen ibi non loquitur Concilium de eo, qui ordinatur extra tempora, sed sine legitimis litteris dimissoriis; nam verba illa : *Si secus fiat,* etc., tantum referuntur ad ea, quæ in proxima clausula continentur, et non ad capitis initium, ubi fit mentio de ordinationibus statutis temporibus faciendis, quod evidenter patet ex contextu. Huic ergo quæstioni ex doctrina superius data est respondendum; nam hæc suspensio indefinite ponitur, et ita juxta probabilem opinionem post sufficientem punitionem et emendationem ab Episcopo tolli poterit.

Septima suspensio ipso jure lata in eos, qui ficto titulo promoventur.

33. *Cap. Neminem, 70 dist.* — *Quid de sic ordinatis absque culpa propria.* — Septima suspensio in eum fertur, qui ficto et ementito titulo ordinatur. Colligitur ex cap. Neminem, et cap. Sanctorum, 70 dist. Nam in priori suspenditur is, *qui absolute ordinatur;* dicitur autem *absolute* ordinari, id est, sine titulo, ut ibi Gloss. et omnes exponunt; et est sermo ibi de omnibus Ordinibus, etiam minoribus, nam verba textus absoluta sunt. Et ita exponunt Glossa, Turrecrem., et alii. In posteriori autem capite expresse dicitur, ut *sine titulo facta ordinatio irrita habeatur;* per quæ verba non satis significare suspensionem ipso jure, nam perinde videtur esse dicere, *irrita habeatur,* ac, *suspendatur.* Tamen quia non dicitur *irritanda,* sed *irrita habenda,* ideo probabilius est illam suspensionem fuisse ipso jure latam, et verba superioris capitis sunt satis clara, scilicet : *Decrevit sancta Synodus vacuam esse talem manuum impositionem, et nullum tale factum valere.* Quantum autem ex illis decretis colligitur, ita erat imposita illa suspensio, ut etiam si quis absque peccato ita ordinaretur, ad præceptum, verbi gratia, sui Episcopi, suspensus maneret *in injuriam ordinantis,* ut ibi dicitur, ita ut fuerit Episcopo ablata potestas conferendi executionem Ordinum, si absque sufficiente titulo Ordines conferret. Verumtamen hoc mutatum est seu moderatum ab Innocentio III, in cap. Cum secundum Apostolum, de Presb., ubi ab ipsis sic ordinatis suspensionem abstulisse videtur, et ordinantibus onus imposuisse illos alendi, *donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur.* Quod etiam confirmatum et explicatum est in cap. Si Episcopus, de Præbend., in 6. In Concilio vero Lateran. sub Alexandro III, part. 1, c. 5, addita est limitatio : *Nisi, qui ordinatur, de sua vel paterna hæreditate subsidium possit habere.* Quæ tamen nunc servanda est juxta præscripta in

Concil. Trident., in sess. 21, c. 2 de Reform. Præterea intelligendum hoc videtur, si absque fraude et deceptione vel malitia quispiam se permittat ab Episcopo ordinari, vel ab alio Ordines petat sincere confitendo non habere titulum beneficii aut patrimonii; tunc enim, si nihilominus Episcopus illum ordinet, se voluntarie obligat ad alendum illum, donec de beneficio provideatur, juxta dict. cap. Cum secundum Apostolum. Ipse vero ordinatus tunc non manet suspensus, quia neque ullo jure cautum est, neque est ulla sufficiens ratio, cum ipse non delinquat, et alioqui satis provisum sit illi per dictum jus. Unde congregatio Cardinalium expendens illa verba Concilii Tridentini, sess. 21, c. 2 de Reform.: *Antiquorum canonum pœnas super hoc innovando,* ait, intelligi de pœnis dict. cap. Cum secundum, non antiquiorum.

34. *Ordinatus absque titulo sub pacto non petendi sustentationem ab ordinante, an sit suspensus.* — At vero, quando is, qui sic ordinatur, aliquo dolo vel fraude utitur, ut Ordines obtineat, difficultas est, an suspensionem incurrat. Potest autem multiplex genus peccati in hoc intervenire. Primum est, si cum ipsomet Episcopo ordinante, vel cum alio, qui ipsum ad Ordines præsentat, paciscatur, et cum juramento, vel alio modo firmo se obliget ad nunquam petendam sustentationem, aut beneficium, vel aliquid aliud, unde ali possit. Et in eo casu est expressa decisio textus in capit. penult. de Simonia, illum sic ordinatum manere suspensum ab executione Ordinis sic suscepti, *donec dispensationem a Sede Apostolica obtinere mereatur.* Idem habetur in cap. Per tuas nobis, de Simonia, et additur ibi, hanc suspensionem incurri, etiamsi quis ex ignorantia juris pactum illud fecerit, ita ut *se in hoc nihil illicitum agere existimaverit,* ibidem dicitur. Sed hoc intelligendum existimo, quia illa ignorantia, cum sit juris et in re adeo clara, non præsumitur probabilis. Si autem esse contingeret, videretur excusare, quidquid sit de præsumptione juris, argument. cap. Si quis a simoniacis, 1, quæst. 1

35. *De ordinato cum falso titulo aut insufficienti, falso probato sufficienti, an incurrat. — Unde colligatur suspensio hæc.* — Aliud genus pacti seu peccati esse potest, si quis fictum titulum patrimonii conficiat, aut mentiendo, aut falso probando habere quod non habet, vel plus habere quam habet, cum tamen id, quod habet, ad sustentationem non sufficiat, vel si ab aliquo fictam donationem accipiat, vel certe si cum eo pactum faciat, quod nunquam talibus bonis fruetur, aut ab eo sustentationem petet, et tunc multis videtur sic ordinatum non manere ipso jure suspensum, quia hic casus non comprehenditur in dict. cap. penult. de Simonia, quia ibi tantum est sermo de illo, qui pactum efficit cum ipsomet ordinante vel præsentante ad Ordines, quia ibi quædam simoniæ species intervenire videtur, quæ in alio casu non intercedit; neque in his rebus valet argumentum a simili, nedum a re adeo dissimili, ad extendendam illam pœnam. Nihilominus contrariam sententiam docet Navarrus, in Sum., cap. 27, num 158, et fundatur solum in dict. cap. penultimo de Simonia, ex paritate rationis. Quod fundamentum plane videtur invalidum ob rationem factam. Sed dici potest, saltem procedere decisionem illius textus, quando quis ab aliquo accipit titulum patrimonii sub pacto occulto iterum dandi, quia tunc ille, qui patrimonium confert, habet vicem præsentatoris ad Ordines, et ideo comprehenditur sub altero membro illius capitis, et sub cap. Per tua nobis, de Simonia. Quod maxime videtur habere locum, si donatio illa vel assignatio patrimonii specialiter facta sit ad hunc finem suscipiendi Ordines illo titulo. Si tamen simpliciter fiat, quamvis alter postea illa utatur ad effectum suscipiendi Ordines, non propterea vere ac proprie dici potest præsentari ab alio ad Ordines suscipiendos, et ideo difficile est legem pœnalem ad illum casum extendere. Quapropter ex alio probabiliori fundamento opinor, hunc, qui per dolum et fraudem quamcumque ficto titulo ordinatur, manere suspensum, scilicet ex vi antiquorum canonum, quos ex dist. 70 citavimus; nam illi non sunt revocati, quoad has personas, per constitutionem Innocent. III obligantis Episcopum ad alendum sic ordinatum sine titulo, ut recte dixit Navarrus, consil. 45 de Temp. ordin., quia in eo casu non potest rationabiliter obligari Episcopus ad alendum sic ordinatos; ergo quoad illum necesse est, ut jus antiquum integrum maneat. Consequentia videtur clara, quia jus novum non derogat antiquum, nisi quantum ad id, in quo obligare potest, et quia illi non debent relinqui extra omnem juris dispositionem. Antecedens vero patet, tum quia fraus et dolus non debent alicui patrocinari; tum etiam quia sine causa imponeretur Episcopo ordinanti onus alendi hujusmodi deceptores, quando-

quidem absque sua culpa potuit ita decipi. Unde a Sixto V, in motu proprio, qui incipit, *Sanctum et salutare,* contra clericos male promotos, hæc suspensio lata est contra omnes, qui sine titulo sufficientis beneficii vel patrimonii se faciunt ordinari, illis verbis : *Eosdem clericos posthac male promotos ab executione Ordinum susceptorum, et ab omni spe, et facultate ascendendi ad alios superiores, suspensos declaramus;* quam suspensionem inferius sibi reservat; nemo autem dicet, aut habere sufficienter titulum, aut non esse male promotum eum, qui his fraudibus utitur ad titulum fingendum. De illa tamen constitutione, quas vires nunc habeat, infra dicam.

36. *An qui litteras dimissorias cum ficto titulo impetravit incurrat pœnas latas contra ordinato sine dimissoriis.* — Quæri vero hic potest primo, an is, qui cum hoc ficto titulo dimissorias litteras a proprio Episcopo habuit, incurrat etiam suspensionem latam contra eos, qui sine litteris dimissoriis ordinantur Circa hoc Navarr. tractans in speciali de eo, qui ordinatur cum facultate sui Episcopi impetrata ad titulum patrimonii donati, et ante ordinationem renunciati, ait, illum non incurrere prædictam suspensionem, quia illa renunciatio invalida est, etiamsi esset jurata, juxta communem sententiam, quam refert in dicto cap. penult. de Simonia; si autem renunciatio est invalida, donatio patrimonii, et consequenter facultas titulo ejus impetrata, validæ erunt; ergo, qui sic ordinatur, non potest dici ordinari absque litteris dimissoriis; ergo non incurrit alteram suspensionem, quæ in hoc titulo fundabatur Ex qua ratione per argumentum a contrario, colligo, quoties quis impetrat ab Episcopo suo litteras dimissorias ementito titulo, qui revera nullus est, sed falsis testimoniis comprobatur, vel quolibet alio modo fingitur, si postea ordinetur, duplicem suspensionem incurrere, unam, quia sine validis dimissoriis litteris, aliam, quia sine vero titulo ordinatur; constat enim illas litteras, subreptitie impetratas, invalidas esse. Et ita in dicto motu proprio Sixti V, illæ duæ causæ suspensionis distincte ponuntur, absque veris dimissoriis litteris sui Ordinarii, vel absque titulo sufficientis beneficii, vel patrimonii ordinari; quibus multiplicatis, multiplicantur censuræ, quando unaquæque illarum causarum per se sufficiens erat ad suspensionem inducendam, juxta dicta supra de censuris in communi.

37. *Dimissoriæ impetratæ ad titulum donationis factæ, et ante ordinationem renunciatæ, an sint irritæ.*— In illo autem particulari casu, quem Navarrus attigit, quamvis probabilis sit excusatio ejus, res tamen ipsa satis dubia mihi videtur. Nam esto illa renunciatio sit invalida, videtur tamen sufficere ad dimissorias litteras irritas faciendas, quia sunt subreptitiæ, et contra justam Episcopi voluntatem, quia ipse minime concederet talem facultatem, si de talis tituli conditione plena ei narratio facta fuisset. Quod ita etiam declaro, quia ille titulus spectatus secundum omnia quæ includit, non est sufficiens, neque in jure talis reputatur; cujus argumentum est, quia, qui cum solo illo ordinatur, suspensionem incurrit eo nomine, quod absque titulo sufficienti ordinatus est. At vero quando talis titulus proponitur Episcopo, ut facultatem concedat, proponitur ut sufficiens, et sub ea fide ipse concedit litteras; ergo sunt subreptitiæ, atque adeo nullæ. Adde, non esse ita certum, renunciationem illam esse invalidam, nam donatio non videtur fieri nisi sub illa conditione, et tunc, conditione non impleta, potius donatio ipsa videtur invalida. Quanquam si donatio prius absolute fiat, et postea renunciatio subsequatur, probabile sit, hanc esse invalidam; tunc autem aliæ rationes procedunt, quæ apud me urgentes videntur; et ideo securius existimo in absolutione talis suspensionis utramque causam aperire. Harum enim suspensionum multiplicatio nullum alium effectum habet, vel obligationem inducit, ut ex supra dictis constat; et ideo, cum ad absolutionem obtinendam insufficientia tituli aperienda sit, facillimum erit simul explicare, sub illo titulo litteras dimissorias obtinuisse, et sic ordinatum fuisse.

38. *An possit quis patrimonium, seu beneficium ad cujus titulum ordinatus est, post ordinationem renunciare.* — Hic vero potest ulterius dubitari, an si hæc patrimoniii renunciatio (et idem est de beneficio) fiat post ordinationem, incurratur suspensio ipso jure. Respondeo, de hac re nullam esse antiquo jure prohibitionem factam, nec suspensionem impositam. Concilium autem Trident., dicta sess. 21, c. 2, prohibuit alienari hæc bona, aut remitti sine licentia Episcopi, donec aliunde habeat ordinatus, unde vivere possit. Quod præceptum grave est, et sine dubio obligat in conscientia, et sub mortali ex suo genere; non tamen habet suspensionem, vel aliquam aliam pœnam ipso jure impositam. An vero per illa verba, *Alienari nullatenus*

possit, talis alienatio ipso facto irrita sit, necne, alterius est considerationis. Si tamen spectemus diversum modum, quo Concilium de renunciatione beneficii, et de renunciatione patrimonii loquitur, intelligemus, illam irritari ab ipso Concilio, hanc vero solum prohiberi. Est denique circa illud decretum Concilii Trident. observandum, Pium V, motu proprio anni 1568, qui incipit, *Romanus Pontifex,* extendisse decretum illud, quatenus titulum beneficii, vel patrimonii requirit, etiam ad clericos religiosos, vel religiosorum more viventes, qui professionem, et solemnia vota non emiserunt, et eos aliter ordinatos ipso jure suspendit, et si ministrent, irregulares efficit. Verumtamen hic motus proprius, quantum ad Societatem Jesu pertinebat, revocatus est per Gregorium XIII, in Bullis quibus institutum ejusdem Societatis postea confirmavit.

39. *An ordinatus absque vero titulo possit absolutus sine novo titulo ad altiorem promoveri.* — Ultimo interrogari potest circa hunc casum, an si quis absque vero titulo diaconus, vel subdiaconus factus est, et postea a suspensione est absolutus, possit sine novo titulo patrimonii vel beneficii ad superiorem Ordinem ascendere sine periculo incidendi iterum in eamdem suspensionem. Videtur enim posse, quia postquam aliquis habet unum Ordinem sacrum, ille est sufficiens titulus ad superiorem suscipiendum; imo ex vi unius Ordinis habet quispiam jus ad suscipiendum alium, et ideo ablato impedimento suspensionis nihil aliud videtur requiri. Maxime, quia nullum novum incommodum, aut indecentia incurri videtur ex eo, quod aliquis non habens, unde sustentetur, diaconus potius quam subdiaconus existat. Nihilominus dicendum est, illum non posse sine vero titulo alium Ordinem suscipere. Ratio est, quia jura non prohibent suscipere tantum subdiaconatum sine vero titulo, sed simpliciter prohibent suscipere quemlibet Ordinem sacrum; nec distinguunt inter ordinatum vel non ordinatum inferiori Ordine; ergo nec nos distinguere debemus, ut sumitur ex c. Solitæ, de Major. et obed., et in L. Imperator, ff. de Postulando. Præterea non loquuntur illa jura quasi collective, id est, ut nullus ascendat ad statum sacrorum Ordinum sine vero titulo, alias clarius diceretur, Nemo subdiaconus fiat; sed loquuntur distributive, vel (quod idem est) in plurali, *ad sacros Ordines promoveatur,* ut patet ex juribus citatis, et præsertim ex Trident. Et ita constat, rationem in contrarium factam nullius esse momenti, nec facere illam sententiam practice probabilem, quia unus Ordo non dat jus ad suscipiendum alium nisi debito modo, servatisque canonibus Ecclesiasticis. Quapropter qui aliter ordinatus fuerit, dictam suspensionem incurret. Et hoc confirmat quoddam responsum Cardinalium, quod sic habet : *Si quis ante Concilium erat promotus subdiaconus absque titulo, poterit absque titulo promoveri, modo ad titulum patrimonii promoveatur*

Octava suspensio ipso jure lata in promotos non reservatis temporum interstitiis.

40. *Primus modus quo lapsus hic contingere potest. — Episcopatus susceptio non comprehenditur hac lege.* — Octava suspensio lata censetur in eum, qui non reservatis interstitiis temporum ab Ecclesia præscriptis ordinatur. Qui lapsus variis modis contingit, quos oportet distinguere, ut constet, quid jura antiqua vel nova de hac suspensione disponant. Primus ergo modus est, quando plures Ordines sacri eodem die recipiuntur, quod etiam antiquo jure prohibitum est, ut constat ex c. Dilectus, et c. Litteras, de Temp. ordin., ubi non solum uno die ordinario seu naturali, verum etiam die uno fictione canonica hoc non licere asseritur, id est non esse licitum die sabbathi unum accipere Ordinem sacrum, et mane Dominici diei alterum, etiam continuato jejunio sabbathi usque ad diem Dominicam; quo casu, fictione juris canonici, vespera sabbathi, et mane diei Dominici continuato jejunio tanquam unus dies reputatur, ut ibidem dicitur. Et sumitur ex Leone Papa, epist. 79, c. 1 Et habetur in c. Quod a Patribus, 75 dist. De suspensione vero ordinati sic, dicitur in dict. c. Litteras : *Ab executione officii sacerdotalis, tamdiu volumus manere suspensum donec de illo aliter disponamus.* Unde constat talem suspensionem solum esse ab illo Ordine, qui posteriori loco susceptus est; ac merito, nam prior legitime susceptus fuerat; unde si tres sacri Ordines fuerunt eodem die suscepti, suspensio erit a duobus ultimis, quia illi fuerunt illegitime suscepti. Est autem hic etiam advertendum, Episcopatum non numerari in his juribus inter Ordines sacros, et ideo non incurri hanc suspensionem, etiamsi quis die sabbathi et Dominica continuato jejunio ordinaretur sacerdos, et

consecraretur Episcopus, ut notarunt Joannes Andreas in dicto c. Quod a patribus, et Abbas, in dicto c. Litteras, ubi refert alios etiam addidisse, quod licet die Dominica prius sacerdotalem Ordinem (quod fieri potest continuato jejunio sabbathi) et postea consecrationem Episcopalem susciperet, non facere contra hanc prohibitionem.

41 *An cap. Dilectus, suspensionem ipso jure contineat.* — Dubium autem est inter auctores, an illo c. Litteras, contineatur suspensio ipso jure lata, vel ferenda; de quo Glossa ibi nihil dicit, et Panormit. rem dubiam reliquit. Considerando tamen proprietatem illorum verborum, et quæ supra diximus de interpretatione similium legum pœnalium, videtur inde non colligi sufficienter suspensio ipso jure lata, quia verba illa, *Tamdiu volumus manere suspensum,* factum, et sententiam in eo casu latam, et consequenter ferendam in aliis similibus indicant; non vero continent jus inferens suspensionem ipso facto incurrendam. Nihilominus aliis videtur hanc suspensionem ipso facto incurri. Quod tenet Navarrus in Summa, c. 25, num. 71, et videtur plurimum suaderi ex dict. c., et ex c. Innotuit, de Eo qui furt. ordin. suscepit, ibi : *In susceptis Ordinibus de juris rigore ministrare non debeat.* Quamvis ibi non solum hoc delictum, sed multa alia concurrant, ut infra dicemus; ideoque neque ex illo textu satis probatur; et ideo non caret res dubitatione. Concilium etiam Tridentinum nullam pro hoc delicto pœnam imposuit, licet sess. 23, cap. 13 de Reform., prohibuerit, ne duo sacri Ordines eodem die etiam regularibus conferantur, non obstantibus quibuscumque privilegiis, ac indultis quibusvis concessis. Congregatio tamen Cardinalium hoc habet ibi responsum : *Qui ex consuetudine illius religionis quatuor minores Ordines et subdiaconatum eodem die susceperunt, non sunt suspensi.* Ubi clare supponit, recipiendo plures Ordines sacros eodem die, esse suspensos. Fortasse tamen loquitur juxta constitutionem Sixti V, in qua erat hæc suspensio clara; tamen illa revocata est. Est autem advertendum, etiam esse graviter prohibitum suscipere eodem die minores Ordines et subdiaconatum, non solum ex eodem Concilio Trident., sess. 23, c. 11, sed etiam ex c. 2 de Eo qui furt. ordin. suscep., ubi suspensio etiam fertur; quam Navarrus etiam putat esse ipso jure, sed revera non est, quia Pontifex in dict. c. 2, solum ait : *Mandamus, ut eum ministrare non permittas,* etc. Et hoc videtur supponere Congregatio in illa declaratione, nisi explicetur loqui, ubi consuetudo ita prævaluit, ut legem illam abrogaverit; potest enim sine dubio id facere, ut Navarrus supra dicit cum communi in c. 3 de Temp. ordin., et c. 2 de Eo qui furt. ordin. suscep., per textum ibi, qui licet loquatur de consuetudine recipiendi plures Ordines eodem die, potest extendi ad aliam, quia etiam illa tantum est contra legem humanam, quam vincere potest. Nec Concilium talem consuetudinem peculiarem alicujus regionis revocat, cum id non exprimat, juxta c. 1 de Constitut., in 6, licet oppositum contra Navarrum sentiat Salzedo in Scholio ad Pract. Bernardi, c. 25, in fine, cum Maiolo, lib. 4 de Irregularitat., c. 11. Quod licet esset verum, nihilominus etiam Cardinalium responsum esset verum, quia non tantum concedit ob abrogationem, sed quia lex illa non est latæ sententiæ. In alio autem casu duorum Ordinum sacrorum, licet res sit dubia, nihilominus jura supra citata attente perpensa videntur hanc suspensionem ipso jure imponere. Adverto tandem Navarrum, c. 27, num. 241, vocare hanc irregularitatem; sed non loquitur consequenter, etiamsi se excusare conetur; vel non loquitur de hac censura, sed de pœna, quam contrahit excommunicatus suscipiendo Ordines, de qua infra dicemus; loquendo vero de præsenti casu, revera est suspensio, non irregularitas.

42. *De susceptione duorum Ordinum sacrorum eodem die.* — Post prædictam violationem interstitiorum alia illi proxima est, si quis continuatis diebus plures Ordines sacros suscipiat. De quo casu nihil invenio jure antiquo expresse traditum; neque immerito, quia jam hoc erat satis prohibitum et punitum per illa decreta, in quibus certa jejuniorum tempora seu sabbatha ad Ordines conferendos, et suscipiendos definita sunt; non potest enim aliquis suscipere duos sacros Ordines continuatis diebus, nisi vel utrumque vel alterum illorum extra tempora recipiat. Si enim unum die sabbatho, et alterum die Dominico recipiat, aut id fit continuato jejunio, aut interrupto; si primum, uterque quidem Ordo recipitur intra tempora, tamen in eodem die; si vero secundum, jam secundus Ordo recipitur extra tempora, et ex eo capite id prohibitum est, et suspensionem habet illi prohibitioni annexam, supra explicatam, non vero aliam, quantum est jure antiquo; nam juxta constitutionem Sixti V, aliud

esset dicendum. Sed illa jam non obligat, et ideo ejus declarationem omitto.

43. *De susceptione duorum Ordinum sacrorum diversis diebus non reservatis interstitiis. — De dispensat interstit. — Quæ requiruntur interstitia inter susceptionem minorum Ordinum.* — Tertium delictum multo minus grave quam præcedentia, est, si quis Ordines sacros diversis diebus, et legitimis temporibus accipiat, non servando inter unum et alium eam temporis moram, quam Concilium Trid., dicta sess. 23, cap. 13 et 14, statuit, sine dispensatione, aut indulto Apostolico. Voluit enim Concilium Trident. ut post susceptum unum Ordinem sacrum annus integer elabatur antequam alius suscipiatur; nullam vero pœnam adhibuit, neque ita severe id prohibet, quin arbitrio Episcopi id committat. In quo illud animadverto, quod cum agit de anno imponendo inter subdiaconatum et diaconatum, simpliciter addit : *Nisi aliud Episcopo videatur;* cum vero loquitur de diaconatu, et presbytero, ait : *Nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur* Per hoc tamen non est intelligendum, licitum esse Episcopo in priori casu dispensare sine ulla causa rationabili, quia hoc est contra rationem dispensationis in communi lege, sed solum indicatum est minorem causam in priori casu sufficere, et in illo utilitatem tantum spectandam esse, in alio vero etiam necessitatem. Sixtus autem V, suspensionem ipso facto tulit in eo casu, quæ sublata jam est. Unde a fortiori constat non esse suspensum, qui sine dispensatione subdiaconus fit ante elapsum annum ab ultimo minori Ordine suscepto, licet hodie graviter peccet contra Trident. præceptum, sess. 23, c. 11 de Reform. De minoribus autem Ordinibus inter se multo id certius. Nam in illis nulla certa tempora interstitiorum definita sunt. Nam licet in c. In singulis, 77 dist., quædam tempora designentur, tamen illud jus antiquatum est; licitum est etiam eodem die omnes illos Ordines conferre, aut suscipere, præsertim ubi est consuetudo, ut expresse habetur in dict. c. 2 de Eo qui furtim Ordines suscepit, et ibi notant Glossa, et Doctores, et in c. 3 de Temp. ordin., ex quo textu etiam colligitur. Nunc vero Concilium Trident., dict. sess. 23, c. 11, solum generatim dixit, *ut hi Ordines per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo videatur, conferantur.* Quocirca si quispiam arbitrio, et voluntate Episcopi hos Ordines suscipiat eodem die, vel continuis diebus, etc., non est male promotus. Si vero contra Episcopi voluntatem, vel decipiendo illum eos suscipiat, vel eodem die, vel non reservatis interstitiis ab Episcopo designatis, tunc erit male promotus quoad culpam, non quoad censuram.

Nona suspensio ipso jure lata in promotos per saltum.

44. *Ordinari per saltum quid. — An suspensio hæc incurratur ipso jure.* — Nona suspensio lata censetur in eum, qui per saltum Ordinem aliquem suscepit. Sunt enim septem Ordines ita inter se subordinati, ut per minorem ad proxime superiorem ascendendum sit. Unde per saltum quis promoveri dicitur, quando intermisso inferiori Ordine superior sumitur; ut si quis ordinetur lector priusquam ostiarius, vel diaconus priusquam subdiaconus. In eo ergo casu est dubium, an maneat quis suspensus ipso facto ab eo Ordine, quem per saltum accepit. Nam quidam Doctores juris canonici negant, suspensionem hanc incurri, donec aliquis per sententiam suspendatur; ut Archidiaconus, et alii, in c. Sollicitudo, 52 dist., quos refert, et sequitur Bernardus Diaz, in c. 24, et Turrecremata in eodem c. Sollicitudo, art. 4. Qui tamen non negant, eum, qui sic promotus est, non posse licite in suscepto Ordine ministrare, donec Ordinem, quem prætermisit, accipiat, quia sicut non potuit licite superiorem Ordinem suscipere absque inferiori, ita consequenter non potest licite superius ministerium exercere, nisi prius omnes inferiores Ordines habeat, quia illa est dispositio prærequisita ad convenientem usum illius ministerii. Et a fortiori etiam non potest sic ordinatus in diaconum, verbi gratia, licite ad sacerdotium promoveri, priusquam subdiaconatum, quem prætermiserat, accipiat, quia ulterior illa promotio semper erit per saltum, quamdiu quod prætermissum fuit, non suppletur. Unde utraque hæc prohibitio non tam est addita, aut per modum pœnæ prioris delicti, quam ex natura rei consequens, supposita institutione divina de his Ordinibus, eorumque ministeriis. Negant igitur dicti auctores, præter hanc prohibitionem esse ab Ecclesia impositam propriam suspensionis censuram ipso jure incurrendam, quia nullo jure invenitur lata. Nam in dicto c. Sollicitudo, solum dicitur: *A sacerdotali officio eum prohibeas.* Quæ verba vel significant executionem dictæ pro-

hibitionis, vel ad summum suspensionem ferendam. In cap. etiam unico de Clerico per saltum promoto, solum dicitur, ut imponatur pœnitentia, et sic ordinetur in prætermisso Ordine, et tunc permittatur ministrare in superiore jam suscepto. Ex quibus omnibus non potest colligi suspensio ipso jure lata. Et confirmatur, quia alias celebrans aliquis in Ordine sic suscepto, fieret irregularis; quod tamen falsum est.

45. *Secunda sententia et verior — Probatur primo.* — Nihilominus alii tenent, hanc suspensionem incurri ipso facto. Ita tenet Soto, in 4, dist. 25, quæst. 1, art. 3; Hostiensis, in Sum., tit. de Clerico per saltum promoto, § 1, quem sequitur Navarrus, in Sum., c. 25, num. 71, et c. 27, num. 242; et Gregorius Lopez, in l. 28, tit. 6, partit. 1, et l. 63, tit. 5, part. 1. Qui tamen adhibet limitationem, ut scilicet hæc suspensio incurratur ipso jure, quando scienter, et ambitiose ita quis ordinatus est; secus vero ex negligentia, et incuria. In quo casu videntur loqui dictum c. unic. et c. Sollicitudo; non tamen ipse ostendit, quo jure feratur suspensio latæ sententiæ magis in ordinatum per saltum scienter, quam ex ignorantia culpabili, vel crassa. Unde alii auctores dicunt, illam circumstantiam conferre ad faciliorem, vel difficiliorem dispensationem efficiendam, non vero ad pœnam incurrendam in uno casu, et non in alio. Atque ita sentit Sylv., verb. *Irregularitas,* quæst. 11 Fundamentum esse potest, quia ordinatus per saltum non potest absque dispensatione saltem Episcopi suscipere inferiorem Ordinem prætermissum, ut in dicto c. unico supponitur; ergo signum est, præter prohibitionem supra dictam quasi connaturalem, esse ab Ecclesia suspensum. Patet consequentia, quia quod ille sic ordinatus sit prohibitus ministrare in suscepto Ordine, vel ascendere ad superiorem, solum est ob carentiam Ordinis prætermissi; ex hoc vero capite non prohibetur eumdem Ordinem prætermissum suscipere, ut per se notum est; ergo illa prohibitio tantum potest provenire ex Ecclesiæ suspensione. Nam quod ex irregularitate non proveniat, ex dicendis patebit. Confirmatur, quia sic ordinatus, etiam post acceptum prætermissum Ordinem indiget dispensatione ad ministrandum in superiore prius suscepto, ut ex dicto cap. unico sumitur; ergo signum est eum esse prohibitum ministrare in tali Ordine per Ecclesiæ suspensionem, quia illa prohibitio non potest provenire ex sola natura rei, absque positiva prohibitione, seu censura.

46. *Probatur secundo ex Concilio Tridentino. — Confirmatur a posteriori.* — Quod secundo argumentor ex Concilio Tridentino, sess. 23, cap. 14 de Reform., dicente : *Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.* Quæro enim in quo possit dispensare. An ut ascendant ad superiores Ordines, priusquam inferiorem accipiant? At hoc ita repugnat divino juri, et institutioni talium Ordinum, ut nec Summus Pontifex in eo dispensare posse videatur. An potest dispensare, ut possit ministrare in Ordine sic suscepto, antequam prætermissum recipiat? At hoc etiam est falsum, quia illud est per se malum, et prohibitum quasi ex natura rei, supposita institutione talium Ordinum. Ergo intelligit Concilium posse dispensare in hoc, quod prætermissum Ordinem recipiat, et sic in suscepto ministret, et ad superiorem ascendat; ergo supponit Concilium, hoc esse prohibitum ipso facto ei, qui sic ordinatus est; quod non est, nisi per censuram suspensionis, ut ostendimus; supponit ergo hanc ipso facto incurri. Et confirmatur ex mente illorum Doctorum; nam ministrans in Ordine sic suscepto, vel recipiens novum Ordinem, sive superiorem, sive inferiorem, efficitur irregularis; ergo signum est mansisse suspensum ipso facto. Consequentia probatur, quia hic non est aliud genus irregularitatis, quod incurri possit, nisi ob crimen ministrandi, vel suscipiendi Ordinem cum dicta censura. Antecedens vero asseritur quidem a Sylvestro, et Navarro supra; nullo tamen jure id sufficienter probant; nihil enim afferunt nisi dictum cap. Sollicitudo, et dictum cap. unicum, et cap. Sicut neophytus, 48 dist., ex quibus talis irregularitas minime colligitur sufficienter, ut legenti facile patebit. Nonnihil vero favet Concilium Tridentinum supra in illo verbo, *Si non ministraverint.* Docet enim, ordinatum per saltum, si absque dispensatione ministret in Ordine suscepto, manere ita impeditum ad suscipiendos Ordines, qui illi desunt, sive superiorem, sive inferiorem, et ad ministrandum in suscepto, ut solus Papa possit in hoc dispensare; ergo indicat illum factum esse irregularem, quia non potest aliunde illa specialis reservatio provenire. Et hoc etiam supponit prius impedimentum non fuisse irregularitatem. Ubi est obiter advertendum, Concilium nihil distinguere inter eum, qui

ex negligentia, vel ex malitia sic ordinatus est; ideoque nunc generaliter verum esse, Episcopum posse dispensare cum ordinato per saltum, si non ministravit, etiamsi ex scientia, vel superbia ordinatus sit, quia Concilium nihil limitat. Et eadem ratione verum est, non posse dispensare cum illo, si jam ministravit, etiamsi per crassam ignorantiam sic ordinatus fuerit, quia in hoc etiam Concilium nihil distinguit. Unde probabile est, hunc sic ministrantem factum esse irregularem, et consequenter ante ministrationem fuisse suspensum.

47 *A quo Ordine maneat suspensus sic ordinatus per saltum. — Prima opinio.* — Hæc igitur posterior sententia magis probanda videtur, præcipue propter locum Concilii Tridentini, quod ita videtur antiquiora jura interpretari. Clarius vero id sanciverat Sixtus V, si ejus constitutio vires nunc obtineret. Declarandum vero superest, an hæc suspensio sit etiam in Ordinibus antea rite susceptis, vel solum ab illo, quem per saltum accepit. Navarrus enim, cap. 27, num. 242, indefinite dicit, hunc manere suspensum, nihil amplius declarans, ac per hoc significans, illam suspensionem esse totalem. Maiolus, lib. 4 de Irregular., cap. 12, dicit, hunc nec ascendere ad altiores Ordines, nec in susceptis ministrare posse; ubi omnes etiam susceptos comprehendere videtur. Et expresse ita declaravit quædam lex Hispaniæ, tit. 6, l. 28, partit. 1, quæ in hoc non habet legis auctoritatem, sed interpretis. At vero Sylvester, verb. *Irregularitas*, quæst. 11, docet hanc suspensionem solum esse ab Ordine male suscepto. Quod sequitur Bernardus Diaz, in Practica, cap. 29, et Gregorius Lopez, in l. 63, tit. 5, part. Mihi etiam dicendum videtur, impedimentum hoc respectu Ordinum jam susceptorum solum impedire usum Ordinis male suscepti, quia non plus ex jure colligitur; imo hoc etiam satis obscure, et ideo ampliandum non est. Ex hoc tamen sequitur, ut etiam impediat ascendere ad superiores Ordines; nam suspensio a quolibet Ordine, consequenter impedit ascensum durante illa, ut supra visum est; hæc autem est vera suspensio ipso jure imposita, ut supra probatum est. De Ordine item prætermisso fatendum est, relinqui ex tali ordinatione speciale impedimentum sumendi illum sine dispensatione; nam hoc etiam jura adducta probant.

48. *Unde proveniat impedimentum non posse suscipere Ordinem per saltum prætermissum. — Conclusio. — Objectio.* — De hoc autem impedimento merito dubitari potest, an proveniat ex dicta suspensione. Nam videtur magis habere rationem cujusdam irregularitatis, quia, ut infra dicam, irregularitas est, quæ per se impedit susceptionem alicujus Ordinis; nam suspensio per se primo respicit usum Ordinis suscepti; susceptionem autem novi Ordinis tantum prohibet, quatenus connexionem aliquam habet cum usu alterius Ordinis, quæ connexio respicit superiores Ordines, non vero inferiores, quia nunquam potest quis esse impeditus ab usu inferioris Ordinis, et esse expeditus ad superiores, quamvis e converso possit aliquis esse suspensus in uno Ordine, et expeditus ad inferiores. Illa ergo prohibitio suscipiendi Ordinem prætermissum, videtur esse irregularitas quædam. Nihilominus dicendum est, illam non esse propriam irregularitatem, quia non per se inducitur, sed ut annexa priori suspensioni, non quidem propter connexionem in ordine ad usum talium Ordinum, ut ratio facta probat, sed quia nemo ligatus censura, vel suspensione Ordinum, potest licite novum Ordinem suscipere. Dices : hoc principium non est verum, nisi in suspensione totali, quæ suspendit ab usu omnium Ordinum; hæc autem quæ incurritur per hanc ordinationem non est suspensio totalis, sed tantum illius Ordinis qui per saltum receptus est : ergo. Responderi potest negando minorem, quia per se, et vi sua, illa est suspensio simpliciter Quod maxime procederet juxta opinionem eorum, qui putant suspensionem hanc extendi etiam ad Ordines legitime susceptos. Tamen quia oppositum verum esse supra recensuimus, ideo non potest hæc suspensio dici totalis. Nihilominus tamen illa inhabilitas ad suscipiendum Ordinem prætermissum, solum imponitur, ut annexa tali suspensioni; non enim imponuntur ibi duæ pœnæ, una suspensionis, et altera irregularitatis, sed una suspensio habet duos effectus inter se connexos et ordinatos; ideo enim ille prohibetur suscipere Ordinem prætermissum, ut nunquam possit in suscepto ministrare, donec cum eo dispensetur.

49. *Corollarium.* — Unde obiter infero, statim ac dispensatur cum tali clerico, ut prætermissum Ordinem suscipiat, manere ita liberum a tali suspensione, ut post susceptum prætermissum Ordinem possit tam in illo, quam in alio, quem per saltum suscepit, mi-

nistrare, argumento cap. unic. de Clerico per saltum promoto; ubi dicitur, post pœnitentiam actam ordinandum esse in gradu prætermisso, et sic permittendum in suscepto ministrare. Et e converso, si cum illo dispensetur ad ministrandum in Ordine suscepto, dispensari etiam, ut recipiat Ordinem prætermissum, quia talis dispensatio non potest aliter habere effectum, neque in alio sensu legitime concedi. Existimo etiam, post susceptum prætermissum Ordinem, ex vi ejusdem dispensationis liberum manere, ut possit ad superiores Ordines ascendere, quia hoc non per se prohibebatur, sed solum ratione suspensionis in inferiori Ordine male suscepto; unde tali suspensione ablata, aufertur etiam illa prohibitio. Et ideo fortasse Concilium Trident., sess. 23, cap. 14 de Reform., de hac dispensatione per modum unius simplicis actus locutum est. Hæc autem intelligo per se loquendo, et ex vi juris; nam si superior velit limitare dispensationem ad unum effectum, et non ad alium, tunc verbis ejus standum erit, quando non repugnat juri divino, vel communi, unum effectum ab alio separari.

50. *Quis possit in hac suspensione dispensare.* — Quod si quis inquirat, quis possit hanc dispensationem concedere, respondetur eam esse Episcopalem; quod hodie certum est ex Concilio Tridentino supra. Addit tamen limitationem, *Si non ministraverit,* utique in Ordine male suscepto; ita enim intelligendum est juxta subjectam materiam. Addi etiam potest, nisi ministraverit in Ordine prætermisso; idque dupliciter, vel ante illum susceptum, quod pertinet ad aliud genus irregularitatis infra tractandum, vel etiam post illum susceptum sine legitima dispensatione; nam cum ille sit suspensus a receptione talis Ordinis, postquam illum sine dispensatione suscepit, manet adhuc suspensus ab illius executione; et ideo si in illo ministret, jam non poterit cum illo Episcopus dispensare. Quod potest ex duplici causa provenire, scilicet, vel quia illamet suspensio, quæ inerat, indispensabilior fit, eo quod Episcopus non acceperit potestatem, nisi cum illa limitatione; vel certe quia novum impedimentum irregularitatis superadditur, juxta ea, quæ dicemus sectione sequenti. Soletque hoc posteriori modo intelligi; mihi autem utrumque videtur esse verum, quia ibi duplex est impedimentum : unum contractum per usum Ordinis, a quo quis est suspensus; aliud est suspensio ipsa, quæ ante usum supponebatur; utrumque ergo propria indiget dispensatione, et posset una dari sine alia, ut constat ex dictis; neutram ergo potest dare Episcopus. Non quidem irregularitatis contractæ per talem usum, quia nullibi ei conceditur; neque etiam suspensionis, quæ supponitur ante talem usum, quia concessa est sub illa conditione, *nisi ministraverit,* ut ex Concilio Trid. constat.

51 *Quando possit Episcopus dispensare cum eo qui sic suspensus ministravit.* — *In quo possit Episcopus dispensare cum eo qui tantum sine dispensatione prætermissum Ordinem suscepit.* — Addit vero Navarrus, dict. num. 242, duo : primum si ignoranter ministravit, posse Episcopum dispensare; quod verum censeo, si ignorantia talis sit, ut excuset a culpa. Nam in primis ignorantia excusat hanc irregularitatem, ut supra dictum est. Deinde hinc fit etiam probabile, ut excuset illam veluti reservationem prioris suspensionis, quia hæc facta etiam videtur propter culpam, et propter novam irregularitatem adjunctam. Secundo ait, etiam si scienter ministraverit, posse Episcopum dispensare ad exercendum Ordinem acceptum, licet non ad altiorem suscipiendum; citatque capit. unicum de Clerico per saltum promoto; in quo tamen non fit mentio, quod sacerdos ille ministraverit, et potius supponitur, illum non scienter, sed ignoranter processisse, præterquam quod dispensatio facta ibi videtur a Pontifice, vel ex commissione ejus. Panormitanus etiam, quem ipse Navarrus citat, licet dicat, in eo casu committi Episcopo dispensationem, fatetur in illo intervenisse ignorantiam. Verumtamen ex eodem textu colligi posse, talem ignorantiam fuisse culpabilem, ut patet ex illis verbis : *Condignam pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas ei;* quam Glossa declarat de crassa, et supina, quæ non excusat; Sylvester autem, verb. *Irregularitas,* quæst. 11, eamdem tenens opinionem, æquiparat hunc casum illo de non ordinato ministrante. Sed advertendum est, aliud esse loqui de clerico per saltum promoto ministrante in Ordine, quem prætermisit, antequam illud accipiat, vel de ministrante in quolibet Ordine suscepto. Prior recte æquiparatur cum clerico ministrante in Ordine, quem non habet, de quo infra dicam, nam existimo Concilium non loqui de sic ministrante. Posterior vero non est cur cum illo æquiparetur Unde cum Concilium absolute loquatur, existimo in dicto casu neque ad

usum Ordinum susceptorum, neque ad aliquem suscipiendum dispensare posse Episcopum. Sed quid si is, qui per saltum promotus fuit, tantum prætermissum Ordinem postea sine dispensatione recipiat? poteritne cum illo Episcopus dispensare, ut ministret in susceptis, et ad superiores ascendat? Respondeo posse dispensare in priori impedimento contracto ex ordinatione per saltum, quia Concilium solum posuit illam conditionem, *nisi ministraverit;* suscipere autem Ordinem prætermissum, non est ministrare. Dices esse actum æquivalentem, et æque prohibitum. Respondeo, in his rebus hoc satis non esse, quia standum est verbis legis, ut nec rigor extendatur, nec favor minuatur. Additur vero ibi aliud impedimentum novæ suspensionis contractæ per susceptionem Ordinis cum censura, et in hac non potest dispensare Episcopus ex vi citati decreti Concil. Trident., quia est suspensio alterius rationis, in qua servanda sunt, quæ in sequenti casu dicentur

52. *Incurratne suspensionem hanc qui per saltum consecrationem Episcopalem accepit.* — *Notandum.* — Dubitari tandem circa hunc casum potest, an suscipiens per saltum consecrationem Episcopalem, hanc suspensionem incurrat, et irregularitatem, si Pontificale ministerium exerceat. Sed jam supra dictum est, appellatione Ordinum non venire in his legibus consecrationem Episcopalem, neque etiam suspensionem generatim latam Episcopos comprehendere; ideoque certum est hanc suspensionem ad casum illum non extendi. Solum oportet obiter hic advertere, quod Deo dante, latius in sequente tomo dicemus, si quis ita consecretur Episcopus per saltum, ut sacerdotii Ordinem prætermittat, eum non solum manere suspensum, verum etiam non manere consecratum, quia character Episcopalis, si quis est, essentialiter requirit characterem sacerdotalem, vel ab eo non distinguitur; quod secus est in inferioribus Ordinibus; nam licet inferior, vel inferiores prætermittantur, collatio superioris valida est quantum ad impressionem characteris. At vero si in illo saltu non sacerdotalis Ordo, sed alius inferior sit prætermissus, consecratio quidem Episcopalis valida erit, quamvis ex sententia Glossæ ultimæ in cap. unico de Clerico per saltum promoto, Ordinem, quem non habet, aliis conferre non possit. Quod quomodo intelligendum sit, citato loco dicemus.

Decima suspensio jure lata contra promotos ad sacrum Ordinem post matrimonium contractum.

53. *Extravag. Antiquæ, de Voto, Joan. XXII.* — *An sic ordinatus maneat suspensus ab Ordinibus ante matrimonium susceptis.* — Decima suspensio lata est in eum, qui post matrimonium contractum, etiam non consummatum, sacrum Ordinem suscipit, nisi prout sacri canones permittunt. Ita statuit Joannes XXII, in Extrav. *Antiquæ,* de Voto; quæ tam clara est, ut nulla indigeat expositione. Supponitur enim in illa, ordinationem sacram, seu votum continentiæ solemnizatum per sacri Ordinis susceptionem, non dirimere matrimonium ratum prius contractum, quia nec jure divino, nec per sacros canones id statutum est. Quia ergo juxta eosdem canones, et Ecclesiæ usum nullus clericus in sacris uxorem habere debet, aut obligationem reddendi debitum, ideo merito prohibetur, ut quisquis uxorem jam habet, sacrum Ordinem non suscipiat. Quia vero, si illum suscipiat, non potest non manere ordinatus, simulque manet matrimonii vinculo ligatus, ideo saltem suspenditur ab usu Ordinis suscepti, et superiorum susceptione, et ab omni officio, et beneficio Ecclesiastico, ut ibidem additur, imo ut ad hæc non valeat promoveri, quo significatur, illum etiam manere irregularem, de quo suo loco dicemus. Quæri vero potest, an hæc suspensio sit etiam a susceptis Ordinibus ante matrimonium. Respondendum est negative; nam ibi dicitur, *In Ordine sic suscepto.* Et ratio est, quia si Ordines illi sint minores, non repugnat, juxta Ecclesiæ morem, eum, qui uxorem habet, hujusmodi Ordines habere, et in eis aliquando ministrare; et ideo in illis non suspenditur quis propter susceptionem alterius Ordinis. Imo licet aliquis accipiat hos Ordines post matrimonium contractum, non manet ipso jure suspensus ab usu illorum, quia nullo jure id cautum invenitur Si vero ille Ordo susceptus ante matrimonium sit sacer, jam matrimonium subsequens non erit validum; et ita non habebit locum alius casus, de quo agimus. Solum posset excogitari casus in quo aliquis post subdiaconatum susceptum ex dispensatione Papæ matrimonium contraheret, et deinde sine alia facultate ordinaretur diaconus; tunc autem dicendum esset, ex vi dictæ Extravagantis non manere suspensum ab Ordine subdiaconatus magis quam antea

erat. Talis vero dispensatio, ut existimo, nunquam conceditur, quin separetur quis a ministerio sacri Ordinis.

54. *Quamdiu duret suspensio hæc, et a quo tolli possit, soluto matrimonio.— In quibus casibus liceat, vivente uxore, sacrum Ordinem recipere.*—Rursus quæri potest, an talis suspensio duret solum matrimonio durante, vel etiam illo soluto. Respondeo, hoc satis in dicto textu declarari, dum dicitur, *Nec matrimonio soluto*, etc. Potest autem matrimonium tribus modis solvi, si ratum tantum sit. Primus est per mortem alterius conjugis, qui solus communis est matrimonio consummato; et hoc modo, quamvis uxor moriatur, non liberatur a suspensione maritus; imo nec potest cum illo nisi per Pontificem dispensari. Secundo solvitur matrimonium ratum per dispensationem Pontificis, et tunc idem dicendum est, nisi idem Pontifex in suspensione dispenset. Tertio solvitur per professionem in religione approbata; et tunc ex vi illius Extravag. non tollitur ipso facto talis suspensio, tamen potest Diœcesanus Episcopus in ea dispensare, ut in eadem Extravag. dicitur. Quod verum est de jure communi, nam specialibus privilegiis aliter tolli potest illa suspensio per superiores religionum. Additur vero ibi exceptio hæc, *Nisi prout in sacris canonibus noverit convenire;* quæ posita est propter duos casus, in quibus talis ordinatio licita est etiam vivente conjuge, et durante matrimonio. Prior est, si post consummatum matrimonium ex consensu utriusque conjugis uxor ingrediatur religionem, juxta cap. Episcopus benedictionem, 76 dist. Secundus est quando uxor, licet ingredi religionem nolit, tamen separari vult, et votum castitatis emittit, et marito facultatem præbet Ordines suscipiendi, juxta cap. Seriatim, 32 dist., et cap. Conjugatus, de Convers. conjugat. In his ergo casibus cum Ordo sacer licite suscipiatur, nulla incurritur suspensio.

55. *An suspensio hæc semper ob peccaminosam ordinationem contrahatur. — Resolutio.* — Ex quo videtur colligi, hanc suspensionem non incurri sine culpa, nam imponitur ut pœna talis delicti. Ubi occurrebat statim quæstio de ignorantia, si quis, bona fide putans uxorem esse mortuam, vel validam religionis professionem fecisse, aut (si id fingere licet) invincibiliter existimans per susceptionem sacri Ordinis solvi matrimonium ratum sine peccato, hoc faceret, an incurreret hanc suspensionem. Nam ex dictis videtur consequi, non incurri; quia non intervenit culpa. Item, quia licet ille in re non ordinetur eo modo quo sacri canones permittunt, tamen in conscientia ita ordinatur. Unde formaliter, ut sic dicam, ordinatio est secundum sacros canones, licet materialiter sit contra; ergo potius exceptio illius legis, quæ favorem continet, ad illum casum extendenda est, quam pœna, quæ est odiosa. In contrarium est, quia ille revera non fuit ordinatus secundum modum a canonibus concessum, quod lex illa requirit. Item non videtur illa suspensio esse tantum propter culpam, sed propter indecentiam; nam in illo casu, intellecta postea veritate, uxori jus suum reddi necessarium est, ut ex fine dictæ Extravagantis colligitur, et aliunde est indecens et indecorum, et præter Ecclesiæ usum, ut qui rei uxoriæ operam dat, in aliquo sacro Ordine ministret. Respondetur ergo propter hanc causam teneri hujusmodi hominem ad abstinendum a ministerio sacro durante matrimonio, nisi uxor voluerit juri suo cedere, et castitatis votum emittere. Si vero postea matrimonium dissolvatur, quacumque ratione contingat, ipso facto tolletur impedimentum, quia ipse suspensionem aliam non contraxit, ut priores rationes probare videntur; et quia in textu dicitur, nemo *præsumat*, et, *si secus fuerit a quoquam attentatum;* quæ verba non cadunt in eum, qui bona fide processit. An vero durante matrimonio illa suspensio habeat veram rationem censuræ, ita ut ministrando fiat irregularis, dicendum censeo non habere, sed simplicis cujusdam Ecclesiastici præcepti, ut alibi tractando de voto sacrarum personarum dicemus.

Undecima suspensio contra eos, qui censura ligati ordinantur

56. *Cap. 1 de Eo qui furtive Ordin. suscep., expenditur* — Undecima suspensio lata est in eum, qui excommunicatus, suspensus ab Ordine, vel interdictus, ordinatur. Hanc ponunt sub nomine irregularitatis Panormitanus, cap. 1 de Eo qui furtim Ordines suscepit, num. 2; Antonin., 3 parte, tit. 24, cap. 76, in 7 effectu; Maiolus referens alios, lib. 4, cap. 34; Navarr., cap. 27, num. 241 Idem vero in cap. Consideret, § Cautus, de Pœnit., dist. 5, solum dixit, hunc non accipere Ordinis executionem, quod suspensionem magis indicat, et ita sentit Covarruvias, cap. Alma, part. 1, § 6, num. 6. Et revera

est propria suspensio, ut patebit facile applicando, quæ in principio hujus sectionis dixi, et ex juribus sequentibus. Adducit ergo Covarruvias ad hanc suspensionem probandam, cap. 1 et 2 de Schismat., et cap. 1 et 2 de Episc. qui renunc. Episc.; sed illa jura loquuntur de homine non excommunicato, qui ab Episcopo suspenso, vel aliter ab Ecclesia impedito, Ordines suscepit. Quem casum confundit Covarruv. cum eo, quem nunc tractamus, cum sint longe diversi, et a diversis non fiat illatio. Probari præterea solet ex cap. 1 de Eo qui furt. Ordin. suscep., ubi de illo, qui furtive subdiaconatum susceperat, dicitur, si id fecit sub anathemate prohibitus, non posse ascendere ad sacerdotium sine dispensatione Papæ, quæ tamen committitur Episcopo, si prius regularem habitum suscipiat, et aliquandiu ibi laudabiliter vivat. Ex quo textu aliqui irregularitatem colligunt, quia fertur sub ratione inhabilitatis ad ascendendum ad superiorem Ordinem; sed idem impedimentum declaratur ibidem, cap. 3, per privationem executionis Ordinis suscepti; quare in utroque est sermo de suspensione, ut patet ex supradictis. In illo autem cap. 1 nulla imponitur nova pœna excommunicato suscipienti Ordines, quia ibi non agitur de hoc delicto, sed de furtiva susceptione Ordinum. Ponderatur autem quædam circumstantia, scilicet, an illa furtiva susceptio fuerit etiam contra præceptum Episcopi sub anathemate impositum, non se ingerendi ad Ordines; et tunc non additur nova suspensio, vel irregularitas, sed illa eadem dicitur habere difficiliorem dispensationem, quia sine illa circumstantia committitur absolute Episcopo, cum illa vero non nisi sub conditione, ut religionem intret prius, et in ea laudabiliter vivat. Denique etiam tunc non est verum dicere, excommunicatum recipere Ordines, sed per ordinationem talem incurrit excommunicationem; supponitur ergo ordinatio excommunicationi. Non est ergo illud delictum, de quo nunc loquimur; nec etiam pœna, ut declaratum est. Solum ergo video posse probari suspensionem hanc ex cap. Cum illorum, de Sentent. excomm., ubi expresse ponitur, non tamen in generali, sed specialiter in casu excommunicationis incursæ propter violentam manuum injectionem in clericum. Quia tamen ibi non videtur spectari ad gravitatem illius delicti, et excommunicationis, sed ad generalem culpam suscipiendi Ordines cum excommunicatione, ideo illa pœna et suspensio generalis esse censetur pro omnibus excommunicatis suscipientibus Ordines.

57. *Ob quorum Ordinum susceptionem incurratur suspensio hæc.* — Quæri autem potest, an de omnibus Ordinibus hoc intelligendum sit, vel solum de sacris; nam in multis casibus similibus jura loquuntur de sacris Ordinibus, cap. 1 et ult. de Eo qui furt. Ordin. suscepit., cap. 1 de Tempor. ordin., in 6, cap. ult. de Apostatis. Nihilominus dico, dictum cap. Cum illorum, simpliciter de Ordinibus loqui, et ideo de omnibus esse cum proportione intelligendum; nam hæc suspensio non est ab omnibus Ordinibus simpliciter, sed a sic susceptis, ut ex ipso textu colligitur; et ideo qui excommunicatus suscipit Ordinem sacrum, ab illius executione suspensus est, non tamen ab inferiori; si autem Ordinem minorem suscipiat, in illo manet suspensus. Consequenter etiam durante suspensione impeditus manet, ne ultra possit ascendere, juxta generales regulas superius traditas. Atque ita exposuit clare Antoninus, 3 part., tit. 24, cap. 86, in 6 effectu; et sentiunt Sylvester, verb. *Excommunicatio,* 3, quæst. 14, et verb. *Ordo,* 5, quæst. 6, verb. *Irregularitas,* q. 2; Angelus, num. 22; Covarruvias supra; qui indefinite loquuntur de Ordinibus. Propter primam autem tonsuram non existimo hanc pœnam incurri, qui Ordo non est, nec habet proprium actum, a quo suspendatur. Nec etiam propter Episcopatum, ut in similibus dictum est, et propter eamdem rationem. Hæc autem intelligenda sunt de excommunicato simpliciter, de quo textus loquitur, id est, majori excommunicatione.

58. *An suspensio hæc solum ob peccaminosam ordinationem incurratur* — *Resolutio.* — Ulterius autem quæri solet, si excommunicatus per ignorantiam ordinetur, nihilominus hanc pœnam incurrat. Nam Covarruv. supra affirmat, citans varias Glossas, et Doctores, et jura, quæ si attente legantur, loquuntur de altero casu ejus qui ab excommunicato Ordines suscipit, qui non est similis, nec in his pœnalibus argumentum a simili est validum. Præterquam quod etiam ille alius casus certus non est, ut jam dicam. Solum ergo potest hæc sententia apparenter probari ex dicto cap. Cum illorum, ubi in casu ignorantiæ facti, vel juris, dicitur necessaria dispensatio, licet committatur Episcopo; ergo supponitur censura incursa. Nihilo-

minus existimo, si talis sit ignorantia, quæ excuset a culpa mortali, non incurri hanc censuram in conscientia. Ita Innocentius, in cap. 1 de Schismat.; Panormitanus, in cap. Veritatis, de Dolo et contum., num. 46; Castro, lib. 2 de Lege pœnal., cap. 15; Navarrus, in Summa, cap. 27, num. 241, ubi tacite exponit dictum, cap. Cum illorum, de ignorantia crassa. Idem sentit Antoninus, 3 part., tit. 24, cap. 76, in 7 effectu, citans Paludanum, 4, dist. 18. Et confirmatur, quia ignorantia invincibilis excusat, ne quis incurrat irregularitatem, etiamsi excommunicatus celebret; ergo etiam excusabit hanc suspensionem. Confirmatur præterea, quia cessante causa adæquata, cessat effectus; sed hæc suspensio adæquate ponitur ut pœna, quæ respicit culpam; ergo cessante culpa, cessat, juxta cap. Apostolicæ, de Clerico excomm. ministr. Nec potest dici cessante culpa incurri hoc impedimentum non ut pœnam, sed ut inhabilitatem quamdam, vel irregularitatem. Hoc enim verisimile non est, tum quia nullum hic fundamentum, etiam indecentiæ, vel alicujus significationis, propter quod hæc inhabilitas tunc imponatur; tum etiam quia talis inhabilitas non est asserenda, nisi sit in jure expressa; quod hic non invenitur. Nam cætera capita, præter cap. Cum illorum, nihil probant, ut dixi, quia non loquuntur in hoc casu. Adde, in cap. 1 et ult. de Eo qui furt. Ordin. suscep. (quæ sunt potissima), manifeste requiri culpam, vel in furtiva seu clandestina susceptione Ordinis, de qua ibi est sermo, et aperte includit culpam, ita ut sine illa vix possit intelligi; vel etiam in contumacia contra prohibitionem ordinantis sub anathemate positam, et censura inde contracta, ut ibidem supponitur; cap. autem Cum illorum, optime exponitur de ignorantia culpabili. Nam in facto tam gravi, ut est violenta percussio clerici, et jure tam manifesto, ut est de excommunicatione, quæ propter illud incurritur, non præsumitur in jure probabilis ignorantia, ut recte ibi notant Hostiens. et Abb., num. 15, advertendo ibi non esse sermonem in foro pœnitentiæ, sed contentioso, et ideo non præsumi illam ignorantiam talem esse, quæ a culpa, vel censura excuset. Quia vero aliquo modo diminuit culpam, ideo quoad dispensationem ibi constituitur discrimen; nam qui scienter sic ordinatus est, si fuerit secularis, spe omnis dispensationis privatur; sic enim intelligo illa verba, *In perpetuum deponendos,* ut sequentia declarant; si autem ex crassa ignorantia, datur spes dispensationis, sed Pontifici reservatur ibidem; si autem sint religiosi scientes, simpliciter suspenduntur; unde non videtur absolutio reservari Papæ, sed relinqui in jure communi. Quando vero intercedit ignorantia, eorum Abbatibus expresse committitur, nisi tam crassa reputetur ignorantia, ut scientiæ æquivaleat, ut latius ibi interpretes, et Covarr. supra.

59. *Qui per vim cogitur ligatus ordinari, non incurrit hanc pœnam. — Modo sufficiat ad excusandum a culpa.* — Unde infero, idem dicendum esse, si quis per vim vel metum cadentem in constantem virum cogatur ordinari, excommunicatus, vel irregularis existens; nam tunc absolutus ab excommunicatione, vel dispensatus in priori irregularitate, non indigebit alia dispensatione. Ita sentit Sylvest., verb. *Irregularitas,* quæst. 7; Tabiena, *Irregularitas,* 4, concl. 15, licet sub dubio, et distinctione; licet contrarium sentiat Maiol., lib. 4, cap. 16, sed sine jure, vel cogente ratione, quia hæc suspensio non incurritur nisi propter culpam; et ideo sicut ignorantia excusans culpam excusat hanc pœnam, ita et necessitas; est enim eadem ratio, et nullum est jus in contrarium. Quod autem aliquis metus, vel necessitas possit in eo casu excusare a culpa, tanquam certum suppono ex dictis de censuris in communi, ubi ostensum est, propter vitandam mortem, aut gravem infamiam posse aliquem censura ligatum immiscere se divinis, secluso scandalo, et contemptu religionis; eadem est autem ratio in hoc actu, quæ est in sacrificando, vel alio simili. Nec vero potest quis in eo casu exterius recipere Ordines, et interius intentionem non habere, quia majus sacrilegium committeret; potest igitur licite et valide et sine suspensione ordinari. Solum ergo oportet advertere in particulari, an coactio, vel metus sit sufficiens ad excusandum a culpa. Et in hoc sensu dicunt aliquando auctores, excommunicatum, vel irregularem non debere, nec posse licite obedire Episcopo volenti eum ordinare, et cogenti etiam per excommunicationem, ut in simili sumitur ex D. Thom., 2. 2, quæst. 100, art. 6, ad 2, et Sylvest., verb. *Ordo,* 3, quæst. 11 et 12; illa enim non videtur sufficiens coactio, quæ excuset, quia præceptum illud in re non obligat, et ideo illa excommunicatio est nulla, et exterius illam sustinere pro aliquo tempore non est grave detrimentum, propter quod

vitandum liceat cum censura sese ingerere ad Ordines suscipiendos. Secus vero esset, si adjungeretur gravis infamia, vel aliud simile detrimentum.

Duodecima suspensio contra ordinatos ab Episcopo excommunicato, vel suspenso.

60. Duodecimus casus est de illo, qui ab Episcopo excommunicato vel suspenso Ordines suscipit, nam executionem Ordinum non recipit, et ideo censetur manere ipso jure suspensus. In hoc casu conveniunt Doctores communiter in cap. 1 et 2 de Schismat., per textus ibi, et per plura alia, quæ habentur, 9, quæst. 1, a principio, dicentia tales ordinationes esse irritas, non quidem quoad substantiam, sed quoad usum Ordinum, ut sæpe exposuimus; quod perinde est ac si diceretur, per illam ordinationem non dari Ordinis executionem, et consequenter sic ordinatum manere suspensum. Idem docent Summistæ, et Navarr., cap. 27, num. 241; Covarr dict. § 6, num. 6; Maiol., lib. 4, cap. 22; qui interdum irregularitatem hanc vocant. Sed quoad hoc eadem est ratio de illa, quæ de aliis.

61 *An suspensio hæc solum ob culpabilem ordinationem incurratur. — Tertia sententia præfertur.* — Dubium vero est, an si contingat aliquem sine culpa sua ordinari ab excommunicato, suspensus nihilominus maneat. Potest enim id facile contingere per ignorantiam facti, quæ de excommunicatione alterius potest facile esse invincibilis. Videtur enim non incurri, quia est pœna, quæ cessat, excusata culpa. Atque ita senserunt Innocent. et Abb., superiori puncto citati, quos etiam cum aliis refert Covarr. dict. § 6, num. 6. Quibus etiam favet cap. Si qui a simoniacis, 1, quæst. 1, ubi de ordinatis a simoniacis dicitur, si probare potuerint, ex ignorantia (utique inculpabili) id fecisse, in suis gradibus et Ordinibus esse recipiendos. Facit etiam cap. Ordinationem, 9, quæst. 1, ibi : *Nisi probare voluerint se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos*. Nihilominus Covarr., dict. num. 6, contrariam sententiam, ut probabiliorem, et securiorem amplectitur, cum Gloss. in dict. cap. Si qui a simoniacis, 1, quæst. 1, et in cap. Ab excommunicatis, 9, quæst. 1, et aliis Glossis, et Doctoribus, quos refert. Idem Maiol., lib. 4, cap. 16. Fundatur præcipue hæc opinio in dict. cap. 1, et ult., de Eo qui Ordin. ab Episcop. qui renunc. Sed præterquam quod exemplum est dubium, argumentum a simili parum efficax est. Afferuntur præterea dict. cap. Si qui, et cap. Ab excommunicatis, nam in eis significatur, etiam ignorantes probabiliter, indigere dispensatione. Ratio etiam adhiberi potest, quia nemo dat quod non habet; suspensus autem, vel excommunicatus non habet usum Ordinis, et ideo illum non confert. Unde (sicut in suspensione prima dicebamus) hæc non est tunc pœna, nec propria suspensio, quæ sit censura, sed solus effectus, vel potius defectus consequens ex defectu (ut sic dicam) virtutis activæ in ordinante. Et hæc ratio differentiæ posset optime constitui (supposita hac opinione), inter hunc casum, et proxime præcedentem. Hæc ergo sententia magis probanda est, quia jura simpliciter irritant ut possunt hanc ordinationem, non ob culpam ordinati, sed in injuriam ordinantis. Cum enim talis Episcopus non habeat usum Ordinum, nec illum dare permittitur Non quod intrinsece, et ex natura rei hoc sequatur, pendet namque ex prohibitione Ecclesiæ, sed quod illam congruentiam consideraverint jura, quæ hoc disponunt, quia nemo dat quod non habet. Non excusat ergo ignorantia hanc suspensionem, licet ratione illius facilior sit dispensatio, et Episcopo concedatur.

62. *An sic ordinatus per metum gravem suspensus maneat. — Objectio. — Solutio.* — Dubium vero superest, an idem dicendum sit de coactione et metu cadente in constantem virum. Navarrus enim, dict. num. 241, putat excusare hanc irregularitatem, et idem sentiunt Sylvester, et Tabiena supra, sub dubio, ut retuli. Favetque cap. Constat, 1, quæst. 1, ubi est sermo de ordinatis ab hæreticis. Consequenter autem loquendo idem hic dicendum est, ex eodem fundamento, quod hæc suspensio non est propter culpam ordinati, sed defectus potestatis in ordinante. Qui defectus non tollitur propter metum, imo quodammodo augetur, præsertim si ab ipsomet ordinante incutiatur Et confirmatur, nam ignorantia excusans a culpa, non impedit hanc suspensionem; ergo neque metus, seu necessitas, nam hic etiam est eadem ratio. Dices, repugnantiam involvi, quod aliquis sciens et videns licite accipiat Ordines, a quibus scit se mansurum suspensum; nam hoc ipsum cedit in irreverentiam ipsorum Ordinum, et hæc differentia assignari hic potest inter ignorantem et coactum; nam ignorans putat se accipere et Ordines, et exe-

cutionem eorum, et ideo talis actus excusatur ab omni culpa; ille vero, qui cogitur, non ignorat potestatem, et conditionem ordinantis, et ideo non poterit licite velle aut permittere se ab illo ordinari ad vitandum grave nocumentum, nisi intelligat posse se integre (ut sic dicam) ab illo ordinari, recipiendo Ordinem, et usum ejus. Sed hoc non cogit, quia non est per se et intrinsece malum scienter recipere Ordinem sine usu ejus, quando id non provenit ex defectu recipientis, sed dantis, nec fit omnino spontanee, sed cum morali violentia ac necessitate. Nam in hoc non fit contra prohibitionem Ecclesiæ, quia hæc non obligat cum tanto rigore, et discrimine; neque ex sola rei natura fit injuria tali sacramento; ipsum enim integrum recipitur, et potest etiam digne recipi; usus autem ejus licet tunc non sit expeditus, non vergit in irreverentiam sacramenti, poteritque facile postea expediri per superiorem, cui necesse est juxta debitum ordinem rationem reddere talis ordinationis, et legitimam excusationem ostendere. Atque hoc solum probat dict. cap. Constat, cujus verba sunt : *Iste talis potest habere colorem aliquem excusationis.* Non quidem ut executionem Ordinis a tali ministro receperit, sed ut Episcopus possit facile cum illo dispensare, sicut etiam potest dispensare cum eo, qui per ignorantiam probabilem a tali ministro ordinatur, ex omnium sententia, ut patet ex Navarro, Sylvestro, et aliis supra, et juribus quæ ab ipsis citantur in cap. 2 de Ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop., et in cap. Statuimus, 2, et cap. Si qui a simoniacis, 1, quæst. 1. Nam licet expresse hoc non asserant, tamen ad favorem ampliandum per rationis similitudinem sufficiunt.

63. *Ordinatus ab excommunicato aut suspenso non denunciato non incurrit.* — Hæc autem omnia intelligenda sunt de ministro non tolerato, sub quo comprehendimus depositum, degradatum, suspensum ab Ordine, interdictum et excommunicatum; nam de his omnibus est eadem ratio. Sed hodie non censentur non tolerati, donec per sententiam nominatim declarati sint, juxta Extravagant. Martini V supra tractatam in materia de excommunicatione. Comprehendimus etiam hic omnes ordinatos ab Episcopo simoniaco, hæretico vel schismatico; nam hi omnes sunt excommunicati vel suspensi ab usu Ordinum, juxta cap. 1 de Schismaticis, cum similibus, et ita omnes comprehenduntur sub dicta regula, et cum eadem limitatione sumpta ex eadem Extravag. Et de suspensione simoniaci plura in sect. 4, quia et latius patet, et in jure speciali odio habetur. Unde Clemens VIII cum in motu anni 1595, constitutionem Sixti V contra male promotos ad terminos juris communis et constitutionem Pii II reduxerit, quoad simoniacorum pœnam voluit in sua vi permanere.

64. *An suspensio hæc locum habeat in consecratione Episcopi. — Conclusio.* — Sed circa hunc casum interrogari potest, an hæc suspensio locum habeat in consecratione Episcopi ab excommunicatis seu non toleratis facta. Affirmat Maiol., l. 4, c. 22; imo addit, etiamsi per ignorantiam consecretur, solum Papam dispensare; citat Albericum et Summam confessorum. Solumque fundatur in cap. Qua diligentia, de Elect., ubi certe nihil probatur, primo quia ibi agitur de schismatico electo a Catholicis, atque ita dubitabatur de electione ob defectum electi, non eligentium. Secundo, quia verba illa, *si a schismatico nullum Ordinem susceperit,* intelliguntur de Ordinibus ante electionem ad Episcopatum. Et Glossa addit : *Nisi probaret se, cum ordinaretur, ordinatorem nescivisse damnatum.* Tertio quoad ignorantiam attinet, probabilius est ibi non intervenisse, cum ibi dicatur, electum abjurasse schisma. Nihilominus quoad suspensionem existimo, Episcopum sic consecratum contrahere illam, quia jura universaliter loquuntur Et fundatur in principio generali quod hunc casum includit, quia nemo dat quod non habet. Unde hæc non est pœna, nec extenditur per æquiparationem, sed est defectus potestatis in dante. Quoad dispensationem vero, ideo fortasse Episcopus semper indiget dispensatione Papæ, quia illi immediate subjicitur. Si autem haberet Patriarcham vel alium Primatem, quem recognosceret, ut superiorem, quoad similes actus, ab eo posset dispensari in casu ignorantiæ, quia nulla est ratio exceptionem faciendi.

65. *De dispensatione in tractatis suspensionibus.*—Supererat tantum dicendum de modo obtinendi dispensationem in omnibus his casibus. Sed in hoc nihil addendum occurrit, nam interdum in ipso canone fit reservatio Pontifici, interdum conceditur expresse Episcopo, ut suis locis annotatum est, et tunc res est clara. Ubi autem nihil dicitur, generales regulæ supra positæ præ oculis habendæ sunt et suis locis applicandæ.

An contrahantur dictæ suspensiones per delicta occulta.

66. Duo vero occurrunt hic dubia, quæ prætermitti non possunt : unum est generalius de delictis occultis; tamen quia in hoc genere suspensionis ob iniquam Ordinum susceptionem frequentius contingit delictum esse occultum, explicandum hoc loco est, an tunc incurratur hæc pœna. Fuit enim opinio Alfons. de Castro, l. 2 de Lege pœnali, cap. ultim., concl. 3, suspensionem impositam ipso jure ob aliquod crimen non incurri, si crimen illud sit per accidens occultum, quod etiam affirmat de irregularitate et depositione. Ex qua sententia infertur, quando in aliquo ex casibus supra numeratis, defectus illius, qui ordinatur, omnino occultus est, nulla indigere dispensatione vel absolutione, ut sic ordinatus licite possit ministrare, quod prædictus auctor consequenter concedit. Hanc vero sententiam potissimum fundat in illo principio, quod Ecclesia non vindicat occulta crimina, cap. Christianæ, 35, quæst. 5, et cap. Sicut tuis, et cap. Tua nos, de Simonia. Et confirmat ex cap. Inquisitionis, de Accusat., et c. Quæsitum, de Tempor. ordin. In quibus significatur, propter occulta crimina, excepto homicidio vel simonia, neminem esse executione Ordinum privandum, imo nec ascensione ad Ordines superiores, quod clarius dicitur in c. Ex tenore, de Temp. ordin.

67. *Prædicta sententia rejicitur. — Satisfit Castri fundamentis. — Ecclesia potest per legem delicta occulta per accidens vindicare.* — Hanc vero doctrinam, loquendo in foro conscientiæ, ut loquimur, falsam esse opinor et non securam practice. Nam in primis nullus dubitare potest, quin possit Ecclesia per legem punire pœna suspensionis externa crimina etiam occultissima, quod de irregularitate recte contra Castrum notavit Covarruvias in Clementina *Si furiosus,* 2 part., § 3, num. 4. Estque eadem vel major ratio de suspensione et de censura in communi; id late probatum est a nobis supra, disputat. 4, et in excommunicatione est extra omnem controversiam, et omnia ibi adducta a fortiori procedunt in suspensione. Quo fit, ut primum Castri fundamentum invalidissimum sit, nam licet Ecclesia de occultis per se, id est, mere internis, non judicet, quia sunt extra forum ejus; et de occultis per accidens, id est, externis, quæ probari non possunt, non judicet per sententiam hominis, quia hæc requirit sufficientes probationes et testimonia, hæc autem occulta talia sunt ut probari non possint : nihilominus tamen hæc occulta per accidens vindicat et punit per ipsam legem, quia hæc non sunt extra forum Ecclesiæ, et aliunde sunt aliquæ pœnæ accommodatæ, ut per legem ipsam inferantur, quæ ut in conscientia ligent, sufficit testimonium conscientiæ ipsius delinquentis, et hujusmodi pœna est censura quælibet, et consequenter suspensio.

68. *Ob occulta crimina sæpe imponitur irregularitas. — Et ob eadem imponitur etiam suspensio.* — Supposita vero potestate, quod de facto suspensio hæc vel etiam irregularitas inferatur propter crimina occulta, evidenter supponit Concilium Tridentinum, in c. 6, sess. 24, ubi concedit Episcopis facultatem absolvendi a suspensionibus contractis propter crimina occulta; ergo supponit suspensionem vere incurri propter talia crimina. Quæ enim esset necessitas illius dispensationis vel facultatis, si suspensio non incurreretur? Et ibidem æquiparat homicidium cum aliis delictis habentibus suspensionem annexam, quantum ad hoc, quod licet sint occulta, nihilominus ob illa talis censura vel irregularitas incurritur, quanquam differentiam in hoc ponat, quod in homicidio difficilior est dispensatio. At vero de homicidio occulto est res certa, quod sufficit ad irregularitatem contrahendam, ex eodem Concilio, sess. 14, c. 7 de Reform., et ex cap. ult. de Tempor ordin., et c. Inquisitionis, de Accusationibus; ergo idem est in aliis. Denique quod in casibus specialibus, de quibus in hac sectione egimus, incurratur suspensio etiam si delicta occulta fuerint, probatur, quia jura indistincte loquuntur; ergo non possunt a nobis coarctari ad crimina publica; alias etiam in censura excommunicationis ipso jure lata, eadem limitatio adhiberi posset. Ubi ergo lex non limitat, neque nos limitare possumus. Alia vero jura, quæ allegat Castro, de re longe diversa loquuntur, ut sect. 3 videbimus.

An incurratur irregularitas ministrando in ipsa ordinatione in casibus propositis.

69. *Pars affirmans.* — Quarto, quoniam is, qui ordinatur, solet aliquando statim Episcopo ministrare, vel Epistolam, aut Evangelium solemniter cantare, vel cum eo consecrare, ut faciunt omnes, qui presbyteri ordinantur, dubitari potest, an, si is, qui incurrit suspensionem in ordinatione sua ob aliquem ex nu-

meratis casibus, statim cum Episcopo ministret, irregularitatem incurrat. Quod enim ille fiat irregularis, argumentum est primo, quia vere et proprie ministrat in Ordine jam suscepto; prius enim subdiaconus vel diaconus ordinatur, et tunc incurrit suspensionem, postea vero jam suspensus solemniter canit Epistolam vel Evangelium, quod est proprium ministerium illius Ordinis. Similiter etiam presbyteri prius recipiunt characterem sacerdotalem, postmodum autem vere consecrant; nam licet simul cum Episcopo concelebrent, vere tamen conficiunt, et proprium officium sacerdotalis characteris exercent, juxta ea quæ tradidimus in 3 tom. tertiæ part., circa quæst. 82 D. Thomæ; ergo hi omnes efficiuntur irregulares, nam lex generalis est, suspensum ab aliquo Ordine, si in illo Ordine ministret, irregularem fieri. Et potest a simili confirmari, nam si quis ordinetur in loco interdicto, et in ipsamet ordinatione exerceat solemniter actum Ordinis suscepti, canendo Epistolam aut Evangelium, vel consecrando cum Episcopo, irregularis fit ex vi illius legis, quæ irregularitatem imponit clerico ministranti solemniter in suo Ordine in loco interdicto, ut in specie annotavit Covarruvias, in c. Alma, part. 2, § 3, num. 5. Item est aliud exemplum, si quis furtive suscipiendo Ordines latam excommunicationem (hoc enim exempli gratia supponimus) ipso facto incurrat in ipsa ordinatione, irregularis fiet ex vi generalis canonis ferentis irregularitatem contra eum, qui excommunicatus ordinatur. Quod docuit Glossa, in cap. ultim. de Eo qui furt. ordin. suscept. Et idem sentit Abbas ibi, num. 4, et clarius, cap. 1, num. 4, ut notat et defendit Navarrus, consil. 97 de Simonia, num. 9 et 10, et in Summa, cap. 25, n. 70. Et videtur probari ex dict. cap. 1 et 3 de Eo qui furt. ordin. suscep. Unde a fortiori idem dicendum est, si quis ita ordinatus furtive, ac propterea excommunicatus, Episcopo concelebret, quod nimirum novo titulo irregularitatem incurret, scilicet, quia in suscepto Ordine excommunicatus ministravit; ergo pari ratione idem dicendum erit in casu præsenti. Atque ita docuit Navarr., consil. 8, n. 2, in princ., et 4, in princ., de Cleric. excom. ministr., et Salzedo in Practica criminali, c. 26, circa finem, ubi refert quosdam Theologos ejusdem fuisse sententiæ.

70. *Pars negans suadetur et præfertur — Pii II Extravag. expenditur* — Nihilominus contraria sententia suaderi potest, quia ministerium illud, quod ordinati omnes cum Episcopo exercent, non censetur, moraliter loquendo, actus distinctus ab ipsa ordinatione; ergo cum ratione ordinationis incurratur suspensio, non potest incurri irregularitas propter alia ministeria, quæ sunt quasi circumstantiæ illius actus. Antecedens notum est, quia tota actio Episcopi a principio usque ad finem officii est unus actus moralis, ad quem reliqui ordinantur Consequentia vero probatur, tum quia propter cooperationem ad unum et eumdem actum non debet quis simul suspensionem et irregularitatem incurrere; tum maxime quia jura, quæ ferunt irregularitatem in clericum in suo Ordine ministrantem, intelliguntur de ministrante actu distincto ab ordinatione sua; ergo propter ministerium in ipsa ordinatione exhibitum, quod est quasi pars vel accidens ejusdem ordinationis, non incurret prædictam irregularitatem, quia hæc non incurritur, nisi in casu a lege præscripto. Quod autem hic sit sensus illarum legum, ostenditur primo ex ipsa distinctione, quam illæ leges faciunt inter ordinationem et usum Ordinis; sic enim habet Pius II, in supra citata Extravag. : *A suorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint, et si hujusmodi suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Et fere similia habet Sixtus V in suo motu proprio. Distinguunt ergo ordinationem ab Ordinis suscepti administratione, tanquam actiones condistinctas; ergo non intelligunt irregularitatem incurri propter ministerium in ipsamet ordinatione exhibitum. Et ad hoc magis persuadendum expendo verbum illud, *durante suspensione,* quod plane significat, suspensionem debere tempore præcedere, et post aliquam ejus durationem Ordinis ministerium subsequi; quod enim in ipsa rei generatione fit, non proprie dicitur ipsa re durante fieri, sed ipsa facta confieri. Nec satis est, si quis respondeat, jam præcedere suspensionem, et durare eo tempore, quod inter unam partem et aliam illius officii intercedit. Hoc (inquam) non satisfacit, quia non est hæc duratio metaphysice, sed morali modo pensanda; ita enim jura loquuntur; moraliter autem sicut tota illa actio una est, ita quidquid in ea faciunt hi, qui ordinantur, dicuntur facere in ordinatione sua, et consequenter in suspensione sua, si ibi suspendi contingat, potius quam *suspensione durante.* Rursus expendo verbum illud, *præsumpserint,* quod significat

specialem temeritatem et audaciam seu contumaciam distinctam ab illa, quæ in tali ordinatione et suspensione committitur; unde non potest verbum illud vere attribui sic ordinato, propter ministerium, quod in ipsa ordinatione cum Episcopo exercet, quia illa non est nova præsumptio, sed est quid moraliter contentum in ipsamet Ordinis susceptione, tali modo et voluntate facta.

71 Unde etiam expendo vim illius conditionalis : *Si in eis ministraverint,* seu *ministrare præsumpserint;* nam ex vi et proprietate illius, sermo est de ministerio distincto, et moraliter separabili ab Ordinis susceptione, et prorsus voluntarie assumpto post priorem ordinationem; at vero illa concelebratio, quæ fit cum Episcopo, non est ministerium nova voluntate susceptum, nec moraliter separabile ab ipsa ordinatione. Quod evidentius locum habet in presbyteris consecrantibus cum Episcopo, quia non solum non præsumunt aut voluntarie se ingerunt, sed etiam necessitate morali coguntur illud exercere, quia juxta usum Ecclesiæ illa cæremonia est inseparabiliter conjuncta cum ordinatione, et esset magnum scandalum se separare aut illam omittere, præter infamiam et notam, quam inde incurreret ordinatus, id non faciens. Quæ necessitas non videtur esse tanta in subdiacono vel diacono, quantum ad ministerium cantandi solemniter Epistolam aut Evangelium, quia non omnes, sed unus tantum ex his, qui ordinantur, illud facere solet, et ideo facilius posset aliquis sine scandalo aut nota excusari. Sed nihilominus etiam in his sufficienter procedit illa ratio, tum quia si esset tantum unus sic ordinatus, idem fere omnino in eo procederet; per accidens autem est quod sint plures; tum etiam quia etiam quando sunt plures, si quis non se ingerat, sed invitetur et rogetur, licet consultius faciat, se excusando, si facile possit, tamen moraliter non debet ad id obligari, ne aliquam suspicionem aut notam præbeat, nec poterit dici ex præsumptione id facere, tale ministerium acceptando.

72. *Ex jure antiquo confirmatur eadem pars.* — Et confirmatur tota hæc ratio, quia non solum hæc specialia jura, quæ in particulari de hac suspensione in susceptione Ordinum, et ministerio postea subsequuto loquuntur, sed etiam omnia antiqua, quæ irregularem faciunt eum, qui suspensus ministrat, semper loquuntur de suspensione prius contracta, et de usu Ordinum subsequente per actum omnino distinctum, ut patet ex cap. 1, et cap. Is qui, de Sentent. excom., in 6, ibi : *In suo officio agens sicut prius,* et in cap. 1 de Sent. et re judic., in 6, ibi : *Si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis.* Et eodem modo loquuntur multa decreta, 11, q. 3. Cum ergo simus in materia pœnali et odiosa, et jura omnia in proprietate sermonis magis inclinent in benignum sensum, videlicet quod hæc irregularitas non contrahatur, nisi per actum moraliter distinctum ab eo, quo suspensio contracta fuit, non debemus ea ad sensum magis rigorosum retorquere.

73. *Ex praxi Cancellariæ idem ostenditur.* — *Idem argumento Extr Sixt. V roboratur* — Accedit præterea, quod in quodam scholio addito ad consil. 8 Navarri circa primam opinionem advertitur juxta stilum Cancellariæ hos non reputari irregulares; nam cum sacerdote ordinato ante legitimam ætatem, si postea non celebravit, non dispensatur tanquam cum irregulari, sed solum absolvitur a suspensione, et eo ipso censetur manere habilis ad celebrandum, quod secus est quando postea celebravit, quia tunc præter absolutionem a suspensione, specialis dispensatio ab irregularitate necessaria reputatur; ergo signum est illam celebrationem cum Episcopo non censeri sufficiens ministerium Ordinis ad incurrendam irregularitatem. Accedit tandem, quod Sixtus V hujusmodi suspensos propter ministrationem irregulares effectos, privabat omnibus officiis et beneficiis Ecclesiasticis, et inhabiles faciebat ad alia recipienda; at nemo dicet stante illa lege in sua vi sacerdotem sic ordinatum et suspensum, etiamsi postea non celebret, ex vi tantum eorum, quæ in ordinatione gessit, esse privatum omnibus beneficiis et officiis et voce activa et passiva, etc.; ergo dicendum non est illum factum esse irregularem. Propter quæ sententia hæc probabilior mihi videtur, quam tenuit Medina fere sine probatione in Summa, lib. 1, c. 11, § 8; Henriquez, lib. 13 de Excommun., cap. 10, E, cap. 13, F, et lib. 14, cap. 3, n. 6, X, ex alio fundamento, quia idem actus non punitur duplici pœna, quod nunc examinare non licet.

74. *Partis affirmantis fundamentum solvitur.* — Ad fundamentum vero contrariæ sententiæ quidam respondent negando illam celebrationem cum Episcopo esse proprium usum Ordinis suscepti, quia non ea intentione et modo fit, ut actum celebrandi quis exerceat, sed solum tanquam appendicem ad Ordi-

num susceptionem, quod significatur in dicto scholio ad Navarrum. Sed tamen negandum non est illam ex se esse veram consecrationem, et consequenter proprium et solemnem actum characteris sacerdotalis; idemque est manifestum in actu cantandi solemniter Epistolam aut Evangelium. Vera ergo responsio est, illud quidem ministerium esse ab Ordine suscepto, tamen non esse illud, propter quod jura ferunt hanc irregularitatem, quia solum illam ferunt propter usum Ordinis, qui omnino extra ipsam primam ordinationem exercetur.

75. *Ad exemplum respondetur* — Ad primum exemplum responderi potest negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti; nam si ibi incurritur irregularitas, ideo est, quia jura absolute faciunt irregularem eum, qui celebrat in loco interdicto, vel solemnem actum Ordinis exercet; nec distinguunt, an exerceat in ordinatione, vel postea. At vero in præsenti jura, quæ ferunt hanc irregularitatem, satis distinguunt, et declarant se loqui de Ordinis usu post seu extra ipsam ordinationem. Deinde negari potest antecedens, de quo suo loco dicemus.

76. *Respondetur secundo exemplo.* — In secundo exemplo falsum esse existimo, quod assumitur; fieri enim non potest, quod aliquis fiat irregularis ex eo præcise, quod prohibitus sub excommunicatione ipso facto ne Ordines suscipiat, nihilominus ordinatur. Nam ille licet per ordinationem excommunicatus maneat, non tamen recipit Ordines excommunicatus, sed potius e contrario jam ordinatus excommunicationem incurrit; cum enim non excommunicetur, nisi quia ordinatur, prius natura ordinatus est, quam excommunicatus; postquam vero excommunicatus est, nihil sacrum agit aut recipit propter quod irregularis sit. Estque optimum simile, quod affert Sylvester, verb. *Irregularitas,* quæst. 13, punct. 2, nam si sub excommunicatione ipso facto prohibitum sit, ne in tali oratorio Missa dicatur, qui ibi primam Missam dixerit, fiet excommunicatus, non irregularis; si autem priusquam absolvatur, dicat secundam, irregularis fiet; quia quando dixit primam, non erat ligatus censura, nec illam contraxit, donec Missam absolvit; et ita jam excommunicatus nihil egit, quo irregularis fieret, quod tamen faceret, si secundam Missam celebraret; et idem dicit in simili Maiol., lib. 2 de Irregular., c. 18, num. 5; ita ergo est omnino in proposito. Neque in illis c. de Eo qui furt. ordin. suscep., contrarium dicitur. Nam ut supra notavi, in primo dicitur, difficilius esse dispensandum cum eo, qui contempto anathemate furtive Ordines suscepit, quam cum eo, qui absque anathemate id fecit; non vero dicitur aliud genus censuræ, vel inhabilitatis contrahi. Et idem dici posset ad aliud cap., quanquam ibi, quia duo Ordines suscepti fuerunt, in diaconatus susceptione recte dicitur irregularitas, vel potius nova suspensio contracta, quia in subdiaconatu jam ille excommunicationem contraxerat.

77. *Tertio exemplo satisfit.* — Denique quod in tertio exemplo additur de eo, qui contra latam excommunicationem ordinatur, et in ipsa ordinatione ministerium exercet, apparentius est quod assumitur; nihilominus tamen etiam id negandum videtur cum Medina supra, ex eodem fundamento, quod illud ministerium non videtur distinctum ab ordinatione ipsa. Ut in dicto exemplo Sylvestri, qui primam Missam dicit in loco prohibito sub excommunicatione, excommunicationem incurrit statim ac substantiale sacrificium perficit, et tamen licet postea orationes ultimas dicat, et alia perficiat, non fit irregularis, quia non censetur novum actum Ordinis exercere post excommunicationem contractam; ita ergo in nostro, et in proposito casu, dicendum censeo.

SECTIO II.

Utrum aliqua suspensio ipso jure lata sit propter pravum usum Ordinis cum violatione censuræ.

1 *Multiplex modus peccandi in Ordinum ministerio absque suspensione.* — Hic solum de clericis Episcopo inferioribus agimus, nam de Episcopis postea dicemus section. 5. Et sicut in suscipiendis Ordinibus variis modis peccatur, ita in eorum ministerio multiplex potest esse abusus. Primus est generalis, scilicet, quod in peccato fiat, juxta ea quæ tractavimus in 3 tomo, disp. 13, sect. 6, et circa hoc nullam invenio suspensionem ipso jure latam, præter ea quæ dicam sect. 4. Alius modus pravitatis est, si clericus utatur Ordine suo ritu insufficiente ad valorem actus seu præter Christi intentionem, ut si tentet sacerdos conficere in aqua, pane hordeaceo; aut si velit baptizare aliis verbis, quam sint in usu Ecclesiæ, aut alio simili modo; et propter hoc etiam peccati genus nullam invenio suspensionem ipso jure latam, sed interdum aliquam irregularitatem, ut propter

rebaptizationem, ut in 3 tomo etiam tactum est, et inferius videbimus. Aliquando etiam fertur excommunicatio ipso jure propter hoc peccatum, ut ex superius tractatis de excommunicatione patet. Tertius modus malitiæ esse potest, si clericus utatur suo Ordine contra specialem prohibitionem Ecclesiæ, quæ per censuras fit. Notanter autem dico, *quæ per censuras fit,* quia quælibet alia prohibitio, quæ simpliciter et absque censura fieri potest per Ecclesiasticum Prælatum, non habet ipso jure suspensionem annexam, nisi ab homine imponatur, quia nullum est de hoc latum decretum. Igitur in hoc genere delicti solent duo vel tres casus numerari.

Prima suspensio propter pravum usum Ordinis examinatur et excluditur

2. Prima ergo suspensio dicitur esse ipso jure lata in clericos, qui solemniter, et præter modum in jure concessum utuntur Ordine suo in loco interdicto, et censetur hæc suspensio esse ab officio et beneficio. Ita Sylvester, verb. *Interdicto,* 6, num. 3; Angelus, *Interdictum,* 7, num. 7; Armilla, verb. *Interdictum,* num. 58, qui citat Hostiensem, Innocentium, Abbatem, Paludanum. Citatur ab his auctoribus c. Tanta, de Excessibus Prælat. Sed in eo capit. duæ sunt partes seu pœnales sententiæ. Prior est, quam fert Pontifex contra quemdam Episcopum Colubriensem, qui interdictum violaverat; et Pontifex declarat omnes beneficiorum collationes, censurarum prolationes, et similes actiones ab illo factas post violationem interdicti irritas esse et inanes. In quo supponere videtur illum fuisse suspensum a jurisdictione, atque adeo ab aliquo officio. Verumtamen in illa parte nulla est mentio suspensionis ab Ordine, nec etiam a beneficio. Altera pars illius capitis est, in qua præcipit Pontifex, plures alios clericos, qui violaverant interdictum, suspendi ab officio et beneficio. Verba autem textus sunt : *Omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, suspendas auctoritate Apostolica ab officio et beneficio.* Quæ verba, ut per se patet, non continent suspensionem ipso jure latam, sed ferendam. Citari præterea solet cap. Postulasti, § Quæ scivistis, de Cleric. excom. min. Sed ibi supponitur quidem in eo casu excommunicatio lata; et additur hujusmodi violatores interdicti, si clerici seculares sint, esse beneficiis spoliandos; si autem monachi, in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentim esse detrudendos; alia vero pœna ipso facto incurrenda ibi non imponitur; nec ego credo excommunicationem illam fuisse a jure, sed ab homine, quia nec verba textus aliud postulant, nec talis excommunicatio in jure invenitur, nec auctores illius meminerunt.

3. *C. Is qui, de Sent.excom., in* 6.— Rursus citatur c. Is qui, § Quis vero, de Sent. excom., in 6, ubi non suspensio, sed irregularitas Summo Pontifici reservata propter hoc delictum incurri dicitur; additurque hujusmodi sic delinquentem neque eligibilem esse, neque cum aliis ad eligendum admitti debere. Et quidem illud prius, scilicet esse ineligibilem, in ipsa irregularitate includitur; secundum autem minime, quia irregularitas non privat jurisdictione, vel quasi jurisdictione, ut suo loco dicemus. Et ita quoad hanc partem videtur ibi imponi quoddam genus suspensionis, scilicet a potestate eligendi; quamvis si verba textus præcise et limitate intelligantur, ut intelligi debent in materia pœnali, non satis ex eis colligitur suspensio ipso jure; verba enim sunt : *Adeo efficitur ineligibilis, quod neque ad eligendum cum aliis deberet admitti.* In quibus non dicitur illum esse ipso jure suspensum, ita ut si ad eligendum admittatur, actio ejus nulla sit; sed solum dicitur, *non debere admitti;* in quo significatur hominum factum requiri, ut ille ab eligendo excludatur; ideoque pœnam illam non esse talem, quæ ipso jure incurratur, sed quæ imponenda sit. Citatur etiam c. 1 de Postulat. Prælat., in quo Summus Pontifex cujusdam postulationem non admittit, eo quod interdictum violaverat; et ideo persona indigna erat, quæ postulari posset. Sed in primis illa indignitas non est propria suspensio, neque etiam est propria clericorum, sed de laico etiam violante interdictum verificari; et deinde in ipsa irregularitate contenta intelligitur, quia etiam irregularis indignus est ut postuletur; imo ex vi ipsius criminis violandi interdictum, absque alia censura efficitur quis indignus, ut ad Prælaturam Ecclesiasticam postuletur.

4. *Cap. Episcoporum, de Privileg., in* 6. — Præterea citatur cap. Episcoporum, de Privil., in 6, ubi propter illud crimen suspenditur quis ab ingressu Ecclesiæ. Sed illa non est propria suspensio de qua agimus, quæ solis clericis conveniat, sed est communis omnibus laicis; atque ita magis pertinet ad censuram interdicti, de qua postea. Adducitur etiam

cap. Quia diversitatem, de Concess. præbend., ad hoc, ut clericus, qui sic deliquit contra interdictum, non possit conferre beneficium; at hoc ibi non dicitur, sed solum de Episcopo suspenso sermo est, et de illo verum est, si sit suspensus ab officio, non posse conferre beneficium; tamen probandum esset prius ob violationem interdicti manere sic suspensum, quod ibi non dicitur. Igitur nullum in jure textum invenio, quo hæc suspensio lata sit, prout est censura ab irregularitate distincta, sed solum ut in illa includitur.

Secunda etiam suspensio excluditur

5. Secundus casus similis præcedenti est de clerico, qui celebrat coram excommunicato, vel interdicto, vel illum admittit ad divina, vel ad sepulturam Ecclesiasticam; illum enim aliqui asserunt, suspensum ipso jure manere, ex dict. cap. Episcoporum, de Privil., in 6. Verumtamen, ut dixi, ibi non fertur pœna suspensionis clericorum propriæ, sed interdicti communis laicis; et præterea intelligenda est illa pœna quoad excommunicatos vitandos juxta Extravagantem *Ad evitanda*, ut latius exposuimus supra, disp. 10, sect. 2, et disp. 12, sect. 1 et 4.

Ultima suspensio ob pravum usum muneris sacerdotalis.

6. Tertius casus specialiter addi solet de clerico tradente Christianæ sepulturæ corpus publici usurarii in tali peccato morientis. Quem casum hic numero, quia hic actus ad Ordinem suo modo pertinere videtur, et prohibitio seu pœna illa tanquam censura quædam est respectu ipsius usurarii. Habetur autem hæc suspensio in cap. Quia in omnibus, de Usuris. Ubi non solum propter sepulturam, sed etiam propter crimen accipiendi oblationes ab usurario manifesto quædam suspensio fertur, his verbis : *Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ, et quæ accepit reddere compellatur, et donec ad arbitrium Episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.* Ubi duo prohibentur, scilicet, et oblationes suscipere a publico usurario, et illius corpus sepulturæ tradere. Prohibetur etiam ibi sacerdotibus, ne hos usurarios admittant ad communionem altaris; tamen contra facientes oppositum nulla specialis pœna imponitur. In primis vero duobus casibus imponitur pœna suspensionis ab officio, et in primo additur restitutio rerum, quæ in oblationem susceptæ sunt. Verumtamen quoad hanc partem non imponitur pœna ipso jure; neque est ibi aliquod verbum, quo significetur, impediri translationem dominii; solum enim dicitur, *Quæ accepit reddere compellatur;* ergo donec compellatur, non tenebitur restituere ex vi illius legis. Quod addo, quia cum usurarii bona censeantur injuste acquisita, et ideo obnoxia restitutioni, res ab ipso oblatæ poterunt ex hoc capite etiam esse restitutioni obnoxiæ. Si tamen usurarius habeat plura bona, ex quibus restituere possit, cessabit illa obligatio. Et fortasse ideo non explicatur in illo textu, cui cogendus sit sacerdos reddere illa bona oblata, sed id videtur arbitrio judicis relinqui, quia si necessaria sint ad plenam restitutionem usurarum faciendam, reddenda erunt ipsi usurario, ut ea restituat, vel ipsismet quibus debentur, si manifesti sint; alioqui poterunt, ut opinor, applicari pauperibus, quia jam usurarius, quantum in se est, abdicavit a se dominium illorum, et in illius favorem cederet, si ei redderentur; sed de hoc latius alibi.

7. *Sub hac pœna prohibentur oblationes in Missæ offertorio accipi.* — At vero suspensio ipso jure fertur, et propter duas actiones non simul, sed divisim sumptas, ita ut quælibet earum sufficiat ad suspensionem incurrendam, ut patet ex particula disjunctiva, *Qui acceperit, vel tradiderit;* atque ita sunt duæ suspensiones, licet eodem textu contentæ. Unde, si aliquis sacerdos utramque illarum committat, duas suspensiones incurret, ideoque duplici indigebit absolutione, vel una, quæ utramque causam respiciat. Prior ergo actio est recipere oblationes usurarii. Quid autem nomine oblationum intelligendum sit, inquiri potest; tamen hoc alterius considerationis est. Videatur D. Thom., 2. 2, quæst. 85, art. 3, ad 3, ubi oblationem esse ait, quidquid Deo directe offertur, quod latius prosequitur tota quæst. 86. Quod vero ad præsens spectat, tribus modis possunt fieri hæ oblationes. Primo in Missa ad offertorium, prout est in usu. Et hic modus suscipiendi oblationes videtur maxime ibi prohibitus, quia et illæ propriissime oblationes dicuntur, et illas ab usurario recipere majus est Ecclesiæ scandalum.

8. *An prohibeantur accipi stipendia pro divinis officiis ab usurariis.* — Secundo offe-

runtur hæc dona extra Missam non mere gratis, sed tanquam stipendium seu eleemosyna, ut sacrificia vel alia officia divina pro credentibus fiant. Quomodo in c. Sacris, de Sent. excom., prohibentur sacerdotes recipere oblationes pro excommunicato mortuo, antequam absolvatur, etiamsi cum signis contritionis obierit. Et de hoc genere oblationis dubitari potest, an in illo textu comprehendatur, quia oblationes proprie significant dona gratuita, ut D. Thom. supra dicit; hæc autem non gratis dantur, sed ex implicito pacto justitiæ; et ideo non sunt tam propriæ oblationes. Præterea non est prohibitum orare pro usurario publico; non est enim excommunicatus; et ideo licet pro illo sacrificium offerre, ut Deus illum convertat; ergo etiam licebit ab illo stipendium accipere pro Missa dicenda, vel aliquid simile. Quare probabile censeo hoc ibi non prohiberi; quod secus est in excommunicato, a quo non licet hujusmodi oblationes accipere propter prohibitam communicationem cum illo, ut recte Navar., de Oratione, c. 19, num. 67 In illo ergo casu, non incurretur suspensio, imo neque erit malum, per se loquendo, secluso scandalo. Sed quid si recipiantur hæc stipendia pro usurario jam mortuo in suo peccato publico? Respondeo id esse malum ex alio capite, quia ille est publice condemnatus, quantum Ecclesiæ constare potest; et ideo non licet pro illo sacrificium offerre, vel publicas orationes. Tamen ex vi illius decreti non incurretur illa suspensio, propter rationem factam; et præterea, quia ibi non prohibetur sub illa censura suscipere eleemosynam *pro usurario,* sed *ab usurario;* unde nisi oblationes ejus nomine fiant (tunc enim censentur ab ipso fieri) non videntur sub illa prohibitione comprehendi.

9. *Quid si oblationes in subsidium Ecclesiæ aut ejus ministrorum dentur.* — Tertium genus oblationis est, quando simpliciter aliquid offertur Ecclesiæ, vel ministris ejus in eleemosynam et subsidium, et hæ si dentur ministris Ecclesiæ ut tales sunt, et non tantum quia sunt pauperes (ut dari solet eleemosyna religioso vel sacerdoti pauperi), vere computantur inter oblationes Ecclesiasticas, juxta doctrinam D. Thom. supra; et ideo etiam de his procedit dicta prohibitio et pœna. Quod ita sentit Sylvest., verb. *Decima.* Ubi adhibet limitationem, nisi hujusmodi oblationes sint alias debitæ ex consuetudine, vel alio titulo ex his, quos ponit D. Thom. dict. quæst. 86, art. 5, quia usurarius propter suum crimen non debet fieri melioris conditionis, aut liberari obligatione. Et confirmatur, nam ab usurario licet oblationes sic debitas exigere, sicut et alia debita, ut in superioribus dictum est, et notavit Rich., d. 18, art. 6, quæst. 4. Intelligendum est tamen, dummodo usurarius habeat bona, ex quibus tales oblationes solvat, præter ea, quæ restitutioni usurarum obnoxia sunt, quia illa non sunt sua, ut in oblationem dari aut recipi possint, ut etiam Sylvester notavit. Et hæc de illa prima causa hujus suspensionis videntur sufficere. De altera vero causa, scilicet, tradendi usurarium sepulturæ Ecclesiasticæ, plura essent dicenda, nisi in simili tradita essent superius disp. 12, sect. 4, ex quo loco peti potest hujus partis declaratio.

10. *Quomodo habeat locum suspensio hæc post Extravag.* Ad evitanda. — Solum potest circa hoc decretum dubitari, an post Extravag. *Ad evitanda,* habeat locum hæc suspensio. Et ratio dubii esse potest, quia ratione illius Extravagantis non tenemur vitare in sacris, vel in aliis rebus quemquam, nisi sit nominatim excommunicatus, aut manifestus percussor clerici; ergo publicus usurarius, si non sit excommunicatus nominatim, non erit vitandus, vel in oblationibus recipiendis, vel in sepultura sacra. Quidam respondent, per illam Extravagantem solum esse concessum, ne teneamur vitare quempiam titulo censuræ in eum latæ, nisi nominatim denunciatus est; publicum autem usurarium non vitari in illis duobus actibus propter propriam censuram, sed solum in odium criminis et propter scandalum vitandum; ideoque, non obstante dicta Extravagante, durare prohibitionem et pœnam hujus decreti. Sed contra hanc interpretationem videntur aperte facere verba dictæ Extravag. quæ sic habent : *Constituimus, ut nemo posthac teneatur abstinere, et separare se, neque evitare communicationem alicujus, ratione alicujus sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, aut a jure generaliter promulgatæ.* Quod ultimum verbum comprehendit præsentem casum, de quo agimus, quia non tenentur sacerdotes excludere usurarium publicum ab his actibus, nisi ratione prohibitionis generali jure latæ. Et ita censeo dicendum hanc suspensionem non incurri, donec usurarius sit specialiter, et nominatim per sententiam condemnatus, vel saltem de tali crimine declaratus, quia alias nullum com-

mittitur peccatum contra illam prohibitionem, et consequenter nec pœna ejus incurritur. Atque in hunc modum est limitanda hæc suspensio, quam solam ex toto discursu hujus sectionis colligimus.

SECTIO III.

In quibus casibus incurrant clerici suspensionem ipso jure propter peccata contra alia munera vel obligationes sibi proprias.

1 *Prima suspensio clerici propter vestium abusum.* — Post usum Ordinis proxime spectant ad clericos obligationes aliæ, quæ ex Ecclesiasticis muneribus, vel ex decentia talis status oriuntur, et ob culpas, quæ in hoc genere committuntur, suspensiones aliquæ sunt jure ipso latæ, quas breviter examinabimus, atque explicabimus. Prima est de his, qui non utuntur vestitu ad formam eodem jure statutam, nam hi, si beneficium habeant, suspenduntur per sex menses, aut per annum, juxta delicti qualitatem eodem jure expressam. Ita habetur in Clement. 2 de Vita et honest. cleric. Circa quam, quia verba textus sunt clara, solum annoto, quamvis culpa hæc communis esse possit omnibus clericis, suspensionis tamen pœnam non imponi omnibus, sed illis tantum, qui beneficium habent Ecclesiasticum; ita enim in textu expresse dicitur, et ipsa pœna suspensionis a beneficio id exigit; et ideo pro clericis non beneficiatis idem crimen committentibus alia pœna ibi fertur, quæ in textu videri potest. Advertit autem Navarrus, cap. 27, n. 157, eam censuram incurri, quando clericus communiter utitur vestibus illic prohibitis; non vero si semel aut iterum aliqua occasione extraordinaria illis utatur, et citat Cardinalem ibi, num. 27. Denique in hoc plurimum est consideranda consuetudo, et an secundum prudentium hominum arbitrium aliquis peccet mortaliter contra illam prohibitionem, utendo hac vel illa veste; nam si non ita peccat, non existimo incurrere pœnam illam adeo gravem. Multa vero minutatim distinguuntur in illa Clementina, quæ aut non sunt usu recepta, aut non sub ea æstimatione, ut mortale peccatum existimetur tali veste uti, sed ad summum indecentia quædam venialis.

2. *Secunda propter Ecclesiarum gravamen.* — Secunda est de his clericis beneficium habentibus, seu curam alicujus Ecclesiæ, qui eam pro alienis debitis gravant, aut litteras, seu sigilla alicui concedunt, quibus possit Ecclesia obligari, nam qui hoc facere præsumunt, ab administratione spiritualium et temporalium rerum ipso jure suspenduntur in c. 2 extra de Solutionibus. Quæ lex et pœna non comprehendit Episcopos, ut bene ibi Glossa notat ex cap. Quia periculosum, de Sent. excom., in 6, quod de omnibus casibus in hac sectione tractandis dictum intelligatur Addit vero Angelus, verb. *Suspensio*, 1, num. 10, quem sequitur Sylvest., num. 6, posse Episcopum in hac suspensione dispensare; quod tamen facere non debet, nisi prius immunitati Ecclesiæ fuerit satisfactum juxta cap. Cum olim, de Verb. signific.; quod ipsi nullo jure probant, et ideo censeo generalem regulam traditam supra ad hunc casum esse extendendam.

3. *Tertia in occupantes bona Prælati defuncti.* — Tertius casus est de his, qui vacante Sede alicujus Cathedralis, regularis aut collegiatæ Ecclesiæ, *occupant bona, quæ ad Prælatum defunctum spectant, vel quæ tempore vacationis obveniunt, et in utilitatem Ecclesiæ expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari;* qui suspenduntur *ab officio, et beneficiis quibuscumque, donec plene restituerint quidquid de prædictis bonis acceperint.* Fertur autem illa censura *in Capitulum, collegia, et singulares personas,* quæ talia bona *occupant, inter se dividunt, subripiunt, dilapidant, dissipant, et consumunt.* Habeturque in cap. Quia sæpe, de Elect., in 6. Quid autem bonorum nomine in ea constitutione intelligatur, ex generali appellatione satis constat; comprehenduntur enim omnia bona tam mobilia quam immobilia; tamen ex vi illius juris solum comprehenduntur ea, quæ vel a Prælato defuncto possidebantur, vel vacationis tempore ex fructibus talis Ecclesiæ proveniunt. Tamen in Clement. penult. de Electione, fit extensio, ut sub illis bonis intelligatur comprehendi omne emolumentum, quod provenit ex jurisdictione, et sigillo curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, aut quidquid alias undecumque ad Ecclesiam pertineret, si non vacaret, deductis expensis, et addita limitatione, scilicet : *Nisi vacante Sede jurisdictio cum ejus emolumento ad aliquas singulares personas ex consuetudine, aut aliquo speciali privilegio, aut titulo devolvatur;* nam illi non privantur jure suo propter illam constitutionem, ut in eadem advertitur. In qua limitatione nonnulla advertenda sunt. Primum, illam solum adhiberi circa jurisdictionem, et emo-

lumentum ejus, et ita Clemens in nulla re limitat priorem constitutionem Bonifacii, qui voluit, ut nullo privilegio vel consuetudine obstante prior constitutio observaretur; Clemens autem solum quantum ad eam partem extensionis, quam ipse addit, voluit illam limitationem adjungere. Deinde est considerandum, Clementem non loqui de privilegiis personarum secundum se, *sed ratione dignitatum, quas obtinent;* merito enim voluit dignitatem non privari jurisdictione, quæ ad illam pro eo tempore justa ratione seu titulo pertinet. Quod si is, qui talem habet dignitatem, jurisdictionem juste exercet, etiam emolumento ejus merito frui debet, cum illud detur ratione muneris. Deinde in priori textu adverto solum loqui de Episcopis vel Prælatis alicujus Ecclesiæ collegiatæ, vel regularis, et ideo non extendi ad bona, quæ ad inferiores beneficiatos spectant. Notari vero debet alia lex lata in cap. ult. de Offic. ordin., in 6, per quam quidem nihil derogatur dict. cap. Quia sæpe, ut in fine ejusdem textus dicitur; sed fertur specialis suspensio ab officio et beneficio contra omnes Ecclesiasticas personas Episcopis inferiores, quæ vacantibus dignitatibus, personatibus, prioritatibus, vel Ecclesiis quibuscumque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus eorumdem, bona in ipsis inventa, sive vacationis tempore venientia, occupare, aut in usus suos quoquomodo convertere præsumant, nisi aliquo justo titulo ad illos pertineant.

4. *Quarta suspensio exponitur.* — Quarta suspensio ipso jure fertur in Clement. 2 de Magistris, ubi cancellarius Universitatis, vel ille, ad quem spectat gradum magistratus conferre, ab eo munere per sex menses suspenditur, si cuipiam talem gradum contulerit non prius recepto a tali persona juramento, quod ultra certam summam ibi taxatam, scilicet, trium millium Turonensium argenteorum non expendat. De qua summa pecuniæ videri potest Covarruvias, in Veterum collatione numismatum, c. 3, § 2, num. 8, ubi in summa dicit, Turonensem argenteum quarta parta minorem esse Castellano argenteo, *æstimatur enim* (inquit) *viginti quinque nostris æreis maravedis;* quamobrem juxta illam constitutionem nemo poterit in doctorali gradu, et honore adipiscendo expendere ultra ducentos simplices ducatos Castellæ, qui æquivalent ducentis et viginti cruciatis Lusitanis. Circa illam vero suspensionem duo occurrunt notanda. Unum est, illam non videri proprie Ecclesiasticam censuram, quia non est a beneficio, vel ab officio Ecclesiastico; neque est propria clericorum, præsertim quoad gradus doctoratus in utroque jure, aut medicina et artibus. Unde ait Glossa ult. in dict. Clement., qui violat hanc suspensionem, non fieri irregularem, quia non violat Ecclesiasticam censuram. Deinde observo constitutionem hanc non esse usu receptam in multis academiis; in quibus et tale juramentum non exigitur, et sunt propriæ consuetudines receptæ et approbatæ, juxta quas interdum longe majores fiunt expensæ; nec propterea censetur incurri illa suspensio; ideoque in hac re consuetudini standum est.

5. *Quinta in delinquentes in electione Episcoporum.* — Quinta suspensio lata est contra electores Episcoporum, qui infra octo dies postquam commode potuerint, electionem factam electo non præsentaverint, et in hoc culpabiles extiterint; hi enim ab omnibus beneficiis, quæ in illa Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium suspenduntur; et si ad illa intra illud tempus temere se ingesserint, privantur perpetuo ipsis beneficiis. Ita statuitur in cap. Cupientes, § Cæterum, de Elect., in 6. Ubi eadem pœna extenditur ad eligentes, vel opponentes se electioni, qui intra tempus et modum ibi præscriptum ad Sedem Apostolicam non accedunt per se, vel per procuratores, aut per certas personas ad hoc destinatas ad reddendam totius negotii rationem. Ac tandem idem fere decernitur, cum aliquis postulatur, ut in eodem textu videre licet; hic enim casus ampliorem expositionem non requirit, quia fere non sunt jam in usu hujusmodi electiones.

Sexta in compromissarium eligentem indignum.

6. Sexta etiam ad electiones pertinens est de compromissario eligente indignum; ille enim a beneficiis Ecclesiasticis triennio suspenditur ipso jure in c. Si compromissarius, de Elect., in 6, ubi etiam integra declaratio, quæ de hoc casu desiderari potest, traditur. Nam primo explicatur id intelligendum esse de illis beneficiis, quæ in ea Ecclesia elector obtinet, quam per talem electionem offendit. Secundo, quod hæc pœna solum imponitur, quando electio fit ad Episcopatum, vel superiorem dignitatem. Tertio hac pœna non ligari, nec comprehendi

Episcopos, vel superiores, quando ipsi compromissarii sunt, quia generaliter fertur, et generalis suspensio non comprehendit Episcopos vel superiores, juxta cap. Ut animarum, de Sent. excom. Quarto extenditur illa suspensio ad eum, qui alicujus electionem, postulationem, aut provisionem impugnans, in probatione deficit. Addit vero Angelus, verb. *Suspensio*, 1, num. 27, compromissarium eligentem indignum incurrere hanc suspensionem, nisi compromittentes illud habuerint ratum, sentiens si illi ratam habeant, alium non incurrere. Sed illa conditio in eo textu ad hanc rem non ponitur, sed ad aliam longe diversam. Dicitur enim prius in vers. *Si vero*, quando compromissarius eligit indignum, sive dolo, sive ignorantia id faciat, jam functum esse officio suo, ideoque potestatem eligendi ad compromittentes reverti, *nisi etiam illi talem electionem scienter ratam prius habuerint;* et merito talis conditio in eo casu apponitur in pœnam eorum, qui scienter talem electionem approbant. Deinde vero in vers. *Porro*, imponitur dicta pœna suspensionis compromissario male eligenti; additur vero illam pœnam vel similem non extendi ad ipsos compromittentes, nisi etiam ipsi ratam electionem habuerint, quia pœna solum auctorem culpæ tenere debet, ut ibi dicitur; compromittentes autem nihil peccarunt compromittendo in aliquo, licet ille postea male fungatur officio suo. Merito autem additur illa conditio, *Nisi ipsi ratam habeant talem electionem*, quia tunc jam illi sunt participes ejusdem criminis, et ideo etiam debent esse participes alicujus pœnæ. Tantum ergo abest, ut posita illa conditione, quod compromittentes ratam habeant talem electionem, compromissarius non incurrat dictam pœnam, ut Angelus intellexisse videtur, quod potius tunc non solum compromissarius, sed etiam compromittentes pœnam incurrant.

7. *Quid si per ignorantiam culpabilem indignus eligatur.* — Expendendum autem est illud verbum, *Nisi sic, ut præmittitur, ratum habuerint*, id est, *scienter;* sic enim præmissum fuerat in § Si vero. Quare si per ignorantiam indignitatis electi ratam habuerint electionem, non incurrent. Et quidem, si talis ignorantia fuerit invincibilis, res est manifesta, quia tunc nulla committitur culpa; si autem non sit omnino invincibilis, sed aliquo modo voluntaria, dubitari potest, an tunc compromittentes, et electionem ratam habentes talem incurrant pœnam; cum enim non excusentur a culpa, videntur non excusari a pœna. Nihilominus tamen propter verbum, *scienter*, probabile existimo, hos non incurrere pœnam nisi interveniente dolo et malitia, et supposita scientia, quod electio fuit de indigno facta; nam, si interveniat ignorantia, etiamsi vinci fortasse potuisset, et ideo non excuset a culpa, tamen aliquam excusationem affert, quæ juxta intentionem, et verba illius textus, sufficit ad excusandam illam pœnam, alioqui verbum illud, *scienter*, nihil operaretur. Et fortasse ratio fuit, quia illa erat ignorantia facti; ignorantia enim juris hic admitti non potest; quis enim ignorabit non licere electionem indigni ratam habere? Ignorantia autem facti, scilicet, de electi indignitate, facile potest haberi, et præsertim postquam auctoritate compromissarii eligentis illum verisimilior seu probabilior facta erat.

8. Quapropter licet Gloss. ibi, vers. *Eligitur*, etiam de compromissario particulam *scienter*, intelligat, ego de illo aliter judicandum censeo, nam ratio diversa est, et textus de illo diversimode loquitur. Si ergo compromissarius ex ignorantia invincibili eligat indignum, non incurret, cum illa suspensio solum feratur propter culpam, et pœna solum auctorem culpæ tenere debeat, ut ibi dicitur. Si tamen indignum eligat ex culpabili ignorantia, et ex negligentia gravi, quæ ad peccatum mortale sufficiat, dictam suspensionem incurret, quia ibi est culpa sufficiens ad talem pœnam, et in illo textu nunquam postulatur, ut compromissarius scienter eligat indignum ad incurrendam illam, sed simpliciter dicitur: *Si indignum eligat*. Quod satis intelligitur, si eligat voluntarie et culpabiliter indignum. Et ratio etiam differentiæ est, quia postquam illi est concessa potestas eligendi, ad eum spectat de conditione et dignitate electi inquirere; meritoque punitur, si in hoc sit notabiliter negligens; compromittentes vero magis excusabiles sunt, quia de compromissarii diligentia et auctoritate confidunt, et quando oppositum non constat, merito dignum reputant, quem ipse elegit, neque habent illam specialem obligationem inquirendi de dignitate electi.

9. *Quam pœnam incurrant compromittentes consentientes electioni indigni.* — Dubitari vero potest, quænam pœna sit illa, quam compromittentes incurrunt consentientes tali electioni. Aliqui enim putant incurrere eamdem suspensionem, quia ibi fit exceptio, ut

non incurrant illam pœnam, nisi in illo casu; ergo in eo illam incurrunt. Alii vero existimant per illam particulam : *Nisi sic, ut præmittitur, ratum habuerint,* non significari, hos compromittentes, indigni electionem ratam scienter habentes, incurrere pœnam illius suspensionis, sed solum illam pœnam prius positam in § Si vero, scilicet quod privantur potestate iterum eligendi vel compromittendi, quia illa exceptio, *Nisi,* etc., posita in § Porro, non cadit supra verbum *Suspenduntur,* sed supra verbum *Puniuntur,* quod generalius est; et ideo sensus non est, ut in casu illius ratihibitionis suspendantur, sed ut puniantur pœna prius indicata, scilicet privatione electionis, juxta priorem § Si vero, et juxta cap. Quanquam, eodem titulo, ubi declaratur potestatem eligendi in eo casu ad Summum Pontificem devolvi. Et hic sensus mihi magis probatur, quia et mitior est, et satis conformis verbis textus et rationi; nam in ipso compromissario, quod postquam semel elegit indignum, jam non possit iterum eligere, non est pœna, sed est quasi cessatio injuncti muneris, et ideo nova pœna illi imponitur ob talem electionem peccaminose factam; in ipsis vero compromittentibus est peculiaris pœna, quod voce eligendi priventur, quando ratam habuerint talem electionem; et ideo non debent alia suspensione puniri. Tamen juxta hunc etiam sensum procedunt alia, quæ circa particulam *scienter,* expendimus, ut per se patet.

Septima contra eligentes indignum ad Episcopatum, etc.

10. Septimus casus est de his, qui eligunt indignum ad Episcopatum, vel inferiora beneficia, quæ curam animarum habent annexam, nam clerici sic eligentes et potestate eligendi tunc seu pro ea vice privantur, et per triennium ab Ecclesiasticis beneficiis suspenduntur Ita habetur in c. Cum in cunctis, § Clerici, de Elect. Ferturque hæc pœna in clericos Episcopis inferiores, tum propter regulam superius positam, quod Episcopi non comprehenduntur sub generali suspensione; tum etiam quia ibidem Episcopi in hoc delinquentes aliter puniuntur, privatione potestatis conferendi prædicta officia, aut beneficia, quæ pœna confirmari potest ex cap. Nihil est, eodem titulo, de Elect., ubi etiam pœna suspensionis a beneficio, non latæ, sed ferendæ adjungitur. Deinde illa suspensio limitanda est ad eadem beneficia, quæ hujusmodi electores habent in ea Ecclesia, quam per talem electionem offendunt, juxta dicta in superioribus, et proxime in præcedenti casu ex cap. Si compromissarius. Circa actionem vero, propter quam hæc pœna imponitur, advertendum est, non esse absolute electionem indigni quomodocumque, sed verba textus sunt : *Clerici si contra formam istam quemquam elegerint,* atque ita ex vi illius legis solum illi pœnam illam incurrunt, qui aliquem eligunt non habentem conditiones in illo decreto præscriptas; illæ autem sunt tres. Prima, ut nullus eligatur in Episcopum, *nisi qui trigesimum ætatis annum egerit* (ita enim legitur in Conc. Lateranensi sub Alexandro III, part. 1, c. 3) : in Decretalibus vero legitur *exegerit;* prior tamen lectio videtur magis probanda ex cap. Cum nobis olim, de Elect., ibi, *quod annum ætatis trigesimum attigisset.* Secunda, ut sit ex legitimo matrimonio natus. Tertia, quod vita et scientia commendabilis demonstretur. Ad decanatum vero, et archidiaconatum, et alias præbendas inferiores, quæ curam animarum habent annexam, et ad ipsum regimen parochialis Ecclesiæ requiritur, ut qui eligitur, vigesimum quintum ætatis annum attigerit, et scientia et moribus existat commendatus. Qui ergo indignum elegerit ob defectum alicujus ex his conditionibus, prædictam suspensionem incurret. Si vero aliis modis in electione peccet seu deficiat, non incurret illam pœnam, sed aliis modis puniri poterit arbitrio superiorum, quia hæc lex de illis non loquitur.

11. *Octava suspensio.* — Octava suspensio non dissimilis præcedenti fertur in Extravag. unic. inter communes, de Postulat. Prælat., ubi qui ad Cathedralem Ecclesiam postulant eum, qui vigesimum septimum ætatis annum non attigit, vel qui religiosum mendicantem ad inferiorem Cathedrali Ecclesiam postulant, ea vice potestate postulandi, et eligendi, et a beneficiis, quæ in illa Ecclesia obtinent, per triennium suspenduntur

Nona in eum, qui defecit in probatione eorum quæ contra electum objecit.

12. *Cap.* 1 *de Elect., in* 6. — Nona fertur in eum, qui in personam electi aliquid opponit, et postea in probatione deficit; suspenditur enim a beneficiis Ecclesiasticis per triennium in cap. 1, § Adjicientes, de Elect., in 6. In quo nonnulla sunt notanda. Primum non esse sermonem de electo ad quodcumque benefi-

cium Ecclesiasticum, sed ad *dignitates, personatus,* et *canonicas,* ut declaratur in § Sed si pars. In c. autem Si compromissarius, in fine, videtur declarari, etiam in Episcopatibus habere locum; et sane merito, cum magis sit punienda calumnia in Episcopum, quam in eum, qui ad inferiorem dignitatem eligitur. Secundo extenditur hic casus ex principio illius cap. et ex dict. cap. Si compromissarius, non solum ad electionem, sed etiam ad postulationem, et quamcumque promissionem. Itaque quacumque ratione aliquis sit provisus, vel præsentatus ad aliquod ex dictis beneficiis Ecclesiasticis, et aliquid in personam ejus opponatur, si opponens deficiat in probatione, dictam suspensionem incurrit. Tertio, quoniam contra electionem opponi potest et in formam ejus, et in personam electam, hæc pœna non imponitur, in eum, qui objicit contra formam, et deficit in probatione; tunc enim solum ad expensas condemnatur; sed ponitur in eum, qui objicit in personam absque probatione; et merito, quia gravius delinquit, propter periculum infamationis, et majorem calumniæ suspicionem; et ideo subditur ibidem, illam suspensionis pœnam imponi, *absque ulla spe remissionis, aut misericordiæ, nisi manifestissimis consisterit documentis, quod ipsum a calumniæ vitio causa probabilis et sufficiens excusaret.* Quorum verborum sensus non est in eo casu non incurri suspensionem ipso facto prout per eam legem fertur apertissime, et sine ulla exceptione; sed est sensus tunc esse dispensandum cum illo, et pro ratione excusationis tempus suspensionis coarctari. Addo vero tam probabilem posse esse excusationem ut Summus Pontifex juste ac merito possit totam suspensionem tollere, et fructus amissos restituere; ut si constiterit bona fide, et probabili spe sufficienter probandi objectionem, atque adeo sine morali culpa id factum fuisse. Imo si hoc in conscientia constet, in eodem foro talis suspensio non incurritur, quia pœna est, et cessat, cessante culpa. Tandem, licet ibi simpliciter feratur triennalis suspensio a beneficiis, tamen ex dict. cap. Si compromissarius, constat limitandam esse ad beneficia illius Ecclesiæ, de cujus provisione, seu electione agitur, ut pœna sit culpæ proportionata.

Decima in eum, qui consentit electioni per abusum potestatis secularis factæ.

13. *Cap. Quisquis, de Elect.* — Decima est de eo, qui ad Ecclesiasticam præbendam per abusum secularis potestatis eligitur, et tali electioni consentit; de quo ita dicitur in cap. Quisquis, de Elect.: *Electionis commodo careat et ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat eligi dignitatem.* Qui textus citari solet communiter ad probandum suspensionem in eo casu incurri. Sed ea verba non suspensionem, sed privationem, et inhabilitatem inducere videntur. Nam privatio, seu irritatio illius electionis et inhabilitas ad illud beneficium, et ad quamlibet aliam Ecclesiasticam dignitatem non est suspensio ab officio, neque a beneficio, ut per se constat. Unde Panormit. ibi irregularitatem illam appellat; atque ita pœna illius textus, quantum ad electum pertinet, ad præsentem materiam non spectat. Additur vero deinde pœna in electores clericos, qui in illo modo, id est, inducti per abusum secularis potestatis et contra canonicam libertatem electionem faciunt. Nam, præter irritationem electionis, ab officio et beneficio contra eos fertur suspensio. Tamen, si verba textus ponderentur, non fertur ipso jure, sed ferri mandatur; sic enim dicitur: *Ab officiis et beneficiis penitus suspendantur per triennium,* quod etiam ibi Glossa notavit. Objicit vero ex cap. Cum in cunctis, supra tractato. Sed, ut ex supra notatis constat, nulla est difficultas, quia illi textus loquuntur in diversis casibus; et ideo mirum non est, quod diversas pœnas, vel eamdem diversis modis imponant; neque erit difficile congruentes rationes hujus diversitatis invenire. Additur vero in illo textu de his electoribus, *eligendi tunc potestate privati,* quæ verba quoad hanc partem sine dubio imponunt pœnam ipso jure, quæ suspensio quædam dici potest, nam impedit potestatem eligendi quoad unum actum; et hoc solo titulo potest hic casus in præsenti numerari.

14. *Electionem fieri per abusum secularis potestatis, quid. — Quorumdam dictum rejicitur.* — Hic vero quæri posset, quid sit electionem fieri per abusum secularis potestatis. Item, an hoc procedat de electione ad quodlibet beneficium. Item an in omnibus electoribus et electis. Dico breviter, aliud esse electionem fieri a seculari potestate, aliud fieri a clericis, per abusum secularis potestatis; in illo enim textu de hac posteriori sermo

est, nam dicitur, ut electores suspendantur ab officiis et beneficiis; supponitur ergo illos esse clericos. Sentiunt autem aliqui expositores, hanc pœnam a fortiori habere locum in illo, qui dignitatem Ecclesiæ immediate recipit de manu laici, nam ille major abusus est. Dico tamen ex vi hujus textus non ferri specialem pœnam, aut suspensionem pro illo delicto, etiamsi gravius sit. Nec argumentum a simili, vel a majori ratione est efficax in hujusmodi legibus pœnalibus, ut sæpe dixi, quia non necessario puniuntur graviora delicta per eas leges, quibus minora puniuntur, sed singula suis locis; ut illud delictum suscipiendi Ecclesiæ beneficium a laico punitur in cap. Quisquis deinceps, 16, q. 7, de qua alibi. In præsenti ergo, electionem fieri per abusum secularis potestatis, est, quod electio fiat quidem ab electoribus Ecclesiasticis, tamen cum aliquo abusu secularis Principis, ut, v. gr., quod ipse intersit tali electioni, aut aliquod munus in ea exerceat, vel aliquid hujusmodi, ut in eodem cap. notat Gloss. 1, et alia exempla adducunt Innocentius et Abbas.

15. *An vis aut metus gravis excusent hanc censuram.* — Advertit autem dicta Glossa hoc intelligendum esse, quando ipsi electores voluntarie in sua electione admittunt illum abusum secularis potestatis; nam si per vim vel metum cogantur, non incurrent hanc pœnam, et consequenter neque ipsa electio erit ipso jure irrita, si nullum alium habeat defectum; ad quod citat cap. Cum Vintoniensis, de Elect., in 6. Ex quo nihil ad rem præsentem elici potest; melius id probaret ex illis verbis ejusdem textus : *Qui electionem hujusmodi præsumpserit celebrare*, nam illud verbum, *præsumpserit,* indicat modum operandi ex mera libertate plene voluntaria. Contrarium vero quoad hoc sentire videtur Innocentius, nam inter alia exempla illius abusus ponit, quando Ecclesiastici eligunt aliquem minis secularis potestatis; sed fortasse intelligit, quando minæ non sunt tales, ut sufficiant inducere metum gravem, et moralem violentiam; nam, quando hujusmodi sunt, cum actio sit valde involuntaria, non sunt digni electores tam gravi pœna, et saltem in casu illius textus, et juxta verba ejus probabilius existimo non incurri. Nec disputo modo, an electio facta per hujusmodi metum irrita sit, necne; nam esto sit irrita, quando metus incutitur ad extorquendum consensum electorum in talem personam, tamen, quando solum incutitur ad admittendum in electione abusum secularis potestatis, et eo non obstante, libere fit electio, non opinor esse irritam, quia neque ex natura rei id per se constat, neque ex vi dict. cap. Quisquis, ut ponderatum est. Solum ergo incurritur illa suspensio, quando electores voluntarie admittunt talem abusum secularis potestatis; et tunc locum habet illa decisio in omnibus beneficiis Ecclesiæ, sive Episcopatus, sive inferiora sint, quia textus indistincte loquitur, ut bene Abbas ibi notavit. Et eadem ratione locum habet in omnibus electis, et in omnibus electoribus, nisi fortasse excipiendi sint Episcopi, quatenus sub generali clausula suspensionis non comprehenduntur.

16. *Suspensio undecima et duodecima.* — Undecimus casus sumitur ex cap. Exigit, de Censibus, in 6, ubi omnes clerici inferiores Episcopis, qui Ecclesias visitant, aut sunt visitantium familiares, et non servant constitutionem Innocent. IV, in c. Romana, eodem titulo, de non recipiendis pro visitatione, aut debita procuratione, pecuniis aut aliis muneribus, si ea receperint, et infra mensem in duplum non restituant, suspenduntur ab officio et beneficio, donec similem restitutionem faciant Ecclesiæ, a qua aliquid receperint. Duodecimus casus sumi potest ex Extrav. 2, de Privil., ubi fertur sententia suspensionis in eos, qui conferunt, vel recipiunt beneficia eorum, qui pro suis negotiis ad Romanam Curiam profecti sunt, quive in illa, officia aliqua exercent. Ubi solum oportet advertere ibi ferre suspensionem absolute et absque ulla determinatione, quæ neque ex verbis, neque ex materia, neque aliunde potest commode limitari, ideoque suspensionem tam ab officio quam a beneficio complecti. Alia advertemus infra agentes de interdicto.

Decima tertia suspensio contra judices Ecclesiasticos in judicio delinquentes.

17. Decimus tertius casus est de judice Ecclesiastico ordinario, aut delegato, qui per gratiam, vel sordes aliquid in judicio facit contra conscientiam et justitiam in gravamen alterius partis; ille enim ab executione officii per annum suspenditur ipso jure in c. 1, de Sentent. et re judic., in 6, ubi additur, *Si suspensione durante, damnabiliter se ingesserit divinis, irregularitatis laqueo se involvet.* Ex quo constat illam suspensionem non tantum intelligi ab officio judicandi, nam suspensio ab illo solo non impedit celebrationem

divinorum; intelligitur ergo de suspensione ab officio simpliciter tam Ordinis, quam jurisdictionis. Recte autem advertit Glossa illam pœnam non extendi ad Episcopum, etiamsi ordinarius, vel delegatus judex sit, propter principium sæpe positum, quod suspensio generaliter lata non comprehendit Episcopum; ponderanda autem sunt verba, *Ordinarius, aut delegatus,* quia non est ultra illos hæc pœna extendenda, cum pœnæ restringendæ sint; et ideo neque arbiter compromissarius, neque merus executor illam pœnam suspensionis incurrunt, quia neuter eorum est judex ordinarius, vel delegatus, ut ibi notat Gloss., verb. *In judicio,* ex Hostiense et aliis. Observanda etiam sunt illa verba, *Contra conscientiam, et contra justitiam,* quæ opinor copulative esse intelligenda sicut proponuntur; non enim sufficit facere contra conscientiam, si non faciat contra justitiam; potest enim judex ex odio procedere, et in hoc facere contra conscientiam; tamen si gravamen illud, quod alteri parti imponit, revera non est contra justitiam, sed solum quia intra latitudinem justitiæ semper illam gravat quantum potest, nullo favore aut gratia cum illa utendo in his, quæ licite posset, hanc suspensionem non incurrit. E contrario etiam non satis erit agere contra justitiam, si non agat contra conscientiam; quod potest contingere, si per ignorantiam inculpabilem, vel inconsiderationem judex partem aliquam gravet ultra justitiæ æquitatem; tunc enim licet materialiter agat contra justitiam, non tamen formaliter et secundum conscientiam; et ideo suspensionem illam non incurret, tum propter illa verba textus, tum propter rationem generalem, quod, cessante culpa, debet pœna cessare. Cætera in ipso textu clara sunt.

18. *Decima quarta suspensio contra Conservatores. — Glossa rejicitur.* — Decimus quartus casus, qui ad hanc sectionem spectat, sumi potest ex cap. ult. de Offic. deleg., in 6, vers. *Ubi autem,* ubi suspenduntur ipso jure per annum ab officio judices Conservatores, *qui de aliis quam manifestis injuriis et violentiis scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem.* In quo textu observare in primis licet, quod licet in principio illius cap., inter eas personas, quæ possunt in Conservatores eligi, primo loco ponantur Episcopi et eorum superiores, nihilominus clausula pœnalis ad illos non extenditur propter cap. Ut animarum periculis, de Sentent. excomm., in 6, et ita facile constat, quæ sint personæ, contra quas fertur hæc suspensio; sunt enim omnes personæ Ecclesiasticæ inferiores Episcopis, quæ munus Conservatoris exercent. Actio vero, propter quam hæc suspensio imponitur, est excessus jurisdictionis et muneris sibi commissi in duobus, quæ in dictis verbis satis distincte proponuntur Explicatur autem modus delinquendi necessarius ad hanc pœnam incurrendam, per illam particulam, *scienter,* per quam ut minimum requiritur, ut culpabiliter et graviter peccando id faciant. Glossa vero ibi addit idem esse, si ex ignorantia culpabili id fiat, citatque cap. Eos, de Temp. ordin., in 6. Sed contrarium existimo verius; non enim sine causa additum est verbum illud, *scienter,* et dict. cap. Eos, potius probat oppositum; nam quando jus vult comprehendere etiam peccantes per ignorantiam, non ponit verbum *scienter,* sed vel simpliciter loquitur, vel sub disjunctione, *Scienter, vel ignoranter,* ut fit in dict. cap. Eos. Quamvis ergo ignorantia crassa non excuset a culpa, excusat tamen a pœna et censura, quando lex, quæ illam ponit, requirit modum peccandi ex certa scientia, qui in præsenti textu per adverbium, *scienter,* significatur. Suspensio autem ibi imposita est ab officio non tantum muneris Conservatoris, sed simpliciter ab officio clericali, ut verba illa simpliciter prolata significant, et patet ex dictis in casu proxime præcedenti, et ex doctrina superius generaliter data de suspensione ab officio. Male autem infert Glossa in illo textu, hanc suspensionem etiam esse a beneficio, nam oppositum potius colligitur ex verbi limitatione, et in superiori etiam doctrina notatum est.

19. *Suspensio contra parochos.* — Alia suspensio sumitur ex Concil. Trident., sess. 24, cap. 1 de Reformat. matrim., ubi parochus vel alius sacerdos, sive secularis, sive regularis, qui alterius parochiæ sponsos, sine parochi licentia, matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, etiamsi prætextu privilegii, vel immemorabilis consuetudinis id faciat, ipso jure suspenditur, donec ab Ordinario ejus parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Non explicat autem Concilium, a quo hujusmodi sacerdotes propter tale crimen suspendantur; cum tamen verisimile non sit, suspendi illum ab omni officio et beneficio, ut verbum illud simplici-

ter prolatum indicare videtur : tum quia peccatum illud non videtur dignum tanta pœna; tum etiam quia illa pœna indifferenter fertur in parochos, et in sacerdotes simplices, tam regulares quam seculares. Et ita videtur suspensio solum esse de re communi omnibus illis. Censeo igitur illam esse suspensionem ab officio sacerdotali, vel ad summum a munere sacerdotali, quia juxta communem intelligentiam canonum ex materia subjecta determinatur pœna, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit. Item, quia, cum sacerdos propter abusum sacerdotalis muneris suspenditur, recte intelligitur suspendi formaliter, quatenus sacerdos est, atque adeo a sacerdotali munere. Aliæ suspensiones hujusmodi, quæ sunt communes aliis clericis cum Episcopis, vel annexæ Episcopalibus, declarabuntur infra, sect. 5.

20. His denique addi posset suspensio, quæ olim ferebatur in Bulla Cœnæ, in fin., contra eos, qui contra tenorem ejus absolvunt transgressores, qui in censuras Bullæ inciderunt, his verbis : *Eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, et audiendi confessiones officia interdicimus.* Non obstante enim hoc ultimo verbo, manifestum est ex materia, et effectibus, illam censuram non esse interdictum, sed suspensionem quamdam ab officio, non quidem totalem, sed quoad illa tria, vel quatuor munera, quæ ibi declarantur, quia suspensio non est ultra verba legis extendenda, ut sæpe diximus. Unde constat sic suspensum posse nihilominus celebrare, quia hoc non est proprie administrare sacramentum, sed sacrificium offerre. Et a fortiori non est prohibitus, quominus alia Ecclesiastica officia facere possit. Hæc autem suspensio absolute fertur simul cum excommunicatione, nullaque additur reservatio; et ideo quoad absolutionem idem videtur de utraque judicium; hanc vero suspensionem hic non numeramus, quia licet a Gregorio XIII posita sit, a successoribus ejus Sixto V, et Clemente VIII, prætermissa est, et ideo jam non incurritur.

SECTIO IV.

Quas suspensiones incurrant clerici propter alia peccata cæteris hominibus communia.

1. *Primus casus de publico peccatore rejicitur.* — Primus casus in hoc ordine numerari potest de clerico publico peccatore in communi, id est, quocumque genere peccati, quod grave ac publicum, et consequenter ex se scandalosum sit. Verumtamen hic casus non habet in jure fundamentum, saltem sub hac generalitate sumptum; et ideo non est, cur hoc loco numeratur Non enim omne peccatum grave, quantumvis publicum et scandalosum, habet annexam in personam clerici censuram suspensionis; aut enim illam induceret vi sua absque alia Ecclesiæ constitutione, aut ex Ecclesiastico jure; hoc posterius dici non potest, quia nullum invenitur tale jus; neque etiam prius, quia supra ostensum est nullam censuram incurri jure divino aut naturali, sed solo Ecclesiastico jure esse introductam. Et ideo supra diximus, quamvis sacerdos existens in peccato mortali etiam occulto, in tali statu non possit licite celebrare, et ideo ab aliquibus dicatur suspensus quoad se, tamen illud improprie ac large dici, prout suspensio dicitur de quolibet impedimento, non vero ut significat propriam censuram. Cujus signum est duplex. Unum, quod licet celebret, non manet irregularis; aliud, quod, si agat pœnitentiam sui peccati, non indiget absolutione a censura, ut licite celebrare possit. Idem ergo dicendum est de clerico publico peccatore; nam ex vi talis peccati est impeditus, ne licite ministrare possit ratione culpæ et scandali, quod maxime locum habet in sacerdote, et est etiam verisimile in diacono et subdiacono, ut alibi latius diximus; in minoribus autem Ordinibus id locum non habet, per se loquendo. Hoc autem impedimentum, qualecumque illud sit, non est vera censura suspensionis, ut patet ex eisdem signis, tum quia sacerdos sic celebrans non fit irregularis; tum etiam quia si pœnitentiam agat, non indiget alia absolutione a censura. Solum necesse est, ut illa pœnitentia æque nota sit ac fuit peccatum, ut scandalum cesset. Accedit, quod hoc genus impedimenti suo modo commune est laicis, nam laicus peccator publicus non potest ad Eucharistiam accedere licite, et ut publice id faciat, necesse est, ut pœnitentia notoria præcedat. Atque ita sensit in hac parte Covarr., in Clement. *Si furiosus,* part. 1, § 1, n. 5, ubi nonnullos juris Pontificii interpretes allegat. Et in re idem tenet Sylvest., verb. *Irregularitas,* quæst. 27 Ubi generaliter ait clericum ratione peccati non esse proprie suspensum, sed solum longe et quoad se, ideoque non fieri irregularem sic ministrando.

2. Et hoc tempore est receptissima et indubitata hæc sententia, imo nullum auctorem in-

venio oppositum sentientem. Navarrus enim, qui aliquando docet clericum ex peccato publico et notorio incurrere aliquam inhabilitatem Ecclesiasticam, cujus dispensatione indiget ut possit ministrare vel ad superiores Ordines ascendere, primum non loquitur generatim de omnibus peccatis, sed de quibusdam gravioribus et depositione dignis, ut ipse expresse declarat in Summ., cap. 25, num. 73, ex Cardinale, juncto textu in capit. ultim. de Temp. ordin. Deinde quia illa inhabilitas, de qua Navarrus loquitur, non est suspensio, sed irregularitas, ut discrete declaravit in cap. 27, num. 154, et num. 248 et 249; quod tamen an verum sit, infra tractando de irregularitate examinabimus.

3. *Objicitur cap. ultim. de Temp. ordin. — Solutio. — Objectio.* — Objici autem solet cap. ultim. de Tempor. ordin., ubi dicitur, sacerdotem notatum peccato adulterii, perjurii aut falsi testimonii, non esse impediendum a susceptis vel suscipiendis Ordinibus post peractam pœnitentiam, nisi talia crimina notoria fuerint; ergo, si fuerint notoria, sentit Pontifex non esse admittendum; habet ergo aliquod impedimentum canonicum ratione talis criminis publici. Respondetur, ex illo textu colligere Navarr. illam irregularitatem. Sed de irregularitate infra videbimus. Nunc de suspensione dicimus hinc non colligi aliquam jure ipso latam, quia ibi distinguitur inter peccatorem occultum, et publicum, id est, in judicio convictum vel alias notorium, et de occulto, ut distinguitur ab hujusmodi publico dicitur non esse prohibendum ministrare, si pœnitentiam agat, unde constat non fuisse suspensum, cum speciali censura absolutione non indiguerit; si autem pœnitentiam non egerit, non dicitur esse cogendum, quia donec convincatur in judicio vel res ipsa clamet, cogi non potest, sed dicitur monendus et sub interminatione divini judicii obtestandus, ut non ministret. De publico autem peccatore nihil dicitur; unde solum per argumentum a contrario colligi potest, eum suspendi a ministerio sacro; tamen ad asserendam pœnam ipso jure latam, infirmum est tale argumentum, quia potest committi judici, ut illum suspendat, vel alio modo impediat, ut expedire censuerit. Sicut Concil. Trident., sess. 22, in decreto de observandis in celebratione Missæ, monet Episcopos, ut neminem, qui publice et notorie criminosus sit, aut sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittant, quod non spectat ad suspensionem ipso jure, sed ad officium Prælati propter indignitatem talium personarum : sic ergo in præsenti.

Secunda de publico concubinario.

4. *Cap. ult. de Cohabitat. cleric. et mulier. — Prima opinio.* — Secundus casus est de clerico publice concubinario, nam licet non omni peccato publico, huic tamen in speciali videtur ipso jure annexa suspensio ab officio celebrandi, si sacerdos sit, ex cap. ultim. de Cohabitat. cleric. et mulier. Ubi proponitur quæstio, an officium clerici fornicarii priusquam pœniteat, audiendum sit; et respondetur, hujusmodi clericum non debere in officiis evitari, quia licet sit suspensus quoad se, non vero quoad alios, et additur : *Nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu per confessionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit;* ergo significatur, quando tale delictum est publicum aliquo ex his modis, clericum esse suspensum, et quoad se et quoad alios, quod nunquam contingit nisi per censuram suspensionis. Et confirmatur ex cap. Si qui sunt presbyteri, 81 dist., ubi Gregorius VII hujusmodi clerico interdicit Ecclesiæ introitum donec pœniteat, et aliis prohibet, ne officium ejus audiant. Idem habetur in cap. Nullius, et cap. Præter, 32 dist., et in cap. ultim., 15, q. 8. Magisque videtur urgere cap. Sacerdotes, dist. 50, nam de hujusmodi sacerdotibus dicitur, *non posse habere honorem secundum canonicæ institutionis auctoritatem;* ubi Glossa ait, non posse sine dispensatione, et in nota marginali additur, hanc dispensationem posse dari ab Episcopo, juxta doctrinam Innocentii in cap. 1 de Cleric. per saltum promot. Unde videtur illa Gloss. supponere, propter hoc crimen contrahi impedimentum canonicum, quamvis non declaret quod illud sit. In verbo autem dispensandi significat esse irregularitatem, quamvis etiam possit ad suspensionem accommodari. Et ita tenent Cardinalis, Hostiensis, Abbas et alii, quos referunt et sequuntur Covarruv., in dict. Clementin. *Si furiosus,* part. 1, § 1, num. 5; Navarrus, in Summa, cap. 25, num. 76, et cap. 27, num 154. Idem tenet Paludan., in 4, dist. 27, quæst. 4, n. 6; et D. Antoninus, 3 part., tit. 27, cap. 3, ubi refert D. Thomam; item Abulensis, in tractatu de Clericis concubinariis, conclus. 7; Sylvest., verb. *Concubinarius,* § 4, et verb.

Suspensio, ubi etiam Angelus, Armilla, et alii; et Villadiego, lib. de Irregularitate, cap. de Suspensione, column. 3; et Bernard. Diaz, in Practica Crim., cap. 73.

5. *Prima diversitas inter auctores ejus.* — Sed in explicanda hac sententia, et modo hujus suspensionis est magna varietas, nam quidam ex eis dicunt, talem esse hanc suspensionem, ut si illa durante clericus concubinarius celebret, fiat irregularis, ita ut solus Papa in hac irregularitate possit dispensare. Et hæc est communior sententia eorum, quos retuli, uno vel alio excepto. Alii vero dicunt, licet talis clericus vere maneat suspensus, non tamen fieri irregularem celebrando. Ita Covarruvias supra, citans pro hac parte Innocentium, Joannem Andream, et alios, quos etiam refert Navarrus, et quoad hoc sequi videtur in cap. Si quando, de Rescript., except. 17, num. 7 et 8. Qui consequenter aiunt, non omnem suspensionem sufficere ad irregularitatem contrahendam, sed illam, quæ est ratione solius delicti, et propter contumaciam vel puram pœnam; est autem alia suspensio, quæ non est propter delictum solum, sed propter infamiam, atque adeo non tam propter pœnam, quam propter indecentiam et scandalum; et sic suspensus juxta hanc sententiam non incurrit irregularitatem, etiamsi cum ea celebret; hujusmodi autem est hæc suspensio clerici publici concubinarii.

6. *Secunda diversitas.* — Præterea est alia diversitas, nam plures dicunt hanc suspensionem talem esse, ut peracta pœnitentia, non duret, sed ipso facto tollatur absque alia absolutione, ita ut post pœnitentiam licitum sit tali clerico in suo Ordine ministrare. Ita Covarruvias cum aliis; Paludanus vero expresse dicit hunc concubinarium non posse absolvi a suspensione, nisi per Episcopum, qui propter hoc, ait, potest eum deponere, et per consequens dispensare, ne deponatur pœnitens, aitque fieri irregularem, si ante hujusmodi relaxationem celebret. Et citat cap. penult. extra de Bigamis, ubi dicitur, clericos habentes plures concubinas non contrahere irregularitatem bigamiæ, ideoque Episcopum posse cum eis dispensare quoad executionem sacerdotalis officii, tanquam simplici fornicatione notatis. Ubi supponitur, et propter hanc notam esse suspensos ab executione officii, et ad eam suspensionem tollendam, necessariam esse dispensationem Episcopi; nam si non esset necessaria, vanum esset dicere posse Episcopum dispensare. Aut enim dispensaturus esset ante peractam pœnitentiam, vel post. Primum dici non potest, cum duret causa suspensionis, et ideo talis dispensatio inutilis esset et invalida; si autem dicatur secundum, plane sequitur, etiam post peractam pœnitentiam durare impedimentum suspensionis, alias supervacanea et impertinens esset dispensatio.

7 At vero Navarrus mediam quamdam viam in hoc amplectitur; ait enim, post pœnitentiam peractam adhuc non posse licite et sine peccato hujusmodi clericum celebrare absque dispensatione Episcopi juxta cap. fin. de Temp. ordin.; non tamen propterea incurrere novam irregularitatem, quia quoad hoc sublata est suspensio per pœnitentiam. Ita docet in Summa, cap. 25, cap. 76 et 77. Ex quo intelligitur juxta sententiam Navarri hunc clericum publice concubinarium et esse suspensum propria censura suspensionis, et irregularem, tali irregularitate, ut in ea possit Episcopus dispensare. Et per pœnitentiam tolli censuram suspensionis, quia tantum est lata, donec pœnitentiam agat, juxta cap. Si qui sunt, 81 dist.; irregularitatem autem non tolli per solam pœnitentiam absque dispensatione; ideoque peccare graviter post pœnitentiam celebrando absque dispensatione, quia irregularem celebrare grave peccatum est. Non tamen contrahere novam irregularitatem, quia jam ablata est censura, et sola irregularitas, quamvis cum illa celebretur, non inducit novam irregularitatem.

8. *Alia diversitas.* — Est præterea alia differentia, nam plerique ex dictis auctoribus extendunt hanc suspensionem ad omnes clericos, etiam in minoribus constitutos, quod expresse tenet Navarrus, dict. c. 25, n. 76, nullum allegans textum, sed solum Archidiaconum et Turrecrematam. D. autem Anton., qui in eadem est sententia, eam confirmat ex cap. Ministri, 81 dist., et cap. Vestra, de Cohabit. cleric. et mulier. Aliis vero videtur hanc suspensionem esse limitandam ad solos ordinatos in sacris, nam de his expresse loquuntur jura citata; de inferioribus vero neque est æqualis ratio, nec etiam textus, qui id sufficienter probet. Nam dictum c. Ministri, quod ex Lucio P. a Gratiano refertur, sumptum potius est, ut in additione Gregoriana notatur, et Ivo etiam in suo decreto refert, ex epist. 2 Clementis, in qua non est sermo quoad illam partem de clericis ordinatis in minoribus Ordinibus, neque etiam de concubinariis, quamvis hoc posterius possit a for-

tiori subintelligi, sed est sermo de diaconis et subdiaconis, qui græce *hypodiaconi* dicuntur, et ab interprete *ministri* quasi per antonomasiam appellantur, ut in principio ejusdem epistolæ notatur in primo tomo Conciliorum; de his ergo clericis ait Clemens, quod si post ordinationem contigerit proprium invadere cubile uxoris, proprio ministerio altaris priventur. Ubi autem apud Gratianum legitur : *Neque sine majoris natu auctoritate minora gerant officia, urceum sane ad altare vel calicem ne suggerant* (propter quæ verba textus ille citatur ab Antonin. et aliis) apud Clementem potius legimus : *Ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, urceum seu calicem ad altare non sufferat.* Unde sensus est, subdiaconum non servantem continentiam etiam cum propria uxore, removendum esse ab officio altaris; permitti vero posse, ut in functionibus minorum Ordinum, his præsertim quæ extra altare fiunt, ministret; ergo ex illo textu juxta veram lectionem et intelligentiam, nihil ad rem præsentem colligitur, ut per se constat. Caput autem Vestra, licet de clericis et presbyteris mentionem faciat, tamen aperte loquitur de his, *qui divina officia peragere aut sacramenta ministrare possunt,* quales non sunt in minoribus Ordinibus constituti; præterquam quod ex illo textu, etiam pro ordinatis in sacris non satis colligitur suspensio ipso jure, ut facile legenti patebit.

9. *Secunda opinio.* — Secunda opinio principalis in hoc puncto est nullum clericum, etiam in sacris ordinatum, incurrere propriam suspensionem propter hoc crimen concubinatus, quantumvis notorium. Hanc opinionem tenet Soto, in 4, d. 1, quæst. 5, art. 9, ad 2, et dist. 13, quæst. 1, art. 9, ubi fatetur jure antiquo latam fuisse suspensionem in hujusmodi clericos, jam vero cessasse, ne ipsi se exponant periculo majoris scandali et ruinæ, quem secutus est Medina in sua Sum., lib. 1, c. 14, § 8. Si autem ab his auctoribus quæratur jus novum, quo antiquum revocatum fuerit, nullum proferunt, sed aiunt per usum seu contrariam consuetudinem hoc jus fuisse sublatum.

10. In hac re duo sunt distinguenda, quæ in antiquis decretis videntur fuisse præcepta. Unum est ex parte clericorum in hoc publico vitio existentium; aliud est ex parte aliorum fidelium, quantum ad vitandos hujusmodi clericos in audienda eorum Missa vel aliis divinis officiis. Quantum ad primum, licet in antiquis decretis probabile sit latam fuisse suspensionem ipso jure in hujusmodi clericos, propter textus quos prima opinio afferebat, tamen nunc verius censeo, hanc suspensionem non incurri ipso jure, quantumvis delictum sit notorium, vel per evidentiam facti, vel per sententiam, aut confessionem coram judice. Hoc probatur optime ex usu et consuetudine Ecclesiæ, ut ex sequentibus magis constabit. Præter hoc vero videtur aperte supponi in Concil. Trident., sess. 25, c. 14 de Reform., ubi varias pœnas imponit hujusmodi clericis concubinariis, et priusquam aliquam incurrant, semel monendi esse dicuntur a suis Prælatis; quod si adhuc perseverent in suo vitio, tunc privantur ipso facto tertia parte fructuum suorum beneficiorum; si vero secundæ monitioni adhuc non paruerint, omnes quidem fructus omnium beneficiorum, aut pensionum ipso facto amittunt, et ab administratione beneficiorum suspendendi dicuntur, non vero ipso facto esse suspensi. Quod si adhuc pertinaces sint, beneficiis perpetuo spoliari et ad alia beneficia indigni reddi mandantur; ac tandem si opus fuerit, excommunicationis gladio plecti; et quoad hos clericos beneficiatos nullam mentionem facit suspensionis ab Ordine, quam ipso facto incurrant. Postea vero de clericis non habentibus beneficia aut pensiones dicit : *Juxta delicti, et contumaciæ perseverantiam, et qualitatem, ab ipso Episcopo, carceris pœna, suspensione ab Ordine ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis juxta sacros canones puniantur.* Hi igitur ab Episcopo suspendendi sunt ab Ordine, quando opus est; ergo juxta mentem Concilii non erant suspensi ipso jure.

11 *Etiam antiquo jure non incurrebatur suspensio ipso facto propter hoc crimen, titul. de Cohabit. cleric. et mulier.* — Ex quo probabiliter defendi posse existimo, etiam juxta antiqua jura nullam esse propriam suspensionem ipso jure latam propter hoc crimen. Nam Concilium ait hos clericos puniendos, *si opus sit, suspensione ab Ordine juxta sacros canones;* ergo supponit juxta eosdem canones non esse ipso jure suspensos. Simile argumentum sumi potest ex multis decretis de Cohabitat. cleric. et mulier.; nam, cap. 2, hi dicuntur excommunicandi post tres admonitiones; in cap. vero 3 dicitur, quod Episcopus per suspensionis et interdicti sententiam debet eos arctius cogere, ut hujusmodi fœminas a se separent; in cap. vero 4 dicitur esse cogendos per suspensionem a beneficio, et si pertinaces

fuerint, etiam per privationem. Et in cap. 5 dicitur quidem de quodam clerico fuisse propter hoc crimen suspensum ab officio. Glossa vero addit, et bene, *ab Episcopo suo,* nam ex verbis sequentibus, in quibus Pontifex requirit litteras, quæ facti seriem contineant, satis constat illam suspensionem fuisse per sententiam latam. Similiter in cap. 6 dicitur hos esse interdicendos ab officio per Episcopum; ergo in omnibus his supponitur, hos non esse interdictos vel suspensos ipso jure.

12. *Ex aliis variis juribus idem ostenditur.* — Præterea ex aliis juribus, quæ citavi, non satis colligitur hæc suspensio. Nam de cap. ult. de Tempor. ordin., jam supra id ostendimus. In c. autem Vestra, de Cohabit. cleric. et mulier., non agitur de suspensione ipsorum concubinariorum, sed de obligatione aliorum fidelium ad vitandos illos in divinis mysteriis vel sacramentis; de qua statim. Et de eadem re est sermo in cap. ultim. ejusdem tituli. Quod autem ibi dicitur, concubinarium clericum esse suspensum quoad se tantum, non vero quoad alios, nisi ejus delictum notorium sit, cum eadem proportione potest intelligi; non enim dicitur suspensus quoad se, quando delictum ejus est occultum, proprie loquendo de suspensione, quæ est censura, sed solum ex intrinseca obligatione, quam secum peccatum adducit; eadem ergo proportione dicitur suspensus quoad alios ratione peccati publici, non ob censuram superadditam, sed ob scandalum aliorum, quod intrinsece secum affert peccatum publicum. Præterea in cap. Nullus, 32 dist., etiam est sermo de prohibitione aliorum fidelium. In c. autem Præter, eadem distinctione, hoc ipsum repetitur, et additur specialis quædam prohibitio sub his verbis : *Præcipimus, et omnino contradicimus, ut Missas non cantent, nec Evangelium aut Epistolam ad Missam legant, neque in presbyterio ad divina officia maneant, nec partem ab Ecclesia suscipiant.* Verumtamen illa pœna neque ipso jure fertur; nullum enim ibi est verbum, quod hoc sufficienter indicet; neque etiam fertur contra concubinarium clericum, sed contra eum, *qui concubinam palam duxerit aut ductam non reliquerit,* quod peccatum longe gravius est, et hoc tempore multo graviori pœna puniretur, quam ibi præscribitur.

13. *Cap. Si qui sunt, 81 dist.* — In cap. autem Si qui sunt, 81 dist., potius interdicti, quam suspensionis censura in hujusmodi concubinarios fertur; verba enim sunt : *Interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, et sancti Petri auctoritate, Ecclesiæ introitum, usquedum pœniteant et se emendent;* postea vero prohibetur aliis fidelibus, ne talium clericorum officium audiant, si in sua obstinatione perseverent; at interdictum ab Ecclesiæ ingressu non est suspensio, sed censura distincta, quam infra explicabimus. Non extat autem originale decretum illius constitutionis, quam ex Gregorio VII refert Gratianus, ut possimus certe colligere, quæ pœna illa fuerit. Marianus autem Scotus in fine suorum Chronicorum, ut refertur etiam in 4 tom. Concil., primo refert Gregorium, Synodo facta, vetuisse juxta antiqua decreta, clericos, maxime divino muneri consecratos, mulieres habere, vel cum mulieribus habitare, etc.; inferius autem subdit : *Cum autem clerici magis eligerent anathemati subjacere, quam uxoribus carere, Papa, vel si per alios posset eos castigare, præcipit nullos audire Missam conjugati presbyteri.* In quibus verbis significatur primo, pœnam illam fuisse anathema; deinde præceptum, ut alii non audirent Missam eorum, fuisse novam pœnam; denique utramque latam esse in clericos conjugatos. Postea vero referens verba decreti, eodem modo, quo Gratianus, illa ponit. Itaque ex illo textu nulla suspensio propria colligi potest, et interdictum illud vel anathema sine dubio jam non est in usu. Præterea, in cap. ult., 15, quæst. 8, potius dicit Nicolaus P., *a sacerdote concubinario, quousque judicio Episcoporum reprobetur, communionem suscipi posse ;* quomodo ergo inde colligi potest suspensio ipso jure lata? Denique cap. Sacerdotes, quod majorem probabilitatem præ se fert, non habet verbum, quod cogat, ut intelligamus ibi imponi pœnam ipso facto incurrendam, quia verbum illud, *Non potest sacerdotis habere honorem,* sufficienter intelligitur, si dicamus fieri reum amissionis, et privationis talis honoris; maxime quia ibi additur, *secundum canonicæ institutionis auctoritatem;* alia autem jura canonica non imponunt hanc pœnam ipso facto; ergo neque ibi imponitur. Unde Hugo ibi exponit, non possunt de rigore juris. In quo rigore sane non invenio decretum aliquod antiquum, ex quo sufficienter aliud colligatur. Quare mirum non est, quod nec usu, nec consuetudine recepta fuerit talis suspensio.

14. *Prima differentia primæ sententiæ rejicitur.* — Quod si hæc sententia vera est, nihil immorari oportet circa differentias adnotatas

inter auctores primæ opinionis; omnes enim supponunt aliquid non satis fundatum in jure; et ideo mirum non est, quod in eo explicando inter se non consentiant. Unde, quod attinet ad primum punctum de irregularitate, certe si illa erat vera censura suspensionis, consequenter dicendum fuisset irregularitatem contrahi, celebrando cum illa. Dicere enim suspensionem illam latam esse propter indecentiam, non propter crimen, gratis dictum est, quia nullo jure fundari potest. Nam in dict. cap. Si qui sunt, ubi fertur interdictum, evidenter fertur per modum pœnæ; et si illud esset in sua vi, dubium non esset, quin cum illo celebrans fieret irregularis. Quod autem talis irregularitas admittenda non sit, ut Covàrruvias, et alii censent, videtur probabilius, quia in jure nunquam insinuatur, sacerdotem concubinarium, propterea quod in eo statu ante pœnitentiam actam celebraverit, indigere peculiari dispensatione; sed simpliciter significatur post pœnitentiam peractam posse celebrare; nec distinguitur, sive ante celebraverit, sive non. Nunquam etiam visum est, ut dispensatio hujus irregularitatis postuletur; si ergo hæc irregularitas non contrahitur, signum est illam suspensionem non fuisse ipso jure latam, sed ab Episcopis ferendam.

15. *Secunda differentia improbatur.—Rejicitur tertia differentia.* — Rursus circa aliam differentiam de tali suspensione, an tollatur ipso jure per pœnitentiam, vel necessaria sit absolutio, certe si illa fuisset vera censura, probabilius esset indiguisse absolutione, juxta generalem doctrinam superius datam, quia licet aliqua censura feratur, donec quis pœniteat vel resipiscat, non propterea tollitur necessitas absolutionis. Simpliciter vero probabilius est, non esse necessariam talem absolutionem vel dispensationem. Et media illa via, quam Navarrus docuit, nobis non placet. Neque ex cap. penult. de Bigamis, colligitur necessitas hujus dispensationis in foro conscientiæ, sed quia Episcopus potest et debet hujusmodi concubinarios suspendere, et impedire ab executione Ordinis, ideo ad eum spectat talem pœnam relaxare; et ideo in illo textu dicitur posse in illa dispensare, etiamsi clericus plures habuerit concubinas, quia vitium illud non inducit bigamiam, nec irregularitatem ejus. Dicitur autem Episcopus posse dispensare, vel non ferendo illam pœnam, quod fieri potest, quando sufficiens pœnitentia et satisfactio præcessit, vel illam jam latam post breve tempus auferendo. Denique in tertio puncto differentiæ constat a fortiori, si suspensio illa admittatur juxta jus antiquum, probabilius admitti in solis clericis ordinatis in sacris, quam in inferioribus, ut recte probatum est, et a fortiori constat ex dictis. Quid vero dicendum sit de Episcopis, sequenti sectione dicam. Concludimus ergo prohibitionem, quam habet clericus concubinarius ad non celebrandum, non provenire ex aliqua censura Ecclesiastica, sed ex intrinseca malitia talis status. An vero irregularis fiat, vel ratione delicti, vel ratione infamiæ, infra in materia propria videbimus; nunc enim de propria suspensione solum agimus.

16. *An possit audiri Missa publici concubinarii.* — De altera vero prohibitione, qua injungebatur fidelibus, ne Missas horum concubinariorum audirent, dubitari non potest latam olim fuisse in ordine ad correctionem et confessionem sic delinquentium, et ad exemplum aliorum, ut dicitur in cap. Vestra, de Cohabit. clericor. et mulier Hæc autem prohibitio non oriebatur ex suspensione talium clericorum, sed fuit speciali præcepto imposita; nunc autem præceptum illud non obligat, donec talis clericus sit per sententiam nominatim declaratus de tali crimine, juxta Extravagant. *Ad evitanda,* ut tetigi in tomo 3, disp. 18, sect. 1, et disp. 88, sectione ultima.

Suspensio clerici propter vitium contra naturam, an sit lata ipso jure.

17. *Rejicitur* — Tertius casus suspensionis ipso jure assignari solet propter vitium sodomiæ. Quem casum tractat Covarruvias, in Clement. *Si furiosus,* p. 1, § 1, n. 6, refertque plures Canonistas dicentes, suspensionem contrahi propter hoc vitium, etiamsi occultum sit, adeo ut irregularis fiat, qui post illud peccatum etiam occultissime commissum celebrat ante absolutionem a suspensione; et cum eo sic irregulari nullum nisi Pontificem dispensare posse. Quam opinionem fatetur Covarruvias ex juris rigore probari non posse; tamen ob criminis atrocitatem, et tot Doctorum auctoritatem defendendam esse. Qui tamen in confirmationem ejus affert cap. ult. de Tempor. ordin., et cap. Nisi cum pridem, § 1, de Renunciat. Sed de primo jam ostensum est, nihil probare. In alio vero textu, vers. *Propter conscientiam,* solum supponitur,

aliqua esse crimina, quæ licet occulta sint, officii executionem impediunt etiam post peractam pœnitentiam; de hoc tamen in particulari non fit mentio. Potest tamen inde sumi argumentum, quia, si aliquod vitium impedit executionem Ordinis, ergo maxime hoc. Patet consequentia, quia est gravissimum, et maxime indecens ad divinum officium exercendum. Afferri item potest cap. Ut clericorum, de Vita et honest. cleric., ubi de hoc vitio in specie est sermo, cum dicitur : *Maxime illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ;* et infra subditur : *Si quis hac de causa suspensus,* etc. Verumtamen parum etiam probat, tum quia generaliter loquitur de vitio incontinentiæ, etiamsi de illo maxime; tum etiam quia prius dicitur, ut peccantes puniantur, et postea subditur : *Si quis autem suspensus,* utique per judicem sic punitus; non ergo inde colligitur suspensio ipso jure.

18. *Secunda sententia.* — *Improbatur* — Est ergo secunda sententia affirmans propter hoc vitium incurri suspensionem, si est publicum, non vero si occultum. Prior pars tribuitur Navarro, cap. 27, num. 248 et 149, sed ille loquitur solum de irregularitate, quæ propter quodlibet enorme crimen publicum incurritur, de qua infra. Posset tamen hæc pars confirmari ex casu præcedenti, si verum esset concubinarium publicum esse suspensum. Sed et antecedens falsum est, et consequentia a simili in hac materia infirma. Alia ergo pars de hoc crimine occulto probatur, quia nec irregularitas, nec suspensio invenitur in jure lata ratione illius. Neque refert, quod tale crimen sit gravius, et detestabilius quam multa alia, propter quæ suspensio ipso jure lata est, quia in legibus pœnalibus argumentum a simili vel a fortiori non est efficax; nam præterquam quod sufficit voluntatem legislatoris esse limitatam, quacumque ratione motus fuerit, et non plus operari, quam velit, sæpe possunt esse plures rationes gravius puniendi ipso jure levius peccatum quam majus, vel quia frequentius, vel quia magis nocivum, etc. Multa item alia, quæ Navarr. supra de irregularitate accumulat, efficacia sunt, et mihi videntur idem de suspensione convincere.

19. *Tertia opinio.* — Quapropter esse potest tertia opinio negans simpliciter propter hoc vitium incurri ipso jure suspensionem, sive illud publicum sit, sive occultum. Et de occulto quidem efficaciter id probatum est; videntur tamen eædem rationes procedere de publico, quia de utroque verum est illud principium, quod propter nullum delictum incurritur ipso facto suspensio, nisi in casibus a jure expressis, quia cum jus ipsum ferre debeat talem suspensionem, necesse est, ut talis casus in jure exprimatur, vel in specie talis delicti, vel saltem in genere sub aliqua communi ratione. At vero nullo ex his modis in jure fertur suspensio ipso facto incurrenda propter hoc peccatum etiam publicum; non enim fertur specifice, et sub proprio nomine, ut etiam dicti auctores sentiunt, ideoque nullum textum afferunt, qui hoc modo eorum sententiam probet. Neque etiam lata est hæc suspensio sub aliqua generali et universali ratione, quæ hoc vitium comprehendat, quia nec etiam hoc modo aliquis textus adducitur, qui hoc probet. Nam cap. ultim. de Tempor. ordin., ad summum probat suspensionem ferendam, non vero ipso jure latam, ut sûpra ostendi. Nec denique talis suspensio censeri potest in jure lata in aliquo simili vel inferiori vitio, quia, ut dixi, pœna nunquam fertur in jure hoc modo. Unde, qua ratione in hoc crimine occulto ille modus non est sufficiens, neque ex eo sumitur argumentum efficax, ut dictum est, eadem ratione, neque in publico; est enim servanda eadem proportio, eo vel maxime, quod neque contra concubinarium publicum satis probatur hæc suspensio, ipso jure lata; ergo multo minus potest inde, quasi mediate et remote argumentum sumi ad aliud vitium.

20. *Jure antiquo non incurri hanc suspensionem propter hoc crimen etiam publicum.* — *Quam pœnam incurrat sic delinquens per constitutionem Pii V* — *Hanc etiam pœnam incurrunt Episcopi.* — Quocirca, stando in puro rigore antiqui juris, non video sufficiens fundamentum ad asserendum, propter hoc crimen sive publicum, sive occultum, incurri suspensionem ipso jure; neque sola assertio multorum auctorum etiam gravium ad id probandum sufficit, nisi jus afferant, quod talem pœnam statuat, cum ipsi eam imponere non valeant. Unde Leo X, in sua constitutione 11, quam in reformationem Curiæ edidit anno 1515, de hoc vitio solum dicit, ut laicus, vel clericus de illo convictus, pœnis per sacros canones, aut jus civile respective impositis puniatur. Quod veluti declarans Pius V, in sua constitutione 5, solum dixit : *Si clericus fuerit omnibus Ordinibus degradatus, simili pœna subjiciatur,* id est, *curiæ seculari puniendus tradatur.* Usque ad illud

ergo tempus non videtur pœna aliqua jure ipso lata proper hoc crimen. Postea vero idem Pius V, sua constitut. 70, gravissimam pœnam ipso facto incurrendam his verbis imponit : *Omnes et quoscumque presbyteros, et alios clericos sæculares et regulares cujuscumque gradus et dignitatis tam dirum nefas exercentes omni privilegio clericali omnique officio, dignitate, et beneficio Ecclesiastico præsentis canonis auctoritate privamus.* Quæ ultima verba evidenter ostendunt vitium secundum se, et absolute, id est, sive publica notitia, aut infamia notatum sit, sive non, quia lex, quæ per seipsam pœnam infert, factum solum requirit ut operetur, non vero aliam famam vel notitiam, nisi ipsamet lex se limitet ad talem casum, quod in prædicta constitutione non fit. Est præterea constitutio illa et pœna universalissima quoad personas clericorum, nam de laicis nulla ibi mentio fit, ut ex ejus tenore constat. Unde licet alias declaratum sit in jure, ut Episcopi et superiores sub generali lege ferente suspensionem, vel interdictum, non comprehendantur, sub hac nihilominus comprehendi videntur, vel propter illa verba, *cujuscumque gradus, et dignitatis*, vel melius et certius, quia illa pœna non est suspensio, sed irregularitas, vel certe, ut recte notat Navarrus supra, est depositio verbalis ipso jure lata; quod rarum est, et vix in uno vel alio loco in jure reperitur, ut supra dixi, neque ab alio quam a Summo Pontifice per potestatem supremam fieri potuisset, juxta ea quæ superius de depositione tractavimus. An vero non obstante illorum verborum rigore necessaria sit sententia declaratoria criminis, ut in conscientia pœna illa obliget, ex generalibus principiis de lege pœnali petendum est.

21 *Quale debeat esse peccatum hoc ad pœnam a Pio impositam incurrendam.* — At vero quoad vitium et peccatum, pro quo illa pœna imponitur, nonnulla observanda sunt quantum ad forum conscientiæ spectat. Primum, ut incurratur illa pœna, necessarium esse, ut peccatum illud contra naturam sit in sua specie consummatum, ita ut non sufficiat quælibet pollutio vel immunditia cum alio, nisi intercedat copula intra vas ordinarium illius delicti, quia in eo consummatur tale delictum, ut cum D. Thom. traditur, 2. 2, quæst. 154. Lex autem puniens aliquod delictum, et præsertim per censuras, vel pœnas Ecclesiasticas ipso facto impositas, requirit delictum consummatum in ea specie, ut supra probatum est. Præsertim quando lex simpliciter et absolute loquitur de illo delicto, et maxime si addat verba, et exaggerationem aliquam, quæ talem delicti consummationem declarant, quod in præsenti constitutione observare licet, quæ sic incipit : *Horrendum illud scelus, quo pollutæ fœdatæque civitates a tremendo Dei judicio conflagrarunt,* etc. Deinde non satis est ad contrahendam ipso facto illam pœnam, semel aut iterum vitium illud committere, sed oportet habere frequenter usum seu consuetudinem ejus, quod etiam notavit Navarrus ex ponderatione illius participii, *exercentes,* quod de industria positum fuisse refert, ex testimonio ipsiusmet Datharii Matthæi Contareni, et relatione Gregorii XIII, ideoque vox illa, *exercentes,* in proprio rigore sumenda est; in quo non significat illum, qui semel aut iterum talem actum facit, sed qui frequenter et quasi ex consuetudine ita operatur, ut prudentis arbitrio dici possit exercens talem actum.

22. *Dubium triplex enodatur* — Denique, his etiam omnibus concurrentibus, dubitat ibi Navarrus, an constitutio illa quoad hanc pœnam in conscientia obliget, non quod ipsa de se non sufficiat ad obligandum; hoc enim in dubium verti non potest, quia potestas non deest Summo Pontifici, et intentio ejus hæc fuit, ut ex verbis ipsius legis satis ostenditur, et Pontificem Summum declarasse, idem Navarrus refert. Sed quod dubitatur, est, an sit ita recepta, ut efficaciter obliget. Quam quæstionem ait Navarrus esse de facto, ad quam jurisconsultus non respondet. Sed tria video hic quæri posse. Primum, an hæc lex in conscientia obliget reos occultos, præcipue ad exequendum in se has pœnas, priusquam per sententiam declarentur. Et sic probabile censeo non obligare, sive quia ipsa in particulari non est ita recepta, sive ex principiis generalibus de lege pœnali, de quibus alias. Secundum est, an judices teneantur uti hac lege ad damnandos reos; et ita omnino affirmandum est, nam est justissima et recepta in exteriori foro, ut Navarrus fatetur Tertium est, an rei per sententiam declarati teneantur in conscientia ad illas pœnas. Et ita etiam affirmandum censeo, quia hæc ad minimum est vis legis sic imponentis pœnam, nec potest dici non recepta, cum judices illam observent.

Alia suspensio ob vitium simoniæ expenditur

23. *Cap. ultim. de Simonia. — Simonia quid.* — Quartus casus est de vitio simoniæ a clerico commisso, cui suspensio ipso jure annexa est. Quoniam vero simoniæ vitium multiplex est juxta varias ejus materias, duo sunt præcipua capita distinguenda, propter quæ hæc censura imposita est. Unum est de simonia commissa in Ordinibus sacris; aliud de simonia circa beneficia Ecclesiastica. Circa primum tres personæ sunt distinguendæ, quæ possunt simoniaca labe infici in Ordinum collatione, scilicet conferens per simoniam seu propter pecuniam; præsentans alterum ut ordinetur; et ipse qui ordinatur; de his enim omnibus fit mentio in cap. penult. de Simonia, et ibi omnes facto ipso suspenduntur, ut videbimus; de illis ergo sigillatim dicturi sumus. Nec vero nunc est a nobis explicandum, quando in hujusmodi ordinatione vitium simoniæ committatur, id enim spectat ad materiam de simonia, sed supponendum est simoniam in hoc genere committi, quando ex pacto, et per modum emptionis et venditionis aliquis dat vel recipit pecuniam, vel aliquid pecunia æstimabile, ut Ordines conferat, vel recipiat. Hæc enim est essentia hujus vitii simoniæ, nam si aliquid ex consuetudine detur, vel eleemosynæ, non committitur simonia, ut docet D. Thom., 2. 2, quæst. 100, art. 2, ad 4. Unde necessarium est, ut formale, vel virtuale pactum antecedat, et realis ordinatio subsequatur, quia hæc suspensio non contrahitur nisi per actum exteriorem consummatum, ut sæpe de his censuris in superioribus dictum est; et quantum ad præsentem casum spectat, magis in sequentibus explicabitur. Quanquam in hoc servandum est novum jus Concilii Tridentin., sess. 21, c. 1 de Reformat., ubi omni consuetudine revocata collatoribus Ordinum præcipit, nihil accipere quocumque prætextu, *sub pœnis,* (inquit) *a jure statutis ipso facto incurrendis.* Sed non opinor violationem hujus decreti esse proprie simoniam, sed injustitiam, vel inobedientiam, ut in alio opere, Deo dante, dicemus, quare nec pœna hæc, de qua agimus, propterea incurretur, quia solum propter simoniæ vitium fertur

24. *De conferente Ordines per simoniam, quam suspensionem incurrat. — Resolutio.* — Circa personam ergo, quæ Ordines confert per simoniam, dubium non est, quin propter tale peccatum aliquam suspensionem ipso facto incurrat; quæ vero et quanta sit illa suspensio, controversum est. Quidam aiunt sic conferentem manere suspensum a collatione omnium Ordinum, imo simpliciter ab officio et beneficio. Alii aiunt, tantum manere suspensum a collatione illius Ordinis, in quo conferendo simoniam commisit. Rursus aiunt quidam, illum manere perpetuo suspensum, donec cum illo dispensetur, alii, solum per triennium. Sed distinguere oportet propriam censuram suspensionis a censura excommunicationis, et a suspensione illa, quæ veluti materialiter in excommunicatione includitur. Verum est enim propter hoc peccatum manere collatorem excommunicatum ipso facto juxta Extravag. 2 Pauli II de Simonia; unde fit ratione excommunicationis manere suspensum ab omni officio et beneficio, idque non ad definitum tempus, sed donec absolvatur a Romano Pontifice, vel alio habente ab illo facultatem, quia hæc excommunicatio illi reservata est, de qua excommunicatione supra suo loco dictum est. Omissa ergo excommunicatione de propria suspensione dicendum est, hujusmodi collatorem manere ipso jure suspensum non tantum a collatione Ordinis, quem simoniace contulit, sed simpliciter a collatione Ordinum. Ita enim habetur in c. penult. de Simonia, ubi de suscipiente Ordines dicitur manere suspensum ab Ordine sic suscepto; de conferente vero dicitur, *manere suspensum a collatione Ordinum;* ergo evidenter intelligitur, non a collatione illius Ordinis tantum, sed omnium; præter hoc vero non suspenditur ab alio officio, vel beneficio, neque ibi, neque alibi.

25. *Quamdiu duret suspensio hæc in ordinante.* — De duratione vero illius suspensionis difficultas est, quia verba illius textus sic habent : *Ordinator a collatione, præsentator vero ab executione Ordinum per triennium,* etc., ubi obscurum est, an illa particula, *per triennium,* cum utraque persona, vel solum cum proxima, quæ præcessit, construenda sit; nam in uno sensu hæc suspensio collatoris est absoluta et sine limitatione temporis, in alio vero est triennalis. Prior ergo sensus videtur verisimilis ex ipso contextu, quia determinatio solum determinat ea, quæ proxime præcedunt. Sed oppositum verius est ex mente Glossæ ibi, et interpretum; et patet ex ipso contextu, nam tota illa clausula suspensa est, et ideo determinatio illa additur tanquam communis utrique personæ, scilicet conferenti, et præsentanti, nam de tertia

scilicet de suscipiente alia determinatio additur, scilicet, *donec dispensationem obtineat.* Itaque ex vi illius textus, et in casu ejus, dicendum est, suspensionem illam esse triennalem.

26. Nihilominus tamen Canonistæ communiter dicunt, quando simonia est perfecta et consummata per receptionem pretii, aut rei æquivalentis, ordinatorem manere perpetuo suspensum. In eo vero capit. suspensionem fuisse triennalem, quia simonia non fuit propria, nec perfecta, quia collatio pretii non intervenit, sed sola remissio cujusdam obligationis nondum existentis, sed prætensæ; unde potius fuit conservare se indemnem, aut tollere importunam vexationem, quam aliquid recipere. Ita sentiunt Glossa, Innocent., Abbas, et alii, in cap. ult. de Simonia, quos Sylvester sequitur, verb. *Suspensio,* quæst. 7. Juxta hanc ergo opinionem sub disjunctione respondendum erit, nam si simonia fuit impropria, suspensio erit triennalis per illum textum; si propria, erit perpetua. Et hæc posterior pars potissimum probari solet ex c. Per tuas, 3, eodem titulo, de Simonia. Tamen in illo de ordinato, non de ordinante sermo est. Citatur etiam c. Insinuatum, eodem titulo, sed ibi nec sermo est de collatione Ordinis, sed beneficii, neque est sermo de conferente, sed de ipso intruso in beneficium, nec pœna suspensionis ponitur, sed privationis beneficii per judicem faciendæ. Citatur etiam c. De hoc, præsertim in illis verbis: *Si manifestum est promissa recepisse, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi.* Sed ibi non est sermo de simonia commissa in ordinatione, sed in electione ad Episcopatum; et, ut ex ipsis verbis patet, nec imponitur pœna suspensionis ipso jure, sed pœna depositionis per judicem ferenda. Citatur præterea c. Si quis Episcopus, 1, quæst. 1, ex Concilio Chalced., cap. 2, ubi de hoc ordinatore dicitur, *proprii gradus periculo subjacere.* Sed per illa verba, si recte expendantur, nulla pœna ipso jure imponitur, nam illa solum excommunicatio quædam, quæ per judicem est mandanda executioni. Unde ibi non designatur tempus, neque etiam dicitur, ut illa pœna sit perpetua, sed videtur judicis arbitrio relinqui.

27 *Extensio non admittitur.* — Propter hæc igitur dicendum videtur, quantumvis perfecta sit simonia in collatione Ordinum commissa, ipso jure tantum incurri propter illam, triennalem suspensionem, juxta dict. c. Penult. Quod sine causa exponitur de impropria simonia. Nam esto aliquod pretium ibi collatum non fuerit, ipsa promissio, seu obligatio erat res pretio æstimabilis, et consequenter ad simoniam sufficiens. Adde, quod, si ex illo jure non habemus, quam suspensionem incurrat collator Ordinum per simoniam propriam, et rigorosam, ex nullo alio habetur, non solum quantum ad durationem, ut ostensum est, sed neque etiam quantum ad speciem suspensionis, ut ex dictis circa prædicta jura, quæ in contrarium citantur, facile constat. Unde liberum erit unicuique dicere hujusmodi collatorem manere suspensum ab officio et beneficio, etc. Denique si propter imperfectionem simoniæ suspensio collatoris temporalis effecta est, cur non etiam suspensio ejus, qui Ordines suscepit? non ergo id factum est, quia illa non fuit propria simonia, sed quia auctori canonis visum est, conferenti Ordines non majorem pœnam imponere quoad durationem, vel propter personæ dignitatem, vel certe quia ejus suspensio aliunde, scilicet in usu, quo privat, gravior esse videtur. Igitur conferens simoniace Ordines, per triennium tantum ipso jure manet suspensus; unde illo transacto, si aliunde ab excommunicatione absolutus sit, absque alia dispensatione vel absolutione Ordines poterit conferre. Neque oportet distinguere quoad hoc inter occultum et publicum simoniacum, nisi ut in sequenti puncto dicetur.

28. *Non solum Episcopi, sed Abbates hac lege comprehenduntur.* — Illud denique est in hac suspensione considerandum, eam præcipue ad Episcopos pertinere, nam in præsenti satis expresse nominantur sub ratione conferentium Ordines; nec enim necesse est, sub proprio nomine dignitatis Episcopalis vel superioris exprimantur, cum ex munere vel officio Episcoporum proprio, cujusmodi est Ordines conferre, designentur Nec refert, quod nonnulli Abbates Ordines conferant, nam illud est ex privilegio, et quasi secundum quid, et ideo simpliciter per collatores Ordinum Episcopi intelliguntur; quamvis non soli illi, sed etiam Abbates, et quicumque alii, qui ex privilegio minores Ordines conferunt, eamdem pœnam incurrunt, si per simoniam id faciant; nam lex generalis est, et a fortiori hos inferiores comprehendit.

29. *De præsentante alium ad Ordines per simoniam, quam suspensionem incurrat. — Quorumdam distinctio de simonia publica, aut*

occulta rejicitur. — Circa alteram personam, scilicet ejus qui præsentat alium per simoniam, nihil novi notandum occurrit; nam ejus pœna et suspensio satis clara est in dict. cap. penult. de Simonia. Suspenditur enim ab executione Ordinum, omnium scilicet quos habuerit; hanc enim vim habet illa absoluta et indefinita locutio; illa vero suspensio tantum est triennalis, ut in eodem textu habetur. Neque oportet hoc limitare ad simoniam impropriam, quia in omni simonia locum habet, ut dictum est in superiori puncto; est enim quoad hoc eadem ratio. Neque etiam distinguere oportet de simonia publica, vel occulta, ut alii faciunt, dicentes, in simonia occulta suspensionem esse triennalem, in publica vero perpetuam; quod idem dicunt de collatore, ut ex Hostiense, Innocent. et Archidiac. refert Panorm., super eumdem textum. Qui tamen eorum sententiam non approbat, et merito, quia textus absolute loquitur, et ubi lex non distinguit, nos non debemus sine alia lege, vel ratione cogente, distinguere. Hic autem cum simus in materia pœnali, et quæ ex voluntate legislatoris pendet, nulla ratio præsumpta cogere potest, ut per se notum est. Neque etiam invenitur aliud jus, in quo hæc suspensio perpetua imponatur propter hoc crimen publicum. Quod quidem de conferente ex dictis in superiori puncto satis patet; de pœna vero præsentantis fere nullo alio loco mentio fit, præter illud, quod generatim sub nomine *mediatoris* statuitur in cap. Si quis Episcopus, 1, quæst. 1, his verbis : *Si quis vero mediator tam cupidis, et nefandis datis, vel acceptis extiterit, et ipse siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat, si vero laicus, aut monachus, anathematizetur.* Jam vero supra exposui in simili per hæc verba non imponi pœnam ipso jure, sed comminari pœnam a judice inferendam, quam esse pœnam depositionis exponit ibi Turrecremata cum aliis, et D. Thom., 2. 2, quæst. 100, art. ult., et est probabilis expositio, et consentanea verbis, quamvis etiam possint illa verba generalius intelligi, ut supra insinuavimus, vel nomen ipsum depositionis potest etiam late sumi, prout interdum accipitur pro suspensione. Si vero intelligatur de propria pœna depositionis, dicendum est illam olim habuisse locum, quando suspensio ipso jure non erat imposita; nunc autem cum non debeat idem delictum bis puniri, postquam aliquis suspensionem latam a jure sustinuit, non debet iterum deponi, nisi fortasse suspensionem sibi impositam non servasse convincatur.

30. *Aliorum distinctio exponitur.* — Alii vero aliter distinguunt de simoniaco publico et occulto, dicentes, occultum simoniacum in hoc casu manere suspensum quoad se, non vero quoad alios; si vero sit publicus, esse utroque modo suspensum scilicet quoad se, et quoad alios. Ita loquitur de conferente, et mediatore, D. Thom., d. art. ult., ad 1 et 2; item Raimund. quem refert, et sequitur Turrecr., in d. c. Si quis Episcopus. Sed hoc in primis non est ita accipiendum, ut per suspensionem quoad se intelligatur solum peccatum mortale; nam hi simoniaci licet occulti sint, veram pœnam suspensionis incurrunt, quia in d. c. ult. absolute fertur ipso jure propter hoc crimen, et ita comprehendit etiam occultum, juxta dicta supra, sect. 1 Dicetur ergo hic non suspensus quoad alios, vel quia non tenetur vitare illos se prodendo, vel quia alii non tenentur vitare ipsum, vel omnino, si ejus defectum ignorent, vel saltem publice, secundum jus antiquum; hodie vero omnino non tenentur, propter Extravag. *Ad evitanda.*

31. *De suscipiente Ordines per simoniam.* — Superest dicendum de tertia persona, scilicet de illo, qui Ordines suscipit per simoniam, de quo etiam certum est manere suspensum ipso jure, ut D. Thom. docet, dict. solut. ad 1; Angel., Sylvest., et alii Summistæ, verb. *Simonia;* Covarr. supra, et quos refert. Citat autem Covarruvias ad hoc probandum c. Præter, § Verum, 32 dist., de quo jam vidimus nullam suspensionem ipso jure continere. Citat etiam c. Eos, 81 d., ubi non est sermo de vitio simoniæ. Affert præterea c. Reperiuntur, 1, quæst. 1, ubi non censura suspensionis, sed anathematis feriuntur ipso jure hujusmodi simoniaci, et si censentur, *suscepti,* dicitur, *honoris gradu priventur, et monasterio sub perenni pœnitentia retrudantur.* Denique citatur c. Tanta, de Simonia, ubi non agitur de pœna ipso jure incurrenda, sed de his, qui possunt admitti ad accusandum simoniacum, *ut ab Ordine* (inquit) *male accepto removeatur.* Quæ verba factum hominis potius, quam legis significant; aliis ergo juribus probandum hoc est, quæ statim afferam.

32. *A quo Ordine suspendatur sic recipiens Ordines.* — *Quid juxta antiquum jus.* — Dissentiunt item auctores in explicanda qualitate hujus suspensionis, et ut Covarruvias

et Sylvester referunt, communior opinio est, incurrere suspensionem absolutam omnium Ordinum, quos habuerit. Aliis vero magis placet tantum incurrere suspensionem Ordinis simoniace suscepti. Dicendum tamen est breviter, juxta antiqua Decretalium jura, tantum incurrere suspensionem ab Ordine sic suscepto. Ita videtur loqui D. Thom., supra, et sumitur ex c. Per tuas, 3, de Simonia, ubi de quodam, qui subdiaconatum simoniace susceperat, dicitur : *Nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores ascendere, nec in suscepto debet Ordine ministrare.* Dicetur fortasse, ibi non dici in Ordine sic suscepto, sed simpliciter *in ordine suscepto;* ergo in nullo suscepto potest ministrare; manet ergo suspensus ab omnibus. Respondetur nimis rigorosam esse interpretationem hanc; nam illa particula indefinita, *ab Ordine,* recte determinatur juxta subjectam materiam. Cum ergo ibi sit sermo de Ordine illicite suscepto, de illo recte intelligitur illa pœna, quod satis etiam declarat illa particula, *ab Ordine suscepto;* refertur enim ad præcedentem narrationem. Denique cum hæc intelligentia sit satis accommodata, et legitima, in materia odiosa præferenda est. Clarissime tamen hoc probat cap. penult. ejusdem tituli, ubi de præsentante aliquem ad Ordines simoniace dicitur, per triennium fore suspensum ab executione Ordinum; de ipso vero ordinato immediate subjungitur, *ab Ordine suscepto,* etc. Loquitur ergo tantum de Ordine simoniace suscepto; alias dixisset ab executione Ordinum, sicut de præsentatore proxime dixerat.

33. *Quid juxta jus novum Extravag. 2 de Simonia.* — At vero secundum novum jus Pauli II, in Extravag. 2 de Simonia, inter communes, satis probabile est, hanc pœnam fuisse ampliatam, ita ut qui unum Ordinem simoniace suscipit, ab omnibus, quos habet, suspensus maneat; verba enim illius sunt : *Apostolica auctoritate declaramus, ut omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum sint Ordinum executione suspensi.* Et similis constitutio Martini V, et sub eisdem fere verbis, habetur in Concilio Constant., sess. 43; ibi ergo locutio pluralis, et absoluta, et relativum illud, *suorum*, absque ulla mentione susceptorum Ordinum, indicant satis sermonem esse de omnibus Ordinibus. Illa item verba, *Apostolica auctoritate declaramus,* etiam significant aliquid novi ibi statui; at vero si tantum inferretur suspensio ab Ordine suscepto, non esset illud novum, sed antiquum. Non nego tamen, etiam textum illum posse probabiliter intelligi juxta antiqua jura; sæpe enim Pontifices, quamvis jus novum non statuant, sed renovent, et confirment antiquum, Apostolica auctoritate loquuntur, seque id facere declarant. Nomen autem illud plurale, *a suorum Ordinum,* etc., respondet plurali locutioni, quæ proxime præcesserat de omnibus, qui simoniace ordinati fuerant; unde non oportet intelligere, ut singuli maneant suspensi a suis Ordinibus, sed accommodando singula singulis, ita ut omnes, quasi collective, maneant suspensi a suis Ordinibus; unusquisque tamen ab illo Ordine, quem simoniace suscepit. Quæ interpretatio, si viris doctis probaretur, non esset contemnenda. Quia vero contraria opinio etiam secundum jus antiquum communior est, et prior interpretatio videtur magis plana et sincera, ideo securiorem opinor esse partem illam.

De suspensione ejus, qui a simoniaco Episcopo, licet non simoniace, Ordines recepit.

34. Addendum præterea est, et suspensionem etiam incurri accipiendo Ordines ab Episcopo simoniaco, sunt enim hæc duo distincta, accipere a simoniaco; et accipere simoniace; nam hoc posterius committitur, quando ipsa ordinatio per simoniam fit; illud vero prius, quando Episcopus ordinans alias supponitur simoniacus, licet in tali ordinatione hoc vitium non misceatur; hi ergo duo tituli separari possunt, et si interdum conjunguntur, accidentarium est. Recipere ergo Ordines simoniace, per se est delictum simoniæ, etiam in ordinato, nisi intercedat ignorantia; et ideo mirum non est, si propterea suspendatur; recipere autem a simoniaco, non tamen simoniace, per se non pertinebat ad vitium simoniæ, et nihilominus in illius vitii detestationem suspenditur is, qui a tali ministro Ordines accipit, c. Si qui a simoniacis, 1, quæst. 1, ibi : *Eorum ordinationem irritam esse decernimus,* scilicet quoad usum Ordinis conferendum, ut sæpe expositum est. Ipse vero ordinans propter hoc crimen deponendus dicitur in c. De cætero, 1, quæst. 1 Et ultra hoc si suspensus, vel excommunicatus supponatur ratione simoniæ, irregularis fiet, juxta principia supra posita.

35. *Bona fide sic ordinatus non incurrit, etiam ignorantia juris. — Sylvestri limitatio. — Rejicitur.* — Additur vero in dicto cap. Si

qui, hanc suspensionem non incurri ab ordinato, nisi ordinatus voluntarie participet in temeritate ordinantis; nam si bona fide ordinetur ignorans simoniam ejus, non suspenditur, quod expresse etiam habetur in cap. Per tuas, 2, de Simonia. Loquuntur autem hæc jura de ignorantia facti, et ideo Sylvest., verb. *Suspensio,* quæst. 7, ad illam limitanda censuit, quia *ignorantia juris* (inquit) *non excusat.* Sed in hoc jam in superioribus diximus, licet in foro exteriori ignorantia juris regulariter non præsumatur probabilis, nec sufficiens ad excusandum, tamen revera posse esse invincibilem, et excusare a culpa; in præsenti ergo si talis sit, etiam excusabit a suspensione propter rationem factam. Deinde addit Sylvester, etiam quando intercessit ignorantia facti, si quis postea audiat suum ordinatorem fuisse simoniacum, ita ut illi saltem dubium, vel scrupulum generet, posse quidem in suscepto Ordine ministrare, non tamen ultra ascendere, seu ordinari ab eodem, donec scrupulum deponat; quod si certo intellexit illum fuisse simoniacum, non posse etiam in suscepto Ordine ministrare, donec per Papam dispensetur, juxta Gloss. 1, in dict. cap. Si qui a simoniacis, ex illis verbis ejusdem textus : *Talium ordinationem misericorditer sustinemus*, quæ videntur dispensatoriæ; sed hæc limitatio falsa est, quia ille sic ordinatus a principio non contraxit suspensionem; ergo nec postea illam contrahet propter supervenientem scientiam. Antecedens patet ex ipso textu; nam solus ille manet suspensus, qui scienter a simoniaco Ordines suscipit; ergo qui ignoranter, et bona fide id facit, non contrahit illam. Prima vero consequentia probatur, quia sola scientia non sufficit ad suspensionem inducendam, quia non est aliqua culpa.

36. *Alia divi Thomæ limitatio.* — Aliter limitare hoc videtur D. Thom., 2. 2, q. 100, art. ult., ad 2, ubi ait, duobus modis posse Episcopum esse simoniacum : primo in ordinatione, seu consecratione sua, quia nimirum per simoniam illam adeptus est; secundo per alia peccata simoniæ, quæ postea commisit. Quando priori modo est Episcopus suspensus, ait D. Thom. eum, qui ab illo ordinatur, etiam per ignorantiam, manere suspensum, quia ille Episcopus est suspensus ab executione sui Ordinis quoad se et alios; et ideo non potest conferre alteri executionem Ordinis, etiamsi alter bona fide ordinetur, quia nemo dat quod non habet, sicut in superioribus diximus de illo, qui per ignorantiam ordinatur ab excommunicato. At vero quando Episcopus alio modo est simoniacus, aut est occultus, ait D. Thomas, aut publicus; si sit occultus, licet sit suspensus quoad se, non tamen quod alios; et ideo qui ab illo bona fide ordinatur, non manebit suspensus; si vero sit publicus, est suspensus quoad se, et alios; et ideo nemini potest dare Ordinis executionem.

37 *Limitatio rejicitur — Alia limitatio improbatur* — Adverto tamen loqui nos posse de simoniaco præcise, ut est in tali vitio, vel ut ratione illius aliquam censuram contraxit. Priori modo in hoc puncto consideratur, et hoc præciso titulo contrahitur suspensio recipiendo ab illo Ordines, sive simonia ejus fuerit in acquirendo Episcopatu seu consecratione sua, sive in alia materia, quia jura nihil in hoc distinguunt, nec nobis dant occasionem distinguendi, quia omnem simoniam, præsertim in Episcopo, detestantur. Eodemque modo admittunt indistincte excusationem ignorantiæ, et non est a nobis restringenda, cum favores potius ampliandi sint, quam odia. Sic ergo licet simonia Episcopi fuerit in promotione sua, si ignoretur ab ordinato, non contrahet suspensionem. At si in Episcopo simoniaco spectemus, quod ratione illius vitii excommunicatus, vel suspensus est, sic verum est, ordinatum ab illo etiam ignoranter non recipere ab illo Ordinis executionem, juxta superius dicta; et ita potest intelligi primum membrum primæ distinctionis D. Thom.; an vero propter alias simonias incurrat Episcopus tales censuras, infra dicemus. Alia vero distinctio de publico, vel occulto, in tantum potest hic habere locum, in quantum acta a publico ministro ex publico officio non vitiantur propter occultum crimen, vel impedimentum, ut supra traditum est. Hoc autem principium etiam applicari potest ad Episcopum occulte per simoniam promotum, habet enim eamdem rationem.

38. *Possitne quis a suo Episcopo simoniaco omnino occulto Ordines suscipere. — Prima opinio. — Secunda opinio.* — Et juxta hæc expedienda est alia dubitatio, quam attigerunt D. Thomas, dicta sol. ad 2, et Glossa, in dict. cap. Si qui, an si quis noverit suum Episcopum esse simoniacum, ita tamen occultum, ut id probari non possit, ab eo Ordines suscipere valeat absque periculo suspensionis. Aliqui enim dixerunt, illum posse a

tali Episcopo Ordines suscipere, præsertim si ab eo præcipiatur, aut si non possit ab alio Episcopo ordinari; addunt tamen, eum sic ordinatum non posse in Ordinibus sic susceptis ministrare absque dispensatione, quam debet occulte procurare, ne Episcopum de occulto crimine infamet. Sed hæc duo non sunt consequenter dicta, ut recte D. Thom. notavit. Nam vel ille peccat recipiendo Ordines a tali Episcopo, et sic nulla ratione debet ab eo Ordines suscipere, aut ei in hoc obedire; aut non peccat, et sic non manet suspensus, juxta dicta, et consequenter non indiget dispensatione ad ministrandum in Ordine sic suscepto. Alii dixerunt in eo casu non posse subditum recipere Ordines a tali Episcopo, etiamsi ille sub excommunicatione præcipiat, quia est res illicita, et prohibita in dicto cap. Si qui a simoniacis, et cap. De cætero, et Per tuas. Et in hanc partem tandem inclinat Glossa, verb. *Probare;* et ex parte idem tenet D. Thom., scilicet, quando talis Episcopus simoniace promotus est, quia tunc licet sit occultus, est suspensus quoad se et alios; unde illicite operatur ordinando, et non licet communicare cum illo in opere illicito Ordines ab illo recipiendo; ideoque si quis ita ordinetur, manebit suspensus. Quod secus est (ait D. Thom.) quando Episcopus alio quocumque modo est simoniacus occultus; potest enim quis licite ab eo suscipere Ordines, etiamsi sciat vitium illius, nec propterea manebit suspensus, aut indigebit dispensatione, quia talis Episcopus non est suspensus quoad alios, sed quoad se tantum. Sed, ut dixi, jura in hoc nihil distinguunt; imo in dicto cap. Per tuas, verba sunt : *Episcopum multis modis fuisse simoniacum;* quibus significatur quemlibet modum sufficere.

39. *Vera resolutio.* — Unde utendum potius videtur distinctione data, quod aliud est considerare in Episcopo simoniaco simoniæ vitium, aliud vero excommunicationem, vel suspensionem, qua ligatus est propter tale vitium. Priori igitur titulo nemo tenetur illum vitare, nisi sit publicus simoniacus, etiam secundum antiqua jura, ut supra dictum est, quod maxime habet nunc verum post Extrav *Ad evitanda*, ut supra in simili de concubinario dictum est; et ideo licet aliquis sciat tale vitium occultum ejus, non tenebitur illum vitare in suscipiendis ab ipso Ordinibus, quare si illos suscipiat, suspensus non erit. At vero posteriori titulo, per se loquendo, et secundum jus antiquum, necessarium erat talem simoniacum etiam occultum vitare ratione censuræ; et ideo, per se etiam loquendo, non poterat quis sciens ejus vitium, et censuram, ab eo Ordines suscipere, quin illos sic suscipiens, suspensus maneret. Dico autem *per se loquendo,* quia etiam secundum jus antiquum excommunicatus occultus in occultis tantum vitandus erat, non vero in publicis actionibus; et ideo si quis non posset sine gravi incommodo, aut sine publica nota, vel infamia, non suscipere Ordines a tali Episcopo parato ad dandum, vel potius inducente ad recipiendum, tunc nulla esset culpa ab illo recipere Ordines, quia talis communicatio cum illo non erat prohibita, neque erat cooperatio ad actionem vitiosam ejus, sed erat bene uti mala actione ejus. Et consequenter ille sic ordinatus non maneret suspensus, eadem ratione, qua de eo, qui ignoranter ordinatur, idem diximus, scilicet, quia cum ille sit minister ab Ecclesia toleratus, et titulo publici officii Ordines ministret, propter occultum defectum non impeditur, quominus valide suum publicum ministerium exerceat, etiam quantum ad conferendam Ordinis executionem. Unde si alias recipiens excusatur a culpa propter articulum necessitatis et genus quoddam coactionis, non est cur maneat suspensus. Ad quod etiam sumi potest argumentum ex cap. Constat, 1, quæst. 1 Quod quidem certius nunc est secundum novum jus Extrav. *Ad evitanda;* nam quamdiu talis Episcopus de tali crimine publice, et nominatim declaratus ac denunciatus non est, nemo illum vitare tenetur in Ordinum collatione, etiamsi privatim sciat illum esse ob simoniam excommunicatum, vel suspensum. An vero juxta hoc jus novum possit quis non solum recipere Ordines a tali Episcopo, si ille se offerat, sed etiam illum inducere, et ab illo petere, et consequenter an ille possit dare licite, quando non valet prius absolutionem obtinere, juxta principia generalia superius posita definiendum est.

40. *An ordinatus simoniace per invincibilem ignorantiam sit suspensus. — Opinio affirmativa. — Vera sententia.* — Ultima dubitatio circa hanc partem est de ordinato simoniace absque peccato simoniæ, quod ipse committat, incurratne hanc suspensionem, ut, v. gr., si ipso ignorante ejus amicus per simoniam ab Episcopo obtineat, ut Ordines ei conferat. Non enim desunt qui dicant, hujusmodi sic ordinatum manere ipso jure suspensum, etiamsi illa ignorantia inculpabilis fuerit. Ita

tenet Sylvester, verb. *Suspensio*, quæst. 7, ubi ait, manere solum suspensum ab Ordine sic suscepto; in quo distinguit hunc ab eo, qui scienter per simoniam ordinatur, quod tamen discrimen nullo jure probat. Potest tamen probari hæc opinio ex cap. Per tuas, 3, de Simonia. Ubi de quodam sic ordinato per ignorantiam ait Pontifex : *Nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores ascendere, nec in suscepto debet Ordine ministrare.* Item adjungi potest cap. Præsentium, 1, quæst. 5, ubi quidam per ignorantiam ordinatus simoniace, quia parentes dederunt pecuniam, ipso nesciente, a tali Ordine suscepto suspenditur. Nihilominus dicendum censeo, quoties is, qui ordinatur, non committit simoniam, etiamsi ipso ignorante committatur in sua ordinatione, non manere suspensum etiam ab Ordine sic suscepto. Ita tenet Navarr., in Summa, cap. 26, num. 68, citans Bellameram, et Cardinalem Alexandrinum. Et ratio est illa generalis, quia hæc suspensio est pœna imposita propter culpam; et ideo cessante culpa etiam per ignorantiam cessat pœna, arg. cap. Apostolicæ, de Clerico excomm. ministr., ibi : *Vos reddit ignorantia probabilis excusatos,* scilicet a quadam pœnali suspensione. Et facit etiam cap. Ut animarum, de Constit., in 6, et cap. Cum cessante, de Appell. Et in specie confirmatur ex cap. De simoniaco, de Simonia, ubi expresse dicitur : *Qui ipsis ignorantibus simoniace ordinantur, possunt, quia simoniaci non sunt, in suis Ordinibus remanere.* Item potest sumi argumentum a simili ex dicto cap. Per tuas, 2.

41 *Objectio. — Solvitur. — Respondetur ad cap. Per tuas, 3, de Sim. — Exponitur cap. Præsentium, 2, quæst.* 5. — Dices : ordinatus per ignorantiam ab Episcopo simoniaco suspenso, suspensus manet; ergo et in præsenti fiet. Respondetur negando consequentiam, quia in eo casu non ordinatur quis ab Episcopo jam suspenso, ut ob eam causam non recipiat ab illo Ordinis executionem, sed per talem ordinationem efficitur ordinator suspensus, cum antea non esset; ergo potuit dare executionem Ordinis, quam habebat, quamvis simul ipse illam perdiderit sic ordinando. Unde cum alias ordinatus non committat crimen, ob quod privetur tali executione, non est unde suspensionem incurrat; secus vero est in superioribus casibus; nam in illis omnibus aut ordinatus criminosus est, aut ordinator suspensus esse supponitur. Ad cap. ergo Per tuas, 3, ejusdem tituli, dicendum est, illam non fuisse ignorantiam facti, sed juris; nam ut ex casu textus constat, ipsemet ordinandus actum simoniacum efficit, per quem sibi ad Ordines suscipiendos viam paraverit; non tamen intellexit in eo facto se aliquid illicitum fecisse, ut ibidem dicitur; quæ manifesta est ignorantia juris. Unde ulterius dicitur, illam ignorantiam vel reipsa non fuisse probabilem, et inculpabilem, vel certe non fuisse hujusmodi præsumptam, ac propterea illum non fuisse judicatum immunem a culpa simoniæ. Quod verum esse censemus, quoties ignorantia ipsa, etiamsi sit facti, culpabilis fuerit; et hoc probat optime aliud cap. Præsentium, ibi : *Culpam istam nesciens, et coactus commisit.* Et a simili sumitur ex dictis cap. Apostolicæ, et Ut animarum, quæ loquuntur de ignorantia crassa, vel supina, sub qua comprehendunt omnem ignorantiam, quæ ad peccandum mortaliter sufficit, ut contra nonnullos modernos in superioribus dixi.

De suspensione ob simoniacam collationem beneficii.

42. Circa alteram partem de simonia in collatione beneficiorum commissa, D. Thomas, 2. 2, quæst. 100, art. ult., ad 1, tam de dante, quam recipiente beneficium simoniace, dicit, si crimen sit occultum, manere suspensum quoad se tantum; si vero sit publicum, esse ipso jure suspensum et quoad se, et quoad alios, et idem dicit de mediatore hujus simoniæ; non tamen declarat, qualis sit illa suspensio, nec quo jure introducta sit. Eam vero sententiam sequuntur ibi Cajetanus, et Soto, lib. 9 de Justitia, quæst. 8, art. 1, ad 1. Nonnulli vero Summistæ declarant, eum, qui recipit beneficium, manere ipso jure suspensum a tali beneficio. At vero Innocentius, et Panormitanus, quos refert et sequitur Covarruvias, in dict. Clement. *Si furiosus,* part. 1, § 1, num. 7, sentiunt, hunc manere suspensum ab Ordine, si crimen fuerit publicum; aiunt enim fieri irregularem, si celebret sic suspensus; constat autem, irregularitatem non incurri propter celebrationem cum suspensione a beneficio tantum, quandoquidem illa suspensio non privat Ordinis executione. Quod etiam tenet Villadiego de Irregular., cap. De simoniacis.

43. *De conferente simoniace beneficium, an sit ipso jure suspensus.* — Verumtamen, quod

sæpe admonui, distinguere oportet propriam suspensionem, ut est censura distincta ab excommunicatione, ab illa, quæ in ipsamet excommunicatione includitur. Hoc posteriori modo certum est, hujusmodi simoniacum esse suspensum ab omni officio, beneficio et Ordine, quia excommunicatus est, saltem post Paulum II, et Martinum V Et hac ratione etiam est verum, simoniacum fieri irregularem, si celebret non absolutus ab hac excommunicatione. At vero loquendo de speciali censura suspensionis, ut hic loquimur, in primis contra conferentem simoniace hujusmodi beneficium nullam reperio suspensionem ipso jure impositam. Et quidem si sit occultus simoniacus, omnes concedunt; nam licet dicant, illum esse suspensum quoad se, non tamen intelligunt de propria censura suspensionis, sed de impedimento, quod secum affert quodlibet peccatum mortale. Unde fit, ut necessario debeat id intelligi de suspensione a ministerio Ordinum, non a collatione beneficiorum, quia peccatum mortale non impedit, quominus absque novo peccato possit collatio beneficii fieri, sicut et alii actus jurisdictionis, maxime quando peccatum est occultum, ex quo nullum scandalum potest sequi, ut alibi latius dixi. Quando vero tale peccatum simoniæ publicum est, potest esse nonnullum dubium propter communem sententiam Doctorum; nihilominus tamen etiam tunc non invenio hanc censuram latam aliquo jure. Aut enim dicitur hic simoniacus publicus manere ipso jure suspensus, solum quia peccatum publicum est, et hoc non; supra enim ostendimus, non omnem clericum publicum peccatorem esse ipso jure suspensum; vel quia in tali specie, seu genere peccati publicus peccator est, et de hoc rursus interrogo, an intelligatur specialiter de tali peccato simoniæ commisso in collatione beneficii; et hoc etiam nulla specialis constitutio talem pœnam ferens circa hoc delictum invenitur, aut a dictis auctoribus citatur. An vero intelligatur de quovis peccato simoniæ publico; et ad hoc, solum afferuntur illa jura, quæ de concubinariis publicis supra adducta sunt, præsertim cap. Præter, § Verum, 32, ubi dicitur, hos non esse admittendos ad Ecclesiastica ministeria; quod potius significat per Ecclesiæ Prælatos esse suspendendos, quam ipso jure esse suspensos. Itaque de his quoad hanc pœnam idem sentiendum est, quod de publicis concubinariis. Unde fit, multo certius esse hos non manere suspensos a collatione beneficiorum; nam si quæ suspensio contrahitur propter hæc peccata graviora publica, solum est ab usu Ordinis, et sacris ministeriis, ut ex prædictis juribus constat.

44. *Suscipiens per simoniam beneficium non est suspensus ab officio.* — Ex quibus, idem dicendum est de suscipiente beneficium per simoniam, quantum ad suspensionem ab Ordine; nam si crimen sit occultum, omnes concedunt non manere suspensum ab Ordine, ut patet ex D. Thom. supra; Angelo, verb. *Simonia,* 6; Sylvestro, verb. *Suspensio,* q. 7. Quanquam dicant, tunc manere suspensum quoad se; quod aliqui ita declarant, ut si ante actam pœnitentiam celebret, maneat irregularis; post peractam vero pœnitentiam celebrare possit absque alia dispensatione, et absolutione; verumtamen illud prius nullo jure probant magis de hoc vitio, quam de aliis supra tractatis. Similiter si hoc crimen sit publicum, dicunt ita manere clericum suspensum ab Ordine, ut etiam post peractam pœnitentiam sine dispensatione celebrare non possit. Verum de hoc etiam supra ostendimus non probari ex illis juribus, quæ communia sunt huic vitio cum aliis. Quæ vero de hoc vitio specialiter citantur, minus probant, qualia sunt cap. 1 et 2, 1, quæst. 1, ubi solum dicitur, *hunc corripiendum esse, et a Sanctæ Ecclesiæ liminibus submovendum, et digno anathematis vinculo percutiendum, et si perseverans fuerit, perpetua damnatione mulctandum;* quæ omnia nec suspensionem propriam continent, nec pœnam latam, sed ferendam. Et similia sunt multa sub tit. de Simonia, et 1, quæst. 1

45. *An sit suspensus a beneficio, quod sic acquirit.* — Quantum vero ad suspensionem a beneficio, sermo esse potest vel de beneficio per simoniam comparato, vel de aliis, quæ prius legitime habebantur. Quantum ad primum, dicendum est, illum non proprie manere suspensum a tali beneficio, sed omnino non acquirere tale beneficium, quia collatio seu provisio ejus omnino nulla fuit, juxta Extravagant. Pauli II, et decretum Martini V, supra citata. Ex quo a fortiori fit, ut hic simoniacus suos non faciat fructus talis beneficii, sed eos in conscientia et sub *animæ suæ periculo,* ut ibidem dicitur, restituere teneatur. Ubi est obiter advertendum cum Cajetano in Summa, verb. *Excommunicatio,* cap. 72, hoc non solum procedere in beneficiis proprie dictis, quæ conferunt jus ad proventus ra-

tione officii; sed etiam in aliis prælationibus spiritualibus seu Ecclesiasticis, quæ nullum habent beneficium adjunctum, ut sunt prælationes in religionibus; nam etiam qui ad hæc eligitur vel illa suscipit per simoniam, manet non solum suspensus a tali officio, sed omnino carens illo; nam omnis hujusmodi electio et confirmatio irrita esse declaratur in dictis decretis. Quod adeo verum est, ut etiamsi per ignorantiam suscipientis beneficium, et bona fide ex parte ejus, collatio simoniace facta sit, retineri beneficium non possit, juxta sacros canones, ut dicitur in cap. Sicut tuis, de Simonia, et declaratur ac limitatur, nisi receptor beneficii non solum non consenserit, sed etiam prius expresse contradixerit. De quo latius alibi, nam hoc ad censuram suspensionis non spectat.

46. *An maneat suspensus a beneficiis antea habitis.* — De suspensione vero ab aliis beneficiis, licet Sylvest., Angelus et alii dicant, hunc simoniacum in susceptione unius beneficii manere suspensum ab omnibus aliis beneficiis, quæ legitime possidebat, nullo tamen jure id probant sufficienter, et ideo oppositum credo verius, seclusa excommunicatione. Afferunt c. De simoniaco, de Simonia, ubi neque est sermo de simonia commissa in susceptione beneficii, sed in susceptione Ordinis, neque etiam fit mentio de suspensione aliqua jure lata. Item citatur cap. Præsentium, 1, quæst. 5, ubi etiam est sermo de simonia in ordinatione commissa et de pœna ejus, et ideo non fertur suspensio ab omnibus Ordinibus, sed tantum ab Ordine simoniace suscepto; unde nec proportionale argumentum inde sumi potest. Cum ergo nulla censura sit admittenda ipso jure, nisi in eo sit satis expressa, fit, ut hæc sine alia probatione non sit a nobis admittenda. Et inde a fortiori sequitur, ex vi hujus delicti non manere aliquem inhabilem ad alia beneficia postea recipienda, nisi ratione excommunicationis, et ideo si hæc sit ablata per absolutionem, absque alia dispensatione poterit quis novum beneficium obtinere.

Alii casus breviter explicantur.

47. *Suspensio contra juramentum emittentes de tenendo schismate, cap. 1 de Schismate.* — Quinta suspensio sumitur ex cap. 1 de Schismaticis, ubi qui juramentum præbent sponte de tenendo schismate, a sacris Ordinibus et dignitate suspenduntur. Et quia de hoc textu dixi plura supra tractando de excommunicatione, hic solum expendo, ad incurrendam hanc suspensionem non satis esse tenere schisma, nisi de hoc juramentum præstetur, et non quomodocumque, sed sponte, id est, absque timore vel ignorantia, ut ex prædicto textu constat.

48. *Casus de clerico in duello pugnante rejicitur* — Sextus casus adjungi posset ex Sylvestro, Angelo, Tabiena et aliis, verbo *Suspensio,* de clerico alium ad duellum provocante, vel duellum ab alio oblatum acceptante, quem dicunt ipso jure manere suspensum, ex cap. 1 de Clericis pugnant. in duello. Verumtamen, ut recte advertit Navarrus, cap. 27, num. 156, in eo textu non dicitur, hunc esse suspensum ipso jure, sed de rigore juris merito esse deponendum; solum ergo designatur pœna per judicem imponenda. Imo additur, Episcopum posse cum tali pœna misericorditer dispensare, dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta; nam tunc jam oritur irregularitas, in qua solus Papa potest dispensare. Unde intelligitur, talem depositionem non esse imponendam propter solam provocationem vel acceptationem duelli, nisi usque ad realem pugnam progressum sit; hoc enim videtur in textu supponi, cum dicitur : *Duellum susceperit, sive victor, sive victus fuerit.* Imo etiam post pugnam illa depositio, de qua ibi est sermo, non videtur proprie et rigorose, sed pro suspensione accipi, quia in rigorosa depositione nunquam potest Episcopus dispensare, cum Papa ipse raro dispenset. Denique hæc procedunt juxta illud jus antiquum, et de propria suspensione, ut ab excommunicatione distinguitur. Nam juxta jus novum Concilii Tridentini, sess. 25, c. 19 de Reform., hujusmodi clericus pugnans in duello excommunicatus manet ipso jure, eaque ratione ab officio et beneficio suspensus.

49. *Alius casus de raptoribus rejicitur.* — Tandem addi hic potest casus alius ex Concilio Tridentino, sess. 24, c. 6 de Reformat. matrimon., ubi cum pœna excommunicationis, et aliæ contra raptores ferantur in hæc verba : *Raptor ac omnes illi auxilium, consilium, et favorem præbentes sint ipso jure excommunicati ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces;* postea subjungitur : *Et si clerici fuerint, de proprio gradu decidant.* Quæ verba et depositionem et suspensionem significare possunt. Et dubium est, an particula illa, *ipso jure,* construenda sit cum sola

dictione seu pœna immediata, scilicet excommunicationis, an cum omnibus aliis pœnis. Sed quidquid hoc sit quoad infamiam et incapacitatem, de quibus ibi, quoad suspensionem existimo esse ipso jure, quia verba illa, *decidant a proprio gradu,* sumpta videntur ex c. Eos, 36, q. 2, et ibi ferendam pœnam significant, ut constat ex c. de Puellis, eadem causa et quæstione.

SECTIO V

Quas suspensiones incurrant ipso jure Episcopi et Ecclesiarum capitula.

1 *Prima suspensio.*— Quoniam generalibus suspensionibus Episcopi non comprehenduntur, ideo breviter annotare oportet, suspensiones illas, quæ vel specialiter in illos solos vel in eos simul cum aliis, facta eorum speciali mentione, latæ sunt. Prima causa suspensionis Episcopalis est illicita Ordinum collatio, sub quo genere plures comprehenduntur species : una est de simoniaca collatione, de qua in sectione præcedente diximus propter connexionem materiæ; nam per se huc spectabat. Quamvis interdum extendatur ad Prælatos inferiores, minores Ordines simoniace conferentes.

2. *Secunda suspensio ob illicitam Ordinum collationem.* — Ergo illo casu omisso, suspenditur Episcopus, quoties ordinatus propter malam promotionem suspenditur. Sic suspenduntur ipso jure Episcopi, qui ordinant ante tempora seu ante legitimam ætatem, et qui ordinant non suos sine licentia proprii, vel etiam qui ordinant indignum seu irregularem, aut illegitimum, aut eum, qui publicam pœnitentiam egit, vel denique qui ordinant illiteratum, ut addunt Sylvester et alii. Quæ omnia ex jure antiquo colligi solent. Primum ex cap. ultim. seu Nullus, de Temp. ordin., in 6, ubi per unum annum suspenditur Episcopus a collatione clericalis tonsuræ duntaxat, si infanti conferre præsumat clericalem tonsuram, et additur limitatio : *Nisi forte religionem intraret.* Quæ exceptio videtur involvere repugnantiam, quia infantes in præsenti materia intelligi debent, qui septimum saltem ætatis annum non attigerunt, quos in ea ætate repugnat religionem intrare. Dicendum vero est olim solitum fuisse hujusmodi infantes etiam ante illam ætatem religioni a parentibus offerri seu dicari, et hoc in eo textu significari, maxime si ab illa ætate recipiebant religionis habitum, quamvis non statim, nec usque ad convenientem ætatem professionem emitterent. Tunc enim in favorem religionis voluit Pontifex, ut in quacumque ætate habitum religionis susciperent, posset eis saltem prima tonsura conferri. Excepto ergo illo casu suspenditur Episcopus infanti conferens primam tonsuram. Idemque ibidem statuitur de conjugatis, cum duplici limitatione, nisi religionem intraverint, vel statuant ad sacros Ordines promoveri, eo modo, quo secundum canones fieri potest. Idem statuitur ibi de illiteratis absque ulla exceptione. Itaque non permittit jus illud etiam primam tonsuram conferri homini prorsus illiterato, quanquam cum proportione hoc intelligendum sit juxta illius Ordinis seu initii Ordinum exigentiam, servata constitutione Concilii Tridentini, sess. 23, cap. 4 de Reformat. Denique eadem suspensio extenditur ibidem ad Episcopum sic ordinantem hominem diœcesis alienæ absque sui superioris licentia. Quæ omnia et species ac duratio suspensionis satis clara sunt ibi.

3. *An suspensio dicti cap. ultim. extendatur ad collationem aliorum Ordinum cum similibus defectibus.*—Solum dubitari potest, an suspensio illa extendenda sit cum proportione ad collationem cujuscumque Ordinis factam personæ habenti proportionalem defectum. Nam Sylvester et alii Summistæ, ex hoc textu colligunt, manere suspensum Episcopum conferentem quemlibet Ordinem habenti aliquod ex dictis quatuor impedimentis, scilicet defectum ætatis, litteraturæ, vel quia est non subditus, vel conjugatus. Et idem sentit D. Antoninus, 3 part., tit. 28, cap. 4, et indicat Soto, in 4, d. 25, quæst. 1, art. 2, circa finem, et videtur verisimile ex æquali vel etiam majori ratione; plus enim peccatur servata proportione conferendo superiorem Ordinem indigno vel incapaci ejus, quam inferiorem. Unde cum in illo textu solum imponatur in pœnam suspensio collationis primæ tonsuræ, juxta prædictam sententiam erit hoc proportionaliter intelligendum, ut pro unoquoque Ordine sic male collato intelligatur ferri suspensio ab annua collatione illius Ordinis, ut in eo, in quo quis peccaverit, puniatur, quæ est ratio illius textus. Sed objici potest, quia videtur hæc nimia extensio et amplificatio legis pœnalis, in qua, ut sæpe dixi, argumentum a simili, imo et a majori seu a fortiori ratione validum non est. Et præsertim est nimia licentia, augere pœnam taxatam in lege, propterea quod delictum sit majus, cum proportione ad delictum, cum

hoc totum pendeat ex voluntate legislatoris, de qua non constat ex sola illa proportione a nobis considerata. Eo vel maxime quod in collatione primæ tonsuræ, laici transferuntur ad ordinem clericalem; unde est veluti janua ad clerum (ut sic dicam), et ideo in hoc ingressu seu assumptione laicorum ad clericatum voluit Pontifex specialem cautionem adhibere. Quæ ratio non invenitur in quacumque alia ordinatione, per quam ille, qui jam clericus est, ad superiorem Ordinem in illo statu ascendit; non ergo licet pœnam illius legis ad alios Ordines extendere.

4. *Ex aliis juribus colligitur suspensio ob collationem minorum alieno.* — Nihilominus tamen addendum est, in aliis juribus esse latam pœnam suspensionis unius anni contra eos Episcopos, qui male promovent clericos ad quoscumque Ordines. Nam in cap. Eos qui, de Temp. ordin., in 6, suspenduntur Episcopi, qui ordinant clericos alienæ parochiæ, nisi de suorum superiorum licentia. Fertur autem cum hac limitatione, *si scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito præsumpserint ordinare.* Itaque si id faciant bona fide, non incurrunt, imo etiamsi ex ignorantia vel negligentia culpabili decipi se sinant, nisi ignorantia affectata sit, ut in textu dicitur; qualis erit, si probabiliter dubitans licentiam esse subreptitiam, nullam vult facere diligentiam. Quod vero additur, *vel alio figmento quæsito,* explicatio vel amplificatio esse videtur præcedentis particulæ *scienter* Duobus enim modis potest Episcopus ordinare clericum, quem scit esse alterius diœcesis : uno modo sine honesto titulo etiam apparente, ductus affectu, et utens (ut sic dicam) absoluta potestate, et tunc clarum est, maxime incurrere hanc censuram. Alio modo potest id facere sub aliquo titulo, v. gr., quia urget aliqua necessitas, nec potest tam cito proprius Episcopus adiri, et præsumitur, sine alio majori fundamento, quod ratum habebit. In quo casu licet ignorantia facti non intercedat quantum ad hoc quod talis persona est alienæ jurisdictionis, tamen intervenit quodammodo ignorantia juris, quia eo non obstante, existimatur in eo casu licitum esse illum ordinare; vel etiam potest illa dici ignorantia facti, quantum ad hoc quod creditur esse ibi licentia præsumpta vel tacita. Hoc ergo genus ignorantiæ vel tituli colorati non sufficit ad excusandum. Quod intelligendum est, quando mala fides intercedit, vel ignorantia affectata, quæ illi æquivaleat. Hoc enim significat fictio, seu figmentum in re morali. Est autem illa suspensio solum per annum; tamen est a collatione omnium Ordinum : hoc enim significat, ut supra vidimus, illa locutio absoluta, *a collatione Ordinum.*

5. *Ob primæ tonsuræ collationem non incurritur censura hæc, quæ ab omni Ordine suspendit.* — Incurriturque hæc pœna propter collationem cujuscumque Ordinis ultra primam tonsuram; nam propter hanc non incurritur, ut constat, tum ex alio textu supra tractato in c. Nullus; tum etiam quia hic suspenditur, qui ordinaverit clericum; collatio autem primæ tonsuræ neque est ordinatio simpliciter, neque ordinatio clerici, sed laici; collatio autem cujuscumque alterius Ordinis etiam minoris supponit clericum, saltem per primam tonsuram ; et est ordinatio simpliciter, et ideo sufficit ad hanc pœnam incurrendam. Nec mirum videri debet, quod propter unum Ordinem sic male collatum inferatur suspensio a collatione omnium Ordinum, eo quod videatur talis pœna excedere culpam, quia licet secundum quamdam extensionem excedat, tamen secundum meritum et proportionem non excedit. Estque hoc usitatum in jure, ut patet ex cap. Vel non est compos, de Temp. ord., cum similibus. Atque ita exponit hanc pœnam Glossa in dict. cap. Eos qui. Non desunt tamen, qui putent illam pœnam et indefinitam locutionem determinandam esse ad materiam, in qua peccatur, id est, ad Ordines sic male collatos, arg. cap. Si compromissarius, de Elect. Quod sentit Dominicus ibi, quem alii sequuntur Mihi tamen prior expositio planior videtur, et conformior his, quæ in superioribus de hujusmodi suspensionibus generatim diximus. Ad hanc etiam pœnam confirmandam citari solet cap. Si quis, d. 58, ubi punitur Episcopus, qui monachum ordinat sine licentia sui Prælati; tamen ibi non imponitur pœna suspensionis, sed cujusdam excommunicationis his verbis : *Episcopus, qui hoc fecerit, a cæterorum communione sejunctus, suæ plebis communione contentus sit.* Quæ pœna nunc non est usitata.

6. At vero proper alios tres defectus, scilicet litteraturæ, ætatis et conjugii, non invenio suspensionem ipso jure latam in eum, qui Ordines sic confert, loquendo de jure communi. Nam in cap. 2 de Temp. ordin., suspendendus dicitur Episcopus, qui extra tempora ab Ecclesia statuta Ordines confert; non vero fertur suspensio ipso jure. Et similiter in cap.

Vel non est compos, eodem titulo, decernitur suspensio ferenda, non lata, in eum, qui ordinat aliquem ante legitimam ætatem. Atque eadem lata fuerat in Concilio Arelat. III, c. 1, juncto 3, ubi eadem pœna extenditur ad eum, qui ordinat irregularem, bigamum, viduæ maritum, aut publicum pœnitentem. In Concilio Aurelianensi III, c. 6, solum sex mensium suspensio pro hujusmodi delicto imponi præcipiebatur. Et in cap. 7, quod refertur d. 74, cap. 1, in Episcopum ordinantem invitum et reluctantem annua suspensio fertur his verbis : *Annuali pœnitentiæ subditus, Missas facere non præsumat.* Ex quibus suspensionem ipso jure latam colligunt Sylvest., verb. *Ord.*, 3, quæst. 10; Maiol., lib. 4 de Irregul., c. 10. Qui etiam citat cap. Honoratus, et cap. Ubi, dist. 74. Sed in priori reprehenditur vitium, nihil tamen de pœna agitur; in alio vero potius Siricius supponit contrarium, et comminatur suspensionem, si iterum fiat delictum. Denique Pius II, qui male promotos suspendit, de ordinatoribus nihil dixit. Et præsertim de ordinantibus illiteratos vel conjugatos nihil invenio specialiter sancitum. At vero Concilium Tridentinum, sess. 14, c. 2, specialiter suspendit per annum ab exercitio Pontificalium Episcopos titulares, qui ad aliquem Ordinem vel primam tonsuram promovent quempiam, absque ejus proprii Prælati expresso consensu aut litteris dimissoriis, prætextu cujusvis familiaritatis, privilegii, etc., et in sess. 23, cap. 8 de Reformat., extendit sermonem ad omnes Episcopos, eosque suspendit a collatione Ordinum per annum, si non subditum ordinent, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Generalius autem et rigorosius Sixtus V in hujusmodi ordinantes suspensionem tulit, sed revocata est per Clementem VIII, ut supra notavimus.

In Episcopos prave utentes pastorali munere.

7 *Primus casus ex cap. ult., dist.* 18, *et cap. unic.,* 10, *quæst.* 3. — Secundo principaliter feruntur plures suspensiones in jure in Episcopos propter varios defectus, vel in electionibus, vel in usu jurisdictionis, vel in administratione rerum Ecclesiæ, vel in aliis rebus ad pastorale munus pertinentibus. Primus ergo casus in hoc ordine sumi solet ab Angelo et aliis Summistis ex cap. ult., d. 18, ubi præcipitur Episcopo, ut dum provinciale Concilium cogitur, infra sex menses post celebratum Concilium convocet totam diœcesim, ut ei promulgentur, quæ in Concilio statuta fuerint. Sed ibi non imponitur pœna suspensionis, sed cujusdam excommunicationis duorum mensium; tamen Glossa, quoniam illa temporis determinatio excommunicationi repugnat, per excommunicationem, suspensionem intelligit. Et similis textus habetur in cap. unico, 10, quæst. 3. Quæ jura sunt Concilii Toletani XVI, c. 7, in collectione Loaysæ, ubi hæc pœna vocatur excommunicatio duorum mensium. Sed quæcumque illa fuerit, jam non est in usu etiam in Hispania, ubi Concilium illud coactum est; imo forte nunquam fuit in Ecclesia universaliter recepta.

8. *Secundus casus cap. Provida, de Elect., in* 6. — Secunda suspensio sumitur ex cap. Provida, de Elect., in 6, ubi per annum suspenduntur Episcopi, qui non servant constitutionem quamdam Concilii Lugdunensis, quæ habetur in cap. Quamvis, eodem titulo, per quam prohibetur Episcopis, vel Archiepiscopis, ne in causis spectantibus ad electionem Episcoporum, postquam ad Sedem Apostolicam appellatum est, se intromittant, etiamsi partes ab appellatione voluntarie recedant, nisi prius facta diligentia eis constiterit nullam fraudem vel pravitatem in tali negotio intercessisse. Et quamvis in d. cap. Provida, non fiat mentio de Episcopis, sed de judicibus inferioribus, ad quos via ordinaria talium negotiorum cognitio spectat, tamen ex multis circumstantiis constat illos judices esse non posse nisi Episcopos, vel illis superiores, scilicet Archiepiscopos, Patriarchas, etc. Quos omnes hoc loco nomine Episcoporum comprehendimus. Assumptum patet, primo quia electio Episcoporum res est gravissima; unde causæ pertinentes ad illam inter majores annumerantur, ut dicitur in dict. cap. Quamvis; ergo ordinaria de illis cognitio non potest nisi ad Episcopos pertinere, qui dicuntur inferiores judices comparatione Summi Pontificis, post illum vero sunt superiores. Secundo, quia ibidem dicitur, hos judices cognoscendo de his causis ad confirmandos et consecrandos electos procedere; at hoc Episcoporum munus est. Denique suspensio, quæ ibi imponitur, solum est ab Episcoporum confirmatione, ac consecratione, quæ suspensio in solis Episcopis locum habet. Unde est etiam considerandum, hanc suspensionem non incurri per violationem illius constitutionis Concilii Lugdunensis, donec ad confirmationem talis electionis, et

consecrationem sic electi procedatur. Unde, licet Episcopus post appellationem interpositam in tali causa cognoscat, præter formam præscriptam in dicto cap. Quamvis, non incurret hanc suspensionem, donec confirmet electionem, et consecret electum, quidquid Angelus, et Sylvester dicant, quia prædict. cap. Provida, solum suspendit confirmantes, et consecrantes eosdem; non ergo cognoscentes de causa, si ad prædictos actus non perveniant, sed solum acta in tali causa erunt irrita et inania, ut in eodem textu dicitur. Nonnullam tamen dubitationem habet, an, si Episcopus confirmet, non tamen consecret, vel e converso, talem suspensionem incurrat; nam ibi uterque actus simul et conjunctim videtur postulari. Respondeo probabilem quidem esse hanc partem, nihilominus probabilius videri, quemlibet ex illis actibus sufficere ad suspensionem sibi proportionatam incurrendam, id est ab usu seu exercitio actus male exerciti, juxta regulam in eodem textu positam, *ut in eo, in quo peccaverint, puniantur*

9. *Tertia suspensio in Episcopos alienantes Ecclesiæ bona.* — Tertia suspensio sumitur ex cap. Hoc consultissimo, de Rebus Eccles. non alien., in 6, ubi suspenduntur Prælati Ecclesiarum, qui bona immobilia Ecclesiarum sibi commissarum laicis subjiciunt sine consensu Capituli, et speciali licentia Sedis Apostolicæ, nisi modo, et in casibus a jure permissis. Nam in primis tales contractus irritantur; deinde ipsi Prælati ab officio, et ab administratione ipso facto suspenduntur, et inferiores clerici a perceptione beneficiorum, quæ in tali Ecclesia obtinent per triennium suspenduntur, si scientes aliquid contra illam constitutionem attentari, id superiori non denunciaverint. Quæ suspensio annumerari poterat eis, quæ tractatæ sunt, sect. 3; huc tamen reservata est, quia est veluti annexa huic casui Episcopali, et non indiget alia expositione, nisi quod illi tunc incurrerent talem suspensionem, quando et sufficienter cognoverint delictum, et illud probare potuerint, et sine magno incommodo, seu morali periculo alicujus gravis nocumenti, illud potuerint denunciare, juxta superius tractata in simili in disp. 20. Suspensio autem hæc, quæ Prælatis imponitur, non est triennalis, sed absolute fertur, ita ut duret, donec per superiorem tollatur. Est autem talis suspensio simpliciter ab officio, a beneficio autem non simpliciter, sed solum ab administratione rerum temporalium talis Ecclesiæ sic gravatæ; ita enim moderandam censeo illam pœnam juxta materiam subjectam, et regulam illius textus, et aliorum similium. Dico autem illam non esse suspensionem a beneficio, quia ibi non exprimitur clare, nec implicite continetur, juxta principia superius posita.

10. *An contrahant hanc censuram Prælati inferiores habentes quasi Episcopalem jurisdictionem.* — Dubitari vero hic potest, an soli Episcopi, et superiores illis contrahant hanc censuram, vel etiam inferiores Prælati participantes jurisdictionem Episcopalem, et habentes Ecclesias Capitulares, scilicet Collegiatas, vel regulares sibi commissas. Videntur enim etiam hic comprehendi, quia in eos conveniunt omnia verba illius textus, qui fortasse non sine mysterio usus est potius nomine *Prælatorum,* quam *Episcoporum,* ut hos etiam comprehenderet. Item, quia lex illa non minus erat necessaria his Prælatis, quam Episcopis. In contrarium vero objici potest, quia si suspensio illa communis est aliis præter Episcopos, ergo non est propria Episcoporum; ergo cum in ea non fiat specialis mentio Episcoporum, non comprehendet illos, juxta cap. Quia periculosum, de Sentent. excom., in 6. Respondetur priorem partem sine dubio esse veram, ut probant priores rationes. Ad objectionem vero in contrarium respondetur negando sequelam, nam potius Episcopi primario ac per se illa lege comprehenduntur, inferiores vero Prælati quatenus munus Episcopale participant in administratione suarum Ecclesiarum. Unde, licet illa lex alios, qui Episcopi non sunt, comprehendat, non est ex illis generalibus legibus, de quibus loquitur cap. Quia periculosum, nam per se primo et quasi per antonomasiam est propria Episcoporum, licet communicetur aliis quasi per participationem, et analogiam quamdam.

11 *Quarta suspensio contra Prælatos occupantes bona Ecclesiarum vacantium.* — Quarta suspensio sumitur ex cap. Præsenti, de Offic. ordin., in 6, ubi suspenduntur Episcopi cum aliis inferioribus Prælatis, qui sibi usurpant sine justo titulo bona dignitatum, personatuum, prioratuum, vel quarumcumque Ecclesiarum vacantium, et ad ipsorum curam, seu provisionem pertinentium. Quem casum quantum ad inferiores spectat, supra, sect. 3, declaravimus; quantum vero pertinent ad Episcopos, si recte expendantur, non fertur ibi contra eos censura suspensionis, sed in-

terdicti; suspenduntur enim ibi Episcopi ab ingressu Ecclesiæ, donec restituant; suspensio autem ab ingressu Ecclesiæ, ut supra dixi, non est propria censura suspensionis, sed interdicti. Unde in cap. Exigit, de Censib., in 6, ex quo solet alia similis suspensio Episcoporum desumi, non utitur Pontifex verbo suspendendi, sed interdicendi. Agitur enim ibi de non recipiendis in pecunia procurationibus nec muneribus ab Ecclesiarum visitatoribus, eorumque familiaribus; quæ si aliqui receperint, duplum ejus quod receperint, Ecclesiæ, a qua receperint, infra mensem reddere præcipiuntur, et subditur : *Alioquin ex tunc Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes ingressum Ecclesiæ sibi sentiant interdictum.* Similisque pœna fertur in Extravag. unic. de Reb. Eccles. non alien., ubi Episcopus, vel Abbas Ecclesiæ, bona alienans contra illam constitutionem, ab ingressu Ecclesiæ interdicitur; quæ etiam non est censura suspensionis, sed interdicti. Statim vero subjungitur ibi alia suspensio, quæ posset hic distincte numerari; nam si in illo interdicto per sex menses obduratio animi perseveraverit, ab administratione suæ Ecclesiæ in spiritualibus et temporalibus suspenditur absolute et simpliciter, et absque temporis limitatione.

12. *Quinta suspensio. — Sexta suspensio. — Septima. — Octava.* — Quinta suspensio sumitur ex Extravag. 2 Pauli II, in Bullario Rom., ubi Episcopus commissarius, vel delegatus in causa alienationis rerum Ecclesiasticarum, *si per gratiam, timorem, aut sordes in detrimentum Ecclesiæ utatur potestate sibi commissa, ab executione officii per annum suspenditur, ita ut, si damnabiliter se ingerat divinis suspensione durante, irregularitatem incurrat, quam solus Papa possit auferre.* De qua constitutione diximus supra agentes de excommunicationibus reservatis Papæ, et ibi dicta hic cum proportione applicanda sunt. Alia vero suspensio, quæ sumi potest ex Extravag. *Ambitiosæ*, de Reb. Eccles. non alien., et potest hic esse sexta, declarabitur melius infra in materia de Interdicto. Item numerari hic posset alia suspensio lata a Joanne XXII, in Extravag. *Salvator*, de Præbend.; tamen quia solum attingit specialem causam Episcopatus Tolosani, illam omitto, sicut etiam attigi supra tractando de excommunicationibus reservatis. Legitur alia suspensio quoad Pium V, Constitutione sua 58, quæ incipit *Quanta*. Quæ quidem primo fertur in Episcopos; extenditur autem ad quoscumque beneficiorum collatores, sive singulares personæ sint, sive Capitula. Ratio vero incurrendi illam suspensionem est, si admittant resignationes beneficiorum contra formam ibi præscriptam; suspensio vero est a collatione vel institutione beneficii, quæ tali personæ convenit. Quam rem supra etiam attigimus agentes de excommunicationibus Papæ reservatis, disp. 22, sect. 5.

In Episcopos aliis modis delinquentes.

13. *Prima in Episcopos foventes usuras.— Contra quod usuræ vitium censura hæc sit lata.* — Tertio feruntur variæ suspensiones in Episcopos propter alia delicta. In quo ordine prima sumitur ex cap. 1 de Usuris, in 6, ubi Patriarchæ, Archiepiscopi, et Episcopi ipso facto suspenduntur, si domos suas locent vel sub alio titulo concedant ad fœnus et usuram exercendam hominibus alienigenis, vel aliis non oriundis de terris ipsorum, tam illicitam negotiationem publice exercentes, vel etiam si eos in terris suis habitare permittant. Circa quam prohibitionem et censuram nonnulla consideranda sunt. Primum est peccatum illud, in cujus odium illa constitutio facta est, esse peccatum usuræ, non quomodocumque exercitum, sed quasi ex officio et per modum publicæ negotiationis. Nam licet usuræ vitium absolute et in universum detestandum sit, tamen Ecclesiastica jura quæ pœnas statuunt contra hos usurarios, vel eos coercere intendunt, denegando illis aliqua subsidia aliorum fidelium, ut suavius procedant, de publicis fœneratoribus tantum loquuntur, ut patet in prædicto textu, et in Concilio Lateranensi sub Alexandro III, part. 1, cap. 25. Quanquam, ut locum habeat constitutio dict. cap. 1, non est necesse ut prius hanc negotiationem publice exercuerint; sed satis est, ut ex tunc exercere velint, ut patet ex illis verbis, *Exercentes aut exercere volentes.* Non quod interiorem usuram, seu voluntatem fœnerandi hoc jus puniat; hoc enim et est contra generale principium, quod Ecclesia non judicat de occultis, et contra specialem decisionem illius decreti, quæ solum est contra usurarios publicos, ut constat ex verbis ejus; sed sermo est de voluntate exterius et publice contestata, ita ut aliquis publice profiteatur se velle hanc negotiationem exercere, et ad hunc finem velle

vivere in hac civitate, vel locare domum, etc. Unde cum statim in illo textu dicitur, hujusmodi publicos usurarios non esse permittendos, vel inter usurarios jam computantur publice profitentes se velle eam negotiationem exercere; vel sensus est, ut non permittantur illi, qui jam sunt, vel esse volunt publice usurarii.

14. *De quibus usurariis loquatur dict. cap.* 1 — Rursus considerandum est in prædicto textu non de omnibus his usurariis, sed de alienigenis, et non oriundis in talibus terris, sermonem esse. Itaque si quis locet domum indigenæ terræ publico fœneratori, non incurret censuras illius canonis, neque aget contra prohibitionem ejus, quidquid sit de alio genere culpæ contra jus naturale, de quo alibi. Ratio est, quia verba illius textus expresse limitant legem illam ad prædictas personas. Cur autem id fecerit Gregorius X, multæ rationes considerantur ibi in Glossa, verb. *Alienigenis*. Nobis sufficiat Pontifici visum esse, per hoc sufficienter provideri publicæ necessitati; nam si externi et alienigenæ abigantur, seu non admittantur, non erit difficile domesticos, et indigenas aliis modis facilioribus corrigere. Præsertim quia frequenter videmus hujusmodi artem per alienigenas exerceri, quod credibile est observatum esse illo tempore ab auctore canonis; leges autem humanæ considerant id quod frequentius accidit; et ideo contra illas personas specialiter lata est lex.

15. *Quæ actiones prohibeantur Episcopis contra hos usurarios. — Quæ personæ incurrant censuras et pœnas dict. c.* 1. — *Quæ suspensio sit quæ in dict. cap.* 1 *fertur.* — Tertio est considerandum duo ibi præcipue prohiberi : unum est, ne his usurariis peregrinis domus locentur, vel quocumque modo concedantur, aut semel concessæ, haberi permittantur Secundum est, ne terram inhabitare permittantur, sed ab illa ejiciantur. Primum horum pertinet non solum ad publicas personas, sed etiam ad privatas; secundum vero specialiter spectat ad personas publicas, ad quas pertinet regimen Reipublicæ , nam privatæ personæ non possunt quemlibet quantumvis criminosum a terra, vel civitate ejicere. Quarto advertendum est, legem illam generalem esse, et comprehendere, tam personas singulares, quam collegia, seu universitates; tamen censuram, quæ eis imponitur, esse diversam; nam Patriarchæ, Archiepiscopi, et Episcopi suspenduntur; inferiores vero, seu reliqui omnes, tam laici quam Ecclesiastici, excommunicantur; communitates vero interdicuntur Ultimo observare licet, hic haberi exemplum suspensionis latæ simpliciter, et sine ulla determinatione officii vel beneficii. Unde ne incerta maneat suspensio, vel ne nimis ample, aut rigorose explicetur, posset quis juxta subjectam materiam, illam limitare, ut scilicet intelligatur de suspensione a jurisdictione. Verius tamen credo intelligendam esse de suspensione ab officio et beneficio. Tum quia hoc sonant verba in omni proprietate sumpta; tum etiam quia non solum male utendo jurisdictione, sed etiam locando proprias domos possunt illam incurrere; tum denique quia non est illa pœna nimis rigorosa in peccato adeo publico, et communi bono contrario, majorque est pœna excommunicationis, quæ pro aliis personis fertur.

16. *In Episcopos munere Inquisitorum abutentes. — Duplex prohibitio hujus canonis.* — Secunda suspensio sumitur ex Clement. 1, § Verum, de Hæret., ubi suspenduntur per triennium ab officio, et Episcopi, et superiores, *qui odii, gratiæ, amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra justitiam, et conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super hujusmodi pravitatem (scilicet hæresis), aut obtentu eodem pravitatem ipsam, vel impedimentum officii sui,* scilicet Inquisitionis, *alicui imponendo.* Quod quidem præceptum commune est aliis Inquisitoribus, qui non sunt Episcopi; illis vero non imponitur censura suspensionis, sed excommunicationis, ut patet in textu. Hic vero statim occurrebat declarandum, quomodo hæc censura feratur propter malitiam mere internam, qualis est odium, etc.; sed hoc sufficienter tractatum est in superioribus, ut diximus, non ferri propter malitiam internam, sed propter injustitiam ex tali pravo animo procedentem, de qua re latius in materia de Legibus. Hic ergo solum occurrit advertendum, duas esse partes, et quasi materias illius peccati, scilicet malitiose contra aliquem procedere causa hæresis, vel in alia, quæ Inquisitores in executione officii Inquisitionis impediat. Ad officium autem Inquisitoris primo et per se pertinet cognoscere de his, qui delinquunt in peccato hæresis; tamen etiam extenditur ad alia crimina, quæ non sunt hæresis, inferunt tamen quamdam suspicionem propter aliquam affinitatem, vel participationem. Quoad

primam ergo partem videtur limitanda hæc censura ad propriam pravitatem hæresis, ita ut si Episcopus, vel Inquisitor delinquant procedendo injuste ex odio in aliis delictis, quæ non sunt hæresis, non incurrent has censuras, quia textus loquitur de pravitate hæresis, et illa crimina non sunt hæresis; et pœnalis lex ad verborum proprietatem restringenda est. At vero posterior pars absolute intelligenda est de toto officio Inquisitoris circa quodlibet crimen versetur, quia verba textus non sunt limitata, sed simpliciter loquuntur de officio Inquisitoris. In utroque autem casu necesse est, ut ex odio, vel amore procedant, sicut in textu dicitur Unde si ex negligentia, aut ex metu delinquant, non incurrent, ut recte ibi colligit Gloss., quam Antonin., 3 parte, cap. 24, § 7, Sylvest., Navarr., et alii sequuntur, et Cajetan., cap. 3. Qui etiam ex textu advertit, necessarium esse, ut contra justitiam et conscientiam delinquant, ita ut sit peccatum ex certa scientia; nam si esset ex ignorantia, non sufficeret; et e contrario, si esset ex conscientia erronea, et in re non esset injustitia, multo minus sufficeret.

17 *In Episcopos delinquentes contra clericorum immunitatem.* —Tertia suspensio sumi videtur ex Clement. 2, de Pœnis, ubi Prælati Ecclesiæ, qui procurant, ut clerici capiantur a dominis temporalibus, ut beneficia renuncient, vel ut citati ad Apostolicam Sedem ab homine, vel a jure, ire ad ipsam non possint, per triennium suspenduntur a perceptione fructuum suarum Ecclesiarum. Dixi autem *sumi videtur,* quia dubitare quis potest, an hæc suspensio ad Episcopos pertineat, cum eorum expressa mentio non fiat; valde enim generalis est *Prælatorum* appellatio; et ideo ex vi illius non videntur Episcopi comprehendi, juxta cap. Quia periculosum, de Sentent. excomm., in 6. Nihilominus verisimilius videtur, hac lege etiam Episcopos comprehendi; imo illos ibi præcipue, et quasi per antonomasiam significari nomine *Prælatorum.* Quod Glossa, et Abbas tanquam certum supponere videntur, nullam de hoc facientes quæstionem. Nam et ipsa vox *Prælatorum* simpliciter dicta præcipue solet Episcopos significare, et materia illius constitutionis maxime potest ad Episcopos pertinere, et pro eis esse necessaria. Et præterea pro inferioribus clericis alia gravior pœna ibidem ponitur, scilicet privatio omnium beneficiorum; ergo suspensionis pœna imponitur pro superioribus Prælatis, atque adeo pro Episcopis. Dixi autem videri hic fieri hanc suspensionem, quia dubitari potest, an ipso jure feratur. Verba enim textus sunt, *Sit suspensus,* quæ aliqui putant non indicare censuram latam, sed ferendam, quia sunt de futuro. Mihi autem videntur habere vim ferendi ipso jure, quia non sunt ita de futuro, ut postulent actum hominis, qualia sunt, *fiat suspensus,* aut, *suspendatur;* sed sunt de inesse, seu solum respiciunt futurum, ut indicant suspensionem pro illo tempore duraturam, magisque sunt imperativi modi efficaciter imponentis censuram, quam de futuro.

18. *Quam pœnam incurrant Prælati inferiores hoc crimen committentes.* — Merito autem dubitari potest, an Prælati inferiores Episcopis, qui illud crimen committunt, incurrant hanc pœnam suspensionis, vel aliam privationis beneficiorum; hi enim comparatione Episcoporum sunt inferiores; ibi autem de inferioribus sine limitatione dicitur, ut sint privati beneficiis suis. Præterea ibi non dicitur, *inferiores clerici,* sed simpliciter *inferiores;* ergo intelligitur respective ad præcedentia ; ergo comprehendit inferiores etiam Prælatos. Nihilominus existimo hanc suspensionem non esse omnino propriam Episcoporum, sed extendi ad inferiores Prælatos tam regulares quam seculares, et præsertim ad eos, qui participant Episcopalem jurisdictionem. Nam nomen Prælatorum simpliciter dictum hos omnes comprehendit, et nomine *inferiorum,* quod postea subjungitur, respective quidem intelligendi sunt, non Prælati inferiores, ut aliqui exponere videntur, alias illa pœna non extenderetur ad alios clericos, qui non sunt Prælati, sed intelliguntur inferiores in dignitate, id est, omnes qui Prælati non sunt, vel, quod in idem redit, inferiores, id est, subditi ipsorum Prælatorum.

19. *Quæ personæ incurrant pœnam dict. Clement., et ob quod crimen.* — Est autem circa causam hujus suspensionis advertendum, cum in hoc crimine duæ personæ concurrere supponantur, scilicet capiens clericum seu carceri tradens injuste per potestatem laicam, et id procurans, in illo textu pœnam non ferri contra temporales dominos capientes hujusmodi, sed contra procurantes, non omnes, sed eos, qui sunt Ecclesiasticæ personæ. Nam etiam laici possunt hujusmodi capturam procurare; et tamen nulla speciali pœna afficiuntur, ut ex textu constat, et ex ipsa pœna; nam illi non sunt suspensionis capaces. Et

ratio fortasse fuit, quia delictum illud habet specialem deformitatem in personis Ecclesiasticis, et ideo speciali pœna afficiuntur, nam pro aliis est sufficiens excommunicationis pœna, quam incurrunt ex vi canonis *Si quis suadente.* Hinc vero colligitur, si Episcopus procuret clericum incarcerari ab alio Episcopo, utente titulo jurisdictionis spiritualis, ob easdem injustas causas, scilicet, ut renunciet beneficium, vel impediatur, ne ad Sedem Apostolicam citatus accedat, non incurrere hanc censuram, quia solum fertur in eum, qui hoc procurat, *per potestatem secularem dominorum temporalium,* ut ex textu aperte constat. Dico autem *utente jurisdictione spirituali,* quia si Episcopus esset simul dominus temporalis, et sub ea ratione induceretur ab altero Episcopo, ut dominio temporali utendo, clericum incarceraret ob aliquem ex prædictis finibus, tunc sine dubio incurreret hanc censuram, ut sentit ibi Glossa, verb. *Dominium,* et Panormitan., in princip. Et ratio est, quia textus absolute loquitur de dominis temporalibus; quod autem hoc domi nium sit conjunctum cum dignitate Episcopali in eadem persona, non impedit, quominus ille sit vere dominus temporalis.

20. *Quid de Episcopo qui simul est dominus temporalis, et ut sic clericum capit.* — Sed quid dicendum est de ipsomet Episcopo, qui simul est dominus temporalis, qui non procurat, ut alius temporalis dominus clericum capiat, sed ipsemet illum capit, ut dominus temporalis? numquid incurret hanc censuram? Videtur enim non incurrere, tum quia censura lata est contra procurantes, non contra capientes; tum etiam quia lata est contra personas Ecclesiasticas; ille autem tunc non se gerit ut Ecclesiastica persona, sed ut dominus temporalis. Nihilominus tamen non videtur separabilis transgressio hujus legis ab illo delicto; nam dominus temporalis, qui clericum capit aut detinet prædicto modo, necessario procurat ut capiatur, præcipiendo aut mittendo ministros suos; omnia enim hæc sub verbo procurandi comprehenduntur. Neque est necesse, ut ipsa procuratio semper fiat apud ipsum dominum seu superiorem. Quod autem id faciat ut utens potestate et dominio temporali, nihil refert, si ipsemet persona Ecclesiastica sit, quia non est necesse, ut id procuret ut Episcopus, sed solum ut ille, qui procurat, sit Episcopus, ut ex textu constat, et per se est satis notum. Quin potius licet fingeremus hujusmodi dominum temporalem, qui simul est Prælatus, per se ipsum, et non per alium, sic capere vel incarcerare clericum, nihilominus incurreret hanc censuram, quia per se et apud se, ut ita dicam, satis procurat hujusmodi violentiam seu capturam.

21. *Quando compleatur causa hujus censuræ.* — Tandem inquiri potest, quando compleatur hoc delictum, ita ut incurratur censura, an scilicet sufficiat captura ipsa, vel oporteat sequi effectum per illam intentum. Nam quod procuratio sola non sufficiat, nisi saltem ad incarcerationem perveniatur, manifestum est, tum ex regula generali, quod censura requirit delictum completum, tum ex textu ipso, quia non imponit hanc pœnam nisi supposita injuria facta clericis contra cap. Si quis suadente. Quæ injuria in illo casu non est alia nisi incarceratio et injusta detentio. Hinc vero fieri videtur, statim post talem incarcerationem incurri suspensionem, sicut incurritur excommunicatio, nam textus dicit: *Præter sententiam canonis, quam incurrunt, sint suspensi,* etc. Item, quia in illo textu fertur hæc pœna contra procurantes talem capturam; ergo non est necessarium alium expectare effectum. Nihilominus dicendum censeo, non incurri hanc censurum, nisi perveniatur ad effectum per censuram intentum, id est, nisi clericus sic captus beneficio resignet propter talem vim, aut nisi eam ob causam non compareat ante Apostolicam Sedem tempore sibi præscripto. Ita tenet Bernard. Diaz de Lugo, in Practica criminali, cap. 104. Et præter generalem regulam, quod delictum debet esse consummatum, colligitur ex textu, ubi in principio sic dicitur: *Ecclesiasticos capere, captosque donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad Apostolicam Sedem venire valeant, ausu sacrilego detinere non verentur.* Et infra subditur, procurantes hæc fieri, manere suspensos; ergo non satis est captura, nisi sit cum detentione usque ad resignationem beneficii vel usque ad impotentiam comparendi debito tempore.

22. *Aliæ suspensiones in Episcopos, Extravagant. 2 de Elect., Joannis XXII.* — Quarta suspensio sumitur ex Extravag. 2 de Elect., Joannis XXII, ubi Episcopus, qui non servat Extravagantem illam quoad perceptionem fructuum primi vel secundi anni sui Episcopatus eo modo, quo ibi statuitur, a Pontificalibus et ingressu Ecclesiæ suspenditur; eadem Extravagans habetur sub titulo Ne Sede vacante, inter communes; et circa eam solum occurrit notandum sub uno verbo in latiori

significatione sumpto duplicem censuram ferri; nam illa suspensio ab ingressu Ecclesiæ, ut sæpe dixi, interdictum potius est, quam suspensio, argum. Extravag. *Ambitiose,* de Rebus Eccles. non alienan. Illud præterea est in illo textu advertendum, verba illa : *Donec prædicta cum integritate restituerint*, etc., conjungenda esse non solum cum proxime præcedentibus verbis, sed etiam cum superioribus, quibus dicta suspensio fertur, nam omnia illa verba suspensa sunt usque ad perfectum sensum illius clausulæ, quæ unica tantum est. Atque ita illa suspensio non fertur ut perpetua, sed ut non auferenda, nisi sub illa conditione, *donec restitutio fiat*.

23. *Extravag. 1 de Elect.* — Quinta sumi potest ex Extrav 1 de Elect., inter communes, ubi Episcopi, Abbates vel Prælati religionum, qui ab Apostolica Sede confirmationem recipiunt aut ab ea promoventur, si absque litteris authenticis ejusdem Sedis administrationem suarum Ecclesiarum recipiant, ab administratione fructuum earumdem Ecclesiarum suspenduntur Quamvis enim ibi non utatur Pontifex verbo suspensionis, tamen re ipsa suspensionem imponit per effectus ejus, dum irritat omnia gesta in hujusmodi regimine per tales Prælatos, eosque proventibus privat. Atque ibidem subditur alia suspensio contra Capitula, vel conventus talium Ecclesiarum, qui hujusmodi Episcopos, vel superiores sine talibus litteris recipiunt; suspenduntur autem a beneficiis, donec ab eadem Sede Apostolica gratiam recipiant. Ubi obscurum manet, an singulæ personæ de Capitulo a suis beneficiis suspendantur, vel a communibus beneficiis, ut sic dicam, totum Capitulum. Sed de hac re supra egimus generalem doctrinam tradendo.

24. *In Episcopos concubinarios.* — Sexta sumi potest ex Concilio Tridentino, sess. 25, c. 14 de Reformat., ubi Episcopus si (quod absit) concubinarius sit, et a Synodo Provinciali admonitus, se non emendaverit, ipso facto suspenditur Ubi non requiritur trina admonitio, sed una tantum; tamen nisi ea præmittatur, quod raro fiet, quia raro talia Concilia celebrantur, non incurretur. Quando vero censendus sit Episcopus non emendari post admonitionem, ut statim hanc suspensionem incurrat, in similibus superius tactum est; nam cum teneatur statim et sine dilatione emendationem exhibere, nisi statim etiam et absque morali dilatione tollat occasionem delicti et scandali, si adsit, ipso facto illam suspensionem incurret. Quæ suspensio absolute fertur, et sine limitatione temporis, officii aut beneficii, et ideo ex se omnia complectitur.

25. Atque ex his fere explicatæ sunt suspensiones, quæ adversus Capitula Ecclesiarum jure latæ sunt, nam in præcedente quinta unam attigimus, et aliam supra in prima suspensione. Alia item sumi potest ex c. Quia sæpe, de Electione, in 6, quam supra declaravi sect. 3, casu 3.

SECTIO VI.

Quæ suspensiones sint ipso jure latæ, specialiter contra religiosos.

1 *Prima contra apostatas Ordinem sacrum recipientes, cap. ultim. de Apostatis.* —Prima sumitur ex cap. ultimo de Apostatis, fertur-que in religiosos apostatas, qui in apostasia perseverantes, Ordinem sacrum suscipiunt; nam ab illo suspenduntur Circa quam est notandum, hanc pœnam non fundari in aliqua priori censura quam incurrant apostatæ, sed præcise in ipso apostasiæ vitio, cui est annexa ex vi illius juris hæc inhabilitas seu quasi irregularitas ad Ordines, quamdiu illud durat; hoc enim significant illa verba textus, *aliquem sacrum Ordinem in apostasia recipiens.* Unde licet apostata ut sic non sit excommunicatus antiquo jure, hanc suspensionem incurrit suscipiens Ordinem, et modo si excommunicatus sit, vel propter dimissionem habitus, juxta cap. 2 Ne clerici vel monachi, in 6, vel propter ipsam apostasiam, juxta indulta religionum, duplicem suspensionem incurrit, si ita ordinetur, unam quia excommunicatus, aliam quia apostata ordinatur; nam hæ duæ pœnæ non sunt incompossibiles, ut una aliam excludat; nec una in aliam commutata est, sed unaquæque propter suam rationem absolute imposita. Unde, licet ab excommunicatione absolveretur, priusquam ad religionem rediret, et interim ordinaretur, aliam suspensionem vitaret, non vero præsentem.

2. *An incurratur suspensio hæc suscipiendo minores Ordines. — Prima opinio. — Vera sententia. — Cap. Placuit, dist.* 50, *cap. ult., dist.* 50. — Hoc supposito dubitari primo potest, an hæc suspensio incurratur suscipiendo tantum minores Ordines in apostasia. Communis enim opinio affirmat, ut refert et sequitur Panormitanus, dict. cap. ultim., et

significant Antonin., 3 part., tit. 27, cap. 4, Sylvester, verb. *Ordo,* 5, quæst. 6, quatenus de Ordine absolute loquuntur, et uterque citat extra eodem *Apostata,* nullum tamen invenio decretum ita incipiens sub titulo de Apostatis, vel de Sentent. excomm.; videntur ergo citare dict. cap. ultim. de Apostatis, et errorem esse typographorum. Eamdem opinionem tenet Maiol., lib. 2 de Irregul., c. 1, num. 15, qui alia jura refert. Addit vero Panormitan., suspensionem contractam per receptionem Ordinis sacri, esse Pontifici reservatam, aliam vero esse Episcopalem. Et fundari in hoc videtur, quod in dicto capite ultimo sola prior reservatur. Sed hinc certe melius inferret solam priorem incurri. Dico ergo hanc suspensionem non incurri propter solam receptionem minorum Ordinum. Probatur, quia vel ex vi dicti capitis ultimi, vel alterius; neutrum dici potest; ergo non incurritur, quia, ut sæpe dixi, suspensio non incurritur ipso facto, nisi sit in jure lata. Minor ergo quoad priorem partem probatur, quia ibi expresse dicitur, *aliquem sacrum Ordinem.* Et lex pœnalis non est extendenda, maxime ubi non est similitudo rationis; longe enim gravius est suscipere Ordinem sacrum in illo pravo statu, quam minorem. Confirmatur argumento insinuato contra Panormitanum, quia sola suspensio Ordinis sacri censetur reservata Pontifici ex vi illius textus, quia de illa sola ibi est mentio facta; ergo eadem ratione illa sola lata est ex vi illius textus, quia etiam quoad impositionem, tantum illius mentio facta est. Altera pars probatur, quia duo tantum alia jura citantur ad hanc rem. Primum est cap. Placuit, d. 50; sed ibi non de hoc agitur, sed de his, qui publicam pœnitentiam egerunt, qui dicuntur non admitti ad clerum, et de his dicitur in casu necessitatis admitti posse ad minores Ordines. Secundum est cap. ult., eadem dist., ubi de his apostatis dicitur : *Jubemus ad clericatus officium non admitti.* Quæ verba pœnam ferendam, non latam continent. Præterquam quod illud decretum est Concilii provincialis Arelat. II, c. 25, quod nec universaliter obligat, nec fortasse propriam irregularitatem inducere poterat. Ac denique ibi solum jubentur hi non ordinari; non dicitur autem, ut, si ordinati fuerint, suspensi maneant.

3. *Quid impediat suspensio hæc.* — Dubium secundum est, quid impediat suspensio hæc. Primum certum est, impedire usum Ordinis sic suscepti, ita enim dicitur in textu. Unde secundo est certum, non impedire usum alterius Ordinis prius rite suscepti, quia in textu additur illa determinatio. Tertio constat impedire ascensum ad superiores, licet aliqui Canonistæ contradicant; sed hæc est communior sententia Panormitani et aliorum, et satis constat ex generali doctrina superius data.

4. *Religiosus transiens indebite ad aliam religionem, an incurrat. — Opinio negans. — Sententia affirmans.* — Tertio dubitari solet, an religiosus transiens indebite ad aliam religionem hanc suspensionem incurrat. Dico indebite, nam si transeat ex facultate vel dispensatione sufficiente, nulla est quæstio, cum ille nullo modo dici possit apostata. Imo licet transeat indebite quoad modum, ut, v gr., quia transivit ad arctiorem sine licentia petita, si tamen jam professus est alibi et professio valuit, certum est non incurrere hoc impedimentum, quia nullo modo est apostata. Et ita declaratur in cap. Ex parte, de Temp. ordin. Dubium ergo est, quando transitus est iniquus et occultus, ita ut semper quis teneatur ad suam religionem redire. Quidam ergo asserunt etiam tunc non incurrere hanc suspensionem, licet in eo statu ordinetur; significat Glossa in dicto cap. ultim., quia indistincte respondet. Et Panormitanus etiam exponit de transeunte in casu non concesso. Idem Maiol., dicto num. 15. Et videtur sententia communis, quia communiter hic non censetur apostata, quia non deficit a religione, ut sic. Et licet aliqui Canonistæ vocent illum apostatam, dicunt saltem, non esse illam propriissimam apostasiam; lex autem pœnalis restringenda est ad significationem maxime propriam et rigorosam. Sed hæc quæstio pendet ex alia, an sit vere apostata transfuga ab una religione ad aliam, in qua juxta institutionem et indulta Apostolica non potest valide profiteri, et consequenter nec permanere, quam in opere de religione, quod præ manibus habemus, ex professo tractamus, cum aliis multis de apostasia a religione, ex quibus intelligentia hujus suspensionis pendet. Nunc breviter assero illum esse vere apostatam et incurrere in pœnam hujus legis. Quod tenet Glossa, dicto cap. Ex parte, verb. *Libere*, de Tempor. ordin., et ibi Abbas, et alii. Ratio mea est, quia relinquens statum suum religiosum, et alium valide non assumens, absolute dimittit religiosum statum, et ideo est verus apostata, et ita appellatur simpliciter a Pontificibus, et ut talis punitur, ut latius dicto loco.

5. *Dubium.* — *Ratio dubii.* — *Conclusio.* — *Ratio dubitandi enodatur* — Quartum dubium est, an, si religiosus, qui prius apostata fuit, post reconciliationem, absolutionem et reditum ad suam religionem, ordinetur sine dispensatione, maneat suspensus. Et ratio dubitandi sumitur ex illis verbis textus : *Quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati et receperit pœnitentiam,* etc. Ubi expresse videtur hoc definiri. Et potest ita explicari, quia per illud crimen contrahitur quoddam genus irregularitatis seu inhabilitatis ad Ordines suscipiendos; ergo licet peccatum sit ablatum vel alia censura, donec in illa irregularitate vel inhabilitate dispensatum sit, non potest quispiam Ordines assumere, et si assumat, manebit suspensus. Nihilominus dicendum est in eo casu non incurri suspensionem hanc, sed eo ipso quod aliquis est ab apostasia liber et ab aliis censuris, posse ordinari absque nova dispensatione, et recipere non solum Ordinem, sed etiam Ordinis executionem. Ita notavit additio ad Abbatem in dict. cap., ex Innocentio et aliis Doctoribus ibi. Et colligi potest ex illo verbo text. : *In apostasia sacrum Ordinem recipiens;* nam qui apostasiam commisit, si jam ab illa recessit, non potest dici, in illa Ordines recipere. Ratio autem dubitandi in contrarium procedit ex mala intelligentia textus. Non enim est sensus, quod qui fuit apostata, quantumvis fuerit reconciliatus Abbati vel pœnitentiam egerit, maneat suspensus recipiendo Ordines, sed sensus est, quod qui receperit Ordines in apostasia manens et antequam de illa pœnitentiam egerit, Ordines susceperit maneat suspensus, et ab ea suspensione non liberetur, etiamsi postea reconcilietur vel pœnitentiam agat apostasiæ, nisi etiam dispensationem a suspensione obtinuerit. Et hoc modo et non alio imposita est illa prohibitio.

Secunda, circa professionem religiosorum.

6. *Cap. Non solum, de Regularibus, in* 6. — *Cap. Constitutionem, eodem.* — *Quod subjectum suspensionis hujus.* — *Conclusio.* — Secunda suspensio habetur in cap. Non solum, et cap. Constitutionem, de Regularibus, in 6, ubi in priori religiosi ordinum Prædicatorum et Minorum suspenduntur a receptione quorumlibet ad professionem suæ religionis, si aliquem ante completum probationis annum ad professionem recipiant. In alio vero Capitulo extenditur pœna ad omnes ordines mendicantes. Circa quam suspensionem solum video dubitari posse, an feratur in Capitulum, vel etiam in singulas personas. Et ratio dubii esse potest, quia potestas recipiendi ad professionem ordinarie in religionibus residet apud Capitulum; nam, licet professio fiat in manibus solius Prælati, tamen potestas recipiendi est in toto Capitulo; hæc autem suspensio proxime fertur in eum, qui hanc habet potestatem; ergo immediate fertur in ipsum Capitulum. Diximus autem supra, propter suspensionem Capituli non suspendi singulas personas nisi in quantum sunt membra ipsius Capituli. Atque ita fiet, ut licet Capitulum unius domus sit hac ratione suspensus, particulares personæ, si ad alias domos inhabitandas transferantur, illic possent suffragium habere in Capitulo ad hujusmodi actum, quia non sunt suspensi nisi ut partes alterius Capituli, quod jam esse desierunt. Nihilominus probabilius credo, et Prælatum præcipue, et singulas personas, quæ in tali receptione suffragium habuere, manere suspensas, quia verba Pontificis non ad Capitulum tantum, sed ad singulas personas diriguntur, ut patet ex illis verbis : *Vosque a receptione,* etc. Et signum etiam est, quia eisdem, quibus hanc suspensionem imponit, prius in virtute obedientiæ, et sub pœna excommunicationis mandaverat, ne id facerent; at vero pœna excommunicationis non habet locum erga Capitulum ; ergo signum est totum sermonem immediate dirigi ad singulas personas; ad Capitulum autem quatenus ex illis constat.

7. *An ordo Minimorum et Societatis Jesu hac constitutione comprehendantur* — Hic etiam dubitari posset, an hæc constitutio et suspensio locum habeat in ordine Minimorum et in Societate Jesu, quæ inter ordines mendicantium non erant, quando illa constitutio lata est; illa autem constitutio solum videtur comprehendere ordines mendicantium, qui tunc erant instituti. Respondeo hoc non obstare, quominus illa constitutio ad prædictas religiones se extendat; nam lex, quæ perpetua est, non tantum obligat eos, qui nati erant eo tempore quo ipsa fertur, sed etiam eos, qui nascuntur toto tempore quo ipsa durat. Est autem hæc lex perpetua, et ideo ex hac parte obligare potest quamcumque religionem mendicantem postea institutam aut approbatam. Aliunde vero ex defectu materiæ non habet locum hæc constitutio in Societate, moraliter loquendo, quia in ea nullus

ad professionem suscipitur, imo neque ad simplicia vota ejusdem religionis, etiam post unum tantum annum probationis, nedum ante illum completum. Nihilominus tamen, si Generalis, apud quem est hæc potestas, aliquem ad professionem admittere tentaret ante expletum unum probationis annum, hanc (ut opinor) suspensionem incurreret, quia jus proprium illius religionis, licet plus temporis exigat, et in hoc aliquid addat juri communi, tamen quantum ad necessitatem unius anni, non tollit, sed supponit jus commune; et ideo qui illud violat, etiam incurret pœnam jure latam. Quod secus esset, si post completum annum, ante completum biennium ad professionem aliquis admitteretur; nam licet demus Prælatum male agere, non tamen incurret hanc suspensionem, quia non violat jus commune, sed proprium; hæc autem pœna solum est lata in eos, qui jus commune violant. Neque propter similitudinem, vel proportionem extendenda est, quia, ut sæpe dixi, in pœnalibus legibus hoc locum non habet. Et eadem ratione existimo non posse hanc suspensionem extendi ad superiorem, qui in eadem religione novitium admitteret ad simplicia vota ejusdem religionis ante expletum biennium. An vero idem dicendum sit, si eadem vota admittantur ante unum annum probationis, majoris est considerationis, quam remittimus in dictum opus de Religione, ubi de hoc ex professo disserimus.

Tertia et quarta, circa usum temporalium bonorum.

8. Tertia suspensio contra religiosos fertur in Clementina 1 de Rebus Eccles. non alien. Ubi religiosus præsidens alicui monasterio, prioratui, Ecclesiæ, seu administrationi cuivis, concedens alicui ad vitam, vel ad certum tempus jura, redditus, aut possessiones ejusdem religionis sine sufficienti necessitate, aut utilitate, et consensu superioris, ab officio ipso facto suspenditur, absque ulla alia determinatione temporis, vel officii. Ubi circa causam hujus suspensionis solum est advertendum non extendi ad locationem seu venditionem fructuum, quæ ad breve tempus fit, ut in eodem textu explicatur; sed intelligi de alienatione ad vitam, vel ad tempus diuturnum, quale esset ultra triennium, secundum jura, et communem interpretationem. Circa pœnam vero ipsam dubitari posset, an illa particula, *Ab officio,* limitanda sit ad officium, de quo ibi est sermo. Sed certe nulla est ratio vel conjectura sufficiens ad eam interpretationem adhibendam; et ideo verba ut sonant censeo simpliciter esse intelligenda. Sed de hoc etiam plura in citato opere de Religione.

9. *Clement. 1 de Decimis.* — Quarta suspensio sumitur ex Clementina 1 de Decimis, ubi religiosi, qui sibi appropriant, vel inique usurpant decimas ad se non pertinentes, vel in hoc defraudantes Ecclesias aliquo ex modis, qui ibi narrantur, si intra duos menses non satisfecerint, ab officii, et beneficii administratione suspenduntur, donec restituant. Quod si officia aut beneficia non habeant, ipso facto excommunicantur, ita ut absolvi non possint, donec satisfaciant. Ubi circa verbum *præsumpserint,* ponderandum est quod sæpe dixi, an scilicet si hujusmodi actio fiat ex aliqua ignorantia, quia religiosi putant se habere privilegium, vel excusari antiqua consuetudine, nam tunc cessat præsumptio, etiamsi ignorantia admodum probabilis non sit. Similiter ponderanda sunt verba, *appropriare, usurpare, retinere, prohibere,* etc.; nam propter horum verborum proprietatem non satis erit quocumque modo non solvere, nisi vel *prohibitio, vel appropriatio,* interveniat, ita ut vel dicant, non esse debita, et sub ea ratione ea retineant, vel etiamsi sint debita, ea nihilominus solvi prohibeant. Rursus expendendum est illud verbum, *Religiosi quicumque;* comprehendit enim non solum viros, sed etiam fœminas, ut sæpe in superioribus dictum est in similibus. Et quoad hanc partem videntur includi etiam religiosi Militares, quia concensio hæc quoad hanc partem favorabilis est Ecclesiis, et ideo extendenda quantum proprietas verbi patitur; suppono autem illos esse vere religiosos. Est autem illud verbum formaliter intelligendum de religiosis in suo statu viventibus; nam, si transacti sint ad Ecclesiam secularem, ut ejus bona et fructus dispensent, ibi non comprehenduntur sub hac censura, ut recte docent Sylvester, excomm. 9, casu 36, et Navarr., cap. 27, num. 138, contra Summam Rosellam, verb. *Excommun.,* casu 39. Tandem advertendum est hanc pœnam non simpliciter ferri, sed sub hac conditione: *Nisi intra mensem per requisitionem eorum, quorum intererit, factam, non satisfecerint;* quæ requisitio in præsenti una sufficit, quia non est monitio canonica.

Quinta, circa religiosum habitum.

10. *Clement.* 1 *de Statu monach.* — Quinta suspensio sumitur ex Clement. 1, § Si quis autem, de Statu monach., ubi religiosus non utens habitu et vestitu ad formam ibi præscriptam, si Abbas vel Prior non habens Abbatem fuerit, a beneficiorum collatione per annum suspenditur; si inferior aliquam administrationem habens, eadem per annum privatur; si vero nullam habet, inhabilis fit ad illam, vel beneficium intra annum recipiendum. Quæ suspensio ibidem extenditur ad similem religiosum, qui venationi aut aucupationi clamorosæ, vel alias cum canibus, aut avibus ex proposito interfuerit. Circa quam pœnam primum adverto non de omnibus religiosis aut monachis ibi sermonem esse, sed solum de Monachis nigris (ut ibi dicitur), id est, ordinis S. Benedicti. Ideoque extendenda non est ad alios religiosos, ut Gloss. ibidem advertit. Notanda enim sunt singula verba, quæ ibi ponuntur in explicanda causa hujus suspensionis; nam in priori parte dicitur, *Si præsumpserit portare,* etc., juxta quæ verba requiritur, ut aliquis cum sufficienti advertentia et per modum ordinarii habitus, illo utatur sibi prohibito. Similiter in altera parte dicitur, *Ex proposito interfuerit.* Unde intelligitur, si casu contingat aliquem in hujusmodi venatione aliquantulum interesse, posse ab hac censura excusari.

Sexta in Prælatos non restituentes bona.

11 *Clement.* 1 *de Privilegiis.* — *Causæ hujus suspensionis.* — Sexta suspensio fertur in Clement. 1, § Quibus, de Privilegiis, in qua fertur sententia suspensionis absolute et simpliciter in Prælatos religionum, qui de his, quæ occasione quorumdam excessuum suorum religiosorum ibi prohibitorum ad eos quoquo modo pervenerint, Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis læsis, seu damnificatis intra mensem postquam requisiti fuerint, non satisfecerint. Itaque ad incurrendam hanc suspensionem multa concurrere debent ex parte causæ, propter quam incurritur Primum, quod isti Prælati aliquid acceperint; quod intelligo, sive pro monasterio religionis, sive etiam pro personis privatis acceperint; nam textus simpliciter et generatim loquitur Secundum, ut id quod accipitur, illis detur occasione excessuum ibi prohibitorum suis religiosis, quales sunt, ne, cum intersunt condendis testamentis, a restitutionibus faciendis, aut legatis matricibus Ecclesiis relinquendis, testatores retrahant. Item ne legata aut debita, vel male ablata incerta sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel conventibus in aliorum præjudicium fieri, aut erogari procurent, etc., et alia quæ ibi numerantur. Tertium est, ut hujusmodi Prælati ad quos hæc bona sic usurpata pervenerunt, super ea requirantur ab his personis in quorum præjudicium usurpata sunt. Quartum, ut post hanc requisitionem per mensem sint in mora satisfaciendi, quo tempore elapso suspensionem incurrunt usque ad satisfactionem debitam. Quæ suspensio, cum simpliciter feratur, ab omni officio et administratione suspendit, juxta superius dicta. Ex quibus constat hanc suspensionem non ferri contra omnes singulares religiosos, qui illos excessus committunt, et in principio illius Clementinæ numerantur, ut Sylvest., et Angel., verb. *Suspensio,* falso docent; nam hi omnes ea causa ibi excommunicantur; suspensio autem solum fertur in Prælatos, qui modo explicato delinquunt.

Septima in confessores.

12. *Clement. Cupientes, de Pœnis.* — *Nota.* — *Causa hujus censuræ.* — Septima suspensio sumitur ex Clement. *Cupientes,* de Pœnis, ubi omnibus religiosis, qui confessiones audiunt, vel populo concionantur, præcipitur, ut, si a rectoribus Ecclesiarum, vel eorum vicariis requirantur, populum admoneant inter concionandum certis diebus ibi designatis, ut decimas solvant, et pœnitentium conscientias super hoc onerent; quod si concionatores religiosi sic requisiti scienter omiserint hoc populo suadere, contra eos non fertur suspensio, ut quidam putant, sed solum præcipitur eorum Prælatis, ut eos puniant, et statuta pœnalia contra eos faciant. Sed qui in audiendis confessionibus *scienter postposuerint confitentibus' conscientiam facere de solvendis hujusmodi decimis, ab officio prædicationis ipso facto* suspenduntur, *donec confitentibus eisdem conscientiam circa eamdem rem fecerint, si commode potuerint.* In quo textu genus quidem seu modus suspensionis satis clarus est. Est autem animadversione dignum, quod cum delictum hoc sit ex negligentia in confessione, suspensio non sit a munere audiendi confessiones, sed concionandi, ut intelligamus non semper necessa-

rium esse, aliquem in eadem materia puniri, in qua deliquit, sed pendere hoc ex voluntate legislatoris. Et fortasse occasio hic fuit, ut possent hi in eodem confessionis officio supplere quod negligenter omiserant; hoc enim onus eis imponitur, quod implere non possent, si ab officio audiendi confessiones suspenderentur Rursus circa causam hujus suspensionis multæ circumstantiæ observandæ sunt. Prima quod hujusmodi religiosi sint requisiti a rectoribus Ecclesiarum. Secunda, ut *scienter* hoc facere omittant; nam si ex aliqua inadvertentia id relinquant, non sufficiet. Tertia, quod circa confitentes hanc diligentiam omittant. Quod potest probabiliter exponi formaliter de confitentibus, ut confitentes sunt, id est, quatenus in confessione ipsa aliquam notitiam hujus obligationis, vel occasionem hujus admonitionis præbent, nam si pœnitens nullam mentionem hujus rei faciat, non videtur obligari confessor, ut de illa re pœnitentem admoneat. Sed quia Pontifex simpliciter, et absolute loqui videtur, addendum censeo, præter illum casum, obligari confessorem ad hoc, quoties ab Ecclesiæ rectore requiritur, nisi alias ei certo constaret hunc pœnitentem particularem nulla obligatione teneri.

13. *Pœna in violantem suspensionem hanc.* — Additur vero ulterius in prædicto textu pœna excommunicationis ipso facto incurrenda in prædictum religiosum sic suspensum, qui non obstanté dicta suspensione concionari audet, prædicta negligentia non prius purgata; quo satis significatur tamdiu durare suspensionem illam, et non amplius. Ac denique additur limitatio quædam ex parte personarum, scilicet, ut pœna vel constitutio non extendatur ad religiosos monasteriorum, vel rectores Ecclesiarum decimas percipientium; eos enim tanquam in re propria delinquentes noluit Pontifex punire.

Aliæ suspensiones religiosorum.

14. Ultimo loco addi hic possunt suspensiones nonnullæ, quæ sunt communes religiosis cum aliis clericis, ut est illa quæ circa honestatem habitus fertur in Clement. 2 de Vita et honest. cleric., et quæ circa matrimonii benedictionem, et contractum, sine facultate administratum, fertur in Concil. Trid., sess. 24, cap. 1 de Reform. matrim., quæ in superioribus declaratæ sunt. Item huc spectat suspensio Capituli religiosorum, quod pro receptione alicujus aliquid ex pactione recipit, juxta Extravag. 1 de Simonia, inter communes. Ubi illa suspensio Papæ reservatur. Sed textum illum supra exposuimus agentes de excommunicatione, quæ ibi principalius fertur pro his actionibus quæ ad singulas personas pertinent, et de illo genere culpæ, quia longiorem difficultatem postulat, in dicto opere de religione latius dicemus. Et ideo de suspensione hæc dixisse sufficiat.

DISPUTATIO XXXII.

DE INTERDICTO IN COMMUNI QUOAD ESSENTIAM, ET SPECIES EJUS.

De hac censura eadem methodo et ordine, quo de aliis disputabimus. Prius enim de natura et specifica ratione interdicti, postea de singulis interdictis ipso jure latis dicemus. In priori vero parte prius essentialem rationem interdicti, et varios modos seu species ejus, deinde effectus, postea causas, ac tandem ejus absolutionem, seu relaxationem declarabimus. Et quia cessatio a divinis interdicto annexa est, ideo brevem etiam de illa tractatum in fine adjungemus. Disputant autem de hac materia ex Scholasticis pauci, magnaque cum brevitate in 4, dist. 18, et 21; latius Summistæ, præsertim Angelus, Sylvester, et Antoninus, 3 part., tit. 26; et Jurisperiti, præsertim Navarrus, et Covarruvias, quos sæpe in sequentibus referemus, et in tomo 14 tractatuum Juristarum habentur nonnulli de hac materia. In hac ergo disputatione solum definitionem et divisionem interdicti trademus.

SECTIO I.

Quid interdictum sit, et quomodo ab aliis censuris differat.

1. *Ratio dubitandi.* — Difficultas hujus dubitationis consistit in explicanda propria differentia interdicti ab aliis duabus censuris. Supponimus enim ex dictis in principio hujus operis, interdictum esse censuram quamdam, et consequenter per genus illud differre ab omnibus aliis pœnis, impedimentis, seu inhabilitatibus Ecclesiasticis, quæ censuræ non sunt. Tamen ab excommunicatione, et suspensione non videtur posse differre, quia cum illis convenit in ratione privationis Ecclesiasticorum bonorum, vel quæ illis annexa sunt; nullum autem videtur posse excogitari

Ecclesiasticum bonum, quo non privent excommunicatio, vel suspensio; ergo non apparet, quomodo possit esse censura ab his distincta; sed ad summum differt ab illis vel tanquam pars a toto, vel sicut excommunicatio minor a majore, vel alio modo simili. In contrarium vero est, quia supra ostendimus ex jure tres esse species censuræ, quarum una est interdictum.

2. *Ratio nominis.* — Ut nominis ambiguitas tollatur, suppono verbum interdicendi aliquando generaliter sumi pro quacumque prohibitione a superiore facta; quomodo sunt apud Juristas tituli *de Interdictis,* in *Codice* et *Institut.* Ubi in secundo dicitur non solum dari interdicta prohibitoria, sed etiam restitutoria, et exhibitoria, quia licet interdicere quadam ratione significet idem quod prohibere, tamen ratione alia etiam significare potest dicere jus inter aliquos, et ideo *obtinuit usus* (dicitur ibi) *ut decretum inter duos dictum, interdictum dicatur.* In qua significatione utitur hac voce Pontifex in c. Pastoralis, de Causa possess. et prop., ubi Glossa ait : *Interdictum olim erat quædam formata et solemnis conceptio verborum, quibus prætor aliquid fieri jubebat, vel prohibebat.* Sed omissa hac significatione juris civilis propria, quamvis a Cicerone etiam et Latinis interdum usurpata, frequentior est illa, qua *interdictum* prohibitionem significat; et sic etiam jure civili, *interdictum,* significat pœnam, qua aliquis vel patria, vel aliorum bonorum usu privatur; quomodo etiam est titulus ff. *de Interdictis, et relegatis.* Et aliquando in jure canonico, ut in superioribus sæpe notavimus, vox interdicendi in hac significatione sumitur, et effectibus cujuslibet censuræ accommodatur; sicut e converso verbum suspendendi aliquando huic censuræ interdicti adaptatur Jam vero usu Ecclesiæ nomen interdicti accommodatum est ad significandam quamdam specialem Ecclesiasticam pœnam privativam quorumdam bonorum Ecclesiasticorum, quæ per modum censuræ imponitur.

3. *Variæ definitiones.* — Interdictum ergo in hac acceptione sumptum ita solet definiri : *Est censura Ecclesiastica, qua homo a perceptione quorumdam sacramentorum, et a divinis officiis, et ab Ecclesiastica sepultura separatur* Ita Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, ex cap. Non est vobis, de Sponsal., et cap. Quod in te, de Pœnitentiis et remiss. Ex quibus colliguntur quidem effectus interdicti, qui in prædicta definitione insinuantur, non tamen ipsa definitio. Quæ, si recte attendatur, tota convenit excommunicationi, quamvis non sit illi adæquata ; et ideo ex vi illius definitionis non vitatur, quod in principio objiciebamus, interdictum esse quamdam minus gravem excommunicationem, veluti mediam inter majorem et minorem supra declaratas. Accedit, quod illa definitio non videtur dari de interdicto in communi, quod a personali et locali abstrahit. Et ideo alii præscindunt hominem a tali definitione, et indefinite vel passive aiunt, interdictum esse censuram Ecclesiasticam, qua prohibentur divina officia, etc., ut Navarrus, cap. 27, num. 164, qui in reliquis particulis fere convenit cum prædicta definitione. Covarruvias vero in dict. cap. Alma, 2 part., § 1, num. 2, magis æquivoce usus est voce suspensionis, dicens, *Interdictum esse suspensionem a divinorum officiorum sacramentorumque activa et passiva celebratione respectu alicujus loci, aut personarum facta, Ecclesiasticam etiam prohibentem sepulturam.* Usus est enim nomine suspensionis pro nomine prohibitionis vel privationis, non sine æquivocatione, cum de differentia inter suspensionem et interdictum agamus. In reliquis vero particulis, non solum genus, sed etiam species interdicti complectitur. Alii differentiam interdicti constituunt in hoc, quod prohibitio ejus directe non fertur ad personas, sed ad locum, prohibens in illo usum vel ministerium talium rerum sacrarum; personas vero non prohibet nisi vel ratione loci, vel in ordine ad locum, ut cum alicui interdicitur ingressus Ecclesiæ, vel celebratio in Ecclesia. Sed quamvis in multis interdictis hoc verum sit, et in eis declaretur differentia ab aliis censuris, tamen non est generaliter verum ; datur enim aliquod interdictum personale, quo simpliciter persona interdicitur, non tantum in ordine ad hunc, vel illum locum, sed omnino.

4. *Propria definitio.* — *Ad rationem dubit.* — Videtur ergo propria ratio interdicti in hoc posita, quod sit : *Censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum divinarum, ut fidelibus communem, quatenus talis est.* In qua definitione abstrahimus a loco et a personis, quoniam etiam interdictum abstrahit, ut postea declarabimus. Abstrahimus etiam ab usu activo et passivo, quoniam interdictum in genere ab hoc etiam præscindit, et interdum utroque modo, interdum altero ferri potest. Addita est particula, *ut fidelibus*

communem, ad separandum interdictum a suspensione, quæ privat aliquo usu, non ut communi, sed ut proprio alicujus potestatis Ecclesiæ, seu ut ministerio ex officio, quod est materiale ad interdictum. Et ideo suspensio per se solum privat usu activo, interdictum indifferenter. Hinc etiam suspensio per se privat clericos; interdictum commune est de se. Dictum vero præterea est, *quatenus talis est*, ut separetur hæc censura ab excommunicatione; nam excommunicatio privat quidem usu talium rerum sacrarum, non tamen quatenus est usus rei sacræ, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus; interdictum vero formaliter privat usu talis rei sacræ per se ac independenter a communicatione cum aliis. Inter excommunicationem vero et interdictum intercedit alia, scilicet, quod excommunicatio privat non solum communicatione in divinis, sed etiam in humanis; interdictum vero solum privat usu sacrarum rerum. Dixi autem, *quarumdam rerum sacrarum*, quia interdictum non privat omnibus rebus sacris, sed illis, quæ in jure expressæ sunt, et modo etiam in jure declarato, quod aliqui in definitione ponunt, sed non oportet eam onerare. Quæ autem illæ sint, videbimus infra agentes de effectu interdicti. Ex quo pendet distinctior cognitio hujus censuræ, quia tota ratio ejus in ordine ad illum consistit. Ex quo etiam satis responsum est ad rationem dubitandi; concludit enim materialiter quidem habere has censuras plures effectus communes, non tamen sub eadem ratione, ac propterea in multis aliis differunt, quod satis est, ut sint diversæ pœnæ ac censuræ.

SECTIO II.

Quotuplex sit interdictum.

1. *Prima divisio interdicti in locale et personale. — Locus quomodo capax interdicti.* — Primo ac præcipue dividitur interdictum in locale et personale. Quæ divisio sumitur ex cap. Præsenti, cap. Si sententia, et cap. Si civitas, de Sentent. excom., in 6, et aliis quæ superiore sectione citavi, et quæ infra referemus agentes de singulis interdictis. Locale interdictum dicitur, quod directe fertur ad locum, quia in eo interdicuntur fieri divina officia secundum modum a canonibus præscriptum. Quod si inquiras, quomodo locus, qui res inanimata est, sit capax censuræ, quæ videtur esse propria pœna et prohibitio rationalis personæ. Dicendum est primum, etiam loca sacra, eo modo, quo sunt capacia cujusdam sanctificationis, esse etiam capacia cujusdam irregularitatis seu inhabilitatis, ut sacra in eis peragantur, quomodo contingit Ecclesiam pollui, ut alibi tractavimus; ad hunc ergo modum dici potest locus capax hujus censuræ. Secundo et magis ad rem dicitur, licet hoc interdictum dicatur locale, quia prohibitio ejus proxime versatur circa locum et intra illum, ut sic dicam, continetur, tamen illam prohibitionem ad homines dirigi, qui in eo loco prohibentur divina audire, facere aut recipere, quamvis non prohibeantur simpliciter seu extra talem locum. Atque ita hæc censura semper est pœna alicujus vel aliquorum hominum, proprie quidem illius, ob cujus culpam interdictum ponitur, late vero et quasi per communicationem etiam illorum, quibus talis locus interdicitur. Non ergo dicitur interdictum locale, quia non sit pœna et gravamen personarum, sed quia directe cadit in locum, et per illum in personas redundat.

2. Interdictum autem personale immediate dirigitur ad personam, eique interdicit certum quemdam usum divinarum rerum, differtque a præcedenti, quod non terminatur ad certum locum. Nam si persona interdicta est simpliciter, prohibita est, ne alicubi talibus divinis uti valeat, ut latius videbimus declarando effectus. Dico autem, *si sit simpliciter interdicta*, nam, si ei tantum sit interdictus Ecclesiæ ingressus, non ubique, sed tantum in Ecclesia est illi prohibita divinorum celebratio, argument. c. Is cui, de Sent. excom., in 6.

3. *Divisionis sufficientia.* — Atque hinc tandem constat divisionem illam sufficientem esse, quia præter personas vel loca nihil in jure interdici consuevit. Et ratio reddi potest, quia omnia sacra, quæ hac censura interdicuntur, sunt quorumdam sacramentorum usus et divinorum officiorum, ac sepulturæ sacræ participatio; hæc autem et in sacro loco, et in homine, vel ab homine, vel per hominem fieri debent, et ideo his duobus tantum modis, et non aliis interdicuntur. Quidam nihilominus huic divisioni addunt tertium membrum, scilicet, interdicti, quod simul locale et personale sit, ut videre licet in Sylvestro et Angelo, verb. *Interdictum*, et Navarr., cap. 27, num. 166. Verumtamen (sicut in simili dixi tractando de suspensione) superfluum est addere hæc membra, quæ

tantum sunt collectiones aliorum. Unde Navarrus fatetur, de hoc interdicto complexo, ut sic dicam, judicandum esse ex aliis duobus. Et ideo ad doctrinam tradendam illud membrum nihil deservit. Et ob eamdem causam non fuit necessarium hic addere interdictum, quod deambulatorium vocant, cujus fit mentio in cap. Non est vobis, de Spons., et in cap. Dilectis filiis, de Appellat., ferturque hoc modo *Interdicimus Petrum et quemcumque locum, ubi ille præsens fuerit,* vel quod in re idem est : *Ubicumque Petrus fuerit, ille locus interdictus sit.* Hoc enim interdictum locale est, vel certe plura localia successive, prout talis persona successive mutat loca. Et includit etiam personale, vel formaliter, ut in priori forma, vel virtute, ut in posteriori, sicut ex dicendis magis patebit. Sed dicet aliquis: officia sacra etiam requirunt tempus; cur ergo non datur etiam interdictum temporale, quo tempus per se primo interdicatur. Respondetur, tempus non directe interdici, sed personam, vel locum, pro tali, vel tali tempore; unde licet aliqua prohibeantur fieri in aliquo tempore propter specialem circumstantiam ejus, semper ad personas directe refertur prohibitio.

Secunda divisio interdicti localis in generale et speciale.

4. *Angeli divisio rejicitur* — Secundo potest utrumque ex his interdictis dividi in generale vel speciale, seu universale et singulare. Et primum quantum ad interdictum locale sumitur hæc divisio ex dicto cap. Præsenti, de Sentent. excom, in 6, ubi expresse solum fit mentio generalis interdicti; unde alterum membrum satis insinuatur Utrumque autem expresse ponitur et declaratur in c. Cum in partibus, de Verb. signif. Generale ergo interdictum appellatur, quod in aliquem locum quasi generalem, et plura partialia loca complectentem dirigitur. In quo potest esse latitudo, nam potest interdici regnum, et provincia, et diœcesis, et civitas, vel villa, aut castrum, ut dicitur in dicto cap. Cum in partibus, et ibi Glossa notat. Quamvis enim unum horum comparatione alterius dici possit particulare vel potius minus generale, tamen absolute omnia sunt generalia, quia servant eamdem proportionem respectu locorum, ad quæ feruntur ; nam omnia illa loca habent aliquam universalitatem seu collectionem et totam illam prohibet interdictum quod in tali loco generatim ponitur Unde necessaria non est distinctio Angeli, qui separat interdictum particulare, a generali et singulari, vocans particulare illud, quod est unius tantum civitatis vel oppidi, generale vero, quod est totius diœcesis vel provinciæ. Nam hæc distinctio non habet fundamentum in jure, et licet hæc differant secundum magis et minus, ut declaravimus, tamen utrumque est simpliciter generale, ut expresse constat ex dicto cap. Cum in partibus. Igitur speciale interdictum est, quo specialis locus, nimirum hæc vel illa Ecclesia interdicitur. Refertque multum ad jura et privilegia explicanda, intelligere, an interdictum locale, generale vel speciale sit, quia diversas causas requirunt, et diversos effectus interdum habent, ut postea videbimus.

5. *Quale sit interdictum unius parochiæ.— Prima sententia.* — Et ideo inquiri hic solet, an interdictum positum in tota parochia civitatis vel oppidi, in quo sunt plures parochiæ, dicendum sit generale vel particulare. Nam auctores dissentiunt. Covarruvias, dicto § 1, num. 9, dicit esse particulare, refertque Abbatem, Calderinum, Nicolaum Plovium, et alios. Et videtur probari ex dicto cap. Cum in partibus, ubi ad interdictum generale videtur requiri, ut saltem sit in toto oppido vel castro; non est autem hujusmodi, quod in una tantum parochia ponitur, ut per se notum est. In cap. vero Cum inter, de Consuetudine, quod etiam Covarruvias affert, solum habetur interdictum civitatis esse generale, non vero quod hoc sit necessarium ad generale interdictum. Similiter auctores, quos citat, nihil specialiter loquuntur de parochia, sed fere eodem modo loquuntur, quo c. Cum in partibus. Favet vero huic sententiæ Felin., in cap. Sane, 2, de Offic. deleg., num. 3, quatenus ait, propter pecuniarum debitum posse parochiam interdici, quod verum non esset, nisi illud interdictum esse particulare.

6. *Secunda sententia.* — Nihilominus contrariam sententiam tenet Navarr., cap. 27, num. 166, qui etiam citat in suam sententiam dictum cap. Cum in partibus; sed, ut dixi, ibi nulla est mentio de parochia, sed de castro aut villa, et similiter loquuntur Gloss. ibi, Abbas, et Doctores, et Sylvest., *Interdictum,* 1, quæst. 10; et Antonin., 3 part., tit. 26, c. 2; et Cald., tractatu de Interdicto, part. 1, num. 11 et sequent.; et Nicolaus Plovius, tractatu de Interdicto, in princip. Qui tamen in duobus favent huic sententiæ. Primo, quia

quoties loquuntur de particulari interdicto, exempla adhibent quando ponitur in determinata vel determinatis Ecclesiis. Secundo, quia dicunt interdictum esse generale, quoties omnino interdicitur aliquis locus, in quo possunt esse plures Ecclesiæ, licet actu non sint. Unde certum est, si interdicatur parvum oppidum, ubi tantum est una Ecclesia, interdictum esse generale. Ex quo sumitur argumentum, quia tale oppidum solum est una parochia, et latior esse solet una parochia unius civitatis, quam unum oppidum integrum, et una parochia, licet non habeat nisi unam Ecclesiam parochialem, potest habere plures Ecclesias simpliciter regulares vel seculares.

7. *Distinctione dubium deciditur.* — Hæc sententia absolute videtur probabilior, sed quia nomen parochiæ æquivocum est, et pro templo solo Ecclesiæ parochialis, vel pro toto ambitu parochiæ, priori modo sumpta parochia, si sola illa interdicatur, erit interdictum particulare, et si in hoc sensu loquutus est Covarruv., verum dixit. Et aliqui putant in eodem veram esse sententiam Felini supra relatam, et non in alia; sed de hoc dicam disputatione sequenti explicando Extravag. *Provide*, de Sentent. excommun., quæ non loquitur de generali vel particulari interdicto, sed sub alia verborum forma, et ex cujus intelligentia pendet illius quæstionis decisio. At vero interdictum totius parochiæ simpliciter est generale, quatenus comprehendit totum ambitum seu districtum parochiæ, quia tale interdictum habet objectum, ut sic dicam, collectivum, et illud respicit tanquam totum quoddam, quod generaliter prohibet; quod autem illud sit pars civitatis, est accidentarium ad rationem generalis interdicti.

8. Dixi autem esse hoc interdictum simpliciter generale, quia majus dubium esse potest, quando in aliquo privilegio vel canone, est sermo de interdicto generali terræ, nam ratione illius additi, *terræ*, videtur necessario requiri, ut sit generale in toto oppido, qualecumque illud sit; et de hoc videtur esse sermo in dict. cap. Cum in partibus, ubi agitur de sensu cujusdam privilegii, quo conceditur, ut, cum generale interdictum terræ fuerit, liceat hoc vel illud, etc., et exponitur, nomine *terræ* non solum regnum vel provinciam, sed etiam villam et castrum comprehendi. Ubi Glossa advertit, nomine *terræ* comprehendi tam magnam, quam parvam, dummodo tota intelligatur Unde licet in hac civitate interdicatur tota parochia sancti Joannis, non poterit illud dici interdictum generale hujus terræ, licet alioqui absolute et sine addito generale sit, quod quidem est notatione dignum, nam est hoc valde consentaneum dicto textui, et necessarium ad intelligenda varia rescripta.

9. *Interdictum generale esse potest licet una Ecclesia excipiatur* — Sed quid si interdicatur hæc civitas, excipiatur tamen una vel altera Ecclesia? eritne generale, an particulare interdictum? Gloss. cit., in dict. c. Cum in partibus, significat de ratione generalis interdicti esse, ut nullus particularis locus excipiatur. Et Sylvester, dict. quæst. 2, ait generale dici, quia totum aliquod sine exceptione comprehendit. Et Nicol. Plovius, n. 2 supra, ait, speciale interdictum esse, in quo aliquæ Ecclesiæ excipiuntur Mihi tamen videtur tale interdictum esse generale; idque colligo ex aliis auctoribus citatis, qui, licet expresse hoc non attingant, dicunt tamen ad interdictum particulare necessarium esse, ut particularis locus seu Ecclesia interdicatur, quod in illo interdicto non fit; non est ergo particulare; erit ergo generale. Præterea illud interdictum habet generale objectum, quod de se plura loca quasi collective complectitur; ergo ratione illius est generale, præsertim quia particularis exceptio et quasi privilegium non tollit absolutam generalitatem, nam simpliciter verum est dicere talem civitatem esse interdictam. Nec fortasse auctores citati censuerunt contrarium, sed solum voluerunt, ut interdictum ex se generaliter feratur in totum locum; quod vero illi adjungatur exceptio, est per accidens, nec mutat rationem ejus. Unde, cum aiunt speciale interdictum esse, in quo aliquæ Ecclesiæ excipiuntur, intelligi debet, non de exceptione ab interdicto, sed de exceptione a communi celebratione, quæ per ipsum interdictum fit; id est, quando particularis Ecclesia excipitur, ne in ea celebrentur divina, tunc interdictum est speciale.

10. *Interdictum omnium templorum quale sit.* — Tandem dubitari hic potest, quale sit interdictum, in quo nec universaliter totus locus aut tota civitas, nec solum una vel duæ Ecclesiæ, sed omnia templa interdicuntur. Soto supra sentit, si omnes Ecclesiæ interdicantur nulla excepta, esse interdictum generale. Et ratio esse potest, quia ad generalitatem interdicti non videtur spectandus locus quasi materialiter sumptus, sed in ordine ad

functiones sacras, quatenus publice in Ecclesia fiunt; ad has autem solum Ecclesiæ seu templa destinata sunt; ergo interdicere omnes Ecclesias alicujus loci, est simpliciter interdicere totum illum locum; erit ergo illud interdictum generale. Nihilominus contraria sententia est certa et communis, quam ex Archidiacono et Calderino refert Sylvest., dict. quæst. 3, et sequitur; idemque tenent Covarr., Navarr. et Anton. supra, et in speciali tractatu de Interdicto. Et ratio est, quia tunc non interdicitur civitas, aut castrum, vel aliquid simile, quod necessarium est ad generale interdictum locale, ut colligitur ex decretis citatis. Item tale interdictum non fertur directe ac per se in totum aliquem locum generalem, sed in plures particulares determinatos, et ideo est particulare, vel, ut ita dicam, virtute est plura particularia interdicta; sicut, quando excommunicantur plures homines, excommunicatio particularis est, vel sunt potius plures excommunicationes juxta numerum personarum. Nec refert, quod divina officia in Ecclesiis tantum fieri soleant, nam in necessitate fieri possunt extra illas, et absolute loquendo, possunt alia loca talis oppidi ad illud munus destinari, quæ ex vi illius censuræ interdicta non sunt, et hoc est satis, ut tale interdictum generale non sit.

Tertia divisio interdicti personalis in generale et speciale.

11. *Angelus impugnatur. — Discrimen et convenientia interdicti respectu excommunicationis.* — Tertia divisio similis præcedenti est de interdicto personali in generale et speciale; quam etiam trimembrem constituit Angelus, vocans generale illud, quod fertur contra communitatem aliquam, ut contra civitatem, oppidum, etc., in quo omnes alii conveniunt; particulare vero seu speciale vocat, quo interdicuntur plures personæ determinatæ; singulare autem appellat, quando vel unica tantum persona interdicitur, vel indeterminate quicumque aliquod certum opus fecerit; ita colligitur ex illo, verbo *Interdictum,* 1, num. 7 et 11 Verumtamen hic distinguendi modus nullum fundamentum habet; sed speciale interdictum est, quoties in singularem personam fertur, sive illa sit una, sive plures, et sive certa, sive incerta. Atque ita solum sunt necessaria duo membra, quæ differunt in objectis, nam generale interdictum respicit aliquod corpus politicum collectivum plurium personarum, et personas singulas solum ut sunt partes talis communitatis, juxta c. Si sententia, de Sent. excom., in 6. Particulare autem interdictum personale est, quod in determinatam, vel determinatas personas fertur; parum enim refert, quod in unam, vel plures feratur, dummodo ad singulas per se, et ad omnes, ut aiunt, per modum plurium tendat, sicut diximus de locali, quod in hoc eamdem proportionem servat, ut Panormitanus, et alii indicarunt in dict. cap. Cum in partibus, et Sylvester, ac reliqui Summistæ. Unde etiam in hoc partim differt, partim convenit hoc interdictum cum excommunicatione; differt quidem, quia excommunicatio non potest ferri in universitatem, et ita non datur excommunicatio generalis sicut interdictum; convenit autem in ratione particularis censuræ, ut sic dicam; nam, sicut excommunicatio potest ferri in unam, vel plures personas certas, vel incertas, et nihilominus semper est specialis seu singularis, una, vel plures, eodem modo se habet interdictum particulare.

12. *Collegii interdictum quale sit.* — Nonnulla vero supersunt dubia. Primum est, an, quando interdicitur collegium, quod est pars alicujus universitatis, seu populi, sit interdictum generale, vel particulare. Sylvest., *Interdictum,* primo, in fine, dicit esse particulare, ut si in hac civitate interdicatur Academia tota, quia non interdicitur, inquit, totum corpus civitatis, sed pars ejus. Contrarium tamen censeo verum, quod aperte sentit Navarrus, dict. num. 166. Et ratio est, quia tale interdictum non fertur in determinatam personam, unam, vel plures, sed in quoddam totum politicum, quod collectivo nomine optime significatur; est ergo generale ex vi objecti sui, cui est omnino accidentale, quod illud corpus sit pars alterius corporis politici. Et declaratur optime per comparationem ad excommunicationem, nam illud objectum tale est, ut excommunicatio non posset in illud ferri; cujus ratio non est alia, nisi quia non datur excommunicatio generalis; ergo, cum interdictum in idem corpus fertur, generale est.

13. *Quid interdicatur per generale interdictum personale. — Conclusio.* — Secundum dubium huic annexum est, quid interdicatur per generale interdictum, an singulæ personæ, vel totum corpus politicum ut sic; non quidem totum, quia effectus hujus censuræ

non habent locum in illud, quia recipere, vel conferre sacramenta, audire, vel cantare divina officia, sepeliri, aut sepelire, actiones et passiones sunt singularum personarum, non alicujus corporis mystici. Si autem singulæ personæ interdicuntur, nihil interest inter hoc interdictum generale, et illud personale, quod in plures personas fertur; sive enim comprehendantur nomine collectivo, ut, v. gr., nomine collegii, sive nomine communi distributo, ut omnes collegiales, sive nominibus propriis, ut Petri, vel Pauli, etc., in re idem est effectus, scilicet quod singulæ personæ interdictæ manent. Dicendum nihilominus est per interdictum generale manere interdictas singulas personas, quæ sunt partes illius communitatis, in quam fertur, et non alias, neque totum corpus aliquam in singulis partibus, ut tales sunt. Tota hæc assertio habetur satis expresse in dict. c. Si sententia, ejusque pars ultima sufficienter probatur ratione facta, quæ in prædicto etiam textu habetur Secunda etiam est facilis, quia sententia vel pœna non extenditur extra illum, in quem fertur; ergo cum tale interdictum fertur in aliquod corpus politicum, extra illud non extenditur; sed corpus illud non complectitur nisi illas personas, quæ sunt partes ejus; ergo præter illas nullam aliam interdicit. Ex quo recte infertur in prædicto textu, interdicto clero alicujus loci, non propterea interdici populum, neque e converso, quia populus non est pars cleri, ut per se patet, neque etiam clerus censetur pars populi, ut in illo textu supponitur.

14. *Interdicto populo, an clerus interdicatur — Resolutio.* — In quo posset quispiam hæsitare, quia nomen populus ita est collectivum, ut non minus clericos, quam laicos complectatur, nam ex omnibus consurgit, ut late disputat Decius, in c. 1 de Præben., ubi de hoc. Sicut etiam si interdicatur familia alicujus Principis, Cardinalis, vel Episcopi, quæ constet ex laicis et clericis, utrique interdicti manent, ut omnes docent, Sylvester, Tabiena, et alii, et videri potest Maiol., lib. 3 de Irregul., c. 20. Possunt ergo aliquando clerici et laici interdici ut partes unius corporis, et exemplum adductum, et ratio convincunt, quia potest corpus politicum ex omnibus illis componi. Unde miror, cur Sylvest., *Interdictum,* 2, num. 17, admittens exemplum illud de familia, addat, si interdicantur Doctores alicujus civitatis, non comprehendi clericos Doctores, citans Glossam in d. c. Si sententia, quæ nihil tale dicit, neque est probabile; maxime quia sub illa forma interdictum potius est particulare quam generale, nam illa forma distributiva potius est, quam collectiva; sub illa autem distributione æque comprehenduntur clerici et laici, quia nomen Doctoris commune est. Quod si reducatur ad formam collectivam, ut si universitas interdicatur, in qua et clerici, et laici sunt Doctores, manifestum est utrosque interdici. Respondeo igitur hoc non negari in d. c. Si sententia, sed dici nomine populi intelligi laicum populum; nam licet ex rigorosa vocis significatione illa vox comprehendat omnes homines hujus congregationis, cujuscumque ordinis sint, et in jure civili fortasse aliquando ita sumatur, ut patet ex § Constat, Instit. de Jure natur., tamen juxta usum Ecclesiæ, et canonici juris, populus simpliciter dictus solet a clero distingui, et pro laico accipi, quia habent quasi jura omnino diversa. Ac denique in illo capite explicatum est, in generali interdicto nomine populi ita esse accipiendum, nisi aliud in ipsa sententia declaretur.

15. *Ratio assertionis quoad primam partem. — Qui sub hoc nomine, populus, comprehendantur.* — Prima vero pars assertionis probatur in textu illis verbis, *Ne sententia effectu careat,* quod plane sequeretur, si tale interdictum singulas personas non ligaret, quia si non ligat personas extraneas, nec totum ipsum, ut sic, nihil aliud superest, quod ligare possit. Unde fit necessario debere ligare omnes, qui sunt partes illius communitatis, tum quia non est major ratio de una quam de alia; tum etiam quia interdictum generale est, et ita omnes complectitur, cum nullum excipiat; intelligo autem per se, et ex vi talis interdicti. Nam, si lator ejus velit aliquem excipere, non censeo repugnare, ut simili proportione de interdicto locali dixi. Et simili ratione potest aliquis excipi ob privilegium, si illud habeat; an vero possit habere aliquam aliam conditionem, quæ illum excuset, videbimus infra agentes de subjecto interdicti. Debent ergo singulæ personæ talis communitatis interdictæ, in se, ut ita dicam, sentire omnes effectus interdicti per propriam et quasi personalem prohibitionem sibi factam. Ideoque ad intelligendum quas personas liget hoc interdictum, attente consideranda sunt verba sententiæ, vel legis, qua interdictum fertur; et deinde spectandum est, an talis vel talis persona sit pars illius com-

munitatis, quæ tali nomine collectivo in lege vel sententia posito significatur; nam, si est pars, comprehenditur, non vero alias. Ut, v. gr., si absolute interdicatur hic populus, quamvis sint aliquæ personæ habitantes in suburbiis, etiam distantibus aliquantulum a civitate, tali interdicto comprehenduntur, quia revera sunt cives, et consequenter partes hujus populi; nec per se loquendo, excipiuntur nobiles, aut ignobiles, si vere sunt cives, quia de hoc non habent generale privilegium; secus vero erit, si habeant speciale, saltem ex consuetudine. At vero, si aliquis in hac civitate habitat ut hospes, etiamsi longo tempore habitet, non ligabitur per solum interdictum generale in populum latum, quia revera non est pars communitatis, quæ per se primo per interdictum ligatur. Qua ratione scholastici, verbi gratia, hic habitantes, etiamsi populus Conimbricensis interdicatur, non erunt interdicti, quæ est communis et certa sententia.

16. *Dubium de habente duo domicilia.* — Sed dubitari solet, quid dicendum sit, si quis habeat duo domicilia, unum in loco, ubi totus populus est generaliter interdictus, alius in loco non subjecto interdicto. Calder., tractatu de Interdicto, affirmat illum manere interdictum, fortasse quia interdictum est quædam prohibitio, quæ satis est ut uno titulo imponatur, ut obliget; sufficiens autem titulus est habere domicilium ibi; quod vero etiam alibi habeat, non potest excusare. Contrarium tamen tenet Sylvester, *Interdictum,* 2, num. 13, quia non est major ratio, cur sentiat onus unius communitatis, quam libertatem alterius, cum utriusque æque sit pars; et alioqui potius est in partem favorabilem inclinandum. Et propter hoc huic parti magis assentior. Limitandam tamen censerem, nisi actu habitet in populo interdicto; nam pro tunc est major ratio, cur sentiat onus illius populi, illique conformetur.

17. *Quæ personæ veniant nomine cleri, cum ille interdicitur.* — Aliud dubium est, an, cum clerus interdicitur, comprehendantur omnes Ecclesiasticæ personæ, id est, quæ gaudent privilegio clericali, ut sunt religiosi omnes etiam novitii, et conversi, etiam fœminæ. Ita tenet communis sententia, quam refert et sequitur Covarr., in c. Alma, p. 2, § 1, n. 8; oppositum tamen tenet Sylvest., *Interdictum,* 5, num. 17, quem Maiolus, et nonnulli alii sequuntur. Et fundamentum ejus est, quia in odiosis nomine cleri non veniunt religiosi, etiamsi in favorabilibus veniant. Potestque confirmari, quia si interdicantur religiosi, non veniunt clerici sæculares, etiamsi lato modo religiosi sint, ut notatur in Rubrica de Regul.; ergo similiter e contrario. Sed huic sententiæ videtur obstare d. c. Si sententia, ubi totam communitatem oppidi, vel civitatis in duas partes distinguit, populum scilicet, et clerum; ergo sub altera earum comprehenduntur religiosi; sed non sub populo, quia hoc minus favorabile est ipsis religiosis, alioqui interdicto populo intelligerentur religiosi interdicti, quod dici non potest, ut recte Sylvest. supra, num. 9; ergo quoad hoc comprehenduntur sub clero; nam sub neutra parte eos includere, videtur, et a ratione, et a dict. textu alienum. Confirmatur, nam cum in eo dicitur, interdicto populo non comprehendi clerum, sub clero comprehenduntur religiosi; ergo cum dicitur sub clero non interdici populum, non comprehendit religiosos sub populo, sed sub clero. Hæc controversia solum est de usu vocis, de qua non habemus in jure specialem declarationem, et ideo nihil potest constanter dici, quia vox utriusque significationis est capax. Et sine dubio sæpe sumitur pro solo clero sæculari, interdum pro toto Ecclesiastico cœtu; et ideo circumstantiæ sententiæ, et materia spectandæ sunt ad verum sensum intelligendum. Ubi autem res fuerit dubia, sequenda est regula, ut pœna mitiori modo exponatur.

18. *Respondetur ad rationem dubitandi initio factam.* — Sic igitur satis constat, quomodo interdictum personale generale singulas personas comprehendat. Ad rationem autem dubitandi in principio positam respondetur, multam quidem esse similitudinem inter interdictum personale generale, et particulare distributum circa easdem personas, quantum ad effectum, quem in eis infert, ut argumentum convincit, et ex dicendis infra de effectibus interdicti magis constabit. Nihilominus tamen dicendum est, illa interdicta esse diversa quoad rationes formales suas, nam, quando est generale, est una censura, quæ fertur in hoc totum; quando vero est particulare distributum, sunt plura interdicta personalia. Et ideo illud prius non comprehendit personas nisi ut partes hujus communitatis; aliud vero comprehendit singulas absolute, et independenter ab omni simili respectu. Ex qua differentia, licet speculativa videatur, oriuntur aliæ morales, quas postea ex professo tractabimus, videlicet,

quod per interdictum generale ligatur interdum persona, quæ est pars communitatis, sine culpa sua; per interdictum autem personale nemo ligatur sine personali culpa. Rursus interdictum generale auferri potest a persona, manens in toto, si illa persona desinat esse pars totius; interdictum autem personale non aufertur a persona, nisi relaxetur aliquo modo, ut infra latius.

Tertium dubium.

19. *An interdicto generali loco omnia particularia loca ejus interdicantur. — Interdictum loci generalis habet suum effectum in locis particularibus.* — Ex dictis in hoc dubio resolvendum est tertium, quod de generali interdicto locali tractari potest, scilicet, an interdicto aliquo generali loco quasi collective sumpto, interdicantur omnia loca particularia ejus, et quomodo id intelligendum sit. In quo in primis certum est, tale interdictum in locis particularibus habere suum effectum, quia actiones, quæ interdicuntur, non. exercentur in loco in genere seu confuse sumpto, sed in hoc vel illo loco determinato, sicut de personis dicebamus; est enim eadem ratio proportionalis. Quo fit, ut suo modo locum habeat in interdicto locali, etiam particulari, quia etiam per illud non interdicitur aliquis locus, qui a philosophis vocatur proprius, qualis erit, v gr., altare ad sacrificandum, chorus ad canendum officium; sed interdicitur aliquis locus communis (loquimur regulariter et moraliter), scilicet, Ecclesia, v gr., in qua solent esse varia loca propria, ut multa altaria, vel capellæ; necesse est ergo, ut illud etiam interdictum quoad effectum seu praxim, ad propria, seu particularia loca descendat, et in eis servetur

20. *Objectio. — Qui locus in jure particularis censeatur. — Quis locus dicatur communis.* — Dices : ergo destruitur divisio supra posita localis interdicti in generalem et particularem, quia utrumque versatur circa locum communem, in quo solum possunt differre secundum magis et minus, quomodo interdicta etiam generalia inter se differunt; et sic ad summum erit differentia respectiva, ita ut particulare dicatur, qui versatur circa locum minus communem. Respondetur, in hac re esse magis attendendam juris dispositionem, et usum, quam physicam diversitatem. In jure ergo ille locus censetur proprius, et particularis in ordine ad hunc effectum, qui non solet per partes interdici, sed vel totus, vel nihil, ut est particularis Ecclesia, vel templum, etiamsi alioqui respectu sacrorum, quæ in illo exerceri possunt, includat alia loca physice magis propria, quæ respectu alterius loci ita sunt partialia, ut moraliter nullam habeant rationem loci totalis. At vero communis locus quoad hunc effectum dicitur, qui de se plura complectitur, vel complecti potest loca totalia, quæ per se et particulariter interdici possunt, et solent, ut sunt diversa templa, vel oratoria, quæ in suo ordine sunt loca totalia; et ideo locus ille communis censetur quasi collectivum quid plura tota complectens. Et ita consistit optime superior divisio, et nihilominus doctrina hic tradita cum proportione ad utrumque membrum applicatur

21 *Interdicto communi loco interdicuntur partialia sub eo contenta. — Qua ratione dignoscantur loca particularia interdicta.* — Secundo dicendum est, interdicto aliquo communi loco, interdici omnia particularia, vel partialia loca sub illo comprehensa, et nullum aliud. Probatur ex proportione sæpe dicta ad interdictum personale, quia non est major ratio de uno loco particulari, quam de alio in eodem toto comprehensis; ergo si interdictum fertur in totum, et descendit ad particularia, necesse est, ut descendat ad omnia in toto contenta. Non vero ad alia, quia censura non excedit terminos sententiæ vel legis, ut sæpe dictum est. Difficultas vero est in explicando, quæ loca particularia, vel partialia intelligi debeant comprehensa, seu conjuncta totali loco in sententia interdicti nominato. Cui difficultati in genere duo tantum respondere possumus. Primum est consulendum esse jus, ut, si in eo casu aliquid disponit, juxta tale jus sententiam interpretemur; vel, si casus non sit omnino idem, consideretur, an sit similis, et eadem ratione intelligendus. Secundum est, ubi jus nihil disponit, verborum proprietatem esse observandam, et magis receptam et usitatam eorum significationem, quæ in hujusmodi rebus moralibus plurimum valet. Et ex his principiis generalibus definienda sunt particularia, ex quibus gratia exempli aliqua usitata proponemus, ut ex illis facile possint similia resolvi.

22. *An interdicta civitate intelligatur interdicta Cathedralis Ecclesia.* — Primum sit, quando interdicitur diœcesis tota, vel civitas ejus, in qua est Ecclesia Cathedralis, an intelligatur ipsa etiam Ecclesia Cathedralis in-

terdicta, nam de aliis nulla est dubitatio; de Cathedrali vero id negat Covarr supra, num. 4, citans Staphilæum, lib. de Litteris gratiæ et justitiæ, fol. 156, argumento textus in cap. Quamvis, de Præbendis, in 6, ubi dicitur nomine Ecclesiarum non comprehendi Cathedralem in casu odioso, nisi exprimatur Sed in primis non recte applicatur ille textus ad interdictum generale, in quo non omnes Ecclesiæ, sed totum corpus diœcesis vel civitatis interdicitur, et nemo probabiliter dicet in illo toto non includi caput. Addo nimium enervari tale interdictum, si dicatur excludi Cathedralis Ecclesia; quæ est ratio textus in cap. Si civitas, statim tractanda. Quare quoad hanc partem falsam censo hanc sententiam. At vero si interdictum esset speciale sub generali nomine, et distributione Ecclesiarum civitatis, vel diœcesis, esset utcumque probabilis illa opinio. Mihi tamen non videtur recte probari ex illo cap. Quamvis, sed potius per argumentum ab speciali oppositum colligi, nam ibi dicitur : *Quanquam sub nomine Ecclesiarum civitatis includatur alias Ecclesia Cathedralis.* Et postea dicitur, *propter ipsius honorem nolumus hoc casu includi,* scilicet in speciali casu illius textus, nimirum, ut cum alicui fit gratia, ut de aliquo beneficio provideatur in aliqua Ecclesiarum diœcesis, vel civitatis, tunc non comprehendatur Cathedralis; ergo extra illum casum, et si qui sunt alii expressi in jure, semper comprehenditur. Casus autem interdicti nullibi est exceptus quoad hoc in jure; ergo ex illo textu potius colligitur debere comprehendi Cathedralem Ecclesiam sub illa generalitate in sententia interdicti. Neque ex illa licet illationem facere ad omnem materiam odiosam, quia ibi non est propter materiam odiosam, sed quia Papa declarat se nolle ampliorem gratiam concedere, nam statim dicit in simili fere casu sub generali nomine Ecclesiarum Provinciæ comprehendi Cathedrales, etiam Metropolitanam, propter gratiæ amplitudinem. Quapropter etiam sub ea forma interdicti non censeo illam sententiam admittendam, quia non habet fundamentum, et alias pugnat cum verborum proprietate.

23. *An interdicta civitate loca extra muros interdicantur — Regula ad cognoscendum quando ædificia sint continentia.* — Secundum exemplum seu dubium est, quando interdicitur civitas, muris circumdata, an loca extra muros interdicta censeantur. Et resolutio est etiam illa interdicta manere, si sunt suburbia, vel ædificia, quæ continentia appellantur, quia, licet non sint tam vicina, ut suburbium faciant, non sunt multum distantia, sed ad eamdem civitatem pertinere censentur, ut sunt nonnullæ Ecclesiæ, quæ vulgo eremitoria appellantur, vel monasteria, vel suburbana prædia. Ita declaratum est in cap. Si civitas, ubi ponderandum est verbum illud, *Intelligi volumus;* nam ex vi verborum videbantur hæc non comprehendi nomine civitatis; tamen ne interdictum contemptui habeatur, et reddatur inefficax, voluit jus hæc omnia comprehendi. Quia, si cives possent in suburbio, vel proximis locis divina audire, non multum tali interdicto gravarentur, ex quo facile fieri poterat, ut illud contemnerent; et ideo illa interpretatio generalior a jure tradita est; nam, licet materia videatur odiosa respectu subditorum, tamen est favorabilis Ecclesiasticæ disciplinæ. Ex qua ratione sumenda est regula ad judicandum, quando ædificia censenda sint continentia, vel quibus terminis concludenda sit illa distantia, quam tale interdictum complectitur; nam, cum non sit per legem taxata, necessario debet arbitrari juxta prudens judicium, vel judicis, si declarare velit, ut Glossa et Doctores in dict. cap. dicunt, vel, si nolit, Doctorum et sapientum hominum, qui spectare debent, an in tali loco sic distante respectu talis populi procedat prædicta ratio, quod si ibi celebrentur divina, oriatur occasio contemnendi interdictum; tunc enim interpretabimur, talem locum esse interdictum, non vero alias. Unde non obstabit quod talis locus vel Ecclesia ad talem civitatem non pertineat, sed alterius dominii et jurisdictionis sit, imo nec quod sit alterius diœcesis, in qua judex, qui interdictum tulit, jurisdictionem non habet, ut recte notavit Covarr., dict. § 1, num. 8, circa fin., cum aliis, quos refert, et Sylvester, verb. *Interdictum,* 2, num. 5. Et ratio est, quia dispositio illius juris absoluta est, nihilque distinguit inter suburbia aut ædificia continentia ejusdem vel alterius dominii aut jurisdictionis; et ratio legis procedit in utrisque; ergo et dispositio illa hæc omnia complectitur.

24. *Objectio. — Responsio quorumdam improbatur. — A priori respondendi modus.* — Dices : quomodo potest Ecclesiasticus Judex interdicere locum sibi non subjectum? Respondent aliqui, talem locum tunc non esse interdictum ab homine, sed a jure; sicut

quando aliquis excommunicatur ab homine, alii cum illo communicare prohibentur, non ab homine, sed a jure. Sed melius dicitur, quoad hunc actum illum locum esse subjectum tali judici per connexionem ad alium principalem locum hoc jure declaratam; ut ita illud interdictum, quod unum est, ab homine sit, et non partim a jure, partim ab homine. Intelligendum autem hoc est seclusis privilegiis; nam, si talis locus specialiter sit exemptus quoad hunc effectum, jam tunc illo titulo, et non ratione distantiæ immunis erit; quod etiam de quacumque Ecclesia in civitate contenta dici potest. Quid autem dicendum sit, quando tale ædificium fit post latum interdictum; quid etiam si illo durante destruatur, dicemus postea agentes de causis, et de ablatione interdicti.

25. *Interdicto templo interdicuntur etiam capellæ, cæmeterium illi contigua.* — Atque ex hoc exemplo interdicti generalis infertur in eodem cap. Si civitas, proportionalis expositio interdicti particularis alicujus templi. De illo enim quæri posset, an eo ipso interdicantur capellæ, cæmiterium, etc. Et respondetur ibi affirmative, sub ea conditione, quod ea partialia loca contigua sint templo interdicto. Et ratio est, quia censentur unum corpus sacrum cum illo efficere. Ratio etiam prioris partis hic suo modo locum habet, quod interdictum posset aliquis facile contemni. At quando cæmiterium vel capella non est contigua, declaratur ibi non comprehendi, quia non efficit unum locum cum illo, qui determinate interdicitur Neque tunc altera ratio de vilipendio interdicti ad hanc partem accommodatur; quia quando interdictum est particulare, auctor ejus non vult, ut majorem vim habeat, quam ex prohibitione unius loci consequitur, ideoque, si locus sit distinctus, qualis est omnis ille, qui non est contiguus, quantumvis sit vicinus, non comprehenditur sub tali interdicto.

26. *Interdicta civitate a proprio Episcopo interdicitur etiam parochia alienæ jurisdictionis.* — His etiam annexum est alterum dubium, an per interdictum generale vel particulare loci, interdici possit Ecclesia exempta a jurisdictione ejus, qui interdictum tulit; ut, verbi gratia, in civitate Episcopali contingit esse parochiam immediate subjectam Prælato inferiori exempto, ut hic Conimbricæ, vel superiori et Metropolitano, ut Salmanticæ; cum ergo interdicitur illa civitas a suo Episcopo, dubitatum est, an illa etiam parochia interdicatur. Dicendum vero est, per interdictum generale sine dubio comprehendi, juxta superius tradita, nam si loca distantia, si continentia sint, comprehenduntur, etiamsi alterius jurisdictionis existant, multo magis loca in eadem civitate inclusā; ratio enim cap. Si civitas, fortius in illis procedit. Et propter eamdem rationem nulla Ecclesia religiosorum, quantumvis alias exempti sint, excipitur ab observantia interdicti generalis ab Ordinario positi in tota civitate, ut statuit Concilium Trident., sess. 25, cap. 12 de Regularibus, et cap. 22 extendit illud decretum cum aliis ad omnes religiones, quas ibi speciatim numerat. At vero e contrario per interdictum speciale non poterit illa Ecclesia interdici per talem Episcopum, sed solum per illum, cui subjecta est, quia alius non habet directam jurisdictionem in illam, neque etiam per consecutionem, aut aliam juris interpretationem, illam obtinet. Solum posset excogitari casus, in quo talis Ecclesia esset contigua alteri Ecclesiæ subjectæ tali Episcopo, nam tunc, licet non directe, indirecte et consequenter posset comprehendi talis Ecclesia per interdictum speciale positum in alia sibi conjuncta.

27. *Speciale interdictum unius templi non comprehendit illi contiguum pariete communi vel cæmeterio.* — *Interdictum speciale, si in partem accessoriam templo ferretur, non censeretur templum interdici.* — Sed in hoc dicendum est, si fingamus duas Ecclesias esse contiguas, vel medio cæmeterio, vel quia habent parietem communem, si una non sit capella alterius, sed omnino sint distinctæ, non comprehendi unam per speciale interdictum alterius. Ratio est, quia contiguitas non tollit distinctionem; tale autem interdictum solum fertur in unum determinatum locum. Idem colligitur ex dict. cap. Si civitas, ubi, ut aliquis locus per interdictum speciale interdicatur simul cum Ecclesia principaliter interdicta, duo requiruntur : unum est ut sit capella, vel cæmeterium ejus, id est, locus illi annexus; aliud est, ut sit illi contiguus; sicut ergo non sufficit prima conditio sine posteriori, ita neque e converso. Unde, si duæ Ecclesiæ vicinæ communicarent in cæmeterio, ita ut illud inter se dividerent in certo termino, interdicta una Ecclesia, solum esset interdicta una pars cæmeterii ad illam pertinentis, non vero alia pars, quæ ad illam non pertinet, quia non est cæmeterium ejus, etiamsi sit contiguum vel physice con-

tinuum cæmeterio suo. At vero quando una Ecclesia ita est alteri contigua, ut sit illi annexa, principali interdicta, etiam erit interdicta annexa, quia est veluti capella ejus, et ita in ea procedit dispositio cap. Si civitas. Et locum etiam habet illa regula juris, accessorium sequi principale. Non potest autem moraliter contingere, ut tales Ecclesiæ sint diversarum jurisdictionum; tamen si hoc fingeretur, etiam tunc procederet regula posita, propter rationem proportionalem datam de interdicto generali; nam in hoc etiam absoluta et sine exceptione est interpretatio capituli Si civitas; e contrario vero non videtur moraliter accidere, ut interdictum speciale directe feratur in Ecclesiam accessoriam alteri; quia talis Ecclesia comparatur ad aliam ut capella et pars; interdictum autem ferri non solet in partem. Si tamen fingamus ita ferri, revera non maneret ex vi illius interdicti alia principalis Ecclesia interdicta, quia non est illi annexa, sed e converso, et principale non sequitur accessorium. Item non est capella nec cæmiterium ejus. Denique comparatur ad illam, ut commune ad particulare, inter quæ non est conversio; sicut si poneremus unum altare vel capellam alicujus Ecclesiæ directe tantum interdici, non maneret propterea interdicta tota Ecclesia.

28. *Dubium.* — Atque hæc exempla videntur sufficere, ut ex eis intelligatur, quid comprehendat interdictum generale vel particulare. Doctores vero et Summistæ addunt alias quæstiones, quæ in sola vocis ambiguitate positæ sunt. Contingit enim propter delictum domini, terram ejus interdici; dubitant ergo, si ille habeat plures terras, titulis æqualibus dominii, vel inæqualibus, scilicet, unam titulo dominii, aliam pignoris, emphyteusis, etc., an omnes, vel quæ illarum interdictæ sint, ut videre licet in Sylvestro, *Interdictum,* 2, num. 3 et 4, et Antonino, 2 part., tit. 26, cap. 2, et Interpretibus juris Canonici in dict. cap. Si sententia, et Si civitas. Sed hic de re nulla est quæstio, sed solum de sententiæ incertitudine, orta ex communi termino, nec satis contracto ad individuam significationem. Et ideo primum omnium generales regulæ applicandæ sunt et servandæ; consideranda est enim proprietas vocis, et circumstantiæ tam materiæ quam personæ, et occasionis interdicti ferendi, etc. Et si pensatis omnibus adhuc manet indefinita et incerta locutio, sententia censuræ erit nulla, utpote ambigua et incerta; si vero ex verbis et circumstantiis constare potuerit sufficienter, de qua terra sit sermo, illa erit interdicta.

29. *Secunda regula.* — *Improbatur quorumdam opinio.* — Ad hoc autem judicium ferendum deservient nonnulla indicia circa proprietates locutionum, quæ vel ex dictis auctoribus sumuntur, vel excogitari possunt. Primum, quando locutio est in singulari sine signo distribuente, nunquam comprehendit plures terras non continuas, seu quæ unum corpus politicum non componunt, quod sub propria significatione talis vocis cadere possit. Ratio est clara, quia terminus in singulari numero multa in rigore non comprehendit, nisi copulative, si distribuatur, vel collective, si in ea significatione sumi possit. Propter quod dixi, *nisi terra sit continua,* quia tunc optime comprehenditur tota nomine singulari, significatione collectiva. Idemque est, quando, licet non sit continua, componit unum corpus politicum, ut unum Regnum, unam Provinciam, etc. Et ideo, quando neutrum horum intervenit, jura, quæ ferunt hanc censuram, si volunt plures terras comprehendere, in plurali loquuntur, ut patet ex Extrav. *Super gentes,* de Consuet., ubi etiam distributio additur, quæ mihi in rigore non videtur necessaria; nam si in plurali dicatur, *Interdicimus terras, civitates, aut oppida Petri,* licet habeat plura quam duo, omnia in rigore sermonis comprehendi videntur, quia illa pluralis locutio relata ad talem personam juxta moralem locutionem comprehendit omnia. Secundum, quando dicitur terra, vel civitas Petri, etc., in rigore sermonis significatur illa, cujus ipse est dominus, ut ex latina significatione constat. Unde, si plures terras æque possideat sub dominio suo, per se loquendo talis locutio ambigua est, ac propterea sententia nulla. Dico autem *per se,* quia si per antonomasiam soleat illa vox accipi pro principialiori, et quæ est veluti caput sui status, vel illa, in qua habet domicilium, vel diutius habitat, vel (juxta subjectam materiam) illa, in qua commisit delictum, pro quo fertur interdictum, tunc ex adjunctis, et communi usu vocis tolletur ambiguitas, et tunc constat terram subjici tali interdicto. Cavendum autem est hoc loco quod aliqui dicunt, quando interdicuntur terræ alicujus committentis delictum, comprehendi etiam terras illorum, qui cum illo in delicto communicarunt. Est enim hoc aperte

falsum, nisi in ipsa sententia fiat expresse extensio ad cooperatores delicti, et terras eorum. Quia pœna non est extendenda ultra terminos ejus, quando talis extensio in jure non est expressa; sed ex vi verborum sententia lata in aliquem delinquentem non extenditur ad coadjutorem vel cooperatorem, nisi exprimatur. Quod maxime verum est, quando censura fertur contra singularem personam, prout contingit in prædicto casu; nam, quando interdicuntur terræ alicujus, ille est, qui singulariter punitur; et præterea terræ aliorum cooperantium non sunt illius; ergo in rigore non comprehenduntur sub illa locutione, neque ex aliquo textu potest talis extensio colligi. Sylvester vero supra favet huic sententiæ, quatenus ait, interdicta terra alicujus, interdici terram, quæ illi favit in crimine. Sed hoc etiam censeo falsum, nisi etiam illa terra sit illius, nam aliud est esse adjutricem, aliud esse subditam, et verba illa significant in rigore hoc posterius, non illud prius; et non sunt extendenda extra propriam significationem.

30. *Tertia regula.* — Tertia regula est : quando aliquis possidet plures terras inæqualibus titulis, si locutio sit singularis, intelligetur de illa, qui propriissime est sua, id est, cujus est absolutus dominus, licet habeat alias in emphyteusim, vel usumfructum, etc. Si vero locutio sit pluralis, comprehenduntur omnes juxta vim verbi, quod adjungitur et modum possessionis talis terræ; ut si verba sint, *terræ aut regna Petri,* quia hæc absolute significant dominium, non comprehendent terras, quas possidet solum loco pignoris, aut quas tenet aut gubernat nomine alterius; comprehendent autem omnes, quarum habet qualecumque dominium, vel etiam usumfructum, ut quas possidet maritus eo quod sint uxoris, vel quas habet in emphyteusim, etc. Quia hæc omnia solent dici alicujus, in communi usu loquendi. At vero, si verba sententiæ dicerent, *omnes terras possessas, vel gubernatas a tali persona,* tunc comprehenderentur etiam aliæ, juxta verbi exigentiam. Addit vero Sylvester, si aliqua ex illis terris sit etiam alterius domini innocentis, ita ut pro indiviso uterque sit dominus, talem terram non comprehendi illo interdicto, *ne innocens,* inquit *puniatur,* arg. cap. ult., 1, quæst. 4, quod parum ad causam facit; neque illa ratio in materia interdicti est efficax, cum sæpe in hac censura contingat quosdam gravari propter aliorum crimen, ob aliquam conjunctionem cum illo. Propter quod dubito de veritate illius dicti, nam si talis persona illam tantum terram haberet, et judex illam interdiceret illo titulo, et sub illa forma verborum, *terram Petri interdicto subjicimus,* sententia non esset invalida, imo neque injusta, etiamsi essent alii domini illius terræ pro indiviso, quia licet alter sit innocens, non est inconveniens, ut gravetur interdicto, nec disciplina Ecclesiastica debet impediri propter consortium alterius in dominio; ergo similiter dicendum est in præsenti, quamvis non sola illa terra, sed simul cum aliis supponatur interdicto. Nihilominus alia ratione posset illa sententia defendi, quia terra, quæ est multorum pro indiviso, simpliciter non dicitur esse alicujus illorum, sed omnium simul, quia nullus eorum est absolutus dominus, sed partialis, quamvis non partis determinatæ, sed totius; et ideo non videtur comprehendi sub illis verbis absolute prolatis et generalibus. Non dubito tamen, quin possit judex talem terram supponere interdicto, propter peccatum unius, ut ratio facta probat, et latius infra dicemus. Et ideo, si interdictum specialiter versetur circa talem terram, vel ille, propter cujus delictum fertur, non habeat aliam, idque judex non ignoret, tunc interdictum habebit effectum in illam, quia potestas non deest, et voluntas judicis jam satis explicatur.

An interdictum personale semper in usu conjunctum sit cum locali.

31 *Interdictum particulare ferri potest sine generali ejusdem generis, et e converso. — Quatuor complicationes interdicti localis et personalis.* — Ultimo dubitatur circa interdictum locale et personale, esto distincta sint, an in usu etiam separentur vel conjungantur semper, ita ut nunquam feratur locale sine personali, et e converso, nec generale sine aliquo particulari, et e contrario. Possunt autem hic plures comparationes fieri, scilicet personalium inter se et localium inter se, et in his constat interdictum particulare ferri sine generali tam personale quam locale, quia censura unius personæ ex vi sua non extenditur ad communitatem, et idem est de particulari loco respectu communis. At vero e contrario videtur generale interdictum semper includere particulare cum proportione; tamen jam dixi hoc ad summum esse verum

materialiter, et quoad effectus interdicti, non vero quoad rationem formalem et moralem modum ejus, ut satis explicui, et infra amplius declarabitur, explicando quæ differentia in hoc sit inter eos qui dederunt vel non dederunt causam interdicto. His ergo comparationibus omissis, personale et locale interdictum quatuor modis possunt inter se conferri, scilicet generale cum generali, et particulare cum particulari, vel generale personale cum particulari personali.

32. *Interdictum generale locale confertur cum generali personali.* — Prima ergo regula sit : interdictum generale locale non infert personale generale, neque e converso; loquimur per se et ex vi illorum, nam per accidens judex vel lex possunt illa conjungere. Et sic est conclusio certa, et sumitur ex cap. Si sententia, de Sentent. excomm. Et ratio est, quia per interdictum locale solum prohibentur homines generatim illic celebrare vel audire divina, non vero extra illum locum, ut dicitur in prædict. cap.; ergo ex vi illius non interdicuntur personæ talis loci generatim, quia per interdictum generale personale prohibentur personæ simpliciter respectu cujuscumque loci, ut ibidem significatur, et infra latius videbimus. Similiter e converso ex vi interdicti generalis alicujus populi nullus locus ibi simpliciter interdicitur, quia quælibet aliæ personæ possunt ibi facere et audire divina, quia censura non transcendit terminos seu res significatas per verba legis aut sententiæ; interdictum autem locale solum est, quando locus ipse absolute et directe prohibetur, ita ut nec personæ ibi habitantes, neque extraneæ, etiam ex universa Ecclesia, possint facere, vel audire ibi divina.

33. *Cap.* 1 *de Usuris, in* 6. — Confirmatur ex c. 1 de Usuris, in 6, ubi prius ponitur interdictum personale generale, et propter contumaciam semestrem in illo, additur generale interdictum locale; ergo supponitur hoc non esse conjunctum cum illo. Item supponitur ex dicto cap. Si sententia, et ex proportione ad interdictum locale generale, nam quoad hoc est eadem ratio : sicut interdictum locale excludit ab hoc loco omnes personas, non tamen omnes personas hujus loci ab omni alio loco, ita interdictum personale generale excludit quidem has personas ab omni loco, non tamen impedit ipsum locum absolute et respectu omnium; nullo enim jure hoc ostendi potest. Præterea hoc aliter colligi potest ex dict. c. Si sententia, quatenus ibi dicitur, interdicto clero, non esse interdictum populum. Unde bene ibi Glossa infert, interdicto clero, non esse interdictam Ecclesiam, quia populus ab aliis clericis potest in illa audire officia; ergo multo minus interdicto populo, erit interdicta Ecclesia; magis enim conjuncta est Ecclesia cum ipso clero, quam cum populo. Imo, nec si ambo interdicantur, locus erit interdictus, nam semper militat eadem ratio. Atque hanc sententiam tenuit Navarr., c. 27, num. 167; et Soto, dist. 22, q. 3, art. 1; et auctor Compendii Mendicantium, verb. *Interdictum,* 3, § 13; et ex Canonistis Glossa in dict. cap. Si sententia, verb. *In clerum,* et verb. *Interdicti,* quam interpretes communiter sequuntur. Covarruvias autem, lib. 2 Variar. resol., cap. 8, circa finem, et dicto cap. Alma, part. 2, § 1, num. 7, inclinat in contrariam sententiam, et sequitur Sylvestrum, Antoninum et quosdam alios quos refert. Et præcipue fundatur in cap. Quod nonnullis, de Privileg. Sed non recte, quia illud caput manifeste loquitur de interdicto locali, quod vocatur commune terræ interdictum, ut aperte Glossa ibi sentit, et expressius ibi Panormitanus dicens, quod ibi per privilegium conceditur, nunc esse jus commune, c. Alma mater. Addit Covarruv. conjecturam, quia illo loco possent celebrari divina publice et solemniter, et possent pulsari campanæ, si ipse locus non esset interdictus; hoc autem esset in ludibrium ipsius interdicti, nec possent personæ interdictæ moraliter excludi, imo esset quodammodo invitare illas; sed hæc omnia sunt accidentaria, per se autem omnia illa licent in tali loco; clerici autem cavere debent, ne personas interdictas admittant, et consequenter non debent dare signa, quæ ad vocandum populum dari solent; si tamen aliquod esset in usu proprium clericorum ad vocandos illos, illud dari posset. In modo etiam celebrandi juxta loci commoditatem et dispositionem se gerere tenebuntur; nam, si Ecclesia aliquantulum distaret, nec esset periculum, quod interdicti audire possent, libere poterunt celebrare; sin minus, tenebuntur submissa voce et januis clausis, etc., celebrare, non quia circumstantia vel impedimentum loci postulet, sed propter vitandos interdictos.

34. *Qui causam interdicto dedit, nullibi potest divinis interesse.* —Secunda regula sit : interdictum personale particulare non infert locale particulare; e contrario autem recte

infert, saltem quoad substantiam et effectum. Prior pars manifesta est ex ratione proxime facta, quia prohibitio personarum non infert aliquem locum esse simpliciter prohibitum, quod tam est verum de quolibet particulari loco, sicut de generali. Ut probetur altera pars, suppono primo, nullum locum etiam particularem posse supponi interdicto, nisi propter delictum alicujus personæ, quod satis constare potest ex dictis supra de censuris in communi; nam cum hæc sit gravis pœna, debet supponere culpam saltem in aliquo, quod infra latius tractabo. Secundo suppono, quando locus interdicitur ob delictum alicujus, illum, qui sua culpa dedit causam interdicto, neque ibi, neque alibi posse interesse divinis, ut colligitur ex dicto cap. Si sententia, ibi : *Qui culpabiles non existunt, possunt extra ipsam licite interesse divinis;* ergo qui existunt culpabiles, etiam extra locum interdictum non possunt interesse divinis; quamvis enim ibi sit sermo de interdicto generali, tamen cum proportione est eadem ratio de particulari; atque ita omnes intelligunt. Hinc ergo concluditur, interdictum particulare locale virtute semper includere particulare etiam personale, quia ex vi illius semper aliqua vel aliquæ personæ manent simpliciter exclusæ a divinis in omni loco; sed hæc est propria ratio interdicti personalis particularis : ergo.

35. Atque hinc a fortiori sequitur tertia regula, nimirum interdictum generale locale virtute semper includere interdictum personale particulare, non tamen e converso. Prior pars constat ex præcedenti regula, nam si interdictum locale particulare aliud infert, multo magis generale. De quo est expressior textus in dict. cap. Si sententia. Et ratio est eadem. Secunda etiam pars est manifesta; nam si interdictum personale etiam generale non infert interdictum generale loci, multo minus interdictum speciale personale illud infert.

36. Ex quo sequitur tandem quarta et ultima regula, scilicet interdictum generale personale non includere virtute interdictum locale etiam particulare, sicut neque e contrario. Ratio prioris partis est manifesta ex dictis in prima regula, quia ex vi cujuscumque interdicti personalis nullus locus est per se prohibitus, quominus in eo personæ non interdictæ possint facere vel audire divina; ergo nullus locus particularis manet simpliciter interdictus ex vi cujuscumque interdicti personalis, quantumvis generalis. Et ratio differentiæ quoad hoc inter locale et personale interdictum est, quod nullum interdictum fundatur in defectu loci sive generalis, sive particularis; fundatur autem omne interdictum, etiam locale, in delicto alicujus vel aliquarum personarum, quæ acerbius semper puniuntur; et ideo particulare interdictum personæ alicujus per se et ex vi institutionis semper est conjunctum cum quolibet locali. At vero e contrario quantumvis personæ interdicantur, etiam generatim, nullus locus specialiter prohibetur, quia neque est in illo specialis causa ipsius interdicti, neque in illum directe dirigitur interdictum ipsum. Dicunt vero aliqui, omne interdictum personæ esse interdictum loci, quia ratione personæ interdicitur locus, si in illo ipsa sit; imo hæc videtur esse directa intentio talis interdicti. Sed respondetur, falsum hoc esse, nisi ubi interdictum est deambulatorium, quod jam diximus utrumque comprehendere. At cum est personale ex intentione directa, solam personam interdicit; quod si ipsa sit in loco communi, v. gr., in oppido, non propterea oppidum est interdictum; si autem sit in templo, impediet quidem, ne tunc fiant divina, sicut impediet excommunicatus; non tamen propterea est locus interdictus, quia illo excluso, sine alia relaxatione poterunt ibi celebrari divina. Altera item pars facillima est, quia ex vi interdicti generalis loci non manet populus generaliter interdictus; ergo multo minus manebit propter interdictum particulare loci. Ratio autem utriusque est, quia culpa, ob quam fertur locale interdictum, non est in toto populo. Imo, licet contingeret, omnes personas populi esse culpabiles in tali delicto, singulæ quidem essent specialiter interdictæ, tamen in populum ipsum non esset latum generale interdictum.

Aliæ interdicti divisiones proponuntur.

37. *Divisio interdicti in totale et partiale.* — Quarta divisio interdicti addi potest in totale et partiale; totale voco illud, quod simpliciter fertur quoad omnes effectus interdicti, quale erit, quoties interdictum in locum seu personam profertur absolute, et sine ulla determinatione, ut notavit Navarrus, in Summa, cap. 27, num. 170. Partiale autem erit, quando solum fertur quoad unum vel alium effectum, quale erit, quoties verba juris vel sententiæ ita illud limitaverint, ut si

dicant : *Ab ingressu Ecclesiæ,* juxta cap. Is qui, de Sentent. excom., vel si tantum privet Ecclesiastica sepultura, argument. cap. 2 de Torneamentis, et idem est in similibus, ut notavit Covarruv. referens alios, in c. Alma, part. 2, § 1, num. 3, circa finem. Quæ divisio et doctrina est conformis illi, quam supra de suspensione tradidimus, et juxta illam est proportionaliter intelligenda; ideoque non oportet hic plura addere, sed ex his quæ de effectibus dicemus, res tota exacte constabit.

38. *Quinto dividitur in interdictum a jure et ab homine. — Ultimo in interdictum latum per modum censuræ, et tanquam pura pœna.* — Quinta divisio interdicti erit, quia aliud est a jure, aliud ab homine, quæ per se nota est, nam ab homine quotidie fertur; in quibus autem casibus feratur a jure, infra videbimus. Solum ergo hic applicanda sunt supra dicta de censuris in communi, et quæ infra dicemus de causis interdicti. Sexto et ultimo dividi potest interdictum in illud, quod per modum censuræ fertur propter contumaciam, et quod fertur tanquam pura pœna. Cujus divisionis sensus constat ex dictis in simili de suspensione, et ex doctrina de censuris in communi. Res autem magis in particulari constabit ex his, quæ dicemus de causis et de relaxatione interdicti.

DISPUTATIO XXXIII.

DE PRIMO EFFECTU INTERDICTI, QUI EST SACRAMENTORUM PRIVATIO.

Priusquam de causis interdicti dicamus, visum est dicere de effectibus, quoniam et ad intelligendam exactius rationem interdicti, et ad faciliorem causarum cognitionem hæc disputatio confert. Omnes autem effectus interdicti ad tria capita revocantur, quæ sunt, privatio activa et passiva quorumdam sacramentorum, privatio activa et passiva divinorum officiorum, et similis privatio Ecclesiasticæ sepulturæ. Atque hi tres effectus communes sunt proportionaliter omni interdicto, tam locali quam personali, et utrique tam generali quam particulari. Et hæc intelliguntur per *interdictionem divinorum,* quando sub hac forma fertur interdictum, ut colligitur ex cap. Ex rescripto, de Jurejurando. Et in particulari explicatur in aliis juribus, quæ infra referemus expresse; tamen habentur hi effectus in cap. Si civitas, et cap. Si sententia, et cap. Alma mater, de Sentent. excom., in 6. Hos ergo tres effectus sigillatim explicabimus, eosque ad singula interdicta applicabimus. Solet autem addi quartus effectus, qui est prohibitio ab ingressu Ecclesiæ, de quo peculiariter videbimus, an sit effectus communis omni interdicto, an potius constituat peculiare interdictum.

SECTIO I.

Quorum sacramentorum usus per interdictum prohibeatur.

1. *Ratio dubitandi. — Conclusio.* — Ratio dubitandi esse potest, quia in dicto cap. Si sententia, absolute dicitur, personas interdictas non debere Ecclesiastica accipere sacramenta. Quæ absoluta propositio æquivalet universali; nulla ergo sacramenta debent recipere, sed omnia sunt illis interdicta. Dicendum vero est, hanc prohibitionem implicite continere conditionem seu limitationem, scilicet nisi in casibus aut sacramentis a jure exceptis. Ita declaratur in cap. Alma mater, de Sentent. excommun., ibi : *Certis casibus et sacramentis exceptis.* Et quamvis loquatur de interdicto locali, tamen eadem proportionali ratione in cæteris procedit. Et hæc est communis sententia Doctorum in hoc loco, et Theologorum, et Summistarum, quos in re clara referre non est necesse. Videndum ergo superest, quæ sacramenta permittantur, nam cætera erunt prohibita.

De baptismo.

2. *Baptismus potest interdicti tempore solemniter ministrari. — Ad baptismi solemnitatem satis est quod aqua sit benedicta.* — Primo ergo excipitur baptismus, qui nullo interdicto prohibetur, quia est necessarium remedium ad salutem. Et quidem de personali interdicto, et quantum ad susceptionem hujus sacramenti id non oportuit jure caveri, quia ante baptismum susceptum nulla persona est capax interdicti, quia non est capax censuræ, ut supra suo loco diximus, et ideo non potuit Ecclesia interdicere directe alicui personæ, ne baptismum suscipiat; potuit tamen fidelibus prohibere, ne in tali loco baptismum administrent, vel etiam ipsis personis absolute interdicere activam administrationem hujus sacramenti. Quod autem id non faciat per interdictum generale loci, constat ex cap. Responso, de Sent. excomm., et

ex cap. Non est verbis, de Sponsalibus; est tamen advertendum, in illis locis specialiter excipi baptismum parvulorum, per quod additum indicari videtur, baptismum adultorum esse illo tempore interdictum. Verumtamen vel illa locutio non est sumenda tanquam restrictio, sed tanquam denominatio quædam baptismi, qui veluti per antonomasiam ita vocatur, quia parvulis est maxime necessarius, aut certe illa restrictio ablata est in c. Quoniam, de Sentent. excom., in 6, ibi : *Nedum pueris, sed adultis propter periculum moræ exhiberi potest licite tempore interdicti.* Nam licet adultus possit per baptismum flaminis salvari, tamen Ecclesia noluit ejus salutem in eo discrimine constituere, ut contritio vel amor Dei super omnia necessario illi habendus sit; neque etiam voluit uberiori fructu sacramenti, quoad gratiæ augmentum, et plenam remissionem culpæ et pœnæ quempiam privare. Colligitur præterea ex dict. cap. Quoniam, sacramentum hoc non solum privatim, sed etiam solemniter ministrari posse in loco interdicto, tum quia non postulat accidentariam necessitatem, ut administrari possit; sed quovis tempore dari permittit propter intrinsecam causam seu necessitatem, quæ est *moræ periculum;* quoties autem baptismus conceditur extra articulum necessitatis, solemnitas ejus concessa intelligitur; imo hæc nunquam licite dimittitur, nisi ob accidentariam necessitatem. Tum etiam quia in illo textu supponitur, hujusmodi baptismum dandum esse cum unctione chrismatis; hæc autem unctio pertinet ad solemnitatem baptismi, et ex hac cæremonia alias licitas esse concludimus, quia non est major ratio de una, quam de alia, et quia illa unctio non nisi in plena adhibetur solemnitate. Quod etiam credimus jure antiquo et communi fuisse concessum; quando enim jus aliquid simpliciter concedit, et non limitat modum aut formam, intelligitur illud concedere secundum communem et usitatum ritum. Præsertim quia in hac materia, quando aliud vult, id exprimit, ut patet ex cap. Alma, de Sentent. excom., in 6. Et hæc sententia communis est, ut videre licet in Sylvestro, *Interdictum,* 5, num. 9; Navarro, cap. 27, n. 178; Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 2, n. 7. Atque hinc fit, ut ea, quæ sunt quasi præparatoria ad solemnitatem baptismi, etiam liceant, qualia sunt catechismus; nam ordinatur ad convenientem dispositionem baptizati; item benedictio fontis seu aquæ, si facta non sit, licet oppositum censeat Covarruvias, num. 6, cum Paludano, in 4, dist. 7, quia benedictio fontis non est necessaria ad baptismum. Dico tamen satis esse, quod ad solemnitatem baptismi spectat, ut aqua sit benedicta; probatur recte a simili ex dicto cap. Quoniam, ut paulo inferius videbimus. Crediderim tamen, hujusmodi solemnitatem et benedictionem, quatenus ad divinum officium spectat, faciendam esse cum circumstantiis præscriptis in cap. Alma, de quibus postea.

3. *Per interdictum particulare loci non prohibetur administratio baptismi in eo. — Non tenetur parochus, cujus parochia est specialiter interdicta, aliam adire ad baptizandum.* — Hinc colligo, hujus sacramenti administrationem per se non prohiberi in loco interdicto per interdictum particulare. Ita Calderinus, tract. de Interdicto, et Covarruvias supra, et Burgasius, de Sententia interdicti, n. 27 Et ratio est, quia prædicta jura simpliciter excipiunt baptismum. Verum est cap. Responso, et cap. Non est nobis, speciatim loqui de interdicto generali provinciæ aut civitatis, propter quod nonnulli Canonistæ tenuerunt hoc non esse extendendum ad interdictum particulare. Et favet illis, quod ex interdicto particulari non oritur tanta necessitas administrandi hoc sacramentum in loco interdicto, sicut ex generali, quia per hoc omnia loca prohibentur, et ideo si quærendus esset locus non interdictus, difficilis redderetur administratio talis sacramenti; at vero quando interdictum est particulare, potest facile, relicto illo loco, in alio non interdicto ministrari sacramentum. Unde etiam Covarruvias limitationem addit, *nisi commode sacramenta alibi ministrari possint.* Nam tunc putat non licere baptismum in Ecclesia specialiter interdicta ministrare. Quando ergo est moralis necessitas, certum est corollarium illatum a paritate rationis. Erit autem illa necessitas, si in populo non sit nisi una Ecclesia, et illa sit interdicta; vel, si sint plures, si omnes sint particulariter interdictæ; nam solemnis baptismus in Ecclesia ministrandus est et juxta Clementinam unicam de baptismo. Addo vero, ex vi talis interdicti per se non prohiberi baptismum in loco interdicto, tum quia si id licet in ea necessitate, non est propter exceptionem a generali prohibitione; nam hæc exceptio non est expressa in jure sub hac speciali ratione. Secluso autem jure, non esset illa sufficiens causa, ut id licite fie-

ret, si esset generalis lex in contrarium; ergo ideo tunc licet, quia nulla est lex prohibens baptismi administrationem per aliquod interdictum locale. Tum etiam quia in dicto cap. Quoniam, absolute dicitur, tempore interdicti licitum esse ministrare hoc sacramentum, neque distinguit de interdicto particulari aut generali, per quod jus explicanda sunt cætera; nam quoad hoc sub generali comprehendunt particulare, quia ita se habet ad suum objectum seu locum, sicut generale ad suum. Nec refert, quod tunc baptismus absque magna difficultate possit dari alibi; id enim non inducit obligationem, si alius locus non est prohibitus, nec censeo esse obligandum parochum, cujus parochia interdicta est, ut ad baptizandum suum subditum eat ad aliam Ecclesiam vel parochiam, etiam vicinam, cum sua quoad hunc effectum interdicta non sit. Dixi autem *per se,* quia si sequatur scandalum, ex eo quod id fiat in loco interdicto, cum fieri possit in non interdicto, tunc id non licebit; tamen ex alio capite, quod est per accidens, nec erit illa tunc violatio censuræ, sed charitatis. Et ita sentit Sylvester, *Interdictum,* 5, quæst. 7, num. 9.

4. *Num personaliter interdictus possit personaliter ministrare. — Refellitur quorumdam sententia.* — Secundo sequitur ex dictis, ministerium baptismatis non esse simpliciter prohibitum ei, qui personaliter interdictus est; nam constat, in casu necessitatis posse ab eo fieri. Difficultas autem est, an hoc ministerium per se sit prohibitum ex vi interdicti personalis, solumque permittatur in casu necessitatis proximi; an vero e contrario, quia hoc sacramentum ex se necessarium est, ideo absolute non prohibeatur per interdictum personale; ideoque non peccet persona interdicta baptizando, etiam solemniter, licet sint alii non interdicti, qui hoc ministerium præstare possint. De qua re pauca invenio in specie dicta a Doctoribus. Quidam autem generatim de censuris aiunt, hominem ligatum censura majori, non posse baptizare extra articulum necessitatis, in eo vero posse, non tamen solemniter, quia solemnitas non est necessaria, et solum propter necessitatem conceditur quod alias per censuram prohibitum est. Ad hoc autem citantur varii textus, qui vel in specie loquuntur de excommunicatione, ut cap. ult. de Clerico excom. ministr., et cap. penult. de Sent. excom.; non potest autem ex effectu unius censuræ inferri effectus alterius, cum in effectibus maxime differant. Vel certe jura, quæ loquuntur specialiter de interdicto, non loquuntur specialiter de baptismo, sed generatim de usu divinorum, vel celebratione, aut auditione divinorum officiorum, ut patet ex c. Si sententia, et c. Si civitas, et c. Is cui, de Sententia excom., in 6, cum similibus. Jam autem ostendimus, hanc verborum generalitatem esse intelligendam juxta materiam subjectam, et moderationem in aliis juribus expressam; nam cum eadem amplitudine est ibi sermo de perceptione sacramentorum, et de interdicto locali, in quibus certum est adhibendam esse exceptionem baptismi; idem ergo erit de interdicto personali.

5. *Secunda sententia. — Vera sententia, et explicatio superioris.* — Propter hoc ergo videri potest probabile, interdictum personale non habere hunc effectum interdicendi ministerium sacramenti baptismi. Possumusque ad hanc formam rationem redigere : non habet plures effectus interdictum personale circa personam, quam habeat locale circa locum; sed interdictum locale non prohibet baptismum dari in loco interdicto; ergo interdictum personale non prohibet personam interdictam ministrare baptismum. Major probari potest ex citatis juribus; nam generatim, et pariformiter loquuntur de effectibus utriusque interdicti, neque invenitur aliquod jus, quod speciale aliquid statuat circa hoc de interdicto personali. Et addi potest congruentia, quia sicut baptismus propter necessitatem suam ubique dari potest, ita etiam a qualibet persona ex vi institutionis suæ; et sicut ad decentiam et reverentiam ejus spectat (licet non ad substantiam) ut in loco sacro detur, ita etiam quod a persona sacra ministretur; ergo sicut hac ratione non interdicitur locus sacer quoad ministerium baptismatis, ita nec persona sacra quoad illius administrationem. Et declaratur proportio; nam interdicta generaliter terra, vel specialiter Ecclesia, potest ibi solemniter celebrari baptismus, præsertim si supponamus ibi non esse aliam Ecclesiam; ergo interdicto generaliter clero, vel specialiter hoc clerico, ubi alius non est, nihilominus potest ibi solemniter dari baptismus, quia est eadem ratio, et citatum c. Quoniam, absolute dicit, *tempore interdicti;* ergo tunc ministrari poterit etiam solemniter a persona interdicta, quia non est alia persona sacra, quæ id muneris præstare possit; ergo signum est id non fieri licitum propter necessitatem baptismi,

quia hæc non sufficit, ut baptismus, alias prohibitus, solemniter detur; signum ergo est id esse licitum, quia per se, et ex vi talis interdicti non est prohibitum. Atque hanc opinionem indicare videtur Sylvest., verb. *Interdictum,* quæst. 2; cum enim dixisset, clericum interdictum peccare, et violare censuram exercendo aliquem actum Ordinis, excipit cæremonias baptismi et pœnitentiæ.

6. Ut vero hæc sententia probabilis sit, limitanda est ad interdictum generale, cui aliquis causam non dedit, quod non immediate, ac per se, sed per quamdam redundantiam seu communicationem talem personam innocentem interdicit, ut sumitur ex c. Si sententia, de Sent. excom., in 6. Et ideo quoad has personas optime procedit ratio, et proportio adducta inter locale et personale interdictum. At vero quando persona est specialiter interdicta, vel directe, vel virtute, quia causam dedit interdicto generali, sive personali, sive locali, tunc aliter sentiendum censeo; nam ratio facta cessat, et alia jura non favent, sed potius obstare possunt, ut melius in sequenti puncto explicabo; nam quoad hoc eadem est ratio de confirmatione, et de baptismo solemniter dato. Dicendum ergo censeo, personam interdictam tantum generaliter, et absque culpa propria, posse ministrare baptismum solemniter, quia non solum ratione necessitatis licet illi ministrare hoc sacramentum, et quia absolute non est illi prohibitum. Persona autem specialiter interdicta solum ob necessitatem hoc facere potest; et ideo non solemniter, sed privatim tantum hoc ei licet. Neque in hoc comparari debet persona cum loco specialiter interdicto, quia locus semper interdicitur ratione culpæ alterius, persona autem ob propriam, quando vel interdicitur per interdictum particulare, vel per generale, aut locale, cui causam dedit.

De confirmatione et chrismate.

7 De confirmationis sacramento idem dicendum est, quod de baptismo, quia quoad hoc negotium facta sunt paria in cap. Responso, de Sent. excom., et habetur etiam in c. Quoniam, eodem titulo, in 6. Et in priori loco sermo est de interdicto generali loci, de quo propterea indubitatum est non habere hunc effectum in loco interdicto, neque prohibere, quominus in illo loco, et in qualibet parte ejus, alias apta ad hoc ministerium, hoc sacramentum administrari possit. Cujus ratio primaria voluntas est instituentis; illum autem movere potuit, quod confirmatio est veluti complementum quoddam status Christiani hominis, cujus professio est baptismus. Accedere etiam potuit, quod hi, qui confirmantur, sunt parvuli, et innocentes; et ideo in eorum commodum merito potuit hic favor ampliari, quanquam de facto non pro illis solis, sed etiam pro omnibus adultis hæc concessio facta sit, ut habetur in dict. cap. Quoniam. Ubi etiam pro ratione redditur *moræ periculum,* quia pro magno incommodo habitum est, ut vel infantes exponantur periculo moriendi sine fructu hujus sacramenti, vel adulti cogantur aliquamdiu vivere sine auxilio, et ope illius, cum tamen illo maxime indigeant ad resistendum tentationibus, præsertim contra fidem. In eodem etiam c. Quoniam, hoc non limitatur ad interdictum loci generale; sed simpliciter dicitur, *tempore interdicti.* Propter quod, et propter alia, quæ dixi supra de baptismo, censeo etiam in Ecclesia specialiter interdicta posse hoc sacramentum ministrari, quia hæc duo sacramenta paria facta sunt in jure quoad hoc negotium. Unde aliæ congruentiæ adductæ de baptismo hic applicari possunt.

8. *Confirmatio, etiam in loco interdicto, solemniter conferri potest et debet. — Chrisma potest confici in loco interdicto in die Cœnæ Domini.* — Atque hinc sequitur, sacramentum hoc, etiamsi in loco interdicto detur, cum omni sua solemnitate dari posse, imo et debere, tum quia hoc sacramentum, cum non sit necessitatis, regulariter loquendo, non debet aliter administrari; tum etiam quia in jure simpliciter conceditur; et ita non licet per modum exceptionis a lege prohibente hunc actum in specie, sed per modum actus non prohibiti in tota sua specie. Est ergo hoc ministerium simpliciter concessum in omni loco secundum cæremoniam et ritum communem, quo fieri solet in Ecclesia. Imo additur in dicto c. Quoniam, ob eamdem causam posse chrisma confici in tali loco interdicto in die Cœnæ Domini, quia sicut philosophia dicit: *Qui dat formam, dat et consequentia ad formam,* ita ratio moralis docet, eum qui aliquid concedit, etiam concedere ea, quæ ad illud necessaria sunt. Quod principium plane supponunt sæpe leges etiam civiles, ut videre licet in l. Ad rem, et l. Ad legatum, ff. de Procurator. Quia ergo chrisma ab Episcopo confectum necessarium est ad confirmationis sacramentum præstandum, et juxta morem

Ecclesiæ tantum in die Cœnæ confici potest, et veteri chrismate amplius non est utendum, ideo concesso confirmationis sacramento, necesse fuit chrismatis etiam confectionem concedi. At vero quoniam hæc confectio chrismatis officium quoddam Ecclesiasticum, seu pars ejus existit, dubitari potest, an dum fit in loco interdicto, servandæ sint illæ circumstantiæ, quæ de aliis officiis præscribuntur in jure; de qua re dicemus inferius agentes de divinis officiis in loco interdicto prohibitis vel concessis.

9. *Per interdictum personale non prohibetur receptio confirmationis. — Regula generalis.* — Jam vero hic occurrit quæstio de interdicto personali, an in illo etiam excipiendum sit hoc sacramentum, ita ut per hanc censuram non prohibeatur personæ interdictæ usus hujus sacramenti; et hic habet locum quæstio etiam de passivo usu, quia qui confirmandus est, jam supponitur baptizatus, et consequenter capax censuræ, et prohibitionis. Dico ergo per interdictum generale personale neminem excludi a participatione hujus sacramenti, nisi qui causam interdicto dedit. Prior pars habetur in d. c. Quanto, quod simpliciter dicit, *tempore interdicti,* non distinguens de interdicto civitatis, quoad terram, vel quoad populum. Alterius vero partis, seu exceptionis sensus est, eum, qui ligatur hoc interdicto, quia sua culpa causam illi dedit, nec posse se ingerere, nec admitti ad tale sacramentum recipiendum, nisi prius vel satisfecerit, vel, si hoc non possit, cautionem dederit saltem juratoriam, si aliam non possit. Quod in specie de hoc sacramento non invenio in jure expressum; tamen a fortiori sumitur ex c. Alma mater, de Sent. excom., in 6, ubi de his, qui dederunt causam interdicto generali loci, dicitur non esse admittendos ad pœnitentiæ sacramentum, nisi satisfactione, aut cautione præmissa. Videtur autem necessaria, ac generalis regula, quos Ecclesia non admittit ad pœnitentiæ sacramentum propter censuram, vel indispositionem eorum (de baptizatis agimus), ad nullum aliud sacramentum eos admittere, quia in hujusmodi homine pœnitentia est veluti præparatio, et dispositio ad alia sacramenta; unde qui est indignus, seu incapax in foro Ecclesiæ sacramento pœnitentiæ, a fortiori est incapax cujuslibet alterius sacramenti. Ergo in nostro casu qui sic dedit causam huic interdicto generali personali, non potest admitti ad sacramentum pœnitentiæ, nisi præmissa illa conditione; nam est eadem, vel major ratio de hoc interdicto, ac de locali, quia est æque grave, et magis directe respicit personas. Item quia dictum c. Alma, simpliciter loquitur, *tempore interdicti,* et prius solum excipit excommunicatos, et postea eos, qui dederunt causam interdicto. Certum ergo videtur, illam legem procedere etiam de interdicto generali personali; ergo ob aliud principium positum extendenda etiam est ad sacramentum confirmationis, quod scilicet personæ sic interdictæ et culpatæ admitti ad illud non debeant, sive id sit propter indignitatem, quam censentur habere, saltem in foro Ecclesiæ, sive quia jus voluit talem censuram in eis aliquid efficacius operari propter culpam eorum, quod probabilius videtur.

10. *Interdicto speciali et personali ligatus non potest recipere confirmationem, nec ad ipsam admitti.* — Ex quo ulterius concluditur, quoties aliquis interdicto speciali et personali ligatus est, non posse admitti, neque ipsum posse licite recipere hoc sacramentum, donec Ecclesiæ satisfaciat, et per formam ab ea præscriptam admittatur. Ratio est clara ex dictis, quia nunquam aliquis specialiter interdicitur, nisi propter propriam culpam, vel contumaciam; ergo si is, qui ligatur generali interdicto, cui ipse per propriam culpam causam dedit, recipere non potest hoc sacramentum, nisi præmissa juris forma, multo magis dicendum id est de specialiter interdicto. An vero necessarium sit præmitti absolutionem, seu relaxationem interdicti, vel sufficiat satisfactio, quæ in d. c. Alma mater, postulatur, ita ut ipso facto censeatur ablata prohibitio interdicti, saltem quoad hunc effectum, dicam infra tractando de relaxatione interdicti; interim videri possunt Glossa et Doctores, in c. Præsenti, verb. *Generaliter,* de Sent. excom., in 6.

11 Tandem juxta doctrinam datam intelligendam censeo decisionem textus in c. Episcoporum, de Privileg., in 6, ubi in hoc pares fieri videntur excommunicati, et interdicti, *quod ad Ecclesiastica sacramenta non admittantur;* nam si hoc sumendum est sine ulla exceptione, intelligendum est de interdictis personaliter et specialiter, vel directe, vel saltem indirecte, et virtute. Estque hoc consentaneum illi textui, in quo sermo est de interdicto locali, et postea transfertur sermo ad personas interdictas, quæ in illo interdicto sunt, et illi causam dederunt; propter quod

dicebamus supra, interdictum locale semper includere virtute aliquod personale. Si quis autem velit de omnibus quomodocumque interdictis textum illum exponere, necessario debet subintelligere conditionem, *nisi in casibus a jure expressis*, juxta ea, quæ in superioribus dicta sunt.

12. *Ligatus generali interdicto, cui causam non dedit, solemniter conferre potest confirmationem. — Non ita vero si causam dedit interdicto.* — Jam vero superest dicendum de activa administratione hujus sacramenti, an prohibita sit personæ specialiter, vel generaliter interdictæ, sive per proprium interdictum personale, sive per locale, cui causam dedit. Estque eadem quæstio de confectione chrismatis, eodemque modo definienda juxta superius dicta. Igitur si persona tantum est interdicta generali interdicto, cui causam non dedit, idem de illa censendum est quoad hoc sacramentum, quod de solemni administratione baptismi, quia hæc duo sacramenta æquiparata sunt in jure quoad hoc, ut comprehendantur, vel non comprehendantur in interdicto; et ideo quæ in simili puncto diximus de baptismo, hic applicari possunt. At vero si persona sit interdicta specialiter, sive directe per proprium particulare interdictum, sive per generale, cui dedit causam, probabilissimum censeo, non posse, propter generalem prohibitionem administrandi divina, quæ habetur in d. c. Si sententia, et in c. Clerici, et in c. Latores, de Clerico excom. ministr., in quibus interdicti etiam in hoc æquiparantur excommunicatis, quod etiam intelligendum videtur, ut supra exponebam, de interdictis ob propriam culpam; illi enim merito possunt excommunicatis comparari. Sicut ergo excommunicatis non licet sacramentum confirmationis ministrare, ita nec proprie et specialiter interdictis. Præterea, quia licet velimus hic subjungere conditionem, *nisi in casibus a jure expressis*, non inveniemus talem exceptionem in jure factam vel formaliter, vel æquivalenter, sed potius oppositam. Quod non formaliter, patet, quia nullum est jus, quod eis expresse concedat, vel talem exceptionem in propriis terminis, vel in specie faciat. Non etiam æquivalenter, quia in jure nunquam fit exceptio de interdicto personali particulari, neque etiam de interdicto generali, nec de quolibet locali respectu personarum, quæ causam dederunt interdicto; sed solum respectu earum, quæ cum sint innocentes, quasi concomitanter comprehenduntur interdicto; vel de loco ipso, qui perinde se habere videntur; cum autem in his sit ratio longe dissimilis, non potest dici una exceptio aliam per æquivalentiam comprehendere. Denique quod oppositum potius in jure insinuetur, patet ex dictis de passiva receptione hujus sacramenti, quia per hanc censuram non minus interdicitur administratio, quam receptio; sed in jure declaratum est, receptionem non esse licitam personis sic interdictis, ut ostendimus; ergo idem censendum est de activa administratione. Unde cum sacramentum hoc nec sit necessarium, nec possit nisi solemniter, et ex officio ministrari, simpliciter concludendum est, ministerium ejus nunquam licere personis sic interdictis.

De sacramento pœnitentiæ.

13. *Sacramentum pœnitentiæ tempore interdicti recipi, et conferri potest.* — De hoc etiam sacramento quantum ad receptionem ejus expressa est in jure exceptio in cap. Alma mater, de Sentent. excom., in 6. Circa quod advertendum est, ante illud caput non inveniri expressum in jure, hoc sacramentum dari posse omnibus peccatoribus tempore interdicti absque speciali necessitate periculi mortis instantis; nam de illo casu id supponitur in cap. Permittimus, de Sent. excom., et cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss. In dicto autem cap. Alma mater, declaratum, seu concessum est, ut cuilibet homini possit hoc sacramentum tempore interdicti concedi; quia necessitas ipsius sacramenti conjuncta cum periculis, et facilitate hominum ad peccandum, visa est ratio sufficiens ad hanc facultatem concedendam cum limitationibus, quæ ibidem adjunguntur, et statim exponentur

14. *Quodcumque sit interdict. — Nisi persona illi causam dedit.* — Secundo observandum est, licet in principio illius capitis videatur Romanus Pontifex tantum loqui de interdicto generali loci, tamen postea in ipsa concessione absolute dicere, *Tempore interdicti*. Et, ne quis existimet hoc verbum esse referendum ad initium capitis, et juxta illud restringendum, postea in fine illius clausulæ adduntur hæc verba : *Ubi civitas, vel locus alius, seu universitas interdicti existunt.* In quibus tria interdicta continentur, scilicet interdictum locale, tam generale quam particulare, et interdictum personale generale.

In illis ergo omnibus licitum est sacramentum pœnitentiæ accipere, quando persona causam interdicto non dedit, aut alia censura non obstat, ut statim dicam. Et quidem de interdicto generali loci id habetur expresse in textu; de particulari vero etiam locali tum ex illa particula, *vel locus alius,* tum ex paritate rationis, quando persona non magis fuit in culpa, cur interdictum particulare poneretur, quam generale. Eademque ratio est de interdicto personali generali, quod in textu significatur per illam particulam, *seu universitas.*

15. *Prima limitatio propositæ assertionis. — Refellitur quorumdam sententia.* — Tertio observandæ sunt duæ limitationes, quæ in textu ponuntur. Prima, *Dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquam in mortis articulo, nolumus ad eamdem,* scilicet pœnitentiam. Circa quam dubitari potest, an sit sermo de excommunicatis tantum propter causam interdicti, vel quocumque alio nomine. Quidam priori modo intelligunt, ut Sylvester, verb. *Interdictum,* 5, num. 9, et Tabiena, num. 6, et Armilla, num. 45, et ratio esse potest, quia per se non est prohibitum excommunicatum absolvere quocumque tempore in foro pœnitentiæ, absolvendo illum prius ab excommunicatione; alioqui neque in articulo mortis licitum erit excommunicatum absolvere a peccatis, non prius absolvendo a censura. Alii vero censent verba illa intelligenda esse absolute de quacumque excommunicatione, ita ut textus ille prohibeat absolvere tempore interdicti a censura excommunicationis, et ideo etiam prohibeat excommunicatum a peccatis absolvere, quia verba textus absoluta sunt, et sine limitatione, et ideo non sunt sine cogente ratione restringenda. Item, quia ad absolvendum ab excommunicatione requiruntur aliquæ cæremoniæ, quæ inter divina officia computantur juxta cap. A nobis, secundo, de Sentent. excommunicationis. Verumtamen hæc ratio licet habere possit locum in absolutione solemni, quæ in exteriori foro certis cæremoniis fit, tamen in absolutione, quæ in foro interiori fieri potest, non procedit; quia sine illis precibus, vel cæremoniis fieri potest, et eisdem fere verbis, quibus datur absolutio sacramentalis, dari potest. Ut autem excommunicato tribui possit pœnitentiæ sacramentum, sufficit absolutio excommunicationis illo posteriori modo data; ergo non est verisimile propter illam rationem prohiberi in illo textu, ne excommunicatus in foro pœnitentiæ absolvatur, et a peccatis, et ab excommunicatione. Unde Panormitan. in cap. finali de Excessib. Prælatorum, num. 5, dicit non esse prohibitum tempore interdicti absolvere ab excommunicatione, saltem quando absolutio non datur cum solemnitate præscripta in dicto cap. A nobis; secus enim censet, quando cum illa fit, de quo postea dicam; ad rem enim præsentem illud prius sufficit.

16. *Non prohibetur privata absolutio ab excommunicatione tempore interdicti.* —Censeo igitur, in dicto cap. Alma, non prohiberi absolutionem ab excommunicatione privatim concessam tempore interdicti, si alioqui excommunicatio non sit reservata, neque aliud impedimentum interveniat, præter interdictum, quia ante dictum cap. Alma, hoc non erat prohibitum; imo videbatur concessum concessa facultate absolvendi a peccatis mortalibus, juxta cap. Nuper, de Sentent. excom. Neque in dicto cap. Alma, fit nova prohibitio, sed solum non conceditur in hoc speciale privilegium. Quapropter, vel textus ille intelligendus est de absolutione solemni et in foro exteriori, vel exponendus est de excommunicatione lata ob causam, et culpam, in qua fundatur etiam interdictum; vel certe (quod probabilissimum mihi est) loquitur de excommunicatione reservata, ita ut illud relativum, *Quos admitti,* etc., sit restrictivum eorum excommunicatorum, quos simpliciter nominaverat; quem sensum Glossa ibi tetigisse videtur.

17. *Secunda limitatio. — Utrum validum sit sacramentum pœnitentiæ collatum specialiter interdicto.* — Alia limitatio est de illis, propter quorum culpam latum est interdictum; quibus non est concedenda pœnitentia, nisi prius satisfecerint modo ibi præscripto, et jam a nobis in superiori puncto explicato. Ex qua limitatione a fortiori colligimus, eum, qui personali, et particulari interdicto ligatus est, non posse sacramentum pœnitentiæ recipere; quia hujusmodi interdictum nunquam fertur. An vero sacramentum pœnitentiæ collatum personæ sic interdictæ specialiter, seu ratione propriæ culpæ validum sit, idem judicium est, quo de excommunicato; quia quoad hanc prohibitionem eodem modo se habent, ut recte notavit Glossa in cap. Præsenti, verb. *Generaliter,* de Sentent. excommunicationis, in 6.

18. *Sacramentum pœnitentiæ potest mi-*

nistrari in loco interdicto. — Sed quæret aliquis, an tempore interdicti localis possit hoc sacramentum ministrari etiam in loco interdicto. Et quidem, quando interdictum est generale loci, non videtur habere dubium, quia tunc tota terra est interdicta, et non oportet extra illam, vel ad locum distantem ire ad hoc sacramentum suscipiendum; et hoc est, quod directe concedit cap. Alma mater, alias nihil novum quoad hoc sacramentum induxisset. At vero quando Ecclesia tantum vel alius similis locus est specialiter interdictus, quidam censent non esse in eo sacramentum pœnitentiæ administrandum, quia commode potest extra Ecclesiam in alio loco non interdicto dari. Sed hoc non satis est, nisi ostendatur prohibitio, quia non sufficit antiqua generalis; quia in dicto cap. Alma mater, videtur limitata etiam circa interdictum particulare loci, ut supra expendi; quæ limitatio nulla fuisset, nisi liceret etiam in tali loco sic interdicto pœnitentiam administrare, quia extra illum antea etiam licebat. Accedit, quod hæc sacramenta, quæ tempore interdicti permittuntur, fieri possunt cum omni decentia, vel requisita, vel magis conveniente; ad hanc autem spectat quod sacramentum pœnitentiæ detur in Ecclesia, vel in loco sacro; et ideo probabilius credam per se concedi, ut hoc sacramentum dari possit in Ecclesia specialiter interdicta, quod etiam confirmant dicta in simili de baptismo et confirmatione.

19. *Qui causam interdicto non dedit, potest pœnitent. sacr. ministrare. — Non vero qui causam interdict. dedit.*—Dicendum superest de activo ministerio hujus sacramenti. De quo primo constat non prohiberi per ullum interdictum locale ei, qui causam illi non dedit. Probatur, tum ex dictis de aliis sacramentis, tum etiam quia per hoc interdictum non arcentur a divinis personæ, quæ illi causam non dederunt, nisi in ordine ad talem locum; sed ministerium hujus sacramenti jam non est prohibitum in loco interdicto per dictum cap. Alma, ergo. Secundo existimo probabilius personas innocentes non privari hoc ministerio per interdictum generale personale. Probatur, tum ex dictis de confirmatione, nam hoc sacramentum magis necessarium est, tum quia eadem exceptio de illo fit in jure; et præterea fit absolute de usu talis sacramenti, unde comprehenditur tam activus quam passivus, quia unus sine alio esse non potest, et ita eadem est utriusque ratio. Tertio, persona specialiter interdicta, vel directe, vel indirecte, quia causam dedit interdicto generali, privata est ministerio activo hujus sacramenti. Probatur satis ex dictis de baptismo. Semper tamen excipitur casus necessitatis proximi, in quo etiam excommunicatus potest pœnitentiam dare; interdictus autem specialiter, ad summum æquiparatur excommunicato.

20. *An sacramentum ministratum a nominatim interdicto validum. — Pars negans. — Quid in hoc dubio sentiendum.* — Sed quæri potest, an sit irritum hoc sacramentum a persona sic interdicta ministratum. Loquor autem per se, et ex vi censuræ; nam ex prava dispositione pœnitentis facile poterit hoc sacramentum esse nullum, juxta specialem proprietatem ejus; de qua alibi. Difficultas ergo propria erit, si pœnitens bona fide accedat. Deinde supponendum est confessorem esse nominatim interdictum, ac denunciatum, alias juxta Extravag. *Ad evitanda,* nondum erit privatus usu potestatis suæ in ordine ad alios; et ideo sacramentum validum erit, licet peccet ministrando. Difficultas ergo est, an interdictum ut sic non solum prohibeat usum, sed etiam tollat jurisdictionem; nam si non tollit, erit validum sacramentum, per se loquendo; si vero tollit, erit nullum. An vero tollat, necne, non invenio in jure expressum, nec a Doctoribus satis definitum. Affirmans vero pars suaderi potest, quia hæc censura privat rebus divinis quantum potest, nisi in jure limitetur : ergo. In contrarium vero est, quia interdictum non tollit jurisdictionem; unde censura lata a persona interdicta, vel absolutio ab illa, et alii actus similes valent. Res profecto mihi dubia est : ideo moneo, ut talis absolutio omnino caveatur. An vero in rigore nulla sit, id est, an hæc censura tollat jurisdictionem, dicam infra tractando similem quæstionem de irregularitate, in quem locum aliam etiam similem de suspensione ab Ordine remisi, quia horum omnium videtur esse fere eadem ratio.

De Eucharistia.

21 *Eucharistia per modum viatici potest dari tempore interdicti. — Quomodo applicanda sit assertio ad interdictum locale. — Idem dicendum respectu peregre navigaturi, et similium.* — Distinguendi sunt duo modi recipiendi, vel ministrandi hoc sacramentum. Unus est per modum viatici ob periculum

mortis, alius est extra illam necessitatem. De priori generalis regula cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., est : *Ubicumque in jure pœnitentia morientibus non negatur, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, comprehendit, quod nec ipsum discedentibus denegetur*. Cum ergo per interdictum jure antiquo et novo pœnitentia non sit morientibus deneganda, etiam viaticum negandum non est. Est tamen notanda differentia inter generale, et particulare interdictum, tam locale quam personale, quod stante interdicto generali locali, potest hoc viaticum infirmis, seu morientibus tribui, etiam in locis interdictis, quia hoc est moraliter necessarium, eo quod tota civitas, vel locus, v. gr., interdictus sit; et ideo sicut hoc conceditur de pœnitentia, ita etiam de Eucharistia. At vero, quando locus est specialiter interdictus, non solum necessarium non est, verum etiam nec moraliter accidit, ut Eucharistia detur in loco interdicto, quia talis locus solet esse Ecclesia; infirmus autem, cui viaticum ministratur, non solet esse in Ecclesia; potest tamen ex Ecclesia interdicta viaticum ad illum deferri. Si contingeret etiam infirmum in tali Ecclesia ægrotare, vel in hospitali tali Ecclesiæ conjuncto, qui simul cum illa interdictus sit, poterit illi in eodem loco hoc sacramentum ministrari. Similiter, quando periculum non esset mortis naturalis, sed violentæ, aut si navigatio longa esset inchoanda, in quo articulo potest is, qui sacramento indiget, ad Ecclesiam accedere, non oportet sacramentum extra Ecclesiam deferre, sed in ea, licet interdicta sit, est ministrandum, quia etiam tunc datur per modum viatici, respectu cujus per se non est prohibitio, neque interdictio; præsertim, quia magis expedit Eucharistiam in Ecclesia dispensare, etiam si interdicta sit, quam in alio profano loco. Quanquam, si plures essent Ecclesiæ, seu loca sacra, consulendum potius esset, ut id fieret in Ecclesia non interdicta, quam in interdicta.

22. *Quid de ligato personali interdicto particulari.* — De personali etiam interdicto advertendum est, si generale illud sit, et particularis persona, quæ illo ligatur, non dedit causam interdicto, absolute posse communicare absque alia prævia satisfactione, vel absolutione a censura, quia cum ipse non deliquerit, non est de quo satisfactio ab illa sit danda, et cum interdictum generale sit, et non liget hanc personam, nisi ex generali ratione, sicut necessarium non est tale interdictum tolli, ut viaticum detur, ita etiam non est necessarium, ut aliqua absolutio a tali censura præcedat. Secus vero est, quando quis dedit causam tali interdicto; tunc enim præmittenda est satisfactio, quæ ad pœnitentiam concedendam necessaria est, juxta cap. Alma, tum quia hoc sacramentum per se illud supponit, tum etiam quia in præsenti eadem est utriusque concessio. Unde si contingeret posse dari alicui viaticum, et non absolutionem, quia, v. gr., adest diaconus, et non sacerdos, tunc idem modus satisfactionis esset ab illo exigendus, ut probatur satis ex dicto cap. Alma, juncto cap. Quod in te.

23. Atque hoc idem a fortiori locum habet in eo, qui speciali interdicto personali ligatus est; nam ille semper supponitur dedisse causam tali interdicto. Quapropter etiam absolvi debet a tali censura, vel ante absolutionem a peccatis, vel ante viaticum, si prior absolutio dari non potuit, quia omnis censura, quæ per se et directe privat sacramentis, prius tollenda est, quam sacramenta recipiantur. Item quia jam diximus interdictum hoc æquiparari excommunicationi. Quo etiam fit, ut in articulo, omnis, qui potest ministrare sacramentum, possit etiam interdictum auferre quantum ad talem personam, sicut etiam potest auferre excommunicationem. De quo latius infra dicemus.

De activa administratione viatici tempore interdicti.

24. *Sacerdos qui generali interdicto causam non dedit, viaticum ministrare potest. — Dubium. — Resolvitur* — Ex quibus intelligitur, quid dicendum sit de activa administratione viatici tempore interdicti. Censeo enim quemlibet sacerdotem, qui non dedit causam interdicto, nec particulari interdicto ligatus est, posse in eo eventu viaticum ministrare, si alioqui jus habet administrandi, quod supponimus. Hoc manifestum est in quolibet interdicto locali; nam illud non impedit hujusmodi personam, nisi quatenus impedit locum, et respective in ordine ad illum; sed tale interdictum non impedit locum in ordine ad viaticum præstandum; ergo neque hujusmodi personam. De interdicto vero personali generali id patet, tum, a paritate rationis, tum maxime quia tale interdictum æque comprehendit omnes personas, quæ causam non dederunt; ergo vel nullam im-

pedit ab hoc ministerio, vel omnes, quia non est major ratio de una quam de alia; suppono enim esse æquales in jure ministrandi. Non potest autem impedire omnes; nam repugnat hoc, si receptio conceditur; ergo nullam impedit. Solum interrogari potest, si in aliquo populo clerus sit interdictus, et solus sit unus parochus, ad quem ex officio pertineat viaticum ministrare, an possit hoc committere aliis sacerdotibus, et illi possint admittere, et exercere, etiamsi generatim interdicti sint. Respondeo : probabilius censeo posse, quia non video specialem prohibitionem, et generalis non sufficit, quia in exceptione viatici totum hoc ministerium includi debet, quia moraliter necessarium est, et quia nihil referre videtur, quod ministerium per ipsum proprium parochum fiat, vel per alium delegatum ab ipso, cum uterque sit æque generatim interdictus. Et ex dictis etiam de pœnitentia, et de aliis sacramentis hoc sequitur.

25. *Sacerdos interdicto ligatus, cui ipse causam dedit, non potest viaticum ministrare si sit alius non specialiter interdictus.* — At vero clericus, qui personaliter interdictus est, vel directe, vel indirecte, quia causam dedit interdicto, non potest, per se loquendo, hoc ministerium usurpare, nisi prius a tali censura absolvatur, quia per talem censuram maxime interdicitur ministerium sacramentorum; et de hoc particulari neque formaliter, neque virtute fit exceptio, ut supra in similibus declaravi. Dixi autem per se loquendo, quia, si sint alii sacerdotes non interdicti specialiter, qui viaticum deferre possint, tunc ille, qui interdictus est, non potest illud ministerium usurpare. At vero, si deesset minister alius idoneus, tunc ob necessitatem poterit sacerdos specialiter interdictus illi succurrere; posset excommunicatus, ut aliis locis late diximus.

26. *An parochus specialiter interdictus possit in hoc sacerdoti simplici suum ministerium committere. — An hujusmodi parochus possit hoc ministerium diacono committere.* — Sed quid si parochus sit specialiter interdictus, et solum sint alii sacerdotes simplices? tenebiturne illis committere vices suas, vel alii possunt sua autoritate se intromittere, eo quod pastor censura ligatus non videatur posse, aut per se facere, aut auctoritatem dare? Respondetur primum non posse alium sibi hoc jus usurpare, quia impedimentum alterius non confert aliis tale jus. Deinde in eo casu non debet parochus per se ministrare sacramentum, quia revera non est necessitas, et alioqui habet absolutam prohibitionem. Debet ergo per alium id facere, potestque et licite, et valide talem facultatem alteri concedere, quia illa concessio non est actus Ordinis, sed jurisdictionis; interdictum autem non impedit jurisdictionis actus, qui non involvunt immediatum usum Ordinis. Propter quod etiam in sacramento pœnitentiæ, potest parochus interdictus ministerium illud, et vices suas alteri committere, eique jurisdictionem in illo foro dare. In quo est differentia notanda inter interdictum hoc speciale, et excommunicationem, quod parochus excommunicatus non potest alteri jurisdictionem committere, quia hic est quidam usus jurisdictionis; excommunicatio autem privat omni usu jurisdictionis; interdictum autem non ita. Sed quæres tandem, si parochus interdictus non habeat alium sacerdotem, sed diaconum tantum, cui hoc ministerium committat, tenebitur nihilominus non per se facere, sed per diaconum? Respondetur : minime, tum quia jam fere non est in usu Ecclesiæ, ut hoc ministerium committatur diacono, nisi deficiente omnino sacerdote; tum etiam quia hoc spectat ad majorem reverentiam sacramenti, et ad quamdam solemnitatem illius ministerii, quæ servanda est, ut jam dicam.

27. *An tempore interdicti ad ægrotos viaticum cum solemnitate sit deferendum.* — Ultimo dubitari potest, an tempore interdicti viaticum sit ad ægrotos deferendum cum solemnitate et pompa in Ecclesia usitata, an vero servandæ sint circumstantiæ cap. Alma mater, pro exigentia seu proportione illius actionis. Respondeo ex communi sententia, deferendum esse cum omni comitatu, et honore consueto, et debito, juxta cap. Sane, de Celebrat. Missarum; ita Sylvest., Angel., et alii Summistæ, et Navarr., num. 179, et Covarr., d. c. Alma, part. 2, § 2, num. 7. Et a fortiori patet ex dictis de baptismo et confirmatione; nam si illa sacramenta solemniter ministrari tunc possunt, multo magis Eucharistia; nam illi longe major reverentia debetur, et ad hunc finem totus ille honor ordinatur Unde rationes aliæ de aliis sacramentis factæ a fortiori in hoc locum habent.

28. *In prædicto casu non omittenda campanarum pulsatio.* — Solum dubitari potest de campanarum pulsatione; nam hæc specialiter videtur prohibita in d. c. Alma. Respondetur etiam esse licitam, nam in d. c. solum

mandatur, ut Missæ, et alia divina officia dicantur campanis non pulsatis; deferre autem viaticum, non est Missam dicere, aut aliud divinum officium, quod audire eo tempore prohibitum sit; et ideo illa prohibitio ad hanc actionem non extenditur Quod etiam ex fine talis prohibitionis colligi potest; nam signum cimbalorum datur ad excitandam vel congregandam plebem; quia ergo ad Missas, et divina officia audienda publice et indiscriminatim non est populus admittendus, ideo nec est illo signo publico convocandus. At vero ad sanctissimum sacramentum comitandum, et venerandum, omnes concurrere possunt, et admitti; non est ergo prohibitum prædicto signo illos vocare, et ad reverentiam excitandam. Quia vero in aliquibus locis consuetum est, ut in illa actione campanæ pulsentur cum quadam significatione alacritatis et gaudii, consulendum videtur, ut tempore generalis interdicti illa peculiaris significatio omittatur.

29. *Quantum debeat esse mortis periculum, ut tempore interdicti Eucharistia infirmis deferri possit.* — Poterat tandem hoc loco tractari, quanta debet esse necessitas, et quale mortis periculum, ut sufficiat ad hoc ministerium tempore interdicti præstandum. Sed de hac re videnda sunt, quæ superiori tomo dixi de articulo et periculo mortis, et ad hunc locum sunt applicanda, ex principiō posito, quod quoties potest pœnitentia dari propter occasionem mortis, potest etiam Eucharistia. Addo vero non esse necessarium expectare evidens periculum mortis, aut quod infirmitas nimium aggravetur, sed satis esse, quod sit ex suo genere gravis. Itaque quoties judicio docti medici, infirmitas, vel occasio est ita gravis, ut prudenter quis faciat se ad mortem præparando, petendo viaticum, illi est dandum, quia ista nihil aliud petunt, nisi quod intercedat vera occasio suscipiendi viaticum; cumque hoc ad favorem pertineat, est ampliandum quantum prudenter possit. Unde a fortiori constat idem dicendum esse de quacumque occasione probabili mortis violentæ, et multo magis quando illa certo instat, ut in damnatis ad mortem; suppono enim illis jure non denegari Eucharistiam, ut breviter tetigi in tertio tomo, disp. 69, sect. 3, in fine, et videri possunt, quæ citat Covarr., dict. cap. Alma, part. 2, § 3, d. 3, et l. 2 Variarum, cap. 1, num. 11

De communi usu Eucharistiæ.

30. *Sacerdotalis usus Eucharistiæ.* — Superest, ut dicamus de usu hujus sacramenti, quando non datur per modum viatici. In quo distinguere possumus duplicem usum, scilicet in sacrificio, vel extra; et priorem vocare possumus sacerdotalem, alium vero laicum. De priori nunc non agimus, quia non est separabilis a Missæ sacrificio, quia nec sacrificium sine tali communione, nec talis communio extra sacrificium fit. Quapropter tunc licet illa communio, quando licet sacrificare; et e converso qui sacrificare non potest tempore interdicti, nec communicare illo modo potest. Quando autem et quomodo sacrificium illud permissum sit tempore interdicti, dicemus disputatione sequenti.

31 *De usu laico Eucharistiæ regula generalis. — Occurrit objectioni.* — De communi ergo, seu laico usu Eucharistiæ regula generalis est, jure communi prohibitam esse omnibus ex vi interdicti, juxta modum ejus. Ratio est, quia omne interdictum prohibet sacramentorum usum in his, quæ jure non excipiuntur; sed usus Eucharistiæ non est exceptus extra sacrificium, nisi quando datur per modum viatici; ergo extra illum articulum manet sub generali juris prohibitione, ut recte concludit Panormitanus secutus Calderinum, in cap. Quod in te, de Pœnis et remiss., num. 2. Dices : in cap. Alma, conceditur, ut pœnitentia possit sanis administrari, non obstante interdicto, et in dict. c. Quod in te, dicitur sub pœnitentia comprehendi Eucharistiam ; ergo favor ille cap. Alma mater, extendendus est ad Eucharistiam, quæ sanis datur Respondetur negando minorem; verba enim cap. Quod in te, hæc sunt : *In illo verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus.* Non ergo sub pœnitentia absolute sumpta voluit Pontifex Eucharistiam seu usum ejus comprehendi et concedi, quia hoc nec ex proprietate verborum, nec ex aliqua universali ratione haberi poterat; sed specialiter sub pœnitentia morientium voluit comprehendi viaticum, quia in illo articulo habent illa sacramenta necessariam quamdam conjunctionem. Et ideo concessio illa, quæ de pœnitentia fit in d. c. Alma, pro omnibus etiam sanis, extendi non potest ad communem Eucharistiæ usum.

32. *Tempore interdicti dari nec recipi po-*

test Eucharistia extra periculum mortis. — Ex his ergo fit, ut quando interdictum est generale loci, Eucharistia nec dari, nec recipi possit prædicto modo in toto illo loco interdicto, a quibuscumque personis cujuscumque loci, aut ordinis, seclusis privilegiis, aut specialibus exceptionibus, de quibus statim. Et idem proportionaliter est de interdicto particulari loci quoad illum specialem locum. At vero extra illa loca communicare poterunt omnes personæ, quæ directe vel indirecte non fuerint personaliter interdictæ. Ratio est, quia hæc est vis et institutio interdicti localis, ut constat ex dict. c. Si civitas, et ex aliis juribus supra citatis. Secundo sequitur, quando interdictum est generale personarum, omnes de populo, qui sub illo generatim comprehenduntur, prohiberi absolute Eucharistiam sumere, seu in quocumque loco, quia hæc etiam est vis interdicti personalis generalis, ut ex eisdem juribus constat, et supra declaratum est. De interdicto autem personali particulari a fortiori hoc idem procedit, cum supra dictum sit etiam per modum viatici dari aut recipi non posse, per se loquendo, nisi ablato tali interdicto. Quod idem intelligimus de personis interdictis, ut causam dederint cuilibet interdicto generali, quia tanquam specialiter interdictæ reputantur.

33. *Exceptio regulæ generalis.* — *An jure communi aliquæ personæ a dicta regula excipiantur.* — *Prima opinio.* — Ab hac tamen generali regula excipiuntur illi, qui ad communicandum eo tempore, vel loco, speciale privilegium habent, ut sunt communiter religiosi et moniales. Multi etiam viri nobiles habere solent hæc privilegia, et per bullam etiam Cruciatæ conceditur, et per alias, quarum tenor attendendus est et servandus. Dubitari autem potest, an jure communi excipiantur aliquæ personæ Ecclesiasticæ ab hac generali regula. Dicunt enim aliqui, quando locus, vel Ecclesia per generalem censuram interdicuntur, clericos ad talem Ecclesiam pertinentes, quique ibi possunt officiis divinis interesse, juxta cap. Alma mater, posse etiam ibi Eucharistiam sumere. Ita Sylvest., verb. *Interdictum,* 5, num. 9, citans Geminianum, in dict. cap. Alma. Alioqui (ait Sylvester) stante eodem interdicto posset hodie alicui licere communicare, cui heri non licebat; ut si heri erat diaconus tantum, et jam ordinatus est sacerdos. Sed hoc nullum inconveniens est, tum quia est mutatus status personæ; tum etiam quia non est sermo de eadem communione; illi enim sic de novo ordinato sacerdoti licita est de novo communio sacerdotalis, seu sacrificalis, ut sic dicam, quia novam potestatem sacrificandi accepit; de alia vero communione eadem quæstio manet. Fundamentum ergo illius sententiæ sumi debet ex cap. Alma, ubi conceditur clericis Missas et divina officia celebrare cum circumstantiis, de quibus infra; ergo etiam eis conceditur, ut possint Eucharistiam accipere; nam hæc est veluti pars divinorum officiorum.

34. *Opposita sententia communis.* — Hæc vero sententia communiter non approbatur, ut colligitur ex Covarruvia, dict. cap. Alma, part. 2, § 5, num. 6; Navarro, cap. 27, num. 178, et ex aliis, quos ipsi referunt, et ex Panormitano supra. Et fundamentum est, quia illa concessio cap. Alma, ex vi et proprietate terminorum non extenditur ad communionem laicam Eucharistiæ, quia illa nec est sacrificium, nec pars ejus, nec etiam est divinum officium, prout ibi accipitur, nec pars illius; sicut enim inter effectus interdicti distinctos est privatio sacramentorum a privatione divinorum officiorum, ut ex discursu hujus, et sequentis disputationis, constabit, ita concessio seu relaxatio unius effectus per se distincta est, et non comprehendit alium effectum. At vero communio hæc, licet clericis vel sacerdotibus detur, ex se laica est, et ita in jure appellatur, ut alibi tractavimus; ergo non comprehenditur in dicta concessione. Et confirmatur, quia ibi Pontifex solum concedit clericis tanquam ministris Ecclesiæ, quod possint facere divina, sicut prius; sed communicare non est officium ministrorum, neque prius id faciebant tanquam ministri. Et rationes, quibus ibi Pontifex motus esse dicitur ad concedendum illud ministerium, locum non habent in recipienda Eucharistia laicorum more; ergo non est illa concessio ad hunc casum extendenda.

35. *Quid in hæc controversia sentiendum.* — *Tom.* 3, *disputat.* 69, *sect.* 3. — Inter has sententias non est facile judicium ferre, ut etiam sensit Calderinus in suo tractatu de Interdicto, et Paludanus, in 4, dist. 18, q. 8, num. 30, qui dicit Papam esse super hoc consulendum. Quamdiu tamen ejus judicium non habemus, probabiliter potest defendi prima sententia ex alio fundamento, nimirum quod cui conceditur facultas assistendi Missæ sacrificio, conceditur etiam, ut de illo partici-

pare, seu communicare possit, nisi expresse excipiatur, seu denegetur Quamvis enim qui Missam audit, non statim obligetur ad communicandum in illa, ut alibi latius probavimus, quod verum est non solum de laicis, sed etiam de clericis, nihilominus est valde consentaneum huic sacrificio, et modo, quo in Ecclesia offertur, ut qui assistunt, de illo suo modo participent, sicut illud suo modo offerunt; et ideo usitatum olim in Ecclesia fuit, ut assistentes in Missa communicarent, quod maxime in clericis observatum, et aliquando etiam præceptum fuit. Unde de se ait Trid. Synodus, sess. 22, c. 6 : *Optaret, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent;* ergo verisimile est, ut quando Ecclesia alicui aufert interdictum, quantum ad prohibitionem assistendi huic sacrificio, concedere etiam, ut de illo participare possit, si alias specialiter non prohibet, quia in illa absoluta concessione continetur, ut possit quantum voluerit, et valuerit, uberrimum fructum illius sacrificii participare; certum est autem accepturum uberiorem, si in tali sacrificio communicet. Præterea expendo verba illa cap. Alma : *Dicantur divina officia sicut prius;* nam prius ita dicebantur, ut ministri de sacrificio communicare possent, si vellent, et hæc, ut dicebam, erat antiqua consuetudo; et hanc nunc desiderat Ecclesia, quamvis non præcipiat; ergo ex vi illorum verborum conceditur ministris, ut divina faciant modo consueto, vel de facto, vel saltem de licentia, vel (ut ita dicam) de consilio Ecclesiæ, seu, quod idem est, conceditur illis, ut saltem possint participare sicut prius. Denique favores ampliandi sunt, et hic sensus est satis consentaneus verbis, ut expensum est, et rationi textus, ut patet ex illis verbis *Ex districtione hujusmodi statutorum crescit indevotio populi, et infinita pericula animarum surgunt.* Hæ namque duæ rationes maxime locum habent in privatione, seu dilatione communionis, et majorem habent vim in clero, et personis Ecclesiasticis; ergo non est, cur hæc amplificatio hujus gratiæ nimia esse videatur

36. *Corollarium superioris doctrinæ, et ampliatio cap. Alma.* — Ex qua sententia sequitur optima ampliatio ad cap. Alma, dum concedit omnibus laicis, ut in quatuor festivitatibus, Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, et Assumptionis Virginis, possint interesse divinis, consequenter concedere, ut possint Eucharistiam sumere. Licet oppositum sentiat Antonin., 3 part., tit. 26, c. 4; Sylvest. (plane non satis consequenter), *Interdictum,* 5, quæst. 2; Soto, 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, post 4 concl.; Covarr supra. Qui solum fundantur, quia in illo capitulo hoc expresse non conceditur Nobis autem ex ratione facta videtur concedi virtute, idque satis esse. Et præterea expendo illa verba : *Participationem permittimus divinorum;* nam hæc verba in rigore non solum ad assistendum, sed etiam ad communicandum, id est, ad participandum quantum sunt capaces, faciunt facultatem. Accedit, quod quibus Pontifex voluit hoc negare, eos expressit subjungens in hunc modum : *Sic tamen, quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.* Quæ verba intelligi possunt de oblationibus fidelium, ad quas faciendas solent ad altare accedere, ut refert Paludanus supra; non tamen video cur non potius sint de communione intelligenda; nam illa est propter quam maxime solet ad altare accedi. Et sumi potest argumentum ex cap. Quia in omnibus, de Usuris, ubi de publicis usurariis dicitur : *Nec ad communionem admittantur altaris, nec oblationes eorum quisquam accipiat.* Expendo enim, quod nomen altaris cum communione potius, quam cum oblatione conjunctum est. Quamvis ergo non negem per verba illa cap. Alma, prohiberi hujusmodi interdictis, et peccatoribus omne ministerium altaris, et omnem actionem, vel receptionem sacram, quæ circa altare fit, dico tamen, ibi etiam Eucharistiæ communionem comprehendi, ac proinde aliis vel non interdictis, vel qui interdicto per suum excessum causam non dederunt, non prohiberi, sicut neque aliud altaris ministerium, cum alias et capaces et digni sint. Atque hæc probabiliter sint dicta pro hac parte, quæ pia et favorabilis videtur; nihilominus communis sententia non difficile defendi potest, et in praxi servanda est Ecclesiæ consuetudo.

37 *An ad implendum præceptum annuæ communionis possit quis tempore interdicti communicare.* — Tandem hinc obiter expeditur alia quæstio, an scilicet propter implendum præceptum de annua communione, possit quis, aut debeat tempore interdicti communicare, possitque illi Eucharistia dari. Aliqui enim simpliciter affirmant, quia tunc jam illud est sacramentum necessitatis. Antoninus vero et alii simpliciter negant. Di-

cendum est, jure antiquo id non licuisse, quia solum concedebatur propter viatici necessitatem, ut supra ostensum est; necessitas autem præcepti Ecclesiastici neque est similis, neque æqualis ; imo jam tunc non esset necessitas, quia per unam prohibitionem cessat obligatio alterius præcepti ejusdem Ecclesiæ ; sicut in die festo cessat obligatio audiendi Missam posito interdicto, et prohibitione ejus. Idemque dicendum erit nunc juxta communem priorem sententiam. Defendendo autem posteriorem, consequenter dicendum est, posito jure novo dicti cap. Alma, aliud verum esse, quia una ex illis quatuor festivitatibus est Pascha, pro qua specialiter obligat præceptum annuæ communionis; sed dictum est ex vi illius juris ablatam esse prohibitionem interdicti quoad communionem ; ergo obligabit tunc præceptum, cum jam omne impedimentum ablatum sit. Neque est inconveniens, ut ex uno favore pullulet aliunde alia obligatio, quando illud est per accidens, et solum quasi removendo prohibens; præsertim, quia illa obligatio communicandi neque odiosa neque onerosa censeri debet, sed potius favorabilis. Neque ab hac sententia est alienus Navarrus supra, quamvis dicat consulendum esse Summum Pontificem.

De extrema unctione.

38. *Tempore interdicti, nec etiam ob mortis periculum, dari potest extrema unctio.* — De hoc sacramento est expressa et absoluta prohibitio in cap. Quod in te, de Pœnitentia et remiss., cujus verba sunt : *Licet per generale interdictum omnibus denegetur tam unctio quam Ecclesiastica sepultura,* etc. Ubi significatur non fieri de novo illam prohibitionem, sed jam factam supponi; et licet in particulari non inveniatur in antiquioribus juribus, satis est, quod a prohibitione generali divinorum non inveniatur excepta. Additurque in eo capite, quasi per declarationem specialem, non esse excipiendam. Quod jus per nullum posterius revocatum, aut limitatum invenitur. Est autem notanda triplex distributio ibi formaliter, vel virtute contenta. Prima est temporis, seu occasionis, aut necessitatis ministrandi hoc sacramentum; nam absolute prohibetur, ita ut propter extremum mortis periculum ægrotantibus dandum non sit; et ita intelligunt Doctores omnes. Et ratio est clara, quia proprium, et quasi intrinsecum tempus, in quo dandum est sacramentum, est, quando mors instat ex gravi morbo; ergo si prohibetur, pro illo articulo maxime prohibetur. Et in hoc est facta differentia inter hoc sacramentum et Eucharistiam, quia non est ita necessarium, sicut illa.

39. *Idque intelligendum non solum de accidentali solemnitate, sed de substantiali sacramento. — Respondetur cuidam objectioni.* — Secunda distributio est modi, ut sic dicam, conferendi hoc sacramentum, quia in hoc non est distinguere sicut in baptismo, quod detur cum solemnitate vel sine illa, quia neutro modo dari potest; simpliciter enim prohibetur quoad substantialem solemnitatem, ut sic dicam, sive habeat accidentalem adjunctam, sive non; multum enim differt a baptismo in necessitate. Et præterea in hoc etiam differt quoad substantialem solemnitatem, quia semper requirit sacerdotem ministrum, qui ex officio illud conferat, qui in baptismo non semper est necessarius. Accedit, quod illa sacramenta, quæ tempore interdicti specialiter permittuntur, etiam cum accidentali solemnitate dari possunt; ergo e converso cum hoc sacramentum prohibetur, simpliciter et quoad substantiam prohibetur Denique nomen unctionis, ipsam substantiam sacramenti significat. Dices : cur potius prohibetur unctio, quam confirmatio? nam si necessitatem simpliciter spectemus, non est magis necessaria confirmatio, quam unctio; si vero utilitatem, non est minus necessaria unctio morituris, quam confirmatio victuris. Respondetur, non esse facile rationem reddere, quæ Innocentium III moverit, qui fuit auctor utriusque decreti; fortasse tamen non tanti æstimasse necessitatem unctionis, sicut confirmationis, quia sine confirmatione non censetur aliquis perfecte Christianus, et sæpe accidere potest, ut multi, verbi gratia, pueri ante usum rationis absque aliis sacramentis, præter baptismum et confirmationem moriantur; alii vero, qui sunt capaces unctionis, et supponuntur jam perfecti quod statum Christianorum per baptismum et confirmationem, et quoad propriam et personalem necessitatem eis subvenitur per pœnitentiam et Eucharistiam, et ideo non tanta videtur eorum necessitas. Accedit, quod sacramentum confirmationis omnino ordinatur ad internum animæ bonum; unctio vero etiam ad salutem corporis; et ideo ex hac parte minor ejus quodammodo necessitas visa est, et ejus

interdictio magis necessaria ad vigorem et terrorem hujus censuræ, tum quia homines magis timere solent (de vulgo et multitudine hominum loquimur) detrimenta corporis, quam spiritus; tum etiam quia si hæc omnia sacramenta concederentur tempore interdicti, quoad hanc partem contemneretur.

40. *Omnibus personis cujuscumque conditionis prohibetur extrema unctio tempore interdicti.* — Tertia distributio est personarum, quæ ibi formalius continetur in illa particula *omnibus,* quæ ex se tam clericos, quam laicos comprehendit. Accedit præterea, quod cum in citatis verbis duo conjungantur, scilicet unctio et sepultura sacra, quoad sepulturam statim excipiuntur clerici, ut infra videbimus; ergo quoad unctionem comprehensi relinquuntur, ut recte ibi notat Abbas, num. 9, et communis sententia, idemque est de religiosis et quibuscumque aliis, quia verba universalissima sunt, quæ nemo jure limitare potest, nisi in alio decreto talis limitatio vel exceptio adjuncta sit; *nam ubi aliquid generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum,* ut dicitur in Clementina *Exivi,* § Porro, de Verborum significationibus.

41 *Paludanus confutatur* — Quapropter immerito Paludanus, dist. 18, q. 8, num. 28, ab hac sententia communi recessit, dicens clericis et religiosis dari posse unctionem, sumens argumentum ex eodem cap. Quod in te, quia ibi (inquit) conceditur his Ecclesiasticis personis Ecclesiastica sepultura; ergo sub illa comprehenditur unctio, quæ est veluti præparatio ad illam; credendum est enim, eum, qui concedit sepulturam soli corpori proficuam, unctionem animæ necessariam non negare. Sed potius inde oppositum colligitur; nam cum ex duobus propositis et generaliter vetitis, unum tantum Pontifex concedat et de altero taceat, illud tacendo negavit, ut in simili argumentatur Gregorius, hom. 18 in Evangelia, et refertur in cap. Nonne, de Præsumptionibus. Non ergo unum sub alio comprehenditur, alias nec in principio oportuisset unctionem distincte exprimere; cumque minus sit sepultura, quam unctio, non recte ex concessione minoris infertur, etiam id, quod majus est, esse concessum. Cur autem Pontifex (hoc enim argumentum Paludani postulare videtur) concesserit Ecclesiasticis personis sepulturam Ecclesiasticam, et non sacram unctionem, dicendum est, negari unctionem propter rationes superius factas; sepulturam vero concedi propter status decentiam, ut inferius latius dicemus. Addendum vero est, per hæc non excludi specialia privilegia, quæ aliquæ religiones pro suis religiosis vel familiaribus a Sede Apostolica habere possunt.

42. *Doctrina data ad interdictum locale applicatur* — Ultimo tamen advertendum est dictum cap. Quod in te, speciatim loqui de interdicto generali loci, et ita ex illo textu immediate tantum haberi, in toto illo loco interdicto non posse hoc sacramentum ministrari, quanquam personæ illius loci, si alibi ægrotent, vel se illuc deferri faciant, possint ibi hoc sacramentum accipere, si causam interdicto non dedere, juxta superius dicta. Hoc autem servata proportione in interdicto particulari loci servandum est, quia est eadem vel major ratio, procedit generalis prohibitio, quod in loco interdicto nulla sacramenta administrantur, juxta c. Responso, de Sent. excomm.

43. *Applicatur ad interdictum personale.* — Ad interdictum etiam generale personale, et a fortiori ad speciale, commutata (ut sic dicam) proportione, eadem regula applicanda est; nam omnes personæ sic interdictæ, etiamsi causam non dederint interdicto, hoc sacramentum accipere non possunt, neque in eo loco, neque in alio, nisi prius a tali interdicto aliquo modo liberentur, quia tale interdictum, ut supra vidimus, omnes et singulares personas afficit et in eis habet suum effectum; hic autem est generalis sacramentorum prohibitio juxta jura supra citata. Atque hæc omnia procedunt juxta antiquum jus. Dubitari vero potest, an juxta novum jus in cap. Alma mater, liceat hoc sacramentum ministrare in quatuor festivitatibus ibi exceptis. Sed dico breviter quoad hanc partem nihil esse innovatum illo jure, quia de hac re nulla ibi mentio fit, neque in specie, neque in genere.

De Ordine.

44. *Non potest laicis sacramentum Ordinis conferri tempore interdicti.* — *Quid de clericis.* — De hoc sacramento non invenio aliquid in propria specie in jure declaratum, et ideo nonnulla est diversitas inter auctores. Et in primis quoad personas laicas, omnes conveniunt non posse tempore interdicti sacramentum hoc eis conferri. Ratio est, quia prohibitio est generalis, juxta dictum cap. Responso, et de sacramento Ordinis nulla facta est ex-

ceptio : ergo. Nihilominus tamen circa personas Ecclesiasticas aliqui dicunt eos, qui jam habent aliquem Ordinem inferiorem, posse non obstante interdicto ad superiorem promoveri. Ita Innocentius, in cap. Non est vobis, de Sponsalibus, qui de omnibus clericis loquitur, et ideo ex illius sententia etiam hi, qui solum primam tonsuram habent, poterunt Ordinibus initiari. Ratio est, quia clerici sunt.

45. *Secunda et vera sententia. — Extra locum interdicti potest suscipere Ordines, qui illi causam non dedit.* — Nihilominus contraria sententia vera est, quam tenent Panormitanus, in dict. cap. Non est vobis; Paludanus, dist. 18, quæst. 8, num. 29; Covarruv., dict. cap. Alma, part. 2, § 3, num. 4, et omnes Summistæ. Et ratio est, quia ista exceptio nullo jure fundatur. Neque illa ratio Innocentii satis intelligitur; aut enim agimus de interdicto locali aut de personali : si de locali, sicut per illud non sunt absolute interdicti clerici, ita nec laici, et sicut locus est interdictus in ordine ad laicos, ita et in ordine ad clericos in his, quæ illis non sunt jure concessa; nullo autem jure est illis concessum, ut possint ad superiores Ordines promoveri in tali loco, vel quod quispiam possit in eodem loco Ordines conferre, nisi prius ab eodem loco interdictum auferat vel suspendat, si ad hoc potestatem habet. Quod patet ex dict. cap. Alma, in quo postrema et major extensio hujus concessionis facta est, et tamen ibi hoc non conceditur, ut ex textu constat. Hæc autem intelligenda sunt de omnibus Ordinibus, quæ sunt sacramentum, et consequenter etiam de consecratione Episcopali. De prima vero tonsura et de benedictione Abbatis vel virginis, quæ non sunt sacramenta, sed sacramentalia, non est eadem ratio. Sed ita de illis judicandum est, sicut de divinis officiis, de quibus infra. Si vero loquamur de interdicto personali, aut illud esset solius populi laici, vel solius clerici, vel utriusque : de primo verum est per illud non prohiberi clericos, quin ulterius ordinari possint, quia non sunt interdicti; tamen eadem proportione, de secundo interdicto verum est, per illud prohiberi clericos, ne ulterius ordinari possint, non vero prohiberi laicos, quin denuo possint Ordinibus initiari, quia non sunt interdicti. Si vero loquamur de tertio interdicto, ex vi illius nec laici, nec clerici ordinari possunt, quia omnes sunt interdicti; nulla est ergo exceptio nec differentia quoad hoc inter Ecclesiasticos et laicos, si proportio servetur. Unde nihil etiam oportet hic distinguere inter personale interdictum generale et particulare, neque inter eos, qui dederunt vel non dederunt causam interdicto; omnes enim simpliciter prohibiti sunt, quamdiu interdicto ligantur Solum oportet advertere in interdicto locali eos, qui sua culpa causam dederunt, simpliciter prohiberi ordinari vel ordinare, non tantum in loco interdicto, sed ubique, quia illi consequenter sunt personaliter interdicti, ut superius declaratum est.

De matrimonio.

46. *Sponsalia de futuro non prohibentur fieri tempore interdicti.* — In matrimonio tria distinguere possumus, scilicet sponsalia de futuro, substantiam matrimonii, et Ecclesiasticam solemnitatem cum sacerdotali benedictione, quæ subsequi solet et debet. De sponsalibus certum est licite et valide fieri posse tempore interdicti, sive in loco interdicto, sive inter personas interdictas, quia illud neque est sacramentum, neque aliquid sacrum aut divinum officium, sed est tantum quidam humanus contractus; ideo non continetur in his, quæ per interdictum prohibentur.

47. *Covarruv. opinio.* — Secundo est certum benedictiones nuptiales esse prohibitas tempore interdicti, quia inter divina officia computantur; imo habent adjunctum Missæ sacrificium et solemnes preces a sacerdote in Ecclesia factas; hæc vero divina officia prohibita sunt tempore interdicti, ut postea videbimus. Et in hoc conveniunt omnes Doctores statim citandi. Quanquam Covarr., in dict. cap. Alma, part. 2, § 2, num. 7, censet, si solemnitas matrimonii fiat cum his circumstantiis, cum quibus Missa dici potest in loco interdicto, juxta cap. Alma, non esse malum, neque prohibitum ita fieri. Quia ibi conceditur, ut Missæ divinaque officia dici possint sicut prius, campanis non pulsatis, et januis clausis, et interdictis ac excommunicatis exclusis; sed hæc benedictio et solemnitas est quoddam sacrum officium cuidam Missæ annexum seu conjunctum; ergo cum eisdem circumstantiis licebit.

48. Obstat vero huic sententiæ, quia illa officia solum conceduntur clericis; nam, per se loquendo, debent excludi laici, ut infra videbimus; sed hoc officium per se et intrinsece requirit præsentiam laicorum, scilicet sponsi et sponsæ. Responderi potest, hoc esse

accidentarium, et saltem id licere, quando sponsus et sponsa aliunde habent privilegium audiendi divina officia tempore interdicti. Sed contra, nam potius hoc est per accidens, scilicet habere tale privilegium; per se autem est, quod talis actus intrinsece requirat personas laicas, et ideo non videtur comprehensus sub illis officiis, quæ in dicto cap. Alma, permittuntur; nam illa supponuntur esse talia, ut inter solos clericos dici possint. Quæ ratio videtur efficax, supponendo laicos esse excludendos a divinis officiis; nihilominus tamen probabilem censeo opinionem Covarruviæ cum ea moderatione, quod sponsus et sponsa alioqui possint interesse divinis, ut ex dicendis sequenti disputatione clarius constabit.

49. *Matrimonium tempore interdicti celebratum est validum.* — Tertio est certum, matrimonium, si tempore interdicti fiat, servatis conditionibus alias requisitis, vel ex se, vel ex novo jure Concilii Tridentini, validum esse. Hæc est communis sententia, quam probat Gloss., dict. cap. Alma, verb. *Sacramentis,* quia matrimonium non est sacramentum dans gratiam. Sed assumptum est erroneum in fide, ut nunc suppono, et impertinens ad inferendum consequens; quid enim obstat dare gratiam, ut valeat sacramentum? Alias Ordo datus tempore interdicti vel personæ interdictæ, non esset validus, quia est sacramentum dans gratiam. Ratio ergo solum est, quia interdictum nihil aufert, quod sit de veritate talis sacramenti. Confirmatur, quia supra ostensum est, matrimonium inter excommunicatos contractum validum esse; ergo etiam erit validum ab interdictis contractum, etiamsi ob excessus proprios interdicti sint, quia isti ad summum comparantur excommunicatis in usu sacramentorum, ut supra dictum est. Ergo a fortiori matrimonium contractum in loco interdicto validum erit, quia minus potest circumstantia loci quam personæ, matrimonium invalidum reddere.

50. *An matrimonium licite contrahatur interdicti tempore. — Sententia affirmativa. — Refellitur fundamentum.* — Difficultas ergo superest, an licitum sit matrimonium contrahere non obstante interdicto; multi enim Doctores simpliciter affirmant, Sylvester, verb. *Interdictum,* 5, n. 9, cum Innocentio, cap. ult. de Excessibus Prælat., n. 6, clarius in c. Non est, de Sponsal., ubi Panormitanus dicit esse communem, et rationem indicant, quia inter infideles licite contrahitur matrimonium; ergo et inter fideles etiam interdictos. Quæ ratio idem concluderet de excommunicatis; non est ergo bona illatio, quia inter fideles matrimonium est sacramentum, non vero inter infideles. Item quia fideles subjecti sunt ritibus et prohibitionibus Ecclesiæ, non tamen infideles. Eamdem vero sententiam tenent Covarruv., dicto num. 7, et Navarr., cap. 27, n. 179, ubi etiam asserunt inter interdictos personaliter et specialiter posse licite matrimonium contrahi. Fundamentum esse videtur, quia licet matrimonium sit sacramentum, tamen est etiam contractus humanus; imo substantialiter est contractus, et ratio sacramenti est illi adjuncta; contractus autem humani non sunt prohibiti per interdictum; ergo nec matrimonium est prohibitum. Et confirmatur, nam hac ratione dicitur in jure, matrimonium quocumque tempore contrahi posse, in cap. Appellamus, de Feriis. Neque hoc caput restrictum aut derogatum est per Concilium Tridentinum, sess. 24, cap. 1 de Reformatione matrimonii, quia licet ex vi illius decreti requiratur præsentia parochi et duorum testium, tamen quocumque tempore illa forma contrahendi adhiberi poterit.

51 *Excluditur supra posita sententia.* — Nihilominus fundamenta hujus sententiæ videntur esse infirma, et aliunde obstare generalem regulam prohibentem usum sacramentorum tempore interdicti in cap. Responso, de Sentent. excomm., et in cap. Alma, generaliter dicitur, nulla esse ministranda sacramenta, certis casibus et sacramentis exceptis. Sed matrimonium nullo jure exceptum est; ergo est simpliciter prohibitum. Nec videtur quicquam referre, quod sit contractus; nam hoc non tollit, quin sit etiam sacramentum. Quæ ratio sacramenti principalior est, et alia ratio contractus per illam elevatur, et ideo sequitur, ut ita dicam, forum, vel prohibitionem, aut concessionem ejus. Unde quod in alio cap. Capellanus, dicitur, satis juridice exponetur, quod omni tempore non prohibito potest matrimonium contrahi, vel certe, quod licet possit omni tempore, non tamen omni loco, neque inter quascumque personas, sed circumstantiis servatis, quas jura disponunt. Eo vel maxime, quod in illo textu non dicitur matrimonium omni tempore contrahi posse, sed *quocumque tempore contrahi* (id est, validum esse) *consensu interveniente legitimo de præsenti.* Quapropter in rigore juris videtur verior contraria sententia.

52. *Negans sententia probatur percurrendo omnes species interdicti.* — *Probatur in interdicto personali particulari.* — *Occurritur objectioni.* — Et in primis de interdictis personaliter et specialiter (sub quibus comprehendo omnes, qui interdicto causam dederunt) videtur sane probabilius non posse licite matrimonium contrahere; nam illos omnino separat Ecclesia a participatione sacramentorum. Et confirmari potest, nam excommunicatus non potest licite matrimonium contrahere; ergo nec interdictus specialiter; nam æquiparantur quoad separationem a sacramentis. Dices, excommunicationem prohibere etiam contractus et in hoc differre ab interdicto. Sed contra primo, quia excommunicatus contrahens matrimonium non solum peccat ut communicans in humanis, sed etiam ut participans in divinis, alias solum venialiter peccaret, cum tamen constet peccare mortaliter; sed interdictus specialiter æque est exclusus a participatione divinorum : ergo. Deinde sumi videtur efficax argumentum ab excommunicatione minori; nam illa non privat communicatione humana, nec contractibus, et nihilominus qui sola illa ligatus est, non potest sine gravi crimine matrimonium contrahere, quia est separatus a participatione sacramentorum, juxta cap. ult. de Clerico excommunicato ministrante; ergo a fortiori idem dicendum est de specialiter interdicto; nam est gravior censura et quoad hoc eumdem effectum habet secundum jura.

53. *Eadem sententia in interdicto generali personali ostenditur* — Deinde videtur idem dicendum de interdicto generali personali; nam etiam, qui illo tantum sine culpa propria ligati sunt, non videntur posse matrimonium contrahere, quia nullo jure excipiuntur; et alioqui est generalis prohibitio præterquam in solis casibus a jure expressis, juxta cap. Si sententia, de Sentent. excomm., in 6, ubi de interdictis per generale ac personale interdictum dicitur : *Non debent alicubi (casibus expressis a jure duntaxat exceptis) audire divina vel Ecclesiastica recipere sacramenta.* Ubi Gloss., verb. *Expressis,* solum allegat jura de baptismo, et confirmatione, et viatico loquentia. Et in dicto c. Alma, etiam dicitur, *certis casibus et sacramentis exceptis,* ubi Glossa de matrimonio solum dicit, *tenet etiam matrimonium;* non vero ait, licet.

54. *Idem de interdicto locali suadetur.* — *Non licet parocho assistere matrimonio in loco interdicto.* — Denique idem consequenter, et cum proportione videtur dicendum de interdicto locali; nimirum ex vi illius non licere in loco interdicto matrimonium contrahere, propter similem rationem. Nec video probabilem causam hoc permittendi, cum neque sit tanta necessitas statim matrimonium contrahendi, nec sit difficile extra locum interdictum illud contrahere. Et quidem cum præsentia parochi, vel sacerdotis habentis ejus licentiam hodie necessaria sit, male ille faciet, si in loco interdicto illi assistat, et suum qualecumque ministerium exhibeat. Atque hæc quidem videntur vera in rigore juris. Si tamen opinio contraria ita prævaluit, usuque recepta est, ut contrariam consuetudinem induxisse censeatur, ratione consuetudinis dici poterit exceptio introducta; ideoque jam ita valere, ac si jure esset facta. De hac vero consuetudine, quia ad factum spectat, mihi satis non constat, et in personalibus interdictis non credo illam esse, et maxime in specialibus; in localibus autem generalibus facilius posset tolerari.

SECTIO II.

Quale peccatum sit violare interdictum in materia sacramentorum.

1 *Violatio interdicti in materia sacramentorum peccaminosa, ex suo genere.* — Hanc violationem ex se peccaminosam esse, aperte sequitur ex dictis sectione præcedente, quia est contra Ecclesiæ prohibitionem, et censuram. Dico autem, ex se, quia ex accidenti excusari potest, vel per ignorantiam, vel per justam necessitatem. In quo servandæ sunt regulæ traditæ de censuris in communi, et ad præsens applicandæ; nihil enim amplius circa hoc addendum occurrit.

2. *Violatio interdicti in materia sacramentorum ex suo genere mortalis.* — *Excluditur distinctio ab aliquibus data.* — Difficultas vero est de gravitate culpæ. In qua censeo, ex genere suo esse mortalem, quia materia sacramentorum gravissima est, et prohibitio Ecclesiæ est absoluta, habens vim proprii præcepti pertinentis ad virtutem religionis; unde contrarium peccatum est sacrilegium, quod constat ex genere suo, et in materia gravi mortale esse. Nec distinctio, quæ in hac materia interdicti dari solet ab aliquibus inter personas laicas, et Ecclesiasticas (de qua videbimus disputatione sequente), ad præsentem materiam recte accommodatur, quia

materia sacramentorum, tam respectu clericorum, quam respectu laicorum gravis est, si ad utrosque cum debita proportione accommodetur, id est, administratio sacramentorum ad clericos, receptio vero etiam ad laicos. Neque etiam censeo ad præsentem causam referre, quod clericis sit imposita aliqua pœna propter hoc peccatum, non vero laicis; nam, esto hoc ita sit, quod infra videbimus, nihilominus gravitas culpæ non pendet ex Ecclesiastica pœna; prohibitio enim comedendi, v. gr., carnes, aut bis in die jejunii, nullam habet pœnam Ecclesiæ ipso jure adjunctam, et nihilominus transgressio illius ex suo genere peccatum mortale est; ergo similiter prohibitio recipiendi aliquod sacramentum in tali statu, erit peccatum mortale ex genere suo, etiamsi non habeat pœnam Ecclesiæ adjunctam, quia culpa est prior, et per se non pendet ex pœna, sed ex materia, et præcepto. Solet autem pœna interdum esse indicium a posteriori gravitatis præcepti, et actionis; quando vero alias de hac satis constat, impositio pœnæ necessaria non est. Tandem confirmatur, nam excommunicatio minor, quia separat a perceptione sacramentorum, obligat sub mortali omnes tam clericos quam laicos, ne ligati a censura sacramentum aliquod recipiant, et transgressio illius ex suo genere est peccatum mortale, quamvis non habeat aliam pœnam ipso jure impositam, ut supra declaratum est; ergo majore ratione idem dicendum est de interdicto, quod ex se gravior censura est.

3. *Omne interdictum personale speciale, in materia sacramentorum, ex se est grave peccatum. — Quid si recipiat sacramentum matrimonii.* — Quia vero peccatum mortale ex genere, in individuo potest esse veniale, et quia, cum interdicta sint varia, in eis potest esse inæqualitas etiam in gravitate hujus obligationis, vel transgressionis, ideo necesse est positam generalem regulam ad singula interdicta applicare, omittendo in omnibus excusationes, vel diminutiones culpæ, quæ oriri possunt ex parte operantis, ut sunt indeliberatio, inadvertentia, et similes, quia nihil habent speciale in hac materia, sed applicandæ sunt generales regulæ de actibus humanis. Primo igitur, maxime est indubitata regula proposita in interdicto personali speciali formaliter, vel æquivalenter, id est, in omni illo, quo persona interdicitur propter propriam culpam, quia illud est, quod cum majori rigore obligat. Et ideo in jure nulla fere fit exceptio de hoc interdicto, ut vidimus. Item illa est justa pœna talis personæ interdictæ propter propriam culpam, estque ipso jure illata, vel ex justo præcepto judicis, si ab homine sit, et non requirit specialem actionem ipsius rei, qua sibi ipsi malum aliquod inferat, sed solum quod abstineat a tali actione, vel receptione; ergo obligat in conscientia juxta materiæ exigentiam; ergo obligat sub mortali, cum materia sit gravis. Quapropter in hujusmodi persona, receptio sacramenti cujuslibet et in individuo semper est peccatum mortale absque ulla exceptione. Nisi velit quis excipere sacramentum matrimonii, quod non censeo necessarium, quia aut est vera opinio dicens hoc sacramentum esse prohibitum personæ sic interdictæ, et juxta illam etiam est peccatum mortale illud contrahere, quia materia est valde gravis. Vel supponitur contraria sententia, saltem ut probabilis practice, et tunc non est exceptio a regula posita, sed ab ipsa prohibitione, ideoque non tantum non erit peccatum mortale, verum etiam nec veniale, quia nulla transgressio censuræ est.

4. *Quid de solemni benedictione matrimonii.* — De solemni autem benedictione matrimonii dubitari potest, an sit sufficiens materia peccati mortalis in hujusmodi personis sic interdictis; nam, cum non sit sacramentum, sed solum cæremonia quædam, videtur res levior, quam ut ad peccatum mortale sufficiat. Respondetur : primum de sacerdote seu ministro Ecclesiæ non est dubium, quin mortaliter peccet admittendo personas sic interdictas ad talem benedictionem, vel dando illam, si ipse interdictus sit. Ratio est, quia ex officio tenetur utrumque cavere, et actio ipsa est satis gravis, cum sit quoddam officium, et ministerium publicum, quod Ecclesia observat tanquam cæremoniam gravem. De ipsis vero contrahentibus judicandum videtur, sicut de aliis officiis Ecclesiasticis quatenus prohibentur laicis sic interdictis; de quibus dicemus disputatione sequenti; nunc autem videtur in hac speciali materia hoc esse peccatum mortale, quia est actio satis gravis, ut dixi, et directe prohibita his personis; ipsæ vero ad eam concurrunt, non solum assistendo, sed etiam cooperando specialiter, seu recipiendo.

5. *De violatione interdicti generalis, sive localis, sive personalis.* — In secundo ordine hujus obligationis sunt personæ generaliter

interdictæ; et videtur ejusdem gravitatis esse, sive interdictum sit personale, sive locale, quatenus utrumque interdicit, aut separat personam absque propria culpa ejus. Nihilominus tamen est aliqualis differentia in eo quod personale interdicit personam simpliciter, et ubique; locale vero tantum prohibet in tali loco interdicto, sive generaliter, sive specialiter Ex hac vero differentia nascitur alia notanda, scilicet, quod per interdictum generale personale prohibetur cuilibet personæ interdictæ usus sacramentorum secundum se, seu quoad substantiam; per interdictum autem locale solum interdicitur hic usus quoad circumstantiam quamdam, scilicet, ne in tali loco fiant. Unde videtur prior prohibitio esse gravior, atque etiam major respectu personarum. De interdicto ergo personali, etiam generali, existimo obligare sub mortali, et ministrum sacramentorum, ne det sacramenta personis sic interdictis, nec ipse ea ministret, si interdictus sit; et omnes alios, ne sic interdicti ea recipiant, nisi in casibus permissis. Ratio est supra tacta, quæ hic cum proportione applicari potest, quia hoc interdictum est quasi quoddam præceptum generale cadens super omnes has personas, et directe ac per se separans omnes et singulas ab usu sacramentorum; idque a fortiori patebit ex dicendis.

6. *Ministri Ecclesiæ peccant mortaliter dando sacramenta in loco interdicto.* — Deinde non dubito, quin ministri Ecclesiæ peccent mortaliter dando sacramenta in loco interdicto extra casus permissos, quia hæc etiam est censura gravis, cujus observantia ad Ecclesiasticam disciplinam necessaria est, et hæc maxime pertinet ad Ecclesiæ ministros; ergo eos graviter obligat ad ejus observationem; ergo in materia gravi, qualis est ministerium sacramentorum, obligabit eos etiam sub mortali. De ipsis vero laicis, quia magis indirecte ad eos spectant talia præcepta, et circumstantiarum observatio, videtur res minus certa. Nihilominus tamen etiam respectu illorum censeo hanc obligationem esse gravem, quia interdictio loci est quædam prohibitio generalis respectu omnium fidelium; quæ vere ac per se pertinet ad omnes, licet ad quosdam principalius, quam ad alios; et alioqui illa circumstantia in ordine ad actiones adeo graves, quales sunt sacramenta, est res magni momenti in Ecclesia secundum prudentem omnium æstimationem. Item, facere sacrum in loco non permisso, ob hanc causam est peccatum mortale, ut alibi ostendimus. Item, comedere carnes tempore prohibito, est peccatum mortale; ergo et communicare, v. gr., in loco interdicto, seu prohibito; nam utraque est circumstantia quodammodo extrinseca; tamen ex utraque fit, ut actio sic facta sit simpliciter prohibita; et in præsenti actio est gravior, et magis sacra : ergo, etc. Neque occurrit objectio alicujus momenti. Quæri autem hic posset, an recipere sacramentum a persona interdicta simile peccatum sit. Sed hoc dubium cum aliis similibus expedietur melius disputatione sequenti.

SECTIO III.

Quam pœnam incurrat violans interdictum in materia sacramentorum.

1 *Prima generalis regula.* — Duæ regulæ generales statuendæ sunt. Prima : clerici violantes interdictum in sacramentorum ministerio, irregulares fiunt, easque pœnas, quas illi, qui violant interdictum celebrando, incurrunt. Hanc regulam constituunt Doctores communiter, quam probant ex cap. 1 de Sent. et re judic., in 6, et cap. 1 de Sent. excomm., in 6. Quæ duo capita loquuntur solum de censura suspensionis, et statuunt, suspensum ab officio, qui se ingerit divinis, fieri irregularem, ut supra declaravimus; his autem materiis pœnalibus, ut sæpe diximus, non sumitur argumentum efficax a simili seu ab una censura ad aliam, et præsertim in pœna irregularitatis, quæ non incurritur nisi in casibus a jure expressis, ut in ipso jure cautum est. Sed dicitur, interdictum secum afferre suspensionem a divinis formaliter, vel virtute, et hac ratione irregularitatem illam etiam extendi ad ministros Ecclesiæ violantes interdictum, quatenus per illud suspensi sunt. Sicut de excommunicato etiam probavimus fieri irregularem ministrando, quia per excommunicationem suspensus est a divinis, quod non intelligitur de propria, et distincta censura suspensionis, sed quatenus materialiter (ut sic dicam) in excommunicatione includitur; ergo, si in interdicto etiam includitur, idem erit de illo dicendum. Ut autem probetur includi, citari solet textus in cap. ult. de Excessibus Prælat. Sed ex illo solum colligitur, graviter peccasse quemdam Episcopum violando quoddam interdictum, aliosque ad illius violationem cogendo. Melius id probatur ex cap. Is cui, de Sent. excom.,

in 6, ubi dicitur, eum, cui Ecclesiæ ingressus est interdictus, si in ea se ingerat, *divinis in suo officio ministrando, sicut prius, irregularem fieri*. Et ratio redditur, quia ei, cui est interdictus ingressus Ecclesiæ, etiam est interdicta divinorum celebratio in ipsa Ecclesia. Ex qua ratione aperte colligitur in ea supponi, per violationem interdicti in ministerio divinorum ex officio, irregularitatem incurri.

2. *Tria maxime notanda circa cap. Is cui.* — *Primum.* — Sunt autem in verbis illis nonnulla notanda. Primum est, hæc verba interdicendi, vel suspendendi non semper accipi in jure ut distincta, id est, ut significantia diversos effectus distinctarum censurarum; nam in illo textu quod in principio vocatur interdictum ab ingressu Ecclesiæ, in fine appellatur suspensio ab ingressu Ecclesiæ, et ibi dicitur celebratio divinorum interdicta, id est, prohibita. Unde intelligitur, quod omnis prohibitio ministrandi divina ex officio, facta ex vi alicujus censuræ Ecclesiasticæ, ejusdem rationis, seu efficaciæ censetur in jure quoad hunc effectum incurrendi irregularitatem, si contra illam agatur; parumque referre, quod suspensio, aut interdictio appelletur

3. *Secundum.* — *Tertium.* — Secundo adverto illam particulam, *celebrationem divinorum*, et ex ea colligo, quando dicitur in jure, irregularem fieri illum, qui celebrando violat interdictum, ut habetur in c. Is qui, § Is vero, de Sent. excomm., in 6, id non restringi ad solam celebrationem per Missæ sacrificium, sed extendi ad omnem celebrationem divinorum ex officio factam; in qua certum est includi ministrationem sacramentorum ex officio. Noto tertio, ex illo textu colligi, hanc regulam habere locum tam in interdicto locali quam personali. Nam in primis illud interdictum ab ingressu Ecclesiæ, quantum ad præsens spectat, æquivalet locali, quia per illud non prohibetur huic personæ celebratio divinorum absolute, et simpliciter, sed in Ecclesia, ut in eodem textu expresse limitatur; ergo, cum per quodlibet interdictum locale interdicatur divinorum celebratio in loco interdicto, qui illud violat celebrando sacramenta in tali loco, eamdem irregularitatem incurrit. Atque ita expresse dicitur de interdicto locali, et de celebratione absolute in dict. § Is vero. Rursus interdictum illud ingrediendi Ecclesiam, directe personale est, non locale, ut ex ipsis verbis constat, et tamen, quia in illo includitur suspensio talis personæ a divinis in Ecclesia celebrandis, per ejus violationem incurritur irregularitas; ergo a fortiori, quando persona directe interdicitur, non ab uno actu, et respectu unius loci, sed simpliciter et absolute, violando tale interdictum per ministrationem sacramentorum ex officio, prædicta irregularitas incurretur, quia suspensio a tali ministerio multo magis includitur in tali interdicto. Hoc ergo modo sufficienter mihi videtur probari ex jure hæc irregularitas.

4. *An irregularitas extendatur ad eos qui causam interdicto non dederunt.* — *Ab ea pœna excipiuntur privilegiati.* — Solum posset quis contendere dictam irregularitatem coarctandam esse ad personas interdictas propter propriam culpam, seu quæ suis excessibus causam dederunt, ut generale vel speciale interdictum poneretur; quia illud interdictum ingrediendi Ecclesiam, de quo est sermo in cap. Is cui, tale est, ut non imponatur nisi propter propriam culpam, ut infra videbimus. Respondetur, quidquid de hoc sit, limitationem illam non esse admittendam. Primo quia in dict. § Is vero, simpliciter est sermo de celebrante in loco interdicto, neque additur limitatio de dante causam interdicto; imo additur exceptio, *Nisi privilegiatus existat super hoc, vel a jure sit ei concessum.* Quæ exceptio declarat, illa lege comprehendi omnes, etiamsi non dederint causam interdicto, tum quia una exceptio firmat generalem regulam in omnibus aliis; tum etiam quia manifestum est eos, qui dant causam interdicto, non posse super hoc esse privilegiatos, aut a jure habere concessionem; ergo signum est sermonem esse de omnibus celebrantibus in loco interdicto, etiamsi eidem causam non dederint, et ab hac generalitate solum excipi privilegiatos ab homine, ut sic dicam, vel a jure. Deinde in dict. cap. Is cui, pro ratione non redditur, quia propter culpam suam est interdictus, sed solum quia celebratio divinorum in Ecclesia ei est interdicta, et ideo simpliciter accipiendum, nec restringendum est, ut omnes Doctores intelligunt, quos ex parte refert Covarruvias, dict. cap. Alma, part. 2, § 2, num. 2, et in sequentibus indicabimus.

Qua violatione interdicti contrahatur irregularitas.

5. *Excipiuntur aliqui casus.* — *Occurritur objectioni.* — Sed quæres primo, quæ vio-

latio interdicti, vel quibus modis fieri possit ita ut sufficiat ad hanc irregularitatem contrahendam. Respondeo, tres esse generales modos et simplices hujus violationis, et ex eis posse componi alios quasi mixtos. Primus est, si persona interdicta aliquando sacramentum conferat alteri non interdicto, nec in loco interdicto; loquor autem dé ministerio ex officio, et extra casus in jure permissos, quia alias non est violatio, cum non agatur contra prohibitionem; hic autem agimus de violatione, et ideo necessarium non erit hoc iterum repetere. Unde etiam addo, excipiendos esse casus, qui ex ipso veluti naturali jure excepti sunt, ut, verbi gratia, esse potest casus necessitatis, aut propriæ, aut aliorum propriæ; si, verbi gratia, censura interdicti occulta sit, utpote per factum occultum ipso jure vel per sententiam generalem contracta, et aliunde adjungatur, ut ministerium sacramenti vitari non possit sine magno scandalo, aut infamia; tunc enim, sicut administratio sine culpa fit, juxta principia supra posita de censuris in communi, ita etiam irregularitas excusatur, nam de hac irregularitate generaliter verum est, non incurri sine culpa mortali, quia ut gravis pœna imponitur. Eadem necessitas accidere posset ex parte aliorum, ut si Episcopus interdictus Ordines conferret propter aliquam urgentem necessitatem, quæ licet raro contingat, tamen in aliqua insula, vel loco remoto accidere posset. Unde hunc casum necessitatis excepit Abbas, in cap. Non est, de Sponsalibus, num. 8, quem sequitur Villadiego, tract. de Irregular., et mihi probatur eorum sententia, quamvis oppositam teneat Covarruvias, dict. 2 part., § 3, num. 4, secutus Sylvestrum, verb. *Interdictum*, 5, quæst. 7, *quia talis exceptio* (inquit) *in jure non habetur* Respondetur tamen primo ex Panormitano, haberi in simili, nam quia confirmatio per interdictum non prohibetur, et ad confirmationem est necessarium chrisma, ideo declaravit jus etiam confectionem chrismatis interdicto non prohiberi ; ergo similiter, cum interdictum non prohibeat omnia ministeria clericorum, quæ sine illis exerceri non possunt, ubi vera necessitas illorum fuerit, non erit prohibita illorum ordinatio. Secundo dicitur, non oportere omnem hujusmodi declarationem expresse et in specie factam esse in jure, nam aliquando fundari potest in naturali jure, vel ordine charitatis, aut in hoc generali principio, quod prohibitiones Ecclesiasticæ non obligant cum tanto rigore, quin propter gravem necessitatem cesset et quasi suspendatur earum obligatio. Hæc autem prohibitio interdicti Ecclesiastica est, ut constat ex dictis de censuris in communi, et in simili de excommunicatione; hæc item necessitas, de qua agimus, est gravis, et pertinens ad commune bonum Ecclesiæ : ergo.

6. *Secundus modus quo incurritur irregularitas. — Eamdem irregularitatem incurrent Episcopi.* — Secundus modus hujus violationis est, si persona non interdicta alteri etiam non interdictæ sacramentum conferat in loco interdicto. Atque hi duo modi expressius continentur in prædictis juribus, et præsertim posterior, qui cum eisdem declarationibus, et limitationibus intelligendus est, cum quibus præcedens, propter easdem rationes, quia hæc etiam transgressio debet esse peccaminosa. Est tamen advertendum, quod licet jus novum permittat divina officia celebrare in loco interdicto certis quibusdam diebus, vel cum præscripto modo et circumstantiis, in dict. cap. Alma, tamen etiam illo modo non permitti quorumcumque sacramentorum administrationem in tali loco; sed vel eorum, quæ supra declaravimus, vel aliorum divinorum officiorum, de quibus in sequenti disputatione dicemus; ideoque, licet aliquis servatis circumstantiis ibi positis, nempe januis clausis, etc., vel alio quovis modo occultiori, sacramentum non permissum, ut Ordinem, vel extremam unctionem, etc., in tali loco ministraret, irregularitatem non fugeret, quia talis actio semper manet interdicta, etiam cum tali modo, et pœna hæc propter talem actionem absolute imposita est. Addunt denique citati Doctores, non solum inferiores sacerdotes, sed etiam Episcopum incurrere hanc irregularitatem, sic violando hujusmodi interdictum, latum a jure, vel a Pontifice. Quod est certissimum, argum. cap. ult. de Excess. Prælator., quia Episcopus est inferior et subditus. Est hoc verum de interdicto imposito a quolibet alio, etiam a seipso, sicut supra dicebamus teneri ad vitandum excommunicatum a se ligatum. Quia, posito interdicto, et ex jure communi obligatur ad observationem ejus; quanquam, cum interdictum impositum est ab ipsomet Episcopo, possit ab eodem suspendi pro aliquo tempore, vel quoad illum actum; et tunc non peccabit Ordines conferendo in tali loco, ut recte notavit Calderinus in tractatu de Interdicto.

7 *Qui solum violat interdictum conferendo sacramentum personæ interdictæ non fit irregularis.* — Tertius modus hujus violationis interdicti est, si minister Ecclesiasticus conferat sacramentum personæ interdictæ, etiam in loco non interdicto, et hunc modum non invenio expressum in prædictis juribus; nihilominus tamen aliqui sentiunt illum etiam sufficere ad hanc irregularitatem incurrendam, quia causa illius irregularitatis adæquata non est hic vel ille modus violandi interdictum, sed absolute quæcumque violatio per administrationem divinorum ex officio, ut ex citatis juribus colligi videtur

8. Sed nihilominus non censeo illam transgressionem sufficere ad irregularitatem contrahendam, quia in his rebus non est facienda extensio, neque argumentum a simili, et ideo non invenio auctorem gravem, qui hoc expresse et in particulari affirmet. Præterea qui dat sacramentum aliquod excommunicato, non incurrit irregularitatem, ut supra suo loco diximus; ergo neque qui dat sacramentum interdicto, quia est eadem vel major ratio, si gravitatem peccati, et censuræ spectemus; in jure vero non est magis expressa irregularitas in uno casu, quam in alio, cum tamen, si censura se teneat ex parte ministri, id est, si ipse excommunicatus vel interdictus sit, æque incurrat irregularitatem ministrando. Et in hoc est clara differentia inter hanc censuram, quando ligat dantem sacramentum, vel eum cui datur; nam in priori casu ipse minister est suspensus ab officio, et est principalis violator interdicti, et ideo merito fit irregularis. In posteriori vero casu minister ipse non est suspensus, sed solum alius est prohibitus, ne recipiat.

9. *Occurritur objectionibus.* — *Admittens personam interdictam ad sacramenta, ab ingressu Ecclesiæ interdicitur* — Dices : etiam per interdictum locale non est sacerdos suspensus a ministerio sacramentorum, sed locus ipse est prohibitus. Respondebis, etiam sacerdotem suspendi, ne ibi ministret sacramentum. At eodem modo dici poterit suspendi per interdictum personale alterius, ne illi conferat sacramentum; neutra tamen est vera suspensio. Respondeo verum quidem hoc esse; nihilominus tamen in jure latam esse irregularitatem in eum, qui violat interdictum locale, non vero in eum qui violat personale per solam communicationem cum alio, ut sic dicam. Quod si ratio petatur, cur jus posuerit hanc irregularitatem in uno casu potius quam in alio, cum non videatur minor culpa dare sacramentum personæ interdictæ, quam dare in loco interdicto, respondeo, primum hoc maxime pendere ex voluntate legislatoris; et fortasse non occurrit occasio, vel necessitas ita puniendi unam transgressionem, sicut aliam; localia enim interdicta frequentiora sunt, et eorum violatio solet esse magis publica et scandalosa; et ideo circa illam magis fuit illa pœna necessaria. Accedit, quod qui celebrat in loco interdicto, directe et principaliter agit contra censuram Ecclesiasticam. At vero qui confert sacramentum personæ interdictæ non est principalis transgressor, sed ipse qui recipit; minister vero solum delinquit quasi cooperando, seu communicando cum alio; et ideo non est in eo tanta causa irregularitatis. Denique propter hanc causam videtur imposita in jure alia pœna propter hunc modum violationis interdicti magis quodammodo accommodata, scilicet interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ut sumitur ex cap. Episcoporum, de Privileg., in 6, ubi qui admittit personam interdictam ad sacramenta, ab ingressu Ecclesiæ interdicitur, donec ad arbitrium ejus, cujus sententia violatur, satisfecerit competenter Quem textum supra declaravimus agentes de excommunicatione; nam illa pœna utrique censuræ communis est, quam etiam incurrunt violantes interdictum prioribus modis positis; atque etiam aliis, quos sequenti disputatione tractabimus.

10. *Id vero intelligendum de publice interdictis.* — Est autem advertendum circa hunc textum, in eo esse sermonem de publice interdictis, quod nunc intelligendum est de nominatim interdictis, ac denunciatis, juxta Extravag. *Ad evitanda,* et ideo non violat interdictum, qui dat sacramentum personæ interdictæ, cujus censura specialiter et nominatim denunciata non est. Atque idem cum proportione servandum est in interdicto locali, quia, nisi sit publice denunciatum, non incurretur irregularitas celebrando sacramenta in loco interdicto, quia sicut non tenemur vitare personam non denunciatam, ita nec locum. Quod secus est in primo modo violationis; nam quando ipsamet persona interdicta est, statim et absque alia denunciatione tenetur servare interdictum, quia nullus favor ei fit; et ideo si ministret sacramenta, eamdem irregularitatem incurret, juxta dicta de aliis censuris; est enim eadem in præsenti ratio.

11 *Quartus modus violandi interdictum, ex duobus primis compositus.* — Quartus modus ex duobus primis compositus erit, si persona interdicta in loco interdicto sacramentum administret, et addo etiam, quod illud conferat personæ interdictæ; de quo nihil novi dicendum occurrit, quia ex simplicibus judicandum de illo est. Solum potest dubitari, an in eo casu duplex incurratur irregularitas; cum enim peccatum sit unum tantum, licet sit gravius propter plures circumstantias, non videtur causa plurium irregularitatum.

12. *Quando per unum singularem actum plures irregularitates incurrantur.* — Contrarium nihilominus sentiendum est, quia quando diversi tituli concurrunt ad censuram incurrendam, ita ut unusquisque illorum per se sufficiat, et ipsi sint diversarum rationum moralium, diversas inferunt censuras, argumento cap. Officii, de Sent. excom., et Clem. 1 de Sepult., ubi Cardinalis Zabarella, n. 29, referens alios, ita censet, in simili puncto de censura, quod disputat. 4 tractavimus; idem ergo est de irregularitate; hæc enim pœna iterabilis est, sicut et censura; sed in hoc facto concurrunt duæ causæ diversarum rationum, et singulæ per se sufficiunt; ergo unaquæque inducit suam irregularitatem, ita ut, si ad dispensationem obtinendam unus tantum titulus explicetur, v. gr., quod in loco interdicto aliquem ordinavit, adhuc maneat altera irregularitas ex alio titulo contracta, scilicet, quia cum esset ipse interdictus, tale sacramentum ministravit; ideoque ad plenam dispensationem obtinendam necessarium sit utramque causam declarare, argumento dict. cap. Officii.

13. Et confirmatur, nam si diversis actionibus et temporibus aliquis commisisset illa duo delicta, nunc ordinando in loco interdicto ipse non interdictus, postea vero ipse jam interdictus ordinando in loco non interdicto, sine dubio duplicem irregularitatem incurreret, quia est duplex causa sufficiens, et omnino diversa, et effectus est multiplicabilis; ergo idem erit, etiamsi illæ duæ causæ simul et unica actione materiali concurrant, quia semper manet diversitas moralis et formalis, et leges, imponentes hanc pœnam, eamdem efficacitatem habent in utroque casu, et malitiæ morales licet in eodem actu materiali conjungantur, diversæ manent ex circumstantiis morali specie diversis, et unaquæque suam pœnam integram meretur. Quod tandem ita declaratur; nam, si propter illas diversas violationes interdicti essent impositæ pœnæ diversarum rationum, ut, v. gr., excommunicatio propter ministrationem sacramenti in loco interdicto, irregularitas propter tale ministerium factum a persona interdicta, etc., qui una actione utrumque interdictum violaret, excommunicatus et irregularis maneret, quia utrique pœnæ dat sufficientem causam, et non est major ratio de una quam de alia; ergo idem est, etiamsi pœnæ sint ejusdem rationis; nam est eadem ratio, supposito quod talis pœna est multiplicabilis in eodem subjecto.

14. *In quo casu conferens sacramentum præter dictas duas irregularitates triplicatum incurrat interdictum ab ingressu Ecclesiæ.* — Atque hinc colligo, si addatur altera circumstantia, nimirum quod sacramentum detur personæ interdictæ, præter dictas irregularitates simul incurri interdictum ab ingressu Ecclesiæ. Imo hoc interdictum triplicatum videtur incurri propter violationem hanc, si triplicem illum modum, seu tres circumstantias simul involvat, quia etiam pœna interdicti multiplicabilis est, et propter unamquamque ex illis circumstantiis per se solam est imposita, ut dixi. Non oportet autem de nomine contendere, si quis importune admiscens metaphysicam disputationem neget illa esse plura interdicta, vel irregularitates, sed unam cum diversis respectibus, sicut multi de relationibus loquuntur; inutilis enim est hæc disputatio, dummodo id, quod ad mores spectat, constet, nimirum has pœnas ita incurri propter dictas circumstantias, ut ad dispensationem integram obtinendam non sufficiat, unam causam sine alia explicare; et quod dispensatione habita ex una causa, adhuc maneat ex alia, et e converso, quod est sufficiens argumentum moralis distinctionis.

15. Præter has pœnas sunt aliæ impositæ, quæ colliguntur ex dictis capitulis Is qui, et Is cui, cum similibus, scilicet, quod iste violator interdicti sit inhabilis ut eligatur, vel postuletur, quod sit privatus Ecclesiastica sepultura, et aliæ similes. Quarum explicatio pendet ex iis quæ dicturi sumus de secundo effectu interdicti, et ideo melius tractabuntur in disputatione sequenti.

16. *Prædictas pœnas etiam incurri solemnem cæremoniam alicujus sacramenti exercendo.* — Advertenda tamen sunt nonnulla circa prædictas pœnas. Primum est non solum incurri propter administrationem sacra-

menti quoad substantiam, sed etiam propter publicam et solemnem cæremoniam, seu ritum alicujus sacramenti, sive antecedat, sive comitetur, sive subsequi soleat sacramentum. Exemplum primi est in collatione primæ tonsuræ, quæ revera sacramentum non est, sed præambulum quoddam ad sacramentales Ordines: tamen quia est cæremonia quædam Ecclesiastica, quæ solemni ritu datur, et ex officio est annexa ejus collatio Ordini Episcopali, vel aliquando et ex privilegio sacerdotali cum dignitate Abbatis vel similis conjuncta, et ideo violatio interdicti per hoc ministerium sufficit ad prædictas pœnas incurrendas juxta communem sententiam. Unde constat a fortiori, collationem cujuscumque minoris Ordinis sufficere, cum juxta veram sententiam sacramentum sit. Idem dicendum est de confectione chrismatis et benedictione olei, quæ sunt præparationes materiæ ad plura sacramenta.

17. *Exercere baptismi solemnitatem tempore interdicti quando licitum sit.* — Exemplum secundi erit in cæremoniis, seu solemnitatibus baptismi, quæ per se comitari solent substantiam baptismi; aliquando vero prius datur privatim baptismus propter necessitatem, et postea publica solemnitas expletur. Dico ergo, hoc solum ministerium, factum in casu a jure non permisso, sufficere ad easdem pœnas incurrendas. Quia vero baptismus solemnis non est prohibitus per interdictum, ut supra dixi, ideo non opinor violari interdictum, etiamsi baptismi solemnitas sola, post baptismum prius collatum, in loco interdicto celebretur. Si tamen persona specialiter interdicta, vel ob propriam culpam, illud ministerium exhiberet, irregularis fieret; nam illud non est jure permissum. In extrema vero unctione, si contingeret, v. gr., unum sacerdotem in loco interdicto celeriter propter timorem mortis dare extremam unctionem tantum quoad substantiam sacramenti, alium vero sacerdotem statim publico et solemni ritu supplere cæremonias illius sacramenti, non solum prior, sed etiam hic posterior irregularis fieret.

18. Exemplum tertii membri est in solemni benedictione nuptiarum, quæ dari solet post sacramentum illud prius receptum, et sufficit etiam ad dictas pœnas incurrendas, si sacerdos contra interdictum tale ministerium exhibeat, quatenus ex officio sacerdotali Ordini annexum est. Ratio omnium est, quia hæc omnia comprehenduntur sub administratione sacramentorum ex officio, vel clarius, sub celebratione divinorum, de qua in tota hac generalitate jura loquuntur.

19. *In quo casu subservientes ministranti sacramentum incurrant dictas pœnas.* — Secundo est advertendum aliquos extendere has pœnas non solum ad ministrum sacramentorum, sed etiam ad eos, qui illis cooperantur, seu subserviunt in tali ministerio, ut sunt, verbi gratia, assistentes Episcopo Ordines conferenti in loco interdicto, ut videre licet in Covarruvia, dicto § 3, in fine. Sed est advertendum hujusmodi assistentes, seu servientes, ex vi cooperationis ad sacramentum non incurrere has pœnas, quia, quantum ad hoc caput spectat, non sunt impositæ servientibus, seu cooperantibus, sed ministrantibus sacramenta. Si tamen contingat cooperationem illam includere aliquod ministerium sacrum, per se annexum alicui Ordini, præsertim sacro, jam ex illo capite poterunt hujusmodi pœnæ incurri, ut dicetur latius explicando secundum effectum, cui magis opponitur talis interdicti violatio.

20. Tertio in his pœnis observandæ sunt singulæ particulæ seu voces textuum, in quibus hujusmodi pœnæ feruntur, ut sunt in dicto cap. Is qui, § Is vero, particula *scienter*, et in cap. Episcoporum, eadem particula *scienter*, et verbum *præsumpserint*, et verbum *contempserint*, et similia, quorum vis semper expendenda est ad intelligendum, an pœna seu irregularitas incurratur. Quam vim autem habeant similia verba, satis dictum est in aliis censuris, præsertim de excommunicatione: et ideo hic repetere non est necesse. Ponderanda item sunt verba, quæ continent exceptiones, ut sunt illa dicti cap. Is qui, dict. § Is vero, *Nisi super hoc privilegiatus existat*, ubi expendenda est particula *super hoc*. Non enim sufficiunt communia privilegia exemptionum, quæ religiosi communiter habent, ut in sequentibus videbimus, sed necesse est, ut circa interdictum specialiter sit privilegium concessum. Item, additur exceptio, *Nisi a jure sit concessum*, vel, ut dicitur in cap. Episcoporum, de Privil., *Nisi quatenus eis a jure conceditur*. Denique in dicto cap. Is cui, hoc ipsum indicatur in illa particula, *contra interdictum*. Nam qui operatur ex juris concessione, non agit contra interdictum; et eadem ratione in hac particula includitur omnis legitima causa, quæ a culpa excusat; nam in conscientia excusat etiam a prædicta pœna et irregularitate.

21 *Propter usum sacramenti non exigentem ministerium Ordinis clericalis, nulla imponitur pœna.* — Secunda regula generalis est. Propter usum sacramenti, qui non requirit proprium ministerium alicujus Ordinis clericalis, nulla est pœna jure ipso imposita, sive clericis, sive laicis. Probatio hujus est, quia nullum invenitur jus imponens hujusmodi pœnam, una vel alia exceptione addita circa particulares personas, et cum specialibus circumstantiis. Declaratur autem hæc regula magis in particulari, quia hic usus duplex esse potest : unus est activus, qui tantum in duobus sacramentis inveniri potest absque usu alicujus Ordinis, scilicet in matrimonio et in baptismo sine solemnitate collato. Nam in matrimonio ipsi contrahentes sunt ministri quoad substantiam sacramenti, de quibus dubium est, an peccent contrahendo tempore interdicti; tamen, licet supponamus peccare, nullam censuram aut Ecclesiasticam pœnam ipso facto incurrunt. Imo, nec parochus, cujus præsentia nunc necessaria est juxta Concilium Tridentinum, aliquam pœnam vel irregularitatem incurrit, quia illa præsentia non est actus alicujus Ordinis, ut in superioribus etiam tetigi. Similiter baptismi collatio et prohibita non est, et quamvis esset, ad hanc irregularitatem non sufficeret, quando absque solemnitate fit, quia non est actus Ordinis, quamvis contingat fieri ab eo, qui Ordinem habet; et hæc irregularitas non contrahitur nisi per actum alicujus Ordinis, quem exercet is, qui talem Ordinem habet, cum sit interdictus, vel in loco interdicto, ut constat ex illis verbis : *In suo officio ministrando sicut prius,* quæ habentur in citatis juribus, et in simili sunt explicata superius agendo de excommunicatione; et attigit Covarruvias in dicto c. Alma, part. 2, § 2, num. 3.

22. *Propter receptionem sacramenti nulla incurritur pœna.* — *Excipiuntur duo casus.* — Atque hinc etiam constat, propter usum passivum, seu receptionem sacramentorum nullam hujusmodi pœnam incurri, quia recipere sacramentum non est actus alicujus Ordinis, etiamsi a clerico fiat. Excipitur tamen sumptio Eucharistiæ sub utraque specie, quæ fit a sacerdote sacrificante; illa enim est actus Ordinis, non tamen præcise quatenus assumptio, sed quatenus est consumptio, et quasi consummatio sacrificii, quæ est proprius actus Ordinis, qui tunc exercetur. Excipi etiam posset participatio illa sacramenti Eucharistiæ sub specie vini, quæ fit a diacono ministrante Summo Pontifici solemniter celebranti; nam ille modus communicationis videtur esse proprius actus Ordinis diaconatus; proprie tamen id non tam est propter susceptionem sacramenti, quam propter totum illud ministerium, quod per modum unius fit, et est proprius actus illius Ordinis.

23. *Recipiens Ordines, aut in ipsa ordinatione ministrans, non incurrit irregularitatem.* — Præterea fit exceptio de sacramento Ordinis, quæ dupliciter fieri potest : primo ratione receptionis talis sacramenti præcise; secundo ratione alicujus actus concomitantis. Prior modus suaderi potest, tum quia excommunicatus recipiens Ordines fit irregularis, vel saltem suspensus; ergo et interdictus. Confirmatur, quia suscipiens superiorem Ordinem utitur inferiori, sine quo alium non potest suscipere, ut supra dictum est; ergo etiam hoc titulo fit irregularis. Secundo potest incurri hæc irregularitas per actum concomitantem ipsam ordinationem, ut est consecratio in sacerdotibus, canere Epistolam, vel Evangelium, in diacono, vel subdiacono, quando in ipsa ordinatione eis committitur, quod sentit Covarr., dict. § 3, num. 5, quia ille est actus Ordinis. Neutro tamen modo videtur exceptio admittenda, quia non est satis in jure expressa. Unde ad priorem partem respondeo, illam pœnam non esse ad interdictum extendendam, quia jura solum loquuntur de excommunicatione, et hic non valet argumentum a simili, præsertim cum excommunicatio gravior censura sit. Ad confirmationem respondetur, suscipere superiorem Ordinem non esse proprie ministrare, in inferiori, quia ministrare dicit actionem, et ita intelligenda sunt jura cum proprietate in materia præsertim pœnali. Ad alteram partem respondeo, etiam in illis casibus non incurri, propter ea quæ dixi supra, tractando de suspensione, de illo, qui suspensus in sua ordinatione, statim in eadem actum Ordinis exercet. Et quamvis sit nonnulla differentia, quia ibi suspensio contrahitur in ipso actu susceptionis Ordinis, hic autem interdictum supponitur ante susceptionem Ordinis, et ideo major ratio esse videtur contrahendi irregularitatem, nihilominus in hoc videtur esse eadem ratio, quod illa moraliter non censetur ministratio in Ordine suscepto, sed tantum indebita Ordinis susceptio; nam aliud est tanquam accessorium, quod non reputatur actio distincta, neque magis punitur, quam

ipsum principale quod comitatur Præsertim, quia etiam jura, quæ loquuntur de persona interdicta exercente officium Ordinis, illis verbis loquuntur, quæ indicant ministerium illud debere esse moraliter distinctum ab ipsa ordinatione, ut patet ex illis verbis, *in suo officio ministrando sicut prius,* et similibus. Propter quæ censeo hanc partem esse probabilem, de qua iterum redibit sermo in disputatione sequenti.

24. *Religiosi ac moniales generale interdictum non servantes excommunicantur* — Præter has exceptiones, quæ ex parte sacramentorum notantur, ex parte personarum fieri solent aliæ; nam religiosi, et moniales, qui generale interdictum non servant, excommunicantur ipso jure in Clement. 1 de Sent. excom., et in Clementina 3, specialiter excommunicantur fratres Minores, qui personas sui tertii ordinis tempore interdicti admittunt ad divina, et in Clement. 2, eodem titulo, excommunicantur domini temporales, qui in terris suis cogunt aliquem ad divina facienda tempore interdicti. Hæc enim pœna cum proportione applicanda est ad sacramentorum usum ; nam ille etiam, ut diximus, sub celebratione divinorum comprehenditur; tamen, quia illa pœna generalior est, in sequenti disputatione exactius declarabitur.

DISPUTATIO XXXIV

DE SECUNDO EFFECTU INTERDICTI, QUI EST DIVINORUM OFFICIORUM PROHIBITIO.

Quam late pateat secundus effectus interdicti generalis. — De hoc effectu disputare non oportet, an sit, sed supponere, esse per se et maxime proprium effectum interdicti, ut constat ex definitione interdicti, supra tradita, et ex omnibus juribus, quæ de interdicto loquuntur, ut c. Si civitas, c. Si sententia, et c. Alma, de Sent. excom., in 6, c. Episcoporum, de Privilegiis, in 6, c. Non est vobis, de Sponsalib., Clementina 1 de Sent. excom. Est autem hic effectus communis omnibus interdictis cum proportione, nam, si sit generale loci, non solum in templis, vel oratoriis, sed etiam in domibus, viis, et vicinis agris, ac denique in tota illa terra, quæ generaliter interdicitur, habet hunc effectum respectu omnium hominum cujuscumque loci, vel diœcesis. ut ex eisdem juribus constat, et ex c. Licet, et c. ult. de Privil., in 6, cum similibus. Si vero interdictum loci sit speciale, in illo definito loco habet cum proportione eumdem effectum. Denique, si personale sit, generale et speciale, in persona, vel personis idem cum proportione operatur respectu locorum omnium, ex eisdem juribus, cum aliis, quæ de his interdictis in disputatione prima tractavimus. Hoc ergo supposito, tria præcipue, vel quatuor declaranda supersunt. Primum, quæ divina officia, præter sacramenta, et quis eorum usus interdicto prohibeantur. Secundo, quale peccatum sit violatio interdicti quoad hanc partem. Tertio, quæ pœna sit ob eam rem ipso jure imposita.

SECTIO I.

An, et quomodo Missæ sacrificium per interdictum generale loci prohibeatur.

1 Inter divina officia primum ac præcipuum locum tenet sacrificium Missæ; unde certum est usum hujus sacrificii maxime interdici per hanc censuram, ut constat ex citatis juribus; ex quibus etiam intelligitur prohibitionem hanc non simpliciter, sed cum moderatione sumendam esse, scilicet ne consueto more, et libertate fiat, sed modo a jure præscripto. Quod in singulis interdictis diverso modo, et ratione verum est; et ideo sigillatim explicandum.

2. *Sacrificium Missæ tempore interdicti nunquam fuit omnino prohibitum.* — Per interdictum ergo generale loci nunquam videtur fuisse omnino prohibitum Missæ sacrificium, quia cum viaticum nunquam sit morientibus denegandum, semper oportet Eucharistiæ sacramentum saltem pro infirmis in Ecclesia conservare. Ex quo fit consequens, ut semper etiam potuerit congruenti tempore renovari; nam hæc veluti intrinseca et necessaria connexione sese consequuntur; et primum pertinet ad animarum salutem, et observationem divini præcepti; secundum autem ad debitam sacramenti reverentiam spectat. Et ideo neutrum debuit, vel etiam potuit per interdictum simpliciter prohiberi. Cum ergo Eucharistiæ sacramentum nonnisi in sacrificio Missæ renovari possit, quia in solo illo confici potest, fit consequens, ut nec sacrificium Missæ fuerit omnino prohibitum, sed permissum saltem quantum ad hunc finem necessarium erat. Quia vero, seclusa dispositione juris positivi, hoc arbitrium erat pro ratione necessitatis, ideo, ut melior ordo servaretur, statutum postea fuit in c Permittimus, de Sententia excom., ut semel in heb-

domada posset Missæ sacrificium dici tempore interdicti in singulis Ecclesiis causa conficiendi Corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur, cum circumstantiis, et conditionibus statim explicandis.

3. *Jure antiquo quid concessum. — Quid jure novo.* — Postea vero propter magna incommoda, quæ ex carentia tanti sacrificii sequebantur, hunc rigorem interdicti Ecclesia temperavit, et permisit, *ut singulis diebus in Ecclesiis, et monasteriis Missæ celebrentur, et alia dicantur divina officia sicut prius; submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis, ac interdictis exclusis, et campanis etiam non pulsatis.* Quæ sunt verba c. Alma, de Sent. excom., in 6, et quoad dictas circumstantias eadem habebantur in dicto cap. Permittimus. Et breviter sunt sigillatim explicanda.

4. Et in primis dubitari potest, quid nomine Ecclesiarum hoc loco intelligendum sit; nam ex quo sub disjunctione ponuntur *Ecclesiæ* vel *monasteria,* nomine Ecclesiarum non videntur intelligi omnia loca sacra, in quibus solet hoc sacrum confici, alioqui non oporteret monasteria specialiter adjungere; significari ergo videntur illa voce templa, quæ sunt sub cura secularium clericorum, et auctoritate Episcopi publice sunt exposita et approbata, ut in eis tam sacrificium, quam alia divina officia celebrentur.

5. *Dubium. — Nomine Ecclesiarum comprehenduntur sacella hospitalium.* — Hinc vero oritur dubium, an extra hujusmodi Ecclesias, vel monasteria liceat Missæ sacrificium eo tempore celebrare. Nam illa constitutio solum in his locis hoc permittere videtur, ut ex textu constat, et notarunt ibi aliqui interpretes, et sentit Covarruvias ibi, 2 part., § 4, num. 2. Addit tamen nomine Ecclesiarum comprehendi etiam hospitalia, in quibus est sacer locus auctoritate Episcopi approbatus ad hoc ministerium, tum quia ratio hujus concessionis in illis maxime militat; tum etiam quia in favorabilibus merito hæc nomine Ecclesiarum comprehenduntur. Addit præterea ibi comprehendi monasteria monialium; nam ex vi verbi manifestum est, vocem *monasteriis,* simpliciter dictam, hæc etiam comprehendere; necessitas etiam in eis quodammodo major est, ut possint sacrificio Missæ interesse. Qui etiam advertit, sermonem esse de Ecclesiis, et monasteriis existentibus in loco generatim interdicto, quia illa moderatio non extenditur ad loca specialiter interdicta, ut infra videbimus.

6. *An dicto casu nomine Ecclesiarum veniant privata oratoria. — Prima opinio.* — Quæritur autem ulterius, an in privatis oratoriis, quæ solent esse in communibus domibus, possint tempore interdicti Missæ celebrari, præsertim nunc, quando talia oratoria esse debent ab Ordinariis designata et approbata juxta Concilium Tridentinum, sess. 22, decreto de observandis in Missæ celebratione. Nam, quia materia favorabilis est, videntur hæc oratoria posse nomine Ecclesiarum comprehendi, quia favores ampliandi sunt. Nihilominus dictus auctor contrarium significat, quia solum ad monasteria monialium, et hospitalia facit ampliationem, alia loca tacite excludens. Præsertim, cum generalem regulam statuat, extra loca ibi signata non posse divina celebrari. Et potest hoc confirmari, tum quia, juxta communem usum, non solent hæc loca nomine Ecclesiarum intelligi, unde Concilium Tridentinum, citato loco, hæc oratoria etiam ad divinum tantum cultum dedicata, et ab Ordinariis designata, ab Ecclesiis condistinguit; tum etiam quia cap. Alma, præter Ecclesias exprimens monasteria, satis significavit nolle permittere omnia loca, sed ea tantum, quæ videntur æque digna, ut in hoc privilegio æquiparentur, quod de privatis oratoriis dicere non possumus.

7. *Secunda opinio et verior* — Contrarium vero videtur posse sumi ex Navarro, c. 27, num. 175, quatenus dicit, quando jura permittunt divina officia cum hac moderatione, *in Ecclesiis, vel monasteriis,* non addere hanc particulam, ut limitationem ad excludenda alia loca, sed potius ut ampliationem, quia permittendo hæc loca, in quibus laici solent sacra audire, multo magis permittunt alia loca, in quibus laici interesse non solent; nam principalis, inquit, scopus prohibendi divina officia est, ne audiantur a laicis.

8. Sed quidquid sit de aliis divinis officiis, de quibus infra dicemus, in Missæ sacrificio ratio illa non videtur locum habere. Primo, quia de illa verum non est, propter laicos principaliter fuisse prohibitum, ne ab eis audiretur; nam olim æque erat prohibitum pro laicis et clericis; et non solum prohibebatur audiri, sed simpliciter fieri extra casum necessitatis, supra explicatum. Cum ergo jus novum solum permittat fieri in certis, ac determinatis locis, integra manet prohibitio quoad cætera loca. Secundo, quia nullus est locus aptus ad hoc sacrificium conficiendum,

in quo laici non possint et soleant assistere et audire; ergo respectu hujus sacrificii non videtur habere locum ille modus ampliationis; imo, quia omnis alius locus, præter Ecclesiam et monasteria, est jure communi quasi ineptus ad hoc ministerium, ideo illis tantum locis concessum videtur hoc privilegium.

9. Nihilominus hæc posterior opinio viris doctissimis probatur, et quoniam favorabilis est, et favorem ampliat, mihi etiam probanda videtur. Vel dicendo, nomen Ecclesiæ amplissime sumptum (ut in re favorabili sumendum est) comprehendere omnia loca approbata ad Missæ sacrificium perficiendum. Vel dicendo (quod verisimilius videtur) in eo textu nominatas esse Ecclesias et monasteria, quia sunt frequentiora loca, in quibus divina officia celebrari solent; non vero ut ad illa sola concessio limitaretur Nam primaria illius legis intentio non fuit his locis nominatis privilegium concedere, sed sacrificium ipsum permittere sicut prius, cum conditionibus ibi positis; ergo ubicumque antea fieri poterat, potest etiam nunc, illis conditionibus servatis.

10. *Prædicta concessio intelligi debet respectu cujusque sacerdotis non personaliter interdicti.* — Secundo expendenda est absoluta permissio celebrandi Missarum solemnia cum illa adjectione, *sicut prius,* nam hic duo colliguntur Unum est, non solum esse licitum singulis diebus in singulis Ecclesiis semel sacrificare, sed etiam toties, quoties aliis diebus fieri solebat, atque adeo omnes sacerdotes, alias non prohibitos, seu personaliter interdictos, posse eo tempore cum dictis circumstantiis in talibus locis sacrificare. Quia licet in textu hoc expresse non declaretur, sed indefinite dicatur, quod liceat in Ecclesiis singulis diebus Missarum solemnia celebrare, tamen hoc ipso quod hæc concessio non limitatur, omnibus indifferenter conceditur; et addendo, *sicut prius,* hoc amplius, et evidentius declaratur.

11 *Non est limitanda dicta concessio ad officium proprium illius diei.* — Unde colligunt omnes, quoscumque clericos, sive illius loci, sive alterius, qui ibi inveniantur, posse tempore interdicti sacrificia ibi facere sicut prius, ut patet ex Navarro, c. 27, num. 174, cum aliis, quos citat, et ex Covarruvia, cap. Alma, part. 2, § 4, num. 4, qui excipit clericos conjugatos, qui quoad hoc tanquam laici reputantur, de quo paulo inferius dicetur. Aliud quod colligitur est quodcumque Missæ officium posse eo tempore celebrari, quod supra animadvertit Covarruvias, numero tertio, contra quosdam Canonistas, qui dixerunt, tantum licere dicere Missam diei, quorum sententia improbabilis est, quia illa limitatio in textu non habet fundamentum, et ex absoluta concessione et adjectione illius particulæ, *sicut prius,* contrarium potius colligitur; et ita communius sentiunt Doctores, quos ibidem Covarruvias refert. Addi etiam posset, ex his verbis colligi omnem solemnitatem hujus sacrificii in Ecclesia usitatam licitam esse tempore interdicti, præter eas quatuor conditiones, quæ ibidem adjunguntur Nam cum prius fiat generalis concessio, et postea addantur quatuor illæ limitationes, per illasmet declaratum est, quoad alia omnia generalissimam esse concessionem; nam exceptio, ut aiunt, firmat regulam in contrarium. Sed hoc habet difficultatem inferius tractandam.

Conditiones servandæ in sacro faciendo in prædicto casu.

12. *Prima conditio ut submissa voce fiat, ne ab externis audiatur* — Tertio expendenda est particula, *submissa voce,* per quam excluditur, ne Missa solemni cantu dicatur. Et quia finis hujus circumstantiæ est, ut divina officia extra Ecclesiam, atque adeo a personis prohibitis audiri non possint, ideo ea vocis submissio tenenda erit, quæ ad hunc finem necessaria fuerit, ut ibi communiter advertitur, et sumitur ex c. Quod in te, de Pœnitentiis et remissionibus, ibi : *Et voce ita demissa, quod exterius audiri non possit.* Non ergo prohibetur, quin Missæ officium tam alta voce proferri possit, ut et a ministris, et ab aliis, qui intra Ecclesiam legitime assistunt, audiri possit, et in hoc omnes etiam conveniunt, neque aliqua occurrit difficultas.

13. *Secunda ut januis clausis fiat.* — *Non tamen requiritur ut januæ ita sint obseratæ ut ab externis aperiri nequeant.* — *Adhibere ostiarium laudabile est, non tamen necessarium.* — Quarto notanda est secunda conditio, scilicet, *januis clausis.* Circa quam primo adverti potest, finem hujus circumstantiæ esse, ne orationes, aut alia divina officia exterius audiantur, quod facile contingere posset, si januæ essent apertæ, quantumvis Missa submissa voce diceretur, loquendo regulariter et prout communiter dici solet. Deinde,

ne Missæ sacrificium, et aliæ Ecclesiasticæ cæremoniæ ab existentibus extra Ecclesiam, atque adeo a personis prohibitis videri possint. Unde necesse est, ut januæ integræ sint, ita ut et auditum, et visum impedire possint. Unde in Clement. 1 de Sent. excom., graviter reprehenduntur, qui Ecclesiæ januis latenter perforatis, aut in eis factis fenestris interdictum violare præsumunt. Tertius finis hujus circumstantiæ esse potest, ne personæ prohibitæ ingredi valeant; ad hunc autem finem videtur necessarium, ut januæ ita sint interius clausæ, ut exterius aperiri non possint; quod tamen neque est in usu, neque in textu exprimitur Sed sufficere censetur, quod portæ ita junctæ sint, ut et visum, et auditum et transitum impediant, nisi aperiantur, quamvis non sint ita obseratæ, ut volenti ingredi resistant; hoc enim etiam magnum esset incommodum, cum multi de populo facultatem habeant ingrediendi. Solet autem in nonnullis Ecclesiis ostiarius ad januam adhiberi, qui ingredientes admoneat, et prohibitos, seu facultatem non habentes repellat, quam providentiam censeo esse laudabilem, non tamen in præcepto, quia nullibi illud invenio, neque ex natura rei sequitur ex aliis, quæ præcepta sunt, quia generalis admonitio et denunciatio interdicti, per se loquendo, sufficit, et ipsæ januæ clausæ per se significant, et admonent, ne ingrediantur ii, qui facultatem non habent. Quod si aliquis prohibitus nihilominus ingressus fuerit, satis erit illum expellere, cum primum in notitiam ministrorum devenerit, neque ad majorem diligentiam, moraliter loquendo, tenentur.

14. *Omnes januæ prædicto tempore claudendæ.* — Advertendum præterea est, si templum plures portas habeat, non satis esse unam, vel aliam etiam principalem claudere, sed necesse est omnes, tum quia ad prædictos fines id necessarium est; tum etiam, quia propterea dicitur in textu, *januis clausis.* Quæ locutio pluralis æquivalet universali, maxime cum includat virtute hanc negationem, non aperta Ecclesiæ janua. Interdum vero solet Ecclesia, præsertim in monasteriis, hospitalibus, vel etiam in Cathedralibus, vel aliis similibus templis, præter eas januas, quæ sunt in viis publicis, habere aliquam ad interius claustrum, de qua dubitari potest, an necesse sit illam etiam claudi. Nam in illa cessare videntur omnes rationes et fines hujus circumstantiæ, præsertim, quia satis videtur illa porta esse clausa muris, et portis ipsius claustri, quibus ipsa concluditur In contrarium vero obstant generalia verba legis, quæ magis attendenda videntur, quam finis legis. Eo vel maxime, quod sæpe intra claustrum ingredi possunt personæ, quibus licitum non est sacris interesse. Unde hanc regulam censeo esse servandam, nimirum, quod si claustrum ita sit post Ecclesiam contentum, ut ad illud non pateat aditus, nisi per Ecclesiæ januas, satis censeatur clausa Ecclesia, si januæ, quæ publicas vias respiciunt, clausæ sint; quando vero aliunde pateat aditus ad ipsum claustrum, qui aditus tempore interdicti non solet esse specialiter impeditus, tunc necesse est, ut januæ etiam quæ claustrum respiciunt clausæ sint, quia ratione finis et ratione verborum legis comprehenduntur

15. *Utrum liceat facere sacrum solius capellæ porta clausa.* — *Excluditur quorumdam opinio.* — Et ad eumdem modum respondendum est, si quis interroget, an liceat in Capella Ecclesiæ Missam dicere apertis Ecclesiæ januis, porta vero ipsius Capellæ clausa; nam si ita Capella occludatur, ut nec videri, nec, moraliter loquendo, possint Missæ exterius audiri, id satis est, quia et ad finem legis hoc sufficit, et in verbis ejus nihil est, quod cogat ad id intelligendum de januis totius Ecclesiæ, sed (respective) illius loci, ubi fit sacrificium, vel divinum officium. Imo addunt aliqui, si locus Capellæ ita sit remotus, ut nullum sit morale periculum, ut ab aliquo possit audiri vel videri Missa, etiam si januæ apertæ sint, tum necessarium non esse eas claudere. Quod videtur a simili posse sumi ex Navarro, num. 174, ut infra videbimus. Et ratio esse potest, quia tunc cessat finis legis. Sed hoc ego non probo, quia illud est accidentarium, et semper necesse est verba legis tenere, et servare in aliquo probabili sensu; nam cessante fine legis in particulari, non statim cessat obligatio legis. Ut non liceret tempore interdicti Missam dicere solemni cantu, etiamsi esset Ecclesia ita remota a populo, ut nullum esset periculum quod ab externis audiri posset; ac denique quia nunquam potest esse ita certum, nullum esse tale periculum, ut ob eam rem hujus præcepti obligatio cessare judicetur. Clausæ ergo debent esse januæ, vel proxime, vel remote, prout moraliter ac prudenter satis existimetur.

Tertia conditio, ut campanæ non pulsentur.

16. *Quid nomine campanarum intelligatur.* — Quinto notanda est alia conditio requisita, scilicet ut sacrificium fiat sine pulsatione campanarum. Quod in primis intelligitur de pulsatione, quæ Missam antecedit, et publice fit ad populum convocandum, ut omnes intelligunt, et usus probat. Ejusque ratio primaria videtur esse, quia cum communis populus ad talia officia admittendus non sit, nec etiam est vocandus illo publico signo, quo vocari solitus est. Atque ex hac ratione confirmantur dicta in superiori puncto; ideo enim non vocatur populus, quia admitti non debet; ergo signum est ex vi hujus capitis non concedi populo, ut interesse possit. Nam si soli excommunicati, et interdicti, excludendi essent, nihil esset, cur campanæ non essent pulsandæ; nam excommunicati et interdicti pauci sunt, et eorum impedimentum est satis notum, et constat eos non vocari, quamvis signum publicum detur, ut constat aperte quando illi soli sunt excommunicati et interdicti absque interdictione loci. Deinde ex eadem ratione intelligimus sub appellatione campanarum comprehendi quodlibet signum publicum, quo solent ad celebrationem divinorum populi convocari. Quia ubi est eadem ratio, eadem videtur esse juris dispositio; valde enim materiale est, quod signum detur per cymbalum, vel per tubam, vel voce præconis, quæ campanis æquiparatur in Clementina 2 de Sententia excommunicationis, quia convocatio et significatio est eadem.

17. *Prædicta prohibitio non extenditur nisi ad signum campanæ. — Publice potest tuba dari signum Canonicis, et iis qui debent interesse divinis officiis.* — Aliqui tamen hoc ita extendunt, ut dicant, nullum esse dandum publicum signum, quo populo constet, divina tunc esse facienda. Verumtamen si tale signum non sit campanæ, quod in specie prohibitum est, et alioqui ex more et usu constet non dari ad convocandum populum, sed solum ad admonendum clerum, quod jam sit hora, in qua divina sunt celebranda modo jure permisso, non video illud esse hic prohibitum, quia neque verba neque ratio textus tali signo accommodantur. Imo video in gravissimis Ecclesiis, in quibus viri et timorati, et valde docti congregantur, hanc consuetudinem observari. Neque immerito; nam canonici, et alii beneficiati Ecclesiarum non solum possunt, sed etiam debent divinis officiis interesse tempore interdicti, alioqui distributionibus quotidianis privandi sunt, æque ac in tempore non interdicto, ut statuitur in dicto cap. Alma; ergo merito possunt in Ecclesiis institui specialia signa illi tempori accommodata, quibus clerus admoneatur. Nihilque refert, quod populus intelligat tunc divina celebrari, tum quia hoc non est prohibitum; tum etiam, quia dum id intelligit per signum speciale, verbi gratia, alicujus tubæ, et non per commune signum campanæ, simul intelligit ex vi talis signi populum non vocari, sed potius excludi, nisi privilegium habeat.

18. *Quis campanarum usus sit prohibitus tempore interdicti.* — Ex prædicta etiam ratione constat, quod notavit Covarruvias, dicto § 4, numero 5, usum campanarum non esse simpliciter prohibitum tempore interdicti, sed solum illum, qui est ad convocandum populum ad divina officia, non vero ad concionem, verbi gratia, salutationem Angelicam, significandas horas diei, et similia, quia non est illa pulsatio per se prohibita, sed solum ut circumstantia divini officii.

19. *An violetur interdictum si campanæ pulsentur, nec tamen divina celebrentur.* — Sed quid, si detur signum quasi vacuum et sine re, nimirum, quia pulsantur campanæ illis horis, in quibus divina celebrari solent, quamvis ibi celebranda non sint; solent enim, verbi gratia, in aliquibus Ecclesiis vel monasteriis pulsari campanæ ad Matutinum, vel etiam ad Missam, quamvis non dicantur; tunc enim non videtur talis pulsatio prohibita, quia revera non est circumstantia celebrationis, nec etiam est verum signum, sed apparens. Nihilominus aliqui existimant hoc etiam esse prohibitum, ut videre licet in Calderino, tractatu de Interdicto, part. 1 Indicant etiam Navarrus, num. 177, et Sylvester, *Interdictum*, 5, num. 7, quatenus dicunt, interdicti tempore nullo modo licere pulsare campanas pro signo celebrationis divinorum officiorum. Quæ sententia erit vera ratione scandali, quia populus per hoc intelligit interdictum illo modo violari; per se autem ac formaliter talis actio non videtur contra legem interdicti; quia interdictum, ut dicebam, non prohibet per se pulsationem campanarum, sed prohibet celebrationem divinorum cum pulsatione campanarum; ibi autem non fit celebratio divinorum. Tum etiam quia signum campanæ datum ad res non sacras non est prohibitum; ergo nec datum ad res non

veras, sed tantum fictas, et apparentes. Denique (quod ponderandum videtur) si quis tempore interdicti faceret pulsari campanam ad Missam, publice faciendam, et animo illam dicendi, si postea mutaret animum et illam non diceret, quamvis peccasset graviter mente, non tamen censeretur exterior transgressor interdicti, simpliciter et absolute, neque incurreret censuram latam contra hujusmodi transgressorem interdicti; ergo pulsatio per se sola non sufficiet ad hanc transgressionem proprie ac formaliter loquendo, quamvis sufficere possit ad culpam gravem ratione scandali.

20. *Quid de pulsatione parvæ campanæ in Missa.* — Tandem inquiri potest in hoc puncto an per hanc particulam sit prohibitus usus seu signum parvæ campanæ, quod in Missa dari solet; nam in illo cessat ratio hujus prohibitionis, quia illud signum non datur ad convocandum populum, sed ad excitandum mentes audientium, ut sacrificio attentius assistant, et adorent corpus et sanguinem Domini, qui finis honestus videtur etiam tempore interdicti. Nihilominus omnes auctores docent hoc etiam esse prohibitum, ut Calderinus, Covarruvias et Navarrus supra, aliique Summistæ. Nam in textu dicitur, *Campanis etiam non pulsatis,* quæ locutio universali negativæ æquivalet. Ratio vero est, quia vel hæ etiam parvulæ campanæ, regulariter loquendo, facile exterius audiuntur, et ita per eas etiam convocantur alii; vel certe non est illa ratio adæquata, quin etiam prohibeantur hæ propter aliquam solemnitatem tollendam. Quod a simili colligere licet ex cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., ubi organa, et alia signa solemnitatis, vel lætitiæ prohibentur Unde, licet in illis conditionibus de hoc non fiat expressa mentio, tamen in hoc verbo, et multo magis in illo, *submissa voce,* sufficienter continetur.

Quarta conditio, ut interdicti personaliter, et qui interdicto causam dederunt, excludantur

21 Sexto additur, *Excommunicatis et interdictis exclusis.* Et quidem prior pars, quæ ad excommunicatos spectat, non est hujus loci propria, quia non solum interdicti tempore, sed quolibet alio, a divinis officiis et præsertim a sacrificio Missæ excludendi sunt, juxta superius dicta in propria materia. Posterior autem pars intelligitur de omnibus personaliter interdictis, sub quibus comprehenduntur etiam personæ, quæ interdicto generali causam dederunt, et quæ ad perpetrandum delictum, cujus occasione interdictum latum fuit, consilium, auxilium vel favorem præbuerunt, ut dicitur in cap. Licet, de Privilegiis, in 6; nam illæ virtute, seu consequenter etiam sunt personaliter interdictæ per ipsummet interdictum locale, ut supra diximus.

22. *Utrum excludi etiam debeant laici non excommunicati, nec interdicti.* — *Ratio dubitandi.* — Dubium vero grave hic occurrit, an debeant excludi omnes laici, qui interdicti et excommunicati non sint; nam ex prædictis verbis colligi potest, omnes non excommunicatos vel interdictos, cujuscumque conditionis sint, excludendos non esse, quia exceptio firmat regulam in contrarium; sed hic Pontifex solum excipit excommunicatos et interdictos; ergo admittit omnes alios. Præterea, ut supra expendebamus, concedit facultatem absolutam offerendi sacrificium sicut prius, solumque hoc limitat illis quatuor conditionibus appositis; sed quamvis laici non interdicti vel excommunicati adsint, omnes illæ conditiones servari poterunt; ergo sicut prius licebat facere sacrificium præsentibus laicis, etiam nunc licet servatis prædictis conditionibus. Denique ratio illius moderationis in eo expressa, scilicet ne *indevotio populi crescat,* videtur hanc ampliationem postulare; alioqui eadem occasio indevotionis populi remaneret. Et hanc sententiam videtur probare Frederic., cons. 70.

23. Nihilominus contraria sententia et auctoritate et consuetudine est communiter recepta, ut videre licet in omnibus interpretibus, cap. Alma, ubi Covarruvias, part. 2, § 4, num. 4, et in Calderino, Antonino et in aliis in tractatibus de interdicto, et Summistis, verb. *Interdictum,* Navarr., n. 173. Et videtur hæc sententia declarata a Bonifacio VIII, qui auctor fuit cap. Alma, in cap. Licet, de Privileg., in 6, ubi sic inquit : *Licet vobis concessum existat, ut interdicti tempore janui clausis, excommunicatis, et interdictis exclusis, voce submissa divina celebrare possitis, ad ea tamen aliquos etiamsi aliunde venerint, nisi super hoc privilegiati existant, recipere nulla ratione debetis.*

24. *Objectio prima contra primum fundamentum propositæ opinionis.* — Sed hic textus licet communiter ad hoc allegetur, tanquam omnino clarus, non caret difficultate; quia

aliud est agere de privilegio concesso personis in particulari, vel in communi alicui religioni, aliud vero de communi jure moderante locale interdictum et effectus ejus limitante. Nam cap. Licet, loquitur in priori specie, ut ex verbis ejus constat, et ex titulo sub quo continetur, et in illa habet ejus decisio evidentem rationem; nam privilegium uni concessum, alteri non prodest, neque extenditur ultra verba ejus. Et ideo quamvis mihi factum sit privilegium faciendi sacrum in loco interdicto, non ideo mihi concessum est aliquem ad sacrum audiendum admittere qui alias prohibitus erat. Quia hoc est valde diversum, nec in alio formaliter aut virtute continetur; nec ego possum alteri privilegium meum communicare. At vero nos nunc non agimus de privilegio personali, sed de lege moderante effectum interdicti localis, qualis fuit constitutio cap. Alma, per quod non fuere personæ aliquæ privilegiatæ, sed locus ipse habilis factus est, ut in eo fierent sacrificia sicut prius, servatis solum illis quatuor conditionibus; ergo, cum laici non essent antea prohibiti audire sacrum in tali loco, nisi in quantum ipse locus quasi inhabilis fiebat ad tale interdictum, ablata hac inhabilitate per hanc legem, omnes fruentur beneficio ejus.

25. *Confirmatur eadem objectio.* — Et confirmatur a simili; nam sistendo in terminis cap. Licet, non solum laici, verum etiam clerici non privilegiati aliunde venientes non poterunt admitti ad celebranda ibi divina, quia in eis procedit eadem ratio, nimirum, quod privilegium aliis factum non extenditur ad extraneos. At vero juxta cap. Alma, omnes clerici etiam extranei admitti possunt in quacumque Ecclesia, ut supra dictum est; quia ibi non conceditur privilegium personis, sed in ipso loco fit quædam interdicti moderatio; ergo ex dict. cap. Licet, non sumitur efficax argumentum. Quam difficultatem videtur ibi sensisse Glossa, verb. *Exclusis.* Ubi in primis rationem illius decretalis fundat solum in hoc, quod unius privilegium alteri non prodest, et postea dubitat quem usum habeat nunc illa decretalis, cum de jure communi liceat illo modo celebrare tempore interdicti; et respondet, non obstante jure communi, posse interdum, saltem auctoritate Papæ, poni interdictum prohibens celebrationem etiam secundum illam formam juris communis, et tunc si aliqui ex privilegio nihilominus celebrent, non possent alios admittere, et tunc haberet locum decisio illius cap. Licet.

26. *Clement.* 2 *de Sentent. excomm.— Objectio secunda contra secundum fundamentum.* — Solet præterea citari textus in Clement. 2 de Sentent. excomm., ubi Papa excommunicat eos, qui ad divina audienda vocant, tempore interdicti, non solum excommunicatos et interdictos, sed etiam alios, ut patet ex illis verbis : *Aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos, excommunicationis præsertim, vel interdicti ligatos sententia, evocare præsumpserint.* Expendenda est enim illa particula, *præsertim,* ampliat enim ad alios præter ibi nominatos; ergo signum est aliis etiam non ligatis excommunicatione, vel interdicto, non licere interesse divinis tempore interdicti generalis; nam si liceret eis, non excommunicarentur alii, qui eos evocarent. Minus autem efficax est hæc probatio, quam præcedens, quia ponderata non est illa dictio, *prædicto modo.* Modus autem evocationis superius narratus fuerat, quod quidam nobiles in suis terris Ecclesiastico interdicto suppositis Missas et alia divina officia publice et solemniter faciebant celebrare, ad officia eadem celebranda nunc hos nunc illos vocantes, et subditur : *Hisque non contenti excessibus per campanarum non solum pulsationem, sed et voce præconia populos ut ad audiendas Missas hujusmodi veniant, faciunt evocare.* Unde constat non quomodocumque vocantes, sed illis modis publicis, scilicet, *voce præconia, et pulsatione campanarum,* nec ad quascumque Missas, sed ad hujusmodi, id est, publice et solemniter dictas vocantes excommunicari. Quapropter qui nunc vocaret laicum non privilegiatum, alio modo rogando, vel inducendo illum ad Missam audiendam, quæ modo a jure præscripto dicitur, sine dubio non incurreret illam excommunicationem; e contrario vero, qui modo prædicto, et ad Missas dicto modo publico et solemni celebratas audiendas vocaret homines etiam privilegiatos, imo etiam clericos, illam excommunicationem incurreret, quia ageret contra illam prohibitionem, quæ non respicit qualitatem, ut sic dicam, vel conditionem personarum quæ vocantur, sed modum vocationis et terminum; nam uterque est in contemptum interdicti, et contra formam a jure præscriptam. Ex illo ergo textu nullo modo colligi potest, illicitum esse laicis audire Missam tempore interdicti, quæ juxta formam juris dicitur, quia inde etiam non

colligitur, esse illicitum vocare privatim et secreto laicum ad hujusmodi Missam audiendam, nam ibi propter hoc non est excommunicatio lata, ut ostensum est.

27. *Tertium argumentum.* — *Objectio.* — Aliter probatur hæc sententia, quia, si, hoc liceret laicis, non indigerent privilegio ut interesse possint sacrificio tempore interdicti celebrato; usus autem probat indigere privilegio, nam communiter conceditur et postulatur; ergo signum est hoc eis non licere. Hæc vero probatio pertinet ad factum, non vero ostendit jus, quo hoc prohibeatur; et factum illud potest interdum procedere ex scrupulo vel dubitatione, ut privilegio obtento major sit securitas, et ideo in aliis etiam materiis argumentum illud non est efficax.

28. *Tempore interdicti excludendi sunt laici etiam non interdicti vel excommunicati.*— His vero non obstantibus communis sententia omnino retinenda est. Primo ac præcipue, quia hic videtur esse communis sensus Ecclesiæ, ut ostendit consuetudo, quæ est optima legum interpres. Secundo id aperte supponitur in Clem. 3, de Sent. excom., ubi in primis narratur factum, nimirum quod fratres Minores tempore interdicti ad divina officia audienda admittebant fratres et sorores sui tertii ordinis, alias vero personas excludebant, ex quo nascebatur scandalum, et deinde præcipitur sub excommunicatione eisdem Minoribus, ut hujusmodi homines tertii ordinis non admittant, etiamsi ad hoc, vel ipsi, vel illi privilegium habeant. Ex quo in primis constat ibi non esse sermonem de excommunicatis vel interdictis, sed de quibuscumque laicis non privilegiatis, tum quia alias nullum esset scandalum, quod excommunicati et interdicti ejicerentur, et non alii; tum etiam quia Papa supponit, posse habere privilegium ad divina audienda, quod excommunicatis vel interdictis non datur. Deinde clarum est ex hoc textu, approbare Pontificem quod alii laici ejiciantur, quandoquidem ad tollendum scandalum, quod ex illa differentia personarum oriebatur, non mandat alios extraneos admitti, sed potius præcipit eos etiam repelli, qui quodammodo proprii videbantur; et, quod mirum est, ut ibi Glossa notat, etiamsi privilegium habeant, per quod possint in aliis Ecclesiis admitti, non vult eis prodesse pro Ecclesiis ipsorum Minorum, ob scandalum vitandum. Ergo manifeste ibi supponitur hoc esse prohibitum laicis, et in particulari et pro talibus Ecclesiis prohibetur iis, qui de tertio ordine dicuntur. Supponitur etiam privilegium esse ad hoc necessarium, et quod illud sit in sua vi, id est, a Pontifice non revocatum vel coarctatum. Atque hoc modo tertium etiam argumentum supra factum ex privilegio efficax est, quando alias ex jure colligitur tale privilegium esse simpliciter necessarium. Et hoc etiam modo potest induci dictum cap. Licet. Nam ibi etiam supponitur hujusmodi privilegium esse necessarium.

29. *Respondetur primæ objectioni.* — Quod autem in objectione supra facta supponebatur, ibi esse sermonem de personali privilegio concesso celebrantibus Missam, certum non est; nam verba Pontificis sunt : *Licet vobis concessum existat.* Quæ intelligi possunt de concessione ab eodem Pontifice facta per cap. Alma, quæ existimatur tanquam generale privilegium respectu juris antiquioris, et ideo potuit sub illo titulo collocari. Quam expositionem probabilem putat Glossa ibi, verb. *Exclusis,* quamvis prius, verb. *Exclusis,* oppositum supposuerit. Et nonnihil favet consonantia verborum utriusque textus; nam in uno dicitur : *Licet vobis concessum sit;* in alio vero dicitur : *Concedimus quod tempore interdicti,* etc. Addo vero ulterius, quacumque ratione intelligatur illa concessio cap. Licet, urgens inde sumi argumentum. Nam in dict. c. Alma, neque fit absoluta moderatio interdicti respectu loci, ut in eadem objectione supponebamus, neque fit ulla concessio respectu audientium, sed solum respectu celebrantium seu dicentium divina officia, ut patet ex illis verbis : *Adjecimus propterea, quod singulis diebus in Ecclesiis, et monasteriis Missæ celebrentur, et alia dicantur divina officia, sicut prius.* Ergo, servata proportione, declaratio cap. Licet, optime cadit in concessionem cap. Alma, quod scilicet laici ex vi illius textus admittendi non sint, quandoquidem nulla ibi facta est illis concessio.

30. *Satisfit confirmationi ejusdem objectionis.* — Ad objectionem autem, quæ videbatur difficilis, quod eadem ratione non essent admittendi clerici aliunde venientes, quia juxta tenorem cap. Licet, admittendi non sunt, respondetur, si teneamus, narrationem c. Licet, referri ad concessionem cap. Alma, negandum esse assumptum; si vero dicamus esse sermonem de concessione per speciale privilegium aliquibus personis vel alicui congregationi facta, neganda est consequentia. In cap. enim Licet (juxta hanc expositionem), sermo est de speciali privilegio quibusdam personis

concesso, quod ad alias extendi non potest. At vero in c. Alma, sermo est de concessione facta toti ordini clericali, ut supra ponderatum est. Et ideo nihil refert quod clerici sint alterius loci seu diœcesis; nam omnibus concessum est, ut possint in loco interdicto celebrare, juxta formam cap. Alma.

31 *Satisfit rationi dubitandi initio positæ. — Occurritur cuidam objectioni.* — Unde ad aliam rationem in principio positam respondetur primo, argumentum illud, quod est a contrario sensu, non semper esse validum, quando aliud ex jure colligitur, ut est in præsenti. Dico autem illa verba, *Excommunicatis et interdictis exclusis*, posita esse præcipue propter clericos et alios privilegiatos, quibus neque Ordo, nec privilegium sufficit, ut interesse possint, si ipsi interdicti sint. Et ideo non recte infertur, omnes laicos, censura non impeditos, interesse posse, cum illa expressio non sit posita propter solos laicos. Ad aliam vero partem, quod ibi facta est concessio generalis celebrandi sicut prius, adjunctis solis quatuor conditionibus, respondetur, id esse verum ex parte celebrantium, non vero ex parte assistentium, de quibus ibi nulla fit mentio, neque aliquod novum privilegium eis conceditur, quia non oportebat prohibitionem interdicti adeo enervari seu relaxari. Nam alias ex vi interdicti localis nullus excluderetur a divinis officiis, quia excommunicati et interdicti per sese et ex vi propriæ censuræ exclusi jam erant. Dices : si in c. Alma, nihil novum conceditur assistentibus divinis officiis, ergo nec clericis, qui tantum assistunt, et nullo modo cooperantur ad divina officia. Respondetur, id esse accidentarium; nam per se loquendo, ipsi sunt ministri, ipsisque generaliter conceditur, ut facere divina possint; ergo multo magis ut assistant; unde cum duobus modis possit participari sacrificium Missæ, scilicet, ministrando, vel tantum assistendo, prior prohibitus non est ex vi interdicti, servatis circumstantiis juris, et sub illo comprehendimus non tantum sacerdotis oblationem, sed etiam omne ministerium, quod ex officio convenit clericis, et hac ratione ipsi exclusi non sunt. Posterior autem modus assistendi tantum est simpliciter prohibitus, et ideo excluduntur laici per se loquendo.

32. *Laicus potest in necessitate ministrare sacrum facienti.* — Dico autem, per se, primo quidem ad excludendum casum necessitatis; nam, si sacerdos velit facere sacrum tempore interdicti, et neminem habeat, qui ministret nisi laicum, poterit illo uti ad tale ministerium, et ipse poterit sine culpa assistere, dummodo alias inhabilis non sit, id est, excommunicatus, aut interdictus, seu causam dederit interdicto. Atque hæc est communis sententia in dicto c. Alma, ubi Covarruvias, dict. num. 5, et Navarrus, num. 81 Et ratio est, quia licet hoc non sit concessum laico ratione sui, est tamen concessum ratione sacerdotis. Nam cum huic concessum sit sacrificare, consequenter conceditur adjutorium illud, quod juxta communem usum Ecclesiæ moraliter necessarium est.

33. *Cum persona habente privilegium adesse possunt divinis officiis domestici eam comitantes.* — Dixi etiam, per se, ad excludenda privilegia, ratione quorum sæpe possunt laici assistere, et ideo hæc exceptio in ipsis juribus additur. Declaraturque in dicto cap. Licet, de Privilegiis, per privilegium concessum singulari personæ ad audiendam Missam tempore interdicti, admitti posse cum ea familiares domesticos ejus, qui eam comitantur. Ubi ponderanda est illa particula, *cum ea,* nam solum hoc extenditur ad ipsos propter ministerium, quod exhibent privilegiatæ personæ, comitando et honorando illam, unde si hujusmodi familiares per se et separatim eant ad divina, non sunt admittendi, ut omnes ibi notant. Et ob eamdem rem additur in eodem cap. Licet, quando privilegium concessum est collegio seu communitati, tunc hujusmodi familiares collegii, nisi ad eos expresse extendatur privilegium, illo non gaudere, quia nimirum hi familiares non solent comitari collegium ipsum vel conventum euntem ad divina celebranda vel audienda. Quod etiam intelligendum est, quando privilegium est collegio ut sic concessum; nam secus esset si omnibus de collegio concederetur; nam tunc jam privilegium esset singulorum, et consequenter extenderetur ad familiares ipsorum. Quod semper intelligendum est, dummodo ipsi alias inhabiles non sint, id est, interdicti, etc. Nam hæc exceptio semper generalis est in tota hac materia, adeo ut in ipsis etiam personis, quibus directe conceditur privilegium, locum habeat, nisi aliud expresse in ipso privilegio poneretur, quod quidem nunquam fit.

34. *Omnibus omnino laicis prohibetur tempore interdicti audire Missam.* — Ex dictis sequitur non solum excommunicatos et interdictos, sed etiam omnes laicos non habentes privilegium, esse a divino sacrificio exclu-

dendos per Ecclesiæ ministros, nam ad eorum officium spectat omnes prohibitos repellere, et facere, ut censuræ Ecclesiasticæ serventur, et ideo non oportuit hoc specialiter declarari in illo decreto. Quæri autem potest, an hoc extendatur non solum ad omnes ratione utentes, de quibus non est dubium, cum lex nihil distinguat, sed etiam ad alios. Non enim desunt, qui hanc prohibitionem extendant ad infantes nondum ratione utentes, et a fortiori ad amentes et similes. Quia licet isti non sint capaces prohibitionis, quæ ipsos obliget, alii autem, præsertim ministri Ecclesiæ, prohiberi possunt, ne illos adesse permittant. Quod sentit Sylvest., verb. *Interdictum,* 2, q. 17, ut illi tribuit Covarruv.; at in communibus exemplaribus Sylvestri deest particula *non,* quæ omnino mutat sensum, nam illa ablata nihil ibi tractat de infantibus, qui non sunt doli capaces, sed tantum de his, qui ratione jam utuntur et doli capaces sunt, quanquam secundum contextum videatur negatio deesse, et consequenter illam fuisse mentem Sylvestri, et eamdem opinionem tenet Navarrus, cap. 27, n. 169; Corduba, in Summa Hispana, quæst. 60.

35. *Prædicta prohibitio comprehendit solos laicos ratione utentes.* — At vero Covarruvias supra, dicto num. 5, primo hoc negat de illis hominibus seu infantibus, qui omnino rationis usum non habent, quia officia divina non prohibentur, nisi celebranda vel audienda, ad quod requiritur aliqua intelligentia seu rationis usus. Addit deinde non oportere, ut hujusmodi infantes sint doli capaces, sed satis esse, ut aliquo modo intelligant ibi celebrari divina, ut communiter esse solent pueri post septimum ætatis annum. Et prima quidem pars mihi absolute probatur, quia non prohibetur hic quælibet assistentia, sed humana et rationalis; nam altera impertinens est ad divinorum celebrationem. Dico autem assistentiam humanam prohiberi, quia non est necessaria sensibilis auditio aut visio. Nam cæcus aut surdus intelligens sacrum fieri, nullo modo est admittendus sine privilegio, quia illud est moraliter audire Missam. Illa vero distinctio inter infantes doli capaces, et non capaces, percipientes tamen aliquo modo res divinas, licet fortasse utendo illo termino, *doli capax,* more Juristarum, admitti possit, tamen nos in præsenti non admittimus medium inter infantem nondum utentem ratione et puerum jam utentem. Nam, si ita utitur ratione, ut peccare sciat, excludendus est a loco interdicto, et ipse tenetur abstinere, quia jam est capax hujus præcepti Ecclesiastici, et Theologico more jam dici potest doli capax. Si vero nondum habet usum rationis, ita ut sciat discernere inter bonum et malum, non tenetur hac obligatione, et consequenter neque alii ipsum expellere tenentur, et si adsit, non audit divina humano ac morali modo, de quo est prohibitio.

36. Præterea interrogari potest, an hæc prohibitio sit de tota Missa et omnibus partibus. Respondeo principaliter quidem intelligi de substantia sacrificii; tamen etiam extenditur ad totam solemnitatem ejus, prout in Ecclesia fieri consuevit, etiam ad Missam catechumenorum, ut vocant, quia hoc totum jam comprehenditur nomine Missæ, præsertim quia jura expressius loquuntur de Missarum solemniis. Nec refert, quod quis intra Ecclesiam assistat, vel extra, dummodo moralem præsentiam habeat, sive per fenestram, sive alio simili modo, argumento Clement. 1 de Sentent. excomm., ut supra ponderavimus.

37. *An interdictis sit prohibitus Ecclesiæ ingressus.* — Tandem interrogabit aliquis, an personis interdictis sit prohibitus Ecclesiæ ingressus, etiam cum divina officia in illa non celebrantur. Respondeo non esse prohibitum, de quo infra latius. Ratio est, quia nullo jure id cautum est generaliter de interdicto, sed id specialiter exprimitur, quando talis prohibitio imponitur, ut patet ex c. Ex rescripto, de Jurejurando, et cap. Is cui, de Sentent. excom., in 6. Quod verum censeo, etiamsi contingat sanctum Eucharistiæ sacramentum esse in Ecclesia ad videndum omnibus propositum, ut solet esse in aliquo speciali die ad frequentem populi orationem seu devotionem deputato, vel sicut etiam ostendi solet populo, quando viaticum delatum est infirmo et ad Ecclesiam reducitur. Nam conspectus Eucharistiæ, ut Navarr. notavit, num. 179, non est per se prohibitus, sed solum in Missa, quatenus scilicet prohibitum est videre quamcumque partem vel cæremoniam illius sacrificii; non vero quia sit prohibitum videre ipsum sacramentum etiam in Ecclesia, nullo enim jure ostendi potest talis prohibitio.

In quibus festivitatibus et quomodo suspendatur interdictum.

38. *Quinam admitti possint ad sacrum quatuor festivitatibus permissum.* — *A quibus*

actionibus sint prohibiti in his festivitatibus qui interdicto causam dederunt. — *Oblationes ab interdicto factæ in Missa, non sunt accipiendæ.* — Tandem advertenda est ultima exceptio, quæ additur in dict. cap. Alma, de quatuor festivitatibus, Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes et Assumptionis Virginis gloriosæ; in quibus permittuntur Missæ celebrari cum tota solemnitate consueta, et fere sine ulla ex præcedentibus limitationibus. Nam licet ibi declaretur excommunicatos esse excludendos, tamen ea limitatio non est ex vi interdicti, sed ex vi ipsius excommunicationis. Unde ibidem additur interdictos non esse excludendos, ex quo a fortiori constat alios quoscumque laicos, qui interdicti non sunt, admittendos esse, sive sint de loco interdicto, sive de quocumque alio. Solum de his, propter quorum excessum interdictum est prolatum, adjungitur non esse permittendos, ut ad altare appropinquent. Quod potest intelligi vel secundum propinquitatem localem tantum, et hoc magis ad decentiam, quam ad necessitatem pertinere videtur, vel secundum aliquam actionem, scilicet, ut non admittantur ad oblationem faciendam, vel ad communicandum. Et hoc ultimum mihi maxime probatur; nam, ut supra dixi, aliis etiam interdictis generaliter et absque propria culpa conceditur, ut illis diebus possint Eucharistiam sumere, quod ibi principaliter comprehendi credimus sub participatione divinorum; ab hac ergo præcipue excluduntur isti delinquentes, cum ab altari removentur, et merito, quia supponuntur esse contumaces, ut patet ex illis verbis : *Ut ipsi ad humilitatis gratiam et reconciliationis affectum facilius inclinentur.* Nam et propter hanc causam tunc non tollitur interdictum, quamvis propter solemnitatem talium festivitatum suspendatur quoad hunc effectum, tam loci, quam personarum, ut bene Navarr., cap. 27, n. 185, cum Gloss., in cap. Ut privilegia, verb. *Semel,* de Privilegiis. Alius item sensus de remotione ab altari quoad oblationem faciendam mihi non displicet; nam licet non omnino sit prohibitum recipere oblationem a persona interdicta etiam specialiter et propter propriam culpam, quia nullibi invenitur expressa talis prohibitio, ut notavit Navarrus, num. 174, in fin., ex Calderino in tractatu de Interdicto, nihilominus oblatio facta ad altare, et in Missa, prohibita est ex vi interdicti etiam localis et a fortiori personalis, multoque magis specialis, seu propter propriam culpam lati, quia, ut supra dicebamus, tota Missæ solemnitas, et quælibet pars ejus prohibita est ex vi interdicti; ergo et oblatio prout facta in Missa. Quamvis ergo in illis diebus interdictum suspendatur quoad alia, tamen quoad hunc effectum offerendi ad altare, merito potuit non suspendi respectu eorum, qui contumaces esse supponuntur in delicto, propter quod interdicti sunt, quia oblatio et acceptatio ejus ex parte Ecclesiæ esset signum reconciliationis et amicitiæ. Unde etiam Navarrus supra, loquens de oblationibus factis pro defunctis interdictis, ait, esse recipiendas, si decesserunt pœnitentes; ergo a contumacibus recipiendæ non sunt, et præsertim ad altare. Hæc ergo duo vera sunt, et primum non debet excludi; nam etiam decet hujusmodi contumaces longe ab altari separari, tum ut ipsi erubescant, tum ut alii timeant.

39. *Nomen festivitatis quomodo intelligendum quidve complectatur.* — De his vero festivitatibus quomodo intelligendæ sint, et quando incipiant aut finiantur, multa tractari solent, quæ melius dicentur sectione sequenti, quia communia sunt aliis divinis officiis. Unum vero est hujus loci proprium, scilicet, an tres primæ festivitates singulæ sint unius diei tantum vel plurium. Et ratio dubii est, quia Ecclesia non per unum diem tantum, sed per plures festivos et solemnes talia mysteria celebrat; textus autem non dicit in diebus, sed in festivitatibus; omnes autem dies Paschæ et Pentecostes, qui ex præcepto observantur, absolute dici possunt festivitas Paschæ, etc. Nihilominus contraria sententia communis est et amplectenda; potestque in hunc modum declarari. Quia festum Nativitatis simpliciter dictum solum primum diem illius festivitatis significat, tum ex vi rei significatæ, quia illo die natus est Christus, tum secundum communem usum et celebritatem, quia aliis diebus potius agitur festum Sanctorum Stephani, Joannis et Innocentum. Et hinc ulterius colligimus eodem modo sumendum esse festum Paschæ et Pentecostes, tum quia textus eodem modo loquitur de his tribus festivitatibus; tum etiam quia non est major ratio de aliis, quia in Ecclesia non est minus solemne festum Nativitatis quam Paschæ et Pentecostes. Item, sicut mysterium Nativitatis, ita etiam alia duo singulis diebus tantum effecta sunt; propria ergo festivitas tantum est primi diei. Quod vero Ecclesia pluribus diebus illud mysterium celebret, non sufficit, alias tota etiam octava sub illa solemnita

comprehendenda esset, quod improbabile ab omnibus reputatur Atque hanc sententiam docuit Sylvest. cum Archidiacono, *Interdict.*, 5, q. 2, num. 3; Tabiena, num. 2; Antonin., 3 part., tit. 37, cap. 4; Navarr., cap. 27, num. 182, et idem sentit Gloss., in dict. cap. Alma, verb. *Assumptionis.*

40. *Excluditur opinio Soti. — Aliud Soti dictum expenditur* — Soto autem, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, post 4 concl., duo habet in hac materia notanda : unum est festa illa finiri, *in ultimo completorio* (ut ait) *ultimo die Paschatis,* quod nulla ratione, vel auctoritate probat. Sed ductus videtur vulgari appellatione, qua nomen Paschæ omnibus illis diebus attribui solet. Juvari etiam potest illo axiomate, quod privilegia amplianda sint, præsertim ea, quæ conceduntur a principe, et in publicum favorem, ac commune bonum. Sed hæc non sufficiunt, ut a communi sententia discedamus, propter ea quæ adduximus. Nec enim sufficit vulgaris locutio, cum textus proprie loquatur de festivitatibus, in quibus talia mysteria celebrantur, non de octavis, nec semper licet quamcumque extensionem facere, et præter vim verborum, et præsertim contra communem intelligentiam. Aliud singulare, quod Soto habet, est, in festo Paschatis comprehendi etiam vigiliam, ab eo tempore, in quo jam potest Missa diei celebrari, ad quod nullum textum, nec auctorem allegat. Et Petrus Polanco, in Directorio confessorum, pag. 150, subindicans Sotum ait, secundum aliquos posse id fieri, quod non reprobat. Motivum autem Soti fuisse videtur, quia celebritas Paschæ incipit a Missa vigiliæ, quando cantatur Gloria, et pulsantur campanæ. Possumus etiam adjungere, quod aliæ festivitates incipiunt ab hora vesperarum in Ecclesia consueta, ut infra videbimus; in Paschate autem vesperæ dicuntur in ipsa Missa; ergo illud festum quoad hunc effectum incipiet ab illa Missa.

41. Verumtamen difficilis etiam videri potest hæc ampliatio, tum quia est valde singularis in re gravi, sine textu, vel ratione cogente, tum etiam quia ex vi concessionis cap. Alma, unus dies tantum conceditur in singulis festivitatibus supra dictis, in quo possit Missa solemniter ac publice dici; per illam autem extensionem jam concedimus duos dies. Unde licet Missa vigiliæ quasi per anticipationem sit de mysterio resurrectionis, id non satis videtur ad illam extensionem faciendam; nam etiam Missa secundi diei, quæ est prima octavæ, est de eodem mysterio, quod in eo die etiam celebratur; tamen quia revera non est ipsum festum Paschæ, sed aliquid concomitans ad augmentum solemnitatis, ideo non comprehenditur; ergo idem dicendum est de illa anticipata celebritate. Propter hæc videtur dubia hæc sententia; tamen si usus non admodum repugnat, non erit illicitum in praxi adhærere. Præsertim quod ante Sotum, Paludan., 4, dist. 7, q. 3, art. 2, num. 11, illam attingit, et non rejicit, imo ad vigiliam etiam Pentecostes illam extendit, quod nimium est.

42. *In festo Corporis Christi interdictum suspenditur* — Est autem hoc loco ulterius advertendum concessionem harum festivitatum ampliatam postea esse ad festum Corporis Christi per Martinum V et Eugenium IV, ut referunt Angelus, verb. *Interdictum,* 6, num. 16; et Sylvest., *Interdictum,* 5, q. 2; et Antoninus et Navarrus supra, et habentur hæ constitutiones in Bullario Romano in ultima constitutione Martini V *Ineffabile sacramentum,* et in 4 Eugenii IV *Excellentissimum,* et in eis hoc specialiter additur, quod non solum pro die festo Corporis Christi, sed etiam pro tota octava fit prædicta interdicti suspensio, quod est valde notandum pro his, quæ de aliis solemnitatibus diximus, scilicet non extendi ad aliquem diem octavarum, quia quando Pontifices hujusmodi concessionem faciunt, eam declarant.

43. *Alia ampliatio ejusdem concessionis pro festo et octava Conceptionis Virginis.* — Præter has exceptiones jure communi factas, refertur alia ex privilegio concessa a Leone X pro festo Conceptionis Virginis, et ejus octava, pro sola Hispania, ut refertur in Supplemento Minorum, concess. 67, et in eorum Compendio, verb. *Conceptio*, § 12, et verb. *Interdictum,* 2, § 8. Addunt vero Navarr., cap. 26, num. 282, et ex illo Covarr., d. § 5, num. 2, concessionem non fuisse absolutam, sed pro his Ecclesiis, in quibus dicitur officium Conceptionis ordinatum per Leonardum, et Missa, cujus introitus est *Egredimini,* etc. Quod si vera est hæc limitatio, jam non erit utilis illa extensio, quia illa officia non sunt in usu post Pii V ordinationem, nisi forte alicubi ex privilegio retineantur. Tamen de illa limitatione mihi non constat, nec in privilegio Leonis habetur, ut refertur in Suppl., fol. 24, concess. 67. Quæri autem potest, an hoc privilegium revocatum sit per Concilium Trid., sess. 25, cap. 12 de Regularibus. Respondeo

tamen non esse derogatum, tum quia Concilium non addit clausulam derogatoriam, sed simpliciter præcipit, ut mandante Episcopo interdicta serventur, et publicentur a regularibus; tum etiam quia illud privilegium non videtur esse speciale regularibus, nec in illorum favorem, sed esse in honorem Virginis, et pro tota Hispania; quare potius ipsi Episcopi, si de tali privilegio eis satis constet, tenentur pro illis diebus interdictum suspendere.

44. *Alia ejusdem concessionis extensio rejicitur.* — Tandem addit Covarr., dict. § 5, num. 4, hanc exceptionem extendi ad diem, in qua contingit regem aliquem ingredi de novo civitatem aliquam, quæ interdicta sit. Quod solum probat ex Joanne Staphilo, lib. de Litteris gratiæ et justitiæ, fol. 157, col. 1, qui nullum jus ad hoc confirmandum adduxit, sed solum conjecturam, quod dignitati regiæ deferendum est, juxta c. Solitæ, de Majorit. et obedientia. Sed hæc est congrua ratio, ut qui interdictum posuit, illud suspendat; non tamen ut possit ipso jure suspensum affirmari, cum nullo jure cautum sit; alioqui multo magis dicendum esset in die desponsationis regis, aut nativitatis principis, multoque magis in die mortis vel sepulturæ personæ regiæ suspendi interdictum, quia majoris momenti sunt hujusmodi occasiones, ut dignitati regiæ deferendum videatur; in his ergo, quæ ex jure pendent, parum valent congruentiæ, nisi prius jus ostendatur.

SECTIO II.

Quomodo sacrificium Missæ per alia interdicta prohibeatur.

1 *Tempore specialis interdicti localis licitum est sacrum facere ad renovandam Eucharistiam. — Privilegium Episcopis concessum in cap. Quod nonnullis, de Privilegiis, arctatur ad interdictum generale.* — Explicuimus latius hunc effectum in generali interdicto locali, quia de illo præcipue loquitur cap. Alma, quod ampliore explicatione indigebat; quæ vero dicta sunt, facile possunt ad alia interdicta applicari cum debita proportione seu moderatione. Igitur in speciali interdicto loci, si in eo Eucharistia servatur, non prohibetur Missa privata, et cum debitis circumstantiis ad renovandam illam, quod semel in hebdomada licere declaravit cap. Permittimus, de Sent. excom., et ad speciale interdictum extenditur, ut cum Hostiensi notavit Navarr., cap. 27, num. 173, et merito, tum quia textus absolute loquitur, *Tempore interdicti,* tum etiam quia ratio concessionis id exigit. At vero reliqua omnia, quæ in cap. Alma, concessa sunt, et in superioribus sunt declarata, in hoc interdicto locum non habent, ut notavit Glos. ibid., verb. *Ecclesiis,* quam esse communiter receptam testatur Navarr., num. 173, et idem habet Covarr. referens plures auctores supra, § 4, num. 1 Ratio est, quia dict. cap. Alma, expresse loquitur de interdicto generali; et ideo extendi non debet ad speciale, tum quia in rigore et secundum commune jus est diversum interdictum, tum etiam quia ratio illa, et publica necessitas, quæ movit Pontificem ad id concedendum pro interdicto generali loci, non habet locum in speciali interdicto, ut per se constat. Atque ob eamdem causam privilegium, quod Episcopis conceditur in cap. Quod nonnullis, de Privilegiis, ut possint tempore interdicti celebrare fere juxta formam cap. Alma mater, etiam non extenditur ad locum specialiter interdictum, quia textus ille expresse dicit: *Cum commune terræ interdictum fuerit;* loquitur ergo de interdicto generali; ergo extendendum non est privilegium ad interdictum speciale. Quo fit, ut jam nunc privilegium illud nihil operetur, quia per jus commune dicti cap. Alma, idem concessum est omnibus sacerdotibus; hoc autem speciale est in Episcopis, quod possunt in altari portatili celebrare, aut facere sibi celebrari in quolibet loco interdicto servatis dictis circumstantiis, conjungendo cum dict. c. Quod nonnullis, cap. ult. de Privileg., in 6. Atque ita etiam notavit Sylvest., *Interdictum,* 5, quæst. 5, vers. 5, ubi refert simile privilegium datum esse fratribus Prædicatoribus et Minoribus; et idem habet Covarr., § 2, n. 7, citantque cap. In his, de Privileg. Sed ibi solum dicitur, eos posse cum altari portatili, ubicumque fuerint, celebrare sine præjudicio juris parochialis; de loco autem interdicto ibi nihil dicitur Unde ex vi illius solius juris revera non possent celebrare in loco etiam generaliter interdicto in altari portatili, quia privilegium generaliter prolatum intelligendum est de loco habili; conjungendo tamen cum illo privilegio alia circa interdictum generale, vel saltem concessionem c. Alma, poterunt uti illo privilegio in loco generatim interdicto, non vero in specialiter interdicto, ut iidem auctores merito docent, quia nec jus

commune, nec aliud speciale privilegium de illo loquitur.

De prohibitione Missæ per interdictum personale.

2. *Conclusio.* — De personali autem interdicto certum est, ex vi illius, personis omnibus, tam generatim quam specialiter interdictis, prohibitum esse, tam celebrare quam ministrare, vel assistere Missæ sacrificio in quocumque loco sive interdicto, sive non interdicto, juxta cap. Si civitas, et cap. Si sententia, de Sent. excomm., in 6, et c. 3 et 4 de Clerico excom. minist. Nec quoad hoc interdictum facta est in novo jure aliqua relaxatio, vel suspensio, præter unam statim explicandam. Unde sacerdos interdictus nullibi celebrare potest, etiam cum circumstantiis præscriptis in jure, dicto cap. Alma, ut notavit Covarr supra, § 4, num. 3, quia jura loquuntur de interdicto locali, non de personali, quod distinctum est, et in eo non procedunt rationes cap. Alma. Solum ponitur limitatio supra tractata in dict. cap. Alma, scilicet, ut in festivitatibus supra numeratis possint interesse sacrificio personæ interdictæ, quod quidem generaliter interdictis absolute conceditur, specialiter vero interdictis solum cum moderatione ibidem declarata, ut ad altare non accedant, quam in superioribus declaratam reliquimus.

3. *An personæ non interdictæ licitum sit Missam ab interdicto denunciato audire.* — *Prima opinio.* — Dubitari vero hic potest, an personæ non interdictæ prohibitum sit audire Missam sacerdotis interdicti. In quo unum est certum, si ille non sit nominatim denunciatus, licitum esse ejus Missam audire juxta Extravag. *Ad evitanda,* et a fortiori patet ex dictis de excommunicatione. Dubium vero est, si jam sit nominatim denunciatus; tunc enim dicunt aliqui illicitum esse Missam ejus audire, tum quia non licet audire Missam sacerdotis excommunicati denunciati, tum etiam quia nec Missam sacerdotis suspensi licet audire, ut sumitur ex cap. ult. de Cohabitatione cleric. et mulier Tertio addere possumus, minus esse audire Missam in loco interdicto, quam a persona interdicta; ergo si illud non licet, neque hoc licebit.

4. *Fundamenta superioris opinionis solvuntur* — Sed hæ rationes non videntur sufficientes ad ostendendam prohibitionem, quæ ex jure positivo pendet. Nam in primis excommunicatio privat communione; et ideo non licet excommunicati Missam audire, quia esset cum illo in sacris communicare. De suspensione autem falsum est quod assumitur, quia per se et ex vi censuræ suspensionis non est prohibitum audire Missam hominis suspensi, ut supra ostendi ex eodem principio, quod suspensio non privat communione. Et ideo, nisi in aliquo casu fiat specialis prohibitio, de quo supra diximus tractando textum illum capitul. ult. de Cohabitatione cleric. et mulier., ex vi solius suspensionis nulla est hujusmodi prohibitio. Unde potius potest retorqueri argumentum, ut idem dicendum sit de interdicto personæ, cum non privet communione cum illa.

5. *Vera sententia.* — Ac propterea etiam non est efficax argumentum sumptum ab interdicto locali, quia directa prohibitio hujus interdicti est, non celebrare, nec interesse divinis in tali loco, nisi in casibus a jure expressis. Interdictum autem personale fertur pro ipsa persona interdicta, ne faciat, vel audiat divina; non tamen prohibet alios, ne cum illa communicent, aut ejus actionibus assistant; nullum etiam jus ostendi potest, in quo talis prohibitio fiat, vel implicite contineatur Quapropter dicendum censeo, cooperationem cum persona interdicta ad rem divinam faciendam, ex natura rei esse prohibitam supposita tali censura; solam autem præsentiam seu auditionem Missæ, quam talis persona dicit, absque inductione, vel consilio, minime prohibitam esse, quia, ut dixi, nullum est jus specialiter prohibens; et ex vi censuræ non sequitur, nisi quod necessarium est, ne ad malum cooperemur.

6. *An coram persona interdicta possit Missa celebrari.* — *Conclusio.* — Rursus vero inquiri potest, an e contrario possint divina fieri a personis non interdictis, si adsint interdictæ. Nam ex resolutione præcedenti videtur sequi, id non esse prohibitum. Quia illa tantum est quædam communicatio et permissio, non autem cooperatio, quia ego non induco alium ut intersit, sed tantum permitto, ut suppono; ergo eadem ratione hoc non erit malum seu prohibitum. Dicendum est tamen in hoc esse specialem rationem; nam jura semper admonent, ut personæ interdictæ excludantur, ut patet ex cap. Permittimus, de Sent. excomm., et ex cap. Alma, eodem titulo, in 6, cum similibus. Et ideo certum est ministros Ecclesiæ teneri rem divinam non

facere coram persona interdicta, et facere quantum in se est, moraliter loquendo, ut expellatur Unde quoad hoc non est eadem ratio de hoc et præcedenti casu, tum propter specialem juris prohibitionem, tum propter specialem rationem ejus. Quia ad Ecclesiæ ministros spectat ex proprio officio expellere indignos a participatione divinorum, et removere eos, quos Ecclesia removet, ac denique procurare, ut censuræ Ecclesiasticæ observentur; et ideo merito peculiaris obligatio eis imponitur excludendi interdictos, quando celebrant. At vero e converso non ita spectat ad laicos audientes Missam hoc munus removendi a divinis eos, qui censura ligati sunt; et præterea quamvis laicus exeat, ne audiat Missam sacerdotis interdicti celebrantis, non propterea censuræ violatio impedietur, quod tamen cum effectu impeditur, quando e converso persona interdicta excluditur, ne Missæ intersit.

7. *Quid si persona interdicta, dum sacra fiunt, exire nolit ab Ecclesia. — Prima opinio.* — Difficultas vero est, si persona interdicta exire nolit etiam semel atque iterum admonita, quid faciendum sit. In quo certum est, licitum esse eam per vim expellere, si commode et sine magno scandalo fieri potest, quia hoc non est vim inferre, sed jura Ecclesiæ defendere. Et ideo etiam personam Ecclesiasticam licet hoc modo cogere, ut supra tactum est, explicando canonem *Si quis suadente.* At vero, si ea vis non sufficiat, aut adhiberi non possit, dicunt aliqui Missam potius esse omittendam, quam coram persona interdicta faciendam, et si jam inchoata sit, non esse finiendam, nisi jam consecratio, vel saltem canon inceptus sit, sicut supra de excommunicato dicebamus; nam putant quoad hoc eamdem esse rationem de excommunicato et interdicto. Quod sentit Ancharranus, in Clem. 2 de Sentent. excommun., num. 6, et videtur posse sumi ex verbis illius textus, ibi : *Ex quo frequenter contingit, quod ipsa Missarum solemnia remanent inexpleta,* ex eo scilicet, quod excommunicati vel interdicti exire nolunt, etiam admoniti, ut paulo superius ibi fuerat narratum.

8. *Secunda opinio.* — Contraria vera opinio videtur sumi ex auctoritate negativa aliorum Doctorum, quæ licet alias non sit efficax, in re tam gravi, et quæ pendet ex jure positivo, et consuetudine, magnum indicium est non esse talem obligationem. Unde Glossa dict. Clementin. 2, verb. *Inexpleta,* tacite interpretatur illam disjunctivam propositionem textus, ut ratione excommunicatorum verificetur, quomodo etiam Panormitanus loquitur. Sic etiam Navarrus, Comment. de Oratione, cap. 16, num. 59, de excommunicato loquitur, et num. 60, de interdicto locali, de interdicto autem personali nihil dicit. Præterea Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, dupliciter ait clericum violare interdictum celebrando, scilicet, si ipse interdictus sit, vel in loco interdicto celebret; de celebratione autem coram interdicto nihil dicit; et eodem modo loquuntur alii auctores, ut patet ex Sylvestro, verb. *Interdictum,* 5, et aliis eodem, qui nullam mentionem hujus effectus faciunt. Denique nec jura omnia, quæ loquuntur de interdicto, talem prohibitionem indicant, ut declarabimus; non sunt autem pœnæ, vel prohibitiones augendæ sine jure. Nec argumentum a simili ab excommunicatis ad interdictos est validum, tum quia in his pœnis argumentum a simili est infirmum; tum etiam quia non est simile, quia excommunicatio gravior est censura, et plura prohibet, et per se vetat communicationem longe aliter quam interdictum; unde personis interdictis interdum permittitur adesse divinis, excommunicatis autem nunquam, ut patet ex dict. cap. Alma.

9. *Quid in hoc dubio sentiendum, quando sacrum in loco interdicto fit.* — Distinctione ergo utendum videtur, quia aut sacerdos celebrat in loco interdicto, vel in loco de se habili. In priori casu si ingrediatur persona interdicta nominatim, et non possit expelli, cessandum est modo supra dicto. Et fortasse in eo casu loquitur Ancharran. Probaturque ex cap. Alma, ibi, *excommunicatis, et interdictis exclusis,* non enim dicit, *admonitis,* sed *exclusis,* et in hoc pares facit interdictos excommunicatis. Unde formatur ratio; nam dicere sacrum in loco interdicto per se est jure prohibitum; ergo solum licet cum moderatione, et sub conditione cap. Alma; sed ibi non derogatur antiquo juri nisi sub illa conditione, ut interdicti excludantur; ergo quacumque ratione illa conditio impleri non possit, etiam per iniquitatem, vel vim, non est locus moderationi cap. Alma, manetque in sua vi prohibitio interdicti localis; ab illa enim magis nascitur hæc obligatio, quam ab interdicto personali, quamvis hoc sit occasio, ob quam cessat facultas ibi celebrandi. Hoc docuit in specie omnino simili Navarrus, de Oratione, cap. 16, num. 60, dicens, quando

inchoata Missa supervenit interdictum generale, et non possunt valvæ occludi, debere Missam cœptam omitti, si ad canonem non pervenerit. Cujus ratio solum est, quia non impletur conditio in juris privilegio (ut sic dicam) postulata; eadem autem ratio procedit in præsenti conditione, ut declaratum est. Tandem dict. Clementin. 2, optime potest intelligi juxta hunc casum et doctrinam; nam illa particula, *In ipsis Ecclesiis,* plane refertur ad Ecclesias suppositas generali interdicto loci. Unde infero sacerdotes tunc celebrantes non exclusis interdictis fieri irregulares, non quia celebrant coram persona interdicta, de hoc enim nulla est irregularitas in jure, argum. cap. Is cui, de Sent. excomm., in 6, sed quia celebrant in loco interdicto sine facultate legitima, et consequenter contra cap. ls qui, § Is vero.

10. *Quid dicendum si Missa dicatur in loco non interdicto.* — In posteriori autem casu, quando scilicet locus non est interdictus, sed tantum adest persona interdicta, et per vim cogi non potest, probabile mihi videtur non debere sacerdotem ob eam causam omittere Missam; quod non assero sine formidine, quia non invenio casum expresse tractatum et definitum ab auctoribus, censeo tamen practice probabile. Quia nulla est de hoc juris prohibitio, nec cogens ratio. Prior pars constat ex dictis, quia omnia jura, quæ petunt ut excludantur interdicti, tractant de celebratione in loco interdicto, ut patet ex dict. cap. Alma, et dict. Clement. 2, et cap. Cum in partibus, de Verb. signific., cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss.; nullum autem jus est, quod præcipiat omittere sacrum propter solum personale interdictum. Dicunt vero aliqui, per omne interdictum etiam personale interdici locum saltem mediate, quia interdicitur Ecclesia, in qua fuerit præsens persona interdicta. Sed hoc nullo jure fundatum est. Nam potius in cap. Si sententia, de Sent. excom., in 6, dicitur, interdicto loco non interdici populum; unde omnes inferunt, interdicto populo etiam locum non esse interdictum. Alias omne interdictum personale esset deambulatorium, quia omnis locus ubi esset talis persona, esset interdictus, quod est contra omnes Doctores. Et hinc facile patet altera pars, quia secluso jure, nulla potest esse urgens ratio in hac materia, quæ tota pendet a jure. Quin potius cum materia sit pœnalis, extendenda non est sine jure. Item seclusa cooperatione, contemptu, et abusu proprii muneris et officii, interdictum per se non obligat ad vitandam communicationem; sed hic non est cooperatio, nec contemptus, ut supponitur, nec abusus proprii muneris, quia supponimus clericum facere quod in se est ad expellendum interdictum; ergo præsentia ejus non potest nocere, nec est communicatio prohibita. Unde in cap. Responso, de Sent. excomm., solum prohibetur Episcopus, ne cives interdictos convocet ad celebrandum divinum officium contra formam interdicti. Et in cap. Episcoporum, de Privileg., in 6, prohibentur omnes Ecclesiasticæ personæ, ne ad celebrationem divinorum publice interdictos admittant; in dicto autem casu nec convocatur, nec admittitur interdictus, sed permittitur, seu toleratur, quia vitari non potest; hoc autem prohibitum non invenitur Secluso ergo scandalo, vel alio accidentario incommodo, non videntur ob eam causam omittenda divina officia.

SECTIO III.

Quæ alia divina officia prohibita sint per interdictum.

1 *Alia divina officia præter Missam prohibentur per interdictum.* — Certum est non solum sacrificium Missæ, sed etiam alia divina officia interdicto prohiberi, ut ex eisdem juribus constat, cap. Si civitas, et cap. Si sententia, et cap. Cum in partibus, cap. Præsenti, et cap. ult. de Sent. excomm., in 6, cap. Episcoporum, et cap. Licet, de Privil., in 6, cum similibus. Præterea certum est hunc effectum cum proportione in aliis declarata ad singulas species interdicti esse applicandum, ut ex eisdem juribus elicitur. Itaque in loco generaliter interdicto hæc officia fieri non possunt in Ecclesia, nec extra illam intra totum ambitum, et terminos, quibus tale interdictum concluditur, neque audiri ibi possunt talia officia a quibuscumque personis cujuscumque loci et conditionis, seclusis privilegiis, et exceptionibus juris, de quibus infra. Atque eodem proportionali modo prohibentur hæc officia fieri, vel audiri in loco specialiter interdicto. Per interdictum autem personale, generale vel speciale, prohibentur personæ interdictæ, ne hæc officia faciant, vel illis intersint ubique locorum, eodem modo, quo de Missa diximus; nam jura æque de omnibus loquuntur. Duo ergo hic explicanda supersunt. Primum est, quænam sint hæc divina officia, præter Missam,

quæ interdicuntur Secundum, quid in hac prohibitione moderatum seu concessum sit per novum jus cap. Alma.

Quæ divina officia sint prohibita per interdictum.

2. *Nominis divina officia significatio.* — Circa primum advertendum est, in juribus quæ de hac materia tractant, interdum divinorum nomine comprehendi vel sacramenta, vel sacrificia et quælibet alia divina officia, ut patet ex cap. Si sententia, in princ., et in § Cæterum, et in cap. Is cui, de Sent. excom., in 6, et expressius in cap. Non est vobis, de Sponsal.; aliquando vero divinorum celebrationem condistingui a receptione sacramentorum, et comprehendere tantum Missæ sacrificium, cum aliis divinis officiis, ut in eodem cap. Si sententia, § Cum vero, et in cap. Episcoporum, de Privil., in 6. Nunc autem strictius loquimur de divinis officiis; nam administratio sacramentorum specialem habet rationem et prohibitionem, ut vidimus; sacrificium autem Missæ notius est, et excellentius inter omnia divina officia; et ideo de illis specialiter est a nobis dictum. Hic ergo sumimus divina officia quæ sunt in Ecclesia præter sacramenta, et sacrificium; nam plura officia per interdictum prohibentur, ut colligitur ex cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss., et ex cap. Alma, et aliis juribus, in quibus universalis negativa ponitur, quod nulla divina officia tempore interdicti celebranda sint; constat autem horas canonicas, et similia, nomine divinorum officiorum in Ecclesia intelligi.

3. *Rejicitur præcedens opinio.* — Difficultas ergo est, quantum extendatur hæc prohibitio. Quidam asserunt omnia officia sacra, quæ in Missali aut breviario Romano continentur, sub hac prohibitione comprehendi, nam illa sunt quædam divina officia, et prohibitio generalis est. Quod sentit Sylvester., *Interdictum*, 5, quæst. 3, et Angel., num. 4, quamvis illi non dicunt nomine divini officii in præsenti materia comprehendi totum id, quod in breviario, et Missali continetur, sed solum illud, quod est in breviario, vel Missali; sunt enim in breviario multa, quæ sine dubio non interdicuntur, ut benedictio mensæ, itinerarium, et similia, et in Missali nonnullæ benedictiones, de quibus infra. Sed in hac sententia et manet eadem obscuritas in judicando, quodnam sit in Missali, vel breviario Romano divinum officium cadens sub hac prohibitione, quod vero non. Et præterea etiam illa exclusiva non videtur vera, nam extra breviarium, et Missale sunt multa divina officia in Pontificali, vel in manuali, quod vocant, quæ sub hanc prohibitionem cadunt.

4. *Secunda opinio.* — Alii ergo reducunt hæc divina officia ad duo capita, scilicet ad horas canonicas, et sacramentalia; sub priori capite comprehendendo omnes partes dictarum horarum, et omnia illa, quæ aliquando horis canonicis adjunguntur, ut est etiam officium parvum Beatæ Virginis, officium defunctorum, psalmi graduales, et septem psalmi pœnitentiales cum litaniis. Sub posteriori autem capite comprehendendo omnes cæremonias sacras, quæ vel ad solemnem ritum sacramentorum pertinent, vel ad præparationem materiæ, ut est benedictio olei chrismatis, vel fontis; ad quæ etiam potest reduci prima tonsura, quamvis per illam non tam materia, quam subjectum præparetur; idemque est, si pertineat ad subsequentem solemnitatem sacramenti, ut est benedictio solemnis matrimonii. Præterea consecratio aut benedictio templi paramentorum, vel sacrorum vasorum; quæ omnia ad ministerium sacramentorum et sacrificii ordinantur. Rursus omnis alia publica consecratio, aut benedictio, quæ ad aliquam sanctificationem fidelium ministerio et auctoritate Ecclesiæ faciendam ordinatur, ut est solemnis benedictio aquæ, et, ut multi volunt, solemnis etiam benedictio Episcopalis, et similes. Reliqua vero omnia, quæ hujusmodi non sunt, sub hac prohibitione non comprehenduntur. Atque hæc sententia fortasse in re vera est, eamque insinuavit Navar., cap. 27, num. 172, ubi definit, divina officia in præsenti esse, officia sacra ordinata in Missali, breviario, aut Pontificali Romano, aut in aliis legitime instituta ad usum Ordinum, et aliorum sacramentorum, vel sacramentalia, aut ad horas canonicas. Solum displicet in hac sententia, quod potius enumeratione et coacervatione quadam, quam aliqua certa ratione traditur, et ideo non satis distincte res ipsa declaratur.

5. *Notanda pro dubii resolutione.* — *Concio non est officium divinum.* — Ut ergo hoc exponamus, advertendum est, in divino officio duo posse considerari, scilicet substantiam orationis seu deprecationis, et modum dicendi talem orationem, vel deprecationem.

Suppono enim hujusmodi officium divinum semper consistere in aliqua actione exteriori; nam actiones sacræ pure mentales, licet quoad Deum divina officia sint, Ecclesia tamen de eis non disponit. Suppono deinde, licet hujusmodi officium divinum interdum includat cæremonias, quæ consistunt in actionibus, vel aliis ritibus, aut vestimentis, etc., formaliter tamen, ut sic dicam, consistere in verbis, id est, in deprecatione aliqua, vel laudatione divina; necesse est enim, ut divinum officium ad Deum proxime dirigatur, et per expressam significationem populo Ecclesiastico accommodatam fiat. Et ideo concio (ut hoc obiter dicam) non est officium divinum, quia non ad Deum immediate, sed ad populum instruendum, vel excitandum ordinatur. In divino ergo ófficio substantia ejus est aliqua deprecatio, vel oratio ad Deum, ita ut licet interdum ordinetur ad benedictionem vel consecrationem alicujus rei, semper tamen fiat cum oratione ad Deum, sub oratione comprehendendo omnem laudem Dei, et omnem benedictionem, quæ in nomine ejus fit. Modus autem est, quod tale officium fiat publice et solemniter, seu quod fiat modo Ecclesiastico aut communi. Voco autem Ecclesiasticum modum illum, quem Ecclesia suo nomine, et a ministris ab ipsa deputatis ex ipsorum officio, et pro communi usu populi Christiani servandum instituit; communem autem modum appello quamcumque privatam recitationem, quæ a qualibet persona fieri potest, etiam usurpando illa verba, vel orationes, quas Ecclesia ad publicum usum ordinavit. Et quidem, quando hæc officia fiunt priori modo, possunt proprio et speciali modo dici non tantum divina, sed etiam Ecclesiastica. Posteriori autem modo facta, sacra etiam et divina sunt, sed tamen privata.

6. *Dubii decisio.* — Dico ergo officia divina, quæ Ecclesiastico interdicto prohibentur, esse illa, quæ proprie dicuntur Ecclesiastica, quæ in substantia sua divina sunt, et in modo includunt illam publicam, et quasi communem rationem, atque ita in re semper continentur in supra enumeratis, requirunt tamen modum prædictum, quia privata officia non prohibentur, etiamsi eadem dicantur, quæ in Breviario continentur.

7. *Corollarium primum.* — Atque hinc infertur, quoties aliquod officium fit in Ecclesia a ministris ejus tali modo, ut non possit ita fieri, nisi a clerico ad illud munus specialiter consecrato, aut deputato, tale officium prohibitum esse ex vi interdicti. Ita sentiunt omnes, qui de hac materia scribunt, Sylvester, Angelus, Navarr., et alii Summistæ, et Abbas, in cap. ult. de Excessibus Prælatorum, num. 1; Anchar., in cap. Alma, num. 7. Et ratio est, quia tunc faciunt ministri Ecclesiæ officium illud nomine et auctoritate totius Ecclesiæ, et ad publicum et communem usum ejus; hunc autem usum præcipue intendit Ecclesia prohibere per interdictum, ut ex prædictis juribus constat. Colligetur autem hic modus, tum ex publica actione, et voce seu cantu; tum ex apparatu, et vestimentis, quorum usus solum licet ministris ordinatis, ut si cum superpellicio, aut stola, vel aliis superioribus vestimentis officium dicatur.

8. *Corollarium secundum.* — *Interdictum non prohibet adorationem crucis in die veneris Sancti sine publicis precibus.* — Hinc e contrario solet inferri, officia illa, quæ ex modo suo non sunt deputata alicui Ordini clericali, non esse prohibita tempore interdicti, sive secrete, sive publice fiant, quia tunc non fiunt tanquam Ecclesiastica officia, et communia, sed ut privata. Hinc prohibita non est mensæ benedictio, neque orationes Ecclesiæ, pro itinere institutæ, neque aliæ quæcumque privatæ orationes, licet publice etiam in Ecclesia fiant. Licitum etiam est publicum signum dare statutis horis ad salutandam Virginem; et in die veneris Sancti licita est adoratio Crucis publica, non obstante interdicto, ut ait Navarr., num. 176, dummodo fiat sine publicis precibus seu laudibus divinis ab Ecclesia pro eo die et actu institutis; nam illæ revera sunt quædam pars officii illius diei, quod sane est officium divinum et Ecclesiasticum, atque adeo interdicto prohibitum. Alia exempla addit ibi Navarr., verbi gratia, introducere mulierem post partum in Ecclesiam, quod intelligendum est, si fiat absque ulla solemnitate sacerdotali, id est, absque stola, et ornatu sacerdotis, ut ipsemet Navarrus dicit ex Calderino in tractatu de Interdicto; et ad hunc modum sunt alia intelligenda, quæ magis ex dicendis constabunt.

9. *Qua ratione interdicto prohiberi censetur recitatio horarum canonicarum.* — *Quæ benedictiones prohibeantur interdicti tempore.* — Hæc autem illatio limitanda videtur aliquo modo; nam horæ canonicæ, quamvis sint officium clericorum, non sunt tamen ita illo-

rum propriæ, ut aliquis Ordo necessarius sit ad eas publice recitandas, seu canendas in Ecclesia; et tamen ex vi interdicti prohibitum est illas publice in Ecclesia canere. Unde moniales, si tempore interdicti more consueto in suis Ecclesiis horas canonicas dicerent, directe contra interdictum agerent; ergo officia divina non comprehendunt tantum actiones, vel deprecationes sacras alicui Ordini clericali deputatas. Addere ergo oportet vel exceptionem horarum canonicarum, quandocumque publice et pro universo populo dicuntur, vel certe si horæ canonicæ sub illa generali regula comprehendantur, dicendum est, illas per se et primario deputatas Ordini clericali; et hoc satis esse, ut a quibuscumque personis Ecclesiasticis publico more dicantur, prohibitæ per interdictum intelligantur Hinc etiam infertur, omnem sacram benedictionem ab Ecclesia institutam cum peculiaribus cæremoniis, et deprecationibus, ac deputatam (ut communiter esse solet) Ordini sacerdotali, comprehendi sub hac generali appellatione divinorum officiorum, quæ per interdictum prohibita sunt; quamvis Navarrus videatur aliquas exceptiones ponere, de quibus postea videbimus. Illam vero generalem illationem constituit Maiolus, lib. 3 de Irregular., c. 20, num. 3, et videtur plane subinferri ex priori regula posita; nam omne illud est sacrum officium, et publicum, et sacro Ordini deputatum, et ideo fit a ministro in persona Ecclesiæ; nihil ergo deest, ut sub latitudine divinorum, seu Ecclesiasticorum officiorum comprehendatur.

Quænam divinorum officiorum celebratio jure concedatur tempore generalis interdicti loci.

10. *Regula generalis pro jure antiquo.* — *Prima exceptio ex cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss.* — Circa secundum punctum majoris claritatis causa dicemus prius de interdicto generali loci, postea de aliis. Circa illud ergo advertendum est, antiquo jure prohibitionem hanc fuisse fere generalem omnino, ut ex juribus supra citatis constat. Dico autem, *fere,* propter duas exceptiones, quæ vix hoc nomen merentur. Prima sumitur ex cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss., ubi concedebatur clericis etiam sæcularibus, ut, *in conventualibus Ecclesiis bini et bini, vel simul tres, horas canonicas possent legere, non cantare,* vel, ut alia lectio habet, *potius, quam cantare, excommunicatis, et interdictis exclusis, et voce ita demissa, ut exterius audiri non possent.* Per quæ verba non quælibet divina officia, sed tantum horæ canonicæ permittebantur dici cum illis circumstantiis, ut patet ex verborum limitatione. Item ipsæ horæ canonicæ non absolute, neque in quacumque multitudine personarum, sed in numero ibi definito concedebantur; nimirum, ut possent a pluribus alternis versibus, seu duos veluti choros constituentibus dici, ita tamen, ut solum possent esse bini et bini, aut simul tres. Quod variis modis potest intelligi, scilicet, quod possent esse bini in uno choro, et bini in alio, ita ut quatuor essent, qui possent simul totum chorum conficere; aut bini, et bini, id est, ut duo simul tantum recitare possent alternis versibus; hi autem binarii possent esse plures in Ecclesia, quantuscumque esset numerus clericorum. Et uterque sensus potest facile sustineri, licet posterior magis genuinus esse videatur. Unde addebatur, *vel simul tres,* quod non potest commode ita intelligi, ut possent esse tres simul in uno choro, et tres in alio, ita ut sex simul possent dicere officium; hoc enim in textu nullo modo significatur. Est ergo hæc extensio prioris concessionis, ut non tantum bini, sed etiam terni possint canonicum officium dicere. Quod autem unusquisque solus possit horas canonicas recitare tempore interdicti, imo etiamsi ipse interdictus sit, non oportuit in jure declarari, quia hoc semper licuit. Imo etiam præceptum est iis, qui secluso interdicto ad hoc munus tenebantur, ut patet ex dictis supra in simili de excommunicato, qui non liberatur onere dicendi officium canonicum propter censuram excommunicationis; multo ergo minus liberatur propter censuram interdicti.

11 *Objectio.* — Sed dices : etiam licuit semper sacerdotibus, aut quibuscumque clericis, vel personis dicere horas canonicas alternis versibus, scilicet saltem binis et binis, dummodo id facerent caute, ita ut a prohibitis non audirentur Imo etiam quod extra Ecclesiam id liceat, sentiunt communiter Doctores, ut ex Calderino adducit Sylvester, *Interdictum,* 5, quæst. 5, et Nicolaus Plovius, tractat. de Interdicto, regula 31, quos sequitur Covarruvias citans Hostiensem supra, § 2, num. 7, et Navarrus, c. 27, num. 175, ubi tamen refert Calderinum, et Sylvestrum in contrarium, atque etiam Angelum, sed immerito; nam Angelus, *Interdictum,* 6, num. 12, ex-

presse dicit per hunc modum recitandi horas cum socio non violari interdictum, etiamsi fiat extra Ecclesiam, nisi id faciant studiose ut audiantur a laicis, et a personis prohibitis. Quod ad litteram sumpsit Sylvester, et idem fere dicit Calderinus, quamvis ille majorem scrupulum injicere videatur; nam saltem propter periculum, quod audiri possent ab aliis, non audet dicere id non esse contra interdictum. At vero Villadiego, tractatu de Irregularitate, simpliciter negat hoc licere, propter rationem insinuatam, quod cap. Quod in te, specialiter concedit sacerdotibus, *ut in Ecclesia,* etc.; ergo nec extra Ecclesiam id licet, neque in Ecclesia liceret, nisi in illo textu concederetur

12. *In quovis loco interdicto licitum est sacerdotibus recitare horas canonicas.* — Dico tamen in primis, hoc licitum esse in quocumque loco generatim interdicto, et in quacumque parte ejus, vel quia (ut Navarrus ait) illa determinatio, *in Ecclesia,* non tam est ad restringendum, quam ad ampliandum, quia, si in Ecclesia hoc conceditur, ubi solet populus convenire ad horas canonicas audiendas, multo magis in aliis locis, ubi convenire non solet; nam hoc officium canonicum ideo non dicitur communi more, ne a populo audiatur, non ut absolute non dicatur. Quæ declaratio melius hic accommodatur, quam superius ad Missæ sacrificium. Tum, quia illud multo magis prohibitum fuit semper; non enim poterat dici, quantumvis privatim, sicut dici possunt horæ canonicæ; tum etiam quia illud sacrificium non potest fieri, nisi in præscripto loco, et determinato, ad quem, moraliter loquendo, semper solent aliqui convenire ad audiendum sacrum, plures, vel pauciores pro loci opportunitate. Unde mihi valde probabile videtur, etiam absque illa juris declaratione, seu ante illam, semper licuisse hoc modo dicere officium canonicum clericis binis, vel ternis, privatim, et in quocumque loco, dummodo caveant periculum, ne alii prohibiti audire possint. Ratio est, quia privata recitatio horarum nunquam fuit prohibita; nam singuli non solum possunt, sed etiam tenentur dicere. Quod autem duo simul vel tres dicant, non excedit modum privati modi orandi (in quo etiam multum differt hoc officium a sacrificio, quod semper est officium ex se publicum), et ideo ille modus recitandi horas nunquam videtur prohibitus.

13. *In Ecclesia interdicta quatuor ad summum recitare possunt horas canonicas. — Extra Ecclesiam vero plures quam quatuor.* — Igitur cap. illud Quod in te, licet per modum concessionis loquatur, tamen quoad hanc partem potius videtur continere declarationem quamdam, quam novum privilegium. Fortasse enim dubitari poterat, an in Ecclesia possent clerici illo modo dicere officia, quamvis extra illam possent, quia ratione loci videbatur fieri illa oratio publica, quæ alias domi facta esset privata; et ideo declarat, vel concedit Pontifex, ut etiam in Ecclesia ita fieri possit. Videtur etiam ibi præscribi forma, quam tunc in Ecclesia excedere non licebat, scilicet, ut tantum duo, vel tres, vel ad summum quatuor (juxta quemdam sensum probabilem supra datum) et non plures possent etiam in Ecclesia officium dicere. Extra Ecclesiam vero, et nunc licet (ut infra dicam) et semper credo licuisse plures quam quatuor vel sex simul officium dicere in privata domo, ac separatim, absque periculo, quod a personis prohibitis audiri possint, quia ille modus dicendi semper manet privatus, et de se non ordinatus, ut a populo audiatur; et ideo per se non est prohibitus; quod secus esset, si a pluribus diceretur in Ecclesia, ratione loci, ut recte Navarrus insinuavit.

14. *Secunda exceptio. — Regulares tempore interdicti generalis possunt celebrare divina januis clausis.* — Secunda exceptio jure antiquo probata est, nisi ex speciali privilegio aliud sit concessum; quæ ita generatim habetur in multis ex juribus supra citatis, et in ipsa natura positivæ prohibitionis videtur inclusa. In speciali vero dicitur in dicto c. Quod in te, *regularibus secundum privilegium Sedis Apostolicæ fuisse indultum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, etc., celebrare divina.* Quod jam nunc communi lege statutum est, ut infra declarabimus; et ideo necessarium non est immorari in explicando de quibus regularibus id intelligatur. Alia etiam privilegia concessa Episcopis, et mendicantibus, in superiori sectione tacta sunt, quia magis pertinent ad sacrificium Missæ, quam ad alia officia divina. Alia etiam concessa Templariis tractat Covarruv., dict. § 2, num. 7, sed jam necessaria non sunt.

15. *Quid concedatur jure novo cap. Alma.*— Igitur jure novo cap. Alma, idem concessum est de divinis officiis, quod de sacrificio Missæ; scilicet ut in Ecclesiis et monasteriis possint singulis diebus alia divina officia

dici, sicut prius, cum illis quatuor conditionibus supra declaratis; de quibus, quantum ad hæc divina officia spectat, nihil addendum occurrit. Solum adverto, ibi quoad hanc partem (et idem est suo modo de sacrificio Missæ) non tantum concedi licentiam, sed absolute præscribi, ut hæc divina officia fiant, ut indicant illa verba : *Adjicimus præterea, quod alia dicantur divina officia sicut prius,* etc., non quod ibi nova imponatur obligatio, sed quod ubi erat, relinquatur quoad hoc, ut divina officia dicantur sicut prius. Et hæc est ratio, ob quam ibi adjungitur, privandos esse quotidianis distributionibus Canonicos, qui tempore interdicti horis canonicis non interfuerint. Et idem est proportionaliter de aliis omnibus, qui adesse tenentur; nam eamdem culpam, vel pœnam incurrent, si eo tempore desint, quam in quolibet alio, cæteris paribus.

16. *Dubium enodatur.* — Sed potest inquiri, quænam officia divina fieri permittantur singulis diebus cum prædictis conditionibus. Ad quod respondeo, omnia divina officia, quæ per interdictum prohibentur, permitti. Probatur, quia textus loquitur universaliter, ut patet ex illis verbis : *Missæ celebrentur, et alia divina dicantur officia sicut prius.* Illud enim relativum, *alia,* omnia indifferenter refert; et illa particula, *sicut prius,* eamdem distributionem virtualiter includit; nam prius omnia dici poterant; atque hoc videntur omnes tanquam apertum supponere, quia ex textu aperte colligitur

17. *Notandum.* — Solum oportet advertere, ita sumi hoc loco diurna officia, ut sacramentorum administratio, vel receptio non comprehendatur; nam, ut constat ex contextu capitis, prius de sacramentis disponitur; et postea de Missa, et aliis divinis officiis; sumuntur ergo condistincte a sacramentis, de quibus servanda sunt dicta superiori disputatione. Solum potest hic addi limitatio ex dictis supra de benedictione matrimonii, scilicet, ut benedictiones illæ (nam inter divina officia computantur) quæ circa personas laicas directe versantur, intelligantur exceptæ, nisi personæ ipsæ alias privilegium habeant; alioqui etiam cum his circumstantiis celebrari non poterunt, cum personæ laicæ non admittantur. Quæri autem potest, an sit idem de benedictione, vel consecratione, quæ incipit in persona laica, et terminatur ad Ecclesiasticam, ut est collatio primæ tonsuræ, et consecratio virginis. Quidam enim affirmant idem esse dicendum. Sed certe contrarium videtur probabile, quia per illammet consecrationem fit persona suo modo Ecclesiastica; et ita officium illud non fit omnino coram persona laica, quandoquidem in progressu, vel termino ejus jam illa est persona Ecclesiastica seu privilegiata. Ad hæc vero divina officia, de quibus nunc agimus, applicanda sunt cum proportione omnia, quæ de Missa diximus, nam simul in textu conjunguntur.

Explicantur aliqua dubia circa celebrationem divinorum officiorum in festis a jure exceptis.

18. *Primum dubium.* — *Quando inchoetur tempus ad divina officia in his festivitatibus.* — Tertio observandum est de his etiam divinis officiis concedi, ut in quatuor festivitatibus anni supra numeratis solemniter et absque illis quatuor restrictionibus celebrentur, sicut de Missa diximus. Quod extenditur etiam ad festivitatem et octavam Corporis Domini, et cætera omnia, quæ ibi dicta sunt, hic locum habent. Quædam vero dubia, quæ in Missa locum non habebant, in hunc locum reservavimus. Primum est, quando inchoetur tempus prædictarum festivitatum quoad hanc concessionem. Nam quoad Missæ sacrificium tunc incipit, quando in quolibet die licitum est inchoare Missæ sacrificium, quia quando in aliquo die simpliciter conceditur aliqua actio, concedi censetur omne tempus illius diei alias habile ad illam actionem. Quando autem sit legitimum tempus ad inchoandam aliquam actionem, alibi est a nobis declaratum.

19. *Quibus horis fieri debeant divina officia tempore interdicti permissa.* — Atque hinc certum est, ut minimum licere in his festivitatibus a duodecima hora noctis officium divinum illi tempori accommodatum, quale est Matutinum, cum solemnitate dicere; et sic cæteras horas canonicas, et quælibet divina officia suis convenientibus temporibus inchoare. Patet, quia ab illo tempore incipit in rigore dies ille prout naturalis est, et totus ille est festivus, et in illo jam obligat præceptum servandi festum, et nonnulla ex mysteriis, quæ illis diebus celebrantur, in illo tempore, vel circa illud contigerunt, ut Nativitas Domini, et Resurrectio. Propter quod usitatum est in Ecclesia etiam Missas illis noctibus celebrare, quod maxime in Nativitate Domini usus retinuit. Et ideo non est du-

bium, quin possint etiam tunc dici in loco generaliter interdicto; in nocte vero Resurrectionis licet olim fuerit usitatum, jam fere mutata est consuetudo; ubi tamen in totum, vel ex parte fuerit retenta, observari poterit non obstante interdicto, quia quoad hoc omnia licent, quæ sine interdicto licebant. Et in hoc videtur fuisse fundatus Soto, cum dixit, anticipationem illam Missæ noctis Resurrectionis, quæ, per consuetudinem ab Ecclesia approbatam, facta est usque ad horam nonam vel decimam diei Sabbathi sancti, servari posse non obstante interdicto, de qua supra dictum est.

20. *Festa in quibus suspenditur interdictum, incipiunt a tempore vesperarum.* — Solum ergo restat quærendum, an illa festa incipiant ante ipsum naturalem diem. In quo dicendum est, incipere a tempore vesperarum uniuscujusque festivitatis. Ita docuit Glossa in dict. c. Alma, verb. *Assumptionis,* quam ibi alii sequuntur, et Covarruv., 2 part., § 5, num. 5. Item Calderinus, et alii in tractatibus de Interdicto, et Summistæ, verb. *Interdictum,* Navarr., num. 184; Soto, in 4, d. 22, quæst. 3, art. 4. Et ratio est, quia Ecclesiasticæ festivitates quoad divina officia a vesperis præcedentis diei inchoantur, ut patet ex Leone Papa, epist. 79, alias 81, c. 1, ubi agens de Dominica Resurrectionis ait : *Cui a vespera Sabbathi initium constat adscribi;* et in c. 1 de Feriis, idem dicitur de omnibus Dominicis diebus, et aliis festivitatibus; id sumitur ex c. 2, adjuncta Gloss., et in Clement. unica de Reliquiis et veneratione Sanctorum, in fine. Idem supponitur de festo Corporis Christi. Cum ergo c. Alma, de his festivitatibus loquatur in ordine ad divina officia, non est dubium, quin de eis loquatur, prout Ecclesiastico more a primis vesperis computantur.

21. *Secundum dubium.* — *Quando hæ festivitates finiantur.* — Statim vero insurgit secundum dubium, quando hæ festivitates finiantur quoad hanc interdicti suspensionem. Nec jam inquirimus, an durent per plures paschales dies; sed supponimus solum durare per primum diem festivitatis, præter festum Corporis Christi, quod octavam comprehendit quoad hunc effectum, ut supra notatum est. Sed quærimus, in qua hora diei hæc suspensio interdicti finiatur. Nam Glossa in dict. cap. Alma, dicit absolvi hora vesperarum talis diei, et Completorium jam non posse dici solemniter, ac de more, sed cum illis conditionibus, quas interdictum requirit; quam secutus est Calderinus in dict. tractatu, et alii, quos Covarruvias refert. Fundari autem potest, vel in c. 2 de Feriis, ubi dicitur, Dominicam diem inchoari a vespera, et terminari ad vesperam; vel in ratione, quia cum hæc concessio tantum fiat pro die festo, tantum videtur fieri pro uno die naturali, vel si fiat pro tota octava, fit pro octo diebus naturalibus; ergo sicut a vespera inchoatur, ita debent ad vesperam finiri.

22. *Communis opinio et vera.* — Dicunt nihilominus fere omnes alii Doctores in dict. cap. Alma, suspensionem illam interdicti extendi usque ad Completorium, ita ut illud etiam possit cum solemnitate dici. De quo mihi non est dubium, sive quia Completorium solet in jure sub vespertino officio comprehendi, ut notavit Glossa in cap. ult., 92 dist., sive quia illa concessio præcipue est, ut officium talis festivitatis solemniter dicatur. Unde cum absoluta sit, ad totum officium extenditur; officium autem integrum festivitatis, sicut duas vesperas, ita etiam duo Completoria comprehendit. Præsertim, quia favores ampliandi sunt, et non restringendi. Et hoc etiam confirmat consuetudo. Et nonnihil favet dicta Clement. unica de Reliquiis et veneratione Sanctorum, ut ibi notat Glossa, verb. *In primis,* nam indulgentiæ ibi concessæ pro singulis horis, etiam in ultimo Completorio diei octavi locum habent juxta communem sensum, et consuetudinem Ecclesiæ. Neque obstat c. 1 de Feriis, quia (præterquam quod sub utrisque vesperis potest Completorium comprehendi) caput illud jam non est in usu quoad multa; nam ibi dicitur ita computari Dominicam diem a vespera in vesperam, ut eo tempore ab omni servili opere abstinendum sit; cum tamen constet obligationem cessandi ab opere servili non incipere a vespere Sabbathi, et durare non tantum usque ad vesperam Dominici diei, sed per totum diem. Nec etiam ratio illa de die naturali est alicujus momenti, quia jus non loquitur de die naturali, sed de die festo.

23. *Tertium dubium.* — *An finito Completorio interdicti suspensio finiatur* — *Communis opinio.* — *Difficultas circa communem opinionem.* — Hinc vero suboritur dubium tertium, nam prædicti auctores tantum extendunt hanc concessionem usque ad horam Completorii, quo finito, aiunt suspensionem interdicti cessare, et dandum esse signum, ut deinceps servetur. Et qui hoc magis amplificant, ad

summum dicunt, unamquamque Ecclesiam, vel monasterium posse in hoc servare suam consuetudinem circa horam dicendi Completorium. Nam si in monasterio, v gr., tardius dici soleat, quam in Ecclesia matrice, quamvis in hac dictum sit, et signum interdicti datum, poterit in monasterio dici hora ibi consueta, et cum solemnitate in jure concessa. Non caret tamen difficultate hæc sententia, quia illa suspensio interdicti non tantum est quoad horas canonicas, sed etiam quoad quælibet alia divina officia, ut statim dicemus; ergo, quamvis tempus horarum canonicarum finitum sit, si oporteret aliquod aliud divinum officium facere, durante reliquo tempore illius diei festi, poterit fieri cum eadem solemnitate, ut, v. gr., si oporteret publice litanias dicere, aut processionem solemnem facere, aut Episcopalem benedictionem solemniter concedere, vel aliquid simile. Probatur consequentia, quia cap. Alma, absolute concedit hæc fieri solemniter in his festivitatibus; sed festivitas non finitur hora Completorii, sed durat toto illo die naturali usque ad mediam noctem; ergo per se toto illo tempore durat suspensio interdicti, ut, quantum est ex hoc capite, possint illo tempore divina officia dici absque circumstantiis interdicti; nam quod regulariter non occurrat occasio dicendi solemniter aliquod divinum officium eo nocturno tempore, accidentarium est. Præterea in his clericis, qui privatim dicunt horas canonicas, posset esse frequens occasio utendi hac libertate; nam, si fortasse postponant horas illius diei usque ad illam noctem, poterunt libere illas dicere etiamsi ab aliis audiantur Confirmatur denique illa ratione, quod favor principis latissime est interpretandus; maxime cum verba in rigore hanc interpretationem admittant.

24. *Communis opinio defenditur* — Nihilominus tamen in re gravi et morali non videtur discedendum a communi sententia, quam usus etiam probat. Et fundata videtur in hoc, quod illa concessio facta est propter divinum officium illius festivitatis, et ideo in ordine ad illud est festivitas computanda; sicut ergo ob hanc rationem incipit a primis vesperis, ita finitur in secundo Completorio. Et præterea, quia alias posset tempore noctis talis festivitatis dici etiam solemniter Matutinum sequentis diei, quod in multis Ecclesiis anticipatur, et in principio noctis dicitur. Quod tamen videtur esse præter intentionem illius legis. Et sequela patet, quia, si toto illo tempore noctis duret suspensio interdicti, quodlibet divinum officium posset in eo fieri juxta ea, quæ statim dicemus. Unde quoad hunc saltem effectum videtur mihi omnino servanda communis opinio, et propter hunc videtur maxime introducta consuetudo illi conformis.

25. *Quartum dubium, quæ divina officia sint permissa in dictis festivitatibus.*—Quarto dubitari potest, quæ divina officia sint permissa in his festivitatibus. Respondetur, omnia illa, quæ singulis diebus fieri permittuntur cum quatuor circumstantiis supra declaratis, his diebus permitti fieri absque illis, et cum solemnitate publica; sive sint septem horæ canonicæ, sive benedictiones, aut consecrationes solemnes aquæ, vestimentorum, altarium, etc. Ita sentiunt communiter ibi interpretes, quos sequitur Covarruvias, part. 2, § 5, num. 6; et Navar., cap. 27, num. 184, 185, 186, juncto n. 171, et num. 177; et Sylvest., *Interdictum,* 5, quæst. 2; Tabiena, num. 1, et alii. Ratio est, quia illa concessio generalis est, et sine limitatione; non est ergo limitanda, maxime cum favorabilis sit. Nam, licet talis suspensio interdicti fiat in honorem talis festi, et ideo præcipue intendatur, ut officia Missæ et horarum canonicarum illius festivitatis solemniter dicantur, tamen concessio ipsa absolute fit, et hoc etiam redundat in majorem festi honorem, et solemnitatem. Et confirmatur, quia eisdem verbis, quibus in illo capite conceditur, ut divina officia possint celebrari aliis diebus cum circumstantiis interdicti, conceditur postea ut his festivitatibus possint sine illis celebrari.

26. *Quintum dubium, an solemnis nuptiarum benedictio illis diebus dari permittatur* — Quinto vero dubitari potest, an solemnis benedictio nuptiarum illis diebus dubitari possit, quia, disput. præced., sect. 1, circa finem, diximus, non posse hanc actionem fieri aliis diebus etiam cum circumstantiis interdicti. Respondeo tamen ex vi interdicti non prohiberi, quin in prædictis diebus festis fiat. Ratio est, quia hoc est unum ex officiis, et ideo sub universali concessione comprehenditur. Aliunde vero ibi etiam fit concessio laicis, ut possint divinis officiis interesse illis diebus, atque ita cessat impedimentum, ratione cujus diximus supra non posse hanc benedictionem dari aliis diebus, etiam cum circumstantiis interdicti, quia sponsi ipsi laici sunt, et necessario debent interesse. Tamen,

sicut ibi diximus, quando sponsi habent privilegium, vel licentiam audiendi divina tempore interdicti, posse illis solemnem benedictionem dari, ita hic a fortiori dicendum est, cum hæc facultas eis sit concessa per hanc clausulam cap. Alma. Dixi autem, *ex vi interdicti;* nam si sit alia prohibitio, illa non tollitur per hoc caput, ut est in festo Nativitatis et Paschatis; nam benedictio nuptiarum absque interdicto prohibita est a Dominica prima Adventus, usque ad Epiphaniam, et a primo die Quadragesimæ usque ad octavam Paschæ, juxta Concilium Trident., sess. 24, cap. 10 de Reform. matrimonii. Quod notavit Covarr., dict. § 5, num. 6, et Soto, dist. 22, quæst. 1, 3, post 4 conclus. Qui specialiter dixit in festo Assumptionis posse benedictionem hanc dari solemniter, quia solum loquitur juxta cap. Alma. Covarr. vero addit festum Corporis Christi. Uterque vero omisit festum Pentecostes, quia loquuntur juxta jura antiqua; nunc vero juxta Concil. Trident. etiam prohibitum non est.

27. *Sextum dubium, an liceat his diebus fontem benedicere. — Excluditur limitatio.* — Sexto quæri potest, an liceat in his festivitatibus fontem baptismatis benedicere. Nam Covarr. existimat non licere, nisi tantum in die Resurrectionis, quia tempore interdicti non licet hujusmodi officium facere aliis diebus, etiam servatis circumstantiis interdicti, cum illa benedictio non sit simpliciter necessaria ad baptisma; et ideo ait non esse simile de confectione chrismatis; nam hæc est simpliciter necessaria ad sacramentum confirmationis. Hæc vero sententia falsa mihi videtur. Tum, quia nullo jure, vel auctoritate fundatur, et alioqui est restrictio legis favorabilis, quæ non est facile admittenda sine ratione cogente, quæ hic nulla est; tum etiam quia illa benedictio fontis non est sacramentum, sed quoddam ex aliis divinis officiis; ergo comprehenditur in concessione generali. Præterea id quod assumit Covarruvias falsum esse credimus; nam benedictio fontis fieri potest tempore generalis interdicti, quibuscumque diebus, in quibus alias fieri poterat, servatis circumstantiis interdicti, ut supra dixi, quia est necessaria ad integram solemnitatem baptismi, quæ solemnitas permissa est tempore interdicti. Quod si in illis solemnitatibus hoc non liceret, non video, cur Covarruvias excipiat diem Resurrectionis, cum concessio æqualiter fiat omnibus, nisi fortasse, quia solemnis benedictio fontis specialiter pertinet ad officium illius diei; sed revera jam nunc non pertinet, sed ad officium Vigiliæ, quomodo etiam spectat ad officium Pentecostes. Paludanus vero, in 4, dist. 7, quæst. 3, art. 2, indicat, propter hanc rationem posse hanc solemnem benedictionem fieri publice et sine circumstantiis interdicti, non solum in ipsis festivitatibus, sed etiam in Vigiliis Paschæ, et Pentecostes, quia officium Vigiliæ est de solemnitate Paschali, et Pentecostes, in quo opinandum est juxta supra tractata de inchoatione horum festorum.

28. *Septimum dubium, an in his festivitatibus liceat sacramenta recipere, aut ministrare. — Conclusio. — Regulæ generales.* — Septimo dubitari solet, an in illis diebus liceat sacramenta recipere, aut ministrare etiam illis, qui nullum habent circa hoc privilegium. Sed hæc res et in superiori disputat., section. 1, sufficienter tacta est, et ex ibi dictis etiam est resoluta. Diximus enim, in priori parte illius cap. Alma, in § Adjicimus, in qua conceditur, ut singulis diebus possint Missæ vel divina officia fieri cum supra dictis circumstantiis, non esse sermonem de ministerio sacramentorum; inferius autem in § In festivitatibus, quem nunc exponimus, sermo est de divinis officiis eodem sensu, quo in § Adjicimus, id est, prout distinguitur ab usu sacramentorum; ergo ex vi hujus concessionis non datur specialis licentia recipiendi sacramenta. Est enim in hac materia generalis regula observanda, quoties suspenditur interdictum, tantum quoad illum effectum suspendi qui in concessione declaratur; sicut etiam tantum suspensio durat pro tempore in concessione expresso, quia isti effectus non sunt ita connexi, quin possit unus sine alio prohiberi aut concedi. Et ideo si concessio est limitata ad unum, non extenditur ad alios, quandoquidem nec formaliter, et immediate, nec virtute, aut mediate propter connexionem, alios effectus complectitur Et hæc videtur esse communis resolutio, ut videre est in Covarr. ibi, § 5, num. 6, Navarr., cap. 27, num. 184.

29. *Certius est in iis diebus posse quemvis assistere dispensationi Eucharistiæ in Missa.* — Ab hac tamen generali regula excipiendum est Eucharistiæ sacramentum, si vera est opinio, quam superiori disputatione probabiliter defendimus, ex vi concessionis illius cap. Alma, licere clericis ministrantibus, vel assistentibus sacrificio Missæ tempore interdicti, ibi communicare quocumque die,

cum Sylvestro id affirmante, et Paludan. idem probabiliter sentiente; quidquid enim licet clericis non sacrificantibus, sed assistentibus tantum, licet etiam laicis, quantum ad præsens spectat, ex his festivitatibus. Nam ratio est eadem, quia illa extensio ad clericos fundatur in connexione, quam, per se loquendo, et ex intentione Ecclesiæ, habet communio cum assistentia ad sacrificium, connexionem, inquam, non necessariam, sed ad melius esse, ex qua probabiliter colligebamus hanc generalem regulam, cui conceditur privilegium audiendi Missam tempore interdicti, consequenter concedi, ut possit in illa communicare ex sacrificatis participando. Ibi etiam pro hac parte expendimus verba illius capituli; propter quæ censemus hanc opinionem piam et probabilem, quamvis propter communem opinionem videatur jam introducta contraria consuetudo, a qua facile recedendum non est. Illud autem, quod attingit Soto, 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, post 4 conclus., magis indubitatum est, nimirum si aliqui communicent in his festivitatibus ex privilegio, alios non habentes privilegium posse assistere dispensationi sacramenti; quia *cum populo* (inquit) *concedatur tunc publice interesse sacrificio Missæ, non est cur dubitetur, quia liceat interesse sumptioni Eucharistiæ, cum non sit nisi pars sacrificii.* Loquitur autem non de sumptione sacerdotis, sed alterius personæ privilegiatæ, et illam vocat partem sacrificii, et non male, lato modo loquendo de tota illa actione, quæ inter sacrificandum fit. Qua ratione sic intellecta nos usi sumus ad inferendum probabiliter, hanc participationem sacrificii assistentibus concedi. Illa tamen ratio in rigore solum probat licere communicare ex ipso sacrificio, vel assistere communioni, quæ in ipsomet sacrificio dispensatur.

30. *Octavum dubium, an liceat tunc assistere sumptioni Eucharistiæ, quæ fit ex formulis præconsecratis. — Non licet tunc ex præconsecratis communicare.* — Dubitari tamen potest octavo, an liceat assistere dispensationi hujus sacramenti, quæ extra sacrificium fit ex præconsecratis, ut cum in aliquo altari sacerdos assistit ad dispensandum hoc sacramentum, et non ad sacrificandum, quia tunc illa dispensatio non est pars sacrificii, sed pure sacramentalis; ergo non comprehenditur sub divinis officiis, quibus licet assistere in his festivitatibus ex vi hujus concessionis; ergo non licebit aliis fidelibus non privilegiatis huic dispensationi Eucharistiæ assistere. Et quidem in eo casu videtur probabilior communis sententia, scilicet non esse licitam hujusmodi communionem in his festivitatibus, quia nec est divinum officium, prout ibi sumitur, nec pars sacrificii, et ita posset communis illa opinio satis commode limitari, si auctores ejus vellent; nimirum ut procedat de Eucharistiæ sacramento, per sese considerato, et ut extra sacrificium dispensari potest; non vero ut in ipso sacrificio fit, participando ex illo pro modo et conditione offerentis. Unde, si in privilegiis interdum distincte conceditur facultas audiendi Missam, et communicandi tempore interdicti, id fit, ut simpliciter communicari liceat, sive in sacrificio, sive extra illud.

31 *Potest quilibet assistere dispensationi Eucharistiæ extra Missam tempore interdicti. — Excepto sacramento Ordinis.* — De aliis vero non dubito, quin possint assistere dispensationi talis sacramenti, etiam extra sacrificium factæ; non quidem ex peculiari concessione cap. Alma; nam ibi nulla est, ut argumentum factum probat; sed ex communi jure, vel potius ex non prohibitione juris communis, quia tempore interdicti non est prohibitum videri et adorari Corpus Christi, nisi in Missa, ut supra cum Navarr. notavimus; assistendo autem illi communioni fere nihil aliud fit. Item, quia non est prohibitum fidelibus assistere tempore interdicti administrationi illius sacramenti, quod eodem tempore licite ministratur; nam, si baptismus solemniter tunc ministretur, quilibet alias non prohibiti vel excommunicati possunt ibi assistere; imo ipsa solemnitas hoc fere secum affert. Idemque est in sacramento confirmationis; idem erit ergo in præsenti, vel in sacramento extremæ unctionis, si ex privilegio alicui detur; de matrimonio vero non est dubium; nec etiam de pœnitentia, dummodo non sit periculum audiendi confessionem. Solum in sacramento Ordinis ministrando est specialis ratio exceptionis, quia inter sacrificandum ministratur. Et ideo, nisi alias liceat sacrificio assistere, non licebit assistere ordinationi in eo factæ; tamen quoties illius prius licuerit, etiam hoc posterius licitum erit. Unde, si in prædictis festivitatibus Episcopus publice Ordines conferat, quibuscumque fidelibus licebit illi officio assistere, etiamsi administrationem cujusdam sacramenti conjunctam habeat.

32. Ratio generalis est, quia, quoties jura

prohibent audire divina officia, non comprehendunt sacramenta; hæc enim prohibent dare vel recipere, non vero assistere illis, aut ea videre vel audire. Hujus autem juris ratio esse potest, quia dispensatio alicujus sacramenti non est divinum officium per se commune omnibus fidelibus, id est, quod fiat nomine omnium, et cui alii quasi per se assistant, suo modo participando et communicando in tali officio; sed est peculiare ministerium, quod per se transigitur inter dantem, et recipientem, ad quod aliorum præsentia est (ut sic dicam) accidentaria, et quasi concomitans; et ideo non est magis prohibita ex vi interdicti, quam assistere in Ecclesia, aut videre Eucharistiam, vel quid simile. Atque ex his satis videtur constare, quæ officia, et quibus diebus sint vel non sint prohibita ex vi generalis interdicti loci.

De prohibitione divinorum officiorum in aliis interdictis

33. *De speciali interdicto locali.* — Nono superest, ut breviter dicamus de aliis interdictis quoad hæc eadem officia divina. Et primum de interdicto speciali locali dicendum est, jure antiquo esse prohibitum et facere et audire in illo omnia divina officia, quæ superius explicata sunt, et quæ prohibentur in tota aliqua terra per interdictum generale. Hoc patet ex eisdem juribus sæpe citatis; et quia quoad hoc eadem est proportio, seu eadem efficacia interdicti singulariter lati, circa locum, in quem fertur Hoc autem antiquum jus respectu interdicti specialis loci immutatum non est per cap. Alma, ut constat ex dictis supra de sacrificio Missæ; nam eodem modo loquitur caput illud de Missa et de aliis divinis officiis; notavitque hoc Covarruvias, dict. § 5, num. 2. Et ideo de hoc interdicto quoad hunc effectum nihil superest dicendum.

34. *De interdicto personali.* — *An liceat personis non interdictis hæc officia audire, si ab interdictis dicantur, et e converso.* — Idemque fere est de interdicto personali, tam generali, quem speciali, servata proportione. Nam per interdictum hoc prohibentur omnes personæ, quæ illo ligantur, ne hæc officia facere, aut eis interesse possint, quocumque in loco, ut ex eisdem juribus constat. Neque in hoc aliqua moderatio facta est præter illam specialem cap. Alma. Ubi in illis quatuor festivitatibus, interdicti permittuntur interesse divinis cum limitatione ibi contenta, et a nobis supra declarata circa sacrificium Missæ. An vero liceat personis non interdictis audire hæc officia, si ab interdictis dicantur, et e converso an clerici non interdicti possint ea dicere, quamvis personæ interdictæ adsint, si eas excludere non valeant, dictum supra est de sacrificio Missæ, et idem est hic proportionaliter sentiendum.

SECTIO IV

Quam grave peccatum sit in Ecclesiaticis personis violare interdictum circa divina officia, et quibus modis id fiat et puniatur.

1 *Quinam Ecclesiasticarum personarum nomine comprehendantur.* — *Clerici conjugati ibi etiam comprehenduntur* — *Comprehenduntur etiam religiosi et moniales.* — Ut de hac re distinctius dicamus, oportet in primis distinguere duo genera personarum, quæ possunt interdictum violare, scilicet Ecclesiasticarum et laicarum. Sub laicis comprehenduntur omnes non Ecclesiastici, de quibus postea. Sub Ecclesiasticis ergo comprehenduntur in primis clerici omnes, a prima tonsura usque ad quemlibet superiorem Ordinem. Censet autem Covarruv., d. cap. Alma, part. 2, § 4, num. 5, excipiendos clericos conjugatos, etiam cum unica, et virgine, quia in cap. unico de Clericis conjug., in 6, dicitur, hoc clericos gaudere quidem privilegio canonis et fori, si tonsuram, et vestes clericales deferant, in cæteris autem non gaudere privilegio clericali, etiamsi tonsuram et habitum deferant. Et Concil. Trident., sess. 23, cap. 6, de Reform., addit, ut præter tonsuram et habitum, ad alicujus Ecclesiæ servitium vel ministerium ab Episcopo sint deputati, eidemque Ecclesiæ serviant vel ministrent. Ex hoc ergo infert hos clericos quoad observationem interdicti nullo gaudere privilegio, quia illud nec est canonis, scilicet, *Si quis suadente,* nec fori, ut per se constat, et est privilegium clericorum proprium, quia illo non gaudent laici; ergo illo non fruuntur hujusmodi clerici; ergo in præsenti materia perinde reputandi sunt, atque laici. Sed, licet hæc ratio probabilis sit, nihilominus ego non censeo illos esse excipiendos, si habeant conditiones omnes a Concilio Trident. requisitas; cujus rationem statim declarabo, et ex illa patebit responsio ad rationem Covarr. Sub hoc etiam membro comprehenduntur religiosi omnes, etiamsi Ordinem non habeant, imo

et moniales, ex omnium sententia, quod ex dicendis evidentius constabit. Nunc ratio est, quia celebrare divina officia publice et in communi, vel in illis aliquo modo ministrare, ad omnes has personas pertinent quasi ex officio seu ratione status; et ideo quoad hoc munus omnes hæ personæ reputantur tanquam clerici, vel tanquam personæ Ecclesiasticæ, prout revera sunt.

2. Et ex hac ratione probatur id, quod dicebam de clericis conjugatis, in quibus concurrunt omnia a Concilio Tridentino requisita. Nam illi, si sunt deputati ab Episcopo alicui Ecclesiæ, et in illa ministrant tanquam clerici, etiam sunt ministri ex officio, et ratione status sic acceptantur ab Ecclesia; ergo quantum ad hunc finem, seu ad præsentem materiam vere se gerunt ut personæ Ecclesiasticæ; ergo in hoc numero computandi sunt, non tam propter privilegium quam propter officium, et ministerium, cum tali statu et Ordine conjunctum. Unde ut statim videbimus, hæc personarum distinctio non fit præcipue propter privilegium, sed maxime propter onus et obligationem, quæ revera cadit in hujusmodi clericos prædictas conditiones habentes. Et ideo mirum non est, quod etiam gaudeant aliqua facultate, vel licentia, quæ cum ipso onere conjuncta est, juxta dicta in 1 sect.

3. Deinde adverto, posse clericos interdum violare interdictum modo aliquo communi laicis, et tunc non se gerunt ut clerici, ideoque hic modum illum non consideramus, sed quæ de laicis infra dicemus, illis communia sunt; præterea suppono clericum non violare interdictum per actus solius jurisdictionis, quia non prohibentur. Solum ergo quod ad præsens attinet, violare illud possunt vel exercendo actus Ordinis prohibitos, vel modo prohibito per interdictum, vel ministando in illis aliquo modo proprio Ecclesiasticarum personarum.

Prima assertio.

4. *Probatur conclusio percurrendo omnes species interdicti.* — Dico ergo primo: in Ecclesiasticis personis violare quodcumque interdictum celebrando divina officia, ex genere suo est peccatum mortale. Est communis conclusio, quam (licet Cajetan., verb. *Interdictum,* dubitet) omnes Summistæ ut claram supponunt; et Soto, d. 22, quæst. 3, art. 1, concl. 5, et Navarr., c. 27, num. 187 Et probatur manifeste; nam jura directe et graviter prohibent has actiones Ecclesiasticis personis ex vi interdicti; materia autem illius prohibitionis gravis est, ut per se constat; modus etiam prohibendi gravis est, scilicet et verbis rigorosum præceptum indicantibus, et interdum sub gravissimis pœnis; ergo tale præceptum obligat sub mortali. Deinde probatur inductione in singulis interdictis. Et primo de interdicto speciali personali, quod in præsenti videtur gravius obligare, est res manifesta, quia illa est censura gravissima huic personæ imposita propter culpam suam; ergo in materia sacra et gravi illam violare, est ex genere suo peccatum mortale. Item ob hanc causam, quoties jura aliquid videntur remittere de rigore interdicti, semper aliquam exceptionem faciunt earum personarum, quæ sua culpa causam dederunt interdicto, quia nimirum illæ sunt personaliter et specialiter interdictæ; sentiunt ergo hanc obligationem in talibus personis esse gravissimam.

5. In secundo ordine videntur esse illi, qui personaliter interdicti sunt generali interdicto, inter quas et alias hæc est differentia, quod non propter propriam culpam ligatæ sunt; at censura, et prohibitio, eadem est; ergo in eadem materia eamdem gravem obligationem inducit. Nam quod prohibitio illa posita sit propter culpam propriam, vel alienam, non est differentia sufficiens, ut illius transgressio in uno sit peccatum mortale, et non in alio. Quia præceptum justum suam totam vim et efficaciam habet, etiamsi aliquid onerosum prohibeat vel mandet propter commune bonum, absque ulla culpa ejus, cui imponitur.

6. Tertio hinc facile fit gradus ad interdictum speciale loci, tum respectu eorum, qui causam illi dederunt; nam in illis habet vim personalis et specialis; tum etiam respectu aliorum, quia in eos habet vim quamdam generalis interdicti, non quidem absolute ligantis personas, sed quoad non celebranda divina in tali loco, vel tempore; ergo respective tam gravem obligationem inducit hoc interdictum in singulis personis respectu talis loci, sicut interdictum generale personale respectu omnium locorum. Imo ex parte videtur esse gravior propter majorem determinationem, et specialitatem prohibitionis.

7 *Quia culpa gravis est, ideo censura punitur, non e converso.* — Tandem hæc ratio cum proportione accommodari potest ad interdictum generale loci; quia vero post cap. Alma, illius transgressio tantum consistit in

modo, ideo in hac parte videtur esse levior. Nihilominus tamen non dubito, quin illa etiam sit gravis materia, et sufficiens ad peccatum mortale, quia in rebus moralibus modus interdum valde necessarius est ad honestatem morum, et ad commune bonum. Nam celebrare, v. gr., cum vestibus sacris ad modum pertinet; et tamen obligatio servandi talem modum gravissima est; et multa similia diximus agentes de sacramentis; ita ergo est in præsenti. Eo vel maxime, quod ille modus, licet non sit de substantia divini officii, quod celebratur, nunc tamen est veluti de substantia hujus interdicti, quod servari præcipitur; et ideo, sicut Ecclesia quantum est ex se intendit obligare graviter ad illius interdicti observationem, ita maxime obligat clericos, et religiosos ad illum modum observandum; quoad hoc ergo semper manet illa obligatio sub mortali. Alioquin interdictum illud fere totam suam vim amisisset contra intentionem cap. Alma, in illis verbis : *Cæteris, quæ circa observationem interdictorum a nostris sunt prædecessoribus instituta, in suo robore duraturis.* Unde in Clement. 1 de Sent. excom., de quibusdam violantibus hoc interdictum prædicto modo dicitur : *Non absque damno Cathedralium et parochialium Ecclesiarum, et scandalo plurimorum dirumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, generalia locorum interdicta præsumptione damnabili violare præsumunt.* Quæ verba manifeste indicant peccatum mortale etiam ante illam Clementinam; nam post illam evidens est, cum propter illam culpam imponat excommunicationis pœnam. Quod est signum illam culpam ante etiam fuisse gravem; non enim culpa gravis est, quia propter eam excommunicatio imponitur, sed e converso, quia ipsa gravis est, ideo censura punitur. Et simile argumentum potest sumi ex Clement. 2, eodem titulo, et ex aliis textibus statim afferendis.

8. Quamvis autem hæc assertio ita generatim proposita certa sit, in particulari sæpe est difficile judicare, an sit mortale, necne, quod tamen discernere est necessarium, tum propter conscientias, tum etiam propter judicium ferendum de pœna Ecclesiastica. Neque agimus de excusatione peccati mortalis ob indeliberationem, seu inadvertentiam; nam hoc nihil habet hic speciale, sed applicanda est generalis doctrina; solum ergo ex parte materiæ possunt nonnulla dubitari.

Enodantur aliqua dubia.

9. *Primum dubium, an exercens actum minoris Ordinis contra formam interdicti, peccet mortaliter.* — Primum est, an exercere actum alicujus Ordinis minoris contra interdictum aliquo ex modis prædictis sit sufficiens ad materiam peccati mortalis. Nam Soto, dict. art. 1, explicando 5 concl., videtur hoc limitare ad actum alicujus Ordinis sacri. Sed ille non loquitur de gravitate culpæ, sed de irregularitate, de quo infra. Contrarium vero supponere videtur Sylvest., *Interdictum,* 5, quæst. 3 et 4, in princip., et quæst. 5, vers. 1 et 4, nam dicit prohibitionem Ecclesiæ esse generalem de omnibus etiam minoribus; et transgressionem ejus per talem actum, seu usum Ordinis minoris, esse sufficientem ad irregularitatem contrahendam, quæ, quando incurritur per modum pœnæ, videtur esse sufficiens indicium peccati mortalis; quia est gravissima pœna. Et quidquid sit de irregularitate mihi videtur illa gravis satis materia pro culpa mortali, cum sit actio sacra, ad quam ex officio minister est consecratus; cum ergo Ecclesia directe interdicat illud ministerium, non caret gravi culpa qui illud præceptum transgreditur. Eo vel maxime, quod hoc ministerium semper sit cum aliqua cooperatione ad sacrificium Missæ, vel aliud sacrum officium, propter quod maxime interdicitur; et ideo, per se loquendo, hæc est sufficiens materia, nisi actio esset tam parva, et ita solitaria seu præcisa ab alia cooperatione, ut moraliter quasi nihil reputaretur. Addendum etiam hic est, quod supra notavimus agendo de excommunicatione, secundum præsentem consuetudinem vix dari usum minorum Ordinum, ita proprium clericorum, ut non possit per laicos exerceri; et ideo, quantum ad praxim attinet, hæc quæstio fere jam locum non habet, nisi quatenus est communis laicis, de quibus infra dicturi sumus.

10. *Secundum dubium, an canere divinum officium in Ecclesia contra interdicti prohibitionem sit mortale.* — Secundum dubium est, an publice canere in Ecclesia divinum officium, vel aliquam partem ejus contra interdictum sit sufficiens materia peccati mortalis; ut, v. gr., quod religiosus in choro dicat completorium, aut vesperas cum aliis; et ratio dubii est, quia illud etiam potest interdum facere laicus; et ideo non videtur hoc in clerico habere specialem gravitatem. Respondetur, quidquid sit de laico, de quo infra, in

clerico hoc esse peccatum mortale, quando ut clericus seu persona Ecclesiastica ad illud officium deputata, tale munus exercet; prout esse intelligitur, quando aliquis ut pars illius cleri seu communitatis Ecclesiasticæ illud officium celebrat; sicut concurrunt religiosi in choro cantantes; et clerici seculares, qui ratione beneficii, vel alio simili titulo in choro assistunt; nam ad hos omnes pertinet directe illa prohibitio celebrandi tale officium. et materia de se est gravis. Oportebit tamen, ut pars aliqua notabilis officii dicatur, qualis erit, v. gr., una hora canonica, vel magna pars ejus; nam dicere unum versum, imo etiam unum psalmum, non videtur esse mortale, secluso scandalo. Dicere autem publice orationem divini officii, præmisso *Dominus vobiscum,* gravis materia esse videtur, quia et est actus Ordinis sacri proprius, et licet quantitate, ut sic dicam, non sit magnus, tamen qualitate reputatur valde gravis.

11 *Quid de benedictione aquæ, solemni aspersione, ac Episcopi benedictione solemniter data.* — Et per hæc, quæ in his duobus dubiis dicta sunt, potest judicium ferri de aliis similibus; ut, v. gr., de benedictione aquæ, aut aspersione solemni, quæ fieri solet diebus Dominicis, an per se sit sufficiens materia peccati mortalis; item de benedictione Episcopali solemniter data, et similibus. Dicendum est enim esse sufficientem materiam, per se loquendo; nam, licet actus videantur esse breves, tamen sunt actus annexi Ordinibus sacris; et sunt actus in suo ordine graves, et magnæ auctoritatis. Et ideo semper loquimur de his, ut solemniter factis; nam quod sacerdos ingrediens cum aliis Ecclesiam interdictam eos aspergat aqua benedicta, nullum peccatum est, quia neque illud est officium divinum, neque proprie est actus Ordinis; unde non est per interdictum prohibitus. Idemque est de privata benedictione Episcopi, quam domi suæ, vel per viam incedens tribuit; non enim est ex actibus sacris, qui per interdictum prohibentur.

12. *Tertium, dubium, an celebrare in Ecclesia interdicta, non servata aliqua circumstantia debita, sit mortale.* — Tertio potest dubitari circa interdictum generale loci, an prætermittere unam tantum circumstantiam ex his, quæ præcipiuntur, sit sufficiens materia peccati mortalis, ut, v. gr., an dicere Missam in Ecclesia apertis janois et servatis aliis conditionibus sit peccatum mortale. In quo Doctores communiter sentiunt hujusmodi transgressionem sufficere ad peccatum mortale, ut colligitur ex his, quæ tradunt Covarr., dict. § 4, num. 6, vers. 14; Sylvest., *Interdictum,* 5, quæst. 5, in princ.; Tabiena, n. 2; Armilla, num. 43; qui citant Hostiensem, Joannem Andream, Calderinum, et alios. Et favet dicta Clement. 1 de Sent. excom., ubi interdictum in una sola conditione violabatur, nimirum, quia januis non omnino apertis, sed perforatis, seu fenestris in eis factis divina officia celebrantur; et nihilominus transgressio exaggeratur ut valde gravis. Ratio vero esse videtur, quia forma illius interdicti ita constituitur nunc ex illis conditionibus, ut, qualibet ablata, tota forma et quasi substantia interdicti destruatur Item, quia ad finem interdicti, qui est gravare populum, eumque a divinis excludere, quælibet ex illis circumstantiis est valde necessaria; et ideo est materia gravis illius præcepti; cujus indicium etiam est, quod in omnibus juribus, in quibus hæc officia tempore interdicti permittuntur, semper adjiciuntur expresse omnes illæ conditiones. Neque satis erit, quod prætermissa una conditione, v. gr., quod januæ sint clausæ, alia via caveatur, ne officia a personis prohibitis audiantur; quia hic est finis præcepti, non materia; tenemur autem non solum finem, sed etiam materiam præcepti observare; imo potius materiam, quam finem. Vel (quod idem fere est) lex hæc interdicti non solum cavit, ne divina officia audirentur, sed etiam ne audiri possint quantum est ex modo quo fieri permittuntur, ut sumitur ex cap. Quod in te, de Pœnitentiis et remiss., et ideo observatio illius modi quoad omnes et singulas circumstantias gravis materia est. Atque hæc sententia verissima est, et conformis communi sensui, et existimationi Ecclesiæ, quæ in his rebus moralibus magnum pondus habet.

13. *Duo notanda pro majori declaratione resolutionis. — Primum. — Secundum.* — Solum videntur advertenda duo. Primum est, gravitatem hanc non consistere in sola circumstantia, sed in officio dicto sine tali circumstantia; nam inde fit, ut totum officium dicatur modo indebito; et quia officium est res gravissima, ideo etiam illa transgressio gravis est. At vero si fieret contra circumstantiam absque officio subsecuto, illa per se non esset materia gravis hujus transgressionis; ut, v. gr., si pulsarentur campanæ ad Missam, et aperiretur janua et convocaretur populus, si postea Missa non diceretur, per se

et ex vi interdicti, non esset illa gravis transgressio exterior, quandoquidem in principali materia et per se prohibita non violatur. Dico autem, *exterior,* nam, si id fieret animo faciendi sacrum, interius quidem jam peccatum esset grave; mutata vero intentione externum peccatum non esset consummatum. Unde si a principio fieret absque tali intentione, solum ad aliquam ostentationem, vel alios fines, per se loquendo, non esset transgressio mortalis contra interdictum; ratione autem scandali, moraliter loquendo, semper erit peccatum mortale. Hinc etiam secundo advertimus, necessarium esse ad hanc gravitatem culpæ, ut totum aliquod officium, vel magna pars ejus sine tali circumstantia fiat; nam, si, v. gr., solum dum fit offertorium, vel in ultima parte Missæ post consumptum sacramentum sit aperta janua Ecclesiæ, non opinor illam esse materiam peccati mortalis. Imo, si id casu contingat, et non omnino voluntarie, nullum erit peccatum; ut, verbi gratia, si aliquis ingrediens Ecclesiam tempore interdicti januam apertam relinquat, non tenetur sacerdos, qui Missam dicit, statim sistere, donec janua claudatur; et licet interim, dum clauditur, Epistolam aut Evangelium dicat, nihil peccabit, quia per illum non stat, et alioquin non decet tam facile interrumpere sacrum ministerium; satis ergo est, ut caveat, ne nimia sit dilatio, et si oportuerit, ut signo aliquo id admoneat, loci et temporis opportunitatem aut decentiam servando.

Secunda assertio.

14. Dico secundo : clerici, qui violant interdictum exercendo actum proprium sui Ordinis, eo modo, quo a laicis exerceri non potest, irregulares fiunt, et alias censuras et inhabilitates in jure expressas incurrunt. Hoc est quasi axioma in hac materia, ut notarunt Glossa et Doctores, in cap. Episcoporum, de Privil., in 6, et in c. Is cui, de Sent. excom., in 6; Abbas, cum aliis, in cap. Postulastis, num. 5, de Clerico excom. ministr.; Covarr supra, § 2, num. 2; Navarrus, c. 27, n. 187; Soto, d. 22, quæst. 3, art. 1, concl. 5; Richardus, in 4, d. 13, art. 4, quæst. 1 Colligitur ex c. Is qui, § Is vero, de Sent. excom., in 6, ubi sermo est de illo, *qui scienter in loco celebrat supposito interdicto,* quod etiam de generali omnes intelligunt; nam ita loquuntur jura de quolibet loco prohibito per interdictum generale; a fortiori autem comprehenditur interdictum speciale loci, ut ex vi etiam verborum constat. Et eadem ratione comprehenditur ibi omne interdictum sive ab homine, sive a jure latum sit, quia lex generalis est. Quamvis nunc propter Extravag. *Ad evitanda*, necessarium sit ad incurrendam hanc irregularitatem, ut locus nominatim declaratus seu denunciatus sit interdictus. Ex illa autem particula, *is qui,* aperte constat pœnam esse generalem, et comprehendere omnem clericum sive regularem sive sæcularem; præsertim cum addatur exceptio, nisi jure vel privilegio super hoc aliud concessum sit; comprehendit ergo omnem personam, quæ hujusmodi concessionem non habet. In interdicto autem ab homine sufficit, ut validum sit, licet fortasse sit inutile seu inique latum, juxta generalem doctrinam datam de censuris in communi.

15. *Violans interdictum ex ignorantia etiam culpabili, vitat pœnam hanc.* — Propter particulam autem, *scienter,* excusabitur in primis ab hac irregularitate, qui ex ignorantia probabili hoc facit. Deinde probabiliter opinor excusari omnem illum, qui directe bona fide id facit, etiamsi fortasse negligens sit etiam ex gravi culpa, dummodo ignorantia affectata non sit, quia alias illa particula, *scienter,* nihil operatur, quia ignorantia invincibilis per se habet excusare, ut sæpius in superioribus diximus. Rursus, quamvis verbum *celebrat,* absolute prolatum, videatur de sacrificio Missæ quasi per antonomasiam dici, nihilominus proprie et in rigore comprehendit cujuscumque divini officii celebrationem. Et ita sumitur in præsenti textu juxta omnium expositionem, consentaneam proprietati verborum, et aliis juribus, quæ statim referemus. Additur præterea in illo textu solum Pontificem Summum posse in hac irregularitate dispensare; quod intelligendum est nunc juxta limitationem de irregularibus occultis Episcopo commissis per Concil. Trident., sess. 24, c. 6 de Reform.

16. *Privantur etiam dicti clerici electione passiva et activa Ecclesiastica. — Videantur supra notata in materia de suspensione, circa hoc caput et superiora. — Quæ culpa requiratur ad eam irregularitatem incurrendam.* — Denique additur in eodem textu alia pœna his verbis : *Et adeo efficitur ineligibilis, quod nec ad eligendum cum aliis debebit admitti.* Per quæ verba irregularitati adjungitur quædam suspensio, nam ex vi irregularitatis fit quidem aliquis inhabilis ut eligatur, argu-

mento textus in cap. Si celebrat, de Clerico excom. ministr., ibi : *Quia ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus.* Sic enim in præsenti dicere possumus, si irregularis eligatur (electione nimirum Ecclesiastica), aliquo modo eligi ad usum Ordinum, a quorum perceptione est prohibitus, et ideo talis electio prohibita etiam est; specialiter vero ex vi hujus textus videtur iste irregularis ita ineligibilis fieri, ut electio ejus irrita sit; hoc enim in rigore significat vox illa, *ineligibilis.* Et confirmari etiam potest ex c. 1 de Postulat. Prælat., ubi postulatio personæ, quæ interdictum violaverat, repellitur *ut indigna.* Quod verbum videtur in rigore significare esse nullam, sicut electio indigna nulla est. Et quoad hoc est eadem ratio de postulatione et electione, ut ex eodem textu colligitur, et ex Glossa, Panormitano, et aliis. At vero irregularitas ex se non privat potestate eligendi, quia non privat usu jurisdictionis; et ideo dum in dicto § Is vero, additur, hujusmodi irregularem non esse admittendum ad eligendum, nova pœna adjungitur, quæ non potest esse, nisi suspensio quædam. Et ita est intelligenda Gloss. ibi, quæ dicit, hunc amittere potestatem eligendi activam et passivam. Alia vero Gloss. in dict. c. 1 de Postulat. Prælatorum, verb. *Personam,* expresse ait, hunc esse suspensum, et ideo eligere non posse. Subjungit vero etiam non posse beneficium conferre, nec excommunicare. Quod colligitur ex c. ult. de Excessibus Prælatorum, ubi omnem institutionem, destitutionem, collationem præbendarum, et excommunicationes, seu interdicti sententias a quodam Episcopo post violationem interdicti factas, decernuntur irritæ et inanes. Hanc vero suspensionem dicit Soto esse ab officio et beneficio; et idem supponit Cajetanus, in verb. *Interdicti violatio.* Ego vero non invenio in jure circa hoc suspensionem a beneficio, sed solum ab officio; ex qua non infertur alia. Atque hinc obiter intelligitur has pœnas privationis passivæ et activæ electionis non esse dependentes ab irregularitate, sed per se impositas; ita ut illas incurrant etiam qui irregulares fieri non possunt, ut de monialibus notavit Navarr., cum Calderino, dict. num. 187. Quæ autem transgressio interdicti sufficiat ad hanc irregularitatem, et alias pœnas dictas incurrendas, disputatur late a Doctoribus; breviter tamen dicendum est, violationem hanc scienter factam, cum culpa mortali, quacumque ratione committatur celebrando ex officio in loco interdicto, contra formam a jure præscriptam, satis esse ad has pœnas incurrendas. Quia illa est gravis violatio et celebratio simpliciter prohibita in loco interdicto, et in illo textu nihil aliud requiritur; quid vero significemus per illam particulam, *ex officio,* in puncto sequenti declarabitur Quod vero talis culpa in foro saltem conscientiæ necessaria sit, probatur, quia hæc irregularitas imponitur, ut pœna gravissima, et ideo non incurritur nisi intercedente gravi culpa, quamvis alia irregularitas, quæ non est pœna, soleat contrahi sine culpa, ut in simili dictum est latius tractando de excommunicatione. Est etiam hujus rei optimum signum, quod cum hac irregularitate conjunguntur aliæ pœnæ et censuræ, quas certum est non incurri sine culpa mortali. Aliqui vero extendunt hanc irregularitatem non solum ad eum, qui celebrat, sed etiam ad eum, qui auctor est ut alius celebret, et ad superiorem, qui id facere permittit. Ita sentit Maiolus, l. 3, de Irregular., c. 20, num. 7, et c. 23, num. 9.

17 *Excluditur quorumdam sententia.* — Verumtamen non existimo hoc esse verum ex vi illius § Is vero, quia ibi de celebrante loquitur, et non de aliis; et in materia pœnali non est admittenda extensio, ut supra de censuris et excommunicatione diximus, et quoad hoc est eadem ratio de irregularitate. Nec etiam in aliis juribus invenio illam extensiosionem factam, et ideo illam non admitto. Solum invenio in cap. Episcoporum, de Privil., in 6, mentionem fieri de his, qui celebrant vel faciunt celebrare divina in locis interdictis, et in eos præter alias pœnas a jure statutas, novam pœnam imponi interdicti ab ingressu Ecclesiæ, de quo interdicto quid sit, et quam vim habeat, postea generatim dicemus; illa vero pœna non est propria clericorum, sed laicos etiam comprehendit, si celebrare faciant vel alia ibi prohibita, quatenus ab eis fieri possunt, ut ex ipso textu constat. Irregularitas autem de qua agimus, solum in clericos fertur, si celebrant, non vero si celebrare faciant.

18. *Notandum circa cap. Episcoporum.* — Obiter vero in illo cap. Episcoporum, notanda sunt illa verba : *Præsumpserint et donec satisfecerint,* etc., ut intelligatur quando incurratur, et quantum duret illa specialis pœna juxta vim et proprietatem illorum verborum, quam sæpe in superioribus declaravimus.

Similis huic est alia pœna excommunicationis, quæ fertur in Clementin. 2 de Sentent. excomm., contra dominos temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda divina in suis terris interdicto suppositis, quem textum late exposuimus supra, disputat. 17, sect. 4. In Clementina etiam 1 et 3, eodem titulo, habentur speciales pœnæ excommunicationis latæ in religiosos non servantes hoc interdictum locale, vel celebrando in loco interdicto, vel etiam alios admittendo, quæ in superioribus tactæ sunt, et tractando etiam de excommunicatione.

19. *De aliis pœnis in ipsos a jure impositis.* — Præter has autem pœnas, quæ ipso jure feruntur, sunt aliæ, quæ ferendæ sunt juxta modum in jure præscriptum. Nam in c. Auctoritate, de Privileg., in 6, in genere dicitur, hos transgressores per locorum ordinarios esse compescendos. Deinde in c. Postulastis, § Quæsivistis, de Cleric. excomm. ministr., de clericis hoc interdictum violantibus dicitur, esse beneficiis spoliandos. De monachis vero et monialibus, esse in arctiora monasteria ad agendam pœnitentiam detrudendos. Verumtamen, ut ex textu constat, ibi non est sermo de quibuscumque violatoribus hujus interdicti, sed de his, qui adeo pertinaces erant in eo delicto, ut etiam propter eam causam excommunicati (scilicet ab homine) in eadem contumacia cum interdicti contemptu perdurabant. Et ita censeo verum, quod significat ibi Glossa, verb. *Spoliandi,* ante hujusmodi contumaciam, secundum illud jus, non esse dignos tali pœna, licet oppositum videatur insinuare Navarrus, cap. 27, num. 187, et multi alii, qui absque ulla limitatione dicunt violatores interdicti his pœni esse afficiendos, ut patet etiam ex Panormitano ibi, num. 5; et Covarruv. supra, § 2, num. 2.

20. Denique addunt hi auctores cum Glossa in dict. c. Postulastis, verb. *Celebrare,* hujusmodi clericos posse per Episcopum deponi, citatque illa Glossa, c. Latoris, eodem titulo, de Clerico excomm. ministr. Quod recte perpensum, loquitur de interdicto personali, non de locali; tamen ex paritate rationis videtur sumi argumentum, quod hic habet majorem efficaciam, quam in aliis, quia omne interdictum, ad personam relatum, respective seu proportionaliter reducitur ad personale; inducit enim censuram et prohibitionem ejusdem rationis. Tamen suppositis quæ diximus, ex alio generali principio videtur illa sententia magis certa. Nam illud delictum post tot censuras et pœnas, et cum tanta contumacia et contemptu est gravissimum, et ideo depositione dignum.

Eamdem irregularitatem incurrere violatores interdicti personalis.

21. *Cap. Is cui, de Sentent. excomm., in 6, expenditur.* — Ex his ulterius infertur, eamdem irregularitatem incurri violando interdictum personale, sive speciale sive generale, probaturque a simili ex dictis de locali, propter rationem paulo antea factam. Efficacius tamen probatur ex cap. Is cui, de Sentent. excom., in 6, ubi dicitur : *Is cui est Ecclesiæ interdictus ingressus, irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat in suo agens officio sicut prius.* Et additur ratio : *Cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta;* in quo textu primum est advertendum, illud interdictum, de quo in eo agitur, non esse locale, sed personale; nam quando quis interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, ipsa non manet interdicta, tum quia in ea possunt celebrari et audiri divina ab aliis; tum etiam quia talis persona interdicitur respectu omnium Ecclesiarum, et tamen non omnes sunt interdictæ; est ergo illud interdictum personale; recte ergo ex illo colligitur, per hujusmodi violationem interdicti personalis incurri irregularitatem. Nec refert, quod illud non sit interdictum simpliciter, ut sic dicam, sed limitatum ad talem locum, nimirum Ecclesiam; nam potius inde a minori sumitur argumentum. Nam, si ob violatum interdictum personale secundum quid incurritur irregularitas, multo magis incurretur ob violatum interdictum personale simpliciter. Item ob rationem textus, quæ non fundatur in speciali ratione talis interdicti, sed quia per illud est prohibita celebratio divinorum in Ecclesia. Quæ ratio habet locum in omni interdicto personali; imo in aliis directe et immediate, in illo vero quasi implicite seu *per consequens,* ut dicitur in textu.

22. Posset autem aliquis cogitare, textum illum limitandum esse ad interdictum speciale, seu quod fertur in aliquem propter propriam ejus culpam, quia hoc modo interdici solet aliquis ab Ecclesiæ ingressu. Et ideo pœnam hanc non esse extendendam ad interdictum personale generale, quia illud non videtur cum tanto rigore obligare, si non feratur in

aliquem propter propriam ejus culpam. Sed hoc non ita est, quia in illo textu absolute est sermo de interdicto personæ; neque enim interdictum ab ingressu Ecclesiæ necessario limitatur ad speciale; posset enim aliquis populus generaliter interdici ab ingressu Ecclesiæ, nam si potest interdici simpliciter, cur non etiam secundum quid? Et simili argumento convincitur, posse aliquem sine propria culpa interdici ab ingressu Ecclesiæ et a celebratione in illa, si nimirum clerus hoc modo generaliter interdicatur, et tunc etiam in persona sic generatim interdicta haberet locum decisio dicti cap. Is cui; nam ille simpliciter est interdictus ab ingressu Ecclesiæ. Nec refert, quod ille sit interdictus propter propriam culpam, vel sine illa : tum quia hoc in textu non limitatur; tum etiam quia hoc non variat substantiam censuræ et prohibitionis, licet fortasse aliquid conferat ad gravitatem ejus; tum denique quia in violatione interdicti localis, ut aliquis irregularitatem incurrat violando illud, non est necesse, ut propter propriam culpam fuerit interdictus; ergo neque in interdicto personali necessarium erit, cum a nullo jure hoc declaratum sit. Non me latet, Covarruviam, dicta relect., part. 2, § 1, num. 3, interpretari illud cap. Is cui, de interdicto ingressus Ecclesiæ lato in aliquem ob contumaciam ejus, vel propter crimen, quod sensit etiam Bernardus Diaz. Qui fundantur in verbis textus, quæ exponere necesse est.

23. Adduntur ergo in dicto cap. Is cui, hæc verba : *Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnituerit, sepeliri.* In quibus verbis illud relativum, *talis,* duobus modis intelligi potest : primo, ut referat simpliciter hominem interdictum ab ingressu Ecclesiæ; et ita intelligunt prædicti auctores, et consequenter volunt, illud interdictum habere hunc effectum privandi sepultura Ecclesiastica, quod habet suam difficultatem disputatione sequenti tractandam. Et juxta hunc sensum consequenter dicunt, in illis verbis loqui Pontificem de homine interdicto propter propriam culpam, quia pœnitentia non postulatur, nisi supposita culpa. Tamen non propterea necesse est, ut in toto textu sit sermo de solo interdicto lato in aliquem propter propriam culpam ejus. Unde Bernardus Diaz solum dixit in illis posterioribus verbis esse sermonem de interdicto propter contumaciam. Atque ita ex illis solum colligimus, interdictum ab ingressu Ecclesiæ non privare sepultura Ecclesiastica, nisi quando latum est propter propriam contumaciam vel culpam. Quia, si tunc etiam cessat talis effectus illo pœnitentiam agente, multo magis non habebit locum in eo, qui non indiget pœnitentia. Unde etiam possent illa verba universaliter intelligi, tamen subintellecta alia conditione, nisi pœnituerit, si pœnitentia indiguerit, vel certe nisi pœnituerit, id est, nisi vere pœnitens mortuus fuerit, et hujus rei specialiter signa dederit, ut sequenti disputatione dicemus.

24. Alio vero modo potest intelligi illud relativum, *talis,* ut non referat simpliciter personam interdictam, sed illam, de qua sermo præcesserat, scilicet quæ celebrando in Ecclesia interdictum violaverat. Ex quo sensu non sequitur, hanc pœnam privationis sepulturæ esse intrinsecum effectum illius interdicti ab ingressu Ecclesiæ, sed esse novam pœnam impositam ob interdicti violationem. Et similiter juxta hunc sensum non sequitur, in illo textu esse sermonem tantum de persona interdicta propter propriam culpam, quia pœnitentia, quæ in illis verbis postulatur, non tam est de culpa, propter quam latum est interdictum, quam de culpa commissa in transgressione interdicti; nam sine pœnitentia vel satisfactione pro illa, non est talis persona ab interdicto vel pœna privationis sepulturæ Ecclesiasticæ, quam propter illam incurrit, liberanda. Fitque hæc expositio apparenter ex textu; nam prius statuit pœnam irregularitatis in transgressorem talis interdicti, et immediate post subdit : *Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat,* etc. Ubi expendo et particulam *talis,* quæ non solum personam, sed etiam qualitatem ejus refert; ideoque indicare videtur personam affectam eo crimine, et de quo proxime fuerat facta mentio. Et præterea expendo particulam *quoque,* quæ copulativa est, et ita videtur priori pœnæ adjungere posteriorem ob idem delictum. Concludo igitur, illam irregularitatem incurri propter transgressionem personalis delicti, sive sit latum propter propriam culpam, sive non, sive per generale, sive per speciale interdictum; nam quoad personalem prohibitionem hæc duo æquiparantur ex cap. Si sententia, de Sent. excom., in 6. Huc accedunt omnia jura, quæ probant suspensum ab officio fieri irregularem ministrando in divinis; nam omnes hoc intelligunt de suspensione vel propria, vel communi cujuscumque censuræ.

25. *Incurritur dicta irregularitas quamvis interdicti personales non fuerunt ob propriam culpam.* — Hoc ergo supposito, eodem fere modo exponenda est illa irregularitas, quo alia, quæ incurritur propter violationem interdicti localis. Nam in primis ex parte personarum generalis est, ut patet ex illis verbis, *Is cui,* etc.; propria tamen clericorum, ut constat ex peccato propter quod incurritur, quod est ingerere se divinis *in suo officio agendo sicut prius,* prout ibi dicitur, quod est proprium clericorum, quia laici non habent aliquid divinum et Ecclesiasticum ex officio. Unde etiam colligitur, ipsos clericos non incurrere hanc censuram, nisi ministrando ex officio in aliquo divino ministerio, ad quod sunt consecrati; ideoque neque exercendo quemcumque actum solius jurisdictionis hanc irregularitatem incurrunt, tum quia illud non est ingerere se divinis sicut prius; tum etiam quia illud ministerium non est prohibitum ex vi interdicti personalis, ut patet ex dictis. Neque etiam illam incurrunt, si solum se ingerant ita ministrando, sicut laicus posset ministrare, ut, v. gr., privatim serviendo sacerdoti facienti sacrum, vel aliquid simile.

26. Circa hoc vero dubitari potest, an incurrat hanc irregularitatem clericus personaliter interdictus publice cantans in choro cum aliis horas canonicas; nam illud potest etiam facere laicus. In contrarium vero est, quia hæc etiam celebratio divinorum officiorum, quæ fit in horis canonicis vel aliis divinis officiis decantandis, est prohibita per interdictum personale, et per se loquendo ex vi institutionis pertinet ad officium clericorum; ergo qui hoc modo concurrit ad divinum officium, se ingerit divinis in suo agens officio sicut prius; ergo id satis est ad incurrendam irregularitatem. Nihilominus dicendum est, nisi id faciat cum aliqua solemnitate vel modo, qui Ecclesiasticum Ordinem requirat, non incurrere irregularitatem. Omnes enim intelligunt illam particulam, *in officio suo,* de officio clericali pertinente ad aliquem Ordinem. Unde est communis doctrina, ad incurrendam irregularitatem tria requiri. Primum, ut is qui ministrat, ordinatus sit. Secundum, ut actus, quem exercet, requirat Ordinem. Tertium, ut talis actus sub interdicto comprehendatur. Pro qua plures refert auctores Covarruvias, dicta part. 2, § 2, n. 3, et in simili eam explicuimus supra agentes de excommunicatione et de suspensione. Unde multa alia, quæ ibi diximus, hic applicanda sunt, nam fere eodem modo in præsenti proceditur.

27. Atque hinc intelligitur, religiosos cantantes in choro tempore interdicti non fieri irregulares, nisi sacerdotale officium in choro exerceant, aut in altari officium proprium alicujus Ordinis. Quo etiam fit, ut monachi, qui nullum Ordinem habent, nunquam incurrant hanc irregularitatem propter quodcumque ministerium ab eis exhibitum in celebratione divinorum officiorum, quod notavit Navarr., cap. 27, num. 187. An vero ministrantes in Ordinibus minoribus hanc irregularitatem incurrant, quamvis Soto loco supra citato absolute neget, communis tamen sententia est in contrarium, quia jus absolute loquitur de officio clericali, et nullibi restringit sermonem ad clericum ordinatum in sacris, ut patet ex cap. Is qui, et cap. Is cui. Et ideo in rigore juris hæc sententia probabilior est; quamvis in praxi secundum communem consuetudinem Ecclesiæ vix locum habeat, ut supra dixi.

28. Rursus interrogari hic potest, an clericus violans hoc modo interdictum personale incurrat alias pœnas suspensionis et privationis vocis activæ et passivæ, quas diximus incurri per transgressionem et violationem interdicti localis; nam in dict. cap. Is cui, illæ non continentur. Nihilominus auctores communiter videntur illas intelligere indifferenter, ut videre licet in Covarruvia, dict. §, num. 1 et 2; Soto, dict. conclus. 5; Navarro, cap. 25, num. 93 et 94; quæ sententia vera videtur propter rationem supra tactam, quod obligatio hujus censuræ eadem est comparata ad personam, quæ per illam ligatur, sive ligetur in ordine ad unum locum, sive ad omnia. Excipio tamen illas pœnas excommunicationis, quæ in Clementin. 2, de Sentent. excomm., feruntur contra quosdam religiosos violantes interdictum, quia illæ solum habent locum in interdicto generali loci, de quo jura illa in specie loquuntur, et ad ejus propriam et specialem rationem respiciunt, nimirum ad vitandum commune scandalum, aut ne illa censura contemnatur aut minus timeatur, et ideo non censeo excommunicationem illam esse extendendam ad interdicta personalia, in quibus ratio illa locum non habet.

29. *Cap. Episcoporum, de Privileg., in 6, exponitur* — Tandem inquiri potest, an incurrant hanc irregularitatem clerici celebrantes coram aliis personaliter interdictis, esto ipsi interdicti non sint; jam enim supra vidi-

mus, etiam hoc modo graviter peccare posse contra personale interdictum, et ideo pœnam etiam hujus delicti explicare oportet. Dicendum ergo est, hunc non fieri irregularem, quia talis irregularitas non est in jure expressa. Nam dictum cap. Is cui, loquitur de celebrante, cum ipse interdictus sit; non vero de celebrante coram persona interdicta, cum ipse interdictus non sit. Imo, in cap. Is qui, eodem titulo, dicitur non fieri irregularem eum, qui coram excommunicato celebrat, quia non est expressum in jure; ergo a fortiori idem dicendum est de illo, qui celebrat coram interdicto. In cap. autem Episcoporum, de Privileg., in 6, specialiter prohibetur, ne aliquis interdictos ad divina officia admittat, et contra eos qui hoc violant, fertur specialis pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ. Advertit autem Navarrus, cap. 25, num. 94, et cap. 27, num. 157, illam legem et pœnam non esse generalem ad omnes personas, sed tantum ad exemptas a jurisdictione ordinaria; nam hic est communis sensus illius capitis expositorum ibi, et aliorum Doctorum, quos ipse citat; et est textui consentaneus, ut patet ex illis verbis : *Quantumcumque exemptionis seu libertatis Sedis Apostolicæ privilegiis communiti,* et ex intentione et occasione illius legis; nam Episcoporum querelæ non erant de sibi subjectis, quos ipsi poterant coercere, sed de exemptis, in quos non habebant potestatem; et ideo contra illos specialiter illa pœna lata est, quæ non est extendenda, juxta principia juris; neque invenio aliam pœnam ipso jure latam propter hoc delictum.

SECTIO V.

Utrum laici peccent mortaliter violando interdictum, et quam pœnam incurrant.

1. *Quorumdam sententiæ.* — Quod hæc transgressio sit saltem veniale peccatum in laicis, omnes pro comperto supponunt, ut videbimus. Multi autem negant esse mortale, nam Cajetanus, verb. *Interdicti violatio,* dicit violationem interdicti esse propriam clericorum; imo etiam ait, clericos ipsos non violare interdictum, nisi exercendo aliquem actum Ordinis; sed hoc posterius plane falsum est, alias religiosi non ordinati, et moniales non violarent interdictum publice celebrando, seu canendo divinum officium; quod falsum esse constat ex dictis. Illud vero prius admittit Navarrus, cap. 27, num. 187, saltem quoad interdictum locale, et cum quibusdam limitationibus infra declarandis. Et idem fere tenet Soto, dist. 22, quæst. 3, art. 1, conclus. 6. Unde in sententia horum auctorum laici sine dolo aut violentia, vel cooperatione cum clericis, audiendo sacrum, vel divina officia, non peccant saltem mortaliter.

2. *Prima conclusio.* — Nihilominus dico primo : laici ex suo genere graviter peccant violando personale interdictum, non solum speciale, sed etiam generale. Ita tenent Panormitanus et alii, cap. ult. de Excessibus. Soto supra dicit esse fere certum; idemque admittit Navarrus. Et probatur, quia interdictum personale est censura Ecclesiastica directe imposita ipsi personæ; ergo quod illa persona sit clericus vel laicus, non impedit, quominus illa censura inducat totam obligationem, quam Ecclesia per absolutam prohibitionem imponere potest, juxta materiæ qualitatem seu capacitatem; sed hæc materia gravis est, cum ad communicationem rerum divinarum spectet; ergo prohibitio directe imposita personæ, sicut fit per interdictum personale, in tali materia obligat ex suo genere ad mortale. Et confirmatur a simili de excommunicatione, quæ laicos etiam obligat sub mortali ad non audienda divina, quia includit et directe imponit hanc prohibitionem; ergo idem faciet interdictum personale; nam, licet excommunicatio quoad alia sit gravior censura, tamen quoad hoc non excedit; imo interdictum in hoc superat, quod specialius et formalius est ad hunc effectum institutum. Et potest hoc amplius urgere; nam excommunicatio non solum excommunicatum ipsum, sed etiam alios obligat sub mortali, ne in divinis cum excommunicato communicent, propter materiæ gravitatem; ergo multo magis obligabit hæc censura eum, qui directe illa ligatur, circa eamdem materiam sub eadem gravitate.

3. *Posita conclusio in personali interdict. tam generali quam speciali procedit.* — Et hæ rationes convincunt non solum de interdicto personali speciali, sed etiam de generali. Tum quia utrumque continet prohibitionem directe impositam ipsis personis singularibus, juxta cap. Si sententia, de Sententia excomm., in 6; tum etiam quia prohibitio, quæ imponitur cæteris fidelibus non communicandi in divinis cum excommunicato, satis generalis est, et sine culpa ipsorum fidelium eis imposita; et nihilominus obligat sub mortali, quia est prohibitio justa, et communi bono necessaria, et in gravi ma-

teria; sed hæc omnia efficacius locum habent in interdicto generali personali : ergo. Quare quoad hanc assertionem non invenio probabilitatem in contraria sententia. Solum oportet recte explicare, per quas actiones violetur hoc interdictum a laico; solum enim violatur recipiendo, vel agendo aliquid per interdictum prohibitum, ut supra explicatum est; et juxta qualitatem actionis, vel receptionis erit gravitas culpæ.

4. *Secunda conclusio.* — Dico secundo : laici etiam peccant graviter ex genere suo violando interdictum locale, non solum speciale, sed etiam generale. Ita tenent Innocentius, Hostiensis, et alii, quos refert Sylvester, *Interdictum,* 9, quæst. 7, et quamvis ipse limitet ad casum, quando hoc fit ex contemptu, talem limitationem non censeo admittendam, nisi per contemptum intelligat voluntatem audiendi divina non obstante interdicto ex certa scientia, seu absque ignorantia probabili. Probatur autem primo, quia etiam per interdictum locale directe prohibentur laici, ne in loco interdicto divinis intersint; ergo violando hoc præceptum ex genere suo peccant mortaliter Consequentia probatur eisdem rationibus, quia materia est gravis, et præceptum Ecclesiasticum est absolutum, et illi proportionatum. Et auctores contrariæ sententiæ vim hujus illationis vidisse et non negasse videntur; etenim ideo in antecedente contrarium fundamentum posuerunt, scilicet, prohibitionem interdicti localis non dirigi ad laicos, sed tantum ad clericos, ut isti locum custodiant. Probatur ergo antecedens ex jure; nam sæpe in illo dicitur aut certe supponitur non licere laicis interesse divinis in loco interdicto: est igitur hoc illis prohibitum, quia cum non sit per se malum, non potest fieri illicitum nisi ex prohibitione. Antecedens patet ex cap. Si sententia, de Sent. excomm., ubi dicitur civitate interdicta licitum esse civibus, qui culpam interdicto non dederunt, extra ipsam interesse divinis; ergo supponitur intra ipsam non esse licitum. Idem etiam colligitur ex cap. Licet, de Privilegiis, in 6, ibi : *Cum conceditur singulari personæ, ut modo permisso tempore interdicto celebrare valeat, vel audire divina.* Si ergo concedi necesse est, signum est, esse prohibitum. Idemque sumitur ex cap. Ut privilegia, de Privilegiis, cum similibus. Et idem probant omnia jura, quæ dicunt laicos non esse admittendos ad audienda divina in loco interdicto, nisi privilegiati existant. Quod supra tractavimus agendo de Missa; nam jura ibi adducta de omnibus divinis officiis loquuntur. Præterea, si clerici possunt et debent laicos excludere, ergo ipsi tenentur non adesse; alioquin esset veluti bellum justum ex utraque parte, si illi tenerentur alios expellere, hi vero non tenerentur exire.

5. Dices, teneri, si expellantur, non vero alias. Sed contra; nam sequitur, si clerici sint negligentes in expellendo alios, non peccare etiam venialiter audiendo divina, quia non sunt prohibiti; nec eis præcipitur, ut sua voluntate non intersint, sed solum ut ejecti non resistant. Unde etiam fit, ut si absque fraude et dolo latenter ingrediantur, et intersint divinis, nihil peccent, quia nullo jure hoc prohibitum est eis. Respondet Soto, venialiter peccare, propterea quod interpretative faciunt contra clericorum intentionem; sed hoc profecto nulla culpa est, si alioquin non est per se prohibitum ipsis laicis interesse, sed solum ut pareant clericis ejicientibus, quia per hoc non præcipitur eis, ut operentur secundum intentionem clericorum, aut ne caute, et per media non prava, effugiant ejectionem. Quin potius, licet mentiendo se habere bullam, aut privilegium, decipiant sacerdotes, ut illos admittant ad divina, non peccabunt mortaliter, ut Navarrus et alii volunt, quia mendacium illud, nec est contra præceptum eis specialiter impositum, neque est perniciosum ipsis sacerdotibus, cum ipsi nihil peccent, neque aliquo jure, vel re alicujus momenti priventur; nec etiam est contra res divinas saltem in re gravi juxta ipsorum sententiam; sentiunt enim laicum interesse divinis in loco interdicto non esse materiam gravem. Quod si dicatur, tale mendacium esse contra vigorem interdicti, et contra intentionem Ecclesiæ, quæ maxime intendit gravare populum hac censura, eum expellendo a divinis, quod frustra fieret, si per hujusmodi fraudes possint laici vitare effectum interdicti sine culpa mortali. Respondetur hanc rationem optime probare hoc esse peccatum mortale, eamdem tamen sufficienter ostendere, Ecclesiæ intentionem esse obligare laicos, ne divinis se ingerant in loco interdicto; nam, si prohibet sub mortali, ne per mendacia se ingerant, eadem ratione prohibet, ne sua voluntate, vel per quæcumque alia media se ingerant sine privilegio. Patet consequentia, quia non est facta specialis prohibitio se ingerendi per mendacium; ergo, quia hoc ipsum, scilicet ingerere se di-

vinis, per se prohibitum illis est, ideo per mendacium est magis prohibitum; et similiter mendacium illud non ideo est mortale, quia mendacium est, sed quia ordinatur ad rem graviter prohibitam juxta Ecclesiæ intentionem. Tandem ita hoc declaro, nam hæc prohibitio non est tanquam pœna, quam nemo sustinere cogitur, donec ab alio imponatur, sed est obligatio quædam ex censura proveniens, et consequenter urgens modo censuris accommodato, qui est, ut homo sese abstineat etiamsi ab aliis non cogatur; ergo si laici tenentur non adesse divinis a clericis exclusi vel admoniti, ipsi etiam per sese tenentur non se ingerere, etiamsi non ejiciantur vel moneantur, quia ex vi hujus censuræ redundat in eos hoc gravamen.

6. *Excluditur tertia evasio.* — Dices, rationes convincere, aliquam esse prohibitionem impositam laicis ex vi hujus censuræ, quod alii auctores absolute non negabant; alias nec peccatum veniale admitterent in hujusmodi trangressione per se loquendo, et exclusis extrinsecis circumstantiis. Dicent tamen esse hanc prohibitionem solum indirectam, et quasi per redundantiam quamdam, et ideo non inducere gravem obligationem. Sed hoc etiam non video, quam firmo fundamento dicatur; nam interdictum per se et immediate prohibet dicere et audire divina in loco interdicto; cujus signum est, quia quando conceditur ut dici possint, semper adduntur circumstantiæ necessariæ, ut ab aliis non audiantur; ergo signum est hanc etiam esse directam et per se prohibitionem. Deinde, esto illud ita sit, non refert ad tollendam gravem obligationem, si alias materia est illius capax; nam etiam excommunicatio majori ratione dicetur non obligare alios, ne cum excommunicato communicent, nisi indirecte, et per quamdam redundantiam; hoc tamen non tollit, quin hæc obligatio in illis gravis sit, quoad communicationem in divinis, quia materia est gravis. Et ratio est clara, quia tam ad virtutem obedientiæ quam religionis, in qua est talis materia, satis est, quod superior vere præcipiat; quod autem sit directe, vel indirecte, seu ex primaria, vel secundaria intentione, non tollit absolutam efficaciam et obligationem præcepti, quamvis indicet unum esse principalius intentum, quam aliud.

7. *Refellitur ultima evasio.* — Sed dici tandem potest, hanc prohibitionem, licet sit proprie imposita laicis, non obligare eos ad mortale in hac materia, quia illi non sunt prohibiti audire divina absolute, sed solum in tali loco, ut constat ex dict. cap. Si sententia. Violatio autem illius circumstantiæ solius in tali usu divinorum officiorum videtur esse materia levis. Sed hæc ratio frivola est, alias idem probaret de receptione sacramentorum in loco interdicto; imo et de activa celebratione, quia hæc etiam non est prohibita absolute clericis, sed solum in tali loco. Confiteor, quia si esset prohibitum, hodie communicare, vel audire sacrum, illa ex vi materiæ esset gravis prohibitio, sicut est de esu talis cibi in tali die; ergo idem est de circumstantia loci. Et ratio est supra tacta, quia prohibitio circumstantiæ redundat in totum actum, et gravamen illud, quod Ecclesia intendit inferre, pendet ex illius circumstantiæ observatione.

8. Deinde id, quod in dicta responsione sumitur, non est universaliter verum; nam si laicus assistat divinis officiis canendo in illis more clericorum, sine dubio peccat mortaliter, ut etiam Navarrus fatetur cum Calderino, tractatu de Interdicto, membro 6, quanquam non agat actum prohibitum nisi in tali loco; nec vero peccat solum propter cooperationem cum aliis, sed quia ipsa materia gravis est, et multum repugnans intentioni Ecclesiæ ponentis interdictum. Imo in rigore illa non est cooperatio, etiam si sit simultanea operatio; præsertim si clerici essent plures, qui possent dicere officium, etiamsi laici cum eis non canant.

9. Concludo igitur hoc esse peccatum mortale ex genere; cujus argumentum sufficiens est, quod in tali materia potest esse mortale peccatum sine extrinseca circumstantia extrahente actum ad aliud genus vitii, vel peccati, ut patet in exemplo proxime proposito. Idem autem censeo de actu audiendi Missam in loco interdicto, quia etiam illa est gravis actio, et aliqualis concursus ad ipsum sacrificium, quod suo modo offerunt, qui illi assistunt. In aliis vero divinis officis facile admitterem, posse hoc peccatum esse veniale ex levitate materiæ; non quia illa gravia non sint, sed quia sola assistentia personæ laicæ est minima quædam participatio illius actionis, et ideo si aliunde assistentia non esset ad magnam partem divini officii, secluso contemptu, posset a mortali excusari. Neque etiam dubito, quin facilior sit hæc excusatio in his, qui culpam non dederunt, quam in contumacibus; et quod aliqua materia sit

gravis respectu horum, quæ comparatione aliorum sit levis. Sæpe etiam accidere potest, ut hæc culpa sit levis ex quadam pia intentione, licet indiscreta; quod prudenter pensandum est secundum occurrentes circumstantias.

10. *Quæ denunciatio interdicti requiratur ad hanc culpam.* — Ut autem nunc hæc culpa locum habeat, necessarium est, ut interdictum denunciatum sit, ob Extravagant. *Ad evitanda.* Aliqui etiam addunt oportere, ut ab Ecclesia matrice servetur, si interdictum generale sit, argumento Clementinæ 1 de Sententia excomm. Sed non opinor esse hoc necessarium, nam sufficit censuram esse denunciatam juxta prædictam Extravagantem, ut unusquisque eam servare teneatur in eo quod ad ipsum spectat. Unde, si in aliquo casu Ecclesia principalis interdictum non servaverit, poterit id conferre ad evitandam excommunicationem latam in illa Clementina 1 de Sententia excommun., quia illa solum fertur in religiosos, qui in sua Ecclesia non servant interdictum, quando Ecclesia loci illud servat; non vero conferet ad tollendam obligationem servandæ censuræ sufficienter denunciatæ, quod recte sentit ibi Glossa, verb. *Subjacere;* et idem sentit, licet subobscure, Covarruvias, dicto § 2, n. 3.

11 *Alia conditio ut obligatio servandi interdictum teneat.* — Additur etiam in jure, ut hæc obligatio servandi interdictum in aliis oriatur, necessarium esse, ut ab his, propter quos latum est, servetur, ut sumitur ex cap. Petisti, de Privilegiis. Per eos autem, propter quos interdictum dicitur esse positum, non intelligentur illi, qui causam dederunt interdicto; nam eorum transgressio et contumacia non debet esse occasio relaxandi interdictum; quod in eorum profectum redundaret; sed intelliguntur illi, in quorum gratiam positum est interdictum; nam si ipsi non servant, non merentur, ut Ecclesia alios prohibeat a divinis in gratiam eorum. Atque ita non liberantur alii hoc onere ex facto aliorum, quod per sese consideratum inordinatum fuerat, sed ex benigna interpretatione, et concessione Ecclesiæ, ut in eodem jure declaratur Unde, si interdictum in unius gratiam positum esset, satis est quod ille non servet. Si autem esset latum in gratiam multorum, oportebit, ut saltem a majori parte non servetur. Necesse est etiam, ut interdictum non observent perseveranter, seu tali modo ut animum perseverandi significent; nam una vel alia transgressio per occasionem non satis est, ut simpliciter dicantur non servare interdictum, et consequenter, nec ut ea de causa suspendatur vel tollatur; atque hunc in modum intelligunt textum illum Doctores communiter. Estque hæc exceptio ad omnes alias prohibitiones hujus interdicti localis applicanda, nam potius est quædam revocatio, vel suspensio interdicti, illa occasione facta a jure, et ideo cessant omnes prohibitiones non solum ad laicos, sed etiam ad clericos pertinentes. Quapropter idem dicendum erit in omnibus casibus, in quibus interdictum jure vel ab homine suspenditur, pro ratione suspensionis, ut supra tactum est, et in sequentibus latius dicetur.

12. *In quibus casibus possit laicus interesse divinis tempore interdicti.* — Quomodo autem ratione privilegii, vel ob aliam occasionem possit laicus aliquando interesse divinis, in superioribus sufficienter tactum est; omnis enim casus ad tres reducitur Primus est, quando quis habet privilegium a Romano Pontifice concessum; solus enim ille id concedere potest, ut dixit Glossa, in c. Ad hæc, de Appellat., in fine, ubi etiam Panormitanus, num. 4, et alii idem sentiunt. Quod latius examinabimus infra agentes de suspensione interdicti. Secundus casus est, quando laicus est familiaris alterius singularis personæ, quæ privilegium habet, eamque comitatur, juxta cap. Licet, de Privilegiis. Tertius est, quando clericus indiget aliquo ministerio laici, ut sacrum officium peragat modo sibi licito, ut in superioribus declaratum est.

Tertia conclusio.

13. Ultimo dicendum est, ob meram transgressionem interdicti, quam laici committunt se ingerendo divinis officiis, nullam pœnam, vel censuram incurrere. Probatur, quia nulla in jure invenitur. Dixi autem, *Ob meram transgressionem,* etc., nam si laicus aliquo speciali modo concurrat ad celebrationem contra interdictum, vel speciali pertinacia interdictum violet, sic sunt aliqui casus in jure expressi, in quibus ob eam causam specialem censuram incurrit, juxta Clement. 2 de Sententia excommunicationis. Ubi excommunicantur ipso facto laici, qui cogunt quempiam celebrare divina officia in loco interdicto, vel prohibitos publice vocant, ut divinis officiis in loco interdicto celebratis intersint;

vel prohibent, ne interdicti, qui Missæ intersunt, exeant postquam a celebrantibus moniti sunt; et tandem excommunicantur etiam ipsi interdicti, qui post similem monitionem non exeunt, quos omnes casus supra late exposuimus agentes de excommunicatione. Unde laicus nunquam fit irregularis immediate propter violationem interdicti, ut notavit Covarruvias, in cap. Alma, part. 1, § 1, num. 3, quia in jure non est expressum; et a fortiori patet ex supra dictis, quod clerici etiam ipsi, si ad divina concurrant non modo proprio clericorum, sed communi laicorum, non fiunt irregulares.

DISPUTATIO XXXV

DE TERTIO EFFECTU INTERDICTI, QUI EST ECCLESIASTICÆ SEPULTURÆ, VEL INGRESSUS ECCLESIÆ PRIVATIO.

Tertius effectus interdicti, quem in superioribus supposuimus, est privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, qui nunc superest declarandus; cum eo vero conjungimus alium, qui licet universalis non sit, interdum adjungi solet, et habet proportionem quamdam cum priori, quia per unum privatur vivus, ne Ecclesiam ingrediatur, per alium vero privatur defunctus, ne in eam inferatur. Utrumque ergo in hac disputatione expedimus.

SECTIO I.

Utrum omne interdictum generale loci privet ibi Ecclesiastica sepultura.

1 Hic effectus expressus est in jure; est autem singulis interdictis applicandus cum proportione illis accommodata, et moderationibus vel exceptionibus in jure ipso declaratis, quæ in interdicto generali loci plures sunt; et ideo de illo prius in particulari dicemus, et consequenter de aliis.

2. *Prima conclusio. — Etiam in infantibus habet locum conclusio.* — Dico ergo primo: per interdictum generale loci prohibitum est, ne aliquis in illo loco Ecclesiasticam sepulturam accipiat, nisi sint personæ, quæ a jure vel ab homine privilegium, seu exceptionem super hoc habeant. Conclusio est expressa in cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss., et sumitur ex cap. Cum et plantare, § Quod si, et cap. Ut privilegia, de Privilegiis, et cap. Episcoporum, eodem titulo, in 6, et Clementina 1 de Sepulturis. Ratio solum est, quia ita statutum est ob majorem rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ; et ut fideles magis gravati interdicto majori diligentia ejus causam tollendam procurent. Hoc autem adeo verum est, ut non solum adultis fidelibus, sed etiam infantibus baptizatis hujusmodi sepultura deneganda sit. Quia jura simpliciter, et absolute loquuntur; et hic actus æque locum habet in infantibus, ac in adultis, quia corpus, quod sepelitur, mere passive se habet, et ex parte ejus rationis actus non requiritur, et ideo quoad hanc prohibitionem æque sunt apta corpora infantium, ac adultorum. Imo hæc prohibitio ad ipsos viventes proprie refertur, eisque prohibet, ne in tali loco sepulturam alicui tradant; obligat ergo, ne infantibus etiam sepultura Ecclesiastica detur. In quo est magnum discrimen inter hanc prohibitionem, et aliam de audiendis officiis, quia illa requirit actum rationis; quod bene notavit Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 4, num. 5.

3. *Quid sit sepultura Ecclesiastica. — E loco interdicto possunt deferri corpora, et alibi sepeliri.* — Quid autem nomine Ecclesiasticæ sepulturæ intelligendum sit, diximus supra agentes de simili effectu excommunicationis. Addimus autem in assertione, per hanc censuram privari fideles Ecclesiastica sepultura *in tali loco,* quia simpliciter non prohibentur, quin suorum defunctorum corpora extra talem locum, ejusque confinia (juxta superius explicata disputat. 1) deferre possint, ibique Ecclesiasticæ sepulturæ illa tradere, ut explicatum satis est in aliis effectibus hujus interdicti. Ratio enim universalis est omnibus effectibus, scilicet, quia hæc censura non fertur in personas absolute, sed solum per respectum ad locum, qui interdicitur Quod in hoc effectu, sicut in aliis intelligendum est, sistendo præcise in vi interdicti localis; nam quatenus in eos, qui culpam tali interdicto dederunt, efficaciam habet interdicti personalis, alia ratio et regula servanda est infra de interdicto personali tradenda, scilicet nullibi posse habere Ecclesiasticam sepulturam, ut clare colligitur ex cap. Si civitas, de Sent. excomm., et est communis sententia, tam ibi, quam in dicto cap. Quod in te, et apud Summistas, ac Theologos, qui hanc materiam attigerunt, dist. 18 et 22.

4. *Limitatio conclusionis. — Quantum se extendat clericorum privilegium circa hanc pœnam.* — Addimus præterea in conclusione

limitationem, quæ communis etiam est omnibus his effectibus interdicti, quæ fere eisdem verbis in juribus citatis et hic specialiter additur. Et in primis in cap. Quod in te, clerici ab hoc gravamine eximuntur, dummodo ipsi causam non dederint interdicto, seu (quod perinde est) personaliter interdicti non sint, vel ob aliam causam, et per aliam legem sepultura privati sint; hic enim præcise fit exceptio ab interdicto locali. Requiritur etiam ibi, ut *servaverint interdictum*, quia non merentur tali privilegio gaudere, qui Ecclesiasticam censuram violarunt, maxime cum violatores interdicti, si clerici sint, hac pœna soleant puniri, juxta cap. Is cui, de Sentent. excomm. Existimo tamen intelligendum hoc esse de violatione interdicti clericorum propria; nam et textus loquitur de clericis, quatenus clerici sunt, et in materia pœnali verba sunt stricte interpretanda, et quia aliæ pœnæ jure impositæ clericis ob violationem interdicti semper intelliguntur de violatione clericorum propria, ut supra vidimus; hæc autem est veluti quædam pœna. Quamvis ergo clericus in loco interdicto in aliquo officio sacro contra interdictum facto ministerium exhibuisset, quod per laicum fieri posset, nihilominus hoc privilegio gauderet. Quo item gaudent omnes ordinati clerici a prima tonsura usque ad supremum Ordinem; omnes enim simpliciter clerici sunt, dummodo in eis aliæ conditiones concurrant necessariæ ad gaudendum communibus privilegiis clericorum, vel secundum jus commune, in cap. unico de Clericis conjugatis, in 6, vel secundum jus Concilii Trident., sess. 23, cap. 6, quod in superiori disputatione, sect. 2, explicuimus.

5. *Clerici conjugati non gaudent hoc privilegio nisi contraria vigeat consuetudo.* — Unde etiam fit, clericos conjugatos non gaudere hoc privilegio, quia solum gaudent privilegio fori et canonis *Si quis suadente*, et notarunt Covarruvias supra, et Navarrus, cap. 27, num. 173 et 174, qui hoc limitat, nisi contrarium habeat consuetudo præscripta in clericis conjugatis cum unica virgine, unde indicat generalem regulam, nimirum, quoties sic clerici conjugati licite admittuntur ad divina tempore interdicti ad modum aliorum clericorum, licite etiam sepeliri in loco sacro; quam regulam veram censeo, quia et est eadem ratio utriusque effectus, et quia illi, quoad hoc negotium interdicti, adhuc manent et computantur in clericorum numero. Præterea non gaudent hoc privilegio degradati seu realiter depositi, quia inter clericos non computantur; quod secus erit, si depositio sit tantum verbalis, quia hæc non tollit privilegia, ut supra vidimus.

6. *Gaudent hoc privilegio omnes personæ Ecclesiasticæ.* — Comprehenduntur vero nomine clericorum omnes personæ Ecclesiasticæ, quæ licite divinis intersunt, et suo modo illa celebrant tempore hujus interdicti, de quibus supra dictum est; et usus ipse ac consuetudo ita explicare videtur hoc privilegium. Et ratio etiam id exigit; nam, si in his, quæ spectant ad rigorosam observationem interdicti, clericorum nomine omnes hæ personæ comprehenduntur, etiam in hoc favore comprehendi debent.

7 *Limitatur prædictum quatuor conditionibus.* — *Prima conditio.* — Tandem additur ibi moderatio servanda in usu hujus privilegii. Et requirit quatuor conditiones: prima, ut sepultura detur in *cœmeterio Ecclesiæ;* unde non videtur concedi, ut intra Ecclesiam sepeliri possint; non enim sine causa fit illa loci specificatio. Nam cum omnis locus sacer esset denegatus ex vi interdicti, et solum concedatur minus nobilis, et accessorius locus, non videtur concedi principalis, sed potius tacite denegari. Unde etiam est regula Juristarum superius tacta, nomine Ecclesiæ comprehendi cœmeterium, non vero e contrario, quia accessorium sequitur principale, et non e contrario. Hæc vero interpretatio, quamvis appareat rigori verborum consentanea, nimis tamen rigorosa existit. Estque difficile creditu solum illum locum concedi clericis in sepulturam, qui minus decens videtur statui et dignitati eorum; et ideo fortasse nomine cœmeterii significatus est omnis locus aliquo modo sacer ad fidelium sepulturam destinatus; nam quia olim frequentius sepeliri solebant fideles in cœmeteriis, ideo ex frequentiori usu omnis locus Ecclesiasticæ sepulturæ sub illa voce comprehensus est. Atque hæc interpretatio sicut favorabilis est, ita communiter recepta videtur. Et fundari optime potest in Clementina 1 de Sepulturis.

8. *Secunda conditio.* — *Dubium deciditur* — Secunda conditio est, ut fiat sine pulsatione campanarum. In qua idem servandum est, quod supra in simili adnotavimus de divinis officiis. Tertia, ut fiat cessantibus solemnitatibus omnibus. Quod intelligendum est de solemnitatibus Ecclesiasticis, quibus

divina officia peragi, et corpora mortuorum deferri solent; nam alia, quæ pertinent ad humanum honorem, non pertinent ad prohibitionem interdicti. Quarta est, ut cum silentio tumulentur. Circa quam dubitari potest, an prohibeatur non solum cantus, sed etiam Psalmorum, aut officii mortuorum recitatio. In quo distinguendum censeo vel ex vi illius juris, vel ex vi capituli Alma. Item de recitatione officii intra Ecclesiam, vel per viam cum defertur corpus defuncti, aut cum in cœmeterio tumulatur. Ex vi ergo illius juris videtur quidem prohiberi non solum cantus, sed etiam omnis publica recitatio Ecclesiastici officii submissa voce facta, qualis nunc permittitur ex cap. Alma; hoc enim in rigore significat verbum illud, *Sub silentio;* quando enim jura volunt concedere celebrationem Ecclesiastici officii, non utuntur verbis similibus, sed expresse concedunt, ut possint divina officia dici voce submissa; hic autem omnino silentium postulatur.

9. *Pro clerico sepeliendo quævis officia intra Ecclesiam fieri possunt. — Pro laicis mortuis Missæ dici possunt tempore interdicti.* — Quapropter ex vi hujus concessionis non posset dici Missa, nec responsoria cum vestibus sacris, et solemni aspersione aquæ benedictæ, etc. Tamen supposita concessione cap. Alma, licite possunt intra Ecclesiam dici Missæ, et quælibet alia officia sacra pro defuncto clerico sepeliendo, cum circumstantiis ibi requisitis; quia ex vi illius juris possunt quælibet officia divina celebrari illo modo in Ecclesia generatim interdicta; ergo et Missæ, et officium defunctorum; ergo, conjungendo simul hæc duo jura, poterit clericus sepeliri cum hujusmodi officio. Et eadem ratione in illis festivitatibus, in quibus ibidem conceditur cum tota solemnitate divina officia celebrare, licebit etiam cum eadem officium mortuorum dicere in sepultura clerici, quia, licet ex vi cap. Alma, sepultura non liceat, ut statim dicemus, tamen supposita concessione sepulturæ, alio jure facta, licitum est adjungere officium, vel solemnitatem in alio jure per se concessam; unde quoad partem derogatum est illud jus antiquum per hoc novum. Sicut etiam censeo, licet nunc non liceat sepelire laicos in loco sacro tempore interdicti, licere tamen pro eis Missas, et officia divina facere cum moderatione cap. Alma, quia illa concessio generalis est de omnibus divinis officiis, et pro quacumque causa justa, vel persona non excommunicata.

10. *Nec per viam in deferendo corpore, nec in cœmeterio possunt recitari officia vel Psalmi.* — Hinc vero colligo, non licere hoc divinum officium, vel Psalmos alternis choris Ecclesiastico more dicere per vias deferendo corpus defuncti; neque etiam in cœmeterio, dum sepelitur, sepulturam benedici, etc., si cœmeterium sit apertum et publicum, ita ut januis claudi non possit. Ratio est, quia ex vi dicti cap. Quod in te, hoc est prohibitum, et per cap. Alma, non est concessum, quia non possunt servari conditiones requisitæ ad divina officia facienda, præcipue illa, quod fiant januis clausis. Item, quia est contra finem, ob quem illæ conditiones requiruntur, scilicet, ut officia illa a personis prohibitis non audiantur; illæ enim nullo modo vitari poterunt, moraliter loquendo, si per vias, vel in cœmeterio publico talia officia dicantur. Intelligendum autem hoc est de Ecclesiasticis officiis, quæ a clericis publico ritu dici solent, ut supra declaravimus; nam preces privatæ, quæ a laicis dici possunt, recitari tunc poterunt, quia non sunt prohibita tempore interdicti. Si tamen intra Ecclesiam corpus sepelitur, juxta opinionem probabilem supra positam, tunc licebit quælibet officia divina facere cum moderatione cap. Alma, dum corpus traditur Ecclesiasticæ sepulturæ. Atque tota hæc doctrina consentanea est his, quæ tradunt D. Anton., in tract. de Interdict., et Sylvest., verb. *Interdictum,* 5, quæst. 8, et alii.

An privilegium per verba generalia concessum comprehendat hunc effectum Ecclesiasticæ sepulturæ.

11 *Pars affirmans.* — Ultimo addimus dictam limitationem propter alia privilegia specialia, quæ super hoc concedi possunt, et solent. De quo, quia ad factum spectat, solum possumus admonere, ut unusquisque consulat sua privilegia, et verba illorum, atque id servet, ut intelligat, quid sibi concessum sit. Inquiri autem posset, quis valeat hujusmodi privilegium concedere, et specialiter de Episcopo; nam de Summo Pontifice nullum est dubium; sed de hoc dicemus commodius infra agentes de suspensione interdicti. Circa verba autem ipsorum privilegiorum dubitari solet, an si per generalia verba concedatur alicui, ut possit interesse divinis officiis, censeatur concessa Ecclesiatica sepultura; et similis quæstio est, an ex vi

cap. Alma, liceat in dictis festivitatibus ibi privilegiatis corpora laicorum sepelire publico, et solemni ritu. Videtur enim in utroque dubio affirmandum esse; quia sepultura Ecclesiastica est unum ex divinis officiis; ergo comprehenditur sub generali concessione, maxime cum favores ampliandi sint. Atque hanc sententiam in utroque casu proposito tenuit Angelus, verb. *Interdictum*, num. 35 et 36, secutus Calderinum; idem Sylvester, verb. *Interdictum*, 5, quæst. 2 et 8. Et fundatur primo, quia sepultura Ecclesiastica præcipue prohibetur ratione divini officii; et ideo postquam divinum officium permissum est, etiam sepultura Ecclesiastica censetur permissa. Secundo, quia cui communicamus vivo, possumus etiam communicare defuncto, argumento cap. A nobis, 2, de Sententia excomm.; ergo cum vivens admittitur ad divina officia, ei consequenter conceditur, ut post mortem habeat Ecclesiasticam sepulturam.

12. *Occurritur objectioni.* — Quod si objicias, sequi ex hac sententia, licere nunc sepelire tempore interdicti fideles quibuscumque diebus, cum moderatione cap. Alma, quia si divina officia cum illa permittuntur, etiam permittetur Ecclesiastica sepultura, juxta primum fundamentum hic positum. Respondebunt negando consequentiam, quia licet divina officia clericis permittantur, tamen ex vi cap. Alma, non permittitur laicis eis interesse; et ideo nec post mortem eis conceditur Ecclesiastica sepultura, quia quibus non communicamus vivis, nec communicamus defunctis. At vero si privilegium habeant audiendi divina, jam cum eis communicatur vivis; et ideo quocumque die poterunt in loco sacro sepeliri, servatis conditionibus cap. Alma mater. Hæc sententia, ut Covarruvias dixit, est benigna; in rigore tamen juris non videtur vera.

13. *Sententia negans præfertur. — Nomine officii divini non comprehenditur sepultura Ecclesiastica.* — Dicendum ergo censeo, relaxationem, vel suspensionem interdicti, vel privilegium, si sit præcise ad audienda divina, ex vi verborum non extendi ad Ecclesiasticam sepulturam. Hæc est communior sententia Juristarum cum Glossa, in Clementina 1 de Sepulturis, in princip.; et Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 5, num. 6, eam sequi videtur, licet non omnino constanter; eamdem tenet Maiolus, lib. 3 de Irregularitate, cap. 23, num. 8. Ratio præcipua est, quia hi tres effectus privationis sacramentorum, divinorum officiorum, et sepulturæ Ecclesiasticæ, distincte numerantur in jure, cap. Si civitas, de Sentent. excomm., et cap. Episcoporum, de Privilegiis, eodem libro. Unde constat esse distinctos, et in rigore verborum unum sub alio non comprehendi; ergo nullum est fundamentum, ut privilegium, vel legem quantumvis favorabilem ab uno ad alium extendamus, quia ampla beneficii interpretatio contineri semper debet sub verborum proprietate. Præterea falsum est, sepulturam sacram ut sic contineri sub divino officio, aut solum propter divinum officium prohiberi; ergo licet quis admittatur ad divina officia, non propterea ei conceditur Ecclesiastica sepultura. Consequentia est clara, quia si illa sunt diversa, et unumquodque per se prohibetur, et non unum dependet ab alio, restitutio unius, nec formaliter, nec virtute est restitutio alterius; sicut in superioribus dicebamus, concesso usu sacramentorum, non concedi divina officia, neque e converso, nisi ubi est aliqua connexio. Antecedens vero patet quoad priorem partem, quia sepultura sacra nihil aliud est, quam participatio loci sacri post mortem; officium autem divinum consistit in aliqua publica oratione, vel sacrificio, vel cæremoniis ejus. Et patet etiam e contrario, quia si quis esset prohibitus a divinis officiis, et in jure non esset expressum, non esset ideo privatus Ecclesiastica sepultura; sicut nunc qui est interdictus a divinis officiis, non est interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quia hæc sunt diversa, et non necessario connexa; ergo et e contrario, qui ad unum restituitur, non propterea restituitur ad aliud. Denique utrumque videtur in jure expressum; nam in cap. Quod in te, de Pœnit. et remiss., admittuntur clerici ad Ecclesiasticam sepulturam, sine divino tamen officio ex vi illius textus, ut supra declaravi; et ita constat, Ecclesiasticam sepulturam per se concedi absque divino officio. E contrario vero in cap. Cum et plantare, § Quod si, de Privilegiis, permittuntur divina officia in Ecclesia interdicta per quoddam privilegium; negatur tamen nihilominus Ecclesiastica sepultura. Et ita etiam constat, sepulturam non tantum propter divinum officium, sed per se negari; imo etiam constat, sub concessione divinorum officiorum non comprehendi Ecclesiasticam sepulturam; falsum ergo est solum propter officia prohiberi.

14. *Occurritur objectioni.* — Dices : prohibito alicui ingressu Ecclesiæ, prohibentur divina officia in Ecclesia, cap. Is cui, de Sent. excomm., in 6; ergo et e contrario, si alicui conceduntur divina officia in Ecclesia, conceditur etiam ingressus in Ecclesiam; ergo si alicui conceditur participatio divinorum officiorum in Ecclesia, etiam post mortem eidem conceditur ingressus in Ecclesiam et permanere in illa, etiam post mortem, quod fit per sepulturam sacram. Respondetur, committi æquivocationem in illatione; nam in primis aliud est loqui de præsentia, aliud de participatione divinorum officiorum; participant enim etiam absentes de fructu sacrificii, vel divini officii, si pro eis offeratur, seu dicatur. Unde non solum quicumque laici non privilegiati, sed etiam interdicti, si excommunicati non sint, possunt esse participes sacrificiorum, et divinorum officiorum, licet eis interesse non possint. Non ergo recte fit illatio a participatione ad præsentiam; et ideo non est simile, quod affertur; nam cui conceditur celebratio vel assistentia divini officii in Ecclesia etiam conceditur ingressus, quia necessario præsupponitur; quando vero conceditur absoluta celebratio divinorum officiorum in tali loco, vel pro tali defuncto, non propterea conceditur illi sepultura in tali loco, quia hæc non necessario præsupponitur, ut per se notum est. Unde sæpe aliquis habet jus, ut pro ipso dicatur officium post mortem in aliquo loco, non tamen ut ibi sepeliatur.

15. *Ad dicendum officium, vel Missam pro quovis non requiritur privilegium. — Coram cadavere privilegiati possunt sacra celebrari.* — Ex quo etiam certum esse censeo, ad dicendum nunc officium, vel sacrificium offerendum pro quocumque defuncto non excommunicato nullum privilegium esse necessarium, cum tamen ad admittendum illum ad sepulturam necessarium sit. Ratio est, quia illa oblatio, vel participatio non est prohibita ex vi interdicti. Addo vero non esse improbabile, quod ex vi privilegii audiendi divina officia, possit corpus alicujus post mortem ad Ecclesiam deferri, ut in ejus præsentia exequiæ, et divina officia dicantur, dummodo illis finitis extra locum sacrum sepeliatur. Et in dicendis officiis servetur moderatio cap. Alma, extra illas festivitates privilegiatas; nam in illis poterunt talia officia publice, et de more fieri. Imo in illis diebus absque alio privilegio poterit hoc fieri cum quolibet defuncto non excommunicato, quia si esset vivus, posset admitti ad divina officia, et post mortem ex vi illius præsentiæ ad hoc tantum quodammodo admittitur, et non ad Ecclesiasticam sepulturam.

16. *An possint coram non privilegiati cadavere.* — Quin etiam dici potest, semper posse fieri non obstante interdicto, cum quocumque fideli non excommunicato, absque alio privilegio, servata ex parte divinorum officiorum moderatione cap. Alma, quia corporalis præsentia cadaveris ad divina officia nullibi prohibita est ex vi interdicti, sed sola Ecclesiastica sepultura, quæ est res diversa, et separabilis ab altera. Sub prohibitione autem, per quam laici excluduntur a divinis, non videtur contineri, quod defunctorum corpora non possint in Ecclesiam deferri, ut illis præsentibus officia dicantur, quia ut supra dicebamus de infantibus, ibi solum prohibetur præsentia humana, quæ includat actum rationabilem, qui per verbum audiendi divina indicatur, cujus capax non est corpus defuncti. Est ergo hoc probabile, mihi tamen dubium, tum propter usum, tum etiam quia saltem per quamdam analogiam illa censetur quædam præsentia humana eo modo quo ille censetur idem homo; et ad moralem æstimationem, quæ in his rebus maxime consideratur, multum valet hæc analogia, et communis apprehensio; tamen supposito privilegio, videtur tolli omne dubium.

17. *Explicatur axioma : Cui communicamus vivo, etiam possumus communicare defuncto.* — Atque hinc constat, quam vim possit habere in præsenti illud axioma : *Cui communicamus vivo, etiam possumus communicare defuncto;* et in quo sensu male applicetur. Ad concludendum ergo id, quod alia opinio intendit de sepultura Ecclesiastica, non recte applicatur, quia debet intelligi respectu earumdem rerum, et supposita capacitate; nam a diversis non fit illatio; hæc autem tria distincta, et diversa prohibentur; et ideo licet in uno, id est in officiis divinis communicemus vivo, non sequitur in alio, id est, in sepultura communicare defuncto; sicut nec sequitur, cum eodem vivo si communicamus in officiis, communicare in sacramentis, nisi utrumque concedatur; item alicujus communicationis est capax homo vivus, cujus non est capax defunctus, et e converso. In auditione enim officiorum non communicat defunctus, nec in sepultura communicat vivus, nisi quatenus jus, vel facultas illius homini,

dum vivit, conceditur, ut illa post mortem utatur; et hoc privilegium fuisset in præsenti necessarium. Solum ergo potest inferri ex illo principio, eum, qui dum vivit, habet privilegium sepulturæ, posse illo post mortem gaudere, vel etiam admitti potest juxta dicta, eum, qui habuit privilegium assistendi divinis officiis, etiam post mortem posse suo modo eis interesse, dummodo sepulturæ Ecclesiasticæ non tradatur, quamvis hoc fortasse non sit in usu, quia non multum curant homines de illa funerali præsentia, si corpus non est dandum Ecclesiasticæ sepulturæ. Et per hæc satis responsum est ad fundamenta contrariæ sententiæ.

18. *Advertendum.* — Solum superest advertendum, hæc omnia procedere, quando privilegium loquitur in particulari de divinis officiis, seu auditione illorum; nam si generalius concedat tali personæ ut admittatur ad divina, illa sane videtur generalior suspensio interdicti quoad omnes effectus ejus, respectu talis personæ. Cujus argumentum sumo ex c. Si sententia, de Sententia excommunicationis, ibi : *Uno interdicto ipsorum alius licite admittitur ad divina,* id est, alius interdictus non est; per illa ergo verba significatur exclusio, vel suspensio (juxta subjectam materiam) omnium effectuum interdicti.

De pœna, et culpa violantium interdictum quoad sepulturam Ecclesiasticam.

19. *De pœna.* — Ultimo (ne specialem quæstionem de hoc facere oporteat) addendum est, gravem pœnam esse in jure ipso impositam his, qui interdictum violant quoad hunc effectum, quod est sufficiens indicium illam esse gravem culpam. Prior pars constat ex Clementina 1 de Sepulturis, ubi excommunicatio ipso jure fertur in eos, qui in loco interdicto aliquem sepeliunt. Quam censuram attigi supra disputatione 23, sectione 5, et latius disputatione 12, sectione 4, ubi eamdem pœnam declaravimus, prout incurritur sepeliendo excommunicatum in loco sacro; nam eadem est ratio de utroque casu; neque hic aliquid addendum occurrit, cum eisdem omnino verbis censura illa in utroque casu feratur.

20. *De culpa.* — Præter hanc pœnam non invenio aliam ipso jure latam propter hanc transgressionem; nam si clerici propriam operam in tali funere exhibeant, proprium munus alicujus Ordinis exercendo, irregulares fient, non tamen propter sepulturam, sed propter executionem Ordinis contra interdictum, quæ est alia specialis culpa; propter sepulturam ergo non est alia pœna ipso jure latà; illa vero sufficit ad indicandam culpam mortalem in hac transgressione (quæ erat altera pars proposita), quia excommunicatio major non imponitur propter leviorem culpam. Est autem hæc culpa adeo gravis, non propter excommunicationem, sed potius quia ipsa tam gravis est, ideo est digna excommunicatione; est ergo gravis culpa, quia est in materia gravi, et contra absolutam Ecclesiæ prohibitionem; crescit tamen ex majori contumacia, quando additur excommunicatio.

21 *Mortuus sepultus non incurrit hanc pœnam. Et ideo non est exhumandus.* — Denique advertendum est, hanc pœnam solum referri ad vivos, quia in eis tantum est culpa; mortuus enim, qui sepelitur, per se non est particeps ejus; et ideo non est dignus participatione pœnæ. Ex quo infero, si de facto in loco sacro fideles sepeliantur, sive bona, sive mala fide sepelientium, non esse exhumandos, sed ibi relinquendos, quod docuit Angelus, *Interdictum,* 6, num. 33, et alii. Potest autem dupliciter intelligi : primo, si auferatur interdictum, non esse exhumandos; et hoc per se notum est, quia jam tunc sublatum est impedimentum, ut dixit Glossa cum Innocentio, in cap. Si civitas, de Sentent. excomm., in 6, verb. *Sepeliri.* Nam tunc etiamsi qui fideles propter interdictum sepulti essent extra locum sacrum, ad illum essent transferendi, ut etiam dixit Glossa cum Innocentio, et Hostiensi, in dicta Clementina 1, verbo *Eis,* de Sepulturis. Alio modo potest intelligi, quod etiam durante interdicto exhumandi non sunt; et in hoc etiam sensu credo id esse verum. Tum quia Ecclesia solum prohibet actum sepeliendi, non vero effectum, seu terminum ejus, postquam jam est factus; non enim prohibet fidelium corpora semel sepulta in loco sacro, in eo manere, licet interdictus sit, dummodo personæ ipsæ non fuerint speciali censura affectæ; de quo infra videbimus. Unde licet factum illud sepeliendi male factum fuerit, factum tamen tenet; neque est ulla lex, quæ obliget ad irritandum illud, ut sic dicam, corpus sepultum exhumando; unde cum materia sit odiosa, benignius accipienda est.

22. *Respondetur objectioni.* — Sed contra, quia eadem ratione personæ prohibitæ semel ingressæ, et admissæ ad audienda divina

tempore interdicti, non essent postea excludendæ, quod est aperte falsum. Item prohibito antecedente, prohibetur id quod est consequens, argum. cap. Is cui, de Sentent. excomm., in 6. Quæ ratio etiam in præsenti procedit. Respondetur negando consequentiam, quia audire, vel assistere divinis est actus habens (ut inquiunt) tractum successivum, qui continue durat, et in quo continue peccatur, quamdiu divina fiunt; et ideo semper vitandus est ille actus, et expellenda persona prohibita, quoties actus interrumpi, et persona excludi potuerit. At vero sepultura Ecclesiastica non est hujusmodi; actio enim illa sepeliendi in loco sacro, quæ prohibita est, non tamdiu durat, quamdiu corpus sepultum manet; et in hoc sensu non habet tractum successivum pro toto illo tempore, sed finitur consummato effectu. Et ideo lex, quæ illum actum prohibebat, jam non obligat, cum jam non duret actio, quam prohibet, et alias non præcipiat effectum revocari.

23. *Explicatur axioma, prohibito antecedente, prohiberi consequens.* — Illud autem axioma, prohibito antecedente prohiberi consequens, est verum secundum modum dependentiæ consequentis ab antecedente; nam si illa sit dependentia ab actione, seu re prohibita continue durante, seu in conservari, ut aiunt, tunc semper est prohibitum consequens ratione antecedentis. Tamen si dependentia tantum sit in fieri, et transacta actione maneat terminus, tunc non est semper prohibita permanentia termini in se, sed solum in antecedente, id est in actione, ne fiat; tamen si semel fiat, non prohibetur permanere; ut prohibita fornicatione, in illa prohibetur habere filium ex illa genitum; tamen si semel ita generatus sit, non est prohibitum habere illum, aut præceptum, illum de medio tollere. Sic ergo est in præsenti, idemque est quoties vel in ipso termino non manet aliquid deforme, vel contra rationem, ut est habere rem alienam in furto, vel nisi in ipsa lege aliud expressum sit; neutrum autem reperitur in præsenti, ut declaratum est; et alioqui habet nescio quid inhumanitatis, vel rigoris, exhumare corpus defuncti, ceditque in ignominiam, vel dedecus ejus, censebiturque moraliter non parva pœna illius; et ideo ubi a lege non exprimitur, a nobis adjungenda non est.

SECTIO II.

Quomodo interdictum speciale loci privet ibi Ecclesiastica sepultura.

1. Ex dictis facile erit hunc effectum in speciali loco interdicto declarare; nam ad illum fere omnia dicta accommodanda sunt, paucis animadversis. Etenim jura superius citata, quæ de hoc effectu loquuntur, in communi de interdicto locali, et non de solo generali mentionem faciunt; imo in cap. Si civitas, versic. *Ratione*, de Sententia excommunicationis, in 6, videtur esse in particulari sermo de interdicto speciali alicujus Ecclesiæ. Et ratio a fortiori procedit, quia non minus prohibetur locus specialiter interdictus; solum enim differunt in extensione quoad terminos loci, non vero quoad effectus. Imo in hoc excedit interdictum speciale, quod in eo non habent locum aliqua privilegia concessa tempore interdicti generalis, præsertim moderatio cap. Alma, ut supra visum est.

2. *An privilegium clericis concessum in cap. Quod in te, locum habeat in speciali interdicto. — Prima opinio. — Secunda opinio.* — Quo fit, ut licet alia, quæ diximus de interdicto generali, in speciali locum habeant, illud nihilominus dubium maneat, quod spectat ad privilegium clericorum concessum in cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., an scilicet ad interdictum speciale extendi debeat. Nam ille textus loqui videtur de interdicto generali; et ideo extendi non debet ad speciale, in quo non est eadem necessitas, aut ratio, ut supra in simili dictum est. Atque ita sentit Joannes Andreas. Oppositum vero absolute docuit Hostiensis; fundatur enim in proportione inter generale, et speciale interdictum, quia non plus unum operatur in suo loco, quam alius in suo; et ideo specialis sub generali continetur tanquam pars sub toto. Quod fundamentum mihi non probatur, propter contrariam rationem tactam, et latius explicatam circa moderationem cap. Alma.

3. *Tertia opinio.* — Alii ergo distinctione utuntur cum Panormitano ibidem; nam clerici (inquiunt) Ecclesiæ specialiter interdictæ poterunt in ea sepeliri; non vero alienus clericus, seu alterius Ecclesiæ. Et hanc opinionem sequitur Covarruvias, dicta relect., part. 2, § 2, num 7, et Sylvester, *Interdictum,* 3, quæst. ult., qui addit, si in illo loco non sit

alia Ecclesia, nisi interdicta, tunc posse in ea sepeliri clericum peregrinum vel alterius Ecclesiæ ibi defunctum, quamvis ipse non expresse loquatur de clerico peregrino alterius Ecclesiæ, sed de illis clericis, qui alias Ecclesias non habent. Sed est eadem ratio de omnibus, vel quia moraliter non possunt deferri ad propria loca, vel quia secundum præsentem statum quoad usum rerum sacrarum æstimantur tanquam incolæ illius loci. Addit etiam, si contingat plures esse Ecclesias, et omnes esse specialiter interdictas, non oportere illa distinctione uti, sed quemlibet clericum cujuslibet Ecclesiæ illarum, posse in qualibet earum sepeliri, quia non magis violatur interdictum uno modo, quam alio.

4. *Interdictum speciale potest æquivalere generali, vel in ratione specialis manere.* — Ex hac vero doctrina Sylvestri, quæ probabilis est, colligere possumus distinctionem aliam fortasse magis accommodatam, scilicet contingere posse interdictum speciale quoad hunc effectum æquivalere universali, vel permanere omnino in ratione particularis. Prior modus erit, si contingat omnes Ecclesias civitatis esse specialiter interdictas cum omnibus cœmeteriis ad fidelium sepulturam destinatis, vel si una tantum sit Ecclesia in populo, et illa sit interdicta; in his enim casibus perinde se habent clerici quantum ad carentiam loci sacri, in quo sepeliantur, ac si interdum esset generale. Posterior autem modus erit, si in populo sint plures Ecclesiæ, et una tantum vel altera sit interdicta. In hoc ergo posteriori casu nulli clerici sive alterius, sive ejusdem Ecclesiæ, possunt licite sepeliri in tali Ecclesia interdicta, quia cap. Quod in te, expresse loquitur de interdicto generali; unde ex vi formalium verborum non comprehendit speciale. Et alioqui nulla est probabilis causa, vel ratio extendendi concessionem illam ad illum casum, quia sunt alia loca sacra in quibus facile possunt clerici tunc sepeliri; cur ergo concedetur eis, ut in loco interdicto sepeliantur? At vero in priori casu probabiliter fit extensio hujus privilegii ad tale interdictum, quia licet non comprehendatur sub verbis formalibus illius decreti, comprehendi tamen videtur sub intentione Pontificis; voluit enim, ut omnino possent clerici tempore interdicti in loco sacro sepeliri; ergo cum in prædicto casu moraliter non possint, verisimile est Pontificem sub voluntate et conceptione sua casum illum comprehendisse; satisque ad hoc esse, quod interdictum illud virtute, seu reductive, generale sit quoad hoc impedimentum.

5. *Satisfit objectioni.* — Dices : ergo simili modo posset extendi concessio c. Alma; videtur enim esse eadem ratio, quod tamen simpliciter est a nobis negatum in superioribus. Respondetur, fortasse id non esse magnum inconveniens, si res fuisset usu et auctoritate Doctorum comprobata; quia tamen non ita est, nolumus rem novam introducere, et negamus similitudinem rationis. Nam in cap. Alma, non conceditur privilegium in gratiam aliquarum personarum, sed propter commune Ecclesiæ bonum, ut in principio ejusdem textus dicitur, ideoque adhibetur moderatio ipsi interdicto generali, quæ ad prædictum finem visa est sufficiens, quia interdicto speciali regulariter non est necessaria. Et quod in aliquo raro casu esse possit vel necessaria, vel valde conveniens, non consideratur a lege. At vero in cap. Quod in te, conceditur privilegium in favorem clericorum, ut patet ex illis verbis, *Concedimus tamen ex gratia, ut clerici,* etc., et per se non consideratur, quod interdictum sit generale, nisi quatenus per illud interdicuntur omnia loca, et clerici constituuntur in necessitate hujus concessionis; et ideo quoties interdictum eumdem effectum habuerit, seu clericos in tali necessitate constituerit, generale quoad præsentem effectum judicabitur. Et ideo tunc sepeliri poterunt in tali loco quicumque clerici, sive ejusdem, sive alterius Ecclesiæ, quia privilegium in hoc nihil distinguit. Cætera, quæ de generali interdicto diximus, ad speciale applicanda sunt.

SECTIO III.

An personale interdictum privet Ecclesiastica sepultura.

1 *De personali speciali.* — *Qui causam interdicti dederunt, censentur specialiter interdicto.* — Secundo etiam constat ex dictis, quid dicendum sit de interdicto personali. Nam si illud speciale sit, sine dubio privat personam interdictam Ecclesiastica sepultura, Clementina 1 de Sepulturis, ibi, *Vel nominatim interdictas.* Et ibidem habetur in cap. Episcoporum, de Privilegiis, in 6, a qua lege communi non excipiuntur clerici per cap. Quod in te, quia in eo solum est sermo de interdicto locali, et de personis alias non prohibitis; nam privilegium illud solum res-

picit et moderatur loci prohibitionem respectu clericorum. Si autem ipsi propriam et personalem interdictionem habeant, hæc non tollitur quantum ad hunc effectum ex vi illius concessionis. Unde si clericus culpa sua fuit causa, ut interdictum locale poneretur, non poterit etiam illo privilegio frui, quia tunc est personaliter interdictus, ut supra declaravimus. Et ideo in similibus concessionibus semper intelliguntur exceptæ personæ, quæ dederunt causam interdicto, ut in superioribus visum est, et ex eodem textu fit optima conjectura; nam ibi excipiuntur clerici, qui non servaverunt interdictum, ut illo privilegio non fruantur; ergo multo magis intelliguntur excepti, qui causam interdicto dederunt; et in universum qui personaliter ac specialiter interdicti sunt.

2. *De interdicto generali personali. — Persona non interdicta nominatim non est privanda Ecclesiastica sepultura. — Respondetur primæ objectioni.* — Addunt vero aliqui, etiam hæc habere locum in interdicto generali personali, argumento cap. Si sententia, de Sententia. excomm., in 6, ubi hoc interdictum generale singulas personas ligare dicitur. Verumtamen ille textus posset in contrarium retorqueri, quia dicit personas sic ligatas hoc interdicto generali non posse alicubi audire divina vel Ecclesiastica recipere sacramenta. Unde cum hi duo effectus specialiter exprimantur, et tertius taceatur, videtur indicari, interdictum generale non habere hunc effectum in personis sic tantum interdictis. Accedit, quod in Clementina 1 de Sepulturis, ubi excommunicatio fertur contra violantes interdictum, quoad hunc effectum, de interdicto personali solum dicitur : *Aut nominatim interdictis;* ubi Glossa advertit, ex illo textu, et ex similibus colligi, posse personam interdictam non nominatim, in loco sacro sepeliri, dummodo locus ipse interdictus non sit. Quod etiam confirmat cap. Ut privilegia, de Privilegiis, ibi : *Nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti;* et alia jura, quæ in prædicta Glossa citantur. Unde quod dicitur in cap. Episcoporum, de Privilegiis, in 6, de excommunicatis, et interdictis, respectu sepulturæ sacræ, intelligendum videtur de interdictis specialiter, quia ibi non conditur novum jus quoad effectus interdicti, sed solum quoad novam pœnam quibusdam transgressoribus impositam; et ideo illud jus intelligendum videtur juxta antiquiora, quæ solum loquuntur de nominatim interdictis. Hæc ergo sententia etiam de jure antiquo videtur mihi valde probabilis, quamvis cap. illud Episcoporum, rem possit facere dubiam. Jure autem novo Extravagantis *Ad evitanda,* existimo auferri omne dubium, quia nisi persona sit nominatim interdicta, non est privanda Ecclesiastica sepultura, ut constat ex generali concessione illius Extravagantis supra explicata. Nec satis esse censeo, quod populus sit nominatim interdictus, quia illa nominatio est valde generalis respectu singularum personarum talis populi. Dices : in dicta Extravagante solum postulatur, ut interdictum sit latum contra certam personam, collegium aut universitatem. Respondeo, id esse intelligendum respective; nam ut servetur respectu collegii vel universitatis, ut sic, sufficit, quod collegium vel universitas sit nominatim interdicta; ut vero servetur respectu singularum personarum, oportet, ut singulæ sint nominatim interdictæ; et ita ex illo textu potius sumitur argumentum in contrarium.

3. *Respondetur secundæ.* — Dices : ut interdictum locale servandum sit, satis est, quod contra certum locum sit generaliter latum nominatim. Respondeo, licet illud interdictum dicatur generale propter amplitudinem loci respectu specialis, tamen revera omnino ferri circa rem determinatam et particularem, quæ solum includit partialia loca, tanquam partes integrantes totum locum interdictum, qui proprie non est aliquod totum collectivum, sed singulare determinatum constans ex multis partibus, sicut aliæ res corporales. At vero interdictum generale populi, licet respectu totius communitatis sit satis determinatum, non vero respectu singularum personarum, quia illud totum est collectivum tantum, et ideo valde confusum, et tanquam generale quid respectu singularium.

4. *Respondetur tertiæ. — Duplex differentia notanda.* — Dices tandem : ergo neque in sacramentis ministrandis, neque in admittendo ad divina officia tenebimur vitare personas generatim interdictas, quia per tale interdictum nunquam nominatim interdicuntur. Respondeo concedendo sequelam. Est tamen differentia, quod in aliis effectibus hoc non habet locum jure antiquo; quod tamen valde probabile est de effectibus Ecclesiasticæ sepulturæ; et ideo nunc simpliciter hoc certius est de hoc effectu, quam de aliis. Aliud discrimen est, quod in aliis effectibus ipsi personaliter interdicti tenentur sese a

divinis separare, quia per Extravagantem *Ad evitanda,* nullos favor eis fit, et alioqui talis prohibitio directe in eos cadit, et inde potest redundare in alios saltem per modum vitandi cooperationem, juxta dicta superius circa eamdem Extravagantem. In hac vero privatione Ecclesiasticæ sepulturæ nulla prohibitio directe pertinet ad ipsum defunctum, ut per se constat. Et ideo si ex parte vivorum cessat prohibitio, talis effectus nullum locum habet ex vi solius interdicti generalis, donec persona sit nominatim interdicta.

5. *De culpa et pœna violantium interdictum personale quoad sepulturam Ecclesiasticam.* — Atque hinc tandem facile constat, quid dicendum sit de culpa et pœna violantium interdictum personale quoad hunc effectum; nam in dicta Clementina 1 de Sepulturis, manifeste extenditur excommunicatio ibi lata ad eos, qui personas nominatim interdictas scienter sepelire præsumunt. Unde manifestum est ibi intervenire peccatum mortale. Qui autem sepeliunt personam tantum generatim interdictam, sine dubio non incurrunt illam excommunicationem, etiam seclusa Extravag. *Ad evitanda,* quia proprie et in rigore non potest dici persona, quæ sepelitur, nominatim interdicta, propterea quod populus ejus sit nominatim interdictus. Quod vero in eo actu non peccetur mortaliter, non colligitur ex illo textu, quia poterat esse peccatum, et non puniri excommunicatione; sequitur tamen probabiliter, præsertim conjungendo alia jura, ut vidimus; et maxime nunc post Extravagantem *Ad evitanda,* credimus in eo actu nullam esse culpam.

6. *Personale interdictum speciale non inducit hanc pœnam in personam non nominatim interdictam.* — Notandum vero ulterius est, etiamsi interdictum personale sit speciale, non incurri hanc excommunicationem, si persona non sit per judicem specialiter et nominatim interdicta, seu declarata, ut patet tam ex dicta Clementina 1, quam ex Extrav. *Ad evitanda.* Est tamen differentia, quia, stando in jure antiquo, licet non incurreretur excommunicatio in eo casu, nihilominus grave esset peccatum, personam specialiter interdictam in loco sacro sepelire, quacumque ratione de censura ejus sufficienter constaret, juxta dicta in præcedenti puncto; nunc vero si persona interdicta nominatim declarata, seu denunciata non sit, neque incurritur excommunicatio, neque culpa, quia Extravag. *Ad evitanda,* omnem abstulit obligationem. In citato autem cap. Episcoporum, additur illa pœna; interdicuntur enim ab ingressu Ecclesiæ personæ sepelientes in loco sacro personam interdictam. Quod etiam intelligendum est de persona nominatim denunciata, seu declarata interdicta, saltem propter Extrav. *Ad evitanda,* quidquid sit de jure antiquo. An vero si talis persona de facto sepeliatur, exhumanda sit, donec absolvatur, idem dicendum censeo, quod de persona excommunicata, quia quoad hunc effectum æquiparantur in jure, sicut etiam de aliis in superioribus adnotavimus; videri ergo debent, quæ circa hoc de excommunicatis diximus.

SECTIO IV.

An ingressus Ecclesiæ prohibitus sit ex vi interdicti, vel hoc constituat aliam interdicti speciem.

1. *Per interdictum locale non prohibetur ingressus Ecclesiæ.* — Quæstio hæc solum habet locum in interdicto personali; nam per locale certum est nunquam prohiberi ingressum Ecclesiæ absolute, sed tantum ad divina officia in ea audienda, vel participanda, quod in omnibus juribus sæpe citatis satis clarum est; neque ullus auctorum contrarium dicit, et usus ita habet; nam ad concionem audiendam, ad privatim orandum, et similia, licitum est ingredi Ecclesiam interdictam.

2. *Quid de personali. — Ratio dubitandi. — Interdictum personale non privare ab Ecclesiæ ingressu. — Vera sententia.* — De interdicto ergo personali est nonnulla dubitatio; nam jura interdum dicunt, personas privari ingressu Ecclesiæ per interdictum, cap. 1 et cap. Is cui, de Sententia excomm., in 6; ergo videtur hic effectus communis omni personali interdicto absolute probato; nam vel est novum genus interdicti, vel communis effectus. Primum non videtur dicendum, quia pari ratione dici posset esse novum genus censuræ distinctum a reliquis; ergo dicendum est esse effectum communem interdicti personalis. Atque ita tenuit Burgasius in tractatu de Irregularitate, part. 6, num. 21. Nobis tamen contraria sententia certa videtur, primo, quia nullum est jus, quod plures effectus tribuat interdicto personali, quam locali, servata proportione; imo eamdem esse utriusque rationem colligi potest ex cap. Si civitas, et cap. Si sententia, de Sententia excomm., in 6, cum similibus. Sed interdictum locale, etiam speciale alicujus Ecclesiæ non privat ingressu in illam, ut dictum est; ergo nec interdictum

personale absolute latum prohibet personam, quominus ingredi possit in Ecclesiam, dummodo ad divina non accedat. Secundo, supra ostensum est, excommunicato non esse prohibitum ingredi in Ecclesiam; ergo neque interdicto, quia non est minus separatus a divinis excommunicatus, quam interdictus. Tertio, quia quando jura interdicunt aliquem ab Ecclesiæ ingressu, id exprimunt, ut in citatis juribus; quando ergo hunc effectum non declarant, illum non faciunt. Confirmatur, quia quando solum illum determinant effectum, illum solum efficiunt, et nullum alium, qui cum hoc non sit intrinsece connexus, propter generalem regulam supra traditam tam de suspensionis quam de interdicti sententia, quod effectus ejus non excedunt verba ejus.

Quale sit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, et quem habeat effectum.

3. *Prima opinio. — Rejicitur — Excluditur quædam evasio.* — Propter difficultatem tamen tactam oportet exponere, quale sit hoc interdictum ab ingressu Ecclesiæ, et quem effectum habeat; ad hunc enim præcipue finem hanc dubitationem proposuimus. Quidam ergo existimant illam pœnam esse quoddam genus suspensionis, quia in dictis cap. 1 et cap. Is cui, de Sententia excom., in 6, et in cap. ult. de Offic. ordin., in 6, per verbum suspensionis fertur. Verumtamen, nisi sit de nomine quæstio, illa non pertinet proprie ad specificam censuram suspensionis, sed potius interdicti. Quia illa non est pœna clericorum propria, qualis est suspensio; nec privat actu proprio alicujus Ecclesiasticæ potestatis per se ac necessario. Respondent aliqui, hanc censuram, quando fertur in clericos, etiam privare illos usu potestatis Ecclesiasticæ saltem quoad potestatem Ordinis, et consequenter usu jurisdictionis in foro pœnitentiæ intra Ecclesiam, quia non possunt ibi celebrare, aut sacramenta ministrare, alioqui irregulares fiunt; ideoque censuram hanc, prout cadit in clericos, esse veram suspensionem, licet in laicis sit quoddam interdictum, ut patet ex capit. Latorem, 33, quæst. 2. Sed hoc non recte dicitur, tum quia censura non variat suam rationem propter solam varietatem subjectorum; hæc autem censura generatim lata æque comprehendit laicos et clericos; ergo in omnibus habet eamdem rationem censuræ. Non potest autem in omnibus habere rationem suspensionis; habet ergo rationem interdicti; tum etiam quia talis censura in clericum lata, non solum privat illum exercitio Ordinum, sed etiam auditione divinorum officiorum in Ecclesia, quamvis non sub eadem pœna irregularitatis, sed more laicorum. Privat etiam sepultura Ecclesiastica, ut patet ex dicto capit. Is cui; suspensio autem non habet hos effectus. Denique interdictum etiam personale latum in clericum privat illum usu Ordinum sub pœna irregularitatis, et tamen non propterea talis censura in tali persona est propria suspensio. Illo igitur argumento solum concluditur, has censuras habere interdum aliquos effectus communes; inde vero non fit, unam esse alteram, ut supra declaravimus. Adde, loquendo etiam de clericis, in eodem capit. Is cui, sæpe vocari hanc pœnam interdictum : *Is* (inquit) *cui est Ecclesiæ interdictus ingressus, cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta, irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi,* etc. Et infra : *Talis quoque, si hoc interdicto durante,* etc. Idem habetur in c. Episcoporum, de Privilegiis, in 6, et in cap. Sacro, de Sent. excomm. Quod ergo aliquando effectus hujus censuræ per verbum suspendendi explicetur, non refert, quia, ut in superioribus adnotavimus, hæc verba, cum sint privativa, seu prohibitiva, interdum sumuntur late, ut communia sunt multis censuris, aliquando vero proprie et specifice; in illis ergo juribus priori modo sumitur verbum suspendendi pro prohibitione ab ingressu Ecclesiæ, ut patet ex subjecta materia, juxta quam sunt jura interpretanda, cap. Intelligentia, cum ibi notatis, de Verb. signific.

4. *Resolutio quæstionis.* — Dicendum ergo est, pœnam illam esse quoddam peculiare genus interdicti, quia est censura quædam, ut in dictis juribus aperte supponitur; propterea enim definitur, fieri irregularem sacerdotem, si illam violando celebret. Est autem censura privans fideles aliqua participatione divinorum, non propter communicationem cum aliis, sed per se; convenit ergo huic censuræ ratio interdicti. Continetur autem sub speciebus supra numeratis, quatenus interdictum personale est et non locale. Differt autem ab aliis personalibus, quia non est totale interdictum, sed partiale, et quia forte addit aliquem effectum, quem non habent alia interdicta personalia.

5. *In quibus conveniat interdictum hoc cum*

aliis personalibus, et quibus differat. — Primum declaratur, quia alia interdicta personalia privant simpliciter participatione divinorum in omni loco, juxta c. Si sententia, de Sententia excomm. Hoc autem solum privat participatione divinorum in Ecclesia. Quod probat quoad utramque partem dictum capitulum Is cui, ubi dicitur, cui est Ecclesiæ ingressus interdictus, per consequens esse interdictam divinorum celebrationem in ipsa. Cujus ratio est, tum quia celebratio in Ecclesia supponit necessario ingressum in ipsam; tum maxime quia hoc interdictum præcipue ferri videtur propter prohibendam sacrorum administrationem in Ecclesia. Quæ ratio æque procedit de quacumque participatione divinorum officiorum in Ecclesia, ut omnes Doctores advertunt in dict. cap. Is cui, et Innocentius, in cap. Sacro, de Sententia excom., num. 2; et ibidem Panormitanus, Felinus, et alii; Sylvester, v. *Suspensio,* num. 5, et verb. *Interdictum,* 6, quæst. 5; et Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 1, num. 3. Qui addit, adeo verum esse, hoc interdictum ferri propter prohibenda divina in Ecclesia, ut alioqui, cessante hac participatione divinorum, hujusmodi ingressum non prohibeat, quod infra videbimus. Nunc satis est, hoc interdictum convenire cum aliis personalibus in hoc, quod privat omni participatione divinorum in Ecclesia, ita ut sic interdictus nec celebrare in ea possit, nec sepeliri, nec dare aut recipere sacramenta, nec ministerium aliquod sacrum exercere, nec Missam aut aliud divinum officium audire. Unde quoad hoc participat hoc interdictum ea, quæ in superioribus diximus de interdicto personali, tam quoad peccatum et pœnam transgressionis, ut patet ex dict. cap. Is cui, quam quoad privilegia, ut æquitas rationis postulat. Unde privilegium, quod conceditur, in cap. Alma, personis interdictis, ut in quatuor festivitatibus possint interesse divinis, etiam extenditur ad personas interdictas ab ingressu Ecclesiæ; poterunt enim illis diebus in Ecclesia interesse divinis, non tamen celebrare aut ministrare, quia hoc in dicto cap. Alma, non conceditur.

6. *Primum discrimen inter hoc interdictum et alia personalia.* — Altera vero pars continet primam differentiam inter hoc interdictum et alia personalia, scilicet limitationem hujus prohibitionis ad Ecclesiam. Et probatur sufficienter ex dict. cap. Is cui, ibi, *In ipsa,* et iterum, *In ea;* addendo enim hanc limitationem satis indicavit Pontifex, prohibitionem hanc ad illum locum limitari. Et ita intellexit Glossa ibi, et omnes interpretes; et Innocentius et Covarruvias supra; et Abbas, in cap. Cum dilectus, de Consuetudine, num. 20; et Navarrus, cap. 27, num. 170, ubi alios refert. Qui etiam explicant, quid nomine Ecclesiæ intelligendum sit, quod in superioribus jam tetigimus. Et resolutio est, per Ecclesiam intelligi quodlibet templum auctoritate Episcopi publice deputatum ad sacra facienda, sive illud sit benedictum, sive non; nam hæc est significatio illius vocis secundum communem usum Ecclesiæ, et sumitur ex cap. pen. de Immun. Eccles. Celebratio ergo, vel participatio divinorum in tali Ecclesia interdicitur per hanc censuram, non vero extra illam. Ratio est, quia per nullam censuram plus prohibetur, quam verba legis, vel sententiæ contineant, ut supra diximus. Sed ex vi verborum, per quæ fertur hæc pœna, non fit prohibitio divinorum simpliciter, sed cum determinatione Ecclesiæ; ergo non est extendenda prohibitio; ergo extra Ecclesiam omnia alia, quæ antea licebant tali personæ, postea licent, ut est facere sacrum in privato oratorio approbato, recipere sacramentum unctionis in domo sua, et quælibet alia sacramenta extra Ecclesiam, ut recte docent iidem auctores, et Navarr., cap. 25, n. 75, et Sylvest., *Interdictum,* 6, quæst. 5, qui eodem modo est intelligendus, verb. *Suspensio,* num. 5, circa finem. Neque aliud colligitur ex c. Latorem, 33, quæst. 2, nam tota illa prohibitio, de qua ibi est sermo, intelligenda est cum eadem limitatione, scilicet in Ecclesia.

7 *An sic interdictus possit extra Ecclesiam existens audire Missam quæ intra illam celebratur. — Occurritur objectioni.* — Quæri autem potest, an sic interdictus extra Ecclesiam existens, possit audire divina, quæ intra illam fiunt. Videtur enim tunc non violare suum interdictum, quia non ingreditur Ecclesiam; directe autem solum est interdictus a tali ingressu. Item alias si e contrario Missa diceretur extra Ecclesiam, peccaret persona sic interdicta illam audiens ex Ecclesia, ut servetur commutata proportio. Consequens autem videtur falsum, quia ex vi hujus interdicti solum in Ecclesia prohibentur divina. Nihilominus dicendum videtur, non esse licitum personæ sic interdictæ audire Missam vel officia divina, quæ in Ecclesia dicuntur, etiamsi possit ea audire extra Ecclesiam existens. Ratio est, quia ex vi illius interdicti

hoc principaliter prohibetur; ideo enim alicui interdicitur ingressus Ecclesiæ, ut divinorum, quæ in ea fiunt, particeps non fiat. Dices : hunc esse finem præcepti, et ideo, quamvis in aliquo particulari actu non servetur, non proptèrea violari censuram, si alias non agitur contra materiam prohibitam. Respondeo, non esse finem extrinsecum, sed ita intrinsecum, ut contineatur etiam sub materia præcepti prohibita; ita enim interpretantur jura supra citata interdictum hoc ab ingressu Ecclesiæ, ut formaliter seu virtute contineat prohibitionem omnium divinorum, non simpliciter, sed in tali loco. Dicere etiam possumus, eum, qui sic audit divina in Ecclesia, licet non ingrediatur corpore, ingredi animo et sensu, cum tamen hoc totum prohibitum sit ex vi illius interdicti. Et per hoc responsum est ad primam dubitandi rationem. Ad secundam vero pendet responsio ex his, quæ dicemus circa alteram differentiam.

8. *Corollaria præcedentis conclusionis.* — Et juxta hanc doctrinam recte dicit Sylvest., *Interdict.*, 6, quæst. 6, si diaconus, v. gr., interdictus ab ingressu Ecclesiæ Evangelium solemniter cantet, extra Ecclesiam ipse existens, ministrando tamen sacerdoti dicenti Missam intra Ecclesiam, irregularitatem incurrere, quia licet corporaliter videatur ministerium illud extra Ecclesiam exercere, tamen moraliter intra Ecclesiam ministrare censetur, quia sacrum ipsum, cui ministrat, intra Ecclesiam fit, et ad illud cooperatur. At vero recte jam addit Sylvest., si sacerdos extra Ecclesiam sacrum faciat, et diaconus interdictus ab ingressu Ecclesiæ, ex Ecclesia illi ministret cantando solemniter intra Ecclesiam Evangelium vel Epistolam, etiam tunc fieri irregularem, quia licet hæc Missa extra Ecclesiam dicatur, et actio ministri, quatenus est cooperatio ad illam, videatur ordinari extra Ecclesiam, tamen secundum se fit revera in Ecclesia, estque solemnis administratio Ordinis contra censuram Ecclesiæ; et ideo sufficit ad irregularitatem incurrendam. Addit vero in his casibus etiam sacerdotem facientem sacrum fieri irregularem, etiamsi ipse interdictus non esset, quia participat cum ministris in crimine. Sed hoc falsum est, quia nulla talis irregularitas est in jure lata contra sic participantes, sed solum contra ipsum clericum violantem censuram, qua ipse est ligatus, ut patet ex dict. cap. Is cui; nisi ergo ipse sacerdos ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit, hanc irregularitatem non incurrit. Et tunc necesse est, ut intra Ecclesiam sacrum faciat. Nam si extra Ecclesiam diceret, licet diaconus, v. gr., intra Ecclesiam caneret Evangelium, sacerdos non fieret irregularis, quia principalis actus ejus extra Ecclesiam fit.

9. *An sic interdictus possit dicere vel audire Missam in cœmeterio. — Prima opinio. — Vera sententia. — Evasioni occurritur.* — Ulterius vero circa hanc partem inquiri potest, an sic interdictus possit in cœmeterio Missam dicere, vel eam, aut alia divina officia audire, si ibi dicantur. Aliqui enim affirmant, posse, et citant Glossam, c. Is cui, de Sent. excom., in 6, verb. *Cœmeterio,* quæ revera id non dicit. Potest autem suaderi, quia cœmeterium in rigore non est Ecclesia; ergo interdicto ingressu Ecclesiæ præcise, non interdicitur cœmeterii ingressus; præsertim cum in materia pœnali, ac propterea odiosa, verba sunt stricte intelligenda. Oppositam vero sententiam tenet Abbas in cap. Cum Ecclesia, de Immunitat. Eccles. Et potest fundari in dict. cap. Is cui, nam ibi dicitur, hujusmodi personam sic interdictam, si in eo statu moriatur, non posse sepeliri in cœmeterio. Respondent aliqui, hoc ideo esse, quia per tale interdictum privatur persona Ecclesiastica sepultura, qualis est etiam illa, quæ fit in cœmeterio Ecclesiæ. Sed hæc responsio non satisfacit; nam, ex vi hujus interdicti, non privatur quispiam sepultura Ecclesiastica, nisi quatenus privatus est sacro usu Ecclesiæ; si ergo ex vi illorum verborum sub eo interdicto non includitur cœmeterium quoad sacros usus viventium, neque etiam includetur quoad usum sepulturæ; vel e converso, si quoad hunc posteriorem usum includitur, ut prædicto textu dicitur, etiam includitur quoad alia officia divina. Quia illud non est peculiari extensione, quæ aliis verbis quoad usum sepulturæ facta sit, nullibi enim legitur talis extensio, sed ex vi ipsius interdicti ab ingressu Ecclesiæ talis effectus sequi censetur. Ratio autem esse videtur, quam ibi tangit Glossa, quia nomine Ecclesiæ cœmeterium comprehenditur tanquam accessorium sub principali, ut colligitur ex cap. Si civitas, de Sentent. excomm., in 6, ubi, interdicta Ecclesia, dicitur consequenter esse interdictum cœmeterium; ergo similiter in præsenti, cum quis interdictus est ab ingressu Ecclesiæ, eadem ratione interdictus est ab ingressu cœmeterii; nam eadem ratio hic procedit, scilicet, quod accessorium comprehenditur sub principali. Sicut etiam sic

interdictus celebrans in quacumque capella Ecclesiæ, sine dubio peccaret et irregularis fieret, quia qui totum prohibet, quamlibet etiam partem interdicit. At vero quoad hoc æquiparantur cœmeterium et capella, argumento dicti cap. Si civitas.

10. *An sic interdicto sit prohibitum cœmeterium separatum ab Ecclesia. — Pars affirmans. — Pars negans.* — Insurgit vero difficultas ex hac ratione, quia ad summum procedit de cœmeterio Ecclesiæ contiguo, non vero de separato. Nam in dict. c. Si civitas, dicitur, interdicta Ecclesia interdici cœmeterium contiguum, non vero non contiguum; ergo pari ratione idem erit dicendum in præsenti. Est autem ratio, quia cœmeterium, quod non est contiguum, non comparatur ad Ecclesiam, ut quid accessorium, sed tantum quidam locus per se distinctus; ideoque non comprehenditur nomine Ecclesiæ, quod secus est in cœmeterio contiguo. Nihilominus Glossa in dict. cap. Is cui, dicit, in hoc interdicto non oportere distinguere de cœmeterio contiguo vel non contiguo, et habet fundamentum in illo textu, quatenus absolute dicit hominem sic interdictum non debere in cœmeterio sepeliri, nihil distinguens de cœmeterio contiguo vel non contiguo; ergo in neutro potest sepeliri sic interdictus; ergo eadem ratione non potest talis persona interdicta ingredi cœmeterium etiam non contiguum Ecclesiæ ad quælibet alia divina officia celebranda vel participanda, atque ita Glossa prædicta indifferenter loquitur, dicens, cœmeterium quodlibet esse interdictum tali personæ. Ut vero respondeat ad dict. cap. Si civitas, constituit differentiam inter locale interdictum ipsius Ecclesiæ, et interdictum personale ab ingressu Ecclesiæ; nam illud quasi inhæret loco, et ideo afficit etiam locum sacrum contiguum, non vero disjunctum; hoc vero afficit personam, eamque privat usu loci sacri, ideoque non refert locorum contiguitas vel disjunctio. Præsertim, quia alias illuderetur interdictum, si posset quis sepeliri in cœmeterio non contiguo.

11 *Excluditur Glossæ responsio.* — Sed hæc responsio non videtur satisfacere, quia, licet hoc interdictum ab ingressu Ecclesiæ cadat directe in personam, tamen non simpliciter illam interdicit, sed solum respectu loci expressi in sententia vel lege; hic autem locus solum est Ecclesia, ut supponimus, et de hoc inquirimus, quid nomine Ecclesiæ comprehendatur; ex dict. autem cap. Si civitas, colligitur comprehendi cœmeterium contiguum, non vero disjunctum; quod non provenit ex eo quod interdictum illud locale est, sed ex ratione supra tacta, quod cœmeterium contiguum est quid accessorium Ecclesiæ, non vero disjunctum, quæ ratio etiam in præsenti locum habet; ergo differentia illa nihil ad præsens refert. Neque etiam hinc sequitur eludi hoc interdictum, quia ipsum de se est limitatum ad talem locum; et ideo, si in illo servetur, non illuditur, etiamsi actus similis extra illum locum exerceri valeat, sicut non illuditur hoc interdictum etiamsi quis possit celebrare in oratorio privato.

12. *Resolutio quæstionis.* — Est ergo res hæc utrinque satis dubia. Censeo tamen in primis, ex vi hujus interdicti non prohiberi aliquem, quominus possit celebrare divina, aut ea participare, aut iis interesse si fiant in cœmeterio non contiguo alicui Ecclesiæ. Hoc probat optime ratio proxime facta, quia in toto rigore tale cœmeterium non comprehenditur nomine Ecclesiæ, neque est ulla ratio, ob quam ad illud fiat talis extensio. Eo vel maxime, quod talis locus non est deputatus ad alios usus sacros præterquam ad sepulturam Ecclesiasticam; ideoque respectu aliorum divinorum officiorum fere se habet sicut alia loca privata, quamvis habeat majorem quamdam decentiam, eo quod aliquo modo locus sacer sit; tamen hoc non est satis, ut sub illo interdicto comprehendatur quantum ad alios actus. Nam etiam privatum oratorium est aliquo modo locus sacer, et nihilominus Ecclesiæ nomine non comprehenditur.

13. *Ex vi hujus interdicti prohibetur Ecclesiastica sepultura etiam in cœmeterio non contiguo. — Prima expositio cap. Is cui.* — Nihilominus tamen addo secundo, ex vi hujus interdicti prohiberi Ecclesiasticam sepulturam etiam in cœmeterio non contiguo. Hoc probat mihi absoluta decisio dict. cap. Is cui, ut supra expendimus. Oportet tamen recolere duplicem interpretationem illius textus, quam in fine superioris disputationis tetigimus. Una est, ut hæc pœna non referatur ad omnem personam interdictam ab ingressu Ecclesiæ, sed ad illam tantum, quæ violavit hoc interdictum celebrando in Ecclesia. Juxta quam interpretationem nullum argumentum ex illo loco ad rem præsentem desumi potest; nam dicemus in illo textu non declarari hunc esse effectum hujus interdicti, sed imponi ut specialem pœnam celebranti contra hoc interdictum, atque ita ruit totum fundamentum se-

cundæ sententiæ propositæ. Imo juxta hanc expositionem ex illo textu non colligitur, hoc interdictum ab ingressu Ecclesiæ habere hunc effectum privandi Ecclesiastica sepultura, sed id colligi debet ex illa generali regula supra tradita, quod hoc interdictum habet omnes effectus interdicti personalis, non ubique, sed in Ecclesia; unde solum fit privare etiam sepultura in Ecclesia, non tamen in quolibet alio loco sacro seu cœmeterio.

14. *Alia ejusdem capitis expositio.* — Hæc vero interpretatio illius textus singularis est; alia vero expositio est communiter recepta, et ideo magis probanda, scilicet, ibi declarari hunc, ut effectum talis interdicti, quod magis est consentaneum verbis textus, tum quia illa relatio et conjunctio, *talis quoque,* etc., plane refertur ad personam sic interdictam, de qua ut sic principaliter erat sermo in textu, et non quatenus novum crimen commisit; tum etiam quia illa conditio, *si tali interdicto durante,* etc., frustra poneretur, si non esset sermo de effectu interdicti, sed de pœna ob transgressionem; nam hæc posset executioni mandari, etiamsi interdictum non duraret. Igitur in illa parte declaratur hic tanquam specialis effectus interdicti; declaratur autem sub ea conditione, *nisi pœnituerit,* quam citato loco disputationis præcedentis satis explicuimus. Cum ergo ibi absolute dicatur, *in Ecclesia vel cœmeterio*, quodlibet cœmeterium comprehenditur, etiam non contiguum. Quomodo autem hæc assertio cum præcedenti cohæreat, explicandum superest; cur enim potius quoad hunc effectum fit extensio ad cœmeterium disjunctum, quam quoad alios? Item respondere oportet ad c. Si civitas, nam repugnare videtur, saltem argumento sumpto a paritate rationis.

15. *Cur interdicto ab ingressu Ecclesiæ prohibeatur sepultura in cœmeterio separato, non vero in illo sacra audire.* — Dico igitur, hanc fuisse specialem declarationem illius textus quoad hunc effectum, quæ non fundatur in illo principio, quod accessorium sequitur naturam principalis et sub illo comprehenditur; nam hoc non habet locum in cœmeterio separato, ut recte probatum est; imo neque ad contiguum hic recte applicatur, ut postea dicam; sed fundatur in hoc, quod quantum ad usum sepulturæ, perinde se habet quodlibet cœmeterium, sive conjunctum, sive separatum, ac ipsa Ecclesia, quia per se et directe est locus institutus ac deputatus ad hunc sacrum usum, sicut Ecclesia ad alios; et ideo, quantum ad hanc prohibitionem reputatur tanquam Ecclesia. Unde etiam secundum communem modum loquendi sepultura in tali loco dicitur Ecclesiastica; ob hanc ergo causam facta est illa extensio quoad hunc usum sepulturæ. Ex qua non sumitur argumentum ad alios actus; imo ex speciali declaratione hic facta colligi potest non esse idem de reliquis.

16. *Ex vi interdicti ab ingressu Ecclesiæ non prohibetur ingressus in cœmeterio etiam contiguo.* — *Excluditur fundamentum contrariæ sententiæ.* — Atque hinc ulterius infero, ex vi hujus interdicti ab ingressu Ecclesiæ non privari aliquem ingressu cœmeterii etiam contigui Ecclesiæ, nec celebratione divinorum officiorum in ipso. Quod sensit Philippus Franc., in dict. cap. Is cui, et nonnihil favet cap. Latorem, 33, quæst. 2, ubi quidam interdictus ab ingressu Ecclesiæ ad fores ejus assistere, et ibi Deum precari permittitur; ergo non intelligitur exclusus ab Ecclesiæ cœmeterio. Ratio est illa generalis, quod verba pœnalia restringenda sunt quantum proprietas eorum patitur, nisi vel aliter in jure declaratum sit, vel alia necessaria ratio cogat. Hic autem in rigore nomine Ecclesiæ non significatur cœmeterium, nec est jus aliquod, aut sufficiens ratio, quæ cogat ad illam extensionem faciendam : ergo. Probatur minor, quia, si esset aliquod jus, maxime esset dictum c. Is cui, ubi declaratur cœmeterium comprehendi quoad effectum privationis sepulturæ; ostendimus autem, hoc esse speciale in illo effectu, ideoque non esse extendendum ad alios; alioqui etiam in cœmeterio non contiguo esset prohibitus talis ingressus, quod falsum esse ostendi; igitur ex illo textu colligi non potest hæc extensio ad cœmeterium etiam contiguum Ecclesiæ. Rursus, si aliqua ratio cogeret, esset maxime illa, quod accessorium sequitur principale; at hoc verum in favorabilibus, non autem in pœnalibus et odiosis.

17 *Occurritur objectioni.* — Dices : licet hoc videatur odiosum respectu personæ, quæ interdicitur, tamen respectu Ecclesiæ est favor; hoc ergo satis est, ut fiat extensio. Ob similem enim rationem in dict. c. Si civitas, interdicta Ecclesia, dicitur esse interdictum cœmeterium contiguum. Respondetur nullum favorem Ecclesiæ ab ipsa intentum in hoc inveniri, quia, quando ipsa interdicit aliquem ab ingressu Ecclesiæ, id solum intendit, quod verbis declarat ; quod si plus voluisset, ex-

pressisset seu declarasset. Nec pertinet, per se loquendo, ad favorem Ecclesiæ, ut pœnalia verba extendantur, alioqui eo titulo semper essent pœnæ late intelligendæ, contra juris regulam. Nec cap. Si civitas, in ea ratione fundatur, sed alia speciali, scilicet, *ne vilipendi valeat sententia interdicti,* quæ ratio habet locum in interdicto locali, de quo ibi est sermo, non vero in personali, quale id est, de quo agimus, quia cum afficiat personam solum in ordine ad talem locum, quamvis extra illum in loco etiam vicino et contiguo celebrare possit, non propterea contemnitur aut vilipenditur interdictum.

18. *Capella quoad hunc effectum nomine Ecclesiæ venit.* — Non oportet tamen hoc extendere ad capellas Ecclesiæ, ut supra objiciebatur, quia capellæ revera sunt partes Ecclesiæ, et ideo sub ipso toto comprehenduntur, quando ingressus Ecclesiæ interdicitur; secus vero est de cœmeterio, non enim est pars Ecclesiæ, sed omnino extra illam; et in rigore nomine Ecclesiæ non comprehenditur quoad pœnalia, nisi ubi id specialiter declaratum est.

Explicatur alia differentia inter hoc interdictum et reliqua.

19. *Prima sententia circa effectus hujus interdicti.* — Ultimo loco explicanda superest alia differentia, quam supra insinuavimus inter hoc interdictum et reliqua. Est autem differentia, quia alia interdicta non privant hominem ab ingressu Ecclesiæ, ut supra visum est; diximus enim, quando divina officia non celebrantur, posse unumquemque, non obstante interdicto, ingredi Ecclesiam et in ea privatas orationes fundere. At vero hoc interdictum privat hominem ingressu Ecclesiæ, ut verba ipsa sonant. In hac autem differentia non conveniunt Doctores; multi enim sentiunt, ex vi hujus interdicti ab ingressu Ecclesiæ solum prohiberi ingressum Ecclesiæ ad celebranda, audienda vel recipienda divina; non vero ad privatas orationes fundendas, vel ad alias orationes. Ita sentit Covarr., in cap. Alma, part. 2, § 1, num. 3, citans Calderinum, Ancharranum, Dominicum et Francum pro hac sententia. Quam etiam tenet Navarr., in Summ., cap. 25, num. 75, citans Archidiaconum et communem in dict. cap. Is cui, et cap. 27, num. 170, referens alios et sumens argumentum ab excommunicatione, quæ major est censura, et tamen non privat ingressu ab Ecclesiæ propter privatam orationem. Tenet etiam Angelus, verb. *Suspensio,* 3, num. 6; Sylvest., verb. *Suspensio,* q. 5, circa finem, dicitque colligi ex ratione textus in dict. cap. Is cui, nimirum ex illis verbis : *Cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta;* nam hinc videtur colligi, privatam orationem non esse ibi interdictam. Et huc etiam videtur tendere ratio, quam Navarr. affert, quod prohibitio ingressus Ecclesiæ respicit solum divina officia, ne ea quis faciat vel audiat in Ecclesia. Quod quidem de celebratione constat ex cap. Is qui; de auditione vero exprimitur in cap. Præsenti, 5, q. 2.

20. *Secunda sententia.— Ugolin., tabul.* 6, *cap.* 16, *quæst.* 3, *num.* 1, *et part.* 1, *per tot.* — Contrariam tamen sententiam tenet Sylvest., verb. *Interdictum,* 6, quæst. 6, cum Monaldo et Venuccio, quos refert; idem tenuit Innocentius, in c. Sacro, n. 2, de Sent. excom.; Abbas, in c. Cum Ecclesia, num. 5, de Immunit. Eccles.; et Calder., tract. de Interdicto Eccles., m. 2, vers. *Sed quæritur;* et Felin., in c. A nobis, num. 6, de Excep. Fundamentum esse potest, quia verba illa, *ab ingressu Ecclesiæ,* totam hanc vim habere videntur. Et ideo argumentum ab excommunicatione, vel aliis censuris sumptum efficax non videtur; nam, licet aliæ censuræ simpliciter graviores sint, hæc tamen potest habere aliquid speciale, in quo alias superet, cum ipsa specialis sit, et per verba specialia feratur, quæ prædictam vim habere videntur. Nec apparet aliquod fundamentum sufficiens ad limitandam hanc prohibitionem ad illa duo capita, scilicet, facere, vel audire divina officia in Ecclesia, quia in dicto capit. Is cui, solum dicitur, prohibito ingressu Ecclesiæ, *consequenter prohiberi celebrationem divinorum in ea;* non vero excludit, quin alia prohibeantur; sed illius effectus meminit, quia intentioni illius cap. deserviebat, scilicet ad explicandam irregularitatem, quæ propter violationem hujus censuræ incurritur; nam hæc propter solam celebrationem divinorum ex officio incurritur, non vero propter alias actiones contra hoc interdictum, etiamsi ex vi illius prohibitæ sint; imo Panormitanus, supra, ponderat verbum illud, *per consequens;* nam ex eo intelligimus ipsum ingressum Ecclesiæ per se ac simpliciter esse prohibitum, consequenter vero celebrationem, quæ talem ingressum prærequirit.

21 *Cap. Præsenti,* 5, *quæst.* 2, *expenditur.*

— Caput autem Præsenti, 5, quæst. 2, in primis non videtur in proprio sensu adduci; nam verba ejus sunt : *Interdicta Ecclesiam intrandi licentia, et omnia divina officia audiendi.* Quæ duas habent partes, et in priori fertur interdictum ab ingressu Ecclesiæ; in posteriori vero nova pœna generalior ferri videtur; non enim additum est, *in ea,* sed simpliciter prohibetur audire divina officia, quod (ex vi talium verborum) intelligitur ubicumque dicantur, quæ prohibitio non continebatur in interdicto ab ingressu Ecclesiæ, ut constat. Vel certe, si quis omnino velit posteriora verba conjungenda esse prioribus, et referenda esse ad Ecclesiam, dicendum est, illud non fuisse interdictum simpliciter ab ingressu Ecclesiæ, sed solum ex parte, seu cum limitatione, scilicet intrandi ad audienda divina officia. Ex quo non licet inferre, quoties interdictum ab ingressu Ecclesiæ fertur, licet absolute et simpliciter feratur, non prohiberi nisi actum audiendi, vel celebrandi officia. Alioqui nec receptio sacramentorum in Ecclesia esset prohibita, quia recipere sacramentum non est audire, vel celebrare divina officia.

22. Præterea, quod hæc prohibitio extendatur etiam ad orationes privatas in Ecclesia, videtur apparenter colligi ex c. Latorem, 33, quæst. 2, ibi : *Per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ stans, orans, et deprecans Deum perseveret.* In quibus manifeste est sermo de privata oratione; et illa permittitur fundi ante fores Ecclesiæ; ergo supponitur prohibita intra Ecclesiam ex vi talis censuræ. Illa enim particula adversativa, *sed ante fores,* etc., satis declarat, prohibito ingressu Ecclesiæ, illam etiam deprecationem intra illam esse prohibitam, quæ ad fores Ecclesiæ facienda dicitur Quod aliter sic urgeo : nam, cum dicitur, ut sic interdictus stet ad fores Ecclesiæ, et ibi deprecetur, vel intelligitur quod stet ad divina officia audienda, et deprecandum in eis; et hoc dici non potest, cum id prohibitum sit ex vi talis interdicti, quod supra ostensum est, et sumi potest ex dict. c. Præsenti, juxta communem intellectum; vel intelligitur, ut stet ibi ad deprecandum absque auditione divinorum, et hoc superflue adderetur, nisi talis deprecatio prohiberetur fieri intra Ecclesiam ex vi illius interdicti.

23. *Inter duas propositas sententias judicium fertur* — Quamvis ergo prior sententia et communior et favorabilior sit, et propterea sim ad eam propensus, et forte in praxi possit probabiliter, et secure servari, nihilominus in rigore juris posteriorem sententiam veram esse opinor, quia fundamenta ejus solidiora sunt, et nullum fundamentum video sufficiens in ratione, vel jure, ad limitandam illo modo prohibitionem ab ingressu Ecclesiæ absolute factam, et dictum c. Latorem, apud me non parum facit, ut illa limitatio non admittatur. Adverto tamen, cum prohibetur ingressus Ecclesiæ, intelligendum id esse formaliter, ut sic dicam, de ingressu in Ecclesiam, ut Ecclesia est, id est, ad utendum ea tanquam loco sacro, et solemniter instituto ad orandum Deum, vel alia sacra facienda. Unde non opinor (etiamsi Abbas, et nonnulli alii contrarium sentiant), ex vi hujus interdicti esse prohibitum omnem ingressum in Ecclesiam solum quasi materialiter sumptum, scilicet vel ad transeundum per eam, ut recte dicit Innocentius supra, vel ad loquendum, aut disputandum, vel quidpiam simile, quia tunc non utitur aliquis Ecclesia, nisi ut quodam communi loco; jura autem loquuntur de Ecclesia quoad sacrum aliquem usum.

24. *Hoc interdictum non prohibet ingredi Ecclesiam ad audiendam concionem.* — Quid vero dicendum sit de audienda concione intra Ecclesiam, juxta priorem opinionem satis constat, juxta posteriorem vero res est magis dubia. Dicendum vero censeo hoc non esse prohibitum, quia nullo jure hoc significatur; et quia, licet actio illa aliquo modo sacra sit, non tamen ita proprie ac per se pertinet ad munus Ecclesiæ, quatenus templum est Deo dicatum, sicut pertinet oratio, et aliæ actiones similes; item quia verbum Dei nunquam prohibetur, est enim ad conversionem maxime necessarium. De aliis vero actibus, qui pertinent ad jurisdictionem Ecclesiasticam exterioris fori, ut sunt eligere, absolvere a censura, et similes, certum est per se non prohiberi in Ecclesia ex vi hujus censuræ, quia respectu illorum etiam se habet Ecclesia mere materialiter, et alioquin tales actus non prohibentur ex vi Ecclesiastici interdicti, ut ex superioribus constat.

DISPUTATIO XXXVI.

DE CAUSIS INTERDICTI.

Post effectuum considerationem sequitur ut de causis dicamus. Supponimus autem in hac censura locum habere quatuor communia

causarum genera, quæ de censuris in communi declaravimus, de quibus in hac disputatione sigillatim dicemus, quia suppositis, quæ in superioribus tractata sunt, breviter possunt expediri.

SECTIO I.

Quis possit censuram interdicti ferre.

1. *Prima regula generalis.* — Duæ regulæ generales in superioribus traditæ, hic applicandæ sunt. Prima est interdictum posse et ab homine, et a jure ferri. De homine id constat communi usu Ecclesiæ, et ex dictis supra de potestate ferendi has censuras, nam hæc potestas in hominibus residet, et ex multis juribus, quæ hoc supponunt, ut cap. ultimum de Sent. excommun., in 6, cum similibus. Denique est res indubitata, et de fide. De jure etiam id constat ex eisdem principiis; et inferius afferemus, et declarabimus varia interdicta, quæ ipso jure lata sunt.

2. Secunda regula est, eum posse hanc censuram interdicti ferre, qui potest excommunicare, vel suspendere; quæ insinuatur in c. Cum Ecclesiarum, de Offic. ordin. Ubi quoad hoc excommunicatio, et interdictum æquiparantur. Et communiter recipitur, ut videre licet in Sylvestro, *Interdictum,* 3, quæst. 3; Covarr., in c. Alma, part. 2, § 2, num. 6; Navarr., c. 27, num. 168; Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, conclus. 2. Ratio tradita est supra disp. 28 de Susp., sect. 1, quæ ibi videri potest, nam eadem omnino hic locum habet. Solum est hic advertendum, hanc regulam intelligendam esse de interdicto absolute, non descendendo ad determinatam speciem interdicti localis. Nam multi Prælati videntur in Ecclesia habere potestatem ferendi censuras, et interdictum personale, qui non possunt ferre interdictum locale, quod de Prælatis religionum notavit Soto supra; de quibus saltem constat non esse in usu, ut ferant interdictum locale, nisi fortasse ubi in aliquo oppido habent jurisdictionem Ecclesiasticam fori contentiosi, et quasi Episcopalem. Ratio autem esse videtur, quia jurisdictio horum Prælatorum magis est in personas, quam in territoria, aut loca; et ideo magis possunt ferre censuras in personas, quam in loca; agimus autem de potestate ordinaria, et non delegata.

3. Atque hæc ratio maxime convincit de interdicto generali loci. De interdicto enim speciali in propriis Ecclesiis, vel domibus non videtur eadem ratio, quia talia loca regulariter exempta sunt et eorum jurisdictioni subjecta; cur ergo non poterunt in eis tale interdictum ponere? Sed, quidquid sit de absoluta potestate, et jurisdictione, usu non est receptum, ut talia interdicta ab his Prælatis ponantur, vel quia sunt media improportionata ad modum, et finem religiosi regiminis; vel quia generaret scandalum in populo, et res esset Episcopis et aliis Prælatis Ecclesiarum odiosa. Et ob has fortasse causas eis etiam non est data hujusmodi potestas, et jurisdictio, vel per contrariam consuetudinem eam amiserunt.

4. *Quis possit interdictum ipso jure ferre. — Ab homine dupliciter ferri potest. — Quis illam habeat ordinariam.* — Ex his regulis sequitur, quoad interdicta a jure eum posse ipso jure interdictum ferre, qui potest condere canonicum jus, et sub censuris ad illud obligare. De qua potestate, et de habentibus illam satis diximus tractando de censuris in communi. Similiter, quod spectat ad hominem, duobus modis potest homo habere hanc potestatem, scilicet ordinariam et delegatam, sicut de censura in communi diximus, et in particulari de interdicto probari potest ex c. Sane, 2, de Offic. deleg., et ex c. Episcoporum, de Privil., in 6. Et ratio est eadem, quia hæc potestas non potest esse in hominibus, quin in aliquo sit tanquam propria et ex officio, quod est esse ordinariam; et inde fit, ut etiam delegari possit, quia nec ex parte potestatis repugnat quin delegabilis sit, nec ex parte judicis ordinarii, quin delegare eam possit. Est autem hæc potestas ordinaria in Episcopis, ut constat ex dict. c. Episcoporum, et aliis citatis, et ex c. Cum et plantare, § Excommunicatos, de Privil. Et ratio est, quia illi habent ordinariam et principalem jurisdictionem Ecclesiasticam fori contentiosi. Constat autem sub Episcopis a fortiori comprehendi eorum superiores, præsertim Pontificem, Concilium generale, et alios, de quibus supra de censuris in communi satis dictum est. Comprehenduntur etiam illi, qui participant Episcopalem jurisdictionem, ut sunt aliqui Abbates, cap. Sede vacante, etc., de quibus eodem loco dictum est.

5. *An illam habeat Capitulum Cathedralis Ecclesiæ Sede non vacante. — Conclusio.* — Specialiter autem hic dubitari solet, an Capitulum Cathedralis Ecclesiæ possit censuram illam ferre, etiam quando Sedes non vacat.

Et ratio dubitandi potest sumi ex c. Cum inter, de Consuet., ibi : *Super eo quod dicti canonici generale interdictum ab Episcopo vestro, vel a vobis* (id est, a Decano, et Capitulo) *in civitate Cenomanensi positum non servabant,* etc. Quæ verba supponunt, interdictum non tantum ab Episcopo, sed etiam a Capitulo solere ferri, constatque ex eodem textu tale interdictum fuisse validum. Nam Pontifex servari illud præcipit, non obstante consuetudine contraria. Dicendum vero est Capitulum jure ordinario non habere potestatem ferendi interdictum; quod sentiunt communiter Canonistæ in cap. Quæsivit, de His quæ fiunt a majori parte Capituli, et Panormitanus in dict. cap. Cum inter, et Joannes de Lignan., in tractatu de Interdicto; Covarr., dict. num. 6, colligiturque ex dict. cap. Quæsivit, ubi dicitur interdictum a canonico vel canonicis positum sine consensu Episcopi non esse ab Episcopo servandum, vel permittendum ab aliis servari. Et ratio est, quia vivente Episcopo Capitulum non habet ordinarie jurisdictionem fori contentiosi in territorium, et civitatem Episcopalem. Propter dictum cap. Cum inter, addendum est cum eisdem Doctoribus, ex consuetudine, vel privilegio aliquando habere Capitulum hanc potestatem. Quod confirmari etiam potest ex c. Si canonici, et cap. Quamvis, de Offic. ordin., in 6, ubi de cessatione a divinis est sermo, et forma, ac modus eam imponendi præscribitur; de qua forma, an servanda etiam sit in interdicto, infra dicetur. Potest autem ex dict. cap. Cum inter, animadverti differentia inter Episcopum et Capitulum, etiam quando potest ferre interdictum; Episcopus enim potest ferre interdictum generale in totum Episcopatum, Capitulum vero solum in civitatem Episcopalem, ut patet ex verbis textus supra citatis. Et ratio esse videtur, quia nec privilegium, nec consuetudo amplius extenderentur rationabiliter; et ideo nunquam extendi solent.

6. *An Episcopus possit sine consensu Capituli interdicere.* — Rursus inquiri potest, an e converso possit Episcopus interdictum ferre sine consensu Capituli. Aliqui Doctores absolute negant, ob c. 1 de Excess. Prælat., ibi : *Aut sine judicio Capituli eorum Ecclesias interdicere,* etc. Sed in primis textus ille non loquitur generaliter de omni interdicto, sed de illo, quod in clericos vel eorum Ecclesias fertur; nam in favorem clericorum specialiter decretum illud conditum est, ut constat ex principio ipsius cap., et ratione ejus. Unde generalius posset hoc probari ex cap. Quæsivit, de His quæ fiunt a majori parte Capituli, ibi : *Interdictum sine tuo, et aliorum consensu fratrum positum observare non debes,* etc. Ubi uterque consensus videtur requiri, quamvis non satis explicetur utrumque esse necessarium. At vero supra annotavimus, tractando de suspensione, hæc et similia jura contraria consuetudine, et Episcoporum præscriptione derogata esse; atque ita potest Episcopus sine consensu Capituli interdictum ferre tam in clericos quam in alios, quod etiam satis confirmat cap. 3 de Consuetudine, in 6, et juvat cap. 3, extra eodem. Et hæc sufficiunt de ordinaria potestate.

7 De potestate vero delegata, seu ex commissione, si de facto inquiratur, qui illam habeant, non est res, quæ sub scientiam cadat; nam pendet ex voluntate delegantis. Si vero de capacitate agatur, qui scilicet sint capaces hujus potestatis, et a quibus delegari possit, hoc satis tractatum est de censuris in communi, nec aliquid speciale hic occurrit. Cætera vero, quæ hic desiderari possent, complebuntur sectione sequenti, propter habitudinem, quæ inter eum, qui interdicere, et eum, qui interdici potest, intervenit.

SECTIO II.

Qui possint interdici.

1 *De interdicto locali.* — Suppositis divisionibus interdicti superius traditis, dicendum est primo, locum tam generalem, quam particularem interdici posse. Hoc satis constat ex doctrina data circa ipsas divisiones. Quæri autem potest primo, an universa Ecclesia interdici possit, vel, quod idem est, universa terra; nam, quantum ad spacia locorum, Ecclesia ex se per universum mundum extenditur Certum est igitur, neminem præter Romanum Pontificem posse universam Ecclesiam interdicere; neque etiam Concilium generale sine approbatione, et consensu ipsius Pontificis, saltem ipso vivente, quia nullus habet absolutam jurisdictionem in universam Ecclesiam præter ipsum Pontificem; interdictum autem sine jurisdictione poni non potest. Dico autem, *ipso vivente*, quia vacante Sede Apostolica, generale Concilium rite congregatum universalem hanc jurisdictionem habet, quoad vim directivam et coercivam, saltem pro eo tempore; de quo alias. Summus ergo Pontifex

potest in universam Ecclesiam interdictum indicere, divisive, seu distributive, id est, in quamcumque Ecclesiæ partem, quia in quacumque habet sufficientem jurisdictionem, et ubique potest subesse aliquando legitima causa utendi illa, ut per se clarum est. Collective autem loquendo de tota Ecclesia, quamvis nude et quasi speculative considerando, vel potestatem ex parte Pontificis, vel capacitatem ex parte loci, ex neutro capite repugnet tale interdictum, quia potestas Pontificia universalissima est, et in ipso loco non potest fingi repugnantia propter solam amplitudinem ejus, nihilominus tamen, moraliter loquendo, tale interdictum est impossibile, quia nec potest occurrere legitima causa ad illud imponendum, neque esse in Ecclesiæ ædificationem, sed potius in destructionem.

2. *Quantus locus possit interdici ab Episcopis.* — Deinde interrogari potest, quantus locus interdici possit ab Episcopis summo Pontifice inferioribus. Hæc autem loci quantitas non potest mensurari per locales terminos physicos, ut sic dicam, nam hoc modo ex parte loci non repugnat amplissimum quemque locum interdici, ut ex superiori puncto facile constat. Solum ergo tractari potest de terminis jurisdictionis. Et hoc modo, certum est, totam diœcesim cujuscumque Episcopi posse ab eo interdici, non tantum divisive quamcumque partem ejus, sed etiam collective simul totam, quia habet Episcopus sufficientem jurisdictionem in totam diœcesim ad hunc effectum, et aliquando potest intervenire sufficiens causa, quamvis rara sit, nam gravissima et valde generalis esse debet. Neque oportet excipere loca exempta inter diœcesim contenta, quia illa etiam generali interdicto comprehenduntur, ut constat ex cap. Cum inter, de Consuetudine, et ex aliis supra tractatis.

3. *Num Episcopus interdictum generale extra terminos suæ diœcesis extendere possit. — Corollarium.* — Solum ergo superest interrogandum, an possit Episcopus particularis generalem interdicti sententiam extra terminos suæ diœcesis extendere ex vi ordinariæ jurisdictionis; nam de delegata a superiore, et habente jurisdictionem magis universalem, nulla est difficultas. Ad hoc autem breviter dicendum est, per se, directe non posse, quia extra suam diœcesim jurisdictionem non habet; sententia autem sine jurisdictione lata nulla est. Indirecte autem, et quantum necesse est, ut interdictum latum in totam diœcesim propriam non contemnatur, aliquantulum extendi potest extra terminos propriæ diœcesis, virtute juris communis, quod hanc extensionem fecit, vel totum illum locum subjecit, quantum ad hunc effectum, Episcopali jurisdictioni in cap. Si civitas, de Sent. exc., in 6, ut in disput. 1 hujus materiæ latius diximus. Dices : aliquando potest Episcopus interdicere personam existentem in aliena diœcesi; ergo et locum. Item potest interdicere subditum alterius diœcesis, si in propria versetur, et in ea delinquat; ergo etiam poterit locum alterius diœcesis interdicere, si suus subditus in eo versetur, et in eo delinquat. Ad priorem partem respondetur negando consequentiam, quia persona potest mutare locum, et manere sub jurisdictione ejusdem Episcopi, si non mutet domicilium; et in eo casu potest Episcopus subditum suum in aliena diœcesi existentem interdicere, quia in illum retinet jurisdictionem, ut latius diximus de censuris in communi. Secus autem est de loco, quia in illum nullam jurisdictionem habet. Similiter ad aliam partem negatur consequentia, quia persona delinquens in alterius diœcesi fit ei subdita ratione delicti; locus autem, in quo alienus subditus peccat, non propterea subjicitur Episcopo ipsius delinquentis, sed potius ipse delinquens subditur Episcopo loci, quia in ipso, et non in loco existit causa, et culpa delicti. Quæ ratio, etiam in interdicto speciali loci, locum habet, et ideo in illo etiam tota hæc doctrina procedit. Est etiam alia ratio, quia interdictum loci non tam est gravamen loci quam personarum, quæ ad locum pertinent; non potest autem unus Episcopus propter delictum sui subditi, personas sibi non subditas gravare interdicendo locum ipsorum in aliena diœcesi existentem, etiamsi in illa proprius subditus peccet. Atque hæc ratio (ut hoc obiter expediamus) etiam probat, quamvis unus Episcopus possit personale interdictum speciale ferre extra propriam diœcesim, non tamen generale, quia ferret illud in personas sibi non subditas, quod facere non potest.

4. *An per interdictum particulare loca non sacra possint interdici. — Rationes dubitandi.* — Tandem dubitari potest, an loca non sacra, seu rebus divinis non deputata interdici possint. Quod quidem dubium non habet in interdicto generali, nam ex dictis superius disput. 32 constat, interdicto generaliter aliquo loco, interdici omnia particularia loca

etiam non sacra. De interdicto autem particulari oritur nonnulla dubitatio ex consuetudine Ecclesiæ, quia per illud nunquam solet interdici nisi aliquod templum seu Ecclesia. In contrarium vero est, quia non videtur ulla ratio, cur non possit locus non sacer per se solus interdici, sicut interdicitur ut pars alicujus loci universalis. Et revera hoc ita est, si nudam potestatem et absolutam non repugnantiam consideremus. Tamen, moraliter loquendo, id non fit, quia esset inutile, et supervacaneum, locum alias non deputatum ad divina officia particulariter interdicere, si loca sacra ad illud munus destinata maneant libera; quod non ita est in interdicto generali, quia interdicendo omnia loca ad divina officia, gravior multo fit interdictio Ecclesiarum, cum etiam extra illas non possint divina celebrari. Quod si quis fingat interdici in primis Ecclesiam vel Ecclesias, deinde vero interdici speciatim aliqua loca particularia, præsertim privata oratoria, aut totam aliquam domum, etc., facile concedam hoc recte fieri posse, quia interdum habere potest et causam et utilitatem moralem, et aliunde non est repugnantia; quod si hoc non est in usu, ideo est, quia facilius feruntur generalia interdicta localia. Et hæc de loco.

De interdicto personaliter

5. *Regula generalis.* — Dico secundo : omnes personæ, quæ excommunicari possunt, possent etiam interdici, quantum est ex parte personæ, si reliqua concurrant, id est, causa et jurisdictio sufficiens. Ita Sylvest., *Interdictum*, 3, in principio; Navarrus, cap. 27, num. 168, et reliqui omnes. Et ratio est, quia ex parte fidelium eadem est capacitas ad quamcumque censuram, si ex parte judicis, seu sententiæ aut legis omnia etiam necessaria concurrant. Videantur supra dicta de censuris in communi.

6. *Etiam confuse et sine culpa propria.* — Sed præter hæc communia, quædam specialia notanda sunt. Primum est, Episcopos non posse interdici per sententiam, seu generalem legem, per quam interdicuntur omnes, qui hoc vel illud delictum fecerint, quia ita statutum est in cap. Quia periculosum, de Sent. excomm., in 6, quem textum supra agentes de suspensione late exposuimus, quia in hoc æquiparantur suspensio et interdictum. Secundum est, non solum particulares personas, sed etiam communitates interdici posse, in quo etiam differt interdictum ab excommunicatione, et cum suspensione convenit; quæ est sententia communis et certa, sumiturque ex cap. Si sententia, de Sententia excomm., in 6, et ex dictis supra inter explicandam divisionem interdicti; et infra afferemus varia jura, in quibus hujusmodi interdictum ipso facto incurrendum in communitatem fertur. Quomodo autem tale interdictum liget singulas personas, vel communitatem, in superioribus explicatum est; nam quantum ad actus, seu effectus, qui non possunt exerceri nisi per particulares personas, ligat singulas, ne inutile sit interdictum, ut dicitur in dict. cap. Si sententia, quamvis non ligat illas per sese, seu ratione sui, sed ut partes sunt talis communitatis. Hinc etiam proprium est hujus censuræ, ut non solum ferri possit in personam certam unam vel plures, sed etiam confuse, et generatim in multitudinem aliquam personarum, singulas ligando quoad actiones proprias et personales, quod in suspensione non invenitur. Imo etiam eas interdicendo sine culpa earum, vel totius communitatis ut sic, ut postea videbimus, quod etiam in suspensione non contingit, quia necessaria saltem est culpa communitatis.

7 *Resolutio.* — Hinc vero nascitur dubium, an hoc generali modo possint interdici infantes, seu perpetui amentes; nam per particulare interdictum personale certum est non posse, quia tale interdictum non fertur nisi propter propriam culpam, cujus hæ personæ capaces non sunt. Interdictum autem generale potest ligare aliquem sine propria culpa, et ideo de illo est specialis dubitatio. Nam propter hanc rationem Navarr in Summa, c. 27, num. 168, absolute dicit hos infantes comprehendi interdicto generali. Sed circa hanc dubitationem videnda sunt supra dicta de personis, quæ excludendæ sunt a loco interdicto, tempore divinorum officiorum, ubi diximus, non esse necessarium excludere has personas usu rationis carentes. Eadem ergo ratione hic dicendum censeo, has personas non ligari hujusmodi interdicto, quia hæc censura est veluti privatio quædam moralis divinorum; privatio autem supponit capacitatem in eo, qui privatur; cum ergo hi non sint capaces divinorum officiorum, privari non possunt, vel ligari hac censura. Præterea, quia vel isti ligantur, eo quod directe obligentur; et hoc dici non potest, quia illi non sunt capaces obligationis; vel ex eo quod alii, scilicet ministri Ecclesiæ, obligentur ad

vitandos illos in divinis officiis; et hoc etiam non est verum, quia ministri Ecclesiæ non obligantur ad vitandum alium, nisi supposito quod ille ligatus sit. Atque ita sentit Sylvester, *Interdictum,* 2, particul. 17, nam dicit, interdicto populo, interdici impuberes, si sint doli capaces; unde secus esse sentit, si non sint doli capaces. Item Covarruvias, cap. Alma, 2 part., § 4, num. 5, qui tamen addit, non tantum impuberes doli capaces, sed etiam minorem usum rationis habentes, si jam sciunt discernere divina, esse etiam capaces interdicti. Sed jam in superioribus dixi, necessarium esse usum rationis, qui ad peccandum sufficiat, et hoc probant rationes factæ; quicumque autem habet hunc rationis usum, dicitur in præsenti doli capax, et ideo non oportet medium illud distinguere inter infantes non utentes ratione, et doli capaces. Eamdem sententiam tenet Corduba, in Summa Hispan., quæst. 60, qui addit, hos infantes carentes usu rationis, cum non comprehendantur interdicto personali, posse audire Missam, et divina officia in loco non interdicto. Sed in hoc non sibi constat, quia puer carens usu rationis, de quo agimus, nullibi potest vere, ac moraliter audire divina; et ideo nullibi prohibetur assistere eo modo, quo materialiter, seu corporaliter potest; neque est magis capax prohibitionis, quæ in personas resultat ex interdicto generali locali, quam prohibitionis, quæ fit per interdictum personale.

8. *Secundum dubium.—An per interdictum generale infantes priventur Ecclesiastica sepultura. — Conclusio.* — Speciale vero dubium hic habet, an hujusmodi infantes priventur saltem Ecclesiastica sepultura propter interdictum generale personale. Et ratio dubitandi est, quia propter interdictum generale locale privantur sepultura; ergo et propter personale; nam est eadem, vel major ratio, quia personale interdictum magis directe respicit personas, et quia privatio sepulturæ non requirit usum rationis in eo, qui privatur. Nihilominus respondetur, hos infantes non comprehendi hoc interdicto, etiam quoad hunc effectum. Est autem ratio differentiæ, quia interdictum personale afficit personas, locum autem ipsum habilem relinquit, ut sic dicam; et ideo cum tale interdictum per se, ac directe non liget has personas, non est cur a loco non interdicto expellantur quoad sepulturam Ecclesiasticam. At vero locale interdictum afficit locum, et absolute prohibet in illo fieri Ecclesiasticam sepulturam, qualis erit, etiamsi infans sepeliatur; et ideo non est similis ratio. Est item differentia in ipso interdicto locali quoad hunc effectum, vel alios, quia hic effectus exercetur circa corpus inanime, et ita non requirit usum rationis ex parte illius; ex parte autem viventium æque potest eos obligare ad non sepeliendum infantium corpora, sicut adultorum.

9. *Tertium dubium de infante, qui durante interdicto pervenit ad usum rationis. — Conclusio.* — Hic vero tertio inquiri potest, si tempore, quo interdictum latum est, infans nondum utatur ratione, durante vero interdicto ad usum rationis perveniat, an statim incipiat interdicto ligari. Itemque dubitari potest de persona, quæ tempore, quo lata est sententia, nondum erat pars communitatis, durante vero interdicto, illi conjungitur; et proportionale dubium locum habet in interdicto locali, si nova capella, vel novum cœmeterium adjungatur Ecclesiæ interdictæ. Ad quod breviter dicendum est, in eo casu puerum statim ac ratione uti incipit, simul etiam incipere interdicto ligari. Quæ est communis opinio Canonistarum, qui idem dicunt de infantibus de novo natis durante interdicto per plures annos, cum Glossa, in cap. Si sententia, de Sententia excom., in 6, verb. *Non competant,* et Panormitano, in cap. Quoniam, de Offic. ordin., in princ., et cap. Cum in partibus, de Verborum signif., in princ. Idemque dicendum est de eo, qui durante interdicto, de novo fit membrum communitatis interdictæ, ut notavit Sylvester, *Interdictum,* 2, vers. 9.

10. *Conclusio etiam in locali interdicto procedit.* — Ratio est, quia jam ille est capax interdicti, et aliunde est, vel fit pars communitatis, quæ universe interdicta est, et ideo statim participat vinculum ejus; nam ad hoc nec requiritur culpa in tali persona, neque etiam oportet, ut a principio ligata fuerit; nam sententia prius lata eamdem vim semper habet, et quasi continue influit in totam illam communitatem. Et in hoc est differentia inter generale interdictum communitatis, et speciale, etiamsi hoc in plures, vel omnes personas de collegio feratur; nunquam enim extenditur ad alias personas, etiamsi de novo illi communitati adjungantur, quia non communitas ut sic, sed singulæ personæ ligatæ fuerant, quod secus est in interdicto generali. Atque eadem ratione idem dicendum est de interdicto locali, quoad partem adjectam loco

interdicto, si revera ejus efficiatur pars, sitque minus præcipua, et quasi accessoria, quia eadem proportionalis ratio in illa locum habet. Quod verum est tam in interdicto particulari loci quam in generali, quia uterque locus est quoddam totum, et utrique fieri potest alicujus partis adjectio, qua facta nihilominus semper idem locus manet, in quem per se, ac directe latum est interdictum; et ideo semper totus ille locus interdictus manet. Nam, ut dixit Bartholus, in l. Si converterit, § Nulla, ff. de Pignoratitia actione, locus adjectus alteri, si unus cum eo efficiatur, cui adjicitur, legibus ejus, cui adjectus est, gubernatur Oportet autem, ut locus addatur loco; nam si addatur personæ, non fit unus locus, nec propterea communicatur interdictum; ut licet regnum Lusitaniæ sit additum regi Castellæ, nihilominus interdicto regno Castellæ, non esset interdictum regnum Lusitaniæ, quia non est additum regnum regno, ita ut ex utroque factum sit unum politicum corpus. Necesse est etiam, ut maneat idem locus, vel idem populus, morali, et humano modo loquendo; nam si tanta sit additio, ut vincat, et superet pars addita et non interdicta, vel etiam tanta sit mutatio ut neuter locus manere censeatur, sed novus consurgere, non solum non afficietur interdicto id, quod additur, verum potius totum interdictum cessabit, quia destructum est subjectum ejus.

11 *Quartum dubium.* — *Num per generale interdictum personale possit quis seipsum interdicere.* — *Ratio dubitandi.* — Ultimo circa personam quæ interdicitur, dubitari potest, an per interdictum generale personale possit quis seipsum interdicere. Quod dubium non habet locum in interdicto speciali; jam enim de censura in communi ostendimus, neminem posse seipsum censura ligare. Quod maxime verum est de censura directe lata in seipsum, qualis est omnis censura personalis. At vero mediate et per redundantiam, prout fieret per interdictum generale, non videtur hoc repugnare, quia qui immediate interdicitur, quid distinctum est a persona ferente interdictum, saltem ut totum a parte; ergo hoc satis est, ut possit aliquis et ferre interdictum in aliquam communitatem, a quo illo modo distinguitur, ut Episcopus in totum clerum, et simul possit ligari interdicto illo tanquam pars illius communitatis. Et confirmatur a contrario, nam communitas interdicere potest aliquod membrum suum, ut supra de censura in communi dictum est; ergo et pars potest interdicere communitatem, et quasi per consequens, et concomitanter, seipsum ut partem ejus, sicut rex suis legibus obligat regnum, et concomitanter seipsum, et Pontifex concedendo indulgentiam communitati, concedit sibi.

12. *Conclusio.* — Respondetur nihilominus, hoc non posse fieri, sed quotiescumque aliquis interdicit communitatem, cujus ipse videtur esse pars sub aliqua ratione, non interdicit illam ut talem seu ut ipsum comprehendit, sed sub alia magis particulari; ut quando Episcopus interdicit suum clerum, respicit illum ut corpus distinctum a se; alioqui etiam Papa interdicendo, v. gr., generale Concilium, posset hoc modo seipsum interdicere, quod plane falsum est. Ratio vero est, quia ligare aliquem interdicto pertinet ad jurisdictionem coercivam; nemo autem potest habere hanc jurisdictionem in seipsum, nec directe, nec per redundantiam, quia repugnat actui talis jurisdictionis, qui de se coactionem includit. Item ille qui interdicit, debet esse superior; nemo autem habet jurisdictionem superioris in totam aliquam communitatem includendo seipsum, ut per se satis constat, et ita facile solvuntur rationes dubitandi in contrarium objectæ.

SECTIO III.

Quam ob causam ferri possit interdictum.

1 *Conclusio prima.* — In hac sectione explicanda est causa finalis interdicti, cujus cognitio maxime pendet ex causa seu culpa, propter quam ferri potest. Nam cætera omnia, quæ de hac causa dici poterant, per se et ex superioribus satis nota sunt. Nam cum unaquæque res sit propter suum effectum, omnes effectus proprii interdicti possunt dici finis ejus; tamen cum hi effectus sint pœnales, non sunt propter se intenti, sed propter alia, scilicet propter punitionem vel emendationem delicti. Cum ergo in superioribus dictum sufficienter sit de ejus effectibus, solum superest declarandum, quæ sit causa, ob quam et interdictum, et effectus ejus possunt imponi. Quia vero in diversis speciebus interdicti diversæ causæ requiruntur, ideo de singulis melius dicemus; nam in communi solum dicere possumus ea, quæ communia sunt omnibus censuris, nimirum, interdictum cum sit pœna, et ex suo genere gravissima, non posse ferri, nisi propter culpam sibi pro-

portionatam, ut supra in proprio loco ostendimus.

2. Dico ergo primo : interdictum personale speciale non potest in aliquem ferri nisi propter propriam culpam ejus, quam oportet esse mortalem, si interdictum simpliciter et absolute feratur; posset autem sufficere venialis, si interdictum nimis limitatum et leve imponeretur. Prima pars communis est et probatur facile, quia interdictum cum sit pœna, requirit culpam; sed cum in aliquem in particulari imponitur, est propria et specialis pœna illius tantum; ergo requirit culpam ejus, alias nec rationabiliter, nec juste talis pœna imponeretur.

3. Secunda pars et per se et ex dictis in simili de suspensione et excommunicatione nota est; nam sine dubio interdictum integrum est gravissima pœna, quia privat hominem maximis bonis, scilicet spiritualibus, ad quæ habet jus; ergo non potest juste ferri propter levem culpam. Ultima vero pars declaratur, quia potest interdictum ferri non in totum, sed ex parte, ut dictum est de ingressu Ecclesiæ, et possit similiter ferri interdictum ab usu communionis ad breve tempus; ergo interdictum sic limitatum posset ferri propter solam venialem culpam. Patet consequentia, quia tale interdictum non est gravior pœna, quam sit excommunicatio minor; sed hæc ferri potest pro veniali culpa; ergo et tale interdictum, quanquam verum sit raro ferri hujusmodi interdictum.

4. *Conclusio secunda.* — Dico secundo : interdictum personale generale longe graviorem causam et culpam requirit, quam speciale; non tamen eam exigit in omnibus personis, quæ tali interdicto ligantur, sed in corpore morali, ut tale est, vel in magna parte personarum ejus, vel in capite. Tota assertio sumpta est ex communi doctrina. Et probatur prima pars, quia pœna esse debet proportionata culpæ; sed hoc interdictum longe gravius est, quam speciale, quia non solum unam et aliam personam, sed totam communitatem plurimum gravat; ergo requirit longe graviorem causam. Unde cum propria causa pœnæ sit culpa, etiam requirit graviorem culpam. Secunda pars expressa est in cap. Si sententia, de Sentent. excom., in 6, et constat in simili ex dictis de suspensione communitatis. Neç potest aliter censura ferri in communitatem, ut sic; nam si tantum possent personæ delinquentes ligari, oporteret singulorum causas seu culpas examinare, et tunc de singulis sententiam ferre. Item ob eam causam non potest excommunicatio ferri in communitatem, quia nemo potest sine propria culpa excommunicari; ergo hoc ipso quod interdictum ferri potest generatim in communitatem, fit consequens, ut per illud ligari possint etiam qui non peccarunt.

5. *Cujus culpa sufficiat ad interdictum personale generale. — Tres gradus hujus delicti. — Secundus. — Tertius.* — In tertia vero parte explicatur, cujusnam culpa sufficiat ad hoc interdictum ferendum, et, ut manifestum supponitur, non cujuscumque privatæ personæ delictum sufficere ad hoc generale interdictum ferendum, quia pœna debet esse proportionata culpæ; pœna autem communis non est proportionata culpæ privatæ, sed excedens; ergo contra rationem est, ut propter contumaciam vel delictum unius vel alterius privatæ personæ, tota communitas patiatur. Oportet ergo, ut delictum aliquo modo sit commune, in quo possunt esse tres gradus in conclusione explicati : unus est, si rector vel dominus populi causam dederit interdicto, prout habetur in dict. cap. Si sententia. Et ratio est, quia delictum capitis est quodammodo commune, et quia sicut talis culpa capitis quodammodo redundat in corpus propter conjunctionem, et quia potestas superioris est quodammodo totius communitatis, ita e converso talis pœna totius corporis redundat in caput et auget afflictionem ejus, quia subditi aliquid moraliter sunt ipsius domini seu Prælati. Secundus gradus est, quando delictum ipsum procedit a communitate, ut talis est, scilicet a Capitulo, a collegio, etc. Quod etiam est certissimum, quia tunc delictum est maxime publicum et commune, et quia tunc proprie pœna fertur in eum, qui deliquit. Nec vero necesse est, ut omnes de universitate formaliter, ut sic dicam, conveniant in illam congregationem, ex cujus consensu proxime fit delictum; sed satis est, quod talis congregatio totam universitatem repræsentet; ut interdicitur tota respublica propter delictum commissum publico concilio Senatorum, etc., quia illud concilium est vel ipsius capitis, vel certe totius corporis, quod illi congregationi commisit vices suas, et ita est in illa repræsentative seu virtute. Atque eadem ratione necesse non est, ut omnes particulares personæ talis congregationis consentiant, sed sufficit, ut totum corpus operetur. Tertius gradus est, si majori ex parte tale delictum in personis illius communitatis inveniatur,

quamvis non fiat nomine communitatis vel ex aliqua publica potestate; et hoc non est adeo certum, quia tale delictum absolute non est commune, et posset cum proportione puniri interdicendo specialiter plures personas communitatis. Et ideo ita videtur hic gradus explicandus, ut implicite saltem aliquem ex superioribus includat, et ad hoc declarandum illum proposuimus. Si enim princeps vel respublica nec expresse, nec tacite consentiat tali delicto, sed faciat quod potest et debet ad illud impediendum, non videtur illa sufficiens ratio ferendi generale interdictum personale, ut ratio facta probat. At vero si in hujusmodi casu gubernator aut respublica non resistat, sed negligenter se gerat, tacite censetur consentire aut inique illud permittere; ideoque illa jam est sufficiens causa hujusmodi interdicti, quia in principem seu communitatem redundat.

6. *Conclusio tertia.* — Dico tertio : interdictum locale generale, ut juste feratur, requirit causam gravissimam, quæ non solum peccatum mortale contineat, sed etiam sit generalis ex peccato aliquo modo publico seu communi procedens. Ita sentiunt communiter Doctores, ut patet ex Sylvestro, verb. *Interdictum,* 3, quæst. 5; Angelo, *Interdictum,* 3, num. 5; Navarro, cap. 27, num. 168; Covarruvia, in cap. Alma, part. 2, § 1, num. 4 et 5; Soto, dist. 22, quæst. 3, art. 1 Et probatur fere eodem modo, quo præcedens conclusio; nam hoc interdictum etiam est censura et pœna gravissima; ergo necessario requirit culpam gravem et mortalem; imo recte dicunt dicti auctores, ad hoc interdictum ferendum graviorem causam postulari, quam ad ferendam excommunicationem, quia est pœna, quæ redundat in totam communitatem, quam privat quodammodo divino cultu publico, quo solent homines maxime ad devotionem excitari; ex quo multa alia incommoda sequuntur, quæ recensentur in cap. Alma, et in Extravagant. *Provide,* de Sentent. excomm., et sæpe alias. Rursus causa hujus interdicti non potest inveniri in illa re, quæ immediate afficitur tali interdicto; est enim locus, qui directe interdicitur; at ille non est capax culpæ, quæ est proxima causa interdicti. Necesse est ergo, ut talis causa sit in aliquo homine, ad quem locus ille, qui interdicitur, aliquo modo pertineat; non enim potest locus interdici propter peccatum personæ omnino extraneæ, alioqui pœna nullo modo redundaret in auctorem delicti, sed tantum in alios. Præterea non satis est, quod sic delinquens sit aliqua persona privata illius loci, quia pœna hæc redundat in totam universitatem, quæ non debet ita gravari propter unius privati delictum. Necesse est igitur, ut tale delictum sit ipsius principis, seu gubernatoris, aut totius communitatis eo modo, quo interdicto generali personali declaratum est. Nam interdictum locale in hoc cum illo convenit, quod ita gravat communitatem, ut se extendat etiam ad innocentes, qui nullam causam dederunt; nam illi etiam non possunt in loco interdicto divinis interesse, etc., et ideo oportet, ut causa aliquo modo communis sit. Atque ita in cap. Non est vobis, de Sponsal., propter peccatum regis regnum ejus interdicto subjicitur, et in cap. Si sententia, de Sent. excom., in 6, habetur, propter peccatum domini vel rectoris interdici posse civitatem.

7. *An ob peccatum spiritualis pastoris ferri possit interdictum generale loci.* — Dubitari tamen solet, an propter peccatum spiritualis pastoris, ut Episcopi, v. gr., possit poni hoc interdictum generale loci. Quidam negant, nisi Episcopus sit etiam temporalis dominus illius loci. Sed hoc nec jure, nec ratione fundatum est; nam in cap. Sane, 2, de Officio deleg., dicitur, judicem delegatum Pontificis, si ei Episcopus obedire nolit, posse propter ejus contumaciam terram ejus jurisdictioni subjectam interdicto supponere. Neque est ulla ratio, ob quam conjunctio seu subjectio temporalis ad hoc sufficiat, non vero spiritualis. Atque ita notavit Abbas, in dict. cap. Sane, num. 6, et ibi Felinus, Decius, et alii, et Covarruvias supra.

8. *An propter temporale debitum possit imponi interdictum generale locale.* — *Num possit imponi particulare.* — Dubium vero est, an propter debitum temporale solvendum possit hoc interdictum poni, quando Episcopus vel princeps est contumax in non solvendo. Respondetur breviter, auctoritate Summi Pontificis poni posse, quia etiam illa contumacia potest esse grave delictum talis principis; sine licentia autem Pontificis non posse, quia ita cautum est in Extravagant. *Provide,* de Sentent. excomm., ubi nec potestate ordinaria, nec delegata, tale interdictum ferri permittitur propter dictam causam, nisi *de licentia speciali et expressa Apostolicæ Sedis, per ipsius Sedis patentes litteras apparente;* et interdictum alias latum, *irritum* et *inane dicitur* An vero illa decisio extendatur ad interdictum locale particulare, incertum

est; frequenter enim auctores censent, ibi tantum esse sermonem de interdicto generali; ideoque in particulari Ecclesia posse poni interdictum propter hujusmodi causam sine speciali licentia Pontificis. Ita Navarrus, dicto num. 168, qui citat Calderinum, et Dominicum, et Stephanum; et Sylvester refert Archidiaconum; contrarium tamen tenet Covarruvias. Cui sententiæ videntur favere verba textus, quæ generalia sunt, præsertim si vox illa, *locus,* in sua generalitate sumatur; tamen si recte expendantur verba textus, ibi *locus* non ita sumitur, sed pro parvo oppido, ut Glossa etiam intellexisse videtur Et ideo probabilius est, ibi tantum esse sermonem de interdicto generali, quia omnia verba textus in illud tantum proprie conveniunt. Unde nec ad interdictum generale personale illum textum extendendum censerem, quamvis videatur esse fere similis ratio; tamen hoc non sufficit, quando verba legis limitata sunt. Atque ita intellexit textum illum Panormit., in cap. Cum in partibus, de Verb. signif.

9. *Conclusio quarta.* — Ultimo dicendum est, interdictum locale particulare etiam requirere culpam gravem, et aliquo modo communem, quamvis minorem, quam interdictum generale. Hoc ultimum per se notum est, quia hoc interdictum multo minus gravis pœna est, quam generale. Primum vero declaratur, quia hoc interdictum est gravius ex suo genere, quam interdictum particulare personale, quia redundat in gravamen plurium personarum, etiam innocentium; ergo requirit graviorem causam. Unde fit, nec ferri posse propter peccatum, quod mortale non sit, nec etiam propter peccatum omnino privatum unius personæ particularis, cum pœna sit aliquo modo communis; igitur servanda est proportio inter hanc pœnam et culpam, ut in reliquis; quod arbitrio prudentis relinquendum est.

Solvitur difficultas quædam circa præcedentes conclusiones.

10. Una vero superest difficultas, præsertim circa tres ultimas assertiones. Quia non videtur justa pœna, quæ non solum in eos, qui peccarunt, sed etiam in innocentes redundat. Item quia ex hoc genere censuræ magna incommoda videntur sequi populo Christiano in rebus spiritualibus, quæ non videntur permittenda, nedum inferenda propter emendandum alicujus delictum; præsertim cum commune bonum præferendum sit cuicumque particulari. Magisque urget hæc difficultas, quando hæc censura non infertur, ut recedatur a contumacia, sed simpliciter pro delicto commisso; nam pœna, quæ sic imponitur, non est ad emendationem, sed ad vindictam; videtur autem non expedire, privare aliquem spiritualibus bonis in vindictam peccati; multoque magis improportionatum videtur privare totam aliquem communitatem eisdem bonis in vindictam alieni peccati.

11 *Respondetur ad difficultatem.* — Respondetur, quando interdictum fertur, ut recedatur a contumacia, esse non solum licitum, verum etiam valde expediens, dummodo ex causa legitima, et proportionata, et prudenti ac moderato modo fiat, quia est medium efficax ad reprimendum inobedientes Ecclesiæ, et ad defendendam Ecclesiæ auctoritatem et potestatem. Nec refert, quod aliqua incommoda sequantur, quia non sunt substantialia, sed accidentalia, et propter majus bonum permitti possunt; nulla enim fere est medicinalis pœna, quæ non afferat aliquod detrimentum; toleratur tamen propter utilitatem medicinæ. Nec etiam obstat, quod gravamen hujus pœnæ interdum redundet in innocentes: tum quia satis est, quod sint partes illius communitatis, cui aliquo modo attribuitur delictum, propter quod fertur interdictum; tum maxime quia cum Ecclesia præcipue ferre soleat hanc censuram propter suam auctoritatem et dignitatem tuendam, mirum non est, quod interdum permittat privata incommoda propter hoc bonum commune, quod majus est.

12. *An generale interdictum ferri possit in puram pœnam. — Prima opinio affirmans. — Excluditur responsio.* — At vero si interdum feratur pro delicto commisso ut pura pœna, nonnulla major est difficultas; nam quod ita ferri possit, communiter affirmari videtur, ut notavi supra, disputat. 3, sect. 4. Et indicat Navarrus, cap. 27, num. 164 et 165. Quo supposito responderi potest, pœnam interdicti non esse spiritualem; ideoque non esse inconveniens, ut prædicto modo feratur. Ita significat Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 1, num. 4, et probat, quia interdictum proprie animam non afficit, nec privat communione suffragiorum Ecclesiæ. Sed hæc responsio mihi non probatur; nam imprimis omnis censura est spiritualis pœna, ut supra ostendimus agendo de censuris in communi. Deinde manifestum videtur, illa bona, quibus

hæc censura privat, non solum esse spiritualia utcumque, vel spiritualibus annexa, sed etiam per se multum conferre ad spirituale bonum animæ; hujusmodi enim est sacramentorum usus, et sacrificii, aliorum divinorum officiorum participatio; est ergo interdictum et pœna spiritualis, quatenus censura est, et privans bonis pertinentibus ad spiritualem salutem, saltem causaliter, quatenus talis censura est. Et ideo potest aliter responderi ex Glossa, in cap. Si sententia, de Sententia excommunicationis, in 6, verb. *Interdicti,* dicente, pœna spirituali posse aliquem puniri pro delicto alterius. Quod confirmat ex his, quæ Gratianus late tractat, 1, quæst. 4, et 24, quæst. 3. Et ratio reddi potest, quia tunc illa non est proprie pœna ejus innocentis, qui illam patitur, sed alterius, qui deliquit, qui in alio sibi conjuncto punitur, et per illum affligitur. Item quia licet bona, quibus hæc censura privat, spiritualia sint, non tamen sunt simpliciter necessaria, et aliis modis compensari possunt.

13. *Interdictum generale non fertur in puram pœnam.* — Sed nihilominus hactenus probatum satis non est, interdictum locale vel personale generale ferri posse juxta usum Ecclesiæ, ut puram pœnam delicti commissi, quia neque in jure tale interdictum latum invenio, neque a judicibus Ecclesiasticis aliquando ita fertur. Hoc posterius constat ex usu; prius vero probatum est in dicta sect. 4. Et textus, quos in contrarium Navarrus adducit, nihil probant, scilicet, cap. 2 de Constitutionibus, in 6, ubi solum dicitur, statuto Episcopi non ligari ignorantes, quod ad rem præsentem nihil facit; et cap. Quanquam, de Censibus, in 6, ubi quoddam interdictum ipso jure fertur, non tamen sine contumacia, et donec ab illa recedatur, ut magis patebit infra tractando de singulis interdictis; ubi etiam constabit, nunquam aliter ferri interdictum in jure. Facilius ergo et fortasse melius responderi posset negando, hæc interdicta ferri in puram pœnam seu vindictam; nam quod id certe non expediat, ratio facta multum suadet, maxime cum id non videatur necessarium ad Ecclesiæ auctoritatem et potestatem tuendam. De interdicto autem particulari personali id facilius concedi posset, quia id non redundat in damnum innocentum, et alioqui potest interdum conferre ad confusionem ejus, qui ita punitur, et ut in futurum cautior fiat, sicut aliquis interdum privatur communione aut ingressu Ecclesiæ pro aliquo tempore, ut patet in cap. 1 de Sentent. excomm., in 6, et ex supra tractatis disputando de excommunicatione minori, et alia addemus disputatione sequenti.

14. Ultimo dubitari poterat, an sententia interdicti lati sine legitima causa, atque adeo injusta, valida sit. Sed de hac re videantur dicta de censuris in communi; nulla enim superest specialis difficultas.

SECTIO IV.

Quæ forma servanda sit in sententia interdicti ferenda.

1. *Quid de substantia hujus formæ.* — Duo possunt inquiri, quid pertineat ad substantiam hujus formæ; quid vero ad accidentalem solemnitatem ejus. Circa priorem partem videnda sunt dicta de censuris in communi et hic cum proportione applicanda; nam de substantia hujus formæ solum sunt verba, quibus talis censura cum sufficiente specificatione et determinatione feratur. Nam sine verbis (sub quibus signa æquivalentia comprehendimus), non potest humanus judex aliquid operari; per illa vero efficaciter operatur, supposita potestate, et aliis requisitis. Quia vero hæc verba practica sunt, et operativa, et operationes sunt circa singularia, ideo necesse est, ut in talibus verbis sit significatio sufficienter determinata, tum in specie censuræ, tum in individua persona vel loco, in quem fertur; nam si in hoc maneret incerta vel indifferens, nihil operaretur. Præter hæc autem nihil aliud, nec certa aliqua verborum forma præscripta est, ut feratur interdictum, sicut de omni censura Ecclesiastica diximus.

2. *An verbum Interdico, sit de substantiâ formæ. — Conclusio. — Limitatio interdicti exprimi debet in ipsa forma.* — Quæri vero potest, an sit necessarium uti hoc verbo, *Interdico.* Quidam enim ita opinantur, ut refert et ex parte sequitur Maiolus, lib. 3 de Irregularit., cap. 20, num. 10, qui nescio quam differentiam in hoc invenit inter personale interdictum particularis personæ, et reliqua Sed ego nullam invenio, quia non magis est præscripta verborum forma in interdicto generali quam in particulari; unde in nullo censeo esse necessarium illud formale verbum, *Interdico.* Sicut in cæteris non est necessarium verbum *Excommunico,* aut *Suspendo;* imo aliquando fertur censura interdicti per verbum *Suspendo,* ut de interdicto ab ingressu Ecclesiæ supra diximus. Potest etiam ferri

per verbum *Separo, Prohibeo,* vel aliud simile, dummodo ex aliis verbis adjunctis, vel ex materia subjecta, et circumstantiis satis significetur, sermonem esse de hac censura in tali modo, vel specie ejus, et in tali individuo. Atque eadem ratione, si interdictum feratur limitatum quoad effectus, vel tempus, in forma id exprimi necesse est; nam, si absolute feratur quantum ad hæc duo, et omnes effectus interdicti operabitur, et quantum est ex vi talis sententiæ, vel juris, semper durat, donec auferatur. Quæ duo ita hic explicanda et probanda sunt, sicut similia de suspensione diximus; et priorem partem in hac ipsa materia sæpe tetigimus; de posteriori autem dicemus infra agentes de interdicti relaxatione.

3. *De solemnitate accidentali.— Triplex genus solemnitatis accidentalis.— Antecedens.— Concomitans. — Subsequens.* — Superest dicendum de altera parte proposita, scilicet de solemnitate accidentali. In qua tria, prout in aliis fecimus, distinguimus, nimirum, quod antecedit, comitatur, vel subsequitur sententiam. Antecedens solemnitas dici potest monitio, quæ præcedere debet, de qua sufficienter diximus tractando de censuris in communi. Et resolutio est, quoties interdictum fertur per modum censuræ ad reprimendam contumaciam, monitionem debere præcedere. Si autem aliquando feratur ut pura pœna propter delictum præteritum, tunc non esse necessariam monitionem. Quæ autem admonitio in priori casu accidentalis sit, quæ vero substantialis, eodem loco satis explicatum est. Solemnitas concomitans dicitur illa, quæ in sententia ferenda servanda est juxta cap. 1 de Sentent. excomm., in 6, cujus decisio in hac etiam censura locum habet, et supra de censuris in communi sufficienter tractata est. Et ad hanc partem revocari possunt omnia, quæ spectant ad judiciarium ordinem rite servandum; quamvis inter ea nonnulla dici possint substantialia, quia ex eis valor sententiæ pendet, vel quia ita expressum in jure est, vel quia jurisdictio judicis a tali circumstantia pendet, ut si sententiam ferat post legitimam appellationem interpositam. De quibus omnibus dicto loco satis dictum est. Solemnitas subsequens dicitur denunciatio hujus censuræ. De qua propter dicta de censuris in communi, in interdicto habet nonnullam difficultatem quomodo necessaria sit, ut liget vel personam, contra quam talis censura fertur, vel alias, quam explicabimus commodius in fine sequentis disputationis.

DISPUTATIO XXXVII.

DE OMNIBUS INTERDICTIS JURE IPSO LATIS.

Priusquam de relaxatione interdicti dicamus, visum est singula interdicta, quæ in jure lata inveniuntur, declarare, quoniam et disputatio hæc nonnullam connexionem habet cum præcedenti, et illa expedita (quod breviter fieri potest) facilius omnium interdictorum relaxatio declarabitur. Exponemus ergo prius singula decreta hanc censuram imponentia; postea vero quomodo tale interdictum jure latum ipso facto liget, explicabimus.

SECTIO I.

Quæ, et quot interdicta ipso jure lata inveniantur.

1 Quoniam hæc censura rarius in jure fertur, quam superiores, ideo non oportebit per singulos libros, seu tomos juris discurrere, sed solum per species interdicti personalis et localis, generalis et particularis; nam in singulis inveniuntur particulares casus, in quibus per jura feruntur.

Interdicta specialia personalia.

2. *Primum contra judices non servantes formam præscriptam in ferendis censuris. — Quatuor adnotanda.*— Primum interdictum in hac specie sumitur ex cap. 1 de Sentent. excomm., in 6, ubi Ecclesiasticus judex, qui in ferendis censuris non servat formam ibi præscriptam, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, et divinis officiis suspenditur. In quo textu nonnulla breviter sunt notanda. Primum est verbum illud, *Si quis judicum hujus constitutionis temerarius violator existat;* nam juxta illud necesse est, ut ex certa scientia, et directa voluntate, vel certe ex tanta negligentia, quæ illi moraliter æquivaleat, et non ex aliqua inadvertentia talis transgressio contingat; hoc enim requiritur, ut aliquis dicatur *temerarius violator;* quod in aliis censuris sæpe notavimus, et ex ibi dictis explicandum est. Secundum est, licet pœna illa feratur per verbum suspendendi, tamen quatenus suspendit ab ingressu Ecclesiæ, non esse censuram suspensionis, sed interdicti, quia ex effectu, et ex materia necessario determinatur verbum ad hanc significationem, ut in superioribus notavi. Verisimile

tamen est quatenus ibi exprimitur suspensio a divinis officiis, non tantum id intelligi intra Ecclesiam, sed etiam extra illam, quia ad hoc videtur illa particula specialiter adjecta, alioqui nihil operaretur; et quia illa privatio divinorum officiorum non tantum active, sed etiam passive intelligenda est, ideo illa non est suspensio, sed interdictum. Tertium est, quamvis illa pœna feratur in transgressores illius legis, atque adeo in contumaces contra monitionem in ipsa lege inclusam, nihilominus non ferri proprie, ut recedatur a contumacia, sed in vindictam delicti; nam fertur per determinatum tempus, intra quod non est quis absolvendus ab interdicto quantumvis satisfaciat, et pœnitentiam agat. Quartum est, hanc censuram non extendi ad Episcopos, quia eorum non fit expressa mentio, juxta regulam cap. Quia periculosum, de Sentent. excomm., in 6.

3. *Secundum contra eum, qui excommunicat. non præmissa competenti monitione.* — Secundo fertur similis censura in cap. Sacro, de Sent. excom., ubi per mensem interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, qui excommunicationis sententiam profert in aliquem nisi competenti admonitione præmissa, et personis præsentibus idoneis, per quas possit admonitio probari. Ubi etiam ponitur verbum illud, *Si contra præsumpserint,* quod æquivalet alteri, *Si temerarius violator existat;* hic tamen non additur verbum illud, *Et divinis officiis;* et ideo est pura interdictio ingressus Ecclesiæ, et consequenter divinorum officiorum tantum in illa; expressiusque hic proponitur hæc pœna nomine interdicti. Quod in hoc etiam differt a præcedente, quia non extenditur ad alias censuras, seu ad judices omittentes hujusmodi admonitionem in quibuscumque censuris ferendis, sed in sola excommunicatione, quia de illa solum loquitur textus ille, et extendendus non est. Qualis autem esse debeat illa admonitio, superius in proprio loco dictum est, et facile intelligi potest ex cap. Constitutionem, de Sentent. excomm., in 6.

4. *Tertium contra Episcopos usurpantes bona Ecclesiarum, etc.* — Tertio fertur simile interdictum ab ingressu Ecclesiæ in cap. Præsenti, de Offic. ord., in 6, specialiter contra Episcopos, et eorum superiores, qui usurpant bona Ecclesiarum, aut beneficiorum vacantium, vel fructus eorum, ad ipsorum utilitatem pertinentes, vel ad eos, qui in talibus beneficiis succedunt. Est autem hoc interdictum simpliciter ab ingressu Ecclesiæ *quousque restitutionem fecerint de prædictis.* De quo textu, quia contra inferiores Prælatos propria censura suspensionis in eo fertur, diximus inter explicandum suspensiones juris, et ideo plura hic addere non est necesse.

5. *Quartum contra violantes interdictum. — De quo interdicto sit sermo in 1 part. textus.* — Quarto fertur simile interdictum ab ingressu Ecclesiæ contra omnes, quantumcumque exemptos, vel cujuscumque ordinis, aut religionis existant, qui violant interdictum locale ab homine, vel a jure latum, *scienter celebrando, vel faciendo celebrare divina in civitatibus, castris, villis, seu locis aliis interdictis, nisi quatenus eis a jure conceditur* Atque etiam contra eos, *qui excommunicatos publice vel interdictos ad divina officia seu Ecclesiastica sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittunt.* Ita habetur in c. Episcoporum, de Privil., in 6, circa quem textum supra, disput. 2 de hac materia, sect. 3, cum Navarr., Covarr., cap. Alma, part. 1, § 6, num. 9, notavimus, non intelligi generaliter de omnibus personis Ecclesiasticis, sed specialiter de exemptis a jurisdictione ordinaria Episcoporum. Dubitari autem potest circa priorem partem, an in ea sit tantum sermo de interdicto locali generali, vel de quocumque. Nam, juxta quamdam interpretationem in simili datam superiori disput. ad Extravag. *Provide,* videntur illa verba restringenda ad interdictum generale. In contrarium autem est, quia illa verba, *Seu locis aliis interdictis,* videntur valde universalia, et comprehendere quæcumque loca, etiam particularia interdicta. Res quidem est dubia; nihilominus probabilius videtur, sermonem ibi tantum esse de interdicto generali loci, tum propter rationem tactam, quod verba optime ad hunc sensum limitantur, et cum sint pœnalia, coarctanda sunt; tum etiam ex ratione, et motivo legislatoris, quod in principio textus tangitur, scilicet, *propter abusum exemptorum non servantium interdicta,* et querimonias Episcoporum inde ortas. Nam hæc ratio solum in interdictis generalibus locum habet, ut constat ex ipso usu, et ex Clement. 1 de Sentent. excomm.

6. *Notandum circa posteriorem partem textus. — Limitatio præcedentis interdicti quoad posteriorem partem.* — Circa posteriorem partem advertendum est proprie ibi ferri hanc pœnam contra participantes cum publice excommunicatis vel interdictis; non vero cum suspensis, quia de his ibi non fit mentio.

Item illud *publice,* nunc intelligendum est juxta Extravag. *Ad evitanda*, ut ex superioribus constat. Non distinguitur autem de excommunicatis a jure, vel ab homine; et ideo omnes comprehenduntur, ut ibi expositores notant, quia nulla est ratio coarctandi absoluta et indefinita verba legis, quæ ex se universalia sunt, præsertim cum negationem includant. Excommunicatorum autem nomine intelligendi sunt ligati majori excommunicatione, tum quia, juxta interpretationem juris, excommunicatio absolute sumpta pro majori sumitur; tum etiam quia quamvis ligatus minori excommunicatione teneatur abstinere a sacramentorum participatione, alii autem non tenentur ex vi censuræ illum vitare; ideoque, quamvis aliquis det sacramentum hujusmodi excommunicato, non violat censuram, et ideo neque hanc pœnam incurrit, etiamsi fortasse alias peccare possit dando sanctum canibus, vel cooperando peccato alterius. Præterea hæc pœna non fertur contra omnes participantes in quibuscumque rebus, sed in tribus rebus sacris, scilicet, *divinis officiis, sacramentis,* et *Ecclesiastica sepultura,* ac denique non de quacumque participatione in his eisdem rebus, sed de illa, quæ specialiter significatur per verbum illud, *admittant,* nam hic actus specialiter videtur pertinere ad eos, ad quorum curam spectat prohibere, vel admittere aliquem ad hujusmodi actus. Unde, si religiosus recipiat sacramentum a persona excommunicata alioqui celebrante, vel corpus ejus ad sepulturam comitetur, non videtur hanc pœnam incurrere, quia ipse proprie non admittit, quamvis cooperetur; secus vero est, si religiosus scienter ministret sacramentum excommunicato denunciato; nam qui ministrat, vere admittit alium ad usum sacramentorum.

7. *Quintum contra Prælatos qui recipiunt aliquid contra constitutionem Innocentii IV* — Quinto fertur simile interdictum ab ingressu Ecclesiæ contra Episcopum, et superiores Prælatos, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam recipiunt aliquid contra constitutionem Innocentii IV, in cap. Romana, de Censibus, in 6, ferturque hoc interdictum in c. Exigit, eodem titulo et libro, non tamen absolute, sed sub ea conditione, *Si intra mensem duplum ejus, quod receperint, non restituerint.* In Extravaganti autem unica de Censibus, inter communes, extenditur hæc conditio, seu tempus restitutionis hujus ad duos menses. Et ibidem extenditur illud interdictum ad omnes de familia visitatoris, qui per se, vel alios aliquid recipiunt ab iis, qui visitandi sunt, præter id quod illis est jure concessum; hæc vero jura a nobis superius sunt exposita, cum de suspensionibus ageremus, quia ibi simul fertur pœna suspensionis in inferiores Prælatos simile delictum committentes.

8. *Sextum contra judices Ecclesiasticos qui Romæ degentes privant beneficiis.* — Sexto fertur sententia interdicti absolute, et sine restrictione ulla, contra Ecclesiasticos judices, qui officiales Romanæ curiæ, vel alios, qui ad eamdem curiam pro suis negotiis profecti sunt, privant suis beneficiis Ecclesiasticis, et aliis ea conferunt; eademque censura extenditur ad eos qui ea recipiunt. Ubi solum adverto, ibi non tantum ferri censuram interdicti, sed etiam excommunicationis et suspensionis; ideoque, licet censuræ illæ ferantur contra omnes *quacumque dignitate præfulgeant,* quia tamen generalibus verbis feruntur, ideo verisimiliter posse exponi cum distributione accommoda, ita ut excommunicatio comprehendat Episcopos, et superiores, non vero interdictum, quia hoc generaliter latum non comprehendit Episcopos, sicut nec suspensio. Item adverto, ibi reservari Summo Pontifici absolutionem ab excommunicatione ibi lata; de suspensione vero, et interdicto nihil dici; ideoque non esse reservationem illam extendendam, cum odiosa sit. Cætera pertinentia ad illum textum videantur supra in materia de excommunicatione.

9. *Septimum in eum qui recipit de manu laici Ecclesiasticam dignitatem, cap. Si quis deinceps,* 16, *quæst.* 7. — Septimo fertur interdictum in eum, qui Episcopatum, vel Abbatiam vel quamcumque inferiorem Ecclesiasticam dignitatem de manu laicæ personæ susceperit. Ita habetur in cap. Si quis deinceps, 16, quæst. 7 Circa quod noto, illam pœnam non simpliciter ferri, sed sub ea conditione, *Quousque locum resipiscendo non deseruerit.* Ex quo satis constat, interdictum illud latum esse, ut a contumacia recedatur An vero tunc cesset ipso jure, vel necessaria sit absolutio, postea dicemus. Illud vero certum videtur, si quis talem dignitatem a laico acceptam de facto non occupet, id est cathedram, seu possessionem non accipiat, nec munus exerceat, hoc interdictum non incurrere. Sed tunc primum illud incurrit, quando locum occupat, quia tunc veluti consummat

inobedientiam, et contumaciam, propter quam illud interdictum fertur. Secundo notanda sunt verba, quibus fertur illud interdictum, scilicet, *Gratiam beati Petri, et introitum Ecclesiæ interdicimus.* Quæ aliqui ita interpretantur, ut ibi notat Glossa, *Interdicimus,* id est, *Interdicendum dicimus;* sed hæc non est interpretatio, sed corruptio textus; satis enim constat illam formam ferendi censuram continere censuram latam, et non tantum ferendam. Et ita sentit Sylvester, *Interdictum,* 4, circa finem. Obscurum vero est, quid sit interdicere gratiam beati Petri; non videntur autem illa verba significare specialem effectum interdicti, sed solum indicare justam indignationem Apostolicæ Sedis in hujusmodi delinquentes. Denique extenditur in eodem textu illud interdictum ad ipsos laicos, qui hujusmodi dignitates Ecclesiasticas conferunt.

10. *Octavum interdictum Extravag. Ambitiosæ, de Rebus Ecclesiæ non alienand.* — Octavo interdicitur Episcopus, vel Abbas, qui bona Ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice, aut non servata forma Extravagantis *Ambitiosæ,* de Rebus Eccles. non alienand., alienaverit, ut in eadem Extravag. habetur. Incertum autem est, an illa constitutio quoad pœnas recepta sit, de qua re supra diximus disp. 23, sect. 6, et de materia videri potest Navarr. in commentario de Alienatione rerum Ecclesiasticarum.

11 *Nonum interdictum Extravag. unica, Ne Sede vacante.* — Nonum interdictum fertur in Extrav. unica, Ne Sede vacante aliquid innovetur, contra Episcopos et Superiores, qui contra præscriptum illius decreti aliqua bona beneficiorum vacantium usurpant, si intra mensem ea cum effectu non restituunt his, ad quos pertinent. In qua solum sunt notanda illa verba, *A Pontificalibus, et ingressu Ecclesiæ, noverit se suspensum.* Nam prior pars continet veram censuram suspensionis, ratione cujus non potest Episcopus sic ligatus Pontificalia exercere etiam extra Ecclesiam, ut supra notavimus agentes de suspensione. Posterior autem pars continet proprium interdictum, ut sæpe dictum est.

12. Decimum interdictum ab ingressu Ecclesiæ fertur contra omnes clericos in sacris qui in crimine fornicationis jacent, in cap. Si qui sunt, 81 distinct., de quo videantur dicta in simili de suspensione; ac tandem Pius IV in Bulla confirmationis Concilii Tridentini, simile interdictum fert in Prælatos commentaria edentes in Concilium Tridentinum, de quo dictum est supra inter excommunicationes.

Interdicta generalia personarum.

13. *Primum interdictum ex cap. 1 de Usur., in 6.* — *Secundum in cap. unic. de Injur., in 6.* — *Tertium interdictum Extravag. Salvator, de Præbendis.* — *Quartum interdictum Extravag. unic., Ne Sede vacante.* — *Quintum interdictum ex cap. Si clericis, de Immun. Eccles.* — Primum hujus ordinis interdictum afferri potest ex cap. 1 de Usuris, in 6. Ubi collegia et universitates usurariis alienigenis habitationem concedentes interdicuntur. Sed textus ille in disputationibus de excommunicatione expositus est. Secundum fertur in cap. unico de Injur., in 6, contra universitates concedentes, vel extendentes repressalias contra clericos, aut ipsorum bona, nisi intra mensem eas revocaverint. In quo casu etiam fertur excommunicatio contra particulares personas, quam in proprio loco exposuimus, ubi omnia, quæ hic desiderari poterant, dicta sunt. Tertio fertur simile interdictum in Extravag. *Salvator,* de Præbendis, inter communes, contra universitates, quæ ex certa scientia præsumpserint resistere statutis ibi a Summo Pontifice circa divisionem Episcopatus Tolosani. De qua, quia causa est valde particularis, plura non dicimus, sicut etiam de excommunicatione et suspensione, ibi latis, in superioribus fecimus. Quarto fertur simile interdictum contra Capitulum, universitatem, vel collegium, quod non observat constitutionem Joannis XXII, circa fructus vacantium beneficiorum, in Extravagant. unica, Ne Sede vacante aliquid innovetur, eademque habetur in Extravaganti *Suscepti regiminis,* Joannis XXII, quæ eadem est, eamque supra etiam exposuimus tractando de excommunicatione et suspensione. Quinto addi hic potest interdictum latum in cap. Clericis, de Immun. Eccles., in 6, contra universitates agentes contra decisionem illius textus. Verumtamen decretum illud revocatum est per Clementinam 1 de Immunitat. Eccles., ut ibi notat Glossa, et supra etiam advertimus agentes de excommunicationibus Papæ reservatis; et ideo nihil amplius de illo dicere necesse est.

14. *Sextum interdictum contra appellantes ad Concilium futurum.* — *Septimum interdictum ex Concilio Trident.* — Sexto afferri potest aliud interdictum ex Bulla Cœnæ Domini,

ubi in clausula 2, *interdicuntur universitates, collegia, et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, quæ ab ordinationibus, sententiis seu mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad futurum Concilium appellant.* De qua clausula videnda sunt dicta supra in expositione Bullæ; eadem enim hic applicari debent; eademque reservatio in hoc interdictum cadit, quia reservatio generaliter fit *a prædictis sententiis*. Quanquam excommunicatio, quæ postea fertur in eos, qui absolvunt contra tenorem illius Bullæ, non videatur comprehendere eum, qui absolvit ab hoc interdicto, quia limitatur ad eos, *qui beneficium absolutionis impendunt talibus excommunicatione, vel anathemate illaqueatis, vel eorum alicui;* de universitatis vero interdicto nihil dicit. Septimum interdictum sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 7, cap. 10, ubi Capitulis Ecclesiarum præcipitur, ne Sede vacante infra annum a die vacationis litteras dimissorias ad Ordines recipiendos, alicui, *qui beneficii Ecclesiastici recepti, vel recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedat.* Et subditur : *Si secus fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto.*

15. Octavum afferri potest ex c. Quanquam, de Censib., in 6. Quod fert excommunicationem supra tractatam contra exigentes tributa ab Ecclesiasticis personis. Et subdit : *Si autem collegium, vel universitas civitatis, castri seu loci alterius cujuscumque* (supple hoc fecerit), *ipsa civitas, castrum, vel locus interdicti sententiam ipso facto incurrant.* Dixit autem Calderinus hanc pœnam non esse consuetudine receptam. Sylvester vero, *Interdictum,* 4, cum Archidiacono dicit esse communem sententiam; imo ait oppositam consuetudinem non potuisse introduci, utpote contrariam Ecclesiasticæ immunitati, et in illo textu reprobatam. Sed licet sit hoc verum de consuetudine exigendi tributa, tamen de derogante pœnam non ita est. Itaque de potestate non dubito, de facto mihi non constat; consulatur ergo consuetudo, et videantur dicta de illo textu inter excommunicationem.

16. *Interdictum locale generale latum in universitatem ob ejus crimen, an sit etiam personale.* — Ultimo addunt aliqui, ubicumque in jure (et eadem ratio est ab homine) fertur interdictum locale generale propter crimen universitatis, ferri etiam interdictum generale personale in ipsam universitatem. Ita Sylvest., *Interdictum,* 4, quæst. 2, qui nullam probationem adducit; nec Navarrus, qui eamdem sententiam sequitur c. 27, num. 169. Videntur autem fundari in hoc, quod interdictum locale habet vim et efficaciam personalis, respectu ejus, propter cujus crimen fertur, seu qui causam dedit interdicto; quod supra a nobis probatum est; ergo, si tota universitas dedit causam interdicto locali, ipsa etiam personaliter interdicitur. Quæ ratio, si efficax est, etiam procedit de interdicto locali particulari, si propter delictum populi feratur Dicti autem auctores videntur specialiter locuti de interdicto generali, quia propter crimen totius populi non solet tantum particularis locus interdici. Unde recte constituunt differentiam inter hoc locale interdictum latum ob delictum domini, vel ob delictum universitatis, quia illud prius non habet vim generalis personalis respectu populi, nisi exprimatur. Quod expresse habetur in c. Si sententia, de Sent. excom., in 6. Et ratio est, quia tunc populus non dedit causam interdicto, sed solus dominus; et ideo solus ille ex vi illius censuræ personaliter interdicitur. Secus vero est, quando populus ipse dedit causam tali interdicto.

17. *Interdictum generale loci ob delictum communitatis, est etiam personale particulare.* — Atque hæc sententia sic declarata et probata verisimilis est. Quia vero contingit, quamvis populus deliquerit, et dederit causam interdicto, plures de tali populo esse innocentes in tali delicto, ideo addendum videtur, per tale interdictum generale loci non interdici personaliter omnes de tali populo, sed eos tantum, qui causam interdicto dederunt; atque ideo interdictum personale ibi virtute inclusum non tam esse generale quam particulare multiplicatum, seu extensum ad omnes personas, quæ causam dederunt interdicto. Ratio, quæ me movet, est, quia interdictum illud non fertur directe in ipsum populum, sed in locum ejus; ergo ex vi et forma interdicti non extenditur ad ipsas personas, juxta dict. cap. Si sententia; extensio autem virtualis solum est ad eos, qui culpabiles extiterunt, ut ex eodem c. Si sententia, constat; ergo non est extendenda ad innocentes. Nec vero satis est, quod tale delictum dicatur esse totius populi, seu communitatis; nam illud solum est secundum quamdam moralem attributionem; sub qua ratione directe, et ex intentione legis, vel judicis per locale interdictum generale, ut sic, et non per personale punitur; re tamen vera delictum non est executioni mandatum a toto

populo secundum totum, ut sic dicam, sed tantum per aliqua membra sua; ergo solum illi, qui revera culpabiles existunt, manent specialiter interdicti personaliter ex vi talis interdicti.

Interdicta generalia localia.

18. *Primum interdictum generale loci contra hostiliter insequentes Cardinales.* — Nonnulla etiam ex his inveniuntur ipso jure lata. Et primum sumi potest ex c. Felicis, de Pœnis, in 6, quod editum est contra eos, qui Cardinales Ecclesiæ Romanæ hostiliter insequuntur; contra quos gravis censura excommunicationis cum aliis gravissimis pœnis feruntur, et in fine extenditur excommunicatio ad principes, gubernatores, etc., officiales eorum, qui contra prædictos malefactores prædictam constitutionem non fecerint observare. Tandemque subjungitur : *Civitas vero quævis alia, præter urbem, quæ talia facienti, vel facientibus, seu præsumentibus in his consilium, vel auxilium dederit, aut favorem, vel intra mensem saltem taliter delinquentes (prout tanti facinoris enormitas exegerit, et facultas ei affuerit), non duxerit puniendos, Pontificali ut supra sit eo ipso dignitate privata, et nihilominus remaneat interdicta.* De cujus textus materia dictum est inter explicandas excommunicationes, propter eas, quæ in illo feruntur.

19. *An respublica hoc crimen perpetrans huic interdicto subjaceat.* — Unde hic solum potest inquiri, an hoc interdictum extendatur ad provinciam, vel totum alicujus reipublicæ terminum, si ipsa respublica tale delictum commiserit. Ad quod breviter dicendum est, censuram non esse ultra verba legis extendendam; ideoque si Senatus talis reipublicæ in illud delictum conspiraverit, proxime et immediate solam civitatem, in qua talis Senatus residet, manere interdictam ex vi hujus legis. Quod si aliæ civitates tali reipublicæ subjectæ, vel non subjectæ, communi etiam consensu ei auxilium dederint, singulæ quidem civitates manebunt interdictæ, non tamen absolute tota provincia, vel universi populi ejus, quia textus solum de civitate loquitur. Imo si villa, vel inferior populus simile delictum commiserit, locus ejus non manebit subjectus tali interdicto, quia solum est latum contra civitates, non vero contra inferiores populos, et argumentum a similitudine rationis in hac materia non est efficax; præsertim cum difficile non sit, specialem rationem in civitate invenire; nam inferiores populi, et raro audebunt per se tale crimen aggredi, et facilius possunt aliis modis coerceri.

20. *Secundum interdictum contra inferentes Episcopo injuriam. — Advertendum circa verba textus. — Interdicti deambulatorii secunda ratio.* — Secundo fertur simile interdictum in Clementina 1 de Pœnis. Quæ edita est contra eos, qui personam cujuscumque Pontificis corporali injuria afficere audent, in quos fertur anathema. Et subditur : *Terra quoque ipsius (dum tamen ultra unam diœcesim non contineat) usque ad condignam satisfactionem ejusdem, necnon locus, aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quamdiu detensio ipsa in eisdem duraverit, Ecclesiastico subjaceant interdicto.* De quo decreto videri possunt dicta in materia de excommunicatione. Nunc solum circa priorem partem horum verborum advertendum est, in eis supponi, eum, qui sic deliquit in personam Episcopi, esse dominum, vel rectorem illius terræ; hanc enim vim habent illa verba, *terra ipsius;* unde, si privata persona alicujus terræ hujusmodi committat crimen, non propterea terra ipsa subjacebit interdicto. Quia vero ibi additur limitatio, dummodo terra ultra unam diœcesim, id est, Episcopatum non contineat, constat in primis totam diœcesim interdici, si tota illius sit; sin minus, illam solum partem, quæ illius fuerit, quia solum interdicitur terra ipsius. Quod, si sub dominio suo plures diœceses complectatur, subditur inferius, manere interdictam diœcesim, in qua talis dominus suum principale domicilium habet, et præterea illam, in qua fuerit delictum commissum, si sua fuerit, et duas alias, quæ sub ipso sint eidem loco viciniores. Circa alteram vero partem advertendum est, interdictum illud esse deambulatorium, quod supra diximus esse locale unius vel plurium locorum successive; et ideo ibi fortasse dictum est, *locus, aut loca;* non enim potest Episcopus simul detineri captus in multis locis; successive autem potest, et ille locus, quo denuo transfertur, denuo interdictus manet. Nomine autem loci, nec diœcesis hic intelligitur, nec sola domus, v. gr., in qua detinetur, quia illa nimis ampla, hæc nimis restricta significatio est; sed intelligitur populus ille, in quo Episcopus detinetur; hæc enim est usitata illius vocis significatio.

21 *Tertium contra inferentem injuriam suo Episcopo.* — Ulterius in eodem textu, versic. *Civitas,* additur interdictum, quod possumus hic tertio loco ponere; nam civitas, quæ hoc crimen in suum Episcopum commiserit, simili interdicto subjicitur; ubi proprietas illius vocis, *civitas,* expendenda est, et servanda eodem modo, quo in primo casu adnotavimus. Deinde advertenda est differentia inter hoc interdictum, et proxime declaratum; nam illud fertur propter delictum domini, de quo procedit decisio textus in c. Si sententia, de Sent. excom., in 6; hoc vero est propter delictum communitatis, ad quod applicanda sunt dicta in fine præcedentis puncti.

22. *Quartum interdictum contra non observantes modum ad electionem Papæ præscriptum.* — Quarto fertur hujusmodi interdictum in c. Ubi periculum, de Elect., in 6, ubi præscribitur modus, quo Summi Pontificis electio facienda est in aliqua civitate, in qua cum sua curia residebat; et infra in § Præterea, dominis, rectoribus, et aliis officialibus talis civitatis præcipitur, ut ea omnia, quæ ibi præscribuntur, faciant observari; et gravissimæ censuræ in eos feruntur, qui contra hoc delinquunt, et postea subjungitur : *Civitas vero prædicta non solum sit interdicto supposita, sed et Pontificali dignitate privata.* Quod interdictum non fertur proprie propter delictum civitatis, sed propter delictum domini, vel rectoris, aut officialium, ad quos scilicet pertinet civitatis regimen, eorum nimirum, qui excommunicationem incurrunt. De quibus dictum est supra in materia de excommunicatione; et ideo hic plura addere non est necesse.

23. *Quintum interdictum contra prohibentes Pontificis legatis terras aliquas ingredi.* — Quinto fertur simile interdictum in Extravag. *Super gentes,* de Consuet., inter communes. Quæ lata est contra eos, qui prætextu cujusdam consuetudinis legatos Pontificis terras aliquas ingredi non permittunt, in quos fertur imprimis excommunicationis sententia; deinde *regna, terra, et loca quælibet subjecta eisdem Ecclesiis supponuntur interdicto, quamdiu in hujusmodi contumacia duxerint persistendum.* Ubi nihil addendum occurrit his, quæ in materia de excommunicatione de hoc textu dicta sunt.

24. *Sextum interdictum contra admittentes alienigenas ad habitandum et fœnerandum in terris suis.* — Sexto fertur simile interdictum in c. 1 de Usuris, in 6, in quo præcipitur, ut nullus admittat usurarios alienigenas ad habitandum, et exercendum usuras in terris suis; et in eos, qui contrarium faciunt, censuræ excommunicationis, suspensionis et interdicti respective feruntur. Quæ supra in locis suis explicatæ sunt; postea vero subditur : *Quam* (scilicet censuram) *si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum, quamdiu in eis iidem usurarii commorantur, ex tunc Ecclesiastico subjaceant interdicto.* Ubi solum advertere oportet, hoc interdictum tantum ferri, quando personæ ita contumaces Ecclesiasticæ sunt, ut satis in textu ipso declaratur. Non vero durat tale interdictum, quamdiu contumacia durat, sed quamdiu usurarii in terra permanent.

Interdicta localia particularia.

25. *Primum interdictum.* — Primo enumerari hic possunt nonnulla ex interdictis localibus, quæ inter generalia posuimus, quatenus indifferenter feruntur in quemcumque locum, ubi hoc, vel illud accideret; nam, si contingat talem locum esse particularem, interdictum ipsum etiam erit particulare. Exemplum est in casu Clementinæ 1 de Pœnis, ubi interdicitur locus, in quo Episcopus per vim, et injuriam captus detinetur; nam, si contingat talem locum esse castrum, vel Ecclesiam ab omni populo remotam, interdictum illud erit particulare.

26. *Secundum interdictum.* — *An obligatio hujus restitutionis nascatur, ante judicis sententiam.* — Secundo huc spectat casus c. 1 de Sepulturis, in 6. Ubi religiosi et alii clerici gravissime prohibentur, ne aliquos inducant ad jurandum vel promittendum eligere sepulturam in suis Ecclesiis, vel non mutare electionem factam; alioqui si secus actum fuerit, ii, qui sic elegerint, prohibentur in talibus Ecclesiis sepeliri. Quod si nihilominus religiosi, vel clerici eos sepeliant, ad restituenda corpora, si petantur, et ad restituenda omnia emolumenta, quæ inde ad eos pervenerunt, intra decem dies obligantur. Et additur : *Quam* (scilicet restitutionem), *nisi fecerint, Ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, nec non et cœmeteria earumdem ex tunc eo ipso sint et tamdiu maneant Ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.* Circa quem textum dubitari potest, an illa obligatio restituendi intelligenda sit ante, vel

post judicis condemnationem; nam, cum sit pœna quædam, non videtur antea obligare. Nihilominus dicendum est, statim obligare sine alia sententia, etiam declaratoria criminis, tum quia de corpore restituendo dicitur, *Si petatur,* de aliis vero emolumentis hoc non dicitur, sed simpliciter imponitur obligatio; ergo signum est, absolute, et sine conditione imponi; tum etiam quia definitur tempus decem dierum, quod ex omnium sententia a die talis sepulturæ computandum est. Denique verba ipsa, scilicet, *ipsos obligatos esse censemus,* satis significant, hanc legem per sese talem imponere obligationem. Quod in hujusmodi pœnis facile fieri potest, vel irritando pacta, aut devotiones, et impediendo dominii translationem, vel certe simpliciter præcipiendo illam obligationem.

27 *Quid si unus aut alter clericus partem restituat, quæ sibi obvenit. — Non incurritur interdictum si bona fide sepelierint prædicti defuncti corpus.* — Sed quid, si unus, vel alter clericus non restituat partem suam? numquid orietur interdictum, etiamsi alii restituant? Videtur enim nimis grave, quod propter unius culpam privatam Ecclesia interdicto supponatur. In contrarium vero est, quia lex illa requirit restitutionem *integraliter faciendam.* Et rursus, *ut fiat restitutio plenaria omnium.* Quapropter, si, quod omittitur, sit aliquid grave, ita ut ad peccatum mortale sufficiat, existimo id sufficere, ut interdictum insurgat, quia verba textus sunt satis expressa, et culpa gravis sufficit ad hanc pœnam, etiamsi particularis persona sit, quia etiam interdictum est particulare. Præsertim, quia talis culpa non est omnino privata, quia crimen fuit religiosorum omnium, vel clericorum, qui ad sepulturam concurrerunt, præsertim ejus ad quem Ecclesiæ cura pertinebat; et ideo ad eos etiam spectat curare, ut restitutio integre fiat. Et ideo cujusvis partis gravis omissio commune delictum talium personarum, vel rectoris Ecclesiæ reputatur Existimo tamen, si unus religiosus, vel clericus privatim committat delictum inducendi alium ad talem promissionem, vel juramentum, et postea clerici, vel religiosi hoc ignorantes eum sepeliant, et non restituant, non incurri interdictum, quia bona fide sepelierunt; textus autem dicit, *si præsumpserint sepelire.*

28. *Per effusionem sanguinis vel seminis non interdicitur Ecclesia. — Ecclesia pro simonia consecrata, non est interdicta. — Ecclesia pro quæstu cupiditatis ædificata non est interdicta. — Excluduntur quatuor alii casus juris in quibus videri poterat ferri interdictum.— Primus ex cap. Præcepta, de Cons., dist. 1. — Secundus ex c. Placuit, de Cons., d. 1, rejicitur.* — Ultimo numerant hoc loco Sylvester, et alii Summistæ, casus, in quibus Ecclesia polluitur per effusionem sanguinis, vel seminis; sed immerito impedimentum hoc numerant inter interdicta; est enim alterius rationis longe diversæ. Unde et diversum modum reconciliationis requirit. De quo in 3 tomo dictum est. Addit etiam Armilla, verb. *Interdictum,* num. 22, alios casus. Unus est, quando Ecclesia est per simoniam consecrata ex c. Ecclesia, 1, quæst. 4, cujus verba sunt: *Ecclesia, quæ pactione consecrata fuerit, potius execrata, quam consecrata dici debet.* Quæ verba, si quid probant, potius est illam Ecclesiam non manere consecratam, quam manere interdictam; certum est tamen manere consecratam, si forma Ecclesiæ servata fuit, ut ex dictis in 3 tom. constat; quare non credo manere interdictam, quia neque illo, neque alio jure hoc satis expressum est. Unde illa verba dicta videntur per exaggerationem in odium criminis simoniæ, ut ibi Gratianus, et Glossa interpretantur. Alius casus huic similis est, si Ecclesia non pro devotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis fuit ædificata, ex c. Si quis basilicam, de Consecrat., dist. 1 Sed ibi solum dicitur, ut nullus Episcopus talem Ecclesiam audeat consecrare, per quæ verba nullum interdictum ipso jure fertur. Similis casus est, quem adducit ex c. Præcepta, de Consecr., dist. 1, de Ecclesia, quæ sine auctoritate Pontificis, seu Episcopi dedicata est; sed ibi etiam non fertur interdictum ipso jure, sed approbatur factum cujusdam Episcopi, qui Missas fieri prohibuerat in tali Ecclesia. Imo, si talis Ecclesia legitime non sit dedicata, ex generali prohibitione Ecclesiæ, non licet in ea facere sacrificium; tamen illa neque est censura, nec pœna, sed est generalis prohibitio, seu loci inhabilitas. Unde, qui in tali Ecclesia Missam dixerit, licet alias graviter peccet, non violat censuram, nec irregularitatem incurrit. Neque est dissimilis casus in c. Placuit, de Consecrat., dist. 1 Ubi prohibentur quidem erigi altaria, tanquam memoriæ Martyrum, in quibus nullæ reliquiæ Martyrum conditæ probantur. Et postulatur, ut talia monumenta non permittantur, nisi ubi reliquiæ certæ sunt, aut ubi origo alicujus habitationis, vel

possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Hæc enim prohibitio merito facta est ad tollendam omnem superstitionem; de interdicto vero ibi nulla est mentio.

29. *Tertius casus ex cap. 1 et 2, de Jure patron., excluditur.— Quartus casus ex cap. Quicumque, de Hæreticis, in 6, improbatur* — Affert præterea cap. 1 et 2 de Jure patron. Sed ibi etiam non fertur interdictum ipso jure; solum enim statuitur, ut si divisiones insurgant inter patronos, ita ut presbyteri non possint convenienter divina officia celebrare, Episcopus ea ibi facere prohibeat, et, si opus fuerit, reliquias tollat et ostia claudat. Quod totum in primis non est censura, imo nec pœna, sed quædam justa prohibitio propter decentiam loci sacri et divinorum officiorum; et deinde, licet esset interdictum, non esset a jure, sed ab homine ferendum. Ultimus casus, quem adducit, est ex cap. Quicumque, de Hæreticis, in 6, qui est de loco sacro, in quo corpus hæretici sepelitur; sed ibi non dicitur, ut talis locus simpliciter interdictus maneat, sed solum, ut perpetua careat sepultura. Quæ verba simul cum excommunicatione ibi lata exposuimus supra agentes de excommunicatione, et ideo de his interdictis a jure hæc sufficiunt.

SECTIO II.

Utrum interdictum jure latum obliget ante judicis denunciationem.

1 Hoc dubium tractari potest vel ex vi juris antiqui ante Extravagant. *Ad evitanda,* vel post illam; nam de priori tempore omnes videntur supponere tale interdictum statim ligare omnes ipso facto, quia hæc est vis legis censuræ latæ ipso jure. At vero post dictam Extravag. censentur talia interdicta non obligare usque ad denunciationem; ita Maiolus, lib. 3 de Irregular., cap. 20, in fine; Armilla, verb. *Interdictum,* num. 21, et alii. Quæ doctrina ita in genere sumpta vera est, indiget tamen aliqua declaratione et distinctione.

2. *Prima conclusio.*—Primo ergo dicendum est, si interdictum jure latum sit particulare personale, illud statim ligare personam, in quam fertur, alios vero non teneri ad vitandum illam, donec denuncietur. Hoc manifestum est ex dictis de censuris in communi; nam illa constitutio non contulit favorem ipsis delinquentibus, sed aliis, qui cum eis communicare possunt; ergo non impedit, quominus ipsos contumaces jura ligent quantum intendunt et verba eorum præ se ferunt; teneantur ergo ipsi interdicti abstinere quantum in ipsis est; aliis vero conceditur privilegium, ut non teneantur eos tractare tanquam interdictos.

3. *Secunda conclusio. — Ut interdictum consequatur effectum, requiritur et sufficit, ut ea communitas nominatim denuncietur.* — Secundo idem videtur dicendum de personis interdictis a jure per interdictum generale. Et quidem, quod alii non teneantur eos vitare, donec denunciati sint, res est clara. Quæri vero potest, an oporteat singulas personas nominatim esse denunciatas, an sufficiat ipsum interdictum esse denunciatum contra talem communitatem, vel collegium, etc. Nam verba Extravagantis videntur priorem modum denunciationis exigere, et cum materia favorabilis sit, videntur illa verba restringenda, ut favor sit major. In contrarium vero est, quia hoc modo fere est moraliter impossibilis denunciatio, et ita hoc interdictum redderetur inutile respectu aliorum. Item, quia in interdicto locali generali non requiritur expressa denunciatio singularium partium loci. Hoc ergo posterius videtur probabilius, nimirum et requiri, et sufficere, ut illa communitas, quæ interdictum contraxit, nominatim et in particulari denuncietur, dummodo postea evidenter constet hanc personam esse membrum illius communitatis.

4. *Dubium. — Responsio. — Si delictum sit occultum, neque communitatem, nec ullam personam ejus ligabit generale interdictum.* — Ex parte vero ipsarum personarum, quæ interdicuntur, dubitari etiam potest, an possint expectare saltem denunciationem similem ipsius interdicti, ut se ligatas et interdictas agnoscant. In quo certum mihi videtur, per Extravagant. *Ad evitanda,* hoc eis concessum non esse, quia constitutio illa nullum privilegium concedit eis, qui ligantur, sive ob propriam culpam, sive ob alienam ligentur. Tamen ex jure antiquo et veluti ex natura rei hoc dubitari potest, quia, cum hoc interdictum in totam aliquam communitatem feratur, videtur necessaria publica quædam notitia, quæ ad totam illam communitatem de se possit pervenire, ut illam ligare possit, quæ notitia non nisi per publicam denunciationem datur. Dico tamen non videri necessariam simpliciter talem denunciationem, quia licet publica notitia necessaria sit, ut argumentum probat, tamen hæc haberi potest per eviden-

tiam facti de se publicam et communitati notam, quæ sufficit, cum jura plus non requirant, nec ratio aliqua cogat. Ex his vero infero, si delictum seu factum, propter quod interdictum jure latum est, sit occultum, nondum populum esse interdictum, quia nondum factum illud est sufficienter promulgatum, ut interdictum insurgat. Quocirca etiamsi aliquis vel aliqui de illa communitate delictum secrete noverint, non propterea interdicti sunt, neque ipsi pro talibus se gerere tenentur, quia ipsi non ligantur per se, sed ut membra communitatis; ergo donec interdictum liget et impositum sit respectu communitatis, non ligat hujusmodi singulares personas. Quod quidem posset habere nonnullam dubitationem respectu illius personæ, quæ in particulari delinquit et dat causam interdicto, quia respectu illius tale interdictum habet vim interdicti specialis, ut supra dictum est. Nihilominus tamen etiam respectu illius hoc censeo verum, quia formaliter illa persona etiam non ligatur nisi per interdictum generale, ut sic; et ideo donec illud teneat in ordine ad suum primarium objectum, ut sic dicam, quod est communitas, neminem in particulari ligat, quia nondum in se subsistit seu factum est.

5. *Tertia conclusio.* — Tertio ex dictis constat, quid dicendum sit de interdicto locali, tam generali quam speciali respective. Nunc enim post Extravagant. *Ad evitanda,* tale interdictum nullum est donec denuncietur, quia nullus hominum tenetur sese abstinere a tali loco quoad divina ante sufficientem denunciationem, ut constat ex citata constitutione et ex omnium sententia. Tota autem ratio hujus interdicti consistit in separandis fidelibus a tali loco quoad divina; nam locus ipse non potest sese separare et abstinere. In quo differt hoc interdictum a personali. Necesse est item denunciationem fieri illius loci in particulari et nominatim, qui adæquate interdicitur, ut ex eadem Extravag. constat. Dico autem *adæquate,* quia sufficit, ut uno nomine collectivo vel quasi collectivo totus locus comprehendatur, ut singulæ Ecclesiæ vel partes interdictæ maneant, ut per se notum est et ex usu satis constat. An vero ante dictam Extravagant. requireretur hæc denunciatio, idem dicendum censeo, quod de interdicto generali, scilicet, absolute non fuisse necessariam; publicam vero notitiam delicti seu facti proportionatam interdicto semper fuisse requisitam, propter eamdem rationem, quæ hic applicari potest, cum aliis, per quas in 3 tomo ostendimus Ecclesiam non pollui per delictum vel factum occultum; est enim hic eadem proportionalis ratio.

DISPUTATIO XXXVIII.

DE RELAXATIONE INTERDICTI.

Omnia, quæ ad hanc disputationem pertinent, ad duo capita revocari possunt. Primum est, quando et quomodo necessaria sit hæc relaxatio, ut interdictum auferatur Secundum est, quando illa est necessaria, quomodo et a quo fieri debet.

SECTIO I.

Utrum necessaria semper sit relaxatio vel absolutio interdicti, ut illud cesset.

1. *Nullum interdictum fertur, ut perpetuo duret.* — Supponimus in hac quæstione, interdictum non esse perpetuum, sed auferri posse seu cessare; inquirimus autem modum. Illud autem suppositum certissimum est, constatque satis ex usu Ecclesiæ. Et ratio reddi potest, quia cum hæc censura sit spiritualis pœna privans nonnullis bonis pertinentibus ad spirituale commodum animarum, non expedit esse perpetuam, alioqui magis esset in destructionem, quam in utilitatem. Item, quia vel interdictum fertur per modum censuræ, ut recedatur a contumacia, et tunc ex generali ratione censuræ constat non posse esse perpetuam; vel fertur solum ut pœna pro delicto commisso et tunc vel fertur pro definito tempore, et sic constat non esse perpetuum, neque ultra illud tempus extendi, vel fertur indefinite, et sine temporis limitatione, et hoc modo nunquam, ut existimo, invenietur in jure latum, nisi adjecta aliqua conditione, scilicet donec restituat, vel satisfaciat, vel alia simili; per quam satis ostenditur, interdictum non ferri, ut perpetuo duret, sed ut tollatur, impleta illa conditione; imo hoc ipso, quod talis conditio ponitur, est signum, tale interdictum non tam esse positum in pœnam, quam ut a contumacia recedatur. Quod si talis conditio expresse non apponeretur, vel in interdicto lato a jure, vel ab homine, virtute seu implicite esset subintelligenda, si causa interdicti est capax illius, id est, si habet, ut aiunt, tractum successivum, seu (quod idem est) si semper pendet in futurum, ut contingit, quando interdictum fertur,

ut aliquid restituatur, vel ut cesset vis illata Ecclesiæ, vel aliquid simile; si vero causa interdicti sit actio jam omnino præterita, saltem habebit subintellectam hanc conditionem, donec auferatur ab habente potestatem, quia nunquam fertur, nec ferri potest ea intentione, ut perpetuo duret.

2. *Interdictum pro delicto præterito non tollitur, nisi per relaxationem vel absolutionem.* — Atque ex his intelligere licet, quid certum sit, quidve dubium in quæstione proposita. Nam primo certum est, si contingat interdictum ferri pro delicto pure præterito absque ulla adjecta conditione, quæ pendeat ex voluntate ejus, qui interdicitur, et absque temporis limitatione, tunc tale interdictum auferri non posse, nisi per relaxationem superioris habentis potestatem. Probatur, quia tale interdictum est pura pœna, et non est limitata ad certum tempus; ergo de se est indefinita seu perpetua negative, id est, de se non habens certum tempus; ergo non est unde possit finiri aut tolli, nisi ex voluntate superioris. Unde non involvit aliam conditionem nisi illam, donec auferatur, vel usque ad beneplacitum ferentis, sicut de suspensione in simili forma lata dicebamus. Hic autem modus interdicti ita simpliciter lati ob præteritum actum, nec a jure, neque ab homine solet ferri, quantum mihi ex usu et ex experientia constat. Unde propter hunc solum interdicti modum parum necessaria erit interdicti absolutio seu relaxatio.

3. *Interdictum latum pro tempore definito, cessat eo tempore elapso. Secunda conclusio. — Antea vero non nisi per relaxationem.* — Secundo certum est : quando interdictum fertur, ut pura pœna pro peccato præterito et pro tempore definito, ut fertur interdictum ab ingressu Ecclesiæ per mensem, tunc non est necessaria interdicti absolutio elapso illo tempore, sed ipso facto cessabit, sicut in simili diximus de suspensione. Est enim eadem ratio, atque ita idem in utroque casu docent Doctores ibi citati, et Sylvester, verb. *Interdictum*, 3, quæst. 9, et alii statim referendi. Et probatur, quia lex aut sententia non plus operatur, quam verba ejus significent; ergo verba limitantur ad certum tempus, pro illo interdicunt et non pro ulteriori tempore; ergo illo elapso, pro futuro tempore non erit necessaria absolutio. Quia ubi non est interdictum, neque absolutio necessaria est; pro illo autem ulteriori tempore non fuit interdictum latum; ergo neque absolutio pro illo necessaria erit. Unde aperte constat, aliter sentiendum esse, si agatur de ablatione talis interdicti ante elapsum illud tempus, pro quo latum est; sic enim auferri non potest absque relaxatione habentis potestatem, ob contrariam rationem, quia pro toto illo tempore lex seu sententia operatur, cum verba ejus id præ se ferant et efficacia sint; ergo ut impediatur seu tollatur talis effectus, necessaria est contraria voluntas habentis potestatem, quæ tale interdictum relaxet.

4. *An interdictum sub conditione, ipsa impleta, per se auferatur.— Prima sententia.* — Difficultas vero superest, quando interdictum fertur, ut recedatur a contumacia, vel sub hac conditione tacita, vel expressa, *donec satisfaciat,* vel *restituat,* etc., an tunc necessaria sit absolutio vel relaxatio interdicti. Multi enim censent non esse necessariam; nam si conditio non est impleta, interdictum non est tollendum, imo nec relaxari potest, cum duret contumacia, nisi forte per absolutam voluntatem ejus, qui possit revocare sententiam aut in lege dispensare; si autem conditio est impleta, ipso facto cessat interdictum, quia ille terminus positus est in ipsa lege; ergo ultra illum non operatur, sicut dictum est, quando lex certam temporis durationem præscribit. Nam perinde esse videtur limitare durationem censuræ per expressum terminum temporis vel per quamcumque aliam æquivalentem conditionem. Atque ita sentiunt Glossæ fere in omnibus juribus citatis disputatione præcedenti, sect. 1; nam ubicumque jura ferunt interdictum cum illa vel simili determinatione, *donec satisfecerit,* ait Glossa, impleta conditione interdictum esse sublatum absque alia relaxatione; et idem sentiunt ibi communiter interpretes, et specialiter Abbas in cap. Non est vobis, de Sponsalibus, et in cap. ultim. de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ, et tenet Sylvest., *Interdictum,* 3, q. 9; Covarruv., in cap. Alma, part. 1, § 11, n. 8, cum aliis supra relatis in simili quæstione de suspensione.

5. *Vera sententia.* — Hæc vero sententia quantumcumque probabilis sit propter Doctorum auctoritatem, nobis probari non potest. Nam in universum censemus, nullam propriam censuram auferri, nisi per absolutionem seu relaxationem ejus, qui jurisdictionem habet, quod etiam de suspensione diximus cum Abbate et Innocentio in cap. Cum bonæ, de Ætate et qualitate. Idem ergo nunc opina-

mur de censura interdicti, soletque ad hoc citari cap. Presbyter, 22, quæst. 5, qui textus de suspensione loquitur, et in utramque partem ab auctoribus adducitur, parumque probat, quia non agit de censura ob contumaciam, sed de prohibitione a superiori facta ob infamiam.

6. Præterea probari potest a paritate rationis in excommunicatione; hæc enim maxime fertur ob contumaciam, donec ab illa recedatur, sive hæc conditio expresse declaretur, sive non; parum enim hoc refert, cum in intrinseca ratione talis censuræ includatur; et nihilominus impleta illa conditione, requiritur absolutio excommunicationis, ut constat ex cap. Cum desideres, et in cap. A nobis, 2, et in cap. Quod in dubiis, de Sentent. excom.; ergo idem dicendum est de censura interdicti. Probatur consequentia, tum quia videtur esse eadem ratio, et in his, in quibus non apparet manifestum discrimen, solent hæ censuræ in jure æquiparari, cap. Is cui, cum similibus, de Sentent. excom., in 6; tum etiam quia in dictis juribus hoc non dicitur de excommunicatione propter aliquam specialem rationem ejus, sed potius in dict cap. Cum desideres, insinuatur hæc ratio, *quia licet ei, quem læsit, satisfecisse taliter videatur, Ecclesiæ tamen, quam offendit, ex hoc non satisfecisse dignoscitur,* quæ ratio cum proportione applicari potest ad censuram interdicti. Propter quod Joannes Andreas, quem Panormitanus refert in dicto cap. Cum bonæ, n. 5, dixit, necessariam esse satisfactionem judicialem, id est (ut ego intelligo), a judice receptam et approbatam judicialiter, quæ approbatio continet relaxationem interdicti, saltem tacitam et implicitam; nam ad hoc fieri debet, ut judex, talem satisfactionem recipiendo, vinculum tollat, alioqui non esset per se necessaria ut tolleretur censura, sed ad summum, ut in aliorum notitiam deveniret. Atque eodem modo interpretor quod dixit Glossa in Clement. 1 de Decimis, quam multi Canonistæ sequuntur, quando censura hujusmodi fertur sub illa conditione, *donec satisfecerit,* vel alia simili, necessariam esse declarationem judicis. Nam si intelligant, judicem non auferre censuram, sed denunciare ablatam, quia impleta fuit conditio, nobis non probatur; alioqui idem dici posset de excommunicatione; oportet ergo, ut Ecclesia vel minister ejus ita declaret satisfactionem esse impletam, ut eam acceptet, et absolutionem conferat, et hoc est, quod significatur in dicto cap. Cum desideres; et in dicto cap. A nobis, generaliter dicitur : *Vinculum, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur; vinculum autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur;* quæ ratio etiam in vinculo interdicti locum habet.

7. *Cap. Cum ab Ecclesiarum, de Officio ordin. — Occurritur evasioni.* — Et confirmari potest ex cap. Cum ab Ecclesiarum, de Officio ordin., ubi prius in generali sic dicitur : *Cum ab Ecclesiarum Prælatis Ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, et firma consistere, et usque ad condignam satisfactionem inviolabiliter observari.* Quæ verba, ut ex eorum tenore constat, indifferentia sunt, et communia sententiæ excommunicationis et interdicti. Unde ex illis statim expresse infertur, sententiam interdicti et excommunicationis a quodam plebano rationabiliter latam, inviolabiliter fuisse observatam. Ac tandem concluditur : *Et eam sine congrua satisfactione, et absque justa plebani conscientia non relaxet;* ergo in hac æquiparat sententiam excommunicationis et interdicti; et sensit non sufficere satisfactionem sine relaxatione ejus, qui sententiam tulit, vel ex ejus consensu. Nec refert dicere, forte illam sententiam interdicti non fuisse latam sub conditione, *donec satisfecerit,* sed simpliciter : tum quia hoc voluntarie dicitur et sine fundamento; tum etiam quia parum refert, quod illa conditio fuerit expressa, necne; nam satis constat, sententiam illam fuisse latam, ut recederetur a contumacia, et satisfactio fieret, in quo intrinseca dicta conditio imbibitur. Idemque probat textus in cap. Quanquam, de Censibus, in 6, ubi censuræ et interdicta feruntur contra exigentes injusta tributa ab Ecclesiasticis personis, et in fine subditur : *Nec ab excommunicatione hujusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint et de transgressione satisfecerint competenter;* ubi sermo est de interdicto lato pro contumacia, sicut est excommunicatio, et quoad hoc æquiparantur, ut post impletam restituendi conditionem, et exhibitam vel oblatam competentem satisfactionem, absolutio vel relaxatio postulatur; optime ergo in his juribus fundatur ratio sumpta ex æquiparatione harum censurarum.

8. *Duplici confirmatione ex juribus allatis sumpta eadem sententia confirmatur. — Prima.* — Ac præterea ex verbis eorumdem

jurium duplicem confirmationem ejusdem sententiæ sumo. Prima est a posteriori, seu ab inconvenienti, quia si in interdicto lato, ut recedatur a contumacia, non est necessaria relaxatio, certe moraliter loquendo, nunquam est necessaria. Consequens autem est contra morem loquendi horum, et aliorum jurium, imo et contra communem usum Ecclesiæ. Sequela patet, quia interdictum latum non pro contumacia tollenda, sed tantum in pœnam, moraliter nunquam fertur simpliciter, sed pro tempore determinato; et tunc non requirit absolutionem, sed lapsum temporis, ut diximus; et ante completum tempus raro conceditur ejus absolutio, magisque per modum dispensationis, seu extraordinariæ gratiæ, quam ordinariæ, et usitatæ relaxationis; solum ergo superest interdictum pro contumacia, seu, quod idem est, ad extorquendam satisfactionem, vel restitutionem, aut aliquid hujusmodi; ergo si in hoc etiam non requiritur relaxatio, nunquam est moraliter necessaria. Altera confirmatio est ex congruentia, quæ ibi insinuatur, ob quam Ecclesia merito sibi reservat hanc relaxationem, sine qua non vult censeri ablatum vinculum, quod ipsa posuit : quia expedit, ut prius ipsa Ecclesia convenientem satisfactionem imponat, et, si opus fuerit, pœnam augeat juxta gravitatem, et durationem contumaciæ, sicut de excommunicatione diximus. Et in hoc est magnum discrimen inter hanc censuram latam ob contumaciam, vel in pœnam ad definitum tempus; nam quando fertur hoc posteriori modo, jam culpa tota commissa est, et castigatio condigna est ab Ecclesia imposita, et ideo non amplius ligat, quam usque ad pœnæ complementum; quando autem fertur priori modo, culpa est quasi in continua successione et augmento; et quo diuturnior est contumacia, eo digna est majori satisfactione et supplicio. Et ideo absolute ligat usque ad absolutionem ab Ecclesia. Ad hanc enim referenda est omnis conditio, sub qua fertur hæc censura, sive implicite, sive explicite ponatur; non enim adhibetur, ut ipso facto tollatur impleta conditione, sed, ut per Ecclesiasticum judicem tollenda sit. Atque ita semel responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ.

An per mutationem loci relaxetur ejus interdictum.

9. *Ratio dubitandi.* — Difficultas vero superest, an hæc regula patiatur aliquam exceptionem. Et solet in tribus casibus tractari : primus est de interdicto locali, an per loci mutationem cesset aliquando. Nam ex principiis supra positis de censuris in communi videtur affirmandum, quia destructo subjecto tollitur censura tanquam accidens illi inhærens. In contrarium vero est, quia in hoc interdicto non videtur habere locum talis ac tanta mutatio, aut destructio loci ipsius.

10. *Resolutio quoad interdictum generale.* — In hoc distinguendum in primis est de generali interdicto locali, et particulari. Nam generale per se primo fertur in totam aliquam civitatem, vel provinciam; consequenter vero in partialia loca ejus; ab illa ergo re, in quam per se primo fertur hoc interdictum, non potest, moraliter loquendo, auferri per destructionem ejus, quia vel non contingit totum illum locum destrui, præsertim si amplissimus sit; vel, licet destruatur civitas, vel villa, semper manet solum illud, in quo sunt ruinæ civitatis, quod manere potest interdictum, ut a simili constabit ex interdicto particulari. Posset tamen dubitari, an moralis alienatio, aut venditio sufficiat, ut ipso facto locus non maneat interdictus, ut, verbi gratia, si terra sit interdicta propter peccatum domini, et interim dominus terram illam omnino alienet; videtur enim tunc ipso facto tolli interdictum, quia jam non manet illa terra sub eo respectu, sub quo interdicta fuit. Sicut e contrario, si talis dominus de novo aliquam terram acquirat, illa statim fieret interdicta ex vi prioris sententiæ, per quam tota terra talis domini interdicta fuit.

11 *Si terra interdicta alienetur, adhuc retinet interdictum.— Locus de novo acquisitus a domino, cujus terra est interdicta, non manet interdictus.* — Nihilominus tamen communis sententia est, in eo casu non auferri interdictum propter alienationem. Quam tenuit Sylvester, *Interdictum,* 2, num. 3, cum Calderino, tractatu de Interdicto, membr. 2, et Geminiano cum aliis, in cap. Si sententia, de Sentent. excomm., in 6. Quorum ratio est, quia hoc interdictum est veluti onus quoddam loci interdicti; cum autem res alienatur, transit cum suo onere, argument. cap. Ex litteris, de Pignorib., et cap. Pastoralis, de Decimis. Addi etiam potest, hunc modum eludendi interdictum posse cedere in præjudicium, et vilipendium Ecclesiasticæ potestatis, et ideo nec talis modus tollendi interdictum est in usu, nec permittendus est.

Quanquam ergo terra illa non fuerit interdicta, nisi quia erat talis domini, non tamen interdictum semel latum dependet ab illa conditione quasi in fieri, et conservari; sed ille respectus, scilicet, fuisse talis domini tempore, quo latum est interdictum, sufficit, ut semper duret, donec per relaxationem Ecclesiæ auferatur. Atque eadem ratione e contrario dicendum est, locum de novo emptum, vel aliter acquisitum a tali domino, non eo ipso manere interdictum, si non fiat pars loci prius interdicti, sed solum ejusdem domini, quia a principio talis locus non fuit comprehensus in sententia interdicti. Quod tamen intelligendum est, ut notavit Sylvester, nisi per sententiam interdicta sit omnis terra talis personæ, possessa, vel possidenda; nam tunc se haberet sicut interdictum deambulatorium, de quo statim dicendum.

12. *Pars quovis modo separata a loco generaliter interdicto adhuc manet interdicta.* — De partibus vero loci generaliter interdicti dubitari potest, quando aliqua pars ita separatur a toto loco interdicto, ut omnino jam non sit, nec censeatur pars ejus; tunc enim videri potest, locum illum non manere interdictum, quia non est in illum per se primo latum interdictum, sed solum quatenus est pars totius loci per se primo interdicti; ergo hoc ipso, quod desinit esse pars, desinit etiam esse interdicta, sicut in simili statim dicemus de interdicto locali speciali. Sed nihilominus rationes factæ de loco totali videntur æque procedere de partiali; et ideo fortasse auctores citati nihil quoad hoc inter ea distinguunt. Accedit præterea, quod nulla separatio intelligi potest, quæ sufficiat ad hunc effectum tollendum; aut enim illa est separatio physica, aut moralis. Prior non habet hic locum, quia pars loci interdicti non est physice, seu localiter separabilis a toto loco interdicto, quia non est aliqua res mobilis, sed locus immobilis, ut physico more loquamur. Nam licet destruantur ædificia, quæ ibi sunt, manet solum, et quamvis per possibile, vel impossibile hoc materiale solum, seu hæc individua terra alio transferretur, semper manebit idem locus immobilis æque propinquus generali loco interdicto; ergo propter separationem physicam seu localem nunquam potest talis pars liberari interdicto. Separationem autem moralem appello illam, quæ fit per alienationem, ut dicitur civitas separari a regno Castellæ, v. gr., si alienetur, et vendatur Regi Galliæ; hujusmodi autem separatio non sufficit, quia ostensum est in toto non sufficere; ergo nec in parte satis erit. Est enim eadem ratio, scilicet, durationem jurisdictionis, seu dominii non esse necessariam, ut interdictum perseveret; sed in præsenti sufficit, ut talis loci pars sit toti aliquo modo realiter et localiter conjuncta; nam si sint loca omnino sejuncta, et separata, revera interdictum illorum multiplex est, quamvis per modum unius feratur, quando talia sunt sub dominio unius personæ; quod essentiale non est, ut interdictum semel latum perseveret, ut diximus.

13. *Deciditur dubium quoad interdictum particulare. — Si totum ædificium in alium locum mutetur, non manebit interdictum. — Si templum in loco interdicto reædificetur, manebit interdictum.* — Eadem proportione ratiocinandum est de interdicto locali speciali. Nam in primis probabilius censeo, per destructionem loci, v. gr., templi interdicti non omnino extingui interdictum, quia remanet aliquid, in quo possent vel sepeliri corpora defunctorum, vel etiam erecto altari sacra celebrari, seclusis aliis incommodis; quoad hæc ergo non manet ille locus immunis ab interdicto. Quia interdictum hoc etiam non pendet ex ædificio, seu tecto, aut parietibus, cum etiam loca quælibet, ut viæ, et plateæ, interdici possint; quamvis ergo interdicatur specialis locus, in quo est ædificium, non tamen solum ædificium, sed etiam pavimentum ipsum interdicitur; et ideo in eo saltem perseverat interdictum, sicut in simili dicemus statim de interdicto personali. Quin potius addo, si illa duo inter se comparentur, solum, et ædificium, potius ædificium propter solum, quam e converso interdictum; nam si fingamus totum illud ædificium destrui, et alio transferri, ita ut ex eisdem lapidibus et lignis, in eadem forma compositis, in alio situ distante ædificaretur simile templum, illud jam non esset interdictum, quia ratione soli non est illud templum, quod interdicto specialiter subjectum fuit, et hoc videtur esse, quod principaliter interdicitur, quia illud est quasi fundamentum, et basis talis loci, vel potius quia illud est id, quod est immobile in loco, sub quo respectu fertur præcipue interdictum locale, ut paulo antea dicebamus. Atque ob hanc causam, quamvis destructa Ecclesia, et iterum ædificata in eodem omnino situ, materiali et vulgari modo diversum templum censeatur, tamen et sub quadam physica ratione censetur idem

locus, et sub morali respectu quasi idem templum existimatur, ideoque eisdem privilegiis gaudet, ut est communis Jurisperitorum sententia. De qua videri potest Felinus, in cap. Cum dilecta, de Rescriptis, num. 97, et Jason, in leg. Inter stipulantem, § Sacram, num. 30, ff. de Verbor obligat. Sic ergo in præsenti, si templum in eodem solo reædificetur durante interdicto, manebit interdictum ratione soli, quia semper est moraliter idem locus, qui interdictus fuit. Et eadem proportione loquendum est de loco partiali talis Ecclesiæ specialiter interdictæ; nulla enim videtur possibilis destructio, aut separatio, per quam illa pars interdicto liberetur, quia necesse est, ut semper maneat solum æque conjunctum illi Ecclesiæ; nam cœmeterium etiam interdicitur interdicta Ecclesia, et a fortiori manebit interdicta illa pars templi, etiamsi sola area maneat. Imo etiamsi quis fingat illam partem moraliter separari, ita ut jam non sit pars templi, nec cœmeterium ejus, nihilominus censeo, semper locum illum manere interdictum, donec relaxatio fiat, propter rationem factam de interdicto generali, quæ hic applicari potest, nec minui unquam ipso facto propter aliquam loci mutationem absque relaxatione.

14. *A præcedenti doctrina excipitur interdictum deambulatorium.* — Solum videtur necessario facienda exceptio in interdicto deambulatorio; per illud enim interdicitur locus, in quo talis persona detinetur, seu existit; ergo hoc ipso, quod persona ab illo loco transfertur, tollitur interdictum illius loci, absque alia relaxatione; sicut e converso alius locus, in quem persona transit, incipit esse interdictus absque nova sententia. Quia prior ad hunc effectum extenditur, et quasi transfert interdictum ab uno loco in alium; nam intentio ferentis, juxta communem usum, et sensum hujus interdicti, non est, ut tale interdictum ita perambulet omnia illa loca, ut in omnibus simul permaneat, sed solum in eo, in quo est talis persona. Atque ita hanc conditionem requirit ut necessariam, non solum ut interdictum in loco oriatur, sed etiam ut perseveret; ac propterea hoc est speciale in tali casu. Et congruentia reddi potest, quia tale interdictum non fertur in odium ipsius loci, ut sic dicam, sed in odium talis detentionis, seu alterius facti talis personæ in quolibet loco. Et ideo nullus illorum locorum interdicitur simpliciter, sed solum pro eo tempore, in quo talis persona in eo detinetur, vel aliquid simile in eo fit. Secus vero est, quando propter contumaciam personæ locus interdicitur independenter a præsentia ejus, vel alia actione in tali loco; tunc enim donec relaxetur interdictum, vel persona ipsa absolvatur, non tollitur interdictum.

An interdictum generale personale cesset, destructa communitate.

15. *Dissoluta communitate interdicta tollitur interdictum personale generale.* — Secundus casus est de interdicto generali personali, quod hanc habet specialem rationem, ut feratur in totum illud corpus, ut est unum moraliter, seu politice, videlicet unum collegium, vel unus populus, etc., de quo, tempore optime contingere potest, ut omnino dissolvatur, et consequenter destruatur sub tali ratione; tunc ergo verum censeo, tale interdictum cessare, seu carere effectu ob destructionem subjecti, in quo per se primo latum erat. Et tunc est optima illa ratio, quia erat veluti affectio ejus, quæ destruitur destructa re, quam afficit, juxta illud : *Destructis nobis, destruuntur ea, quæ sunt in nobis.* Unde cum dicimus, perseverare interdictum donec auferatur, semper intelligimus, perseverante re capace interdicti, vel alicujus effectus ejus. Non satis est, quod maneant illi homines, ex quibus collegium, v. gr., componebatur, si jam revera collegiales non sunt, nec collegium conficiunt, quia illi non erant per se interdicti, neque ut Petrus vel Paulus, sed ut partes talis corporis politici, et quasi consequenter ad interdictionem ejus; sub illa autem ratione non manent.

16. *Persona quæ desinit esse membrum communitatis interdictæ non ligatur interdicto. — Qui de novo fit pars communitatis generaliter interdictæ manet interdictus.* — Atque hinc ulterius fit, posse hoc interdictum cessare ipso facto in qualibet persona illius communitatis per separationem ab illa, etiamsi interdictum maneat in tota communitate; ut, v. gr., si collegium sit interdictum, et aliquis omnino dimittat societatem et habitum illius collegii, jam non participat interdictum illud. Idemque est, si interdicto populo aliquis inde mutet domicilium, vel quacumque via de illa communitate esse desinat. Ratio est, quia illa persona non est per se interdicta, sed quasi per participationem

ex toto, cui erat unita; ergo ablata illa unione, jam non participat illam conditionem totius. Item jam non gaudet privilegiis illius communitatis; ergo nec debet onera participare, , aut secum ferre. Item jam non comprehenditur sub verbis sententiæ, vel legis, quæ per se primo solum interdicunt communitatem, personas vero solum concomitanter ut partes ejus; ergo ablata ratione partis, aufertur tota ratio, et fundamentum hujus censuræ. Tandem qui post interdictum latum denuo conjungitur tali communitati, statim participat interdictum ejus, ut in superioribus ostensum est; ergo et e converso, qui ab ea separatur, hoc ipso desinit interdictum participare. Est enim hujusmodi interdictum quasi lex quædam illi communitati imposita; ideo non obligat nisi membra ejus; igitur eo ipso, quod desinit esse membrum talis communitatis, desinit etiam hujusmodi interdicto ligari. Atque hæc est communis sententia Canonistarum in cap. Si sententia, de Sent. excomm., et Summistarum, verb. *Interdictum,* præsertim Sylvestri, *Interdictum,* 2, num. 10, 11 et 12, ubi refert Calderinum, qui hoc late tractat in tractatu de Interdicto, membr. 2, et idem tenet Covarruvias, lib. 2 Variar., cap. 8, num. 10.

17 *Occurritur duplici objectioni.* — Neque contra hoc urget argumentum, quod sumi posset ex dictis de interdicto locali; est enim diversa ratio quia locus etiam generalis non interdicitur per modum unius corporis politici, quod proprio nomine collectivo significari solet, sed tanquam totum quoddam integrale, cujus partes non sunt ab ipso separabiles, ut fuse declaravimus; per interdictum autem personale generale primario interdicitur corpus quoddam politicum, cujus membra possunt ab illo moraliter separari. Similiter etiam hoc non repugnat generali regulæ, quod interdictum non cessat donec relaxetur: tum quia hoc semper verum est respectu illius rei, quæ per se, ac primario interdicitur; tum etiam quia illud etiam procedit durante re, quæ interdicitur, et sub ea ratione, qua interdicitur; hic vero eo modo, quo per hanc censuram ligantur singulæ personæ, non permanet id, quod interdicitur secundario, et concomitanter, quando talis persona a communitate separatur, quia non interdicebatur ut talis persona, sed ut pars talis communitatis.

18. *Qui causam dedit interdicto, quamvis a communitate recedat, eo ligatur — Per ingressum religionis non liberatur quis speciali interdicto.* — Sed quid, si is, qui mutat domicilium, seu a communitate separatur, causam dedit interdicto? Videtur enim sequi ex dictis, etiam illum liberari ab hoc interdicto per talem separationem, quia etiam ille non interdicitur nisi ut membrum universitatis. Nihilominus omnes dicti auctores hunc excipiunt dicentes, secum ferre interdictum, quamtumvis a communitate recedat. Et ratio optima est, quia respectu illius tale interdictum non est generale, sed habet vim specialis, quod non per participationem a communitate, sed per se afficit talem personam; imo quodammodo tale interdictum redundat in communitatem ex tali persona, nam illius causa interdicitur Denique talis persona interdicta est propter contumaciam suam; et ideo non expedit, ut perseverante contumacia, possit interdicto liberari a tali communitate recedendo; secus vero est de his, qui cum innocentes sint, hoc interdicto afficiuntur, solum quia partes sunt communitatis. Excipit tamen Sylvester supra, num. 12, eum, qui separatur a populo interdicto per ingressum, vel professionem religionis; putat enim, illum liberari interdicto, etiamsi fuerit in culpa, quia religio (ait) est maxima pœna, et mors civilis. Sed nisi ex privilegiis religionis id habeatur, ex jure communi, aut ex dicta ratione non satis probatur quis omni Ecclesiastica censura ipso facto liberari, si in eum specialiter lata sit; hoc autem interdictum habet vim specialis censuræ respectu ejus, qui in culpa fuit.

19. *Si populus interdictus ob peccatum domini desinat esse illius domini, an cesset interdictum.* — Tandem posset e contrario dubitari, an, si populus est interdictus propter peccatum domini, et desinat esse illius domini, hoc ipso cesset interdictum in tali populo, quia non videbatur interdici nisi ut corpus talis capitis, ut sic dicam; ergo ablato hoc respectu cessat interdictum; sicut de singulis personis dicebamus, ablata ratione partis, sub qua interdicebantur, cessare in eis interdictum. Dicendum vero est, in eo casu non tolli interdictum illius populi ipso facto. Ratio est, quia qui per se primo interdicitur, est talis populus, et ille idem manet etiam sub ratione talis corporis publici, etiamsi non maneat sub eodem domino vel gubernatore. Unde licet subjectio ad talem dominum fuerit necessaria conditio, ut propter ejus delictum populus interdicto subjiceretur,

tamen non fuit quasi formaliter constituens illud corpus, quod subjicitur interdicto; ac propterea interdictum illud semel latum non pendet in conservari ab illa conditione, nec potest aliter, quam per propriam relaxationem auferri, nisi totus populus dissipetur.

An qui ligatus personali interdicto particulari moritur, antequam absolvatur, ipso facto liberetur interdicto.

20. *Prima sententia. — Impugnatur præcedens opinio.* — Tertius casus est de interdicto personali particulari, et est difficultas, quando is, qui erat interdictus, ante absolutionem consecutam moritur vere pœnitens; tunc enim aliqui putant, ipso facto liberari interdicto, nec indigere relaxatione. Quod videtur probari ex cap. Is cui, de Sententia excomm., in 6, ubi de eo, cui est ingressus Ecclesiæ interdictus, dicitur : *Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia, vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnituerit, sepeliri;* ergo e converso, si pœnituerit, sepeliri poterit absque alia relaxatione; ergo omnino sublatum fuit interdictum; nam quoad alios effectus per destructionem subjecti destructum fuit, quia corpus defuncti non est capax aliorum divinorum officiorum, vel sacramentorum, quibus privat interdictum. Anima vero non privatur ratione interdicti suffragiis vel aliis Ecclesiasticis bonis, quorum particeps esse potest; et ideo interdictum ad illam semel a corpore separatam nullo modo extenditur. Atque ita sentit Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 1, n. 3. Sed contra, nam sequitur, illum ægrotum, eo ipso quod ille, dum viveret, pœnitentiam egit, liberatum fuisse illo interdicto, etiam quoad alios effectus talis interdicti; poterat ergo ille pœnitens, etiam dum viveret, ingredi Ecclesiam, et in ea communicare, vel alia divina participare, quia nulla videtur esse ratio, ob quam ille per pœnitentiam liberetur ab interdicto quoad effectum, quem habet in corpore defuncti post mortem ejus, et non quoad effectus, quod habet in vivente. Hoc autem consequens repugnat his, quæ diximus, et rationi, quia censura non tollitur per pœnitentiam, etiamsi propter contumaciam lata sit, sed tollitur per Ecclesiæ absolutionem.

21 *Secunda sententia.* — Et ideo Joannes Andreas, Ancharranus, Geminianus et Philippus Francus existimant, in eo casu necessarium esse, ut post mortem pœnitentis interdictum relaxetur quoad viventes; illi enim sunt, qui proprie obligantur, ut non tradant sepulturæ corpus defuncti, qui ligatus censura absque absolutione decessit; eorum autem obligatio non tollitur ipso facto per pœnitentiam alterius, argum. cap. A nobis, 2, de Sententia excommunicationis; jam enim ostendimus, quoad hoc excommunicationem et interdictum æquiparari. Sensus ergo illius cap. Is cui (omissis aliis expositionibus in superioribus tactis), est, quando aliquis interdictus signa pœnitentiæ exhibuit, relaxari debere interdictum, vel etiam posse a quolibet sacerdote, ut sepultura non negetur. Nam quia interdum solent jura privare sepultura Ecclesiastica propter peccatum, etiamsi ante mortem pœnitentia præcedat, ut patet ex cap. 1 de Torneamentis, et ex cap. 2 de Raptoribus, ideo specialiter expressum est in eo textu, ut propter tale delictum, vel interdictum, si pœnitentia præcedat, sepultura Ecclesiastica non denegetur; id tamen intelligendum est servato debito ordine, quod nimirum relaxatio interdicti præcedat, propter rationes supra datas, quæ tunc etiam locum habent.

22. *Cap. Is cui, tam de interdicto ob contumaciam quam in puram pœnam intelligitur.* — Unde obiter colligo, decisionem illius textus non solum habere locum in interdicto lato ob contumaciam (quod Covarruvias sentire videtur), sed etiam in lato in puram pœnam, sive simpliciter, sive ad certum tempus latum sit; nam textus absolute loquitur de illo, cui est Ecclesiæ ingressus interdictus; nec restringit ad casum contumaciæ; ergo nec nos restringere debemus. Item prior pars illius textus, quæ rigorem continet, quatenus dicit irregularem fieri eum, qui tali interdicto ligatus in Ecclesia celebrat, comprehendit non solum eum, qui ob contumaciam interdicitur, sed etiam in pœnam, vel ad certum tempus, ut constat ex supra dictis et ex omnium sententia; ergo etiam posterior pars, quæ favorem continet, cum eadem amplitudine debet intelligi. Si quis ergo propter crimen aliquando per mensem vel annum ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit, quamvis ante elapsum illud tempus decedat, si vere pœnitens moriatur, non debet Ecclesiastica sepultura privari ex vi hujus textus. Cum autem constat, tale interdictum non tolli ipso facto propter pœnitentiam, manifestum est tunc esse tollendum, et hanc facultatem in

illo textu concedit; hæc ergo videtur esse legitima interpretatio illius textus pro quocumque interdicto.

SECTIO II.

Quis possit interdictum relaxare.

1 Reliqua, quæ de relaxatione interdicti desiderari valent, brevissime possunt expediri. Nam de effectibus ejus nihil dicere necesse est, nec de causa finali, quæ in idem coincidunt, quia constat, proprium effectum hujus absolutionis esse tollere hanc censuram, et restituere homini omnia illa bona, seu moralem aptitudinem ad illa, quæ interdictum tollebat vel impediebat; et propter hanc præcipue causam dari, quamvis requirat causam motivam, vel pœnitentiam, et satisfactionem ejus, qui causam dederat interdicto; vel aliam justam rationem ad majus commune bonum, vel ejus, qui interdictus fuerat, pertinentem. De causa etiam materiali nihil dicere oportet; nam hæc eadem est, quæ ipsius censuræ, quia privatio et habitus circa idem versantur. Solum ergo pauca dicenda supersunt de causa efficiente, et de modo seu forma ferendi hanc absolutionem.

2. *Is tollere potest interdictum qui tulit sententiam, vel ejus superior.* — Circa priorem causam recolenda sunt dicta de censuris in communi, et ad hanc particularem applicanda; nam, si interdictum ab homine latum sit per particularem sententiam, solus ille, qui eam tulit, vel ejus superior, vel alius ex commissione ejus potest illam auferre, quod late ibi declaravimus, neque hic occurrit aliquid speciale dignum animadversione. Atque ita sentit Sylvester, *Interdictum,* 3, num. 16, et alii Summistæ eodem verbo, et Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 4, concl. 3, et juris interpretes communiter in cap. Si sententia, et Si civitas, de Sententia excomm., in 6. Si autem interdictum sit a jure latum, distinguendum est de illo, quod fertur in pœnam tantum delicti commissi, vel ob contumaciam. Illud prius regulariter fertur ad certum tempus, quo elapso per se finitur; si autem ante elapsum tempus tollendum sit, existimo non posse tolli, nisi a legislatore vel ejus superiore, vel ab eo, qui potestatem habet dispensandi in tali lege. Quod supra in simili diximus de suspensione cum Navarro et aliis, quos ipse refert, cap. 27, num. 162. Est eadem ratio de hac censura, quando similiter in pœnam fertur; videantur ergo ibi dicta, et huic loco applicentur.

3. Unde idem dicendum est de interdicto simpliciter lato absque temporis limitatione, si in puram pœnam feratur, et non ut a contumacia recedatur, quamvis illud, ut supra dixi, raro contingat, solumque ita interpretandum sit, quando fertur ob delictum pure præteritum, quod non habet tractum successivum in futurum; neque etiam aliqua conditio additur, quæ in futurum pendeat; quod vix credo posse fieri in hac censura, et ideo circa hoc non immoror; tamen si fiat, servanda sunt et applicanda dicta de suspensione, simili modo lata.

4. *Interdictum potest ferri cum reservatione. — Quod excommunicatio reservata feratur, non est signum interdictum ob idem crimen latum esse reservatum. — Quis possit ab interdicto absolvere.* — Superest, ut dicamus de absolutione ab interdicto, quod fertur ob contumaciam. Quod dupliciter ferri potest : primo cum reservatione, ut constat ex casibus præcedenti disputatione numeratis; nam saltem interdictum latum in bulla Cœnæ Domini reservatum est, quanquam Soto, supra, art. 1, in fine 3 conclus., absolute dicat, nullum esse interdictum juris Summo Pontifici reservatum, quod forte est verum de facto de interdictis latis in corpore juris, non tamen de omnibus, et multo certius est posse interdicta ferri a jure cum reservatione, sicut possunt ferri ab homine vel per particularem vel per generalem sententiam. Adverti tamen oportet non satis esse, quod excommunicatio, verbi gratia, personæ, quæ causam dedit interdicto communitatis vel loci, reservata sit, ut interdictum etiam censeatur reservatum, quamvis oppositum existimaverit Sylvester, secutus Archidiaconum, *Interdictum,* 3, num. 16, sine fundamento. Quia excommunicatio et interdictum diversæ censuræ sunt, et quamvis pro eodem delicto simul ferantur, vel respectu diversorum, ut sunt communitas vel locus, et persona privata, vel etiam respectu ejusdem, potest una reservari, et non alia, quia non habent in hoc necessariam connexionem. Unde potius eo ipso quod in una censura exprimitur reservatio, et in alia tacetur, ab ea tacite excluditur, juxta c. Nonne, de Præsumpt., et ita tenuit Joann. Andr., ut idem Sylvest. refert, et sentit Gloss. in Clem. 1, § Verum, verb. *Excommunicationis,* de Hæret. Necessarium ergo est, ut reser-

vatio in censuram interdicti directe cadat. Illa vero supposita certum est, tale interdictum tolli non posse, nisi ab eo, qui sibi illud reservavit, ut per se constat et ex supra dictis de censuris in communi. Unde obiter confirmari potest, quod præcedenti sectione diximus, interdictum latum ob contumaciam non auferri ipso facto propter pœnitentiam vel satisfactionem, alias nullius momenti esset reservatio; solum hic adde Episcopos posse absolvere ab his interdictis reservatis Pontifici, si casus occultus sit, per Concilium Trid., sess. 24, cap. 6 de Reform. Nam licet in priori parte illius textus, quæ est de dispensatione, solum sit sermo de irregularitate et suspensione, et ideo illa non extendatur ad interdictum quod non est censura, nec absolutione tollitur, sed dispensatione, ut si in puram pœnam sit pro certo impositum personæ; nihilominus in posteriori parte, quæ est de absolutione, sermo est absolutus de omnibus casibus reservatis; et ideo hanc etiam censuram comprehendit.

5. *Quodvis interdictum locale non reservatum tolli potest solum ab habente jurisdictionem Episcopalem.* — Alio modo potest ferri hoc interdictum a jure simpliciter et sine reservatione. Et tunc est difficultas, an inferior possit absolvere a tali interdicto. In qua difficultate ulterius distinguendum est de interdicto locali et personali; nam illud prius, sive generale, sive particulare, nunquam videtur posse tolli, nisi auctoritate Episcopi illius loci, vel qui in illo participet Episcopalem jurisdictionem. Ab his autem tolli posse videtur, etiam si jure Pontificio latum sit, dummodo non sit reservatum. Hæc posterior pars probatur ex regula cap. Nuper, de Sententia excomm.: *Quod legislator non reservavit, aliis ordinariis judicibus concessisse videtur.* Quem textum statim magis expendemus. Respectu autem loci solus Episcopus, vel qui Episcopalem jurisdictionem participat, est ordinarius judex, habetque jurisdictionem in foro contentioso, quæ ad hujusmodi relaxationem necessaria est.

6. *Idem dicendum de personali generali.* — Atque hæc eadem ratio idem convincit de interdicto generali personali, quia etiam respectu communitatis ordinarius judex in Ecclesiastico foro externo est Episcopus. Nec respectu communitatis, ut sic, habet locum jurisdictio in foro interiori sacramenti pœnitentiæ, ut ratione illius concessa censeatur jurisdictio ad tollendam hanc censuram, quia communitas ut sic non est capax sacramenti pœnitentiæ. Et hinc ulterius colligo, non posse singulas personas populi generaliter interdicti liberari a participatione talis interdicti per parochum, aut alium similem inferiorem clericum. Ratio est, quia respectu talis interdicti nullam habet jurisdictionem, eo quod non feratur per se in personas singulas, sed in communitatem. Item, quia secundum ordinariam legem Ecclesiæ repugnat universitatem ut sic manere interdictam, et tamen personas singulas persistentes membra communitatis liberari, et absolvi a tali interdicto; quamvis enim alicui fortasse hoc possit interdum concedi, id tamen erit per modum privilegii aut dispensationis, non vero ordinario jure; ergo non potest hoc fieri auctoritate alicujus inferioris, qui potestatem non habet ad tollendum totum interdictum. Et confirmatur, quia alias fieri posset, ut tale interdictum sigillatim auferretur ab omnibus personis illius populi, manente interdicto toto populo ut sic, quod repugnat; alioqui tale interdictum inutile esset, argument. cap. Si sententia, de Sententia excomm. Neque in his invenio difficultatem, quæ communia esse videntur, ut patet ex Geminiano, Philippo Franco, et in cap. Si sententia, de Sententia excomm., in 6; et Ancharrano, in Clement. unica de Rebus Eccles. non alien., num. 12; Soto, Sylvestro et aliis Summistis.

7 *Quid de personali speciali.* — *Ratio dubitandi.* — De interdicto denique personali speciali facile concluditur ex dictis posse ab Episcopo tolli; an vero possit etiam auferri a quolibet proprio sacerdote, seu ordinario confessore, qui possit absolvere a peccatis mortalibus, dubitari potest. Pars enim negativa videtur concludi ex dictis; nam gravius est hoc interdictum respectu talis personæ, quam sit interdictum communitatis respectu singularum personarum, quia particulare interdictum non ponitur sine propria culpa talis personæ, per generale autem interdictum ligatur persona sine propria culpa; ergo si hoc vinculum, quod sine propria culpa contrahitur, ab inferiori sacerdote auferri non potest, multo minus poterit illud auferri, quod propter propriam culpam positum est. Et confirmatur, quia alias posset parochus absolvere a generali interdicto eum, propter cujus culpam positum est, cum tamen non possit absolvere alios innocentes, quod, quam sit absurdum, per se satis patet. Sequela probatur, quia interdictum illud respectu ejus,

qui causam dedit, habet vim interdicti particularis personalis, ut supra diximus.

8. *Ratio in contrarium. — Quorumdam responsio. — Excluditur.* — In contrarium vero urget dictum cap. Nuper, de Sententia excomm., ubi absolutio excommunicationis non reservatæ censetur concessa non solum Episcopo, sed etiam proprio sacerdoti; ergo idem dicendum est de absolutione interdicti personalis particularis; nam hæ duæ censuræ quoad hæc æquiparantur, juxta Glossam in cap. Præsenti, verb. *Generaliter,* de Sent. excom., in 6. Respondent aliqui, non esse parem rationem, quia excommunicatio impedit sacramentalem absolutionem; et ideo, quando reservata non est, committitur illi, qui potest sacramentaliter absolvere, ut possit suum munus exercere et subditum curare. At vero interdictum non impedit receptionem sacramenti pœnitentiæ, maxime post cap. Alma, et ideo absolutio a tali interdicto non est per se prævia ad absolutionem sacramentalem; ac propterea non est, cur cuicumque ordinario confessori concedatur. Hæc tamen differentia, licet in generali interdicto habere posset locum, non tamen in particulari, quia hoc interdum etiam impedit absolutionem sacramentalem, ut supra suo loco notavimus ex ipsomet cap. Alma; ergo potius hinc confirmatur æquiparatio interdicti cum excommunicatione, quæ cum favorabilis sit, extendenda est. Præsertim, quia non tam est consideranda materialis illa censura, ut sic dicam, de qua Pontifex ibi loquitur, quam formalis ratio et intentio illorum verborum : *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso aliis concessisse videtur,* ubi illud relativum, *ejus,* non refert excommunicationem, sed juris sententiam, qua aliquis ligatur, quæ in interdicto etiam locum habet. Et præterea si sub his verbis non comprehenditur interdictum particulare personale, neque etiam comprehendetur cum proportione interdictum locale, vel personale generale; atque ita non poterit Episcopus relaxare aliquod interdictum jure Pontificio latum, etiam si reservatum non sit, quod est contra sententiam communem, ut videre est apud Sylvestrum, *Interdictum,* 3, quæst. 10, et alios Summistas, et Soto.

9. *Interdictum particulare personale non reservatum tolli potest a sacerdote a quo potest excommunicatio.* — Propter has ergo posteriores rationes, quamvis dicti auctores absolute dicant, solum Episcopum vel Prælatum participantem jurisdictionem ejus posse absolvere ab interdicto jure lato, nihilominus probabilius censeo hoc interdictum particulare personale, si reservatum non sit, ab eodem sacerdote tolli posse, a quo potest auferri excommunicatio juris non reservata, dummodo sit propter contumaciam latum, ut diximus. Item necesse est, ut causa interdicti tollatur, et sufficiens satisfactio fiat, vel cautio detur, juxta dicta de excommunicatione.

10. *Respondetur ad rationem dubitandi. — Satisfit superiori objectioni.* — Ratio vero dubitandi in contrarium posita facile solvitur negando similitudinem rationis, propter differentiam insinuatam, quod interdictum generale non excludit innocentes a receptione sacramenti pœnitentiæ. Dices : quod hoc ita sit jure novo, tamen juxta antiquum excludebantur; decisio autem cap. Nuper, antiquior est, quam concessio cap. Alma, et ideo per jus antiquum interpretanda est. Sit ergo alia ratio, quia interdictum generale, licet comparatum ad personam innocentem, videatur levius, seu relaxatione dignius, tamen in se ac simpliciter gravius est; et, quia per se primo non respicit privatas personas, sed corpus commune, ideo ejus relaxatio superiorem requirit potestatem; quia vero a singulis personis auferri non potest, nisi in se, ac simpliciter tollatur, inde fit, ut, etiam respectu cujuscumque particularis personæ difficilius tollatur, quam particulare interdictum. Nec refert, quod propter propriam culpam latum sit; nam propterea requirimus, ut culpa tollatur, et satisfactio exhibeatur. Neque etiam admittimus hoc posse extendi (ut in quadam confirmatione inferebatur) ad eum qui causam dedit interdicto generali, sive personali, sive locali; is enim absolvi non potest, nisi ab eo, a quo tale interdictum simpliciter tolli potest, quia, licet respectu illius personæ, quasi eminenter habeat virtutem et efficaciam interdicti particularis personalis, tamen simpliciter ac formaliter est majus illo; ac propterea auferri non potest ab inferiori sacerdote, sed solum ab Episcopo.

SECTIO III.

Quæ forma servanda in relaxando interdicto.

1 *De substantiali forma. — De accidentali forma.* — Quod attinet ad substantialem for-

mam hujus revocationis, nulla sunt verba determinata, sed illa sufficiunt et necessaria sunt, quæ voluntatem tollendi illud in habente potestatem significent, ut omnes Summistæ, et Doctores docent. Qui tamen aiunt aliqua verba esse necessaria, nec sufficere alia signa, per facta, vel aliquid hujusmodi, quod commune est aliis censuris; tamen cum eadem limitatione id accipiendum censeo; facta enim vel similia signa per se sumpta non sufficiunt; tamen si conjungantur aliquibus verbis, cum illis possunt complere perfectam significationem, satisque expressam, ut absolutio habeat effectum. Communis casus, seu exemplum est : nam, si Episcopus non servet interdictum a se latum, id satis non est, ut censeatur auferre interdictum, argumento c. Cum desideres, de Sent. excom., quia illa absolutio nullo modo est verbalis; et ideo solum Summo Pontifici licet illo modo revocare censuram, quia non est astrictus ordinario juri. At vero, si talis Episcopus dicat, intentionis suæ esse interdictum relaxare, cum primum illud non servaverit, illud satis erit ad relaxandum interdictum. Quod docuit Sylvester cum Calderino, *Interdictum*, 3, q. 9, et mihi placet (licet aliqui dubitent), quia licet factum illud per se non sufficiat, tamen, cum verbis conjunctum, est sufficiens signum, et dici potest verbalis relaxatio. Sicut, si per verba interrogaretur, an vellet interdictum relaxare, et annueret solis signis, satis in rigore esset, quantum spectat ad substantiam formæ, quamvis non directe faceret Episcopus utens his signis vel ambiguis, vel incertis. Quod vero attinet ad accidentalia, nullam specialem solemnitatem invenio circa hoc a jure præscriptam; et ideo nihil hic addere oportet præter dicta de censuris in communi, et de suspensione. Advertit tamen Sylvester, *Interdictum*, 3, quæst. 8, in fine, et 9, in principio, revocationem interdicti debere fieri cum juramento, quod probat ex cap. Alma, ubi nihil de hoc in speciali habetur; et ideo servanda sunt, quæ in dictis locis, et tractando de excommunicatione adnotavimus.

2. *An in interdicto locum habeat absolutio ad cautelam. — Responsio. — Advertendum.* — Duo tamen hic addenda supersunt. Unum est, an in interdicto locum habeat relaxatio, seu absolutio ad cautelam, sicut in excommunicatione. Quod tractant Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 2, num. 5, et Navarrus, in cap. Cum contingat, de Rescriptis, remed. 6, et juris interpretes, in cap. Præsenti, de Sentent. excomm., in 6. In quo textu habetur hujus quæstionis resolutio, quantum attinet ad interdictum generale loci; dicitur enim ibi, in hujusmodi interdicto, *non habere locum beneficium relaxationis ad cautelam.* Cujus ratio sufficiens est juris institutio, a qua hæc omnia maxime pendent; fortasse tamen propter gravitatem hujus censuræ, quæ valde publica est, voluit jus, ut quando nulla esse dicitur, debeat aut declarari nulla, aut simpliciter tolli. Addit vero Navarrus quamdam limitationem, videlicet, quando relaxatio petitur simpliciter ad instantiam partis, ob cujus culpam positum dicitur, præstita cautione de parendo juri, tunc relaxandum esse interdictum, antequam de justitia, vel nullitate constet. Quod probat ex decisionibus Rotæ, et aliis auctoribus, et ex cap. Qua fronte, de Appellat., quod, mea sententia, non multum probat, quia in illo est sermo de interdicto personali, non de locali generali. Sed in ea re usum, et communem sententiam Jurisperitorum servandam censeo; existimo autem eos non loqui de propria relaxatione ad cautelam, sed de absoluta relaxatione, quæ tunc fieri debet ad instantiam partis, sicut in simili casu, præstita cautione, absolutio etiam ab excommunicatione simpliciter danda est, juxta cap. Cum contingat, de Offic. delegat. Adverto tamen non satis esse, ut cautionem, vel satisfactionem offerant illi, qui fuerunt veluti secundaria causa interdicti per auxilium, favorem, vel aliquid hujusmodi, sed necessarium esse, ut principalis auctor hoc præstet; nam ad omnem relaxationem interdicti hoc requiritur, ut colligitur ex cap. Alma, et notavit Sylvester, *Interdictum*, 3, quæst. ult.

3. *Absolutio ad cautelam habet locum in omni interdicto, excepto generali loci.* — De aliis vero interdictis non invenio in jure definitionem adeo expressam; ex dict. autem cap. Præsenti, per argumentum ab speciali colligere licet, in omnibus aliis interdictis locum habere beneficium relaxationis ad cautelam. Non enim sine causa additum est ibi verbum illud, *Generaliter in civitates, castra,* etc.; positum ergo est ad excludendum interdictum particulare locale, ut Covarruvias notat ex decisione Rotæ, et ex pluribus auctoribus, qui de interdicto particulari loci loquuntur. Et ratio est, quia hoc beneficium communiter conceditur in quacumque censura; ergo, ubi specialiter non negatur, con-

cessum manet. Quæ ratio æqualiter procedit in interdicto personali particulari; de quo videtur clarius loqui Navarrus; id tamen expresse tenet Sylvester, *Interdictum,* 3, q. 9, et Angelus, *Interdictum,* 8, num. 9, qui alios auctores referunt. Et addunt congruentiam, quia hoc interdictum privat receptione sacramentorum, in quo assimilatur excommunicationi; et ideo debet etiam in illo modo relaxationis assimilari. Et ad hoc confirmandum est optimum dict. cap. Qua fronte, præsertim in versiculo ultimo, scilicet : *De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi, vel interdicto suppositos, illud idem dicimus* (scilicet esse absolvendos), *etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam* (utique tam interdicti quam excommunicationis), *ad Sedem Apostolicam duxerunt appellandum.* Hoc ipsum confirmari potest ex cap. Venerabilis, de Sentent. excommunic., ubi sententia suspensionis dicitur relaxari ad cautelam, quod tamen frequentius expedire potest in interdicto personali particulari.

4. De interdicto autem generali personali dicti auctores nihil expresse dicunt; quin potius Sylvester, Angelus, Navarr et Covarruvias absolute dicunt, interdictum generale non posse hoc modo relaxari, sine distinctione de personali, vel locali. Quia vero in dict. cap. Præsenti, sermo est tantum de locali interdicto, dicendum est, ex vi illius textus non negari beneficium relaxationis ad cautelam in interdicto personali etiam generali, quia, cum denegatio hujus beneficii favorem non contineat, sed potius rigorem, ultra vim verborum extendenda non est. Quod si ex vi illius textus non negatur, non video cur neganda sit ex vi juris, nisi forte praxis, et consuetudo aliud habeat; nam illa est optima legum interpres, et interdum illas extendit propter paritatem rationis, quæ fortasse videbitur esse inter generale interdictum personale et locale.

5. *Interdictum post ejus sententiam latam non suspenditur per appellationem. — Omne interdictum potest suspendi ab illo qui illud tulit. — Satisfit argumento Panormitani in contrarium.* — Ultimum dubium est, an interdictum suspendi possit. In quo nonnulla sunt certa. Unum est, interdictum non suspendi per appellationem interpositam post latam interdicti sententiam. Ita enim expresse cavetur in cap. Is cui, de Sentent. excomm., ubi in hoc interdictum excommunicationi æquiparatur; ubi est sermo de suspensione ab ingressu Ecclesiæ, quæ, ut sæpe dixi, est interdictum quoddam; eadem autem ratio est de quolibet alio interdicto. In cap. autem Ad hæc quoniam, de Appellat., absolute idem dicitur de quolibet interdicto. Secundo est certum, interdictum generale, tam locale quam personale, et interdictum etiam locale particulare suspendi posse ad tempus, vel simpliciter, vel quoad aliquem effectum, ab eo qui illud tulit. Ita docent communiter Canonistæ in dict. cap. Ad hæc. Quos refert, et sequitur Covarruv., in cap. Alma, part. 2, § 2, num. 4, contra Abbatem, et Decium, quos ibidem refert; quanquam Abbas fateatur hanc sententiam in praxi servari posse. Eamdem tenuit Navarr., cap. 27, num. 165, ubi idem dicit de excommunicatione, et in hanc sententiam allegat Decium. Tenet etiam Sylvester, *Interdictum,* 3, quæst. 8, qui citat Innocentium, et Hostiensem. Idem Angelus, *Interdictum,* 8, num. 3, qui refert alios, et quædam jura, scilicet, cap. Ad hæc, 3, et cap. Directe, et cap. Præterea, de Appell., quæ nihil omnino ad rem præsentem faciunt. Melius id probatur ex cap. Dilectis, de Appel., ibi, *cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum;* et significat Pontifex tam validam esse illam suspensionem, ut, si durante tempore suspensionis appellatio interponatur ad Summum Pontificem, non possit ulterius judex ad pristinum statum sententiam revocare, ita ut effectum exequatur. Sed hæc quæstio a Panormitano, et aliis auctoribus citatis late disputatur, qui varie textum illum exponunt, quæ ad nos nunc non pertinet. Fundamentum enim hujus sententiæ non est quia per aliquod jus hoc specialiter conceditur, sed quia nullo jure prohibetur; nam hoc ipso tota sententia, et effectus censuræ pendet ex voluntate ferentis; ergo sicut potest simpliciter eam auferre, ita potest ad tempus suspendere. Unde non est efficax Panormitani argumentum, quia non minus est efficax appellatio interposita, quam voluntas ferentis. Si ergo appellatio non suspendit; nec judex potest suspendere. Respondetur enim, supposito jure positivo, non esse ita efficacem appellationem, sicut voluntatem judicis, quia de appellatione habemus expressam prohibitionem, non vero de judice.

6. *Evasio. — Eluditur — Episcopus suspendere nequit interdictum ab homine a Papa positum.* — Sed aiunt : quamvis in voluntate judicis sit ferre sententiam censuræ, tamen,

illa lata, non est in voluntate ejus impedire executionem; ergo non potest illam suspendere, sed necesse est, ut vel illam revocet, vel quod illa habeat effectum suum, quia sententia censuræ secum affert executionem, cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat. Respondetur : quamvis sententia censuræ in hoc sensu secum afferat executionem, quod per se ipsa, absque alio medio instrumento, seu executore, efficax est ad inducendum suum effectum, nihilominus in hac ipsa actuali executione pendet ex voluntate ferentis, et ideo per illam potest suspendi quoad actualem effectum. Et propterea diximus, hanc suspensionem fieri posse ab eo, qui eam tulit, quia inferior hoc non potest, cum non habeat jurisdictionem, nec ab illo pendeat effectus sententiæ, vel voluntatis superioris. Unde inferunt Sylvest. et alii, Episcopum non posse suspendere interdictum a Summo Pontifice positum; quod verum est de interdicto ab homine, vel reservato; nam, si fit a jure Pontificio absque reservatione, videtur posse suspendi ab Episcopo ex legitima causa ex commissione illi facta eodem jure ad relaxandum tale interdictum, ut supra vidimus. Unde hæc videtur generalis regula , eum posse suspendere interdictum, qui potest auferre, nam uterque actus ex eadem potestate nascitur

7 *An interdictum personale speciale possit suspendi.* — Atque hæc omnia communia sunt tribus interdictis supra numeratis, respectu earum personarum, quæ sine culpa sua interdicto ligantur, vel ad illud servandum obligantur; nam eadem est quoad hæc de omnibus ratio. Quoad eas vero personas, quæ causam interdicto dederunt, magis æquiparantur hæc interdicta cum interdicto personali particulari, de quo est major dubitatio an possit suspendi. Nam Sylvest. supra negat tale interdictum posse suspendi, nisi per solum Summum Pontificem, nam ille, inquit, dispensare in hoc potest, cum sit juris humani; imo addit, si adhuc duret culpa, pro qua latum est interdictum, non posse Pontificem dispensare quantum ad celebrationem, sed solum quoad alia.

8. *Respondetur affirmative.* — *Notandum*. — Verius tamen est, etiam hoc interdictum posse suspendi ab eo, qui illud tulit. Quod a fortiori sentit Navarr., cum idem de excommunicatione asserat, et expresse id docet Covarr Et ratio est eadem, quæ de aliis interdictis, quia hoc nullo jure prohibetur, et alioqui veluti ex natura rei effectus sententiæ pendet ex voluntate ferentis. Quare nulla ad hoc requiritur juris dispensatio, quæ Summo Pontifici reservata sit; quia hic non agimus de privilegio perpetuo celebrandi, aut participandi divina tempore interdicti, quod Summus Pontifex solus concedere potest; sed de suspensione alicujus effectus, qui a voluntate ferentis pendet. Quocirca, non solum potest suspendi hoc interdictum postquam quis a contumacia recessit, tunc enim potius tollendum est, sed etiam ea durante, quia sæpe possunt occurrere rationabiles causæ ad hujusmodi suspensionem faciendam, ut per se patet. Neque solum quoad alios effectus, sed etiam quoad celebrationem Missæ potest hujusmodi interdictum suspendi, non quia per hoc concedatur, ut sine peccato celebret qui est in peccato; sed solum ut talis suspensio efficiat, ne per Ecclesiam specialiter prohibitus, seu interdictus sit. Quo etiam fiet (quod Sylvest. non advertit) ut, licet fortasse peccet celebrando, non tamen irregularis fiat, quia pro tunc non agit contra censuram. Poterit etiam contingere, ut non peccet, si coram Deo sit bene dispositus, et ab iniquitate recessit, quamvis apud Ecclesiam nondum satisfacere potuerit.

9. *Occurritur objectioni.* — Hic vero se offerebat objectio, quia hoc interdictum personale, et excommunicatio æquiparantur; sed excommunicatio non potest suspendi; ergo neque hoc interdictum. Ad quam Navarrus respondet negando minorem. Sed quia opposita est communis sententia, et magis consentanea juri, ut supra vidimus, negamus has censuras æquiparari in omnibus et specialiter in hoc, quia jura significant id esse speciale in excommunicatione, cap. Cum desideres, de Sentent. excommunicationis, cum aliis; nam excommunicatio acerbior est pœna, et quoad hanc partem magis odiosa; et ideo volunt jura, ut vel omnino auferatur, vel omnino suum effectum habeat.

DISPUTATIO XXXIX.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

Inter spirituales pœnas, et inter alia remedia, quibus Ecclesia uti solet ad corripiendos filios inobedientes, et contumaces, una est, quæ cessatio a divinis appellatur, ut constat ex juribus, quæ inferius referemus, et ex quotidiano usu Ecclesiæ. Unde non est quod

disputemus, an hæc cessatio sit licita, vel expediens; utrumque enim satis confirmat Ecclesiæ usus. Et ad illud prius sufficit, quod non est contraria alicui præcepto divino; nam licet ex divino jure sit, ut divina officia in Ecclesia celebrentur, non tamen illud obligat, ut ubique, et semper fiat; et ideo aliquando, seu in aliquo loco cessare, nec est per se malum, neque extra materiam Ecclesiastici præcepti. Ad secundum autem, scilicet, ut hoc sit expediens, multa concurrere necesse est, quæ judices Ecclesiastici prudenter observare debent, et in sequentibus explicabuntur. Hæc ergo cessatio, si censura est, sub interdicto comprehenditur, ne numerus specierum censuræ augeatur contra responsum Pontificis in cap. Quærenti, de Verb. significat. Si vero non est censura, maximam habet cum interdicto affinitatem; et ideo disputatio hæc optime huic loco accommodatur. Nam per se necessaria est hujus pœnæ cognitio ad res morales, et ad hujus materiæ complementum, et per comparationem ad interdictum facillime intelligitur. Et ideo Doctores, qui fere cum interdicto hanc pœnam involvunt, pauca de illa dicunt, quos quidem imitabimur; curabimus autem distincte rem totam exponere. Et primo videbimus quid cessatio sit. Deinde, quos effectus, et causas habeat, et quomodo tollenda sit.

SECTIO I.

Quid et quotuplex sit cessatio a divinis, et quomodo ab interdicto differat.

1 *Ratio nominis.* — Quod ad nomen attinet, constat cessationem a divinis sic dictam esse, quia eo tempore, quo hæc pœna fertur, cessant ministri Ecclesiæ a publica celebratione divinorum officiorum, et sacramentorum administratione. Et ideo dici solet hæc cessatio suspensio quædam organorum Ecclesiasticorum, per allusionem ad illud Psal. 136 : *In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra,* quia hoc est veluti maximum signum afflictionis, quam Ecclesia patitur, quando omnia divina officia ita suspendit, ut notavit Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 2. Ex quibus constat, appellationem hanc ab effectu sumptam esse; nam illa cessatio effectus est hujus pœnæ; ipsa autem pœna consistit in illo vinculo, quo astringuntur ministri Ecclesiæ, et obligantur ad cessandum a divinis. Et de hoc vinculo præcipue inquirimus quid sit.

2. *An cessatio sit censura. — Prima opinio. — Secunda opinio. — Excluditur fundamentum Navarri. — Excluditur evasio quædam.* — Ad hoc autem declarandum primo videndum est, an hoc vinculum seu pœna sit propria censura; nam auctores in hoc varii sunt. Covarruv., in cap. Alma, part. 2, § 2, in princip., eam vocat juris Pontificii censuram; eodem fere modo loquitur Soto, dict. q. 3, art. 1, ubi quinque numerat censuras, quarum una est cessatio a divinis. Et videtur hoc efficaciter probari ex definitione censuræ in principio hujus operis posita; nam hæc cessatio est pœna Ecclesiastica, et privat spiritualibus functionibus, et ponitur propter contumaciam, ut ab illa recedatur, atque ita etiam est medicinalis pœna, quæ per ordinariam potestatem Ecclesiæ tollitur, sicut imponitur; ergo nihil illi deest ad veram rationem censuræ. Alii nihilominus negant hanc pœnam esse censuram. Ita tenet Navarrus, in Summa, cap. 27, num. 164 et 188; nullam autem aliam rationem affert, nisi quia cessatio non est, nisi ipsa omissio officiorum, juxta Panormitanum in cap. Dilectis, de Appellationibus, num. 18. Quam rationem et sensum propositionis assumptæ vix percipio; nam hæc pœna, prout ab Ecclesia imponitur, non est ipsa actualis omissio divinorum officiorum; potest enim aliquando Ecclesiasticus judex juste præscribere cessationem, et nihilominus ministros Ecclesiæ de facto non omittere divina officia, in quo graviter peccant, quod est signum, sententiam fuisse validam et pœnam revera impositam; cum ergo omissio divinorum de facto non sit subsecuta, non consistit hæc pœna formaliter in ipsa omissione facti, sed in vinculo impediente actionem, ex quo sequi debet talis omissio. Si autem respondeatur, per omissionem intelligi vinculum omittendi, male inde infertur non esse censuram; nam etiam interdictum est vinculum omittendi divina ; imo et omnes censuræ cum proportione sunt vincula, quæ obligant ad aliquas omissiones seu privationes.

3. *Excluditur Soti interpretatio.* — Nec minus obscurum est dictum Panormitani, quod Navarr. allegat, et Sylvester sequitur, *Interdictum,* 1, quæst. 1; ait enim, hoc differre inter cessationem et interdictum, quod interdictum est quid juris, cessatio autem solum est quid facti. Quod dictum Soto, dicto art. 2, ita interpretari videtur, ut cessatio dicatur esse quid facti, quia nunquam fertur ipso jure, sed semper ab homine; interdictum

vero esse quid juris, quia etiam ipso jure fertur. Sed non fuit hæc mens Panormitani, quia omne interdictum, etiam quod ab homine fertur, censet esse quid juris; nam et de sententia interdicti absolute loquitur, et ratio, quam reddit, generalis est, scilicet, quia per talem sententiam locus supponitur interdicto, ita ut ille, qui celebrat, irregularis fiat. Unde e converso non ideo ait cessationem esse quid facti, quia non fertur ipso jure, sed quia solum est ipsa suspensio organorum, in quo significat sententiam Navarri, et eamdem habet difficultatem. Adde, quod, licet de facto nulla cessatio a divinis inveniatur ipso jure lata, tamen non repugnat ferri aliquo statuto vel lege; ergo ex se etiam in illo sensu potest esse quid juris. Alius ergo fuit sensus Panormitani, quem infra declarabimus.

4. *Vera resolutio.* — *Cessatio a divinis nunquam fertur directe in personas.* — In hac re mihi est moraliter certum, cessationem non esse censuram omnino distinctam ab illis tribus, quas hactenus tractavimus, propter cap. Quærenti, de Verborum signif., prout latius expendi et probavi in disput. 1, sect. 3, hujus libri. In quo displicet mihi opinio Soti, cui consentit Covarruv. dicens, cessationem esse aliam censuram interdicto similem; nam si censura est, non est alia, sed eadem, quia manifestum est nec suspensionem, nec excommunicationem esse; quod si interdictum non est, nec censura est, quia quod sub nulla specie invenitur, nec sub genere existit. Videndum ergo superest, an cessatio sit interdictum. Quod, ut distinctius fiat, et relatæ opiniones magis intelligantur et judicium de eis feramus, adverto, cessationem a divinis nunquam ferri directe et absolute in personas, sed in loca tantum. In quo differt ab interdicto generatim sumpto. Ita sumitur ex omnibus Summistis, verb. *Cessatio a divinis,* et ex Panormit., Navarr., Covarr. et Soto, locis citatis, et aliis auctoribus, quos ipsi referunt. Nam, licet priorem partem negantem expresse non ponant, tamen solum faciunt mentionem cessationis localis, ut sic dicam, solumque distinguunt eam in ordine ad loca. Unde plane sentiunt nullam esse cessationem personalem. Et eodem modo hoc sumitur ex juribus, quæ de hac cessatione loquuntur; semper enim mentionem faciunt solius cessationis localis, ut paulo post referemus. Ratio etiam id persuadet, quia ex vi cessationis nunquam prohibentur personæ ubique celebrare divina, sed tantum in aliquo loco, quem respicit cessatio, ut constat ex usu Ecclesiæ. Item, quia talis cessatio in nullo differret ab interdicto personali, quia hoc interdictum obligat personam, ut ubique cesset a divinis officiis publicis, nam a privata recitatione officii canonici non removet, quam omissionem etiam cessatio non inducit, imo neque illam permittit, si alias erat obligatio recitandi; nulla est ergo cessatio a divinis directe et absolute cadens in personas, quæ sit aliquid distinctum ab interdicto personali.

5. *Cessatio a divinis altera est particularis, generalis altera.* — *In quo differant inter se generalis et particularis cessatio.* — Rursus cessatio loci in particularem et generalem distinguitur. De generali loquitur Clementina 1 de Verbor. signif., et de eadem tacite exponere videtur alia jura, scilicet, c. Irrefragabili, § Cæterum, de Offic. ordin., et cap. Si canonici, et cap. Quamvis, eodem titulo, in 6, in quibus est sermo de cessatione, quæ ponitur a Canonicis seu a Capitulo vel collegio habentibus ad hoc potestatem ex consuetudine vel alio modo, quæ potestas interdum se extendit ad ponendam cessationem generalem in civitatibus vel terris, ut in dict. Clementin. dicitur De speciali vero videtur esse sermo in c. Dilectis, de Appellat., ubi solum in Ecclesia Altisiod. dicitur cessatio lata, quod posset intelligi de tota civitate, ut aliqui exponunt, sed proprius intelligitur tantum de Ecclesia matrice, ut exponit Glossa in dict. Clementin. 1, verb. *Generalibus.* Differunt autem hæ duæ cessationes imprimis in locis, circa quæ versantur, eodem modo, quo similia interdicta distinguuntur, ut Sylvest., verb. *Cessatio,* dicit, et Panormitanus, et alii indicant.

6. *Notandum.* — Inter has autem duas cessationes quidam ita distinguunt, ut cessationem particularem negent esse propriam censuram, generalem autem dicant esse eamdem censuram cum interdicto. Quam opinionem aliqui tribuunt Sylvest. supra, num. 1, quia dicit cessationem generalem æquiparari interdicto, non vero particularem. Sed revera id non tenet; nam inferius ait, illam æquiparationem non intelligi in omnibus, sed solum in casu expresso in dicta Clementina, scilicet, in hoc, quod religiosi sub excommunicationis sententia ipso jure lata eodem modo obligantur ad servandas cessationes generales, sicut generalia interdicta. Sine causa ergo aliqui ex eo textu colligunt cessationem generalem esse censuram seu speciem

interdicti generalis; sed potius oppositum potest probabiliter colligi, tum quia distincte de illis fit sermo; tum etiam quia non contentus Pontifex universali præcepto tradito quoad interdicta generalia, illud extendit ad cessationes generales; ergo intellexit cessationem generalem non esse interdictum, nec speciem ejus; nam, si esset species, sub genere comprehensa fuisset, neque ulla postea facta fuisset extensio. Item sine causa Sylvest. ex hoc textu colligit differentiam inter cessationem generalem vel particularem quoad æquiparationem cum interdicto; nam revera nulla colligitur, si cum proportione loquamur. Nam in illo textu non est sermo de interdicto particulari, sed tantum de generali; unde mirum non est, quod extensio fiat ad cessationem generalem, et non ad particularem, et quod in hoc æquiparentur interdicto generali cessatio generalis, et non particularis. Non vero inde sequitur, cessationem particularem non æquiparari interdicto proportionato, scilicet particulari; nam in illo textu nihil de hoc dicitur, et oppositum colligi potest quantum ad præceptum et censuram ibi latam, scilicet, quod sicut non incurrit illam excommunicationem religiosus violans interdictum particularis Ecclesiæ, ita nec violans cessationem particularem, quod valde notandum est.

7. *Refutatur opinio distinguens inter cessationem generalem et particularem.* — Ex his ergo satis constat, opinionem illam, distinguentem cessationem generalem et particularem in ratione censuræ vel interdicti, nullo jure fundatam esse; imo, si attendamus modum loquendi juris in dict. cap. Dilectis, de Appellat., potius cessatio particularis dici posset species interdicti, et hac ratione propria censura; sic enim ibi dicitur: *Interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate præsente a divinis in Altisiodorensi Ecclesia cessaretur* Ubi particularis cessatio interdictum appellatur, et Glossa ibi intelligit de proprio interdicto, et Abbas ibi. Et videtur probari, quia Pontifex non semel tantum, sed sæpe in eo textu pœnam illam interdictum appellavit; quam tamen ex eodem textu, et ex Glossa citata in dicta Clementina 1 de Sent. excomm., constat fuisse quamdam cessationem a divinis. Unde posset aliquis occasionem sumere dicendi e contrario cessationem particularem esse censuram et proprium interdictum, generalem autem minime, propter dictam Clementinam. Verum hæc sententia neque auctorem habet, nec probabilitatem, quia apud omnes est indubitatum majus esse vinculum cessationis generalis, quam particularis, quia cessatio generalis includit quidquid particularis, et addit aliquid, saltem extensive quoad loca; quoad alios vero effectus aut personas in nulla re superatur a cessatione particulari; nec quidquam potest cum probabilitate assignari; ergo nulla ratione dici potest cessationem particularem esse veram censuram interdicti, et non cessationem generalem. Videtur ergo concludi a fortiori ex dict. cap. Dilectis, cessationem generalem esse interdictum, atque adeo hanc pœnam non addere novam censuram, sed esse quamdam speciem interdicti, quæ propter diversos seu plures effectus speciali nomine appellatur. Atque ita loquitur absolute de cessatione Maiolus, lib. 3, cap. 20, dicens, cessationem esse quamdam speciem interdicti, et ait hoc indifferenter de utraque, quamvis statim aliam differentiam inter eas constituat, non satis consequenter, ut jam dicam.

Præcipuum discrimen inter cessationem a divinis et interdictum.

8. Obstat vero contra hunc dicendi modum discrimen aliud, quod communiter assignari solet inter cessationem a divinis et interdictum, quod hic necessario examinandum est. Nam si illud est verum, optime declarat, cessationem a divinis nec interdictum esse, neque omnino censura. Est autem discrimen, quia interdictum ita afficit locum, ut qui in illo celebraverit in casu aut modo non concesso, irregularis fiat, ut in superioribus probatum est. At vero cessatio non habet hunc effectum; nam licet quis peccet celebrando in loco, ubi cessatur a divinis, non fit irregularis. Quæ sententia quoad cessationem particularem est communis Canonistarum, ut constat ex Glossa 2, in cap. Si Canonici, de Offic. ordin., in 6; Hostiense, in c. Irrefragabili, de Offic. ordin., n. 11; Panorm., in dict. cap. Dilectis, quem cum Innocentio, Bonifacio, et aliis refert, et quoad hoc sequitur Covarr. supra, num. 4; et Navarrus, dicto num. 188; et eam tenuit Sylvester, verb. *Interdictum*, 1, § 1, et verb. *Cessatio*, § ultim.; et Angelus ibidem. Quorum fundamentum est, quia cessatio particularis non est interdictum particulare, et consequenter nullum interdictum est; sed in jure tantum est cautum, ut, qui

celebrat in loco interdicto, irregularis fiat; ergo, qui celebrat in loco, ubi est particularis cessatio, non est interdictus, ex alio principio juris, quod irregularitas non incurritur nisi in casibus a jure expressis, juxta cap. Is cui, de Sentent. excommunicationis, in 6.

9. *Quorumdam sententia de cessatione generali.—Excluditur fundamentum horum auctorum.* — De cessatione autem generali non est ita concors sententia; nam Joannes Andreas, dicto cap. Si canonici, et ibi Innocent., Anchar., et alii, et Calderin., tract. de Interdicto, docent, eum, qui celebrat tempore cessationis generalis, fieri irregularem, quamvis de particulari aliud sentiant. Et hanc partem sequitur Maiolus, dicto cap. 20, citans Antoninum in tractatu de Censuris, cap. 89. Idemque tenet in 3 part., tit. 26, cap. 3, et Villadiego, tractatu de Irregularit., cap. de Interdicto, in fine, et in hanc partem inclinat Covarruv. supra. Qui auctores solum fundantur in æquiparatione illa inter cessationem generalem et interdictum generale, quæ fit in Clementin. 1 de Sentent. excomm. Quod fundamentum inefficax est, ut ex supra dictis constat, quia ibi non æquiparantur eo quod cessatio sit interdictum; sed potius, quia non est interdictum, ad illam facta est extensio ex voluntate Pontificis. Rursus non æquiparantur in omnibus, sed in observatione ibi statuta; ibi autem non imponitur transgressoribus pœna irregularitatis, sed excommunicationis, quæ longe diversa est. Unde is, qui celebrat in loco generaliter interdicto, non fiet irregularis ex vi illius Clementinæ, si alibi decretum non est; cum ergo de cessatione etiam generali alibi decretum non sit, nihil ex hac æquiparatione concludi potest. Atque hoc videtur advertisse Paludanus, in 4, dist. 18, quæst. 8, art. 3, num. 38, cum dixit, ibi æquiparata esse interdictum et cessationem generalem quoad pœnam excommunicationis ipso facto violantibus impositam, *cum tamen* (inquit) *olim contra cessationem faciens non fieret irregularis.* Quæ verba sunt æquivoca, et ex eis posset quis colligere olim quidem ita fuisse, nunc autem aliter esse. Non est tamen hic sensus; sed, licet olim non fuerint æquiparata in irregularitate, ibi simili pœna excommunicationis puniri, servata nihilominus antiqua dissimilitudine. Et sic verum est, quod idem auctor subdit : *Sed circa cessationem solum hoc est innovatum, et nihil aliud;* non enim necesse est, ut, si duo delicta in una lege habent aliquam pœnam communem, ideo aliæ pœnæ in aliis legibus impositæ uni ex illis delictis extendantur ad aliud.

10. *Prædicta sententia rejicitur — Excluditur evasio.* — Unde dicta opinio non consequenter loquitur, distinctionem quoad hoc faciens inter cessationem particularem et generalem; nam fundamentum illud, quod irregularitas non incurritur nisi in casibus a jure expressis, æque procedit in cessatione generali, sicut in particulari, quia in neutra invenitur talis irregularitas in jure expressa. Quod si dicant, satis esse quod sit expressa in interdicto generali, ut ibi intelligatur inclusa generalis cessatio, idem dicere debent de cessatione particulari respectu interdicti particularis, quod scilicet sub illo intelligatur inclusa. Imo necesse est, ut dicant, etiam ante dictam Clementinam 1 de Sententia excommunicationis, fuisse cessationem generalem inclusam sub interdicto generali in antiquis juribus, quoad hunc effectum, quia si antea non includebatur, ex vi Clementinæ non includitur, ut ostensum est; si autem includebatur, a fortiori dicendum est, cessationem particularem inclusam esse in interdicto particulari; nam, si rationem spectemus, est eadem cum proportione. Si autem spectemus jus, habemus aliquod fundamentum hujus inclusionis, quoad cessationem particularem, in dicto cap. Dilectis; quoad cessationem vero generalem nullum est aliud; nam ex dicta Clementina nullum sumi potest, ut ostendi. Quapropter magis consequenter de utraque cessatione loquuntur negando hanc irregularitatem Panormitanus, et alii antiqui Canonistæ supra citati, quos sequuntur Sylvest., et Navarr., et Paludan., supra, et idem sensit Soto, dict. art. 6.

11 *Dubium circa communis opinionis fundamentum.* — Unum tamen mihi superest dubium circa fundamentum hujus communis sententiæ ad utramque cessationem applicatum, nimirum, quod in jure non est irregularitas expressa contra celebrantes divina officia tempore cessationis. Nam, licet verum sit non esse expressam sub nomine cessationis, dici tamen potest esse expressam sub nomine interdicti; et id satis esse, quia cessatio est interdictum quoddam. Quando enim in jure dicitur, irregularitatem non incurri nisi in casibus a jure expressis, non est intelligendum necessarium esse, ut sub specifico nomine exprimantur; sed satis est, quod sint expressi sub locutione generali, seu indefinita, quæ illi

æquivaleat. Nam etiam non invenitur in jure expressum, quod violans celebrando interdictum particulare locale, fiat irregularis, sed solum quod celebrans in loco interdicto, et hoc satis est, ut sub hoc genere comprehendantur species; ergo similiter si cessatio (ut est probabile) est species interdicti, illa sufficienter est in jure expressa sub illo genere; ergo necesse est, ut dicti auctores ostendant cessationem non esse speciem interdicti, quod ipsi non faciunt, imo potius id supponunt. Quin etiam Navarr. ex hac differentia quoad irregularitatem maxime probat cessationem non esse interdictum, in quo committitur circulus. Alii vero probant cessationem non esse interdictum, quia plures effectus habet, seu magis privat, seu cessare facit a divinis officiis, ut patebit infra ex effectibus ejus; quæ differentia videtur esse nimis accidentalis, solumque probare cessationem esse quoddam majus seu maximum interdictum.

12. *Responsio præcipuæ difficultatis.* — *Interdictum et cessatio a divinis neutrum sub altero continetur in jure.* — *Satisfit rationi supra positæ.* — Fateor quidem difficile esse aliquid in his omnibus cum solido fundamento affirmare, quia neque ex sola ratione sumi potest, neque in jure aliquid in hoc est sufficienter declaratum. Tamen cum in juris intelligentia magnam auctoritatem habeant ejus interpretes, ex communi eorum consensu accipimus, cessationem, et interdictum in jure ita esse diversa, ut neutrum sub altero ex vi et proprietate verborum comprehendatur, nec tanquam æqualia, nec tanquam inferius sub superiore. Quod principium (mea sententia) non parum efficaciter probat textus in tacta Clement. 1 de Sent. excom., ut supra est a nobis consideratum. Præterea ad hoc principium probandum optima est conjectura, qua Navarrus utitur, quia, cum conceditur privilegium ad audiendam Missam tempore interdicti, non intelligitur concessum ad illam audiendam tempore cessationis a divinis, ut constat ex communi omnium intelligentia; et infra etiam dicemus, non omnia, quæ nunc sunt concessa per c. Alma, tempore interdicti, extendi ad cessationem a divinis. Item e contrario aliquis potest interdum cessationem præcipere, qui non potest interdictum ponere, ut notat Glossa 2, in dict. c. Si canonici, de Offic. ordinat., in 6, unde privilegium ad ponendam cessationem per se non extenditur ad ponendum interdictum; sunt ergo hæc in rigore juris ita diversa, ut unum sub alio non comprehendatur. Neque contra hoc obstat modus loquendi dict. c. Dilectis, quia majus pondus habet communis usus totius juris; et quia, ut jam diximus, sæpe verbum *interdicendi,* aut *interdicti,* generatim sumitur pro quacumque prohibitione; potuit ergo in illo textu ita accipi, vel certe, cum tempore interdicti suo modo a divinis cessetur, intelligere possumus, de sola cessatione accommodata ad interdictum ibi esse sermonem. Ex hoc autem principio in jure fundato, optime colligitur discrimen paulo antea positum quoad irregularitatem transgressoris, manetque solidum illud fundamentum, quod talis irregularitas quoad cessationem a divinis non est expressa in jure; quia si alicubi, maxime ubi fertur de interdicto; non autem ibi, quia cessatio sub interdicto non intelligitur. Nam si in favoribus et privilegiis non admittitur hæc extensio, multo minus in pœna et rigore admittenda est.

13. *Cessatio ab interdicto essentiali discrimine differt.* — *Occurritur objectioni.* — *Panormitani dictum exponitur.* — Rursus vero a posteriori ex hoc effectu infero, cessationem non solum nomine, sed reipsa, et essentiali differentia differre ab interdicto. Quia ex effectibus optime causas distinguimus. Item, quia cessatio non interdicit personam, ut per se notum est, quia non fertur simpliciter in personam, ut supra dixi, et statim amplius exponetur; nec etiam interdicit locum, si proprie de interdicto loquamur, alias, qui celebraret ibi, fieret irregularis tanquam celebrans in loco interdicto. Unde ita potest explicari hæc differentia, quod interdictum locale videtur esse veluti quædam affectio ipsius loci, quem inhabilem reddit ad divina officia sic in eo celebranda, et ideo cautum est, ut irregularis fiat, qui in eo contra jus celebrat; cessatio autem non est affectio loci, sed simplex quædam prohibitio ipsis ministris Ecclesiæ facta respectu talis loci. Dices : ergo solum ministri, vel incolæ illius loci tenebuntur abstinere a divinis in illo loco, non vero exteri, quia personalis prohibitio non extenditur ad ipsos, et alias locus non est interdictus. Respondetur negando sequelam; falsum est enim prohibitionem personalem non posse extendi ad ipsos, ut existentes, et operantes in tali territorio, aut plebe; nam, si quis tenetur servare consuetudinem loci, in quo existit, tene-

bitur etiam servare præcepta, quæ pro tali loco posita sunt. Et in hoc sensu intelligo potuisse dici a Panormitano, interdictum esse quid juris, cessationem autem quid facti; non quod cessatio ante actualem cessationem, quæ ad factum pertinet, non imponat vinculum et obligationem cessandi, id enim aperte falsum est, ut supra probavi; sed quod cessatio solum inducat prohibitionem ipsius facti, seu omissionis, nullosque alios juris effectus inducat vi sua. Interdictum autem inducit juris effectus, ut sunt irregularitas, et alii similes. Et hanc interpretationem notavit Covarruvias, supra, num. 1. Rursus hinc colligo, intensive, ut sic dicam, majus vinculum esse interdictum, quam cessationem a divinis; quandoquidem majori pœna illius transgressio punitur; quamvis extensive quoad aliquos effectus excedat cessatio, propter quod sæpe adjungitur interdicto, ut infra videbimus.

14. *Conclusio.* — *Vide Mandosium in sua Praxi, Comm.* 33, *quæ est ultima, verb. Interdici.* — Tandem ex his concludo, cessationem non esse speciem censuræ, sed simplicem prohibitionem. Hæc sequitur ex dictis, tum quia ostensum est non esse interdictum, tum quia declaratum est non habere effectum irregularitatis, licet violetur celebrando, qui est inseparabilis a censura. Et per hunc effectum optime explicatur differentia inter generalem prohibitionem et censuram, quam indicarunt Innocentius, Cardinalis Zabarella, et Speculator, quos refert et sequitur Maiolus, supra, num. 10. Confirmatur a simili; nam hac ratione celebrans in Ecclesia violata per sanguinis effusionem, non fit irregularis, quia illa non est censura, sed quædam loci irregularitas, vel nuda prohibitio, ut notavit Innocentius, in cap. ult. de Excess. Prælat., n. 7. Et e converso, ex carentia illius effectus optime infertur illam non esse censuram. Similes sunt prohibitiones celebrandi in aliqua Ecclesia, quæ fiunt in c. 1 et 2, de Jure patronatus. Similiter licet Prælatus simpliciter prohibeat aliquem celebrare, vel confessiones audire, non statim censetur suspensionis censuram ferre, cujus signum a posteriori est, quia subditus contra voluntatem superioris celebrando, quamvis peccet, non tamen semper fit irregularis; ergo est distinctio inter simplicem prohibitionem et censuram. Quæ in hoc consistit, quod simplex prohibitio non inducit illos proprios effectus juris, quos inducit censura, propter quod censura existimatur veluti quædam moralis affectio juris, tales habens effectus, quæ inest personæ, quæ propterea secum illam defert etiam extra territorium imponentis; simplex autem prohibitio est solum præceptum quoddam extrinsecum, quod suis terminis concluditur. Quæ omnia recte accommodantur cessationi, ut simplex prohibitio dicatur, et non censura. Ac tandem censura per se ac formaliter est pœna; simplex autem prohibitio, per se ac formaliter nec includit, nec requirit rationem pœnæ, quia ad illam sufficit ratio præcepti. Unde nec cessatio a divinis per se ac directe pœna est, quia licet nunquam ponatur nisi occasione culpæ, tamen, cum æque comprehendat innocentes ac nocentes quoad proximam obligationem suam, magis poni videtur ut signum afflictionis Ecclesiæ, et ut generale quoddam gravamen, per modum cujusdam præcepti impositum, quam per modum pœnæ, quamvis inde etiam resultet aliqua pœna in personas culpabiles. Unde insurgit alia consideratio, nam interdictum licet locale sit, semper specialiter ac principaliter afficit personas, quæ interdicto causam dederunt, ideoque illas ubique arcet a divinis, et pro illis privilegia non valent. At vero cessatio non ligat speciali modo personas, quæ causam dederunt, nec illas excludit ubique a divinis quantum est ex se; ergo signum est non esse interdictum, nec censuram, nam hæc semper fortius ligat eos, qui causam dederunt, quam innocentes.

15. *Satisfit argumentis pro contraria sententia positis.* — Et per hæc tandem responsum est sufficienter ad fundamentum contrariæ sententiæ; facile enim est ex dictis cessationem excludere a definitione censuræ supra data, vel quia formaliter non est pœna, sed prohibitio simplex, vel quia non est propria privatio spiritualium bonorum moraliter afficiens subjectum modo supra explicato, sed extrinseca tantum prohibitio. Denique argumentum illud a definitione parum urget, quia hujusmodi definitiones non sunt, vel per se notæ, vel communi consensu constantes; unde facile potuissemus particulam aliquam addere, per quam expressius excluderetur cessatio; propter vitandam tamen prolixitatem definitionis id omisimus, et in hunc locum explicandum remisimus.

SECTIO II.

Quos effectus habeat cessatio a divinis.

1. Hactenus solum explicavimus communem rationem, et quasi genus hujus vinculi. Nunc specifica ratio ejus explicanda est, quod optime fiet in ordine ad effectus, sicut in censuris fecimus, quia in hoc similitudinem habet cessatio cum censuris. Possumus autem duos ordines effectuum hic distinguere. Primus est proximus et immediatus, qui est privatio divinorum, quam ipsum nomen cessationis a divinis præ se fert. Secundus est mediatus et remotus, qui est pœna, quam incurrunt, qui non cessant a divinis eo tempore prohibito. Præterea advertendum est in primo ordine effectuum sub nomine divinorum comprehendi tria illa, quæ de interdicto declaravimus, scilicet divina officia, sub quibus et Missæ celebratio, et horarum canonicarum publica recitatio, et omnes aliæ solemnes benedictiones, vel cæremoniæ, quæ in Ecclesia fiunt, continentur; item et sacramenta, et Ecclesiastica sepultura.

De privatione divinorum officiorum.

2. *Per cessationem a divinis quæ officia divina prohibeantur — Per hoc præceptum etiam laici prohibentur audire divina.* — Quod ergo ad divina officia spectat, generalis omnium privatio per hanc prohibitionem imponitur, ut verba ipsa cessationis a divinis præ se ferunt, et Doctores interpretantur, et quotidianus Ecclesiæ usus. Intelligendum autem est de publicis officiis, et orationibus Ecclesiæ; nam privatæ orationes, etiam in templis, non sunt prohibitæ ex vi hujus præcepti, et ideo dicitur hæc cessatio ministrorum seu organorum Ecclesiæ. Imo in his nunquam censentur prohibitæ horæ canonicæ privatim dictæ, etiam quatenus a personis Ecclesiasticis ex obligatione, et ex officio dicuntur; nam, licet ab ipsis dicantur, ut a ministris Ecclesiæ, et nomine ejus, semper tamen computantur quoad hoc inter orationes privatas, suntque veluti intrinsecum, et privatum onus ministrorum Ecclesiæ, quo nunquam liberantur propter censuras, vel similes privationes, sed solum publica recitatione. Quamvis autem hæc cessatio dicatur privatio ministrorum, tamen non solum illi prohibentur celebrare, aut dicere hæc officia, sed etiam laici prohibentur ea audire etiamsi in tali loco fiant; quanquam enim non tam directe pertineat hæc prohibitio ad illos, sicut ad Ecclesiæ ministros, tamen consequenter ad eos derivatur, tum quia, si celebratio prohibetur, etiam participatio celebrationis, quæ est veluti quid accessorium, quod principale comitatur; tum etiam quia illa cessatio simpliciter ponitur pro toto populo; explicatur autem specialiter ministris, quia ad illos pertinet hoc ministerium, et illis cessantibus, alios etiam cessare necesse est. Tamen si illi cessare nolint, etiam injuste et contra præceptum, reliqui tenebuntur eos vitare in divinis, seu non adesse, non solum quia tenentur non consentire et suo modo cooperari pravitati, sed etiam quia per se illos comprehendit prohibitio. Unde, etiamsi aliquis sacerdos ex privilegio celebret tempore cessationis, alii nullo fruentes privilegio non possunt sacrificio ejus interesse, ut constat ex communi usu, et praxi Ecclesiæ. Atque in his videntur Doctores convenire.

3. *An circa hanc prohibitionem moderatio aliqua in jure sit.* — Dubitant tamen, an huic generali prohibitioni moderatio aliqua in jure adhibita sit. Et, quoniam sub nomine cessationis nulla in jure invenitur, dubitari solum potest, an illæ, quæ factæ sunt circa interdictum generale, vel jure antiquo c. Quod in te, de Pœnit. et remiss., vel jure novo c. Alma. Quidam sentiunt concessionem c. Quod in te, ex tunc habuisse locum in cessatione a divinis, ita ut, illa non obstante, possint clerici in conventualibus Ecclesiis bini et bini horas canonicas submissa voce recitare, januis clausis, et interdictis exclusis, et campanis non pulsatis; hoc indicat Soto, d. 22, quæst. 3, art. 1, post quartam conclusionem, quatenus ait, olim in hac privatione divinorum officiorum nullam fere fuisse differentiam inter cessationem, et interdictum; et Covarr., in c. Alma, p. 2, § 4, num. 7, versic. *Hinc patet,* docet, decisionem illam c. Quod in te, extendi ad cessationem a divinis; quod tamen nulla ratione confirmat, sed illud infert ex eo quod dixerat aliam concessionem ibi factam circa usum sacramentorum tempore interdicti extendi ad cessationem, quod eamdem habet difficultatem infra examinandam.

4. *Corollarium hujus sententiæ.* — Atque hinc ulterius concludi videtur, etiam novam concessionem c. Alma, extendendam esse ad cessationem a divinis, quia quoad hoc non est major ratio de intelligentia veteris, quam

novi juris. Nam vel cessatio æquiparatur interdicto in his effectibus, et propterea sub interdicto in his concessionibus comprehenditur, vel non; si primum, tam in nova, quam in veteri concessione comprehendetur; si secundum, in neutra. Quod autem primum sit dicendum ratio suadere videtur, quam tangit Pontifex in dict. c. Alma, ubi ex eo quod in loco interdicto nulla celebrentur divina officia, magna sequuntur incommoda, quæ ibi numerat, ait opportunum fuisse illam amplificationem facere; ergo tota ratio illius legis fuit propter incommoda cessandi a divinis; ergo multo magis procedit eadem lex in ipsa cessatione, quia ex paritate rationis optimum fit argumentum in materia favorabili, præsertim si favor ad commune bonum, et spirituale pertineat, ut Canonistæ frequenter docent in c. Ex tenore, Qui filii sint legitimi, et plures alii, quos Covarr. refert. Qui maxime hoc procedere dicunt, quando ratio est in ipsa lege expressa.

5. Accedit, hic non solum esse æqualem rationem, sed majorem, quia interdictum, ut supra dicebamus, majorem obligationem inducit, estque propria censura; si ergo illud temperatum est, multo magis cessatio. Quam rationem indicavit Palud., tenens hanc sententiam, 4, dist. 18, quæst. 8, art. 3, n. 38; et Navarr., in Sum., c. 27, n. 189; et Villadiego, de Irregular., c. de Interdicto; et pro eadem citat Covarr., Joannem de Friburgo, in Summa Confessorum, lib. 2, tit. 33, quæst. 221. Sed ibi non loquitur de constitutione c. Alma, sed ait, quando ex consuetudine quarumdam Ecclesiarum cessatur a divinis propter aliquam injuriam Ecclesiæ factam, suspendi quidem organa ministrorum Ecclesiæ et sonitum campanarum, et nihilominus presbyteros cum canonicis in Ecclesia submissa voce celebrare divina officia, et fere omnia alia expedire sicut prius : *Quod* (inquit) *non fieret, si esset Ecclesia interdicta.* In quibus ultimis verbis significat plus licere in hoc negotio tempore cessationis, quam tempore interdicti, et consequenter non provenire ex extensione cap. Alma, sed aliunde, nimirum, quia cessatio aliquid minus est, quam interdictum. Significat etiam, illud non solum procedere in cessatione generali, sed etiam in cessatione particularis Ecclesiæ, cum tamen concessio c. Alma, solum in interdicto generali locum habeat; citatque Innocentium et Hostiensem locis citatis.

6. *Secunda sententia. — Refutatur —* Nihilominus Covarruvias, supra, in rigore juris, oppositam opinionem veriorem censet quoad concessionem cap. Alma. Unde ipse in præsenti dubitatione distinguere videtur inter concessionem antiqui juris et novi, ut illa extendatur ad cessationem, non vero hæc. Non video tamen quomodo hæc cohæreant; nam utrumque jus agit de interdicto generali et locali; qua ergo ratione dici potest in uno jure sub interdicto intelligi cessationem, et non in alio, cum materia, et verba, et omnia alia, quæ considerari possent in utroque jure, ejusdem rationis sint? Igitur, vel de utraque moderatione, tam antiqua quam nova, hoc negandum est, vel de utraque affirmandum.

7. *Circa prædictam prohibitionem nulla moderatio in jure hactenus adhibita est.* — Censeo igitur circa hunc effectum nullam esse hactenus moderationem in jure adhibitam. Atque ita censuit gravissima congregatio Doctorum utriusque juris, et Theologorum, quæ anno 1556, circa materiam hanc Salmanticæ facta est. Cujus videtur mentionem facere Soto, in dicto art. 2. Quam sententiam satis confirmat Ecclesiæ consuetudo; plus enim cessatur a divinis tempore cessationis, quam tempore interdicti; neque moderationes omnes c. Alma, in praxi servantur in cessatione a divinis; si autem essent licitæ, non fuissent tam facile omissæ, nec ministri Ecclesiæ tantum favorem contempsissent. Præterea, si jus ipsum consulamus, nullum est decretum, in quo de cessatione sub propria ratione et nomine moderatio adhibeatur; sed absolute loquuntur de cessatione, et illam simpliciter poni præsupponunt, cum tamen cessatio simpliciter dicta totalem privationem significet. Quin potius in c. Non est nobis, de Spons., quod de hac cessatione loqui videtur (ut etiam intelligunt Innocentius et Panormitanus), cum distributione dicitur : *Nulla divina officia permittatis ibi celebrare, præter baptismum parvulorum, et pœnitentias morientium;* ergo in his juribus nullum habet fundamentum talis moderatio. Aliunde vero jura, quæ adhibent moderationem, loquuntur de interdicto, sub quo non comprehenditur cessatio, juxta usitatum modum loquendi juris, ut supra ostendimus. Accedit tandem conjectura, quæ fortasse movit Summum Pontificem, ne hujusmodi moderationem ad cessationem extendat, quia alias nihil peculiare adderet cessatio præter interdictum; nam, si liceret nunc ministris Ecclesiæ tempore cessationis dicere officia

januis clausis, et cum aliis circumstantiis juris, quid quæso amplius prohiberet nunc cessatio, quam interdictum? Item, si nunc possent canonici, v. gr., tempore cessationis illo modo dicere officium in choro, possent etiam distributiones accipere juxta cap. Alma; ad quid ergo necessaria est restitutio, quæ præcipitur in cap. Si canonici, § Si autem, de Offic. ordin., in 6, quam infra declarabimus? Igitur moderari illo modo cessationem a divinis fuisset illam e medio tollere; at hoc noluerunt, ut constat ex Clement. 1 de Sentent. excom., et probat etiam consuetudo; nam post interdictum addi solet cessatio, non certe alia ratione, nisi quia ea non permittit quæ non obstante interdicto conceduntur

8. *Respondetur ad fundamentum primæ sententiæ.* — Atque hæc ratio evertit fundamentum prioris sententiæ. Primum enim negamus jure antiquo factam esse moderationem, quod ex communi differentia cessationis, et interdicti, et ex modo loquendi antiquorum jurium colligimus. Nec fortasse Soto, qui in contrarium citatur, id sensit; cum enim dicit, olim æquale fere fuisse interdictum cum cessatione quoad privationem divinorum officiorum, non videtur loqui de jure, sed de facto, ut patet ex ratione, quam subdit dicens : *Cum tempore interdicti interesse sacris non liceret, clerus ipse ab eis celebrandis omnino abstinebat.* Ubi non dicit jure ad hoc astrictum fuisse; sed occasione sumpta ex populi impedimento, id solitum facere fuisse. Quod tamen unde ipse collegerit, non video; nam cap. Quod in te, et cap. Non est vobis, quæ ad hoc ipse citat, nihil dicunt. Deinde non facit ea absolute æqualia, sed cum diminutione illius particulæ, *fere.*

9. Rursus hinc consequenter negamus novam moderationem cap. Alma, ad cessationem extendi, propter paritatem rationis, et Ecclesiæ usum etiam post illam constitutionem. Cujus ratio non movit Pontificem ad tollendum omnino ab Ecclesia usum alicujus cessationis simpliciter a divinis, sed ad moderandas interdictiones divinorum officiorum; et ideo non adhibuit moderationem in cessatione ut sic, sed in interdicto. Unde non obstat, quod ex omnimoda cessatione a divinis sequi possint illa incommoda, quæ ibi narrantur : tum quia illa fuerunt sufficientia ad moderandas prohibitiones, non vero ad tollendum omnino e medio omnem totalem cessationem; tum etiam quia illi malo aliis modis occurrendum est in cessatione a divinis, quod etiam est ab Ecclesia provisum, ut sequenti sectione videbimus. Nec denique refert, quod vinculum interdicti intensive, ut sic dicam, majus sit, quia, hoc non obstante, potest cessatio esse extensive major; quod esse non posset, si eamdem moderationem acciperet. Et præterea, quamvis interdictum videatur majus in ratione censuræ, tamen est frequentius, et facilius ponitur. Et ob hanc etiam causam magis indigebat moderatione.

10. *Excluditur sententia auctoris Summæ confessorum.* — Unde non video de qua cessatione loquatur auctor Summæ confessorum, et alii quos citat; nam eam ab interdicto distinguunt, et nihilominus dicunt, tempore talis cessationis posse divina officia submissa voce celebrari; in nullo enim jure invenio talem cessationis modum, nec intelligo quid sit. Quod si forte loquantur de cessatione particulari tantum unius Ecclesiæ, falsum etiam est quod asserunt, quia multo certius est in cessatione particulari non posse id fieri etiam ex concessione cap. Alma, quia illa non extenditur ad interdictum particulare, ut supra visum est; ergo multo minus ad cessationem particularem, quandoquidem ibi non est sermo de cessatione, sed de interdicto, et, si aliquo modo posset cessatio comprehendi, solum esset ob aliquam proportionem cum interdicto ejusdem ordinis.

11. *Nullum privilegium circa celebrationem vel auditionem divinorum tempore interdicti extenditur ad cessationem. — Excluditur quorumdam opinio.* — Deinde colligo ex dictis, nullum privilegium, etiam in jure concessum circa celebrationem, vel auditionem divinorum tempore interdicti, extendi ad cessationem a divinis, nisi specialiter exprimatur. Quod quidem omnes Doctores facile concedunt de privilegiis specialibus, ut Covarruvias supra late refert et docet, ac Navarrus sequitur. De generalibus vero privilegiis quidam Doctores aliter loquuntur dicentes, privilegia generalia a jure concessa circa interdicta ad cessationes extendi; qualia sunt de Templariis in cap. Cum et plantare, de Privil., et de Episcopis, in cap. Quod nonnullis, eodem titulo, et de aliis religiosis, in cap. Ut privilegia, eodem titulo. Ita sentit Joannes Andreas, in cap. Dilectis, de Appel., et videtur Covarr. consentire; Navarr. autem absolute et generatim id negat de quocumque privilegio, et mihi videtur eamdem

esse omnium rationem, quia privilegia non plus concedunt, quam verbis suis juridice intellectis exprimant; quod non minus, imo quodammodo magis verum est in privilegiis jure contentis, quam extra; sed verbum, *Interdictum,* non significat cessationem, secundum usum juris, neque illam comprehendit; ergo in nullo privilegio posito debet aut potest ad cessationem extendi. Item, hoc privilegium respectu cessationis multo magis exorbitat a jure communi quam respectu interdicti; ergo nulla ratione potest illo modo extendi. Tandem illa distinctio nullo nititur fundamento; cur ergo gratis admittenda est?

An in cessatione a divinis vigeat privilegium cap. Alma, pro 4 festivitatibus.

12. *Ratio dubitandi pro parte affirmat. — Doctores Salmanticenses.* — Superest vero hic speciale dubium, an in cessatione a divinis locum habeat concessio cap. Alma, saltem quantum ad eam partem, in qua præcipit, ut in quatuor festivitatibus officia solemniter celebrentur. Ratio dubitandi est, quia in ea parte concessio illa non limitatur ad tempus interdicti, sed simpliciter id statuitur quasi in privilegium illorum dierum; sic enim dicitur : *In festivitatibus vero Natalis Domini, Paschæ, et Pentecostes, et Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, et januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur,* etc. Est ergo illud veluti quoddam absolutum præceptum negativum, quod hæc non possunt illis diebus prohiberi; ergo in omni proprietate et rigore extenduntur illa verba ad cessationem, et aliunde nulla propterea fit propria correctio in jure, cessantque aliæ rationes supra allatæ, quia solum inde sequitur, ut cessatio in illis diebus suspendenda sit, quod nullum est incommodum, nec contra aliquod jus, et aliunde est valde consentaneum sanctitati illorum dierum. Atque hujus opinionis feruntur fuisse Doctores Salmanticenses, et ita in facti contingentia servatum fuisse anno 1584. Tenet etiam Covarruvias, in cap. Alma, part. 2, § 5, num. 3.

13. *Rationes pro parte contraria. — Sententia negans probabilior. — Limitatio.* — Aliunde vero obstant omnia, quæ de interpretatione cap. Alma, diximus quantum ad reliquam partem totam concessionis in eo factæ. Non enim videtur verisimile quamdam partem illius concessionis extendi ad cessationem a divinis, et non aliam. Sicut enim in prioribus clausulis fit quædam interdicti moderatio, ita in hac, de qua agimus, fit quædam interdicti suspensio; ergo in neutro loco sub nomine interdicti comprehenditur cessatio. Nec videntur sufficienter expendi verba citata hujus clausulæ, quia sunt intelligenda juxta subjectam materiam. Cum ergo dicitur, *In festivitatibus vero,* etc., subintelligitur, tempore interdicti generalis loci; nam de illo solum erat propositus sermo a principio capitis, ut patet ex illis verbis : *Concedimus quod tempore interdicti,* etc., et in fine concluditur: *Cæteris quæ circa observationem interdictorum,* etc.; ergo totus etiam sermo intermedius intelligitur de tempore interdicti; ergo etiam hæc suspensio, quæ pro illis quatuor festivitatibus fit, cum ea limitatione concessa est; et ideo non habet locum in interdicto particularis Ecclesiæ, quia in illo textu solum est sermo de interdicto generali; ergo eadem ratione non habet locum in cessatione a divinis, quia jam satis ostensum est cessationem sub interdicto non comprehendi. Atque ita evertitur fundamentum contrariæ sententiæ, ac propterea in rigore juris hæc posterior pars vera videtur. Nam aliæ conjecturæ, quas affert Covarruv. non habent probabilitatem, nec procedunt consequenter ad superius dicta; nam similitudo rationis non sufficit, si verba privilegii vel concessionis non magis comprehendunt suspensionem, quam alias moderationes, præsertim cum ostensum sit, majorem fuisse occasionem ad moderandum, vel suspendendum interdictum, quam cessationem. Nihilominus tamen, si contraria consuetudo alicubi recepta fuerit propter auctoritatem aliquorum Doctorum sequentium priorem interpretationem dictorum verborum, potest in praxi probabiliter sustineri.

Explicantur alia minutiora.

14. *An tempore cessationis possint clerici bini recitare privatim. — Sententia negans probabilis et in praxi secura. — Contraria tamen probabiliter defendi potest.* — Alia interrogari possunt circa hæc officia, quæ minutiora sunt, et breviter possunt expediri. Quale est illud, an tempore cessationis a divinis possint clerici bini recitare officium canonicum, præsertim extra Ecclesiam, et omnino privatim, ubi ab aliis audiri non possint. Nonnulli enim Doctores de hac re Salmanticæ consulti responderunt, id fieri

non posse; et fortasse moti sunt, quia ex vi cessationis non tantum prohibemur dicere, sed etiam audire divina; quamvis autem prohibitio dicendi non comprehendat privatam recitationem, prohibet tamen auditionem, etiam privatæ recitationis. Unde nullus etiam laicus potest eo tempore audire sacerdotem privatim recitantem. Duplici ergo ex capite non poterunt clerici bini dicere officia : primo, quia jam non est omnino privata, sed aliquo modo publica illa recitatio. Secundo, quia, licet unicuique eorum licitum sit recitare, non tamen alium audire. Estque hæc pars probabilis; contraria tamen est secura, et in praxi servari potest. Non quidem ob privilegium cap. Quod in te, sed quia censeo, illam recitationem satis esse privatam, cum sit inter duos tantum, neque esse ibi distinguendam auditionem a recitatione, quia utrumque fit per modum unius; nam ex illis duabus personis veluti conficitur unus integer minister illius actionis; et ideo, sicut clericus non prohibetur recitando audire seipsum, ita neque socium audire. Item quia de hac re nulla est expressa in jure prohibitio, et tota hæc cessatio dirigatur ad officia Ecclesiastica quatenus ita publice fiunt, ut ad populi participationem, seu auditionem ordinentur, sub quibus in rigore non comprehenditur recitatio officii inter duos sacerdotes; propter quod hanc partem eligendam censeo, quæ modernis etiam scriptoribus probatur.

15. *An per cessationem omnia divina officia prohibeantur — Simpliciter lata omnia divina officia prohibet.* — Alia interrogatio est, an per cessationem a divinis prohibeantur semper omnia divina officia. Quod est quærere, an hæc cessatio sit semper totalis, vel possit etiam esse partialis ad eum modum, quo de suspensione et interdicto distinximus. Videtur enim fieri posse, ut aliquando præcipiatur cessari ab horis canonicis, non vero a Missæ sacrificio, aut e contrario, quia hæc inter se connexa non sunt, et modus prohibitionis pendet ex voluntate ferentis. In contrarium vero est, quia ratio cessationis videtur consistere in quadam totali privatione, quæ non suscipit magis, nec minus. Quæ posterior ratio convincit, quoties cessatio a divinis simpliciter fertur, totalem esse, et omnia divina officia simpliciter prohibere, ac denique omnes effectus cessationis habere, quia verba absoluta hanc habent vim, maxime in his pœnis privativis, quæ negationem includunt. Unde omnia jura, quæ de hac cessatione loquuntur, de hujusmodi etiam totali privatione intelliguntur; ergo eodem modo intelligenda est sententia quoties simpliciter fertur.

16. *Potest tamen Episcopus ferre quoad aliqua tantum. — Excluditur quorumdam sententia.* — At vero, loquendo de possibili, nihil videtur repugnare, quod in hoc genere prohibitionis detur privatio partialis, ut prior ratio convincit. In jure autem nullum habemus hujus rei exemplum, quia nullam habemus cessationem ipso jure latam, ut supra dixi. Si autem judex in sententia adderet determinationem limitantem cessationem ad unum genus officii tantum, sine dubio non plus operaretur, quia sententia judicis non operatur, nisi juxta voluntatem ejus; et hæc non plus efficit, quam verbis exprimat, ut sæpe in similibus diximus. Dicunt vero aliqui hoc posse facere Summum Pontificem, quia est supra omne jus; non vero inferiores Episcopos, quia juri communi subjiciuntur, et non possunt modum censurarum vel pœnarum jure præscriptum immutare; in jure autem non invenitur talis modus cessationis partialis, sed totalis tantum. Ego tamen non invenio in jure communi ubi positive, ut sic dicam, præscriptum sit, ut hæc cessatio solum integra et totalis ponatur, sed solum invenio in eo fieri mentionem cessationis absolute, et sine limitatione, ut in cap. Si canonici, de Officio ordin., in 6, et aliis supra citatis. Et in aliquo casu præcipit, ut cessatio totalis ponatur, ut in cap. Non est vobis, de Sponsalibus. In cap. autem 1 de Jure patron. videtur indicari quædam cessatio partialis in particulari Ecclesia, cum dicitur : *Præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur* Nam ex vi horum verborum non videntur ibi prohiberi sacramenta, vel horæ canonicæ; quamvis probabile sit prohibitionem esse absolutam de usu talis Ecclesiæ ad officia divina; nam in cap. 2, dicitur : *Ejusdem Ecclesiæ claudat ostia, ut sacrum mysterium nullus ibi celebret.* Probabile ergo est in jure non fieri mentionem partialis cessationis; ex hoc autem inferri non potest, hanc cessationem partialem esse jure communi prohibitam, quia nec talis prohibitio expresse ponitur, nec quoad hanc partem præscripta est certa forma necessario servanda in cessatione ferenda, sed solum quoad alias circumstantias sectione sequenti explicandas. Unde in hoc etiam sensu dici potest cessatio esse quid facti, et non juris,

quia quoad substantiam suam, non est instituta per determinatam juris formam, sed introducta est per voluntatem Prælati, vel alterius habentis potestatem ex privilegio, vel consuetudine, jure permittente. Quapropter non censeo hoc excedere ordinariam potestatem Episcoporum; nam, qui potest totum prohibere, potest et partem solam, quando aliud specialiter non obstat, quod hic non invenimus. Verum est, ordinarie et juxta communem consuetudinem Ecclesiæ hoc non fieri, quia moraliter non est necessarium, cum cessatio poni non soleat, nisi post alia remedia, et quando jam expedit omnino divina organa suspendere; nam, quando partialis prohibitio sufficit, per interdicta fieri solet, et hic ordinarius usus tam a Pontifice quam ab aliis Episcopis servari solet.

17 *Campanarum pulsatio, an prohibeatur tempore cessationis.* — Denique interrogari potest, an hæc cessatio prohibeat etiam campanarum pulsationem. Dico tamen in hoc nihil esse a jure præscriptum, et ideo ex vi verborum in tantum hæc prohiberi in quantum aliquo modo pertinet ad divinum officium, id est, quatenus est signum convocans populum Christianum ad illud audiendum; hac enim ratione prohibetur etiam per interdictum; ideoque ut minimum, quantum hic usus prohibetur ex vi interdicti, tantum videtur prohiberi ex vi cessationis; nam, licet prohibitiones hæ sint distinctæ, tamen, quoad materiam hanc divinorum officiorum quæ prohibent, conveniunt et æquiparantur. Quapropter signum campanæ ad concionem, Angelicam salutationem, et similia, quæ officia divina non sunt, non est prohibitum ex vi cessationis. Nihilominus tamen, si consuetudine receptum sit, ut major privatio hujusmodi usus propter cessationem observetur ab Ecclesia matrice, seu principali illius loci, illa est a cæteris consuetudo servanda. Quod interdum esse poterit sub obligatione, vel propter modum consuetudinis, vel propter scandalum.

De privatione sacramentorum.

18. *Communis sententia. — Cessatio non prohibet baptismum parvulorum, nec pœnitentiam morientium. — Nec Eucharistiam per modum viatici.* — Certum est hanc etiam privationem contineri sub effectu cessationis a divinis, quoniam sacramenta, et usus eorum, divina etiam sunt. Imo generatim loquendo, comprehenduntur sub divinis officiis, ut ponderavit Panormitanus ex illo textu in cap. Non est vobis, de Sponsal. Difficultas vero est, an sit aliqua exceptio in hoc facienda, et quænam illa sit. In qua re omnes conveniunt excipi in primis baptismum parvulorum, et pœnitentiam morientium, ex dict. cap. Non est vobis, cujus verba sunt : *Nulla divina officia, præter baptismum parvulorum, et pœnitentiam morientium celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.* Dici vero potest, Pontificem eo loco non dedisse formam generalem imponendi cessationem, nec explicasse effectus ejus; sed solum præcepisse, ut in certo quodam casu talis modus cessationis poneretur Imo, addendo expresse exceptionem, indicasse videtur, si absolute præcepisset cessationem imponi, et exceptionem non declarasset, nihil excipiendum fuisse. Nihilominus tamen omnes Doctores intelligunt, illam exceptionem fuisse additam ad majorem claritatem, non tamen ex speciali benignitate et concessione, sed ex communi jure, et perpetua observatione Ecclesiæ valde consentanea divino juri, quia illa duo sacramenta sunt necessaria ad salutem fidelium, ut nullo tempore ab Ecclesia negentur. Unde fit, etiam Eucharistiam morientium, ut sic dicam, seu per modum viatici, non prohiberi ex vi cessationis, tum quia etiam Eucharistia est suo modo necessaria jure divino; tum maxime, quia in cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., declaratum est, quoties in jure præscribitur, ut morientibus pœnitentia non negetur, viaticum etiam comprehendi, quod vere pœnitentibus negandum non est.

19. *Tempore cessationis potest fieri sacrum semel in hebdomada. — Occurritur objectioni.* — Ex quo necessaria consecutione morali colligitur, permissum esse sacerdotibus hoc tempore illum usum Eucharistiæ, et sacrificii Missæ, qui vel ex jure vel ex facto necessarius est ad ministrandum viaticum morientibus. Ex jure appello necessarium usum illum, de quo mentio fit in cap. Permittimus, de Sentent. excomm., ubi semel in hebdomada confici permittitur corpus Domini tempore interdicti, ut renovari possit, et pro infirmis custodiri; idem ergo fieri posse diximus tempore cessationis, non quia cessatio sub interdicto comprehendatur, sed ex morali necessitate æquali; nam sicut tempore interdicti servanda est Eucharistia pro infirmis, ita et tempore cessationis, quando-

quidem ministranda est. Ex hoc autem consequenter sequitur, ut sit etiam renovanda, si cessatio duret; nam hoc spectat ad reverentiam ipsius sacramenti; et ideo nec debet, nec potest omnino ab Ecclesia prohiberi. Atque hinc rursus concludo, hanc renovationem fieri posse octavo quoque die, sicut in illo textu declaratur, cumque non possit renovari, nisi in Missæ sacrificio, fit consequens, ut illud etiam offerri possit. Dices, in illo textu solum dici, *Permittimus,* et, *tempore interdicti.* In priori autem verbo significatur tam frequentem renovationem non esse necessariam, sed permissam, idque non in quolibet tempore prohibito, sed per interdictum; ergo licet tempore cessationis licita sit renovatio absolute necessaria ad reverentiam sacramenti, non tamen ita frequens, quia per plures dies sine periculo differri potest. Respondeo, tempus hujus dilationis, vel renovationis arbitrarium esse; neque enim lege aliqua aut ex sola rei natura satis definitum est; pendet ergo ex prudentia; nam, servata reverentia debita sacramenti, juxta qualitatem loci et circumstantiarum aliquando potest magis differri, nonnunquam vero necesse est frequentius fieri. Ut ergo aliquid esset circa hoc stabile pro tempore interdicti, declaratum fuit in illo cap. Permittimus, sufficere, ut hæc renovatio semel in hebdomada fiat. In hoc enim sensu positum est dicto loco verbum *Permittimus;* non enim positum est verbum præceptivum, quia noluit Pontifex obligare, ut renovatio sacramenti per plures dies non differatur, sed solum approbare illam frequentiam, et prohibere, ne tempore illo frequentius fiat sacrificium ad hunc finem. Quod quidem jus respectu interdicti jam non est necessarium propter concessionem cap. Alma. Respectu vero cessationis, quamvis illud jus eam non comprehendat, ut argumentum convincit, tamen ex illo sumimus, determinationem temporis prudenter fieri juxta formam illius capitis etiam tempore cessationis. Nam in primis inde colligimus, non posse tempore cessationis fieri sacrum ad finem renovandi Eucharistiam, frequentius quam semel in hebdomada, quia, si tempore interdicti hoc non licebat juxta antiquum jus, signum est, aliam majorem frequentiam non esse moraliter necessariam ad reverentiam sacramenti; ergo neque nunc erit licita tempore cessationis. Rursus cum illa frequentia approbata fuerit, merito credere possumus illam esse valde convenientem ad decentiam sacramenti; ergo possumus nunc illa etiam uti tempore cessationis; nam, cum hoc sit arbitrarium, optime faciemus utendo arbitrio, quod jus ipsum aliquando probavit.

20. *Quovis etiam die potest fieri sacrum, si opus sit conferre viaticum, et non sit Eucharistia. — Satisfit objectioni.* — Potest tamen aliquando contingere Eucharistiam non esse pro infirmis reservatam, et aliquem esse in eo necessitatis articulo, ut moriturus credatur sine viatico, nisi de novo consecretur; et hanc vocavi facti necessitatem, existimoque esse sufficientem, ut tempore cessationis Missa dicatur. Quia ibi concurrunt duo jura, divinum communicandi in articulo mortis, et humanum prohibens sacrificare hoc tempore; ergo illud prius præferendum est, cum non sit aliqua urgens causa, vel necessitas, ob quam posterius præferatur. Dices præceptum divinum obligare infirmum existentem in necessitate, non vero sacerdotem, qui propter illum communicandum sacrificaturus est. Respondeo aliquando posse contingere, ut etiam ipse sacerdos sit in extremo periculo mortis vel naturalis vel violentæ, et communicare non possit nisi sacrificando. Deinde etiam sacerdos tenetur naturali jure charitatis subvenire proximo in ea necessitate existenti, ministrando ei viaticum, si commode potest; non est autem verisimile, Ecclesiam hoc ei prohibuisse in illo articulo cum tanto rigore, ac discrimine proximi. Denique qui aliquem actum concedit, non prohibet ea, quæ moraliter sunt necessaria ad talem actum; Ecclesia autem concedit, ut tempore cessationis viaticum ministretur morientibus; ergo ubi id fieri non possit sine sacrificio, hoc etiam facere non prohibet.

21 *Advertendum pro his exceptionibus.* — Adverto tamen, in hoc, et superiori casu, necessarium esse, ut sacrificium fiat cum ea moderatione, ut, quantum fieri possit, cessatio servetur in omnibus, quæ ad illum finem necessaria non sunt, quia cum prohibitio cessationis per se obliget, et solum propter hunc finem in tali casu veluti suspendatur, aut limitetur, solum intelligitur limitari in his, quæ ad illum finem necessaria sunt, scilicet, quoad sacramenti consecrationem, et sacrificii oblationem cum debitis cæremoniis et quasi intrinseca solemnitate; reliqua vero prohibita manent; et ideo debet fieri sine populi convocatione et secreto, ac denique cum aliis circumstantiis positis in d. cap. Permit-

timus, cum similibus; nam illæ circumstantiæ veluti ex natura rei sunt necessariæ, supposita hac prohibitione generali. Sicut etiam tempore cessationis potest deferri Eucharistia infirmis cum pompa necessaria ad reverentiam tanti sacramenti, et dato etiam vel delato signo campanæ, quo fideles ad comitandum sacramentum convocentur; nullum tamen officium divinum dicendum est, quia hoc per se est prohibitum, et alias ad actum concessum convenienter agendum necessarium non est.

22. *Baptismus adultorum an sit etiam ministrandus tempore cessationis. — Conclusio. —* De his vero, et aliis sacramentis nonnulla dubia supersunt. Primum est de baptismo adultorum, an sit permissus tempore cessationis. Et est ratio dubii, quia in illo c. Non est vobis, solum permittitur baptismus parvulorum; ergo aliud tacite negatur. Item, quia baptismus non est ita necessarius adultis, sicut parvulis; ergo nec propter similitudinem rationis potest illa concessio extendi. Nihilominus probabilius censeo, etiam adultis posse ministrari baptismum tempore cessationis. Quod sentit Gloss. in cap. Quoniam, de Sentent. excomm., in 6, et Panorm., in dict. cap. Non est vobis; et in primis, si adultus sit in periculo mortis, res videtur indubitata, quia non est illi minus præceptum baptisma jure divino, quam Eucharistia, neque est minus necessarium, quam sit sacramentum pœnitentiæ peccatori jam baptizato. Deinde, quia propter periculum vitæ, ut dicitur in dict. cap. Quoniam, semper hoc sacramentum reputatur necessarium; et propterea parvulis non tantum dari potest tempore cessationis, quando illi sunt in mortis periculo, sed absolute quolibet convenienti tempore; ergo eadem ratione dandum erit adultis etiam seclusa occasione mortis, quia quoad reliqua, magis illo indigent, propter majorem necessitatem gratiæ ad vitanda peccata, exercenda merita, etc. Denique in eo textu, quod pro aliis notandum est, non est nominatus baptismus parvulorum, quia solis parvulis eo tempore dandum sit, sed quia juxta morem Ecclesiæ in pueritia dandum est, ita ut licet adultus baptizetur, ille possit dici baptismus parvuli, non facto (ut sic dicam), sed jure; nam in pueritia dari poterat, et debebat, si convenienti tempore sumeretur. Ex quo sumi potest confirmatio; nam, si baptismus dandus est infanti tali tempore, cur negandus est adulto? Fingamus enim cessationem positam esse tempore infantiæ alicujus, et durasse usque ad adultam ætatem; numquid, si parentes negligentes fuerunt in eo baptizando tempore infantiæ, baptizari non poterit in adulta ætate, aut amittet jus suum propter solum ætatis augmentum? Certe id non est verisimile. Hæc ergo pars videtur probabilior, et rationes dubitandi in contrarium solutæ sunt.

23. *An cessationis tempore possit baptismus cum solemnitate ministrari.* — Secundum dubium est, an in his casibus possit baptismus cum solemnitate ministrari, vel tantum privatim; nam id solum videtur concedi quod necessarium homini est; sola autem substantia sacramenti est absolute necessaria. Nihilominus respondeo, baptismum cum tota sua solemnitate concedi, tum quia quoties jus de baptismo absolute loquitur, intelligitur de baptismo solemni ritu ministrato, quia, per se loquendo, non debet aliter ministrari; tum maxime, quia non solum conceditur quod est homini necessarium, sed etiam quod decet ipsum sacramentum; non enim hoc minus necessarium est. Et ad hoc faciunt quæ in simili diximus agendo de interdicto. Et hoc aperte sensit Abb., dict. cap. Non est vobis, num. 8, ubi ex hac concessione infert, etiam esse concessam confectionem chrismatis, quia sine chrismate non fit baptismus. Quod non est verum, nisi de baptismo solemniter ministrato.

24. *An confirmatio tempore cessationis ministrari possit. — Decisio. —* Tertio dubitari potest de sacramento confirmationis; nam de hoc nihil in jure invenimus, quia, licet in d. cap. Quoniam, de Sentent. excomm., in 6, dicatur, confirmationem ministrari posse tempore interdicti, tamen jam dictum est in his privilegiis seu concessionibus nomine interdicti non comprehendi cessationem; aliunde vero in dict. cap. Non est vobis, non excipitur confirmatio. Nihilominus tamen multi Doctores graves, qui de hac materia consilium Salmanticæ fecerunt anno 1556, quoad hanc partem censuerunt, posse confirmationem dari tempore cessationis. Eamdemque sententiam insinuat Panormitanus, paulo antea citatus; dicit enim quatuor sacramenta concedi tempore interdicti, et tertium dicit esse confectionem chrismatis, sub qua comprehendere videtur usum ejus per confirmationem; nam pura confectio vel alius usus ejus sacramentum non est. Nec refert, quod dicat, *tempore interdicti;* nam infra exponit, in casu illius textus non esse interdic-

tum proprie, sed cessationem a divinis. Hæc ergo pars propter auctoritatem probabilis est; difficile autem est eam probare textu, vel ratione. Ut enim consequenter loquamur, non possumus dicere concessionem interdicti extendi ad cessationem; dicere vero possumus, concessionem baptismi extendi ad confirmationem, et hunc esse sensum dict. cap. Quoniam, cum periculum moræ, quod est in baptismo, commune faciat confirmationi. Et ratio esse potest, quia confirmatio censetur esse veluti perfectio quædam et complementum baptismi, sicut dictum est supra agendo de interdicto. Ex quo etiam fit, ut decisio cap. Quoniam, de confectione chrismatis in die cœnæ Domini, non obstante interdicto, etiam in cessatione a divinis locum habeat; non propter extensionem interdicti ad cessationem, sed quia illa decisio, supposito priori principio, non pendet ex novo jure positivo, sed ex natura rei sequitur ex alio principio in jure posito, quod, qui concedit actum, consequenter concedit quæ sunt prævia et necessaria ad actum.

25. *An tempore cessationis pœnitentia extra periculum mortis ministrari possit.* — Quarto dubitari potest, an sacramentum pœnitentiæ possit tempore cessationis ministrari extra mortis periculum. Nam in dict. cap. Non est vobis, solum excipitur pœnitentia morientium. Nihilominus citati auctores Salmanticenses, ut ferunt, docuerunt etiam hoc sacramentum posse eo tempore ministrari. Quam sententiam tenet etiam expresse Covarr., in cap. Alma, part. 2, § 4, n. 7, verb. *Utcumque tamen sit.* Mihi autem non constat in quo priores Doctores fundati fuerint; Covarr. autem fundari videtur in cap. Alma, ubi conceditur, ut tempore interdicti sacramentum hoc dari possit quibuscumque, qui per censuram, vel pertinaciam, seu defectum dispositionis impediti non sunt. Nam licet concessio illius capitis (ait Covarr.) non in omnibus extendatur ad cessationem a divinis, tamen in his permissionibus, quæ non pertinent ad ordinariam divinorum officiorum celebrationem, extendi debet, et præsertim in hoc, quod pœnitentiæ sacramentum ministretur etiam sanis, quia solum est quædam juris veteris extensio.

26. *Covarruviæ fundamentum et opinio rejicitur.— Sententia negans præfertur.—Limitatio.* — Verumtamen ex hoc ipso principio difficilis mihi fit hæc opinio; nam si hæc fuit extensio, ergo jure antiquo non licebat ministrare sacramentum pœnitentiæ tempore cessationis extra articulum necessitatis; imo supra diximus, etiam de tempore interdicti nihil circa hoc statutum inveniri in jure veteri; et sane, cum in cap. Alma, hoc tanquam novum specialiter concedatur, satis significatur antea non licuisse; ergo a fortiori dicendum est ex vi juris antiqui hoc non licuisse tempore cessationis. Est autem in superioribus ostensum, jus antiquum integrum manere quantum ad cessationem a divinis, eo quod interdictum et cessatio in jure distincta sint, et nulla nova moderatio loquatur de cessatione, sed tantum de interdicto. Quæ ratio æque probat de illa extensione cap. Alma, quoad hoc sacramentum pœnitentiæ; nec Covarr. affert rationem aliquam ob quam hæc permissio extendatur ad cessationem, potius quam permissio spectans ad divinorum celebrationem. Nam utraque ita est extensio, ut sit etiam correctio antiqui juris; ergo in hoc pares sunt; cum ergo sub interdicto intelligamus cessationem in prima clausula, et non in secunda, solum video dici posse, pœnitentiam esse magis necessariam, quam alia divina officia, et ideo in illa magis admittendam esse hanc benignam interpretationem, quæ pia est, et satis expediens ad animarum salutem; tamen hoc non obstante, oppositum censeo verius in rigore juris; consuetudo autem præcipue fundata in doctorum virorum auctoritate, et a pastoribus tolerata, poterit excusare.

27. *Prohibetur etiam Ordo, extrema unctio, Eucharistia extra viaticum, et matrimonii solemnitas.* — Ultimo dubitari potest de aliis sacramentis, quod ex dictis breviter expediri potest. Certum est enim Ordinem et extremam unctionem dari non posse, nec Eucharistiam extra viaticum. Hæc enim a fortiori sequuntur ex dictis in proximo dubio et ex dictis etiam de interdicto. Idemque dicendum est de solemnitate matrimonii; de ipso vero matrimonio quoad substantiam, idem dicendum est tempore cessationis, quod de tempore interdicti; non quia cessatio sub interdicto claudatur, quod semper negamus, sed quia in utraque prohibitione æquale dubium est, an matrimonium privatim, et sine solemnitate Ecclesiastica et benedictione contractum, sequatur quoad hoc naturam sacramenti vel humani contractus; et ideo videnda sunt superius dicta, et hic applicanda.

De privatione Ecclesiasticæ sepulturæ.

28. *Non potest fieri Ecclesiasticum officium quo tempore corpus sepelitur.* — Hic est postremus effectus cessationis a divinis. In quo duo distinguenda sunt. Unum est ipsa Ecclesiastica sepultura, seu depositio cadaveris in locum sacrum. Aliud, Ecclesiasticum officium, quod juxta Ecclesiæ consuetudinem fieri solet, dum corpus hominis fidelis traditur sepulturæ. Quoad hoc ergo secundum certum est, tempore cessationis a divinis non posse illo modo corpora fidelium tradi Ecclesiasticæ sepulturæ, quia cessatio absolute prohibet omnia Ecclesiastica officia, cap. Non est vobis, de Sponsal., cum aliis supra citatis; sed hoc est unum ex divinis officiis; ergo hoc etiam prohibitum est ex vi cessationis. Et ita in hoc nulla est controversia inter Doctores. Nec etiam est dubitatio quin nullum juris privilegium nullave exceptio pertinens ad similem effectum interdicti quoad hoc locum habeat in præsenti; præterquam quod supra ostendimus, etiam in ipso interdicto non esse jure concessa privilegia quoad hanc partem; consulantur ibi dicta, et ad hunc locum cum proportione applicentur

29. *Utrum cessatio privet Ecclesiastica sepultura.* — *Communis sententia.* — De primo vero est difficultas, an sit prohibita sepultura Ecclesiastica quoad ipsum locum sacrum, per cessationem a divinis. In qua re communis sententia affirmare videtur, propterea quod cessatio a divinis privat omnibus, quibus privat interdictum; sed interdictum privat Ecclesiastica sepultura; ergo et cessatio. Major nullo jure probatur, sed solum communi Doctorum consensu. Addunt vero quidam, hoc limitandum esse ad laicos; nam clericis concedi potest sepultura Ecclesiastica propter cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., ubi hoc privilegium clericis conceditur. Sed hæc limitatio non habet fundamentum in illo textu; loquitur enim solum de interdicto, et jam sæpe diximus privilegia concessa tempore interdicti, ex vi verborum non extendi ad cessationem. Alii limitant hoc solum ad presbyteros, ut possint sepeliri saltem in cœmeterio Ecclesiæ, quia cum cessatio strictius obliget quam interdictum, non debet illud privilegium cap. Quod in te, extendi æque in cessatione ac interdicto; est autem rationi consentaneum, ut aliquo modo concedatur saltem presbyteris, qui sunt perfectissimi inter simplices clericos, ut videlicet in cœmeterio possint sepeliri, licet non intra Ecclesiam.

30. *Excluditur quorumdam limitatio.* — Sed hoc arbitrium voluntarium est ex pia quadam consideratione sine juris fundamento, cum tamen hæc omnia in illo fundentur. Quapropter supposito priori principio, quod cessatio privat Ecclesiastica sepultura, consequenter loquendo, nulla est facienda exceptio ex vi juris, quia nulla invenitur, quæ de cessatione loquatur, et non sufficit loqui de interdicto.

31 *Refutatur sententia communis.* — Major difficultas est in ipsa generali assertione, quod cessatio privet fideles sive clericos sive laicos Ecclesiastica sepultura quoad ipsum locum sacrum, quia nec jure, nec ratione, nec sufficienti auctoritate fundari potest; ideoque non est pro libito asserendum, vel credendum, cum ad pœnam, et rigorem pertineat. De ratione per se notum est, quia omnis hæc prohibitio pendet ex jure positivo. Probatur ergo prima pars, quia in primis nullum est jus, quod in particulari declaret hunc effectum, seu prohibeat sepulturam; nam si esset, ab aliquo auctorum, vel Doctorum hoc asserentium citaretur, quod non fit; neque in omnibus decretis supra adductis, quæ de cessatione mentionem faciunt, hoc legitur. Deinde, neque sub generalibus verbis comprehenditur, quia solum in illis decretis dicitur cessandum esse eo tempore ab omnibus divinis officiis, ut patet præcipue ex cap. Non est vobis, de Sponsalib.; at vero hæc traditio sepulturæ in loco sacro, si absque alio divino officio fiat, per se non est divinum officium in rigore et proprietate; ergo non comprehenditur sub generali prohibitione, quæ cum odium, et rigorem contineat, stricte interpretanda est. Et confirmatur, nam supra tractando de hoc effectu interdicti, diximus cum communi sententia, privilegia, quæ tantum concedunt participationem divinorum officiorum tempore interdicti, ex vi verborum non concedere locum sacrum in sepulturam, quia non est divinum officium; ergo a fortiori e contrario cessatio, quæ solum prohibet omnia divina officia, non propterea vetat dari locum sacrum in sepulturam absque sacro officio.

32. *Axioma, in quo communis opinio fundatur, rejicitur.* — Præterea, illud axioma, quod cessatio privat omnibus rebus sacris, quibus privat interdictum, in nullo jure habetur, ut patebit intuenti omnia supra citata.

Neque in similitudine rationis fundari potest; nam interdictum afficit, ut supra diximus, locum ipsum, eumque reddit quasi inhabilem ad talia munia, inter quæ unum est receptio, vel sepultura corporis fidelis, quod extra illum locum posset optime sepeliri in loco sacro; at vero cessatio non afficit locum, sed tantum personas prohibet in ordine ad locum; et ideo ex qualitate loci, ut sic dicam, non sequitur hic effectus, nec etiam sequitur ex prohibitione imposita personis, cum illa limitetur ad Ecclesiastica officia : ergo. Denique nec ex communi consensu Doctorum vere probatur illud axioma; nam, licet Doctores Canonistæ interdum dicant, interdictum locale generale, et cessationem generalem æquiparari, plerique tamen eorum statim addunt, non æquiparari in omnibus, et quoad hunc particularem effectum nunquam expresse et in specie ea æquiparari dicunt, ut patet ex Panormit., dict. cap. Non est vobis; Innoc., in cap. Dilectis, de Appel., et in cap. Irrefragabilis, de Offic. ordin., cum aliis, eisdem locis; et ex Covarr., dict. § 2 et 4, cum aliis, quos refert. Neque in Summistis invenietur in particulari illa æquiparatio, aut illud principium generale, quod cessatio habeat omnes effectus, quos habet interdictum, ut patet ex Sylvest., Angel., Tab. et aliis, verb. *Cessatio*. Ac tandem Navarr., in Sum., num. 188, definiens cessationem, solum dicit, esse desistentiam a divinis officiis, et ab administratione sacramentorum; de sepultura autem Ecclesiastica nihil dicit, affirmans illam esse communem juris interpretum sententiam; ergo recte etiam dictum est hunc effectum nulla sufficienti auctoritate fundari.

33. *Occurritur objectioni.* — Dices : si argumentum factum est efficax, etiam cessatio non privabit sacramentis, quia hæc etiam solent a divinis officiis distingui in jure, cap. Si civitas, de Sententia excomm., in 6, et cap. Episcoporum, de Privilegiis. Respondetur, quamvis officium divinum aliquando accipiatur stricte pro officio publice orandi vel sacrificandi, juxta supra tractata de interdicto, tamen habere etiam generalem significationem, secundum quam in omni proprietate comprehendit ministerium sacramentorum, quia illud est aliquod officium sacrum et divinum. Constat autem hoc modo accipi officium in cessatione a divinis, tum ex omnium sententia; tum ex dict. cap. Non est vobis, de Sponsalibus, ibi, *nulla divina officia præter baptismum parvulorum, et pœnitentias morientium,* etc.; nam illa particula exceptiva, *præter,* aperte declarat, baptismum parvulorum, et pœnitentias morientium fuisse ibi comprehendenda sub divinis officiis, nisi exciperentur, et consequenter alia ministeria sacramentorum, quæ non excipiuntur, sub illa cessatione comprehendi. At vero locus sacer, seu depositio corporis in illo in neutra significatione ex dictis comprehenditur sub officiis divinis, quia, seclusa concomitantia alterius divini officii, illa actio revera non est divinum aut Ecclesiasticum officium, sed est tantum opus quoddam pietatis aut misericordiæ.

34. *Pura cessatio a divinis non privat Ecclesiastica sepultura.* — Quapropter sententiam hanc in omni rigore veram esse censeo, ubi cessatio ab interdicto separatur; frequenter enim hæc sunt permixta, et cessatio non fertur nisi supposito interdicto; et ideo tunc non solet hic effectus distingui, et vulgus existimat cessationem privare Ecclesiastica sepultura, æque ac interdictum. Si tamen fiat pura cessatio absque interdicto, ut de illa loquuntur jura, sic ratio facta mihi demonstrat non habere hunc effectum.

De pœna violantium cessationem a divinis.

35. Ultimo dicendum superest de effectu magis remoto, qui est pœna; hæc enim quodammodo est effectus, licet per accidens, quia occasione talis prohibitionis incurritur, licet per se, et directe non intendatur per talem prohibitionem. Possumus autem hic considerare vel pœnam ejus, qui causam dedit cessationis, vel ejus, qui injuste cessationem tulit, vel ejus, qui cessationem juste latam violavit. De primis duabus dicam sectione sequenti, quia magis pertinent ad causam interdicti; de tertia vero aliquid diximus sectione præcedenti, ubi ostendimus non incurri irregularitatem propter violationem cessationis.

36. *Religiosi non servantes cessationem generalem excommunicantur.* — *Quatuor adnotanda circa prædictam pœnam.* — *Paludani limitatio excluditur* — Nunc solum superest addendum, in Clem. 1 de Sententia excommunic., latam esse excommunicationis pœnam ipso facto incurrendam contra religiosos non servantes cessationem generalem. In quo textu breviter hæc notanda sunt. Primum, hanc pœnam non ferri contra mere laicos, nec contra clericos sæculares, sed so-

lum contra religiosos, et secundum hunc respectum esse particularem; respectu vero ipsorum religiosorum esse omnino universalem, ut patet ex illis verbis : *Religiosi quicumque tam exempti quam non exempti, cujuscumque ordinis et conditionis existant.* Secundo, quod tunc obligat illa lex, quando hi religiosi viderint, aut sciverint Cathedralem, matricem, seu parochialem loci Ecclesiam cessationem servare; hæc enim sunt fere verba illius textus satis per se clara. Tertio, nulla particularis actio declaratur, propter quam incurratur hæc pœna, sed solum generaliter dicitur : *Non servantes.* Unde quælibet violatio cessationis, quæ ad peccatum mortale sufficit, erit satis ad incurrendam hanc pœnam. Quarto, locum habet hæc pœna, non solum in cessationibus latis a Papa vel Episcopis, sed etiam in his, quæ feruntur a Conciliis provincialibus per sententias vel statuta; imo in his etiam, quæ Capitula, collegia, vel conventus secularium aut regularium Ecclesiarum, sibi vendicant ex consuetudine vel privilegio; totum enim hoc expresse declaratur in textu. Unde aperte deceptus est Paludanus, in 4, dist. 18, quæst. 8, num. 38, dicens illam excommunicationem non habere locum in cessationibus, quæ ponuntur a Prælatis, nisi sint etiam interdicta; sed solum in cessationibus Capitulorum, quæ non habent aliud remedium. Sed aperte constat ex textu, in vers. *Quod etiam,* distincte et clare fieri extensionem hujus pœnæ ad cessationes positas a Conciliis vel Prælatis, ut ab interdictis distinguuntur Atque ita notavit Covarruvias contra Paludanum, in cap. Alma, part. 2, § 2, num. 3, et Navarr., in Summa, cap. 27, num. 145, in fine, et num. 189, referens Bonifacium et alios juristas, et alia advertit circa illum textum, quæ in superioribus circa interdictum notata sunt. Idem sentit Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 2, qui tamen citat Sylvestrum in contrarium, in verb. *Cessatio,* num. 5; sed ibi loquitur de cessatione particulari, propter cujus violationem ait non incurri hanc excommunicationem, quod verissimum est; nam textus expresse loquitur de cessatione generali, et sub ea conditione, *ut Ecclesiæ matrix, vel parochialis loci,* ut latius idem Sylvester declarat, *Excommunicatio,* 9, n. 90 et sequent.

37. *Satisfit duplici dubio.* — Tandem adverti potest in Conc. Trid., sess. 25, cap. 12 de Reform. regular., præcipi regularibus, ut in Ecclesiis suis servent, et publicari faciant censuras, et interdicta, etiam ab ordinariis Prælatis promulgata, et ipsis præcipientibus. Unde dubitari potest, an hoc præceptum extendatur ad cessationem, quæ non est censura, nec interdictum. Item, an extendatur ad cessationem, quæ non ponitur a Prælato, sed ab aliquo Capitulo. In utroque tamen censeo respondendum esse negative, quia verba sunt stricte intelligenda; et ideo juri communi quoad hoc standum est, et præterea consideranda sunt privilegia postea concessa; nam hæc ex vi illius decreti Conc. Trid. non sunt revocata. Præter hanc vero pœnam nulla alia est ipso jure lata, quæ inter effectus cessationis valeat numerari.

SECTIO III.

Quas ob causas, et quomodo ferenda sit cessatio a divinis.

1. *De causa materiali cessationis.* — Hic potissimum immorandum est, in explicando modo ferendi cessationem; nam cæteræ causæ breviter expediri possunt. De materiali enim dicimus esse aut locum, prout in interdicto, aut certo homines in ordine ad locum, in quo divina facere prohibentur. Vel certe dicere possumus homines esse materiam veluti subjectivam, locum circa quam. Solum ergo quæri posset, an cessatio hæc licite ferri possit pro universa Ecclesia. Aliquibus enim videtur hæc esse contra jus divinum, quod videtur obligare, ut saltem alicubi offeratur quotidie sacrificium in Ecclesia. Sed non video, ubi hoc jus divinum latum sit; et ideo de absoluta potentia Summi Pontificis non existimo hoc repugnare, si causa subesset; credo tamen moraliter subesse non posse, et ideo talis cessatio, sicut hactenus nunquam lata est, ita neque expediet unquam.

2. *De causa efficiente cessationis.* — De efficiente dicendum est, qui potest ferre interdictum, posse etiam cessationem ponere. Ita sentiunt Sylvester, Angel. et alii, verb. *Cessatio;* Soto, dist. 22, quæst. 3, art. 2; Covarruvias, c. Alma, part. 2, § 2, num. 6, et colligitur ex citatis juribus. Ratio vero est, quia jurisdictio Episcopalis, et communis ac publica fori contentiosi Ecclesiastici ad hoc sufficit. Navarrus autem, cap. 27, num. 189, sentit solum Papam posse cessationem ponere post interdictum. Et fundari videtur, quia solus Papa potest restringere concessionem cap. Alma, quod per talem cessationem fieri

videtur. Dicendum vero est, hoc posse etiam Episcopos, quia pertinet ad ordinariam potestatem eorum etiam jure antiquo, et nullibi est ablata. Et ita habet usus. Neque hoc prohibuit cap. Alma, quia cessatio est novum vinculum distinctum. Unde, licet manendo intra limites censuræ interdicti, solus Papa possit illud restringere contra decisionem cap. Alma, tamen supra illud cessationem addere etiam Episcopi possunt. Sub quibus comprehendimus Capitulum Sede vacante, ut notavit Glossa, in cap. Si canonici, de Offic. ordin., et judices ab his delegati, juxta generalem doctrinam supra traditam.

3. Additur vero in Clem. 1 de Sententia excomm., non solum provinciale Concilium, sed etiam aliquod Capitulum, vel collegium posse cessationem ponere. Quod etiam sumitur ex dict. c. Si canonici, et c. Quamvis, de Offic. ordin. Hoc tamen posterius difficile est, quia tales communitates non possunt censuras, nec leges ferre. Propter quod Glossa ibi et Panormitanus, dict. cap. Dilectis, n. 18, putant id esse intelligendum, ubi ex consuetudine legitime præscripta acquisitum fuerit illud jus; nam alioqui ordinarium non est, ut constat ex cap. Quæsivit, de His quæ fiunt a majori parte Capituli.

4. *De causa finali cessationis.* — *Cessatio ut recte feratur supponere debet gravissimum peccatum et publicum.* — Tertia causa cessationis est finis, qui si sit proximus et per se, idem est, quod effectus; si vero sit remotus et primario intentus, est rigor Ecclesiasticæ disciplinæ, ut rebelles tandem recedant a contumacia. In hoc enim convenit hoc vinculum cum aliis propriis censuris, quod non fertur in puram pœnam et vindictam delicti; id enim plane repugnat, tum quia cessatio privat bonis maxime spiritualibus, quibus non debent privari fideles ob solam vindictam, nisi interveniat etiam contumacia, ut ab ea recedant; tum etiam quia hæc cessatio æque vel quodammodo magis ligat innocentes; et ideo potius est quasi terror quidam Ecclesiasticæ potestatis, quam propria vindicta seu pœna, ut in prima sectione latius declaravi. Hinc vero fit cessationem, ut juste feratur, necessario supponere delictum, illudque gravissimum, quia nec contumacia esse potest sine delicto, nec medium adeo acerbum, et periculosum assumendum est ad eum finem sine gravissima causa. Unde, quamvis necesse non sit tale delictum inveniri in omnibus illis personis, quæ per cessationem ligantur, necesse est tamen, ut publicum delictum sit, et contrarium communi bono ipsius Ecclesiæ, seu Ecclesiasticæ potestatis, ut citata jura insinuant, et ratio facta convincit, et a fortiori constat ex dictis supra de interdicto; nam quoad hoc intervenit similitudo inter hæc duo. Quocirca, si tractemus de causa quasi per accidens, quæ potius est occasio ferendi cessationem, id in summa dicere possumus, quod dicitur in cap. Irrefragabilis, § Cæterum, de Offic. ordin., debere esse causam manifestam et rationabilem; circa quam etiam servanda sunt, quæ statim in sequenti puncto adnotabimus.

5. *Quæ forma servanda sit in ferenda cessatione a divinis.* — Ultimo ergo loco dicendum superest de forma servanda in ferenda hujusmodi cessatione; circa quam primo servanda sunt ea, quæ de forma ferendi censuram in communi adnotavimus; nam quæ ibi diximus esse substantialia, in hac etiam sententia ferenda æque necessaria sunt, quia non oriuntur ex speciali ratione censuræ, sed ex generali ratione sententiæ; unde, quæ ibidem diximus de sententia injusta, vel nulla, hic accommodari possunt. Quæ vero pertinent ad solemnitatem accidentalem præscriptam maxime in cap. 1 de Sent. excomm., in 6, in rigore et ex vi illius textus non videntur requiri in hac cessatione, quia illa solum præcipiuntur servari in excommunicatione ferenda, et extenduntur ad solam suspensionem et interdictum, sub quibus in rigore non comprehenditur cessatio. Nihilominus tamen videtur consuetudine receptum, ut illa etiam forma servetur in hac sententia ferenda, vel propter similitudinem rationis, quæ sumitur ex principio illius textus : *Cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis*, nam etiam cessatio medicinalis esse debet; vel certe ex aliis decretis, quæ mox declarabimus.

6. *Conditiones servandæ, ut cessatio juste feratur* — Secundo ergo advertunt auctores, in cessatione ferenda servandas esse decem conditiones, quas colligunt ex cap. Si canonici, et cap. Quamvis, de Offic. ordin., in 6, circa quos textus oportet advertere, eos non loqui de omni cessatione generatim, sed specialiter de illa, quæ fertur ab aliquo collegio, vel Capitulo, ex privilegio, vel consuetudine; non vero de illa, quæ fertur ab Episcopis, seu ordinariis judicibus. Unde quædam ex conditionibus ibi positis ita sunt propriæ

priorum cessationum, ut non possint posterioribus accommodari; aliæ vero omnibus possunt esse communes; tamen ex vi illorum textuum non æque exiguntur in utrisque, quia, ut dixi, non de omnibus generatim loquuntur; sed ex quadam rationis paritate, et æquitate, illæ conditiones, quæ generales esse possunt, pro omnibus admittuntur, juxta communem modum loquendi Doctorum; quod censeo verum, si sit consuetudine receptum, et non alias, quia sola similitudo rationis non sufficit, ut ex sequentibus constabit.

7. *Prima conditio. — Secunda conditio. — Tertia conditio. — Quarta et quinta conditio. — Quæ sit causa rationabilis ferendi hanc cessationem.* — Prima ergo conditio est, ut, antequam cessatio feratur, causa cessationis in instrumento publico, seu authentico scripto referatur, id est, per scripturam confectam a publico tabellione, aut per patentes litteras authentico sigillo munitas. Secunda conditio est, ut hoc instrumentum, seu patentes litteræ ei tradantur, contra quem cessatio intenditur. Hæ duæ conditiones ponuntur in cap. Si canonici, et in illis virtute includuntur aliæ duæ, quæ ab auctoribus distincte numerantur. Una est, ut cessatio sit ponenda ab eo, vel ab his, qui vel a jure, vel a consuetudine, aut privilegio ad hoc habent auctoritatem. Alia est, ut causa sit *canonica;* ita enim in illo textu appellatur, sub qua voce, ut ibi Glossa notavit, includuntur illa duo, quæ expressa ponuntur in cap. Irrefragabilis, § Cæterum, de Offic. ordin., scilicet, ut causa sit manifesta, et rationabilis. Manifesta quidem, quia cessatio est valde publica, et in publicum gravamen Ecclesiæ; et ideo necesse est, ut manifestam contineat causam. Quod adeo verum est, ut nulla consuetudo in contrarium possit prævalere, ut auctores statim citandi dicunt, quia esset talis consuetudo valde onerosa, ideoque perniciosa Ecclesiæ; et ideo prævalere non potest, juxta cap. 1 et cap. Cum venerabilis, de Consuet. Rationabilis autem causa esse debet, tum ex generali ratione, quod ad omnem honestam actionem hoc necessarium est, et multo magis ad justam prohibitionem vel pœnam; tum etiam quia in hoc includitur, ut causa hæc esse debeat proportionata, quia non pro quacumque offensa, sed pro gravi injuria ferri debet, ut ibi notat Glossa ponens exempla, si fiant statuta contra libertatem Ecclesiasticam, si talliæ ut collectæ clericis imponantur, si clericus vel canonicus per sæcularem ballivum detineatur. Ex quibus facile erit de similibus judicare.

8. *Notandum circa primas duas conditiones. — Aliud notandum.* — Atque ita conficiuntur quinque conditiones earum decem, quas auctores ponunt; proprie tamen ad præsens tantum pertinent duæ primæ; nam aliæ tres, quæ magis substantiales sunt, ad duas causas proxime præcedentes pertinent, ut videmus. Circa duas vero conditiones primas observare licet, illas communes esse posse omni cessationi, a quocumque feratur, esseque simillimas illis, quæ in censura ferenda præscribuntur in dict. cap. 1 de Sententia excomm., in 6, et ideo probabile est servandas esse etiam a Prælatis vel ordinariis judicibus volentibus cessationem ponere. Observo etiam ex vi illius textus non poni has conditiones, ut substantiales; nullum enim verbum ibi ponitur, quod declaret ex defectu harum conditionum sententiam esse irritam, sed solum esse injuste latam, et, qui illam fert, incurrere pœnam ibi præscriptam et infra declarandam. Nec in eo capite alia conditio adjungitur, sed reprobatur abusus quorumdam, qui ad majorem populi horrorem, cum ferebatur sententia cessationis, imagines Virginis, et aliorum Sanctorum prosternebant in terra, et urticis, spinisque supponebant, quod erat imprudens factum, ac detestabile sacrilegium.

9. *Sexta conditio. — Septima conditio. — Octava conditio. — Opus est ut major pars suffragiorum conveniat in cessatione ponenda.* — Aliæ quinque conditiones sumuntur ex dict. cap. Quamvis, eodem titulo. Sexta ergo conditio est, ut ad cessationem hanc ferendam omnes, qui sunt de Capitulo evocentur, *prout sunt* (dicitur ibi) *pro electionis negotio evocandi,* ubi Glossa advertit, in hoc servandam esse consuetudinem, ut vel solum præsentes, vel etiam absentes ex locis magis vel minus remotis convocandi sint. Ita enim erit hoc observandum in cessatione ferenda, tamque erit necessarium ad valorem ejus, quantum ex jure vel consuetudine ad electionem fuerit; nam in textu illo æquiparantur. Septima conditio est, ut post convocationem circa collationem ferendam diligenter deliberent. Quam deliberationem ita Glossa exponit, ut ad cessationem ferendam requiratur tractatus, sicut ad alienationem perpetuam rerum immobilium Ecclesiæ, juxta cap. ultim. de Rebus Ecclesiæ non alienandis, in 6; tamen ex vi verborum illius textus nulla specialis

solemnitas ad hoc necessaria est, præter naturam et diligentem considerationem, ad quam spectat, ut omnium judicia et suffragia audiantur circa causam cessationis, an legitima sit, necne, et circa cessationem ipsam, an poni expediat, necne, supposita tali causa; et ideo Sylvester, Angel., Soto et alii hanc conditionem in duas distinguunt, ita ut septima conditio sit, quod tractetur de causa et convenientia cessationis. Octava vero sit, quod de ipsa cessatione deliberetur, id est, suffragia ferantur, quod per se constat esse magis necessarium. Unde recte advertit Soto necessarium esse, ut major pars suffragiorum conveniat in cessatione ponenda, quod est manifestum, tum quia in eodem textu hæc actio comparatur electioni, quæ a Capitulo fit; electio autem, ut ordinario jure valida sit, debet fieri majori parte Capituli, juxta cap. Coram, de Elect.; tum etiam quia ex natura rei videtur hoc esse necessarium supposito modo ferendi talem sententiam, scilicet, a pluribus, ut efficientibus unum corpus morale; nam, si inter se dissideant, ut minimum requiri debet majoris partis consensus, ut talis actio toti corpori tribuatur.

10. *Notandum circa tres positas conditiones.* — Circa has vero tres conditiones observare licet, non habere locum in cessatione, quæ fertur ab Episcopo, vel alio judice ordinario. Nam, cum ibi sententia feratur ab una persona tantum, non habet locum convocatio, vel consultatio plurium. Extendi tamen potest ad cessationem, quæ fertur a Capitulo, Sede vacante, quia, licet eam ferat potestate, et jure ordinario, quia in his succedit in locum Prælati, tamen et ob similitudinem rationis, et ex vi verborum textus habet locum extensio, quia dictum c. Quamvis, absolute loquitur de Capitulis, et c. Si canonici, dicit, *Si ex consuetudine, vel alias,* sub qua posteriori particula potest comprehendi quilibet modus habendi hanc jurisdictionem. Verum est, cum Capitulum Sede vacante exerceat hos actus per vicarium ad hanc jurisdictionem exercendam creatum juxta Conc. Trid., tunc ab ipso solo posse ferri cessationem, sicut a vicario Episcopi; neque habere locum has conditiones.

11. *Nona conditio.* — *Præmitti debet monitio ut cessatio valida feratur.* — Nona conditio est, ut moneatur persona, propter cujus injuriam videtur facienda cessatio, ut irrogatam injuriam, vel offensam emendet. Et explicatur distincte in dicto cap. Quamvis, hanc monitionem esse faciendam post prædictas vocationem et deliberationem de cessando habitas. Quod merito ita cautum est, ut admonitio majori auctoritate, et consequenter cum majori spe fructus fiat. Unde merito additur, si persona sic admonita emendetur, seu satisfaciat, vel si per ipsosmet capitulares stet quominus emendatio fiat, cessationem ferri non posse, quod necessario est consequens ad hanc monitionem, alioqui frustra fieret. Et hæc conditio locum habere potest in quocumque Prælato ferente cessationem, et videtur per se necessaria ex vi et quasi natura talis prohibitionis, nam sicut in hoc convenit cum censura, quod fertur, ut a contumacia recedatur, ita etiam in hoc, quod præviam monitionem requirit. Quod vero fiat tali tempore et modo, id specialiter hac lege præscribitur, et videtur necessarium, ut recte fiat, non tamen ut sententia valida sit, dummodo sufficiens monitio præcedat; hæc enim simpliciter videtur necessaria juxta ea quæ in simili de censura diximus.

12. *Decima conditio.* — *Si partes in concordiam veniant, potest tolli cessatio sine recursu ad Papam.* — Ultima conditio est, ut post cessationem positam, nisi partes intra mensem in concordiam veniant, et cessatio cesset, teneantur, tam qui cessationem ponunt, quam illi, quorum causa ponitur, per se, vel per procuratores idoneos cum munimentis, et actis ad negotium spectantibus ad Sedem Apostolicam accedere, ut quid agendum sit ab illa declaretur. Circa quam conditionem dubitatum est, an transacto illo mense possit cessatio tolli, antequam per Sedem Apostolicam tollatur, si partes in concordiam veniant; quibusdam enim visum est non posse tolli, quia jam causa derivata est ad Sedem Apostolicam, et quia expresse in illo textu solum conceditur tempus unius mensis, ut hæc concordia fiat, et cessatio tollatur. Melius tamen intellexit textum illum Soto supra, dicens, quocumque tempore posse concordiam fieri, et cessationem tolli; nam hoc est, quod Pontifex intendit, et non gravare Ecclesiam reservando sibi relaxationem talis cessationis, neque in illo textu est ullum verbum, ex quo talis reservatio colligi possit. Unde mensis ille conceditur quasi ad deliberandum, et tanquam permissio quædam illius discordiæ, et durationis cessationis; accessus autem ad Romanam Sedem post illud tempus præcipitur, ut vexatio det intellectum, et ita compellantur, vel timore, vel tædio affecti,

ad pacem procurandam, et cessationem tollendam. Unde quoties hic finis obtentus fuerit, necessarium non est ulterius in litis prosecutione apud Sedem Apostolicam progredi. Quod insinuavit Sylv., verb. *Cessatio,* dicens, recurrendum esse post mensem ad Sedem Apostolicam, ut discutiatur quid super hoc sit agendum, nisi interim per mutuam concordiam cesset cessatio.

13. *Ut dictæ conditiones sint de substantia cessationis.* — *Sententia affirmans probabilis, non tamen extenditur ad cessationes ordinariorum Prælatorum.* — Tria vero circa has conditiones et causas declaranda supersunt. Primum est, an omnes istæ conditiones sint de substantia cessationis, ita ut, qualibet deficiente, sit nulla. Nam Joan. Andr., in d. c. Quamvis, absolute affirmat, quem sequi videntur Ang. et Sylvest. referentes alios; nam absolute aiunt, his non servatis cessationem non servari. Sed, ut jam dixi, in c. Si canonici, nullum est verbum indicans substantialem necessitatem; in c. vero Quamvis, in finalibus verbis hoc insinuatur, cum dicitur : *Parte insuper a divinis cessante, suprascripta, tam in cessando, quam in veniendo, sive mittendo ad Sedem Apostolicam, non servante, non servetur cessatio, sed ea non obstante, ut prius in ipsa Ecclesia celebretur.* Nam ex his verbis duo colliguntur manifeste : primum est, si in ponenda cessatione (hoc enim est quod dicitur, *parte cessante*) non serventur conditiones ibi præscriptæ, cessationem esse nullam, nam si servanda non est, et ea non obstante, celebrandum est, profecto nullum effectum habet, atque nulla est. Unde in hoc solum dubitari potest, an hoc intelligendum sit de solis conditionibus additis in eo capite, vel etiam de aliis positis in c. Si canonici, quia ibi solum dicitur : *Suprascripta non servando.* Nihilominus tamen, quia in principio cap. refertur constitutio Gregorii X, in d. cap. Si canonici, et denuo confirmatur addendo alias conditiones, ideo illa ultima verba videntur referri ad totam formam ferendi cessationem ex utroque decreto resultantem. Et ita videntur intellexisse Joan. Andr. et alii auctores, et mihi videtur satis probabilis sententia; eam tamen non censeo extendendam ad cessationes ordinariorum Prælatorum, cum de illis non sit sermo, et sit res valde rigorosa; sed, ut dixi, consulenda erit, et servanda consuetudo.

14. *Quando tollatur cessatio ob defectum conditionis recurrendi ad Papam.* — *Improbatur.* — Aliud, quod ex dictis verbis colligitur est, quamvis cessatio sit juste, et cum omnibus conditionibus posita, si pars, quæ illam posuit, non servaverit ultimam conditionem positam recurrendi post mensem ad Sedem Apostolicam, cessationem ipso jure tolli transacto mense, et parte illa in mora existente. Oportebit autem, ut sentio, manifeste constare partem illam esse in mora culpabili; quia, dum hoc non ita constat, semper retinet jus suum, præsertim cum cessatio valida fuerit. Quæri autem potest, an idem sit dicendum, si altera pars, ob cujus culpam cessatio ponitur, in simili mora fuerit. Respondetur, minime id dici posse, tum quia in textu non habetur; tum etiam quia non est similis ratio; alioqui ex sua inobedientia commodum reportaret. Nam quod cessatio tollatur, id est quod illa pars maxime intendit. Addunt præterea Sylvester et Angelus, cessationem non esse servandam ab aliis, si pars, quæ illam posuit, eam non servet; sed hoc in illo textu non habetur, neque in alio, quem ego viderim, neque etiam apparet ratio, cur potius hoc dicamus in cessatione, quam in interdicto vel excommunicatione.

15. *Quam pœnam incurrat ferens cessationem sine causa.* — *Prædicta pœna solum imponitur Capitulis.* — Secundo declarandum est, quam pœnam incurrat is, qui sine legitima causa cessationem posuerit; olim enim nulla propter hoc erat certa pœna statuta ipso jure, sed arbitrio superioris imponenda erat juxta dictum § Cæterum ; postea vero in dict. c. Si canonici, in pœnam præscribitur, ut si Capitulum fuerit, quod cessationem posuit, quidquid canonici de fructibus illius Ecclesiæ tempore cessationis perceperint, restituant; et quidquid eisdem ex bonis talis Ecclesiæ dandum fuisset, non detur, sed ipsi Ecclesiæ cedat ; ac denique ut parti, contra quam cessatur, de damnis, et injuriis satisfacere teneantur. Ubi potest dubitari, an obligatio ad has restitutiones statim oriatur ipso facto, vel necessaria sit judicis condemnatio; nam ex textu non satis colligitur illud prius, et ideo videtur dicendum posterius, juxta generalem regulam legum pœnalium. Dicendum vero est, hanc obligationem majori ex parte non esse propriam pœnam, sed ex intrinseca justitiæ ratione ortam. Nam, si illi sine causa cessant a divinis officiis, non juste recipiunt fructus, et cum faciant injuriam alteri, ex natura rei tenentur ad satisfactionem. Itaque attente considerandum erit, pensatis circumstantiis singularum personarum, an

obligatio hæc oriatur ex aliquo titulo justitiæ; nam tunc, quantum ad conscientiam spectat, non est necessaria sententia judicis; tamen, si ultra hoc aliquid fuerit pœnale, vel redundans in personas innocentes ex errore totius communitatis, non existimo teneri ad hanc restitutionem, prius quam condemnentur. Addunt vero Sylvest. et Angelus cum Geminiano, hanc pœnam extendi ad omnes cessationem imponentes sine justa causa, etiamsi textus tantum de Capitulis loquatur Quod existimo verum quantum ad obligationem restituendi ortam ex actione injuriosa; quantum vero ad pœnalem, arbitrio superioris standum erit, quia non oportet extendere legem pœnalem ultra personas, de quibus loquitur

16. *Quam pœnam incurrat qui cessationi causam dedit.* — Ultimo declarandum est, quando cessatio juste lata est, quam pœnam incurrat is, qui causam dedit. Respondetur, primum teneri ad omne interesse personis, et Ecclesiæ, cui debitum officium ejus culpa est subtractum. Deinde, arbitrio superioris condemnandum esse in aliqua quantitate convertenda in augmentum divini cultus. Unde constat, priorem partem restituendam esse statim, quia non est propria pœna, sed recompensatio damni illati; aliam vero partem requirere judicis condemnationem, ut in textu expresse dicitur. Ex quo recte confirmantur, quæ in proximo puncto diximus.

SECTIO IV

A quo, et quomodo tollenda sit cessatio a divinis.

1 *Quis possit cessationem tollere.* — Cum cessatio nunquam sit a jure, ut supra dixi, sed ab homine, in modo relaxationis ejus servanda sunt principia posita circa ablationem censuræ ab homine impositæ. Itaque solum tolli potest ab eo, qui illam posuit, vel successore ejus, si ille decessit, vel etiam a superiore; reliqui enim jurisdictionem non habent, nisi per delegationem committatur, quod etiam fieri potest; quæ omnia clara sunt ex dictis. Denique in modo tollendi nulla est præscripta forma. Solum oportet, ut judex voluntatem suam sufficientibus verbis explicet, sicut de aliis diximus, est enim eadem ratio. An vero sufficiat solum factum ejus, qui cessationem tulit, non servando illam, jam diximus superiori sectione, non sufficere.

2. *An cessatio aliquando per se tollatur.* — Quæri vero potest, an sine hujusmodi relaxatione interdum ipso facto ac per se tollatur cessatio. Dicunt enim aliqui, si lata sit ad certum tempus, vel sub conditione, donec hoc vel illud fiat, elapso tempore, vel impleta conditione, statim per se cessare. Dico tamen repugnare huic cessationi ferri ad determinatum tempus, quia solum ferri potest, ut recedatur a contumacia. In quo nullum est certum, ac præfixum tempus; nam, quocumque assignato, si prius tollatur contumacia, tollenda erit cessatio. Semper ergo fertur sub illa conditione tacita, vel expressa, *donec fiat satisfactio;* ergo vel dicendum est semper cessare per se facta satisfactione, et consequenter nunquam esse necessariam relaxationem, nisi forte quando judex ob aliam causam rationabilem voluerit eam tollere, etiam durante contumacia; vel dicendum est, nunquam per se cessare, donec a judice revocetur, quia non est major ratio de una, quam de alia. Primum autem horum non est probabile; repugnat enim communi usui Ecclesiæ : secundum ergo dicendum est. Et hoc censeo verum, sicut de propriis censuris dixi, est enim hic eadem ratio. Unde hæc sententia licet feratur in eum finem, non tamen est prohibitio conditionalis, sed absoluta, quæ tollenda est a judice, quando necessitas illius cessaverit. An vero in aliquo casu speciali jus ipsum tollat cessationem, circa finem præcedentis sectionis dictum est.

3. *An cessatio suspendi queat per appellationem. — Panormitan. refutatur. — Conclusio.* — Quæri vero potest, an cessatio interdum suspendi possit. Quod potest intelligi, vel per appellationem, vel per voluntatem judicis. Prius punctum attigit Panormitanus, in d. c. Dilectis, et negat posse suspendi per appellationem, licet interdictum possit. Et rationem differentiæ reddit, quia cessatio est quid facti, interdictum autem quid juris. Sed aut loquitur de appellatione subsequente sententiam, vel antecedente. De priori falsum est dicere, suspendere interdictum, ut constat ex c. Is cui, de Sent. excom. Magisque posset dubitari, an suspendat cessationem, quia non est censura; tamen idem vere de illa dicitur, quia secum affert executionem, in quo assimilatur censuræ. Si vero loquamur de appellatione antecedente, illa non proprie suspendit, sed impedit interdictum, ita ut si feratur, nullum sit ex defectu jurisdictionis, ut supra visum est. Idem autem videtur dicendum de cessatione, ex eodem principio,

quod appellatio illa etiam subtrahit jurisdictionem, ut sensit bene Covarr. supra.

4. *De suspensione ex voluntate ferentis.* — Suspensio autem ex voluntate ferentis cessationem, aut intelligi potest de tota cessatione per aliquod tempus; et sic non videtur habere dubium, quia est veluti absolutio ad reincidentiam. Aut esse potest suspensio ex parte quoad aliquos effectus, vel personas, non auferendo omnino necessitatem. Et sic res est magis dubia. Tamen probabilius videtur posse fieri, quia per se, et quasi ex natura rei nulla apparet repugnantia, et aliunde qui potest tollere totum, potest etiam tollere partem. Item, quia hæc solum est quædam prohibitio ejus, qui potest dispensare, vel respectu alicujus auferre, qui eam tulit, si causa rationabilis interveniat, et aliunde non impediatur. Hic autem nullum est impedimentum; deberet enim esse aliquo jure latum; nullum autem est jus Pontificium hoc prohibens ordinariis Prælatis. Præsertim quia cum cessatio sit potius quid facti quam juris, non est in jure cautum, quod nunquam coarctetur aut suspendatur. Dices, in c. Non est vobis, de Sponsalibus, expresse dici : *Nulla divina officia permittatis aliquatenus celebrare.* Respondetur primum, ibi non esse sermonem de omni cessatione, sed de quadam, quam in quodam speciali facto Summus Pontifex sua auctoritate poni mandabat, in qua merito potuit potestatem dispensandi, vel limitandi illam inferioribus auferre. Deinde, licet daremus id generaliter intelligi, dicendum esset explicari jus ordinarium cessationis generalis, non tamen ideo prohiberi Prælatis, quin ex justa causa possint effectum ejus suspendere, et limitare.

DISPUTATIO XL.

DE IRREGULARITATE IN GENERALI.

1 Quamvis irregularitas censura non sit, est tamen actus clavium, et similitudinem habet cum censuris, ideoque hic tractatus ad hujus operis consummationem necessarius est. Scripserunt autem de hac re Scholastici aliqua in 4, dist. 22 et 25. In jure etiam canonico nullus invenitur proprius titulus de irregularitate, quamvis in multis decretis pœna hæc propter varia delicta imponatur, in quibus locis materia hæc ab expositoribus tractatur, præsertim a Covar. in Clement. *Si furiosus*, et ab aliis in cap. Is qui, de Sent. excom., in 6; a Gratiano vero, et interpretibus attinguntur multa, dist. 26 et seq. Speciales vero tractatus de hac re scripserunt Maiolus, Paulus Burgasius, Villadiego, et Nicolaus Plovius, et hic refertur in tom. 14 Tractatuum, ubi etiam habetur alius D. Antonini, qui sumptus est ex 3 part., tit. 28. Omnes etiam Summistæ materiam tractarunt in verb. *Irregularitas,* et Navarr., c. 27, n. 190 et sequent., et Summa confessorum, lib. 2, tit. 1, a quæst. 21 Solus Cajetanus in sua Summa irregularitatem fere prætermisit, quia irregularitas, inquit, non culpa, sed pœna est, nec spectans ad confessores, quia pariter absolvuntur a peccato regulares, et irregulares. Sed quanquam irregularitas per se non impediat absolutionem, nihilominus ejus notitia necessaria est confessori, ut sciat vincula omnia seu impedimenta, quibus pœnitens potest esse affectus, et obligationes, quæ inde oriuntur. Sicut etiam suspensio per se non impedit, quin suspensus absolvi possit a peccatis, et nihilominus ejus notitia necessaria est confessoribûs.

2. In hac ergo materia primo generalem doctrinam de irregularitate trademus, essentiam, causas, effectus, divisiones, et modum illam auferendi, explicando, quod in duabus primis disputationibus absolvemus; in reliquis vero de singulis irregularitatibus dicemus. Nam, licet aliqui impossibile existimaverint, omnes irregularitates numerari possunt, quia necesse est illas in jure contineri, juxta cap. Is qui, de Sent. excom., in 6. Unde, sicut auctorum studio omnes excommunicationes juris numeratæ sunt, et expositæ, ita etiam eorumdem adjuti diligentia, conabimur omnes irregularitates explicare.

SECTIO I.

Quid sit irregularitas, et qua potestate introducta sit.

1 *Significatio vocis irregularitatis.* — Primo circa nominis etymologiam, constat irregularitatem a regula, seu regulare, dictam esse, addita præpositione, *in,* quæ vim habet significandi privationem; est enim irregulare quod intra regulam non continetur, ex quo sumpta est vox abstracta, irregularitas, ad significandum impedimentum, ratione cujus homo fit incapax illius gradus, vel actionis, quæ aliis communis est, atque ita extra generalem regulam constituitur. In qua significatione adeo generali impedimenta legalia,

quæ erant in lege veteri, dici solent communiter irregularitates legales; et in hac amplitudine censuræ omnes, multaque alia impedimenta possent dici irregularitates; tamen ex usu Ecclesiæ usurpata est hæc vox ad significandam specialem quamdam inhabilitatem, ratione cujus fidelis excluditur, ne ad clericatum assumatur, quod est extra regulam fieri. Ita exponunt hanc vocem communiter scribentes in hac materia. Quanquam Abul., Matth., quæst. 11, 6, dicat, hanc notam seu maculam vocari irregularitatem a causa, non ab effectu, scilicet, quia causatur per hoc quod agitur contra regulam Ecclesiasticæ disciplinæ. Sed hoc non est semper necessarium ad irregularitatem, ut videbimus. Aliter Nicolaus Plovius, num. 1, inquit, irregularitatem dici, quasi contra regulam Ecclesiæ natum, sive propter factum vel defectum extra Ecclesiam positum. Sed illud prius et violentum est et nimis restrictum; posterius vero cum communi interpretatione coincidit, dummodo extra Ecclesiam exponatur, id est, extra Ecclesiasticam regulam seu ordinem.

2. *Definitio irregularitatis.* — Supposita ergo vocis significatione, in explicanda re, quid scilicet sit irregularitas, varii sunt auctores, ut videre licet fere in omnibus allegatis, et Hostiens., in cap. 2 de Cleric. excom. ministr.; Alberto Trocio, de Vero et perfecto clerico, cap. 2, num. 2; Soto, 4, dist. 22, art. 1, et dist. 25, quæst. 1, art. 2; Ledesma, 2 part. 4, quæst. 26, art. 2; Viguerio, cap. 16, § 6, versic. 6; Archidiacono, in cap. 1 de Sent. et re judic., num. 5; Cardin., in Clem. 1 de Homicid., num. 16 et 17. Quorum omnium verba referre et inter se conferre, rejiciendo superflua in aliquibus, et in aliis addendo quæ desunt, prolixum esset et infructuosum. Et ideo breviter sic definienda videtur irregularitas : *Est inhabilitas seu impedimentum canonicum ex se directe ac primario impediens acceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, et consequenter etiam usum eorum.* Hæc definitio sumitur ex citatis auctoribus, nam in re hoc dicunt, licet variis verbis. Ponitur autem loco generis, *inhabilitas aut impedimentum,* quia et omnis irregularitas impedimentum est, et multa alia sunt impedimenta, quæ non sunt irregularitates, ut explicando cæteras particulas loco differentiæ positas declarabitur. Non est autem positum loco generis, quod sit pœna, quia non est hoc de ratione irregularitatis, neque omni irrregularitati convenit; imo si aliqua id habet, est accidentarium ad essentiam ejus. Et eadem ratione non est positum, quod sit censura, quia omnis censura pœna est, et ideo si esse pœnam non est de ratione irregularitatis, multo minus esse poterit, ut sit censura ; imo cum aliqua irregularitas possit esse pœna, nulla tamen est proprie censura, ut ex dicendis amplius constabit.

3. *Incapacitas ad Ordines orta ex jure divino non est irregularitas. — Peccatum non est irregularitas.* — Addimus vero hoc impedimentum debere esse canonicum seu Ecclesiasticum; quoniam ut sect. 4, late dicturi sumus, irregularitas jure humano introducta est; certum est autem non potuisse introduci jure civili, aut temporali potestate, quæ de spiritualibus rebus, ut sunt Ordines Ecclesiastici, et clericorum status, nihil per se disponere potest; est ergo jure canonico introductum. Per hoc autem excluditur in primis omnis incapacitas ad Ordines suscipiendos, quæ ex divino jure orta est. Omnis enim homo non baptizatus est inhabilis ad Ordines, nam incapacitas est inhabilitas; illa vero irregularitas non est; quia illud non est impedimentum canonicum, sed divinum. Similiter fœmina est inhabilis ad Ordines, et tamen irregularis proprie non est, ob eamdem causam. Quam ita etiam explicare possumus, nam hæ inhabilitates sunt veluti negationes quædam et impotentiæ; irregularitas autem esse debet per modum privationis, ita ut in subjecto supponat capacitatem, et illud privet morali modo exercitio seu usu talis capacitatis. Nec vero omne impedimentum, quod capacitatem supponit, vera irregularitas est; nam peccatum mortale impedit suo modo susceptionem Ordinum, saltem sacrorum, quia non potest, qui illud habet, illos digne et sine novo peccato suscipere, ut sumitur ex cap. ult. de Temp. ord.; et D. Thom. in 4, dist. 24, quæst. 1, art. 3, de omnibus Ordinibus id affirmat, et merito, supponendo quemlibet illorum esse verum sacramentum; et tamen peccatum mortale non est irregularitas, nam irregularitas per se non est culpa, quamvis posset esse culpæ effectus, et peccatum non habet ex aliqua Ecclesiastica lege, quod tale impedimentum sit, sed natura sua, et ideo per illam particulam optime rejicitur a definitione. Quapropter necessarium non est addere, irregularitatem esse tale impedimentum, ut etiam post pœnitentiam impediat, ut per hoc significetur, peccatum, quod per pœnitentiam aufertur, non esse irregu-

laritatem. Licet enim hoc verum sit, ut disputatione sequente, sect. 1, dicemus, tamen in definitione hac non est necessarium, quia peccatum sufficienter excluditur per dictam particulam, et in definitione non sunt omnia inculcanda.

4. *Impedimentum natura sua impediens Ordines non est irregularitas. — Indecentia quam jus supponit, licet reddat ordinationem peccaminosam, non est irregularitas.* — Denique per illam particulam excluduntur quæcumque alia impedimenta, quæ absque ulla institutione humana natura sua impediunt susceptionem Ordinum, vel usum eorum, ut, v. gr., si homo careat membris necessariis ad ministerium Ordinis, vel aliquid simile. Oportet autem advertere hoc impedimentum aliquando tale esse, ut omnino impediat Ordines, ita ut valide recipi non possint, de quo jam generatim dictum est. In particulari autem tractare de his impedimentis, quæ irritant susceptionem Ordinum, non est hujus loci; nam quædam sunt certa, ut sunt supra posita, scilicet defectus baptismi, aut sexus fœmineus, item defectus intentionis seu voluntatis, qualis est in homine invito, vel in adulto dormiente, qui nunquam de Ordinibus deliberavit. Alia vero sunt dubia, ut de perpetuo amente, aut trunco manibus, vel quocumque alio, qui habeat impotentiam perpetuam ad usum Ordinum, de quibus omnibus, nobis dicere satis nunc est, si sunt impedimenta irritantia Ordines, vel natura sua, vel divino jure, non esse irregularitates. Aliqua vero sunt impedimenta, quæ licet non reddant hominem omnino incapacem, reddunt tamen aliquo modo ineptum, ut decenter et digne ordinari possit, quæ indecentia in rebus ipsis existit; non enim introducitur ab humano jure, sed potius ab Ecclesia considerata est ad tale jus introducendum, quia non sine causa, et fundamento in re ipsa illud introducit, argumento Regulæ, *Sine culpa,* de Reg. jur., in 6, cap. 2 de Constitut., cap. Quæsivit, de His quæ fiunt a major. part. Cap., l. Quisquis, § 1, C. Ad leg. Jul. Majest., l. Sancimus, C. de Pœnis, et dicemus late sectione sequente. Hæc vero indecentia, quæ ante jus positivum supponitur, interdum potest esse tanta, ut ex se reddat ordinationem peccaminosam, vel ex parte suscipientis, vel ex parte dantis, ut est ignorantia, etc., et hæc etiam sub hac ratione non est irregularitas, quia est plusquam canonicum impedimentum, et quasi incapacitas quædam, et idem est de similibus. Alia vero est indecentia, quæ ex se sola non est sufficiens, ut reddat susceptionem Ordinum illicitam intrinsece, ut est, v. gr., defectus natalium; adjuncto autem canonico jure, talis conditio impedit omnino susceptionem Ordinum. In hoc ergo sensu dicitur irregularitas esse impedimentum canonicum.

5. *Irregularitas non est censura. — Speculator rejicitur.* — Additur vero in definitione, *directe impediens,* etc., quia, ut diximus agentes de censuris, hæc impedimenta canonica sunt veluti privationes quædam, quæ non nisi per ordinem ad positiva explicari, et inter se distingui possunt. Et quia sunt etiam Ecclesiasticæ prohibitiones, et morales impotentiæ, ideo per ordinem ad actus seu effectus declarantur. Irregularitas ergo est juridica quædam ineptitudo ad recipiendos Ordines, et ideo dicitur directe impedire Ordinum susceptionem. Unde intelligi potest illa particula, *directe,* posita ad distinguendam irregularitatem a censuris; nam illæ etiam sunt impedimenta canonica respectu aliquarum rerum vel actionum Ecclesiasticarum; tamen directe non impediunt susceptionem Ordinum, sed excommunicatio privat communicatione fidelium, interdictum auditione divinorum, suspensio muneribus sacris, et ideo nulla illarum irregularitas est. In quo graviter erravit Speculator, qui, ut Navarrus refert, dixit, omnem illum, qui censura ligatus est, esse irregularem; nam, licet hoc dici possit, latissime illa voce utendo ad significandum omnem exclusum a quolibet generali canone vel regula, non tamen in proprietate juris canonici, in quo neque irregularitas censura est, ut supra est dictum, neque etiam censuræ sunt irregularitates, ut ex eodem principio sequitur, et ex dicendis magis constabit.

6. *Dubium. — Sylvestri responsio. — Rejicitur.* — Superest vero difficultas, quia aliquæ censuræ privant directe susceptione Ordinum, et usu illorum. Propter hoc Navarr. addendum putavit in definitione, *quatenus Ordines sunt,* ut per hanc particulam excludantur censuræ. Quod quidem respectu excommunicationis optime satisfacit; nam excommunicatio major privat quidem directe et vi sua receptione et usu Ordinum, non tamen formaliter ut tales sunt, sed quatenus sunt communicationes quædam cum aliis fidelibus, nec sine communicatione fieri possunt. Excommunicatio item minor directe non pri-

vat usu Ordinis, nisi quatenus habet adjunctam receptionem alicujus sacramenti, ut in proprio loco diximus. Quamvis autem privet susceptione sacramentorum, et consequenter Ordinum, non tamen quatenus Ordines sunt, sed vel quatenus sunt communicationes, ut dictum est, vel etiam quatenus sunt sacramentum, ut sic, et consequenter tantum ac secundario quatenus sunt Ordines, quo titulo posset etiam per illam particulam (si addatur) excludi peccatum mortale. Non videtur autem illa particula sufficiens ad suspensionem ab officio excludendam, quia non videtur posse negari, quin directe privet usu Ordinum. Respondet Navarr. privare quidem usu Ordinum, non tamen quatenus Ordines sunt, sed quatenus sunt officia Ecclesiastica. Sed licet hoc apparenter dici possit de suspensione, quæ adæquate suspendit ab officio, non tamen de suspensione, quæ specialiter est ab Ordine, quia usus Ordinis essentialiter est Ecclesiasticum officium, et tale officium; hæc vero suspensio, ab hoc officio Ecclesiastico, ut tale est, suspendit, ideoque non suspendit ab alio, et ideo non videtur posse privare magis directe Ordinum ministerio. Unde hoc fortasse argumento coacti, Sylvester, et nonnulli alii Summistæ dixerunt, irregularitatem differre a suspensione tanquam includens, et inclusum, quia irregularitas includit suspensionem quatenus privat usu Ordinum, et aliquid addit, scilicet, carentiam Ordinis, quo non privat suspensio. Sed hi auctores et supponunt falsum; supra enim ostensum est suspensionem etiam impedire novi Ordinis susceptionem; et non declarant rei essentiam et definitionem. Nam si intelligant irregularitatem formaliter includere suspensionem, falsum docent, quia hæc sunt impedimenta canonica in jure formaliter diversa. Si vero solum intelligunt materialiter irregularitatem aliquid efficere, quod facit etiam suspensio, verum dicunt, sed non declarant, quo diverso modo illud efficiat, nec quomodo hæc differentia in definitione contineatur, quod necessarium est.

7. *Aliorum responsio.* — Propter hæc ergo alii censent necessarium esse in definitione addere particulam, *perpetuum ex se*, ut per illam distinguatur irregularitas ab omni censura. Nam per effectus nude seu materialiter sumptos non potest satis, et in universum distingui, ut videtur probare discursus factus; ergo oportet, ut veluti genere potius quam specie ab eis distinguatur. Sic enim suspensio per genus suum ab irregularitate distinguitur, quia nimirum censura est, irregularitas autem non est censura; ergo et e converso irregularitas distinguetur a censura per genus suum proprium seu proximum. Nam impedimentum canonicum est quasi remotum et universale genus, quod immediate distingui potest in censuram, et illud impedimentum, quod censura non sit; est autem de ratione censuræ, ut sit impedimentum de se non perpetuum, quia est medicinalis, et consequenter auferenda, si homo recipiscat, ut in superioribus visum est; optime ergo impedimentum de se perpetuum immediate condistinguetur a censura (sive divisio sit adæquata, sive non), et sub hoc proximo genere continebitur immediate irregularitas, et per illud distinguetur a suspensione, si illa particula in definitione addatur Et consequenter, licet conveniat cum suspensione in dicto effectu, differt tamen in modo, quia efficit illum ut perpetuum.

8. *Refellitur.* — Nihilominus hæc particula a nobis prætermissa est, tum quia Doctores communiter illam non addunt, et definitiones sumendæ sunt, quoad fieri possit, ex communi sensu sapientum, et præsertim in his rebus moralibus, quæ ex jure pendent, in quibus periculosum est definitionem statuere, ut dicitur in l. Omnis definitio, ff. de Reg. jur. Tum etiam quia ex illa particula possunt oriri aliæ difficultates, vel ambiguitates, ut an defectus ætatis sit irregularitas, cum non sit perpetuus, et an infirmitas non perpetua possit inducere irregularitatem, et similia, quæ non sunt in definitione inculcanda. Tum præterea quia illa particula necessaria non est ad prædictam difficultatem solvendam, ut ostendam. Tum denique quia per illam non omnino satisfit difficultati positæ, quia potest dari suspensio perpetua, quæ per illam particulam non excluditur. Idemque argumentum est de depositione verbali a jure lata, quia est impedimentum canonicum, et perpetuum usum Ordinum auferens. Dico autem, a jure lata, quia illa quæ fertur ab homine, per hoc satis distinguitur ab irregularitate, quæ ut infra dicam, non fertur ab homine. Unde cum dicitur esse impedimentum canonicum, potest cum hoc rigore intelligi, id est, jure canonico ipso facto impositum. Hoc autem commune est depositioni ab eodem jure eodem modo imposita.

9. *Aliquorum evasio.* — *Eluditur.* — Respondent vero aliqui, concedendo suspensio-

nem perpetuam et depositionem verbalem absolutam non distingui ab irregularitate, et ita in jure sæpe ferri irregularitatem, per verbum depositionis, seu *deponatur;* sed de comparatione depositionis cum suspensione perpetua satis in superioribus diximus. Quod vero ad irregularitatem attinet, difficilis est illa responsio. Primo quia in jure (juxta communem interpretationem) hæ pœnæ, sicut diversa habent nomina, ita distinctæ censentur, et variis delictis vel causis accommodantur. Ut enim dicitur in l. Si idem, C. de Codicillis : *Si idem codicilli, quod instrumenta possent, cur his instrumentis diversum vocabulum mandatur?* ita nos in præsenti argumentari possumus. Secundo, quia sola diversitas, quod imponatur a jure vel ab homine, non variat rationem pœnæ, aut Ecclesiastici impedimenti, ut exemplis constat, in excommunicatione majori a jure, vel ab homine lata, et similibus. Ratione item patet, quia homo vel jus sunt causæ extrinsecæ efficientes, quæ non variant per se effectus, si in aliis omnibus conveniunt. Præsertim quia homo seu judex est quædam animata lex, quæ eamdem suspensionem, vel depositionem imponit, quam lex ipsa solet imponere; si ergo illamet pœna a jure posita est irregularitas, cur non etiam ab homine imposita? Tertio, quia in multis aliis differunt. Nam omnis suspensio et depositio semper est pœna, et sub hac ratione tantum imponitur; irregularitas autem sæpe non est pœna, ut omnes fatentur, et nunquam est tantum pœna; imo neque unquam fortasse sub ea ratione primario imponitur, sed tantum accessorie minus principaliter, ut infra ostendemus. Deinde omnis suspensio etiam perpetua, est propria clericorum, ut supra ostensum est; irregularitas autem de se complectitur laicos; imo accidentarium illi est, quod persona, cui advenit, Ordines habeat. Præterea inter suspensionem perpetuam a jure, et irregularitatem, est alia differentia manifesta, quod irregularis celebrans non contrahit aliam irregularitatem, ut infra dicam; suspensus autem celebrando efficitur irregularis, ut supra dictum est. Unde Sixtus V, in Motu proprio contra male promotos, cum in eos perpetuam suspensionem tulisset, subjungit, eos sic celebrantes fieri irregulares; in quo non inducit novum jus, sed supponit antiquum, ut ex verborum tenore satis constat. Quin etiam Pius II similem suspensionem tulerat in quosdam male promotos, et qui illam contrahebant, et ita ministrabant ex officio, fiebant irregulares, ut ibidem dicitur, et tradit Navarr. in Summa, cap. 25, n. 70, et Villadiego, tract. de Irregularitate. Hæc ergo omnia satis indicant esse aliquam differentiam moralem inter hæc duo, etiamsi præcise considerentur ut ipso jure lata ; ergo, si definitio posita cum particula *perpetuum,* adhuc communis est suspensioni perpetuæ, et depositioni jure latis, conveniens non est nec sufficiens.

10. *Vera dubii resolutio.* — Respondeo igitur, irregularitatem sufficienter distingui a suspensione seu depositione per illam particulam, *directe ac primario impediens acceptionem Ordinum.* Quod ut declarem, adverto, suspensionem (in tota ejus latitudine acceptam) in hoc per se differre ab irregularitate, quod suspensio solum respicit actus, eorumque usus prohibet; irregularitas vero quantum est ex se, ipsam capacitatem Ordinum aufert, et constituit hominem extra ordinem eorum, qui ad clericatum assumi possunt. Ita enim (ut hoc obiter dicamus) accipienda est illa particula, *Ordinum Ecclesiasticorum,* ut includit non solum sacramentales Ordines, sed etiam primam tonsuram, quam nunquam impedire potest suspensio, quia cum suspensio solis clericis possit imponi, necessario supponit primam tonsuram; irregularitas vero illam impedit, atque adeo totum clericalem statum; sic ergo per illam particulam excluditur omnis suspensio. Circa depositionem vero stricte sumptam, seu degradationem, advertendum est in moralibus longe aliud esse non admittere personam ad aliquem gradum, et ejicere illum a tali gradu postquam admissus est, quod moraliter contumeliosius est, majoremque pœnam indicat, juxta commune proverbium, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes,* quod etiam allegavit Pontifex in cap. Quemadmodum, de Jurejurando. Unde, sicut Theologi dicunt, hominem lapsum differre ab homine in puris naturalibus sicut nudatum a nudo, ideoque carentiam originalis justitiæ habere in homine lapso majorem rationem privationis et mali, ita concipiendam censeo, servata proportione, differentiam inter irregularitatem, et depositionem quamcumque; nam irregularitas impedit acceptionem Ordinum; depositio vero privat (eo modo quo jure humano fieri potest) Ordinibus jam acceptis, ita ut non usum tantum suspendat, sed ipsam etiam potentiam quodammodo tollere videatur, ut supra in propria disputa-

tione declaratum est. Recte ergo per illam particulam excluditur etiam ab hac definitione depositio, quia non privat acceptione Ordinum, sed privat, quantum potest, Ordinibus acceptis, quod formaliter ac moraliter diversum est.

11 *Alia difficultas.* — *Enodatur.* — Sed tunc oritur alia difficultas, nam hoc modo explicata definitio non convenit omni irregularitati, ut patet de illa, quam sacerdos, v gr., incurrit, nam illa non impedit acceptionem Ordinum, quia jam ille homo non est capax Ordinum, a quorum acceptione impediatur; ergo illi irregularitati non convenit hæc definitio. Propter hoc communiter poni solet sub disjunctione in hac definitione, *impediens acceptionem Ordinum, vel usum acceptorum,* ut possit definitio dictæ irregularitati convenire ratione posterioris membri. Sed difficile tunc est explicare, quomodo eadem definitio ratione ejusdem membri non conveniat suspensioni perpetuæ a jure latæ. Ut omittam differentiam per disjunctionem datam, non recte explicare unam communem rationem irregularitatis, sed plures species ejus, quia illa duo membra per se sumpta formaliter diversa sunt, et pœnas seu impedimenta canonica formaliter diversa constituere possunt. Propter hanc ergo causam illam disjunctionem omisi, et addidi in definitione illam particulam, *de se,* nam omnis irregularitas vi sua, et quantum in se est, impedit directe et primario acceptionem Ordinum; quod autem in aliqua persona cum effectu non impediat, quia ipsa jam est incapax acceptione Ordinum, est per accidens, et non variat rationem et naturam irregularitatis. Potestque hic juvare regula dialecticorum, *Verba in definitionibus non dicere actum, sed aptitudinem,* juxta quam posset in eodem sensu explicari communis definitio, etiam non addita illa particula, *de se;* tamen ad majorem explicationem non nocet. Rursus vero addidi illas duas particulas, *primario,* et *consequenter,* ut significarem non æque primo respicere utrumque effectum, quod etiam recte probatur difficultate et objectionibus factis. Proprium ergo quasi objectum irregularitatis, seu habitus, quo privat, est acceptio Ordinis, seu Ordo ut accipiendus; et hoc est quod primario facit, si subjectum est capax; consequenter vero impedit usum Ordinum, quia qui prohibetur Ordines accipere, multo magis prohibetur eis uti. Unde, quando supervenit post Ordinem jam acceptum, quia acceptionem impedire non potest, impedit usum Ordinis accepti, non quidem, quia ad hoc per se primo instituta sit, sicut suspensio, sed quia consequenter saltem habet hanc vim, quia exequitur ubi potest, etiam si circa primarium effectum quodammodo impediatur Sicut in matrimonio, affinitas, in primo et secundo gradu per fornicationem contracta, formaliter ac per se est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, et consequenter impediens usum ejus; si autem superveniat post matrimonium contractum, quia illud dirimere non potest, impedit usum ejus. Nec vero diligens hæc inquisitio, et distinctio inter irregularitatem et suspensionem frustra est, aut tantum speculativa; sed multum ad mores refert, an ille effectus sit ab irregularitate vel a suspensione, tum ad intelligendum a quo possit tale impedimentum tolli, tum etiam ad alios effectus morales, vel censuras, quæ inde possint sequi, vel non sequi, exercendo Ordines cum tali impedimento.

12. Per hæc ergo satis est explicata essentia irregularitatis. Solum superest advertendum, cum dicimus, irregularitatem impedire acceptionem Ordinum, id posse intelligi aut distributive, id est, omnium Ordinum, aut indefinite seu abstracte, scilicet, Ordinum, sive omnium, sive plurium, sive unius tantum. Et quamvis possit priori modo accipi, definiendo irregularitatem, quæ per antonomasiam simpliciter talis est, tamen ut servata proportione omnis irregularitas comprehendatur, posteriori modo intelligi potest; explicabitur autem melius in sect. 2 et 3. Tunc autem necesse est posteriorem particulam cum proportione accipere; nam si irregularitas privat susceptione omnium Ordinum, privat etiam omnium usu; si vero solum privat acceptione unius Ordinis, etiam privabit usu ejus, non vero aliorum, si accepti jam sint. Atque hoc modo intellecta definitio nullam (ut opinor) pati potest exceptionem aut difficultatem.

SECTIO II.

Quos effectus habeat irregularitas.

1 *Primarius effectus irregularitatis quis.* — *Prima assertio.* — *Ordo susceptus ab irregulari tenet.* — *Respondetur objectioni.* — *Replicatio enodatur* — Ex hac quæstione pendet intelligentia fere omnium, quæ de definitione diximus. Nam cum detur per

habitudinem ad hos effectus, sine illis non potest exacte intelligi. Primarius ergo effectus irregularitatis est impedire acceptionem Ordinum. Ita enim explicant verba canonum, quibus irregularitas fertur aut declaratur, qualia, *Non aspiret ad Ordines,* cap. Curandum, dist. 34, seu, *Ad ministerium Ecclesiasticum admitti non potest,* cap. Si cujus uxorem, dist. 34. Quærendum statim occurrit, quale et quantum sit hoc impedimentum. Respondeo, non esse tale, ut irritet Ordinem susceptum; nam si quis irregularis ordinetur, dummodo cætera necessaria concurrant, vere ordinatus manet. Quod docent omnes, estque per se satis constans ex dictis de censuris; nam Ecclesia non potest impedire valorem sacramenti, si ad illud adhibentur omnia, quæ Christus instituit; hic autem per irregularitatem nihil tollitur necessarium ad valorem sacramenti, quia neque ab ordinante tollitur potestas, neque a suscipiente capacitas; et alioqui possunt materia et forma applicari. Dices : poterit Ecclesia inhabilitare personam ad Ordinem, sicut inhabilitat ad matrimonium; idem ergo videtur facere per irregularitatem. Respondeo, non posse inhabilitare personam, neque quoad hoc esse eamdem rationem, quæ est in matrimonio, nam in matrimonio supponitur ratio contractus, qui naturalis est, et effective fieri debet per voluntates humanas, quarum efficacitatem impedire potest superior potestas, ne validum et ratum contractum facere possint; et hoc modo potest consequenter inhabilitare personas ad tale sacramentum. Ordo vero, licet requirat intentionem in suscipiente adulto, non tamen ab ipso fit, neque supponit contractum aliquem naturalem, sed est ex sola institutione divina, ideoque non potest Ecclesia inhabilem reddere personam ad hoc sacramentum, quam Christus inhabilem non fecit. Irregularitas ergo non est impedimentum inhabilitans aut irritans, sed prohibens. Dices : saltem prima tonsura, cum sit ex institutione Ecclesiæ, ex ejusdem auctoritate poterit esse irrita ab irregulari suscepta. Respondeo, concedendo id fieri potuisse ab Ecclesia. Non constat autem id factum esse, quia Ecclesia non aliter prohibuit irregulari susceptionem primæ tonsuræ, quam subsequentium Ordinum; unde, sicut alius Ordo susceptus ab irregulari non iteratur, ita nec prima tonsura.

2. *Irregularis suscipiens Ordines graviter peccat. — Assertio secunda.* — Secundo dicendum est, graviter peccare irregularem suscipiendo quemcumque Ordinem, a cujus susceptione per irregularitatem removetur. Probatur, quia agit contra Ecclesiæ præceptum in re sacra et valde gravi. Quapropter peccatum hoc non solum mortale est in susceptione sacri Ordinis, sed etiam cujuslibet minoris, quia omnes sunt res valde sacræ et verum sacramentum; et ideo cujuslibet Ordinis susceptio est sufficiens materia peccati mortalis in persona irregulari. Nam in excommunicato etiam sola minori excommunicatione, esset sufficiens materia peccati mortalis, quia est separatus a susceptione omnium sacramentorum; ergo a fortiori idem erit in irregulari, cujus prohibitio gravior est et formalior, ut ita dicam. Imo addo ulterius, solius primæ tonsuræ susceptionem esse peccatum mortale in persona irregulari; nam licet illa non sit sacramentum, nihilominus est res valde gravis, quatenus est prima dispositio ad Ordines, quæ jam constituit hominem in statu clericali, a quo per irregularitatem separatus est, et reddit illum capacem jurisdictionis Ecclesiasticæ et beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ omnia sunt magni momenti. Unde Episcopus simpliciter suspensus a collatione omnium Ordinum mortaliter peccat dando primam tonsuram ; ergo et irregularis illam recipiens. Hæc autem intelligenda sunt per se, nam ex accidenti potest homo excusari ab hac culpa, circa quod videnda sunt, quæ de Censuris in communi diximus, et ad irregularitatem applicanda ; nam eadem ratione et proportione in ea locum habent.

3. *An propter hoc peccatum incurratur aliqua pœna ipso jure.* — Superest vero difficultas, an propter hoc peccatum aliqua pœna ipso jure incurratur, vel irregularitas. Videtur enim incurri, nam excommunicatus, vel suspensus, ministrans sacramentum ex officio, fit irregularis; ergo multo magis irregularis suscipiens Ordines fiet irregularis, quia non est minor prohibitio hominis irregularis quam suspensi. Neque enim impediet prior irregularitas secundam, quia excommunicatus potest novam excommunicationem contrahere, et irregularis uno titulo, v gr., quia illegitimus, potest novam homicidii, vel bigamiæ irregularitatem contrahere; ergo similiter in præsenti potest propter novam ordinationem novam irregularitatem incurrere. Nihilominus dicendum est non incurri, non quia imponi non potuerit, quod solum probat ratio facta, sed quia nullo jure lata

legitur, et irregularitas non est, nisi sit in jure expressa, cap. Is cui, de Sent. excomm. An vero suspensio propter hoc crimen incurratur præter intrinsecum impedimentum, quod ipsamet irregularitas secum affert, etiam in Ordine jam suscepto, supra tractatum est.

4. *Peccare graviter irregularem, in Ordine ex officio ministrantem.* — *Assertio tertia.* — Tertio cum eadem proportione dicendum est peccare graviter irregularem ministrando in Ordine ex officio. Est communis sententia cum Innocentio, cap. Si celebrat, de Cleric. excomm. minist., num. 3; Cardinal., Clem. unica de Homicidio; Sylvest., *Ordo,* 3, q. 2, et verb. *Irregularitas;* Navarr., cap. 27, num. 194; Covarruv., 1 part., § 1, num. 3; Villadiego, c. 3, num. 14; Burgas., in princ. Sumiturque ex cap. ultim. de Temp. ordin., et cap. Inquisitionis, 1, de Accusat. Ratio etiam est clara ex definitione irregularitatis; prohibet enim usum Ordinis, licet secundario, quæ prohibitio gravis est, et in materia gravi; ergo ex genere suo peccatum grave est illam violare. Intelligitur autem hoc cum proportione; nam si irregularitas sit absoluta seu totalis, prohibitio extenditur ad usum omnium Ordinum; si vero tantum sit ex parte, prohibebit tantum illum actum, cui ponit impedimentum, ut explicabitur sectione sequenti.

5. *Sylvestri dictum expenditur* — Addit etiam Sylvester, ad hoc nihil referre, quod irregularitas præcesserit, vel sequatur ordinationem; quod verum est formaliter loquendo. Et secundum quidem per se patet. Primum vero sumitur ex cap. Nisi cum pridem, § Personæ, de Renunciat., ibi : *Cum eo poterit non minus utiliter, quam laudabiliter dispensari.* Quæ verba supponunt dispensationem esse necessariam ad ministrandum in Ordine sic suscepto. Ratio etiam est clara, quia ordinatio indebita non abstulit vim præexistenti irregularitati. Nec obstat, quod in eodem textu dicitur, illum irregularem ante dispensationem *laudabiliter et regulariter ministrasse;* nam vel referenda sunt ad alia ministeria Episcopalia, quæ non includunt actum Ordinis; unde Glossa exponit, id est, utiliter; vel intelligitur in foro hominum, non Dei, quia, ut ibi dicitur, culpa, et causa latebat, et in reliquis optime se gerebat in munere suo. Unde etiam poterat intervenire excusatio culpæ coram Deo, ratione scandali aut infamiæ gravis vitandæ. Nam quoad hanc et similes excusationes, eadem ratio est de irregularitate, quæ de censuris. Dixi autem *formaliter loquendo,* quia interdum idem defectus, si antecedat ordinationem, inducit irregularitatem simpliciter; si vero superveniat, tantum secundum quid, ut dicam sectione sequenti, quod aliunde provenit, et ad rem præsentem materiale est.

6. *Irregularis ministrans quam pœnam incurrat.* — Sed quid de pœna ipso jure imposita propter hanc culpam? Respondeo nullam censuram inveniri propter hoc latam, ut constat ex supra tractatis de censuris, et ita auctores hoc potius supponunt quam disputant. Disputant autem de irregularitate. Idem tamen dicendum est, ex sententia omnium, quia nullibi etiam invenitur in jure expressa, quia jura solum loquuntur de ministrante ligato censura, quæ non possunt extendi ad irregularitatem, nisi cum illa aliqua censura, vel propria suspensio conjuncta sit. Cur autem jura non ita puniant hoc delictum, sicut violationem censuræ per simile ministerium, in eis non declaratur. Fortasse judicarunt satis esse talem clericum contemnentem censuram illo modo, dignum esse, ut per irregularitatem a clero exterminetur; qui jam vero irregularis est, satis exclusus a jure reputatur; et ideo si adhuc se immisceat, coactio judicis potius quam nova pœna juris postulatur.

7. *Corollarium ultimum.* — Addimus ultimo in hoc puncto, hæc procedere in omni irregularitate, sive contracta sit propter delictum, sive non, ut aperte sentit Navarrus. Unde obiter licet colligere, quam sit falsa sententia, quæ affirmat, irregularitatem, quæ est pœna delicti, esse propriam censuram, quia alias celebrans cum tali irregularitate novam irregularitatem contraheret, et quoties celebraret, novas multiplicaret irregularitates; quod absurdum est, et contra omnium sententiam, et contra stilum obtinendi dispensationem a tali irregularitate. Solum enim dispensari solet in ipsa irregularitate primo contracta, et per hoc censetur persona manere sufficienter expedita, sive cum priori irregularitate celebraverit, sive non, quod tamen non ita esset, si per celebrationem nova irregularitas contraheretur. Supra enim diximus, eum, qui pluribus excommunicationibus propter plures actus ligatus est, non liberari simpliciter a vinculo excommunicationis, explicando unam, et causam ejus,

ejusque absolutionem obtinendo, quia potest una excommunicatio sine alia tolli, atque ita tunc fit. Sic igitur servata proportione in irregularitate contingit, ut latius infra in propriis locis dicemus.

Irregularitatem non prohibere quemcumque actum sacrum. Assertio quarta.

8. Quarto dicendum est : per irregularitatem non prohibetur actus, quantumvis sacer, qui per laicum exerceri potest, et prout ab eo fieri potest. Hæc assertio colligitur ex eisdem auctoribus; omnes enim cum irregularitatem definiunt, solum dicunt per illam prohiberi actus Ordinum; actus autem, qui a laicis fieri possunt, non sunt actus Ordinum, ut per se constat; ergo illi non prohibentur ex vi irregularitatis. Præterea ex definitione nostra id evidentius sequitur; nam irregularitas per se primo privat ipsis Ordinibus ut accipiendis, actibus vero solum consequenter; ergo solum prohibet actus sacros, quatenus ab Ordinibus oriri possunt et debent; ergo nullum actûm prohibet, qui per laicum exerceri possit. Denique nullum est jus, ex quo talis prohibitio colligi possit.

9. *Non esse prohibitum irregulari recipere sacramenta. — Corollarium primum.* — Atque hinc sequitur, non esse prohibitum homini irregulari recipere quæcumque sacramenta (Ordinem excipio, de quo jam dictum est), quæ illorum administrationem seu effectionem ex officio non requirat. Quod ideo addo, quia sacerdos irregularis separatus est a communione sub utraque specie, seu sacerdotali propria, non quia illi prohibita sit Eucharistiæ perceptio, sed quia non potest illo modo Eucharistiam recipere nisi offerendo et sacrificando, a quo ministerio remotus est. Unde sicut sacerdos ligatus excommunicatione minori, quæ non separat ab activa, sed a passiva tantum participatione sacramentorum, nihilominus peccat celebrando, ut dicitur in cap. Si celebrat, de Cleric. excom. minist., quia actio illa adjunctam habet sacramenti receptionem, ita e contrario irregularitas ex se solum separat ab activa administratione sacramenti, consequenter vero separat ab illa receptione, quæ necessario activum ministerium ex officio supponit. Quin potius censeo, non posse irregularem seipsum communicare, etiam ex præconsecratis ab alio sacerdote, quia illa dispensatio activa Eucharistiæ etiam est proprium ministerium sacerdotis ex officio, quod non potest usurpare irregularis respectu aliorum, neque respectu suiipsius, est enim eadem ratio. Quæ sunt intelligenda juxta declarationem positam assertione præcedenti, scilicet, servata proportione ad modum irregularitatis, et seclusa excusatione accidentaria, ut scandali, etc.

10. *An irregularis sacramentum pœnitentiæ recipere queat. — Vera sententia. — Destruitur fundamentum contrariæ sententiæ.* — Dubitarunt autem aliqui circa hanc assertionem de susceptione sacramenti pœnitentiæ, ut quidam putarint, non licere irregulari, ut refert Card. in Clem. *Dudum,* de Sepult., propter Extr *Inter cunctas,* de Privil., § Observent, ubi significatur, neminem posse a peccato absolvere, cui est annexa irregularitas, nisi etiam possit irregularitatem tollere. *Nam inconveniens existimamus* (dicitur ibi) *ut a peccato absolvat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam, peccati sequelam, removere non potest,* ex quo inferebant, etiam peccatorem irregularem non posse absolvi a peccato, nisi etiam irregularitas ab eo tollatur. Nihilominus certum est, posse aliquem absolvi a peccatis, irregularitate manente. Quæ est communis sententia in 4, dist. 25, et Canonistarum, in cap. ult. de Temporib. ordinat., ex quo textu id etiam colligit Innocent. in capit. Nisi cum pridem, § Personæ, de Renunc., num. 8, et ibidem Immola, num. 15 et 16. Idem supponit Cajet., verb. *Irregularitas,* ubi alii Summistæ, et Navarrus, dict. cap. 27, n. 191, citans Cardinalem in dict. Clem. *Dudum,* § Ac deinde, quæst. 8, de Sepult. Et ratio est, quia irregularitas non excludit a participatione passiva sacramentorum, quæ laicis sunt communia; hujusmodi autem est absolutio a peccatis. Unde obiter intelligitur, peccatum habens adjunctam irregularitatem non propterea esse reservatum illi soli, qui habet potestatem dispensandi in irregularitate, quia cum possit tolli manente irregularitate, absolutio illius non habet connexionem cum dispensatione irregularitatis; et ideo ex hoc titulo non sequitur reservatio, neque ex alio jure, quod illam constituat, nullum enim extat. Quapropter ad fundamentum contrariæ sententiæ negatur assumptum; nam sæpe potest absolvere a peccato, qui non potest tollere irregularitatem qua punitur, ut iidem auctores citati docent, et Covarr., in cap. Alma, 1 part., § 6, num. 6, ubi ad Extrav.

Inter cunctas, respondet, intelligendam esse de absolutione ab irregularitate, non a culpa. Sed difficile est expositionem textui accommodare, quia expresse illa duo distinguit, *peccati absolutionem et remotionem irregularitatis*, et inconveniens reputat unum concedi illi, cui alterum negatur. Videtur ergo ibi Pontifex noluisse concedere privilegium absolvendi ab hujusmodi peccatis habentibus annexam irregularitatem, his religiosis, de quibus ibi loquebatur. Verumtamen neque inde sequitur irregularitatem ex se impedire absolutionem a peccato, neque etiam in universum, neminem posse absolvere a peccato, qui non possit dispensare in irregularitate, sed ad summum id sequitur de religiosis Prædicatoribus, et Minoribus, et quoad illos est jam illa Extravagans revocata, de qua plura diximus supra, in materia de Pœnitentia, agendo de casibus reservatis.

11. *Corollarium secundum*. — Secundo sequitur ex dicta assertione, nullum sacrum ministerium etiam activum, quatenus per laicos exerceri potest, prohiberi clericis irregularibus; hujusmodi est baptismus sine solemnitate in necessitate datus, quod secus est de solemni, ut late Covarr., dict. Clem., part. 1, § 1, et cæteri omnes. Item actus omnes, qui cum solemnitate facti pertinent ad Ordines minores, sine illa vero fiunt a laicis, et similes, de quibus Nicol. Plov., num. 31, reg. 46, et supra, tractando de suspensione, sigillatim et fuse dictum est, nam quoad hoc est eadem ratio utriusque impedimenti. Conveniunt enim quoad hoc in materia prohibita, irregularitas, et suspensio ab Ordine, licet in modo differant. Atque in hoc ordine potest poni privata recitatio divini officii, nam hæc de se communis est laicis, imo etiam fœminis, ideoque irregularitas non tollit onus dicendi hoc officium, quia hæc impedimenta tollunt honores et commoda, non vero onera, ut supra de censuris diximus, cum Gloss., in capit. Presbyterum, 28 dist. Secus vero est de publico, et solemni cantu ejusdem officii, eo modo quo munus illud clericorum est proprium, ut in citato loco de suspensione declaravimus. Denique ob eamdem causam non prohibetur irregularis, quominus privatim ministret sacerdoti ad altare, quia hoc etiam non est ministerium Ordinis. Unde a fortiori prohibitus non est quominus rem sacram audire possit. Addo etiam, sine peccato posse præcipere et auctoritate sua efficere, ut alius sacerdos non irregularis sibi sacrum faciat, quia non est illud facere, neque est actus Ordinis, ut per se notum est, de quo infra in simili redibit sermo.

De actibus jurisdictionis. Assertio quinta.

12. *Potestatem jurisdictionis et usum ejus non tolli per irregularitatem*. — Quinto dicendum est, irregularitatem per se non privare hominem potestate jurisdictionis, neque impedire usum ejus. Hæc assertio communis est Jurisperitorum in cap. Tantæ, de Excess. Prælat., eamque notat Villadieg., cap. 3, num 17, et sequitur ex dictis. Quia potestas jurisdictionis non tantum temporalis (quam omittimus ut manifestam), sed etiam Ecclesiastica distincta est a potestate Ordinis; sed irregularitas ut sic solum excludit ab ordinatione; ergo per se et vi sua non tollit potestatem jurisdictionis. Majorem suppono ex dictis in materia de pœnitentia, de indulgentiis, de censuris. Minor probatur ex dictis de essentia irregularitatis, et quia omnia decreta, quæ de irregularitate loquuntur, Ordinis tantum mentionem faciunt, a quo irregularem excludunt, ut partim constat ex adductis in 1 et 2 conclusione, pluraque afferemus infra, explicando formam ferendi irregularitatem. Consequentia vero probatur, quia verba pœnalia restringenda sunt ad id tantum quod sonant. Atque huc conferre possunt omnia, quibus supra probavimus, ex vi suspensionis ab Ordine non auferri potestatem jurisdictionis, nam a paritate rationis in irregularitate procedunt, quæ in hoc convenit cum prædicta suspensione, quæ tantum separat ab Ordinum executione.

13. Oritur vero hic specialis difficultas, quia jurisdictio Ecclesiastica saltem ex Ecclesiæ institutione supponit aliquem Ordinem, vel clericalem statum; irregularitas vero illo privat quantum potest, et ideo videtur auferre jurisdictionem, quasi ablato fundamento ejus, nam eo ipso videtur hominem reddere incapacem jurisdictionis Ecclesiasticæ. In qua difficultate multa dubia insinuantur, quæ expedienda sunt. Primum est, an irregularitas subsequens tollat jurisdictionem prius habitam. Aliud est, an irregularitas antecedens impediat consequi denuo jurisdictionem Ecclesiasticam. Quæ duo de beneficiis etiam Ecclesiasticis tractari solent; et quia jurisdictio sæpius convenit titulo beneficii, ideo de beneficiis prius dicemus, et consequenter de omni alia jurisdictione.

An per irregularitatem ipso facto amittatur Ecclesiasticum beneficium.

14. Est ergo prima difficultas, utrum propter irregularitatem ipso facto amittatur Ecclesiasticum beneficium. Quod dubium supra de suspensione tractavimus, servata proportione, et retulimus auctores affirmantes, per suspensionem ab officio amitti Ecclesiastici beneficii fructus, quia beneficium datur propter officium, juxta cap. ult. de Rescriptis, in 6; ergo juxta illam sententiam cum proportione dicendum est amitti beneficia propter irregularitatem; nam sicut se habet suspensio a beneficio ad suspensionem ab officio, ita se habet privatio beneficii ad privationem officii seu Ordinis, qualis reputatur irregularitas. Imo quamvis id locum non habeat in suspensione, quæ ex se non est impedimentum perpetuum ad officium exequendum, id videtur dicendum de irregularitate, quæ perpetuum impedimentum est. Quomodo enim potest retinere beneficium, qui perpetuo factus est inhabilis ad officium? Unde propter hanc causam, qui deponitur, privatur beneficiis ipso facto, quia jam est perpetuo dejectus a clero. Sic autem se habet irregularis : ergo. Atque ita sentire videtur Villadiego, de Irregularitate, cap. 1, num. 22. Indicat etiam Covarr., in epitome 4 Decretalium, part. 2, cap. 6, § 8, num. 7, re tamen vera non dicit.

15. Dicendum itaque est, qui post legitimam collationem beneficii irregularitatem contrahit, non privari ipso jure beneficio, vel dignitate, quæcumque illa sit, ex vi ipsius irregularitatis. Hæc est communis sententia, Innocentii in cap. Cum nostris, de Concess. Præbendæ, ante finem Gloss. 1; Panormit. in cap. Tanta, de Excess. Prælat., num. 2, et in cap. Nisi cum pridem, de Renunc., num. 4; Felin., qui plures alios refert in cap. Inquisitionis, de Accusationib., num. 3, et sequentibus. Idem tenet Navarr., cap. 27, num. 251 Solet hæc sententia probari cap. 2 de Cler. non ordin. ministr., quod parum probat, quia vel ibi non est sermo de irregulari, sed de diacono, qui crimen commiserat celebrando sine Ordine sacerdotii, propter quod crimen nulla est in jure irregularitas lata; vel si admittamus ibi ferri aliquam irregularitatem, non tamen simpliciter, sed secundum quid, id est tantum respectu Ordinis sacerdotalis, cujus signum est, quia aperte ibi significatur, illum non mansisse suspensum a diaconatu, sed suspendi præcipitur biennio vel triennio. Unde mirum non est, quod quatenus talis clericus irregularis non mansit, fuerit capax beneficii, eo vel maxime quod ibi non videtur esse sermo de beneficio jam adepto, sed conferendo magis ex dispensatione quadam, quam ex lege communi, ut significant illa verba : *De beneficio autem misericorditer agatur cum eo, ne sustentatione privatus, ad seculi negotia revertatur; ut autem securius possis ei hanc misericordiam facere*, etc. Melius ergo probatur ex cap. Ex litteris, de Excessib. Prælat., ubi Episcopus, qui propter cooperationem aliquam ad homicidium irregularitatem contraxerat, monetur Episcopatui cedere; aut si recuset, illo privari præcipitur; ergo non amiserat Episcopatum propter irregularitatem; eadem autem ratio est de quacumque alia irregularitate, et de quocumque beneficio. Unde in cap. Fraternitati, de Cler excomm. ministr., de his qui excommunicati celebraverant, et consequenter irregulares effecti fuerant, solum dicitur privandos esse Ecclesiasticis beneficiis, non vero esse ipso jure privatos. Et simile habetur in proximo sequenti cap., § Quæsivistis, de illo qui simili modo induci solet cap. Clericis, Ne clerici vel monachi, ubi, *Honore privetur, et loco;* nam verbum, *privetur,* sententiam expectat. Sed inspecto originali in Concilio Tolet. II, cap. 6, non ita urget ille textus, nam sic habet : *Concessi Ordinis honore privatus, et loco,* sub perpetuo, *damnationis teneatur relegationis ergastulo,* ubi participium, *privatus,* significare potest sententiam latam, maxime quia honor ille refertur ad Ordines, et ita privatio honoris est irregularitas ipsa, privatio autem loci erit privatio beneficii, et utraque sub eodem verbo ponitur, quod est indifferens ad sententiam latam, et ferendam, ut alias dixi; superiora tamen jura sufficiunt.

16. *Conclusionis ratio. — Objectioni occurritur* — Ratio propria est, quia privatio propriorum bonorum nunquam ipso jure incurritur propter delictum, nisi id aliquo jure exprimatur, quia lex pœnalis semper intelligenda est quoad pœnam ferendam per sententiam, nisi in ipsa lege aliud exprimatur Sed nulla est lex Ecclesiastica, quæ ipso jure privet beneficiis clericum irregularem, quorum legitimum titulum et dominium habebat : ergo. Minor probatur, quia nullus afferri potest textus, qui aliud probet. Nisi fortasse quis inducat cap. Inquisitionis, de Accusat.,

propter illa verba : *Si tale sit crimen, quod Ordinis executionem suscepti aut retentionem beneficii, post peractam pœnitentiam impediret.* Ponitur exemplum in homicidio et simonia. Verumtamen illa verba nihil ad rem præsentem faciunt, tum quia posterior pars illius disjunctivæ optime intelligi potest de retentione beneficii obtenti post tale crimen commissum, vel acquisito per illud, ut ibidem dicitur de beneficio per simoniam obtento; tum etiam quia ibi solum dicitur, tale crimen impedire retentionem beneficii, non vero privare illo ipso jure, quod valde diversum est, ut statim dicam. Igitur neque in illo textu, neque in alio talis pœna ipso jure lata invenitur ex vi irregularitatis. Ratio autem reddi potest, quia irregularitas sæpe contrahitur sine culpa, et ideo non debuit hæc privatio adjungi, quæ augeret pœnam, cum ad finem irregularitatis non sit necessaria, et alias pœna non sit imponenda sine culpa. Dices : posset saltem hæc privatio adjungi irregularitati ex delicto contractæ. Respondeo potuisse quidem, non tamen id factum esse a Pontificibus; cur autem id non fecerint, non oportet sollicite inquirere, cum hæ sint pœnæ natura sua distinctæ, et una non habeat cum alia necessariam connexionem, neque etiam necesse sit duas pœnas simul pro eodem delicto imponi. Unde sic potest confici ratio, quia irregularitas, in quantum irregularitas, non habet necessariam connexionem cum privatione beneficii ipso facto, ut sufficienter ostenditur in irregularitate, quæ non est pœna; neque etiam irregularitas in quantum pœna, vel talis pœna, secum habet conjunctam alteram pœnam, quia unum delictum sufficienter potest puniri una pœna; qua ratione supra dicebamus, suspensionem ab officio, non necessario secum afferre suspensionem a beneficio, quia sunt pœnæ diversæ et non connexæ : ergo.

17 *Aliquot exceptiones propositæ regulæ.* — Ex hac vero ratione colligunt aliqui exceptiones nonnullas. Interdum enim delictum est adeo grave, ut utraque pœna dignum sit, et tunc interveniente legis auctoritate irregularitas ex tali delicto contracta adjunctam habet beneficii privationem. Primo in peccato hæresis, ut multi putant ex cap. Cum secundum leges, de Hæreticis, lib. 6. Secundo contra vitium simoniæ, ut colligi videtur ex cap. Si quis Episcopus, 1, quæst. 1 Tertio contra homicidium qualificatum, ut est assassinium, de quo expresse id cavetur in cap. 1 de Homicidio, in 6. Item homicidium clerici alicujus Ecclesiæ factum a patrono, vel alia simili persona, juxta cap. In quibusdam, de Pœnis, ibi, *Et beneficiati beneficium prorsus amittant;* quanquam ibi non additur particula, *ipso facto,* sicut in præcedenti textu. Sed hi casus particulares in propriis locis examinandi sunt. Nunc duo circa illos dicenda occurrunt. Unum est, etiam in his casibus (si illos admittamus) non fieri exceptionem a regula proposita, quia etiam tunc privatio beneficii non est effectus irregularitatis, neque ex illa nascitur, sed cum illa, vel etiam post illam per novam legem imposita est, ut simul incurratur, quod per accidens est irregularitati. Unde, si quis dispensationem obtineret a tali irregularitate, nulla facta beneficiorum mentione, non propterea esset liber ab altera pœna, quia, cum sint distinctæ, et per se non connexæ, licet simul imponantur, dispensatio unius non extenditur ad alteram. Secundum advertendum est, etiamsi in illis casibus admittamus dari jura ipso facto privantia beneficiis propter talia delicta, nihilominus illa non amitti usque ad sententiam judicis, saltem declaratoriam de tali delicto, juxta textum in cap. Cum secundum leges, de Hæret., in 6, et doctrinam frequentius receptam a Theologis in materia de lege pœnali, et a Jurisperitis tum ibi, tum alibi, quam ad hoc propositum breviter attigit Felinus in cap. Sciscitatus, de Rescriptis, num. 3, et Covarr., in 4 Decret., part. 2, cap. 6, § 8, num. 7, circa finem, alios referens.

18. *Irregularis an teneatur statim relinquere beneficium.* — Sed quæret aliquis, an teneatur irregularis statim relinquere beneficium suum, et quomodo possit id facere. Aliqui enim ita sentiunt, ut Henric. Boich., in cap. Quæsitum, de Temporib. ordinat., et Felin., in cap. Inquisitionis, de Accusat., num. 2, ubi ait, homicidam non posse cum bona conscientia retinere beneficium, etiam post peractam pœnitentiam, citans Joan. Andream, in cap. Minor, 50 dist., et in cap. penult. de Pœn. Eamdem sententiam sequitur Covarr. supra, sed limitat, ut solum procedat in beneficio postulante ministerium sacri Ordinis, quod irregularis exercere non potest. Fundamentum eorum non sumitur ex aliquo textu, sed solum ex ratione superius tacta, quod cum beneficium detur propter officium, non potest licite retinere, qui non potest exhibere officium debitum. Dico igitur,

ex vi irregularitatis per se et immediate non oriri obligationem in conscientia dimittendi beneficium, antequam illo quis privetur per sententiam judicis, quia nullum est jus, quod hunc effectum irregularitati tribuat. Mediate vero et quasi per accidens poterit aliquando hæc obligatio nasci ex illo justitiæ debito, quo quis tenetur exhibere ministerium, si accipit stipendium, et consequenter non esset obnoxium et obligatum ad ministerium, quod exercere non potest.

19. Quapropter ad imponendam hanc obligationem multa distinguere necesse est. Primum de qualitate beneficii et servitii illi annexi; nam interdum est adeo simplex beneficium, ut solum obliget ad recitandum officium canonicum, ut præstimonium (quod sit gratia exempli dictum). Aliud solum requirit ministerium, quod per alium exerceri potest; et in his et similibus nulla est ratio obligationis dimittendi illud, cum possit irregularis obligationi beneficii satisfacere per se vel per alium. Alia etiam sunt beneficia Ecclesiastica, quæ personalem residentiam cum exercitio alicujus operis postulant, et in his maxime procedit ista sententia; sed limitanda ac declaranda est. Quia non tenetur statim irregularis omittere beneficium, sed potest aliquo tempore retinere, ut dispensationem irregularitatis obtineat, dummodo in ea procuranda nimium negligens non sit, et interim ex redditibus beneficii sufficienter provideat Ecclesiæ, ut saltem per alium ei inserviatur, si necesse sit; hoc enim ad tempus facere propter causam adeo gravem non est contra justitiam. Deinde, si dispensationem obtinere nolit, vel non valeat, potest illud renunciare in manu legitimi superioris in forma consueta. Quæ est communis sententia Juristarum, de qua Panorm., in cap. Nisi, de Renunc., num. 1, et Felin., in cap. Sciscitatus, de Rescript., num. 2 et 3; Covarr. in Clem. *Si furiosus,* part. 2, § 3, n. 7, ubi plures alios refert, tractans etiam, an talis renunciatio valida sit, etiam si impetratio præcesserit, quod ad nos non pertinet. Ratio ergo est, quia talis clericus justo titulo possidet beneficium, et habet liberum usum ejus, nec aliqua lege impeditum, donec condemnetur; ergo potest et licite et valide servata forma juris illud renunciare.

20. *Irregularis, an privetur fructibus beneficii.* — Ulterius vero quæri potest, an hujusmodi irregularis sit saltem privatus fructibus beneficii. Aliqui enim affirmant, nimirum omnes illi, qui putant suspensum ab officio esse etiam suspensum a beneficio, quos supra proprio loco retuli; et de irregularitate tenet Villadiego, c. 3, n. 22; ille autem videtur procedere in ea sententia, quod irregularis amittit beneficium ipso jure. Supposito autem contrario fundamento, contraria sententia sine dubio est vera, per se loquendo, et ex vi irregularitatis. Maxime, quia falsum etiam est suspensum ab officio eo ipso esse suspensum a beneficio, ut supra ostendi. Unde fit, hanc privationem fructuum non sequi quasi ex natura rei ex irregularitate, sicut non sequitur ex suspensione ab officio, quia ex vi irregularitatis solum sequitur impedimentum ab executione Ordinis in eo, qui jam ordinatus supponitur; reliqua vero per accidens sunt. Neque etiam est ulla lex, quæ hanc privationem fructuum ipso facto imponat ratione irregularitatis; si vero sit lex, aut statutum, ut non residens, aut non serviens non faciat fructus suos, ob eam privabitur fructibus, quod maxime in distributionibus quotidianis locum habet, ut in simili diximus agentes de suspensione; non tamen præcise ob irregularitatem. Præterea irregularis retinet verum titulum et dominium beneficii, et ratione illius tenetur pensum horarum recitare, quod est magna pars officii clericalis, ut latius Soto, lib. 10 de Justitia, quæst. 5, art. 3, et si munus aliud ad tale beneficium pertinet, tenetur procurare ut saltem per alium id fiat; ergo hoc satis est, ut fructus suos possit facere, stando in jure divino et naturali; ergo cum nullo jure humano illis privetur, illos facit suos.

21 Quod adeo verum censeo, ut licet postea per sententiam judicis beneficio privetur, non possit fructibus privari, quos usque ad illud tempus legitime percepit. Quod recte docuit Calderinus, in Clem. *Constitutionem,* § Cæterum, de Elect., circa finem, et alii quos supra Covar. refert. Qui addunt, hoc intelligendum esse, quando is, qui tale beneficium habet, debitum ministerium vel officium in illo exhibuit. Hinc vero sumpsit occasionem Covar. recedendi ab hac sententia quoad irregulares, eamque limitat, ut tantum locum habeat in aliis delictis, quæ merentur pœnam privationis beneficii, non tamen habent irregularitatem annexam. Ratio ejus est, quia, si non exhibuit debitum ministerium, hoc ipso debet perdere fructus; si vero ministerium exhibuit, per hoc ipsum est dignus majori pœna, ideoque non sunt fructus ei conce-

dendi. Verumtamen citati auctores expresse loquuntur etiam de irregulari, ut patet ex Felino, in c. De quarta, de Præscript., n. 33. Nec ratio facta urget, primo quidem, quia potest canonicum officium per se recitare, ut diximus, et reliquæ parti muneris potest per alium satisfacere ; quod si in aliquo negligens fuerit, non statim meretur privationem fructuum, sed poterit alia pœna puniri. An vero in conscientia teneatur aliquam partem fructuum restituere propter hujusmodi negligentiam, nihil ad præsens refert, nam in hoc eadem est ratio de quolibet beneficiato non irregulari. Deinde addo, quod licet irregularis per seipsum exercuerit ministeria, a quibus per irregularitatem remotus erit, non propterea privandus est fructibus beneficii, quia licet in eo augeat culpam, et sit dignus majori pœna, nullum tamen est jus, in quo pro illo crimine talis peculiaris pœna imponatur.

22. *Dubitatio.*— Majorem dubitationem habet, an saltem in illis specialibus delictis, quæ simul cum irregularitate habent annexam privationem beneficii ipso facto, privetur quis fructibus beneficiorum a die commissi delicti, vel saltem post sententiam declaratoriam criminis. Sed hoc nunc ad nos non spectat; et ideo breviter dico, tunc licite percipi fructus usque ad sententiam declaratoriam, quia licite retinetur beneficium usque ad illud tempus. Ut autem ait Felin. supra citans Speculat. et Cardinal., hæc est optima illatio : Licite retinetur beneficium ; ergo licite percipiuntur fructus (scilicet, suppositis conditionibus necessariis, ut recitatione officii, etc.). Addo etiam hujusmodi fructus non posse auferri ante sententiam subsecutam, arg. cap. Cum secundum leges. At vero post sententiam probabile est posse privari non tantum beneficio, sed etiam omnibus fructibus ejus, nam licet tales fructus licite possideantur usque ad sententiam, tamen per illam auferuntur, et quoad hunc effectum retrotrahitur sententia usque ad diem criminis, ut Covarr supra notavit, et ex materia de Hæresi constat, juxta d. c. Cum secundum leges. Hæc vero multis indigent limitationibus, et declarationibus, quæ ad præsentem locum non spectant.

23. *Corollarium primum.* — Ex resolutione facta colligimus primo, per irregularitatem seu ex vi illius non privari quempiam administratione beneficii sui, quominus etiam per seipsum illam exercere possit in his omnibus, quæ Ordinis exercitium non includunt. Patet, quia hujusmodi irregularis retinet beneficium ; ergo et usum ejus in his omnibus, quæ contra irregularitatem directe non sunt; hujusmodi autem est dicta administratio, ut constat ex definitione irregularitatis. Item suspensus ab Ordine non est suspensus ab administratione beneficii, vel officii sui, ut supra tactum est; sed irregularitas quantum ad hanc privationem functionum in re nihil aliud includit nisi suspensionem ab Ordine : ergo. Potest ergo hujusmodi beneficiatus œconomum, verbi gratia, constituere, contractus facere, et similia, quæ valida erunt, non obstante irregularitate, quia sunt facta cum sufficienti potestate, et nullo jure sunt impedita.

24. *Corollarium secundum. — Irregularitate non tolli jurisdictionem fori contentiosi. — Quomodo requiratur Ordo ad jurisdictionem fori contentiosi. — Objectio.* — Secundo colligo ex dictis, omnem jurisdictionem fori contentiosi convenientem alicui ratione talis beneficii, atque etiam usum ejus retineri non obstante irregularitate, et consequenter omnes actus talis jurisdictionis factos ab hujusmodi irregulari validos esse, ut sunt excommunicatio, absolutio ab illa, et similes. Probatur, quia irregularitas per se non privat jurisdictione, aut usu ejus, ut supra ostensum est, neque etiam privat beneficio, ut hic diximus ; ergo, si beneficium tale est, ut ratione illius competat jurisdictio, illa manet non obstante irregularitate. Neque obstat si quis objiciat, quod hæc jurisdictio postulat Ordinem aliquem, seu statum clericalem, quem videtur removere irregularitas. Respondetur enim in irregulari verum Ordinem manere, et hoc satis esse, ut maneat etiam jurisdictio, et usus ejus, quæ vero titulo tali personæ conveniebant, et nulla lege ablata fuere. Nulla enim lex, quæ ad jurisdictionem Ecclesiasticam, vel usum ejus requirat Ordinem expeditum (ut sic dicam) ad omnes actus suos, etiam ad illos, qui Ordinis non sunt. Sed contra, quia interdum ad actum jurisdictionis requiritur Ordo ex speciali lege Ecclesiæ, ut ad deponendum solemniter clericum requiritur Episcopalis dignitas, cap. 2 de Pœnis; ergo si habeat Ordinem Episcopalem irregularitate impeditum, non poterit illum actum exercere; ita vero se habet jurisdictio Ecclesiastica absolute sumpta ad Ordinem in communi etiam sumptum, sub illo comprehendendo primam tonsuram : ergo. Respondetur

ex superius dictis, aliud esse loqui de degradatione reali, aliud de verbali depositione, quæ illam antecedit, et comparatur ad illam, ut sententiæ prolatio ad executionem. Idemque in utraque considerari posse, an licite, et an valide fiat. Dico ergo depositionem verbalem valide fieri ab Episcopo, etiamsi irregularis sit. Addo insuper, secluso scandalo, ac per se loquendo, etiam sine novo peccato posse fieri, quia ille revera est purus actus jurisdictionis, et non Ordinis, quia solum est cujusdam sententiæ prolatio in exteriori foro, quæ non requirit specialem sanctitatem aut carentiam canonici impedimenti, quod per se tali actui non repugnet. Item quia licet demus ex jure humano requiri personam consecratam in Episcopum, tamen illa consecratio non postulatur ut principium per se illius actus, sed ad summum ut conditio sine qua non; et ideo irregularitas non ita illi repugnat, ut ex illo solo capite fiat actus illicitus. Imo licet Gloss., Panorm. et multi alii in cap. Transmissam, de Electione, asserant, ad hunc actum postulari Episcopum consecratum, nullo tamen jure id satis probatum hactenus reperi. Nam licet ad hanc depositionem jura requirant Episcopi sententiam cum aliis ei assistentibus, nullibi tamen declaratur illum Episcopum debere esse consecratum, cum tamen nomine Episcopi appellari absolute soleat, qui electus et confirmatus est. Unde Concilium Trid., sess. 13, cap. 4 de Reformatione, statuit, ut hujusmodi depositio verbalis etiam a vicario Episcopi fieri possit. In quo licet jus novum condiderit, satis tamen significat illum non esse actum consecrationis Episcopalis, et ideo presbytero committi. Unde hodie saltem dubitari non potest, quin talis sententia ab Episcopo irregulari lata sit valida, et licite pronunciata, quantum est ex parte irregularitatis, cum sit actus puræ jurisdictionis, quia Episcopalem consecrationem non requirit.

25. *Degradatio actualis debet fieri ab Episcopo consecrato et non irregulari. — Præcluditur objectio.* — At vero degradatio actualis sine dubio requirit Episcopum consecratum, in quo Canonistæ conveniunt, etiam illi, qui de priori actu negant, ut Hostiens., Joan. de Lignan., et alii, et significavit satis Conc. Trid., supra dicens, Episcopum, non per vicarium, sed per seipsum debere procedere ad degradationem actualem. Et ideo satis probabile est, Episcopum irregularem non posse licite talem actum exercere, quia non est puræ jurisdictionis, sed Ordinis Episcopalis, non concomitanter tantum, sed etiam elicitive, et consequenter est prohibitus ex vi irregularitatis. Assumptum declaratur, quia ille actus non consistit tantum in prolatione judicis, sed in executione et facto, per quod res consecrata quodammodo execratur, ut sic dicam, in foro Ecclesiæ, et ob hanc causam requirit ministrum consecratum ex Ecclesiæ institutione, quæ in juribus colligitur in c. 2 de Pœnis, in 6, et ex aliis, 15, q. 7, fere per totam; usus tamen et traditio Ecclesiæ hoc magis declaravit. Estque consentanea tali actioni, ut declaratum est. Et quoad hoc etiam valet ratio Panormitani, quia ejusdem potestatis esse videtur dare Ordinem et auferre. Quæ ratio non ita procedit in depositione verbali, quia per illam nondum aufertur Ordo facto, sed jure tantum, sicut aufertur in degradatione actuali, quantum per Ecclesiam potest. Sicut ergo Episcopus irregularis peccat consecrando altare, etc., quia ille actus ita est institutus ab Ecclesia, ut pertineat ad executionem Ordinis Episcopalis, et ideo suspensus ab homine, et consequenter etiam irregularis, est ab illo actu remotus, ac proinde peccat illum exercendo, ita dicendum est de actuali degradatione. Est tamen ille actus validus, etiam si illicite fiat, sicut consecratio calicis valida est, etiamsi Episcopus sit irregularis, vel suspensus, quia hæc impedimenta canonica non irritant actus Ordinis, ut sæpe dictum est. Ergo eadem ratione execratio, quæ per degradationem fit, erit valida, non obstante irregularitate, quia est actus Ordinis. Quod si quis dicat esse actum jurisdictionis, respondebimus primo, jam ostensum esse jurisdictionem ad hos actus necessariam non auferri per irregularitatem. Et deinde addimus illum actum non tam esse exercentis jurisdictionem, quam exequentis, quæ non est propria jurisdictio, multoque minus aufertur per irregularitatem.

26. *Corollarium tertium. — Quomodo parochus irregularis possit exercere ministerium matrimonii. — Conc. Trid.* — Tertio juxta hæc judicandum est de ministerio, quod parochus irregularis exercere potest circa suos subditos : dicendum est enim, omnia illa posse, quæ antea poterat, seclusa administratione sacramentorum, quam per seipsum facere non potest licite, licet facta etiam teneant. Probatur, quia eamdem potestatem habet quam antea, et nihil aliud illi prohibitum est. Specialiter vero explicare

oportet ministerium, quod exercere potest circa pœnitentiam et matrimonium. De pœnitentia dicam in fine ; de matrimonio breviter dicendum est, unum esse necessarium ad valorem matrimonii ex novo jure Concilii Trid., sess. 24, cap. 1 de Reform. matrim., quod est sola præsentia seu assistentia cum aliis testibus, quando fit contractus. Et hoc ministerium non est dubium quin valide et licite possit exerceri a parocho, non obstante irregularitate; nam matrimonium factum coram tali parocho (si alia concurrant) validum est, quia ille est verus parochus, et Concilium nihil aliud requirit; neque in eo actu peccat, quia ille non est actus Ordinis, qui ei prohibitus sit. Et eadem ratione matrimonium factum coram alio sacerdote de licentia irregularis parochi validum est, quia talis licentia valida est; nam est actus jurisdictionis, seu administrationis proprii muneris parochialis, a quo non est prohibitus parochus propter solam irregularitatem. Unde nec peccatum aliquod committit illam dando, neque alius illam accipiendo vel illa utendo. Aliud ministerium est solemnis benedictio nuptiarum, quæ licet sit actus parochialis muneris, tamen ex institutione et usu Ecclesiæ est actus Ordinis sacerdotalis, et ideo non potest exerceri ab irregulari sine gravi culpa, sicut de suspenso diximus, nam in his est eadem ratio quoad prohibitionem et culpam, licet non quoad novam irregularitatem contrahendam, ut supra dictum est.

27. *Corollarium quartum. — Irregularem non privari jure eligendi. — Objectio. — Enodatur* — Quarto infertur ex dictis, si beneficium conjunctum habeat jus eligendi, vel confirmandi electionem, qui tale beneficium habet, non privari hoc jure, vel usu ejus propter solam irregularitatem supervenientem, donec beneficio privetur. Sumitur ex Navarro, c. 27, n. 244. Probatur ex dictis, quia hoc jus vel est jurisdictio, vel ad illam reducitur, et ipsa electio est veluti administratio quædam pertinens ad tale beneficium, imo inter fructus beneficii computari potest, sicut collatio beneficiorum numeratur inter fructus Episcopatus ; ergo sicut irregularis non privatur jurisdictione, administratione, et fructibus beneficii, ita neque jure eligendi. Et confirmatur ; nam suspensus ab Ordine tantum non suspenditur ab usu et jure eligendi, ut supra visum est; ergo neque irregularis. Unde fit, ut electio facta ab irregulari per se valida sit, utpote facta ab habente potestatem non impeditam, neque ligatam. Fit etiam, ut talis electio licite fiat, quia ex vi irregularitatis non prohibetur, neque aliunde necessario habet malitiam adjunctam. Potest vero objici, quia jus eligendi clericorum proprium est, ut constat ex cap. Sacrosancta, 51, et cap. Massana, 56, de Elect. Imo aliquando requirit Ordinem sacrum, juxta Clem. 2 de Ætat. et qualit., et Trid., sess. 22, cap. 4 de Reform.; ergo electio est aliquo modo actus Ordinis; ergo est prohibita irregulari, sicut alii actus Ordinum. Respondetur, electionem ad spiritualia munera ideo solis Ecclesiasticis personis concedi, quia pertinet ad potestatem spiritualem, quæ laicis non tribuitur Item jus eligendi, præsertim ad Ecclesiasticum beneficium, sæpius datur ratione alicujus Ecclesiastici beneficii, ut per se constat ; et quia tantum clerici possunt Ecclesiastica beneficia obtinere, ideo soli etiam clerici possunt habere tale jus eligendi, non quia electio actus sit Ordinis; unde sine dubio posset Pontifex jus eligendi dare alicui nullum habenti Ordinem, sicut contulit jus præsentandi. Quod vero ad aliquam electionem sacer Ordo requiratur, non est quia sit actus Ordinis, sed vel ut fiat electio a persona digniori qualitate insignita, quomodo in religionibus soli presbyteri solent ad faciendas electiones admitti ; vel etiam id fit, ut præbendati Ordinem sacrum suscipere cogantur, ut in dicta Clem. expressa dicitur; ideoque non tantum eligere, sed absolute habere vocem in Capitulo prohibentur, donec saltem subdiaconatum recipiant; non tamen postulatur ab eis, ut irregulares non sint, et ideo ex vi hujus impedimenti non prohibentur eligere. Idemque dicendum est de collatione, et institutione beneficiorum, quia sunt actus jurisdictionis; et a fortiori idem est de præsentatione, qui nec jurisdictionis actus est, sed dominii, qui interdum laico ex vi juris patronatus competit.

28. *Per irregularitatem non amitti jurisdictionem delegatam.* — Ultimo ex dicta resolutione infero, ex vi solius irregularitatis non amitti, vel ligari jurisdictionem fori contentiosi, quam clericus prius habebat ab alio delegatam. Idemque dicendum est de quocumque munere habente jurisdictionem ex commissione alterius, sive illa ordinaria, sive delegata vocetur, etiamsi per proprium beneficium Ecclesiasticum non conferatur. Exempla sunt in vicario Episcopi, et in Legato Pontificis, etc. Ratio est, quia sicut benefi-

cium non amittitur ipso jure, nisi in casibus a jure expressis, ita neque aliquod Ecclesiasticum officium, sive illud sit ordinarium, sive ex commissione; nam omnes rationes factæ æque hoc probant, quia etiam hæc est pœna; et ideo non plus extendenda, quam rigor verborum legis ex necessitate requirat. Nullum autem est jus, per quod irregularis privetur ipso facto his officiis aut jurisdictionibus, potius quam beneficiis; ergo irregularitas non affert secum talem privationem. Item nullum est jus, quod prohibeat irregulari usum talis muneris vel jurisdictionis in his actibus, qui per se non requirunt influxum potestatis Ordinis; ergo non habet irregularitas hunc effectum. Quapropter actus talis jurisdictionis facti ab irregulari et validi sunt, et per se loquendo ac secluso scandalo licite fiunt. Quod si jus Ecclesiasticum requirat aliquam ordinationem in eo, cui conferenda est hæc jurisdictio, non id est, quia potestas Ordinis sit principium talis actus; sed quia ex decentia, illa postulatur tanquam congrua dispositio, quam non omnino excludit irregularitas; et ideo non reddit hominem incapacem ad hanc jurisdictionem retinendam.

Quarta difficultas.

29. *Irregularitas an inhabilitet ad novum beneficium obtinendum. — Prima opinio.* — Jam vero occurrit alia dubitatio, an irregularitas reddat hominem inhabilem ad novum beneficium obtinendum; et consequenter, an irregularis possit tuta conscientia beneficium postea obtentum, et fructus ejus obtinere. Non enim defuerunt auctores, qui dixerint, idem judicium esse ferendum de beneficio obtento et obtinendo; ideoque collationem beneficii irregulari factam validam esse, licet per judicem possit cassari. Ita Sylvester, verb. *Excommunicatio,* 4, num. 4, citans glossam Raymundi, quam etiam refert et sequitur Nicolaus Plovius, num. 39 et 40, reg. 44, et in eam inclinat Felinus, in cap. Inquisitionis, de Accusat., num. 6, ubi ita interpretatur Innocentii doctrinam. Et licet num. 7, ex Abbate contrarium referat, tamen, num. 8, idem repetit, et citat Calderinum. Et addit declarationem per se notam, dummodo aliunde persona non sit incapax, ut si sit infans, etc. Unde formatur ratio, quia secluso speciali jure, irregularis ut sic non est incapax beneficii Ecclesiastici, cum illud retinere possit; nec per irregularitatem fit magis incapax receptionis ejus, quam retentionis, quia sicut retinere non est exequi aliquem Ordinem, ita nec de novo recipere est actus Ordinis, ut per se notum videtur; irregularitas autem solum privat actibus Ordinum; igitur hic effectus non est per se conjunctus cum irregularitate, ejus definitione, et institutione præcise spectata. Neque etiam est ullum jus, quod illi specialiter annectat hanc pœnam; quod tamen esset necessarium ut hæc possit esse pœna ipso facto simul incurrenda cum irregularitate. Imo non satis esset collationem beneficii irregulari factam jure prohiberi, sed necessarium esset expresse irritari; nam lex prohibens actum, non irritat illum, nisi expresse id declaret, ex illis principiis, quod legislator non plus operatur, quam verbis suis exprimat, et verba pœnalia stricte intelligenda sunt. Difficile autem est invenire jus, quod irritam reddat hujusmodi collationem, ut paulo post videbimus. Et confirmatur primo, quia una species irregularitatis contrahitur per corporis defectum; et nihilominus clericus, qui sine culpa sua hanc irregularitatem contrahit, capax est alicujus beneficii, alias cogeretur mendicare, aut actiones clerico indignas exercere; quod est magnum incommodum. Imo ob hanc causam, etiamsi irregularitas sit per crimen contracta, beneficium esse dandum clerico irregulari, significatur in cap. 2 de Clerico non ordin. minist. Confirmatur secundo, quia professio facta ab irregulari valida est, juxta cap. 1 de Filiis presbyter., et cap. 2 de Apostatis, et dicto cap. 2 de Clerico non ordin. ministr., ibi : *Salubrius autem sibi providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum;* supponit ergo, irregularem esse capacem regularis professionis; cur ergo non erit etiam capax Ecclesiastici beneficii? est enim majus bonum illa professio quam beneficii acceptio. Imo aliquando solet monachus sub nomine beneficii Ecclesiastici comprehendi; de quo videri potest Sylva, de Beneficiis, part. 1, quæst. 2, in fine. Tertio confirmatur, quia collatio beneficii facta a persona irregulari est valida, juxta dicta; ergo et facta in persona irregulari. Patet consequentia, quia in his rebus plus est dare quam recipere, et irregularitas ex se magis separat ab agendo, quam a recipiendo.

30. *Secunda opinio. — Cap. Cum bonæ, de Ætate et qualitate.* — Contraria sententia communis est, ut videri licet in Navarro,

cap. 25, num. 34, et cap. 27, num. 251, et cons. 13, 42 et 44 de Homic., et cons. 97 de Simon., et cons. 16 de Rescript.; Covarr., in cap. Alma, part. 1, § 7, num. 1, et § 8, num. 3, et in reg. *Peccatum,* part. 2, § 8, num. 6 et 7, qui alios referunt; præsertim vero videri possunt Panormitanus in cap. Nisi cum pridem, de Renunc., num. 4, et cap. Tanta, de Excessib. Prælat., num. 2; et Felinus, in cap. 2 de Rescriptis, num. 4. Ad hanc autem sententiam confirmandam varii afferuntur textus, qui expendendi sunt. Primus est in cap. Cum bonæ, de Ætate et qualitate, in quo non est sermo de irregularibus, sed de suspensis per sententiam; et ibi est sermo de suspensione absolute, quæ videtur includere suspensionem a beneficio, quam irregularitas non includit. Et deinde si textus ille aliquid probaret, non minus de beneficio obtento, quam obtinendo procederet, ut patet ex verbis illis : *Non licet eis illa, quæ habuerint, beneficia, vel quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere.* Videtur ergo illa fuisse pœna a judice imponenda, ut ex ultimis verbis textus constat. Secundo probatur ex cap. 2 de Clerico non ordin. ministr Sed neque ille textus id probat, ut constat ex paulo antea dictis, quia neque ex illo satis constat sermonem esse de beneficio obtinendo, neque illam fuisse propriam dispensationem. Tertio affertur cap. Dudum, de Elect., ubi solum dicitur eum, qui in Ordinibus defectum patitur, *impediri per canonum sanctiones, quominus possit ad officium Præpositura promoveri.* Ubi non explicatur, tale esse hoc impedimentum, ut electionem illam irritam reddat. Quarto citatur c. Cum inter, de Elect., quod nihil probat, quia solum agit de electione facta a suspensis, scilicet, a beneficio vel jurisdictione, ut in superioribus suo loco declaravimus, estque de illo impedimento longe diversa ratio. Quinto citatur cap. 2 de Clerico pugnante in duello, quia in eo dicitur, posse dispensari cum quodam clerico, qui irregularitatem contraxerat, quantum ad beneficium obtinendum. Ex quo loco optime probatur talem collationem esse prohibitam, posseque per judicem irritari, si absque dispensatione sit facta; quod vero sit nulla, non satis probatur ex illo textu. Sexto adjungitur cap. Postulastis, de Clerico excom. ministr., in quo non est sermo de irregulari, sed de excommunicato. Sed in his legibus pœnalibus argumentum a simili non est efficax; maxime cum plures effectus habeat excommunicatio, quos non habeat irregularitas. Potest tamen fieri vis in illatione textus: *Cum ea non fuerint canonice consecuti.* Nam his verbis significatur, illam collationem esse nullam, non propter specialem rationem excommunicationis, sed propter generalem causam collationis non factæ canonice. Quæ ratio locum habet in collatione irregulari facta, quia non est canonice facta, utpote contra canonicum impedimentum. Responderi vero poterit, rationem illam esse intelligendam cum distributione accommoda; omnis enim collatio, quæ non fit secundum canones, potest dici non canonice facta, et tamen non semper est nulla, quia conditiones a canonibus requisitæ non omnes sunt æque necessariæ, argumento textus in cap. Quia nonnullis, de Cleric. non resid. Sicut in simili etiam constat de sententia non canonice lata; intelligitur ergo illa ratio juxta subjectam materiam, scilicet, quia collatio fuit non canonica tali modo, id est, cum impedimento irritante; nunc autem inquirimus, an irregularitas talis sit.

31. Septimo adducitur textus in cap ult. de Clerico excommunic. ministr., ubi in primis dicitur, excommunicatum etiam minori excommunicatione non posse eligi; quod videtur a fortiori dicendum de irregulari, tum propter argumentum a simili, vel potius ab inferiori; nam excommunicatio minor minimum impedimentum canonicum censetur; tum maxime propter rationem textus, scilicet, quia ad illud munus exercendum eligitur, a quo per canones est separatus. Unde sumitur generalis regula, prohibito uno, consequenter prohiberi aliud, quod cum illo connexum est; quam habet Glossa in cap. Studeat, 3, 50 dist. Hæc autem regula majori ratione procedit in irregulari, quia ex vi irregularitatis perpetuo remotus est ab eo ministerio, propter quod datur beneficium Ecclesiasticum. Quæ ratio adeo videtur efficax, ut secluso speciali jure positivo, hæc inhabilitas intrinsece videatur sequi ex irregularitate; nam contra jus naturale est beneficium accipere illum, qui officium non potest implere; nam ille solus ad beneficium idoneus reputatur, qui potest deservire, ut dicitur in cap. Super inordinata, de Præbendis. Sed ut omittam, rationem hanc non procedere universaliter in omnibus beneficiis, neque in omni officio, propter quod beneficium datur; aliquando enim solum datur propter officium recitandi horas canonicas, vel si obligat ad

aliud ministerium, non necessario per propriam personam exercetur; hoc (inquam) omisso, illa omnia ad summum probant, illam beneficii collationem esse irritandam, non vero esse irritam. Nam in dicto capite ultimo non amplius dicitur, nec ratio ejus ad aliud inducitur, ut tractando de excommunicatione minori expendimus. Neque etiam ratio naturalis per se sumpta amplius probat; imo multi existimant, indignum non teneri, etiam ex jure canonico, ad dimittendum statim beneficium sua sponte, donec a superiore cogatur, dummodo possit, et studeat se dignum reddere, et interim aliorum juvamine suo muneri satisfacere. Idem ergo dici potest de irregulari; nam potest dispensationem procurare, atque hoc modo impedimentum tollere. Unde secluso jure positivo, talis receptio beneficii non solum non esset nulla, verum etiam fieri posset aliquando sine peccato, ut si irregularitas esset occulta, et non posset quis expectare dispensationem sine magno dispendio, nimirum amittendi occasionem obtinendi congruum beneficium, cujus esset dignus seclusa irregularitate, eamque auferendam speraret sine gravi dispendio Ecclesiæ, et servitii illi debiti; his enim omnibus concurrentibus, nulla apparet malitia in illo actu.

32. Tandem ad hoc confirmandum adduci potest decretum Concilii Tridentini, sess. 14, cap. 7 de Reformat., ubi de homicida dicitur, *ut nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferre liceat,* etc. Sed neque hoc decretum satis probat, tum quia solum ait, ut conferri non liceat; nullum autem habet verbum irritans; tum etiam quia dicere possumus, ibi non solum imponere irregularitatem, sed etiam perpetuam depositionem ab officio et beneficio.

33. Quapropter ex omnibus fundamentis hujus sententiæ nondum evacuatum est illud quo contraria opinio præcipue nititur, quia pœna, vel inhabilitas, quæ ipso facto contrahatur, admittenda non est, nisi fuerit in jure expressa. Item irregularitas non incurritur nisi in casibus a jure expressis; ergo pari ratione irregularitas non plures habet effectus quam sint in jure expressi; sed hic effectus inhabilitandi personam ad beneficium Ecclesiasticum, seu irritandi collationem factam, non est in jure expressus : ergo. Item ob hanc causam negamus, irregularitatem ipso jure privare beneficiis jam obtentis, quia non est in jure expressum, etiamsi jus præcipiat ut auferantur Et ob eamdem causam negamus suspensum ab Ordine esse pro tunc incapacem ad suscipiendum beneficium, ut supra visum est : ergo.

34. *Irregularem non posse accipere de novo beneficium absque dispensatione.* — In hac ergo difficultate dico primo, irregularem non posse licite accipere de novo beneficium absque dispensatione, quia jura multa satis probant hoc esse prohibitum, et eadem ratione est certum, graviter peccare, qui illud confert, cognita irregularitate alterius, vel culpabiliter ignorante, quia et confert illud indigno secundum jura, et hoc est etiam illi directe prohibitum. Excipi vero potest Summus Pontifex; nam si conferat beneficium irregulari sciens et videns, censetur ipso facto dispensare; et ideo si dispensando non peccat, nec conferendo beneficium peccabit.

35. *Collatio facta irregulari, irritanda est per judicem.* — *Dubium deciditur.* — Dico secundo certum, talem collationem a judice irritandam esse, qui potest juste non solum beneficium auferre, sed etiam fructus ejus, in pœnam saltem commissi criminis in receptione talis beneficii. An vero talis collatio ita sit nulla ipso facto, ut in conscientia teneatur quis dimittere beneficium, etiamsi irregularitas sit occultissima, et consequenter in conscientia non faciat fructus suos, sed contra justitiam peccet, tam accipiendo quam retinendo illos, mihi profecto dubium est, censeoque priorem opinionem, quæ hoc negat, esse probabilem in rigore juris, propter omnia adducta, quæ optime confirmantur ex cap. Si soli, de Concess. præben., in 6, ubi dicitur prohibitionem Pontificis non irritare collationem beneficii, nisi expresse constiterit esse irritum, et inane, quod factum fuerit contra ipsam. Hoc ergo satis est, ut quis excusetur a peccato, si in praxi illam sequi voluerit, dummodo advertat, non posse tuta conscientia retinere beneficium manendo in irregularitate, sed debere illius dispensationem procurare; quod si illam obtinere non potuerit, tenebitur beneficium relinquere, saltem cum limitatione posita in præcedenti puncto. Sufficiet vero juxta hanc sententiam, obtinere dispensationem irregularitatis, etiamsi nulla fiat mentio beneficii obtenti, aut fructuum ejus. Et ita declarant dicti auctores, et est consequenter dictum quoad forum conscientiæ; nam in exteriori non sufficiet talis dis-

pensatio postea subsecuta, quominus impetrari possit, et auferri beneficium propter priorem defectum, si detegatur.

36. *Probatur secunda sententia supra posita.* — Nihilominus tamen posterior sententia securior est, et practice probabilior, primo, quia est communiter recepta. Secundo, quia licet jura hoc expresse non declarent, tamen eorum verba hunc sensum possunt admittere, qui licet rigorosus appareat, tamen usus ipse interpretari potuit, hunc esse sensum jurium; verisimile autem est, usum et praxim esse juxta communem sententiam. Tertio potest explicari, quia irregularitas est odiosa in jure, censeturque esse gravissimum impedimentum canonicum in ordine ad totum statum clericalem; ergo verisimile est impedire saltem, ne de novo acquirantur jura, quæ clericorum sint propria; nam licet hic videatur rigor respectu personæ irregularis, respectu status clericalis et disciplinæ Ecclesiasticæ est favor. Quarto addere possumus, hic intervenire defectum voluntatis ex parte conferentis beneficium, quæ sufficit ad annullandam collationem. Et in hoc est differentia inter beneficium prius obtentum, et postea obtinendum, quod prius fuit legitima voluntate collatum, et amplius ab illa non pendet, donec per contrariam voluntatem auferatur; posterius vero pendet a voluntate conferentis; hæc autem voluntas suppositis canonibus non censetur intervenire, quamdiu irregularitas durat, quia justa voluntas collatoris est dare illi secundum canones, seu non habenti canonicum impedimentum, præsertim adeo grave. Et hoc quidem est valde probabile, quando irregularitas occultatur; sicut censetur subreptitia gratia, in cujus petitione aliquid taceatur, quod ad eam concedendam vel negandam secundum jura, et rectam rationem multum conferre posset. Quapropter in beneficiis collatis a Summo Pontifice poterit esse ratio adæquata; nam si Pontifici proposita est irregularitas, cum dat beneficium, eo ipso dispensat; si vero non fuit proposita, hoc ipso est concessio nulla, quia involuntaria, et subreptitia Pontifici. Propter quod fortasse dixit Calderinus, consil. 20, sub titul. de Præbend., et consil. 4, sub tit. de Accusationibus, impetrationem litterarum ad beneficia ab irregulari obtentam esse nullam. De inferioribus vero Episcopis, si eis occultetur irregularitas, procedit etiam ratio facta; si vero illam sciant, et dispensare velint, videndum est, an possint juxta alia jura. Et verisimile est, si non possint dispensare in irregularitate, nec in collatione beneficii posse, nisi in casibus eis expresse concessis. His ergo modis potest hæc opinio sustineri probabiliter, et ex eisdem, et ex eorumdem declaratione satisfactum est principali fundamento alterius sententiæ, quantum a nobis fieri potest. Quid autem nomine beneficii in tota hac materia intelligatur, ex dictis supra in simili de excommunicatione sumendum est, et cum eadem latitudine illud declarant Navarrus et Covarruvias supra.

37. Confirmationes autem pro illa sententia adductæ parum urgentes sunt; tamen quia probare possunt, hanc etiam receptionem beneficii esse licitam, et nullo modo juri contrariam, illis satisfaciendum est. Ad primam respondetur primo, quando irregularitas provenit post ordinationem, regulariter supponere in clerico ordinato aliquod beneficium ad cujus titulum ordinatus est, et illo non privatur propter irregularitatem, et ita non sequitur illud inconveniens, quod cogatur mendicare; quod si contingat, aut ordinatum fuisse sine titulo beneficii, vel alia occasione ad paupertatis statum perveniat, illi sunt casus valde accidentarii, quibus jura non provident, sed per dispensationem superioris provideri potest. Unde in illo cap. 2 de Cler. non ordin. min., potius videtur agi de non auferendo beneficio, quam de conferendo, ut indicant etiam illa verba, *ne sustentatione privatis*, etc.

38. Deinde vero dico, quando irregularitas non est totalis, sed respectu alicujus actus, aut temporis, tunc non reddere clericum incapacem cujuscumque beneficii, sed tantum illius, quod habet annexam obligationem tali irregularitati repugnantem; ut, verbi gratia, in casu dicti capit. mansit ille diaconus irregularis solum quoad sacerdotium; nam in diaconatu ministrare poterat, nisi esset suspensus per triennium, quo tempore finito, non indigebat alia dispensatione; et ideo habilis mansit ad beneficium recipiendum, quod solum ad diaconi ministerium obliget. Eodem modo explicari potest textus in cap. Studeat, 50 dist., ubi irregulari quoad usum sacerdotii præcipitur dari beneficium; quanquam id videatur factum ex speciali dispensatione, ut notat Glossa, et indicant limitationes, quæ in textu adduntur Similiter ad hoc potest induci textus in cap. Vel non est compos, de Tempore ordin., quamvis fortasse alius sit

sensus ejus, de quo infra. Et ratio est, quia cum hæc prohibitio nascatur ex prohibitione circa exercitium Ordinis, non potest amplius extendi, quam illa, ex qua nascitur. Atque ita sentit Navarrus, cap. 27, num. 252, qui hoc limitat ad irregularitatem, quæ sine peccato contrahitur; tamen ratio facta generaliter probat, si culpa non obstante talis irregularitas non impedit omnem actum Ordinis, sed aliquem; et cap. 2 de Cleric. non ord., et cap. Studeat, aperte loquuntur de irregularitate culpabiliter contracta.

39. Ad secundam confirmationem negatur consequentia, quia nec professio religionis est beneficium Ecclesiasticum in proprietate, ut per se notum est, neque habet similitudinem, aut proportionem cum illo, quantum ad rem præsentem, quia nec requirit Ordinis executionem, neque ipsum Ordinem, neque ordinatur per se ad ministeria clericorum exercenda, sed ad perfectionem acquirendam per observantiam regularem. Sunt quidem aliquæ inhabilitates ad professionem emittendam, quæ illam nullam reddunt, ut defectus ætatis requisitæ secundum jura, etc. Sed illæ sunt alterius rationis, et non pertinent ad irregularitates, de quibus nunc agimus.

40. *Vide Glossam ult. in cap. Cum olim, de Majorit. et obed., et Sylvam, de Beneficiis, 5 part., quæst. 11, num. 7.* — Ad tertiam confirmationem negatur consequentia, quæ si aliquid valeret, non solum probaret collationem beneficii factam irregulari esse validam, sed etiam esse licitam, quod probavimus esse aperte falsum. Et sequela patet, quia irregularis non solum valide, sed etiam licite potest beneficium conferre. Ratio autem est, quia conferre beneficium neque per se, neque ex consequenti prohibitum est per irregularitatem. Non quidem per se, quia non est actus Ordinis, sed solius jurisdictionis; unde fieri potest ab Episcopo nondum consecrato, dummodo electus, et confirmatus sit, juxta cap. Transmissam, et quæ ibi notantur, de Electione. Item conferre beneficium computatur inter fructus, pertinetque ad convenientem Ecclesiæ administrationem, quæ irregularitas non aufert, ut diximus. Non etiam ex consequenti, quia irregularis conferens alteri beneficium, licet det aliquid postulans executionem Ordinum, a quibus ipse suspensus est, tamen non confert sibi, sed alteri, qui supponitur habilis ad Ordinis executionem. Unde quoad hoc magis separat irregularitas a recipiendo, quam ab agendo, quia per receptionem ordinatur persona et obligatur ad executionem Ordinis, non autem per collationem alteri factam.

Alia minutiora dubia enucleantur.

41 *Primo, an irregularis privetur fructibus et administratione beneficii post irregularitatem acquisiti.* — Et juxta hujus dubii resolutionem expedienda sunt alia illi similia, vel cum illo connexa, ut in præcedenti puncto fecimus, ut, v. gr , an hujusmodi clericus irregularis possit recipere, et obtinere fructus beneficii postea obtenti, et an possit administrationem ratione talis beneficii convenientem exercere, et alios actus eligendi, præsentandi, conferendi beneficia, et similes, quorum jus competat ratione talis beneficii post irregularitatem contractam acquisiti; nam de his omnibus consequenter loquendum est ad opiniones proxime tractatas. Si enim teneamus, collationem in conscientia fuisse validam, consequenter dicendum est, omnia illa fieri posse, quia nascuntur ex legitima potestate, cujus usum non impedit irregularitas, si a principio ipsiusmet potestatis acquisitionem non impedivit. Juxta alteram vero sententiam negandum est, irregularem posse tales actus exercere, non quia irregularitas per se illos prohibeat, sed quia impedivit acquisitionem beneficii, ex quo jus, vel potestas ad tales actus manere debebat.

42. *An irregularitas jurisdictionem impediat.* — Tandem juxta eadem principia expediendum est dubium de potestate jurisdictionis. Possumus autem in illo distinguere de potestate ordinaria, vel delegata. Nam de priori certum est, irregularem eodem modo esse incapacem cujuscumque muneris, vel officii, quod ex proprio titulo habeat Ecclesiasticam jurisdictionem, quo est incapax beneficii; quale est Prælatura religionis; quia licet hæc munera non habeant beneficium annexum, habent officium, et titulum spiritualem, quo maxime privatur irregularis; de quo in simili dictum est supra tractando de censuris. Alia vero pars de jurisdictione delegata hic habet specialem difficultatem, an scilicet delegatio jurisdictionis spiritualis facta clerico irregulari sit valida. In qua re non est dubium, quin juxta priorem sententiam, quæ affirmat, collationem beneficii esse validam, dicendum sit, hanc delegationem validam esse. Verumtamen etiam admissa

posteriori sententia, videtur id posse affirmari, quia non fit necessaria illatio a collatione beneficii ad delegationem jurisdictionis, quæ beneficium Ecclesiasticum non est, ut per se constat. Et communis opinio, quæ rigorosa est, non est extendenda in materia pœnali, quia longe minus est recipere jurisdictionem delegatam, quam proprium munus pastorale. Unde si talis jurisdictio sit fori contentiosi, ego non dubito, quin delegatio valida sit, quia præcise ordinatur ad actus, qui per se non requirunt Ordinum executionem. Estque in hoc manifesta differentia inter hanc jurisdictionem, ut ordinariam, vel ut delegatam, quia priori modo semper datur, ut annexa alicui beneficio, vel pastorali muneri, in quo principale est functionum spiritualium ministerium, quod sine usu Ordinum non completur; et ideo si ob hanc causam collatio beneficii impeditur, etiam id, quod accessorium est, obtineri non potest; at vero in delegatione præscinditur unum ab alio, et datur (ut supponimus) sola jurisdictio fori Ecclesiastici, et ideo cessat prædicta ratio, et alioqui nullum est jus, quod irritet, vel directe prohibeat talem delegationem. Per delegationem autem hic intelligo quamcumque jurisdictionem, quæ est ex commissione, et non ex intrinseco titulo, ut sic dicam; nam in omni illa procedit discursus factus, etiamsi aliquando modum ordinariæ jurisdictionis habeat, ut in Legato Pontificis.

43. *Quid de jurisdictione fori pœnitentiæ. — Ratio dubitandi.* — Ultimo vero superest explicandum, an hæc doctrina procedat etiam in jurisdictione fori pœnitentiæ, in qua est specialis ratio dubitandi, quia actus illius jurisdictionis per se et essentialiter est actus Ordinis; et ideo directe est prohibitus irregulari; ergo etiam videtur ablatus usus talis jurisdictionis, supponendo quod irregularitas sit perfecta a toto Ordine sacerdotali. Confirmatur, nam suspensio ab Ordine censetur tollere hanc jurisdictionem; sed irregularitas ad minimum æquiparatur illi in impedienda Ordinum executione, juxta doctrinam communem Sylvestri, Navarri, et omnium : ergo. Major sumitur ex Glossa, Joanne Andrea, et communi in cap. Cum dilectus, de Consuet., dicentibus, privatum executione Ordinis consequenter privari usu jurisdictionis inseparabili ab usu Ordinis. Videturque hoc rationi consentaneum, quia accessorium sequitur principale; sed hæc jurisdictio est quasi accessoria ad Ordinem; ergo Ecclesia, quæ removet talem personam ab usu Ordinis, imo ab ipso Ordine prout potest, consequenter intendit talem jurisdictionem auferre. In contrarium vero est primo, quia nullo jure cavetur talis irregularitatis effectus, neque a nobis asserendus est. Secundo, nullus est auctor, qui expresse hoc asserat, nec satis id insinuet, et pœnæ non sunt a nobis augendæ sine cogente fundamento. Tertio, dicta de aliis jurisdictionibus quoad alios actus Ecclesiasticos possunt hic cum proportione applicari.

44. *Prima conclusio. — Secunda conclusio. — Tertia conclusio.* — Dico ergo in primis, eum, qui habebat jurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ, non amittere illam absolute et simpliciter ipso facto per irregularitatem. Probatur ex dictis, quia non amittit officium, vel beneficium, nec ab illis suspenditur. Item ab effectu, quia potest delegare talem jurisdictionem. Parochus enim irregularis potest alteri sacerdoti approbato committere, ut confessiones suarum ovium audiat; nam cur non? illa enim delegatio non est actus Ordinis. Item clericus non sacerdos potest habere hanc jurisdictionem, et delegare illam : ergo, etc. Dico secundo, non posse irregularem clericum accipere hanc jurisdictionem ordinariam de novo. Hæc assertio procedit juxta opinionem communem, quia non potest de novo conferri valide beneficium, officium, seu Prælatura; juxta contrariam autem opinionem contrarium esset dicendum, ut patet ex præcedenti assertione. Et in omni opinione excipiendus est summus Pontificatus; nam irregularitas non impedit illius consecutionem, et consequenter nec jurisdictionem ordinariam et primariam in foro pœnitentiæ etiam denuo comparatam, quod in illa dignitate est speciale; nam ista excludit omnem irregularitatem. Dico tertio, etiam clericum habentem hanc jurisdictionem non posse licite uti illa per seipsum absolvendo sacramentaliter a peccatis. Est certum, quia est privatus executione Ordinis, et non potest uti illa jurisdictione, quin utatur Ordine. Unde saltem ex hoc capite graviter peccat. Ex quo fit, peccare etiam pœnitentem, qui illum ad talem actum inducit, per se loquendo, et seclusis excusationibus, juxta latius tractata in 3 tomo, disputatione 58.

45. *Quarta conclusio. — Quinta conclusio.* — Dico nihilominus quarto, probabilius videri talem absolutionem, si detur a tali sacerdote,

validam esse, quantum est ex parte ejus, id est, si in pœnitente non inveniat obicem contrarium substantiæ sacramenti. Probatur, quia nihil deest ex parte ministri, quod sit de substantia et valore talis absolutionis; ergo licet sit prohibita, erit valida, sicut est valida consecratio et administratio cujuscumque alterius sacramenti. Probatur consequentia, quia ibi non deest potestas Ordinis, nec jurisdictionis, et prohibitio per se solum est circa usum potestatis Ordinis, et ratione illius redundat in talem usum jurisdictionis; hæc autem prohibitio non est contra substantiam sacramenti, ut dictum est. Nec plus probant priores rationes dubitandi; et ideo non potest cum sufficienti fundamento dici illam jurisdictionem esse suspensam, vel ablatam quoad talem usum, ut probant rationes in contrarium objectæ; et ita judicatum est a viris doctis, cum quibus hanc rem contuli, quia non tractatur a Doctoribus. Quinto censeo, idem esse dicendum de sacerdote habente hanc jurisdictionem delegatam; nam si irregularis fiat, non amittit illam ipso facto; quia nullum est principium ad id asserendum. Unde si absolvat, valida erit absolutio ex eodem fundamento, et si obtineat dispensationem ab irregularitate, non indigebit nova delegatione jurisdictionis, ut licite, et valide absolvat; ergo signum est non amisisse illam. Imo licet post irregularitatem ei jurisdictio delegetur, idem omnino arbitror, quia non est incapax talis jurisdictionis, neque est aliquod jus, quod illam delegationem nullam et irritam faciat. Solum posset esse invalida, si per deceptionem obtineretur, vel per subreptionem, tanquam gratia subreptitie obtenta; quod habebit locum, quando in gratiam sacerdotis conceditur; nam quando datur primario in gratiam pœnitentis, raro censebitur delegatio subreptitia ex hoc capite.

46. *Sexta conclusio.* — *Septima conclusio.* — Hinc ulterius (quia has quæstiones supra huc remisi) probabilius censeo idem esse dicendum de suspensione ab Ordine; nam si præcisa sit, non impedit executionem jurisdictionis, sed Ordinis tantum, ut supra dixi; et ideo neque hanc jurisdictionem tollit, sed solum concomitanter prohibet talem illius usum, quod non satis est ad irritandum actum. Quod omnibus argumentis factis, et inductione ab aliis actibus jurisdictionis sumpta confirmari potest. Tandem idem judico dicendum de interdicto personali sacerdotis absolventis, quia seclusa excommunicatione, non videtur per se tollere jurisdictionem; nam talis interdictus, si sit ordinarius, potest suam jurisdictionem delegare, et alios actus jurisdictionis valide efficere. Et aliæ rationes hic etiam habent locum, nullumque est jus, quod tribuat hunc effectum tali censuræ, nec auctores illud assignant. Quamdiu ergo aliud non constiterit, non sunt a nobis effectus harum pœnarum augendi.

SECTIO III.

Propter quam causam incurratur irregularitas, et quotuplex illa sit.

1 *Prima regula.* — *Irregularitas non est semper pœna propria.* — Consideranda in primis occurrit causa motiva, et quasi finalis; nam est prima radix institutionis irregularitatis. Unde ex ordine ad illam oriri solent variæ divisiones irregularitatum, quæ propterea simul cum hac causa explicabuntur. Prima ergo regula est, irregularitatem non semper incurri propter peccatum, sed interdum sufficere indecentiam absque culpa; aliquando vero imponi propter culpam. Tradit D. Thom., 2. 2, quæst. 64, art. 7, ad 3, et quæst. 108, art. 4, ad 2; Richardus, in 4, dist. 25, art. 4, quæst. 3, ad 1, ac omnes scribentes de irregularitate, constabitque late ex discursu materiæ. Ratio vero est, quia irregularitas non est primo et per se in pœnam introducta, sed propter reverentiam Ecclesiasticorum Ordinum et functionum eorum, ut omnia religiose ac decenter peragantur; non solum autem culpa, sed etiam multi alii defectus possunt hanc decentiam impedire. Unde facile solvitur vulgaris objectio, quia nemo debet pati pœnam sine culpa; est enim illud verum formaliter de pœna quatenus pœna est, nam dicit relationem ad culpam; non tamen de quolibet nocumento, aut gravamine, seu privatione boni, quod generali quadam ratione comprehenditur sub malo pœnæ; aliquid enim hujusmodi aliquando incurritur sine culpa, licet non sine causa, et maxime propter commune et excellentius bonum, ut in præsenti est decentia et religio functionum sacrarum.

Prima irregularitatis divisio.

2. *Divisio hæc oritur per ordinem ad causam irregularitatis.* — Hinc ergo oritur

prima divisio irregularitatis; quædam enim est propter indecentiam tantum, alia propter culpam. Circa quam oportet advertere nullam esse irregularitatem in cujus causa non consideretur aliqua indecentia, quia hæc est veluti adæquata causa irregularitatis ut sic; nulla enim alia assignari potest, cum tamen necesse sit, irregularitates omnes, sicut in communi ratione irregularitatis conveniunt, ita in aliqua communi et adæquata causa convenire. Item quia sine aliqua causa proportionata non potest irregularitas imponi, esset enim injusta; hæc autem causa si non includit culpam, necesse est ut saltem indecentiam contineat; si autem continet culpam, a fortiori continet etiam indecentiam, quia nulla potest esse major quam defectus gravis includens culpam. Est ergo hæc indecentia communis omni irregularitati. Quapropter, ut distinctio inter prædicta membra constet, cum præcisione sumenda sunt; nam quædam est irregularitas fundata in sola indecentia absque culpa, alia in indecentia includente culpam. Atque ita hæc divisio, et membrorum sufficientia manifesta est. Hinc vero colligitur, irregularitates has ex vi prædictæ distinctionis non differre formaliter in ratione privationis, seu impedimenti canonici, sed tantum per habitudinem ad causas ex quibus oriuntur, sicut differunt excommunicatio ob violentas manus in clericum injectas, vel ob peccatum hæresis; ita enim quædam irregularitas oritur ex defectu natalium, verbi gratia, in quo nulla est culpa ipsius personæ irregularis, alia vero ex iteratione baptismi, quæ est cum culpa, et sic de aliis. Solum ex hac differentia resultat in una irregularitate relatio, seu respectus pœnæ, qui non invenitur in alia; pœna enim dicit relationem ad culpam, juxta doctrinam D. Thomæ, 1 2, quæst. 87, art. 1, et in præsenti attigit Covarr. in principio dictæ Relectionis, qui jura et alios auctores refert. Hic autem pœnæ respectus est accidentarius ad rationem irregularitatis, et veluti secundario illi conveniens, ut magis in sequentibus declarabitur.

3. *Nulla irregularitas est censura.* — Tandem advertere oportet, nonnullos auctores ex hac divisione colligere aliam, scilicet, irregularitatem quamdam esse censuram, aliam non esse censuram, vocantes censuram, illam, quæ est pœna, non vero aliam. Ita sensit Soto, in 4, dist. 22, quæst. 3, art. 1, quem moderni aliqui Thomistæ secuti sunt, et Cordub., lib. 5 de Indulg., quæst. 43, dub. 4. Illa vero distinctio neque juri, neque traditioni Doctorum, neque praxi Romanæ Curiæ, nec rationi consentanea est, ut latius ostendimus in disput. 1 hujus libri, ex cap. Quærenti, de Verb. signific., et ex propria ratione censuræ, quæ est ut sit pœna medicinalis ad correctionem imposita, ex cap. Corripiantur, cum aliis, 24, quæst. 3, et ex cap. 1, et cap. Dilecto, cum aliis, de Sent. excomm., in 6, et Trident., sess. 23, cap. 2 de Reformat. Et ideo ex eo solum quod quædam irregularitas pœna est, non colligitur esse censuram, tum quia non est pœna medicinalis, sed ex se perpetua; tum etiam quia in illa irregularitate, quæ est pœna, principalis ratio ejus magis consistit in indecentia et inhabilitate inde contracta, ratio autem pœnæ secundaria est. Et confirmatur, quia, si hæc irregularitas esset censura, celebrans cum illa novam incurreret irregularitatem; generale enim principium est, violatorem censuræ per celebrationem fieri irregularem; quod esse falsum, et contra communem sententiam supra ostensum est. Nomine ergo censuræ generatim posito nunquam comprehenditur irregularitas, ut rectius docuit idem Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 1, art. 4. Atque hæc doctrina, licet fortasse speculative considerata videri possit ad modum loquendi pertinere, tamen in materia morali necessaria est ad intelligenda privilegia, vel rescripta, in quibus aliquid de censuris disponitur; nunquam enim comprehendunt irregularitatem, si solum de censuris generatim loquuntur. Quod olim non ita distincte explicabatur, sed pro certo supponebatur in praxi; nunc autem fortasse propter opinionem post Sotum introductam, solet declarari in bullis et Jubilæis, ut novissime vidimus in solemni et amplissimo Jubilæo a S. D. N. Clemente VIII, ad instantiam Regis Catholici concesso. Potest etiam ad hoc confirmandum expendi locus Concilii Basileen., sess. 24, ubi conceditur fidelibus quædam indulgentia plenaria, et ad illam consequendam datur facultas eligendi confessorem, et illi datur facultas absolvendi ab omnibus censuris etiam Summo Pontifici reservatis, et tamen paulo inferius, quia sub illa concessione non erat inclusa irregularitas, datur facultas non absolvendi (quod notandum est), sed dispensandi in irregularitate occulta, præterquam bigamiæ, et homicidii voluntarii, quarum altera pœnalis est, altera minime; neutra ergo sub censuris comprehenditur

Secunda divisio irregularitatis in communi.

4. *Ob nullum defectum spiritualem involuntarium incurritur irregularitas.* — Alia vero divisio irregularitatis potest ex prima colligi. Nam quædam irregularitas contrahitur per actum proprium hominis irregularis, alia vero sine ipsius actu. Quæ divisio æque universalis est ac præcedens, membra vero sunt diversa; nam omnis irregularitas, quæ sine proprio actu contrahitur, sine culpa incurritur, quia per solam passionem sine morali actu non committitur culpa actualis, de qua loquimur; nam sola originalis culpa non potest esse fundamentum alicujus irregularitatis, ut per se notum est. Irregularitas autem, quæ contrahitur per proprium actum, potest sine culpa, et cum illa incurri. Et ita hæc pars comprehendit unum membrum integrum divisionis præcedentis et partem alterius. De illa ergo irregularitate, quæ sine proprio actu contrahitur, nihil dicendum vel dubitandum in communi occurrit; semper enim fundatur in aliquo defectu passivo (ut sic dicam), in quo Ecclesiastica lex sufficientem indecentiam consideravit, ratione cujus hanc inhabilitatem apposuit. Subdividitur autem hoc membrum in plura, juxta varias causas seu defectus, propter quos incurritur. Et primo dividi posset, juxta opinionem aliquorum, in irregularitatem ex defectu corporali, vel spirituali, sine proprio actu contractam. Sed non invenio spiritualem defectum non voluntarium, propter quem contrahi possit irregularitas; solum enim posset talis existimari ignorantia, de qua infra dicam vel non esse propriam irregularitatem canonicam, vel non sine hominis voluntate. Idemque est de iterata receptione baptismi, nam si voluntarie fiat, jam non est sine proprio actu; si vero fiat involuntariè per ignorantiam invincibilem, nulla inde contrahitur irregularitas juxta veriorem sententiam, ut in 3 tom. dixi, disput. 31, sect. 6; nulla est ergo irregularitas, quæ ex defectu animæ seu spirituali prorsus involuntario contrahatur, sed omnis illa est ex aliquo defectu ad corpus pertinente; quæ ad duo capita revocatur; hic enim defectus potest pertinere vel ad originem, seu propagationem factam modo indebito, vel ex talibus parentibus ortam, ut esse natum ex vago concubitu, etc.; vel ad corporalem defectum ipsius individui, qualis est in ætate, in mutilatione alicujus membri, vel in aliqua ægritudine notabiliter impediente; de quibus omnibus postea sigillatim dicemus.

An ad irregularitatem, quæ ex proprio actu nascitur, requiratur actus externus.

5. *Ratio dubitandi pro parte negativa.* — *Exemplis eadem ratio dubitandi roboratur.* — *Primum.* — *Ejusdem confirmatio.* — Circa aliam irregularitatem, quæ ex proprio actu nascitur, occurrit statim dubium, an requiratur actus externus, vel sufficiat aliquando mere internus. Et ratio dubitandi est, quia sæpe in privilegiis Pontificis conceditur confessori facultas dispensandi in irregularitate pure mentali, ut Covarruvias refert, num. 4; non potest autem irregularitas vocari pure mentalis, nisi quia ex actu pure mentali contrahitur; supponunt ergo Pontifices dari aliquam irregularitatem hujusmodi, neque credendum est illusoria esse illa privilegia. Ratione probatur, quia interior actus mentalis aliquando non minorem indecentiam infert, quam exterior actus, ut patet de hæresi mentali, et de odio vehementi occidendi inimicum, etc. Ex parte ergo causæ est in his actibus sufficiens ratio irregularitatis. Ex parte item Ecclesiæ non deest potestas, vel quia probabile est Ecclesiam habere jurisdictionem in actus mentales, vel certe quia hic non requiritur jurisdictio in ipsummet actum; nolumus enim hanc irregularitatem imponi in pœnam talis actus, sed solum esse inhabilitatem personæ ob indecentiam talis actus; ad hoc autem sufficit jurisdictio in personam, in qua Ecclesia postulat talem conditionem, v. gr., carentiam talis actus seu immunditiæ, etiam spiritualis, ut sit juridice habilis ad sacros Ordines. Declaratur exemplis; nam Ecclesia facit irregularem eum, qui fuit bigamus ante baptismum, postquam baptizatus est (quod gratia exempli sit dictum), ad quod satis est, ut persona jam baptizata sit de foro Ecclesiæ, quamvis actus, in quo fundatur, factus sit extra Ecclesiæ forum; ergo similiter in præsenti. Aliud exemplum est de indulgentia, quam Pontifex concedere potest propter actum mere internum, quia per indulgentiam non judicat de actu, nec præmium pro illo reddit, sed solum illum requirit ut necessariam conditionem ad exercendum talem actum jurisdictionis circa personam sibi subditam; cur ergo non potest idem dici in præsenti? Confirmatur tandem, quia Ecclesia interdum punit per censuram

et actum habentem talem conditionem internam, et non alias; et aliquando concedit favorem sub conditione pendente ex actu pure mentali, qualis est illa, *nisi sub hac spe peccaverit;* ergo similiter in præsenti potest prohibere exterius sumere vel exequi Ordines cum tali defectu pure mentali; hæc autem prohibitio quod fieri possit, tenuit Glossa ultim. in cap. Perniciose, de Pœnit., dist. 1 Quam sequutus est Bonifacius in Clement. 1 de Homicidio, n. 4, et nonnulli alii juristæ.

6. *Conclusio affirmans. — Rejicitur divisio irregularitatis in magnam et parvam.* — Nihilominus dicendum est nullam esse irregularitatem, quæ propter actum pure mentalem contrahatur. Ita tenet D. Thom., 1 2, q. 20, art. 5, ad 6; Antonin., 3 part., tit. 26, art. 2; Soto, 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9; Ledesma, 2 part. 4, quæst. 26, art. 2; Corduba, lib. 5 de Indulgentiis, quæst. 43, dub. 2; Navar., in dict. cap. Perniciose, num. 6, notab. 3, et in Summa, cap. 27, num. 192 et 226; Covarr., dict. Clement., 1 p., in princ., num. 4, et 2, in princ., num. 3; Villadiego, de Irregularit., cap. 6, num. 23; Sylvest., verb. *Homicidium,* 3, quæst. 1, et 2 et 8; Nicol. Plovius, num. 17, reg. 27; communis Canonistarum cum Gloss. in cap. Si aliquis, de Homicidio, quæ specialiter loquitur de irregularitate homicidii. Et probari solet ex cap. Sicut ex litterarum, de Homicid., in quo solum dicitur, non fieri irregularem eum, qui ante formationem fœtus est causa abortus. Ut ergo hanc sententiam probemus, ne æquivoce procedamus, relinquenda in primis est quorumdam modernorum divisio, qui irregularitatem in parvam et magnam partiuntur; parvam vocant quodlibet peccatum mortale, quia impedit administrationem divinorum; vocantque parvam, quia per solam pœnitentiam auferri potest. Illa autem vocatur gravis, quæ non aufertur, etiamsi peccatum per pœnitentiam auferatur. Si ergo prior opinio de priori irregularitate loqueretur, abuteretur quidem voce, tamen in re verum diceret, nam per actum mere internum potest homo impediri, ne possit licite aut Ordines sumere, aut aliquem actum illorum exercere. Tamen hoc non est impedimentum canonicum, nec lege humana introductum, quare impropriissime et solum nomine vocatur irregularitas; nec de hoc in præsenti disputamus, sed de propria irregularitate, quæ est impedimentum canonicum.

7. *Suadetur conclusio.* — De qua in primis certum est, de facto nullam esse canonicam legem, quæ hoc impedimentum imponat propter actum pure mentalem. Hoc patebit latius infra discurrendo per singula delicta, propter quæ incurritur irregularitas. Nam si aliquis actus internus ad hunc effectum posset sufficere, maxime esset aliquis peccaminosus, nam propter solam voluntatem aut cogitationem non malam non potest contrahi tanta indecentia, quæ ad hanc inhabilitatem sufficere valeat; at vero jura, quæ irregularitatem imponunt propter aliquos actus, nunquam loquuntur de voluntate, sed de opere aut facto; lex autem lata contra facientem, non extenditur ad volentem tantum, ut recte Navarrus supra notavit, et in cap. Pœnæ, de Pœnit., dist. 1, num. 2 et sequent. Accedit etiam generalis regula juris, Ecclesiam non judicare de internis, quorum cognitor solus Deus est, cap. Erubescant, cum similibus, dist. 32.

8. *Non potest Ecclesia irregularitatem pro actu mere interno imponere.* — Ex quo ulterius probabilius est non posse Ecclesiam similem irregularitatem mentalem imponere, nam ex perpetuo non usu Ecclesiæ probabile argumentum sumitur ad defectum potestatis, in his rebus moralibus, quæ quotidiano usu eveniunt, et essent accommodatæ ad usum, si fieri possent; et ideo si nunquam fiunt, signum est fieri non posse. Unde Alexander Papa, ep. 1, cap. 2, de hac re agens, inquit: *Non potest autem humano condemnari examine, quem Dominus suo reservavit judicio;* et refertur in cap. 1, 15, quæst. 6, et similia sumi possunt ex cap. ult., 15, quæst. 1, et multa alia adduximus supra tractando de censuris. Nec potest in hoc negotio distingui jurisdictio in personam a jurisdictione in actum. Primo, quia vix posset separari a tali irregularitate ratio pœnæ, quia, ut dicebamus, non potest imponi nisi propter actum peccaminosum. Secundo, quia sicut actus mere internus, quatenus est culpabilis, et dignus pœna, non subjacet hominum judicio, ita neque quatenus infert aliquam indecentiam, quia etiam illa indecentia est extra hominum forum, quia est extra cognitionem humanam. Tertio, quia jurisdictio in personam quantum ad exercitium hujus actus, qui est imponere irregularitatem, non convenit nisi mediante actu, seu ratione actus; ergo si actus, omni ratione spectatus, est extra forum humanum, persona etiam in ordine ad talem effectum est extra jurisdictionem humanam.

9. *Rationes dubitandi dissolvuntur. — Delictum mentale ob quod irregularitas contrahitur, quod dicatur.*—Ad rationes ergo in oppositum dicitur, clausulam illam, per quam conceditur privilegium ad dispensandum in irregularitate mentali, in primis jam non esse in usu. Deinde Navarrus et Covarruvias supra existimant illis verbis impropriis significatam esse irregularitatem contractam ex delicto occulto, de quo infra dicemus. Corduba autem addit probabiliter, irregularitatem mentalem vocari eam, quæ licet per actum exteriorem contrahatur, pendet ex aliqua conditione pure mentali, ut quod fiat ex certa scientia, contemptu, odio, præsumptione, pertinacia; nam hoc modo supra ostendimus posse actum exteriorem puniri ab Ecclesia, ut conjunctum alicui interiori, sine quo non incurreretur pœna; quod in censuris declaratum est, et quoad hoc est eadem ratio in irregularitate. Ac proinde regulæ positæ ad explicandas leges ferentes censuras, ad irregularitates applicandæ sunt, esse scilicet ponderanda singula verba, quibus modus peccandi declaratur, ut *scienter,* et similia, quia non contrahitur irregularitas, nisi opus tali modo factum sit, etiamsi talis modus ex actu mere interno pendeat, et sit veluti denominatio ab illo sumpta.

10. *Respondetur primo exemplo. — Satisfit secundo exemplo.* — Ad rationem jam sufficienter responsum est, indecentiam contractam ex culpa mentali esse talem apud Deum, non autem in foro humano, et ideo Ecclesiam non potuisse illam considerare ad inducendam irregularitatem. Et ob hanc causam non est simile primum exemplum de bigamia contracta ex actibus ante baptismum factis. Primo, quia illi actus fuerunt externi, et ideo licet non fuerint de jurisdictione Ecclesiæ, nihilominus subjacent cognitioni Ecclesiæ, et hac ratione potest eorum indecentiam considerare, si fortasse in eis fuit. Secundo, quia illa irregularitas non tam fertur propter actum quam propter significationem vel indecentiam moralem relictam ex actu, quæ permanere potest moraliter in persona jam Ecclesiæ subjecta, etiamsi actus ipsi non fuerint Ecclesiæ subjecti, quod postea examinandum est. Aliud etiam exemplum indulgentiarum non est simile, primo quia jurisdictio ad concedendas indulgentias non tam est fori contentiosi quam pœnitentialis, vel saltem multum de illo participans, eo quod effectus primarius indulgentiæ sit mere internus, et in foro Dei, et ideo mirum non est, si possit concedi sub mentali conditione. Secundo, quia jurisdictio, quæ exercetur in irregularitate ferenda est coactiva, in indulgentiis autem est voluntaria, in qua potest actus mere internus voluntarie subjici usui clavium. Sic enim votum mentale dispensandum offertur Pontifici, et culpa mentalis absolvenda a sacerdote; hoc autem in jurisdictione compulsiva non admittitur, ideoque obligatio confitendi peccata mere interna ex divino jure, quantum ad substantiam suam, procedit. Atque ob hanc etiam causam magnum esset inconveniens, si propter actum pure mentalem aliquis irregularitatem incurreret, nam cogeretur suam culpam extra confessionem manifestare, ut dispensationem irregularitatis posset obtinere.

11 *Diluitur confirmatio.* — Ad ultimam confirmationem negatur consequentia, nam Ecclesia nunquam fert legem respicientem aliquo modo interiorem actum, nisi quatenus ille est circumstantia exterioris, seu moraliter in illum influit; tunc enim puniendo exteriorem, potest consequenter respicere omnes circumstantias ejus. In præsenti vero, celebratio, v. gr., exterior nullo modo procedit ex culpa mentali alias commissa, neque talis actus mentalis est circumstantia ordinationis, aut executionis Ordinis postea subsecutæ; et ideo non potest hoc prohiberi per irregularitatem propter alium actum mentalem disparatum. Secus vero esset si Ecclesia ferret irregularitatem in eum, qui baptizaret, v. gr., sine intentione baptizandi, quod optime facere posset, quamvis illa carentia intentionis pure mentalis sit, quia non ferretur propter carentiam intentionis, sed propter actum externum cum tali carentia factum, quæ jam est circumstantia ejus.

An actus externus in sua specie consummatus requiratur ad irregularitatem.

12. *Conclusio de possibili.* — Secundo dubitari potest, an requiratur opus externum et consummatum ad irregularitatem contrahendam; nam quæ hactenus diximus solum probant requiri actum exteriorem, qui interdum potest esse perfectus, ut homicidium, aliquando vero attentatus tantum, ut aggressio vel sagittatio animo occidendi. Quia vero simile dubium supra de censuris tractatum est, et eamdem rationem decisionis in præsenti habet, ideo dico breviter, aliud esse loqui de possibili, aliud de facto. De possibili dicen-

dum est, Ecclesiam posse pro quocumque actu exterius prodeunte, etiamsi tantum inchoatum peccatum sit in sua specie, irregularitatem ferre, si judicaverit illud sufficere ad inducendam causam seu indecentiam, quæ ad irregularitatem satis sit. Probatur, quia per quamcumque externam inchoationem constituitur actus intra forum Ecclesiæ, et alioqui non repugnat, ut in eo sufficiens indecentia sit ad irregularitatem imponendam : ergo.

13. *Quid de facto.* — At vero loquendo de facto, verba juris observanda sunt, semperque salva proprietate, quantum fieri potuerit, restringenda, juxta vulgarem regulam cap. Pœnæ, cum similibus, de Pœnit., dist. 1 Quocirca, si actus, pro quo irregularitas imponitur, significetur per verbum indicans opus consummatum usque ad effectus consequutionem, non incurritur irregularitas, donec opus ita consummatum sit; ut, v. gr., si irregularitas fertur propter homicidium, non sufficiet velle, aut attentare, aut quæcumque vulnera lethalia infligere, nisi mors sequatur, etiamsi contingat per miraculum impediri, quia talis lex ex vi verborum non fert irregularitatem nisi sub illa conditione; et ideo quacumque causa contingat homicidium non impleri, non incurritur irregularitas. Superius enim de indulgentia diximus, si sub conditione concedatur, et hæc non impleatur per impotentiam, vel quamcumque aliam causam, indulgentiam non comparari; ergo a fortiori idem dicendum est in materia pœnali. Secus vero est, quando verba legis solum requirunt actum inchoatum seu attentatum, nam tunc inducunt effectum, quantum in rigore sonant, servatis principiis positis; atque adeo si exterior actus eatenus fiat, quatenus in lege prohibetur, jam nihil deest, ut irregularitas oriatur. Quomodo autem hoc ad praxim applicandum sit, constabit ex his, quæ de singulis irregularitatibus dicemus. Et juxta hanc doctrinam intelligendi sunt auctores, quando asserunt irregularitatem non incurri nisi per actum consummatum et perfectum, ut videre licet in Burgasio, de Irregularitate, tit. de *Bigamis,* num. 12; et Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9; optime Covarruv. adducens textus utriusque juris in dict. Clement., 2 part., in princip., num. 3, 4, 5 et 6.

An irregularitas hæc solum per actum moralem contrahatur.

14. *Pars affirmans.* — Tertio dubitari potest, an per actum consummatum exterius, et (ut ita dicam) physice, non tamen interius et moraliter, incurratur hæc irregularitas. Videri enim potest vera pars affirmans, quia jam tunc impletur conditio, sub qua irregularitas ponitur, quæ est, *si occideris, si celebraveris excommunicatus,* et similia ; ergo id satis est, ut oriatur irregularitas. Patet consequentia, quia voluntas conditionata, posita conditione, transit in absolutam; unde, cum supponatur potestas, habebit effectum. Nam quod actus interior non simul concurrat, vel non perfecte, ad summum efficere potest, ut actus in ratione culpæ excusetur; hoc autem non satis est ad excusandam irregularitatem, quia irregularitas ex se contrahitur sine culpa; solum ergo fiet, ut sicut in illo actu deest ratio culpæ, ita in irregularitate desit ratio pœnæ; tamen irregularitas secundum se consurget in ratione cujusdam inhabilitatis ex actu illo, qui secundum se habet suam indecentiam.

15. *Tripliciter potest fieri actus externus sine interiori.* — *Prima conclusio.* — *Secunda conclusio.* — Tribus modis contingere potest actum perfecte consummari exterius sine interiori : primo quia omnino deest voluntas interna, quæ constituat illum actum voluntarium, moralem et humanum, ut si dormiens vel amens occidat. Secundo, ut non desit voluntas, quæ constituat illum actum liberum prout actus est, desit tamen voluntas, quæ reddat illum actum voluntarium, quatenus culpabilis esse potest, ut si excommunicatus celebret ex naturali oblivione censuræ. Tertio potest esse actus liber et humanus, habere tamen effectum nullo modo voluntarium aut prævisum, ratione cujus imposita est hæc irregularitas, et non ratione actus secundum se, ut si quis libere venationem exercens, casu omnino involuntario hominem interficiat. In primo casu regula generalis est, hanc irregularitatem non incurri propter hujusmodi actum, quia cum tale opus, humanum omnino non sit, non solum a culpa, sed etiam ab omni pœna et legitima indecentia excusat; ergo non potest esse irregularitatis fundamentum. In secundo casu, et cum eadem proportione in tertio, dicendum etiam est regulariter in illis non incurri irregularitatem, de qua loquimur, quia revera

imponitur propter culpam; et ideo, cessante culpa, non insurgit, quia tunc non impletur conditio. In particulari vero observare oportebit in hujusmodi decretis, per quæ irregularitates feruntur, an cessante irregularitate pœnali, insurgat alia, quæ respiciat actum seu effectum actus secundum se, ratione alicujus significationis vel indecentiæ, quam secum affert seclusa culpa, quod opinor in casibus secundi ordinis nunquam reperiri; et ideo in eis potest generalis regula statui, irregularitatem non contrahi sine culpa, sicut eam statuit Soto, dict. art. 9, proxime citato. Quæ confirmari potest ex multis textibus in decreto, d. 50, et expressius in c. Apostolicæ, de Cler. excomm. minist., ubi dicitur, suspensum ex probabili ignorantia celebrantem divina excusatum esse, utique ab irregularitate, ut omnes exponunt; quid enim aliud in eo excusandum erat? Difficultates autem, quæ in actibus hujus secundi ordinis occurrere poterant, maxime versantur circa susceptionem Ordinum, illegitimam quidem secundum se, bona tamen fide factam; eos tamen omnes attigimus et resolvimus agentes de suspensione, ubi diximus illam solum esse carentiam negativam usus Ordinis suscepti, quæ aliquando contrahitur sine culpa, quia alius dare non potuit, quod fieri solet in injuriam ordinantis, ut jura loquuntur. In tertio autem ordine actuum, quamvis etiam sit certum sæpe in illis excusari irregularitatem ob defectum voluntatis, ut probant multa decreta sub titulo homicidii, nihilominus difficultas specialis est, an sit aliquando facienda aliqua exceptio, de qua re melius dicemus agentes de irregularitatibus homicidii, quia in illis solis habet locum hæc difficultas.

An venialis culpa sufficiat ad hanc irregularitatem.

16. *Pars affirmans.* — *Sententia negans.* — Quartum ergo dubium est, quando ad irregularitatem contrahendam necessaria est culpa, an venialis sufficiat. Partem affirmantem videtur sensisse Cajetan., 2. 2, q. 64, art. 8, dicens, per illud homicidium casuale, quod contigit dando operam rei illicitæ, incurri irregularitatem, quia non excusatur quis ab omni culpa, licet excusetur a mortali. Ubi (quidquid sit de veritate exempli, nam ibi etiam potest intervenire excusatio a veniali culpa occisionis), supponit, culpam venialem sufficere ad irregularitatem contrahendam. Idem apertius in Summa, verb. *Irregularitas,* probatque exemplo excommunicationis minoris, quæ propter veniale peccatum incurritur, et tamen privat majori bono quam irregularitas, quia irregularitas solum privat susceptione unius sacramenti Ordinis, et consequenter ejus executione; excommunicatio autem minor privat susceptione omnium sacramentorum. Unde sentire videtur, irregularitatem non solum ex accidenti incurri posse propter peccatum veniale, quando opus ex se est mortale, excusatio tamen intervenit, licet non integra et ab omni culpa, sed etiam directe et per se posse per legem imponi propter actum, qui de se tantum esset veniale peccatum. In hanc sententiam inclinant Armill., verb. *Irregularitas,* num. 4, et Covarr., dict. Clementin., 2 part., § 4, n. 9, quatenus aiunt, culpam levem in præcavendo homicidio sufficere ad irregularitatem contrahendam. Idem tenet Castro, lib. 1 de Lege pœnali, cap. 5, docum. 4, in fin.; et Cordub., lib. 2, q. 26, circa finem, citans Sylvestrum, et alios. Contrariam sententiam insinuat Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 2, § 4; tenent Medin., Cod. de Jejun., q. d. de Necessitate servandi jejun.; Soto, dict. art.; Navarr., cap. 27, num. 252 et 253, et cap. ultim., 14, quæst. 6, num. 21 Et mihi videtur vera. Ut tamen illam explicem, distinguo hic duas quæstiones. Una est, an irregularitas pœnalis (de qua tantum loquimur) ponatur propter culpam ex suo genere venialem; alia est, an posita propter culpam ex suo genere mortalem, incurratur propter actum, qui in individuo est tantum venialis.

17. *Prima conclusio.* — Dico ergo primo: irregularitas nec imponitur, nec videtur posse imponi propter culpam de se venialem. Probatur primo, quia nulla est lex canonica, quæ propter talem culpam talem imponat pœnam. Secundo, quia suspensio gravis non ponitur propter talem culpam, ut supra dixi; at irregularitas æquiparatur, vel excedit, ut jam dicam. Tertio, quia pœna debet esse proportionata; hæc autem videtur nimia. Nec est simile de excommunicatione minori, quia irregularitas omnibus pensatis est longe gravior, quia privat executione Ordinum, eorumque habilitate, et non est medicinalis pœna, sed vindicativa et de se perpetua, et difficilem habet dispensationem. Nam, licet quidam dicant posse dari ab Episcopo, quando incurritur propter veniale, et illud etiam est satis grave onus, et præterea non constat de tali

potestate Episcopi, nisi ubi fuerit in jure expressa.

18. *Secunda conclusio.* — Dico secundo : probabilius videtur, quoties intervenit excusatio a culpa mortali, licet venialis committatur, non incurri irregularitatem, quæ propter actum, qui de se mortale peccatum est, imponitur Probatur primo, quia ad rem moralem parum refert, quod culpa sit mortalis in sua specie, sed in individuo; nam pœna pro actu in individuo fertur, et cum eo debet servare æquitatem, ut servetur justitia. Secundo, quia actus, qui ex genere suo est mortale peccatum, non est in individuo veniale nisi vel ex levitate materiæ, vel quia non est simpliciter humanus, sed secundum quid. Si ergo in præsenti sit veniale ex primo capite, non potest esse sufficiens ad irregularitatem, quia neque in tali materia est sufficiens proportio, neque fieri potest, ut verba legis seu conditio ex vi illorum requisita ad irregularitatem, in sola illa materia perfecte compleatur; semper enim talis lex aliquam gravem materiam postulat, ut est homicidium, mutilatio, administratio indebita sacramenti, vel aliquid hujusmodi. Si vero peccatum sit veniale ex altero capite, ille non est actus perfecte humanus; ergo eadem ratione non sufficit, ut per illum censeatur impleta conditio in tali lege requisita ad irregularitatem, quia, ut sæpe ostensum est, leges pœnales simpliciter latæ puniunt actus completos in sua ratione, non physica tantum, sed morali; nam magis illos puniunt, ut morales sunt, quam propter solum physicum effectum; ergo, licet talis actus aliquo modo voluntarius sit, tamen, quia est valde imperfectum voluntarium, et fere non humanum, ad irregularitatem non sufficit. Quod confirmatur ex Navarro, in dict. cap. fin., quia alias quicumque diceret, faceret, consuleret, aut mandaret aliquid, quo facto mors contingeret, vix posset vitare irregularitatem, etiamsi magna circumspectione id faceret, et a fortiori vix posset aliquis aliquem occidere in suæ vitæ defensionem, et non manere irregularis, quia in hujusmodi rebus non est humanum aut non excedere, aut non deficere aliquantulum in diligentia adhibenda. Solent tamen contra hoc objici quædam capita de Homicidio, ubi propter mortem secutam sine peccato mortali irregularitas incurri dicitur. Verumtamen, si illi textus aliquid probant, etiam sine veniali culpa dictam irregularitatem incurri asserunt; quod si fortasse ita est, dicemus illam irregularitatem non esse pœnalem, sed significativam aut mysticam, ut sic dicam. Illi vero textus inferius sunt exacte et in particulari tractandi. Objici etiam solet cap. 1 de Ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop. Sed hic textus late tractatus est supra, disput. 38 de Suspens., sect. 1

An quodlibet peccatum mortale sufficiat ad hanc irregularitatem.

19. *Duplex quæstionis sensus.* — *Deciditur in priori sensu.* — *Prima sententia circa secundum sensum.* — Quintum dubium est, an quodlibet peccatum mortale sit sufficiens ad irregularitatem. Quod in duplici sensu inquiri potest, primo in ordine a legem ferendam, secundo in ordine ad pœnam legis jam latæ contrahendam. Priori modo manifestum est, non omnia peccata mortalia esse moraliter sufficientia, ut irregularitates propter illa imponantur, alias oporteret clericos esse impeccabiles, vel in gratia confirmatos. Quamvis ergo peccatum mortale ex se dignum sit multo majori pœna, tamen hæc non esset proportionata, nec prudenter fertur, nisi pro criminibus speciali modo repugnantibus clericatui seu decentiæ illius. Quæ autem hæc sint, solum dicimus, de possibili relinquendum esse prudentiæ legislatoris, de facto vero consulenda esse jura. In altero ergo sensu procedit dubitatio, in qua quidam existimant non sufficere externum peccatum mortale, nisi intercedat etiam contemptus et dolus, quæ sunt speciales conditiones interiores, præter voluntatem peccaminosam exercendi talem actum. Ita sentit Navarr., in cap. Accepta, de Restit. spoliat., ad oppositionem 8, num. 34, et cap. 27, num. 252, referens Panormitanum, in cap. Pastoralis, § Verum, de Appellat., num. 115, et Dominicum, in cap. Solet, de Sent. excom., in 6, dicentes, irregularitatem esse pœnam contemptus. Et simili modo loquitur Felinus, in c. Rodulphus, de Rescript., num. 43. Dominicus etiam in cap. Is cui, de Sentent. excommun., in 6, § 1, num. 1, irregularitatem ait non contrahi sine dolo.

20. *Vera sententia.* — *Auctores contrariæ sententiæ exponuntur.* — Nihilominus dicendum est, eam voluntatem, quæ sufficit ad peccandum mortaliter, sufficere etiam ad contrahendam irregularitatem, si alioqui in exteriori actu est sufficiens integritas, et malitia requisita ex vi verborum legis. Assertio

est certa. Probatur primo ex juribus, quæ docent ad irregularitatem contrahendam sufficere ignorantiam crassam vel supinam, ut in cap. 1 de Ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop., et sæpe alias. Inde enim habetur voluntarium indirectum satis esse ad irregularitatem contrahendam, licet non sit ex contemptu, sed ex negligentia. Secundo ex natura rei hoc sufficit ad incurrendam pœnam, et nihil est in irregularitate, propter quod amplius postuletur, neque per leges Ecclesiasticas postulatur; ergo necessarium non est; neque auctores citati locuti sunt in sensu contrario, sed late minusque proprie voluntatem omnem peccandi mortaliter vocarunt contemptum, et dolum, vel formalem, vel interpretativum, seu virtualem. Quod satis explicuit Felinus; cum enim dixisset excusari quemdam ab irregularitate, quia non contempserat, subdit, *excusare itaque ex probabili ignorantia.* Et Abbas, in cap. Quæsitum, de Pœnit. et remiss., num. 2, latam culpam sufficere ad pœnam juris canonici ait, etsi ad pœnam juris civilis non sufficiat, quia ibi requiritur dolus : *Quantum vero ad irregularitatem,* ait, *lata culpa æquiparatur dolo, quod tene menti, nam studiosa negligentia dolo comparatur, et inducit irregularitatem, quia videtur affectare delictum ex tanta negligentia.*

21 *An per peccatum externum omnino occultum contrahatur — Prima opinio. — Vera sententia. — Satisfit fundamentis contrariæ sententiæ.* — Alii vero ex parte actus exterioris requirunt specialem conditionem, ut per peccatum mortale irregularitas incurratur, nimirum ut peccatum non sit omnino occultum per accidens, sed aliquo modo probabile. Ita sentit Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. ultim., conclus. 3. Fundatur, quia jura, quæ de hac materia loquuntur, possunt commode ita intelligi, et pœna adeo gravis temperanda est quantum fieri possit, alioqui cogeretur sæpe clericus peccator occultus se infamare abstinendo ab usu Ordinum. Unde in cap. Ex tenore, de Temp. ordin., dicitur in simili casu posse post pœnitentiam peractam clericum ministrare. Nec desunt moderni auctores, quibus hæc opinio probabilis videatur. Similem vero quæstionem tractavi supra, disput. 3, sect. 1, num. 67, ubi censui illam opinionem non esse probabilem; idemque nunc censeo in irregularitate, cum communi sententia Glossarum et Doctorum, quam ipsemet Castro refert in cap. ultim. de Temp. ordin., et in cap. Inquisitionis, de Accusationibus. Quam etiam refert et sequitur Covarr., in Clementin. *Si furiosus,* 2 part., § 3, n. 4, et eamdem supponit Navarrus, c. 27, n. 239 et 254, sumiturque ex eisdem juribus; nam imponunt irregularitatem, ut pœnam incurrendam ipso facto, et inferendam per ipsammet legem ad modum censuræ, et ideo quoad hoc æquiparatur censuris. In hujusmodi autem pœnis, si supponatur actus externus, qui dicitur per se probabilis, ut vindicationi legis humanæ possit esse subjectus, impertinens est quod de facto possit vel non possit probari, cum hæc pœna non pendeat ex actuali probatione, neque ex infamia. Unde jura absolute loquuntur nihil distinguentes inter occultum et publicum, quantum ad irregularitatem, licet interdum distinguant quoad dispensationem, ut Tridentinum, sess. 24, c. 6 de Reformat., in quo potius supponunt per occulta delicta incurri irregularitates. Quod clare etiam significatur in cap. Nisi cum pridem, vers. *Personæ,* de Renunc., ibi : *Si tamen et culpa latet, et causa.* Neque etiam distinguunt hæc jura inter occultum probabile, et omnino; nec ergo nobis distinguere licet, argumento cap. Solitæ, verb. *Nobis,* de Majoritat. et obedient., et l. Imperator, ff. de Postulando, præsertim cum illa distinctio nulla ratione nitatur, ut declaratum est. Per quæ responsum sufficienter est ad motiva contraria; nam leges canonicæ revera non possunt legitime ita exponi, quia illa non esset interpretatio, sed voluntaria additio, quam possemus etiam addere in censuris et in omnibus pœnis privativis, quæ per legem imponi solent ipso facto, quod nullo modo admittendum est sine majori fundamento. Incommodum autem illud de infamatione propria accidentarium est, et ex occulta etiam excommunicatione sequi potest. Tunc igitur excusabitur quis ab executione (ut sic dicam) talis pœnæ, non tamen ab ipsa pœna, ut supra in censuris declaratum est, quibus æquiparatur irregularitas, ut recte indicavit Navarr., supra. Caput autem Ex tenore, non loquitur de crimine, cui est annexa irregularitas, sed quod dignum depositione, si probetur; de qua est longe diversa ratio, quia illa non est pœna lata ipso jure, sed inferenda.

Tertia divisio plures sub se continens.

22. Sexto dubitari potest, quotuplex sit hæc irregularitas, quæ per proprium actum contrahitur, quod est quærere, per quos

actus incurratur hoc impedimentum. Hoc autem in specie tractandum est fuse in sequentibus; nunc satis sit ad consummandam hanc divisionem in genere dicere, hanc irregularitatem aliquando incurri per actum licitum, aliquando per illicitum. Prior autem in duas præcipuas species dividi solet : una vulgo appellatur ex defectu sacramenti, ut est bigamia, quæ contrahitur per usum cujusdam sacramenti cum aliquo defectu in ejus significatione perfecta. Alia vocatur ex defectu lenitatis, quæ oritur ex usu muneris liciti, quod interdum facit hominis occisionem; quod si sub actu morali comprehendamus etiam omissionem vel carentiam actus, ut in rebus moralibus fieri solet, potest hic addi tertia species, quam aliqui vocant ex defectu animi, qualis est ignorantia, quæ licet quodammodo sit a natura, permanet tamen ex quadam omissione vel negligentia hominis, quæ licet fuerit sine culpa, inducit tamen quoddam impedimentum ad Ordines sacros; an vero hæc dicenda sit propria irregularitas, postea dicemus. Aliud autem generale membrum irregularitatis ex actu illicito seu delicto plures habet species; tres tamen videntur præcipuæ : una est ex homicidio; alia est ex administratione Ordinis contra Ecclesiasticam censuram; tertia esse potest iteratio baptismi, vel (ut alii volunt) iteratio sacramenti imprimentis characterem. Quibus addere possumus, si quæ fortasse irregularitas contrahitur ex delicto non tantum vero, sed etiam imposito, si revera infamiam generavit. Atque hæ sunt divisiones irregularitatum, quæ ex auctoribus colliguntur, quamvis unusquisque suo modo illas proponat et ad plura vel pauciora membra reducat. Quædam vero alia divisio ex parte effectus ab eis omittitur, quæ mihi necessaria videtur, quia utilem doctrinam continet.

Ultima divisio.

23. *Irregularitas totalis. — Irregularitas partialis.* — Ultimo ergo dividi potest irrégularitas in totalem et partialem; totalis est illa, de qua hactenus præcipue diximus, et sic appellatur, quia ex se privat toto Ordine clericali; hujusmodi est, v gr., irregularitas homicidii, bigamiæ, etc. Imo per se loquendo hæc videtur esse primaria institutio irregularitatis. Partialis vero irregularitas dicitur, quæ privat aliquo modo Ordinibus, non tamen in totum. Quod variis modis contingit. Primo prohibendo aliquem Ordinem, non vero omnes. Hujusmodi videtur esse ætas, v. gr., viginti annorum; nam qui in illa tantum constitutus est, adhuc est irregularis ad Ordines sacros, non vero ad minores. Potest etiam hæc irregularitas partialis dici ex parte temporis, quia non simpliciter, sed pro tali ætate fertur, et ideo aliqui recusant impedimentum hoc irregularitatem vocare, quia non est perpetua, sed est conditio tantum requisita ex lege humana ad talem actum, sicut etiam ad professionem et matrimonium postulatur certa ætas; sed hæc est solum quæstio de nomine, de qua re infra dicemus. Potest secundo irregularitas esse partialis ex parte effectus, quia interdum privat ascensu ad superiores Ordines, non vero executione inferioris Ordinis jam suscepti. Exemplum est in cap. 2 de Clerico non ordin. ministr., ubi diaconus, quia absque sacerdotali Ordine sacrificare ausus est, ascendere prohibetur ad sacerdotium, et tamen quoad executionem Ordinis diaconatus non fit irregularis. Sic etiam in cap. De his, 3, 50 d., statuitur, ut clerici, qui ab humano sanguine effundendo non abstinent, duobus annis suspendantur, et aliis pœnis afficiantur, non vero ulterius provehantur. Idem sumitur ex cap. ultim., 55 dist., ubi diaconus, cui erutus fuit oculus, inhabilis dicitur ad sacerdotium, non vero ad sui Ordinis executionem.

24. *Alia irregularitatis divisio. — Primus modus irregularitatis partialis.* — Atque ex his juribus fortasse ortum habuit alia irregularitatis divisio, quam indicavit Navarrus, cap. 27, num. 191, cum Cardinali in Clement. unic. de Homicidio, scilicet, quamdam esse irregularitatem, quæ suscipiendis Ordinibus, aliam, quæ a susceptis suspendit, propter quas irregularitates putant dictum esse in illa Clementin. : *Nullam irregularitatem incurrit;* nam, ut ibi Gloss. significavit, illa distributio posita est ad explicandum, illum non manere impeditum ad suscipiendum novum Ordinem, neque ad ministrandum in suscepto. Verumtamen advertendum est, omnem irregularitatem, quantum est ex se, et proportione servata, privare Ordine et usu ejus; contingit autem esse aliquam irregularitatem, quæ non privat omni Ordine, sed aliquo tantum, saltem respectu clericorum, et tunc illa dicitur non privare usu Ordinis suscepti, quia non privat exercitio inferiorum Ordinum, quos susceptos supponit, quando illa contrahitur. Tamen si diaconus, v. gr., sic

irregularis ad sacerdotium, illud inique susciperet, ex vi ejusdem irregularitatis esset perpetuo inhabilis ad usum sacerdotii. Atque ita omnis irregularitas privans Ordine, privat etiam usu ejus, si cum tali irregularitate sumatur, quamvis non necessario privet usu Ordinis suscepti ante talem irregularitatem.

25. *Alius modus ejusdem irregularitatis. — Objectio solvitur. — Dubium.* — Tandem est alius modus partialis irregularitatis, quæ nec privat Ordine, nec omni usu ejus, sed aliquo tantum. Cujus etiam meminit Navarr., dict. num. 191, et Maiolus, lib. 1, c. 2, reg. 5, et sumitur ex c. 2 de Cler ægrot., ubi sacerdos, cui duo digiti cum medietate palmæ abscissi fuerant, irregularis esse dicitur ad celebrandum, non vero ad alia officia sacerdotis, ut sunt audire confessiones, etc. Quia ille defectus ad reliqua non præbet impedimentum. Dices : ergo datur irregularitas, quæ non impedit aliquem Ordinem suscipere. Respondeo primum negando sequelam, nam fortasse talis sacerdos mansit inhabilis ad Ordinem Episcopalem suscipiendum, ut infra videbimus. Deinde jam supra responsum est hoc esse per accidens, nam ille defectus, quantum in se est, impediret sacerdotium suscipere, nisi invenisset susceptum. Imo fere omnis defectus, qui superveniens alicui Ordini suscepto impedit ascensum ad superiorem, impediret etiam Ordinem inferiorem, nisi susceptum inveniret, etsi sine culpa contrahatur. Quod sensit Navarr., num. 252, et ex discursu materiæ amplius constabit. Sed hinc oritur alia difficultas contra definitionem irregularitatis; nam sequitur, irregularitatem, quæ ex se sufficiens est ad impediendam susceptionem alicujus Ordinis, non impedire usum ejus, si susceptus sit. Respondetur negando sequelam, formaliter de irregularitate loquendo, sed solum sequitur defectum aliquem, qui induceret irregularitatem respectu Ordinis nondum suscepti, aliquando nullam irregularitatem inducere respectu ejusdem, si susceptum inveniat, quod non repugnat definitioni, neque est ullum inconveniens. Vel etiam sequitur (et in idem redit) eumdem defectum in una persona inducere irregularitatem simpliciter, in alia vero secundum quid. Est enim attente considerandum, defectum ipsum, v. gr., oculi, aut digitorum, non esse ipsam irregularitatem, sed illud impedimentum canonicum, quod ratione talis defectus lex Ecclesiastica imponit; sed juxta varias conditiones personarum potest esse diversa ratio moralis imponendi majus, vel minus impedimentum, ratione ejusdem defectus materialis; et ideo fieri potest, ut idem defectus majorem irregularitatem inferat in una persona, quam in alia; hoc autem in particularibus irregularitatibus fusius explicabitur.

SECTIO IV.

Utrum irregularitas solo Ecclesiastico jure imponatur.

1 *Regula generalis. — An aliqua irregularitas sit jure divino introducta. — Ratio dubitandi. — Prima opinio.* — Circa efficientem causam irregularitatis suppono jus Ecclesiasticum habere potestatem ad irregularitates imponendas, multasque esse a solo illo introductas. Primum constat ex dictis in sect. 1 de hac potestate, et in tertia de delictis occultis, et ex frequenti usu juris. Secundum etiam fit evidens per inductionem; irregularitas enim, v. gr , quam excommunicatus incurrit celebrando, quo alio jure introduci poterat nisi humano, cum ipsamet excommunicatio solo humano jure introducta sit? Constat ergo irregularitatem humano jure introductam esse. Dubium vero est, utrum nullo alio jure vel modo introducatur, in quo quatuor principalia occurrunt. Primum est, an jure divino fuerit aliqua irregularitas introducta. Et ratio dubitandi sumitur, quia bigamia saltem videtur esse de jure divino, juxta illud 1 ad Timoth. 3 : *Unius uxoris virum.* Item irregularitas homicidii, ex illo : *Non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es,* et 2 Reg. 7. Similiter irregularitas ex defectu seu macula sacerdotis videtur esse ex divino jure, juxta illud Lev 20 et 21 : *Qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus.* Ratione confirmatur, quia jus divinum præcipit sancta sancte tractare; ergo idem jus aliquos repellere potest a sancto Ordinum ministerio, propter defectum, vel impuritatem aliquam, sicut fœminæ jure divino sunt ineptæ ad Ordines, propter indecentiam status sui ad divina ministeria. Propter hæc quidam admittunt irregularitates aliquas de jure divino. Quod insinuat Abb., in cap. Sicut dignum, de Homicidio, num. 12, et Socin., in cap. Ad audientiam, de Homic., num. 6, et nonnulli moderni abutentes nomine irregularitatis. Palud. etiam, d. 25, quæst. 3, num. 14 et 15, hanc sententiam insinuat, dum ait Petrum et

Paulum fuisse irregulares ex homicidio et mutilatione, Christum tamen cum eis dispensasse.

2. *Vera sententia. — Probatur quoad legem veterem.* — Dicendum vero est nullam propriam irregularitatem esse divino jure introductam. Hæc est certa et communis sententia Theologorum in 4, d. 25, et Canonistarum in cap. Ad audientiam, de Homicidio, ubi Felin., num. 2, plures refert, et in cap. Is qui, de Sent. excom., in 6; Covarr., dict. Clement., 1 part., in princ.; Navarr., c. 27, num. 191; Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 1; Soto, dist. 22, quæst. 3, art. 1; Ledesm., 1 part. 4, quæst. 26, art. 2; Summist., verb. *Irregularitas,* Villadiego, Burgas., Plovii, et reliquorum; et Paludanus tandem addit, vel Christum dispensasse, vel prohibitionem Ecclesiæ tunc non fuisse; quod postea magis confirmat. Et probatur sufficienter ex dict. cap. Is qui, ubi dicitur, non incurri irregularitatem nisi in casibus a jure expressis; loquitur autem de jure canonico. Ratione vero patet, quia duplex est jus divinum, scilicet, positivum et naturale; rursus jus positivum duplex est, scilicet, contentum in lege veteri, aut in lege nova; nulla autem irregularitas nunc est, quæ ratione divini juris aliquo ex his modis considerati vim habeat. Primo enim jus legis veteris jam non obligat in lege nova, quatenus tale est, juxta doctrinam Pauli ad Galat. 3 et 4, quæ latius tractatur in materia de legibus. Dico autem, *quatenus tale est,* propter præcepta moralia, quæ durant, quia pertinent ad jus naturæ. Præcepta ergo positiva illius legis, qualia fuere judiciaria, et cæremonialia, jam nunc cessarunt, et ideo quamvis verum sit in illa lege fuisse aliquas cæremoniales prohibitiones et impedimenta ad sacerdotes pertinentia, quæ fuerunt veluti quædam irregularitates illi statui accommodatæ, ut constat ex Levitici 21 et 22, et sæpe alias, illa tamen non habent vim in lege nova. Sicut etiam in rebus Deo offerendis variæ conditiones postulantur tunc, ut ex eisdem locis constat, quæ ad præsentem statum nihil referunt.

3. Oportet tamen considerare in illis antiquis præceptis, aliquando rationem legis fuisse moralem, aliquando vero significativam vel præfigurativam alicujus rei futuræ; hoc posterius præcipue inveniebatur in cæremonialibus præceptis, et ideo illa non solum non obligant, verum etiam nec observari possunt, ut notavit D. Thom., 1 2, quæst. 104, art. 3, et 2. 2, quæst. 87, art. 1 Alia vero præcepta, quæ præcipue nitebantur in congruentia morali, licet ex se non obligent in lege nova, tamen Ecclesia aliquid simile imitatur suo statui et usui accommodatum ex eadem vel simili congruentia morali, ut in solutione decimarum, et similibus, et tunc illud, quod in Ecclesia observatur, non ex divino jure, sed ex Ecclesiastica institutione, aut ex morali aliqua congruentia servatur, ut in simili declaravit Pontifex in c. unico de Purificat. post partum, et eodem modo est intelligendum cap. In aliquibus, § ult., de Decimis. Sic ergo in proposito irregularitates illæ veteris legis generatim ob eam rationem imponebantur, quod ministeria ad Deum pertinentia omni munditia et puritate peragenda sunt, ut in eisdem locis dicitur; in particulari vero continebant rationes præfigurativas vel significativas futurorum. Nunc igitur Ecclesia omissis illis cæremoniis et figuris, illas tantum irregularitates, quæ ad decentiam divini cultus spectant, introduxit ex morali ratione divinæ legis veteris, non autem ex obligatione illius, ut in simili dixit Siricius P., in c. Plurimos, 82 d., et indicavit Gregor., l. 1, epist. 24, et habetur in c. Necesse, 1, quæst. 1

4. *Probatur quoad legem Evangelicam.* — De jure item Evangelico certum est nihil hujusmodi esse in illo præceptum, quia in lege gratiæ non solum cessarunt antiqua præcepta, sed etiam nulla nova ab ipso Christo immediate data sunt, præter ea, quæ ad fidem et sacramenta spectant, ut est commune dogma Theologorum; nam cætera, quæ ad debitam gubernationem, et convenientem sacrarum rerum administrationem pertinent, Apostolis commissa sunt, juxta verbum Christi, *Pasce oves meas,* et illud Pauli, 1 ad Corint. 11, *Cætera cum venero disponam.* De qua re egimus, de censuris in principio hujus libri, et de sacramentalibus ac cæremoniis in 3 tom. Quod vero spectat ad naturale jus, verum quidem est, supposita institutione divinorum Ordinum, et sanctitate talis ministerii aliqua esse posse impedimenta, quæ ex natura rei obligant hominem, ut eis durantibus, vel non ministret, vel Ordines non recipiat; ut est, v. gr., peccatum mortale in ordine ad celebrationem, vel receptionem sacramentorum, vel magna ignorantia, aut alia ineptitudo ad tale munus; tamen irregularitates Ecclesiasticæ vel hujusmodi non sunt, nam licet considerent indecentiam, non talem, neque tantam, quæ secluso positivo jure

cogeret hominem in conscientia ad separandum a susceptione vel administratione Ordinum, ut patet in bigamia, etc. Vel certe si aliquando tantam continent indecentiam, ut per se obligent, non sub ea ratione habent rationem irregularitatum, sed quatenus ex Ecclesiæ institutione habent aliquid speciale adjunctum quoad modum vel gradum prohibitionis. Ut, v gr., cæcitas est impedimentum, quod natura sua obligare videtur clericum ad non celebrandum propter periculum; tamen si solam rei naturam spectemus, si inveniretur medium ad vitandum illud periculum, cessaret naturalis prohibitio; instituta autem per Ecclesiam tali irregularitate, nulla ratione licet cum tali impedimento celebrare sine Pontificis dispensatione. Et ad hunc modum contingit in reliquis, ut ex particulari tractatione earum evidentius constabit.

5. *Respondetur ad rationes dubitandi. — Locus Pauli, 1 ad Timot. 3, exponitur. — Aliqua irregularitas est a temporibus Apostolorum, de jure tamen positivo.* — Rationes dubitandi ex dictis solutæ sunt; nam verba Pauli, 1 ad Timoth. 3, ab aliquibus exponuntur de duabus uxoribus simul viventibus. Ita Cajetanus ibi, quia tunc temporis multi plures uxores habebant, imitantes Patres Veteris Testamenti, cum nullibi legamus hoc prohibitum. Quæ fuit expositio Chrysostomi ibi, Hom. 10; Theophylacti, et Theodoreti, qui expresse dicit, non voluisse prohibere Apostolum secundas nuptias etiam sacerdotibus. Alii respondent, verba illa non continere speciale præceptum, sed illam conditionem inter alias ibi numerasse, quæ ad decentiam, et bonos mores Episcopi pertinent. Sicut inferius etiam dicit, Episcopum non debere esse neophytum; et tamen non propterea illam conditionem posuit, ut necessariam, ita ut specialem irregularitatem inducat. Dicunt ergo, Paulum hoc posuisse ut consilium, non ut præceptum inducens irregularitatem, tamen Ecclesiam inde sumpsisse occasionem instituendi illam. Vera tamen responsio est, Paulum ibi loqui de irregularitate bigamiæ; nam id significat Lucius III, in cap. 2 de Bigamis, dicens : *In bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri;* de quo loco, quatenus ad dispensationem attinet, quomodo intelligendus sit, infra dicemus. Quantum vero ad irregularitatem spectat, ita etiam intellexerunt Hieronymus, epist. 83 ad Oceanum, quæ tota est de hac re; et Augustinus, lib. de Bono conjugali, cap. 18; Ambrosius, lib. 3, epist. 25, et in Paulum, ubi etiam Anselmus, D. Th. et alii, quos refert Bellarminus, lib. 1 de Cleric., c. 23, ubi doctissime contra hæreticos hanc expositionem confirmat. Præsertim ex aliis verbis ejusdem Epistolæ, c. 5 : *Vidua eligatur, quæ fuerit unius viri uxor,* quod non potest intelligi simul; nam hoc nunquam fuit consuetum; ergo intelligitur successive; id est, non bigama. Quam ponderationem insinuavit Tertullianus, lib. 1 ad Uxorem, c. 6, et lib. de Monogam., cap. 11 Atque hanc expositionem prætulit Chrysostomus supra, et clarius Hom. 2, et ad Titum, ubi Theophylactus priorem emendare videtur. Denique etiam ex Ecclesiæ traditione, et Apostolorum canonibus constat, Paulum in eo sensu locutum. Nam in canone 16 Apostolorum dicitur, qui secundis nuptiis fuerit copulatus, non posse ad clericatum admitti; et canone 17, idem dicitur de illo, qui viduæ in matrimonio copulatur. Concedo igitur, aliquam irregularitatem a temporibus Apostolorum in Ecclesia reperiri; nego tamen inde sequi, esse a jure divino, aut a Christo institutam; multa enim sunt ab Apostolis ordinata, quæ de jure divino non sunt; propter quod aiebat Paulus, 1 ad Cor. 7 : *Ego dico, non Dominus,* et c. 10 : *Cætera autem, cum venero, disponam.* Et ex canonibus Apostolorum constat, illa fuisse præcepta humana, non divina.

6. *Satisfit locis Veteris Testamenti. — Respondetur rationi.* — Ad loca Veteris Testamenti respondetur, ex illis solum probari similitudinem quamdam congruentiæ, ut dictum est. Nam in facto David constat, non ideo repulsum fuisse a Deo a templi ædificatione, quia per se malum esset, aut lege aliqua prohibitum, hominem bellatorem, et qui sanguinem effuderat, templum ædificare. Solum ergo voluit Deus illo exemplo ostendere, quam sit amicus pacis, quantumque aversetur homicidas. Item ut significaret effusionem sanguinis non decere in templo suo, neque in ministris suis. Adde, in Veteri Testamento non fuisse irregularitatem in ministris illius templi ob sanguinis effusionem, ut notavit D. Thom., in 4, d. 25, quæst. 2, art. 2, q. 3, ad 1; multo ergo minus potuit ab illo Testamento dimanare ad sacerdotes Novi Testamenti. Ad rationem, quæ maxime procedit de jure naturali, fatemur, aliqua impedimenta esse ex ipsa rei natura; dicimus tamen non habere rationem irregularitatis, nisi interveniat Ecclesiastica institutio, ac prohibitio.

Exemplum autem fœminarum, quod ibi adducitur, ineptum est, quia sexus fœmineus per se non spectat ad irregularitatem, sed ad incapacitatem, ut supra tetigi. Ut vero conjunctus esse possit cum sexu virili in eadem persona, si aliquam irregularitatem inducit, illa tantum est de jure humano, de quo infra suo loco.

An irregularitas per hominis sententiam imponi possit. Dubium secundum.

7 *Ratio dubitandi. — Prima sententia.* — Secundum dubium est, cum dicitur irregularitas esse ex solo jure Ecclesiæ, an excludatur etiam hominis sententia, seu executio. Et est ratio dubii, quia omnes censuræ possunt et a jure, et ab homine imponi, ut supra visum est; ergo etiam irregularitas. Patet consequentia, tum quia est eadem ratio, quia non est hæc gravior pœna, quam aliæ omnes, quæ ab homine imponi possunt; tum etiam quia nulla est lex, quæ prohibeat hanc pœnam per hominem imponi, neque est tam acerba, ut excedat meritum cujuscumque delicti, quod per hominem puniri potest. Denique cum judex sit quædam animata lex, imponere potest omnem pœnam, quam lex ponit, nisi prohibitus sit. Fuit igitur aliquorum sententia, irregularitatem frequenter incurri a jure, posse tamen aliquando infligi a judice secundum jura. Ita dicit Scotus, in 4, d. 25, quæst. 1, quem imitatus est Gabriel, lect. 9 in Canonem, lit. D.; Joannes quidam in Lexicon Theologicum, verb. *Irregularitas.* Et in re idem sentiunt, quamvis modum loquendi mutent, qui dicunt, posse quidem judicem pœnam imponere, quæ, a jure lata, esset irregularitas; tamen imposita ab homine non est irregularitas, sed depositio, aut suspensio perpetua, quia irregularitas dicit privationem, connotando quod ab ipso jure immediate manet; sed hæc consideratio jam supra rejecta est.

8. *Vera sententia. — Prima pars assertionis probatur.* — Dico ergo, omnem irregularitatem ita imponi immediate a jure, ut neque hominis sententia indigeat, nec per illam solam imponi possit. Ita sentiunt fere omnes auctores citati, præsertim Soto, d. 22, quæst. 3, art. 1; Ledesma, quæst. 26, art. 2; Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. ult.; Navarrus, c. 27, num. 94; Covarruv., dicta Clement., in princ., num. 3; Villadiego, qui alios refert lib. 1 de Irreg., c. 16, et c. 2, num. 11 Fundantur in illo principio juris, quod habet, irregularitatem non incurri nisi in casibus in jure expressis, juxta c. Is qui, de Sent. excom., in 6. Ex quo (ut assertionem positam per partes declaremus et probemus) colligimus primo, irregularitatem, quæ in jure est expressa, incurri eo modo, quo in jure expressa est. Patet, tum argumento a contrario sensu, seu a fortiori; tum etiam quia jus habet efficaciam tam ad pœnam seu impedimentum, quam ad modum, quo illud imponit, alias inepte et injuste lex uteretur illo modo imponendi illam vel impedimentum, ut per se notum est, quia operari intenderet aliter quam posset. Atque hæc est communis doctrina, de qua videri potest Soto, lib. 1 de Justitia, quæst. 6, et Castro, lib. 1 de Justa hæret. punit., cap. 2, et Simancas, in Catholicis instit., cap. 9, et multa de illa diximus supra in materia de censuris in communi.

9. *Probatur secunda pars ejusdem conclusionis. — Objectio. — Solvitur.* — Secundo infertur ex eodem principio, irregularitatem, quæ ab ipso jure fertur, statim incurri, et operari, seu obligationem inducere, independenter ab executione judicis, et ab ejus sententia, etiam declaratoria criminis. Ita docent citati auctores, et Summistæ, v. *Irregularitas,* et Canonistæ communiter in c. 1 de Re judicata, in 6, et videri etiam potest Decius, consil. 146, et Paulus Burgasius, 1 par. de Irregularitat. Ratio vero est, quia lex ipsa immediate infert irregularitatem, et profert sententiam, ut patet ex verbis, quibus irregularitas in jure ferri solet, quæ denotant, stante tali conditione, eo ipso hominem esse inhabilem, seu impeditum ad susceptionem, vel executionem Ordinum. Dices, aliquando non obstantibus his verbis, requiri sententiam saltem declaratoriam criminis, ut constat ex c. Cum secundum leges, de Hæret., in 6. Unde ergo constat, irregularitatem non esse hujusmodi? Respondeo primo, eodem modo id esse de irregularitate probandum, quo de censuris id ostendimus, nam quoad hoc cum illis convenit; consistit enim in quadam privatione seu prohibitione, quæ per ipsam legem immediate potest imponi, quæ propterea dicitur secum afferre executionem, juxta cap. Pastoralis, § Verum, de Appell. Nec requirit actionem aliquam per hominem exequendam, qualem requirit pœna illa confiscationis bonorum, de qua loquitur c. Cum secundum leges, propter quam requirit sententiam de-

claratoriam. Alia etiam ratio reddi potest, quia irregularitas sæpissime non fertur a jure ut pœna, sed est lex quædam prohibens actum, subsistente tali conditione; vel e converso (et in idem redit) est lex præcipiens talem conditionem servari in actu, ut rite, et recte fiat; quæ leges non pendent ex aliqua sententia, vel declaratione judicis, ut suam obligationem inducant, ut per se constat: ergo. Et jura, quæ irregularitates imponunt propter crimina, sub eadem forma et modo illas imponunt, ut ex discursu jurium constat; postulant ergo talem conditionem ut necessariam ad actum rite et recte faciendum, et sine illa fieri vetant. Sicut enim apponi potest conditio, quæ consistat in carentia defectus inculpabilis, ita etiam et a fortiori exigi potest conditio includens carentiam culpabilis defectus; ergo ex vi ipsius juris prohibetur, qui habet talem defectum, seu culpam, a tali receptione, vel actione; ergo omnia hæc jura inducunt irregularitatem absque ulla sententia. Unde fit, ut qui in casum, seu defectum irregularitatis incidit, statim absque alia sententia vel coactione teneatur in conscientia abstinere ab his actibus, quos irregularitas prohibet, quia habet vim cujusdam præcepti prohibentis, et suo modo inhabilitantis ad talem actum. Dices : nemo cogitur in seipso exequi pœnam contra se latam; sed abstinere a talibus actibus est exequi in se irregularitatis pœnam; ergo non potest aliquis per seipsum ad hoc obligari. Respondetur primo negando majorem, præcipue quando illa pœna non in actione, sed in carentia constitit, ut in censuris constat. Secundo consistere in obligatione abstinendi a talibus actibus, et ideo dicitur talis lex secum afferre executionem; posita autem obligatione, ita tenetur homo in conscientia illam exequi, quamvis ab alio non cogatur, sicut et alia præcepta servare. Quando vero possit homo excusari ab hac obligatione propter urgentem causæ necessitatem, in superioribus sufficienter tactum est; et applicari possunt dicta de censuris.

10. *Suadetur tertia pars assertionis.* — Tertio ex dictis concluditur, ubi jus non imponit irregularitatem, hominem, seu judicem non posse illam imponere. Hoc docent iidem auctores. Et in primis dubium non habet in irregularitate, quæ sine culpa imponitur, quia ibi neque habet locum punitio, neque alia ratio, ob quam possit homo tale impedimentum apponere. Pertinet quidem interdum ad Ecclesiasticum judicem declarare, an aliquis defectus sit sufficiens ad irregularitatem, ut infra videbimus; tamen hæc declaratio et supponit jus ferens irregularitatem, et illi etiam committens declarationem sufficientis causæ, seu defectus, quando neque a jure ipso aliter determinatur, neque in re ipsa habet certum aut definitum modum, sed arbitrio humano judicandum est. De irregularitate vero, quæ est pœna, probatur primo ex intentione Pontificis in illo cap. Is qui; non solum enim intendit negare, delinquentem in casibus ibi numeratis manere irregularem ipso jure, sed etiam non posse ob eam causam fieri irregularem; nam hoc videtur necessarium ad plenam resolutionem quæstionis, quæ ibi supponitur; ratione autem hoc probare non est facile. Aliqui hanc reddunt, quia judex non potest imponere pœnam privativam, nisi per legem statutam, juxta Glossam pen. a Panormitano commendatam in c. ult. de Jure patron., et alia, quæ apud Tiraquellum videri possunt in l. *Si unquam*, v. *Revertatur*, n. 249, de Revocandis donationibus; sed nullum est jus, quod pro aliquo delicto statuat irregularitatem a judice imponendam : ergo. Sed hæc ratio difficilis est, quia sæpe pœna privativa potest imponi arbitrio judicis, ubi lex certam non præscribit, ut constat de suspensione in c. De causis, § Illis, de Officio delegati; et est communis doctrina in c. At si clerici, de Judiciis, ubi Abbas, n. 34; Decius, n. 35. Posset ergo limitari, vel aliter assumi major propositio, quod in pœnis arbitrariis debet judex imitari jus, quatenus designat pœnas a judicibus imponendas; et ideo nunquam videtur posse imponere pœnam, quam jus aliquando, seu in alio proportionali delicto non jubet a judicibus imponi; sed hoc nunquam jus præcipit de irregularitate : ergo. Quæ ratio est bona congruentia, maxime vero videtur fundari in usu Ecclesiæ, qui etiam potest in hunc modum declarari, quia irregularitas, ut potest incurri a laicis, jure ipso incurri debuit, quia laici non puniuntur, per se loquendo, a judice Ecclesiastico; ut vero potest cadere in clericos, quoad effectum habet similitudinem cum suspensione, et ab homine semper imponitur ut suspensio, non ut irregularitas. Cujus signum est, quia tunc demum fit clericus irregularis, si sic suspensus celebrat. Quod fortasse ideo fit, quia suspensio habet puram rationem pœnæ, irregularitas autem involvit rationem indecentiæ, quam jus ipsum considerare debuit. Hæc ergo sufficiunt, ut hæc

pœna non sit ferenda ab homine jure ordinario; non tamen probant absolute repugnare, aut Pontificem non posse, si velit, hanc pœnam in uno vel aliquo facto imponere pro delicto aliquo commisso, licet in jure posita non esset.

Quo jure debeat imponi irregularitas. Dubium tertium.

11 *Jus Ecclesiasticum multiplex. — Prima conclusio.* — Tertium dubium est, de quo jure hoc intelligendum sit; suppono autem debere esse a jure Ecclesiastico, quia civile non potest de spiritualibus disponere, ad quæ constat irregularitatem pertinere. Potest autem jus Ecclesiasticum esse multiplex, scilicet vel Pontificium, vel Episcopale per statuta synodalia, vel provincialia, vel etiam nationalia. Potest item esse jus vel scriptum, vel consuetudine introductum. Potest denique esse jus proprium et formale (ut sic dicam), vel per extensionem, aut similitudinem, quando decisio juris in uno casu ad similem extenditur; de quibus omnibus dubitari potest. Dicendumque in primis videtur, nullum jus particularis diœcesis, provinciæ, aut nationis sufficere ad irregularitatem ferendam. Hanc assertionem non inveni hactenus sub his terminis ab auctoribus assertam. Eam tamen colligo ex dict. cap. Is qui, in illis verbis : *Cum id non sit expressum in jure;* nam sine dubio loquitur de jure canonico, ut notavit Hostiensis, in c. Si celebrat, de Clerico excom. minist., numero quinto, et est communis sensus, constatque ex absoluta juris appellatione; nam jus particulare cujuscumque privatæ Ecclesiæ, vel nationis, non appellatur jus simpliciter, præsertim in jure canonico, et a Summo Pontifice, sed appellatur *statutum Episcopi,* aut synodale, vel provinciale, juxta c. 2, cum similibus, de Constitutionibus, in 6.

12. *Interrogatio. — Responsio.* — Dices : cur non potest Episcopus legem ferre, ne clericus hoc, vel illud faciat, sub pœna irregularitatis ipso facto incurrendæ, si judicaverit expedire, sicut potest similem legem ferre sub pœna excommunicationis, vel suspensionis? Respondeo, duobus modis ferri hujusmodi pœnas : primo per modum medicinæ, et hic modus repugnat irregularitati, juxta propriam ejus institutionem, quia est inhabilitas de se perpetua, vel simpliciter, vel pro tempore, et modo, quo fertur ; neque pendet ex hominis contumacia, sed sufficit causa, vel actus semel commissus. Secundo modo infertur pœna absolute punitiva delicti, et hoc modo non repugnat quidem ex natura irregularitatis, quod possit in una parte Ecclesiæ imponi pro uno delicto, et non in alia, ut ratio facta probat; tamen de facto non est in usu; nec jus commune videtur id permittere. Et hæc ratio sufficit, sicut dicebamus de irregularitate per hominem non ferenda. Hinc etiam nullæ inveniuntur irregularitates propriæ alicujus Episcopatus, vel nationis, sicut dantur censuræ, seu reservationes Episcopales. Et ideo omnes auctores ad irregularitates cognoscendas semper nos remittunt ad commune jus, ut videre licet in Jurisperitis dicto, cap. Is qui, et in dicto cap. Si celebrat; Navarro, in cap. Non inferenda, 23, quæst. 3, n. 35, et sequent., et in cap. Si quis autem, de Pœnitent., dist. 7, num. 30, et sequent., et aliis superius citatis. Congruentia item reddi potest, quæ supra insinuata est, quia irregularitas non fertur principaliter per modum pœnæ, sed per modum cujusdam impedimenti, vel conditionis necessariæ ad decentiam, et reverentiam sacris Ordinibus debitam, quæ res ad universam Ecclesiam spectat, et ideo illius judicium seu statutum universalis Pastor sibi reservasse videtur Unde etiam obiter intelliguntur, quantum differat irregularitas a suspensione perpetua, etiam ipso jure lata; hæc enim non repugnat particulari jure alicujus Ecclesiæ, vel regionis ferri. Colligitur deinde, quoties aliqua irregularitas ex aliquo provinciali Concilio desumitur, in tantum habere vim, in quantum per Pontificem, vel universalem Ecclesiæ morem fuit approbatum, et receptum tanquam canonicum, et universale jus.

13. *Secunda conclusio.* — Secundo dicendum est, irregularitatem solum ferri jure scripto; itaque nulla irregularitas propter solam allegatam consuetudinem, quorumcumque auctorum opinione confirmatam, admittenda est, nisi exhibeatur jus canonicum scriptum, in quo contineatur Hæc assertio colligitur ex eodem jure, et auctorum interpretatione, quamvis in specie, et distincte hoc non declarent. Cum enim in dicto cap. Is qui, pro regula ponitur, nullam esse irregularitatem, nisi sit in jure expressa, manifeste excluditur omnis alius modus inducendi irregularitatem. Item ob hanc causam sufficiens principium et ratio ad excludendam ab aliquo casu seu delicto irregularitatem est, non esse in jure

contentam; ita enim ubique argumentantur auctores, ut patet ex Hostiense, Abbate, et aliis, in c. Si celebrat, et ex cæteris supra citatis; illa autem collectio bona non esset, si allegari posset traditio, vel alia consuetudo ad irregularitatem sine jure comprobandam. Adde, nullam censuram ipso facto incurri posse, nisi vel in jure expressa sit, vel per hominem imponatur; in irregularitate autem non habet locum impositio per hominem; ergo semper ad jus ipsum recurrendum est. Quin potius de omni pœna seu inhabilitate privativa est generalis regula, nunquam incurri ipso facto, nisi sit in jure expressa, ut tradunt Abbas, et Felinus, in c. Querelam, de Jurejurando, et multi alii, quos refert et sequitur Tiraquellus, in dicto verbo *Revertatur*, n. 247 Estque id valde consentaneum rationi, tum quia odia restringenda sunt, neque facile admittenda; tum etiam quia licet consuetudo possit introducere obligationem legis quoad vim directivam, non tamen quoad vim coactivam, præsertim ipso jure, seu facto, quia nunquam pœna censetur hoc modo posita, nisi id expresse constet, quod accidere non potest, ubi verba non sunt expressa; quia ergo irregularitas privatio est ipso facto incurrenda, necesse est, ut in jure expressa sit.

14. *Jus Pontificium quod dicatur.* — *Nulla irregularitas de facto invenitur extra corpus juris.* — Advertendum est autem, jus canonicum non solum comprehendere illud, quod proprie, et in rigore appellatur corpus juris, sed etiam omnia alia decreta Pontificia, vel Concilia approbata; ideoque ut irregularitas incurratur, satis erit, quod in quolibet horum decretorum contineatur, quoniam omnia illa ex se habent vim legum obligantium universalem Ecclesiam, et constituentium commune jus; suppono enim esse sufficienter promulgata et recepta. Unde fit, de possibili non repugnare, esse aliquam irregularitatem, quæ in corpore juris non contineatur, et in aliqua constitutione, seu Motu proprio alicujus Pontificis addita sit; quod nonnulli viri docti putant de irregularitate quadam declarata a Sixto V in Motu proprio de Male promotis. Ego vero superius ostendi, irregularitatem illam non esse aliam ab ea, quam jure communi incurrit suspensus ab Ordine, in illo ex officio ministrans. Et in universum existimo, de facto nullam esse irregularitatis speciem, quæ in corpore juris non contineatur, neque novam aliquam inveniri, aut in Concilio Tridentino, aut in Motibus propriis Pontificum. Invenitur quidem sæpe in illis novum fundamentum (ut sic dicam) irregularitatis contrahendæ, quatenus suspensionem, vel aliam censuram imponunt, ratione cujus irregularitatem incurret sic celebrans, quam antea non incurreret. Nihilominus tamen formaliter et proxime illa irregularitas non manat ex novo jure, sed ex antiquo et communi. Et fortasse ratio est, quia in hujusmodi decretis principaliter solent apponi hæ privationes ut pœnæ delictorum; usus autem Ecclesiæ habet, ut prius imponantur censuræ, irregularitas vero reservetur pro his, qui censuras ministrando violant, nisi quando aliud postulat decentia, et religio ipsorum Ordinum, cui sufficienter censetur provisum per jus commune; et ideo extra illud non solent irregularitates multiplicari; quod valde observandum est.

15. *Tertia conclusio.* — Tertio dicendum est, ut irregularitas contrahatur, non satis esse, quod in simili casu, vel minori posita sit, sed necesse est, ut in propria specie talis causæ vel delicti lata sit. Hæc etiam est communis sententia, quæ satis colligitur ex dict. c. Is qui, tum propter verbum illud, *expressum in jure;* nam quod solum per argumentum a simili elicitur, non potest dici in jure expressum. Tum etiam ex casu illius textus; dicitur enim ibi, celebrantem in Ecclesia polluta non manere irregularem, quia id non est in jure expressum; et tamen profecto, si argumentum a simili in hac materia validum esset, illud esset maximum, quia celebrans in Ecclesia interdicta fit irregularis; quamvis autem non sit idem, Ecclesiam esse pollutam et interdictam, sunt tamen valde similia, quia utrumque est quoddam canonicum impedimentum continens prohibitionem Ecclesiasticam, contra quam agere in utroque casu peccatum mortale est. Ergo cum in hoc non valeat argumentum a simili, ex mente Pontificis, signum est nunquam valere; de quo exemplo videri possunt dicta in 3 tomo, disp. 81, sect. 4. Denique non solum in irregularitate hoc locum habet, sed etiam in omni pœna, quæ ipso jure imponitur, ipsoque facto incurrenda est; nunquam enim pœna ipso jure lata pro uno crimine, incurritur in altero, ipso etiam jure, seu facto, quantumcumque simile, aut æquale, aut majus videatur Quia de facto imposita non est ex vi alterius legis, quia in alio tantum casu loquitur; et extendenda non est, tum quia odia restringenda sunt, tum etiam quia hoc pendet ex voluntate legislato-

ris, quæ tam limitata esse censetur, quam verba ejus. Atque ita docet Hostiensis, in cap. Si celebrat, de Clerico excom. minist., n. 5; Panormitanus, in cap. ult. de Jure Patronat., n. 8, citans Joannem Andream, et communem in regula *Odia,* de Regul. juris, in 6; et alios refert Tiraquellus, loco citato, n. 243; et Covarruvias, in 4 Decretal., 2 p., cap. 8, § 8, n. 8; et Castro, lib. 1 de Lege pœnali, cap. 7, docum. 3.

16. *Expediuntur minutiora dubia. — De iterante active vel passive. — Sacramentum confirmationis. — De iterante sacramentum Ordinis. — De irregulari celebrante. — De celebrante sine vestibus sacris. — De violante Ecclesiam.* — Ex hoc principio definiri possunt varii casus, quos hic in particulari persequi et prolixum, et præter methodum esset, quia in propriis materiis tractandi sunt; indicabo tamen breviter nonnullos. Unus est de iterante sacramentum confirmationis, sive conferendo, sive recipiendo, de quo aliqui dixerunt manere irregularem propter similitudinem cum baptizante. Quam esse sententiam communem Canonistarum affirmat Castro, de Lege pœnali, lib. 1, c. 7, docum. 3, et sequitur Navarr., c. 27, n. 247, et alii, quos retuli in 3 tom., disp. 38, sect. 1, ubi oppositum verum esse definivi ex dict. principio, et auctores asserentes retuli. Similis casus est de iterante sacramentum Ordinis, de quo eædem solent esse ex eodem principio, quia de hoc casu nihil est expressum, et a simili nullum est argumentum. Tertius casus est de irregulari celebrante; nam per argumentum a simili videbatur incurrere irregularitatem; tamen quia non est in jure expressa, non incurritur Solet item quæri de celebrante sine vestibus sacris, aut sine altari consecrato, aut nimium confracto; nam in his omnibus casibus potest sumi argumentum a simili ex violatione aliarum prohibitionum, quæ per censuras imponuntur. Nihilominus in eis non incurritur irregularitas, quia non est in jure expressa, ut notavit Richardus, in 4, dist. 13, art. 4, quæst. 12 et 13. Præterea idem dicendum est de illo, qui Ecclesiam violat per voluntariam seminis vel sanguinis effusionem; nam licet sacrilegium committat, fortasse gravius, quam sunt nonnulla, quæ irregularitate puniuntur, nihilominus irregularitatem non incurrit, quia id non est in jure expressum, et licet Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 5, art. 4, in fine, aliud dicere videatur, tamen revera non dicit, nam ibi non de irregularitate, sed de excommunicatione loquitur, quanquam æque falsum sit illud assertum de excommunicatione, quia etiam illa excommunicatio non invenitur jure ipso lata. Denique hoc principio sæpe utemur in sequentibus ad casus particulares definiendos.

SECTIO V

Utrum ad irregularitatem incurrendam oporteat jus esse ita expressum, ut dubium excludat.

1 *Prima opinio. — Secunda opinio.* — Aliqui generaliter opinantur, in casu dubio ex jure judicandum esse aliquem irregularem. Quæ sententia maxime nititur in cap. Ad audientiam, de Homicidio, ubi in quodam casu dubio definit Pontifex, quemdam separandum fuisse a ministerio sacrorum Ordinum, et rationem reddit, *quia in dubiis semitam debemus eligere tutiorem;* quæ ratio in omni simili dubio procedit. Similis decisio habetur in cap. Significasti, 2, eodem titulo. Atque ita sentiunt Paulus Burgasius, de Irregul., part. 1, quæst. 3, n. 10, et multi alii infra referendi. Alii vero distinctione utuntur, nam in foro interiori dicunt esse censendum aliquem irregularem in eo casu, et ita putant esse intelligenda dicta jura, quia principium illud, in quo fundantur, in foro conscientiæ optime locum habet; nam in conscientia tenetur homo vitare periculum omne peccandi, quod faciet si existente illo dubio sese abstineat; si autem se ingerat, exponet se periculo agendi contra irregularitatem, atque adeo peccandi. At vero in foro exteriori negant dicti auctores judicandum esse aliquem irregularem solum propter jus dubium, quia judex ferre debet sententiam ex aliis principiis, videlicet, quod pœnæ et odia restringenda sunt, ideoque in casu dubio reus potius est absolvendus, quam condemnandus, argument. legis Absentem, ff. de Pœnis, et reg. 11, in 6: *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum esse potius quam actori.* Ita opinati sunt Abbas, Hostiens. et Joannes Andreas, quos alii sequuntur in dict. c. Ad audientiam. Idem tenet Armilla, verb. *Irregularitas,* num. 8 et 9; Tabiena, verb. *Irregularitas,* 1, num. 3; et Navarr., cap. 27, num. 193. Additque per forum internum non tantum intelligendum esse forum pœnitentiæ, sed etiam forum consilii, citans Villadiego, de Irregularitate. Tertia denique sententia est in eo casu neminem censendum esse irregularem, neque in foro exteriori, neque interiori. Tenet Innocentius, dict. cap.

Ad audientiam, et Cardinalis in Clementin. 1 de Homicidio; Villadiego, de Irregular., c. 15, in fine; et Covarr., in dict. Clement., 1 part., in princip.; Navarr., in cap. Si quis autem, de Pœnit., dist. 7, num. 35 et sequent. Atque hanc sententiam veram existimo in eo dubio, de quo loquimur.

2. *De quo dubio procedat quæstio. — Probabilitatis quatuor gradus.* — Ut autem rem totam aperiamus, primum oportet distinguere dubium, nam potest esse et juris et facti, id est, an irregularitas sit lata in jure, necne, vel si constat latam esse irregularitatem pro tali delicto, verbi gratia, homicidio, dubitatur, an hoc fuerit homicidium, necne. Quæstio igitur versatur circa dubium juris; ut autem ad jura respondeamus, oportebit etiam dicere de dubio facti. Rursus oportet advertere aliud esse dubitare, aliud vero assentire cum formidine; dubium enim proprium est, quando post diligentem inquisitionem intellectus anceps et quasi suspensus manet, vel omnem suspendendo assensum, vel (quod ad præsens perinde est) judicando solum rem esse dubiam. Assensus autem licet sit cum formidine, est tamen determinatus ad alteram partem, atque ita tollit dubium, et præbet saltem opinionem, in qua possunt esse probabilitatis gradus; nam, si assensus sit improbabilis et temerarius, non meretur nomen opinionis, moraliter loquendo, quia neque ad recte operandum, neque ad excusandum quidquam valet. Intra latitudinem autem probabilitatis quatuor videntur posse distingui gradus; aut enim una tantum pars est probabilis, et hic est unus gradus, aut fit comparatio inter duas probabiles, et sic dantur alii tres gradus, probabiliores, æque et minus probabilis.

3. *Dubium et in re, et in persona existere potest.* — Ulterius advertere oportet, dubium aliquando posse consistere in re ipsa, aliquando vero tantum in persona. In re dico existere, loquendo de dubio juris, quando fundamentum dubii est in jure ipso, vel quia verba ejus sunt ambigua, vel quia sunt aliquæ rationes ad dubitandum an sit tale jus, et post sufficientem inquisitionem non potest certitudo inveniri, et de hoc est præsens quæstio; in persona vero dico esse dubium, quando fundamentum ejus est sola ignorantia vel negligentia hominis, quia in re, v. gr., satis certum est quale sit jus; homo autem hic et nunc dubitat, an per hunc actum contrahatur irregularitas, quia jus ignorat, solumque habet aliqua motiva et rationes ad dubitandum, qui dubitandi modus non variat jus ipsum, sed conscientiam operantis, et ideo magis spectat ad materiam de conscientia; tamen ad materiæ complementum dicemus, quomodo se gerere debeat quis in tali dubio.

4. *Prima conclusio.* — Primo ergo dicendum est. Quoties in jure est dubium, an sit lata irregularitas, judicandum est non esse, tam in interiori foro quam in exteriori. Probatur ex dict. cap. Is qui, quatenus requirit ad irregularitatem, ut sit in jure expressa; quæ enim est ita occulta, ut prudentes et sapientes non possint ferre judicium, an talis irregularitas in jure contineatur, necne, non potest dici in jure expressa, ut per se notum videtur; ergo talis irregularitas simpliciter judicanda est nulla. Quocirca non incommode hic applicari potest vulgaris distinctio de dubio speculativo et practico; nam ante illud cap. Is qui, esse fortassè poterat hoc dubium speculativum, ut in casibus propositis in illo cap. de celebrante in Ecclesia violata vel coram excommunicato; neque erat fortasse tunc aliquod principium certum ad expellendum illud speculativum dubium, sed practice tantum expellendum erat ex aliis principiis, quæ infra insinuabimus. Nunc autem decisio illius cap. Is qui, tollit omne dubium etiam speculativum, colligendo hoc modo ex principiis certis, irregularitatem non incurri nisi in casibus jure expressis; sed irregularitas dubia non est in jure expressa; ergo non incurritur. Major est decisio juris; minor est evidens ex terminis; collectio etiam formalis est; ergo concludunt rem certam. Et quamvis hic collectionis modus proportionem habere videatur cum modo colligendi certitudinem practicam, ex dubio speculativo, tamen revera est discursus speculativus, et certitudinem speculativam concludit, quia procedit ex principiis, quæ sunt in jure, vel in materia ipsa de qua agitur, et non tantum in conscientia operantis; unde concludunt doctrinam omnibus communem, et non solum quid huic vel illi ex dispositione conscientiæ suæ agere liceat. Et juxta hæc posset facile responderi ad prædicta cap. Ad audientiam, et Significasti, quia jam in casu hujus assertionis res non est dubia post decisionem dict. c. Is qui, licet, remota illa, posset dubium speculativum cogitari.

5. *An sublata decisione cap. Is qui, dicta conclusio haberet verum.* — Quæri enim potest quid dicendum esset, stante illo dubio

juris, et non existente decisione dict. cap. Is qui, nam tunc videtur speculativum dubium integrum manere, et consequenter judicandum fore juxta decisiones aliorum textuum dicentium, in dubio servandam esse seu timendam irregularitatem. Nihilominus dico, in eo casu idem debuisse a nobis judicari, sive consulentibus, sive agentibus, tam in foro conscientiæ quam externo, quod judicavit Pontifex in dict. cap. Is qui; non enim opinor illum respondisse, aliquid novum et speciale statuendo, sed declarando duo, quæ ex re ipsa et ex vera doctrina morali constare poterant, quibus Pontifex auctoritate sua novam certitudinem adjunxit. Unum fuit, pro illis casibus, de quibus ibi fuerat interrogatus Pontifex, nullam esse irregularitatem in jure expressam; aliud fuit, irregularitatem non esse judicandam validam, nisi fuerit in jure expressa, quod supponit Pontifex, ideoque non videtur illud de novo inducere, sed tanquam verum principium sumere; ergo, etiam remoto illo capite, idem esse a nobis judicandum, quia tunc etiam verum esset illud principium, quod Pontifex supponit. Quod, remoto illo capitulo, aliis modis supra tactis fundari potest, vel quia odia sunt restringenda, et ideo in casu dubio judicandum est pœnam non esse latam, vel quia privatio ipso jure lata non est extendenda ultra casum in lege expressum; irregularitas autem est privatio ipso jure lata, et casus dubius non potest esse in jure expressus, nam si esset expressus, non esset dubius, ut per se constat. Vel denique in eo quod pœna pro uno directe imposita, non est ad alia extendenda, solum propter similitudinem aut æquivalentiam, quæ omnia principia sunt in jure satis certa. Quamobrem etiam contra hoc non obstant alii textus, quia etiam in hoc casu sufficienter tollitur dubium speculativum seu doctrinale; nam omnia hæc principia et illationes moralem habent certitudinem, quæ licet non esset tanta, quanta est post decisionem cap. Is qui, tamen esset sufficiens ad tollendum morale dubium; quanquam verum etiam sit prædicta capita non loqui de dubio juris, sed facti, de quo fortasse est alia ratio, ut mox videbimus.

6. *Quid si non sit ita dubium jus irregularitatem ferens, quin sub opinionibus versetur — Evasio. — Eluditur* — Secundo quæri potest, quid dicendum sit, quando res non est adeo dubia, quin sub opinionibus versetur. Respondeo breviter (omissis aliorum placitis, quæ alibi sunt generalius examinanda), si contingat opinionem asserentem talem irregularitatem esse in jure latam, ita esse probabilem, ut contrarium probabilitate carere judicetur, tunc id sufficere, ut talis irregularitas incurratur, et ut ita judicandum sit tam in foro interiori quam in exteriori. Quia in rebus humanis non potest major certitudo prudenter postulari: vix enim aliquid est ita evidens, quin habeat aliquem contradicentem. Solum ergo oportet recte examinare, an opinio ita constans sit, ut contraria non sit probabilis; id enim non ex auctorum numero, sed ex rationum pondere, et in præsenti materia ex verbis jurium recte expensis et ponderatis colligendum est. Quando vero est varietas opinionum probabilium, in universum censeo non incurri irregularitatem, quoties judicio virorum doctorum opinio negans in eo casu incurri irregularitatem probabilis est, etiamsi judicetur minus probabilis speculative. Ratio reddi potest ex principio generali, quod in moralibus licet practice operari juxta opinionem probabilem, etiamsi speculative minus probabilis censeatur, nisi aliquod peculiare incommodum aut periculum inde oriatur, quod in præsenti materia non occurrit. Sed hoc principio pro nunc omisso, evidentior fiat assertio posita ex dict. cap. Is qui; nam quando res est in se adeo obscura et dubia, ut homines docti et probabiliter de illa judicantes, inter se non consentiant, merito censeri potest non satis expressa in jure; ergo irregularitas, quæ sub dicto dubio versatur, non potest dici in jure expressa : ergo. Dices, de hoc ipso esse opiniones, an sit in jure expressa, necne; ergo saltem quando probabilior sententia affirmat esse expressam, id satis est, quia illa est pars tutior, quæ semper eligenda est, ut jura dicunt. Respondeo negando consequentiam, quia eo ipso quod contraria opinio est probabilis, sufficit ad assensum practicum moraliter certum, et consequenter ad tollendum omne periculum, ac proinde non potest altera pars proprie dici tutior; utraque enim est omnino tuta. Potest etiam negari antecedens, nam in eo casu non potest esse controversia, an talis irregularitas sit in jure expressa, necne; sed controversia esse poterit, an talia verba textus significent irregularitatem, necne, vel aliud simile, quod longe diversum est; quantumcumque enim sit probabilis opinio affirmans in tali textu contineri irregularitatem, si tamen id potest cum probabilitate negari,

nunquam potest vere dici talis irregularitas in tali jure esse expressa, nisi apud eos, qui appellant evidens, quidquid ipsi opinantur. Jura vero non hoc modo, sed magno verborum pondere loquuntur, et ideo (ut opinor) plus est esse aliquid in jure expressum, quam sub controversia utrinque probabili in jure contineri, quantumcumque probabilitas in partem affirmantem inclinet. Et ita expendo et intelligo verba dict. cap. Is qui, nam quoad hanc restrictionem et exclusionem dispositio ejus est favorabilis; et ideo verba sunt cum omni rigore et restrictione intelligenda, nam hoc modo ampliatur favor. Vel e converso, quia quantum ad affirmationem ibi inclusam dispositio est odiosa, scilicet, irregularitatem incurri per jura quæ expresse illam imponunt, ideo verba etiam illa sunt in omni rigore intelligenda, ut dispositio quoad fieri possit restringatur.

7 *Quid si dubium tantum sit de existentia juris.*—*Resolutio.*—Tertio interrogari potest, si contingat non esse dubium de certitudine, sed de existentia juris (ut sic dicam), quid de tali irregularitate judicandum sit. Quod dubium non habet locum in his, quæ continentur in corpore juris, nam de his potest haberi certitudo; sed in Extravagantibus aut Bullis Pontificiis, quæ interdum non extant, nec de illis plena certitudo habetur, sed ab aliquibus fuisse feruntur, qui etiam interdum referunt in eis latam esse censuram, et idem potest esse de irregularitate. Quæritur ergo, an hoc sufficiat, ut talis irregularitas incurratur, si in tali jure dicatur fuisse expressa. Respondeo juxta superius dicta, hunc casum non habere locum, quia diximus, extra corpus juris non solere novas irregularitates introduci, quia semper ac formaliter sub generalibus legibus juris communis continentur. Quia vero mediate potest occasione talis decreti incurri irregularitas, propter novam censuram in eo impositam, ideo ad ferendum judicium de tali irregularitate prius expendendum est, an tale decretum adhuc sit in eo statu, in quo indicat obligationem sub censura ipso facto incurrenda. Et sane quoties jus adeo incertum est, ut dubitetur, an revera latum fuerit, vel an sub tali forma, quæ talem effectum indicat, non potest obligare aut talem effectum efficere, quia non potest dici sufficienter propositum aut promulgatum; et in materia irregularitatis est multo magis insufficiens, quia non potest illud vere dici expressum jus, practice ac moraliter loquendo. Quod si res non sit adeo dubia, sed sub probabilibus opinionibus versetur, tunc quoad irregularitatem, si in tali jure dicatur specialiter lata, servanda est regula in proximo puncto posita, nam est eadem ratio. Atque eadem (ut opinor) locum habet in censuris, et in quacumque pœna ipso jure incurrenda; id enim probant, si recte considerentur, quæ in priori puncto dicta sunt.

Secunda conclusio.

8. Secundo principaliter, dicendum est, personam, quæ ex ignorantia de jure irregularitatis dubitat, non posse contra talem irregularitatem prudenter operari, donec aliquo modo dubium sufficienter expellat. Colligitur ex ratione cap. Ad audientiam, et cap. Significasti, nam ille, qui sic operaretur, exponeret se morali periculo errandi, quod in moralibus perinde est ac voluntarie errare; nam, *qui amat periculum, peribit in illo.* Ut tamen distinctius explicetur, advertendum est, hoc dubium posse contingere, vel ante commissum actum, per quem incurrenda est irregularitas, vel post illum. In priore casu dubium de irregularitate contrahenda, vel nihil, vel parum refert, aut ad honestatem vel malitiam actus, aut ad irregularitatem vitandam, vel contrahendam. Primum patet, nam si actus, per quem irregularitas contrahi dubitatur, est alias licitus, non fiet illicitus propter dubium solum irregularitatis, quia sola irregularitas non facit actum peccaminosum. Solum posset quis excipere ab hac regula clericum, juxta opinionem Cajetani, verb. *Clericorum peccata,* dicentis, clericum faciendo actum, per quem incurritur irregularitas, semper peccare. Nam id neque est verum, nec asseritur a Cajetano, nisi quando actus est clerico prohibitus sub tali pœna. Et ideo clericus, qui dubitat, an per talem actum irregularitatem contrahat, prius dubitat, an talis actus sibi prohibitus sit. Atque hæc est prima ac præcipua ratio peccandi operando cum tali dubio, ideoque si actus reputetur non prohibitus, ex solo dubio irregularitatis non fiet illicitus. Si vero actus, per quem incurritur irregularitas, illicitus est, vel saltem de hoc dubitatur, ex eo capite actus erit malus, non proprie ex dubio irregularitatis, quamvis hinc possit malitia augeri in personis clericorum.

Ignorantia irregularitatis illam non impedit.

9. Altera pars, scilicet, hoc dubium antecedens irregularitatem nihil per se referre ad

illam contrahendam vel vitandam, declaratur ex alio principio notando in hac materia, scilicet, ignorantiam irregularitatis, quantumcumque invincibilis sit, non impedire, quin irregularitas contrahatur. Dico ignorantiam irregularitatis, quia ignorantia culpæ aliquando potest impedire irregularitatem, quæ pro culpa, ut sic, imposita est; de quo supra dixi, et plura dicemus infra agentes de irregularitate homicidii. At vero ignorantia solius irregularitatis non excusat, quominus illa incurratur. Et fundamentum esse potest, quia ignorantia solius pœnæ non excusat illam, quia non excusat culpam, et consequenter nec reatum pœnæ. De qua re videri possunt dicta disput. 4, sect. 6. Cessat enim hic specialis ratio, ob quam ibi diximus, ignorantiam invincibilem excommunicationis seu censuræ proprie dictæ, excusare ne illa incurratur, quia illa est pœna medicinalis, quæ pro contumacia formaliter fertur, et ut ab illa recedatur; irregularitas vero, quando est pœna, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti, unde propriam contumaciam non requirit; et ideo hæc sola ignorantia non excusat irregularitatem. Quod a fortiori tenent omnes, qui de censuris id asserunt, quos ibi retuli cum Covarruv., in cap. Alma, 1 part., § 10, num. 9. Et ad hoc ibidem expendi cap. Cum illorum, de Sentent. excomm.

10. *Quid si sit ignorantia de præcepto Ecclesiastico prohibente actum sub irregularitate.* — Major difficultas esse posset, si ignorantia esset absolute de præcepto Ecclesiastico prohibente actum, pro quo imponitur irregularitas, quæ excuset a culpa inobedientiæ Ecclesiæ, et a transgressione legis ejus, quamvis non excuset a culpa simpliciter, ut quando actus, ab Ecclesia prohibitus, est de se malus et contra legem divinam aut naturalem. Tunc enim major ratio excusationis intercedere videtur, quia irregularitas incurritur ex vi solius legis Ecclesiasticæ; hæc autem lex non operatur, nisi in transgressorem suum; ergo, si ignorantia excusat transgressionem talis legis, etiam reddet hominem liberum et immunem a pœna talis legis. Quæ ratio videtur profecto apparens, et probabilis. Nihilominus censeo ignorantiam invincibilem legis Ecclesiasticæ prohibentis, v. gr., homicidium, non excusare homicidam ab irregularitate, ut est communis consensus, et infra ex juribus constabit. In eo vero casu dici posset irregularitatem non esse positam propter solam culpam, sed propter ipsum actum quomodocumque voluntarium. Sed hoc non satisfacit, quoniam alias illa non esset irregularitas homicidii, sed solum ex defectu lenitatis, quod falsum est. Et ideo fatendum est, posse Ecclesiam sua lege pœnam imponere pro ipso actu, quatenus est contra legem divinam, aut naturalem, etiamsi non sit formaliter, seu voluntarie contra legem Ecclesiasticam. Sicut enim judex per sententiam punit sæpe delicta contra solum jus divinum, ita etiam potest legislator per ipsammet legem punire similia delicta, atque ita censenda est facere quoties simpliciter per legem ipsam punit sic delinquentem, et aliud non explicat, neque ex modo ipsius pœnæ, aut ex aliqua alia ratione colligi potest, prout in præsenti contingit. Eo vel maxime quod irregularitas respicit indecentiam, quam actus habet ex se, vel quatenus est contra jus divinum aut naturale, etiamsi præscindatur, seu excusetur transgressio Ecclesiastici præcepti. Quapropter generaliter verum esse existimo, ignorantiam solius præcepti Ecclesiastici, manente culpa contra legem divinam aut naturalem, non excusare irregularitatem.

11 *Operari cum dubio aut timore irregularitatis nil refert ad illam incurrendam, vel vitandam.* — Atque hinc tandem concluditur propositum intentum, nimirum, operari cum dubio vel timore irregularitatis, nihil referre ad illam incurrendam, vel vitandam. Probatur, quia si postea, re satis perspecta, et examinata, constiterit talem actum non esse sufficientem ad incurrendam irregularitatem, non erit contracta propter dubitationem operantis, sed ablato dubio poterit Ordines exercere vel assumere sine alia dispensatione. Quin potius, licet aliquis ex conscientia erronea efficeret actum, credens inde manere irregularem, non fieret; et postea ablata ignorantia, posset libere operari, quia irregularitas non incurritur ex sola conscientia, sed ex vi legis imponentis illam, et ideo non satis est legem esse putatam, si vera non sit. Si autem post effectum opus cum tali dubio, constiterit irregularitatem incurri propter tale opus, nihil obstabit præcedens dubium, quominus illa incurratur, quia, si ignorantia non impedit irregularitatem, multo minus solum dubium. Unde etiamsi sufficiens diligentia adhibita fuisset pro temporis opportunitate ad expellendum dubium, illud etiam satis non esset ad irregularitatem impediendam, si revera propter talem actum sit imposita, quanquam ad formandam con-

scientiam operantis aliquid possit conferre, quamdiu de rei veritate non constiterit, ut statim dicemus, explicando simul quomodo se habere debeat, qui cum tali dubio operatus est, quamdiu non potuerit expellere dubium.

Quid facere debeat quis, quando post actum supervenit vel manet dubium de irregularitate.

12. *Evasio enodatur.* — Superest dicendum de hoc dubio, quando supervenit, vel manet post effectum opus, ex quo irregularitas timetur. In quo certum est, non licere cum tali dubio operari contra irregularitatem, non facta prius sufficienti diligentia morali ad expellendum tale dubium, et cognoscendum, an irregularitas sit connexa tali operi, necne. Ratio est, quia sic operando exponit se quis manifesto periculo errandi, et violandi irregularitatem. Item, qui efficeret actum cum simili dubio, et prohibitione legis, graviter peccaret contra legem; sed irregularitas includit legis prohibitionem : ergo. Dices, illud tantum esse dubium speculativum, cum quo esse potest certitudo practica de honestate operantis. Respondeo, dubium speculativum circa legem, aut irregularitatem, an sit necne, non satis examinatum juxta capacitatem operantis, et rei opportunitatem, semper inferre conscientiam dubiam practice, quæ non potest prudenter deponi, nisi prius adhibeatur sufficiens diligentia ad dubitationem tollendam. Quia quamdiu homo non facit quod in ipso est ad deponendum dubium, illi imputatur quidquid est periculi in tali operatione, et ignorantia, quæ ibi intervenit, vincibilis est, ideoque non potest a culpa excusare. In illo ergo casu primum omnium adhibenda est diligentia ad expellendum dubium; et quamdiu hoc non fit, abstinendum est ab omni opere per irregularitatem prohibito. Quod si facta diligentia, constiterit veram esse irregularitatem, constat vel servandam esse, vel procurandam dispensationem; si vero e converso constiterit nullum esse tale jus, ablatum erit dubium, tam practicum quam speculativum, et cessat omnis necessitas dispensationis.

13. *Quid si facta morali diligentia non possit dubium deponere. — Prima opinio. — Secunda opinio.* — Difficultas vero est, quid homo agere teneatur, si post adhibitam diligentiam non potuit dubium expellere, nec de alterutra parte probabile judicium ferre. Quod præsertim urget, quando hic et nunc occurrit moralis necessitas exercendi Ordines, et tunc non potest fieri omnis diligentia simpliciter possibilis, fit tamen omnis illa, quæ pro loci et temporis opportunitate fieri potest, et nihilominus per illam non potest dubitatio tolli. In quo casu aliqui absolute affirmant teneri hominem ad irregularitatem servandam, et peccare graviter, si cum tali dubio exerceat actionem prohibitam per irregularitatem. Probatur, quia sic operando exponit se periculo celebrandi cum irregularitate; abstinendo autem vitat omne periculum; ergo tenetur abstinere, quia in dubiis tutior pars eligenda est. Item, quia in simili dubio facti tenetur quis abstinere, et servare irregularitatem; ergo etiam in dubio juris a paritate rationis, quæ in dubio facti solum est ut tutior pars eligatur, ne forte fiat quod in re ipsa peccatum est, quod periculum eodem modo imminet in dubio juris. Alii vero per contrarium extremum dicunt, posse hominem practice deponere dubium, et se gerere perinde ac ille, qui nullam habet irregularitatem, quamvis teneatur nacta opportunitate majorem adhibere diligentiam. Ratio est, quia in eo casu, post factam diligentiam, ignorantia, quæ manet, involuntaria est, et ideo practice nullum est periculum peccati; secluso autem hoc periculo, tutissima est illa pars. Explicatur, quia postquam aliquis adhibuit sufficientem diligentiam ad expellendam dubitationem, et non potuit, ignorat sibi esse tale præceptum impositum, et ita ignorat, ut non potuerit ignorantiam depellere; ergo invincibiliter ignorat; ergo hic et nunc non obligatur tali præcepto; ergo nulli periculo se exponit sic operando.

14. *Objectio. — Solutio. — Replicatio. — Enodatur.* — Dices : illa ignorantia non est positiva, sed negativa tantum, nam ille non judicat invincibiliter se non habere præceptum, sed solum negative se habet nesciens an sit præceptum; et ideo adhuc versatur in periculo, etiam secundum suam existimationem, ne forte in re sit præceptum, et illud violet. Sed contra, nam ex illa ignorantia negativa in universali, optima ratione infertur positiva ignorantia in particulari, per judicium practicum, quo aliquis prudenter judicat, se non obligari hic et nunc tali præcepto, quia nemo obligatur lege, nisi illi sit sufficienter proposita; sed qui post factam diligentiam sufficientem ad cognoscendum,

an sibi sit tale præceptum impositum, non potuit id assequi, non habet talem legem sufficienter propositam; ergo licet in generali seu speculative maneat dubius, an talis lex lata sit, in particulari est certus se non obligari tali lege. Atque ita cessat fundamentum contrariæ sententiæ, scilicet, quod nemo potest facere absque peccato id, de quo dubitat an sit peccatum; negamus enim in eo casu talem hominem dubitare, an illud hic et nunc sit peccatum, quandoquidem hic et nunc est certus se non obligari præcepto. Dices, satis esse, quod in generali dubitet hunc actum secundum se esse peccatum, quia peccatum, sive secundum se, sive in particulari sumptum, vitandum est; hoc autem dubium manet semper in tali homine, quia cum semper generatim dubitet, an talis lex lata sit, consequenter dubitat, an actio ipsa peccaminosa sit. Respondetur, falsam esse primam illam propositionem generaliter sumptam. Nam si quis non dubitet, an talis actio hic et nunc sibi sit peccaminosa, parum refert quod dubitet, an talis actio secundum se seu materialiter sumpta peccaminosa sit. Neque hæc generalis dubitatio infert necessario illam particularem, nisi quando nulla est facta diligentia ad expellendam dubitationem generalem, nec subest aliqua rationabilis causa operandi cum tali generali dubio, quando expelli non potuit; his autem duobus concurrentibus, sæpe licitum est operari, non obstante tali dubio. Ut qui possidet rem, de qua dubitat an sit aliena, etiam dubitat, an contrectare, vel consumere illam sit actio secundum se injusta, utpote contra jus vel dominium alterius; unde si illam alteri daret, vitaret omne periculum peccati, tam formalis, quam materialis, ut sic dicam; non tamen ad hoc obligatur, quia in dubio nemo cogitur rem, quam possidet, alteri dare; tunc enim, cum melior sit conditio possidentis, potest seipsum alteri præferre, satisque est, quod in particulari sit certus hanc actionem sibi non esse injustam, neque peccaminosam.

15. *Aliquorum evasio præcluditur.* — Quod vero dicunt aliqui hoc solum habere locum in materia justitiæ, non vero aliarum virtutum, falsum est, et sine fundamento dictum, quia non minus est vitandum peccatum in materia justitiæ, quam aliarum virtutum; et, sicut in materia justitiæ occurrere potest sufficiens ratio, ob quam non obstante illo generali dubio, potest in particulari esse certitudo practica de honestate actus, ita in materia aliarum virtutum potest similis ratio occurrere. Ut in materia religionis nemo obligatur voto, de quo dubius est, an illud emiserit, ut recte dixit Soto, lib. 7 de Just., quæst. 3, art. 2; et in materia temperantiæ, qui juste et invincibiliter dubitat, an hodie sit dies jejunii, non est cogendus jejunare; et simile est de observatione festi, et in universum in materia obedientiæ (in qua nunc præcipue versamur) quamdiu quis invincibiliter dubitat, an præceptum sit impositum, et non potest post moralem diligentiam notitiam illius consequi, non est cogendus in conscientia ad observationem talis præcepti, præsertim ubi res præcepta onerosa est et gravis, tum ex illo principio, quod lex non obligat personam, vel (ut alii loquuntur) non ligat illam, donec illi in particulari sit sufficienter proposita, nec per eam stet quominus proponatur. Tum etiam quia esset intolerabile onus, præsertim in legibus positivis, quæ non solent, vel certe non possunt obligare cum tanto rigore. Nam etiam naturalis lex nunquam obligat cum solo hujusmodi dubio. Ut, v. gr., si in aliqua materia verteretur dubium, an talis actus sit prohibitus lege naturæ, necne, et res maneret ita dubia, ut nullum judicium determinate ferri posset (per possibile, vel impossibile), tunc non obligarentur homines ex vi legis naturæ ad abstinendum a tali actu, quia non est eis lex prohibens sufficienter proposita; idem ergo est in lege positiva, idemque erit in irregularitate, quæ solum potest obligare in vi cujusdam humani præcepti. Sicque dixit Gloss., in cap. Cum sunt, de Regul. jur., in 6, in dubio nullum præsumi obligatum, vel obnoxium, ex Authent. Quibus mod. nat. effic. sui, collat. 6.

16. *Probatur eadem opinio.* — *Evasio eluditur.* — Possumus deinde ex eadem regula argumentari, scilicet, cum sunt partium jura obscura, reo esse favendum; nam hic, de cujus irregularitate dubitatur, se habet ut reus; ergo in casu dubio absolvendus est. Respondent, hoc procedere in foro exteriori, non vero in interiori. Sed non recte, tum quia si talis homo in exteriori foro judicetur non irregularis, cur in interiori se geret ut irregularis? nam internum forum non discrepat ab externo, nisi ubi ex præsumptione sola procedit, præter rei veritatem secreto cognitam. In præsenti autem non ita est, nam in casu dubio veritas latet in utroque foro, ut

supponimus; judicium autem exterioris fori in casu, de quo agimus, fertur ex principio practico, quod præsumitur innocens, qui non probatur nocens, et quod in casu dubio reus absolvendus est potius quam damnandus; at principium hoc æque rationabile est in foro interno : ergo. Confirmatur, quia in his pœnis, quæ jure ipso imponuntur, ipsemet reus est quodammodo sui accusator et defensor, et debet contra se proferre sententiam, et in se exequi pœnam; ergo poterit in conscientia uti eodem principio juris, et cum dubium est jus, se potius absolvat, quam damnet.

17. *Aliorum solutio.* — Propter hoc alii negant antecedens assumptum, et in foro etiam exteriori in eo casu dubio dicunt judicandum esse aliquem irregularem, juxta decisionem dicti cap. Ad audientiam, quæ in foro etiam exteriori procedit, et in principio ipsiusmet textus ponderavit Navarrus, et infra etiam nos dicemus. Eadem autem ratio esse videtur in quolibet alio dubio, quæ est in illo de quo textus hic loquitur. Juxta quam sententiam negandum est, illud principium, in dubiis favendum esse reo, habere locum in pœna irregularitatis, nam potius damnandus est. Ratio autem reddi potest, quia, licet in aliis pœnis, quæ solum sunt privationes, aut exactiones, vel onera, absolvi debeat reus in casu dubio, quia id potest fieri sine ullo periculo, tamen in pœna, quæ includit privationem aliquam sub obligatione peccati, qualis est irregularitas, potius est constringendus, et puniendus reus in casu dubio, quia cum immineat periculum conscientiæ, tutior pars præferenda est favori rei.

18. *Solutio rejicitur* — Sed hæc sententia in dubio juris mihi est incredibilis. Primo, quia si in foro exteriori non constet esse aliquod jus imponens irregularitatem, quantumcumque res sit dubia, qui fieri potest, ut quispiam judicetur irregularis, cum non possit nisi per jus ipsum judicari? Item ex cap. Is qui, sumitur efficax argumentum saltem a paritate rationis; nam ubi jus est apparens vel simile, non est sufficiens ad indicandam irregularitatem, nisi sit expressum; ergo ubi totum jus est dubium, multo minus sufficiet, quia multo minus expressum est. Præterea inde sequitur pœnam suspensionis vel depositionis ipso jure sive ab officio, sive a beneficio, incurri in conscientia, et in foro exteriori, in simili casu de dubio juris, quia etiam illa pœna includit prohibitionem aliquam in foro conscientiæ sub obligatione culpæ. Sequitur etiam, eum, qui in tali dubio judicatur irregularis, privandum esse beneficiis, quæ possidebat, quia hoc consequitur ad irregularitatem, sicut in casu cap. Ad audientiam, privandus est illis, ut infra dicemus. Hæc autem, et similia continent nimium rigorem sine sufficienti fundamento. Denique differentia ibi assignata supponit falsum fundamentum, nimirum, in hoc esse aliquod peccatum. Unde parum refert, quod irregularitas includat prohibitionem in conscientia obligantem, nam in hoc sequi debet irregularitas conditionem aliorum præceptorum, quæ est, ut non obligent, quamdiu de eis non sufficienter constat. Estque hoc valde consentaneum rationi, maxime in legibus, quæ ipso jure pœnam privativam imponunt; nam propterea quod ex se obligent in conscientia, non imponunt leviorem pœnam, sed graviorem potius; ergo, sicut aliæ leges pœnales non obligant judices ad damnandos reos in casibus dubiis, ita hæ leges, quæ ipso jure pœnam imponunt, non obligant in conscientia, quamdiu de ipsis seu de jure ipso dubitatur

19. *Posterior sententia præfertur.* — Hæc igitur sententia mihi maxime probatur, præsertim quando dubium de irregularitate, vel suspensione, quæ est pura pœna, post transactum opus suboritur, quia tunc maxime procedunt omnes rationes, quas adduximus. At vero si ipsosmet Ordines suscepit cum dubio irregularitatis, tunc major est dubitandi ratio, quia sicut a principio mala fide tale fecit opus in ordine ad irregularitatem contrahendam, ita non videtur posse liberari ab illo onere conscientiæ dubiæ practice, donec dubium ipsum de irregularitate, quod a principio habuit, re ipsa cognita expellat. Quæ limitatio est probabilis. Quid vero de illa sentiendum sit, dicemus statim agentes de dubio facti. Fundamentum autem contrariæ sententiæ ex dictis solutum est; jam enim constat, quomodo in tali actione nullum sit periculum peccati. Ad exemplum autem de dubio facti patebit latius ex dicendis. Nunc autem respondeo esse disparem rationem, quidquid sit de antecedente, quia irregularitas, licet ex facto oriatur tanquam ex radice vel occasione, per se tamen et proxime oritur ex jure tanquam ex causa efficiente, et ideo si jus sit dubium, non potest inferre talem effectum; stante vero facti dubio, po-

test esse jus certum, et ideo non semper est similis ratio.

SECTIO VI.

Utrum ex facto dubio irregularitas juris contrahatur.

1. *Prima conclusio.* — Hoc dubium annexum est præcedenti, et in hac materia valde necessarium. In quo certum imprimis est aliquando induci irregularitatem, licet factum sit dubium, ita ut teneatur qui dubitat abstinere, donec dispensetur; habetur in dictis cap. Ad audientiam, et Significasti, 2, de Homicidio. Quæ nec de solo interiori foro, nec de solo exteriori, sed de utroque intelligenda sunt, tum propter rationem supra datam, quod ubi non proceditur ex præsumptione, unum forum ab alio non discrepat; tum etiam quia dict. cap. Ad audientiam, aperte loquitur de re, quæ ad externum forum deducta fuerat, ut patet ex illis verbis, *Ad audientiam nostri Apostolatus pervenit;* cap. autem Significasti, loquitur in foro conscientiæ, ut patet ex illis : *Cum de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare.* Tum denique, quia regula illa, in qua textus illi fundantur, scilicet, in dubiis tutiorem partem esse sequendam, in utroque foro verum habet; in interiori quidem propter obligationem vitandi periculum peccati, ut in eodem cap. Significasti, indicatur, et in cap. Juvenis, de Sponsalibus; in exteriori vero, quia et est eadem ratio, et jura idem disponunt, ut patet ex cap. Veniens, de Presbytero non baptizato; imo et cap. Juvenis, in eodem foro loqui videtur.

2. *An conclusio procedat in omni dubio facti. — Ratio dubii pro parte affirmativa.* — Difficultas vero superest, an hoc generaliter procedat in quolibet dubio facti, vel specialiter tantum in casu homicidii, in quo prædicta jura loquuntur. Si enim responsum et rationem Pontificis consideremus, videtur ibi regula generalis statui pro omni casu dubio quoad factum, quia Pontifex non respondet statuendo novum jus circa illud factum, sed declarando id, quod ex antiquo jure, et ex vera ratione observandum est, quod jus seu ratio non fundatur in speciali aliqua proprietate homicidii, aut irregularitatis quæ ex eo nascitur, sed in generali ratione dubii facti, et periculi, quod imminet, non sequendo partem tutiorem. Quæ in dubio irregularitatis est abstinere a divinis ministeriis seu Ordinibus, quia in hoc nihil est periculi, in alio vero potest esse maximum; ergo illa resolutio in omni dubio facti æqualiter procedit.

3. *Ratio pro parte negante.* — In contrarium vero est, quia decisioni illorum textuum videtur generalis regula aliorum jurium repugnare, videlicet, in casu dubio etiam quoad factum neminem esse damnandum; nam regula Cum jura, supra citata, non tantum loquitur in dubio juris, sed etiam facti. Unde in l. 168, de Reg. juris, generaliter dicitur, *Favorabiliores rei, quam actores habentur.* Ubi Glossa inter alia exponit illud dictum esse, quia in dubio absolvitur reus. Et ad id nonnulla refert. Et ad idem facit cap. unic. Ut Ecclesiastica beneficia, etc., quatenus ait, *actore non probante, reum esse absolvendum, etiamsi nihil præstiterit,* id est, etiamsi positive non probaverit se esse a delicto immunem; ergo sola negatio probationis est sufficiens ratio absolutionis; sed quoties res manet dubia, manet etiam delictum non probatum; ergo etiamsi altera pars æque dubia, et sine probatione relinquatur, reus est absolvendus; ergo in nostro casu de dubio facti, judicandus est aliquis non irregularis ex vi juris communis. Patet consequentia, quia irregularitas hæc, de qua agimus, pœna quædam est, et ideo sequi debet communem regulam pœnalem; neque excipi debet nisi in casibus expressis. Accedit, quod illa jura maxime servanda videntur in pœnis, quæ ipso jure incurrendæ imponuntur; est enim hic modus imponendi pœnam valde rigorosus, ideoque leniendus est quantum fieri possit. Non ergo cogendus est reus in seipso exequi talem pœnam, donec certus sit de delicto. Nam, si judex non cogitur imponere pœnam, quæ per sententiam imponenda est, donec in suo foro certus sit de delicto, cur reus cogetur in conscientia exequi in se pœnam legis, donec in eodem foro conscientiæ sit certus de delicto? Quamdiu autem res est dubia, nondum est sufficienter probatum delictum in conscientia; ergo in præsenti non tenetur in conscientia abstinere ab executione, vel acceptione Ordinum, quia hoc esset exequi in se pœnam legis propter solum dubium delicti.

4. Unde nihil refert, quod hæc pœna irregularitatis includat prohibitionem per se obligantem in conscientia, quia de hoc ipso est controversia, an scilicet talis prohibitio

oriatur ex facto dubio. Nam cum talis prohibitio per modum pœnæ imponatur, sequi debet naturam pœnæ, quæ est, ut ex solo dubio delicto non oriatur. Atque hac eadem ratione cessat in dubio facti principium illud de tutiori parte eligenda; nam illud solum cadit sub obligatione, quando in altera parte est aliquod periculum peccati; hic autem nullum est, nam ex verissimis principiis certo cônstare potest, nondum esse exortam prohibitionem, quæ in conscientia obliget ad abstinendum a talibus functionibus; illa autem ablata, cessat periculum peccati.

5. *Exemplis suadetur eadem pars.* — Tandem confirmatur exemplis. Primum esse potest illud de voto supra tactum; nam dubium voti est dubium facti, a quo pendet jus, quia votum est opus ipsius hominis, quamvis late vocari soleat lex particularis, quam homo sibi imponit. Simile est de promissione facta alteri homini, nam si quis dubitet, an vere illam fecerit, non tenetur illam implere, nec bonis suis se spoliare. Aliud est de suspensione, v gr., a beneficio, quæ cum incurritur, statim obligat in conscientia ad non usurpandos fructus beneficii; durissimum autem propter solum delictum dubium, quod in hominis conscientia non satis probatum est, statim obligare hominem in conscientia ad non accipiendos fructus proprii beneficii. Denique, si aliquis casus reservatur Summo Pontifici, vel alteri Prælato, v. gr., homicidium, et incidat quis in dubium homicidii, talis casus non est censendus reservatus, etiamsi nihil aliud in illa lege exprimatur, quia cum talis lex odiosa sit, verba ejus sunt stricte sumenda; casus autem de homicidio dubio non est de homicidio simpliciter, et ideo non comprehenditur sub reservatione homicidii simpliciter dicti. Neque in eo casu tenetur quis tutiorem partem sequi, qualis videri posset accedere ad Prælatum, quia certissimum est habere jurisdictionem, quia satis certum est, confessionem inferiori factam esse validam, eo quod casus dubius ex vi illorum verborum reservatus non sit. Ergo idem est in omni casu simili, nisi aliud fuerit in alio jure expressum.

6. *Quorumdam sententia.* — Propter has rationes dicunt aliqui, decisionem dicti cap. Ad audientiam, et Significasti, limitandam esse ad casum ibi propositum, et ad modum pœnæ ibi declaratum. Hoc posterius significavit Abbas, in d. c. Significasti, num. 4, dicens, in illo casu dubio præsumi aliquem irregularem, solum quoad cessationem a sacro ministerio, non vero quoad alias pœnas, v. gr., privationis beneficiorum, et similes. Cujus sententia quoad hanc partem communis est, et ex omnibus adductis sufficienter convincitur, tum quia quoad hoc irregularitas est pure pœnalis; tum etiam quia dicta jura cum limitatione loquuntur de irregularitate quoad obligationem abstinendi ab Ordinibus, ideo non sunt extendenda, cum in hoc contineant rigorem. Hinc autem videtur confirmari prior pars; nam jus commune est, ut pœna non extendatur eodem modo ad delictum dubium; ergo, cum decisio illorum textuum discrepet ab hoc jure communi, limitanda est ad casum specialem illorum, scilicet voluisse Pontificem in odium homicidii, et propter specialem indecentiam, quam habet ad ministerium sacrum, statuere et declarare, irregularitatem latam propter homicidium, comprehendere etiam homicidium dubium, quamdiu dubium non expellitur. Nam quod Pontifex potuerit ita legem illam extendere, manifestum est; qua declaratione facta, quamvis factum sit dubium, jus tamen est certum, et ideo cessant jura omnia, quæ dicunt, in casu dubio non esse imponendam ordinariam pœnam; nam intelliguntur, nisi jus ipsum aliud declaraverit. Hujus autem declarationis in illa irregularitate potest specialis ratio assignari, quia fertur propter indecentiam; indecentia autem non solum ex casu certo, sed etiam ex casu dubio oritur, ideoque merito potuit jus certum statui, ut in illo irregularitas incurreretur.

7. *Difficultas circa præcedentem sententiam.* — Hæc sententia difficultatem patitur, quia Clemens III, in dicto cap. Ad audientiam, non videtur novum jus introducere, sed ex generali principio, obligationem, quæ jam existebat, declarare, ut patet ex illis verbis : *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret.* Et eodem modo loquitur Innocentius III, in c. Significasti, 2, ut patet ex illis verbis : *Cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur.* Fundantur ergo hi Pontifices in sola ratione periculi, non in novo jure, quod pro tali casu statuant. Alioqui non tantum immineret periculum, sed esset certa transgressio post statutum illud jus; ante illud vero nullum immineret periculum peccati, si secluso hoc

speciali jure, ex vi solius dubii non oriatur talis obligatio.

8. *Solvitur difficultas, et probatur posita sententia.* — Nihilominus censeo, prædicta jura non obligare nisi in casibus in illis expressis. Hoc significavit Navarrus, dicto c. Si qui autem, num. 41, dicens, tam in foro conscientiæ, quam exteriori, in dubiis tutiorem partem esse eligendam ut præcepti in casibus a jure expressis, sentiens extra illos non semper esse præceptum, sed consilium, ut num. 34 dixerat. Et expresse Sylvester, verb. *Jejunium*, num. 27, in fine, dicens principium illud non esse necessarium sub mortali, sed sufficere eligere tutum. Idemque supponit Soto, in loco citato, et moderni frequentius. Suadetur autem, quia, cum materia sit rigorosa, et valde onerosa, non est extendenda sine evidenti necessitate et ratione. Alioqui ex illis juribus colligenda esset universalis regula, in omni dubio facti necessarium esse ex præcepto sequi partem tutiorem; quod incredibile est ita generatim sumptum. Ut autem textus illi, et res ipsa melius intelligantur, adverto primo hic nôn esse sermonem de conscientia dubia practice, nam de illa certissimum est, existente tali dubio eligendum esse id, in quo nullum timetur peccatum; quod si sit perplexitas ex aliqua ignorantia, eligendum est illud, quod minus malum censetur, quod tunc practice est judicandum non malum seu non imputabile operanti, quia non potest illud vitare, de quo alias. Est ergo sermo de dubio speculativo, ex quo pendet dictamen conscientiæ, ut est in casu illorum textuum, an Petrus, v. gr., fuerit mortuus ex vulnere inflicto a Paulo, necne. Ex quo infero, quando in illis textibus dicitur una pars securior, et in altera esse aliquid periculi, non esse sermonem de periculo culpæ, quia de hoc ipso versabatur quæstio, an ibi esset periculum culpæ, nemoque dubitavit, quin operari cum periculo culpæ sit malum; peteret ergo Pontifex principium, vel non rectam rationem afferret, si in illo sensu illo principio uteretur. Vocat ergo tutiorem partem illam, quæ pauciora habet incommoda, et minoris momenti, omnibus pensatis; periculum autem, quod imminere dicit, non est aliud, nisi quia accidere posset, ut verus homicida celebraret, aut ordinaretur, quod est contra decentiam ipsius rei, et Ecclesiæ intentionem.

9. *Verus intellectus c. Ad audientiam, et c. Significasti, 2, de Homicidio.* — Ex quo principio sic intellecto, et ex judicio prudentiali in tali materia, nimirum, tutius esse abstinere a ministerio sacro, colligit Pontifex legem, quæ statuit, ut in tali casu ita fiat. Ut autem hoc statuat, necesse non est, ut illud principium, in quo fundatur, *in dubiis tutiorem partem esse eligendam,* sumatur in universum ut necessarium ad vitandam culpam seu tanquam præceptum; satis enim fuerit, quod Pontifex id existimaverit esse convenientius et magis consentaneum prudentiæ, et juxta illud legem statuerit. Et ob eamdem causam necessarium non est, ut id, quod ibi Pontifex statuit ac præcipit, per se esset necessarium ex vi solius rationis naturalis; nam sæpe lex positiva statuit aliquid ex prudentiali ratione, quæ per se sola non induceret necessitatem, est autem sufficiens ad statuendam legem, quæ necessitatem imponat. Sic ergo Pontifex judicavit in hac materia expedire ferri legem de sequenda tutiori parte, quia in hoc, quod dubius de tali facto abstineat, solum illud potest esse incommodum, quod hoc est onerosum tali personæ, et quod aliquando potest contingere, ut ille, qui revera homicida non est, abstinere cogatur; at hoc quasi nihil existimatum sit a Pontifice comparatum cum reverentia debita rebus sacris, et cum periculo, quod aliquando homicida ministret. Hæc autem ratiocinatio per se sola fortasse non esset sufficiens ad obligandum hominem dubium, ut in eo casu abstineret; fuit autem sufficiens, ut Pontifex lege sua id decerneret. Maxime, cum ipse potuerit judicare, esse sufficientem causam ad imponendum hoc onus in tali casu, quod homo sua culpa vel negligentia actionem fecerit simili dubio expositam. Item cum ad Summum Pontificem pertineat cavere omnem indecentiam circa ministeria sacra. Atque hanc existimo esse veram intelligentiam illorum jurium.

10. *Decreta citata præcipue procedere in foro exteriori.* — Unde ulterius colligo, decisiones illorum textuum primo et maxime habere locum in foro exteriori. Quod notavit Navarr., d. c. Si quis autem, num. 38, motus ea ratione, quod jus humanum magis obligare solet in exteriori foro, quam in interiori. Unde etiam Gerson, quem ibi refert, in 2 p., dixit, frequentius aliquem judicari irregularem in exteriori foro quam in interiori. Melius vero id colligimus ex ipsismet textibus. Nam in c. Ad audientiam, verba Pontificis non diriguntur ad ipsummet irregularem, sed ad judicem seu Prælatum, cui

dicitur : *Vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret.* Unde satis apparenter dici posset, ex vi illorum verborum non haberi, in eo casu teneri eum, qui dubitat, abstinere, donec ei a superiori injungatur, quia verba illius textus requirunt hominis sententiam seu præceptum. Item quia alias teneretur ab omnibus Ordinibus abstinere, quia irregularitas homicidii ab omnibus separat; et tamen ibi dicitur non esse a minoribus Ordinibus separandum. Cap. autem Significasti, potest eodem modo exponi; nam licet ibi dicatur, non præcessisse accusationem, vel denunciationem, sed solam petitionem consilii salutaris ab ipsomet reo factam, nihilominus responsio Pontificis videtur etiam referri ad externum forum, in quo ille dicitur habendus ut homicida. Atque ita etiam fatetur Navar., supra, num. 36; in n. autem 37, refert Felin. in d. c. Ad audientiam, dicentem, jura illa procedere in foro exteriori, non omnino contentioso, quod incipit ab accusatione, vel denunciatione, sed mixto quodammodo ex interiori, quatenus aliquis seipsum accusat, petens tamen judicium et expeditionem in foro exteriori. Quod quidem facile admitti potest, dummodo non negetur, ut bene advertit Navarr., idem judicium ferendum esse in foro contentioso, si talis causa agitetur, et eodem modo constet de tali dubio, quia et est eadem ratio, et decisio jurium est absoluta et sine distinctione. Imo, cæteris paribus, rigorosius agendum esset cum reo, si judicium esset omnino contentiosum, quia, quo ejus accusatio vel denunciatio minus voluntaria illi est, eo minor fides confessioni ejus adhibenda est, quatenus ad ipsius excusationem spectat, et a contrario sensu ex eodem c. Significasti, colligitur; eademque ratione minori dispensatione et indulgentia dignus esset. Non videtur ergo dubium, quin jura illa præcipue loquantur in foro exteriori, sive misto sive puro. Neque opinor Panormitanum id negasse; cum enim ait, decisiones illorum textuum non esse extendendas ad forum externum, loquitur quoad illas pœnas, quæ per judicem imponi solent pro irregularitate contracta, qualis est privatio beneficiorum, et similes; quoad privationem vero, quam intrinsece habet irregularitas, ut est ab usu Ordinum, aperte concedit habere locum in foro externo, quod ibi vocat quasi pœnitentiale, quia in eo non agitur de nova pœna imponenda, sed de securiori parte eligenda. Et videtur coincidere cum illo, quod Felin. mistum appellavit.

11 *Dicta jura an etiam procedant in interiori foro et in conscientia.* — Non vero negandum est, decreta illa consequenter etiam procedere in foro interiori, maxime post declarationem, seu injunctionem judicis. Nonnihil vero dubitationis habet, an qui dubitat, teneatur in conscientia abstinere prius quam a judice separetur, præsertim si homicidium sit occultum. Nam in illis textibus non sunt aliqua verba, quæ ad hoc cogant; ergo ex vi illorum non est imposita hæc obligatio; sed seclusis illis juribus, ex sola ratione, aut ex aliis juribus non constat : ergo. Et confirmatur a simili ex casu textus in c. Significasti, 1, de Homic. Ubi idem Innocent. III sic concludit : *Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem, qua peracta, non impedias quominus in susceptis ministret Ordinibus, et ad majores valeat promoveri.* Unde satis aperte colligitur, ante peractam pœnitentiam impositam illum non potuisse licite vel ministrare in susceptis Ordinibus, vel ad superiores ascendere post mandatum illud, quod fuit quoddam genus suspensionis; et tamen in casu illius textus, qui fuit de homicidio quodam omnino casuali et involuntario, et sine interventu alicujus delicti, si res non esset devoluta ad superiorem, non teneretur ille clericus ex vi suæ conscientiæ, vel pœnitentiam aliquam agere, vel aliquo tempore cessare ab usu Ordinum, cum tamen ad id obligetur post injunctionem superioris. Ubi etiam obiter notare licet in hujusmodi consultationibus aliqua Pontifices præcipere ad majorem cautelam, et ad majorem decentiam et reverentiam sacrorum Ordinum, quæ per sese, et ex vi solius conscientiæ non essent necessaria, licet posito præcepto superioris in conscientia oriatur obligatio. Cur ergo non possumus eodem modo intelligere c. Significasti, et c. Ad audientiam, præsertim cum interpretatio sit favorabilis, et materia onerosa. Unde Marianus Socin., in d. c. Ad audientiam, n. 46, quem refert et approbat Covarr., in d. Clement., p. 2, § 2, n. 5, solum dixit, in dubio quoad forum conscientiæ consulendum esse, ut quis se abstineat a divinis, et se existimet irregularem esse. Quod potest intelligi, esse consulendum, ut melius, et securius, non autem tanquam necessarium ante judicis sententiam, seu præceptum. Non est profecto facile interpretationem hanc valide impugnare.

12. *Vera sententia.* — Nihilominus in re morali et gravi non est deserenda communis sententia, quæ habet, in casu illorum textuum teneri unumquemque in conscientia ad abstinendum ab usu Ordinum, et ita etiam esse in conscientia consulendum, etiamsi res nullo modo devoluta sit ad forum externum; in hoc enim conveniunt Canonistæ, et Navarr. excusat Innocentium, qui solet in contrarium citari, quod non fuerit in tali sensu locutus. Ratio vero reddi potest, quia Pontifices declarant, in illo casu servandam esse irregularitatem; ergo intendunt docere obligationem illam oriri eo modo, quo irregularitas nasci solet, scilicet, ex facto ipso, supposito jure, absque alia judicis sententia. Juvat etiam in dict. cap. Ad audientiam, verbum illud, *Poteris concedere, ut minoribus Ordinibus sit contentus;* indicat enim necessitatem dispensationis, sine qua ille non posset in minoribus Ordinibus ministrare. Juvat etiam in d. cap. Significasti, 2, verbum illud, *A sacerdotali officio abstinere debet;* non enim solum dicitur, quod debet separari, aut non admitti, sed quod ipse debet abstinere; et verbum *debet,* licet aliquam ambiguitatem habeat, tamen regulariter indicat gravem obligationem in conscientia.

13. *Corollarium.* — Ex his denique omnibus infero, decisiones illas non esse extendendas ad omnes casus dubios, obligando homines, ut in eis semper teneantur in conscientia ad judicandum (ut sic dicam) contra seipsos, suscipiendo quodcumque onus, eo quod speculative sit tutius, quia non semper habent locum rationes omnes, quæ ibi moverunt Pontifices. Præcipue vero mihi est certum non extendi ad dubium juris, quia solum agunt de dubio facti; neque est admittenda extensio, cum sit longe dissimilis ratio, quia ubi jus non est certum, non fit illi injuria, neque est morale periculum ejus, quale esse potest, cum jus est certum, et factum solum est dubium. An vero illa decisio extendenda sit ad omnes irregularitates, quæ timeri possunt ex dubio facti, respondeo ex vi, et rigore juris solum nos cogi ad id asserendum in irregularitate, quæ ex homicidio contrahitur Deinde probabile est, quod Covarr. dixit dict. Clement., 1 part., in princ., num. 3, quoties ea contigerint, quæ in dictis decretalibus traduntur, servandas esse earum decisiones, etiamsi delictum, seu actus non sit omnino ejusdem rationis; quamvis enim hoc posterius Covarr. non exprimat, in hoc tamen sensu loqui videtur, estque probabile, quia hoc modo formaliter intelliguntur decisiones illæ, et non tantum materialiter. Quando vero concurrant omnia, quæ in illis decretis considerantur, prudenter conjectandum est ex materia et circumstantiis actus; et in sequentibus tractando de singulis irregularitatibus plurima in particulari dicemus.

SECTIO VII.

Qui possint irregularitatem contrahere.

1 *Prima regula.* — Post efficientem causam dicendum sequitur de materiali seu subjectiva, circa quam duæ regulæ generales possunt constitui. Prima est, nullum esse capacem irregularitatis, qui per se, et juxta Christi institutionem non sit capax sacramenti Ordinis. Hanc regulam posuit Soto, in 4, dist. 25, quæst. 1, art. 2, eamque tetigimus supra, sect. 1, circa definitionem irregularitatis; sequitur enim ex dictis ibi, primo, quia irregularitas est privatio quædam; omnis autem privatio supponit capacitatem; habitus enim et privatio versantur circa idem. Denique incapacitas ad recipiendos Ordines ex divino jure statuta est, et impedit non solum licitam, sed etiam validam susceptionem Ordinis; at vero irregularitas nec est ex jure divino, neque impedit, quin Ordo susceptus sit validus, etiamsi cum peccato suscipiatur : ergo.

2. *Fœminam nec esse, nec posse irregularem fieri.* — *Corollarium primum.* — *Quorumdam responsio.* — *Impugnatur.* — *Evasio.* — *Diluitur.* — Sequitur primo, fœminam neque esse irregularem ratione sexus, neque etiam esse capacem alterius supervenientis irregularitatis. Fundamentum est, quia fœmina ex divino jure est incapax sacramenti Ordinis, et characteris ejus, ut nunc suppono ex perpetua Ecclesiæ traditione fundata in facto Christi, qui non fœminas, sed viros tantum sacerdotes ordinavit in nocte Cœnæ, eisque solis potestatem remittendi peccata tribuit post resurrectionem, ut ex doctrina Concil. Trident. sæpe in superioribus docuimus, et sumitur ex cap. Nova, de Pœnitent. et remis., ubi Pontifex ait Christum etiam matri suæ claves non dedisse, sed solis Apostolis. Estque hæc certa veritas communi consensu Theologorum recepta in 4, d. 25, ubi videri possunt D. Thom., Soto, et alii; et Castro, contra hæreses, verb. *Mulier;* et Bellarm.,

lib. 1 de Sacrament. in genere, cap. 1 et 25. Hinc ergo fit, ipsam conditionem talis sexus non esse irregularitatem, quia affert absolutam incapacitatem; fit etiam, ut homicidium, bigamia, et similes effectus inventi in fœminis non afferant illis impedimentum irregularitatis, ut Soto supra notavit, et sentit Hostiens., in c. de Cleric. excom. minist., num. 4, dicens, monialem non posse irregularitatem incurrere, ex cap. Postulastis, § Quæsivistis, eod. tit. Et ratio est, quia illæ per se, et quasi natura sua non comprehenduntur in regula ordinandorum; et ideo per leges Ecclesiasticas ab ea non excluduntur. Dicunt vero aliqui, fœminas saltem secundum speciem humanam esse capaces Ordinis, et hoc satis esse, ut sint capaces irregularitatis, quia privatio aliquando respicit subjectum ratione generis, vel speciei, licet sit incapax secundum conditionem individui. Sed hoc ad rem moralem impertinens est, quia hæ privationes considerandæ sunt in ordine ad jura; jura autem, quæ irregularitates imponunt, non loquuntur de specie humana in communi, sed ad individua referuntur, separantque ab Ordinibus eos, qui sunt capaces, scilicet viros, et non fœminas. Dices : aliquando etiam separant fœminas, ut in Concil. Remensi, cap. 2, ut citat Gratian. in cap. Pervenit, de Consec., dist. 2. Respondetur primum aliquando Ecclesiam ferre præceptum de re jure divino statuta, ut major diligentia in ejus observatione adhibeatur. Secundo dicetur, nullum inveniri Ecclesiæ decretum, quo separetur fœmina a recipiendis Ordinibus, aut proprio usu eorum; sed in eo capite specialiter prohibetur, ne fœminis, aut laicis committatur actus, qui per solos presbyteros, aut in necessitate per diaconos recte præstari potest, ut deferre Eucharistiam ad infirmos; de quo ibi sermo est; sicut alia etiam sacra ministeria prohibentur fœminis in cap. Sacrata, dist. 23, de quo videri possunt dicta supra in 3 tom. Atque hæc applicanda sunt ad hermaphroditos, seu androgynos, qui ad fœmineum sexum magis declinant, supposita communi sententia, quod hi etiam sunt Ordinis incapaces; de quibus, quatenus aliquando possunt esse irregulares, infra erit dicendum; ubi etiam dicetur de fœmina, si contingat aliquando sexum mutare, ut evenire dicitur.

3. *Non baptizatus est incapax irregularitatis.* — Secundo principaliter infertur, nullum hominem non baptizatum esse capacem irregularitatis. Probatur ex eodem fundamento, quia non sunt capaces Ordinis, c. 1, et cap. Veniens, de Presbytero non baptizato; quanquam Navarr., num. 205, et Covarr., dict. Clement., 1 part. § 2, impedimentum hoc inter irregularitates numerent; loquuntur tamen late, et minus proprie. Objici tamen potest, quia ante baptismum potest quis esse bigamus, illegitimus et homicida, unde communiter quæri solet, an hæ irregularitates per baptismum tollantur, quæ quæstio supponit eas contrahi ante baptismum. Respondeo, controversiam esse de modo loquendi; retinendum vero esse illum, quem diximus, tanquam omnino proprium; ipsa enim carentia characteris baptismalis non potest dici irregularitas, cum sit omnimoda incapacitas. Unde non baptizatus nunquam fuit comprehensus in regula ordinandorum, seu, ut ita dicam, ordinabilium, ut per irregularitatem ab ea regula excludi potuerit; neque quoad hoc oportet distinguere de infideli, vel fideli aut catechumeno quantumvis justo, quia semper est plusquam irregularis, id est, omnino incapax Ordinis, donec baptizetur Deinde certum est, aliquos defectus naturales, vel morales inveniri in hominibus non baptizatis, qui baptizatos solent reddere irregulares, ut in exemplis positis manifestum est; dico tamen tales defectus in homine non baptizato, quamdiu in eo statu durat, non inducere propriam irregularitatem, tum quia non est subjectum capax; tum etiam quia illi defectus non habent vim ex se ad inducendam irregularitatem, nisi juventur lege Ecclesiastica; non juvantur autem hac lege circa non baptizatum, quia Ecclesia non habet jurisdictionem in non baptizatos, ut eos suis legibus comprehendat, ut disp. 5 hujus lib., sect. 1, tetigimus. Postquam vero hi baptizantur, in eodem puncto, in quo incipiunt esse subditi Ecclesiæ, jam sunt capaces irregularitatis, et ideo de illis quæri potest, an non obstante baptismo de novo recepto, ex tunc sint irregulares; quod non tam est quærere an baptismus tollat irregularitatem, quam an impediat, ne contrahatur; vel potius, an actio, vel indecentia ante baptismum contracta, ita maneat post baptismum, ut hominem irregularem efficiat; quod infra suo loco disputabimus.

4. *Corollarium tertium.* — Tertio infertur ex dicta regula, quid dicendum sit de homine quocumque titulo corporis, vel animæ perpetuo impedito a susceptione Ordinum,

ut sunt perpetuo amentes, monstrosi, ita ut careant organis necessariis ad Ordinum ministeria, et similes. Prius enim de tali impedimento statuendum est, an sit contra substantiam Ordinum, necne; nam, si sit prioris generis, non constituit irregularem, sed incapacem Ordinis, et consequenter irregularitatis; si vero sint posterioris Ordinis, non obstat, quominus talis homo sit capax irregularitatis; imo, cum tale impedimentum irregularitas quædam sit, capacitatem ejus supponit.

Secunda regula.

5. *Irregularitas potest in eodem subjecto multiplicari.*—Secunda igitur generalis regula sit, omnem hominem capacem Ordinis, esse etiam capacem irregularitatis, si in terris habeat superiorem. Hæc regula constat ex eodem principio, quod privatio, et habitus versantur circa idem. Item, quia jura, per quæ irregularitates feruntur, comprehendunt omnes homines capaces Ordinum, in quibus tales defectus reperiuntur, qui eisdem hominibus communes esse possint. Denique hinc fit, ut etiam infantes possint esse irregulares, ut revera sunt saltem ratione ætatis, eruntque alio titulo, si sint illegitimi, quia sunt capaces Ordinum quantum ad substantiam eorum, juxta receptam sententiam, quæ ex parte insinuatur in cap. Vel non est compos, de Temp. Ord., et in cap. unic., juncta Glossa, verb. *Discretionis,* de Cleric. per saltum promot., et in cap. Pueri, 1, quæst. 1. Unde a fortiori adulti omnes viri baptizati sunt capaces irregularitatis, quia de se sunt capaces Ordinis, possuntque ab Ecclesia propter justam causam excludi. Solum potest dubitari, an homo jam irregularis sit capax irregularitatis. Sed de hoc videnda sunt dicta in simili dubio de censura; est enim eadem proportionalis ratio; nam sicut excommunicatio, v. gr., potest in eodem multiplicari, multiplicata causa, vel secundum speciem, vel secundum numerum, ita etiam irregularitas; ut qui est illegitimus, potest fieri irregularis per homicidium; et qui unum homicidium commisit, per aliud potest novam irregularitatem contrahere. Quod pro dispensationibus est valde notandum, ut unumquodque vinculum ita solvatur, sicut contractum est, sicut dicitur in l. Prout, 80, § de Solutionibus.

6. *Episcopi an sint capaces irregularitatis, et qua lege comprehendantur.* — Rursus quæri potest de Episcopis, an sint capaces irregularitatis, cum jam non sint capaces alicujus Ordinis. Respondetur tamen, absolute esse capaces, ut frequenter ex jure constat, satisque est, quod priventur Ordinibus, eo modo quo possunt, ut circa definitionem notavimus. Potest autem hic quæri, quod de suspensione supra tractavimus, an per generalem legem ferentem irrregularitatem comprehendantur Episcopi, quamvis eorum expressa mentio non fiat, juxta cap. Quia periculosum, de Sentent. excomm. Dicendum vero est, eos comprehendi, quia in d. cap. non fit mentio irregularitatis, sed tantum suspensionis, et interdicti. Unde, quibus rationibus supra probavimus Episcopos includi in clausula generali quoad excommunicationem, eisdem probari potest comprehendi quoad irregularitatem. Quod etiam confirmari potest ex cap. 1, versic. *Caveant,* cum similibus, de Sentent. excomm., in 6. Contra hanc vero resolutionem videtur sentire Maiol., lib. 4 de Irregularitate, cap. 1, num. 7, ubi sentit decisionem dicti cap. Quia periculosum, extendi ad suspensionem, quæ per irregularitatem fit, ideoque habere locum in veris Episcopis, non vero in his, qui se fingunt Episcopos, ut Pontificalia exerceant, nam illi sine dubio incurrent irregularitatem generaliter latam in cap. 1 de Cleric. non ord. ministr. Et hoc posterius certissimum est. Illud tamen prius mihi non probatur, sed verius censeo irregularitates latas in jure generaliter pro omnibus fidelibus, comprehendere Episcopos, quatenus in eis habere potest locum causa irregularitatis; alias nec irregularitas contra homicidas, neque illa, quæ est contra clericum excommunicatum vel suspensum ministrantem, nec similes, comprehenderent Episcopos, quod plane falsum est. Rationes etiam superius factæ sufficienter hoc probant.

7. *Papa est incapax irregularitatis.— Deciditur.* — Addita vero est in prædicta regula exceptio propter Summum Pontificem; nam, licet contingat, v. gr., homicidium committere, irregularis non fiet, quia cum irregularitas sit de jure Pontificio, non potest ipsum Pontificem Summum comprehendere; nam licet possit obligari suis legibus quoad vim directivam, non vero quoad vim coactivam, ut supra tactum est; irregularitas autem pertinet ad vim coactivam legis, ut per se constat. Loquimur enim de propria irregularitate, ut impedimentum canonicum est; naturale enim impedimentum ex infirmitate, vel alia simili causa

proveniens, obligare poterit ipsum ad se abstinendum, quantum naturalis ratio, supposito divino jure, dictaverit, juxta doctrinam D. Thom., 3 part., quæst. 82, art. 3. Nonnullum vero dubium habet, quando irregularitas antecedit electionem, ut si erat illegitimus, aut bigamus, aut homicida, et latebat. Nam, si irregularitas nota esset, posset et deberet repelli ab electione, quia pro illo statu est indignus, ut ad talem dignitatem suscipiatur, ut late ostendit Maiol., lib. 2, cap. 4, a princip. Si autem, irregularitate existente occulta, eligatur, electio erit valida; imo etiamsi esset cognita, et nihilominus Cardinales illum eligerent, etiam peccando, non posset contra illam objici exceptio irregularitatis; ita enim expedit ad commune bonum, et vitanda schismata; et ideo statutum est in cap. Licet, de Elect., et in cap. Ubi periculum, eodem titulo, in 6, ubi Speculator et alii materiam late prosequuntur Unde ulterius fit, ut ipso facto tollatur ab eo irregularitas propria, quia statim desinit ligari jure Pontificio quoad vim coercivam, unde, sicut est incapax novæ irregularitatis, ita etiam antiquæ seu conservationis ejus. An vero non obstante præcedente irregularitate, possit aliquando etiam licite eligi, vel ad hunc effectum possint Cardinales in irregularitate dispensare, dicemus in disputatione sequente.

8. *Episcopus sub censura prohibitus ne ordinet irregularem, non incurrit ordinando incapacem characteris. — Aut indignum jure divino aut naturale ordinando.* — Ultimo ex his regulis possumus colligere, quando per legem Ecclesiasticam prohibetur Episcopus sub censura ipso facto incurrenda, ne irregularem ordinet, non incurrere talem censuram ordinando fœminam, aut alium simpliciter incapacem characteris Ordinis, ut, v. gr., catechumenum, etiamsi alias esset illegitimus, aut bigamus, etc., tum quia talis persona, ut diximus, non est vere irregularis, neque impedimenta ejus sunt proprie canonica; tum etiam quia illa non est vera ordinatio, sed tantum apparens, nec refert, quod illud majus peccatum sit, quam personam proprie irregularem rite ordinare, quia in legibus pœnalibus attendenda sunt verba legis. Unde similiter colligitur, Episcopum in eo casu non incurrere censuram ordinando hominem solo divino jure aut naturali indignum ordinatione, si impedimentum, quod habet, ex vi Pontificii juris canonicum non sit, et sub aliqua specie propriæ irregularitatis comprehensum, quia verba legis pœnalis in proprietate et rigore sumenda sunt juxta Ecclesiasticum usum. Et ideo multum expedit non abuti nominibus, ex quorum usu pendet intelligentia Ecclesiasticarum legum. Licet ergo is, qui ordinatus est, sit criminosus, aut valde ineptus, vel indoctus, si tamen defectus ejus ex vi alicujus canonis non inducit propriam irregularitatem, ordinator ejus non manebit censura ligatus ex vi talis legis. Quando vero hæc indignitas sit etiam irregularitas, constabit ex dicendis de irregularitatibus in particulari.

SECTIO VIII.

Quæ sit verborum forma, per quæ inducitur irregularitas.

1 *Duo ad irregularitatis formam necessaria.* — Quæstio hæc visa est maxime necessaria, quia ex ejus decisione pendent omnia, quæ de speciebus irregularitatis dicenda sunt. Cum enim dixerimus irregularitatem tantum incurri in casibus a jure expressis, maxime scire expedit, quibus verbis solet in jure irregularitas exprimi, seu quæ verba legis sufficiant, ut intelligamus irregularitatem ibi satis expresse ferri. Et hæc est forma verborum quam inquirimus; non enim de verbis ab homine proferendis, sed de verbis juris tractamus. Duo ergo in his verbis præcipue consideranda sunt. Primum est, ut significent pœnam vel impedimentum canonicum ipso facto incurrendum, nulla expectata sententia, etiam declaratoria criminis, quia irregularitas non aliter imponi consuevit, ut sect. 4 declaratum est. Secundum est ut verba, quibus tale impedimentum vel pœna declaratur, sint ita propria, ut in specie significent hoc impedimentum, quatenus ab aliis distinguitur Ratio est, quia hæc verba id efficiunt quod significant. Item quia sunt verba practica, quæ debent in particulari significare quod intendunt, quia effectio circa particularia versatur. Item quia irregularitas debet esse in jure satis expressa.

Prima universalis regula.

2. Ex his ergo principiis, quæ certissima sunt, partim ex jure canonico, cap. Is cui, de Sent. excomm., in 6, partim ex ipsa naturali ratione, colligi possunt nonnullæ universales regulæ. Prima est. Quoties verba legis non significant pœnam ipso facto, sed requirunt

actionem hominis, ut imponatur, in tali lege non est sermo de irregularitate. Patet, quia pœnalis lex nunquam per seipsam operatur absque sententia, vel facto hominis, nisi per verba ejus sufficienter exprimatur, quod maxime verum habet in irregularitate, quam necesse est esse in jure expressam. Hic autem occurrebat statim quæstio, qualia esse debeant verba legis, ut sufficienter declarent legem per seipsam operari. Hoc vero dubium commune est irregularitati cum censuris; et ideo videri possunt, quæ diximus supra, disp. 3, sect. 2. Imo et quæstio communis est omnibus legibus pœnalibus, quam latissime tractat Tiraquell., in l. Si unquam, C. de Revoc. donat., verb. *Revertatur,* per totum.

3. *Vulgaris regula. — Limitatur* — Quia vero vulgaris regula apud juristas est, quando privatio fertur per verbum præsentis, aut præteriti, significari per ipsam legem statim ferri; quando vero fertur per verba futuri, significari pœnam ferendam, ut late Tiraquellus, supra, num. 21, et alii juristæ, in l. Si quis major, cum Gloss. ibi, C. de Transactionibus, et in l. Si quis in tantum, C. Unde vi, et in c. Tua, de Pœnis, et in c. At si clerici, de Judiciis, ubi Abb., num. 34, et Dec., num. 35 : addenda hic necessario est limitatio, nisi ex aliis verbis adjunctis satis significetur alius sensus pœnæ ipso jure latæ vel ferendæ, ut multis exemplis declaravimus in dicto loco de censuris; et in præsenti materia, verba legis sufficienter significant imponi irregularitatem, si lex dicat, *irregularis erit,* vel *irregularis fiet.* Ratio est, quia in ipso nomine irregularitatis includitur aliquid sufficienter determinans verbum illud ad talem significationem. Sic enim agentes de censuris diximus, si cum verbo de futuro adjungatur particula, *eo ipso, ex tunc, ipso facto,* et similis, per illam determinari significationem verbi de futuro, ut significet censuram ipso facto incurrendam, et ex tunc futuram, seu duraturam. In præsenti ergo, quamvis non addantur expresse hujusmodi particulæ, in ipsa voce, et ratione irregularitatis intrinsece includuntur. Nam, quia censuræ possunt a jure et ab homine ferri, ideo verbum de futuro per se sumptum magis significat ferendam, quam latam, si non addatur particula determinans significationem; non enim potest ex sola ratione censuræ determinari. Irregularitas autem solo jure fertur, et ideo eo ipso, quod nominatur in lege, per seipsam determinat quodcumque verbum etiam de futuro, ut significet sententiam latam, et non tantum ferendam; ut si dicatur, *irregularis erit,* subintelligitur *ex tunc;* vel *irregularis fiet,* subintelligitur *ipso facto,* et sic de aliis, quia illæ particulæ implicite continentur in ipso nomine irregularitatis, ut declaravi. Quocirca, quando in lege ponitur expresse irregularitatis nomen, nulla est difficultas intelligendi, quod sententiam latam contineat.

4. *Exemplis regula data exponitur. — Primum exemplum, cap. Si quis Episcopus, 1, quæst. 1 — Secundum exemplum, ex cap. 1 de Ordinatis ab Episcop. qui renunc.* — Quia vero canones, præsertim antiqui, raro utuntur nomine irregularitatis, sed per effectus vel per alias circumlocutiones illam indicant, ideo difficile est discernere, an canon contineat sententiam latam vel ferendam, quia sæpe tales effectus, et descriptio per illos possunt ad aliquod aliud impedimentum canonicum accommodari. Nihilominus tamen proposita regula, et communis doctrina in hoc servanda erit; nam si ex cæteris verbis legis non constat satis expresse sermonem esse de irregularitate, et alioqui pœna imponitur per verbum futuri, et non præsentis aut præteriti, signum est ibi non imponi irregularitatem, sed aliquam censuram vel aliam pœnam. Probatur, quia tunc ex vi nullius vocis declaratur sufficienter, talem pœnam ipso jure imponi; ergo signum est non esse irregularitatem. Ut autem per exempla rem magis declaremus, nonnullas formulas canonum proponere oportet, ex quibus aliqui irregularitatem colligunt, mea tamen sententia ex vi verborum illam non continent. Prima est ex cap. Si quis Episcopus, 1, quæst. 1 : *Proprii gradus periculo subjacebit,* ubi constat verbum esse de futuro, et effectum illum non minus ad suspensionem vel depositionem, quam ad irregularitatem posse referri, ideoque de suspensione potius esse intelligendum, quod clarius constat ex originali in Concilio Chalcedonens., actione 15, can. 2, ubi ad illam pœnam præmittitur conditionalis, *Si convictus fuerit;* hæc enim conditio ad irregularitatem contrahendam necessaria non est. Secunda est in cap. 1 de Ordinatis ab Episcop. qui renunc. Episcop.: *Executionem officii non habebit,* quam pœnam suspensionem esse, nos supra interpretati sumus, quia ad carendum executione officii non plus requiritur, et pœnali legi non amplius dandum est, quam verba requirant. Circa ver-

bum autem, *habebit,* licet sit de futuro, quia ibi non significat privationem rei jam possessæ, sed negationem accipiendæ, ideo carentiam executionis ex tunc futuram significat, ut supra exposuimus.

5. *Tertium exemplum, cap. Si qui Episcopi, 1, quæst. 1* — *Quartum exemplum, cap. Quoniam, dist. 48.* — *Quintum exemplum, cap. Clericus qui, dist. 46.* — Tertia est in c. Si qui Episcopi, 1, quæst. 1 : *Ordinationis jus ulterius non habebunt,* ubi *ordinationis* vox activam et passivam potest significare; ibi tamen active sumitur; loquitur enim Leo Papa de Episcopis, qui ob indignam ordinationem ordinandi jure privantur. Unde ibi non est sermo de irregularitate, sed de suspensione quadam. Neque ibi cogimur verbum illud, *habebunt,* ita explicare, ut contineat sententiam latam, sed potius ferendam, quia sermo est de Episcopis, qui ante illud crimen jus ordinandi habebant; unde non carent illo, nisi priventur per sententiam, quia verbum de futuro non amplius cogit, sicut si diceret, *Jure ordinandi priventur.* Quarta sumitur ex cap. Quoniam, dist. 48 : *Cesset a clero,* et ibidem : *Præcipitabitur a statu sui cleri.* Quas pœnas inter irregularitates refert Maiolus; mihi tamen videtur imprimis ibi non contineri pœna ipso jure lata. Primo quia verbum, *Præcipitabitur,* de futuro est, et manifeste postulat actionem hominis; verbum autem, *Cesset,* ad summum est indifferens; potest enim intelligi, aut quod in actu exercito, ut sic dicam, imperium feratur per ipsammet legem, aut quod imperium ferendum sit per judicem; tamen ex adjunctis constat in hoc secundo sensu accipi; nam præmittitur : *Si convictus duobus, vel tribus testibus fuerit,* et subditur : *Cesset a clero,* id est, tali pœna afficiatur. Unde in ipso originali a Concilio Nicæno I, can. 2, clarius dicitur, *Deponendus est;* non est ergo ibi sermo de irregularitate, sed de depositione. Quinta sumi potest ex cap. Clericus qui, dist. 46, ibi, *Ab officio degradetur,* quam etiam Maiolus refert, immerito tamen, quia ibi non est sermo de pœna lata, sed ferenda, ut tam ex verbo, *Degradetur,* quam ex præcedentibus constat, scilicet : *Clericus, qui adulationibus et proditionibus vacare deprehenditur,* scilicet in judicio; imponitur ergo ibi pœna *degradationis,* id est, depositionis vel alicujus suspensionis; nam vox illa secundum antiquum usum hæc omnia significat, et delicta, de quibus ibi agitur, plane requirunt hanc totam latitudinem. Idemque colligi potest inferius ex c. 5 ejusdem dist., ubi de clerico maledico dicitur : *Cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur, neque amplius ad officium absque satisfactione revocetur;* ubi constat degradationem illam non fuisse, qualis nunc fit per exauctorizationem, in ordine ad tradendam personam curiæ seculari, sed extendi ad suspensionem.

6. *Corollarium.* — Unde colligo, quoties pœna in canone ponitur per hoc verbum, *deponatur vel degradetur,* aut raro, aut nunquam esse sermonem de irregularitate. Exempla sunt multa in canonibus Apostolorum, et in cap. Si quis Episcopus, dist. 83, cujus verba sunt, *Ab officio suspendatur,* et Glossa exponit, *id est, deponatur,* et quidquid sit de interpretatione, eadem est ratio de utroque verbo; nam evidenter significant pœnam ferendam, et ab irregularitate distinctam. At vero in cap. Cum illorum, de Sent. excomm., ibi, *A susceptis Ordinibus censemus in perpetuum deponendos,* videri potest, per illa verba describi irregularitatem, quia ibi agitur de pœna eorum, qui excommunicatione ligati Ordines suscipiunt; de quibus ait Pontifex, quod si sint clerici seculares, et scienter Ordines susceperint, perpetuo sunt deponendi; non ergo novam pœnam imponit, sed executionem tantum ipsius irregularitatis præscribit absque spe dispensationis. Quæ interpretatio est probabilis; juxta illam vero dicendum est, ibi non imponi pœnam, sed mandari tantum executionem pœnæ jam impositæ per canones. Verisimilius autem est, præter irregularitatem, quæ jure ipso incurritur, mandari etiam depositionem perpetuam per judicem imponi, quando concurrunt omnes circumstantiæ ibi designatæ, scilicet, quod excommunicatio est qualificata (ut sic dicam), id est, reservata Pontifici, et cum plena cognitione illius, Ordines suscipiuntur. Nam de aliis clericis secularibus, qui ex ignorantia juris vel facti in eo statu ordinantur, ibi supponitur manere irregulares, et non posse per alium quam per Summum Pontificem dispensari; eis vero non imponitur depositio perpetua; signum est ergo pro prioribus esse aliam pœnam a judice imponendam præter irregularitatem. Inferius vero, in versic. *Si autem,* dicitur, monachos dicto modo ordinatos manere suspensos ab executione suscepti Ordinis et officii; quæ pœna ipso facto imponitur, ideoque credi potest susceptionem ibi late sumi pro irregularitate.

Ego vero existimo esse novam pœnam impositam, quando concurrunt dictæ circumstantiæ, cujus signum est, quia non solum ab Ordine, sed etiam ab officio suspensio imponitur, a quo irregularitas non ita generatim separat, quia suspensio ab officio usum etiam jurisdictionis impedit, quem non impedit irregularitas.

7. *Sextum exemplum, ex cap. Quoniam, 47 dist.* — Sexta verborum forma sumi potest ex cap. Quoniam, 47 dist., ibi : *Dejiciatur a clero, et alienus existat a regula.* Ex quibus priora verba aperte significant depositionem, ut Glossa ibi intellexit, quia et verbum de futuro est, et actionem hominis requirit, et præterea ad imponendam illam pœnam probatio postulatur, ut probant illa verba, *Si quis inventus fuerit,* etc. Illa autem postrema verba, *alienus existat a regula,* videntur magis indicare irregularitatem; tamen revera non significant distinctam pœnam; unde alia translatio Concilii Nicæni, can. 18, ita habet : *Abscindatur a clero, et alienus ab Ecclesiastico habeatur gradu,* et ita refertur, 14, q. 4, cap. Quoniam. De eadem etiam depositionis pœna ab homine imponenda sermo est in cap. Episcopus, dist. 41, cum dicitur : *Dejici ab officio suo præcipimus,* et in cap. ult., d. 55, ibi : *Bene fraternitas tua fecit, ab officio eum presbyterii removere.* Et similia multa facile inveniuntur. Solum est observandum, quod licet irregularitas ipso facto incurratur, nihilominus ad officium Prælati pertinet efficere, ut irregularitas ab aliquo contracta observetur et executioni mandetur. Unde fit, ut aliquando possint canones de hac executione loqui; oportet tamen, ut de tali irregularitate ex aliis juribus constet; et ideo semper verum est, ex solis verbis de futuro, quæ irregularitatem aperte non exprimunt, sed potius requirunt actum hominis, non satis posse colligi irregularitatem.

Secunda generalis conclusio.

8. *Exemplis demonstratur conclusio, quoad priorem partem.* — Secundo principaliter, dicendum est, quamvis privatio Ordinum ex vi verborum canonis ipso jure feratur, non semper ferri irregularitatem, nisi vel ex verbis expressis, vel ex aliis indiciis sufficientibus colligatur. Probatur, quia depositio vel suspensio perpetua, ipso jure lata, est pœna ab irregularitate distincta; sed hæc solet in jure vocari Ordinum privatio; ergo talis privatio, etiam ipso jure posita, indifferens est ad irregularitatem, et nonnulla alia impedimenta canonica; ergo, ut significetur irregularitas, necessaria sunt verba, aut indicia specialiora. Quoniam, si verba in proprietate sumpta depositionem vel suspensionem significent, pro illis pœnis, ut ab irregularitate distinguuntur, sumenda sunt, nisi aliud cogat. Imo si sint ambigua, et ex se indifferentia ad irregularitatem vel suspensionem, et ex aliis circumstantiis litteræ aliud non constet, potius de suspensione, quam de irregularitate interpretanda sunt, tum quia illa est mitior pœna; tum etiam quia irregularitas non incurritur nisi in casibus a jure expressis; non potest autem dici in jure expressum, quod verbis adeo ambiguis et generalibus propositum est.

9. Exemplis rem declaremus. Primum quoad priorem partem sumi potest ex cap. 1 de Homicidio, in 6, ibi : *Excommunicationis et depositionis a dignitate, honore, Ordine, officio et beneficio, incurrat sententias ipso facto;* nam ibi non irregularitas fertur, sed depositio. Simile habetur in Extravag. 2 de Simonia. Exempla vero alterius partis sumi possunt ex cap. Teugualdum, 11, quæst. 3, in verbis illis : *Omni judicamus sacerdotii officio manere penitus alienos.* Quæ verba privationem sacerdotii significant, et tamen per ea non fertur irregularitas, sed depositionis pœna ; unde statim subditur, *Prædictis autem depositis,* etc. Aliud exemplum sumi potest ex cap. Qui semel, dist. 50, ubi sic habetur : *Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum sacerdotii poterit adipisci.* Nam licet verbum illud sit de futuro, tamen ex illis particulis adjunctis, *deinceps jam,* videtur determinari ad significandam pœnam ipso facto; nam ex vi illarum significatur, ex tunc, a tempore commissi criminis fore depositum. Unde aliqui existimant illam esse sufficientem formam latæ irregularitatis, præsertim adjunctis illis ultimis verbis, *nullum gradum sacerdotii poterit adipisci.* Ego vero de propria depositione verba intelligo, ut sonant; et valde probabile existimo, ibi non esse depositionem ipso jure latam, sed ferendam, cum Turrecremata et aliis. Quod colligo imprimis ex qualitate criminis, pro quo illa pœna imponitur, scilicet, *pro quolibet lapsu,* carnis (ut omnes exponunt) post ordinationem; incredibile autem tam gravem pœnam fuisse impositam ipso facto pro hu-

jusmodi casu adeo humano, et qui tam frequens esse potest. Unde in cap. Presbyter, dist. 82, sic habetur : *Presbyter si fornicationem fecerit, quanquam secundum canones Apostolorum debeat deponi, tamen*, etc., quam depositionem solum suspensionem quamdam fuisse colligo ex cap. Hi qui, 15, quæst. 8. Quod ergo in dict. cap. Qui semel, dicitur, deinceps fore depositum, ita exponendum est, id est, deinceps deponetur, statim ac de crimine constiterit. Unde quod subditur, *nullum gradum sacerdotii poterit adipisci*, intelligitur post depositionem, seu ex vi illius; atque ita ex vi illius formæ non colligitur irregularitas; atque ad eumdem modum exponendum existimo canonem 14 Apostolorum, in illis verbis, *Eum non amplius celebrare jubemus;* nam separatio a celebratione, et ratione suspensionis, et ratione irregularitatis convenire potest; et ideo potius de suspensione illa pœna interpretanda est, maxime considerato delicto, pro quo imponebatur, scilicet, propter transitum clerici ab una parochia in aliam sine licentia Episcopi. Imo etiam incertum est, an illa forma verborum contineat pœnam ipso facto incurrendam, seu præceptum directe impositum ipsi delinquenti, ne ulterius ministret, vel tantum absolute præcipiatur, ut ei talis imponatur pœna, nam verbum, *jubemus,* absolute sumptum, non amplius significat in omni rigore. Unde alia translatio habet, *Hunc ulterius ministrare non patimur* Atque ita videtur tacite exponi in Concil. Antiocheno II, can. 10. Ex his ergo exemplis poterit de aliis similibus judicium ferri.

De indiciis quibus colligatur irregularitas in jure lata.

10. *Primum indicium.* — Statim vero occurrit inquirendum, quænam sint indicia vel circumstantiæ, ex quibus sufficienter colligi potest, similem pœnam esse irregularitatem, et non aliud impedimentum canonicum, quando irregularitas non proprio nomine ponitur, sed per effectus vel alia generalia verba. Respondetur, varia signa assignari solere, non tamen omnia esse certa. Unum est, si talis pœna auferenda dicatur per dispensationem; nam in hoc irregularitas distinguitur a censuris, quod non per absolutionem sicut illæ, sed per dispensationem tollitur, ut infra dicemus. Sed hoc indicium non est sufficiens, ut supra tetigi in materia de Suspensione; quia tolli per dispensationem, licet proprie non conveniat censuris, non tamen est proprium irregularitatis, sed etiam convenit depositioni tam a jure quam ab homine latæ, et suspensioni, quæ pura pœna est, et ad certum tempus vel perpetuo definite fertur, ut citato loco ostendi.

11. *Secundum indicium.* — Secundum indicium esse potest, si talis privatio feratur sine culpa, quamvis non sine causa. Nam imprimis hoc videtur esse indicium certum, quod tale impedimentum contrahitur ipso facto, posita tali causa seu conditione, quia non ponitur ut pœna; ergo ad illud contrahendum non requiritur vis coactiva judicis, aut ejus sententia vel judicium, nisi interdum ex accidenti, si causa sit dubia. Deinde videtur proprium irregularitatis inter omnia canonica impedimenta, quod possit sine culpa contrahi. Hoc vero indicium imprimis non est adæquatum, quia non omnis irregularitas incurritur sine culpa. Deinde, licet, ubi invenitur, regulariter sit vehemens et fere certum, interdum tamen videtur deficere, quia aliqua suspensio ab executione Ordinum potest contrahi sine culpa, ut in propria materia tactum est. Opinor tamen id nunquam contingere in suspensione, quæ est per privationem usus Ordinis prius legitime obtenti cum libero jure utendi illo, quia nemo privatur hoc jure semel acquisito sine culpa, seclusa irregularitate. Solum ergo contingit per suspensionem, quæ est per præventionem, ut sic dicam, seu per non collationem talis usus simul cum ipso Ordine. Unde hoc non contingit, nisi in ipsamet ordinatione, ob aliquem defectum ordinantis, nam ex impotentia dantis, mirum non est, quod alius non recipiat aliquem usum etiam sine culpa sua. Facta ergo hac exceptione, in reliquis casibus existimo illud indicium esse optimum; supponendo impedimentum, de quo agitur, esse privationem Ordinis, vel usus ejus. Quod ideo assero, quia aliæ inhabilitates Ecclesiasticæ in ordine ad beneficia, vel prælaturas, etiam possunt sine propria culpa contrahi, juxta cap. 1 de Filiis Presbyt., cap. In quibusdam, de Pœnis, cum similibus. Propter quod aliqui has etiam inhabilitates irregularitates vocant; non sunt vero ex his, de quibus nunc agimus.

12. *Tertium indicium.* — Tertium indicium est, quando per legem ponitur impedimentum in Ordinibus, quod post peractam pœnitentiam manet, argumento textus cum Glossa in

cap. Nisi, verbo *Præter,* de Renunc. Sed hoc commune est censuris. Quæ tamen in hoc differunt, quod, per solvendo, tollendæ sunt post condignam satisfactionem, quod non ita est in irregularitate. Sed adhuc manet illud indicium commune suspensioni, quæ est pœna vindicativa, vel simpliciter, si perpetua sit, vel pro tempore designato, si habuit certum terminum. Determinabitur autem illud indicium ad irregularitatem, si tale impedimentum commune sit laicis. Ratio est, quia tunc non potest esse depositio aut suspensio, hæ namque propriæ sunt clericorum; ergo est irregularitas, quia nullum aliud impedimentum fingi potest. Confirmatur ex dictis circa definitionem irregularitatis; nam hoc impedimentum, quod extenditur ad laicos, per se ac primario privat ipsis Ordinibus seu acceptione illorum, quod est proprium irregularitatis. Unde hoc potissimum est in verbis canonum considerandum, an directe intendant excludere ab Ordinum susceptione; quod si ex verbis non satis expresse constiterit, indicium infallibile erit, si illa privatio etiam laicos comprehendat, quod variis exemplis statim confirmabimus.

13. *An sit aliqua irregularitas clericorum propria.* — Prius enim interrogare potest aliquis, esto hoc indicium sit certum, an sit adæquatum, quod est quærere, an omnis irregularitas sit communis laicis, vel sit aliqua clericorum propria. Respondeo, si ad formalitatem irregularitatis respiciamus, de se quamlibet irregularitatem esse communem laicis, maxime si sit irregularitas simpliciter et totalis. Si autem respiciamus ad causam irregularitatis, aliquando est ita clericorum propria, ut non possit in laicis inveniri, ut patet in irregularitate, v. gr., quæ contrahitur propter violatam excommunicationem per executionem Ordinis Ecclesiastici; hæc enim causa non potest in homine mere laico reperiri. Et ideo in his irregularitatibus, quæ ob dictam causam sunt propriæ clericorum, aliquando potest esse res magis obscura, an scilicet talis pœna sit vera irregularitas, vel tantum suspensio, si nomen irregularitatis in ipso jure non exprimatur. Existimo tamen, regulariter loquendo, pro hujusmodi casibus esse sufficienter et sub proprio nomine expressam in jure irregularitatem. Si alicubi tamen non fuerit res ita clara, consideranda erunt alia verba.

14. *Nonnullæ irregularitatis formulæ proponuntur — Notandum circa tres ultimas formulas.* — Ex dictis colligere possumus nonnullas dicendi formulas, quæ in jure inveniuntur, sufficienter indicantes irregularitatem, ut sunt omnes illæ, quæ excludunt hominem ab ordinatione seu clericatu. Prima, can. 18 Apostolorum : *Non potest esse clericus.* Secunda, can. 21: *Ne sit clericus,* scilicet, qui seipsum mutilavit. Unde quod statim, c. 22, de clerico idem crimen committente dicitur, *deponatur,* plane non significat sententiam depositionis, sed executionem irregularitatis contractæ, quam ipsemet criminosus per se observare tenetur, etiamsi ab alio non cogatur. Et ideo in Concil. Nicæn. I, c. 1, ubi canones repetuntur, dicitur: *Abstinere convenit,* vel, ut alia habet translatio, *cessare debet.* Quæ cum aliis habentur dist. 56, cap. Si quis. Tertia, ex can. 60 Apostolorum: *Ad clerum ne promoveatur;* et videtur esse sermo de illo, qui juris infamiam contraxit. Et similia verba habentur in cap. Clericus, 3, 46 dist. Quarta, ex can. 78 Apostolorum : *Ne fiat clericus,* loquitur de energumeno. Quinta, ex c. 1 de Cleric. non ordin. ministr.: *Nunquam ordinetur,* loquitur de omni non ordinato, qui in Ordinibus ficte ministrat. Circa has vero tres ultimas formulas advertere oportet, dari per verba de futuro et præceptiva, quæ per se potius diriguntur ad Prælatos Ecclesiæ, quam ad ipsos criminosos, et ideo videri possent non continere pœnam ipso jure latam, quia requirunt actionem hominis, ad quem dirigitur tale præceptum. Nihilominus tamen hoc non obstat, quominus verba illa sufficiant ad irregularitatem ferendam. Est enim considerandum, illa verba non præcipere impositionem pœnæ, sed executionem, et ideo supponere pœnam jam incursam, seu (quod perinde est) illam efficaciter imponere in actu exercito. Sicut si excommunicatio a canone feratur sub hac forma : *Si quis hoc fecerit, nullus cum eo communicet,* significatur, excommunicationem ferri ipso facto, ut in superioribus dictum est. Ratio vero est, quia executio pœnæ supponit pœnam impositam; ergo quando lex immediate præcipit privationem aliquam ut observandam ex vi sua, simul imponit illam privationem ut pœnam vel impedimentum ipso facto incurrendum, sive id præcipiat ex parte ipsius rei, qui abstinere debet, sive aliorum, qui illum debent vitare; hæc enim duo correlativa sunt, et in uno aliud includitur. Et ideo interdum lex fertur explicando prohibitionem ex parte personæ quasi patientis, interdum vero ex parte ipsius agentis, ut in dictis for-

mis, et clarius in cap. Præcipimus, dist. 34, ex Gregor., lib. 2, epist. 25 : *Præcipimus ne unquam illicitas ordinationes facias;* et infra : *Si quos hujusmodi repereris, non audeas promovere.* Loquitur autem aperte de bigamia et aliis defectibus inducentibus irregularitatem. Similiter in cap. Si laici, dist. 34, dicitur : *Ad ministerium Ecclesiasticum nullo modo adducatur.* Et in cap. sequent.: *Non admittatur ad clerum.*

15. *Per privationem sacerdotii sæpe totalis irregularitas significatur. — Clericus in quo sensu in lege ferente irregularitatem sumatur.* — Sexta forma sumi potest ex c. Curandum, 34 dist., ibi, *non aspiret ad Ordines,* et loquitur de bigamo. Et in originali, Concilio Romano sub Hilario, c. 2, statim additur de simili irregulari, *repellendum esse,* etc. Et in c. 3 de aliis irregularibus dicitur : *Ad sacros Ordines aspirare non audeant.* Septima sumi potest ex cap. ultim., 55 dist., ibi *Illi non possunt secundum canones sacerdotii jura concedi.* Sicut etiam in can. 16 Apostolorum dicitur : *Non potest esse ex numero sacerdotali.* Octava sumi potest ex cap. Miror, 50 dist., ibi, *sacerdotio privatus;* quanquam enim hoc verbum generale sit, et degradationem vel depositionem significare possit, tamen ex circumstantiis et materia de qua agebatur, scilicet, de homicidio voluntario, satis determinatur ad significandum irregularitatem. In quibus formis advertere licet, sæpe fieri mentionem solius sacerdotii, ideoque non videri verba sufficientia ad inducendam irregularitatem totalem, quæ includat privationem inferiorum Ordinum. Nihilominus tamen dicendum est, regulariter per illa verba significari totalem irregularitatem, vel nomine sacerdotii totum statum clericalem comprehendendo, vel certe quia inferiores Ordines ad sacerdotium ordinantur, et ideo qui a sacerdotio removetur simpliciter ac perpetuo, ad alios etiam Ordines censetur fieri inhabilis, nisi talis sit irregularitas, quæ alios Ordines supponat, et sine crimine contrahatur, ut in superioribus tactum est, et ex dicendis in particulari evidentius constabit. Hunc autem esse sensum dictorum canonum constat ex dicto cap. Miror, ibi, *sacerdotio privatus,* et tamen loquitur de homicida; et similiter loquuntur de bigamo canones Apostolorum, et idem reperietur in aliis. Dico autem *regulariter,* quia aliquando est proprie et in particulari sermo de sacerdotali Ordine, quod ex circumstantiis legis colligendum erit. E contrario vero cum de irregularibus dicitur, non admitti ad clerum, vel ad Ecclesiasticum ministerium, sumendus est clerus proprie prout per Ecclesiasticos Ordines constituitur Aliquando enim comprehenduntur sub cleri nomine omnes Ecclesiasticæ personæ, in quibus sunt religiosi, etiamsi Ordinem non habeant; quomodo sumitur in cap. Duo sunt, 12, q. 1, et in cap. Si quis suadente, 27, q. 4; proprius vero sumitur pro solis ministris Ecclesiasticis, soletque formaliter a monachatu distingui, ut in cap. Alia, cum multis, 16, q. 1 Atque in hac proprietate sumitur in canonibus, quæ illis verbis irregularitatem imponunt.

16. Ultimo præter dictas formulas numerat alias Maiol., lib. 1, cap. 1, de Irregular., quæ, vel non inveniuntur, ut quomodo citatur ex cap. De laicis, dist. 34; nullum est enim tale caput in illa; dist. 12 autem, q. 2, ubi invenitur, nullum habet verbum quod irregularitatem indicet. Vel non sunt verba juris canonici, sed Gratiani, ut quæ citantur ex d. 81, post cap. 1, vers. *Quolibet,* ibi, *ordinari non debet,* quæ ibi non significant irregularitatem, sed obligationem non ordinandi indignos. Similiaque sunt, quæ citantur ex dist. 42, in princip., ibi : *Prohibendi sunt a sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni.* Vel certe talia sunt verba, quæ censuram potius, vel ad summum pœnam Ecclesiasticam in communi significant, ut in cap. Tanta, d. 86, ibi : *Fixa jam maledictione feriremus.* Quæ vero citantur ex cap. Consequens, dist. 88 : *A clericalibus officiis abstinere cogantur,* suspensionem aperte significant, et ferendam potius quam latam. Sicut etiam illa ex cap. Episcopi, 12, quæst. 1, *communione privetur,* significant excommunicationem ferendam. Denique addit prædictus auctor, sæpe jura canonica uti hac voce, *animadversio,* quæ vox jure civili accipi solet pro pœna debita pro capitali crimine, quomodo videtur accipi in cap. In nonnullis, de Judæis, unde respectu clericorum significare dicitur degradationem, post quam tradendus est clericus brachio seculari, et citat Felin., in dict. cap. In nonnullis, et Hostiens., in cap. In quibusdam, de Pœnis, n. 5, qui nullam mentionem faciunt irregularitatis. Sed Maiolus de suo addidit, vocem illam consequenter significare irregularitatem; sed formaliter non sequitur, nisi aliunde constet, quia degradatio, nec est irregularitas, nec illam secum affert, proprie loquendo. De illa ergo voce, *animadversio Ecclesiastica,* recte concludit Felin. supra, in

fine, cum Dominico, esse ambiguam et valde generalem, et juxta materiam subjectam de illa judicandum esse. Et ego addo, magis significare pœnam ab homine imponendam, quam a jure latam, et ideo raro ad irregularitatem accommodari.

DISPUTATIO XLI.

DE MODIS QUIBUS TOLLITUR IRREGULARITAS, PRÆSERTIM DE DISPENSATIONE EJUS.

Irregularitas pœna auferibilis. — *Major, lib.* 4 *de Irregularitate, cap.* 2, *num.* 22. — Antequam ad particulares irregularitates descendamus, necesse est, ut sicut generalem doctrinam de irregularitate, quantum ad ejus institutionem et effectionem tradidimus, ita etiam de modis quibus auferri potest dicamus. Supponimus autem irregularitatem auferri posse, ut constat ex Ecclesiæ usu, et ex eo, quod neque est impotentia simpliciter, neque pœna irremissibilis. Quanquam non desint, qui distinctione utantur, dicentes, quamdam esse irregularitatem magnam, quæ dispensatur, aliam vero maximam, quæ nunquam dispensatur, ut quod cæcus ordinetur. Sed non est necessaria distinctio, quia si defectus talis sit, ut omnino sit indispensabilis, revera non est propria irregularitas, sed erit impotentia aliqua, vel impedimentum jure divino vel naturali impediens, vel simpliciter, vel digne recipere, vel ministrare Ordines. Si vero impedimentum est dispensabile, quod majorem vel minorem requirat causam, et quod frequentius, aut rarius dispensetur, non refert, neque variat rationem irregularitatis. Supposito ergo, quamcumque propriam irregularitatem tolli posse saltem per dispensationem, duo a nobis præcipue videnda sunt. Primum, an possit aliquando sine dispensatione tolli, et consequenter quæ requirantur ad talem dispensationem. Secundum, apud quem sit potestas dispensandi in hoc defectu.

SECTIO I.

Utrum possit irregularitas aliter quam per dispensationem tolli.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi esse potest, quia irregularitas est impedimentum de se perpetuum jure canonico introductum; ergo nunquam potest tolli, nisi per dispensationem in jure. In contrarium vero est, quia censura non tollitur per dispensationem, sed per absolutionem; ergo etiam irregularitas, nam videtur esse eadem ratio. Aliunde vero etiam apparet, neque absolutionem, neque dispensationem esse necessariam vel possibilem, quia vel cessat causa irregularitatis, vel non; si cessat, eo ipso tollitur irregularitas sine alia indulgentia superioris, ex regula illa, *Cessante causa, cessat effectus,* quæ in præsenti maxime locum habere videtur. Quia irregularitas fertur præcipue propter indecentiam; hæc autem aufertur cessante causa; ergo aufertur etiam irregularitas. Unde e contrario si causa non cessavit, non poterit tolli irregularitas etiam per dispensationem, quia semper manet indecentia; non videtur autem posse per dispensationem fieri, ut cum indecentia licite Ordines suscipiantur vel administrentur.

2. *Regula universalis.* — *De ablatione irregularitatis per baptismum.* — *Richardi opinio.* — *Aliorum sententia.* — *Tertia opinio.* — In hac re communis doctrina est, irregularitatem et per dispensationem, et aliis modis tolli posse. Ita Sylvest., verb. *Irregularitas,* in fine, et alii Summistæ, eodem verbo. Qui præcipue tres modos assignant tollendi irregularitatem, scilicet, per baptismum, per religionis ingressum, et per dispensationem. Sed quod ad baptismum attinet, dictum in superioribus est, ante illum nullam esse propriam irregularitatem, et ideo non proprie dici, irregularitatem tolli per baptismum, sed dicendum potius esse, defectum existentem in homine ante baptismum non reddere hominem irregularem post baptismum. Hæc autem regula sub hac generalitate non admittitur ab omnibus. Nam Richardus, Quodlib. 2, 22, absolute negat irregularitatem aliquam tolli per baptismum, etiam illam, quæ propter culpam contrahitur, quia irregularitas, inquit, non contrahitur sub ea ratione qua culpa est, sed sub aliqua alia. Alii generaliter admittunt illam regulam, estque consentanea doctrinæ Hieronym., epist. 83 ad Oceanum. Alii distinctione utuntur, nam de irregularitate, quæ provenit ex peccato, vel ex sequela peccati, quæ est infamia, asserunt non induci in baptismo propter peccata quæ præcesserunt. De alia vero irregularitate, quæ sine peccato contrahitur, oppositum docent. Quæ fuit opinio Hostiensis, Joannis Andreæ, et aliorum, quam videtur sequi Maiol., lib. 4 de Irregul., cap. 2, num. 8, reg. 13. Sed tamen Abbas in cap. Gaudemus, num. 6, de Divortiis, cum aliis, licet admittat primum membrum hujus

distinctionis, secundum subdistinguendum putat, nam in aliquibus admittitur, ut in illa quæ provenit ex bigamia, juxta sententiam Ambrosii, lib. 3, epist. 25; et Augustini, lib. de Bono conjugali, cap. 18. Idemque esse de irregularitate ex defectu natalium affirmat Sylvester supra, quæst. 28. Addunt tamen hi Doctores, aliquam irregularitatem, quæ sine culpa contrahi solet, ut est illa, quæ dicitur ex defectu lenitatis, impediri ratione baptismi. Quod etiam tenet Angelus, verb. *Irregularitas,* 2, et Armil., num. 87. Sed hoc loco non possumus particulares quæstiones tractare aut definire. Et ideo neque possumus regulam omnino generalem constituere, nam hæc pendet ex particularibus quæstionibus. Possumus autem cum hac exceptione generatim dicere, in homine denuo baptizato nullam manere irregularitatem ratione præcedentium actionum aut conditionum, nisi ubi oppositum sufficienter in jure constiterit. In hoc enim videntur fere convenire Doctores citati. Et congrua ratio reddi potest, quia per baptismum denuo regeneratur quis et efficitur quasi novus homo, et ideo per se loquendo ac regulariter, omnis macula et indecentia ab eo tollitur, præsertim illa quæ in culpa fundatur Deinde omnis irregularitas est de jure positivo; omne autem positivum jus, generatim loquendo, dirigitur ad baptizatos; ergo non est extendendum ad defectus commissos ante baptismum, nisi id fuerit in jure expressum. Hæc igitur generalis regula contra Richardum observanda est. An vero in casu bigamiæ, vel alio, admittenda sit exceptio, suo loco dicemus.

De secundo modo ablationis irregularitatis per ingressum religionis.

3. *Vide Felin., c. Cum deputati, de Judic., num. 2, et Addit. 2, ibid. — Prima sententia. — Secunda sententia. — Tertia sententia et vera.* — Circa secundum modum tollendi irregularitatem per ingressum religionis advertendum est, aliud esse irregularitatem tolli per religionis ingressum ipso facto et sine alia dispensatione, aliud vero irregularitatem ante religionis ingressum contractam, per illius ingressum fieri dispensabilem per religionem ipsam seu Prælatos ejus. Rursus in utroque casu loqui possumus, aut de jure communi, aut ex privilegiis religionum. Hic præsertim loquimur de jure communi, de quo variæ sunt sententiæ. Quidam enim asserunt, omnem irregularitatem tolli per professionem religionis. Quod tenuit Gloss. ult., in c. Cum deputati, de Judiciis, citans cap. Non liceat, 19, quæst. ultim., ubi solum dicitur, filium, qui ingressus est religionem, non posse licite exhæredari a patre propter ingratitudinem quam ante religionem commiserat, quod est longe diversum, nec potest extendi ad irregularitatem cum sufficienti fundamento, ex vi illius textus. Eamdem vero opinionem tenet Glossa in c. ult. de Filiis Presbyt., quæ etiam citat Authenticam de Monach., in princ., quæ communiter ad hoc allegatur; sed immerito, quia non loquitur de ingressu, vel professione religionis, sed de vita et conversatione religiosa; nec loquitur de irregularitate, sed de macula morali, ut recte Glossa ibi exposuit. Quocirca tam universalis regula non videtur in jure fundata; et ideo alii distinguunt de irregularitate contracta ex peccato, vel sine illo, et de posteriori affirmant tolli per ingressum religionis, non vero priorem. Et citatur Gloss., in cap. Quantumlibet, 46 dist., quæ non loquitur generaliter. Id autem asseruit Glossa in cap. 2 de Apostatis, quamvis in fine non videatur esse constans in hac sententia; neque existimo posse aliquam ex illis partibus ex jure generaliter probari. Et ideo alii negant posse aliquid circa hoc universe affirmari, nisi hoc solum, quod illa tantum irregularitas per religionem tollitur, cui hoc est jure concessum, quæ fuit sententia Panorm., in cap. 2 de Apostatis, n. 7, et per se considerata videtur valde probabilis. Quia si alicubi jura loquuntur de hoc modo tollendi irregularitatem, non loquuntur in generali, sed in particulari de una vel alia, ut videre licet in cap. 1 de Filiis Presb., cum similibus. Neque in his rebus argumentum a simili est efficax, ut sæpe dictum est. Unde in aliis juribus significatur, esse necessariam dispensationem, facilius tamen concedendam in favorem religionis, cap. 2 de Apostatis. Ergo nulla potest generalis regula assignari, sed in singulis irregularitatibus consulenda sunt jura. Atque hanc partem secuti sunt Angel. et Sylv., v. *Irregularitas,* in fine, et Arm., n. 88. Addit vero Sot., 4, d. 25, quæst. 1, art. 3, nunc de facto hunc morem in religionibus servari, ut omnis irregularitas per religionis ingressum tollatur, excepta bigamia, et homicidio voluntario, sive, inquit, hoc fuerit obtentum jure communi, sive consuetudine vel privilegio. Cujus quidem assertioni, quantum ad factum seu morem suæ religionis

spectat, fidem adhibere possumus. Quod vero spectat ad jus commune, nullum ita generale reperitur Privilegia autem religionum consulenda sunt. Utrum autem potuerit sola consuetudine introduci talis dispensatio, generalis quæstio est de potestate jurisdictionis, an per consuetudinem acquiri possit, quæ de variis actibus sæpe in superioribus tractata est, et eodem modo est in præsenti definienda. Nam ubi fuerit talis consuetudo, retinenda est, quia licet per se sola non valeat dare jurisdictionem, est tamen sufficiens signum potestatis concessæ, etiamsi fortasse nunc de expresso privilegio non constet. De hac igitur ratione tollendi irregularitatem circa singulas commodius dicemus ; ubi etiam de privilegiis religiosorum, quæ necessaria fuerint, attingemus; nam alia in proprium opus de religione reservamus.

De ablatione irregularitatis per dispensationem.

4. *Prima conclusio.* — Circa tertium modum dicendum in primis est, irregularitatem tolli posse per propriam dispensationem, non vero per absolutionem. Prior pars communis est, et probatur, quia sicut dispensatio cadit in jus humanum, juxta cap. Proposuit, de Concess. Præbend., ita etiam cadere potest in irregularitatem. An vero aliqua sit excipienda, dicemus infra agentes de bigamia, in qua existimatur hoc habere specialem difficultatem, quia in cap. Super eo, 2, de Bigamis, significatur, in irregularitatem illam non cadere dispensationem ; verumtamen non dicitur esse impossibilem, sed difficilem. Altera pars declaratur, supposita differentia inter illa duo, quæ in hoc consistere videtur, quod absolutio significat actum justitiæ, in quo causa aliqua seu judicium terminatur ; dispensatio vero solum est quædam exceptio a communi lege seu prohibitione; et ideo illa duo habent rationem moralem valde diversam. Ratio ergo, ob quam dispensatio cadit in irregularitatem, et non propria absolutio, est, quia irregularitas habet vim cujusdam absolutæ prohibitionis, vel perpetuæ simpliciter, vel pro tali tempore, seu durante tali statu rerum ; et ideo quantumcunque hominem pœniteat sui delicti, vel causam suam in judicium afferat, nunquam potest ex vi alicujus sententiæ liberari a tali onere. At vero non obstante hac conditione irregularitatis, potest Prælatus, qui potestatem habet supra jus, hominem eximere a tali prohibitione. In quo servandæ sunt regulæ generales de requisitis ad valorem, et honestatem talis dispensationis; nam eadem ratio est de hac, et de qualibet alia, quæ circa humanum jus versetur.

5. *Secunda conclusio. — Varii irregularitatum modi quoad perpetuitatem causæ. — Secundus.* — Secundo dicendum est : ut dispensatio in irregularitate locum habeat, necesse est, ut causa irregularitatis duret: nam illa cessante, per se cessat irregularitas, nec est necessaria dispensatio. Ut hoc explicemus, distinguere possumus varias irregularitates quoad perpetuitatem causæ. Quædam est habens causam omnino immutabilem; hujusmodi est omnis illa, quæ fundatur solum in actu præterito, quatenus semel factus est, quia quod factum est, infectum esse nullo modo potest; et hæc irregularitas est de se perpetua, quamdiu persona durat. Hujusmodi est irregularitas ex defectu natalium, quæ solum fundatur in conceptione sine vero matrimonio. Similis est irregularitas ex homicidio; sufficit enim occidisse, etiamsi per miraculum homo occisus postea resurgeret. Denique idem est in omni irregularitate ex delicto contracta, quia non fundatur in delicto, ut perseverante moraliter seu habitualiter, sed in hoc solum, quod fuerit commissum. Et ob hanc rationem, quantumvis peccatum per pœnitentiam, vel absolutionem tollatur, hæc irregularitas manet, donec per dispensationem tollatur. In his ergo irregularitatibus solum habet locum hic modus auferendi illas a subjecto manente, quia statum causæ necessario semper durat. Aliæ vero sunt irregularitates, quæ et temporalem causam habent, et expresse feruntur solum pro illo tempore, pro quo causa durat: hujusmodi est irregularitas ex defectu ætatis, quæ propterea solum durat, durante tali ætate, et consequenter dispensatio solum habet in ea locum, quamdiu durat causa seu tempus irregularitatis; quo tempore durante posse talem dispensationem concedi, præter rationem supra factam, usus ipse satis confirmat.

6. *Tertius.* — Tertio sunt aliæ irregularitates, quæ habent causam, quæ non consistit tantum in actu præterito, sed in aliqua re vel privatione permanente et durabili, qualis est ægritudo, vel debilitas corporis, aut alius similis defectus, qui aliquando solet esse naturaliter immutabilis, ut est defectus unius, v. g., vel quid simile, et tunc nulla est diffi-

cultas, quin per dispensationem solam auferri possit talis irregularitas, secluso miraculo. Aliquando vero talis causa cessare potest naturaliter, ut si lepra auferatur, vel debile membrum pristinæ saluti restituatur. Et tunc est generalis regula, cessante causa irregularitatis cessare irregularitatem, absque alia dispensatione, juxta illud Ambrosii, ep. 82. *Ubi causa non hæret, vitium non imputatur,* et habetur in cap. Neophytus, dist. 61, et est communis sententia cum Glossa in cap. Post translationem, v *Cessante,* de Renunc., argumento illius textus, et in cap. Super eo, de Elect. Quibus locis Joannes Andreas, Panormitanus, et alii disputant de sensu illius propositionis vulgaris, *cessante causa cessat effectus,* cap. Cum cessante, de Appell., cum aliis. Omissis tamen eorum doctrinis, et distinctionibus, in præsenti materia sermo est de causa intrinsece (ut sic dicam) constitutiva irregularitatis, quia ponit in subjecto intrinsecam rationem ejus, qua ablata tollitur (ut sic dicam) materia illius irregularitatis. Exemplum afferre possumus ex canone 78 Apostolorum, ubi primum sic dicitur, *Si quis dæmonem habet, ne fiat clericus;* statim vero subjungitur, *Purgatus autem recipiatur, et si sit dignus, fiat.* Idem est de defectu ignorantiæ, si supponamus irregularitatem inducere, nam si ignorantia tollatur, tollitur materia ipsius irregularitatis, argumento cap. Statuimus, 61 dist. Idemque est suo modo in infamia, si vere et omnino auferatur, ut saltem in infamia facti potest contingere. In his ergo casibus non est necessaria dispensatio, nisi quamdiu causa non cessat; illa tamen durante, cum irregularitas duret, ita poterit dispensari sicut quælibet alia.

7. *De ablatione irregularitatis per abrogationem legis illam ferentis.— Tripliciter comparatur abrogatio legis ad causam irregularitatis.* — Unde obiter intelligitur, quid censendum sit de quodam modo auferendi irregularitatem, quem aliqui assignant, per abrogationem legis ferentis irregularitatem; ut si nunc, v. gr., Ecclesia auferret legem, quæ illegitimos facit irregulares, eo ipso auferretur talis irregularitas, quia efficacior est abrogatio, quam dispensatio. Est enim hæc sententia mihi certa quantum ad duo. Primum quoad irregularitates nondum contractas, quia post abrogatam legem non contrahentur, ut per se notum est, cum ex efficacia legis pendeant. Secundum quantum ad irregularitates jam contractas ante tempus abrogationis sine culpa; ut in exemplo posito de illegitimis, abrogata lege, quæ illos facit irregulares, non solum fierent habiles illegitimi, qui postea nascuntur, sed etiam jam nati; et hoc probat optime ratio facta de efficacia abrogationis. Item quia non est major ratio de una quam de alia. De irregularitate vero jam contracta ratione delicti, res videtur dubia, quia illa est pœna jam imposita propter delictum commissum; per abrogationem autem legis pœnalis quoad pœnam quam imponit, licet fiat, ut in posterum talis pœna non incurratur propter tale delictum, non tamen remittitur pœna prius inflicta propter delictum antea commissum; ut si Ecclesia nunc abrogaret legem prohibentem aliquid sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, efficeret quidem, ut in posterum id committens non maneret excommunicatus, non tamen tolleret excommunicationem antea contractam per tale delictum, sed necessaria esset illius absolutio; ita ergo videtur de irregularitate dicendum. Quod profecto est satis apparens, maxime si in abrogatione legis sint aliqua verba, quæ tempus abrogationis respiciant. Nihilominus tamen, si abrogatio simpliciter et absolute fiat, v gr quod homicida, aut rebaptizans jam non sit irregularis, probabilior est dicta sententia, quia talis abrogatio favorabilis est, et ideo amplianda; verba autem illa de se indifferentia sunt, et comprehendunt tam illum, qui jam est homicida, quam qui futurus est. Accedit, quod primaria ratio irregularitatis non est punitio, sed decentia rerum sacrarum, et ideo si per abrogationem legis jam non consideratur in illo delicto indecentia aliqua in ordine ad sacros Ordines, non refert, quod delictum ipsum fuerit committendum vel commissum. Secus vero esset, si non immediate abrogaretur lex irregularitatis, sed alia lex ferens censuram, per cujus violationem irregularitas contracta est, nam per talem abrogationem non auferretur irregularitas, quia lex, virtute cujus incurritur, semper integra manet; imo per absolutionem a tali censura non aufertur irregularitas, quia sunt impedimenta diversa.

8. *Rationibus dubitandi fit satis.* — Rationes dubitandi in principio positæ ex dictis solutæ sunt, præter ultimam, quæ intendebat, manente causa non posse irregularitatem dispensari, quia manet indecentia. Dicendum est enim, hanc indecentiam non semper esse tantam, aut talem, ut secluso jure positivo reddat actum illicitum, ideoque, ea non ob-

stante, posse per dispensationem tolli irregularitatem; maxime cum possit intercedere rationabilis causa, per quam illa minor decentia compensetur. Semper tamen, in his præcipue irregularitatibus, quæ ex defectibus animæ vel corporis proveniunt, cavere oportet, ne aliquid admittatur, quod revera sit contra decentiam ministerii sacri.

SECTIO II.

Apud quos sit potestas dispensandi in irregularitate.

1 *Quædam supponuntur ad quæstionis decisionem.* — Supponendum in primis est, potestatem hanc spiritualem ac supernaturalem esse, et a Christo Domino concessam. Nam potestas ferendi leges, et dispensandi in illis, ejusdem ordinis sunt, et potestas ligandi et solvendi respective sumpta. Deinde suppono potestatem hanc jurisdictionis esse; non est enim potestas Ordinis; constat enim in universum dispensationem in lege actum jurisdictionis esse, unde tantum a superiore circa subditos exerceri valet. Potest autem (ut hoc obiter dicamus) hic actus dici jurisdictionis voluntariæ, quia non pertinet ad coactionem, sed potius ad favorem et gratiam : aliquid vero participare potest de jurisdictione coactiva, quatenus per potestatem superioris etiam ab invito auferri potest, quia irregularitas non pendet ex voluntate habentis, sed imponentis illam. Suppono tertio, potestatem hanc alicui convenire ex immediata Christi concessione; aliquibus vero per alterius hominis communicationem. Rursus potestatem hanc in aliquo esse ordinariam, in aliis esse posse delegatam ; nam quoad hæc omnia eadem est ratio de hoc actu jurisdictionis, et de aliis.

2. *Prima conclusio.*—His suppositis, primo certum est Summum Pontificem ex divino jure et immediate a Christo habere ordinariam, universalem, ac supremam potestatem dispensandi in irregularitate. Patet, quia Summus Pontifex habet suam potestatem immediate a Christo; quæ ordinaria est, quia ex vi proprii muneris competit tanquam pastori totius Ecclesiæ. Est etiam suprema, quia soli Christo immediate subest, et a nullo alio pendet, omnes vero alii pendent a Summo Pontifice, etiam quantum ad hunc actum. Propter quod certum etiam est, posse sibi reservare dispensationem cujuscumque irregularitatis, si velit. Denique dicitur hæc potestas universalis, non solum quoad loca, et personas, sed etiam quoad irregularitates, quia nulla est, quæ per Summum Pontificem dispensari non possit. Nam omnis irregularitas est de jure positivo; in toto autem jure positivo potest Papa dispensare, ut ex suprema ejus potestate constat, et ex c. Proposuit, de Concess. præbend. Et c. Significasti, de Electione, et cap. Sunt quidam, 25, quæst. 1. Quæri vero potest, an talis dispensatio requirat causam; sed resolutio est, ut licite fiat, requiri causam, non tamen ut valida sit, juxta generalem doctrinam de dispensatione legis humanæ.

3. *Secunda conclusio.*—Secundo dicendum est, jure ordinario nullum Episcopum posse dispensare in irregularitate secundum se seu generatim sumpta; sed solum in his irregularitatibus dispensare posse, quæ illis conceduntur. Hæc est communior sententia Canonistarum in cap. At si clerici, de Judiciis, et Summistarum, præsertim Angeli, v. *Dispensatio,* n. 5; Sylvest., quæst. 9, 10 et 11, et aliorum Doctorum in c. Cum illorum, de Sent. excom., ex quo textu potest hæc assertio comprobari, et ex multis aliis, quos infra suis locis referemus, quibus constat, Episcopum non posse dispensare in variis irregularitatibus; id enim non provenit ex speciali reservatione, quæ raro vel nunquam in jure adjungitur ; provenit ergo ex generali causa, quia Episcopus ex vi sui muneris non habet potestatem dispensandi in irregularitate, nisi ei specialiter concedatur. Ratio est, quia inferior non potest dispensare in lege superioris, nisi ei concedatur ; irregularitas autem semper est ex lege superioris comparatione ordinariorum Episcoporum, ut supra ostensum est : ergo. Confirmatur ex dictis supra, disput. 29, sect. 2, de suspensione lata a jure in pœnam delicti commissi, quod non possit Episcopus in illa dispensare, nisi in casibus sibi concessis; nam eadem ratio militat in irregularitate, et omnia ibi dicta possunt hic applicari. Et difficultas, quæ oritur ex c. Nuper, de Sent. excomm., ibi etiam expedita est, et ita sentiunt auctores ibi citati, et ex decreto Concil. Trident., statim tractando amplius confirmari poterit.

Quibus in casibus possint Episcopi in irregularitate dispensare.

4. Jam vero inquirendum occurrit, qui sint illi casus, in quibus Episcopis concessa est

irregularitatis dispensatio. Respondeo, duobus modis posse hos casus designari : primo in particulari et in specie singulas irregularitates ab eis dispensabiles numerando; et de hoc dicemus in discursu totius materiæ, nam tractando de unaquaque irregularitate videbimus, quid circa illam possit Episcopus. Alius modus esse potest per aliquas regulas generales. Possuntque duæ præcipuæ tradi.

5. *Prima generalis regula. — Regulam hanc minime ad praxim applicari posse.* — Prima est de jure antiquo juxta communem doctrinam Canonistarum, tunc posse Episcopum in irregularitate dispensare, quando potest dispensare in ipsamet lege, quæ talem irregularitatem imponit. Hanc enim regulam circa suspensionem supra constituimus; videtur autem habere eamdem rationem in irregularitate, quia non requiritur major potestas ad dispensandum in pœna legis, quam in ipsa lege, ut in citata disputat. de Suspensione tetigi. Hæc autem regula supponit esse aliquam legem, irregularitatem imponentem, quæ possit per Episcopum dispensari, de qua eadem quæstio statim occurrit, quænam sit talis lex. Cui nunc omnino satisfacere non possumus, donec per singulas leges irregularitatem imponentes discurramus. Videtur tamen dicta regula in præsenti materia nihil habere utilitatis. Quia duobus modis intelligi potest dispensari in lege. Primo post commissum actum contrarium ipsi legi, vel post contractum defectum, quem lex vitare studet; et hoc modo dispensare in tali lege nihil aliud est quam dispensare in irregularitate contracta ratione illius; et ideo non potest assignari pro regula, quod tunc possit Episcopus in irregularitate dispensare, quando potest dispensare in lege ferente irregularitatem, quia nihil aliud esset quam idem per idem dicere. Secundo potest dispensari in lege antequam incidatur in ipsam; et hoc modo nullam esse legem ferentem irregularitatem, in qua possit Episcopus dispensare. Si enim talis lex ferat irregularitatem absque delicto, dispensare in illa nihil aliud esset, quam concedere, ut talis actus vel defectus secum non afferat irregularitatem : quod multo magis esse videtur, quam dispensare in irregularitate jam contracta. Et ideo multo certius est, non posse hoc facere Episcopum, nisi ei specialiter concedatur, existimoque nullam esse hujusmodi concessionem, quia nullo jure constat. Nec videtur rationabilis, nedum necessaria talis potestas. Si autem irregularitas feratur propter delictum, tunc dispensare in tali lege, aut est concedere, ut talis actus possit fieri sine delicto; et hoc non habet locum in his delictis, propter quæ irregularitas imponitur, quia sunt gravissima crimina, et contraria naturali aut divino juri. Aut est concedere seu prævenire, ut irregularitas non contrahatur, etiamsi talis actus fiat, et hoc majori ratione hic locum non habet, quam in actibus, qui non sunt delicta. Igitur ex regula nulla potestas colligi potest.

Decretum Concilii Tridentini, sess. 14, cap. 6 de Reformat., expenditur.

6. *Secunda regula. — Primum corollarium. — Secundum corollarium. — Interrogationi satisfit.* — Alia regula sumitur ex jure novo Concilii Trident., sess. 24, cap. 6 de Refor., ubi conceditur Episcopis, ut dispensare possint in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum. Circa quam regulam optime advertit Romana Congregatio, Episcopos illarum regionum, in quibus Concilium Tridentinum receptum non est, non posse hac uti facultate, quia hæc facultas de novo est per Concilium data, ideo prædictis Episcopis non confertur, quia par debet esse conditio favorum, et onerum; ubi ergo Concilium non recipitur quoad leges et onera, acceptari non potest quoad favores; non fuit enim mens Concilii aliter eos concedere. Unde etiam obiter constat, quod a principio dicebamus, Episcopos non habere facultatem ad dispensandum in irregularitate, nisi eis concedatur. Unde hic etiam absolute conceditur hæc potestas, sed cum duplici exceptione. Una est de homicidio voluntario, de quo tractabitur infra. Alia est de delicto ad forum contentiosum deducto, quæ videtur non recte cohærere cum ipsa regula. Nam ibi solum conceditur facultas in casibus occultis; quid ergo necesse fuit excipere casus deductos ad forum contentiosum, cum manifestum sit illos non esse occultos? Hoc adnotaverim, ut intelligatur, Concilium non loqui tantum de casibus omnino occultis, qui a nemine sciuntur, sed absolute de occultis, prout a publicis distinguuntur, etiamsi probabilia sint; ob hanc enim causam addit Concilium dictam exceptionem. Nam, si delictum occultum non tantum probabile sit, sed etiam jam sit deductum ad forum con-

tentiosum, hoc ipso reputatur a Concilio sufficienter publicum, ut ejus dispensatio Episcopo non concedatur. Dicitur autem delictum hoc modo publicum statim ac denunciatio seu accusatio de tali delicto coram legitimo judice juridice facta est; nam Concilium non requirit, quod delictum sit probatum, ac declaratum per sententiam judicis, sed tantum quod sit deductum; deducitur autem per denunciationem vel accusationem. Sed quid si fortasse delictum omnino occultum, quodque probari non potest, ad forum contentiosum deferatur, jure vel injuria? poteritne talis irregularitas ab Episcopo dispensari? Respondetur, ex vi verborum Concilii non posse, quia Concilium non distinguit de occulto probabili, vel quod probari non potest. Jam enim supra rejecimus sententiam asserentem, per delictum omnino occultum non incurri irregularitatem, dummodo externum sit. Unde, licet verum sit Concilium hic concedere facultatem ad dispensandum in casibus occultis, etiamsi probabiles sint, non tamen in solis illis, sed etiam in omnino et quomodocumque occultis, quia Concilium absolute loquitur. Cum ergo addat exceptionem eadem generalitate verborum, absolute limitat concessionem ad quoscumque casus quomodocumque delatos. Existimo tamen hoc intelligendum esse, quamdiu crimen delatum ad forum contentiosum in illo versatur, seu quamdiu causæ jus agitatur. Nam si post delationem quispiam juridice absolvatur a tali delicto, eo quod nullo modo probatum fuerit, videtur profecto revocari delictum ad eum statum, in quo antea erat, et æque manere occultum, ideoque esse per Episcopum dispensabile; maxime quando delictum nec plene, nec semiplene probari potuit; nam quando aliqua probatio intercedit, res videtur magis dubia. Quia ex semiplena probatione in foro contentioso facta oritur generaliter publica infamia et publica notitia, imperfecta quidem, tamen qualis sufficiens videtur, ut res non maneat occulta, sicut antea erat; quod secus est quando delictum nullo modo probatum est.

7. *Quis nomine Episcopi in Concilii decreto intelligatur — An comprehendantur inferiores Prælati habentes quasi Episcopalem jurisdictionem.* — Dubitari vero potest, quid nomine Episcopi in illo decreto intelligendum sit. In quo est certum non satis esse, quod sit Episcopus consecratus, nisi habeat Episcopatum et propriam jurisdictionem ac subditos, quia non conceditur hæc facultas cuilibet Episcopo respectu quorumcumque fidelium, sed tantum respectu subditorum, ut est per se notum, et paulo inferius in eodem decreto declaratur. E contrario vero Episcopum esse electum, et confirmatum, quia ille est simpliciter et absolute Episcopus, et in ordine ad actus jurisdictionis non indiget consecratione. Majus tamen dubium est de inferioribus Prælatis habentibus jurisdictionem ordinariam, et quasi Episcopalem, nam hi solent etiam nomine Episcopi venire in similibus concessionibus ad jurisdictionem pertinentibus; maxime quando sunt exempti, et habent quasi diœcesim propriam. Nihilominus in Congregatione Cardinalium declaratum est, hos inferiores Prælatos non comprehendi sub hoc decreto, sed tantum Episcopos privative seu exclusive quoad omnes alios. Cujus declarationis ratio fuisse videtur, quia hæc concessio ex ea parte, qua derogat juri communi, est odiosa, et ideo limitanda est ad proprietatem verbi *Episcopus*. Et huic declarationi standum est, quia sufficienti testimonio et auctoritate nobis de ea constat. Unde fit, fideles omnes immediate subjectos his Abbatibus seu Prælatis inferioribus, quamvis alias exempti sint, quoad hunc posse subjici Episcopo suæ diœcesis, quia non debent esse pejoris conditionis, quam alii fideles : ergo oportet, ut habeant aliquem Episcopum, a quo possint talem dispensationem obtinere. Item quia Episcopus per se habet jurisdictionem in illa diœcesi quoad omnes actus, in quibus illi non sunt exempti; non sunt autem exempti quoad hunc actum, de quo agimus.

8. *An Episcopus possit per alium hanc dispensationem conferre. — Ratio dubii. — Resolutio.* — Rursus vero dubitari potest, an possit Episcopus hanc dispensationem alii committere, vel solum per seipsum possit illam conferre. Ratio dubii est, quia decretum illud duas habet partes. Prior est de dispensatione in irregularitate ex defectibus occultis. Posterior est de absolutione a casibus reservatis Summo Pontifici. Et in hac posteriori parte additur, *per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum;* in priori vero parte nihil additur, sed simpliciter dicitur, *liceat Episcopis dispensare;* ergo in illa priori parte potestas solis illis conceditur per seipsos. Patet consequentia, nam extensio, quæ in uno casu ponitur, et in alio tacetur, virtualiter excluditur. Neque argu-

mentum a simili in his rebus est validum, quia sunt facultates distinctæ, et absolutio a peccatis et censuris est magis necessaria ad salutem animæ, quam dispensatio in irregularitate, ideoque mirum non est, quod cum majori amplitudine concedatur. Accedit, quod Episcopi quoad hanc facultatem sunt tantum delegati; non enim habent illam jure ordinario, sed ex speciali commissione; ergo non possunt illam subdelegare, nisi hoc eis specialiter concedatur. Ob hanc enim causam addita est in illa secunda parte decreti, *per se vel vicarium,* et statim in eadem parte excipitur peccatum hæresis; ergo cum in priori parte non detur facultas delegandi, non videntur Episcopi posse committere aliis hanc facultatem. Nihilominus dicendum est, posse Episcopum per alium dispensare, vices suas illi committendo. Primo, quia nulla occurrit sufficiens causa, ob quam Concilium adeo limitaverit hanc facultatem, cum sæpe expediat hanc etiam facultatem concedere docto confessario, qui possit dispensationis causam melius in conscientia examinare. Præterea Concilium non limitat hanc facultatem, ut intelligatur concessa Episcopis tanquam delegatis Sedis Apostolicæ, quod aliis locis facere solet, sed simpliciter eam facultatem Episcopis concedit, ut ex vi illius decreti videatur hæc facultas jam annexa muneri Episcopali quasi jure ordinario; ergo cum non restringatur, erit delegabilis ab Episcopo. Unde quod in secunda parte illius capitis additur, *Per vicarium,* etc., potius videtur restrictio quam ampliatio; nam si nihil adderetur, per quemcumque delegatum posset illa absolutio præstari; per illam vero particulam restrictum est, ut solum possit id fieri per vicarium ad id specialiter deputatum. Quapropter si illa disjunctio ad priorem facultatem dispensandi non accommodatur (ut contextus ipse requirere videtur, non enim sine causa Concilium distinctis verbis, *dispensandi,* et *absolvendi,* utitur, et disjunctionem illam in uno membro ponit, et non in alio), si hoc, inquam, ita est, potius sequitur priorem facultatem dispensandi exerceri posse non solum per vicarium specialiter ad hoc deputatum, sed simpliciter per quemcumque, etiamsi generaliter ei facta sit delegatio. Denique usu ita receptum et interpretatum videtur, ut Episcopi soleant in his casibus vices suas aliis committere; consuetudo autem est optima legum interpres.

9. *Quis possit dispensare cum Episcopo si in irregularitatem sibi concessam incurrat.*— Et juxta hanc resolutionem expediri etiam potest dubium, quod in Congregatione Cardinalium tactum invenio, scilicet, si contingat Episcopum ipsum in hujusmodi irregularitatem occultam incurrere, an possit secum ipse dispensare, vel saltem alteri vices suas committere, ut dispenset. Nam quod hoc posteriori modo fieri possit, ex responsione ejusdem Congregationis colligi videtur; licet enim ibi non proponatur dubium de irregularitate, sed de censuris, tamen inde sumitur sufficiens argumentum a paritate rationis. Nam Congregatio censuit, posse Episcopum deputare confessorem, qui ipsum absolvat cum facultate concessa Episcopis per illud decretum; ergo idem erit de dispensatione; nam utraque potestas de se delegabilis est, et non debet Episcopus esse pejoris conditionis in hoc, quam inferiores clerici. An vero possit Episcopus per seipsum exercere hanc potestatem circa seipsum, generalis quæstio est de actu dispensandi, quam in materia de legibus, et de voto latius tractamus.

10. *Conclusio.* — *Solutio.* — Præterea hinc etiam expeditur aliud dubium tactum in eadem Congregatione, an possit Episcopus dispensare in hujusmodi irregularitate occulta cum subdito absente, qui in aliena diœcesi versatur. Dicendum enim censeo, posse, vel hanc potestatem delegando alicui confessori, vel per seipsum illam exercendo, quia dispensatio optime concedi potest absenti; quod si præsentia ejus, cum quo dispensatur, necessaria non est, neque existentia intra eamdem diœcesim est necessaria, quia actus jurisdictionis voluntariæ, quæ secrete, et sine strepitu et solemnitate judicii exercetur, extra territorium extendi, seu exerceri possunt, ut sæpe in superioribus dictum est. Contra hanc resolutionem objici potest verbum illud Concilii Trident., *in diœcesi sua.* Objici etiam potest responsio prædictæ Congregationis Cardinalium dicentium, in eo casu posse hujusmodi subditum absentem absolvi ab Episcopo illius diœcesis, in qua commoratur, non vero a suo. Reddit autem rationem difficilem, scilicet, quia Concilium loquitur de absolutione sacramentali in foro conscientiæ, quæ requirit præsentiam, exemplo confessionis, quæ non potest fieri per nuncium, vel per litteras. Respondetur potius ex eadem responsione Cardinalium colligi aperte nostram conclusionem; nam expresse

dicunt, in eo casu posse quidem illum subditum absentem absolvi ab alieno Episcopo, in cujus diœcesi commoratur, non vero dispensari. Et ita tacite declarat, verbum illud Concilii Tridentini referendum esse ad posteriorem facultatem absolvendi, in qua ponitur, non vero ad priorem dispensandi. Unde sufficiens ratio differentiæ redditur, quia Concilium Tridentinum in Episcopo requisivit præsentiam ad absolutionem, non vero ad dispensationem. Hujus autem differentiæ ratio hinc videtur oriri, quod potestas dispensandi simpliciter conceditur, et dispensatio ipsa ex se non pertinet ad forum pœnitentiæ; et ideo æque circa absentem, et præsentem exerceri potest. Imo in ordine ad illam, quantumvis subditus sit absens, semper retinet respectum subjectionis ad suum superiorem; ideoque non potest talem dispensationem obtinere ab alieno Episcopo, etiamsi in ejus diœcesi versetur; et contraria ratione potest dispensari a suo Episcopo, tum quia semper retinet eumdem respectum subditi in ordine ad talem actum, qui ex se potest circa absentem exerceri; tum etiam quia non debet privari usu, et fructu hujus potestatis. Secus autem est de absolutione, quæ expresse in eodem Concilio conceditur tantum in foro pœnitentiæ, *imposita pœnitentia salutari*. Et ideo in prædicto casu illi Episcopo conceditur potestas absolvendi respectu talis personæ, ad quem pro tunc spectat judicium in foro pœnitentiæ circa conscientiam illius; ille autem, qui in territorio alieno versatur absens a suo pastore, pro tunc subditur in foro pœnitentiæ pastori illius loci, in quo versatur; ergo ab illo absolvendus est per hanc facultatem, et et non ab alio.

11 *Replicatio. — Enodatur — Corollaria resolutionis datæ.* — Sed instari potest; nam etiam absolutio ab excommunicatione ferri potest in absentem; ergo poterit Episcopus subditum in alia diœcesi existentem in dictis casibus absolvere a censura, non absolvendo sacramentaliter, et tunc ablata censura, cum peccatum jam non maneat reservatum (est enim sermo de casibus Pontificiis), poterit ab illo absolvi a quocumque sacerdote habente communem jurisdictionem; ergo ratio adducta in prædicta responsione Cardinalium non est solida. Nam absolutio ab excommunicatione, et pœnitentia, quæ in ordine ad illam imponitur, per litteras, vel nuncium fieri possunt. Respondeo, ex vi solius absentiæ ita quidem dicendum esse; quando vero absentia est extra diœcesim, tunc Episcopus non potest absolvere a tali censura, non propter solam rationem absentiæ, ut ratio facta probat, sed quia Concilium Tridentinum non concedit facultatem extra propriam diœcesim, sed tantum intra illam, ut ex verbis ejus expresse constat. Cur autem Concilium limitaverit illam facultatem, non est petendum (ut opinor) ex natura absolutionis a censura, ut ex discursu facto constat, neque etiam ex eo quod ex vi hujus facultatis non possit Episcopus absolvere a censura, nisi in foro sacramenti pœnitentiæ, seu audiendo confessionem sacramentalem, quia ibi non conceditur hæc facultas cum tanta limitatione, neque a nobis restringenda est, cum favores potius sint ampliandi. Verbum autem illud, *in conscientia*, non significat idem, quod in sacramento pœnitentiæ, sed quod obligatio in conscientia, ut ex vi ipsorum verborum patet, quæ addita sunt, ut semper relinquatur Ecclesiasticis judicibus jus puniendi talia delicta in foro contentioso, si aliquando in eo denunciata, atque probata fuerint. Item hanc fuisse mentem Concilii patet, quia alias non debuisset addere illam particulam, *In diœcesi sua,* quia satis clarum erat, Episcopum in sua diœcesi existentem non posse absolvere in foro sacramentali subditum extra diœcesim existentem, vel si Concilium voluit, ut Episcopus, etiamsi existat extra suam diœcesim, non possit ibi absolvere subditum suum (ut revera voluisse videtur ex vi dictorum verborum), hoc ipso satis constat, rationem Concilii non fuisse propter absentiam, cum in eo casu possit subditus esse præsens suo Episcopo extra diœcesim ejus. Ratio ergo Concilii ex aliqua alia consideratione morali sumenda videtur, quia propter majorem pacem, et meliorem ordinem, voluit facultatem hanc limitare, non tantum ad personas, sed etiam ad territoria, seu loca. Quo fit, ut intra suam diœcesim possit Episcopus absolvere immediate per seipsum a tali censura reservata et occulta, subditum absentem in alio oppido ejusdem diœcesis existentem; nihil est enim, quod obstet, cum Concilium dicat, *intra eamdem diœcesim*. E contrario vero sequitur, non posse Episcopum ex vi hujus facultatis absolvere subditum extra diœcesim existentem, etiamsi ipse ibidem existeret, et possit ibi ab aliis peccatis eum absolvere, atque etiam a censuris non reservatis Papæ, propter limitationem Concilii positam, ut explicatum

est. At vero e contrario, si Episcopus existat extra suam diœcesim, videtur posse mittere subdito intra diœcesim existenti absolutionem a censura ex vi hujus facultatis, quia non est necesse verbum illud Concilii, *In diœcesi sua,* referre ad utramque personam, quia neque ex vi verborum id significatur, neque oportet concessionem restringere plusquam verba cogant.

12. *Quid per subditos intelligatur in illo decreto.— Interrogatio. — Responsio.—* Tandem hinc etiam constat, qui sint intelligendi nomine subditorum in illo decreto; illi enim propriissime dicuntur subditi, in quos Episcopi ordinariam jurisdictionem habent. Sed oportet advertere particulam illam, *subditos suos,* non esse positam in prima parte illius cap., de dispensatione in irregularitate, sed in secunda de absolutione a casibus reservatis, in ordine ad quam subditi dicuntur omnes illi, qui in foro sacramentali tali tempore subjiciuntur Episcopo diœcesano, sive ibi habeant firmum domicilium, sive non, ut explicatum est. Non tamen omnes isti censentur subditi in ordine ad dispensationem irregularitatis, ut declaravimus. Et ideo fortasse Concilium nullam mentionem subditorum fecit in illa parte, sed simpliciter dixit : *Liceat Episcopis in irregularitatibus dispensare,* etc. Intelligendum est autem licere hoc Episcopis respective, scilicet, unicuique respectu personarum sui Episcopatus, scilicet, qui ibi habent domicilium, et generaliter dici possunt subditi diœcesano Episcopo in spiritualibus; existimo autem etiam comprehendi personas exemptas ibi commorantes; nam semper sunt aliquo modo subditæ, et quoad hos actus favorabiles possunt se subjicere, si velint, et aliud privilegium non obstat. Unde etiam Prælati inferiores alias exempti, et habentes jurisdictionem quasi Episcopalem possunt quoad hoc se subjicere, ut dispensationem hujusmodi a diœcesano obtineant. Quod si quis quærat, an possit Archiepiscopus in toto suo Archiepiscopatu hac uti facultate, respondeo, simpliciter loquendo, non posse, quia hæc facultas non conceditur ei, ut Archiepiscopus est, sed ut Episcopus, et quia hic est communis sensus talium facultatum, nisi aliud exprimatur Dico autem, simpliciter loquendo, quia quando Archiepiscopus visitat diœcesim suffraganei, videtur uti posse facultate absolvendi a casibus reservatis ibi concessa, quia tunc quantum ad forum conscientiæ et pœnitentiæ se gerit ut Episcopus, et potest sacramentaliter absolvere æque ac Episcopus ipse. Dispensare autem in irregularitate non videtur posse etiam in tempore, quia hæc non limitatur ad forum conscientiæ tantum, neque ordinatur ad forum sacramentale. Et hæc videntur sufficere de facultate Episcoporum.

13. *An Capitulum possit Sede vacante in his irregularitatibus dispensare.* — Quæri vero potest, an Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Sede vacante possit uti hac facultate dispensandi in irregularitatibus. Ratio dubii est, quia succedit in jurisdictione Episcopali. Nihilominus dicendum videtur, non succedere in potestate dispensandi in irregularitatibus, in casibus specialiter concessis Episcopis in jure, nisi ipsummet jus, vel sufficiens consuetudo ita declaret talem Episcopi facultatem. Hoc colligo ex ipsomet decreto Concilii Tridentini, adjuncta Cardinalium interpretatione dicente, illam esse facultatem solius Episcopi privative quoad omnes alios; ergo excludit etiam Capitulum Sede vacante. Hæc autem interpretatio non fundatur in aliqua specialitate illius decreti; nulla enim apparet; fundatur ergo in generali regula, quod facultas absolvendi ab irregularitatibus, concessa Episcopo simpliciter dicto, intelligitur de Episcopo tantum cum exclusione aliorum; non ergo succedit Capitulum in usu hujus facultatis. Et ratio congrua est, quia hæc facultas non convenit Episcopo jure ordinario, sed extraordinario; Capitulum autem per se loquendo solum in ordinaria Episcopi jurisdictione succedit.

14. *An Apostolica Sede vacante in aliquo casu collegium Cardinalium hanc habeat potestatem.* — Hic vero occurrebat specialis difficultas, an Apostolica Sede vacante collegium Cardinalium possit irregularitates tollere saltem ad electionem Pontificis faciendam; absolute enim, et quoad omnes personas certum videtur non habere hanc facultatem, quia nullo jure illis concessa est. In ordine vero ad electionem dubitari potest, si aliquis eorum irregularis sit, an possit a toto collegio cum eo dispensari, ut licite eligi possit; nam irregularis non dispensatus non potest eligi, ut supra dictum est, quia pro eo statu est indignus. Atque ita absolute affirmat Maiolus, lib. 2, cap. 4, qui de remedio dispensationis nihil dicit. Videtur tamen probabile, posse talem irregularitatem a collegio tolli; nam contingere potest, ut rationabilis causa dis-

pensandi intercedat, imo quod expediat talem personam eligi, non obstante irregularitate, quia hac ablata, est dignior, etc. Ergo expedit, ut in illo collegio sit potestas ad talem dispensationem faciendam, çum non habeat tunc superiorem, ad quem possit recurrere. Confirmatur, quia delegata potestate ad aliquem actum principalem censetur delegata ad alia accessoria, quæ ad illum ordinantur; ergo in præsenti concessa facultate Cardinalibus ad eligendum, conceditur etiam ad tollendum quodcumque impedimentum, quod solo jure humano fundatur, si justa causa intercedat. Accedit, quod si de facto eligatur persona irregularis, et nihil aliud obstat, electio facta tenet, et dignitas ipsa excludit irregularitatem; ergo a fortiori poterunt, si expediat, præmittere dispensationem, ut electio convenienti modo et ordine fiat. Quapropter hanc partem probabiliorem existimo, sive illa vocetur proprie dispensatio, sive legitima interpretatio, quod in tali casu possit persona licite eligi, non obstante irregularitate, attenta ratione boni communis, quod semper est præferendum.

15. *Qui habeant potestatem delegatam dispensandi in irregularitate.* — Ultimo dubitari potest, quibus conveniat potestas hæc dispensandi in irregularitate, ex delegatione, vel privilegio. Ad quod respondendum est, quæstionem hanc potius ad factum, quam ad jus pertinere; nam jure nulla talis facta est delegatio generalis, prout nunc loquimur; de casibus autem particularibus postea dicemus. Delegatio vero, quæ extra jus fit, cum ad factum pertineat, vix cadit sub scientiam; sed juxta diversa munera vel status personarum, facultates, et privilegia eis concessa consulenda sunt. Solum ergo possumus advertere, hanc commissionem dupliciter fieri posse : uno modo per privilegia perpetua, prout data sunt Prælatis religionum, quæ ipsi scire tenentur; et in opere de religione, quod jam molimur, magna ex parte explicabimus, Deo adjuvante, et in sequentibus in singulis irregularitatibus aliquid adnotabimus. Alio modo potest hæc commissio fieri ad unum actum vel ad tempus; et de hoc modo primum dicere possumus, consideranda esse verba rescripti, et juxta illorum vim de potestate concessa judicandum. Deinde oportet advertere, quoad usum Romanæ Curiæ, plerasque dispensationes, quæ a Sede Apostolica manare putantur, non fieri immediate a Papa, sed committi in partibus, ut veritate examinata, et cognita, Ordinarius, vel confessor dispenset, juxta præscripta in Concilio Tridentino, sess. 22, cap. 5, de Reformat. In eo autem casu, etiamsi Pontifex moriatur re integra, non expirat talis facultas, ut notavit Maiolus, lib. 5, cap. 51, n. 6, cum Sylvestro, verb. *Dispensatio,* quæst. 6, et aliis, quia talis delegatio inter gratias computatur, et ideo non expirat morte concedentis, ut in superioribus dictum est.

SECTIO III.

Quæ forma servanda sit in dispensatione irregularitatis.

1 *Prima conclusio.* — Hactenus explicuimus causam efficientem hujus dispensationis; de motiva autem nihil speciale occurrit notandum, præter ea, quæ communia sunt dispensationi in quocumque jure, nimirum, requiri proportionatam causam, ut licite detur; adde etiam, ut valida sit, quando manat a Prælatis Summo Pontifice inferioribus, ut infra etiam adnotabimus. De materiali etiam causa nihil necesse est dicere, cum nulla alia sit, præter personam irregularem. Solum ergo supersunt pauca dicenda de formali causa, simulque de effectibus constabit.

2. Primo ergo dicendum est, nullam formam, vel solemnitatem esse circa hoc jure præscriptam, ut omnes docent; quapropter ea solum postulanda sunt, quæ ex natura rei requiruntur. Ut ergo dispensatio sufficienter fiat, necessarium in primis est aliquod signum, quo sufficienter voluntas dispensantis ostendatur, quia dispensatio ab illa pendet et sola interior voluntas, nisi manifestetur, nihil operatur inter homines, ut sæpe diximus. Debet item per tale signum sufficienter determinari irregularitas, quæ dispensatur, nisi generalibus verbis concedatur dispensatio ab omni irregularitate, quia cum hoc signum sit practicum et activum, oportet sufficienter determinari, quia actiones sunt circa individua. Quapropter qui plures habet irregularitates, si ab una dispensari vult, necesse est, ut ejus speciem declaret; nam si confuse petat dispensationem a quadam irregularitate, et dispensatio eodem confuso modo concedatur, nihil fiet, quia incertum manet quænam irregularitas dispensetur, nisi concessio referatur ad intentionem petentis, et illa fuerit de tali irregularitate in particulari, quamvis verbo illam non expresserit; tunc enim valida erit dispensatio, quia respectu ejus, qui

dispensatur, sufficienter declaratur voluntas dispensantis, quod satis est. Non est tamen conveniens modus, quia, ut dispensatio convenienter fiat, necesse est gravitatem causæ et irregularitatis in particulari cognoscere. Si autem in eo casu aliquis vult dispensari a multis irregularitatibus, quas habet, necesse est, ut vel illas in particulari proponat, vel saltem confuse petat dispensari a multis, vel ab omnibus irregularitatibus, quas contraxerit; nam potest una irregularitas tolli sine alia, sicut una censura, in hoc enim est eadem ratio, et ideo per dispensationem unius non tolluntur aliæ, si adsint. Quocirca si quis petat dispensationem irregularitatum in certo ac definito numero, ut quatuor irregularitatum, v. gr., et eodem modo dispensatio concedatur, tunc si contingat irregularitatem aliam oblivioni tradi, non manebit dispensata, quia neque explicite, neque implicite in petitione vel concessione continetur, neque ex vi alicujus connexionis tollitur simul cum aliis, sicut solent peccata oblita remitti. Aliud vero erit, si in tali dispensatione addatur confusa clausula includens omnes irregularitates, quas talis persona incurrit; tunc enim etiamsi petens oblitus fuerit alicujus irregularitatis, dispensata manet, quia implicite et confuse fuit in dispensatione inclusa, quod satis est. Idemque erit, quoties dispensans dixerit : *Tecum in irregularitate dispenso*, si ex circumstantiis sufficienter constiterit dispensationem esse generalem datam, quia tunc omnia dispensata manent, etiamsi in memoriam non venerint. Et ita censeo intelligendam doctrinam communem, quam referunt, et sequuntur Navarr., in Sum., c. 26, num. 13, et Maiolus, lib. 5, cap. 51, num. 6.

3. *Effectus dispensationis debet ipsa forma explicari.* — Tandem necesse est, ut qualitas, seu effectus dispensationis sufficienter explicetur; potest enim irregularitas dispensari vel in totum, vel ex parte, id est, quoad unum Ordinem, et non quoad omnes, vel quoad usum Ordinis suscepti, et non quoad Ordinem suscipiendum. Quoties ergo dispensatio irregularitatis absolute, et sine addito conceditur, signum est dispensationem esse totalem, tum quia verba absoluta significant totalem dispensationem. Tum etiam quia nulla est ratio determinandi talem dispensationem ad unum effectum potius, quam ad alium, nisi fortasse potestas dispensationis limitata sit et diminuta; tunc enim dispensatio erit adæquata potestati, et solum ex eo capite poterit limitationem accipere. At vero si dispensatio concedatur cum limitatione, tantum operabitur, quantum verba expresse, vel implicite continuerint; ut si dispensatus quis fuerit ad minores Ordines, non poterit ad sacros promoveri; si autem fuerit dispensatus ad subdiaconatum, non poterit ulterius ascendere, poterit tamen minores Ordines suscipere; virtute enim continentur in illa dispensatione, cum non debeat quis per saltum promoveri. Si autem indefinite dispensetur ad Ordines, multi censent de minoribus tantum intelligi, communis per textum ibi in cap. Litteras, de Filiis presbyterorum, in particulari agentes de irregularitate illegitimorum. Et quia dispensatio odiosa est, ideoque restringenda sunt juxta cap. 1, eodem titulo de Filiis presbyter., in 6. Sed difficile est hanc regulam universaliter acceptare, quia in rebus indefinita æquivalet universali; ideoque juxta materiam subjectam, et maxime juxta receptum verborum sensum, et usum in particulari judicandum est. Rursus si dispensatio concedatur cum hac limitatione, *ad usum susceptorum Ordinum,* ex vi illius non potest quis novum Ordinem suscipere, quia sunt effectus diversi, qui frequenter in dispensationibus separantur, et difficilior esse solet dispensatio ad promotionem, quam cum jam promoto, ad usum tantum, cum ordinatus habet veluti acquisitum jus ad usum Ordinis suscepti, et difficilius sit aliquem privari jure acquisito, quam acquirendo. Atque ita notavit Gloss., in cap. Quicumque pœnitens, dist. 50, et indicatur in illo textu, et in aliis, quos ibi citat. Unde infra videbimus, sæpe Episcopum dispensare in aliqua irregularitate quoad usum suscepti Ordinis, non vero quoad novum Ordinem suscipiendum. At vero si dispensatio sit ad usum in superiori Ordine, v gr., presbyteratu, etiam extenditur ad usum omnium Ordinum inferiorum; non quia in universum ablato majori impedimento sublatum sit minus, ut quidam putant; non est enim hæc regula certa, ut in superioribus visum est; sed quia in illo effectu superiori, virtute continentur alii, quia is, qui est suspensus in minori Ordine, non admittitur ad usum superioris. Præterea si dispensatio concedatur ad obtinendum beneficium, ex vi talis formæ non videtur extendi ad Ordines, quia non sine causa additur limitatio. Nec per consequentiam potest inferri extensio, eo quod beneficium propter officium datur, tum quia

hæc consecutio non sufficit, ut suspensus a beneficio sit suspensus ab Ordine: ergo neque id sufficiet, ut restitutus ad unum, censeatur restitutus ad aliud; tum etiam quia interdum permittitur beneficium dari ad sustentationem propter Ordinem jam susceptum, ne clericus mendicare cogatur. Nam etiamsi non exerceat Ordinem, potest et canonicum officium recitare, et aliud ministerium cantandi, vel inserviendi Ecclesiæ exercere. Et ob similem rationem dispensationem ad omnes Ordines, si aliud non addatur, non necessario includit dispensationem ad beneficia Ecclesiastica, præsertim illa, quæ prælationem vel jurisdictionem habent, quia etiam tales effectus sunt diversi, et non ita connexi, ut ablato uno censeatur alius ablatus; quod in particulari melius explicabitur in sequentibus.

4. *Etiam de facto potest dispensatio conferri a Papa.* — Ultimo advertendum est, hæc, quæ diximus, procedere in dispensatione verbali, seu expressa. Potest autem aliquando dispensatio fieri facto ipso, quasi in actu exercito; ut si Papa sciens aliquem esse irregularem, illum ordinet, vel litteras dimissorias concedat, cum eo dispensare censetur, quia non est credendus Pontifex agere contra jus, cum possit in jure dispensare. Unde cum talis dispensatio Pontificis, etiam sine causa facta, valida sit, absolute per illud factum dispensare censetur. Quapropter sic ordinatus, non solum Ordinem, sed etiam usum Ordinis sic suscepti recipit, et restituitur ad usum inferiorum Ordinum, propter regulam positam, quod nemini conceditur usus superioris Ordinis sine usu inferiorum. Nihilominus tamen ex vi illius facti non censetur ille homo dispensatus ad ascendendum ad superiores Ordines, quia ut ille actus legitime fiat, hoc necessarium non est, neque aliunde habet connexionem cum tali facto. Denique si tale factum ex ignorantia irregularitatis fiat, non potest esse indicium dispensationis, quia non est indicium voluntatis, quia ignorantia causat involuntarium. Atque ita omnes docent, sumiturque ex his quæ in simili diximus de absolutione a censura per factum Pontificis.

5. *Quid de inferioribus Pontifice.* — *Opinio affirmans.* — Negavimus tamen illo loco Episcopum posse absolvere ab excommunicatione etiam sibi cognita, per solum factum, quod hic majorem dubitationem habet. Nam multi censent, posse Episcopum dispensare in irregularitate sibi cognita, per simile factum, dummodo supponatur in eo potestas. Ita tenet Glossa, in cap. ult., dist. 51, verb. *Qui concubinas,* et Glossa, in cap. Si qui sunt, dist. 81. Et sequitur Navarr., cap. 25, n. 74; et Sylvest., verb. *Irregularitas,* in ultimis verbis, ubi idem censet de Prælato quocumque habente potestatem dispensandi in irregularitate, et mittente ad suscipiendos Ordines subditum, quem scit esse irregularem. Et idem tenet Antonin., in tract. de Irregular., cap. 6, num. 15; Maiol., lib. 5, cap. 15. Ratio est, quia per illud factum indicatur sufficienter voluntas dispensandi, tum quia etiam inferior non præsumitur agere contra jus, si potest jure facere; tum etiam quia si in Pontifice Summo illud est sufficiens signum, id est ex natura talis effectus moraliter considerati; ergo eadem ratione in Episcopo erit sufficiens signum. Aliunde vero non est prohibitum jure positivo Episcopis dispensare hoc modo in irregularitate; nullibi enim extat tale jus; ergo est sufficiens illa dispensatio. Et hinc constituitur differentia inter excommunicationem, et irregularitatem, quia jure Ecclesiastico declaratum est, Episcopum non posse absolvere a censura per actiones excommunicationi contrarias, ut supra suo loco vidimus; quod non est circa dispensationem in irregularitate declaratum. Addit nihilominus Navarr. sententiam hanc procedere in foro conscientiæ, non vero in foro exteriori. In quo censet constituendam etiam esse differentiam inter Papam et inferiores Episcopos. Et reddit rationem, quia dispensatio a Summo Pontifice data sine causa, est valida, non vero data ab Episcopo. Sed hæc ratio solum concludit, quamdiu alias constiterit Episcopum non habuisse legitimam causam dispensandi, vel illam ignorasse, aut non considerasse, talem dispensationem non valere, quod verum existimo. Si autem oppositum constiterit, non video cur talis dispensatio sit rejicienda, etiam in foro exteriori. Solum ergo videtur posse constitui differentia inter forum internum, et externum, in hoc, quod in interno sufficit, ut non constet de causæ defectu, quia subditus præsumit superiorem recte agere; in externo necessarium erit causam probare, si res in examen afferatur, ut latius tractat idem Navarr., in c. Si quando, de Rescr., excep. 10, num. 3, et alia de hac tacita dispensatione, quæ minus practica et moralia sunt, videri posse in Maiolo, supra, num. 8 et 9.

DISPUTATIO XLII.

DE IRREGULARITATE CONTRACTA EX ALIQUO DELICTO CIRCA USUM SACRAMENTORUM.

Explicata doctrina communi, descendimus ad singulas irregularitates, quæ variis modis distribui solent. Quidam illas revocant ad tria membra, scilicet ratione delicti, ratione sacramenti, aut ex defectu, sub quibus varia membra distinguunt, ut videre licet in Soto, dist. 25, quæst. 1, art. 2. Alii dividunt in quinque membra, scilicet, ex defectu animæ et corporis, ex defectu lenitatis et sacramenti, et ex delicto, ut videre est in Navarr., num. 192. Alii vel rejiciunt irregularitatem ex defectu animæ, vel tantum constituunt unam speciem ex defectu personæ, sive illa sit corporis, sive animæ, quod postea examinandum est. Alii omnem irregularitatem dicunt esse ex defectu alicujus boni, unde juxta quatuor bonorum genera, animæ, corporis, famæ et fortunæ, non incommode in quatuor species partiuntur, et sub defectibus animæ, delicta, et nonnullos defectus, qui peccata non sunt, comprehendunt. Sed quia in ordine ad doctrinam moralem magis differunt duo genera irregularitatum ex delicto, vel sine illo, ideo hac partitione uti visum est, et prius dicere de irregularitatibus ex delicto, quas ad tria capita revocabimus. Primum erit de peccatis commissis contra Ordines. Secundum de aliis gravioribus vitiis. Tertium erit speciale de homicidio propter peculiarem illius rationem.

SECTIO I.

Utrum contrahatur irregularitas per indebitam baptismi susceptionem.

1. *Prima conclusio. — Maiolus rejicitur. — Corollarium primum. — Corollarium secundum. — Corollarium tertium.* — Duplex est usus sacramenti, passivus, scilicet, et activus, et de utroque dicemus. Prima ergo assertio sit, per iteratam receptionem baptismi irregularitatem incurri. De hac re late dixi, in tom. 3, disp. 31, sect. 6, ubi ostendi, hanc irregularitatem esse in jure expressam, et non incurri nisi intercedat delictum, ideoque excusari quoties propter ignorantiam, et bonam fidem culpa excusatur, quod etiam nunc verum censeo, licet oppositum teneat Maiol., lib. 3, cap. 14, qui nullum affert jus, in quo talis irregularitas sine culpa sit satis expressa. Addidi etiam, quando quis ita permittit exterius se iterum baptizari, ut non habeat intentionem suscipiendi sacramentum, sed solum se liberandi ab aliquo timore, vel aliquid simile, non incurrere hanc pœnam, sive alioqui peccet in ea permissione, sive non, quia illa non est formalis rebaptizatio ex parte recipientis cum tali intentione; pœna autem illa restringenda est ad formalem rebaptizationem, sicut pœna imposita hæretico ipso jure restringitur ad formalem hæreticum exteriorem, id est, qui ita exterius significat se negare fidem, ut interius etiam neget. Quo fit, ut multo minus incurratur hæc irregularitas, quoties quis recipit secundum baptismum sub intentione conditionata, si fortasse prior baptismus validus non fuit, etiamsi contingat id fieri imprudenter, et sine sufficienti ratione dubitandi, ac denique cum gravi culpa. Nam hæc culpa, vel est diversæ rationis ab illa, quæ est in formali rebaptismo, vel est ita imperfecta in illo ordine, ut simpliciter non possit dicere baptizatio; nam illa conditio apposita in intentione tollit animum et spiritum rebaptizationis. Denique hinc constat, irregularitatem hanc non esse impositam propter veram susceptionem alicujus sacramenti inique factam; nam ille secundus baptismus, per cujus susceptionem contrahitur hæc irregularitas, non est sacramentum; tamen quia est in injuriam prioris baptismi, et fidei, ideo huic crimini adjuncta est talis irregularitas.

2. *Corollarium quartum. — Corollarium quintum.* — Ex quo obiter colligitur, si quis sæpius rebaptizetur, sæpius incurrere hanc irregularitatem, quia quoties multiplicatur culpa, propter quam jure ipso imponitur pœna, toties incurritur similis pœna, ut tractando de Censuris diximus. Et declarari potest, quia si quis post primam rebaptizationem pœnitentiam agens, irregularitatis dispensationem obtineret, postea vero in simile crimen laberetur, iterum etiam irregularitatem contraheret, quia vere violat legem, per quam talis pœna ipso facto imponitur, nam rebaptizatio non dicit tantum secundam baptismi acceptionem, sed tertiam et quartam, et in quocumque numero post primam. Ergo, etiamsi prima irregularitas non fuisset ablata, contraheretur secunda, quia non repugnat habere simul duas censuras vel impedimenta solo numero diversa ex causis distinctis. E contrario vero infero ex dictis, si

contingat aliquem erronea conscientia rebaptizari, putans vere fuisse antea baptizatum, postea vero constet vel omnino non fuisse antea baptizatum, vel ex aliquo defectu essentiali primum baptismum fuisse nullum, illum non esse irregularem, quia nunquam secundo baptizatus est, quia donec sit verus baptismus vere receptus, non potest esse in re ipsa iteratio baptismi; ergo nec pœna ejus. Nec refert, quod quis habuerit animum rebaptismi, quia ille processit tunc ex conscientia erronea, et in effectu non habuit verum actum externum sibi conformem.

3. *Conclusio.* — ***Prima** exceptio a conclusione rejicitur.* — ***Maiolus.*** — Dico secundo : extra rebaptizationem non contrahitur irregularitas per susceptionem baptismi cum quacumque culpa, dummodo a Catholico ministro accipiatur. Probatur, quia nullus alius est in jure expressus ; solum oportet examinare nonnullas exceptiones. Prima est de suscipiente ficte baptismum, quem manere irregularem affirmat Maiol., lib. 3, cap. 7. Sed non ostendit jus, nec videtur ratione subsistere, quia aut loquitur de fictione contraria valori baptismi, vel tantum effectui ejus. De priori non potest verificari illa sententia, quia sic baptizatus non manet baptizatus; non ergo manet irregularis, sed tam incapax Ordinum sicut antea erat. Nec potest perfecte recedere a tali fictione, donec iterum vere ac legitime baptizetur; quod si hoc faciat, nulla irregularitate impeditus manebit propter prius delictum, quia neque in jure lata est, neque in eo statu erat capax irregularitatis, sicut neque Ordinis. Si vero loquatur de altera fictione, et de propria irregularitate (ut plane loquitur, quia negat tolli per pœnitentiam), oportet, ut ostendat jus, in quo sit expressa; nam impedimentum quod per pœnitentiam non aufertur, et naturale non est, sed legale, admitti non debet, nisi fuerit in jure expressum.

4. *Maioli objectio.* — *Solvitur.* — Sed objicit, nam qui differt baptismum usque ad mortis periculum, et tunc quasi necessitate compulsus baptizatur, fit irregularis; ergo multo magis qui ficte baptizatur. Antecedens patet ex Concilio Neocæsarien., can. 12, et habetur in can. 1, dist. 57 Consequentia vero probatur, quia majorem facit injuriam sacramento, qui ficte illud recipit, quam qui in necessitate illud digne accipit. Respondetur primo negando consequentiam, quia, ut dixi, argumentum a simili in hac materia nullum est. Et potest facile assignari diversitas rationis; nam in eo casu non repellitur quis ab ordinatione propter indignam baptismi susceptionem, sed propterea quod fides hominis sic baptizati non videtur fuisse voluntaria, sed ex necessitate, ut in eodem textu dicitur; est autem inconveniens, ut is, de cujus vera fide dubitatur, ad clericatum admittatur; quæ ratio non habet locum in quacumque indigna susceptione baptismi propter aliquod peccatum ad mores, et non ad fidem pertinens. Neque in hoc apparet major ratio de indigne suscipiente baptismum, quam de indigne suscipiente absolutionem aut Eucharistiam.

5. *Secunda exceptio, c. 1, 37 dist.* — Ex illo vero antecedente sumi videtur secunda exceptio, scilicet, quando receptio sit in articulo mortis ex necessitate. Hæc enim ex dicto textu videtur sufficienter probari; nam similiter prohibetur ordinatio hominis sic baptizati, illis verbis, *Ordinari non debet.* Confirmatur ex Cornelio P., ep. ad Fabium, apud Eusebium, lib. 6 Hist., c. 32, ubi refert Novatum fuisse sic baptizatum, et quemdam Episcopum maxime desiderasse illum ordinare. *Quoniam* (inquit) *minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in clerum assumi.* Unde hunc casum admittunt Antonin., 3 part., tit. 18, cap. 6, § 2; Angel., num. 55; Sylvest., quæst. 21; et negari non potest, quia plane est in jure expressus. Non tamen videtur esse formaliter propter culpam, sed propter modum suscipiendi in necessitate ægritudinis, et propter quamdam imperfectæ fidei et conversionis suspicionem, minoremque Ecclesiæ satisfactionem, quæ inde generatur, licet fortasse dilatio culpabilis non præcesserit, sed per occasionem aliam acciderit, et ita in textu nulla fit mentio culpæ (licet Gloss. aliud sentiat), sed occasionis seu necessitatis. Unde posset hæc irregularitas reduci ad eam, quæ est neophytorum, de qua supra; licet in ea specie sit (ut ita dicam) qualificata; habetque locum in adultis; nam infantes nec culpæ, nec illius suspicionis vel infamiæ sunt capaces, ut recte Glossa notavit.

6. *An in duabus limitationibus dict. cap. 1 requiratur dispensatio, et a quo.* — *Resolutio.* — *An utraque causa requiratur ad hanc dispensationem.* — Additur vero in eodem cap. 1, in duobus casibus posse hunc ordinari. Primo si purgaverit suspicionem per ostensionem fidei et religionis. Secundo si

necessitas ministrorum urgeat. Quæri autem potest, an requiratur in his casibus dispensatio, et a quo danda sit. Glossa ibi significat non esse necessariam dispensationem, præsertim in priori casu, quia per sequens factum eliditur præcedens præsumptio, et quia in textu non fit mentio dispensationis. Sed hoc nimium videtur, quia illa præsumptio vel suspicio, cum sit juris, debet etiam juridice tolli. Alii ergo requirunt dispensationem Summi Pontificis, ut Maiolus supra, cap. 8. Sed hoc etiam est nimium, quia alias superflua erat illa declaratio; item quia si Episcopi prohibentur ibi ordinare talem personam, ita etiam conceditur pro illis casibus. Dico ergo necessariam esse, et sufficere dispensationem Episcopi, et hunc esse sensum illius limitationis, ut notant ibi Turrecremata et alii; Antoninus, Sylvester et Angelus supra. Sed quæres rursus, an utraque causa simul requiratur, vel singulæ per se sufficiant. Maiolus supra utramque requirit; Glossa vero et clarius Turrecremata quamlibet per se putant sufficere, quia in textu Gratiani disjunctive legitur, *aut;* quamvis in Voto Conciliorum varia sit lectio. Et de prima quidem non dubito, quin per se sufficiat; nam cum impedimentum hoc fundetur in præsumptione, ablatio præsumptionis est sufficiens ratio tollendi illud. De posteriori autem potest esse nonnullum dubium, quia Ecclesia debet habere satisfactionem de dignitate personæ, quæ ordinatur. Dico tamen tantum esse posse, ut sufficiat, quia hæc suspicio, quæ ex tali baptismo nascitur, non est tam vehemens, quin propter aliam urgentem causam maxime pertinentem ad commune bonum possit deponi; hujusmodi autem causa est hominum raritas, quia clericorum ordinatio est maxime necessaria communi bono. Et ideo in multis aliis casibus censetur sufficiens causa dispensandi, ut patet ex textibus, quos Glossa ibidem refert.

7. *An omnis, qui necessitate compulsus baptizatur, sit irregularis.* — Quæret vero ulterius aliquis, an hæc irregularitas extendenda sit ad omnes alios casus, in quibus aliquis necessitate compulsus baptizatur, ut per vim vel metum, quæ non excludat voluntatem baptismi (alias nullus esset locus irregularitati), sed reddat minus liberum et voluntarium. Tunc ergo est dubium, an cum tali baptismo inducatur irregularitas, quia de hoc non habemus jus expressum, et argumentum a simili ex prædicta lege Concilii Neocæsariens. invalidum est. In contrarium vero est, quia hoc non videtur argumentum a simili, sed ex identitate rationis, nam illa lex non fundatur in speciali ratione ægritudinis, sed formaliter in ratione necessitatis, quæ eadem vel major est in consensu per vim et metum extorto; ergo, considerata formali decisione illius textus, comprehendit etiam hunc casum. Atque ita sentit Maiol., cap. 10, cujus opinio quoad hanc partem videtur mihi satis probabilis. Et quidem experientia ipsa docet non expedire ordinare homines sic baptizatos, quia maxime inconstantes in fide inveniuntur, adeo ut non solum ipsi, sed etiam filii, et nepotes eorum cum eis educati, et ab eis instructi, eamdem inconstantiam participare inveniantur, etiam post multas generationes.

8. *Tertia exceptio Maioli.* — *Rejicitur.* — Ultimo extendit Maiol., supra, c. 9, exceptionem hanc, vel certe ponit tertiam generalem de receptione baptismi post culpabilem dilationem; dicit enim solam moram culpabilem, seu dilationem nimiam in suscipiendo baptismo inducere irregularitatem, etiamsi baptismus postea ante ægritudinem suscipiatur. Et non affert aliud jus præter dictum Concil. Neocæsariense, quod ita intelligi dicit a Glossa et Doctoribus. Sed profecto Glossa id non dicit, nec Doctores, quos ego viderim, suntque non pauci. Nec est consentaneum textui, quia de dilatione nec verbum habet, sed solum de ægritudine, et ratio, quam subdit, et supra explicata est, non habet locum in dilatione, si necessitas excludatur. Ratio autem, quam ille auctor excogitavit, scilicet, quia qui sic suscipit baptismum, præsumitur hoc facere, ut habeat majorem peccandi licentiam, et negligere propriam salutem, et consequenter ad baptismum in peccato accedere, hæc inquam ratio et per se insufficiens est sine jure, et ad fundandum tale jus parum urgens; nam licet dilatio baptismi signum esse possit licentioris vitæ, tamen hic ipse accessus ad baptismum est efficacius signum mutationis vitæ, potiusque indicat veram conversionem et mutationem, quam oppositum; non ergo sufficit dilatio, si postea mere libere baptismus suscipiatur, quia tunc non habet locum jus illud, et aliud non invenitur.

9. *Quarta exceptio.* — *Objectio solvitur.* — Quarta exceptio ponitur, si quis in loco, ubi peregrinatur, et est incognitus, baptizatus est. De quo extat canon 24 Concil. Eliber-

tini, et apud Gratianum, c. Omnes, 98 dist.: *Omnes,* inquit, *qui peregre seu in peregrinatione fuerint baptizati, eo quod eorum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promovendos in alienis provinciis.* Ex his tamen verbis constat in primis hoc impedimentum non incurri ratione baptismatis, sed ob ignorationem vitæ, vel morum hominis sic baptizati; sæpe enim mores, qui baptismum præcesserunt, tam pravi esse possunt, ut impediant legitimam Ordinum susceptionem, donec de eorum emendatione sufficienti experimento constet. Fieri etiam potest, ut talis homo rebaptizatus sit, vel alias irregularitates habeat, quæ post baptismum manent; et ideo donec tale dubium, vel suspicio tollatur, non admittitur talis persona ad Ordines. Dices, hoc dubium esse mere negativum, in quo omnis, qui non probatur nocens, innocens est. Respondetur hoc esse verum quoad privatam æstimationem, et bonam de proximo opinionem, et quoad hoc ut nullum malum, vel pœna ei inferatur, non tamen ut alicui sacrum ministerium committatur, vel aliud simile munus aut officium; et ideo juxta Ecclesiæ consuetudinem antiquam, nemo admittebatur ad Ordines, nisi post accuratam inquisitionem, et testimonia vitæ illius, ut habetur in Concilio Carthaginens. IV, can. 22, et apud Cyprianum, epistol. 33, sumiturque ex Leone Papa, epistol. 87. Addo præterea, in eo casu non esse dubium omnino negativum, quia ille modus baptismi in peregrino loco præbet aliquam suspicionem ignotæ vitæ, præsertim cum quis velit in alieno loco, ubi incognitus est, ordinari; propter quod peregrini in universum prohibentur ordinari in alieno loco, sine sufficienti testimonio, cap. Inter, de Clericis peregrin.; Concilio Trid., sess. 23, c. 8 de Reform.; et ubi dubium augetur propter loci suspicionem, majus testimonium, majorque cautio postulatur, ut ex Sylvestro, Anastas. et Gregorio refert Gratianus in tribus capitibus, dist. 98. Constat igitur hanc non esse irregularitatem propriam baptismi, sed reduci ad infamiam seu dubiam famam; unde fit, ut nec sit universalis quoad loca, sed ubi fuerit tale dubium, propter quod in canone additur, *In alienis provinciis.* Neque etiam quoad tempora, quia exhibito, vel comparato bonæ vitæ testimonio, et ablato dubio, cessat impedimentum.

10. *Quinta exceptio.* — Quinta exceptio est, quando de alicujus baptismo dubitatur; nam stante illo dubio, ad Ordines admittendus nemo est. Sumitur ex cap. Placuit, de Infantibus, de Consecr., dist. 4, quatenus dicit, eum, qui non probatur baptizatus certo testimonio, pro non baptizato habendum esse, quia de ejus baptismo dubitatur. In eo ergo casu non poterit quis cum tali impedimento ad Ordines promoveri. Illa vero non est specialis irregularitas aliquo jure lata, nullum enim extat; sed est quædam prohibitio ex natura rei; nam in re tam gravi non debet quis operari cum tali dubio; maxime cum res possit vergere in grave damnum aliorum. Deinde reducitur ad generale impedimentum ex fama dubia ortum. Nam si dubium procedens de dignitate personæ impedit Ordines, multo magis id faciet dubium de capacitate personæ; imo potest hoc reduci ad impedimentum incapacitatis, quam irregularitatis. Quando autem hoc dubium sufficiens sit, sumi potest ex his, quæ in 3 tom., disp. 22, sect. 2, tractavi; nam illud dubium, quod fuerit sufficiens, ut possit aliquis sub conditione rebaptizari, sufficiet etiam, ut non possit ordinari, donec vel tale dubium tollatur, vel baptismus iterum suscipiatur; dubium autem, quod adeo est leve, ut iteratam susceptionem baptismi sub conditione licitam non reddat, neque susceptionem Ordinum impedire poterit, quia primum vere constituit rem moraliter dubiam, non vero secundum.

11 *Sexta exceptio.* — *Exceptio non comprehendit baptizatos in infantia.* — Sexta exceptio est de his, qui baptizantur ab hæreticis, quos eo ipso esse impeditos ad Ordines suscipiendos, colligitur ex cap. Ventum est, 1, quæst. 1, ubi Innocentius I ait legem Ecclesiasticam esse, *ex his, qui ab hæreticis veniunt, et ibi baptizati sunt, neminem in clericatus honorem, vel exiguum subrogare.* Idem habetur ex cap. Qui in qualibet, 1, quæst. 7. Hoc autem impedimentum multis rationibus potuit imponi. Prima est in odium talis ministri hæretici baptizantis; atque hoc modo interpretatur hanc irregularitatem Maiol., lib. 2, cap. 12, citatque prædicta jura, in quibus nullum verbum est, quo hæc ratio insinuetur. Inde tamen infert, baptizatos ab hæreticis, etiam in infantia, manere irregulares, ita ut pervenientes ad ætatem adultam sine dispensatione ordinari non possint, quamvis talis dispensatio magna facilitate eis concedi debeat, cum adultis nunquam, vel raro concedenda sit; citatque in

hanc sententiam Gloss., in cap. Placuit, 1, quæst. 4, faventque generalia verba textus in dicto cap. Qui in qualibet ætate, etc. Nihilominus censeo, per se loquendo, omnes, qui ante usum rationis baptizantur ab hæreticis, non manere irregulares. Ita enim habetur expresse in dict. cap. Placuit, et in cap. Qui apud, 1, quæst. 4. Et hoc potius tenuit Gloss. ibi, et in dict. c. Qui in qualibet, ubi addit limitationem, *in qualibet ætate adulta,* vel *discretionis.* Et declaratur, nam cum hæc jura videantur opposita, ita sunt concilianda, ut rigor temperetur, et amplietur favor, quantum verba textuum patiuntur; sed hæc expositio et conciliatio favorabilior est, et magis accommodata proprietati legum. Nam priora decreta dicunt, infantem baptizatum ab hæretico posse ordinari; quod si subintelligamus posse ex dispensatione, frivola facimus illa decreta, quia hoc per se notum erat, præterquam quod posse absolute, non est posse ex dispensatione; et præterea, quia verba textus sunt : *Non impediat, non debet impedire.* Melius ergo intelligitur, in alio textu esse sermonem de ætate adulta, quia cum sit lex pœnalis, optime refertur ad eos, qui sunt capaces culpæ. Quod satis etiam insinuant verba illa : *Quibus satis esse debet, quod in Catholicorum numero sunt recepti.* Hæc enim verba indicant rigorem et indignationem in eos, qui crimen hæresis admiserant, vel voluntarie cum hæreticis communicaverant.

12. *Quorumdam limitatio conclusionis positæ. — Improbatur.* — Unde nec dicendum est priora decreta fuisse abrogata per dictum cap. Qui in qualibet, quod editum fuit a Felice III, cum Concilio Romano. Hoc, inquam, admittendum non est, quia ubi leges possunt conciliari, non est admittenda derogatio, præsertim cum non sit expressa, et priora decreta sint etiam auctoritate Romani Pontificis confirmata ut ex gestis Africani Concilii constat. Addunt vero aliqui limitationem, nisi infans baptizatus ab hæretico, postea in ætate adulta consenserit in illius hæresim. Ita refert Turrecrem., dict. cap. Placuit, qui de hoc nihil definit. Favere tamen videntur huic sententiæ verba illa capit. Quidquid : *Posteaquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnita veritate falsitatem eorum abhorrentes, ad Ecclesiam Dei Catholicam recepti sunt.* Sed ibi non postulatur, ut postquam hi pueri pervenerunt ad ætatem adultam, nunquam consenserint erroribus eorum, inter quos geniti, et educati fuerint; hoc enim moraliter loquendo, impossibile est; sed postulatur solum ut tandem aliquando agnita veritate errores deserant, et ad Ecclesiam convertantur. Quapropter non censeo esse necessariam illam limitationem quoad hanc irregularitatem; nam de alia, quæ incurritur ex peccato hæresis, postea dicemus.

13. *Irregularitas hæc non fundatur in dubio de baptismo ab hæretico dato.* — Alia ergo ratio hujus irregularitatis esse potest dubitatio, quæ de veritate baptismi ab hæretico collati sæpius habetur, et juxta hanc rationem irregularitas hæc non est distincta ab alia paulo antea tractata de dubio baptismo, sed continet tantum specialem quamdam rationem, ex qua potest oriri tale dubium. Sed non existimo esse hoc fundamentum illius irregularitatis. Primo, quia in jure ponitur ut specialis et distincta ab alia. Secundo, quia hæc ratio tam in infantibus quam in adultis locum habet. Tertio, quia hoc dubium non semper intervenit in baptismo ab hæretico dato. Et quando revera subest tale dubium, non tantum impedit Ordines, sed etiam omnia alia sacramenta, et propria munera hominis Christiani, quia talis homo non admittitur ab Ecclesia ut baptizatus, donec sub conditione iterum abluatur. Declaratur, quia vel hæreticus, qui baptizat, errat formaliter circa essentialem ritum baptismi, vel non; si non errat, non est, cur de veritate talis baptismi dubitetur; nam certissimum de fide est hæreticum verum baptismum conficere, si essentialia adhibeat; de quo non est cur dubitetur eo quod hæreticus sit, cum in hoc non sit hæreticus, ut supponimus. Neque etiam ulla est ratio dubitandi de intentione, nisi aliquod peculiare odium, vel quidpiam simile interveniat, quod contingere potest in quolibet malo ministro, etiamsi hæreticus non sit. Si tamen hæreticus formaliter erret circa essentialia baptismi, talis baptismus ab Ecclesia non recipitur, ut de Paulianistis, et aliis similibus tradit Concil. Nicænum, c. 19, et Concil Arelat. II, cap. 16, et Augustin., contra Hæreses, c. 44, et de Eccles. dogmat., cap. 62.

14. *Sed in delicto suscipiendi baptismum ab hæretico. — Corollarium.* — Superest igitur, ut propria causa hujus irregularitatis sit crimen quod quis committit voluntarie suscipiendo baptismum ab hæretico; et hanc exceptionem admittimus in assertione proposita. Ut enim alibi latius declaravi, peccatum, quod in ipsa actuali susceptione baptismi

committitur, et sub jurisdictionem Ecclesiæ cadit, et materia confessionis esse potest, ideoque etiam potuit ab Ecclesia puniri. Meritoque talis pœna propter illud imposita est; nam qui hoc modo baptismum suscipit, et fautor hæreticorum est, et de hæresi non parum suspectus. Hinc vero colligitur, quoties aliquis sine culpa a tali ministro baptismum suscipit, excusari ab irregularitate, quia irregularitas, quæ pœnalis est, non habet specialem significationem, nec incurritur cessante culpa. Quando autem hoc possit fieri sine culpa, in materia de baptismo explicatum est; et omnes casus revocantur ad ignorantiam probabilem, et justam necessitatem.

SECTIO II.

Utrum, per indebitam alterius sacramenti susceptionem extra Ordines incurratur irregularitas.

1 *Conclusio. — Tripliciter susceptio sacramenti iniqua esse potest.* — Quoniam de sacramento Ordinis specialiter dicendum est, ideo de cæteris specialis statuitur regula, per nullius sacramenti susceptionem, quantumvis indignam et peccaminosam, contrahi irregularitatem ratione delicti. Probatur primo, quia nulla talis irregularitas est in jure expressa. Secundo declaratur ratione, quia tribus modis contingit susceptionem sacramenti esse indebitam : primo quia recipitur sacramentum cum obice ad effectum ejus, quæ culpa adeo est universalis et communis, ut non fuerit expediens, propter illam, irregularitatem imponi. Secundo modo peccatur suscipiendo sacramentum contra specialem prohibitionem Ecclesiasticam per censuras, et de hoc habemus expressum jus, per solam susceptionem sacramenti contra censuram non incurri irregularitatem, in c. Si celebrat, de Cleric excom. minist., ubi dicitur, qui minori excommunicatione ligatus est, irregularis non fieri, quia non a collatione, sed a sola perceptione sacramentorum est remotus. Quæ ratio manifeste supponit, solam perceptionem sacramenti, quantumcumque sit per censuram prohibita, non esse sufficientem rationem irregularitatis, juxta dispositionem juris, ut in superioribus late tractatum est. Tertio modo peccatur suscipiendo sacramentum contra debitum ritum ejus, sive essentialem, sive accidentalem; et de hoc genere culpæ in prædictis sacramentis nihil est in jure dispositum quoad irregularitatis pœnam, quia hic defectus magis punitur in ministrante quam in recipiente.

2. *Inductione conclusio suadetur. — De confirmatione. — De Eucharistia.* — Tertio ostenditur proposita regula inductione facta in quinque sacramentis. Primum est confirmatio, de qua solum potest dubitari, an per iteratam susceptionem ejus incurratur irregularitas; nam id affirmant Navarr., cap. 27, num. 247, et Maiol., lib. 3, cap. 15, qui alios refert, et dicit esse communiorem Canonistarum, cum Gloss., in cap. Dictum est, de Cons., dist. 5, per textum ibi; sed de hac re dictum est in 3 tom., disp. 38, sect 1, ubi sententiam contrariam probabiliorem censui, cum Soto, Covarr., Paludan., et aliis, quia nullo jure fertur hæc irregularitas, et argumentum a simili non sufficit. Secundum sacramentum est Eucharistia, circa quod solum est advertendum, sæpe in hoc sacramento conjunctam esse actionem cum receptione, ut in celebrantibus, et tunc indigno usui illius sacramenti aliquando adjuncta est irregularitas, ideoque distinguere oportet rationem formalem, propter quam est adjuncta; ponitur enim propter indignum ministerium, non propter susceptionem, argumento dict. cap. Si celebrat, quod latius patebit ex dicendis sect. 4. Ubi autem reipsa separatur susceptio a ministerio, nunquam habet in jure adjunctam irregularitatem.

3. *De Pœnitentia. — Discrimen inter publicam et solemnem pœnitentiam. — An per publicam pœnitentiam fiat quis irregularis. — Prima sententia.* — Tertium sacramentum est pœnitentia, circa cujus usum, si præcise ratio sacramenti spectetur, clarum est non inducere irregularitatem; aliquando tamen in jure, qui sunt in actione pœnitentiæ, ab Ordinum susceptione excluduntur, ut patet ex cap. Ex pœnitentibus, d. 50, cum aliis similibus. Illa autem decreta loquuntur de solemni pœnitentia, quæ olim in Ecclesia fiebat, ut omnes expositores, et Summistæ docent. De qua pœnitentia, et irregularitate illi annexa, multa scribit Maiol., lib. 3 de Irregular., cap. 2 et 3. Nihilominus tamen Angel., verb. *Irregularitas*, num. 49, et Sylvest., quæst. 17, cum Innocentio, et Hostiense affirmant, hodie non habere locum hanc irregularitatem. Quorum fundamentum esse videtur, quia licet illa jura non sint formaliter revocata, ut sic dicam, tamen fundamentum eorum sublatum est per non usum, nimirum, solemnis illa pœnitentia. Oportet enim distin-

guere inter publicam, et solemnem pœnitentiam. Publica enim dicitur omnis illa pœnitentia, quæ publice coram omnibus fit; solemnis vero dicebatur olim quæ speciali ritu fiebat in Ecclesia, ut in superiori libro tetigimus, et Bellarmin latius prosequitur, lib. 1 de Pœnitent., cap. 21 et 22, ubi plures differentias constituit inter solemnem, et publicam pœnitentiam, inter quas una est, quod irregularitas non per quamcumque pœnitentiam publicam, sed per solemnem, quæ semel tantum fiebat, incurrebatur. Hoc posterius constat ex Syricio Papa, epist. ad Himerium, cap. 14, et habetur in cap. Illud, d. 50, ubi duo dicuntur, scilicet, post hanc pœnitentiam neminem esse ad Ordines assumendum, et talem pœnitentiæ modum non esse clericis imponendum. Ubi similia habentur ex Leone P., et ex Concil. Carthagin. V, in cap. Confirmandum, et in cap. Alienum. Primum vero, quod scilicet per pœnitentiam non solemnem, sed tantum publicam, non incurratur irregularitas, tenent Antonin., 2 part., tit. 28, cap. 6, § 1; Sylvest. et Angel.; ideoque etiam clericis imponi potest, ut colligitur ex cap. Quæsitum, de Pœnitent. et remiss. Neque obstat, quod in cap. penult., d. 50, ex Concilio Toletano I, cap. 2, dicitur, eum vocari pœnitentem, qui post baptismum propter gravissima crimina publicam pœnitentiam gerens, reconciliandus est, quia in antiquis canonibus publica pœnitentia dicitur de solemni, quasi per antonomasiam, et fere semper additur aliquid, quod solemnitatem pœnitentiæ indicat, ut ibi interponuntur hæc verba, *sub cilicio divino,* vel *sub concilio,* ut alia habet littera. Quia ergo hoc tempore solemnis pœnitentia cessavit, ideo hæc etiam irregularitas dicitur jam non esse in usu, quia licet publicæ pœnitentiæ nunc fieri soleant, ex illis vero nunquam orta est hæc irregularitas.

4. *Secunda sententia. — Resolutio.* — Nihilominus Maiol., lib. 2, cap. 2, in fine, dicit etiam nunc posse hanc irregularitatem ex solemni pœnitentia esse in usu, quamvis facilius dispensetur quam olim; et cap. 3, quamvis in principio dicat per publicam pœnitentiam irregularitatem non incurri, postea vero ita hoc declarat, ut per publicam etiam pœnitentiam impediri Ordinum susceptionem sentiat; tamen in juribus, quæ citat, confundit profecto publicam pœnitentiam cum solemni. Quapropter absolute negandum est, per publicam pœnitentiam impediri aliquem, ne ad Ordines promoveatur, si laicus sit, vel ne Ordines exerceat, si jam sit promotus; nullo enim jure lata invenitur hujusmodi irregularitas. Excipienda tamen est specialis ratio infamiæ, nam si contingat ex tali pœnitentia consurgere gravem infamiam, illa poterit esse impedimentum ad Ordines, non propter speciale jus pertinens ad hos pœnitentes, sed propter alia, quæ generatim infames excludunt, de quibus infra videbimus. Ideoque valde observandum est an pœnitentia ita sit publica, ut tamen causa maneat occulta; nam tunc regulariter vel nulla, vel multo minor infamia generatur, quam si causa etiam cum culpa in publicam notitiam veniat. In quo etiam magna solet esse diversitas, si pœnitentia sit voluntaria, vel si sit coacta. Voco autem voluntariam, sive proprio arbitrio fiat, sive in foro pœnitentiæ sit injuncta, nam utroque modo non solet creare infamiam, vel quia culpa semper latet, et interdum solent viri timorati propter leviores etiam culpas, graves pœnitentias assumere, vel certe licet gravis culpa aut in specie, aut saltem in genere in publicam suspicionem veniat, non cedit in infamiam (nisi fortasse in aliquo casu raro), quia ipsamet emendatio per voluntariam pœnitentiam tollit infamiam, si aliunde non fundetur et foveatur, quod extrinsecum est. Coactam vero pœnitentiam voco quæ in foro contentioso imponitur, et hæc solet magnam infamiam generare, ut infra videbimus.

5. *De extrema unctione. — De matrimonio.* — Quartum sacramentum est extrema unctio, pro cujus indigna sumptione neque irregularitatem, neque aliam pœnam invenio in jure latam. Quintum est matrimonium, in quo nonnulla distinctione hic opus est; contrahitur enim sæpe irregularitas per matrimonium; illa tamen non est ratione delicti, nec propter indignam sumptionem, prout nunc loquimur, sed propter defectum in significatione sacramenti, ut postea circa bigamiam explicabimus. Unde per secundas nuptias mortua prima uxore, vel per matrimonium cum vidua, etiamsi honeste et sine ulla culpa fiant, irregularitas contrahitur. Verum est tamen sæpe imponi propter nuptias illicitas, quales sunt secundæ, vivente prima uxore; tamen etiam tunc non est culpa prima et per se ratio talis irregularitatis; cujus signum est, quia licet culpa per ignorantiam excusetur, irregularitas non impeditur. Maxime vero videri potest talis irregula-

ritas propter culpam imponi, quando quis post solemne votum castitatis matrimonium contrahere tentat, ut infra citato loco videbimus; tamen, si quæ culpa ibi consideratur, non tam est irreverentia in sacramentum matrimonii, illud irrite contrahendo, quam injuria, quæ fit priori matrimonio spirituali per votum solemne contracto, illud, quantum in se est, irritum faciendo, juxta illud Pauli, 1 ad Timoth. 5 : *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Ac deinde non ita consideratur culpa, quin etiam consideretur similitudo quædam duplicis matrimonii, licet unum spirituale sit, et aliud carnale, ratione quorum etiam ibi intervenit defectus quidam significationis in illa irregularitate imponenda, in cujus causa, moraliter loquendo, nunquam potest culpa excusari, et ideo non potest ibi satis distingui ratio culpæ vel alterius defectus. An vero excusata culpa in aliquo casu excusetur etiam irregularitas, dicam infra in proprio loco. Satis igitur ex dictis explicata manet generalis regula posita, per indignam susceptionem horum sacramentorum non incurri irregularitatem, circa quam nec specialem exceptionem, nec novam difficultatem invenio.

SECTIO III.

Utrum per illegitimam Ordinum susceptionem aliqua irregularitas contrahatur.

1 *Varii casus hujus regulæ. — Primus.* — Varii numerantur casus ab auctoribus, in quibus fit aliquis irregularis, indebito modo Ordines suscipiendo. Primus est, quando quis Ordines accipit ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui quoad locum et dignitatem, juxta cap. 1 sub illo titulo. Secundus de illo, qui ordinatur ante legitimam ætatem. Tertius de ordinato ab Episcopo alieno sine licentia proprii. Quartus de recipiente Ordines extra tempora sine dispensatione. Quintus de ordinato non servatis interstitiis. Sextus de ordinato per saltum. Sed hos supra de suspensione explicuimus, et sufficienter tractavimus, ubi tres etiam alios enumeravimus de Censuris, quos hic ad irregularitatem applicare necesse est.

2. *An irregularis, qui absque dispensatione ordinatur, aliam irregularitatem incurrat. — Decisio dubii. — Objectio. — Solvitur* — Septimus casus erat de illo, qui ligatus censura Ordines suscepit, quem etiam diximus non proprie irregularitatem, sed suspensionem incurrere. Hic ergo similis casus ponitur de irregulari, qui sine dispensatione Ordines suscipit; hunc enim novam irregularitatem incurrere, asseruit Archidiaconus, in cap. Apostolicæ, dist. 56, quem refert, et sequitur Maiolus, lib. 4, cap. 33. Sed advertere oportet, duobus modis posse intelligi hunc manere irregularem, seu impeditum ab executione Ordinis sic suscepti. Primo ex vi prioris irregularitatis cum qua Ordines suscepit; et hoc manifestum est, quia illa irregularitas non fuit ablata per iniquam Ordinis susceptionem, ut per se patet, alias ille commodum ex sua iniquitate reportaret. Quamvis ergo irregularitas illa non potuerit impedire valorem Ordinis, et impressionem characteris, manet tamen, et operatur quantum potest, impediendo et reliquos Ordines suscipiendos, et usum susceptorum. Alio vero modo potest intelligi, præter hanc irregularitatem, incurri novam, ita ut dispensatio in priori non sufficiat ad usum talis Ordinis. Et hanc non invenio in jure latam, quia solum loquitur de eo, qui ligatus censura ordinatur; irregularitas autem non est censura. Sicut supra dictum est, irregularem celebrando, aut ministrando sacramentum aliquod ex officio, non incurrere novam irregularitatem, quia hæc solum lata est pro his, qui cum sint censura ligati, administrant; sed eodem modo loquuntur jura de suspensione eorum qui recipiunt Ordines censura ligati; ergo ex vi illorum jurium non incurrunt novum impedimentum. Dices : qui sic ordinatur in aliquo superiori Ordine, eo ipso administrat in ordine inferiori ; quia Ordo superior recipi non potest, nisi cum habitu et ministerio inferioris; ergo novam irregularitatem incurret. Respondetur primo illud non esse proprie ministrare in tali Ordine, quia licet sit aliqualis usus ejus, magis est passivus quam activus, quatenus Ordo inferior est dispositio ad superiorem. Secundo negatur consequentia, quia etiam irregularis ministrans in Ordine, quem habet, non incurrit novam irregularitatem, aut suspensionem. Unde laicus irregularis non incurrit novam irregularitatem recipiendo Ordinem cum prima tonsura, ut idem auctor fatetur, quia hoc non est expressum in jure; ergo idem dicendum est de quocumque clerico irregulari suscipiente superiorem Ordinem, quia etiam de illo non est talis irregularitas in jure expressa, nec continetur in illa generali regula, quod administrans Ordinem ligatus censura fit irregu-

laris. Et confirmatur ex cap. Aliquam, d. 51, ubi irregulares sic ordinati deponi jubentur; sic enim ait Innocent. Papa, *deponatur*, sicut ibidem dicitur, Episcopum ordinantem clericum irregularem deponendum esse, id est, suspendendum; ex vi tamen illius legis neque irregularitatem, neque aliam pœnam incurrit.

3. *Irregularis etsi ordinetur, et in Ordine suscepto ministret, non incurrit novam irregularitatem. — Maioli dictum rejicitur.* — Unde ulterius infertur, licet aliquis irregularis ordinetur, et in Ordine sic suscepto ministret, non incurrere novam irregularitatem. Probatur, quia ille per talem ordinationem non incurrit novam censuram suspensionis, quia hæc etiam lata non invenitur; ergo quamvis in Ordine sic suscepto ministret, non ministrat excommunicatus aut suspensus, sed irregularis tantum; sed propter hoc peccatum non est in jure irregularitas imposita, ut supra dictum est: ergo. Ait tamen Maiolus, in eo casu, irregularitatem ex Episcopali fieri Papalem, citans Gloss., in cap. Latorem, de Cleric. excomm. ministr., quæ de hac re nihil loquitur Unde etiam ad hoc non invenio in jure fundamentum. Addi hic posset, quod per motum proprium Sixti V contra male promotos, irregularis suscipiendo Ordinem, licet immediate non incurrat novam irregularitatem, incurrit novam censuram perpetuæ suspensionis Papæ reservatam, et si ante absolutionem in suscepto Ordine ministret, novam induet irregularitatem. Sed hoc etiam revocatum est, ut supra notavi.

4. *Nonus casus de ordinato ab Episcopo irregulari. — Ordinatus ab Episcopo irregulari non accipit Ordinis executionem.*— Nonus casus erat de ordinato ab Episcopo excommunicato vel suspenso, quem diximus non manere proprie irregularem, quod idem a fortiori est de ordinato ab Episcopo irregulari, quia non invenitur in jure. Diximus autem ibi, hunc ordinatum ab Episcopo censura ligato, non recipere Ordinis executionem. Quæri ergo hic potest, an idem sit de ordinato ab Episcopo irregulari, videtur enim ex dictis oppositum sequi, quia ex jure antiquo solum ille privatur executione Ordinis, qui ordinatur ab Episcopo censura ligato; sed ille, qui est tantum irregularis, non est censura ligatus; ergo qui ab illo suscipit Ordines, non incurrit hanc pœnam, vel impedimentum. Nihilominus dicendum censeo, hunc non recipere Ordinis executionem, quamvis illa non sit proprie irregularitas, sed suspensio quædam, ut in similibus satis est declaratum. Ratio vero hujus assertionis est, quia jura generaliter disponunt, ut qui non habet usum Ordinis, non possit illum conferre, nec limitantur ad unum, vel alium modum carentiæ, ideoque illa ratione utuntur, quod nemo dat quod non habet; sed Episcopus irregularis non habet usum Ordinum, seu consecrationis suæ; ergo qui ab illo ordinatur, non recipit Ordinis executionem. Quod procedit etiamsi absque culpa ordinetur, quia hoc impedimentum non tam manat ex culpa ordinati quam ex defectu ordinantis, ut in similibus dictum est.

5. *Decimus casus de eo qui furtive Ordines suscepit.* — Decimus casus ponitur, si quis furtive Ordines suscipiat. Potest autem dici Ordines furtive suscipere etiam ille, qui ficto titulo, vel sine veris dimissoriis litteris ordinatur Sed de his egimus etiam citato loco, et diximus incurrere suspensionem, non propriam irregularitatem. Hic ergo dicitur furari Ordines, qui sine conscientia et voluntate Episcopi ordinantis, non admissus, neque vocatus sese ingerit cum aliis ordinandis, vel certe qui usurpato nomine alterius personæ examinatæ et approbatæ ad Ordines, illius locum occupat; vel e converso qui sub nomine suo facit alium examinare et approbari, et postea ipse proprio nomine vocatus, ad Ordines accedit. In his enim casibus propriissime dicitur aliquis furtive Ordines suscipere, et sic suscipiens, irregularis fieri dicitur ex cap. 1 et ult. de Eo qui furtive Ordin. suscipit, ubi Gloss. et omnes hoc modo exponunt furtivam ordinationem. In cap. autem 1 illorum expresse dicitur, eum, qui furtive diaconatum accepit, non posse ad sacerdotium ascendere absque dispensatione; ergo contraxit aliquod impedimentum canonicum, quod non est nisi irregularitas, cum directe removeat ab Ordinis susceptione. In cap. autem ult. solum dicitur, sic ordinatos de juris rigore in susceptis Ordinibus ministrare non posse, quæ verba magis videntur indicare suspensionem. Verumtamen conjungenda est hæc pœna cum ea, quæ in priori capite ponitur, ut intelligatur uterque effectus ex irregularitate provenire. Considerari etiam potest in casu illius ultimi capitis duo delicta fuisse commissa : unum fuit furtive Ordines suscipere; aliud duos Ordines sacros eodem die accipere. Propter primum ergo incurritur irregularitas; propter

secundum vero propria suspensio, et ideo fortasse illis verbis usus est Pontifex, quæ utrique pœnæ possent accommodari, nam sine dubio pœnæ sunt distinctæ, et diversis indigent dispensationibus, seu una, quæ in utramque causam distincte propositam cadat. Dispensatio autem hujus irregularitatis in eisdem juribus committitur Episcopo cum duplici conditione. Prima est, ut denunciatum non fuerit ab Episcopo, vel Archidiacono, vel alio ministro, sub excommunicationis interminatione ipso facto incurrendæ, ne quis se furtive ingerat; nam in eo casu, qui contempta excommunicatione furtive suscipit Ordines, non potest ab Episcopo dispensari, nisi sub aliqua conditione, quæ est, ut religionem ingrediatur, et condignam pœnitentiam agat, ibique aliquo tempore laudabiliter vivat. Nunc autem juxta communem usum semper Episcopi consueverunt illam admonitionem sub excommunicationis pœna proferre, prout etiam in Pontificali continetur; et ideo jam prima conditio locum non habet, sed pro generali regula statui potest, hanc irregularitatem Papæ esse reservatam, nisi is qui illam incurrit religiosus fiat.

6. *Undecimus casus de eo, qui Ordinem semel assumptum iterum recipit. — In eo casu non incurri irregularitatem.* — Undecimus casus addi solet de illo, qui iterum suscipit Ordinem, quem semel suscepit, ex illo principio, quod per iterationem sacramenti initerabilis, fit irregularis, qui illud recipit. Quod tenuit Div. Antoninus, 3 part., tit. 28, cap. 6, § 3, quem secutus est Navarrus, in Summa, cap. 27, num. 247, et lib. 1 Consiliorum, tit. de Sacramentis non iterandis, consil. 1 Et Maiolus, lib. 3 de Irregular., cap. 15, qui alios refert. Solet autem hæc irregularitas colligi primo ex cap. 1, dist. 68, ubi dicitur : *Sicut semel baptizatus iterum baptizari non debet, ita nec semel consecratus posset iterum consecrari;* ibi tamen de irregularitate nihil dicitur Citatur etiam textus in cap. Saluberrimum, 1, quæst. 7 Sed ibi non agitur de clericis reordinatis, sed de clericis, qui ab hæresi revertuntur, de quibus dicitur admitti posse in Ordine jam suscepto, non tamen esse ulterius promovendos. Additurque hæc limitatio et conditio, *Si tamen iterata tinctione non fuerint maculati,* ex qua conditione potius colligi posset generalis regula contraria, eos, qui iterata tinctione non fuerint maculati, etiamsi iterata unctione seu consecratione maculati fuerint, admitti debere in susceptis Ordinibus, quia in eo textu illa exceptio firmat regulam in contrarium; atque ita fit, eos ex illo capite non fieri irregulares; nam quod dicitur ibi, *Ad superiores Ordines ascendere non permittuntur,* non est propter iterationem Ordinis, sed propter hæresim, seu propter ordinationem ab hæreticis susceptam. Sed urgentur tandem hæc jura ex paritate rationis; nam æque prohibita est Ordinis iteratio, ac baptismi, ut præter dicta jura constat ex Augustino, lib. 2 contra epist. Parmeniani, cap. 13, et ex D. Thom., 3 part., quæst. 63, et 4 contra Gentes, cap. 59. Verumtamen (ut sæpe dixi) hæc argumentandi ratio insufficiens est ad irregularitatem, juxta cap. Is qui, de Sent. excomm., in 6. Quapropter existimo veriorem esse sententiam, quæ negat in eo casu incurri irregularitatem. Quam tenet Scotus, in 4, dist. 7, quæst. 5, et ibi Paludan., Gabriel, et alii, quos refert et sequitur Covarruv., in Clement. *Si furiosus,* in princip., num. 8, ubi ex professo quidem loquitur de sacramento confirmationis; tamen in fine sentit idem esse de Ordine, quam consecutionem omnes admittunt, et ideo videnda sunt, quæ de iteratione confirmationis diximus in 3 tom., disput. 38, sect. 1, nam ex illis sufficienter hæc sententia confirmatur

7 *Duodecimus casus de eo qui existens in peccato mortali publico, Ordines suscepit.* — Duodecimo dicitur irregularis, qui existens in peccato mortali publico et manifesto Ordines suscipit. Ita affirmat Maiol., lib. 5, cap. 1, num. 2, ubi idem dicit de ipso ordinante eum, qui est in tali statu. Idque probat ex Concilio Nicæno, cap. 2, et habetur, cap. 1, dist. 48, in quo post sermonem de neophytis, et eorum irregularitate, subjiciuntur hæc verba : *Si vero processu temporis aliquod delictum animæ circa personam reperiatur hujusmodi, et a duobus, vel tribus testibus arguatur, a clero talis abstineat,* vel (ut Gratianus legit) cesset a clero, ubi Glossa exponit, id est, *non ordinabitur.* Quæ verba irregularitatem indicant. Verumtamen, etiamsi expositionem admittamus, inde non colligitur irregularitatem induci ex tali ordinatione, sed supponi ad illam, ratione peccati, de qua irregularitate qualis sit, disputatione sequenti, sect. 5, videbimus. Deinde illa verba potius indicant depositionem, vel suspensionem, non jure illatam, sed per hominem imponendam, ut eadem Glossa melius exponitur ex cap. ult., dist. 24. Et patet, nam ideo requiritur probatio per

testes, quia per judicem ponenda est pœna; non est ergo irregularitas. Et idem clarius est de ordinatione, de quo solum dicitur, *periclitabitur de statu sui cleri.* Apertior autem est alia translatio ejusdem Concilii ex Arabico, quæ in cap. 3 sic habet : *Quod si Episcopus aliquem cito ordinaverit, in quo aliquod peccatum gravius postea reperiatur, et duo, aut tres testimonium dicant, uterque deponendus est, et ordinatus, et ordinator*

8. *Tertius decimus casus de ordinato ab Episcopo non baptizato aut non consecrato. — Rejicitur in uno sensu.* — Decimo tertio dicitur irregularis, qui ordinatur ab Episcopo non baptizato, vel non sacerdote, vel in universum non consecrato Episcopo. Ita Maiolus, lib. 4, cap. 27, 28 et 29. Duobus autem modis potest intelligi sic ordinatum manere irregularem : uno modo quantum ad usum Ordinis sic suscepti. Et hoc vel supponit falsum, vel repugnantiam involvit; nam, si supponat illum mansisse ordinatum, falsum est, quia Episcopus non vere consecratus non potest valide ordinare; si autem supponamus illum non recepisse talem Ordinem, repugnat esse irregularem quoad usum ejus. Quia ille non manet privatus usu, sed negatus (ut sic dicam); neque illa est pœna, sed defectus intrinsecus talis actionis. Denique in tali Ordine manet ille, sicut antea erat impotens ad talem usum; non ergo irregularis. Alio ergo modo potest intelligi hæc irregularitas respectu aliorum Ordinum rite susceptorum vel suscipiendorum, ita ut ille propter talem ordinationem, tametsi nullam, impeditus maneat, et ad usum Ordinum, si quos habebat, et ad illummet Ordinem et alios superiores rite suscipiendos. Et in hoc etiam sensu affirmat dictus auctor hunc manere irregularem, sive scienter, sive ignoranter sic ordinatus fuerit; nullum tamen jus adducit, in quo hæc irregularitas lata sit, sed quosdam Doctores.

9. *In altero sensu etiam rejicitur idem casus.* — Nullius tamen auctoritas sufficit ad probandam irregularitatem sine jure, cum ipsum jus nolit eam incurri, nisi ubi fuerit in jure expressa. Et quidem quando intervenit probabilis ignorantia, et bona fides, improbabilis mihi apparet hæc sententia; nam talis irregularitas non potest esse pœna, cum tunc non interveniat culpa. Neque etiam est ob aliquam significationem, neque ob defectum ordinati, quia nullum committit; neque etiam ob defectum ordinantis; satis enim est, ut nihil conferat, quia nihil habet; quod autem inhabilitet etiam personam ad aliam ordinationem sine culpa ejus, præter omnem rationem et æquitatem existit. Quin potius addo contra eumdem auctorem, licet sic ignoranter ordinatus, cum eadem bona fide exercuisset Ordinem, quem vere putat recepisse, adhuc non fieri irregularem; nam, ut infra ostendam, irregularitas propter usum Ordinis non habiti non incurritur sine culpa. At vero quando aliquis scienter ordinaretur a tali Episcopo, gravissimum quidem peccatum committeret, et irregularitate fortasse dignum; tamen quia in jure illam de facto latam non invenio, ideo illam incurri nego ex vi criminis, sed arbitrio superioris aliter puniri poterit. Secus vero erit ex vi infamiæ, si crimen ipsum publicum sit, juxta generalem doctrinam de infamia infra tradendam. Secus item erit, si in Ordine suscepto ille scienter ministraverit, nam tunc habet locum alia irregularitas tractanda sectione sequente. Idem judicium est de illo, qui dubitans, an Episcopus sit vere consecratus, ab illo recipit Ordines; graviter enim in hoc peccat, quia exponit se morali periculo nihil recipiendi; quod autem propterea irregularis maneat, proprie loquendo, non video quo jure statutum sit. Quanquam dum permanet in tali dubio, impeditus maneat, ne possit licite Ordinem sic receptum exercere, quia alias semper operaretur cum eodem periculo. Et ideo in cap. Presbyteris, dist. 68, dicitur, sic ordinatos, iterum ordinandos esse (scilicet sub conditione) ratione dubii, quod aliter vinci non potest; atque hoc modo, et non aliter esse admittendos ad tale ministerium; id tamen non est propter speciale irregularitatis impedimentum, sed quia intrinsece malum est cum simili dubio operari.

10. *De eo qui ordinatur ab Episcopo omnino illiterato an sit irregularis.* — Decimo quarto dicitur manere irregularis seu suspensus clericus, qui ab Episcopo omnino illiterato ordinatur. Ita Maiol., dict. lib. 4, cap. 31 Quod dupliciter probat, quia illiteratus facile potest errare in his, quæ sunt de substantia et valore ordinationis; ergo ordinatus non est certus de sua ordinatione; ergo manet suspensus ab ejus usu. Secundo, quia Episcopus illiteratus est suspensus ab executione sui Ordinis; ergo qui ab illo ordinatur, manet etiam suspensus, juxta regulam superius positam. Sed hæ rationes non faciunt hanc sententiam moraliter probabilem. Nam

prima, etiam si admittatur, non probat irregularitatem, sed quoddam aliud impedimenti genus, de quo jam dictum est. Deinde hoc etiam non probat; nam quantumvis minister Ordinis sit illiteratus, potest ordinato evidenter constare, an adhibuerit materiam, et formam necessariam ad valorem sacramenti, ut per se notum est. Secunda vero ratio assumit falsum, quia nulla est suspensio ipso facto incurrenda propter solam illiteraturam, ut constat ex cap. ult. de Ætate et qualitate, ubi Papa de quodam Episcopo adeo illiterato, ut grammaticam nesciret, non dicit, *eum suspensum declaramus;* sed, *a Pontificalis officii executione duximus amovendum.* Ubi expositores dicunt, Episcopum sic ignorantem esse secundum jus deponendum, non vero esse ipso jure depositum. Nec fuit expediens talem censuram imponi ipso jure, quia incertum valde est, quæ ignorantia sit sufficiens causa ad talem depositionem; et ideo donec a judice declaretur talis causa, et imponatur pœna, non incurritur Quod maxime procedit juxta novum jus Concilii Constantiensis in ordine ad præsentem irregularitatem. Nam etiamsi illiteratus esset ipso jure suspensus, nunc non tenetur quis illum vitare, donec nominatim declaratus sit.

11. *Ordinatus ab Episcopo idiomatis diversi, an sit irregularis.* — Decimo quinto dicitur esse irregularis, qui ordinatur ab Episcopo idiomatis diversi, ut Græcus a Latino, vel Latinus a Græco. Ita Maiol., in dict. lib. 4, cap. 32, ex cap. Cum secundum, et cap. Ex parte, de Temporib. ordinat. Sed in priori prohibetur quidem similis ordinationis modus, nulla tamen pœna adhibetur. Verba enim Pontificis sunt : *Nolumus de cætero commistiones et consuetudines rituum in Ordinibus observari.* Cum ergo ibi nulla pœna feratur, nulla irregularitas, aut suspensio incurritur ex vi talis ordinationis, etiamsi cum peccato fiat transgrediendo legem illam. In quo ulterius considero, ibi non prohiberi commistionem propter diversum idioma, sed propter diversos ritus Græcorum, et Latinorum, ut ibi expresse advertit Abbas. Alius autem textus immerito citatur, quia non loquitur de hac materia; et per argumentum a simili posset in contrarium adduci. Nam ibi solum dicitur, monachum, qui ex uno ordine ad alium transit, et ibi ordinatur, posse licite susceptum Ordinem exercere, si aliud canonicum impedimentum ei non obsistat, quia nimirum propter illam ordinationem nulla suspensio jure lata est; simili ergo modo in præsenti nos concludimus. Juvat denique cap. Quoniam, de Offic. ordin., ubi præcipitur, ut in eis Episcopatibus, ubi sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide diversos ritus et mores, constituantur vicarii, qui singulis populis ministrent divina officia et sacramenta, juxta uniuscujusque ritum, et non fiat permixtio, et contra violantes illam legem ponitur excommunicatio ipso facto; et, si non resipuerint, dicuntur deponendi; nulla tamen irregularitas, vel depositio ipso jure imponitur, ideoque nulla incurritur in eo casu, ex omnium sententia; idem ergo est in præsenti casu.

12. *An ordinatus a duobus Episcopis simul fiat irregularis.* — *Quid si divisio illa fuit in substantialibus Ordinibus.* — Decimo sexto dicitur irregularis, qui a duobus Episcopis simul ordinatur, uno proferente formam, et alio ministrante materiam. Ita Maiol., supra, c. 30. Sed impropriissime hæc inter irregularitates numeratur, quia vel illa divisio ministerii fit in his, quæ pertinent ad substantiam sacramenti, et tunc ordinatio nulla est, ideoque qui sic ordinatus est, non potest dici irregularis ad usum Ordinis sic recepti, ut in simili supra probatum est, quia revera nullum Ordinem accepit. Et ita intelligi potest cap. Quorumdam, d. 23, ubi de quibusdam sic ordinatis dicitur, *gradum sacerdotii vel levitici Ordinis, quem perverse adepti sunt, amittant,* ubi videtur ordinatio fuisse nulla, quia Episcopus cum quodam presbytero ita ministerium diviserat, ut Episcopus manus imponeret, presbyter autem formam proferret; hoc enim ibi significari videtur cum dicitur *benedictionem dedisse.* Hoc autem est contra substantiam ordinationis, quia necesse est, ut forma ab ipso ordinante proferatur etiam in minoribus Ordinibus; et in majoribus simul necessarium est, ut idem ordinator per seipsum substantialem materiam applicet, juxta cap. Subdiaconus, d. 23; in Ordinibus autem minoribus non est semper necessarium, ut Episcopus per se immediate tradat materiam, ut de acolythis significatur in c. Acolythus, d. 23, et fatetur D. Th., in 4, d. 25, quæst. 1, art. 1, ad 2. Sed de hoc alibi latius, nam ad præsens satis est, quando divisio secum affert substantialem defectum, non inducere irregularitatem, sed nullitatem. Unde quod dicitur in dict. cap. Quorumdam, clericos illos debere amit-

tere quod adepti sunt, consequenter exponendum erit, id est, declarari, non habere id, quod adipisci tentarunt, ut ibi Glossa significavit. Nec ex tali ordinatione alia incurritur irregularitas ad usum aliorum Ordinum, si qui erant prius legitime recepti, ut ex prædicto textu aperte colligitur, nam in eo solum dicitur ut amittant quod perverse receperunt. Neque etiam incurritur irregularitas impediens receptionem illius Ordinis non rite suscepti, vel superiorem, ut ex eodem textu eadem proportione colligi potest; et quia in nullo alio jure talis irregularitas expressa est.

13. *Qui absque aliqua cæremonia accidentali necessaria ordinatus est, non potest in Ordine ministrare, donec suppleatur* — Vel divisio illius ministerii est tantum quoad accidentalem solemnitatem, et tunc si Episcopus omnia, quæ sunt de substantia Ordinis, rite perficiat, ordinatio valida erit, etiamsi alteri committat solemnitatem aliquam accidentalem. Quo sensu intelligit Turrecr. cum aliis dict. c. Quorumdam. Et indicavit etiam Cajetan., 3 part., quæst. 67, art. 6, quamvis priorem etiam interpretationem non rejiciat. Et in eo casu nulla est etiam irregularitas imposita sic ordinato, vel ad usum Ordinis sic suscepti, vel ad superiores recipiendos, quia nullo alio jure invenitur, neque in dicto cap. Quorumdam, fertur, nam ibi non jus statuitur, sed solum refertur sententia lata in quodam particulari facto contra quosdam male promotos; neque illa fuit irregularitas, sed depositionis pœna, quod patet ex Concil. Hispalensi II, cap. 5, ex quo textus ille sumptus est, quod sic habet : *Hi non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt.* Quæ verba priorem sensum indicant, quamvis juxta phrasim antiquorum canonum possint etiam exponi de ordinatione non substantialiter irrita, sed non convenienter facta juxta Ecclesiæ consuetudinem; juxta hunc vero sensum subditur : *Ne sibi licentiam talis usurpatio faciat, decrevimus, ut agradu sacerdotalis, vel levitici Ordinis, quem perverse adepti sunt, depositi, æquo judicio abjiciantur, tales enim merito judicati sunt removendi, quia prave inventi sunt constituti.* Quæ omnia verba nullam continent pœnam ipso jure latam, sed ferendam, etiamsi admittamus cadere super ordinationem substantialiter validam; ergo nullum habemus fundamentum ad asserendum in eo casu incurri irregularitatem. Solum est advertendum, quoties contigerit aliquem ordinari sine aliqua cæremonia, et solemnitate accidentali, juxta ritum Ecclesiæ necessaria, ut esset, v. gr., unctio aliqua, vel manus impositio accidentalis, tunc non debere, neque posse licite sic ordinatum uti Ordine suscepto, donec defectus ille suppleatur, argumento textus in cap. unic. de Sacra unctione, in principio, et in cap. 1 et ult. de Sacramentis non iterandis. Id autem non est propter irregularitatem, vel aliquam pœnam ipso jure impositam; hæc enim nulla est, licet arbitrio judicis sit imponenda juxta Gloss. in cap. Quod sicut, § Super eo, v. *Dividatur,* de Elect. Sed provenit ex eo quod ille non censetur integre et sufficienter ordinatus juxta Ecclesiæ ritum, et ideo donec in ipso compleatur, uti non debet Ordine suscepto, sicut baptizatus sine solemnitate non est confirmandus, donec solemnis ritus baptismi circa illum perficiatur. Potest autem in eo casu secrete suppleri defectus ille per Episcopum absque alia dispensatione, et tunc poterit libere uti Ordine suscepto, et ad altiores ascendere, nisi per aliquam hominis sententiam impediatur.

14. Ultimo loco hic dici posset de illo, qui nondum suscepto confirmationis sacramento ordinatus est, an inde contrahat aliquod impedimentum. Sed quia res est facilis, breviter dicendum est, in eo casu recipi characterem Ordinis, et usum ejus, absque novo impedimento ascendendi ad superiores Ordines. Primum certissimum est, quia character confirmationis, sicut non est necessarius ad valorem aliorum sacramentorum, ita neque ad valorem Ordinis. Secundum etiam patet, quia nullo jure tale impedimentum latum est; nec culpa illa adeo gravis, ut tanta pœna censeatur digna. De qua videri possunt dicta in 3 tomo, disput. 38, sect. 1 Dixi autem non contrahere novum impedimentum, quia ipsamet carentia confirmationis aliquale impedimentum est, et illud semper manet, donec tale sacramentum recipiatur.

SECTIO IV.

Utrum, per indignam Ordinis usurpationem incurratur irregularitas.

1 *Sensus quæstionis.*— Dupliciter administrantur sacramenta, primo a ministro, cui per se et ex officio hoc convenit, qui ad illud munus per se consecratus est; secundo propter necessitatem a quocumque ministrante, quod peculiare est in baptismo, et extenditur ad matrimonium, quatenus ab ipsismet contra-

hentibus efficitur. Hic ergo non est sermo de posteriori modo; suppono enim ex tali ministerio, etiamsi indigne, aut contra Ecclesiasticam prohibitionem fiat, non incurri irregularitatem, quia non invenitur in jure expressa; agimus ergo de priori modo, qui semper pertinet ad ministerium alicujus Ordinis. Quia vero ministerium Ordinum, et sacramentorum collationem, et plura alia officia Ecclesiastica comprehendit, ideo generaliter de toto usu activo seu ministerio Ordinum dicendum est. Dupliciter autem peccari potest in hoc ministerio, scilicet usurpando ministerium Ordinis non habiti, vel male utendo Ordine habito. Hic de priori modo, de posteriori in sequenti sectione dicemus.

2. *Prima expositio c. 2, quoad suspensionem Ordinis jam suscepti.* — Regula igitur generalis sit, irregularitatem incurrere aliquem Ordinem usurpando, id est, ministrando in Ordine quem non habet. Ita colligitur ex c. 1 et 2 de Cler. non ord. ministr Duplex enim pœna in eo cap. 1 imponi videtur hujusmodi usurpatori Ecclesiastici ministerii. Prior continetur in illis verbis, *Abjiciatur de Ecclesia,* quæ videntur excommunicationem significare, non ipso jure latam, sed ferendam, nam verbum illud, *abjiciatur*, hominis ministerium requirit. Alia continetur in illis verbis, *Nunquam ordinetur,* quæ aperte significant irregularitatem. Advertendum autem est, hanc irregularitatem incurri posse vel a clerico, vel a laico; a clerico quidem, si ministret in superiori Ordine, quem non habet, et de hoc certum est incurrere hanc irregularitatem, ita ut perpetuo promoveri non possit, ut expresse dicitur in dict. cap. 2. De ministerio autem in Ordine jam suscepto dicitur ibidem, tantum manere suspensum ad tempus ad Episcopi arbitrium. Unde videtur quoad hunc effectum illam non esse irregularitatem, sed suspensionem, atque adeo irregularitatem hanc in clerico non esse totalem, sed tantum quoad Ordines nondum susceptos, cum illa vero conjungi temporale impedimentum suspensionis, quoad Ordinem jam susceptum. Imo si attente legatur dict. cap. 2, non videtur imponi suspensio omnium Ordinum prius susceptorum, sed tantum postremi, seu præcipui ex illis. In casu enim illius textus diaconus sacrificandi officium usurpaverat, propter quod prohibetur ad sacerdotium promoveri, suspenditur autem a *diaconatu.* Unde juxta regulas superius datas de suspensione, ille non videtur mansisse suspensus a subdiaconatu et infra, sicque Abbas ibi dicit, illum manere suspensum a diaconatu, de inferioribus vero nihil dicit.

3. *Secunda expositio.* — At vero Hostiensis latius videtur loqui de Ordinibus susceptis; et eodem modo loquitur Angel., v. *Irregularitas,* n. 38; et Sylvest., v *Dispensatio;* et significat Navar., n. 243, in fine, et clarius Maiol., lib. 4, cap. 13, n. 3, et alii auctores simpliciter dicunt hunc manere irregularem, nulla facta distinctione de promotione ad Ordines non receptos, vel de usu receptorum. Ac denique in dict. cap. 1, absolute irregularitas fertur pro hoc delicto, talisque est respectu laici, ut statim dicam; cur ergo non similis erit respectu clerici? Juxta quam opinionem aliter exponendum est d. c. 2, nimirum, diaconum illum sacrificando mansisse simpliciter irregularem, et suspensionem, de qua ibi est sermo, non fuisse distinctum impedimentum ab irregularitate, sed ex vi illius ortam, ideoque non tantum esse a diaconatu, sed etiam a reliquis inferioribus Ordinibus. Solum ergo est ibi constituta differentia quoad dispensationem, quia illa irregularitas quoad effectum non ascendendi, non committitur Episcopo, sed Papæ reservata manet, ut Hostiensis, Abbas, Angel., Sylvest., Navarr., et communiter omnes docent contra Glossam ibi. Quæ contrarium sensit, quia talis dispensatio non prohibetur Episcopo. Sed melius colligeret, quia ei non conceditur, ideo eam non habere. At vero dispensatio in illa irregularitate quoad alium effectum non utendi Ordinibus susceptis, conceditur Episcopo in illo textu; nominatur autem specialiter diaconatus, non quia in aliis liceat sine dispensatione ministrare, sed ut significetur, concessa potestate dispensandi in illo, concedi etiam ad dispensandum in inferioribus. Nec obstat, quod illa suspensio videtur fuisse ad tempus, ut indicant verba illa, *biennio vel triennio;* non enim ita est, sed est illa suspensio de se perpetua, donec dispensetur. Nec Pontifex in eo loco præscribit, ut suspensio illa tantum per biennium vel triennium duret, sed potius indicat, ut ante illud tempus non detur dispensatio; concedit autem, ut postea dari possit, ad id tamen non obligat, sed arbitrio Episcopi id committit; hoc enim significant illa verba, *Pro tua maneat provisione suspensus,* id est, secundum quod tibi visum fuerit. Et juxta hanc interpretationem consequenter dicendum est, si talis diaconus, non obstante tali impedimento, in suo Ordine

ministret, non incurrere novam irregularitatem, quia illa non est propria suspensio, sed irregularitas; irregularis autem ministrando non incurrit novam irregularitatem, ut supra visum est.

4. *Prior expositio præfertur.* — Hæ opiniones probabiles sunt; mihi tamen prior magis probatur, tum quia tota illa interpretatio c. 2, minus simplex, minusque usitata videtur, cum tamen ad illam opinionem tuendam videatur necessaria; tum etiam quia materia odiosa potius est lenienda, quam restringenda; per illam vero expositionem plus ampliatur pœna, quam verba legis cogant. Recte ergo intelligitur illa pœna quoad Ordines jam susceptos de suspensione solius diaconatus, quia in lege ita limitatur Intelligitur etiam optime de suspensione ad tempus, ut expresse Panormitan. exposuit, et patet ex illis verbis, *biennio vel triennio.* Quod autem subjungitur, *pro tua provisione,* intelligitur quoad arbitrium inter illos duos terminos, non vero quod etiam ultra triennium possit voluntate Episcopi amplius durare illa suspensio. Atque ita concluditur, irregularitatem, quam contrahit clericus ministrans in Ordine superiori, quem non habet, tantum esse quoad promotionem ad Ordines superiores, habere tamen adjunctam suspensionem temporalem unius tantum Ordinis jam suscepti, scilicet, illius, qui fuerit supremus inter Ordines jam receptos a clerico. Hinc vero consequenter fit, si diaconus, v gr., ministret in diaconatu ante ablatam suspensionem, irregularem fieri denuo, quia violat propriam suspensionem.

5. *Clericus per saltum promotus qui in prætermisso ministrat, an sit irregularis.* — *Resolutio.* — Sed occurrit obiter dubium de clerico per saltum promoto ad diaconatum, v. gr., qui ministrat in subdiaconatu, quem prætermisit. Ad hoc dubium respondeo, illum in primis manere irregularem quoad talem Ordinem suscipiendum ex dict. c. 1. Unde fit, ut etiam maneat irregularis ad ascendendum ad superiores Ordines; et consequenter sequitur illum esse perpetuo impeditum ab executione diaconatus, quia irregularitas privans subdiaconatu, privat quantum est ex se diaconatu, ut est manifestum in clerico in minoribus constituto, ministrante solemniter in subdiaconatu, quem non habet; ille enim irregularis manet, ne possit ascendere ad subdiaconatum, et consequenter omnino privatur diaconatu; ergo quando tale impedimentum invenit diaconatum jam receptum (quod accidentarium est), cum non possit ipsum characterem expellere, saltem impedit perpetuo usum ejus.

6. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices : ergo majori pœna afficitur diaconus ministrans in subdiaconatu, quem non habet, quam in sacerdotio, quia propter illud delictum perpetuo privatur usu diaconatus, propter hoc vero solum ad tempus. Item propter illud excluditur a susceptione subdiaconatus et sacerdotii, propter hoc vero tantum sacerdotio privatur. Consequens autem videtur inconveniens, quia illud posterius gravius delictum est. Respondetur, illud non esse absurdum, quia in hac pœna attendendum est ad bonum, quo immediate privat, et hoc majus est in privatione sacerdotii, quam subdiaconatus, licet inde consequatur aliud gravius incommodum. Addo, licet ex parte objecti deformius sit sacrificare sine sacerdotio, quam cantare solemniter Epistolam sine subdiaconatu, tamen quando hoc posterius fit post ordinationem per saltum, et post novum impedimentum inde contractum, majorem intervenire contumaciam, et inde posse delictum augeri, et fieri majori pœna dignum in foro Ecclesiæ. Nihilominus tamen verisimile mihi est, in eo casu non incurri specialem illam pœnam suspensionis a diaconatu latam in dicto cap. 2, quia illa specialiter lata est in eum, qui ministravit in Ordine superiori, quem non habet; et ideo non oportet eam extendere ad eum, qui solum ministravit in inferiori Ordine prætermisso, maxime cum alio titulo privatus maneat executione diaconatus, ut dictum est. Quod si hoc ita est, multum minuitur illa pœna, quia per se privat subdiaconatu, superioribus vero tantum consequutione quadam, ideoque obtenta dispensatione ad recipiendum subdiaconatum, et illo recepto, consequenter manet ablatum omne impedimentum circa superiores Ordines exercendos, vel recipiendos. Ut autem talis dispensatio legitima sit, oportebit in petitione dispensationis exprimere impedimentum illud, ut contractum per administrationem in Ordine prætermisso in altera ordinatione per saltum.

7. Sed quid, si sacerdos simplex ministret in Episcopali Ordine, quem non habet, confirmando, ordinando. Respondeo, per illud ministerium incurrit irregularitatem, quia licet inter Canonistas, et Theologos sit dissensio, an Episcopatus sit Ordo, necne, tamen quoad hunc effectum omnes conveniunt ita esse lo-

quendam de functionibus Episcopalis consecrationis, sicut de ministerio cujuscumque Ordinis sacri, quia vel Episcopatus revera est Ordo, vel certe reputatur tanquam Ordo, quatenus essentialiter includit characterem sacerdotalem, qui ex vi talis consecrationis extenditur, et quasi elevatur ad illas functiones, quæ sunt propriæ consecrationis Episcopalis. Unde in prædicto casu sacerdos solum manet irregularis, ne in Episcopum consecrari possit; in sacerdotio vero manebit suspensus biennio vel triennio arbitrio Episcopi; ab executione autem inferiorum Ordinum non manebit impeditus, juxta d. c. 2 de Cler. non ordin. ministr., ejusque intellectum, quem sequimur.

8. *Quid si diaconus Pontificalia usurpet, aut subdiaconus sacerdotalia.* — Sed quid, si diaconus Pontificalia usurpet, aut subdiaconus sacerdotalia? numquid manebit ille irregularis quoad promotionem ad sacerdotium, et hic ad diaconatum? Nam hic casus in textu illo non definitur, et ex eo tantum videtur colligi, puniri hunc in eo, in quo deliquit, id est, ut careat eo, quod usurpavit, ut ibi Glossa et Doctores notarunt; ergo in rigore solum impeditur ascendere ad eum Ordinem vel consecrationem, cujus ministerium usurpavit, non vero ad inferiorem, in quo non ministravit, quia hæc privatio non sequitur ex illa; potest enim quis privari superiori Ordine, quamvis non privetur inferiori, ut per se notum est. Sed fortasse quis dicet usurpationem superioris Ordinis esse virtualem quamdam usurpationem Ordinis intermedii, ideoque incurri irregularitatem, quæ impediat ascendere ad utrumque. Sed hoc de virtuali usurpatione fortasse in rigore verum non est, quia licet unus Ordo alium supponat, non tamen se virtualiter includunt, præsertim in suis actionibus et ministeriis. Et præterea, consideratio illa nimis speculativa est, ad extendendam pœnam in lege non expressam; alioqui consequenter dicendum esset, qui in quocumque Ordine, quem non habet, ministrat, manere irregularem simpliciter quoad omnes inferiores Ordines, vel ut non recipiat quos non habet, vel ut eis non utatur, si quos habet: cujus oppositum probabilius esse diximus. Unde ex vi illius cap. 2 videbatur dicendum in dictis casibus solum incurri irregularitatem ad non recipiendum Ordinem, qui usurpatus est; circa intermedium vero non incurri propriam irregularitatem, sed temporalem suspensionem, pro eo scilicet tempore, pro quo manet talis clericus suspensus in suo principali Ordine jam suscepto. Ut, v. gr., si subdiaconus sacerdotium usurpet, ad sacerdotium non poterit absolute promoveri, et quia a subdiaconatu manet suspensus triennio, pro eodem tempore non poterit ad diaconatum ascendere, quia dum quis est ab inferiori Ordine suspensus, non potest ad superiorem promoveri, ut supra visum est; tamen finita illa suspensione, ex vi illius textus non videtur hic manere impeditus, quominus ad diaconatum promoveri possit. Dico autem ex vi illius textus, quia considerata dispositione cap. 1 ejusdem tituli, sic delinquens irregularis efficitur ad quemcumque Ordinem de novo recipiendum, quia ibi absolute dicitur, *Non ordinetur*, quod magis in sequenti puncto declarabitur.

9. *An consecratus Episcopus prætermisso diaconatu, aut alio inferiori Ordine, sit irregularis exercendo Pontificalia.* — Ultimo quæri potest, quid si Episcopus sit consecratus per saltum prætermisso diaconatu, vel inferiori alio Ordine, an fiat irregularis exercendo Pontificalia. Dico autem *prætermisso*, etc., quia si sacerdotium fuisset prætermissum, nulla esset consecratio Episcopalis, et sic ministrando Pontificalia sine dubio incurreretur irregularitas juxta dicta. At in alio casu distinguendum est; aut enim confert Ordinem, quem non habet, aut alium, quem habet, vel exercet quemcumque alium actum Pontificatus. In hoc posteriori casu non manet irregularis ex hoc capite, quia non potest dici ministrare in Ordine, quem non habet; incurret vero aliam, quia ministrat suspensus, nisi dispensatus sit. In alio vero casu videtur incurrere irregularitatem, quia confert Ordinem, quem non habet; quod maxime verum erit juxta opinionem communem, quod talis ordinatio est nulla, quia ad conferendum quemcumque Ordinem necessarium est habere illum, licet non sufficiat sine consecratione Episcopali, de qua latius, in 4, dist. 25, ubi ita sentit D. Thom., quæst. 1; Palud. et alii, et Summistæ, verb. *Ordo;* Maiol., lib. 4, cap. 1, num. 9.

10. *Conclusio.* — Dicendum etiam superest de laicis, an usurpantes hæc ministeria clericorum, hanc etiam irregularitatem incurrant. Quod dubium tetigi in 3 tom., disp. 31, sect. 4, in fine. Ubi improbavi opinionem negantem laicum incurrere hanc irregularitatem, et plures auctores pro hac sententia

retuli, quam omnino veram esse censeo. Hic vero ulterius explicandum occurrit, qualis sit hæc irregularitas, an scilicet totalis sit, ita ut nullum Ordinem suscipere possit qui sic deliquit, an vero aliqua sit limitatio adhibenda. Et ratio dubitandi est, quia clericus non incurrit totalem irregularitatem, ut dictum est, sed tantum quoad promotionem aliquorum Ordinum; ergo cum eadem proportione de laico judicandum est. Considerandumque erit, in quonam Ordine laicus ministraverit; et dicendum, eum manere irregularem quoad receptionem talis Ordinis, et superiorum ejus, non vero quoad receptionem inferiorum, in quibus nihil deliquit. Nam si clericus quoad usum illorum non manet irregularis, cur debet manere laicus ad eorum receptionem? Nihilominus dicendum est, laicum usurpantem quodcumque ministerium sacrorum Ordinum, excludi omnino a clericatu, ita ut nullum vel minimum Ordinem recipere possit. Hæc est communis sententia auctorum, quos supra retuli; et colligitur ex dict. cap. 1, dicente simpliciter, *non ordinetur*, quæ cum sit absolute negativa locutio, universali æquivalet, nec potest a nobis limitari, nisi forte ex parte personæ, et juxta dispositionem alterius legis, scilicet, cap. 2, ejusdem titulo, et juxta communem interpretationem, quæ habet, eum, qui committit hoc crimen, non posse aliquem Ordinem recipere, quem non habet; unde cum laicus nullum habeat, nullum potest recipere. Nec refert, quod hæc pœna major respectu laici esse videatur, tum quia hoc est accidentarium, quia pœna ex se universalis est; tum quia major etiam temeritas videtur esse in laico, quod audeat sese divinis ministeriis ingerere. Atque hoc modo videntur intellexisse irregularitatem hanc fere omnes auctores, quamvis non ita distincte illam explicaverint.

Quæ carentia Ordinis requiratur ad irregularitatem incurrendam.

11 Jam vero explicare necesse est, quid requiratur ad hanc irregularitatem incurrendam. Duo enim concurrere necesse est : primum est carere Ordine; secundum est ministrare in tali Ordine; et circa utrumque aliqua notanda sunt. Circa primum contingere potest, ut Ordo omnino receptus non sit etiam exterius, et tunc nulla excusatio nec ignorantia locum habet. Potest item accidere, ut Ordo sit receptus, sed tamen cum substantiali defectu, et tunc posset ignorantia excusare; per se tamen sufficit ille defectus ad irregularitatem, juxta communem sententiam, quia illa ordinatio nulla fuit. Potestque confirmari ex dict. cap. 2, ibi, *cum non imposuisses ei manus,* si præcise illa verba pro tali cæremonia sumantur, quæ in illo Ordine censetur esse substantialis, ut late Bellarmin., lib. 6 de Ord., cap. 9, et dicitur sequenti tomo. Dico autem, si illa verba ita intelligantur, quia satis convenienter possunt pro tota ordinatione sacerdotali accipi, ut ex contextu constat, et Glossa notavit, et statim dicetur

12. *Quid si aliqua accidentalis cæremonia prætermissa est. — Prima conclusio. — Secunda conclusio. — Tertia conclusio. — Objectio. — Responsio.* — Denique contingit Ordinem substantialiter esse receptum, et aliquid accidentale prætermissum esse, unctionem scilicet aliquam, vel quid simile, et tunc tria breviter dicenda sunt. Primum, illud, quod defuit, esse caute supplendum. Ita habetur in cap. 1 de Sacramentis non iterandis, licet in casu illius textus dubium sit, an cæremonia prætermissa fuerit accidentalis, scilicet, manuum impositio; nam si Ordo ille fuit subdiaconatus, ut habet vulgaris lectio, fuit accidentalis; si vero fuit diaconatus, ut alii legunt, et habetur in antiqua collatione 3 Decretalium, sic res est dubia, ut constat ex propria materia; sed in præsenti priorem lectionem sequimur. Secundo dicendum est, non esse utendum Ordine, donec suppleatur defectus. Ita colligitur ex eo cap. Licet, cum in eo supponatur potius quam exprimatur Ratio vero est, quia non censetur absolute data potestas et executio, donec ordinatio perfecta sit. Quæres, quam grave peccatum sit. Respondetur, communiter censeri mortale, et ex suo genere tale est propter rationem factam; tamen ex levitate materiæ, si cæremonia prætermissa esset parvi momenti, poterit excusari. Nihilominus dicendum est tertio, per hanc culpam licet gravem non incurri irregularitatem. Est communis in dict. cap., et apud Summist., verb. *Irregularitas;* Sylvest., num. 14; Angel., num. 39. Ratio, quia nullo jure est expressa. Dices : ille sic ordinatus, propter defectum ordinationis, quamvis accidentarium, est suspensus ab executione Ordinis, donec defectus suppleatur; ergo sic ministrando efficitur irregularis. Respondetur negando antecedens; illa enim non est pro-

pria suspensio, quæ sit canonicum impedimentum, sed est quædam prohibitio, quæ ex natura rei sequitur ex tali defectu; et ideo, licet peccatum aliquod sit sic ministrare, non tamen ea de causa irregularitas vel alia Ecclesiastica pœna incurritur.

13. *An irregularis fiat ministrando in parte quam non habet, qui dimidiatam ordinationem accepit. — Conclusio. — Quid si ministret in parte quam accepit.* — Superest vero dubium, si contingat ordinationem substantialiter dividi, an ministrare dimidiato Ordine (ut sic dicam) sit sufficiens causa irregularitatis. Ut, v. gr., cum ordinatur sacerdos, imprimitur character, et datur potestas ad conficiendum corpus Christi verum per traditionem calicis, etc., cum propria forma. Ponamus ergo aliquem sic ordinari, et postea omitti manuum impositionem, in qua datur potestas absolvendi; tunc dicimus ordinationem esse quasi substantialiter divisam, quia valida est quoad collationem prioris potestatis in corpus Christi verum; invalida autem quoad collationem potestatis clavium. Unde dubium est, an talis clericus absolvendo, seu audiendo confessiones sacramentales, fiat irregularis. Ad quod affirmative respondendum censeo, quia ministrat in Ordine quem non habet. Et ita tenet Maiol., lib. 4, cap. 13, num. 8. Difficultas item est, an sic ordinatus Missam celebrando fiat irregularis. Et ratio dubitandi sumitur ex cap. 2 de Cleric. non ord. minist., ubi irregularis esse dicitur, qui sine manuum impositione Missas celebrare ausus est. Sed jam diximus per manuum impositionem ibi significari totam ordinationem sacerdotis, illumque, de quo ibi sermo est, fuisse mere diaconum; hic autem, de quo agimus, revera est sacerdos quoad primariam potestatem ejus, et ideo illius ministerium exercendo non credo fieri irregularem, quia nullibi est expressa hæc irregularitas, et quia respectu talis ministerii ille defectus accidentarius est.

Ob quod Ordinis ministerium incurratur irregularitas hæc.

14. *Prima conclusio. — Secunda conclusio.* — Circa alteram partem de ministerio necessario ad hanc irregularitatem incurrendam, in primis statuendum est, nullum ministerium, quod aliquo modo per laicos exerceri potest, sufficere ad hanc irregularitatem incurrendam. Propter quod fundamentum diximus in 3 tom., disp. 31, sect. 4, laicum non fieri irregularem baptizando sine solemnitate, etiam quando peccat id faciendo sine necessitate; e contrario vero laicum, vel quemlibet non sacerdotem baptizantem solemniter, etiam in articulo necessitatis, fieri irregularem, quia in priori casu non usurpat actum Ordinis, in posteriori vero usurpat, neque excusatur propter necessitatem, quia hæc esse potest baptismi, non autem solemnitatis ejus. Et hæc regula est communiter recepta, ut patet ex Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 1; Navarr., in Summ., cap. 22, num. 7, et cap. 27, n. 242, et aliis, quos dicto loco retuli. Unde etiam e converso alia regula generalis est, clericum exercendo actum Ordinis, quem habet, nunquam incurrere hanc irregularitatem propter usurpatam jurisdictionem, nam hæc irregularitas solum lata est in eum, qui usurpat potestatem Ordinis. Hinc sacerdos audiens confessionem, et absolvens non subditum, non incurrit irregularitatem, quia non exercet actum Ordinis, quem non habet, sed usurpatæ jurisdictionis. Et simili ratione sacerdos simplex solemniter baptizando sine licentia parochi, aut ungendo, etc., non fit irregularis; nec denique Episcopus ordinans sibi non subditum, vel in aliena diœcesi, sine licentia diœcesani, incurrit hanc pœnam, sed per aliam legem suspenditur Necessarium ergo est actum alicujus Ordinis usurpare.

15. *An sufficiat usurpare actus minorum Ordinum. — Pars negativa. — Conclusio.* — Inquiri autem potest primo, an sufficiat usurpare actus minorum Ordinum. Partem enim negativam tenet Sylvest., verb. *Irregularitas,* quæst. 12, quod solum probat, quia D. Thom., in 4, dist. 24, quæst. 2, art. 2, ad 9, dicit, actum minorum Ordinum posse licite fieri per laicos, quamvis illi non habeant ad hoc officium. Idem tenet Angel., num. 38. Obstant autem huic sententiæ primo illa verba cap. 1 de Cleric. non ordin. ministr : *Si aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus;* nam etiam officia minorum Ordinum ad divinum officium pertinent. Obstat secundo, quod clericus excommunicatus ministrans ex officio in minoribus Ordinibus, fit irregularis, ut supra dixi disp. 12, sect. 2; eadem autem ratio in præsenti esse videtur Propter quod dicendum censeo, quoties aliquis exercet quemcumque Ordinem tanquam ordinatus in eo, cum non sit, fieri irregularem; secus vero esse, quando solum exercet ministerium eo modo, quo secundum consue-

tudinem solet per laicos exerceri, atque ita est dicta sententia intelligenda, ut sensit Navarr., cap. 27, n. 242, referens alios. Quando vero censeatur aliquis ministrare ex officio in aliquo Ordine, sumi potest ex dictis in citata disp. 12, et in 11, sect. 3. Nam ille modus administrandi, et illa actio, quæ sufficit in clero excommunicato ad incurrendam illam irregularitatem, sufficit, ut usurpata a laico seu non ordinato sit sufficiens causa hujus irregularitatis.

16. *Irregularitas hæc non incurritur absque culpa. — Nec per actionem ludicram.* — Addendum vero præterea est, necessarium esse, ut talis actio cum peccato fiat, quia hæc irregularitas maxime pœnalis est, et ideo si culpa cessat, non incurritur Ac propterea interveniente ignorantia probabili non incurritur hæc irregularitas, ut docent omnes. Deinde requiritur, ut actus serio, et non joco fiat; nam si laicus consecret animo repræsentandi, vel fingendi tantum exterius, non incurreret hanc irregularitatem. Ita Sylvest., Angel. et Navarr., qui allegat cap. Illud, 15, quæst. 1, in quo solum dicitur, eum, qui per jocum percutit, injuriam non facere, quia injuria in affectu facientis consistit. Alii citant cap. Illa, eadem caus. et quæst. Ubi solum dicitur, illa esse vera bona aut mala censenda, quæ ex nostra pendent electione. Itaque advertendum est, aliud esse facere hoc ministerium per jocum, aliud vero sine intentione conficiendi sacramentum, vel aliquid hujusmodi. Prior modus contingit, quando tota actio exterior ludicra est, et solum per modum cujusdam repræsentationis; et tunc verum quidem est nullam incurri irregularitatem, licet actio illa non careat gravi culpa, quia cedit in injuriam et irreverentiam sacramenti. Ut enim recte dixit Glossa, in dict. cap. Illud, per jocum non fit injuria, nisi sit noxius; res autem adeo sacras in jocum afferre, est contra reverentiam eis debitam, et ideo omnes fatentur illud esse grave peccatum. Tamen quia illud vere non est ministrare in Ordine, ideo per hoc delictum non incurritur hæc irregularitas. Addit vero Maiol. excipiendum esse, nisi talis jocus fiat in derisum et contemptum talis ministerii, quia illud est gravissimum delictum, quod reddit operantem saltem de hæresi suspectum, ac proinde irregularem. Sed gravitas delicti non satis est, nisi ostendatur jus propter illud imponens irregularitatem; de hæretico vero vel suspecto de hæresi infra dicemus.

17 *Quid si actio serio fiat, tamen absque intentione faciendi verum ministerium. — Navarri opinio.* — Major difficultas est, quando ministerium in exteriori actione serio agitur, tamen sine intentione interiori faciendi verum ministerium; et de hoc casu non loquuntur tam aperte dicti auctores. Navarrus tamen, dict. num. 242, excusat in foro conscientiæ ab irregularitate clericum primæ tonsuræ solemniter cantantem Epistolam cum manipulo, si nolit id facere tanquam subdiaconus; ergo eadem ratione idem dicendum erit in quolibet alio ministerio. Et potest confirmari, quia censura non incurritur nisi per actum perfectum, qui maxime pendet ex intentione facientis; ergo idem est in irregularitate; sed qui ministrat sine intentione, non exercet perfectum actum in illo Ordine, imo neque verum, quia baptizare sine intentione, non est baptizare, et sic de reliquis ministeriis; ergo qui sic operaretur, non potest dici ministrare in Ordine quem non habet; ergo neque incurrere hanc irregularitatem. Confirmatur secundo exemplis de rebaptizante exterius sine intentione, qui non incurrit irregularitatem, et de profitente exterius hæresim sine animo interno, qui non incurrit excommunicationem hæreticorum.

18. *Navarri opinio rejicitur.* — Nihilominus sententia hæc difficilis est. Primo, quia si loquamur de illis ministeriis, in quibus sacramentum non conficitur, vix potest intelligi, quid operetur talis intentio non exercendi verum actum Ordinis, aut operandi tanquam diaconum vel subdiaconum, si adest voluntas faciendi eumdem actum externum cum eodem ornatu, et solemnitate, et serio quoad totum ritum et modum externum. Aut enim hoc sufficit ad incurrendam hanc irregularitatem, aut impossibile est illam incurrere, quia nemo sciens se non esse subdiaconum, potest intendere operari tanquam verus subdiaconus; ergo non potest aliter intendere hoc ministerium, quam volendo talem ritum externum modo explicato. Ad ministerium etiam sacramentorum applicatur eadem difficultas, quia non ordinatus non potest verum efficere sacramentum; ergo seclusa hæresi vel crassissima ignorantia, nullus sic ministrans potest intendere verum sacramentum, quia scit sibi esse impossibile; ergo frustranea redditur talis irregularitas, neque per illam homines arcerentur ab illo delicto quod lex vitare et punire intendit, nimirum ab usurpatione exteriori ministerii alicujus

Ordinis. In quo est magna differentia inter hanc legem, et eam, quæ punit rebaptizantem, vel hæreticum; nam hæ directe intendunt punire hæresim, vel explodere errorem, et ideo requirunt animum seu intentionem veritati contrariam; hæc vero lex solum intendit punire sacrilegium, quod committitur in usurpatione ministerii alicujus Ordinis, ad quam usurpationem sufficit voluntas faciendi exterius ministerium, etiamsi fiat sine intentione conficiendi sacramentum, quæ moraliter impossibilis est sine errore.

19. *Ad hanc irregularitatem incurrendam sufficit voluntas faciendi exterius actiones prohibitas.* — Accedit præterea, quod nunquam sacramentum ministratur ex officio, quin aliæ actiones sacræ fiant pertinentes ad officium talis Ordinis, in quibus non potest alia intentio postulari, nisi voluntas faciendi illas; ergo hoc satis erit ad incurrendam talem irregularitatem. Ut, v. gr., si quis baptizet solemniter, etiamsi in ritu substantiali non habeat intentionem baptizandi, usurpat tamen totum officium proprium sacerdotis, quod satis est ad incurrendam irregularitatem; nam si quis non sacerdos hoc ministerium usurpet circa puerum jam privatim baptizatum, ex sententia omnium irregularis fiet; ergo idem erit etiamsi ficte baptizet cum simili solemnitate. Idem dico de non sacerdote celebrante Missam sine intentione conficiendi sacramentum, aut offerendi verum sacrificium; nam ille nihilominus divinum officium exercet, et benedicit ut sacerdos, et orat nomine Ecclesiæ ut publicus minister ejus; hoc ergo satis est ad incurrendam irregularitatem. In sacramento etiam confessionis, quod maxime videtur sine accidentali ritu fieri, certum est, illum, qui se fingit sacerdotem, et illud judicium usurpat, hanc irregularitatem incurrere, ut latius tractavi superiori tomo; neque effugit quispiam irregularitatem hanc, eo quod absolutionem proferat sine intentione absolvendi, alioquin iniquissimi homines facile vitarent hanc pœnam, et assequerentur quidquid hoc medio intendere possent. Unde opinor non vitare illam, etiamsi confessionem quis audiat, et absolutionem non conferat, neque habeat animum proferendi illam, quia satis usurpat potestatem clavium audiendo confessionem, ut judex in illo foro, quacumque intentione id faciat. Denique idem est in aliis sacramentis. In matrimonio vero illud est singulare, quod per ministerium circa substantialia sacramenti non potest hæc irregularitas incurri, quia illud per se non spectat ad officium sacerdotis. Et quamvis ex decreto Concilii Tridentini necessaria sit præsentia parochi ad validitatem matrimonii, tamen neque ad illud necessarium est quod sit sacerdos, neque ibi exercet proprie actum Ordinis, sed magis jurisdictionis; et ideo licet laicus in eo actu se fingeret parochum, non incurreret irregularitatem. At vero in accidentali solemnitate illius sacramenti potest incurri hæc irregularitas, scilicet, solemniter benedicendo sponsos sine sacerdotio; et tunc profecto parum videtur referre intentio faciendi verum actum. Itaque si exterius serio usurpatur ministerium Ordinis, hoc satis esse credo ad hanc irregularitatem incurrendam, quidquid sit de alia intentione, et hoc modo esse intelligendam communem sententiam.

20. *Debet tamen hæc ministeria usurpans esse irregularitatis capax. — Non incurrit qui ex privilegio aliquos actus Ordinis sine ipso Ordine exercet.* — Addo denique necessarium esse, ut qui sic operatur, sit capax irregularitatis. Unde fœmina si hoc ministerium usurpet, non fit propterea irregularis, quia non est capax ejus, quod supra animadvertit Maiolus, num. 6. Debuisset tamen idem dicere de non baptizato ministrante, quia etiam non baptizatus non est capax irregularitatis, maxime illius, quæ ob delictum lata est, quia non baptizatus est extra forum Ecclesiæ; unde non est dubium, quin cap. 1 de Cler. non ordin. minist., dicens : *Si quis baptizaverit*, etc., ad membra Ecclesiæ loquatur; nam omnis lex ad eos, qui sub lege sunt, loquitur. Ex quo fit ultimo, ut etiam excusentur hi, qui per Pontificiam dispensationem aliquos actus Ordinum sine ipsis Ordinibus efficere possunt. Quamvis enim in aliquos actus Ordinum non possit cadere hæc dispensatio, ut sunt oblatio sacrificii, absolutio a peccatis, et similes, qui per se pendent ex charactere sacerdotali, et alii qui cum eadem proportione omnino pendent ex consecratione Episcopali tamen, in aliis cadit hæc dispensatio; sic enim presbyter ex dispensatione aliquando confirmat, vel dat minores Ordines, vel fortasse etiam subdiaconatum. Quæ dispensatio facilius habet locum in actionibus, quæ non pertinent ad effectionem sacramentorum, sed ad alia officia Ecclesiastica, ut sunt cantare solemniter Epistolam, vel ministrare in altari modo proprio alicujus Ordinis, sine tali Ordine, aut bene-

dicere solemniter et Episcopali modo, et similia, quæ latius tractantur in 4, dist. 25. Supposita ergo Papæ dispensatione, clarum est cessare irregularitatem, quia cessat culpa, quia illa jam non est Ordinis usurpatio, sed licita administratio similium actuum.

SECTIO V

Utrum per indignam Ordinis administrationem irregularitas incurratur.

1 *Prima generalis regula.* — In quæstione hac duas regulas generales statuere possumus. Prima est, illum clericum fieri irregularem, qui exercendo Ordinem, censuram violat; sic excommunicatus majori excommunicatione, vel suspensus ab Ordine, vel interdictus personaliter, irregularis efficitur ministrando in suo Ordine sicut prius. Celebrans item in loco interdicto aliter quam illi concessum est, irregularis fit. Quæ omnia constant ex toto titulo de Cleric. excomm. minist., et ex cap. 1 de Sentent. et re judic., in 6, et ex cap. 1, et cap. Is qui, et cap. Is cui, de Sentent. excomm., in 6. Et late tractata sunt disput. 11, sect. 3, et disput. 12, sect. 2, ubi de excommunicatione majori dictum est. Similia etiam diximus de suspensione et interdicto; et ideo in hac irregularitate explicanda hic amplius non immorabimur. Dixi, *exercendo Ordinem,* primo quidem, quia si exerceat actum eo modo, quo sine Ordine exerceri potest, non fit irregularis, ut ibidem late exposui. Item, quia licet sacerdos minori excommunicatione ligatus, celebrando peccet contra illam censuram, non fit irregularis, quia non peccat formaliter exercendo Ordinem, quod actionem significat, sed recipiendo sacramentum, juxta cap. ult. de Cleric. excomm. minist. Per receptionem autem sacramenti nunquam incurritur hæc irregularitas, sed per solam administrationem.

2. *Secunda regula. —Casus a Maiolo allati excluduntur — Primus.* — Secunda regula est, per Ordinis administrationem, quantumvis illicitam, quæ contra censuras non sit, nunquam incurri irregularitatem. Probatur, quia nulla talis irregularitas invenitur in jure expressa. Signum etiam est, quia Summistæ, verb. *Irregularitas,* Navarr., cap. 27, a num. 241 usque ad 245, et alii fere auctores nullam talem irregularitatem afferunt propter delictum in usu Ordinum commissum. Maiolus autem, lib. 3, cap. 18 et sequent., videtur casus aliquos enumerare, in quibus hæc generalis regula deficit. Primus est, quando quis exercet Ordinem contra præceptum sui superioris, etiamsi sit nullum et absque ulla censura, dummodo sit notorie et publice impositum. Quod solum probat ex quibusdam Summistis minoris profecto auctoritatis; et quamvis essent maximæ, in hac materia non esset illis adhibenda fides sine jure; nullum autem affertur, nec afferri potest, quo irregularitas feratur propter talem inobedientiam, potius quando prohibitio est publice imposita, quam cum secrete.

3. *Secundus.* —Secundus casus est, quando talis prohibitio posita est sub pœna excommunicationis ipso facto; nam tunc irregularis fit, qui contra illam Ordines exercuerit, argument. cap. 1 de Eo qui furt. Ordin. susc., et citat Speculatorem, ac Sylvest., verb. *Irregularitas,* quæst. 3, ubi non tractat de hoc casu, sed de illo, qui furtive Ordines suscipit contra præceptum superioris, de quo etiam dictum cap. loquitur; et quo sensu de illo loquatur supra dictum est. Quidquid autem sit de vero intellectu illius textus, ex illo non potest efficax argumentum sumi, quia, ut sæpe dictum est, in irregularitatibus non potest sumi argumentum per extensionem a simili. Et ideo non censeo hunc casum esse admittendum, quia sic celebrans non fit irregularis, eo quod violet per talem actum præceptum superioris, ut dictum est; neque fit irregularis in eo casu, quia violet censuram, quia ille pro prima vice non violat censuram, sed contrahit, quod longe diversum est. Estque optimum simile, quod supra, disput. 31 de Suspensione, sect. 1, in fine, de eo qui facit sacrum in loco, ubi prohibitum est celebrari sub excommunicatione ipso facto; nam qui prima vice ibi celebrat, non fit irregularis. Quod exemplum ibidem Maiolus admittit, negat vero hic similitudinem, quia ibi non prohibetur celebratio simpliciter, sed in tali loco, hic vero supponimus celebrationem esse omnino prohibitam. Sed hæc differentia parum refert, quia in dicto exemplo non ideo excusatur irregularitas, quia prohibitio cadit in circumstantiam loci, et non simpliciter in actum. Sed quia per primam violationem incurritur censura, et ideo non violatur; ac propterea per secundam celebrationem jam incurritur irregularitas, si excommunicatio non fuit prius ablata, quia jam tunc violatur censura, ut recte notavit Sylvester cum Antonino, verb.

Irregularitas, quæst. 13; ergo idem dicendum est, etiamsi actus ipse celebrandi, vel ministrandi simpliciter prohibitus sit, quod per primam transgressionem ejus non incurratur irregularitas, sed per secundam celebrationem, quia jam violatur censura, et ita non est novus casus, sed pertinet ad priorem regulam. Nec denique fundari potest hæc irregularitas in sola transgressione cum pertinacia contra prohibitionem qualificatam, ut sic dicam, et in tali materia, quia de hoc nullum potest ostendi jus, et sine jure nullus potest cum probabilitate irregularitatem aliquam fingere.

4. *Tertius casus improbatur.* — Tertius casus est de illo, qui commisit delictum, propter quod suspendendus est secundum jura, licet non sit ipso jure suspensus; nam hic etiam celebrando antequam suspendatur, si accessit simplex præceptum superioris de non celebrando, positum intuitu talis criminis, de quo inquiritur, irregularis fiet. Ita Maiolus supra ex Speculatore, tit. de Dispensat., § Juxta, vers. *Item ordinatus a non suo Episcopo,* qui dicit hunc esse stilum Curiæ. Et ratio est, quia in eo casu talis prohibitio habet vicem suspensionis; et ideo illius transgressio habet eumdem irregularitatis effectum. Et confirmatur ex Concilio Tridentino, sess. 14, cap. 1 de Reformat., ubi dicitur, prohibitionem seu suspensionem Prælati circa Ordinis susceptionem vel usum ita servandam esse, ut nulla licentia, vel restitutio contra Prælati voluntatem suffragari possit. Verumtamen hic casus aut non est admittendus, aut sub priori regula est comprehendendus. Vel enim illa prohibitio imponitur, ut quædam censura, vel tantum ut simplex præceptum. Si ponatur priori modo, etiamsi sit extrajudicialis, et ab homine, dum tamen valida sit, sufficit ad irregularitatem contrahendam, juxta superiorem regulam. Si vero ponatur posteriori modo, non invenio in jure irregularitatem impositam propter talem transgressionem, etiam concurrentibus illis circumstantiis; et ideo non credo illam incurri, quia non sufficit similitudo seu potius analogia, per quam dicitur prohibitio illa habere vicem suspensionis, quia ad irregularitatem plus est necessarium, ut sæpe dictum est. Quin potius, quia in eo casu supponitur causam in eo statu existere, in quo nondum potest pœna legis imponi, quia nondum delictum probatum est, conjectura fit, illam prohibitionem non obligare cum tanto rigore ac obligaret pœna suspensionis, si jam esset imposita, et consequenter propter illius transgressionem non incurri irregularitatem.

5. *Quartus casus improbatur.* — Quartus casus est de sacerdote sacrum faciente sine altari consecrato ab Episcopo, sed propria sponte et auctoritate erecto, vel conficto, ex cap. Nullus presbyter, 1 et 2, de Consecr., dist. 1, ubi clericus in hoc delinquens degradari præcipitur; nam ex illo verbo colligitur tale delictum inducere depositionem, et ejicere jam promotos, et consequenter inducere irregularitatem. Favet etiam Glossa in cap. Nullus presbyter, 2; æquiparat enim illum, qui fingit altare consecratum, quod non est, cum eo qui se fingit sacerdotem, si in utroque casu sacrificet; ergo, sicut in posteriori casu incurritur irregularitas, ita et in præsenti. Atque ita sentit Maiol., lib. 3, cap. 23, num. 2, ex quadam regula, quam posuerat, lib. 1, cap. 3, num. 9, quod omnia crimina, quæ inducunt depositionem, secum etiam afferunt irregularitatem. Quæ quidem regula intellecta de depositione ipso jure lata, est probabilis, non tamen de depositione solummodo ferenda, ut in superioribus ostensum est; nam potius hoc repugnat irregularitati, quæ non ab homine, sed a jure fertur. In prædicto autem casu non imponitur depositio ipso jure, sed ab homine ferenda. Nam in priori textu solum sunt verba comminatoria, *Qui sui particeps voluerit de cætero esse sacerdotii.* Et ibi non agitur de sacerdote consecrante sine altari consecrato, sed de illo, qui Missam dicere præsumit in loco ab Episcopo non sacrato, seu non approbato; pro quo delicto sine dubio irregularitas non incurritur, nullo enim jure habetur, sed arbitrio Prælati aliqua suspensio propter hoc delictum imponi poterit, quantum ex illo textu colligitur. In altero vero cap., verba sunt, *Quod si fecerit, si clericus est, degradetur, si vero laicus, anathematizetur,* quæ verba aperte significant sententiam ferendam, non latam. Et præterea expendo pœnam illam non ferri pro crimine sacrificandi sine altari consecrato per Episcopum; nam crimen illud laicis et clericis dicitur esse commune, et utrisque pœna accommodata imponitur; at vero laicus non potest sacrificare in altari; neque enim ibi agitur de laico fingente se sacerdotem ad hoc ministerium ficte usurpandum, sed agitur de duplici alio delicto. Unum est erigendi in Ecclesia consecrata

altare non sanctificatum a proprio Episcopo, vel de licentia ejus. Aliud est fingere dedicationem, ubi non est, quod juxta contextum videtur etiam referri ad altare, tamen a Glossa latius intelligitur de quacumque re, quæ tanquam sacra fingitur, cum non sit, ut si quis reliquias publice proponat tanquam dedicatas, cum non sint. Dicere autem, sacerdotem in aliquo horum delinquentem fieri irregularem, improbabile profecto est, cum nullo jure sit cautum; ergo quamvis sacerdos sacrificet in altari non consecrato, non propterea fit irregularis, cum de hoc delicto nulla ibi specialis mentio fiat, neque alibi quoad hunc effectum.

6. *Quintus casus reprobatur.* — Quintus casus additur ab eodem auctore, de sacerdote, qui hominem excommunicatum nominatim scienter admittit ad Ecclesiasticam sepulturam; nam illum dicit manere irregularem, ex Clem. 1 de Sepulturis. Ibi tamen hujusmodi sacerdos excommunicatur; de irregularitate vero nulla est mentio; diximus autem supra, quamvis per ministerium sacrum contrahatur excommunicatio, non ideo contrahi irregularitatem per illum actum, quia per tale ministerium non violatur ipsamet excommunicatio; sed præter illud jus, non est aliud quo feratur; ergo non incurritur Quod melius censuit Speculator, loco superius citato. Potius videri potest similem irregularitatem incurrere clericus, qui in vita, vel in morte favet raptoribus, vel participando eorum rapinis, vel eorum eleemosynas accipiendo, vel eis pœnitentiam concedendo sine debita restitutione, vel cautione, vel sepulturis eorum assistendo; hæc enim quatuor genera actionum specialiter prohibentur clericis, in cap. 2 de Raptoribus, in 6. Et subditur in pœnam transgressoribus, *Ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur* Quæ verba videntur irregularitatem indicare. Verisimilius tamen mihi est, illa verba non significare pœnam ipso jure, sed a judice imponendam. Sicut etiam, quod subditur, *Et Ecclesiastico beneficio careant,* non intelligitur ipso jure, cum hoc non addatur in lege, sed quando illo priventur. Est ergo illa pœna suspensionis perpetuæ, vel depositionis a judice imponendæ, ut Panormit. ibi advertit, num. 2.

7 *Sextus casus Maioli rejicitur* — Sextus casus sumitur ex eodem Maiolo, lib. 3, cap. 25, num. 6, ubi ait irregularitatem incurrere sacerdotem, qui pro persona vivente Missam defunctorum dicit, ea intentione, ut mortem illi impetret. Nam in Concilio Toletano XIII, cap. 7, ut citat Gratianus, vel potius Concilio XVII, cap. 5, sacerdos hoc faciens a proprio deponitur gradu. Verba tamen Concilii sunt, *A proprio deponatur gradu.* Quæ verba sententiam ferendam continent, non latam; et ideo non pertinent ad irregularitatem. Et deinde additur pœna exilii perpetui, et privationis communis, ferenda etiam in eum, qui sic deliquit. Quæ extenditur ad illum, qui sacerdotem ad talia peragenda incitasse perpenditur, de quo multo certius est non manere irregularem (quidquid Maiolus dicat), quia deponendus est. Nec refert, quod delictum sit utrique commune, quia lex non æqualiter illis pœnam imponit, nec sine causa, cum non æqualiter delictum committant. Minusque probabile est, quod ibidem dicit, incurrere etiam illum, qui ministrat cum eadem intentione sacerdoti dicenti Missam illo modo, quia de ministro nihil in eo textu dicitur. Et argumentum, quod ipse sumit ex cap. 2 de Apostatis, non est efficax in materia irregularitatis, ut sæpe dixi. Præsertim, quia rebaptizatio, de qua in illo textu est sermo, magis odiosa est in jure, unde qui in illa ministrat, cooperatur rei nefandæ (ut ibi dicitur), ideoque illa irregularitas ad ipsum extenditur, non semper, sed quando delictum est publicum; hic vero nulla talis extensio fit. Huic pœnæ similis est alia, quam ex dicto Concilio Toletano refert Gratianus, in cap. Quicumque, 26, quæst. 5, ferturque propter delictum denudandi altaria, aut lugubri ornatu ea vestiendi, aut alia ornamenta Ecclesiæ auferendi, solum propter animi sui tristitiam, et non causa religionis aut observandi Ecclesiasticos ritus. Quam pœnam Maiolus etiam interpretatur esse irregularitatem. Sed revera non est. Nam in primis, si per veram pœnitentiam et satisfactionem purgaverit delictum, nulla pœna imponitur; si autem impœnitens fuerit, *loco dignitatis suæ,* et *honore privandus* dicitur, *ignobilitati perpetuæ mancipatus.* Quæ verba et pœnam ab homine ferendam continent, et sine depositione ab Ordine, per privationem alterius dignitatis, aut beneficii verificari possunt.

8. *Septimus Maioli casus non admittitur — Antoninus exponitur.* — Septimo dicitur fieri irregularis clericus, qui prætermisso toto celebrandi et sacrificandi ritu, quem Ecclesia servat, corpus et sanguinem Domini

conficit. Ita Maiolus, libro 3, cap. 26, num. 5, qui nullus jus affert, sed ratione utitur, quia cum tam aperte quispiam abutitur potestate sacerdotali, indignus fit illa, omnique usu ejus. Citat præterea Archiepiscopum Florentinum, tractat. de Censuris et irregularitate, cap. 87, verb. *Tertio nota,* dicentem, sacerdotem prohibitum dicere Missam, si sine illa conficiat corpus Domini, irregularem fieri. Verumtamen prior ratio probat quidem hoc delictum dignum esse tali pœna, si jure imponatur; tamen meritum culpæ non est sufficiens ad probandam pœnam, nisi ostendatur jure lata, quod maxime necessarium est in irregularitate, ut sæpe dixi. Cum ergo in prædicto casu non habeamus tale jus, non possumus irregularitatem novam introducere propter solam culpæ gravitatem. Dictum autem, quod ex Antonino citatur, longe diversum est; nam in eo casu dicit fieri sacerdotem irregularem, non quia conficit corpus Christi sine Missa, sed quia prohibitus dicere Missam, conficit corpus Christi. Nam, etiamsi dicatur illud conficere sine Missa, quia non servat Ecclesiasticum ritum, exercet nihilominus maxime substantiale opus Missæ, quod est consecrare, nam in eo substantia sacrificii posita est, et in eo consistit potissimus usus potestatis sacerdotalis; et ideo, qui illum exercet prohibitus, irregularis fit. Necesse est autem hoc intelligi de sacerdote prohibito per censuram, seu Ecclesiasticam suspensionem, ut supra visum est.

9. *Octavus Maioli casus excluditur.* — Octavo, Episcopus male utendo potestate ordinandi clericos, dicitur fieri irregularis, ut quando aliquem ordinat per saltum, subdiaconum, v gr., immediate ordinando sacerdotem. Ita Maiolus, lib. 4, cap. 1, num. 10. Quod non probat ex speciali jure, sed ex duobus principiis colligit. Unum est, eum qui facit alium irregularem, manere etiam irregularem, quod dicit esse manifestum in jure, probatque exemplis de eo qui mutilat, vel deformat alium. Aliud principium est, eum, qui per saltum ordinatur, irregularem fieri, ex quibus recte concluditur, ordinatorem etiam manere irregularem. Unde generalius infert, in omnibus casibus, in quibus ordinatus manet irregularis, etiam Episcopum ordinantem irregularem fieri, cum ille discursus in omnibus æque procedat. Sed in primis supra a nobis dictum est, hujusmodi ordinatum per saltum non esse irregularem, sed suspensum. Deinde etiam principium illud generale non est tam facile admittendum, illudque tanquam falsum refellit Navarrus, cap. 47, num. 207, et Covarruv., in Clem. *Si furiosus,* p. 3, in princ., num. 8. Primo, quia in nullo jure continetur, et ex particularibus exemplis, et non admodum certis, non recte infertur generalis regula, maxime in negotio irregularitatis, in qua argumentum a simili non valet. Dico autem exempla non esse admodum certa, quia de illo, qui deformat sine mutilatione, incertum est, an maneat irregularis; de mutilatore autem est certum, quia mutilator est, de quo jura disponunt, non formaliter, quia facit alium irregularem. Præterea aliis exemplis ostendi potest illud principium non esse verum, nam pater generans filium illegitimum facit illum irregularem, ipse vero non efficitur irregularis. Item, qui alium infamat, est causa irregularitatis ejus, ipse tamen non fit irregularis. In prædicto ergo casu non censeo Episcopum sic ordinantem fieri irregularem, quidquid sit de irregularitate ordinati. Sicut etiam, licet ordinatus maneat suspensus, ex eo præcise capite non suspenditur Episcopus ordinans, nisi in illum speciali jure sit lata suspensio, quia non est necesse, vel ex natura rei, vel ex aliquo generali jure, quod suspensio ordinati communicetur seu derivevetur in ordinantem; et ideo Pontifices in hujusmodi decretis pœnalibus distincte contra ordinantes, et ordinatos loquuntur. Idem ergo majori ratione de irregularitatibus sentiendum est, cum magis necessarium sit irregularitatem esse in jure expressam contra eum, qui illam incursurus est.

10. *Ultimus casus Maioli improbatur.* — Ultimo loco hic breviter expendenda est quædam irregularitas, quæ ferri putatur in cap. Licet, de Electione, ubi Cardinalis effectus in Papam a minori, vel non sufficiente numero Cardinalium, id est, a paucioribus, quam a duobus partibus, *si Papatum usurpare conetur, tam ipse, quam ii, qui eum receperint, excommunicationi subjaceant* (ibi dicitur), *et totius sacri Ordinis privatione mulctentur.* Quæ posteriora verba irregularitatem significare videntur. Atque ita illa exponit Maiolus, lib. 4 de Irregularitate, c. 1, n. 5, citans Speculatorem, in c. Ubi periculum, de Elect., in 6. Sed in primis illud delictum potius est abusus jurisdictionis, quam Ordinis. Deinde in illis verbis non invenio sententiam ipso jure latam, nec privationem Ordinis, quæ ipso facto incurratur, sed quæ ferenda sit, ut verbum, *mulctentur,* aperte declarat, et ideo

depositionem potius quam irregularitatem ibi imponi censeo. Idque expresse invenio notatum in Panormitano ibi, num. 7, ubi priorem pœnam excommunicationis intelligit esse ipso jure latam, et merito, ut suo loco tractavimus; posteriorem autem esse depositionem ab Ordine a judice ferendam; nulla ergo ibi fertur irregularitas. Neque præter enumeratas invenio aliquam aliam, quæ ad hoc genus delicti circa usum Ordinum pertineat.

DISPUTATIO XLIII.

DE IRREGULARITATIBUS, QUÆ EX ALIIS DELICTIS, VEL EORUM INFAMIA CONTRAHI POSSUNT.

In disputatione hac non dicam de homicidio, tum quia materiam habet ampliorem; tum etiam quia in ea non sola ratio delicti, sed etiam specialis significatio consideratur. Ex aliis vero delictis duo in specie consideranda occurrunt, scilicet, hæresis, sub qua comprehendo etiam schisma et omnem apostasiam a fide vel ab Ecclesiastica unione, et simonia. Deinde vero generatim dicemus de aliis criminibus, sive occultis, sive publicis. Et quoniam infamia ex criminibus generatur, aut veris, aut existimatis, ideo in fine disputationis, irregularitatem, quæ ex hujusmodi infamia incurri potest, declarabimus.

SECTIO I.

Utrum per crimen hæresis incurratur irregularitas.

1. *Hæreticus proprie quis.* — Omittimus varias divisiones seu acceptiones hæreticorum, quas jurisperiti tradere solent, dicentes quosdam vocari hæreticos, quia male sentiunt circa doctrinam fidei, alios quia de illa dubitant, juxta illud, *dubius in fide infidelis est,* cap. 1 de Hæret. Alios, quia primatum Romanæ Sedis auferre moliuntur, juxta c. 1, dist. 22. Solet etiam hæreticus vocari simoniacus, quia vendendo, et emendo res sacras, male de illis sentire videtur, juxta cap. Quidquid, 1, quæst. 1 Imo et excommunicatus, præsertim si longo tempore excommunicationem contemnat, hæreticus aliquando appellatur, ex cap. 2, 4, quæst. 1 Verumtamen, licet ad intelligenda jura possit hæc declaratio vocabulorum deservire, tamen in præsenti proprie et formaliter de hæreticis agimus; suntque illi, qui post baptismum susceptum, a fide Romanæ Ecclesiæ pertinaciter recesserunt. Quod autem hoc sit in uno, vel altero articulo, vel etiam quod sit doctrinam contrariam asserendo, vel de veritate ac certitudine Catholicæ fidei dubitando, solum pertinet ad materialem distinctionem hæresis. Cætera autem vitia, quæ non ad intellectum, sed ad pravos mores et actiones pertinent, quamvis possint hominem reddere suspectum de hæresi (de quo infra dicemus), non tamen verum hæreticum constituunt, quia, licet ea vitia committens, practice erret, non est necesse, ut judicium falsum habeat circa dogmata fidei. Dixi autem requiri, ut homo sit baptizatus, quia licet fortasse ante baptismum possit aliquis esse hæreticus, ut cathecumenus, qui prius rectam fidem de omnibus articulis concepit, et postea pertinaciter ab aliquo dissentit; quod vitium tam quoad moralem malitiam, quam quoad intellectualem errorem fortasse ejusdem rationis est cum hæresi hominis baptizati; tamen in præsenti illum non vocamus hæreticum, sed simpliciter infidelem, tum quia solum de illis hæreticis agimus, qui jurisdictioni Ecclesiæ subduntur; tum etiam quia jam dictum est, neminem esse capacem propriæ irregularitatis, præsertim illius, quæ contrahitur ratione delicti, nisi post baptismum.

2. *Communis sententia.* — His ergo suppositis communis sententia est, propter crimen hæresis irregularitatem incurri, ita ut neque dum aliquis in hæresi permanet, neque post illius detestationem, veramque pœnitentiam, et absolutionem, possit ordinari absque dispensatione, qui semel in hæresim lapsus est. Ita tenet Maiolus, lib. 5, c. 46, et Franciscus Penna, in Directorio Inquisitorum, 3 p., comm. 162, ad quæst. 113, citantes Anton., tract. de Censuris, et Speculatorem, et idem sequuntur Sylvest., verb. *Irregularitas*, q. 5, et alii Summistæ. Expendere autem oportet jura, ex quibus hæc irregularitas elicitur. Primum est, cap. Saluberrimum, 1, quæst. 7, ubi clerici revertentes ab hæresi recipiuntur quidem in Ordine, quem habebant, non tamen ulterius promoveri permittuntur. Quod confirmatur ex VII Synodo, in cap. Convenientibus, eadem caus. et quæst., et ex cap. Nos consuetudinem, d. 12. In his autem locis nulla mentio laicorum fit, neque etiam suspensionis seu privationis executionis Ordinis jam suscepti. Nihilominus tamen citati auctores docent, laicum nullo modo posse post hæresim ad clericatum promoveri. Et ratio esse videtur, quia hæc promotio non prohi-

betur clericis semel lapsis in hæresim, quia clerici sunt, sed simpliciter prohibetur ratione talis criminis, et ideo comprehendit etiam laicos. Quod colligi potest ex cap. 2, § Hæretici, de Hæreticis, in 6. Item de ipsis clericis addunt citati auctores, non posse in Ordinibus prius susceptis ministrare, nisi ex dispensatione; ita ut, cum in prædictis juribus dicitur clericos revertentes ab hæresi recipi posse in suis Ordinibus, sensus sit, posse in hoc cum eis dispensari, non vero quod ipsi possint sua auctoritate tale ministerium usurpare; promotio autem ad superiores Ordines neque ex dispensatione illis concedenda sit. Atque in hoc sensu videtur consuetudine recepta hæc irregularitas. Quæ etiam supponitur a Clemente VII, in quadam Bulla, quæ refertur in Directorio Inquisitorum, quæ incipit, Cum sicut, ubi concedit Inquisitoribus potestatem dispensandi in hac irregularitate, de qua facultate infra dicemus.

3. *An hæreticus per accidens occultus illam incurrat.* — *Ratio dubitandi.* — Dubitari vero potest circa hanc irregularitatem, an illam incurat hæreticus occultus per accidens nam de occulto per se, id est, qui in mentalem incidit hæresim, manifestum est, non fieri irregularem, ex generali doctrina tradita de censuris in communi; loquimur ergo de hæretico exteriori, cujus crimen nec jure, nec facto publicum est, etiamsi fortassis sit probabile, seu notum aliquibus. Ratio autem dubitandi est, quia jura citata non videntur satis probare per hoc crimen incurri irregularitatem cum tanto rigore, quia in eis solum dicitur, *hæreticos admitti posse in suis Ordinibus, non autem esse promovendos,* ubi constat sermonem esse de hæreticis publicis. Item cap. Inter sollicitudines, de Purgat. canon. (quod etiam solet adduci in fundamentum hujus irregularitatis, quanquam de illa non satis aperte loquatur), supponit vitium, quod ibi aut puniendum, aut purgandum proponitur, fuisse aliquo modo publicum per infamiam. Denique irregularitas hæc non tam videtur imposita in pœnam talis delicti quam propter vitandum scandalum et periculum Ecclesiæ, si homines inconstantes in fide ad clericatum admittantur Hoc autem scandalum non oritur nisi quando lapsus est publicus, et cura vitandi hoc periculum ad pastores Ecclesiæ pertinet, potius quam ad ipsosmet peccatores; ipsi enim, si vere et ex corde conversi sint, possunt sperare nullum esse tale periculum; ergo non tenentur ipsi cavere ab Ordinibus, quando crimen est occultum. Unde jura omnia semper dirigunt sermonem ad pastores Ecclesiæ, ut non admittant venientes ab hæresi. Huc accedit, quod auctores graves tractantes de pœnis hæreticorum, non faciunt mentionem irregularitatis, ut patet ex Bernardo Diaz, in Pract., cap. 114, et Julio Claro, lib. 5, § Hæresis, et Castro, toto libro 2 de Justa hæreticorum punitione; videntur ergo non cognoscere hic aliam irregularitatem præter infamiam, quæ non nascitur ex crimine occulto.

4. *Vera sententia.* — Nihilominus contrarium videntur sentire priores auctores, et Navarr., cap. 27, num. 205; ita enim de hac irregularitate loquuntur, sicut de aliis, neque distinguunt inter occultum, et publicum, neque requirunt infamiam vel scandalum, sed tantum crimen, seu defectum animæ, ut Navarr loquitur. Præterea, vel ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur sententia, saltem declaratoria criminis, vel non. Primum non videtur dici posse, tum quia alias hæc non esset propria irregularitas, de cujus ratione est, ut ipso jure absque ulla hominis sententia incurratur; tum etiam quia alias, quamvis delictum esset publicum notorietate facti, non incurretur specialis aliqua irregularitas, sed illa tantum quæ oriri solet ex infamia, qua ablata, etiam illa aufertur absque dispensatione. Accedit, valde probabile esse, hæreticum ipso facto amittere beneficium, etiam ante sententiam declaratoriam criminis; nam licet oppositum teneat Castro, de Justa hæreticorum punitione, c. 9, et Simanch., de Catholicis institutionibus, tit. 46, num. 72, tamen illa prior communior est, magisque consentanea decisionibus Pontificum, ut colligere licet ex his, quæ Franciscus Penna supra refert, et Covarruv., lib. 2 Variarum, cap. 8, num. 4, et Bernard. Diaz cum Salzedo, in Pract. crimin., cap. 114; ergo a fortiori dicendum est, ad incurrendam hanc irregularitatem non esse necessariam sententiam declaratoriam criminis. Quod si hoc ita est, profecto nec notorietas facti erit necessaria; nam quando jus seipso infert pœnam propter delictum, non requirit aliam probationem vel notitiam præter exteriorem commissionem delicti. Dicere autem hanc irregularitatem non imponi ut pœnam hujus delicti, sed propter alias considerationes infamiæ et periculi, gratis dictum est, et præter verba jurium, quæ absolute loquuntur de hæreticis, solum quia hæretici sunt. Eo vel

maxime, quod hæretici eo ipso infames sunt, ut Castro supra late ostendit; eadem ergo ratione sunt ipso jure irregulares. Tandem confirmatur hæc pars ex prædicta concessione Clementis VII, quæ supponit hanc irregularitatem contrahi ex ipso delicto. Reliqua vero, quæ in contrarium afferebantur, ex dictis soluta sunt, et auctores, qui aliquando tacent hanc irregularitatem sub hoc nomine, illam comprehendunt sub generali nomine inhabilitatis ad officia et beneficia Ecclesiastica.

De dispensatione hujus irregularitatis.

5. *Communis sententia.* — Superest, ut de dispensatione hujus irregularitatis pauca notemus; est enim quæstio inter auctores, an aliquis præter Summum Pontificem possit in illa dispensare. Et communis sententia negat, Sylvest., Maiol., Francisc. Penna, et Navarr supra, et Zanchin., in tractat. de Hæreticis, cap. 38, et Eymeric., in Directorio Inquisitorum, 3 part., quæst. 126, dicit, Inquisitores non posse in hoc dispensare; ex quo aperte sequitur solum Papam posse, quia Inquisitores in hoc negotio ad minimum habent æqualem cum Episcopis potestatem. Refert item Penna, ibidem, comment. 175, Pium V, anno 1567, et Pontificatus sui 2, inhibuisse generali Inquisitori Hispaniæ, ne posset cum clericis lapsis in hæresim dispensare, ut vel ad superiores Ordines ascendant, vel si sacerdotes sint, possint in altaris ministerio deservire. Et per hanc inhibitionem putat esse revocatam concessionem Clementis VII supra citatam, qua tribuit facultatem Inquisitori ad dispensandum in hac irregularitate. Vel certe dici potest, illam concessionem fuisse personalem et non perpetuam, quantum ex tenore ejus colligi potest. Denique certum videtur non fuisse usu receptam, ideoque standum esse juri communi, nisi constet in aliquo esse a Pontificibus immutatum.

6. *Quoad promotionem solus Papa dispensat in hac irregularitate. — Quoad usum susceptorum Ordinum Episcopus. — Excepto sacerdote.* — Est autem commune jus, ut hæc irregularitas quoad promotionem sit indispensabilis, ut supra vidimus; et ideo in hoc solus Papa habet potestatem. Et fortasse etiam dicta concessio Clementis ad hoc non extendebatur; sed id, quod Episcopis in jure datur, Inquisitoribus Clemens concessit. Quoad usum autem Ordinum jam susceptorum non videtur hæc dispensatio Pontifici reservata; nam jura citata dicunt clericum ex hæresi conversum posse recipi in Ordine, quem prius habebat; non potest autem intelligi hoc posse fieri ex dispensatione solius Pontificis, nam hoc modo etiam potest dispensari, ut promoveatur ad altiorem Ordinem; ergo intelligitur id fieri posse ex ordinaria dispensatione Episcoporum. Non apparet autem novum jus, quo hæc facultas Episcopis sublata sit. Imo Pius V, in citata prohibitione (si tamen illa a nobis est admittenda, vel ad Episcopos extendenda), supponit, generalem Inquisitorem habere hanc potestatem, limitat autem illam quoad usum sacerdotii in sacrificio altaris, ut nimirum ad illum concedendum presbytero revertenti ab hæresi non extendatur. Unde quoad hoc etiam verisimilior videtur communis sententia, scilicet, dispensationem ad hunc usum esse Summo Pontifici reservatam. Quod idem existimo de dispensatione cum Episcopo hæretico, quoad usum Pontificalium; maxime cum horum causæ in materia fidei Pontifici reservatæ sint, cap. Inquisitores, de Hæret., in 6.

7 *An ex vi Concil. Trident. possit Episcopus dispensare in hac irregularitate ex delicto occulto. — An jus Concilii in hac parte sit revocatum. — Vide Franciscum Pennam in Directorio Inquisitorum, 3 part., comment. 141, ad quæst. 92.* — Ultimo circa hoc inquiri potest, quando hæc irregularitas orta est ex delicto occulto, an Episcopi possint in ea dispensare ex vi Concilii Tridentini, sess. 24, c. 6 de Reform. Nam Maiol., lib. 5, cap. 46, num. 6, absolute negat ex illo capite colligi potestatem hanc dispensandi, sed tantum absolvendi. Contrarium vero affirmat Vivald., tractat. de Irregul., num. 80 et 89, quamvis hic auctor non videatur omnino in sententia persistere. Mihi tamen videtur, si jus illud integrum est, in eo hanc facultatem concedi, quia ibi generaliter conceditur facultas dispensandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, et non deducto ad forum contentiosum; postea vero additur facultas absolvendi a casibus reservatis; ac tandem subjungitur, *idem et in hæresis crimine,* quæ verba ad utramque facultatem extendenda sunt, quantum circa utramque difficultatem verificari possunt, quia est favor, ideoque ampliandus, et contextus ipse optime admittit, imo et talem sensum requirit. Cum eadem tamen limitatione, ut hoc possit Episcopus solum per seipsum et non per vicarium. Quod

igitur dubitari potest, solum est, an jus illud fuerit revocatum. In superioribus enim diximus, jus illud quoad potestatem absolvendi a censura et culpa hæresis revocatum esse per Bullam Cœnæ; quoad potestatem vero dispensandi in hac irregularitate non invenio illud revocatum expresse; videri autem potest consequenter ablatum per illam revocationem, argumento textus in cap. Cum illorum, de Sententia excommunicationis, ubi generatim dicitur, Episcopos non habere dispensandi facultatem in his casibus, in quibus absolutio est illis interdicta, *cum majora illis intelligantur prohibita*, *quibus vetita sunt minora*, ubi Glossa, Panormitanus et alii advertunt, potestatem dispensandi majorem vocari, quam potestatem absolvendi ab excommunicatione, et pro regula statuunt, non posse quem dispensare, ubi non potest absolvere; quamvis e converso possit quis interdum absolvere et non dispensare, quia concesso minori, non propterea conceditur quod majus est. Quod argumentum adeo apud me urgens est, ut considerata restrictissima reservatione peccati hæresis quoad absolutionem, quæ nunc est in usu Ecclesiæ, probabilissimum existimem, etiam quoad dispensationem hujus irregularitatis nunc esse reservatum Summo. Pontifici, non solum quoad promotionem, sed etiam quoad exercitium Ordinum. Et ideo fortasse Navarrus et alii moderni loquuntur simpliciter et sine limitatione.

SECTIO II.

Ad quas personas extendatur irregularitas, quæ ob crimen hæresis imponitur.

1 *Prima conclusio. — Apostata omnes pœnas hæreticorum incurrit.* — Principio certum est, hæreticorum nomine hic comprehendi omnes apostatas a fide, quam in baptismo professi sunt. Nam licet in quodam rigore theologico apostata dicatur, qui totam fidem et Christum omnino negat, sive ad paganismum, sive ad judaismum transeat, sive atheus, vel idolorum cultor fiat, hæreticus vero, qui sub nomine Christi aliquid fidei ejus retinet et aliquid negat, tamen quoad propriam rationem culpæ et pertinaciæ omnis hæreticus apostata est, quia omnino recedit ab Ecclesia, totamque supernaturalem fidem amittit, et e converso omnis apostata a fide, quam in baptismo est professus, hæreticus est, quia pertinaciter sequens judicium suum, se ab Ecclesia dividit. Quod adnotavit Cajetanus, 2. 2, quæst. 11, art. 1, et in Summa, verb. *Apostasia,* et alii. Qui conveniunt in assertione posita, nam hujusmodi apostata in omnes incidit hæreticorum pœnas, scilicet, excommunicationis, confiscationis bonorum, et similes, argum. cap. Non potest, 2, quæst. 7, ex Concilio Toletano IV, c. 64, et est communis sententia Innocentii, Hostiensis, et aliorum, in cap. 1 de Apostatis; Eymerici, in 2 part. Directorii, quæst. 49, et ibi Francisci Pennæ, comment. 74; et potest etiam colligi ex c. Contra Christianos, de Hæret., in 6; ergo etiam incurrit pœnam hujus irregularitatis. Unde omnia, quæ dicta sunt de hæretico, eodem modo applicanda sunt ad hujusmodi apostatam fidei, quia et hæreticus est et hæretico deterior.

2. *An qui solum exterius apostata fide, irregularis fiat. — Martinus Vivaldus, tractat. de Irregularitate, num.* 88, *ex Maiolo, lib.* 5, *cap.* 34. — *Conclusio.* — Statim vero occurrit dubitatio, si quis exterius, metu, vel humana aliqua cupiditate adductus, fiat apostata, et adoret idola, vel ad paganismum transeat, interius tamen semper fidem retineat, an incidat in hanc irregularitatem. Nam moderni aliqui ita hoc affirmant, ut contrarium dicant esse hæresim Helchesitarum, non satis distinguentes culpam ab irregularitate. Qui enim negaret illam esse gravissimam culpam, cum illis sentiret hæreticis, qui dicebant, non esse peccatum negare Christum in tormentis ore aut externo opere, dummodo corde retineatur, contra Paulum dicentem : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem,* ad Rom. 10; non sufficit ergo interna fides, sed externa etiam confessio necessaria est ad salutem. Est ergo de fide certum, illam esse gravissimam culpam, ut latius tractatur, 2. 2, quæst. 10 et 12. Quod autem propter hanc culpam eadem irregularitas incurratur, non habet illam certitudinem, nullibi enim definitur. Imo res est, de qua satis dubitari potest; nam juxta communem et veriorem sententiam, hæreticus mere exterior, qui corde non negavit fidem, non incidit in excommunicationem propriam hæreticorum; ergo neque apostata mere exterior; ergo idem dicendum est de utroque quoad irregularitatem, quia non est major ratio de hac pœna, quam de excommunicatione, si utraque fertur propter crimen hæresis. Quia sicut non est hæreticus simpli-

citer, qui exterius tantum hæresim profert sine errore mentis, ita neque est simpliciter apostata, qui exteriori significatione, non tamen corde et animo ad falsam religionem transit. Nihilominus probabilius censeo, propter hoc peccatum incurri irregularitatem. Ad quam probandam adduci solet canon 61 Apostolorum. Sed in eo neque est sermo de omnibus fidelibus, sed de clericis, nec imponitur aliqua pœna ipso jure, sed de clerico timore humano negante nomen Christi dicitur, *ejiciatur,* scilicet, ab Ecclesia per excommunicationem; de negante vero nomen clerici dicitur, *deponatur* Magis colligitur hæc irregularitas ex Concilio Ancyrano, can. 1, 2 et sequent., et habetur in c. Presbyteros, dist. 50; ibi enim aperte dicitur, eos, qui *ex timore immolaverunt idolis,* aut alio simili signo negaverunt fidem, non posse ad sacrum ministerium accedere. De laicis vero quæritur, quando non ex solo timore, sed ex absoluta coactione et necessitate, quidpiam simile exterius agere coguntur, an possint ad clericatum promoveri; et respondetur posse, quia in eo nihil peccaverunt; supponitur ergo, quando peccando et deficiendo in debita fidei confessione, ex timore id faciunt, non posse promoveri, quod est irregulares fieri. Et ad illam incurrendam sufficere censetur peccatum commissum ex timore humano contra debitam fidei confessionem. Unde pœna illa formaliter non fertur ob infidelitatem aut hæresim, sed ob idololatriam, aut quamcumque aliam similem fidei negationem. Atque ita sentiunt Sylvest., verb. *Irregularitas,* n. 7, et insinuat Angel., n. 27, et Tabiena, *Irregularitas,* n. 7

3. *De dispensatione in hac irregularitate apostasiæ ex metu.* — De dispensatione vero hujus irregularitatis dicitur in eodem c. Presbyteros, cum presbyteris dispensari posse, ut honorem sedis propriæ retineant, non vero ut in sacerdotali officio ministrent, aut offerant, aut sermonem ad populum habeant. Quod est valde notandum, nam hæc suspensio a munere prædicationis, cum in rigore non sit actus Ordinis, non est intrinseca omni irregularitati, in hac autem specialiter exprimitur. Similiter de diaconis dicitur, post conversionem posse habere aliquem honorem, non tamen ministerium sui officii. *Nisi forte* (additur ibi) *aliqui Episcoporum conscii sint laboris eorum, et humilitatis, et mansuetudinis, et voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere, penes ipsos ergo erit de his potestas.* De inferioribus vero clericis nihil dicitur, a fortiori tamen idem circa illos conceditur. Itaque quoad promotionem ad superiores Ordines, vel omnino ad Ordines, hæc irregularitas indispensabilis est, nisi per Pontificem; quoad usum vero in Ordinibus susceptis usque ad diaconatum, conceditur potestas Episcopo ex gravi aliqua causa; presbyterii autem dispensatio, etiam quoad usum, reservata est Summo Pontifici.

4. *De dispensatione irregularitatis apostasiæ sponte incursæ. — Quorumdam dictum rejicitur. — Maioli dictum improbatur.* — Atque hæc procedunt circa hos, qui per timorem lapsi sunt. Nam de his, qui sua sponte per cupiditatem, vel alium similem respectum hoc modo peccant, dicitur inferius in eodem capite, *indignos quidem esse humanitate, eis tamen benevolentiam commodari,* ubi Glossa declarat, *dabitur ei sustentatio.* Tamen illa ultima pars illius textus sumpta est ex Concilio Nicæno I, can. 11, ubi gravis pœnitentia his lapsis imponitur, et post longum tempus ad communionem admittuntur; et hæc est benignitas, quæ illis commodatur Unde a fortiori constat horum irregularitatem omnino indispensabilem esse infra Summi Pontificis potestatem. Atque ita sentiunt auctores citati. Non probo autem quod Angelus et Sylvester aiunt, cum laicis, qui ex timore ceciderunt, posse Episcopum dispensare; quia nulla dispensatio quoad promotionem ibi conceditur Episcopo; laico autem non potest dispensatio concedi, nisi ut promoveatur. Unde etiam non probo quod Maiolus supra dicit, in hoc casu facilius dispensari cum laico, ut promoveatur, quam cum clerico ut Ordines exerceat; nullo enim jure hoc probari potest, loquendo de clericis infra sacerdotes; cumque in hoc nihil speciale jus disponat, ex generali regula et consuetudine juris semper est difficilior dispensatio ad promotionem, quam ad usum. Huc accedit, quod statuit de apostatis Concilium Elibertinum, cap. 56, ubi post decennium et non antea dicuntur apostatæ admittendi ad communionem, tantum abest, ut ad ordinationem admitti debeant. Verum est, in illo canone non videri esse sermonem de his apostatis exterioribus, de quibus nunc loquimur, sed de his, qui a fide recesserunt.

Hæreticorum fautores eamdem cum illis irregularitatem incurrunt.

5. Tertio extendi potest hæc irregularitas

ad hæreticorum fautores, receptatores, consilium, auxilium, aut favorem eis dantes. Ita docet Navarr., cap. 27, num. 205; Sylvest., verb. *Hæresis,* 1, quæst. 7; Maiol., lib. 5, cap. 46, et alii Summistæ et moderni. Probatur autem ex cap. 2, § Hæretici, de Hæreticis, in 6, ubi idem, quod de hæreticis, statuitur de eorum fautoribus, receptatoribus et defensoribus, nimirum, quod sint inhabiles ad omne *Ecclesiasticum beneficium et officium publicum.* In quo textu non caret difficultate, an sub aliquo illorum membrorum Ordines comprehendantur; non enim sub priori, scilicet, beneficium, ut per se constat; nec sub posteriori, quia officia publica potius dici videntur ibi magistratus, et similia officia temporalis reipublicæ, cumque materia sit odiosa et pœnalis, videtur potius restringenda, maxime in irregularitate, quæ requirit jus expressum. Nihilominus auctores communiter sub officio Ordines ibi comprehendi intelligunt, quia non est ibi tantum sermo de officiis temporalibus, sed etiam de Ecclesiasticis, inter quæ officia Ordines sine dubio computantur Præterea supra diximus, suspensionem ab officio includere suspensionem ab Ordine; ita ergo in præsenti. Nam, quod addatur illa particula, *publicum,* non refert, quia etiam officium Ordinum publicum est; hunc ergo intellectum tanquam veriorem, et communiter receptum in tota hac disputatione supponimus. Citatur etiam ad hoc cap. Si quis omnem, 1, quæst. 7 Sed inde nihil colligi posse videtur, nisi fortasse a simili, quod argumentum in præsenti infirmum est. Prior vero textus videtur sufficiens, præsertim, quia fere semper in jure hi æquiparantur hæreticis, vel potius quasi hæretici reputantur. Quod etiam supra vidimus exponendo Bullam Cœnæ. Quapropter omnia, quæ diximus de irregularitate hæreticorum, in his etiam locum habent.

6. *Præbens sacramenta hæretico jam converso, an fiat irregularis. — Conclusio.* — Addit vero Maiolus supra, etiam illum fieri irregularem, qui sacramenta præbet hæretico jam converso, et pœnitentiam agenti. Citatque Speculatorem, tit. de Dispens., § Juxta, v 7, et Bernardum Diaz, in Pract., c. 107, alias 115, ubi nihil aliud dicit, quam quod statuitur in cap. Excommunicamus, § Credentes, vers. *Si vero clerici*, et vers. *Sane clerici,* de Hæret., in quo juxta verum intellectum sermo est de clericis ministrantibus sacramenta his fautoribus hæreticorum in sua malitia perseverantibus, vel saltem nondum ab excommunicatione absolutis. Pœna vero, quæ his clericis imponitur, non est irregularitas, neque alia ipso jure incurrenda, sic enim dicitur: *Alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur, absque indulto Sedis Apostolicæ speciali;* ubi verbum illud, *priventur,* cum sit de futuro et actionem hominis imperet, juxta communem regulam Jurisperitorum non significat pœnam ipso jure latam, sed ferendam. Igitur ex vi illius textus nullam irregularitatem incurri video propter hoc delictum; neque alias speciales ipso jure latas. Videntur tamen hujusmodi clerici fieri suspecti de hæresi; imo et favere hæreticis, quando ministrant sacramenta hæretico, vel fautori hæretici perseveranti in suo errore vel delicto; non tamen quando post peractam pœnitentiam id faciunt; imo licet aliquis id faciat ante absolutionem a censura, potius favet excommunicato, quam hæretico; et ideo non credo ad illum extendi hanc irregularitatem. Qui autem sint censendi fautores hæreticorum, sufficienter attigimus supra, circa Bullam Cœnæ, et videri potest Eymericus, in Direct., quæst. 50 et sequent.

Schismatici an pœnam irregularitatis incurrant.

7. Quarto extenditur hæc irregularitas ad schismaticos, juxta sententiam, quam refert, et sequitur Maiol. supra, num. 4, et Franciscus Penna, in Directorio, part. 2, comm. 73, referens Canonistas, in cap. Quia diligentia, de Elect. Qui solum asserunt, schismaticum etiam post abjuratum schisma manere inhabilem ad beneficium, et dignitates Ecclesiasticas, quod quidem habet in illo textu magnum fundamentum, nam dispensative tantum ejus electio confirmanda dicitur: de irregularitate vero nihil asserunt dicti Doctores, neque colligi potest ex illo textu; probari autem solet ex cap. 1 de Schismaticis, et cap. Qui contra, 24, quæst. 1. Hanc vero extensionem omiserunt Summistæ, et Navarrus supra, et merito; nam si sumatur schisma, ut aliquam hæresim includit, sic schismatici includuntur sub hæreticis, et hoc modo dicitur schisma non esse sine hæresi, in cap. Inter schisma, 23, quæst. 3. Et in eodem sensu videtur loqui dictum cap. 1 de Schismaticis; nam illi schismatici hæresiarchæ ibidem vocantur; sic ergo schismatici sunt irregulares, quia sunt hæretici; imo

omnes hæretici schismatici sunt, quamvis non convertantur, ut dixit D. Thom., 2. 2, q. 39. At proprie schismatici prout distinguuntur ab hæreticis, sunt illi, qui Romanam Ecclesiam scindunt, non quidem male sentientes de potestate Summi Pontificis, sed conantes usurpare eam dignitatem vel in aliquem, cui jure non competit, illam transferre; et pro his schismaticis non invenio irregularitatem ipso jure impositam. Nam, in dict. cap. 1 de Schismaticis (licet demus de his proprie loqui juxta Rubricam, quæ distincta est ab altera de hæreticis), nullum est verbum, quod irregularitatem significet; sed primum indicatur suspensio a potestate ordinandi, ibi, *ordinationes ab eis factas irritas esse censemus.* Deinde indicatur suspensio a collatione beneficiorum et administratione Ecclesiarum, ut latius inter suspensiones declaravimus. In dict. autem cap. Qui contra, generaliter est sermo de his, qui agunt contra pacem Ecclesiæ, sub quibus merito includuntur schismatici; tamen pœnæ, quæ ibi designantur, omnes sunt per homines imponendæ, ut in textu manifestum est. Denique in cap. In nomine Domini, 23 dist., ubi contra hos schismaticos pœnæ efferuntur, nulla fit mentio irregularitatis, sed gravissimi anathematis ipso facto incurrendi, et depositionis, non ipso facto impositæ, sed ferendæ; verba enim textus sunt : *Ab omni Ecclesiastico gradu, in quocumque fuerat prius, sine retractione deponatur* Idemque intelligi potest ex cap. Licet, de Elect., et cap. Ubi periculum, eodem titulo, in 6, et ex Theologis in propria materia, et Summistis, verb. *Schismatici,* qui recensentes schismaticorum pœnas, hujus non meminerunt. De quo etiam videri potest Eymericus cum comm. Francisci Pennæ, in 2 part. Direct., quæst. 48, et Turrecrem., lib. 4 Sum., part. 1, cap. 8.

Suspectus de hæresi an incurrat hæreticorum irregularitatem.

8. Quinto extenditur hæc irregularitas ad suspectos de hæresi, ut late tractat Maiolus, lib. 3, cap. 17, quamvis ibi indicet, hanc irregularitatem, non tam pertinere ad pœnam hæresis, quam ad irregularitatem ex infamia, de qua infra dicturi sumus; probat autem hanc irregularitatem ex cap. ult., d. 30, ubi sic dicitur : *Iste non obediens, nec suspicionem hæresis a se removens, deponatur de ordine clericatus;* et ex cap. Infames, 6, q. 1, ubi et suspecti et rectam fidem non habentes, ad sacros gradus dicuntur non provehendi. Idemque non obscure colligitur ex cap. Inter sollicitudines, de Purgat. canon.

9. *Primum caput unde potest hæc suspicio provenire. — Secundum caput hujus suspicionis. — Tertium caput. — Discrimen inter hanc irregularitatem et præcedentem.* — Advertere autem possumus, suspicionem hanc interdum provenire ex alio crimine includente cooperationem ad hæresim, quale est favere, recipere, aut defendere, familiaritatem habere cum hæretico, et in hoc genere suspicionis duplex irregularitas videtur incurri, una ratione talis criminis, juxta superius dicta, alia ratione suspicionis vehementis de hæresi. Nihilominus tamen existimo utramque incurri per modum unius, vel potius esse unam tantum. Quanquam enim verum sit, utramque rationem in illo casu esse per se sufficientem ad inducendam irregularitatem, tamen, cum per se imposita sit propter tale crimen, quod intrinsece et per se habet conjunctam talem suspicionem vel infamiam, propter utramque rationem imposita est; sicut hæreticus ipse non incurrit duas irregularitates, unam propter delictum, aliam propter infamiam. Aliquando vero inducitur hæc suspicio ex alio crimine, quod formaliter non includit cooperationem, favorem, aut defensionem hæreticorum, ut videtur esse schisma; aliquo enim modo reddit hominem suspectum de hæresi, juxta Extravagant. *Ad certitudinem,* de Sent. excomm. Similis est suspicio juris de illo, qui per annum excommunicationem sustinuit, juxta cap. Cum contumacia, de Hæreticis, in 6, et cap. Excommunicamus, 1, § Qui autem, de Hæreticis, et generalius in Tridentino, sect. 25, cap. 3. De quibus et de aliis causis hujus suspicionis videri potest Franciscus Penna in Directorio, 3 part., comm. 24, num. 109, cum aliis quos allegat. Et in his casibus quamvis ratione talis delicti per se non incurratur irregularitas, incurri tamen potest ratione suspicionis. Differt tamen hæc irregularitas a præcedente, quod hæc non imponitur proprie per modum pœnæ, sed solum per modum indecentiæ ortæ ex infamia, ideoque ablata tali infamia, et purgata suspicione, auferetur talis irregularitas, ut patebit ex dicendis infra de infamia. Unde majori ratione hoc dicendum erit, si contingat, hanc suspicionem generari absque aliquo delicto, ut quia aliquis natus est, vel educatus inter

hæreticos, vel quia necessitate aliqua compulsus, ad eorum terras confugit, vel quia bona fide cum eis familiaritatem habuit ignorans eorum errores. In his enim et similibus casibus sufficienter purgata suspicione, auferri existimo irregularitatem. Atque ita sentit Maiolus supra.

10. *Suspicio hæresis duplex.* — Denique adverto, suspicionem hanc duplicem a nobis distingui posse, unam juris, et alteram facti. Prior est, quando inducitur per indicia jure probata, ut est illud de pertinacia unius anni in excommunicatione; posterior est, quando ex conditione ipsius operis absque alia juris dispositione talis suspicio generatur Inter quas prior suspicio videtur esse major, magisque certa, majoremque purgationem requirere; posterior autem prudenti arbitrio judicanda est, non tamen sine magno fundamento est admittenda. De qua re, præter citatos auctores, videri potest Bernardus Diaz, in Practica, cap. 148, et plura dicemus infra agentes de infamia.

11 *Qui pactum habent cum dæmone an sint irregulares.* — Sexto hinc facile intelligitur alia extensio hujus irregularitatis, quam dicuntur etiam incurrere, qui pactum cum dæmone habent, eumve colunt, aut invocant, vel responsa ab eo petunt; formaliter enim nullam invenio irregularitatem in jure propter hoc crimen impositam. Tamen per hoc delictum aliquis de hæresi suspectus efficitur, ut tradit Glossa, in c. Accusatus, § Sane, verb. *Saperent,* de Hæreticis, in 6, quam esse communiter receptam affirmat Penna, in Direct., 3 part., comment. 24, n. 109; et Zanchinus, tractat. de Hæreticis, cap. 22, n. 7; et sumi potest ex cap. Non observetis, cum aliis, 26, quæst. 7. Hanc ergo ob causam potest ex tali facto irregularitas contrahi, non quidem per se ratione delicti, sed quando tale fuerit, ut suspicionem hæresis inducat, quod in aliis criminibus observandum est, de quibus postea dicemus.

SECTIO III.

Utrum hæc irregularitas ad hæreticorum filios, et ad neophytos in fide extendatur.

1. *Conclusio.— Cap. Statutum, de hæretic., expenditur. — Notandum circa illud. — Secundum notandum. — Tertium notandum.* —Quod ad filios et nepotes hæreticorum attinet, expressa est juris dispositio, in cap. 2, § Hæretici, de Hæret., in 6, ubi idem canonicum impedimentum, quod imponitur hæreticis et fautoribus eorum, ad filios illorum usque ad secundam generationem extenditur. Quod declaratur ex cap. Statutum, 2, eodem titulo. Primo quoad nepotes seu secundam generationem, ut solum habeat locum in filiis per lineam paternam; per maternam vero in prima generatione sistatur. Quod fortasse ideo factum est, quia filius magis videtur patrem repræsentare vel imitari, quam matrem. Hoc autem ita intelligitur, ut si mater fuerit hæretica, filii ejus, non autem nepotes, irregulares sint; si autem pater fuerit hæreticus, filius et nepotes irregulares fiant; filia vero non est capax irregularitatis, neque etiam ejus filii eam incurrunt, quia jam descendunt ab hæretico per lineam maternam et sui patris conditionem sequuntur. Vide Antonin. Gomez, lib. 3 Variar., cap. 2, num. 4. Secundo intelligitur tantum de filiis hæreticorum, qui in suo errore et divisione ab Ecclesia moriuntur. Nam, si convertantur et reconcilientur Ecclesiæ, filii non contrahunt talem inhabilitatem. Et in hoc voluit lex constituere differentiam inter ipsummet, qui crimen committit, et ejus filios; nam ille, quamvis Ecclesiæ reconcilietur, adhuc manet irregularis, donec dispensetur; filii vero non indigent dispensatione post parentis reconciliationem. Meritoque hac moderatione lata est hæc pœna; nam licet ob criminis gravitatem, et infamiam, et alias causas potuerint parentes in filiis etiam puniri, ut latius prosequitur Castro, de Justa hæreticorum punitione, cap. 10, nihilominus tamen juste fuit hæc pœna gravius et inseparabilius imposita ipsi delinquenti, quam ejus filiis. Quod etiam utile esse potuit aliquo modo, ut ipsi parentes facilius convertantur. Denique constat ex eisdem juribus, hoc non solum de filiis hæreticorum, sed etiam de filiis fautorum et credentium eorum intelligi; de omnibus enim illis fit expressa mentio in dicto textu. Atque hæc est communis doctrina, ut patet ex Glossa ibi, et Doctoribus, et Summistis, verbo *Irregularitas;* Navarro, cap. 27, num. 205; Maiolo, lib. 5, cap. 46; Eymerico, in Directorio Inquisitorum, 3 part., quæst. 114 et 115; ubi Penna materiam latissime disputat, et alios refert, tractatque duas graves quæstiones breviter expediendas.

2. *Qui filii hæreticorum hac pœna afficiantur.—Quid de filiis genitis ante lapsum patris. — Notandum.* — Prior est, de quibus filiis hoc intelligendum sit, ad quam respondeo

omissis opinionibus, de omnibus intelligendum hoc esse; nam cum lex nihil distinguat, sed filios absolute nominet, omnes plane comprehendit, nec nos possumus eam limitare aut convenienti aliqua ratione inter filios distinguere. Itaque comprehenduntur in primis filii legitimi, et omnes illegitimi cujuscumque modi; non enim debent esse melioris conditionis, eo quod turpius geniti sint. Deinde comprehenduntur filii, sive ante, sive post patris lapsum nati. De qua re generalis controversia est inter auctores, an filii nati ex patre hæretico antequam lapsus fuerit in hæresim, æque participent pœnas, quæ ad filios extenduntur, ac illi, qui post lapsum nati sunt. Cujus partem negantem defendit Simancas, in Catholicis institutionibus, tit. 23, cum multis, quos refert. Partem autem affirmantem defendit Castro, lib. 2 de Justa hæreticorum punitione, cap. ultim., et lib. 1 de Potestate legis pœnalis, cap. 7; et Covarr., lib. 2 Variarum, cap. 8, num. 5; Antoninus Gomez, tom. 3 Variarum, cap. 2, num. 16; et Gregorius Lopez, partita 7, titul. 2, lib. 2, verb. *Sus filios,* quæst. 1 Quidquid vero sit de aliis pœnis, aut de jure civili, vel communi, vel proprio regni Hispaniæ, quoad pœnam, de qua nunc agimus, et quoad jus canonicum, quo introducta est, hæc posterior sententia, atque adeo assertio posita verior nobis videtur. Tum quia etiam quoad hanc partem jura citata generatim et indifferenter loquuntur; tum etiam quia in dict. cap. Statutum, 2, hoc explicatur de filiis et nepotibus hæreticorum, credentium et aliorum hujusmodi, *qui tales esse vel tales decessisse probantur*. Ergo, ut filius sustineat hanc pœnam, satis est quod pater ejus hæreticus esse probetur; hoc autem satis probatur, etiamsi post genitum filium in hæresim inciderit; alias oportebit probare patrem non solum esse, sed etiam fuisse hæreticum antequam filium generaret, quod lex non requirit, nec nos possumus illud addere sine majori fundamento, cum in jure canonico nullum appareat, nec ratio, quæ urgeat. Nam illa, ob quam hæc pœna derivatur in filios, non est, quia parens jam erat infectus, quando genuit filium, ut propterea virus in ipsum transtulisse videatur; nam hoc non est veluti originale peccatum, quod per generationem transfundatur, neque hæc pœna est propter cooperationem aut imitationem paterni delicti (quanquam hæc non minus, vel fortasse magis præsumi possent in filio jam nato, quando delictum fit; quam in postea concepto), sed est propter puniendum gravius ipsum patrem, non tantum in se, sed etiam in filiis; ad hoc autem impertinens est, quod filii fuerint jam nati, necne, ante lapsum in hæresim. Advertendum autem est illud verbum, *Probentur,* quia ut filii incurrant hanc pœnam, necesse est, ut parentes in judicio fuerint convicti, vel confessi, vel saltem ut res sit satis publica et omnibus probata. Dices : ergo etiamsi filius hæretici ordinatus sit antequam pater incideret in crimen hæresis, removendus erit ab executione Ordinum. Patet sequela, quia si non esset ordinatus, contraheret irregularitatem; ergo tunc etiam contrahit quantum potest; consequens autem videtur absurdum, nimirum, ut *aliquis privetur quo fungitur gradu, quem propria culpa ab illo non dejicit,* ut dixit Gregorius, lib. 10, epist. 8. Respondetur, in eo casu probabile esse filium non privari usu Ordinum, quia jam habet jus acquisitum, ut dixit Gloss., in c. Satis perversum, dist. 56, et sumitur ex Simancas, de Catholicis institut., tit. 29, num. 20, ubi alios refert. Et ad hoc potest expendi cap. 2, § Hæretici, de Hæret., in 6, in verb. *Admittantur;* non enim præcipit, ut dejiciantur, vel ut priventur beneficiis aut officiis jam obtentis; idem ergo est de Ordinibus. Quod procedit, non solum quando filius acquisivit jus ante delictum patris in re ipsa commissum, sed etiam si fuit acquisitum ante sententiam declaratoriam criminis, propter eamdem rationem, ut iidem auctores dicunt.

3. *An filii relapsorum qui reconciliantur Ecclesiæ, et tamen seculari brachio traduntur, sint irregulares. — Pars affirmans. — Pars negans.* — Altera quæstio est, an dicta declaratio cap. Statutum, habeat locum in hæreticis relapsis, qui reconciliantur Ecclesiæ et brachio seculari traduntur, an scilicet, filii eorum vel nepotes per illum textum excipiantur, ne irregulares fiant. Et est ratio dubii, quia in illo textu limitatio fit ad hæreticorum filios, qui tales esse vel tales etiam decessisse probantur. Sed licet parentes combusti sint, filii eorum non sunt filii talium hæreticorum, *qui hæretici esse aut decessisse probentur*. Atque hanc partem secuti sunt auctores graves, quos Penna supra citat. Ipse vero contrariam tenet sententiam cum Joanne Andrea, Simancas, et aliis etiam, quos refert; et videtur hæc fuisse sententia Glossæ in dicto textu, verb. *Reincorporatos*. In quo verbo præcipuam vim faciunt auctores hujus sen-

tentiæ, quia non dicuntur Ecclesiæ reincorporari, nisi qui ad gremium Ecclesiæ iterum admittuntur. Sed profecto etiam relapsi, si sufficientia pœnitentiæ et fidei signa ostendant, absolvendi sunt a censura et a culpa, quamvis postea sint corporaliter puniendi; ergo prius reincorporantur Ecclesiæ; nam per absolutionem a censura fit hæc reincorporatio. Quod autem post hanc admissionem ad Ecclesiam, oporteat in ea persistere diutius, aut non privari vita corporali, ut illa sit vera incorporatio, nulla videtur sufficienti ratione probari, cum hæc reincorporatio spiritualiter intelligenda sit, solumque fiat per abjurationem errorum, et professionem fidei ex parte rei, et absolutionem ex parte Ecclesiæ.

4. *Objectio. — Solvitur — Replicatio. — Enodatur. — Resolutio.* — Sed urgent, quia textus ille non tantum requirit hos hæreticos emendatos, sed reincorporatos; non potest autem dici emendatus, qui in crimen, quod abjuraverat, relapsus est. Sed hoc minus urget, nam relapsus, quatenus talis est, non potest dici emendatus a tali lapsu; tamen, si post relapsum, ipsius reincidentiæ veram pœnitentiam agat, ab utroque lapsu potest esse vere emendatus. Et patet, quia priusquam hujusmodi reus absolvatur a censura et culpa, judicandus est emendatus, alias non potest digne absolvi; at in prædicto casu omnino absolvendus est; ergo supponitur emendatus. Alia verba, quæ in illo textu sequuntur, videntur magis favere huic sententiæ, quia non solum requiritur, ut isti sint emendati et reincorporati, sed additur : *Et pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam receperint, quam ipsi vel jam perfecerint, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eamdem.* Per quæ verba satis significari videtur talem requiri reconciliationem, quæ admittat veniam et det locum pœnitentiæ, quæ omnia simul sumpta non habent locum in relapsis. Veruntamen neque hæc verba omnino cogunt, præsertim propter illud ultimum membrum disjunctivæ, *vel parati fuerint ad recipiendam eamdem;* nam hæc pars verificari potest etiam in relapso vere converso; nam ipse paratus est ad recipiendam pœnitentiam. Nihilominus modus ille loquendi juxta communem usum indicat sermonem esse de his, qui ad pœnitentiam admittuntur vel juridice admitti possunt, ideoque licet prior sententia videatur benignior, hæc in rigore videtur verior. Juxta quam consequenter idem dicendum est de filiis hæresiarchæ, quamvis relapsus non fuerit, quia etiam non ita reincorporatur, ut ad pœnitentiam admittatur, prout in eo textu postulari videtur. Idemque dicendum est de illo, qui negat delictum hæresis, de quo convictus est, et propterea traditur brachio seculari, quia ille nec emendatus dici potest, nec reincorporatus, cum non absolvatur, et in foro Ecclesiæ probatus est esse et decedere hæreticus quidquid ipse neget. Denique tanta est infamia, quæ ex hac pœna parentis filiis creatur, ut vel propter eam causam non fuerint excipiendi.

De neophytis. Secunda conclusio.

5. *Vox neophytus quid significet. — Irregularitas hæc ab Apostolis instituta.* — De neophytis dicendum secundo est, illos esse irregulares. Ut probetur, adverto vocem *neophytus* esse ambiguam. Generatim enim significat novum in statu, unde aliquando novitius dicitur neophytus, tanquam in religione novus, cap. ult., dist. 48, et Gregor., lib. 7, epist. 110. De quo novitio controversia esse solet, an pro tunc sit irregularis ad Ordines, de qua alibi dicam; est enim a præsenti materia aliena. Sic etiam dici potest neophytus in clericatu, qui recens ordinatus est, ut sumitur ex multis decretis, dist. 59 et 61. Et in eo considerari potest irregularitas, pertinens vel ad defectum ætatis, vel ad servanda interstitia Ecclesiastica, vel debitum ordinem, ne per saltum ascendat, quæ omnia ad præsens non spectant et supra tractata sunt. Aliter ergo dicitur neophytus, qui est in fide Christiana novus, unde etiam catechumenus sic aliquando vocatur, cap. Neophyti, de Consecrat., dist. 1, ex Concilio Carthaginensi IV, cap. 86. Ille vero etiam non spectat ad præsentem considerationem, quia est plus quam irregularis, ut supra dictum est. Igitur hic neophytus dicitur, qui in ætate adulta baptizatus est et novus est in baptismate; hæ namque duæ conditiones ex jure colliguntur; non enim dicuntur neophyti in fide, nisi vel catechumeni, vel qui post catechismum recenter sunt baptizati, quod solum habet locum in adultis. De hoc ergo neophyto intelligitur assertio posita, quæ communis est. Censeturque hæc irregularitas Apostolica seu ab Apostolis instituta. Probatur ex illo 1 ad Timoth. 3 : *Non neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.* Ibi tamen

solum de Episcopo Paulus loquitur. Et ratio quam subjungit, videtur specialiter dignitatem Episcopalem respicere, quia neophytus subito ad illam dignitatem evectus facile posset in superbiam efferri. Unde in can. 70 Apostolorum, solum dicitur, Non est æquum, eum, qui ex vita Gentili accesserit et baptizatus fuerit, protinus Episcopum fieri. Tamen in Concil. Nicæn., c. 2, æque fit sermo de Episcopatu et presbyterio. Et subditur : *Et post baptismum multa probatione indiget; evidens namque est Apostolicum præceptum dicens, Non neophytum*, etc. Et in Concil. Laodic., c. 3, dicitur, *non oportere eos, qui nuper sunt illuminati baptismate, in sacerdotali Ordine promoveri*. At vero in Concil. Arelat. II, c. 1, dicitur, *ordinari ad diaconatus vel sacerdotii officium neophytum non debere*. Et in Concil. Sardic., c. 13, dicitur : *Nec ratio, nec disciplina patitur, ut temere vel leviter ordinetur, aut Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus est, maxime cum et magister gentium beatus Apostolus ne hoc fieret, denunciasse et prohibuisse videatur* De subdiaconis et inferioribus Ordinibus non ita expresse loquuntur antiqua jura; nec mirum, quia neque omnium illorum Ordinum inferiorum est ita frequens mentio in illis. Tamen sine dubio dum de diaconatu loquuntur vel presbyterio, cum proportione reliquos Ordines subintelligunt, cum alias sæpe statuant eadem jura, in omnibus Ordinibus servandam esse debitam probationem in inferiori, priusquam ad superiorem ascendatur, ut videre licet fere tota dist. 59 et 61; et in Concilio Romano sub Sylvestro, c. 11; et in Tridentino, sect. 23 in Reform., cap. 11 et sequent. Unde Gregor., lib. 4, epist. 51, alias cap. 95 : *Ad sacros* (inquit) *Ordines Paulus Apostolus neophytum venire prohibebat*. Ubi non videtur loqui de Ordinibus sacris in eo rigore, quo nunc majores Ordines ita vocamus, sed absolute de toto clericali Ordine. Ratio etiam, quam Paulus insinuat, in omnibus Ordinibus cum proportione locum habet; nam in quolibet Ordine inchoatur suo modo Ecclesiastica dignitas; et ideo in quolibet esse potest elationis periculum, si inordinate ad illum ascendatur. Accedunt etiam aliæ rationes, quæ in citatis canonibus attinguntur, quia recenter conversus ad fidem, neque in doctrina fidei potest esse satis instructus, neque in Ecclesiasticis rebus expertus, imo neque in constantia fidei satis probatus.

6. *Quanto tempore dicatur quis neophytus.* — Quæret tamen aliquis, quanto tempore judicandus sit aliquis neophytus, ut possit post baptismum susceptum Ordines recipere, quia jura nihil circa hoc specialiter disponunt, sed absolute loquuntur de neophyto, et ad summum vocant recenter illuminatum seu baptizatum. Quanto autem tempore dicendus sit recenter baptizatus, non declarant. Solum dicit Gregorius, in dict. epist. 110, lib. 5 : *Neophytus tunc dicebatur, qui initio sanctæ fidei erat eruditione plantatus*, ut refert Gratianus; nam in originali solum dicitur : *Qui in sanctæ fidei erat eruditione plantatus;* lib. autem 4, epist. 51, addit : *Qui adhuc noviter erat in fide plantatus*. Et subjungit, nunc etiam neophytum reputari, *qui adhuc novus est in sancta conversatione*. Quanto autem tempore, aut quomodo judicandus sit noviter plantatus in fide, nulla certa regula videtur posse discerni. Nisi quis fortasse dicat, eum, qui in adulta ætate baptizatus est, semper reputari recenter conversum, etiamsi multo tempore vivat, ita ut nunquam possit sine dispensatione ordinari. Sed hoc nullo jure fundari potest, imo oppositum insinuant citata jura, quia in eis dicitur, neophytum non esse admittendum usque ad sufficientem probationem et instructionem, id est, donec neophytus esse desinat; ergo non est necesse, ut sic baptizatus, semper neophytus sit. Ad quod etiam faciunt verba illa cap. Eam te, de Rescriptis : *Pro eo vero, quod Judæus extiterit, eum dedignari non debes*. Ubi Doctores et specialiter Felinus, num. 12, notant, infidelitatem præcedentem non nocere converso, ut promoveatur, nisi fuerit hæreticus, vel nisi fuerit de recenti conversus. Hinc Navarr., cap. 27, num. 205, ait, non esse reputandum neophytum, qui ante decem, vel plures annos conversus est : quod non alia ratione, vel textu probat, est tamen per se verisimile, quia tempus decem annorum sufficientissimum est ad probationem, instructionem, et experientiam, quam Ecclesia in neophytis desiderat, et quia decennii tempus adeo diuturnum in jure existimatur, et quasi perpetuum reputetur.

7 *Conclusio.* — Dico tamen nullam posse certam temporis regulam in hoc negotio assignari, sed prudens judicium necessarium esse, quia nec tempus diuturnum sufficit, si alia necessaria non concurrant, et tot signa fidei, charitatis, doctrinæ, prudentiæ, et aliarum virtutum concurrere possunt, ut intra breve

tempus possit aliquis ordinari; sic enim aliquando legimus factum in Ecclesia, ut sanctissimi viri statim ad Episcopatum repente eligerentur, etiam ante susceptum baptismum. Unde est illud Ambros., epist. 82, alias 25 : *Neophytus prohibetur ordinari ne extollatur in superbiam : sed, si non deest humilitas competens sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur* Quæ verba ita retulit Gratianus, dist. 61, cap. Neophytus. Ambrosius vero cum de sua ordinatione loqueretur, interposuit hæc verba notanda : *Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est, quæ nimirum et humilitatem et dignitatem electi demonstrabit.* Existimo tamen hoc prudens judicium quoad inferiores clericos ad Episcopum pertinere, nam quoad Episcopos proprium est Summi Pontificis, a quo debent confirmari; quoad alios vero committendum non est judicio cujuscumque prudentis, aut inferioris pastoris, cum approbatio ordinandorum ad Episcopum pertineat; neque etiam videtur Episcopis hæc facultas deneganda, cum in hoc jura nihil disponant, nec certum tempus limitent. Neque est hæc propria dispensatio in irregularitate, quia hæc irregularitas non habet certum durationis tempus, et ita solum est quædam authentica declaratio, quod talis irregularitas in tali persona finita jam sit. Unde, si contingeret, propter necessitatem alicujus Ecclesiæ, et penuriam ministrorum expedire aliquem adhuc neophytum, et per se ac absolute nondum satis habilem ad Ordines, ad Ordines admitti, non credo id posse fieri arbitrio solius Episcopi, sed necessariam esse dispensationem Pontificis, quia illa jam non est declaratio finitæ irregularitatis, sed dispensatio in illa, quæ, cum sit dispensatio in præcepto Apostolico, et nullibi legatur Episcopo commissa, non videtur ei permittenda. Quin potius, quoties aliquis ab ipsomet baptismate (ut sic dicam) ad Ordines assumendus est, quantumvis propter insignes animi dotes assumatur, videtur necessaria dispensatio Pontificis, quia non obstante quacumque alia dignitate personali, necessaria est aliqua temporis dilatio moralis, ideoque nunquam id factum et probatum legimus, nisi ex aliqua speciali motione Spiritus sancti, et interveniente publico consensu Ecclesiæ seu Episcoporum, ac fere semper ipsius etiam Summi Pontificis.

8. *Tertia conclusio.* — Dico tertio : filii neophytorum, qui ante usum rationis baptizantur, irregulares non sunt. Probatur, quia ipsi non sunt neophyti, ut ex dictis patet, nec quia parentes eorum sunt vel fuerunt neophyti, ideo ipsi sunt irregulares, quia in jure talis extensio non invenitur. Proceditque hæc assertio, sive hi filii nati sint post baptizatos parentes, sive antea, dummodo ante usum rationis baptizati sint. Imo etiam habet locum, licet parentes baptizati non fuerint, ob eamdem rationem, quod ipsi nunquam sunt neophyti, et ob conditionem parentum nullibi fiunt irregulares. Neque in hoc est eadem ratio de his, et de filiis hæreticorum, quia ibi causa irregularitatis est delictum parentis, quod punitur etiam in filiis, et redundat in infamiam eorum; hic autem irregularitas parentis non est propter delictum, sed solum propter novitatem status, quæ in ipso causat indecentiam ad ascendendum subito ad clericalem statum, quæ novitas non habet locum in filio, qui ab infantia baptizatus est, neque in eo causat indecentiam, aut veram infamiam apud Deum. Atque ita sentit Navarr., dict. n. 205. Qui consequenter infert non esse irregulares illos, qui vulgo *Christiani novi* appellantur, quia illi non tantum filii sunt, sed nepotes, vel in alio etiam inferiori gradu descendentes a Christianis, qui a judaismo, vel paganismo conversi sunt ad fidem. Hoc autem intelligendum est cum duplici limitatione. Una est, ut intelligatur ex vi juris communis, nam per statuta particularia alicujus Regni vel Provinciæ possunt excludi. Oportet tamen, ut talia statuta per Sedem Apostolicam confirmata sint. Alia est, ut hoc intelligatur per se, et ex vi talis originis; nam si aliunde talis persona sit suspecta in fide, ex hoc capite erit irregularis, juxta superius dicta; oportet tamen ut suspicio sit rationabilis et prudens, et in individuo de tali persona, alioqui injuria illi fieret, ideoque hoc suspicionis genus, quod alicubi generale est in opinione vulgi, per se non sufficit ad reddendas irregulares particulares personas, licet possit sufficere, ut interveniente Pontificis auctoritate, possint condi statuta, quibus excludantur.

9. *Cap. Constituit, 17, q. 4, objicitur. — Exponitur* — Sed objici potest contra hanc partem, cap. Constituit, 17, q. 4, quod sic habet, *Constituit Sanctum Concilium ut Judæi aut hi qui ex Judæis sunt officia publica nullatenus appetant.* Ubi *Judæi* appellari videntur, qui ex Judaismo ad fidem conversi sunt, et Gloss. videtur exponere, et cum ea Tiraquellus in tract. de Pœnis temperandis,

caus. 51, n. 19; hi autem, *qui ex Judæis sunt,* dici videntur filii talium Judæorum; ergo etiam filii horum neophytorum sunt irregulares ex vi illius textus. Respondeo, textum illum sumptum esse ex Conc. Toletano IV, can. 65, in quo manifeste est sermo de Judæis, qui illo tempore in Hispania legem suam profiteri permittebantur Quod patet tum ex ipsa Judæorum appellatione; nunquam enim Concilium homines jam baptizatos, et ad fidem conversos, Judæos appellavit; tum etiam quia statim distinguit illos a Christianis, dicens, *quia sub hac occasione Christianis injuriam faciunt.* Nec Glossa, aut Tiraquellus aliter vocem illam, *Judæi,* interpretantur; sed sub alia, scilicet, *qui ex Judæis sunt,* comprehendi putant eos, qui ex Judæis de novo sunt ad fidem conversi; quod non obstat his, quæ diximus, nam licet hunc sensum admittamus, isti non excluduntur, quia filii Judæorum sunt, sed quia ipsi neophyti sunt. Per se autem est difficilis illa interpretatio, quia hos etiam videtur Concilium a Christianis distinguere in verbis ante ponderatis, et ideo verisimilis est alia Glossæ interpretatio, *ex Judæis,* ibi appellari omnes familiares eorum, seu qui ex familia eorum sunt, præsertim filii familias, ut ibi Turrecremata cum aliis notavit, late impugnans priorem expositionem. Ubi etiam ait, ex Judæis appellari proselytos, qui Judaismum profitebantur, licet ex eorum origine non essent. Addo etiam ibi publica officia, juxta subjectam materiam, appellari Magistratus, et alia officia, quæ pertinent ad politicam et temporalem gubernationem Christianorum, ut ex ipso Concilio satis constat.

SECTIO IV

Utrum, propter simoniæ vitium, vel aliud religioni contrarium, irregularitas incurratur.

1 *Conclusio generalis.* — Circa quæstionem hanc generatim existimo nullam propriam irregularitatem propter hæc crimina, per se loquendo, seu seclusa infamia, incurri, ex illo fundamento, quod hæc pœna non invenitur expresse in jure lata propter hæc crimina. Tamen, ut hoc in specie probemus, et nonnullas irregularitates, quæ ab aliquibus auctoribus sine sufficienti fundamento adjiciuntur, excludamus, præsentem dubitationem proponimus.

De simonia.

2. *Prima opinio. — Rejicitur quoad posteriorem partem.* — Primo ergo de vitio simoniæ, quidam asserunt, sive committatur in Ordinibus, sive beneficiis, inducere irregularitatem, tam in dante quam in recipiente, ut ait Maiolus, lib. 4, c. 23, et latius, lib. 5, c. 45, cum Speculatore, titul. de Dispensat., § Juxta, v. *Secundo in simonia,* qui aperte loquuntur de propria irregularitate, non de suspensione. Nam Speculator subdit, hujusmodi irregularem ministrando non incurrere novam irregularitatem, et Maiolus dicit hoc esse verum, quantum est ex vi prioris irregularitatis; nam ratione excommunicationis, quam etiam simoniacus incurrit, ministrando fit iterum irregularis; quod dicere non potuissent, si loquerentur de suspensione, et non de propria irregularitate. Hæc vero sententia quoad hanc posteriorem partem falsa est; nam simoniacus in Ordine suscepto celebrans sine dispensatione fit irregularis, non solum quia excommunicatus est, sed etiam quia propriissime suspensus per cap. Si quis, de Simonia. Ubi hæc suspensio in tres personas fertur simoniam in Ordine committentes, scilicet, præsentantem, ordinantem et ordinatum; non tamen æqualiter, neque quoad eadem ministeria, et ideo non etiam æqualiter incurrent hanc irregularitatem ministrando, sed cum proportione, unusquisque, scilicet, in actu sibi prohibito, juxta supra dicta de Suspensione, disput. 31, sect. 4.

3. *Improbatur quoad priorem partem, et jura, quæ pro illa allegantur, exponuntur.*— Atque hinc præterea colligo, falsum esse primum dictum hujus sententiæ, quia nullum est decretum in jure, quod distincte loquatur de irregularitate, sed de suspensione, propter hoc crimen. Quod patet in primis ex dict. cap. Si quis, quod dicti auctores pro se allegant. Afferunt etiam cap. Tanta, eodem titulo, in quo prius dicitur, *Omnis peccator Missam cantare potest, præter simoniacum.* Deinde additur, a quolibet posse accusari, *ut ab Ordine male accepto removeatur.* Verumtamen priora verba ad summum probant, simoniacum habere canonicum impedimentum, ut celebrare non possit; quod verum est ratione suspensionis, et excommunicationis. Sensus enim illorum verborum esse debet, omnem peccatorem, si nihil aliud quam peccatum illi obstet, pœnitentiam agendo, posse Missam cantare; simoniacum autem, etiamsi illam agat, non posse, quia habet aliud impedimentum. Hinc autem irregularitatem inferre, nihil aliud est, quam ex genere speciem affirmative

colligere. Posteriora autem verba ex vi sua, non solum irregularitatem, verum neque aliam pœnam ipso facto incurrendam imponunt, ut patet ex illo verbo, *removeatur;* conjungendo tamen pœnas impositas in aliis juribus, sensus illius verbi est, ut removeatur, cogendo illum ad observandam suspensionem, quam incurrit. Addere item possumus cap. De hoc, eodem titulo, ubi propter simoniam in beneficii susceptione commissam, perpetua depositio imponenda dicitur, et idem insinuatur in cap. Per tuas, eod. tit. Verumtamen illa etiam non est irregularitas, quia ibi non agitur de pœna ipso jure imposita, sed ab homine imponenda. Possunt item verba illa intelligi de executione illius suspensionis, quam alia jura imponunt; sæpe enim suspensio de se perpetua, depositio in jure vocatur. Citatur præterea, cap. Statuimus decretum, et cap. Erga simoniacos, 1, quæst. 1 Sed in hoc posteriori solum dicitur, *simoniacos omnino damnamus, ac deponendos esse Apostolica auctoritate sancimus.* Quæ verba non sufficiunt, et eumdem sensum habent, quem diximus. In priori vero textu dicitur, *a proprio gradu decidant,* quod verbum significare videtur depositionem. Tamen, quia non additur verbum, *ipso jure,* et potest aliquis per se cadere, vel ab alio dejectus, ideo illa etiam verba explicari possunt de suspensione perpetua ab homine imponenda, juxta alia verba, quæ paulo inferius ibidem subjiciuntur : *Ab officio male accepto removeantur* Et, licet intelligantur de suspensione ipso jure, nihil faciunt ad irregularitatem probandam.

4. *Ratio in contrarium.—Solvitur.*—Tandem vero addi potest in confirmationem hujus sententiæ, quia simoniacus in jure hæretico comparatur, et ideo hæresis appellari solet, ut patet in dicto cap. Per tuas, de Simonia, et cap. Præsentium, 7, quæst. 1; ergo sicut hæreticus fit irregularis, ita et simoniacus. Maxime cum hoc crimen etiam comparetur crimini idololatriæ, et illi quodammodo præponatur, c. Cum omnis, et c. Eos qui, 1, quæst. 1, juncta Glossa ibi; comparatur etiam crimini læsæ majestatis, juxta L. *Si quemquam,* ubi Baldus, Cod. de Episc. et clericis. Denique dicitur majus quolibet alio crimine in dict. cap. Per tuas, et in c. ult., 1, q. 7; ergo si per idololatriam, et alia minora vitia incurritur irregularitas, multo magis per simoniam. Verumtamen hæc etiam ratio non probat, primo quidem, quia simonia non dicitur hæresis per proprietatem, ut per se manifestum est, quia non est vitium inducens errorem in intellectu, sed pravitatem in affectu, circa talem materiam; per quandam autem metaphoram seu exaggerationem ita vocatur, quia simoniacus opere ipso videtur profiteri male sentire de rebus sacris, ut docuit D. Th., 2. 2, q. 100, art. 1; lex autem, quæ pœnam imponit propter crimen aliquod, secundum proprietatem intelligenda est. Deinde certum est, hoc vitium non esse majus, neque æquale omnibus aliis, præsertim hæresi, et idololatriæ, quæ magis directe offendunt Deum ipsum, ut latius in propria materia dicendum est; sed jura interdum ita loquuntur, vel per exaggerationem, vel juxta subjectam materiam, loquendo, scilicet, de peccatis fidelium, et clericorum, quæ dici solent crimina mere Ecclesiastica, ut videre licet in Julio Claro, lib. 5, § Simonia. Et maxime intendunt jura dicere, hoc crimen esse valde perniciosum Ecclesiæ, propter pronitatem ad illud, cum illius enormitate. De quo videri potest Turrecremata, in dict. cap. Patet, et in cap. Eos, et in cap. Cito, 1 quæst. Denique (quidquid sit de criminum comparatione) certum est, eam non sufficere ad extendendam irregularitatem ad casum in jure non expressum, qualis est hic de quo agimus. Multo autem improbabilius est, quod Maiolus supra simpliciter asserit, irregularem fieri qui Ordines, aut beneficium per simoniam recipit, etiamsi per ignorantiam et absque peccato id fieri contingat; et ideo statim cum sciverit, debere abstinere, et beneficium dimittere. Nam juxta veriorem sententiam, sic ordinatus, neque suspensus manet, si Episcopus ordinans suspensus antea non erat. Propter simoniam item in beneficio, etiam cognitam, probabilius est non incurri suspensionem ab Ordine : quæ omnia in loco supra citato tractavi; multo ergo minus in his casibus incurretur irregularitas. Igitur de simonia quoad hoc genus pœnæ, nihil addendum est his, quæ de excommunicatione, et de suspensione diximus.

An propter sacrilegium incurratur irregularitas.

5. *Maioli regula. — Exploditur. —* Secundo principaliter dicendum hic est de aliis peccatis contra religionem, de quibus Maiol., lib. 5, cap. 30, generalem regulam statuit, propter crimen sacrilegii irregularitatem incurri, quam in sequentibus per varias species sacrilegiorum declarat, eamque probat, vel

per extensionem ab uno ad alia ob paritatem rationis, vel ex generalitate verborum in cap. Infames, 6, quæst. 1, ubi inter alios sacrilegi infames appellantur, et consequenter irregulares. Sed nunc non agimus de infamia, alioqui multa alia vitia numeranda essent, quæ ibi recensentur; sed agimus de propria pœna talis criminis, et hæc ibi non ponitur, neque alicubi generatim, ut recte significavit Bern. Diaz, c. 87, ubi referens doctrinam Hostiensis, qui in Summ., tit. de Accusationibus, § Qui sit effectus, dixit, sacrilegium puniri pœna depositionis, ipse ait, sacrilegium se habere multipliciter, et ideo considerandam esse speciem ejus, quasi dicat, ex vi generis non habere definitam pœnam, omnibus speciebus communem, et Hostiensem, de sacrilegio, non distributive, sed indefinite, seu de enormi aut gravissimo sacrilegio intelligendum esse. Quam doctrinam ego verissimam existimo, et præsertim quoad pœnam irregularitatis, in qua maxime argumentum a simili validum non est. Sed videamus de singulis.

6. *Primus sacrilegii modus excluditur.* — Primo ergo dicitur hæc irregularitas incurri propter crimen vendendi res sacras, paramenta, calices, etc. Quæ videtur probabiliter colligi ex cap. Si quis presbyter aut diaconus, d. 50. Ubi de committente hoc delictum dicitur, *Placuit in ordinatione Ecclesiastica non haberi.* Quæ verba satis videntur irregularitatem indicare. Omnes tamen expositores locum illum intelligunt de quadam depositione accommodata delicto, nimirum, quia talis clericus removeri debet ab administratione rerum Ecclesiasticarum. Vel etiam de depositione, aut suspensione ab Ordine, si crimen tali pœna dignum fuerit judicio Episcopi, cui totum hoc negotium ibidem committitur.

7. *Secundus modus rejicitur.* — Numeratur præterea sacrilegium turpis commistionis cum moniali, aut sacra virgine. Nam de clerico tale delictum committente dicitur in cap. Si quis Episcopus, 27, quæst. 1, *Deponatur,* sicut de laico dicitur, *Excommunicetur.* Tamen et ex vi ipsius verbi, et ex comparatione dictarum pœnarum satis constat, illam non esse pœnam jure impositam, sed ab homine imponendam, atque adeo non esse irregularitatem, sed depositionem per hominem pronunciandam. Quod etiam constat ex c. Si qua monacharum, et c. Si quis rapuerit, eadem caus. et quæst., et late exponit Bernard. Diaz, c. 81 Ex verbo ergo, *Deponatur,* ut dixi, non bene colligitur irregularitas, alias innumeræ essent multiplicandæ, ut patet tota distinct. 50, cum aliis.

8. *Tertius modus improbatur.* — *Quartus modus.* — Et hoc uno verbo excluduntur plura alia exempla hujus irregularitatis, quæ prædictus auctor affert. Primum de sortilegis, seu magicis divinatoribus, ex 26, quæst. 3, per totam, ubi depositionis pœna imponitur in cap. Si quis Episcopus; quamvis enim Gratianus legat, *suspensus,* tamen correctiora exemplaria habent, *depositus;* et sic etiam Glossa interpretatur; et latius Bernard. Diaz, cap. 107, et Sylvester, verb. *Superstitio,* quæst. 11, ubi refert ex Archidiacono, quosdam dixisse, per hoc crimen etiam occultum contrahi irregularitatem, quam opinionem ipse non reprobat; sed rejicienda est, quia talis irregularitas non est in jure expressa. Refert etiam alios dixisse, saltem incurri hanc irregularitatem, quando tale delictum est publicum, quod ipse sequitur cum Bernard., in cap. 2 de Sortilegis. Refert denique alios, qui hoc etiam negant, quorum sententia verior est, quia talis irregularitas nullibi invenitur. Et patet etiam ex cap. 2 de Sortilegis, ubi clerico tantum suspensio unius anni ab altaris ministerio in pœnam imponitur, idque non ipso jure, sed per hominem. Huc etiam spectat peccatum apostasiæ a religione, vel clericatu, quod irregularitatem inducere dicitur ex cap. ult., dist. 50, cum Glossa, quæ est proxime ante illud, verb. *Apostatæ.* Sed in eo textu tantum dicitur, apostatam a religione, durante eo statu, non esse ad Ordines admittendum. An vero incurrat suspensionem, si ita impœnitens ordinetur, diximus supra. Et videri potest Sylvester, verb. *Apostasia,* quæst. 8, et verb. *Dispensatio,* num. 20, ubi significat, hanc quidem esse irregularitatem, dispensabilem tamen a Prælato religionis, ad quam apostata post pœnitentiam reducitur Sed neque ibi talis potestas conceditur, neque alibi, et ideo, si ex vi juris communis ordinari potest, hoc est, quia non fuit factus simpliciter irregularis, sed durante statu apostasiæ; ita enim potest caput illud commode intelligi; et favet cap. ult. de Apostatis, si bene expendatur Quam rem latius in opere de Religione tractamus.

9. *Quintus modus exploditur* — *Sextus modus improbatur.* — Aliud exemplum est de blasphemia, quod non est probabilius quam reliqua, nam jure antiquo depositionis pœna imponebatur, ut patet ex cap. Si quis, 22, quæst. 1, de qua pœna, quando et quomodo

adhibenda esset ab Ecclesiasticis judicibus, tractant Hostiens. in Summa, tit. de Maledicis, § Blasphemantes; Panor. et alii, in cap. 2 de Maledicis; Bernard. Diaz, cap. 110. Nunc vero extat constitutio Concilii Constant., sub Leone X, sess. 9, ubi non imponitur clerico specialis pœna ipso jure incurrenda, sed prius postulatur, ut sit convictus de crimine, et deinde pro prima et secunda vice leviores pœnæ imponuntur, pro tertia vero privandus dicitur omnibus beneficiis et dignitatibus, et inhabilis reddi ad similia in futurum; de Ordinibus autem nihil dicitur; et pro laicis aliæ pœnæ imponuntur, nulla facta mentione irregularitatis. Ex quibus a fortiori patet idem dicendum esse de peccato perjurii; nulla enim irregularitas pro eo fertur in jure, quamvis si clericus sit perjurus in judicio, et in alia causa, seu extra confessionem proprii delicti, reus sit pœnæ depositionis, non quidem ipso jure latæ, sed ab Ecclesiastico judice imponendæ, ut dicitur in cap. Cum non ab homine, de Judiciis, et ex canone 25 Apostolorum, in cap. Presbyter, dist. 85. In cap. autem De his, dist. 50, dicitur de clericis, qui publice perjuri sunt . *A gradu suo decidant*. Sed præterquam quod textus ille tantum est Rabani, jam supra diximus, verba similia recte intelligi de pœna depositionis a pastorali munere, vel etiam ab Ordine, ab homine imponenda. Quod autem ibi dicitur de publico perjurio ita puniendo, fortasse olim generatim et indistincte observabatur; nunc autem solum in perjurio commisso in judicio dicta pœna locum habet; de qua legi potest Abbas, in cap. Querelam, de Jurejurando; Dec., in dict,. cap. Cum non ab homine, et Bernard. Diaz, cap. 92. Alia ergo perjuria extrajudicialia arbitrio Prælatorum punienda sunt. Et per hæc judicari facile potest de similibus exemplis, quæ non sunt facile admittenda, sed examinanda jura; nam ex eis expendendo verba, sicuti exemplis adductis fecimus, facile constabit non esse sermonem de irregularitate. Erat autem satis grave et necessarium exemplum de sacrilegio, quod frangendo sigillum confessionis committitur, neque esset hic omittendum, nisi in superiori tomo in materia de pœnitentia tractatum fuisset.

SECTIO V.

Utrum, propter alia crimina, vel statum eorum incurratur irregularitas.

1. *Prima generalis regula.* — *Duæ regulæ a Maiolo in contrarium statutæ rejiciuntur.* — In quolibet crimine considerari potest, aut solum delictum semel commissum, aut consuetudo, vel frequentia ejus, aut perseverantia in illo per impœnitentiam. Loquendo ergo de sola commissione criminis, generalis regula statui potest, nullum aliud crimen, præter pauca supra enumerata, et homicidium, sub quo mutilationem comprehendimus, irregularitatem inducere, quia pro nullo legitur in jure imposita ; et qui exceptionem adhibuerit, tenetur textum expressum adducere, quod facere non poterit (ut opinor), id quod a fortiori patebit ex dicendis. Itaque, si cætera crimina per pœnitentiam deleantur, illa commisisse non impediet Ordinum susceptionem, aut executionem, neque ad illam erit necessaria dispensatio, sed absolutio, si forte habeant annexam censuram, ideoque irregularitatem non inducunt. Contra hanc vero regulam duas alias constituit Maiol., lib. 5, cap. 12, in fine. In priori ait committens quodvis capitale crimen irregularem fieri, quia omne tale crimen inducit infamiam, juxta cap. Illi, 6, quæst. 1, quo loco nominantur illa peccata, de quibus Apostolus ait, *Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur,* qualia sunt omnia mortalia. Verumtamen nunc non agimus de infamia, sed de irregularitate, quæ sit pœna talis criminis, quæ ibi non imponitur. Neque infamia incurri dicitur per quodcumque peccatum absolute commissum, sed interveniente contumacia post Ecclesiæ correctionem, ut ibi Turrecremata, et alii Doctores advertunt. Citantur etiam Concilium Agathens., cap. 50, et Concilium Aurel. III,. cap. 9, in quibus clericus propter capitale crimen deponi jubetur. Sed hoc etiam parum nos cogit, quia sæpe diximus hoc satis non esse ad irregularitatem. Addo, crimen capitale ibi non significare quodlibet mortale; alioqui non statim sub disjunctione adderet : *Qui capitale crimen commiserit, aut cartham falsaverit, vel falsum testimonium dixerit,* cum hæc etiam peccata mortalia sint. Capitale ergo dicitur, quod secundum leges dignum est pœna capitis, ut notant expositores, in cap. Si Episcopus, dist. 50. Huc vero spectat alia re-

gula dicti auctoris, scilicet, omnia peccata, quæ in lege veteri erant capitalia, id est, morte digna, in nova inducere irregularitatem. Solumque probat ex facto Gregorii, quod refert Joannes Diaconus, lib. 2 de Vita ejus, cap. 16. Sed cum illud non contineatur in jure, non sufficit ad irregularitatem inducendam, maxime cum post Gregorium hoc sit in jure declaratum.

2. *Secunda generalis regula.* — Secunda regula etiam generalis est, hujusmodi crimina, quæ non habent in jure irregularitatem annexam quando committuntur, non inducere illam propter solam durationem seu impœnitentiam talis culpæ. Probatur ex eodem principio, quia etiam propter hanc durationem non legitur in jure irregularitas imposita. Et declaratur in hunc modum : nam vel hoc esset ex generali ratione status peccati mortalis, et hoc non, ut patet ex ratione facta, et quia tempus talis durationis definiri non potest. Vel esset ex statu in hac vel illa specie peccati gravioris, et hoc etiam dici non potest, quia ubicumque jus imponit irregularitatem propter aliquod crimen, non fundatur in duratione ejus, sed in sola commissione, ut patet in omnibus supra tractatis. Solent quidem aliquando jura imponere pœnam contumacibus, et perseverantibus in peccato commisso, et sub hac conditione, et non aliter; sed hoc faciunt in censuris ferendis; in aliis vero pœnis nunquam considerant solam permanentiam ,, sed vel commissionem delicti tantum, vel novam iterationem, vel aliquid hujusmodi; non est tamen dubium, quin irregularitas pro delicto posset sic imponi; hactenus vero nullam inveni, quæ hoc speciali modo imposita sit; si autem inveniretur, non propterea esset extendenda ad alia delicta ratione similitudinis, ut sæpe dictum est.

3. *Objectio.* — *Solutio.* — *Quod majus impedimentum, irregularitas, an peccatum mortale.* — *Maioli dictum improbatur* — *Pauli testimonium exponitur.* — Dices, eum, qui est in statu peccati mortalis, esse moraliter inhabilem ad quemcumque Ordinem recipiendum, vel exercendum, non solum ob naturalem conditionem ipsius peccati mortalis, sed etiam ob speciale præceptum Apostoli, 1 ad Timoth. 3 : *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse* et de diaconis : *Probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes;* et ad Titum 1 : *Oportet Episcopum sine crimine esse;* dicitur autem sine crimine esse, non solum qui peccatum mortale nunquam commisit, sed etiam qui in eo statu non permanet, veramque pœnitentiam commissi peccati egit, et ob eamdem causam jam tunc dici potest irreprehensibilis, licet antea fuerit reprehensione dignus. Per crimen autem intelligunt Augustinus, tract. 41 in Joan., et Beda, ad Titum 1, quodlibet peccatum mortale; et refertur, dist. 81, cap. 1, ubi multa alia decreta de hac re leguntur. Et faciunt etiam cap. ult., dist. 24, et cap. 1, dist. 81, cum similibus, in quibus deponendus dicitur, qui in aliquo gravi crimine esse convincitur. Respondeo, de hujusmodi statu in peccato mortali dupliciter nos loqui posse, vel in sensu composito (ut sic dicam), id est, quamdiu durat talis status, vel etiamsi auferatur. Loquendo hoc posteriori modo, certum est ex sola duratione status peccati mortalis, ut sic, non nasci irregularitatem, quæ maneat cessante tali statu per pœnitentiam, et aliquam dispensationem requirat; nullum enim extat jus, in quo talis irregularitas fundari possit. Loquor autem per se; nam, si inde generetur aliqua infamia, quæ est aliud caput irregularitatum, illud est accidentarium, aliterque illi malo subveniendum est, ut postea dicturi sumus. At vero considerando peccatum quamdiu durat, sic dici potest ponere impedimentum Ordinibus suscipiendis, et exercendis, non canonico jure inventum, sed divino et naturali. An vero dicendum sit majus impedimentum quam irregularitas, Maiolus, lib. 5, cap. 1, absolute affirmat, fortasse propter majorem malitiam; tamen quatenus facilius auferri potest, dici potest minus. Item quantum ad obligationem non recipiendi Ordines, vel eis non utendi. Nam recipere primam tonsuram in mortali peccato, forte non est novum peccatum mortale; cum irregularitate autem, esse opinor. Similiter subdiaconum uti officio suo in peccato mortali, non est novum mortale; cum irregularitate autem erit, juxta supra dicta, et in 3 tomo de Sacram. in genere. Ratio vero differentiæ est, quia irregularitas directe et quasi ex proprio instituto continet hanc prohibitionem; peccatum vero non ita directe, sed solum ratione cujusdam indecentiæ, quæ extra ministerium et receptionem sacramentorum regulariter non censetur adeo gravis. Unde, quod Maiol., supra, l. 5, cap. 1, n. 2, ait, eum, qui in peccato mortali, etiam occulto, aliquid de suo Ordine exercet, etiamsi solum tangat eas res, quæ sine Ordinibus tangi non possunt, novum peccatum mortale

committere, hoc (inquam) per exaggerationem dictum videtur, cum nullo jure, vel positivo, vel naturali, probari possit, licet Sylvester, et aliqui Summistæ interdum ita loquantur, de quo videri possunt dicta 3 tomo, disputat. 16, sect. 3. Ad testimonium ergo D. Pauli respondetur, per illa verba non induxisse novum præceptum positivum, sed explicasse quod per se debitum est sanctitati Ecclesiastici Ordinis ac ministerii, ideoque ex illis verbis non colligi specialem irregularitatem. Alia vero jura canonica præcipiunt observari hoc ipsum divinum jus, aut naturale, et pœnas imponunt transgressoribus illius, non tamen addunt specialem irregularitatem, nisi in casibus supra numeratis.

4. *Tertia regula. — Quorumdam opinio. — Improbatur.* — Tertia regula esse potest, nullum fieri proprie irregularem propter frequentiam, vel consuetudinem committendi mortale aliquod crimen. Itaque ubi peccatum semel commissum non habet in jure irregularitatem adjunctam, propter solam frequentiam, vel consuetudinem, non adjungitur illi, quia oporteret hoc ipsum esse in jure expressum, quod tamen non fit. Et quidem si consuetudo peccandi sit occulta, regula est recepta sine controversia, ut a fortiori patebit ex dicendis. De peccato autem publico est nonnulla dubitatio. Nam aliqui sentiunt, clericum publicum peccatorem contrahere specialem irregularitatem, ita ut etiam post peractam pœnitentiam non possit absque dispensatione ad superiorem Ordinem ascendere, vel in proprio ministrare. Quod saltem in quibusdam gravioribus criminibus depositione dignis affirmat Navarrus, cap. 25 Summæ, num. 73, et cap. 27, num. 154, et num. 248 et 249, ex cap. ult. de Temporibus ordinat. In quam sententiam videtur etiam inclinare Maiolus, lib. 5, cap. 1, num. 6, et latius, cap. 12, per totum, ubi affert Speculatorem, titul. de Dispens., § Juxta, et citat plura decreta, ut cap. Testimonium, de Testibus, cum Glossa, et cap. De his vero, et cap. Sacerdotes, 50 dist., et cap. Si quis presbyter, 15, quæst. 8, et ibidem hoc extendit ad crimina non ita gravia, sed mediocria, si publica sint per evidentiam facti, vel per confessionem, aut per sententiam judicialem, juxta cap. Quæsitum, de Tempor. ordin. Vel etiam per publicam infamiam, quæ per purgationem canonicam auferri non potuit. Hæc tamen omnia non constanter affirmat, sed post varia, quæ generatim dicuntur ab auctoribus, concludit, nihil certum posse in generali dici, nisi ad particularia descendatur. Atque hoc ego verissimum censeo. Opinor igitur, in eo casu non incurri propriam irregularitatem, propter quam sit necessaria dispensatio post peractam pœnitentiam, seclusa infamia, de qua postea dicemus. Hoc probo, quia nullo jure probatur talis irregularitas.

5. *Jura pro illa opinione allata exponuntur.* — Etenim in citato cap. ult. de Tempor. ordinat., in primis non est sermo de criminibus in genere, sed de quatuor in particulari, scilicet, homicidio, perjurio, adulterio, et falso testimonio. Deinde, excepto homicidio prout ibi etiam excipitur, propter alia non imponitur irregularitas, neque incurri supponitur, neque aliquod aliud impedimentum canonicum, ut supra probavi disput. 31, sect. 4, sed solum supponitur, propter hujusmodi crimen publicum posse clericum, qui tale crimen publice commisit, impediri ab usu Ordinum, in quo jus Prælatorum Ecclesiæ, et providentia ab eis adhibenda declaratur, non vero speciale impedimentum ipso jure incurrendum imponitur. Multo autem minus probant alia jura. Nam in dict. cap. Testimonium, non agitur de criminibus, quæ inducunt irregularitatem, sed de his, quæ sufficiunt, ut testimonium alicujus in judicio non admittatur, quidquid autem de illis sit, nullum argumentum a simili hic admittimus. Solum possunt similia jura deservire ad explicandum quando et quomodo ex illis contrahatur infamia, et ratione illius irregularitas. Cap. autem De his, in superiori sectione expositum est, quia nec propriam legem, sed Rabani sententiam, nec verbum, quod indicet pœnam ipso facto impositam, continet. Cap. autem Sacerdotes, quod potius de suspensione loquitur, in dicta sectione de suspensione late tractatum est. Ubi etiam exposuimus cap. ult., 15, quæst. 8, quod ad hoc etiam allegari solet. Caput tamen penultimum, seu, *Si quis presbyter,* quod supra citatum est, in primis non est Martini Papæ, sed sumptum ex canonibus Martini Episcopi Bracharens. Deinde in eo non fertur aliqua pœna ipso jure, sed ponitur modus, quo puniendus est presbyter, vel diaconus, qui subticendo peccatum prius commissum, Ordines suscepit. Cum autem ibi dicitur, *Si peccaverit,* intelligendum videtur non de quolibet peccato (quia incredibile est quodcumque peccatum ante ordinationem commissum tam severe puniri), sed de pec-

cato, quod suscipiendis Ordinibus impedimentum affert. Unde in Concilio Neocæsariensi, cap. 9, ex quo videtur Martinus decretum illud sumpsisse, dicitur, *Si corpore prius peccaverat*, etc., et de aliis peccatis secundum veriorem translationem subditur : *Nam reliqua peccata plurimi censuerunt per manus impositionem posse tolli;* ac si diceret, non impediunt ordinationem, si de illis pœnitentia agatur. *Peccatum* autem *corporis,* sine dubio est aliqualis lapsus carnis, et communiter exponitur de fornicatione, ex cap. Qui admisit, 15, quæst. 8, nam fortasse olim simile peccatum commissum etiam ante ordinationem presbyterii, vel diaconatus, puniebatur postea in clerico confitente tale delictum, vel de illo convicto. Sed hoc non est nunc in usu, neque ex tali pœna propria irregularitas colligi potest. Quapropter, sicut supra dixi non incurri suspensionem propter hujusmodi peccatum publicum, ut, v gr., concubinatum, vel aliquid hujusmodi, ita in præsenti sentio non incurri irregularitatem, nisi vel ratione infamiæ, de qua item dicemus, vel propter aliquod speciale jus, quod solum in delictis supra tractatis invenitur.

6. *Plures casus a Maiolo inter irregularitates numerati excluduntur.* — Non omittam tamen advertere, Maiolum, in lib. 5, fere per 40 capita enumerare quamplurima peccata, quæ irregularitatem inducunt. Sed de nullo id satis probat, præter ea, quæ tractavimus, loquendo de propria et canonica irregularitate; sed interdum quodlibet impedimentum peccati, aut scandali, et alia hujusmodi, quæ natura sua reddunt illicitum usum Ordinum, vocat irregularitates. Sæpe etiam quodlibet censuræ impedimentum irregularitatem appellat, sæpiusque suspensionem, aut depositionem etiam ab homine imponendam, neque amplius probant jura, quæ adducit. Quod possemus facile ostendere discurrendo per singula; tamen ob vitandam prolixitatem id omittimus, præsertim cum ex multis exemplis in superioribus tractatis facile sit de cæteris ferre judicium.

DISPUTATIO XLIV

DE IRREGULARITATE QUÆ CONTRAHITUR EX DELICTO HOMICIDII VOLUNTARII.

Duplex est hominis occisio, una injusta, altera justa, et prior esse potest voluntaria vel directe, vel indirecte tantum. Illa ergo quæ et injusta, et directa voluntate fit, retinuit nomen voluntarii homicidii; quæ autem non ita voluntaria est, dicitur casualis, habetque aliquam rationem homicidii, si indirecte saltem voluntaria sit; quod si contingat esse omnino involuntariam, dicetur simplex occisio hominis mere casualis, nam homicidium absolute, peccaminosum actum significare solet. Voluntaria vero hominis occisio duplici titulo potest esse justa, scilicet, ratione defensionis, aut publicæ potestatis et causæ. Unde quadruplex consurgit hominis occisio seu materiale homicidium, scilicet, voluntarium, casuale, defensivum, punitivum, et ex omnibus consurgunt irregularitates, quæ hic sigillatim tractandæ sunt, propter connexionem quam inter se habent; simulque de mutilatione dicemus, quia ejusdem speciei est, licet imperfecte illam participet.

SECTIO I.

Quæ voluntas in præsenti materia necessaria sit ad homicidium voluntarium.

1 *Regula generalis.* — *Prima conclusio.* — Supponimus ex homicidio voluntario contrahi irregularitatem, id enim passim habetur in jure, d. 50, et tit. de Homicidio, per multa capita. Ut autem modus hujus irregularitatis intelligatur, explicare oportet quæ voluntas, et quæ actio ad voluntarium homicidium juxta consuetudinem juris sufficiat; hinc enim resolutio hujus disputationis pendet, ut recte Cajet. notavit 2. 2, q. 64, art. 7. In præsenti ergo quæstione certum in primis est ad hanc irregularitatem esse necessariam voluntatem directam et perfectam homicidii; nam in jure irregularitas homicidii voluntarii multum differt a casuali, ut patet etiam ex Trid., sess. 14, cap. 7 de Reform. Differentia autem solum esse potest in voluntate directa, quæ necessaria est ad voluntarium homicidium, et non ad casuale, ut ex eisdem juribus constat et ex his quæ congerit Covarr., relectione de Homicid., p. 2, initio.

2. *An requiratur voluntas expressa occidendi ad irregularitatem hanc.* — *Prima opinio.*—*Impugnatur.*—Difficultas vero superest an requiratur voluntas expressa occidendi hominem. Nam Covarr supra negat esse necessariam, sed satis esse putat, quod quis directe intendat alium percutere, et vulnus injuriosum, vel nocivum illi inferre; nam, licet non intendat lethale vulnus, vel potius

quamvis intendat illud non inferre, si tamen de facto intulit vulnus lethale, et sequuta est mors, tale homicidium directe voluntarium censendum erit. Non caret tamen hoc dubitatione; nam illud solum dicitur homicidium voluntarium, quod directe ac perfecte voluntarium est. Quod videtur explicari illo verbo, *Per industriam, vel per insidias,* in cap. 1 de Homicidio, ex verbis Exod. 21, et in cap. Sicut dignum, § 1, eodem titulo, expresse dicitur, *Qui animo occidendi*. Et eisdem modis loquuntur leges civiles. Sed perfectum voluntarium non est, nisi ubi effectus ipse expresse et in se est volitus, ut constat ex 1 2, q. 6, art. 1 et 3, q. 79, ubi D. Thom. ait, *cum aliquid non cognoscitur esse peccatum, non posse dici quod voluntas per se et directe feratur in peccatum.* Sic ergo in præsenti dici potest, homicidium quod sequitur ex actione quæ non fuit cognita ut occisiva, neque ut talis fuit volita, non posse dici per se et directe voluntarium, quia voluntas tunc non fertur directe et per se in ipsum homicidium; ergo tale homicidium non erit simpliciter voluntarium. Et confirmatur, nam id, quod est voluntarium tantum in causa, est solum indirecte voluntarium, etiamsi effectus sequatur per se ex tali causa; imo tunc maxime intercedit hoc voluntarium; nam, si effectus sequatur mere per accidens, vix potest esse voluntarius, ut sentit D. Thom. supra, et 1 2, quæst. 20, art. 5. Sed in eo casu homicidium tantum est voluntarium in causa, scilicet, in percussione, cum in se non fuerit intentum : ergo. Confirmatur secundo, nam repugnat eumdem eventum simul esse directe voluntarium, et directe nolitum; sed in eo casu non solum quis non intendit occidere, sed etiam intendit non occidere, et consequenter intendit ita moderari actionem, ut non occidat; ergo, quamvis postea sequutum fuerit homicidium, non potest dici directe voluntarium, cum expresse fuerit nolitum. Confirmatur tandem ex cap. ult. de Homicidio, in 6, ubi qui famulo mandat, ut alterum percutiat, non vero occidat, si famulus mandatum excedat, et occidat, dicitur manere irregularis; et redditur ratio : *Cum mandando in culpa fuerit, et hoc contingere posse, debuerit cogitare.* Ex quibus verbis colligitur, illud homicidium non esse directe voluntarium, sed indirecte in causa quam debuit et potuit vitare; idem ergo erit, etiamsi quis per seipsum alium vulnerat, si tamen id faciat sine proposito occidendi. Et D. Thom., 2. 2, q. 64, art. 8, ad 2, plane sentit in simili casu tantum esse homicidium voluntarium indirecte.

Quæstionis resolutio.

3. *Prima conclusio.* — Pro resolutione adverto, triplicem voluntatem posse hic intervenire : una occidendi expresse, et de hac nulla est dubitatio quin sufficiat. Secunda est definita non occidendi, sed directa vulnerandi absque vulnere lethali. Tertia erit indefinita percutiendi, vulnerandi aut me vindicandi. Deinde oportet distinguere forum conscientiæ, quod veritate rei innititur, ab externo, quod sæpe utitur præsumptione. Dico ergo primo, absolute illud solum dicendum esse in præsenti materia homicidium voluntarium, quod ex proposito occidendi fit. Hoc mihi probant omnia superius adducta, quibus addo verba Concilii Trident., sess. 14, cap. 7, ibi : *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit;* et infra : *Si vero homicidium non ex proposito, sed casu,* etc. Ex quibus verbis constat, illud appellari homicidium voluntarium, quod ex proposito fit; dicitur autem homicidium factum ex proposito, quod fit ex voluntate occidendi, nam ibi non est sermo de alio proposito; ergo hæc voluntas necessaria est ad homicidium simpliciter voluntarium. Hoc etiam confirmant jura civilia in quibus non dicitur homicidium absolute voluntarium, nisi intercedat dolus, ut patet ex l. In lege, ff. Ad legem Corneliam; dolus autem non est nisi animus occidendi, ut constat ex l. 1, § 1, et ex l. Divus, eod. tit. Quibus locis aiunt juris interpretes, quoties simpliciter sermo est de pœna homicidæ, intelligendum esse illum, qui tali dolo et voluntate homicidium committit, quia ille est tantum homicida simpliciter juxta commune jus, et quia pœnæ restringendæ sunt. De quo late Antonius Gomez, tom. 3 Variarum, cap. 3, num. 15, et sequent. Imo addit Salzedo, cap. 94, in Practica, ad homicidium voluntarium, prout in hac materia sumitur, requiri, quod deliberato animo, et inito consilio fiat; nam si ex rixa repente orta, vel ex inimicitia ob injuriosa verba subito contracta homicidium perpetretur, casuale putat esse, non voluntarium. Et citat Didacum Perez, in lib. 8 Ordinamenti, tit. 13, num. 256, in Rubrica. Sed hæc nimia ampliatio et extensio mihi videtur; quanquam enim rixa ex tempore suborta sit, potest quis libera voluntate directe intendere mortem alterius; ergo tale homicidium est in se directe voluntarium, et sub

hac appellatione in jure comprehenditur, nisi fortasse induat rationem defensionis, cujus alia est consideratio infra tradenda.

4. *Corollarium.* — Ex hac vero regula sequitur, quando aliquis vulnerat alium directa voluntate percutiendi seu vulnerandi, tamen cum proposito non occidendi, quamvis mors sequatur, illud non esse homicidium voluntarium in rigore, et in conscientia, in qua de tali proposito constare potest. Quod secus est in foro exteriori, et ideo in illo conjecturis et signis agitur, quæ ex circumstantiis, ut ex instrumento quo percussit, ex loco, modo, et occasione desumuntur, et in dubio semper præsumitur contra occidentem, ut late Antonius Gomez supra. Aliquando vero necessarium est eisdem conjecturis uti in foro animæ maxime ad dispensationem, ut quando ipsemet occidens nescit explicare intentionem suam. Et præsertim, quando habuit animum percutiendi, neque expresse includendo usque ad occisionem, neque etiam excludendo aut limitando, sed indifferenter absolute volendo percutere aut vulnerare; tunc enim circumstantias considerare necesse est, nam ex eis pendet cognitio causæ, quæ ad occisionem hominis applicata fuerit; nam si illa sit proxima, et ita efficax, ut ex illa moraliter sequi soleat mors, tunc homicidium illud censendum erit simpliciter voluntarium; in quo casu procedet prior sententia ex Covar. citata; nam velle talem causam, perinde est ac velle effectum; nam si quis directe vult applicare ignem segeti, satis directe vult incendium; et qui vult propinare venenum, quod scit esse mortiferum, satis directe vult mortem, etiamsi fingat se nolle. Sic ergo qui ense vult percutere absolute, in quacumque parte potest, et quomodo potest, et hoc modo occidit, tale homicidium voluntarium est, quia moraliter idem est velle talem causam proximam, et velle effectum. Quod secus erit, quando utens eodem instrumento, directe procurat non percutere ita ut vulneret, vel non in parte periculosa; tunc enim si aliud eveniat, præter intentionem erit, et excusabitur a ratione homicidii voluntarii in dicta proprietate. Idemque a fortiori erit, si instrumentum ex se non erat aptum ad inferendam mortem; et simili modo poterunt aliæ circumstantiæ considerari.

5. *Secunda conclusio.*— Dico ergo secundo, ad hanc irregularitatem necessariam esse expressam ac directam, imo et spontaneam voluntatem occidendi, in actu signato (ut sic dicam), vel exercito. Dicitur enim tali voluntate fieri, quando vel mors ipsa est intenta, vel saltem actio illa, quæ est causa proxima, et moraliter per se, et inevitabilis mortis, ut satis explicatum est, quia velle talem actionem, revera est velle inferre mortem in actu exercito (ut sic dicam), quamvis in actu signato et expresso non concipiatur. Dixi autem voluntatem hanc debere esse spontaneam, ut excluderem voluntatem se defendendi, quæ in hac materia solet dici necessaria; et licet in ea aliquando excedatur, etiam peccaminose, effectus ex illa secutus non est voluntarius, prout nunc loquimur, sed alterius rationis, ut infra videbimus. Adde, sub nomine mortis mutilationem etiam comprehendi, juxta dicenda sectione sequente.

SECTIO II.

Utrum ad hanc irregularitatem necessarius sit effectus mortis vel mutilationis.

1 *Prima opinio.* — Certum est, solam voluntatem internam non sufficere, si in actum exteriorem non prodeat, ut in principio hujus materiæ dictum est, et patet ex cap. ultim., 15, quæst. 1 Dixerunt autem quidam, fieri aliquem irregularem, si animo occidendi vulnera intulit, vel, quod in se est, fecit ad occidendum, quamvis mors non fuerit subsequuta. Ita Gloss. ultim., in c. Perniciose, de Pœnitent., dist. 1, et probat ex cap. Si cui, eadem dist., ubi Augustinus ait, *qui tentavit facere adulterium, non minus esse reum, quam si in ipso facto deprehenderetur.* Idem tenuit Hugo, in cap. Si quis, dist. 51; Speculator, titulo de Dispensat., § Juxta, vers. *Sed quid de judice?* Et Maiolus, libr. 5, cap. 48, num. 5, qui ita declarat hanc sententiam, ut nec sola voluntas interior, nec quælibet exterior actio ordinata ad occidendum sufficiat ad irregularitatem inducendam, nisi sit actio proxime ordinata ad occisionem, qualis est vulneratio, nam hanc censet sufficere, etiamsi non sequatur mors. Fundamentum est, quia in atrocissimis delictis attentatio, licet non sortiatur effectum, eamdem pœnam meretur; in hoc enim sensu dicitur in l. Divus, ff. de Sicariis : *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.* Et in l. In lege : *Dolus pro facto accipitur;* nam ibi dolus non significat solam internam voluntatem, de hac enim non judicat civile jus, sed voluntatem, quæ exterius se prodit in tentando homicidio, de quo in particulari ibi sermo est. Et gene-

ratim de omnibus atrocibus delictis id tradit Baldus, in l. Si fugitivi, C. de Servis fugitivis. Sed hæc irregularitas, de qua agimus, est pœna homicidii; ergo incurritur per homicidium proxime attentatum, etiamsi in re non sequatur. Et confirmatur, quia qui se tentat occidere, et sic sibi vulnera infert, vel laqueo se suspendit, quamvis ab aliis præventus, et impeditus sit ne consummet suam mortem, irregularis manet, cum excommunicationem ipso facto incurrat.

2. *Conclusio.* — Dicendum nihilominus est, irregularitatem hanc non incurri, non subsequuto effectu homicidii, quocumque modo etiam miraculoso impediatur, præterquam in casibus a jure expressis. Est communis, et mihi certa sententia, quam late probavi supra, tractando de Censuris in communi, eademque est ratio de irregularitate ex delicto, et in hoc delicto, ac in cæteris. Est autem generalis ratio, quia pœna ipso jure imposita non incurritur nisi per delictum consummatum, nec sufficit inchoatum, etiamsi pervenerit ad actum propinquum, ut notavit Panormitan., in c. 1, de Eo qui mittit in possessionem, num. 13, citans Joannem Andream, in regul. *In pœnis,* de Regul. juris, in 6, ex qua regula id sufficienter probatur, quia pœnæ non sunt extendendæ, sed coarctandæ ad proprietatem verborum legis. Sumi etiam potest optimum argumentum ex cap. Perpetuo, de Elect., in 6. Item, ex cap. 1 de Homicidio, in 6, ibi : *Quanquam mors forsitam ex hoc non sequatur.* Nam, quia ibi Pontifex voluit extendere pœnam ad homicidium intentatum, etiam non sequuto effectu, ideo id expressit, significans, ubi hoc non exprimitur, non habere locum talem extensionem. Atque hæc sententia communiter recepta est; sumitur ex D. Thom., 1 2, quæst. 20, art. 5, ad 4, juncta doctrina ejus, in 2. 2, quæst. 64, art. 7, ad 3, et art. 8, ad 2; Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 1, art. 4, et in 4, dist. 25, quæst. 1, art. 3; Sylvestro, verb. *Homicidio,* 3, num. 2; Armilla, verb. *Irregularitas,* num. 2; Navarr., cap. 27, num. 223; Covar., in Clement. *Si furiosus,* 2 part., in princip., num. 5, ubi alios refert; Antonino, 3 part., tit. 28, cap. 2; Panormit., supra, et in cap. 1, Qui clerici vel voventes.

Extenditur irregularitas ad mutilationem.

3. Dixi autem, *præterquam in casibus a jure expressis,* quia, sicut negatio in præsenti est sufficiens causa negationis, ita et affirmatio affirmationis. Et per se manifestum est potuisse jus extendere hanc irregularitatem ad aliquam percussionem, quæ ad homicidium non perveniat. Prima ergo et præcipua extensio est, si mutilatio fiat; illa enim ad irregularitatem sufficit, c. in Archiepiscopatus, de Raptor., Clement. unic. de Homicid.; tunc autem constat, non incurri irregularitatem propter intentatum homicidium; nam, licet quis percutiat animo mutilandi tantum, et non occidendi, irregularis fiet, quia talis irregularitas non incurritur titulo homicidii, sed præcise causa mutilationis, neque alia intentio seu dolus in jure postulatur. Atque ita talis casus non est proprie exceptio a prædicta regula, quia hæc revera non est irregularitas homicidii, sed alia distincta, quæ cum illa conjungitur propter similitudinem culpæ; nam licet differant ut perfectum et imperfectum, in jure æquiparata sunt quoad pœnam irregularitatis, ut Glossa notavit in dict. Clement., verb. *Mutilat,* ubi alia jura allegat.

4. *Discrimen inter irregularitatem ex homicidio voluntario, et mutilatione.* — Refert autem non parum hanc esse æquiparationem, et non identitatem, seu (quod idem est) has irregularitates esse distinctas, et non eamdem, ut intelligamus, non omnia, quæ jura disponunt circa irregularitatem homicidii voluntarii, extendi ad mutilationem voluntariam. Quod notavit Congregatio Cardinalium in responsione quadam circa sess. 24 Conc. Trid., cap. 6 de Reform., in quo dispensatio irregularitatis homicidii voluntarii reservatur Summo Pontifici; declaravit autem Congregatio illam reservationem non extendi ad dispensationem irregularitatis ex mutilatione voluntaria occulta, sed concedi Episcopo ex vi illius decreti. Quia reservatio illa ad rigorem pertinet, et ideo extendi non debet ad casum non expressum, cum diversus sit, et minus gravis et acerbus, quia homicidium simpliciter odiosius est quam mutilatio. Unde pro regula constitui potest, ea, quæ jura disponunt de irregularitate pro homicidio, si ad lenitatem vel aliquam pœnæ diminutionem pertineant, extendi ad irregularitatem mutilationis, quia favores sunt ampliandi, et a fortiori sufficienter constat hanc fuisse mentem legislatoris. Si vero pertineant ad rigorem, non est admittenda extensio ad mutilationem, nisi in ipso jure fiat, propter rationem dictam. Secus vero esset de jure disponente aliquid circa solam irregularitatem mutilationis; nam, si illud rigorem contineat, exten-

dendum est ad homicidium, non propter argumentum a simili, aut a minori ad majus quomodocumque, sed propter argumentum a parte ad totum, nam homicidium mutilationem, vel formaliter, vel eminenter continet; e contrario vero, si favorem contineat, non erit extendendum, quia diminuta pœna in minori seu partiali delicto, non sequitur diminui in majori seu totali.

5. *Corollarium.* — *Objectio solvitur.* — Ex qua doctrina colligitur, regulam superius positam in homicidio, a fortiori habere locum in mutilatione; non enim sufficiet intentata vel inchoata ad irregularitatem inducendam, nisi consummata sit. Quod adeo verum reputant Doctores, ut asserant, etiamsi membrum aliquod ita vulneretur, vel lædatur, ut inutile reddatur ad ministerium suum, non incurri irregularitatem, nisi abscindatur Ita Panormit., in cap. 1, Qui clerici vel voventes, num. 9, ubi alios refert, et adducit cap. Sicut urgeri, 1, quæst. 1, propter illa verba : *Ut si cujus manus esset arida*, *verum quidem esset membrum*, quæ tamen apud Augustinum, ex quo referuntur, non inveniuntur. Eamdem opinionem sequitur Felinus referens alios in cap. Cum illorum, de Sent. excom., num. 11; Navar., num. 206, et num. 219 et 223. Ratio autem est, quia non est simpliciter mutilatio, sed membri debilitatio, quæ est res longe diversa. Unde, cum jura duo exprimant, scilicet, homicidium et mutilationem, et tertium taceant, scilicet, debilitationem membri, argumentum est illud non comprehendere, juxta cap. Nonne, de Præsumptionibus, cum similibus. Dices : æquale nocumentum videtur, ita debilitare membrum, ut inutile reddatur, ac amputare illud. Respondetur, licet forte culpa æqualis sit, tamen effectum simpliciter non esse eumdem, quod satis est, ut pœna non extendatur. Addo etiam, nec nocumentum esse æquale, quia saltem deformitas æqualis non est. Contrarium nihilominus sensit idem Panormit., in cap. Cum illorum, de Sent. excomm., num. 8, quem Sylvest. et Angel. secuti sunt. Sed non est recedendum a priori sententia, nam hæc nullo fundamento nititur. Panormitanus etiam ibi ait, in Clementina unica de Homicidio, distingui mutilationem, et truncationem, et hanc posteriorem esse totalem membri abscissionem vel diminutionem, illam vero esse talem membri debilitationem, quæ ejus munus impediat sine abscissione, et utramque sufficere ad irregularitatem. Hoc vero totum falsum est, quia neque in textu habentur illæ duæ voces, neque in latino rigore aliud significat mutilare quam truncare, vel abscindere, aut diminuere membrum. Quomodo autem possent illæ duæ sententiæ Panormitani in concordiam redigi, infra significabo.

6. *Quæ abscissio ad mutilationem sufficiat.* — *Prima conclusio.* — *Martini V privilegium exponitur.* — *Secunda conclusio.* — *Membrum quod dicatur* — *Communis sententia.* — Nonnulla vero hic declaranda supersunt. Primum est, quænam abscissio ad mutilationem sufficiat. In quo certum est non sufficere sanguinis effusionem, quantumvis copiosam, et cum multis vulneribus. Ita Navarrus, num. 223, et Abbas, in cap. 1, Qui clerici vel voventes, num. 8. Quia sola vulneratio, et sanguinis effusio non est mutilatio, in verbi rigore et proprietate, quæ tenenda est. Neque obstat, quod Martinus V concessit privilegium quibusdam religiosis dispensandi in irregularitate ex homicidio, mutilatione, et enormi sanguinis effusione, ut constat ex compendiis, quia illa tertia particula vel addita est ad tollendos scrupulos, vel non est sumenda per se sola, sed conjuncta cum aliis, quia quo mutilatio, vel mors facta est cum majori sanguinis effusione, seu multiplicatione vulnerum, eo est irregularitas difficilius dispensabilis. Deinde, etiamsi pars aliqua carnis abscindatur, non incurritur irregularitas, quia illa etiam non est mutilatio nam mutilare significat proprie membrum aliquod abscindere; caro autem non est membrum. Disputant autem late Jurisperiti quid nomine membri intelligatur in statuto puniente mutilationem, aut membri abscissionem, ut videre licet in Panormit., in d. c. Cum illorum, et in cap. 1, Qui clerici vel voventes, n. 10, et Bartol., in l. 2, ff. de Public. judic.; Bald., in l. Data opera, Cod. Qui accusare non possunt, colum. 12; et Navar supra, n. 206. Qui omnes concludunt membrum in corpore humano appellari partem illam, quæ est quasi integrum instrumentum proximum alicujus actionis, ut manus, pes, oculus, non vero partes aliquæ talium membrorum, et hanc regulam sequuntur communiter Summistæ, ut videre licet in Sylvest., *Homicidium*, 3, num. 5, et Angelo, *Homicidium*, 5, num. 6. Unde in cap. Exposuisti, de Corpore vitiatis, cui altera manus deest, dicitur simpliciter mutilatus. In c. autem 2 de Clerico ægrotante, ille, cui media palma manus cum duobus digitis abscissa fuerat, non dicitur truncatus

membro, sed recepisse membri debilitatem et deformitatem; ergo proprie membrum solum est tota manus; et eadem est ratio de cæteris. Cui consonat illud Pauli ad Rom. 12: *In uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent,* quia membrum dicitur quod aliquem actum habet, ut idem Apostolus late describit 1 ad Cor. 12. Consonat etiam illud Gregorii, quod refertur in cap. 1, dist. 89: *Varietas membrorum per diversa officia, et robur corporis servat, et pulchritudinem repræsentat.* Ratio juxta materiæ capacitatem reddi potest, quia, licet hæc vox æquivoca sit, et juxta philosophiam quælibet pars heterogenea soleat membrum appellari, tamen in materia morali potest sumi cum illa amplitudine, alias qui unguem cum illa parte digiti amputaret, irregularis fieret; quod verisimile non est, nec consentaneum juri, ut colligi potest ex cap. 1 et ult. de Corpore vitiatis. Ergo aliqua moralis regula est constituenda; hæc autem nulla apparet certior quam prædicta.

7. *Aliorum sententia.* — Nihilominus aliqui Theologi ab hac sententia discesserûnt, ut videre licet in Cajet., 2. 2, quæst. 65, art. 1, et aliis modernis ibi, et Sot., lib. 5 de Justitia, quæst. 2, art. 1, qui asserunt non esse de ratione membri, in ordine ad mutilationem et irregularitatem, ut per se habeat aliquem actum vel officium; sed satis esse, ut specialem cooperationem habeat ad officium membri principalis. Fundamentum est, quia eunuchus inter mutilatos numeratur in jure, ut sumitur ex cap. Ex parte, cum sequent., de Corpore vitiatis, et ex multis decretis, dist. 55, et tamen eunuchus non caret aliquo membro, quod per se valeat aliquod munus exercere in corpore absque consortio alterius. Item, quia digitus etiam in ordine ad mutilationem videtur esse membrum, tum quia quamvis digitus non possit sine consortio manus operari, tamen sæpe habet aliquid proprium in actione manus, ut patet in musica, scriptura, et similibus; tum etiam quia alias abscindens digitum alteri non maneret irregularis, quod falsum videtur, quia multum diminuit integritatem corporis alterius. Unde concluditur ratio, quam attingit Cajet., quia membra corporis dicuntur illa, ex quibus consurgit integritas corporis organici; ergo quælibet pars organica, qua ablata non manet corpus integrum juxta moralem æstimationem et communem loquendi modum, habet rationem membri in ordine ad mutilationem; hujusmodi autem sunt digitus et similes partes. Accedit, quod alia opinio non habet firmum fundamentum, quia omnia superius adducta recte accommodantur etiam his membris, quæ sunt partes aliorum membrorum principalium; unde non repugnat aliquid esse membrum, et esse partem membri seu membrum membri. Et hoc insinuasse videtur Gloss., in cap. Cum illorum, de Sententia excommunicationis, verb. *Mutilationem membri,* dicens in simili causa non esse distinguendum inter membrum et membrum.

8. *Judicium inter duas positas sententias fertur.* — Inter has sententias hæc posterior absolute probanda videtur, quod ad irregularitatem attinet; nam disputatio physica quid membrum sit, vel juridica quæstio, quid nomine membri in legibus pœnalibus sit intelligendum, non videntur in præsenti necessariæ; nam jura canonica ad hanc irregularitatem vel non requirunt mutilationem membri, sed absolute mutilationem, ut patet ex dicta Clement. Est autem mutilatio simpliciter, si principale membrum notabiliter minuatur, licet non totum abscindatur, juxta Latinam illius verbi proprietatem; vel certe si alicubi canones membri faciunt mentionem, membri diminutionem sufficere indicant, ut patet cap. 1 de Clericis pugnant. in duel., ibi, *vel membrorum diminutio,* ad quod faciunt, quæ adducit Felin. in cap. Cum illorum, de Sent. excom., num. 3. Exemplisque declaratur, nam quis dicat ad irregularitatem non satis esse digitos vel dimidiam partem utriusque manus abscindere? Item qui aurem abscindit, plane videtur fieri irregularis, quidquid sit an illa pars sit membrum, ut vult Castro, vel pars principalis organica; utroque enim modo illa est gravis mutilatio corporis. Itaque ad mutilationem satis esse videtur, quod sit vel integra abscissio, vel gravis diminutio alicujus principalis membri. Dicitur autem gravis diminutio non omnis illa, quæ ad peccatum mortale sufficit, quia potest esse gravis culpa, et non gravis mutilatio, ut abscindere partem digiti ex sententia omnium non satis est ad irregularitatem, quamvis sine dubio mortale peccatum sit; debet ergo ista diminutio esse notabilis; quæ autem talis sit, ex communi æstimatione et deformitate, ac impedimento ad has actiones pensandum est. Quod si res dubia fuerit, arbitrio Ordinarii relinquitur juxta Innoc., Hostiens. et alios, in dict. cap. Cum illorum, et in eo dubio inclinandum est in favorem legis et irregulari-

tatis, cæteris paribus, quia supponitur certa mutilatio.

9. *An abscissio unius auriculæ sufficiat ad hanc irregularitatem. — Quid de abscissione unius digiti. — De mamilla fœminæ.* — Ex his definiri possunt particularia dubia, quæ ad similium dissolutionem deservient. Primum est, an abscissio unius auriculæ sufficiat ad irregularitatem. Covarr. enim negat, et sequitur Salzedo, in Practica, cap. 99, quia auricula non est membrum, nec illius abscissio est gravis mutilatio. Contrarium tenet Navarr., num. 223, quia licet non sit membrum auditus, tamen ejus abscissio inducit magnam deformitatem in parte superiori et publica. In quo non videtur consequenter loqui, quia deformatio non sufficit sine mutilatione. Sed nihilominus sententia est verisimilior, quia revera illa est mutilatio juxta doctrinam datam, quia auris multum præstat ad organum auditus. Unde considerata ulterius deformitate, quam inducit, videtur esse satis gravis diminutio integritatis corporis humani. Simile dubium est de uno digito, et communiter non reputatur sufficiens ejus abscissio, quod est verisimile, si sit alter ex duobus minimis; de quolibet autem aliorum mihi videtur res satis gravis, et ad minimum dubia, et dispensatione indigens. Solet etiam dubitari de abscissione mamillæ in fœmina; nam Salzedo supra id etiam negat sufficere. Quod ego verum non existimo, quia revera est mutilatio gravis, non minor quam abscissio in viro; non enim minus grave est organum lactis fabricatum in fœmina, quam sit in viro organum seminis; imo Jurisperiti mamillam in fœmina absolute dicunt esse membrum principale, ut patet ex Felino, dicto n. 3, et Baldo, in l. Data opera, C. Qui accusare non potest.

10. Aliud dubium est, an fiat quis irregularis mutilando seipsum, ad quod affirmanter respondendum est, addendum, quoties aliquis fit irregularis mutilando alium, fieri etiam mutilando seipsum eodem modo; e contrario vero aliquam sui mutilationem sufficere ad irregularitatem, quæ in alio facta non sufficeret. Ubi oportet distinguere mutilationem passivam ab activa; prior enim pertinet potius ad defectus corporis, de quibus supra, et per se solum requirit deformitatem et debilitatem ad ministrandum; et ideo percutiens alterum interdum facit illum irregularem, licet ipse non fiat, ut notavit Navarr., num. 206 et 219, quia potest reddere alium ineptum ad ministerium, sine mutilatione, et similiter e contrario potest interdum mutilator fieri irregularis, et non mutilatus, ut in eunucho per injuriam patet, vel si duo digiti pedis abscindantur. Qui ergo mutilat se, utroque modo fiet irregularis, vel active si mutilatio per se sufficiat, quia jura absolute de mutilante loquuntur, vel passive si se reddat deformem, vel ineptum ad ministerium. Aliquando etiam minor sui mutilatio sufficit juxta Innocent., ep. 4, c. 1, et Concil. Tribur., c. 33, et habetur, c. 6, dist. 55, ubi dicitur : *Qui partem digiti cujuscumque sibiipsi volens abscindit, hunc ad clerum canones non admittunt,* quæ mutilatio in alio facta ex sententia omnium non sufficeret, quia in mutilante se specialis atrocitas consideratur, *quæ sibiipsi ausa est ferrum injicere,* Innocent. dicit.

11. *An qui membrum impeditum alteri abscindit irregularis fiat.* — Tertio quæri potest, an maneat irregularis, qui membrum aridum, vel impeditum alteri abscindit. Et est ratio dubii, quia illa non videtur gravis læsio, quia membrum inutile quasi nihil reputatur; imo si sit aridum, revera non est membrum, licet appareat. In contrarium vero est, quia is, qui membrum tantum debilitat, non est irregularis, ut supra dictum est; ergo necesse est, ut qui membrum debilitatum postea abscindit, maneat irregularis; alias posset quis mutilari a duobus, nullo illorum irregulari manente, quod videtur fieri non posse. Respondeo, aliud esse quod membrum sit omnino aridum, id est, mortuum, aliud vero, quod sit debilitatum seu inutile ad suum munus exercendum. Nam, si se habet priori modo, truncatio illius non videtur esse mutilatio corporis humani, sed hæc potius censeri potest tunc facta, quando ita fuit membrum læsum, ut ex vi talis læsionis desierit anima hominis informari, quia licet exterius fortasse non apparet truncatio (quod vix potest contingere), tamen substantialiter facta est, eamque censeo sufficere ad irregularitatem inducendam; nec prius de hac læsione locuti sumus, sed de sola membri debilitate. Atque ita possent dicta Panormitani supra citata conciliari. Nam qui membrum, v gr., occultum ita lædit, ut ex vi læsionis omnino arescat et siccetur, quamvis nullam partem abscindere videatur, irregularis manet, quia substantialiter, ut sic dicam, mutilat; nam relinquit corpus uno membro principali privatum. Et hoc significasse videtur Sylvest.,

Homicidium, 3, quæst. 3, vers. 3, et Angel., *Homicidium,* 5, num. 5; Maiol., cum aliis, quos refert, lib. 5, cap. 50. Ideoque si alter postea membrum jam arefactum auferet non attingendo membra viventia, non videtur mihi incurrere irregularitatem, propter rationem superius factam. Nam fere eadem est de hoc ratio, quæ de illo, qui cadaver detruncat seu mutilat, de quo manifestum est non incurrere irregularitatem, quidquid Maiolus dicat, loco nuper citato, numero octavo, ubi contrarium sentit, nullum tamen affert juris fundamentum, et nostram sententiam tenet Navarr., cap. 27, n. 219, cum Archidiacono, in cap. Si quis, 15, quæst. 1 At vero quando membrum est verum ac vivum, quantumvis sit debile, vel inutile ad suum ministerium, mutilator illius fieret irregularis, quia vere mutilat corpus humanum, et in jure nihil aliud postulatur; nec potest talis mutilatio non censeri gravis, ac sufficiens, tum quia accidentarium est, quod membrum supponatur impeditum; tum etiam quia talis mutilatio inducit saltem gravem deformitatem, quæ supposita truncatione alicujus partis sufficit ex omni parte ad irregularitatem inducendam.

12. *An deformatio sine mutilatione sufficiat.* — Quarto inquiritur, an deformatio interdum sufficiat sine mutilatione. Aliqui enim affirmant, si tanta sit, ut deformatum impediat, ne promoveri possit, etiamsi partem corporis non abscindat, sed faciem dehonestet, v. gr Ita refert Sylvester, *Homicidium,* 3, quæst. 3, vers. 3, in fine, ex quodam Guillielmo, et approbare videtur Et hoc sequitur Maiolus, lib. 4, cap. 1, num. 10, et lib. 5, cap. 50, num. 4. Contrariam vero sententiam tenet expresse Navarrus supra, et est communiter recepta, estque probabilior, quia nullo jure constat de tali irregularitate; et ideo admittenda non est. Antecedens patet, quia jus exprimit homicidium et mutilationem; ergo reliqua tacendo, illa excludit; sed talis deformatio non est mutilatio; ergo propter illam non incurritur irregularitas. Nec refert, quod deformatus irregularis maneat, quia jam dictum est, qui alium irregularem facit, non propterea irregularem fieri, nisi alias sit in jure expressum.

13. *Procurans abortum fœtus nondum animati non fit irregularis.* — Ex quo principio infertur ultimo, hanc irregularitatem non contrahi procurando abortum, etiamsi effectus sequatur, dummodo totum maleficium contingat ante animationem fœtus; secus vero esse, si fœtus sit jam animatus, et inde sequatur mors ejus; nam tunc jam est manifestum homicidium. Unde ratio prioris partis est, quia illud non est homicidium; aliud enim est impedire generationem hominis, quod in eo casu fit; nam vera generatio in informatione animæ efficitur; aliud vero hominem jam procreatum privare vita, quod ad homicidium requiritur In qua resolutione conveniunt omnes Doctores. Et sumitur, ex cap. Quod vero, et cap. Moyses, 32, quæst. 2, et ex cap. Sicut ex litterarum, de Homicid., et aliis, quæ citat Glossa ita exponens illum textum, in cap. Si aliquis, eodem titulo. Tamen Sixtus V, in speciali Motu proprio contra hoc vitium, irregularitatem extendit ad eum casum, in quo fit abortus ante animationem fœtus, et ad eos etiam, qui pocula sterilitatis fœminis propinant, vel alio modo sterilitatem procurant, dummodo effectus sequatur. Verumtamen cum ipsemet Pontifex dicat, illam esse extensionem hujus irregularitatis, eo ipso confirmat antiquam doctrinam nunc positam, scilicet, ante illam constitutionem in illis casibus non fuisse incursam irregularitatem. Unde, cum Gregorius XIV illam Sixti constitutionem quoad hanc partem revocaverit, et ad terminos juris communis reduxerit, relinquitur doctrina posita in eodem statu, in quo semper fuit, seclusa illa constitutione.

SECTIO III.

Quæ personæ ad homicidium concurrentes hanc irregularitatem contrahant.

1 *Prima conclusio. — Papa si propriis manibus occidat, non fit irregularis.*— Primo certum est, eum potissimum hanc irregularitatem contrahere, qui per seipsum alium percutit usque ad mortem, vel ita ut mors cum effectu sequatur, quam intendebat, juxta superius dicta; nam maxime ille homicida est. Quæ regula omnes personas sine exceptione ulla comprehendit, etiam ipsos principes aut reges. Addunt quidam etiam Summum Pontificem, si propriis manibus aliquem occidat, fieri irregularem, quod ex Baldo et Innocentio, in cap. 2 de Majorit. et obedien., refert Bernardus Diaz, in Practica, cap. 61, num. 4, et non reprobat. Idem Maiolus, lib. 5, cap. 1, num. 2. Mihi tamen videtur falsa sententia, quia, ut supra dixi, Papa non magis potest incurrere irregularitatem, quam excommunicationem, et quia eadem ratio est

de hac irregularitate, et de aliis; non est enim juris divini, ut quidam putant, sed humani. Item quia si Papa per alium occidat præcipiendo, non fit irregularis, ut dicti etiam auctores fatentur, et est verum, etiamsi tale mandatum injustum sit. Et ratio solum est, quia Summus Pontifex non subjicitur juri communi quoad pœnas, quæ ratio locum habet, etiamsi suis manibus interficiat; neque enim Judæi minus occiderunt Christum lingua, quam si manibus interfecissent, ut Augustinus, in Psalm. 66, annotavit. Verum est majorem quemdam horrorem et scandalum illaturum Pontificem, suis manibus, quam præcepto etiam injusto occidendo alium, nec posse licite ministrare divina post tale factum, nisi peracta pœnitentia, et ablato scandalo; tamen id non esset propter irregularitatem, sed propter naturalem obligationem auferendi scandalum, et sancta sancte ministrandi; unde in utroque casu homicidii propriis vel alienis manibus perpetrati obligatio illa locum haberet juxta occurrentem necessitatem.

2. *A conclusione excipitur qui ante baptismum occidit.* — Ab hac vero generali regula excipi solet homo non baptizatus, qui irregularis non fit, etiamsi propriis manibus alium interficiat. Quæ non videbitur exceptio, si advertamus sermonem esse de persona capaci irregularitatis, et supra dictum esse non baptizatum non esse irregularitatis capacem. Nihilominus, quod ad rem spectat, est illa exceptio valde notanda; nam sensus illius est, etiam si ille homicida postea baptizetur, non pullulare, nec manere in illo irregularitatem ratione præcedentis actus. Quod tenet Navarrus, cap. 27, n. 219, ex cap. Si quis viduam, 50 dist., ubi dicitur: *Si homicidii post baptismum,* etc. Ubi Glossa infert : *Ergo si ante baptismum, potest.* Refert tamen opinionem quorumdam dicentium per voluntarium homicidium peccaminosum ante baptismum commissum non incurri irregularitatem, incurri autem per voluntariam occisionem hominis juste factam. Quod videtur profecto incredibile, melioris scilicet conditionis esse in hoc peccantem, quam non peccantem, cum alioqui indecentia, quæ ex voluntaria sanguinis effusione contrahi potest, non minor sit in peccante, quam in alio; et ideo consequenter loquendo, idem de utroque casu dicendum est. Nam, licet posterior casus ad quæstionem infra tractandam pertineat, hic breviter expediri potest, et necessarium est ad totam difficultatem solvendam. Ita ergo generaliter sentit eadem Glossa, dist. 26, cap. Deinde, v. *Inter peccata,* et dist. 51, in princ. Et idem tenent Cardinalis, Clem. unic. de Homicidio, n. 13; Innocentius, Præpositus, et Abbas, in cap. Gaudemus, de Divort., n. 16. Et probari potest ex cap. Si quis post baptismum, 51 dist., nam ex hoc, et ex d. c. Si quis viduam, colligitur, jura non imposuisse hanc irregularitatem, nisi propter homicidium patratum post baptismum; ergo, cum irregularitas non contrahatur nisi in casibus a jure expressis, non est ultra extendenda hæc irregularitas. Et hæc est ratio sufficiens; nam aliæ, quas adducit Panorm., non probant.

3. *Interrogationi satisfit.* — Si autem quis quærat, cur jura ita disponant potius in hac irregularitate, quam in bigamia, responderi potest, hanc irregularitatem contrahi propter delictum, quod omnino tollitur per baptismum; in bigamia autem non considerari delictum. Sed hoc non satisfacit; nam etiam in occisione justa facta a judice, vel a milite, non consideratur delictum, sed significatio et decentia, quæ non minus considerari potest in proprio homicidio peccaminoso, quamvis præscindatur, vel auferatur postea tota ratio culpæ. Panormitanus aliter ait, hanc irregularitatem esse ex constitutione Ecclesiæ, et ideo non extendi ad infideles; sed idem dicendum esse de irregularitate bigamiæ: in neutra vero urget, quia non dicimus constitutionem Ecclesiæ obligare infidelem, sed operari circa hominem jam baptizatum intuitu actionis, quæ præcessit, non propter malitiam ejus, sed propter aliquam significationem, vel decentiam. Augeo difficultatem; nam licet illa duo jura addant illam particulam, *post baptismum,* multa alia simpliciter loquuntur, ut Clem. unic. de Homicid., cum similibus, sub eisdem titulis in Decret., et dist. 50. Hoc vero postremum facile solvitur, tum quia quædam jura per alia sunt interpretanda, et restringenda, maxime in materia pœnali; tum etiam quia omnia illa decreta sunt leges, quæ diriguntur ad subditos, et in eis puniunt hoc modo homicidium; et ideo supponunt baptismum; et ita sunt per se et generaliter decreta intelligenda, ubi aliud non fuerit ab Ecclesia declaratum, vel specialis ratio non intervenerit. Hoc autem ita declaratum fuit in bigamia, non autem in homicidio. Cur autem id factum sit, cum pendeat ex voluntate legislatoris, non multum ad nos refert. Fortasse vero irregularitas bigamiæ ita fuit a principio instituta ab

Apostolis, tum propter significationem matrimonii, tum propter exemplum continentiæ, quod in clero maxime desideratur; in homicidio vero non fuit existimatum necessarium, quia in eo maxime spectatur vel culpa, vel defectus lenitatis, et utrumque speratur per baptismum commutari.

4. *Non oportet occisum esse baptizatum ad hanc irregularitatem incurrendam.* — Hic vero addendum est, limitationem hanc, quæ posita est ex parte occidentis, non habere locum ex parte ejus qui occiditur; non enim oportet illum esse baptizatum, vel aliam conditionem habere, præterquam quod homo sit, ut constat ex cap. Clericus, dist. 50, ubi occidens paganum, irregularis fieri dicitur; et idem est si occidat excommunicatum, aut bannitum, aut infantem in utero matris, dummodo animatus sit, ut antea dixi, et tamen ille neque est baptizatus, neque aliam specialem conditionem habet. Et ratio est, quia jura simpliciter loquuntur de homicidio, et quia in interfectione cujuslibet hominis cernitur, vel eadem culpa, vel idem defectus lenitatis, et ob easdem causas requiritur, ut sit homo, et non sufficit cadaver, aut fœtus nondum animatus, ut supra dictum est. Neque obstat, quod in cap. Excomm., 23, quæst. 5, dicitur, non esse homicidas, eos, qui bono zelo excommunicatos occiderint; intelligendum enim id est de his, qui in justo bello tales personas interfecerint. Nec tamen ibi dicitur, quod non incurrant irregularitatem; nam, licet non contrahant hanc, de qua agimus, incidunt tamen in aliam, quæ est ex defectu lenitatis, juxta cap. De his, 50 d.

5. *Secunda conclusio. — Dubium deciditur.* — Secundo incurrit hanc irregularitatem, qui dat causam morti, quæ cum effectu sequitur, etiamsi remote et per accidens ad illam concurrere videatur, ut qui præbet venenum, licet interdum post longum tempus operetur Et ratio est, quia ille est vere homicida; nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, ut dicitur, de Regulis juris, in 6. Nihilque interest, occidat quis, an causam mortis præbeat, ut dicit Jureconsultus in Leg. 15, ff. de Sicariis. Dices : talis effectus non est in se voluntarius, sed in causa; ergo illud homicidium non est voluntarium, prout nunc de illo loquimur Respondeo, in primis nos præcipue loqui de illo, qui ex intentione mortis talem causam applicat, cui constat homicidium esse in se voluntarium. Deinde satis est, quod præsciat vim talis causæ, et quod sciens et videns illam applicet, etiamsi id non faciat ex odio, vel ex voluntate occidendi (si tamen hoc posterius possibile est); quamvis enim fingamus id facere animo experiendi vel ostendendi efficaciam illius rei, nihilominus ibi directe vult mortem tanquam effectum, in quo virtus illa manifestanda est. Sed quid si daret venenum spe impediendi statum ejus applicato contrario pharmaco, antequam mors sequatur? Respondeo, si, hoc non obstante, mors sequatur, irregularitatem non vitari, quamvis videatur potius pertinere ad homicidium casuale, de quo infra, quam ad voluntarium, de quo nunc agimus, quia in eo casu tantum indirecte imputatur homicidium, ratione causæ imprudenter et illicite applicatæ, non quia in se fuerit volitum implicite, aut explicite. Si autem mors per contrarium pharmacum impediatur, non incurritur irregularitas, juxta supra dicta, etiamsi culpa homicidii apud Deum non fuerit excusata, propter morale periculum ; et ita est intelligendum capitulum Si aliquis, de Homicidio. Sed inquires, an is, qui talem causam mortis applicuit, si pœnitentiam agat sui delicti, prius quam effectus sequatur, evitet irregularitatem. Videtur enim homicidium illud jam non esse illi voluntarium; et ideo non esse sufficientem causam irregularitatis. Respondeo : certum est, sicut pœnitentia non tollit irregularitatem contractam, ita in eo casu non impedire quominus contrahatur, quia non impedit, quominus ille sit homicida, et dignus pœna, tam civili quam Ecclesiastica, et maxime irregularitate, quæ factum potius quam culpam requirit. Unde, licet spectata voluntate præsente, illud homicidium jam non sit voluntarium, satis est, quod in ordine ad præcedentem sit voluntarium ; nam illa prior voluntas fuit efficax, et actu operatur, altera vero est tantum secundum quid, seu velleitas, quæ non tollit voluntarium simpliciter, supposita priori voluntate.

De mandante.

6. *Tertia conclusio. — Difficultas. — Resolutio.* — Tertio incurrit irregularitatem mandans homicidium fieri per alium, si cum effectu fiat, quod est certum apud omnes, quia ille est causa homicidii, et a fortiori habetur ex cap. ult. de Homicidio, in 6, ubi mandans aliquem verberari, et non occidi, si alius a mandatario occidatur, irregularis efficitur propter voluntarium saltem indirectum; ergo, qui di-

recte mandat interfectionem alterius, sine dubio incurrit irregularitatem homicidii voluntarii. Quæri vero potest primo, an in aliquo casu incurratur hæc irregularitas, etiam effectu mortis non sequuto. Dico, in aliquo casu, quia regulariter certum est non incurri, juxta superius dicta. Specialis vero difficultas est in casu textus in c. 1 de Homicidio, in 6, ubi mandans interfici aliquem per assassinos, ipso jure excommunicatur, et deponitur ab Ordine, beneficio, etc., *quanquam mors forsitan ex hoc non sequatur* .In quo textu duo dubitari possunt : unum est, quod sit delictum, de quo ibi est sermo; aliud est, an ibi imponatur irregularitas. Priorem partem tractavi late supra declarando excommunicationes libri 6, ubi dixi, non esse sermonem de quocumque mandante homicidium fieri per alium, etiamsi pecunia data ad hoc munus illum conducat, vel licet conductus sit latro, vel publicus hominum interfector, nisi sit ex quadam peculiari natione et gente, quæ in eo textu, *Assassini*, vocatur, quare in eo solo casu incurruntur pœnæ ibi latæ, per solum mandatum, non secuto effectu. Quoad alteram vero partem resolutio petenda est ex principio hujus materiæ, et proprietas verborum legis tenenda est; ideoque illa solum est depositio seu perpetua suspensio, non vero irregularitas in ea proprietate, in qua hæc canonica impedimenta distingui censentur. Ad propriam ergo irregularitatem semper necesse est, ut sequatur homicidium; non refert autem, quod statim, vel post longum tempus sequatur, quia dilatio temporis non tollit quominus effectus ex tali causa sequatur, et sit verum homicidium, sicut de causa physica dicebamus. Et in hoc conveniunt omnes auctores.

7. *An mandans, qui mandatum revocat ante secutam mortem, incurrat irregularitatem. — Objectio. — Solvitur* — Dubitant autem, an mandans evitet irregularitatem, revocans mandatum, et revocationem intimans mandatario (alias inutilis esset revocatio, ut per se constat), quando mandatarius, non obstante revocatione, alium interfecit. Aliqui dicunt, in eo casu incurri irregularitatem. Dico tamen, si ex parte mandantis sufficienter facta sit revocatio mandati, non incurrere irregularitatem. Quæ est opinio communis Innocentii, et aliorum in c. Ad audientiam, de Homicidio, quam sequitur Navarr., n. 233. Et ratio est, quia facta revocatione, qui dederat mandatum, non potest dici causa homicidii, quia jam alter non illud commisit ex mandato ejus, sed ex sua voluntate. Sed contra, quia mandatarius semper movetur ex impressione relicta a priori mandato (suppono enim prius non fuisse in tali voluntate, sed ex mandato illam concepisse; mandantem autem, revocando suum mandatum, non potuisse illam revocare); hoc ergo satis erit, ut homicidium referatur in mandantem tanquam in causam, non obstante revocatione. Sicut qui lapidi impressit impetum, quamvis postea conetur illum detinere, et non possit resistere, dicitur causa illius motionis, et effectus ejus; ita enim se habet prius mandatum, sicut impetus impressus. Respondetur, rationem hanc habere aliquam apparentiam in consilio, de quo statim, non vero in mandato, quia mandatum totam vim movendi habet a voluntate mandantis, quia nihil aliud est quam quædam significatio, seu intimatio illius; et ideo, mutata voluntate mandantis, et intimata mandatario, omnino tollitur mandatum, cessatque omnis influxus totaque motio mandantis. In quo est magnum discrimen inter mandatum, et impetum impressum lapidi, non solum quia impetus movet physice, mandatum moraliter, sed etiam quia ille transit in ipsum passum, et est irrevocabilis ab imprimente ut sic, sed solum potest ei resisti per virtutem contrariam sufficientem, quod non est ita in mandato. Tunc ergo mandatarius sua malitia se movet ad occidendum alium. Et quamvis prius mandatum videatur aliqualis occasio hujus voluntatis, tamen, supposita revocatione, illa est valde remota, et jam non est occasio tam data quam accepta.

8. *An mandans aliquam diligentiam adhibere teneatur, ad impediendam mortem. — Resolutio.* — Sed quæres, an saltem teneatur in eo casu mandator aliquam aliam diligentiam adhibere ad impediendam mortem alterius, quando ei constat de pertinacia mandatarii; nam si non constat, clarum est ad nihil teneri, quia existimare debet, cessante causa, cessasse effectum et periculum ejus, et cum sua voluntate mutatam simul fuisse mandatarii voluntatem, quæ a sua tantum movebatur ad hunc effectum. At vero, quando constat de pertinacia et voluntate mandatarii, tenetur mandans, saltem ex charitate, impedire illum effectum, si possit; nam ad hoc quilibet proximus tenetur. Sed difficultas est, an etiam ex justitia teneatur. Et mihi quidem videtur teneri, sequens in hoc auctores, quos in puncto

sequenti de consulente referam. Ratio autem est, quia dans tale mandatum, hoc ipso injustitiam alteri facit; ergo ex justitia tenetur restituere, et impedire damna, quæ ex priori injuria sequi possent; ergo, si scit inde imminere mortis periculum alteri, ex justitia tenetur impedire illud, prout commode potuerit, ut, v gr., admonendo alium, saltem in communi, quod vitæ ejus insidiæ parentur, vel aliquid simile, sicut de consulente omnes dicunt. Dices : per revocationem mandati videtur impleta hæc obligatio, quatenus erat justitiæ : nam ex vi illius ablatum fuit omne periculum, et si quod postea imminet, jam non oritur ex priori injuria seu mandato, sed ex malitia mandatarii, sicut antea dicebamus; hac enim ratione moti sunt, qui dixerunt hanc obligationem esse tantum ex charitate. Respondetur nihilominus, ad hanc obligationem justitiæ satis esse, quod in re ipsa ex injuria a me illata alter sit constitutus in tali periculo, etiamsi intercedat pertinacia mandatarii; nam unum ex nocumentis, quod prius mandatum alteri intulit, fuit creare in mandatario talem voluntatem; et ideo, si per solam revocationem mandati non possum illam auferre, nondum plene reparavi damnum illatum; et ideo teneor saltem impedire effectum ejus, quoad potuero. An vero ad incurrendam irregularitatem sufficiat omittere hanc obligationem, dicemus infra agentes de non impediente homicidium cum possit et debeat.

9. *Ultimum dubium.— Ratio dubii.— Responsio.* — Ultimo inquiri potest circa mandantem, an, ut incurrat irregularitatem, necessarium sit, quod alter acceptaverit mandatum, et quod hoc constet ipsi mandanti. Contingere enim potest, quod eo tempore, quo mandatum alteri intimatur, dicat se nolle illud munus assumere, postea vero mutet voluntatem, et homicidium exequatur, sine nova scientia, vel voluntate mandantis, imo fortasse etiam contra ejus voluntatem, ut si jam illam mutavit. Difficultas ergo est, an tunc incurrat hanc irregularitatem. Et videtur non incurrere; nam prius mandatum, hoc ipso quod acceptatum non fuit, mansit inefficax, quia est veluti quidam humanus contractus, qui non perficitur, nisi mutuo consensu, et quando non perficitur, nullam habet vim; ergo effectus postea sequutus non potest tribui mandanti, ut causæ, quia non est ex motione ejus; ergo non est homicidium; ergo non fit irregularis. Nihilominus censeo non esse necessariam hanc acceptationem, et in eo casu mandantem manere irregularem, etiamsi nihil denuo scierit, vel licet retractaverit voluntatem suam, si non sufficienter revocavit mandatum. Ita tenet Maiol., lib. 5, c. 48, § 2, n. 3, citans Innocentium in c. Ad audientiam, de Homicidio, et Baldum, in l. 1, C. de Servis fugit. Ratio ejus solum est, quia primum crimen, quod mandando fecerat, adhuc in se perseverat. Responderi autem potest hoc negando, quia hoc ipso quod mandatum non fuit acceptatum, videtur fuisse extinctum. Re tamen vera non fuit; hic enim non est sermo de mandato, quod inducat propriam obligationem, vel justitiæ, vel alicujus præcepti, hoc enim in tali materia locum habere non potest. Est ergo sermo de mandato prout includit petitionem, exhortationem, vel quamcumque significationem voluntatis, quæ aliam ad agendum inducat; hæc ergo semper manet ex vi prioris mandati non revocati, quia, licet alter non acceptaverit, semper retinet hanc æstimationem, quod qui mandavit, hoc ab ipso vult, et desiderat; unde licet a principio non consenserit, semper potest ex vi prioris mandati moveri et induci; igitur quidquid postea operatur ratione prioris mandati, imputatur mandanti, si illud non revocavit. Ex hac vero ratione colligitur, ad hanc revocationem sufficere quamcumque significationem mutatæ voluntatis, etiamsi non verbis, sed effectibus fiat; ut si rediit in amicitiam cum illo, cujus mortem procurabat, et hoc scit esse notum mandatario; quod Navarr. adnotavit, etiam quando mandatum fuit acceptatum, nam quoad hoc eadem est ratio.

De consulente.

10. *Quarta conclusio.* — Quarta persona hujus irregularitatis particeps est consulens, qui in hoc differt a petente, quod rationibus suadet, mandans vero solum voluntate. Estque de consulente expressum cap. Perniciose, de Pœnit., dist. 1, ubi dans consilium, homicida dicitur; in cap. autem Si quis viduam, expressius dicitur : *Si quis præcepto, aut consilio,* etc. Idem in cap. 2 de Cleric. pugnant. in duel. Idem colligitur ex cap. Sicut dignum, § Qui vero, de Homic., ibi : *Nisi forte regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocasset,* et clarius ibidem, § ult., ibi : *Et ideo si consilium dederunt,* etc., ubi Glossa late id confirmat ex aliis juribus; estque res certa apud omnes. Semper tamen necessarium est, ut homici-

dium, vel mutilatio reipsa consequatur; carebitque omni dubio, si sequatur re integra, id est, perseverante eodem consilio. Addo etiam, ex vi seu concursu illius. Nam, si is, qui consilium recipit, revera non moveatur ex tali consilio, sed ex alio affectu, vel ratione, non potest consulens dici causa actu influens in tale homicidium, quod necessarium est ad incurrendam irregularitatem, quia hæc non resultat, nisi sequatur effectus; non est autem homicidium effectus consilii, nisi ex illo sequatur, sicut de mandato dicebamus. Quod annotavit Tabiena, *Irregularitas*, 2, num. 14, et docet expresse Hostiens., in cap. Ad audientiam, de Homic., num. 67 et 68; Abbas et Felin., in cap. 1 de Offic. deleg., et alii communiter apud Covarr., dict. Clem., part. 2, § 2, num. 1, qui etiam videndus est in simili in reg. Peccatum, part. 2, § 12, num. 2; Villadiego, de Irregul., cap. 6, num. 20; Navarr., supra, et alii Summistæ communiter. Et favent etiam jura civilia, l. Non solum, § Si mandato, ff. de Injuriis. Ubi ut actio injuriarum detur contra persuadentem, requiritur, quod persuaserit alicui, *alias nolenti*. Verum est hoc ultimum requiri in jure civili, ut consulens censeatur dignus ordinaria pœna, quia tunc solum censetur esse causa principalis delicti, quando per consilium induxit alias nolentem. Ad irregularitatem vero non semper hoc necessarium est; sufficit enim si suo consilio confirmet votum et animum augeat, nam per hoc satis cooperatur ad delictum, et in eo casu loquitur text. in cap. Sicut dignum, § ult., de Homic., et in eo cap., § Qui vero, distinguitur inter eum qui provocat, vel inflammat jam provocatum; et uterque dicitur reus homicidii, licet non æquali pœna dignus. Quæ tamen inæqualitas non habet locum respectu irregularitatis, quia divisibilis non est, ut sic dicam; et ideo uterque illam contrahit tanquam dans causam homicidio. Secus vero est, quando consilium nullo modo augeret, vel immutaret animum alterius, quia tunc potius se haberet ut extrinsece consentiens, quam ut influens aliquo modo in homicidium; quo sensu intelligendi sunt auctores supra citati.

11 *Quid si consulens retractet consilium.* — Est autem dubium, si consulens retractet consilium, et conetur alteri persuadere, ut a tali consilio recedat, et id assequi non possit, et inde sequatur homicidium, an evitet irregularitatem. Circa hoc Navarrus eodem modo sentit de consulente, et de mandante, et ideo sufficere ait prædictam retractationem notificatam alteri ad vitandam irregularitatem, absque alia diligentia. Maiol. vero, dict. cap. 48, cum Navarro convenit in hoc, quod eodem modo loquitur de mandante, et consulente; sed præter retractationem, et persuasionem contrariam, in utroque requirit, quod præveniat aut moneat occidendum, ut sibi caveat. Citat Sylvest., *Homicidium*, 1, quæst. 8, verb. 6, et Tabien., *Irregularitas*, 2, num. 13, qui solum loquuntur de consulente. Imo Tabien., num. 14, addit, plus requiri in consilio, quam in mandato. Et rationem reddit, quia is, cui datur consilium, agit postea sua voluntate et nomine, quæ voluntas per consilium inducitur, et non sufficienter revocatur retractato consilio; mandatarius autem agit tantum voluntate et nomine mandantis, et ideo per solam revocationem sufficienter tollit suum influxum. Qua dictinctione usus est etiam Innocentius, in cap. Ad audientiam, de Homicidio, quem sequitur Bartolus, in dict. l. Non solum, § Si mandato, num. 21, ubi in Additione multa alia pro hac sententia citantur. Quam etiam tenet Bald., in l. 1, C. de Servis fugit., et Joannes Bruneli, in Repetitione cap. 1 de Homicidio, 4 part., num. 43. Et mihi placet distinctio, quando consilium datum fuit in ordine ad persuadendum intellectum, et non tantum ad inclinandum affectum.

12. *Resolutio* — Quod ut declarem, cum propria ratione talis differentiæ, adverto ex Bartolo supra, sub consilio late sumpto, et absque mandato, posse includi omnem modum inductionis factæ alteri, ut gratia sui, seu in suum commodum, aut se vindicando, ac denique nomine suo homicidium committat, sive sit rogando, sive comminando, sive persuadendo; ut cum Petrus rogat Joannem, ut occidendo Franciscum, vindicet injuriam eidem Joanni factam; vel cum iniquus pater dicit filio: Donec interficias eum, qui tibi injuriam intulit, non appareas in conspectu meo. Hos autem et similes inductionis modos dico pertinere magis ad affectum quam ad intellectum; et ideo illos distinguo a propria persuasione, quæ fit per rationes, quibus homo persuadeatur, pertinere ad suum honorem vel commodum, alium occidere. Et hanc persuasionem voco proprium consilium; sub quo etiam comprehendo instructionem, per quam alius docetur, quomodo possit aut valeat talem

vindictam de inimico sumere. Prior ergo modus persuasionis videtur mihi æquiparari mandato quoad revocationem; hic autem posterior, id est, proprium consilium, minime. Ratio est, quia prior inductio semper pendet ex voluntate inducentis, quia in illa tantum fundatur; nam preces, v. gr., non persuadent intellectum, nisi quatenus proponunt voluntatem petentis, ut implendam, et ideo statim ac aliquis desistit a sua petitione eam revocando, aut petendo contrarium, prior petitio omnino amittit suam vim. Idemque est de comminatione, ut per se facile constat. Secus vero est de proprio consilio aut instructione; nam effectus ejus est docere intellectum, quo semel facto non ultra pendet a voluntate ejus, qui consilium dedit; nam, licet ipse nolit, nec petat, ut talis effectus fiat, nihilominus consilium de illo faciendo integrum manet. Et quamvis conetur contrariis rationibus judicium intellectus mutare, frequentius id assequi non potest, tum quia difficile dimovetur ab opinione semel concepta; tum maxime quia in eo casu, de quo agimus, prius consilium regulariter est juxta humanum affectum ejus cui datur, et respicit proprium honorem, vel aliud temporale commodum, ideoque moraliter loquendo, inefficax valde est illius revocatio. Propter quod specialis ratio est in consulente, ut ad illam majorem diligentiam adhibendam obligetur; quod tamen intelligendum est in eo casu, in quo verisimiliter credit alium non desistere, nec mutare consilium semel acceptum. Ita enim limitant omnes auctores citati, uno excepto Maiolo, qui hanc sententiam quoad prædictam limitationem, periculosam esse dicit, quia semper manet mentis corruptio in alio, idemque sentit de mandatario. Sed revera non est morale periculum; nec potest rationabiliter præsumi, quod duret talis corruptio propter solum consilium præteritum, quando alter ostendit voluntatem desistendi a tali facto, et onus admonendi alium est valde grave, ideoque non debet imponi sine morali causa, aut sufficienti necessitate.

13. *Quid si post consilium retractatum mors sequatur — Decisio.* — Difficultas vero superest, si post prædictam diligentiam ex omni parte sufficienter factam sequatur homicidium, an qui dedit consilium excusetur ab irregularitate. Videtur enim ita dicendum, quia citati auctores asserunt, hunc fieri irregularem, nisi revocet consilium, et admoneat occidendum, si necesse sit; ergo, si hæc faciat, sentiunt non manere irregularem, etiamsi sequatur homicidium, alias impertinens esset illas conditiones adhibere. Ratio etiam hoc suadet, quia jam non potest homicidium illud consiliario imputari; fecit enim quantum potuit et debuit ad impediendum illud. In contrarium vero est, quia hoc non sufficit ad impediendam imputationem homicidii, si tandem sequitur ex vi prioris influxus, et causalitatis per consilium; sicut qui propinavit venenum, quamvis postea pœnitentia ductus, faciat quantum potuerit ad impediendam mortem, si tamen non impedit, irregularis efficitur; ita enim se habet consilium, sicut venenum, quod auferri non potuit. Item admonitio alteri facta, non videtur satis ad excusationem; suppono enim illum moralem diligentiam fecisse ad vitandum mortis periculum, et non valuisse. Respondendum vero est defendendo communem sententiam (quæ favorabilior est, et rationi magis consentanea), consilium non esse causam mere naturalem, et physica necessitate influentem, sed esse causam moralem, quæ per rationem auferri, et per liberam voluntatem impediri potest, ideoque non esse de illa judicandum sicut de veneno, vel alia simili causa. Si ergo post applicatam illam causam moralem, consiliarius fecit quod moraliter potuit, et debuit ad tollendam illam, et impediendum ejus effectum, censetur etiam moraliter illam abstulisse, et ob eam rem illi jam non imputatur homicidium, nec incurrit hanc pœnam ejus. Procederet autem optime illud exemplum de veneno in eo casu, in quo, licet voluerit consiliarius retractare consilium suum, et intimare alteri, non potuit (quod etiam in mandante observandum est); ut v. gr., si mandatarius, vel qui consilium accepit, sit absens, et non possit per litteras, vel nuncium admoneri, vel contingat litteras ad eum non pervenire, etiamsi commodo tempore missæ fuerint, etc.; in his enim, et similibus casibus existimo consiliarium, vel mandantem non excusari ab irregularitate, quia, licet conatus fuerit removere causam, quam apposuit, non potuit, non solum ex malitia alterius, sed quia in re ipsa ejus conatus non habuit effectum ex parte illius necessarium, scilicet intimationem alteri faciendam. Nec refert, quod ipse excusetur a nova culpa, quia per ipsum non stetit; quia necesse est, ut de facto non influat moraliter in homicidium ex vi prioris consilii; hoc autem non assequitur per solam culpæ excusationem ex

impotentia provenientem, nisi in re ipsa applicetur contrarium consilium, vel mandatum, seu revocatio prioris.

14. *Ex quo consilio nascatur hæc irregularitas. — Communis sententia.* — Rursus vero inquiret aliquis, quale debeat esse hoc consilium, ut ex eo nascatur irregularitas, an scilicet requiratur directum, vel sufficiat indirectum. Exemplum commune apud auctores est, si amicus dicat amico injuriam passo ab alio, vel dominus famulo : Ne ingrediaris domum meam donec aliquid novi fecisse intelligam cum eo, qui injuriam intulit. Aliud exemplum valde morale est, si Petrus, v. gr., post rixam cum Joanne, consulat Franciscum, an vere manserit injuria affectus, vel (ut aiunt) oneratus a Joanne, ita ut (juxta mundi leges) non possit recuperare honorem nisi per vindictam, et Franciscus declaret illum esse injuria affectum, et postea sequatur homicidium, an hoc sufficiat ad incurrendam irregularitatem. Communis doctrina, et in communi certa, est, sufficere indirectum mandatum, vel consilium per quamcumque moralem insinuationem, ut homicidium imputetur, et irregularitas contrahatur. Ita docet Panorm. in cap. Ex litteris, de Excess. Prælat., num. 3, adhibens primum exemplum. Quæ fuit etiam sententia Bart. in l. Si quis mihi bona, § Justum, ff. de Acquir. hæredit. Sequuntur Armil., verb. *Irregularitas,* num. 17; Tabiena, *Irregularitas,* n. 3, et *Excomm.,* 5, num. 36; Navarr., 1, n. 231; Covarr. late in Clement. *Si furiosus,* 2 part. §, num. 3, ubi alios refert. Ratio est, quia moraliter parum differunt directa, vel indirecta persuasio, aut inductio, quia utraque sufficit ad moralem influxum et causalitatem, in qua hæc irregularitas fundatur. Et fere est de hac re textus expressus in dict. cap. Ex litteris, de Excessibus Prælat.

15. *Primum observandum circa hanc sententiam.* — Quamvis autem in genere hoc certum sit, tamen in particularibus casibus sunt duo attente consideranda. Unum est, an verba contineant sufficientem insinuationem mandati, consilii, aut cujuscumque instigationis, vel excitationis, nam hoc necessarium est, et ex hac parte sufficit, ut patet ex ratione adducta. Ut in exemplis positis, in priori non est dubium quin illa sit sufficiens inductio; tamen in posteriori esse potest pro utraque parte dubium, quia illud judicium non est consilium practicum de re facienda, sed est quasi speculativum judicium de re jam facta; unde sic judicans non movet ad vindictam, etiamsi fortasse res ipsa moveat. Sicut qui narrat alicui injuriam factam in absentia ejus, unde alter excitatur ad iram, et procedit usque ad homicidium, narrans non videtur propterea manere irregularis, quia nec directe, nec indirecte præcipit, aut consulit. In contrarium vero est, quia in prædicto exemplo secundo ille sic judicans moraliter excitat ad vindictam, et consequenter ad homicidium, et juxta pravum usum talium hominum, ille se gerit ut judex per suam sententiam declarans alium morte dignum. Item tam in hoc, quam in alio casu de narrante injuriam ab alio factam, datur moralis occasio provocans ad vindictam et homicidium; ergo est sufficiens causalitas moralis, et indirecta inductio ad homicidium. Quapropter hæc res satis dubia videtur, nec posse generatim aliud affirmari, nisi quod habeat magnam speciem instigationis indirectæ; nihilominus in particulari considerandas esse circumstantias, et particularia verba, quæ proferentur, et ad forum conscientiæ multum etiam conferet intentionem loquentis expendere.

16. *Secundum observandum.* — Aliud in hoc puncto observandum est, an ex tali consilio, vel mandato indirecto, incurratur irregularitas homicidii voluntarii, vel alia minor, scilicet, casualis seu indirecte voliti. Quamvis enim inductio hæc dicatur indirecta, quia non fit verbis expressis, tamen, si fiat ex directa intentione homicidii, quod postea subsequitur, sufficit ad homicidium directe voluntarium, quia ad illud directe tendit intentio, et medium quamvis in ratione signi vocetur indirectum, tamen in ratione medii ad homicidium directe ordinatur, et in illud moraliter influit. Idemque dicendum erit, si illud factum est ex intentione vindictæ, quando materia talis est, ut juxta mundanam existimationem, vel secundum occurrentes morales circumstantias vindicta fieri non possit sufficienter sine morte, aut mutilatione, vel tali percussione, quæ fieri non possit sine gravi periculo mortis; nam, ut dictum est, talis voluntas, cum effectu subsequuto, satis est ad homicidium voluntarium. At vero, quando nec mors est per se intenta, nec materia vindictæ aut rixæ talis est ut moraliter postulet mortem, tunc, quamvis illa sequatur, non imputabitur ut homicidium voluntarium, sed ut indirectum, pertinens ad decisionem cap. ult. de Homicid., in 6, quod

infra tractandum est. Et videri potest late Additio ad Abbatem in dicto cap. Ex litteris, de Excessib. Prælat., et Armil., verb. *Irregularitas,* num. 25 et sequent.

Si mandatarius occisus est, an mandans, aut consiliarius irregularitatem incurrant.

17 *Prima sententia. — Prima conclusio. — Ratio dubitandi.* — Tandem inquiri potest, an in his casibus incurrat mandans, vel consiliarius irregularitatem, si contingat mandatarium occidi ab alio, ad quem occidendum missus est. Et citati auctores absolute respondent, etiam tunc incurri irregularitatem, Sylvest., verb. *Homicidium*, 1, quæst. 8, vers. *Quintum,* et Tabiena, *Irregularitas,* 2, num. 12, et alii Summistæ sub eisdem verbis cum Innocentio, Panormitano, et aliis in cap. Ad audientiam, de Homicidio; Joanne Andrea, et aliis in cap. ult. de Homicidio, in 6. Sed in primis certum videtur, irregularitatem hanc non posse esse homicidii voluntarii, sed ad summum casualis, ut expressius notavit Sylvest., quia mandans, aut consiliarius non intendit mortem illius personæ, neque ad illam per se operatur, ut manifestum est; ergo respectu illius homicidium talis personæ casuale est, solumque potest imputari ut indirecte volitum. Deinde etiam de hac irregularitate potest non immerito dubitari, quia consiliarius ille, seu mandans non facit injuriam illi ministro; ergo, licet postea occidatur, non potest dici commisisse homicidium contra illum, quia, ut supponimus, voluntarie acceptavit consilium, vel mandatum, et volenti non fit injuria. Dices, satis esse, quod illum exposuerit periculo mortis. Sed contra, nam Inquisitores majori periculo exponunt reos, quos non quidem volentes, sed invitos tradunt illis, a quibus certo sciunt fore occidendos, et tamen non manent irregulares. Item alias qui exhortaretur aliquem ad confitendam fidem coram tyranno cum evidenti periculo mortis, fieret irregularis secuta morte, quod absurdum est. Idemque est de exhortante milites in justo bello ad strenue pugnandum, ut late videri potest apud Dominicum, et Cardinalem, in cap. Pro membris, cum sequentib., 23, q. 3, et in cap. Igitur, cum sequentib., 23, quæst. 8. Denique contingere potest, ut mandans, vel consulens expresse admoneat, ut quis homicidium faciat sine periculo suo, id est, sine pugna et rixa, sed alium imparatum et incautum percutiendo, aut dando venenum, vel aliquid simile occidat.

18. *An incurrat irregularitatem qui exposuit alium periculo mortis, illa secuta.— Contraria sententia.* — Hæ difficultates petunt, an incurrat irregularitatem is, qui alteri consilium dat, ut illicite et temere se exponat pericula mortis, si mors ejus sequatur, ut, verbi gratia, quod inter duellum, in quo occiditur, quod inimico insidias paret, et similia. Non enim desunt viri docti, qui absolute negent hunc esse casum irregularitatis, quia jura de hoc non loquuntur, sed solum de dante consilium occidendi. Item quia consilium se exponendi tali periculo ut sic, non est contra justitiam, sed contra charitatem, vel fortitudinem, per temeritatis excessum. Contrariam sententiam video esse communiter receptam, a qua nec speculative, nec practice censeo esse recedendum. Quam ita exponerem, quia consulens alicui, ut se occidat, secuto effectu fieret irregularis, quia ille vere est homicida, et licet illa proxime non sit injuria, respectu illius, cui datur consilium, quia volenti non fit injuria, nihilominus alteri illa actio est contra justitiam, sicut occidere est contra justitiam, quia homo non est dominus vitæ suæ, et mutilare aliquem etiam volentem, et consentientem est contra justitiam, quia ille non est dominus suorum membrorum; ergo eadem ratione consulens alicui, ut temere se ingerat ubi occidendus moraliter est, est homicida et irregularis. Patet consequentia, tum quia in moralibus idem est facere, et se exponere morali periculo faciendi; ergo et consulere; tum etiam quia ille sic occisus vere peccavit contra justitiam sic abutendo sua vita, unde vere dicitur homicida sui; ergo etiam consulens et mandans, vel constituens illum in proxima occcasione mortis temeraria, est homicida et irregularis; præsertim quia licet ille sic occisus voluntarie se exposuit illi periculo, consulens fuit causa talis voluntatis per deceptionem, et mandans per moralem vim seu inductionem, et alioquin illa voluntas est moralis causa illius homicidii, et est non solum temeraria, sed etiam injusta, ut ostensum est.

19. *Rationi dubii satisfit.* — Ad rationem ergo dubitandi contra communem sententiam patet ex dictis responsio. Ad replicas vero respondetur hoc procedere, quoties tale periculum irrationabiliter, et contra naturale præceptum de tuenda vel non prodigenda vita assumitur, vel consulitur, aut mandatur;

cessat autem prædicta ratio, quando egressio talis periculi est juxta legem justitiæ, et charitatis, et ideo non procedunt exempla. Nam in primo de Inquisitoribus exercetur actus justitiæ intra terminos a jure canonico præscriptos, ut infra dicemus; in aliis vero excitatur homo ad actum fortitudinis exercendum, et moraliter non committitur mortis periculo, quia neque illud est per se intentum, nec indirecte voluntarium, cum non intercedat obligatio cavendi illud; sed est tantum permissum, quod non satis est ad irregularitatem contrahendam. Ad ultimam vero difficultatis partem Hostiensis, in cap. Ad audientiam, de Homic., num. 9, sentit in eo casu non incurri irregularitatem, sed solum quando quis directe inducit ad aggrediendum temere periculosam occasionem. Sed oppositum censeo verum; adverto enim hanc non esse irregularitatem homicidii voluntarii, sed casualis, quia homicidium, quod evenit, nullum fuit directe intentum, sed indirecte imputatur Ad hoc autem genus irregularitatis sufficit mandatum, vel consilium, etiamsi limitatum sit, quando alter excedit fines mandati, vel consilii, ut aperte definitur in c. ult. de Homic., in 6. Quia totum illud debuit prævideri, et caveri, maxime cum difficile sit cavere proprium periculum, quia alteri mortem machinatur.

De consentiente in homicidium.

20. *Notanda pro resolutione.* — Quinto dicitur hanc irregularitatem incurrere consentiens homicidio. Qui casus majorem difficultatem habet, quam reliqui; intelligendum est enim de puro consensu sine aliqua causalitate, aut cooperatione directa vel indirecta ad homicidium. Duobus autem modis potest hic consensus præstari. Primo circa homicidium, quod ab alio fit suo nomine, et sine ullo respectu ad consentientem, qui mere extrinsece se habet ad homicidium, gaudendo quod factum sit. Alio modo potest hic consensus cadere in homicidium, quod ab alio fit meo nomine, id est, ad me vindicandum, vel quod existimet mihi placere. Distinguere etiam oportet inter homicidium dum actu fit, vel quod jam est factum, nam consensus in homicidio cum actu fit, rarissime potest esse purus, id est, sine aliqua operatione positiva, vel saltem omissione impediendi illud, de qua dicemus in puncto sequenti. Aliquando vero posset hoc contingere, si quis videns homicidium, sit omnino impotens ad impediendum illud, et fieri gaudeat, quamvis ad illud nullo modo cooperetur. Quod tamen evenire non potest, quando homicidium fit ab uno, nomine alterius, ipso prospiciente, et sciente animum occidentis; non enim potest tacere et consentire, quin moraliter cooperetur, quia tacite approbat factum alterius, et illud confirmat, imo et animum præbet. Debet ergo saltem explicare voluntatem suam, quia non vult tale facinus propter se, aut suo nomine fieri, etiamsi non possit alio modo resistere, ut saltem omnem cooperationem evitet.

21 *Conclusio prima.* — Duæ igitur regulæ certæ sunt in hac materia. Prior est : consensus in homicidium, quod nullo modo fit nomine consentientis, si purum sit, et absque ulla cooperatione, non inducit irregularitatem, etiamsi verbis expressum sit. Ita tenent Doctores infra citandi. Ratio est, quia talis consensus solum est mentale homicidium, per quod irregularitas non incurritur, ut manifestum est. Nec refert, quod illa voluntas sit verbis declarata, aut aliter exterius significata, quia quando talis exterior actio nullo modo influit in occisionem alterius, per se non pertinet ad peccatum exterioris homicidii, ideoque pœnæ homicidii non incurruntur propter illam actionem exteriorem, nisi expressa et speciali legis declaratione talis fiat extensio, quod in præsenti in irregularitate factum non est, ut a fortiori patebit ex dicendis.

22. *Secunda conclusio.* — *Dubium.* — *Deciditur.* — Secunda regula est. Quoties aliquis consentit homicidio, dum actu fit suo nomine, seu occasione, vel propter ipsum, homicidii reus fit, et ideo irregularitatem non evitat. Hanc supponunt auctores citandi; et patet ex dictis, quia ille non est tantum consensus, sed etiam moralis cooperatio. Maxime autem necessarium est, ut exterius non consentiat, sed repugnet, seque alienum a tali mandato et opere ostendat, quantum possit, nam ad hoc tenetur ob rationem factam. Sed quid si exterius hoc faciat, interius autem revera desideret homicidium illud? Hostiens., in d. cap. Ad audientiam, agens de consulente, et mandatario dicit, necessarium esse, ut talis retractatio seu declaratio voluntatis ex corde fiat, alias (inquit) si corde consentiat, in conspectu Dei cadit, et significat etiam fieri irregularem, nam subdit : ***Et sic lex promotionis non semper in solo facto consistit, sed in facto, et animo.*** Citat cap. ult., 15, quæst. 1, et cap. 1,

15, quæst. 6, nam in hoc posteriori circa finem dicitur, non tam attendenda esse, quæ fiunt, quam quo animo fiant. Sed illud est verum quoad meritum et satisfactionem coram Deo, non vero quoad pœnas Ecclesiæ, nisi id fuerit jure expressum, ut constat ex supra tractatis de Censuris in communi. Hic vero talis expressio facta non est, nam potius in priori textu dicitur legem de hac irregularitate, *opus magis, quam voluntatem requirere*. In eo ergo casu existimo non incurri irregularitatem, quia nullum est externum opus, neque etiam omissio externi operis, ratione cujus possit tale homicidum imputari; solum ergo ibi relinquitur mentale homicidium, quod non est sufficiens causa irregularitatis; et hoc magis constabit ex sequenti puncto.

23. *An consentiens in homicidium factum nomine suo fiat irregularis. — Prima sententia.* — Difficultas ergo communis est, an consensus in homicidium jam factum ab alio, nomine meo, inducat irregularitatem; multi enim existimant, per ratihabitionem facti præteriti contrahi irregularitatem homicidii voluntarii. Est tamen diversitas inter auctores; nam quidam dicunt, ratihabitionem internam satis esse, Sylvest., verb. *Homicidium*, 1, quæst. 7, et vers. 3, quæst. 5, citatque Astens. et Hostiens.; eum sequitur Maiol., lib. 5, cap. 48, § 6. Alii putant, necessarium esse, et sufficere, ut ratihabitio non sit per solam voluntatem interiorem, sed per exteriorem facti approbationem. Alii addunt, necessarium esse, ut qui ratum habet factum, potuerit illud mandare, quando factum est; nam si tunc erat infans, vel amens, etiamsi comparato usu rationis ratum habet factum, non incurret irregularitatem. Ita Navarr., cap. 27, num. 233, citans Joan. Andream in cap. 1 de Conversione infidelium, et Panorm., in cap. Ad audientiam, de Homicid.; Felin., in cap. Sicut dignum, de Homicid., num. 12. Fundamentum est, quia ratihabitio moraliter efficit tanquam proprium, actum ejus nomine factum, qui illum postea ratum habet, quia ut in regula juris, lib. 6, dicitur : *Ratihabitio retrotrahitur, et mandato comparatur;* ergo sicut ex homicidio, si ex mandato meo factum esset, irregularis fierem, ita ex ratihabitione ejus idem impedimentum contraham.

24. *Vera sententia. — Regula generalis.* — — Contrariam sententiam veriorem censeo, quam tenet Glossa, in cap. Si quis viduam, d. 50, et in c. Si quis vivente, 31, quæst. 1; Covarr., dict. Clement., 2 part., § 1, num, 4; Villadiego, de Irregular., cap. 6, num. 88; Tabiena, verb. *Irregularitas*, 2, num. 7; Armil., num. 22; Angel., *Homicidium*, 2, § 6; Hostiens., in Sum., tit. de Homicid., § Qua pœna, verb. *Quid ergo;* Archidiac., c. Omnes, 17, quæst. 4, et in simili Glossa ult. in c. 1 de Convers. infidel., ubi Panormit. favet, licet soleat in contrarium citari. Ad probationem autem, generalem regulam constituo, nullam censuram, aut pœnam ipso jure impositam propter aliquod delictum, incurri propter solam ratihabitionem, nisi in casibus a jure expressis. Probatur primo, quia ille non committit tale delictum; ergo si pœna tantum sit imposita committenti tale delictum, non extenditur ad ratum habentem. Consequentia patet, quia lex pœnalis non est extendenda, maxime cum pœna ipso facto imponitur, ut in superioribus visum est. Antecedens autem patet, quia non committit delictum, nisi qui aliquo modo est causa ejus, nam ad peccandum necessarius est liber influxus, qui non est sine aliqua causalitate. Sed qui tantum habet ratum delictum jam antea commissum, nullo modo est causa illius; ergo non committit tale delictum, et consequenter neque incurret pœnam latam solum contra committentem tale delictum. Minor probatur, quia ille non fuit causa, quando delictum est commissum, quia tunc nullo modo cooperatus est, et prorsus ignoravit quod fiebat; neque etiam postea, quando ratum habet, est causa, quia jam non fit, nec fieri iterum potest ille effectus, quia supponimus consummatum fuisse omnino homicidium; ergo repugnat postea habere causalitatem in illud. Tota ergo illa complacentia, quæ in ratihabitione habetur circa delictum commissum, respicit illud, ut objectum tantum, non ut effectum; et ideo nunquam comparatur ad eum, qui ratum illud habet, ut delictum ab eo commissum aliquo modo, sed solum, ut objectum gratum.

25. *Pœna committentis delictum non extenditur ad ratum habentem, nisi sit in jure expressum.* — Dixi, *nisi in casibus a jure expressis,* quia lex potest non solum punire qui committit delictum, sed etiam qui ratum postea habet, quia illud etiam est delictum pœna dignum, quam juste potest lex imponere, præsertim canonica. De quo sunt aliqua exempla in jure cap. Cum quis, de Sentent. excomm., in 6, ubi dicitur, incurrere quempiam in sententiam canonis *Si quis suadente,*

si ratam habeat percussionem clerici suo nomine factam, quamvis prius neque illam mandaverit, neque omnino cogitaverit. Similiter in cap. Felicis, de Pœnis, in 6, pœnæ latæ contra percussores Cardinalium expresse extenduntur per illa verba, *vel factum ratum habuerit*. Et similis extensio exprimitur in Clement. 1 de Pœnis, circa percussionem Episcopi. In his ergo casibus in jure expressis juridica est extensio, quia ab ipsa lege fit. Hinc vero non potest sumi argumentum ad alias pœnas, et leges, in quibus talis extensio non fit; quin potius hinc sumitur argumentum in contrarium ab speciali; ideo enim in his juribus et similibus exprimitur ratihabitio, quia si non exprimeretur, non comprehenderetur, sicut etiam exprimitur mandans vel consulens, quia si lex tantum puniret facientem, non comprehenderet mandantem, vel consulentem, saltem quoad censuras, ut supra dictum est idemque est de aliis pœnis, præsertim ipso jure latis.

26. *Ratihabitionem mandato comparari, quomodo intelligendum.* — Dicet aliquis, sub mandante comprehendi ratum habentem, quia ratihabitio mandato comparatur. Unde etiam potest quis urgere dictum cap. Cum quis, quia in eo non tam videtur jus condi, quam declarari; nam pro ratione redditur, ratihabitionem retrotrahi, et mandato comparari; videtur ergo velle Pontifex, ex vi illius canonis, quo excommunicatur mandans percussionem clerici, excommunicari etiam, qui ratum habet. Respondetur, ratihabitionem simpliciter non esse mandatum, quia non habet eum influxum in opus, quem habet mandatum, ut per se notum est; et ideo si lex tantum fertur contra mandantem, non comprehendit ratum habentem, quia non extenditur ultra proprietatem verborum ad ea, quæ per analogiam quamdam vel similitudinem cum aliis comparantur; sicut in præsenti se habet ratihabitio, de qua non dicitur in jure, quod sit mandatum, sed quod ei comparatur. Hæc autem comparatio si ad forum Dei refertur, ut multi volunt, intelligitur facile in gravitate culpæ, sicut desiderium æquiparatur operi in foro Dei; si vero referatur ad forum Ecclesiæ, intelligenda est, quantum per ipsos canones comparatio illa, et æquiparatio facta est; sicut dicere etiam possumus, mandantem æquiparari facienti, quia ex se habet cum illo quamdam proportionem, quam lex potest considerare, ut illos æquales faciat in pœna. Si tamen de facto id non consideret, nec loquatur de mandante, sed tantum de faciente, in ordine ad talem legem jam non æquiparantur; sic ergo de ratihabitione, et mandato existimandum censemus. Neque est verum, in dict. cap. Cum quis, non statui speciale jus; nam ratio illa non inducitur ut per se faciens illam extensionem, sed tanquam sufficiens ad movendum Pontificem, ut illam fecerit. Et ideo fortasse non dixit absolute Pontifex : *Cum ratihabitio mandato comparetur,* sed, *cum debeat comparari*.

27 Hic vero advertendum est, in his casibus, in quibus jura extendunt pœnam ad ratihabitionem, non sufficere approbationem vel complacentiam mere internam, sed externam requiri, quod in casu dicti cap. Cum quis, adnotavit Armilla, verb. *Ratihabitio,* num. 6. Et ratio ex dictis est manifesta, quia hæc pœna non potest imponi per Ecclesiam ratum habenti delictum, propter ipsummet delictum prius commissum, quia illud nunquam est delictum ejus, qui tantum illud ratum habet, ut ostensum est; nemo autem puniri potest propria pœna propter delictum non suum; punit ergo talis lex ratihabitionem tanquam speciale delictum. Non potest autem lex Ecclesiastica punire delictum mere internum, etiam circa actum externum peccaminosum et alienum versetur, quando illum respicit solum ut objectum, et non est ullo modo causa vel circumstantia ejus; ergo non potest punire ratihabitionem mere internam, donec exterioribus signis contestata sit.

28. *Corollarium primum. — Corollarium secundum. — Corollarium tertium. — Primum corollarium probatur. — Secundum et tertium corollarium suadentur.* — Ex his ergo infero primo, in prædicto casu de quo loquimur, non incurri irregularitatem per solam ratihabitionem. Secundo infero, si incurri posset, non fore per interiorem voluntatem sine externa ratihabitione. Tertio infero, talem irregularitatem, si esset, revera non esse homicidii voluntarii, sed alterius delicti longe diversi. Primum probatur, quia irregularitas homicidii nullo jure invenitur extensa ad consentientem tantum per propriam ratihabitionem; ergo non comprehendit illum. Antecedens ab omnibus supponitur, et qui illud negaverit, oportet ut afferat textum, in quo talis declaratio expresse fiat; nam sola illa generalis regula, quod ratihabitio mandato comparatur, nihil probat, ut declaratum est. Et hinc ostenditur conse-

quentia, quia oportet irregularitatem esse in jure expressam. Declaratur deinde, nam quando tale homicidium factum est, non contraxit irregularitatem ille, cujus nomine est factum, ipso ignorante, ut est per se notum in omnium sententia; ergo nec postea contrahit, quando postea sciens homicidium, ratum habet. Patet consequentia, quia tunc nullum fit homicidium, nec cooperatio, aut causalitas ejus; non ergo insurgit nova irregularitas ejus. Et hinc concluditur secundum, et tertium corollarium; nam ut talis irregularitas denuo incurreretur, oportet esse impositam propter novum delictum omnino distinctum a priori homicidio, etiamsi illud respiciat ut objectum, nempe propter approbationem prioris homicidii; ergo necessarium esset tale delictum esse externum; et irregularitas illi annexa non esset communis irregularitas homicidii, sed specialiter imposita propter tale delictum; cum ergo in præsenti materia nulla talis irregularitas inveniatur, sed illa tantum, quæ est ex homicidio, vel causalitate ejus, non est cur admittatur. Tandem explicatur exemplo; nam qui duplex homicidium committit, duas irregularitates incurrit, ut suppono; qui autem commisit unum homicidium et postea iterum atque iterum ratum illud habet, tam interius quam exterius non incurrit aliam irregularitatem, præter primam; ergo signum est propter ratihabitionem homicidii jam facti non esse irregularitatem impositam, quia major ratio esse videtur de ratihabitione proprii facti, quam alieni, etiamsi meo nomine me ignorante factum sit. Imo si ratihabitio hæc sufficeret, sæpius quis contraheret talem irregularitatem, si sæpius talem ratihabitionem repeteret, quia licet versentur circa homicidium, delictum, in quo fundatur proxime talis irregularitas, non est ipsum homicidium, ut ostensum est, sed ratihabitio ejus; ergo multiplicato hoc delicto, multiplicabitur irregularitas, quod nemo, ut existimo, concedet.

29. *Qui omnino involuntarie occidit, etsi postea ratum habeat, non incurrit.* — Dices : ergo si quis suis etiam manibus, casu, et sine culpa occidat alium, et postea intelligens factum, ratum habeat, non contrahet irregularitatem, quod videtur absurdum, quia prius homicidium per subsequentem voluntatem fit voluntarium, et hoc tantum illi deerat, ut per illud contraheretur irregularitas, ut nunc suppono ex infra tractandis. Respondeo concedendo sequelam; imo hinc censeo posse confirmari prædictam sententiam. Nam si per prius homicidium irregularitas contracta non est, ut in casu supponitur, nec propter subsequentem complacentiam contrahetur, quia illa non est homicidium nisi mentale, vel ad summum verbale, ut sic dicam, si complacentia illa verbis explicata est; irregularitas autem solum propter homicidium reale imposita est. Sicut si esset excommunicatio lata in eum, qui comedit carnes tali die, et aliquis ex ignorantia invincibili comedisset, et postea re cognita, complaceret in tali facto, et ratum haberet, excommunicationem non incurreret, quia ille nunquam comedit carnes cum pertinacia, et transgressione illius legis; nec prius factum (quod in hac materia valde observandum est) constituit unum actum moralem cum subsequenti voluntate, nec per illam constituitur in esse actus moralis talis personæ; ideoque nunquam fit tali pœna dignus. Unde in hoc sensu (qui in materia morali est maxime proprius) falsum est, prius homicidium reddi voluntarium per subsequentem voluntatem, quia hoc in rigore significat esse voluntarium per modum actus; tantum ergo est volitum per modum objecti. Quod si hoc ipsum, et nihil aliud intelligatur per tale voluntarium, falsum est hoc tantum illi defuisse ad inducendam irregularitatem; nam potissime defuit illi esse actum voluntarium causaliter, quod maxime necessarium erat, et nunquam habetur per subsequentem voluntatem, ut declaratum est.

30. *Corollarium ultimum.* — Atque hinc ulterius infero, etiamsi quis post commissum homicidium, cui nullo modo cooperatus est, recipiat, occultet, vel defendat homicidam, imo licet ei aliquid donet propter homicidium factum, vel quoscumque similes actus faciat, non propterea participare ejus irregularitatem, quia per illos omnes non est causa talis homicidii, neque illud incipit esse delictum ejus, sed est objectum, vel occasio aliorum delictorum, pro quibus non est lata irregularitas. Idemque est, etiamsi corpus inventum jam defunctum feriat, aut mutilet, etc., nam hæ actiones ostendunt odium, et peccaminosæ et irrationabiles sunt; tamen nec pro eis lata irregularitas, neque sunt causa vel cooperationes homicidii, quod jam omnino consummatum supponitur. Hæc autem omnia in primis intelligenda sunt in foro interiori et conscientiæ; nam in exteriori foro, qui hæc ageret, præsumeretur mandasse delictum, et magna purgatione indigeret, ut se ab

irregularitate liberaret, et merito posset per judicem suspendi, vel ab Ordinibus amoveri. Deinde intelligenda sunt hæc per se; nam per accidens ratione scandali poterit interdum impediri aliquis ab Ordinibus suscipiendis propter has actiones; illa vero neque irregularitas homicidii esset, quidquid Maiolus dicat, sed infamiæ, nec duraret amplius, quam talis infamia; nam ablato scandalo, maneret talis persona habilis ad Ordines.

De cooperatione ad homicidium.

31. *Cap. Sicut dignum, de Homicidio. — Qualis cooperatio sufficiat ad hanc irregularitatem.* — Sexto loco participat hanc irregularitatem homicidii ille, qui cooperatur, vel quovis modo opem præbet homicidio. Ita docent omnes Doctores; et colligitur ex c. Sicut dignum, § Illi, de Homicidio, ibi : *Constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt.* Idem sumitur ex cap. Significasti, 2, eodem titulo, ibi : *Studio, consilio vel mandato;* nam his verbis omne genus cooperationis significatum est. Denique qui cooperatur, est causa homicidii; ostensum est autem irregularem fieri, qui causam homicidii præbet : ergo. Difficultas autem est in explicanda hac cooperatione, quam latius et melius explicabimus agentes de homicidio casuali; nam frequentius irregularitas contracta ex hac cooperatione est ob indirectum et casuale homicidium. Si ergo, qui hoc auxilium præbet, directe intendit homicidium, voluntarius homicida est, vel non, sive suis manibus et actionibus percutiat, aut impediat alium, ne se defendat, sive solum defendat ipsum occisorem, vel illi animum præbeat, etiam sola præsentia ad illum finem exhibita. Si autem ipse non intendit homicidium, neque etiam suis manibus infert lethale vulnus, ordinarie non incurret hanc irregularitatem homicidii voluntarii. Nonnulla vero distinctione opus est. Aut enim comitatur alium, vel ei assistit, quem scit intendere mortem alterius, et ad eum finem incedere, et tandem pugnat cum illo; et in eo casu secuta morte, non evitat irregularitatem is, qui præbet auxilium vel per solam assistentiam, ut patet ex dictis juribus, et ex dict. cap. Sicut, § Clericis. An vero talis irregularitas dicenda sit homicidii voluntarii, necne, videtur quidem respectu cooperantis non esse, quia ipse non intendit homicidium, nec machinatur illud; et ideo licet alteri principaliter facienti voluntarium sit, cooperanti non videtur esse voluntarium, sed casuale. In contrarium vero est, quia homicidium voluntarium est, et hic cooperator sciens et videns vult cooperari ad illud; ergo est voluntarius homicida; nam unusquisque tale delictum committit, quale est illud, ad quod vult cooperari. Item quamvis ille per se non intendat mortem alterius, tamen hic et nunc, supposita determinatione amici sui, v. gr., dum vult illum juvare, et cum illo cooperari, jam vult, et intendit homicidium alterius. Quocirca si in eo casu cooperatio eo progrediatur, ut suis manibus inferat lethale vulnus, homicida voluntarius censendus est, etiamsi quasi coactus id fecerit, et conatus fuerit amicum avertere ab illo proposito, et non potuerit, quia totum illud est involuntarium secundum quid, absolute autem hic et nunc est voluntarium; et aliunde actio supponitur esse talis, ut potius videatur esse principale homicidium, quam cooperatio ad illud. At vero si ipsemet non ita percussit, sed ex actione alterius secuta est mors, ipso adjuvante, comitando, assistendo, etc., licet irregularitatem incurrat, non tamen videtur esse proprie homicidii voluntarii, propter rationem factam, et quia ille neque in intentione sua, neque in ipso usu, vel in aliqua actione sua directe vult tale homicidium; alterutrum autem horum est necessarium ad homicidium voluntarium. Unde a fortiori sequitur, multo minus fore homicidium voluntarium, si hujusmodi cooperator ignoret, principalem socium criminis procedere ex intentione occidendi alium, sed vel furandi, vel adulterandi, vel certe vindicandi injuriam, leniori tamen modo, et absque morte vel mutilatione; nam in his casibus nullo modo est directe volita mors ab ipso cooperante, nisi progressu et calore rixæ ita mutetur voluntas, ut ex cooperatore fiat principalis actor et voluntarius homicida. Quæ omnia patebunt magis ex sectionibus sequentibus, ubi etiam dicemus de non impediente; nam si aliquando ille hanc irregularitatem participat, non ex proprio homicidio voluntario, sed ex indirecto. Atque hæc resolutio de cooperatione communis est, de quo late Maiol., lib. 5, cap. 48, § 4; et Covarr., dict. Clement., part. 2, § 2.

SECTIO IV

Qualis sit irregularitas homicidii voluntarii.

1 *Qualis sit irregularitas hæc quoad effectus. — An hujusmodi irregularis amittat beneficia jam obtenta ipso jure.* — Duo quæri possunt : qualis sit hæc irregularitas quoad effectus, et quoad dispensationem. Circa primum dicendum est, hanc irregularitatem habere omnes effectus supra generatim positos de irregularitate, nullum tamen habere specialem ac proprium. Prior pars certissima est, quia hæc irregularitas est omnino integra intra latitudinem hujus impedimenti, imo inter omnes irregularitates pœnales hæc videtur maxime exaggerari in jure, et absque ulla limitatione imponi; maxime cum præter rationem delicti includat totam causam irregularitatis. Altera vero pars probatur, quia in jure nullus invenitur effectus huic irregularitati specialiter debitus. De duobus enim esse potest aliquale dubium, scilicet de beneficiis jam obtentis, an ipso jure amittantur per hanc irregularitatem absque aliqua sententia, et de incapacitate ad recipienda denuo beneficia. De primo puncto fuerunt opiniones contrariæ inter Jurisperitos; nam licet fere omnium concors sententia fuerit, non per omnem irregularitatem homicidii amitti beneficia, quos latissime refert Salzedo, in Pract., c. 94, tamen de homicidio voluntario, quod animo deliberato et præmeditato fit, aliqui censuerunt oppositum, et inter eos refertur Abbas, in c. At si clerici, de Judiciis, num. 39. Sed neque ibi agit de quovis homicida voluntario, sed de qualificato, quod in aliam graviorem speciem transit, ut parricidium, etc. Neque etiam agit de hac pœna, nec de alia, quæ jure incurratur, sed de degradatione, quæ propter tale delictum potest a judice imponi. Et eodem fere modo loquitur Felinus, in cap. Inquisitionis, de Accusationibus, num. 3 et 4; clarius vero asserit, propter homicidium qualificatum amitti beneficia ipso facto, argum. cap. 1 de Homicid., in 6. Sed ibi non est sermo in genere de quolibet homicidio qualificato, sed de illo, quod per assassinos fit; hæc autem pœna expressa in illo speciali casu non est extendenda extra illum. Cujus argumentum evidens est, quia in casu illius textus incurritur illa pœna per solum mandatum, etiam homicidio non secuto, quod certum est non extendi ad alios casus.

2. *Resolutio. — Maioli opinio. — Rejicitur.* — Nullum ergo est jus, quod hanc privationem ipso facto adjungat irregularitati homicidii voluntarii, etiam alias qualificati; et ideo non est, cur talem effectum huic irregularitati potius, quam aliis tribuamus, argumento etiam sumpto ab speciali ex dicto cap. 1 Et ita sentiunt omnes pene Jurisperiti, ut ex Joanne Igneo refert Salzedo supra, et videri etiam possunt Felin., in cap. De quarta, de Præsumpt., num. 33; et Covarruv., dict. Clement., 2 part., § 3, num. 6; Navarr., in cap. Si quando, de Rescript., except. 9, et cap. 27, num. 249; Rebuffus, in Pract., tit. *de Modo admittendi beneficia*, num. 65, et quæ supra in genere diximus de hoc effectu. Quamvis autem hæc jure communi et antiquo certa sint, nihilominus Maiolus, dict. cap. 48, num. 1, existimat jure novo Concilii Trident., sess. 15, cap. 7 de Reform., dictam opinionem non habere locum, neque in foro externo, neque interno. Verba autem Concilii sunt : *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, omni Ordine, ac beneficio et officio Ecclesiastico perpetuo careat.* Ubi nullum est verbum, quod significet hanc pœnam ipso facto incurri, nisi fortasse sumatur argumentum ex verborum similitudine, nam eodem modo privat Ordine et beneficiis; sed privat Ordine ipso facto; ergo et beneficiis. Inefficax vero est argumentum, tum quia verba accommodantur rebus; carentia autem Ordinis, quæ est irregularitas, non aliter quam ipso jure incurritur. Privatio autem beneficii utroque modo imponi potest, raro vero ipso facto imponitur, et quia rigorem continet, nunquam ita intelligitur, nisi exprimatur. Tum etiam quia Concilium loquutum est sicut antiqua jura; ergo in sensu illorum loquutum est; nam si aliquid peculiare addere voluisset, expressisset. Igitur prædicta communis doctrina tam in foro interiori quam exteriori, etiam nunc servanda est. Unde multi ex auctoribus citatis, post Concilium Trid. loquuti sunt.

3. *An irregularitas hæc inhabilitet ipso jure ad beneficia in futurum. — Nomine beneficii non veniunt pensiones. — Congregatio Cardinalium.* — Atque ex his constat, quid de beneficiis in futurum obtinendis dicendum sit. Nihil enim hic speciale habemus, præter generalem doctrinam de irregularitate supra datam. Quanquam enim Maiolus, supra, de Concil. Trident. aliter sentiat, re tamen vera nihil in hoc speciale disponit. Nam præter

verba citata, hæc solum habet, quæ ad hunc effectum pertineant : *Nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat.* In quibus etiam verbis nullum est, quod significet collationem talem ipso facto irritam esse; nam verbum, *non liceat,* solum prohibet illam; sola autem prohibitio non statim reddit collationem nullam, nisi aliquid amplius addatur. Adnotare vero oportet, in congregatione Cardinalium circa hoc cap. declaratum esse, quatenus loquitur de incapacitate beneficiorum, in qua sunt homicidæ, non extendi ad pensiones, quod a fortiori habebit locum in quacumque irregularitate, nisi ubi aliud fuerit in jure expressum. Et fundamentum est, quia pensio in rigore non est beneficium; de tali enim pensione videtur declaratio hæc intelligenda, juxta ea, quæ de pensionibus diximus circa effectus excommunicationis. In eo vero, quod congregatio utitur nomine *incapacitatis,* videtur favere opinioni Maioli. Sed non existimo in eo rigore sumptam esse vocem illam, sed eo modo, quo simpliciter dicimus fieri non posse, quod jure non licet, vel certe loquitur de incapacitate in ordine ad futura beneficia, quæ existit non quidem ex vi illius verbi Concilii per se spectati, sed ex generali et antiquo jure irregularitatis.

De dispensatione hujus irregularitatis.

4. *Conclusio prima. — Secunda. — Duo corollaria. — Notandum.* — Circa ultimum punctum propositum, quidam existimant, hanc irregularitatem esse prorsus indispensabilem, utpote jure divino introductam, Exod. 21, 1 Paralip. 22 et 28. Sed hoc fundamentum est falsum, ut supra ostensum est. Certum ergo est, Summum Pontificem posse in illa dispensare, quod constat ex usu, et quia est impedimentum juris humani. Deinde est certum, solum Summum Pontificem posse hanc dispensationem concedere. Quod præter jura antiqua, manifestum est ex Concilio Trident., sess. 24, c. 6 de Reform. Ex quo textu duo colliguntur : unum est, irregularitatem hanc incurri per homicidium quantumvis occultum; aliud est, quamvis alii casus occulti Episcopis ibi delegentur, hanc vero irregularitatem reservari, ut a solo Summo Pontifice etiam in casibus occultis dari possit. Est autem illa exceptio, ut in superioribus adnotavi, de homicidio cum proprietate intelligenda, ita ut mutilationem non comprehendat, etiamsi omnia, quæ hactenus diximus de hac irregularitate, utrique communia sint, quia (præter supra dicta) favorem principis amplissime interpretamur; illa ergo exceptio ad omnem proprietatem et rigorem verborum limitanda est, ut favor ille, et potestas data Episcopis, quantum juste fieri potest, extendatur, sicut etiam congregatio Cardinalium interpretata est. Possunt ergo Episcopi dispensare cum mutilatore voluntario in casu occulto; extra illum vero solus Papa potest. Quis vero sit casus occultus, et alia, quæ ad illam facultatem pertinent, superius declarata sunt.

5. *Tertia conclusio.* — Ultimo addendum est etiam in ordine ad Summum Pontificem hanc irregularitatem esse quodammodo indispensabilem, eo modo, quo impossibile dicitur id, quod difficillime fit. Et fortasse ad hoc insinuandum Concil. Trident., dict. c. 7, sess. 14, absolute dixit : *Ordine perpetuo careat.* Itaque raro, et cum magna difficultate, et nonnisi propter gravissimas causas talis dispensatio concedi debet. Et hoc etiam probat usus, et ad hoc juvat, quod hoc sit consentaneum divinæ sapientiæ et voluntati, quæ aliquando revelavit non esse sibi placitum, quod hujusmodi homicidæ ad suum altare accedant, tum propter gravitatem delicti, tum quia est opus valde alienum a divina lenitate, et misericordia erga homines, quam maxime debet repræsentare, et præ se ferre sacerdos, cujus munus est inter Deum et homines intercedere.

DISPUTATIO XLV

DE IRREGULARITATE CONTRACTA EX HOMICIDIO CASUALI.

Sub casuali homicidio comprehendimus omne illud, quod privata auctoritate fit ab aliquo præter intentionem ejus, et absque necessitate defensionis, et mutilationem comprehendimus cum eadem proportione. Duobus autem modis contingit hoc homicidium casuale : primo, ut indirecte, tamen voluntarium sit; secundo, quando non solum præter intentionem est, sed etiam præter voluntatem indirectam, utpote quia omnis diligentia debita adhibita est, ne ex propria actione homicidium, vel personale nocumentum proximi sequi possit; de utraque igitur sigillatim dicendum est.

SECTIO I.

Utrum per homicidium indirecte voluntarium irregularitas contrahatur.

1. *Conclusio.* — Responsio affirmans certa est, in qua conveniunt omnes Theologi cum D. Thom., 2. 2, quæst. 6, et omnes Summistæ, verb. *Homicidium,* et verb. *Irregularitas,* et omnes Canonistæ, ut a fortiori patebit ex dicendis; et sumitur ex c. Significasti, 1, et c. Directus, de Homic., et ex c. Clerico, cum aliis, dist. 50. Et ratio est, quia in eo casu qui sic hominem occidit, est verus homicida, esto non sit perfecto modo, ut sic dicam. Nam peccatum commissum per voluntatem indirectam, ejusdem speciei est cum directe voluntario, etiamsi in ea specie imperfectum sit; canones autem ad hanc pœnam non requirunt culpam homicidii directa voluntate commissam, sed omnem homicidii culpam puniunt, quia omnino abhorrent hoc opus in Dei ministris. Statim vero se offerebat quæstio, qualis culpa ad hoc sufficiat; hæc vero explicabitur melius circa aliud genus homicidii casualis.

2. *Notanda circa hanc irregularitatem.* — *Materia.* — *Qualitas.* — *Dispensatio.* — Circa hanc igitur irregularitatem illa tria observanda sunt, quæ circa præcedentem fuse declaravimus, et cum proportione sunt applicanda; nam materia (ut ita dicam) seu fundamentum hujus irregularitatis idem est, scilicet, homicidium vel mutilatio, ita ut effectus in re ipsa sequatur. Qualitas item irregularitatis quoad effectus inducendos eadem est, ut per se, et ex dictis satis constat. Quoad indispensabilitatem vero mitior est hæc irregularitas; nam delictum minus est, propter minus voluntarium; ideoque per se minori etiam est pœna dignum, ut dicitur etiam in cap. Eos vero, 50 dist., ac proinde facilius cum illo quoad hanc irregularitatem dispensatur. Imo in Concilio Trident., sess. 14, c. 7 de Refor., hæc dispensatio, *quodammodo deberi* dicitur, ac propterea ibidem Ordinario committenda dicitur; non enim ipsum Concilium illam committit, sed, *committatur,* inquit. Non quod legem in hoc Pontifici imponat, sed quod explicare voluerit conditionem, et quasi naturam talis irregularitatis. Et eodem sensu ait, ex causa posse committi Metropolitano, vel viciniori Episcopo. Additque conditiones, cum quibus talis delegatio facienda est, vel intelligenda jure ordinario, et dum Pontifex aliud non explicuerit, nimirum, ut dispensatio fiat, *causa cognita, et probatis precibus ac narratis,* et additur, *neque aliter dispensare possit.* In quo significatur, dispensationem aliter concessam nullam esse. Denique advertendum est, concessionem illam juxta illud decretum solum esse necessariam, quando casuale homicidium est publicum, vel deductum ad forum contentiosum; nam si homicidium sit casuale et occultum, Episcopi habent facultatem dispensandi in ejus irregularitate ab eodem Concilio Trident., sess. 29, c. 6 de Reform.; cum enim tantum excipiat homicidium voluntarium, omne aliud concedit; casuale autem non est voluntarium simpliciter, ut supra ex eodem Concilio declaravimus, et notavit Navarrus, c. 27, num. 240, et est communis sententia. Hinc vero inferendum non est, alios, qui participant Episcopalem jurisdictionem, habere hanc potestatem, ut sunt, v. gr., Provinciales vel Generales religionum; jam enim supra ostendi, etiam ex declaratione Cardinalium, nomen *Episcopi* in illo decreto proprie sumi, et non debere extendi ad inferiores Prælatos, etiamsi dicantur Episcopalem jurisdictionem participare, quia hoc intelligitur in ordinaria jurisdictione, non vero in omni speciali, et extraordinaria facultate Episcopis concessa circa ea, quæ alias jure communi erant reservata Summo Pontifici, qualis est hæc irregularitas; et ideo religiosi Prælati jure communi non possunt dispensare in hac irregularitate. Mendicantes autem ex privilegio Sixti IV possunt, quia inter homicidia solum excipit voluntarium, de quo alias.

SECTIO II.

Quibus modis homicidium casuale ad culpam et irregularitatem imputetur, et consequenter quæ personæ hanc irregularitatem incurrant.

1 *Multiplex hujus homicidii modus.* — *Primus.* — In præcedenti disputatione, sect. 5, diligenter exposui, quando homicidium sit voluntarium, quia multum refert ad qualitatem irregularitatis. Omne ergo homicidium, quod a voluntate directa ibi explicata non procedit, et ex quacumque alia voluntate oriatur, saltem indirecte, casuale culpabile dicitur, et ad præsentem irregularitatem sufficit. Hoc autem contingere potest variis modis, quos oportet distinguere, quia non in omnibus est æqualis certitudo. Potest autem in genere duplex modus distingui : unus est

positive efficiendo aliquid, ex quo sequitur homicidium; alius per solam omissionem. Rursus circa priorem distingui possunt omnes personæ, seu modi concurrendi ad hujusmodi homicidium. Primo ergo, ac præcipue incurrit hanc irregularitatem ille, qui immediate exercet actionem, ex qua tandem sequitur homicidium. Ad quod multæ conditiones concurrere debent; quædam vero requiruntur, ut casuale sit, videlicet, quod nec mors sit per se intenta, neque actio, quæ exercetur, ex se, et natura sua sit sufficiens causa proxima mortis, vel saltem, ut hoc ignoretur ab operante; aliæ autem conditiones requiruntur, ut voluntarium sit, nimirum, quod moraliter potuerit talem actionem vitare; nam si non posset evitare causam, non imputaretur effectus. Deinde quod vel ignorantia talis periculi fuerit vincibilis, vel negligentia in illo vitando fuerit culpabilis. Quando vero talis fuerit, necne, in conscientia, viri prudentis arbitrio; in foro vero exteriori, judicio Episcopi, seu Prælati habentis ordinariam jurisdictionem, relinquendum est, quia non potest certior regula constitui. De modo autem ponderandi circumstantias ad ferendum hoc prudens judicium, copiose et optime loquitur Cajetan., 2. 2, quæst. 64, art. 8. Nunc vero non oportet hic distinguere, an interficiens daret operam rei licitæ, et illicitæ; quantumcumque enim opus sit ex se honestum, si incaute factum est, ad hanc irregularitatem sufficit, quia honestas operis non impedit, quominus homicidium voluntarium sit. Imo hoc ipso, quod ita sit, desinit esse honestum in ordine ad operantem, quia non prudenter, et consequenter neque honeste fit. Quomodo autem intelligenda sint jura, quæ hanc distinctionem aliquando insinuant, infra dicemus. Similiter necesse non est distinguere inter opus habens ex se adjunctum periculum occisionis, vel non habens; nam regula posita formaliter, et in universum vera est in omni opere cujuscumque conditionis sit; nam licet ex genere suo non videatur habere periculum, tamen hic et nunc illud habuit, cum supponatur, effectum mortis ex illo fuisse sequutum. Hoc ergo practicum periculum attendendum est, quia per se est obligatio vitandi illud; et respectu hujus obligationis consideranda erit ignorantia, vel negligentia, an fuerit vincibilis, necne: ad hoc autem discernendum utilis erit illa distinctio, quamvis sola non sufficiat; semper enim necesse est circumstantias in particulari considerare.

2. *Secundus modus hujus homicidii. — An qui detinet alium ne fugiat, et occiditur, fiat irregularis.* — Secundo potest hoc homicidium casuale committi dando causam, ex qua sequitur mors; duobus enim modis potest hæc causa applicari, primo formaliter, ut causa est, quod moraliter fit, quoties causalitas ejus proxima, seu naturaliter inevitabilis non ignoratur; et tunc homicidium est voluntarium, ut dictum est. Secundo potest causa mortis tantum materialiter applicari, ut quando potio mortifera propinatur absque cognitione ejus, vel virtutis illius, vel certe quia non putatur efficacia ejus inevitabilis, et fit cum proposito impediendi effectum. Et in his casibus, et similibus, homicidium est tantum voluntarium, supposita ignorantia, vel temeritate culpabili; et ita per illud contrahitur irregularitas ad hunc ordinem pertinens. Hic vero inquiri potest, an qui alium detinet, ne fugiat, cum periculo quod ab alio percutiatur, irregularis maneat, si detentus ab alio occidatur. Respondetur, ex omnium sententia illam detentionem esse sufficientem ad contrahendam irregularitatem; imo si mors ab alio inferenda, vel intenta fuit a detinente vel manifeste prævisa, talis irregularitas homicidii voluntarii censenda est; nam moraliter loquendo, non minus influit in mortem, qui cum dictis circumstantiis alium detinet, ut ab alio feriatur, quam qui percutit. At vero si mors præcogitata non est, etiamsi fuerit intenta aliqua percussio levis, sed quæ non esset ad mortem, homicidium erit indirecte voluntarium, quia saltem in causa, et morali periculo volitum fuit; manet tamen intra latitudinem casualis, quia mors ipsa neque in se, neque in proxima causa fuit volita. Eoque magis erit casuale, quo percussio vel nulla, vel minima fuerit intenta; tunc autem necessarium erit, ut intercesserit culpa in non prævidendo talem eventum, alioqui non habebit locum irregularitas, de qua nunc agimus. Et per hæc judicandum est de multis casibus particularibus, ad quos descendere non possumus; gratia vero exempli unum, vel alterum in sequentibus attingemus; viderique potest Sylvest., *Homicidium,* 2, et alii Summistæ.

3. *Tertius hujus homicidii modus. — Duobus modis potest contingere casus dict. c. ult. — Primus. —Secundus.* — Tertio potest hanc irregularitatem incurrere mandans percussionem, ex qua sequitur homicidium, etiamsi cum limitatione mandatum dederit, et man-

datarius imperium excesserit. Hic enim est casus expressus in c. ult. de Homicidio, in 6; supponitur autem ibi tale mandatum fuisse iniquum, ibi : *Cum mandando in culpa fuerit.* At vero Covarruvias, dicta Clement., 2 part., § 1, num. 2, contendit, illud homicidium non esse casuale, sed voluntarium; statim vero subjungit, non directe, sed indirecte esse voluntarium, in quo videtur in modo loquendi differre. Statim vero subjungit, irregularitatem inde contractam non posse tolli ab eo, qui solum habet potestatem dispensandi in homicidio casuali, in quo jam in re a nobis differt. Verius ergo existimo, in casu illius textus homicidium esse casuale, sive tale homicidium reipsa, sive sola interpretatione legis fuerit indirecte voluntarium. Duobus enim modis potest contingere similis eventus: primo, ut mandator, licet mandando verberationem sit injustus, tamen in cavenda morte, ne ex tali verberatione sequatur, sit tam diligens, et sollicitus, ac si verberatio esset justa, et prudentissime mandata; ut, v. gr., si rem commisit ministro fideli, et humano modo prudenti, et cauto, et limitavit modum, et instrumentum, etc., in quibus nullum esset periculum. In quo casu reipsa, et coram Deo homicidium ut sic non est indirecte voluntarium, neque in conscientia culpa illa gravior est propter homicidium subsecutum. Nihilominus tamen censeo mandantem manere irregularem, homicidio subsecuto, ex vi illius cap. ult. quod hanc irregularitatem ponit, solum, *quia mandator in culpa fuit, et hoc evenire posse, debuit cogitare;* quæ duo concurrunt etiam post totam illam diligentiam adhibitam; adhuc enim cogitari debet, non obstante illa, posse mandatarium excedere, si non ex malitia, saltem ex alio casu. In odium igitur talis mandati voluit lex, ut nulla humana diligentia mandantis sit sufficiens ad evitandam irregularitatem, si effectus homicidii sequatur. Atque hac ratione dixi, tale homicidium interpretatione legis reputari tanquam voluntarium quoad hanc pœnam; tunc autem dubitari non potest, quin casuale sit, cum vere, et in re, nec indirecte voluntarium sit. Alio vero modo potest tale mandatum dari non solum injuste ratione objecti proximi, quod est verberatio, sed etiam incaute, et imprudenter ratione periculi mortis; et tunc homicidium voluntarium est, et ex illo contrahitur irregularitas, non solum ex vi illius cap. ultim., sed etiam ex generali ratione homicidii indirecte voluntarii. Potest autem tale voluntarium colligi ex modo præcipiendi; nam si absolute præcipiatur percussio, non limitando modum, neque instrumentum, etiamsi addatur, ne usque ad mortem vel mutilationem procedatur, actio mandata semper est ex se periculosa, et ideo dum non vestitur aliis circumstantiis, intrinsece includit illum voluntarium indirectum. Hac ergo ratione potest hoc homicidium dici minus casuale quam præcedens, et alio modo magis voluntarium; tamen juridice loquendo existimo distingui a voluntario simpliciter, atque hac ratione comprehendi sub casuali, ita ut in irregularitate ipsius dispensare possit, qui habet potestatem dispensandi in irregularitate homicidii, excepto voluntario, ut recte docuit Navarr., dict. num. 240. Idemque censendum est, si potestas dispensandi data sit sub alia forma, scilicet, ad tollendam solam irregularitatem homicidii casualis; ita enim loquitur Covarr.; sed revera idem est, quia illud *casuale*, non excludit omne voluntarium indirectum, sed tantum directum, ut supra explicatum est, alias nimis coarctaretur illa potestas, quia rara est irregularitas, quæ ex homicidio pure casuali contrahatur, ut infra dicetur

4. *Corollarium primum. — Corollarium secundum.* — Ex quibus intelligitur primo, quando hæc irregularitas contrahatur ex mandato injusto verberandi, non vero ex justo; ex illo enim semper sequitur subsecuta morte, sive alia negligentia interveniat, sive non. Quando autem mandatum est justum in ordine ad correctionem, vel disciplinam, ab eo, qui potestatem habet, etiamsi casu accidat mors, non imputabitur, neque insurget irregularitas, nisi aliunde intercedat socialis negligentia, ratione cujus homicidium illud fiat indirecte voluntarium, ut si designetur modus, vel instrumentum verberationis, et tale sit, ut ex genere suo periculum morale includat; tunc enim ex illa circumstantia mandatum fiet injustum. Secundo intelligitur ex dictis, idem homicidium respectu mandatarii posse esse voluntarium (ut si ex prava intentione excedit fines mandati), quod respectu mandantis est casuale, ut recte adnotavit Navarr. Aliquando vero potest e contrario homicidium esse casuale mandatario, quod respectu mandantis voluntarium est, ut si mandatum fuit de occidendo, mandatarius vero volens temperare mandatum non habuit intentionem occidendi, sed leviorem injuriam inferendi, neque usus est instrumentis et

modo per se ordinatis ad occisionem; tunc enim si errore manus, vel alia ex causa contingat occidere, respectu mandatarii percutientis casuale est homicidium, quia est præter intentionem, et præter virtutem actionis directe volitæ; respectu vero mandantis videtur mihi voluntarium, quia respectu illius mors est directe volita per illud instrumentum et actionem. Sæpe vero continget respectu utriusque homicidium esse casuale, sicut etiam potest accidere, ut respectu utriusque sit voluntarium.

5. *Corollarium tertium. — Casus de percutiente mulierem prægnantem deciditur* — Tertio colligitur decisio vulgaris casus de eo, qui mulierem prægnantem percutit, et inde sequitur abortus prolis jam animatæ, non intentus a percutiente. Quamvis enim certum sit illum manere irregularem, quia tale homicidium voluntarium est in causa, nihilominus dubitatum est, an talis irregularitas sit ex homicidio voluntario. Cajetanus enim, 2. 2, quæst. 64, art. ult., ad 2, ita existimat, nisi vel intercedat ignorantia graviditatis fœminæ, vel tam levis sit percussio, ut moraliter non possit timeri abortus; si tamen percussio sit gravis, et cum cognitione, quod mulier sit prægnans, putat homicidium esse voluntarium. Navarrus autem, dict. n. 240, improbat hanc sententiam, et absolute ait illam irregularitatem esse homicidii casualis. Et videtur hæc sententia esse D. Thomæ in illa solutione ad secundum, nam propterea dicit hunc esse reum homicidii, qui dat operam illicitæ; dixerat autem in corpore articuli, tale homicidium esse tantum indirecte et per accidens voluntarium, loquiturque in casu, in quo percussio est gravis, nam explicat legem Exod. 21, quæ præcipiebat hunc puniri ut homicidam. Atque hæc sententia moraliter loquendo mihi videtur vera, quia talis actio est remota, unde ablata intentione, relinquitur tantum voluntarium in causa. Accedit, quod actualis inadvertentia in hoc casu tantum operatur, quantum ignorantia, et qui sic percutit, moraliter non advertit ad periculum fœtus, quia est objectum remotum; et ideo, sicut interveniente ignorantia culpabili homicidium est casuale, ut fatetur Cajet., ita etiam interveniente inadvertentia actuali etiam culpabili. Idemque censeo, etiamsi quis animadvertat periculum, non tamen sibi persuadet inesse, et conscientiam deponat, non sine aliquo scrupulo et temeritate, nam id satis est, ut homicidium sit moraliter præter intentionem. At vero si non solum advertat, sed etiam sibi persuadeat ex tali actione sequendum esse abortum, vel esse morale periculum ejus, et nihilominus vult ita percutere, profecto homicidium sequutum censendum est voluntarium, quia licet ille dicat se nolle occidere, illa nolitio est inefficax, et secundum quid; absolute autem vult exercere actionem, quam hic et nunc judicat esse occisivam, quod est directe velle homicidium, ut supra dictum. Unde quoad hoc censeo gravandam esse conscientiam sic delinquentis, ut in hoc veritatem narret, nam ejus confessioni standum est; non erit autem dispensatio valida, nisi narratio sit vera.

6. *Corollarium quartum de consulente.* — Quarto, quoad hanc irregularitatem eodem modo censendum est de consulente, quando non consulit directe homicidium, sed aliam actionem injuriosam, seu vindictam, etiamsi advertat ut non procedatur ad homicidium, nam per hoc excusabitur ab homicidio voluntario, non vero a casuali, ejusque irregularitate, si homicidium sequatur. Patet ex prædicto c. ult., nam in hoc pares sunt mandans, et consulens, nam uterque moraliter movet, et consulens quodammodo efficacius et immobilius, ut supra ostensum est. Atque ita de utroque quoad hoc indifferenter loquuntur auctores, ut videre licet in Innocentio et Abbate in cap. Ad audientiam, de Homicid.; Abbate, cap. Ex litteris, de Excessib. Prælat.; Felino, in c. 1, et in c. Sicut dignum, de Homicid.; Navar. et Covar., supra; Sylvest., v. *Homicidium,* 1, n. 12; et Tabiena, *Irregularitas,* 2, n. 2, et aliis Summistis. Unde etiam colligunt omnes, idem dicendum esse in utroque casu, si contingat mandatarium, vel consulentem occidi; constat enim tale homicidium magis indirectum esse, ideoque magis casuale; nihilominus tamen censetur sufficiens ad aliquam irregularitatem inducendam, quia illud homicidium aliquo modo voluntarium est. An vero, si ex circumstantiis contingat revera esse involuntarium, nihilominus contrahatur irregularitas, propter opus illicitum, vel propter d. cap. ult. de Homicid., in 6, dicemus paulo inferius. Cætera, quæ de consulente, et mandatario hic dici possent, petenda sunt ex præcedenti sectione, et cum proportione applicanda. In his enim personis, quæ remotius videntur ad homicidium concurrere, voluntarium indirectum æque ac directum, vel certe etiam facilius, inveniri potest. Et ob eamdem rationem facilius

etiam potest retractari mandatum, vel consilium datum de actione, quæ indirecte tantum et per occasionem affert homicidium, et sic de reliquis.

SECTIO III.

Quando incurrant hanc irregularitatem cooperantes aliquo modo cum homicida.

1. *An ignorantia intentionis principalis operantis faciat in cooperante homicidium casuale.* — Constat ex superius dictis, cooperationem ad homicidium, præsertim si cum peccato sit, ad irregularitatem sufficere; explicandum vero superest, quæ cooperatio in præsenti sufficiat ad homicidium casuale. Primo enim sæpe potest homicidium esse casuale respectu cooperantis, etiamsi respectu principalis homicidæ voluntarium sit, ut si cooperator intentionem socii ignoret, sive invincibiliter, sive etiam vincibiliter; utraque enim ignorantia sufficit ad excludendum directum voluntarium; neutra autem hic sufficit ad excludendum indirectum; nam cum ignorantia invincibili talis intentionis potest esse voluntas cooperandi ad aliquam actionem, vel rixam, vel aliqualem vindictam, cum qua moraliter conjunctum est periculum homicidii. Interrogari autem potest, an ignorantia talis intentionis principalis operantis necessaria sit, ut respectu cooperantis homicidium non sit voluntarium, sed casuale. Videtur enim non esse necessaria, quia etiamsi cooperanti constet de alterius intentione, potest ipse habere voluntatem non occidendi, nec cooperandi ad homicidium; ergo quamvis sequatur, non erit illi directe voluntarium. Respondeo nihilominus, hoc ad summum procedere, quando cooperatio non est directa, infligendo, scilicet, aliquod vulnus, juxta superius dicta; at si cooperatio directa sit, censeo esse necessariam talem ignorantiam, quia non potest aliquis velle sic cooperari illi, quem scit tendere ad homicidium faciendum, quin directe velit cooperationem ad homicicidium voluntarium; et hoc satis est, ut illa irregularitas ad ordinem pertineat homicidii voluntarii. Unum vero casum exciperem, videlicet, si talis cooperator comitaretur alium, animo et spe impediendi homicidium, quasi cooperans ad minus malum, ut majus evitet; nam, licet hæc intentio non excuset a culpa, excusat tamen a directa cooperatione ad homicidium voluntarium, ideoque homicidium inde subsequutum videtur respectu illius casuale.

2. *Objectio. — Qui consulit minorem vindictam, si in eo non peccat, secuta morte non fit irregularis.* — Dices : qui in eo casu consuleret minorem vindictam aut percussionem ad vitandum majus malum homicidii, nullam incurreret irregularitatem, etiam casualis homicidii, licet illud fuisset subsequutum. Imo etiamsi consuleret, ut potius mutilaret, quam occideret, non fieret irregularis, quia in neutro casu est culpa in consulente; nam consulere minus malum, licitum est; hæc autem irregularitas non contrahitur sine culpa; ergo pari ratione adjuvans ad ipsum actum intentione impediendi homicidium, quod alter habet in proposito, non incurret aliquam irregularitatem. Patet consequentia, quia non minus adjuvat, qui consulit, quam qui aliter cooperatur. Fortasse aliquis respondebit negando assumptum, et asserendo etiam sic consulentem fieri irregularem, quia, sive peccet, sine non, cooperatur aliquo modo ad homicidium, vel mutilationem. Ego vero in primis assero, quando sic consulens nihil peccat, nullam irregularitatem incurrere, quia ex homicidio, quod ab alio committitur sine culpa sua, nunquam potest in ipsum irregularitas redundare, quia nec propter delictum, cum sit nullum, nec propter aliquod jus, quia nullum tale extat, et evidentius constabit ex dicendis in posteriori parte hujus disputationis.

3. *Potest hoc consilium absque culpa dari. — Discrimen inter consulentem absque culpa et cooperantem.* — Deinde assero, posse illud consilium ita dari, ut nulla culpa in eo sit. Necesse est autem, ut solum detur in sensu conditionali : Si homicidium es facturus, potius mutiles, aut minori etiam vulnere contentus sis. Et rationes, quæ ad tale consilium suadendum allatæ fuerint, ea prudentia sunt afferendæ, ut non confirment animum in proposito sumendi vindictam; tale enim consilium intrinsece malum est, ideoque honestari non potest ex extrinseco fine. Debent ergo rationes eo tendere, ut avertant animum ab homicidio, v. gr., si persuadeant non esse injuriam dignam tam gravi vindicta, vel proponant damna et incommoda, quæ ex tanto malo sequi possent. Ita denique, ut minor percussio permittatur potius quam suadeatur, nisi ad summum sub prædicto modo conditionato. Atque hinc etiam facilis est ratio, ob quam ex consilio sic dato nulla resultet irre-

gularitas, quia nulla est inductio ad mutilationem, vel aliam actionem periculosam homicidii, ut satis declaratum est. Colligitur item differentia inter sic consulentem et cooperantem exterius; nam sic consulens moraliter non influit in actum, quia conditionalis (ut aiunt) nihil ponit in esse; hic autem solum conditionaliter consulit; absolute ergo non inducit ad aliquid agendum, sed retrahit a majori malo. Qui autem cooperatur, reipsa et absolute influit in talem actionem; et ideo nunquam talis cooperatio licita est, quia, sicut non sunt facienda mala, ut veniant bona, ita non sunt agenda minora mala, ut in aliis vitentur majora. Et hæc est differentia clara inter agentem et consulentem, quod agens hoc ipso, quod cooperatur ad malum, jam agit malum, et eligit minus malum a se efficiendum, ut evitet majus malum, vel damnum alterius; qui autem consulit, non eligit, sed solum docet (quod verum est) ex duobus malis minus esse eligendum, supposito, quod alterum eligendum sit, quam suppositionem ipse non consulit, sed persuadere potius, si posset, neutrum fieri aut eligi.

4. *Discrimen aliud inter consulentem et cooperantem.* — Rursus hinc colligitur alia differentia notanda inter consulentem et cooperantem, quæ præcedentem doctrinam magis declarat. Nam consulens, etiamsi non tantum minus malum, sed etiam absolute malum ipsum, ut vindictam, vel quid simile consulat, si de facto non inducit alium in hanc pravam voluntatem, quia jam erat in tali proposito, neque etiam accendit, vel confirmat tale propositum, non incurrit irregularitatem, ut supra dictum est; cooperans vero, quamvis fortasse ob concursum ejus non inferatur majus nocumentum, quam sine illo fieret, nihilominus manet irregularis. Ratio differentiæ est, quia consulens non influit immediate in homicidium, sed media voluntate occidentis; et ideo si de facto non immutat talem voluntatem, ejus influxus non attingit homicidium, sed frustratur, ideoque non participat irregularitatem ejus; cooperatio vero immediate attingit opus ipsum, ex quo sequitur mors alterius; et ideo quamvis voluntas et actio principalis agentis eadem sit, et sufficiens ad eumdem effectum, nihilominus cooperatio alterius hic et nunc simul influit, quod satis est, ut participet homicidium, et consequenter ut incurrat irregularitatem.

5. *Cooperatio ad homicidium duplex in genere.* — *Remota.* — Jam vero inquiret aliquis, quot modis contingere possit hæc cooperatio. Respondeo esse multiplicem, et in particulari infinitis fere modis posse variari. Generatim vero distingui potest; nam quædam est cooperatio remota, alia proxima. Remote concurrit primo qui dat instrumenta homicidii, ut arma, ignorans, et non intendens rixam, vel percussionem alterius. In quo modo cooperationis, et in omnibus sequentibus semper est in particulari consideranda ignorantia, an fuerit invincibilis, vel in alio titulo actio illa dandi arma possit excusari a culpa; nam, si hoc habeat, etiam excusabit ab irregularitate. Distinguendum item videtur inter arma defensiva, et offensiva; nam, licet utraque præbendo possit incurri irregularitas, facilius tamen ex offensivis, quia magis ordinantur ad damnum inferendum, quod est per se injustum, defensio autem ex se licita est. Secundo concurrit remote, qui conficit, v. gr., potionem mortiferam, ex qua tandem sequitur homicidium. Tertio, qui applicat ligna vel parat ignem, in quo alius est comburendus.

6. *An qui parat ligna ad comburendum aliquem post mortem, fiat irregularis.* — *Notandum.* — Circa quem modum quæri potest, si homo non est vivus comburendus, sed postquam est mortuus, illud sufficiat ad irregularitatem incurrendam, si nulla alia cooperatio ad ipsam occisionem requiratur. Aliqui absolute sentiunt in eo casu contrahi irregularitatem, Nicolaus Plovius, tract. de Irregularite, reg. 15, ait enim, clericos, qui deferunt ligna ad comburendos hæreticos, etiamsi id faciant causa indulgentiarum, irregulares esse; ergo a fortiori id dicet de ministrante ligna ad iniquam combustionem. Alii vero distinguunt; nam vel ignis paratur, et applicantur ligna ante hominis occisionem, vel post illam; in hoc posteriori casu aiunt non contrahi irregularitatem, quod per se satis clarum est, quia illa non est cooperatio ad homicidium, sed ad combustionem cadaveris. In priori vero casu dicunt incurri irregularitatem. Quod videri potest difficile. Nam etiam tunc non cooperatur quis ad mortem, sed ad combustionem, quæ futura est post mortem, quæ actio non est fundamentum irregularitatis; ergo ille ordo impertinens est, quandoquidem ratione illius non sequitur cooperatio ad homicidium. Unde D. Anton., 3 p., tit. 28, c. 2, § 5, melius inquit, tunc hos contrahere irregularitatem, si materia illa cooperata est

ad mortem; unde, ait, si non est cooperata, quia jam mortui erant, quando ligna attulerunt, vel antequam accenderetur ignis in illa materia, non sunt irregulares. Idem autem erit eadem ratione, etiamsi ignis fuerit ante accensus, si nihil ad mortem cooperatus est, ut egregie Navarr. sensit, num. 217, dicens : *Si ex hoc cooperatus est ad occidendum, alias non.* Et ideo concludit, quoties homo prius occiditur, quam comburatur, illam non esse cooperationem; quando vero quis comburitur vivus, tunc recte ait necessarium esse ad vitandam irregularitatem, quod ligna non projiciantur in ignem, donec homo sit ab igne occisus. Idem Armilla, verb. *Irregularitas,* num. 61, et Sylvest., *Homicidium,* 3, quæst. 7, vers. 10. Qui sine fundamento addidit, seclusa cooperatione ad homicidium, vel non incurri irregularitatem, vel Episcopum posse in ea dispensare. Nam certum est non incurri, seclusa cooperatione; ex hypothesi autem quod incurratur, gratis dicitur posse Episcopum dispensare magis in hoc casu, quam in aliis homicidiis casualibus. De quo videri potest Navar., num. 240, in fine. Consideratione autem dignum est, quando ligna congeruntur ante occisionem, an ea occasione acceleretur hominis strangulatio, quæ non fieret, nisi ignis esset paratus; non fuisset autem paratus, nisi alter ad congreganda ligna cooperatus esset. Nimis tamen videtur remota hæc causa accelerationis, et regulariter vel nulla est acceleratio ob hanc causam, vel certe non potest moraliter cogitari, maxime in combustione justa, quæ fit auctoritate publica; in privato autem homicidio posset facile illa actio excitare ad occisionem majori animo, vel celeritate faciendam; et ideo tunc non facile excusarem ab irregularitate illum, qui hujusmodi cooperationem ante homicidium peractum tribueret.

7 *De proxima cooperatione.* — Proxime censetur cooperari primo, qui immediate applicat causam adjuvantem ad mortem, ut qui daret infirmo cibum aliquem cooperantem ad mortem ejus, quæ sine illo fortasse vel sequuta non fuisset, vel non tam cito. Secundo, qui ad ipsammet actionem occisivam habet aliquem concursum. Qui duplex esse potest, scilicet, directus, ut percutiendo, vel infligendo vulnus. Vel indirectus, ut detinendo alium ne fugiat, vel assistendo occisori, occisoremque sua præsentia tuendo, aut animando, ut supra dictum est. Differentia vero inter hos duos modos est, quia ex cooperatione indirecta, seclusa directa intentione homicidii, solum sequitur irregularitas homicidii casualis; cooperatio autem directa non solum ex formali intentione homicidii, sed etiam ex modo realis cooperationis ad actionem proxime sufficientem ad mortem, potest inducere irregularitatem homicidii voluntarii. Casualis autem erit, si et formalis intentio homicidii desit, et cooperatio, quatenus a directa voluntate procedit, ad mortem non sit per se sufficiens.

An cum plures ex repentina occasione cum aliquo rixantur, et illum interficiunt, omnes maneant irregulares.

8. *Quorumdam sententia.* — Occurrit vero dubium commune, si plures cum aliquo rixentur non ex proposito occidendi, sed ex repentina occasione, et ordinario modo, et illum interficiant, an omnes maneant irregulares. In qua dubitatione Doctores aliqui sub disjunctione respondent; aut enim mors illa causata est ex multis vulneribus, quorum nullum per se esset lethale, omnia vero simul mortem inferant; et in eo casu omnes, qui vulnus aliquod intulerunt, in dubio manent irregulares, quia omnes illi cooperantur ad mortem. Item quamvis positive non constet singulos inflixisse aliquod vulnus, imo contrarium verisimilius sit, quia, v. gr., major fuit numerus hominum, quam vulnerum, si tamen discerni non possit, quis inflixit vulnus, necne, omnes etiam censentur manere irregulares propter dubium, quia alias omnes fierent immunes ab irregularitate, quod est absurdum. Sequela patet, quia non est major ratio de uno, quam de alio. At vero si de aliquo eorum constet nullum inflixisse vulnus, aiunt, illum non manere irregularem, quia de facto non est cooperatus ad mortem, quanquam id facere tentaverit. Aut causatur mors ex uno vulnere lethali, vel cum aliis non lethalibus, vel sine ullo alio; et tunc si constet quis inflixit lethale vulnus, clarum est illum manere irregularem; si vero de nullo in particulari constet, ut quia jactu lapidis vulneratus est, et tunc omnes manent irregulares, propter rationem supra tactam. Si vero constet aliquos non læsisse, vel non vulnere lethali, illi censentur irregularitatem non incurrere. Ita sumitur ex c. Significasti, 2, de Homicidio, ubi in quodam simili casu Pontifex significat, si constare possit vulnus ab aliquo inflictum non esse lethale, percutien-

tem non esse ab altaris ministerio removendum. Quem textum ita intellexit Hostiensis in Sum., tit. de Homic., § Quæ pœna, vers. *Sed numquid omnes,* ubi hanc tenet sententiam. Idem significatur, in cap. ult., 23, q. 8. Nam licet sine distinctione dicatur, eos, qui vulneraverunt occisum, manere irregulares, tamen Glossa ait, illud esse propter incertitudinem, quia nescitur quo ictu periit, indicans, si constiterit, solum illum manere irregularem, qui lethaliter percussit. Et idem sentit Turrecremata ibi, dum addit, omnes esse irregulares, quando nescitur quis inflixerit vulnus lethale, juxta l. Item Mela, § Sed si plures, ff. Ad legem Aquiliam.

9. *Vera sententia.* — Dico igitur, in eo casu omnes rixantes cum occiso manere irregulares. Probo primo generatim, quia omnes cooperantur ad mortem, vel directe, vel indirecte, et non sine culpa : ergo. Secundo sigillatim discurrendo per omnia membra supra posita, et primo si omnes vulnerent, licet nullus ad mortem, certum est omnes manere irregulares, vel ex homicidio voluntario, si illud intendebant, vel saltem ex casuali, si fuit præter eorum directam intentionem. Hoc convincit ratio facta, et textus in dicto c. ult., et est communis sententia Innocentii et aliorum in dict. c. Significasti. Et sumitur ex Bart. in l. ult., ff. de Sicariis; Sylvest., *Homicidium,* 3, quæst. 6, et omnibus. Hinc vero a fortiori infertur, etiamsi unum vulnus sit lethale, et non reliqua, omnes, qui inflixerunt vulnus, esse irregulares. Probatur primo ex dict. c. ult., quod indistincte loquitur. Et præterea expendo verba illa, *secundum statuta canonum,* quæ posita videntur propter constituendam differentiam inter jus civile, et canonicum; lex enim civilis contemplatur ictus uniuscujusque in simili rixa, ut solum illum tanquam homicidam puniat, qui lethaliter percussit, juxta l. ult., ubi Bartholus, ff. de Sicariis. Jure autem canonico, ut in dicto textu insinuatur, non fit hæc consideratio, sed omnes habentur ut homicidæ. Accedit doctrina Bartholi eodem loco, eos, qui inflixerunt vulnera de se non lethalia post inflictum lethale vulnus ab alio, ut homicidas puniri etiam a jure civili, quia vulnera, quæ alias non essent lethalia, in corpore sic vulnerato et affecto lethalia sunt; ergo de his dubitari non potest, quin incurrant irregularitatem, cumque vix possit moraliter constare, an vulnus fuerit prius vel postea inflictum, vel ob hanc incertitudinem incurretur irregularitas. Rursus vero addit idem Bartholus, et probat ex civili jure, etiam eos, qui prius percusserunt non lethaliter, quamvis non puniantur ut homicidæ, puniri tamen tanquam præstantes auxilium homicidæ; hoc autem satis est jure canonico ad incurrendam irregularitatem, ut ex supra dictis constat; ergo. Unde hæc est ratio a priori hujus partis, quia sive vulnera præcesserint, sive sequantur, reipsa semper juvant ad mortem, et subjectum reddunt debilius ad resistendum vulneri lethali, et ut minimum accelerant mortem. Denique incredibile est, si omnes non lethaliter percutiant, et sequatur mors, omnes manere irregulares propter collectionem, et quando unus gravius, et lethaliter percussit, solum ob eam causam alios omnes excusari ab irregularitate.

10. *Corollarium secundum. — Maioli dictum improbatur* — Quin potius addo ulterius, etiam eos manere irregulares qui nullum vulnus infligunt. Quod sentit Gloss., in dict. c. ult., citans c. Si quis post, 50 d., et c. Præsentium, et cap. Continentia, de Cleric. percussor. Ratio vero est, quia, licet illi non vulneraverint, aliquod tamen auxilium, et cooperationem dederunt homicidio. Nam comitari homicidam eique assistere ad maleficium faciendum, sufficit ad irregularitatem contrahendam, ut supra cum communi sententia dictum est. Imo etiam jure civile hic punitur, non quidem ut homicida, sed ut cooperator ad homicidium. Et hoc etiam significatur in jure canonico in dict. c. ult.; nam de his, qui impugnabant, et non vulneraverunt, dicitur, *similiter pœniteant,* utique ut delinquentes in homicidio, quamvis non plene ut homicidas; id vero satis est ad irregularitatem incurrendam, quia in hac pœna non est inæqualitas, ut jam dixi. Neque obstat, quod irregularitas factum requirit, c. ult., 15, quæst. 1, nam hic jam intervenit factum, nempe homicidium, cui præbetur favor et auxilium. Imo addit Maiolus, lib. 5, c. 48, § 4, num. 7, etiam eos, qui juvabant occisum, manere irregulares, si erant clerici. Et citat Raymundum, tit. de Homicidio, vers. *Quod si plures,* et c. Petitio, de Homic. Sed hic textus nihil probat, ut latius ostendam disputatione sequente; nam ibi agitur de homicidiis factis ob justam defensionem, et potius ad incurrendam in eo casu irregularitatem necessarium esse dicitur, ut clericus, qui juvat se defendentes, suis manibus occidat, quod quomodo intelligendum sit, infra dicam;

inde tamen potius sumitur argumentum, per se loquendo non manere irregulares illos, qui juvabant occisum. Quod verum esse credo cum limitatione, nisi provocaverint, vel induxerint eum ad pugnandum, aut fuerint proxima causa, ob quam talis rixa fuerit excitata; nam tunc eis saltem indirecte imputatur homicidium; sicut supra dicebamus fieri irregularem mandantem, si mandatarius occidatur; eadem enim ratio in præsenti militat.

11. Tandem infertur ex dictis, etiamsi vulnus inflictum unum tantum sit, illudque lethale, omnes impugnantes occisum fieri irregulares, non solum quando incerta est persona percutiens, quod est indubitatum, sed etiamsi certa sit, quia alii non manent irregulares propter incertitudinem, sed propter cooperationem. Unde quod dixit Nicolaus Plovius, tractat. de Irregular., regul. 28, in eo casu, quando non constat de interficiente, non manere omnes irregulares, sed unumquemque relinquendum esse conscientiæ suæ, mihi improbabile est; nam in foro conscientiæ existimo omnes esse irregulares, ut ostendi, et idem opinor in foro exteriori, quandò de omnium delicto quoad rixam et mutuum favorem constat. Secus vero esset, si constaret homicidium esse factum ab uno ex quatuor hominibus, v. gr., ut quia ex domo, in qua erant, lapis projectus est, et a quo illorum jactus fuerit, ignoratur, nullusque illorum convinci potest. Tunc enim in foro exteriori nullus repelli potest ut irregularis, quia nullus in particulari præsumitur malus, qui non probatur; et melius est unum nocentem tolerare, quam tres innocentes damnare, ut recte notavit Maiolus, lib. 5, cap. 45, § 4, n. 9. Et in eo tantum casu posset procedere sententia Plovii, quod monendi sunt, et relinquendi conscientiæ suæ, non vero in alio, quem tractamus.

12. *Cap. Significasti, 2, de Homicidio, exponitur.* — Neque contra dictam resolutionem obstat cap. Significasti, supra citatum, quia in illo non agitur de pluribus rixantibus, sed de casu, in quo unus aliquem percussit, et postea ipso non vocante, nec consulente, nec volente, alii superveniunt et illum occidunt, qui casus est longe diversus; nam ille, qui primus percussit, non fuit cooperator cum aliis, sed habuit per se actionem omnino diversam; et ideo merito dixit Pontifex, gravitatem ejus esse per se spectandam ad ferendum judicium de irregularitate contracta ab illo primo percussore, nam quod postea supervenit, illi non imputatur, cum sit extra ejus voluntatem directam et indirectam, ut supponitur. Neque ex utriusque actionis concursu fit moraliter una, ut totus effectus singulis percutientibus imputetur, quia respectu primi percutientis concursus fuit mere accidentarius et fortuitus. Statim autem occurrebat quæstio, an decisio illius textus hoc modo intellecta, generaliter et sine limitatione procedat, an vero aliqua moderatio adhibenda sit, sed tractabitur melius in fine hujus disputationis.

SECTIO IV.

Utrum per omissionem obviandi homicidio incurratur hæc irregularitas.

1 Difficultas est de omissione pure privativa, id est, quæ non habet positivum influxum physicum aut moralem in homicidium, qualis esset occultare arma alterius, quibus se defenderet, vel permittere homicidam, ut armis meis utatur ad occidendum alium. In his enim casibus et similibus non est dubium de irregularitate, ut ex dicendis a fortiori constabit. Sed dubium est, quando mere privative quispiam se habet, videndo alterum occidi, et non impediendo, cum possit, et debeat. Hæ namque duæ conditiones supponendæ sunt, alias non est moralis omissio; si enim non possum, clarum est nullo modo esse mihi voluntarium; si autem non teneor, mihi non imputatur tanquam causæ, ut constat ex 1 2, quæst. 6.

2. *Prima opinio. — Secunda opinio.* — In casu igitur moralis omissionis sunt variæ opiniones. Prima absolute affirmat contrahi irregularitatem, quæ solet tribui Sylvest., Angel., et aliis Summistis, sed generalius loquitur Navarr., in cap. Non inferenda, 23, quæst. 3, num. 18; idem sentit Socinus, in cap. Ad audientiam, de Homicid., quæst. 95, n. 338 et sequent., et quæst. 97, n. 353; fundantur in dicto cap. Non inferenda, et cap. ult., 23, quæst. 3, cap. Facientis, 86 dist., cap. Sicut dignum, § Illi, de Homicid., et in ratione textus, in cap. Quantæ, de Sentent. excomm., in 6. Quia favere censetur, et consequenter homicida esse, qui manifesto homicidio desinit obviare, cum possit et debeat. Secunda sententia absolute negat in eo casu irregularitatem incurri. Ita indicant Innocentius, in cap. Petrus, de Homicid.; Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 2, in princ., et in Summ., cap. 3 de Irregularitat.; et tenuerunt Raymundus,

Albericus, et alii, quos refert Summa Confessorum, lib. 2, tit. 1, quæst. 32. Fundari possunt, quia nullo jure lata est hæc irregularitas pro non impediente, sed solum pro agente aliquo modo, ut patet cap. Si quis viduam, dist. 50, cap. 2 de Cleric. pugnant. in duell. Distinguendum vero est de duplici obligatione charitatis, quæ communis est omnibus proximis, et justitiæ commutativæ, quæ nascitur ex officio prætoris, v. gr., vel alio simili, vel ex alio justo pacto.

3. *Prima conclusio. — Duæ limitationes Maioli examinantur. — Prima. — Corollarium.* — Dico ergo primo : quando quis solum peccat contra charitatem, non impediendo homicidium, non fit irregularis; ita tenent auctores secundæ sententiæ, et prioris ita sunt limitandi. Et sane Navarr. ita sentit in Summa, cap. 27, num. 231 et sequent. Et in dict. cap. Non inferenda, num. 35, nec aliud sentit Sylvest., verb. *Homicidium*, 3, q. 5, § 5. Ratio est illa sæpe repetita, quod talis irregularitas non est in jure expressa. Declaraturque in hunc modum, quia ille tunc nullo modo cooperatur ad homicidium; ergo nec homicida est; ergo non incurrit, etc. Antecedens patet, nam qui quovis modo ad homicidium cooperatur, vel physice, vel moraliter, contra justitiam peccat; ergo e contrario, qui non peccat contra justitiam, non potest dici moraliter cooperari ad homicidium, et consequenter nec irregularis fieri. Unde quoties jura vocant homicidam eum, qui non subvenit proximo in simili periculo constituto, vel qui non præbet cibum fame morienti, homicidium late vocant omnem culpam commissam circa debitam conservationem vitæ proximi; et in hac parte conveniunt fere auctores. Maiolus vero supra, § 5, n. 2, duas adhibet limitationes. Prior est, nisi præter omissionem defensionis exteriora signa adhibeantur, quibus factum approbari ostendatur. Sed hoc tunc erit verum, quando talia signa ita fiunt, ut homicida favorem sentiat, et animosior fiat ad committendum delictum, quia tunc jam non est sola omissio, sed cooperatio aliqua. Possunt tamen illa signa fieri sine hoc effectu, ut si videns factum gauderet et exterius rideret, vel alicui tertio diceret, sibi placere, nihil sciente vel advertente ipso homicida ; tunc enim cessaret omnis cooperatio, et consequenter dicta limitatio, quantum est ex vi illius actionis. Unde a fortiori sequitur, irregularem fieri, qui mandat vel consulit alicui, ut alium non tueatur ab homicidio, quia licet hic posterior contra charitatem tantum peccet, et ideo non fiat irregularis, prior peccat contra justitiam respectu occisi, et positive operatur ad mortem ejus. Idem probabilissime sentit Maiolus supra de illo, qui fores domus suæ claudit fugienti, et ideo occiditur; quia non solum contra charitatem, sed etiam contra justitiam videtur occludere alteri viam necessariam ad fugiendam mortem, estque illa moralis quædam detentio et cooperatio.

4. *Secunda limitatio.* — Altera limitatio est, nisi omissio ex dolo procedat, quæ fuit opinio Angeli, verb. *Homicidium*, 1, § 17, et per dolum videtur intelligere desiderium, ut alius occidatur, argument. cap. Quantæ, de Sentent. excomm., ubi dicitur, in sententiam canonis incidere, qui facinori percussionis clerici, cum possit, desinit obviare; ubi Abbas, num. 3, illam interpretationem juris extendere videtur ad omnem pœnam ipso jure latam; et addit, in foro exteriori præsumi dolum eo ipso, quod aliquis est præsens, et potest obviare, et non obviat. Sed quidquid sit de foro exteriore, in quo fortasse ille non tantum præsumetur omittens, sed habens societatem occultam cum occisore, argument. cap. Sicut dignum, § Illi etiam, de Homicid., et cap. Facientis, 86 dist., nihilominus in foro conscientiæ, si revera tantum intercessit omissio contra charitatem, quamvis illa fuerit voluntaria ex interno odio, et desiderio ac gaudio mortis proximi, nulla incurritur irregularitas, quod sentiunt alii auctores citati. Et favet cap. ult., 23, quæst. 8, ibi : *Qui vero nec eum impugnabant, nec vulnerabant, neque auxilio, vel consilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extra noxam sint.* Quamvis enim Glossa id exponat de illis, qui ita adfuerunt, ut impedire non possent, quod est verum loquendo de noxa apud Deum, tamen, cum textus absolute loquatur, recte intelligitur generaliter, et de noxa canonica, id est, quæ per irregularitatem punitur. De quo videri potest Decius in leg. Culpa caret, ff. de Regulis juris. Faciunt etiam quæ tradit Bartholus, in l. 1, § Sed in eo, ff. Ad Senatusconsult. Syllanian., ubi ait, etiam jure civili hunc non teneri de homicidio, et alia quæ citantur in Additione ad Abbatem, in dicto cap. Quanta.

5. *Secunda conclusio.* — Dico secundo : quando intervenit obligatio ex justitia, tunc per omissionem defensionis incurritur irregularitas. Ita tenet Summa confessorum supra,

referens plures alios, et Angelus, Sylvester, ac Maiolus, eisdem locis, et Navarrus, c. 27, num. 231, et cap. 24, num. 5, et 16, et seq.; et Nicolaus Plovius, de Irregularit., reg. 20; Tiraquell., tractat. de Pœnis temperandis, caus. 54, num. 13. Fundamentum sumitur ex dicto cap. Quanta, de Sentent. excom. Neque obstat (ait Maiolus), quod ibi sit sermo de excommunicatione; nam inde sumitur a fortiori argumentum, cum sit majus vinculum quam irregularitas. Sed hoc genus argumentationis infirmum est in hac materia, ut sæpe dixi, quia quidquid sit de comparatione harum pœnarum (diversis enim considerationibus videntur se habere tanquam excedens et excessum, ex cap. Cum illorum, de Sentent. excom.), argumentum neque a simili, neque a majori hic est validum, quia oportet hic ostendere jus expressum, maxime, quia ille casus est specialis, ut statim declarabo. Ratio ergo esse debet, quia in eo casu committitur peccatum homicidii; et ideo incurretur in eo irregularitas ex vi illorum jurium, in quibus propter homicidium fertur. Antecedens probatur late a dictis auctoribus, et a Navarro, in cap. Non inferenda, n. 18, et a posteriori patet, quia talis persona ita punitur jure civili, ac si ipsa commisisset homicidium. Item, quia ille est causa moralis homicidii, et contra justitiam; ergo illa omissio transit moraliter in commissionem homicidii.

6. *Objectiones aliquæ. — Prima. — Secunda.* — Sed occurrunt objectiones. Prima, quia hæc etiam irregularitas non invenitur in jure expressa; nam jus semper requirit factum ad hanc irregularitatem. Dicunt, omissionem actus ex justitia debiti esse quoddam factum morale. Sed contra, nam illud vocatur factum imputatione et interpretatione quadam, non secundum proprietatem, quod Theologi dicunt, omissionem reduci ad dictum, vel factum, vel concupitum, ut interpretatur D. Thomas, 2. 2, quæst. 71, art. 6, et quæst. 72, art. 6. Sic etiam in l. 164, ff. de Regulis juris, dicitur : *Qui non facit quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit.* Expendendum enim est illud verbum, *videtur,* et in l. Quid ergo, vers. *Certe,* ff. de His qui notantur infamia, additur : *Quodammodo fecisse videtur* Ubi Glossa multa alia refert. In irregularitatibus autem explicandis, non impropriis et amplioribus interpretationibus uti debemus, sed propriis et strictis, cum requiratur jus expressum. Maxime, cum jura, quæ hanc irregularitatem ponunt, definitis verbis exprimant actus ad illam necessarios in his, qui secundario concurrunt, ut sunt consulere, mandare, cooperari, etc. Secundo, quia quod obligatio sit justitiæ vel charitatis, videtur valde extrinsecum ad irregularitatem, quæ præter culpam considerat seu requirit indecentiam fundatam in externa actione vel carentia actionis; hic autem æqualis est carentia actionis exterioris, licet obligatio sit inæqualis. Adde, quod obligatio ex justitia interdum oritur ex publico munere, aliquando ex privato stipendio seu pacto; non videtur autem verisimile, famulum, v. gr., fieri irregularem non defendendo dominum, si ad id ex stipendio teneatur, amicum autem non fieri deserendo illum. Aliud exemplum est de clerico, verbi gratia, qui non subvenit per eleemosynam pauperi indigenti; nam quidam aiunt peccare contra justitiam, alii contra charitatem, quæ diversitas parum videtur referre, ut dicamus eum manere vel non manere irregularem, si fortasse ob eam occasionem pauper moriatur. Simile est de judice vel gubernatore; nam quidam putant illum teneri ad defensionem subditi in eo casu ex justitia commutativa, alii ex legali, et hæc posterior non videtur sine dubio sufficere ad irregularitatem, cum talis culpa proprie ad homicidium non spectet, quatenus dicit peccatum contra justitiam commutativam. Simile est de filio, qui non subvenit vel defendit patrem; peccat enim contra pietatem, non tamen proprie contra justitiam; non ergo fiet irregularis, et tamen ejus culpa et deformitas magna est.

7 *Objectiones solvuntur* — Nihilominus recedendum non est a communi sententia, quia fundamentum ejus est solidum; ille enim est moraliter homicida, qui privat alium jure suo et re sua, sibique necessaria ad defensionem, et consequenter habet moralem influxum positivum. At jura, quæ de irregularitate loquuntur, moraliter intelligenda sunt; alia vero, quæ apponunt illas particulas diminuentes, *videtur,* et *quodammodo,* respiciunt ad actionem materialiter occidendi. Nec est verum esse eamdem indecentiam in omittente contra charitatem, quæ est contra justitiam, quia in hoc est multo major, ut per se constat. De casibus autem particularibus hic non disserimus; nam personarum obligationes alibi considerandæ sunt; regula autem posita vera est, sive justitia sit servi ad dominum, patris ad filium, gubernatoris ad subditos, sive e contrario. Propter casum vero illum de eleemo-

syna, si quando danda sit ex justitia, adverto necessarium esse, ut hæc obligatio sit ad hanc personam in particulari; nam si possit quis cum alio implere obligationem justitiæ, et respectu hujus ad summum peccet contra ordinem charitatis, non satis esset ad irregularitatem. Sicut etiam est necessarium, ut obligatio sit pro nunc; nam si satis esset dare eleemosynam crastina die ad implendam obligationem justitiæ, nunc non censeretur omissio contra illam, etiamsi esset contra charitatem.

8. *Primum notandum circa doctrinam datam.* — Denique duo sunt addenda pro declaratione et limitatione hujus sententiæ communis. Primum est, necessarium esse hanc omissionem esse voluntariam, quia alias culpabilis non est, ideoque non poterit effectus sequutus imputari omittenti. Estque mihi satis probabile necessarium esse, ut omissio sit prævisa simul cum mortis periculo, et sic fuerit directe volita vel admissa; nam si ex incuria et inadvertentia etiam culpabili mors eveniat, non videtur ad hanc irregularitatem sufficere, tum quia homicidium ex sola omissione sequutum est valde indirectum et per accidens; et ideo, si ipsa etiam omissio sit solum indirecte voluntaria, relinquitur causalitas homicidii valde remota, et per accidens, ac proinde insufficiens ad irregularitatem; tum etiam quia ita significatur in cap. Quæsitum, de Pœnitent. et remiss., ibi : *Si ex incuria eorum,* id est, parentum, *mortui inveniuntur in cunis,* scilicet, infantes, etc. Nam obligatio, quam parentes habent ad filios infantes, ne sua causa pereant, satis magna est, et tamen ibi dicitur, parentem non manere irregularem, etiamsi ex incuria sua filius in cuna suffocetur, dummodo ex voluntate affectata parentis id non eveniat, ut in priori parte textus declaratur, et sine facto vel actu parentum, ut supponitur, et Innocentius expresse declarat communiter receptus. Aliqui vero expositores ibi id limitant ad incuriam ex culpa levissima, ut Panormitan., et alii; et indicat Sylvest., *Homicidium,* 2, q. 15; tenet Covarr., 2 part., § 4, num. 9; sed probabilius Cardinalis id extendit ad latam culpam, quia textus absolute loquitur de incuria, et non est restringenda vox, aut augendus rigor; vox autem *incuria,* in rigore quamcumque negligentiam comprehendit, quæ non includat dolum seu affectatam voluntatem, ut sentit Glossa, in cap. Ex parte, de Consuet., verb. *Incuria.* Quoties ergo sine actione mea per solam omissionem non directe voluntariam, nec cum prævisione periculi, mors alterius evenit, non efficior irregularis, quantacumque interveniat obligatio.

9. *Secundum notandum circa eamdem doctrinam.* — Alterum notandum est, hanc irregularitatem, quando incurritur, regulariter esse homicidii casualis, potius quam voluntarii; duobus autem modis potest quis hanc velle omissionem. Primo, ex negligentia, ex timore humano, ex avaritia, et similibus affectibus; secundo ex odio ac directa voluntate ut alius occidatur. Prior modus est frequentior, et tunc dicimus, homicidium non imputari ad irregularitatem ut voluntarium, sed ut casuale. Ratio est, quia non est directe intentum, nec etiam directe factum, et quia hic est ordinarius modus peccandi, ideo dicimus regulariter esse hanc irregularitatem homicidii casualis. Quando autem omissio est voluntaria secundo modo, adhuc dubitari potest, an illud dicendum sit homicidium voluntarium quoad irregularitatem, quia licet intentio sit directa, non est influxus directus, nec proprium homicidium. Nihilominus dico talem irregularitatem judicandam esse homicidii voluntarii, quia ex parte voluntatis tale est, et ex parte actionis exterioris non est physice sed moraliter consideranda, ut dixi, et sic est influxus voluntarius in homicidium, sicut est in illo, qui præsentia sua animos et auctoritatem præbet.

SECTIO V.

Utrum ex homicidio casuali sequuto ex opere licito contrahatur irregularitas.

1 *Prima generalis regula.* — Duæ regulæ communiter receptæ sunt. Una est : si sufficiens diligentia adhibita fuit ad vitandum periculum mortis alterius, non contrahitur irregularitas. Probatur, quia tunc homicidium est omnino involuntarium, et alioquin in opere secundum se nulla fuit culpa, ut supponimus; neque etiam ex tali effectu sequitur indecentia, cum non sit humanus; ergo non est ibi fundamentum hujus irregularitatis. Confirmatur, nam hac ratione, qui sine usu rationis alium occidit, non fit irregularis, juxta Clement. 1 de Homic. Denique talis irregularitas non invenitur in jure. Imo hæc regula satis videtur expressa in cap. Dilectus, cum tribus seqq., et cap. Joannes, et c. ult. de Homic., estque communis Theologorum cum D. Thom., 1. 2, quæst. 73, art. 8,

et 2. 2, quæst. 64, art. 8; Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9; Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 14; et Summistarum, ac Canonistarum, quos paulo post referemus; et videri potest Maiol., lib. 5, cap. 48, § 3; Navarrus, cap. 27, a num. 290; Covarruv., dicta Clement., 2 part., § 4. Qui, num. 11, refert, quosdam limitasse hanc regulam quoad effectum ascendendi ad superiores Ordines, sentientes non solum contrahi quoad effectum ministrandi in susceptis. Sed non habet probabilitatem, quia non habet in jure fundamentum, ut patet ex juribus citatis, et ex cap. Hi qui arbores, et cap. Si duo, d. 50. Neque obstat cap. Tua nos, de Homic., nam ibi ait Pontifex, monachum, de quo est sermo, multum excessisse alienum officium usurpando; non ergo dabat operam rei licitæ, de qua nunc agimus, sed pertinet casus ille ad sequentem sectionem.

2. *Secunda regula.* — Secunda regula est : etiamsi opus sit licitum, et bona intentione factum, si intercessit negligentia vitandi periculum, sequuto homicidio incurritur irregularitas. Ratio est, quia tunc homicidium est aliquo modo voluntarium, et ideo licet opus sit licitum, non tamen licite fit. Estque communis sententia eorumdem auctorum, et sumitur ex eisdem juribus, et ex aliis, quæ objici solent contra priorem regulam. Primum esse potest capitulum Presbyterum, de Homic., ubi presbyter declaratur irregularis, qui causa disciplinæ puerum percussit in capite, et ea occasione mortuus est. Ad hoc vero dicendum est, castigationem illam, licet ex intentione mala non fuerit, in individuo judicatam esse imprudentem, et non licitam, quia debitum modum, et moderationem excessit. Neque etiam videtur casus omnino fortuitus, quia talis percussio in tali parte corporis non fit sine aliquo periculo, nec cum sufficienti diligentia ad vitandum illud.

3. *C. Continebatur, de Homicid. — Quorumdam expositiones. — Rejiciuntur. — Vera expositio.* — Majorem difficultatem ingerere videtur cap. Continebatur, eodem titulo, in cujus casu aliqui operam dabant rei non illicitæ; veniebant enim ex vineis Ecclesiæ, opere consummato, et levandi laboris gratia, ludum quemdam non illicitum exercebant, baculos in directum jaciendo, ut qui alterius baculum percuteret, vinceret; contigit autem, ut laicus, dum baculum cujusdam diaconi percussisset, incautus in eumdem diaconum equitaturus insilierit, et ab illius falce, qua erat præcinctus, vulneratus obierit. Respondet autem Pontifex, diaconum manere irregularem, cum tamen et opus, quod exercebat, non esset illicitum, et homicidium non tam ex ejus actione, quam ex aliena fuerit sequutum, quam diaconus nec prævenire, nec impedire potuisse videtur. Respondent aliqui, ludum illum fuisse illicitum clerico absolute et simpliciter; alii vero, fuisse saltem illicitum clerico cum laico ludere. Alii, fuisse illicitum saltem propter conditionem ludi. Sed nihil horum placet. Non primum, quia ludus ex objecto non erat malus, et finis, qui in ipso textu exprimitur, erat honestus. Non secundum, quia nec id etiam est per se malum, quando ludus alias indecens non est, ut per se constat. Neque etiam invenitur jure positivo prohibitum, nam in cap. His igitur, 23 dist., et cap. Laicos, 2, quæst. 7, quæ citari solent, hoc non prohibetur Tertium autem videtur esse contra textum, in quo dicitur clericos non esse usos conditione ludi, sola jactatione contentos; nisi forte quis dicat illud intelligi de clericis inter se, non vero cum laico. Sed hoc non potest satis in textu fundari, nec per se videtur verisimile. Unde potius videtur Pontifex imputasse illi diacono negligentiam in cavendo omni periculo homicidii; cum enim laici liberius agere soleant, non obstante modo ludendi sine usu illius conditionis, timere debuit, ne laicus ille modum excederet, et ideo saltem non debuit ludere falce accinctus, maxime, si illam habebat latentem, ut insinuatur verbo illo textus, *Incautus insiliit;* Panorm. autem ibi probabile existimat, quod si diaconus expresse prohibuisset equitandi licentiam, non mansisset irregularis. Oppositum vero sentit Hostiensis, et videtur magis consentaneum textui, quia talis occasio cum talibus circumstantiis judicata est periculosa moraliter; et ideo licet laicus excesserit pactum vel conditionem, diaconus non excusatur ab aliqua negligentia. Hæc autem, et similia responsa intelligo juxta præsumptionem juris canonici; nam, si in conscientia mihi constaret, illum omnino non advertisse periculum, neque memoriæ occurrisse, quod falce esset accinctus, ita ut si ignorantia facti invincibilis fuerit, illum plane ab irregularitate excusarem, propter rationem, et regulam supra positam, quod est pro omnibus similibus casibus observandum. Estque ad hoc optimus textus in cap. Lator, de Homicidio.

Qualis et quanta negligentia sufficiat ad hanc irregularitatem.

4. *Negligentia levissima, levis, et lata.* — *Sufficit lata et levis culpa.* — Hic vero statim occurrit dubitatio, qualis et quanta negligentia sufficiat ad incurrendam irregularitatem hanc, dando operam rei licitæ. Jurisperiti, Theologi et Summistæ communiter distinguunt culpam latam, levem et levissimam, qui gradus non discernuntur aliquibus certis regulis, sed prudenti arbitrio, considerato genere operis et circumstantiis ejus. De quibus videri potest Gabr., in 4, dist. 15, quæst. 10, in fine, et Panormit., in c. unic. de Commodato. Est ergo levissima negligentia, quando tota providentia et sollicitudo, quæ ordinario et prudenti modo adhiberi solet, posita est, solumque fuit aliquid prætermissum, quod non est animadversum, quia sine magna ingenii perspicacitate et solertia animadverti non poterat. Lata vero culpa dicetur illa, quæ nimiam negligentiam continet, seu quando omittitur illa circumspectio, quam homines mediocriter capaces et prudentes adhibere solent. Levis autem est media inter has, eritque major vel minor, juxta majorem vel minorem accessum ad aliquod extremorum. Quoties ergo culpa lata est, certum est contrahi irregularitatem, quia tunc homicidium est satis voluntarium in causa. De levi etiam culpa communiter dicitur, non sufficere ad vitandam hanc irregularitatem. Ad quod citari solet cap. Clerico jaciente, dist. 50, ubi dicitur, clerico jaciente lapidem, puerum fuisse interemptum, nihil autem de culpa explicatur; sicut etiam in cap. Eos vero, eadem distinctione, absolute dicitur, eos qui casu homicidium faciunt, esse pœnitentiæ subdendos; intelligi autem debet de casu culpabili, ut in utroque textu Glossa exponit; quanta vero culpa sufficiat, ibi non explicatur. Magis videtur favere cap. Continebatur, supra tractatum, quia culpa vel negligentia, quæ in eo casu intervenit, satis levis fuisse videtur.

5. *De negligentia levissima.* — *Prima opinio.* — De culpa autem levissima quidam absolute dicunt, non esse sufficientem ad irregularitatem. Ita tenet Angel., verb. *Homicidium*, 2; et ibi Sylvest., num. 2, et clarius, verb. *Irregularitas*, num. 3 et 20; Villadiego, de Irregularit., cap. de Percussore. Alii vero distinctionem adhibent; nam, si culpa levissima est in omittendo, sufficere dicitur ad excusandam irregularitatem, juxta cap. Quæsitum, de Pœnit. et remiss. Si vero sit in committendo, dicunt non excusare irregularitatem. Ita sentit Panormit., dict. cap. Quæsitum, num. 3, ubi Additio dicit esse commune. Idem Covarruv., dict. Clem., 2 part., § 4, num. 9, cum. Gloss., 2, in cap. Significasti, 1, de Homic.; et idem sentiunt Rosella, verb. *Homicidium*, 3, num. 21; Tabiena, *Irregularitas*, 2, num. 4; clarius Maiol., dict. § 3, n. 2; et ad probandum posterius membrum citantur cap. Presbyterum, et cap. Ad audientiam, de Homicid. Ut autem hæc distinctio et opinio intelligatur, suppono omnem culpam negligentiæ, de qua loquimur, immediate versari circa omissionem cavendi periculum homicidii. Sed ulterius contingere potest, ut illud periculum sequatur tantum ex alia omissione non succurrendi periclitanti, vel non impediendi homicidium, et tunc dicitur tota culpa esse in omittendo. Tunc autem (ut opinor et supra dixi), non tantum levissima, sed etiam lata culpa excusat irregularitatem, juxta cap. Quæsitum, de Pœnit. et remission., et Cardinalis ibi. Aliquando vero prior omissio debitæ diligentiæ est in cavendo periculo homicidii proveniente ex propria et positiva actione; et tunc dicitur esse culpa in committendo, et de hac dicunt auctores citati, non excusare irregularitatem, etiamsi levissima sit.

6. *Prior opinio præfertur.* — Nihilominus prior opinio, contraria quoad hanc partem, satis probabilis videtur Primo, quia hæc posterior non fundatur in jure sufficienter, quia non ostendit, nec videtur posse probare, in illis juribus, quæ allegat, sermonem esse de levissima culpa. Secundo, prior opinio potest suaderi ex cap. Lator, de Homicid., ubi Pontifex declarat non mansisse irregularem clericum, qui ad latus suum habens cultellum, cum alio luctabatur, quamvis ille mortuus fuerit cadens super clericum, ejusque cultello vulneratus; nam ille clericus non potest excusari saltem a levissima culpa, quia ad ludendum illo modo cum altero, debuisset cultellum deponere, cum res per se spectata non careret periculo. Facit etiam textus in dict. cap. Quæsitum, de Pœnit. et remiss., ubi pater suffocans filium parvulum secum dormientem, tunc dicitur manere irregularis, quando id accidit, vel ipso procurante (quod ad præsentem casum non spectat), vel ex *studiosa negligentia;* indicatur ergo minorem negligentiam non sufficere ad contrahendam

irregularitatem, saltem per argumentum a contrario, quod efficax est in jure, maxime in favorabilibus, et ubi contrarium non probatur ex eodem jure. Adde, responsum Pontificis esse insufficiens, si minor negligentia sufficeret ad illam irregularitatem contrahendam. Unde Cardinalis propter illum textum dixit, etiam levem culpam non sufficere ad hanc irregularitatem; imo addit, studiosam negligentiam tantum esse, quando est affectata et directe voluntaria. Quod refert et sequitur Alexander de Neapol., in Additione ad Abbatem, ibi. Sed hæc nimia restrictio est, vel potius nimia licentia, alias etiam propter latam culpam et crassam negligentiam non incurretur irregularitas in eo casu; quod improbabile videtur; aliud vero de levi culpa magnum fundamentum habet in textu, nam levis culpa non potest profecto dici studiosa negligentia. Unde Tabiena supra dixit, solum ibi comprehendi latam vel latissimam culpam. Fortasse quis objiciat, quia quoad præsumptionem in foro externo, quoties quis tenetur de dolo, et lata culpa in faciendo commissa, tenetur etiam de levissima, juxta doctrinam Bartholi, in l. Quod Nerva, ff. Depositi. Et huc etiam spectat, quod refert Covarruvias ex Glossa, in l. Cornelia, ff. ad Sillanianum, levissimam culpam in committendo contingentem, ad levem culpam pertinere. Quod examinare, et qua ratione fundatum sit, inquirere ad nos non spectat.

7. *Dubii resolutio. — Sylvestri objectio solvitur.* — Quidquid ergo sit de præsumptione in externo foro, ad contrahendam in foro conscientiæ hanc irregularitatem necesse est, ut aliqua vera culpa, id est, verum peccatum intercedat, quia si homicidium non imputatur operanti, non est opus ejus; et ideo non reddit illum irregularem. Quod in specie notavit Paludanus, in 4, dist. 25, q. 3, num. 15. Unde sive negligentia (quam nomine culpæ videntur juristæ significare), exterius appareat levissima, sive levis, aut etiam gravis, si tamen in conscientia inadvertentia fuit inculpabilis, nulla contrahitur irregularitas, etiamsi ex actione seu commissione mors sequatur. Neque contra hoc obstat objectio Sylvestri et aliquorum, quia irregularitas homicidii interdum contrahitur sine culpa; nam hoc est verum de homicidio per se et auctoritate publica facto, non vero de privato, quia debet esse voluntarium aliquo modo, ut inducat irregularitatem, ut ex dictis patet, et bene explicuit Cajetanus, 2. 2, q. 64, art. 8; si autem voluntarium fuerit, erit culpabile; quod ergo inculpabile est, irregularitatem non inducit. Unde e converso, si in conscientia constet, negligentiam fuisse culpabilem propter perspicacitatem operantis, qui necessitatem advertit, et ex negligentia omittit, quamvis exterius appareat culpa levis aut levissima, nihilominus irregularitas non excusatur. Eritque generalis regula, quoties negligentia tanta fuerit, ut sit peccatum mortale, non excusare irregularitatem; et hanc indicat Cajetanus. Quando autem talis sit negligentia, quæ ad peccatum mortale sufficiat, recte etiam dixit idem Cajetanus, secundum naturam negotiorum, temporis ac personarum arbitrandum esse, et non esse requirendam summam prudentiam, sed communem, quod exemplis etiam recte declarat. Addit Paludanus, considerandam esse diversitatem personarum, quia respectu unius erit negligentia inculpabilis, quæ in alio culpabilis esset. Et hæc applicanda sunt ad casus particulares, quos omitto, quia in Summistis inveniuntur, et in Maiolo, et aliis, et sunt faciles ex dictis.

8. *An negligentia venialis ad hanc irregularitatem sufficiat. — Prima sententia.* — An vero sufficiat culpa venialis in tali negligentia ad inducendam irregularitatem, Paludanus et Cajetanus nihil declarant; Soto vero, lib. 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9, negat culpam venialem sufficere, quem sequitur Salonus, 2. 2, quæst. 64, art. 8, et uterque citat Cajet. in contrarium, qui tamen non loquitur in hoc casu, sed in eo, in quo datur opera rei illicitæ, de quo statim. Suam vero sententiam probant, quia hæc irregularitas imponitur propter culpam; est autem pœna gravissima; ergo non est verisimile imponi propter culpam tantum venialem. Quod est consentaneum his, quæ supra diximus disputat. 1 hujus materiæ, tractando de causis irregularitatis. Maxime vero probatur mihi hæc sententia in præsenti, quia hoc peccatum non potest esse veniale ex parte materiæ, cum illa gravissima sit, nempe mors hominis; erit ergo ex defectu voluntarii et liberi, quia illa actio, ut attingit homicidium, non est humana, nisi imperfectissimo modo, sed est actus indeliberatus, et ex subreptione; propter quem verisimile non est tam gravem pœnam imponi. Respondent aliqui improbantes sententiam Soti, irregularitatem non esse pœnam, sed impedimentum canonicum ex facto proveniens; et ideo sufficere

factum cum negligentia veniali. Si autem argumentum aliquid valeret, probaret etiam solum factum sufficere absque ulla negligentia. Dico ergo, non omnem irregularitatem esse pœnam, aliquam tamen esse, et talem esse hanc, de qua agimus, et ideo debere esse proportionatam culpæ. Dico etiam ad hanc irregularitatem requiri factum voluntarium simpliciter; homicidium autem hoc, quod solum ex negligentia veniali sequitur, non potest dici simpliciter voluntarium, sed valde diminute, et secundum quid. Est ergo hæc sententia satis probabilis, neque est aliena a mente eorum Canonistarum, qui dicunt, levissimam culpam non sufficere ad hanc irregularitatem; nam profecto negligentia, quæ in hoc negotio excuset a peccato mortali, non potest non esse satis leve.

9. *Maioli sententia.* — *Maioli sententia improbatur.* — Ultimo in hoc puncto adverto, Maiolum, dicto § 5, num. 3 et 4, asserere, quidquid sit de jure antiquo, hodie nihil referre, quod culpa præcedat, necne, vel quod actio fuerit licita, et de se minime noxia; semper enim qui homicidium commisit, debet abstinere et non promoveri, donec causa plene cognita, dispensatio concedatur, propter decretum Concilii Trid., sess. 14, c. 7 Hæc vero sententia probanda non est, quia Concilium nihil statuit contra jus antiquum, neque habet verbum derogationem indicans; ergo quando requirit dispensationem in homicidio casuali, vel potius requiri supponit, ut statuat, cui committenda sit, loquitur de illo casuali homicidio, in quo juxta antiqua jura dispensatio necessaria est; nam jura concilianda sunt absque derogatione, vel correctione alterius, quoad fieri possit, ut dicitur in cap. Cum expediat, de Elect., in 6. Atque ita inveni postea declaratum a Congregatione Cardinalium, quia Concilium non induxit novam irregularitatem, quod necessarium esset, ut postularet dispensationem. Responderi vero potest ex Maiolo, solum requiri declaratoriam dispensationem, quæ non tollat irregularitatem, sed authentice declaret non esse incursam; nam de hac videtur loqui Concilium, cum dicit talem dispensationem debitam esse; propter majorem autem securitatem et certitudinem illam exigere videtur. Sed hoc totum gratis dictum est, quia Concilium de propria dispensatione loquitur, nec dicit esse simpliciter debitam, sed *quodammodo;* et ad illam concedendam non dat auctoritatem Episcopis, sed *committendam* eis esse dicit; quis autem credat ad illam declarationem faciendam non esse potestatem in Episcopo, aut illam voluisse auferre Concilium? Non sunt ergo hæc onera tam facile imponenda hominibus; sed declaratio illa sine potestate jurisdictionis ab homine prudente et docto fieri potest.

SECTIO VI.

Utrum ex homicidio casuali sequuto ex opere illicito contrahatur irregularitas.

1 *Tres casus distinguuntur.* — *Primus.* — *Secundus.* — *Tertius.* — *Communis sententia Canonistarum.* — *Fundamentum.* — *Rejicitur* — *Verum fundamentum.* — Tres casus distingui possunt : primus, quando intervenit negligentia graviter culpabilis, et tunc a fortiori constat ex dictis in sectione præcedenti, contrahi irregularitatem. Secundus est, quando omnis diligentia adhibita est. Tertius, quando levis seu venialis negligentia intercessit. Et de his est quæstio, in qua communis sententia, præsertim Canonistarum est, quoties datur opera rei illicitæ vel prohibitæ, quantacumque adhibeatur diligentia ad vitandum homicidium, si cum effectu sequatur, non vitari irregularitatem. Idem tenuit D. Thomas, 1 2, quæst. 73, art. 8, clarius 2. 2, quæst. 64, art. 8, ubi Cajetanus idem sequitur, et Paludanus, in 4, dist. 25, quæst. 3, num. 14; et Gabriel, in 4, dist. 15, quæst. art. 3, dub. 2; Covarruvias late referens Doctores dicta Clementina, part. 2, § 4, a princ.; et Navarrus, dicto cap. 27, num. 219 et sequent.; et Maiolus, dicto § 3. Fundamentum aliquorum est, quia ut effectus sequutus voluntarius sit, satis est, quod sequatur ex actione alias mala, quantacumque diligentia adhibita fuerit. Quod sentit Gabriel supra, cum dicat, ex tali damno vel homicidio oriri obligationem restituendi. Sed hæc sententia in hoc sensu probabilis non est, quia, ut recte declaravit Cajetanus citato loco, qui dat operam rei illicitæ, adhibita omni diligentia, ne alius effectus malus sequatur, omnino excusatur a culpa homicidii, si forte sequatur. Et ratio est, quia tale homicidium est illi omnino involuntarium. Patet, quia nec est voluntarium in se ac directe, ut supponitur, neque in causa et indirecte, quia tali diligentia adhibita, consecutio illius effectus ignoratur invincibiliter; ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium. Unde D. Thomas, 1 2, quæst. 76, art. 3, dicit, ignorantiam invinci-

bilem circumstantiæ peccati excusare ab speciali malitia ejus, etiamsi peccatum ipsum voluntarium sit, quia tunc circumstantia est omnino involuntaria; ergo idem est de quocumque effectu subsequuto cum eadem ignorantia, quantumcumque opus alias pravum sit. Et confirmatur, nam si de facto non fuisset sequutum homicidium, ex tali opere illicito, nulla omnino malitia homicidii directi vel indirecti imputaretur operanti, neque apud Deum, neque apud homines; ergo quamvis homicidium sequi contingat, non imputatur ad culpam, quia non pendet ex solo casuali eventu absque voluntate. Verum ergo fundamentum esse debet, quia jura voluerunt punire tale homicidium, propter solam malitiam actionis, ex qua sequutum est, etiamsi specialis malitia, vel indirecta voluntas homicidii non intercedat. Quod enim jura potuerint hoc facere, manifestum est; quod autem fecerint, patet ex cap. ultim. de Homicidio, in 6, et ex cap. Tua nos, de Homicidio.

2. *Posita sententia impugnatur — Responsio. — Replicatio.* — Nihilominus hæc sententia multis recentioribus Theologis dura visa est. Primo, quia nullo jure canonico sufficienter probari potest, ut Soto notavit; nam licet Navarrus *nimis audacter* illum loquutum fuisse dixerit, verum tamen dixit; nullus enim textus a Canonistis profertur, in quo hæc regula universe et indistincte statuatur, *dantem operam rei illicitæ, si homicidium ex ea sequatur, manere irregularem, quantumvis casu et involuntarie sequatur;* sed afferunt solum ea jura, quæ affirmant, dantem operam rei licitæ cum sufficienti cautione et diligentia, non manere irregularem, etiamsi homicidium sequatur; et ex eis colligunt per argumentum a contrario sensu, quando opus est illicitum, non excusari irregularitatem. Quod argumentum, ait Soto, infirmum est. Respondet autem Navarrus, licet argumentum a contrario sensu dialecticis sit infirmum, Jurisperitis tamen esse firmissimum, maxime quando contrarium non est jure expressum. Sed in primis hic contendimus, contrarium esse expressum, nimirum, in eo jure, quod habet, irregularitatem non incurri nisi in casibus a jure expressis; nam id, quod tantum elicitur ex jure per argumentum a contrario sensu, non potest dici in jure expressum; ergo contra jus est extendere illa jura ad irregularitatem dicto modo. Addo, argumentum ipsum a contrario non esse firmum apud juristas in materia pœnali et odiosa, ut sæpe in superioribus ostensum est; hic autem versamur in materia pœnali.

3. *Alia responsio. — Instantia.* — Melior responsio est, si dicamus, hanc irregularitatem esse expressam in illo jure, in quo propter factum homicidii fertur irregularitas, quia lex illa generalis est, et ab illa non possumus excipere, nisi quos jura excipiunt; jura vero neminem excipiunt, qui homicidium casu fecerit, nisi concurrentibus illis duabus conditionibus, scilicet, quod det operam rei licitæ, et cum sufficienti diligentia; ergo quicumque occidit sine his conditionibus, manet inclusus sub lege irregularitatis. Major constat ex cap. Clerico jaciente, et cap. Eos vero, cum aliis, dist. 50. Minor sumitur ex c. Joannes, et c. Dilectus, et cap. ult. de Homicid., ibi : *Attendentes, quod sacerdos ipse dabat operam rei licitæ.* Sed adhuc contra hoc instatur, quia illæ conditiones non ponuntur ibi, ut omnino necessariæ, sed ut sufficientes et excludentes omne dubium, quando ambæ simul concurrunt; ergo non est unde sufficienter colligamus, utramque esse necessariam. Neque in illis capitulis fit exceptio a generali, sed declaratio quorumdam casuum, qui sub prædicta lege ex se non continebantur, ad quam declarationem faciendam usi sunt Pontifices signis certissimis et indubitatis; non tamen propterea definierunt casum dubium, in quo licet opus fuerit illicitum, diligentia tamen et ignorantia fuit invincibilis, sed illum disputationi Doctorum reliquerunt. Qui autem dicunt, in eo casu non incurri irregularitatem, non putant fieri exceptionem a lege; sed declarant, casum illum non fuisse comprehensum sub tali lege, quæ declaratio et in ratione et in jure fundatur, quia lex illa solum comprehendit homicidium voluntarium; hoc autem homicidium voluntarium non est, ut ostendimus : ergo. Major patet ex Clementina unica de Homicidio, ubi infans, furiosus, et dormiens declarantur immunes ab irregularitate, quamvis occidant, cujus ratio non potuit esse alia, nisi quia talia homicidia non sunt voluntaria. Cujus signum esse potest, quia si ante somnum quis prævideret periculum occidendi alium dormiendo, non evitaretur irregularitas, ut constat ex cap. Quæsitum, de Pœnit. et remiss., et cap. Consuluisti, 2, quæst. 5. Item, quia homicidium, quod non est voluntarium, non est humanum, nec moraliter dici potest esse ab

homine; ergo non potest esse fundamentum irregularitatis, maxime hujus, quæ pœnalis est. Tale ergo homicidium non comprehenditur sub illa lege de irregularitate homicidii; ergo nullum est jus, in quo fundari possit. Quia revera nullum est, quod irregularitatem injungat propter talem culpam, etiam habentem omnino per accidens adjunctum talem effectum, neque illa, quæ sunt ita causalia, veniunt in humanam considerationem.

Secunda sententia.

4. *Prima distinctio in hac opinione. — Impugnatur.* — Propter hæc igitur alii Doctores contrariam regulam generalem statuunt, quoties homicidium casuale voluntarium non est, etiam indirecte, non incurri irregularitatem, quantumcumque sequatur ex opere illicito. Ita sentit Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 14, versus finem; adhibet exemplum de ebrio, qui hominem interficit; nam si fuit casus inopinatus, non manet irregularis, etiamsi inebriando se, dederit operam rei illicitæ, sicut non maneret irregularis, etiamsi inebriatus esset sine culpa, propter ignorantiam invincibilem ipsius facti. Alii vero distinctionibus utuntur: una est de opere illicito, quod ex se expositum est periculo occidendi aliquem, vel de opere, quod per se, vel ex alia prohibitione accidentaria prohibitum est. De priori conceditur inducere irregularitatem, non vero de posteriori. Hac distinctione utitur Soto, dicto articulo 9, qui varia adhibet exempla; in priori ponit actionem bellicam, torneamenta, et similia; in secundo ordine ponit equitare, v. gr., tempore prohibito, deponere campanam contra prohibitionem Prælati, vel aliud simile opus facere in die festo; applicando casus cap. Ex litteris, et cap. Dilectus, addendoque solum prohibitionem extrinsecam, ob quam opus sit illicitum. Posteriorem item partem declarat exemplis; sicut enim si quis venando in loco permisso non fit irregularis occidendo aliquem, quia ignorantia et casus fuit invincibilis, ita si venatio fiat in loco non permisso, et ex illo solo capite sit illicita, non incurret irregularitatem, si in cæteris sit æqualitas. Aliud exemplum contra Sylvestrum, *Homicidium,* 2, quæst. 18, est, nam si quis cædens arborem suam, casu occidat aliquem, vitat irregularitatem propter sufficientem diligentiam; eamdem vitat, etiamsi illicite, et furtive scinderet arborem alienam, cum æqualitate in cæteris circumstantiis. Quod exemplum admittit Navarrus, num. 237, ubi alia similia ipse ponit; unde plane videtur cum Soto convenire in prædicta distinctione; nam universe ait, licet opus sit illicitum, si tamen ex se non dirigitur in mortem, neque habet ejus periculum, non sufficere ad irregularitatem, si alias homicidium ex illo secutum sit omnino casuale. Verumtamen admisso hoc posteriori membro, restat interrogandum circa prius, an tale opus in individuo exerceatur cum sufficiente diligentia et morali certitudine, quod hic et nunc nullum sit periculum, necne; quamvis enim opus sit ex se aptum ad occidendum hominem, si adesset, tamen hic et nunc potest moraliter constare non adesse. Si ergo hæc diligentia non supponitur adhibita, recedimus a casu, in quo versamur, quia jam tale opus non solum est illicitum aliunde, sed etiam ex relatione et periculo homicidii; si autem tota illa diligentia posita est, jam eadem ratio versatur in hoc membro, quæ in altero, quia jam tunc homicidium omnino involuntarium est; hæc est enim unica ratio alterius membri. Parumque videtur referre, quod opus in specie consideratum sit periculosum, necne, si in individuo cavetur periculum; nam judicium de rebus moralibus in individuo ferendum est, ut de habituali culpa, et voluntate ferri possit.

5. *Alia distinctio in eadem opinione. — Impugnatur.* — Alia distinctio aliorum est, de opere illicito, si sit causa proxima homicidii, vel tantum remota; nam priori modo censetur sufficiens ad irregularitatem, non vero posteriori. Et hujus membri exempla ponuntur de eo, qui illicite confecit chartas lusorias, ex quarum usu orta postea est occasio homicidii, quæ nec prævideri potuit, nec debuit vitari, quia non tenetur homo, ut sic dicam, tam a longe cavere vel vitare actionem, ex qua potest alius occasionem peccandi sumere. Unde simile exemplum est de eo, qui ensem furto sublatum alteri vendidit eo tempore, quo nulla erat occasio, vel periculum interfectionis, quamvis postea secuta fuerit ex tali venditione, quæ illicita fuit. Item de adultero, cujus occasione maritus uxorem interfecit; non enim manet adulter irregularis, etiamsi dederit operam rei illicitæ. Sed hæc etiam distinctio, licet aliquid verum dicat, non evacuat difficultatem, eadem ratione, qua nec præcedens, vel certe majori, quia utrumque membrum incertum

est. Nam de priori, scilicet, causa proxima, interrogo, an talis sit causa, ut non potuerit prudenter evitari periculum occisionis exercendo illam, necne. Si primum dicatur, receditur a puncto quæstionis, quia jam tunc homicidium non est mere casuale. Si vero dicatur secundum, addendum ulterius est, illam diligentiam adhibitam fuisse; nam in eo casu versamur, et tunc procedunt rationes factæ, quod tale homicidium, quantumcumque causa fuerit proxima, voluntarium non est; ergo nec erit causa irregularitatis.

6. Simile dilemma fieri potest de altero membro: nam si causa sit adeo remota, et per accidens, ut nulla sit obligatio vitandi illam, etiamsi prævideatur effectus possibilis occasione illius potius, quam futurus, tunc parum refert, quod talis causa posita sit in actione licita vel illicita, quia non inde provenit, ut effectus non imputetur; sed quia nullo modo est voluntarius, neque homo est causa ejus, ut recte explicavit Cajetanus, dicto art. 8. Propter quod Navarrus, num. 221, absolute dixit, homicidium omnino casuale sequutum ex opere illicito, quod est causa tantum remota ejus, non sufficere ad irregularitatem. Ponit exemplum in hero, qui mittit servum in domum, vel agrum ad maleficium faciendum, et ibi interficitur a fulmine; non enim propterea dominus irregularis manet. Merito tamen advertit Covarr., dict. § 4, num. 9, in fine, licet causa propinqua maxime sit consideranda, non tamen semper esse necessariam etiam ad homicidium casuale, quod ex opere licito sequitur, nedum ex illicito; nam licet causa sit remota, si hic et nunc moraliter adest periculum, et potest prævideri, obligatio esse poterit vitandi illam, ut, v gr., in casu cap. Tua nos, de Homicid., remota causa ejus censetur curare tumorem gutturis debito modo, et cum sufficienti animadversione custodiendi se ab injuriis ventorum et aeris. Nihilominus tamen tales possent circumstantiæ personæ, loci et temporis incurrere, ut esset obligatio vitandi illam causam propter periculum. Idemque accidere potest in actione licita ex se conficiendi pharmacum alias utile, si moraliter timeretur pravus usus ejus in perniciem alterius, quamvis illa causa remota etiam sit; ergo a fortiori idem contingere potest in actione illicita conficiendi venenum, vel dandi pecuniam alienam, qua alius emit ensem ad alium occidendum. Quamvis ergo causa sit remota, in particulari considerandum est prudenti arbitrio, an potuerit et debuerit vitari, intuitu talis effectus quamvis remoti. Et tunc revertimur ad idem dilemma; nam licet talis causa sit remota et illicita, vel fit cum debita diligentia cavendi periculum mortis proximi, vel non. In priori casu verum est vitari irregularitatem, non autem in posteriori.

7. *Casus de adultero, ob cujus causam uxor a marito occiditur, resolvitur* — Sic enim resolvendum censeo casum illum de adultero; nam si temere accessit ad uxorem alterius, exponens illam periculo mortis, irregularis manet, quia moraliter est causa talis homicidii; secus vero erit, si cum sufficienti cautela morali id fecit, quia tunc effectus nullo modo est voluntarius in tali causa. Atque ita sentit in simili Covarr., in d. Relect., 3 part., in princ., n. 4, verb. *Posset quidem,* quamvis part. 2, § 4, n. 10, verb. *Tertio,* cum Castro negaverit, in eo casu incurri irregularitatem. Navarrus autem, cap. 27, num. 239, absolute dicit, in eo casu incurri, juxta suam opinionionem, quam dicit approbatam fuisse a Pio V, cum in sacra Pœnitentiaria hic casus controverteretur; et in foro exteriori videtur mihi valde verisimile, quia semper præsumitur adulter moralem occasionem dedisse homicidio; tamen in rigore conscientiæ distinctio data mihi probatur Ergo juxta hanc etiam distinctionem nunquam invenitur, homicidium mere casuale, eo quod opus sit illicitum, inducere irregularitatem.

8. *Navarri dictum rejicitur.* — Et ob eamdem causam non omnino probo quod Navarrus, dicto num. 221, ait, tunc homicidium hoc inducere irregularitatem, quando opus, ex quo proxime sequitur, est illicitum, *lege justitiæ.* Quam particulam addidit, ut excluderet homicidium causatum a judice justa sententia, ex odio tamen inique prolata, vel a milite pugnante in justo bello, occidente vero aliquem ex odio. Sed imprimis ad excludenda illa homicidia non oportuit addere illam particulam, tum quia hæc sunt homicidia directe volita, per quæ distinguuntur ab omni casuali; tum quia hic agimus de homicidio privata auctoritate facto, non publica. Deinde fere eodem modo interrogandum mihi superest, quæ lex justitiæ violari debeat per opus illicitum, ut ex illo contrahatur homicidium. Si enim est sermo de lege justitiæ, quæ vetat occidere hominem, dubium non est, quin per opus contrarium huic legi incurratur irregularitas; tamen si hoc requiratur,

aperte sequitur per homicidium omnino casuale non contrahi irregularitatem, quia per illud non violatur illa lex justitiæ, quantumcumque opus sit alias illicitum vel injustum in alia materia. Assumptum patet, quia sine voluntate directa vel indirecta non violatur lex justitiæ; illud autem homicidium utroque modo involuntarium est. Vel est sermo de lege justitiæ in qualibet alia materia; et hoc nec potest ratione fundari, nec difficultatem expedit. Primum patet, quia quid refert opus esse illicitum in ratione furti, quod est contra justitiam, vel in ratione fornicationis contra temperantiam, si ex utroque opere sequitur homicidium cum eadem ignorantia, et æque involuntaria? Aut quæ ratio reddi potest ad exponendum jura hoc modo, quæ absolute de opere illicito loquuntur? Secundum patet repetendo dilemma sæpe factum, quia non obstante injustitia alterius speciei, homicidium potest esse omni modo involuntarium; si ergo hujusmodi sit, alia injustitia parum refert ad inducendam irregularitatem; si vero non est tale, jam non est casuale, de quo agimus.

Quæstionis resolutio.

9. *Prior conclusionis pars suadetur.* — Dico ergo, per homicidium omnino casuale ex opere illicito sequutum, non contrahi irregularitatem, nisi in casibus a jure expressis; censetur autem sufficienter expressus, quando actio est specialiter prohibita propter periculum homicidii, non vero alias. Juxta hanc regulam interpretor opinionem Soti, et Castro, et recentiorum, quam etiam insinuavit Marianus Socinus, in cap. Ad audientiam, de Homicid. Et imprimis regula ipsa seu prior pars ejus, est consentanea juri, quod habet, irregularitatem non incurri nisi in casibus a jure expressis. Nam probatum sufficienter est tale homicidium non comprehendi in sola generali lege, quæ punit homicidium, quia illa ex vi sua solum comprehendit homicidium aliquo modo voluntarium; ergo, si aliud homicidium non voluntarium inducit irregularitatem, necesse est, ut jure sit expressum. Ostensum etiam est, hoc jus expressum non sufficienter ostendi per argumentum a contrario; ergo ubi non fuerit magis expressum, seu directe hoc statuens, non incurritur hæc irregularitas.

10. *Duo casus in quibus in jure exprimitur irregularitas homicid. hujusmodi. — Primus.* — Sunt autem duo casus, in quibus hoc sufficienter expressum est in jure. Unus est in cap. ult. de Homicid., in 6, ubi mandans alium injuste percuti, si mandatarius excedat et occidat, qui mandavit irregularis manet, etiamsi omnem adhibuerit diligentiam, ne percussio mortalis esset, quia jus nullam admittit ut sufficientem, supposito tam injusto mandato, ut supra late declaratum est. Alius casus est, in cap. Tua nos, de Homicid. Quem textum non recte intellexit Soto supra, existimans in casu illius textus monachum non incurrisse irregularitatem, quia dedit operam rei licitæ, et adhibuit diligentiam, et ita in textu declarari; nam oppositum expresse habetur in textu quoad utramque partem. Quod enim dederit operam rei illicitæ, patet ex illis verbis : *Licet ipse monachus multum deliquerit alienum officium usurpando.* Quod vero irregularitatem contraxerit, patet ex illis : *Post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare.* Quæ verba manifeste significant, dispensationem fuisse in eo casu necessariam, tamen facilius concedi propter piam intentionem, et diligentiam adhibitam. Et hæc est communis intelligentia. Juxta quam continetur ibi casus expressus, in quo propter homicidium casuale incurritur irregularitas, ratione operis illiciti, etiamsi adhibita fuerit sufficiens diligentia. Potuit enim jus punire illud factum tali pœna, non simpliciter et absolute, sed si ex illo sequatur talis effectus, scilicet homicidium, quomodocumque sequatur. Vel a contrario potuit illi homicidio adjungi irregularitas propter tale factum procedens a tali causa, quia jus interpretatione sua reputat illud voluntarium, propter solum opus, quidquid sit de diligentia adhibita.

11 *Casus cap. Sicut, de Homicidio, expenditur* — Huc etiam spectare videtur textus in cap. Sicut, de Homicidio, ubi quidam presbyter irregularis declaratur, quia dedit occasionem abortui (supposita fœtus animatione), quæ occasio non videbatur sufficiens; tamen, quia presbyter dabat operam rei illicitæ, declaratione juris occasio sufficiens reputatur Hoc autem colligi potest ex illius verbis : *Cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, et quæ asserebat se concepisse ex eo.* Et ita exponit Panormitan. ibi, num. 6, ubi Additio ait esse communem interpretationem. Sed nihil esse video quod ad illam cogat, nam actio, quæ ibi narratur, sufficiens causa abortus moraliter existimari potuit, scilicet,

arripere per zonam mulierem prægnantem quasi ludendo, taliter ut ipsa se lædi senserit, et ea occasione fecisse abortionem. Et hoc insinuare videtur ibi Hostiensis dicens, *ludus iste illicitus et noxius erat, nec excusabat.* Et idem tenet Covarr., dict. § 4, n. 10, § Quinto, neque vero ibi præsumi potuit inadvertentia excusabilis, quia actio erat valde propinqua, et materia quasi per se patens. Juvat autem textus ille ad probandum, in hujusmodi actionibus per se expositis hujusmodi periculis seu ordinatis ad homicidium, quando alias etiam turpes et illicitæ sunt, non admitti excusationem ignorantiæ vel inadvertentiæ, quia cum alias imprudenter fiant ex pravo affectu, non est, cur in eis præsumatur inculpabilis ignorantia circa effectum subsequutum.

12. *Secunda conclusionis pars ostenditur. — Exponitur* — Atque ex his juribus declaratur secunda pars conclusionis; nam in eis prohibentur aliquæ actiones propter periculum homicidii, quod ex se continent, additurque pœna et conditio, ut si effectus sequatur, incurratur irregularitas, sive alia negligentia intervenerit, sive non, propter solam talem actionem sic prohibitam cum tali effectu. Est autem notanda differentia inter illa duo jura; nam, in cap. Tua nos, sermo est de usu artis chirurgicæ, qui non est per se malus, sed in persona clerici est malus, quatenus est illi prohibitus in cap. Sententiam, Ne cleric. vel monach., et ideo secuto effectu, illi adjungitur irregularitas in dict. cap. Tua nos. Unde illa prohibitio licet fiat ratione periculi, non tamen fit intuitu justitiæ, sed religionis, quia non decet personas sacras illi periculo exponi. Unde fit illam irregularitatem non extendi ad laicos. Nam in simili casu ruptio tumoris facta per laicum peritum, et cum cæteris circumstantiis, non inducit irregularitatem, quia non est prohibita propter illud periculum omnibus, sed tantum clericis. Imo addo cum Covarr., supra, num. 10, quod licet illa actio esset illicita ex aliquo extrinseco capite, ut v. gr., quia a Prætore in pœnam erat prohibita huic personæ, vel quia nimio et injusto pretio illam vendidit, non sufficere ad irregularitatem ex homicidio pure casuali, quia id non est in jure expressum, quia illa prohibitio non fit intuitu periculi mortis. Addo insuper, hanc irregularitatem non extendi ad clericos in minoribus constitutos, quia in dict. cap. Sententiam, solum de subdiaconis, diaconis, et sacerdotibus sermo est; inferiores ergo clerici quoad hoc non sunt magis prohibiti quam laici. Et quamvis in dict. cap. Tua nos, sermo sit de sacerdote, idem tamen credo esse quoad irregularitatem de quocumque clerico in sacris, quia ratio adæquata illius decisionis non est sacerdotium, sed Ordo sacer, ut ex alio textu constat. Objici vero potest cap. Ad aures, de Ætat. et qualit., ubi hæc prohibitio et irregularitas extendi videtur ad omnem usum artis medicinæ, quando ex remediis a medico adhibitis etiam prudenter et secundum artem, mors alicujus sequuta creditur, et ibi non tantum de clerico in sacris, sed etiam de inferiori, et laico sermo est. Respondeo, in casu illius textus non induci irregularitatem, ut ibi Panormitanus, et alii notant, et Hostiens., in Summ., tit. de Homicid., in princip., quam cum aliis refert Additio ad Abbatem, ibi, circa num. 2. Unde in illo textu nullum est verbum prohibens, sed consulens tantum. In quantum vero solum ibi datur consilium non ascendendi ad majores Ordines, satis insinuatur, minores Ordines non comprehendi sub irregularitate prædicta.

13. *Casus cap. ultim. de Homicidio, tam clericos quam laicos comprehendit. — Regula generalis.* — Aliter sentiendum est in casu capituli ultimi de Homicid., in 6, nam illa prohibitio non est tantum clericis facta, sed omnibus, et ideo laici etiam mandantes vindictam seu percussionem injustam, irregulares fiunt sequuta morte, quantumvis præmonuerint, ne usque ad mortem procederetur. In ea vero decisione non est tantum materialis casus, ut ita dicam, spectandus, sed ratio formalis et generalis ejus, quæ consistit in hoc, quod actio illa fuit injusta et periculosa, et quod ex illa sequuta est mors. Et ideo ex illo textu recte colligitur generalis regula, quoties ex actione injusta et periculosa alicujus sequitur homicidium, quantumvis casuale sit, induci irregularitatem, quia talis irregularitas satis est in jure expressa, cum eadem species et qualitas delicti, et effectus ejus inveniatur in omni simili actione; quod enim id fiat inclinando, vel includendo, vel agendo, in præsenti materia est tantum materialis diversitas. Et quoad hoc probatur mihi sententia Navarri, quam distinctius videtur explicasse Covarr., dict. num. 10, ubi etiam antiquos ita exponit. Neque aliud sensit Soto, et reliqui auctores possunt facile in eamdem adduci.

14. *Corollarium regulæ datæ. — Exemplis*

declaratur — *Primum.* — Ex hac vero regula sic intellecta optime intulit Covarr., quando actus est illicitus in materia castitatis, et religionis, et alioqui non est specialiter prohibitus jure humano propter periculum occisionis, non incurri irregularitatem propter homicidium ex casu omnino fortuito inde subsequutum. Quod exemplis declaratur. Primo quando in venatione quis casu occidit hominem, jaculum ad feram mittendo cum sufficiendi diligentia cavendi periculum homicidii; non enim fit irregularis, ut Castro, et alii pro comperto habent. Imo addit Covarr. hoc procedere, etiamsi venatio esset tali personæ prohibita propter alias causas et non propter periculum occisionis, sed quia habet alium indecentem modum, ut vagationem, nimiam distractionem ac superfluitatem, ut patet ex cap. 1 et 2 de Cler venat., et cap. 1 Ne cleric. vel monach., et cap. Cum Apostolus, de Censib., cap. 1, 34 dist., cum similibus. Et idem sentit Covarr., sup., et Navarr., num. 237, ex parte idem tenet; quamvis nec in hoc exemplo, nec in aliis quæ ponit num. 236 et 238, satis constanter mihi loqui videatur Specialiter autem notandum est aliud exemplum in casu dict. cap. Sicut, supra declarati, de abortu casuali, quod etiam sequitur Covarr., sup.; Navarr. autem dissentit, ut mihi quidem videtur, non satis consequenter, quia, num. 222, ad hanc irregularitatem requirit opus illicitum contra legem justitiæ, et in illo casu cap. Sicut, opus illud non fuit illicitum lege justitiæ, sed temperantiæ, vel voti, ut ipse supponit, scilicet, inhonesta consuetudo religiosi cum fœmina.

15. *Tertium.* — Idem censeo de vulgari casu homicidii infantis in lecto dormientis; ait enim Navarr si quis occidat infantem in lecto illicite a se positum, fieri irregularem, alias secus. Verumtamen aut ille casus ad præsentem controversiam non pertinet, vel illa distinctio accommodata non est. Nam habere infantulum in lecto ad dormiendum, non est intrinsece malum, ut omnes fatentur, quia debitis circumstantiis potest honestari, neque est jure prohibitum intuitu periculi, ut colligitur ex cap. Consuluisti, 2, quæst. 5, ubi solum dicitur, monendos esse parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, et ex cap. Quæsitum, de Pœnit. et remiss., ac denique, quia nullum tale jus invenitur, ut tractant Doctores in cap. ult. de His qui filios occiderunt. Ideoque omnes fatentur in aliquibus casibus hoc esse licitum, ut patet ex Navarr., sup., et Sylvest., *Homicid.*, 2, q. 23; Tabiena, *Irregularit.*, 3, num. 6 et 14; Armil. num. 51 Duobus ergo modis potest esse illicitus hic actus. Primo quia ex *studiosa intelligentia* (ut dicitur in dict. cap. Quæsitum) et cum morali periculo fit, ut si parentes in stricto lecto inter se collocent puerum, vel si quis expertus est in se inquiete dormire, et maxime si talis casus iterum illi contingit; et tunc certum est contrahi irregularitatem; tamen homicidium tunc non est casuale, de quo nunc agimus, sed indirecte voluntarium. Alio modo potest esse illicitus ille actus, si fiat, v. gr., ad furandum puerum, vel aliquid simile, tamen cum diligentia sufficiente ad vitandam irregularitatem, si absque tali malitia actus fieret; et tunc dico non habere locum distinctionem illam, quia hæc ratio illiciti operis nihil refert ad homicidium, neque in aliquo jure talis irregularitas fundari potest.

Nonnullæ difficultates circa regulam positam expediuntur

16. *Prima.* — Supersunt vero nonnullæ difficultates circa regulam propositam. Prima est fundamentalis supra tacta, quæ nunquam est soluta, quia tale homicidium non est voluntarium, et quia injustitia, quæ ibi intervenit, non est contra vetantem homicidium, sed in alia materia. Quod si dicatur, jus canonicum potuisse sic irregularitatem imponere, sequitur saltem hanc non esse irregularitatem homicidii, sed alterius vitii. Secundo sequitur ex dicta regula, eum, qui ex intentione projicit sagittam in Petrum cum sufficienti cautela, ne possit alium ferire, si casu occidat Paulum, manere irregularem, quia exercebat actionem injustam et periculosam. Consequens autem videtur falsum, quia si cum simili cautione direxisset sagittam in feram, non fieret irregularis. Tertio sequitur, eum, qui alium vulnerat non lethaliter, et postea moritur non ex vi vulneris, sed ex sua intemperantia vel negligentia medici, manere irregularem, quod est contra omnes. Sequela patet, quia actio illa fuit injusta, et ex suo genere periculosa, et de facto fuit occasio mortis, quamvis non sola, sed conjuncta cum alio casu fortuito, quod idem est in omnibus similibus casibus.

17. Ad primam respondeo, ut supra, tale homicidium non esse voluntarium reipsa, esse tamen interpretatione legis, et hoc satis

esse. Concedo insuper, ibi non esse propriam et rigorosam malitiam homicidii, esse tamen aliam, quam lex ita punire voluit, si habet adjunctam hominis occisionem, et non alias. Et ita satisfit replicæ, est enim hæc irregularitas homicidii, quia non imponitur nisi illo sequuto, etiamsi culpa non sit proprii homicidii. Addere vero possumus, supposita lege prohibente factum propter solum periculum, non obstante quacumque diligentia, culpam illam indirecte revocari ad homicidium, quia lex positiva inducit obligationem juxta materiæ qualitatem, et consequenter cum eadem proportione dicendum erit, illud homicidium esse aliquo modo voluntarium in causa specialiter prohibita intuitu illius. Et juxta hæc etiam exponi possunt jura, quæ indicant irregularitatem specialiter contrahi propter opus illicitum; nam præter expositiones supra datas adjungi potest, non semper, sed aliquando sufficere opus illicitum, quando scilicet tale sit, quale in jure expressum fuerit, et ideo oportuisse, ut quando jura excusant homicidium casuale, memoriam faciant operis liciti seu non illiciti.

18. *Secunda solvitur* — Ad secundum duo casus distinguendi sunt. Unus est, quando is, qui jaculum mittit, certo putans in hominem mittere, non tamen ex intentione occidendi quemcumque hominem, sed Petrum, quem ibi esse conjectatur, et sufficientem facit diligentiam, ne sit alius, casu vero contingit esse alium et occidi. Alius casus est, quando quis non certo existimat ibi esse hominem, sed tantum Petrum; quod si ille non sit, probabiliter credit nullum alium hominem ibi esse posse, sed vel feram aliquam, vel nihil. In priori casu certum existimo incurri irregularitatem, quia tunc non cavetur homicidium ut sic, imo intenditur, ut bene notat Castro, dict. cap. 14, in fin. Unde potius dubitari potest, an talis irregularitas dicenda sit homicidii voluntarii, quia homicidium ipsum videtur satis directe intentum et factum, licet error contigerit in persona; probabiliter tamen potest reputari casualis, quia in particulari talis est, et de moralibus in particulari est judicandum. In secundo autem casu videtur res dubia, quia etiam in illo actio procedit ex intentione homicidii; ergo licet respectu Pauli non sit voluntaria, tamen in ratione homicidii est satis voluntaria, quod satis videtur ad irregularitatem. Et ita sentit Maiol., dict. § 3, num. 4, cum Hugone in cap. Sæpe, dist 50. Et est probabilis opinio propter horrorem facti, et pravam intentionem. In contrarium vero est, quia ille non intendebat homicidium absolute, sed Petri, et supponitur adhibuisse sufficientem diligentiam, ne posset esse alius: ergo omne aliud homicidium est illi involuntarium omnino. Præterea si actio illa cum eisdem circumstantiis processisset ex intentione occidendi feram, non incurretur irregularitas; ergo idem est in præsenti; suppono enim intentionem pravam occidendi Petrum non fuisse, ut in illa actione fuerit majus periculum occidendi Paulum, quam si fuisset ex intentione occidendi feram; tunc enim licet respectu Petri actio sit injusta, et periculosa, non tamen respectu Pauli, qui de facto occiditur; jus autem quando ponit irregularitatem propter hoc homicidium casuale, loquitur de actione injusta, et periculosa respectu illius, qui tandem occiditur Ut in casu cap. ult. de Homicid., in 6, si mandatarius excedens mandatum intendat occidere quem tantum vulnerare jussus est, et casu omnino fortuito non illum, sed alium occidat, mandans non manet irregularis, quia ejus mandatum nullo modo dirigebatur ad illam personam; quo sensu dicimus actionem illius non fuisse injustam respectu talis personæ; jus autem solum loquitur, quando homicidium contingit in eadem persona, circa quam actio injusta exercetur. Ergo idem erit de quocumque exequente talem actionem. Quanquam enim in illo sit aliqua major ratio dubitandi, eo quod propinquius concurrit, nihilominus tamen in rigore idem esse videtur, quantum ad hanc legem spectat. Unde speculative pars hæc videtur satis probabilis; practice vero consulerem peti dispensationem propter dubium et horrorem facti; et quia ibi non potest excusari malitia homicidii exterioris cum effectu sequuto.

19. *Solvitur tertia.* — Ad tertium negatur sequela; cujus rationem optime declaravit Cajetan., in dict. art. 8, quia ut irregularitas contrahatur ex homicidio casuali, necesse est, ut mors sequatur ex actione ejus, qui irregularis efficitur; in eo autem casu non sequitur ex actione vulnerantis, sed aliunde. Quocirca, quamvis actio vulnerandi ex genere suo periculosa sit, tamen hic et nunc, ut in individuo in proposito casu facta est, non fuit periculosa, ut supponimus, et ideo auctor ejus hic et nunc jam non est causa homicidii. Quod autem dici possit occasio remota, non satis est, ut vulneranti tale homicidium imputetur;

nec de hoc aliquod speciale jus est, et ideo ad irregularitatem non sufficit. Quod recte explicatur in casu cap. ult. de Homicid., in 6. Tunc enim mandans incurrit irregularitatem, quando mandatarius excedens fines mandati occidit vel mutilat; at vero si non excessisset, nec lethaliter vulnerasset, alter vero culpa sua, et propter aliquem inordinatum excessum moreretur, mandans non incurreret irregularitatem ex vi illius juris, quod requirit, ut mandatarius fines mandati excedat: nullum est autem aliud jus propter quod irregularitas in eo eventu incurratur; non ergo incurritur; eadem autem ratio est de ipso mandatario, et de quocumque alio simili percussore.

DISPUTATIO XLVI.

DE IRREGULARITATE CONTRACTA EX HOMICIDIO NECESSARIO, SEU IN DEFENSIONEM FACTO.

Non vocatur hoc homicidium necessarium, quia non fit per actionem humanam; constat enim humano modo et voluntarie fieri; sed quia non sponte fit, nec per se intenditur, sed ex necessitate justæ defensionis. Supponimus enim licitum esse vim vi repellere et se defendere etiam usque ad mortem aggressoris, dummodo fiat *cum moderatione inculpatæ tutelæ*, ut jura loquuntur, id est, quando injuria non potest aliter impediri, et tanta est, ut cum tanto nocumento proximi juste possit propulsari; nam si hæc mensura excedatur, jam homicidium non erit necessarium, sed voluntarium, et propria auctoritate factum. Potest præterea multiplex esse defensio, vitæ et proprii corporis, et bonorum fortunæ, proximi, et patriæ seu communis boni, de quibus sigillatim dicendum est.

SECTIO I.

Utrum occidendo alium in defensionem propriæ personæ contrahatur irregularitas.

1 *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi est, quia jura ita indistincte eloquuntur, ponuntque homicidium ob defensionem, ut sufficientem causam irregularitatis, c. Si quis viduam, dist. 50 : *Aut consilio, aut præcepto, aut defensione,* quæ verba repetuntur etiam in c. 2 de Cleric. pugnant. in duell. Favet etiam Concilium Tridentinum, sess. 14, c. 7, dicens : *Si vero homicidium non ex proposito, sed casu vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defendat, fuisse commissum narretur, quare quodammodo dispensatio jure debeatur,* etc.; supponitur ergo irregularitas contracta. In contrarium autem est, quia tale homicidium humano modo non est voluntarium, sed necessarium, et alioqui est inculpabile, ut supponitur; ergo non est dignum irregularitate, quia neque in pœnam, cum non sit culpa, neque ob defectum lenitatis, quia non intervenit, ubi est necessitas defensionis.

2. *Conclusio.* — De hac re fuit olim controversia juxta antiquum jus, adeo ut D. Thom., 2. 2, q. 64, art. 2, ad 3, dixerit, clericum, qui se defendendo interfecit alium, fieri irregularem, propter cap. De his cleric., 1, d. 50. Et fuit opinio aliquorum Juristarum, ut colligitur ex Glossa, in cap. Sicut dignum, § Clericus, verb. *Consilium,* de Homic., et in l. Ut vim, verb. *Nam jure,* ff. de Justitia et jure. Nihilominus tamen expresso jure novo constat, in eo casu non contrahi irregularitatem, in Clementin. unic. de Homicid., et est communis resolutio, ut videre licet in Covarruv. ibi, 3 part., § 1; Navarr., cap. 27, num. 207; Maiol., lib. 5, cap. 48, num. 6; Cajetan., dict. art. 8; Soto, lib. 5 de Justit., quæst. 1, art. 1; Castro, lib. 2 de Lege pœnal., c. 4; Summist., verb. *Homicid.* Imo probabilius est etiam jure antiquo in eo casu non fuisse incursam irregularitatem. Quod sentit Gloss., in dict. cap. Si quis viduam, verb. *Defensionis,* nam addit, *evitabilis,* in quo indicat, tunc solum ex illo jure sequi irregularitatem, cum homicidium ad defensionem necessarium non fuit; nam tunc defensio non est cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et idem habet Glossa, in c. Sicut dignum. Et sumi potest ex Stephano Papa, in cap. Quia te, dist. 50, ibi : *Sed quia te, non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice nullo modo judicaris.*

3. Deinde interpretationem illam legitimam esse, patet ex citato decreto Concilii Tridentini; nam, ut supra ostendi, Concilium ibi non introducit novam irregularitatem, neque etiam revocavit statutum vel declarationem Concilii Viennensis, in dict. Clementin. de Homicid., ut per se evidentius est; ergo cum agit de homicidio ex defensione, intelligit de defensione immoderata. Quod recte notavit Navarr., consilio 36 de Homicidio, meritoque ita loquuntur jura, quia homicidium absolute significat actum culpabilem; unde tunc dicitur homicidium ex defensione, quando defensio non est pura defensio, sed transit in aggressionem, ut significatur etiam in cap.

Significasti, de Homicid. Eodem igitur modo exponi potest dict. c. De his clericis, 1, quod nimirum loquatur de occisione facta propter defensionem, non tamen necessaria ad defensionem; nam quod intervenerit culpa, significant illa verba, *per pœnitentiam emendati*. Conjecturæ etiam sunt, quod multi unum occiderunt. Item quod ille erat paganus, quem majori licentia vel etiam odio interficere potuerunt. Unde non probo quod Maiol. supra, num. 9, dicit, ibi latam esse specialem irregularitatem clericorum, ut in eo casu non possint ascendere ad superiores Ordines, licet permittantur in susceptis ministrare; nam ibi nulla talis distinctio datur. Improbabilius vero est, quod sentit, illam irregularitatem nunc durare post Clementin. de Homicid., cum illa simpliciter et sine distinctione loquatur, et ab omnibus ita intelligatur.

Duæ generales regulæ proponuntur, et difficultates in contrarium expediuntur.

4. ***Primum dubium de eo qui per fugam potest se defendere.*** — *Prima opinio.* — *Secunda opinio.* — Ex his ergo duæ certæ regulæ colliguntur Una est, qui occidit alium in sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fieri irregularem. Hæc satis patet ex dictis. Alia est, qui excedit in modo defensionis, fieri irregularem, quia tunc cessat ratio et dispositio juris. Ad has vero regulas explicandas nonnulla dubia expedienda sunt. Primum est, an habeat locum defensio et excusatio irregularitatis, quando per fugam potest vitari periculum, et aliquis non vult fugere, sed resistere ac se defendere. Procedit autem dubium, quando quis certus est per fugam posse se evadere omne periculum mortis, mutilationis et gravis læsionis corporis, alioqui constat fugam non esse remedium, nec tuitionem sufficientem, ideoque neminem cogi tunc ad tentandam fugam. Supposita autem certa evasione per fugam, sunt opiniones extreme contrariæ. Prima dicit, necessarium esse fugere ad vitandam irregularitatem, etiamsi absque dedecore et infamia fugere non possit, quia illa infamia non est vera, sed mundana, cui vita proximi præferenda est. Ita tenet, licet cum formidine, Covarr., dict. Relect., 3 part., § 1, n. 4; Navarr., cap. 27, num. 211, et consil. 6 de Homicid., num. 4 et 5, dicens, licet quis non teneatur fugere ad vitandam culpam, teneri ad vitandam irregularitatem. Idem Maiol., dict. num. 6; qui referunt Gloss. et alios Doctores, qui maxime in hoc fundantur, quod in dict. Clementin. *Si furiosus,* solum excipitur casus, in quo aliter non potest evitari mors. Secunda absolute negat in eo casu incurri irregularitatem, etiamsi absque infamia possit quis fugere, quia hæc irregularitas non incurritur sine culpa, ut infra videbimus, et ibi non est culpa, quia nemo tenetur fugere, etiamsi absque dedecore possit, et ideo nullam aliam pœnam juris incurrit, ut communis Juristarum sententia, quam refert Felinus, in cap. Suscipimus, de Homicid.; Tiraquell., de Nobilitat., cap. 20, num. 64; Julius Clarus, l. 5, § Homicidium, n. 32.

5. *Distinctione data dubium resolvitur.* — *Suadetur* — *Prima pars.* — *Corollarium.* — Nihilominus distinctione utendum est. Aut enim quis potest fugere sine periculo, et sine dedecore vel infamia, aut non. In priori casu dicendum est fieri irregularem, si resistat et occidat in sui defensionem. Hoc probant fundamenta prioris sententiæ. Nec in eo casu potest quis excusare a culpa coram Deo, quidquid sit de pœna in humano foro, quia sine morali necessitate proximum occidit, nec ibi intervenit justa et necessaria alicujus rei defensio. Hinc communis illatio omnium est, clericum, si occidat alium cum possit fugere, semper et sine distinctione fieri irregularem. Ita Glos. in dict. Clem., et in dict. cap. Suscepimus, et ibi omnes, et alii citati. Et probatur satis ex illo textu. Ratio est, quia clerico non est ignominiosa fuga, quia non tenetur esse paratus ad pugnam, imo nec decet ejus statum. Unde a fortiori constat, idem dicendum esse de religioso. Idem dixit Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 2, art. 8, de homine infimæ sortis, qui nullam honoris jacturam fugiendo faceret; idemque erit, si persona sit ibi ignota et peregrina, vel si noctu fiat; nam in his casibus et similibus nulla creatur infamia.

6. *Secunda pars probatur.* — *Quorumdam limitatio.* — *Cum limitatione admittitur.* — In posteriori autem casu, secundo dicendum est, si quis non possit fugere sine gravi nota et amissione honoris, non teneri ad fugiendum, nec irregularem fieri, si alium occidat se defendendo. Probatur primo, quia quod vitari non potest sine magna infamia et dedecore, moraliter inevitabile est; et ideo merito hic casus sub verbis Clementin. comprehensus intelligitur. Secundo, quia ibi non est culpa, ut omnes fatentur, nec est voluntas,

loquendo moraliter, quia est moralis necessitas; quid enim magis necessarium moraliter quam vitare gravem infamiam vel amissionem honoris? Aliqui vero hoc limitant, nisi præcesserit culpa et injuria ex parte ejus, qui fugere cogitur, ut si ille dedit alteri alapam, vel injuriosum verbum dixit, vel cum uxore inventus est, aut pallium tollere est aggressus, et alter in eum insurgit, non solum ut vim repellat, sed etiam ut vindicet et occidat. Nam tunc licet hic excedat, non potest alter juste se defendere, si potest fugere, cum ipse dederit occasionem rixæ; et ideo, si fugiendo amittit honorem, sibi, et non alteri imputare debet. Quæ limitatio videtur mihi valde probabilis, quando in continenti seu in ipsa actuali injuria totum contingit, ut paulo post dicam. At vero si injuria jam diu præcessit, et qui illam est passus, postea aggreditur ad se vindicandum, non censeo admittendam limitationem, quia illa est occasio valde remota, et in præsenti est pura aggressio.

Defensio quæ sit dicenda moderata, quæ immoderata.

7. *Indicia ad judicandum an defensio moderata fuerit.* — Secundo dubitari potest, supposita licita defensione absque fuga, quando censenda sit moderata vel immoderata respectu hujus irregularitatis. Respondeo, hoc in particulari judicare, prudentis arbitrii esse. Aliqui vero existimant nunc esse hoc judicium reservatum Episcopo per Concilium Tridentinum, sess. 14, cap. 7 de Reform., adeo ut ante talem Episcopi declarationem non possit, qui sic interfecit alium, promoveri vel Ordinibus uti. Verumtamen, nihil quoad hoc Concilium innotavit, ut ex declaratione etiam Cardinalium supra probavi; nam in hoc eadem est ratio de hoc homicidio et de casuali, ut ex textu constat. Quando ergo res deducta fuerit ad forum contentiosum, tunc ad Episcopum pertinebit illud judicium ferre; tamen in foro conscientiæ unusquisque sequi potest judicium conscientiæ suæ, vel alterius viri prudentis et docti, pensatis circumstantiis. Ex quibus aliquæ possunt generatim observari (nam particulares infinitæ sunt). Una et præcipua est, ut qui occidit sit aggressus ab alio, alioqui non esset defensio, sed aggressio. Oportet tamen animadvertere non esse necessarium semper, ut quis expectet ictum vel impetum alterius; aliquando enim necessarium est prævenire, ut si quis desperet se posse resistere inimico propinquius accedenti, ut recte docuit Navarrus, cons. 31 de Homicid., et in Summ., cap. num. 2. Quia tunc illa præventio non est aggressio, sed pura defensio. Supponimus enim (ut idem auctor advertit), actionem illam præveniendi, fieri adversus actualem aggressionem alterius, quia extra illam possunt esse alia remedia, et ideo non est illa licentia extendenda.

8. *Armillæ dictum rejicitur.* — Secundo necesse est, ut defensio fieri non possit cum minori læsione proximi; nam, si sufficeret mutilare aut aliud vulnus infligere, occisio esset immoderata defensio. Et eadem ratione propter solam mutilationem incurretur irregularitas, si cum sola debilitatione membri, aut minori nocumento posset fieri defensio, ut sensit Sylvest., *Homicidium,* 3, quæst. 4, in princip.; et Maiol., dict. num. 6; Armilla, verb. *Irregularitas,* num. 41, ait, non fieri irregularem eum, cui necessarium est mutilare aut occidere alium, si eum occidat, potius quam mutilet, etiamsi mutilatio sufficeret ad evadendum periculum, et citat Cardinal., in dict. Clementin. 1 Et ratio ejus est, quia homicidium et mutilatio æquiparantur in ordine ad irregularitatem, et ideo non refert quod homicidium fiat, potius quam mutilatio. Sed hoc non recte dicitur, quia mutilatio solum æquiparatur homicidio, quoad hoc, ut per illam incurratur irregularitas, non vero quoad rationem excusationis; nam aliquando esse potest culpabile homicidium, ubi mutilatio excusatur, ut in prædicto casu; et ideo, licet in eo excusetur irregularitas mutilationis, non tamen homicidii, si fiat. Et ratio est, quia homicidium tunc non est necessarium ad defensionem, mutilatio vero est inevitabilis. Neque enim dici potest evitabilis, eo quod per homicidium possit defensio obtineri, quia tale medium in eo casu non est prudens, nec rationabile, et ideo aliud solum relinquitur, ut moraliter necessarium, jure potius quam facto, quod in hac defensione maxime considerandum est. Denique potissima conditio, ut defensio sit moderata est, ut sit inculpatæ tutelæ, id est, sine culpa homicidii vel mutilationis, ut patet ex dict. cap. Significasti, 2, de Homicid., cum similibus, et ex ipsa ratione, ob quam irregularitas in hoc casu excusatur Sed in eo casu defensio non est sine gravi culpa; ergo non est moderata.

9. *Tertium indicium.* — Unde tertia et generalis conditio addi potest, ne defensio fiat

cum gravi culpa, quæ in aggressionem transeat, ut si quis jam fugientem insequatur, aut jam desistentem a pugna excitet ad illam, etc. Sed quid si excessus sit per culpam tantum venialem? Respondeo, juxta superius dicta, non sufficere ad hanc irregularitatem, quia hic non potest esse culpa venialis ex levitate materiæ, ut per se constat; ergo ex subreptione et indeliberatione, quæ profecto non consideratur in lege humana. Alioqui inevitabilis esset hæc irregularitas propter justam defensionem, quia excessus aliquis venialis moraliter inevitabilis est, vel saltem semper esset timenda et servanda talis irregularitas, saltem propter probabile dubium facti, quia nemo est, qui in ea occasione non possit merito timere aliquem excessum saltem venialem.

10. *An injuria proxime antecedens reddat inculpatam tutelam. — Secunda opinio Navarri.* — Sed difficultas est, an ex injuria proxime antecedente reddatur inculpata tutela. Dico proxime, quia si ante aliquod tempus præcessit, et post mortalem interruptionem alter aggreditur ad se vindicandum, nihil refert, quia prior injuria non est circumstantia præsentis actionis, nec causa moralis ejus, licet Navarr infra citandus etiam in hoc casu oppositum sentiat, quod sane probabile non est, ut a fortiori ex dicendis patebit. Est ergo dubium, quando quis inchoat injuriam actualem, et alius in eum insultat, estque vulgarius de adultero, qui in flagranti delicto inventus, a marito invasus, eum occidit, ut se defendat. Multi censent non manere irregularem, Sylvest., *Homicidium,* 3, quæst. 4, licet male in contrarium citari soleat; Armilla, verb. *Irregularitas,* n. 42; Tabiena, verb. 2, num. 24; Soto supra, art. 9. Ratio est, quia immediata defensio est, ut supponitur, moderata; prior autem occasio est nimis remota, quæ per se non sufficit ad irregularitatem, quando alioqui homicidium voluntarium non est. Et confirmatur, nam ob similem rationem diximus supra cum Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 14, adulterum non fieri irregularem, etiamsi postea maritus occidat uxorem ratione adulterii. Denique confirmatur, quia sine culpa homicidii non contrahitur irregularitas in privato homicidio; sed in eo casu non intervenit culpa homicidii, sed adulterii, v gr., qua supposita, adulter non peccat se defendendo, etiam cum occisione alterius, si aliter non potest. Nihilominus in his casibus incurri irregularitatem tenent Navarr., cons. 32, 33, 34 et 35 de Homicid., et in Summa, cap. 15, num. 7, et cap. 27, num. 138, cum Antonino, 3 part., tit. 5, cap. 8, § 1 Citatur etiam Astens., lib. 1 Summæ, titul. 35; tenet Maiol., dict. num. 7 et 8. Utuntur illo argumento, quia sic occidens dabat operam rei illicitæ, et ideo non excusatur ab irregularitate. Sed hæc ratio non cogit, tum quia ille non dabat operam rei illicitæ per se ordinatæ ad homicidium, et eo titulo prohibitæ a jure; tum maxime quia cum committitur tale homicidium, non datur opera rei illicitæ, nam opus illud, quo immediate fit homicidium, licitum est, nimirum, propria defensio; quod autem supponatur opus illicitum, nimis remotum videtur. Aliter ergo videtur hæc ratio, quia in his casibus ille, qui occasionem præbuit inferendo primam injuriam, moraliter censetur inchoare rixam et alium aggredi, saltem inferendo illi injuriam, quem alter propulsare conatur; ergo illa jam non reputatur pura defensio, sed moralis aggressio, et ideo non videtur esse satis, ut in rixa defensio per se spectata sit licita; debet enim spectari tota illa ut una actio moralis, quæ injuste inchoatur, et per modum aggressionis, quod satis est ad irregularitatem incurrendam. Sicut, si quis aggrediatur alterum animo inferendi injuriam contra honorem ejus sine læsione corporis, alter vero in ipsum insurgat animo occidendi, et ita illum urgeat, ut eum compellat ad se defendendum, quantumvis jam licite se defendat, nihilominus irregularitatem incurret, si occidat, quia absolute fuit aggressor; ergo idem est in injuria adulterii, quæ non minus provocat hominem ad vindictam sumendam. Et confirmatur, nam ob hanc causam in tali casu non omnino excusatur aliquis a pœna homicidii jure civili, quamvis non ordinarie, sed extraordinarie puniendus sit, ut ex Tiraquello et aliis refert Maiolus supra.

11 *Quid in hoc dubio sentiendum.* — Hæc res videtur mihi dubia, nam utraque opinio est probabilis, et habet graves auctores, et apparentia fundamenta. Defendendo autem posteriorem oportet hic distinguere duos casus. Unus est, quando occasione adulterii maritus occidit uxorem, de quo supra diximus; alius vero est, quando occasione adulterii adulter cogitur interficere maritum; nam in hoc posteriori casu est apparentior ratio irregularitatis quam in priori, nam ipsemet qui dedit occasionem homicidio, per seipsum illud efficit; in alio vero casu ipse non est causa

efficiens homicidii. Et in hunc modum responderi potest ad fundamenta prioris sententiæ. Nec tamen difficile est posterioribus fundamentis satisfacere negando illam esse propriam aggressionem, quæ ad rixam vel homicidium ordinetur, nisi valde remote, quod per se non satis est ad irregularitatem, nisi postea ipsamet actio homicidii culpabilis sit. Ad confirmationem autem sumptam ex jure civili respondetur, Juristas non loqui de homicidio facto cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut patet ex Tiraquello, tractatu de Pœnis temperandis, caus. 1, n. 11, ubi refert jura et Doctores loquentes de illo, qui se defendendo modum excessit, quem aiunt, non puniri pœna ordinaria; de illo autem, qui se defendendo modum non excessit, nihil dicunt; imo potius insinuant illum non puniri propter tale homicidium, sed solum propter adulterium vel aliud illicitum opus, in quo versabatur Atque ita hi auctores potius favent huic posteriori sententiæ, quæ mihi satis probabilis practice et tuta videtur, tum propter dicta, tum etiam quia jus simpliciter excipit se defendentem, et ille casus revera est propriæ defensionis. Est autem hæc res favorabilis, et ideo vel amplianda potius quam restringenda, vel saltem simpliciter accipienda est.

12. *Duo notanda circa præcedentem casum. — Primum. — Secundum. — Casus de ebrio interficiente alium deciditur.* — Duo tamen occurrunt advertenda. Unum est, in eo casu teneri eum, qui priorem injuriam intulit, ad fugiendum, si illo modo sine periculo proprio, et sine occisione alterius potest mortem evitare, neque in illo casu procedere doctrinam superius datam de amissione honoris per fugam; quantumcumque enim amissurus sit honorem fugiendo, non potest jure alteri resistere. Quia ipse adulter alium aggressus est, et actu illi injuriam fecit, et abutitur re non sua; ergo jure ab alio repellitur; ergo tenetur aggressor discedere et non resistere; ergo debet fugere. Et sane quidquid sit de nova culpa, non est dubium, quin ad vitandam irregularitatem sit necessarium, quia tota illa est veluti una actio moralis, cujus initium fuit voluntas injuriosa adulterii, et ideo illi imputatur effectus sequutus, quando illum vitare potuit, et noluit. Præsertim, quia in simili casu nulla est rationabilis infamia in fugiendo, cum maritus habeat humanam excusationem ob dolorem præsentis injuriæ. Et idem est in similibus. Aliud notandum est hic habere locum distinctionem supra datam, et a Covarruv. insinuatam, an hujusmodi delinquens seu adulter prius adhibuit diligentiam ad cavendum illud periculum, procurans, et secretum, et occasionem, in qua non posset tale periculum moraliter timeri; tunc enim maxime procedunt omnia supra dicta. Si autem temere, et sine hujusmodi circumspectione tale facinus aggrederetur, non solum peccaret adulterando, sed etiam moraliter et proxime excitando alium ad rixam; ideoque quantumvis postea moderate se defenderet, non evitaret, ut opinor, irregularitatem, quia a principio fuit illa actio infecta malitia homicidii, saltem indirecte. Exemplum accommodatum est de ebrio, quod late tractat Covarruv., dict. part. 3, nam communis et vera resolutio est, quod si ebrius tempore inebriationis invincibiliter ignoravit periculum, postea non fit irregularis, quia tunc comparatur furioso, et amenti, et ratione prioris voluntatis effectus non imputatur, quia nulla fuit; nec refert, quod prius opus fuerit illicitum, quia non est per se et proxime ordinatum ad homicidium, neque ob eam rationem est specialiter prohibitum; si autem tunc habuit ignorantiam vincibilem, vel propter priorem experientiam, vel propter aliam similem causam, tunc fiet irregularis ex subsequuto homicidio in ebrietate, quia illud fuit voluntarium in causa. Ita ergo in præsenti philosophamur; majori enim ratione censemus, homicidium de quo agimus, factum in defensionem, licet ex eo capite non sit directe voluntarium, tamen in causa fuisse voluntarium, quando adulterium non solum injuste, sed etiam incaute patratum est, et ideo in tali casu irregularitatem incurri.

13. *Qualis sit irregularitas, quando per homicidium in defensionem incurritur* — Ultimo facile ex dictis intelligitur, qualis sit irregularitas, quando per homicidium in defensionem incurritur. In quo vitanda est quæstio de nomine, an tale homicidium sit casuale, necne; sicut etiam non refert quæstio, an tale homicidium possit licite esse directe intentum aut volitum ut medium. Quidquid enim de hoc sit, in præsenti certum est tale homicidium non esse voluntarium, prout in hac materia usurpatur, etiamsi ob immoderatam defensionem aliquam voluntatem habeat adjunctam, ex qua habet ut sit culpabile, alias irregularitatem non induceret; tamen quia non fit ex proposito et industria, ideo voluntarium non reputatur. Quod notavit Navarrus, cons. 36, de Homicid., et sumitur

ex Concilio Trident., sess. 14, cap. 7, nam tam homicidium factum in defensionem, quam casuale, distinguit ab homicidio facto ex industria, aut voluntate, et de omnibus agit, quatenus sufficiunt ad irregularitatem inducendam. Unde, si omne homicidium, quod voluntarium non est, dicatur casuale, hoc etiam sub tali membro comprehenditur Et sæpe quidem proprie casuale, vel quia excessus defensionis, et effectus ejus non fuit directe volitus, vel quia culpa non fuit in hoc excessu, sed in priori causa rixæ injuste et incaute datæ, sicut de adulterio dicebamus. Tamen non semper est proprie, et in rigore casuale, nam aliquando potest esse directe intentum et volitum calore pugnæ, ut sentit Navarrus, cap. 27, num. 240, nisi dicatur esse moraliter contingens, quamvis non sit physice, vel dici potest homicidium quodammodo necessarium. Denique utcumque nominetur, irregularitas, ex tali homicidio contracta, non est moraliter indispensabilis, sed comprehenditur sub decreto Concilii Tridentini, sess. 24, et cap. 6, et sub quacumque alia facultate dispensandi in irregularitate contracta ex homicidio, excepto solo voluntario. Et huc spectat, quod Juristæ aiunt, homicidium factum in defensionem etiam immoderatam non puniri pœna ordinaria; sic enim etiam per canones non punitur irregularitate indispensabili, sed leniori; quod ipsi ampliant multis modis, et omnes existimo habere locum in præsenti, scilicet, etiamsi excessus fiat ex positivo, imo etiamsi quis jam fugientem prosequatur et occidat, quia a principio tale homicidium habuit originem alterius rationis, et totus ille excessus imputatur aggressori, et non directe voluntati ejus, qui se defendit. Quod posset hic late confirmari; sed hæc nobis sufficiunt; videatur Tiraquellus, in tractatu de Pœnis temperandis, caus. 1, num. 89, et sequentibus.

SECTIO II.

An ex homicidio commisso in defensionem bonorum temporalium contrahatur irregularitas.

1 *Bona temporalia an possint licite defendi cum interitu ejus qui vult illa violente auferre. — Prima opinio. — Vera sententia. —* Aliquorum opinio fuit hæc exteriora bona non posse defendi licite cum interitu ejus, qui violente vult illa auferre, etiamsi omnino amittenda sint, quia charitas obligat ad hæc bona tribuenda pro tuenda vita proximi, vel etiam quia alius non est dominus vitæ, sed solus Deus; ergo non potest quis illam vitam destruere, ut res suas tueatur. Ita sentit Maiolus, et alii infra citandi. Ego vero suppono, servatis debitis circumstantiis hoc posse esse licitum. Quæ est communis sententia Theologorum, et aliorum Doctorum, ut statim patebit. Circumstantiæ autem sunt. Prima ut temporale nocumentum actu et injuste inferatur, sitque grave et dignum tali propulsatione. Deinde ut sit irreparabile, vel non sine tanta difficultate et periculo, ut vel ob eam causam possit grave dispendium reputari. Tertia, ut defensio sit moderata, et pura. Quarta, ut sit inevitabile nocumentum proximi, ut defensio habeat effectum. Concurrentibus ergo his conditionibus, nec contra justitiam, nec contra charitatem est, invasori resistere usque ad occisionem ejus. Quia charitas non obligat ad præponendam vitam proximi propriis temporalibus rebus, nisi quando proximus est in necessitate; at in præsenti casu ille non est in necessitate, sed in iniqua voluntate, et ideo charitas tunc non obligat ad cedendum illi; neque etiam justitia, quia nemini debet vis aut fraus patrocinari; ergo hic etiam vim vi repellere licet. Detrimentum autem, quod aggressori sequitur, illi potius, quam se defendenti imputatur.

2. *An qui juste res suas defendendo alium occidit irregularitatem incurrat. — Prius fundamentum. — Rejicitur. —* Hoc ergo posito difficultas superest, an in eo casu incurratur irregularitas, quando quis res tantum et nullo modo vitam defendit, quia nimirum dimittendo res, incolumis esset persona. Multi affirmant incurri tunc irregularitatem. Est communis Panormit. et aliorum, in c. 2 de Homicid. Tenet Socinus, in cap. Ad audientiam, eodem titulo, et Villadiego, tractat. de Irregul. Idem Navarr., in Summa, c. 15, num. 2, 4 et 5, et cap. 27, num. 209 et 213. Nicolaus Plovius, tract. de Irregul., reg. 36, ubi specialiter loquitur de clericis. Idem a fortiori tenent omnes, qui putant talem defensionem esse illicitam, quod de clerico etiam affirmat Glos. ult. in c. 2 de Homicid., et in princ. 23, quæst. 3, verb. *Fugiens,* et in cap. Dilecto, de Sentent. excomm., in 6, in verb. *Bonis;* Jason, in l. Ut vim, ff. de Justitia et jure. Priores vero auctores fundantur, quia homicidium illud, quamvis inculpabile, est tamen voluntarium, quod satis est ad irregularitatem, ut patet in homicidio

justo, facto a judice vel milite. Antecedens declaratur, quia esto, possit quispiam res suas defendere hoc modo, non tamen cogitur, nec præcepto obligatur; ergo quando id facit, omnino voluntarie facit. Sed hæc ratio non sufficit; nam etiam quando quis defendit propriam vitam, non habet præceptum se defendendi occidendo alium, sed potest ex motivo charitatis permittere potius se occidi, quam alium occidere, nisi in aliquo casu speciali ob circumstantiam personæ alius ordo sit necessarius, de quo alias, et nihilominus homicidium illud non censetur voluntarium ad incurrendam irregularitatem, quia alius infert moralem vim; idem ergo dicetur in præsenti casu, solumque erit differentia secundum magis et minus, quatenus propensio et jus ad tuendam propriam vitam majora sunt, quam ad conservandas res externas.

3. *Firmius fundamentum.* — Proprium ergo fundamentum esse debet, quia jus canonicum solum excepit defensionem propriæ vitæ propter summam necessitatem moralem, quod est signum non reputasse sufficientem minorem necessitatem ad negotium irregularitatis. Nec sine causa; nam licet illa necessitas excuset a culpa, non tamen a defectu lenitatis, qui in hoc maxime cernitur, quod homo eligit potius sanguinem proximi effundere usque ad ejus mortem, quam res caducas et temporales amittere. Antecedens patet, ex Clement. de Homic., ut solum excipit eum, *qui mortem aliter vitare non valet.* Item in cap. 2 de Homic., dicitur : *Te tuaque liberando;* in quo significatur, tunc solum excusari irregularitatem defendendo bona, quando cum illis simul periclitatur persona. Favet etiam cap. Suscepimus, de Homic., ibi : *Expediebat potius post tunicam relinquere pallium, et rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis rebus vilibus, et transitoriis, in alios tam acriter exardescere.* Facit etiam in cap. Significasti, 2, de Homic. Addit denique Navarr., d. c. 15, num. 5, hoc servare Curiæ Romanæ stilum, *qui facit* (inquit) *jus,* juxta cap. Quam gravi, de Crimine falsi.

4. *Secunda sententia.* — Nihilominus contrariam sententiam tenuit, quamvis sub formidine, Covarruv., in dict. Clement., in 3 p., in fine, cum Fortunio, in l. Ut vim, ff. de Justitia et jure. Quod etiam tenet Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 14; insinuat Soto, lib. 5 de Justit., quæst. 1, art. 8, ubi quoad hanc irregularitatem nihil distinguit inter eum, qui se, vel sua defendit. Fundamentum hujus opinionis tantum est, quia tale homicidium est inculpabile. Respondet autem Navarrus, debile esse hoc fundamentum, quia etiam in judice, vel milite, homicidium est inculpabile. Sed exemplum non est simile, quia illud homicidium omnino voluntarium est; nam ipsemet homo sese ingerit illi ministerio, et actioni, et in hoc maxime consistit defectus lenitatis; in præsenti autem casu illud homicidium non est voluntarium, neque homo se ingerit, sed moraliter cogitur ad illam actionem. Unde in priori casu homicidium est intentum per modum punitionis, in quo talis actionis indecentia consistit; in hoc vero sola defensio est intenta; homicidium vero censetur tanquam per accidens sequutum.

5. *Proprium fundamentum hujus sententiæ. Irregularitatem hanc non colligi ex Clementina unica de Homicidio.* — Proprium vero fundamentum esse debet, quia hæc irregularitas pro illo non est in jure expressa, vel comprehensa. Hoc autem probatur, quia vel colligitur ex jure novo illius Clementinæ, vel ex antiquo; neutrum dici potest : ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia in illa Clementina nihil de hoc casu statuitur, sed ad summum potest sumi argumentum a contrario sensu, vel ab speciali, de quo jam diximus supra, in materia pœnali, præsertim irregularitatis, esse insufficiens, ut censeatur irregularitas sufficienter expressa in tali jure. Sed præterea hic non admittimus argumentum ab speciali, quia hoc supponit exceptionem a generali regula; supra autem ostendimus, nullam unquam fuisse generalem regulam, per quam fieret irregularis, qui occidit alium in suam defensionem. Non fuit ergo illa exceptio, sed generalis declaratio facta a Pontifice, ut in eo casu esset certitudo; de reliquis autem nihil declarare voluit, sed disputationi Doctorum reliquit.

6. *Prima extensio dictæ Clementinæ.* — *Secunda extensio ejusdem Clementinæ.* — Imo juxta hanc interpretationem, quod nimirum illud non est novum jus, sed declaratio antiqui, colligere possumus, non solum ibi esse exclusam extensionem ad alios casus, sed potius datam esse Doctoribus facultatem extendendi declarationem illam ad casus similes quantum ad formalem rationem. Quod declaratur primo, sumpto exemplo ex priori parte illius textus, in qua solum nominatur furiosus, infans et dormiens, quod non vetat, quominus adjicere possimus ebrium ex igno-

rantia invincibili, juxta sententiam magis receptam, et veram propter similitudinem rationis; et quia illæ personæ non de novo excipiuntur illo jure, sed de novo declarantur comprehensæ. Rursus in altera parte solum fuga mortis nominatur; et tamen extendenda est declaratio ad fugam mutilationis; nam etiamsi agressor nollet me occidere, sed manum vel nasum, vel aliud simile membrum abscindere, possem me tueri occidendo illum, si aliter non possum. Nam licet in eo casu irregularitatem incurri dixerint Plovius, Villadiego et Maiolus supra, oppositum est sine dubio verum. Quod tenent Cardinalis in eadem Clementina, et Sylvester, *Homicidium,* 3, quæst. 4, et Covarruv., dict. part. 3, in num. 2. Quia si mutilatio injuste alteri facta comparatur homicidio quoad irregularitatem inducendam, quomodo defensio propriæ personæ a mutilatione non æquiparabitur defensioni a morte quoad excusandam irregularitatem? Item illa est maxime necessitas moralis, unde habet eamdem rationem excusationis, saltem quoad modum coactionis, quod satis esse videtur, etiamsi non sit omnino æqualitas in gradu. Præterea idem videtur dicendum, etiamsi non timeatur mutilatio, nec vulnus lethale, quando moraliter imminet periculum gravis percutionis corporis, sive illius gravitas posita sit in notabili læsione, seu vulneratione corporis, sive in contumela, vel infamia notabili, ut est in alapa aut percussione virgæ vel arundinis, etc., ut indicavit Soto, dict. art. 8, ad finem. Et ratio est, quia in his omnibus est eadem formalis ratio excusationis, quæ est necessitas et innocentia. Deinde quia integritas corporis et conservatio ejus homini commissa est; sæpe etiam hujusmodi læsio, vel contumelia pluris æstimatur, quam unius membri abscissio : ergo, etc. Atque hinc fit gradus ad defensionem honoris, de quo supra diximus, agendo de obligatione fugiendi.

7 *Ultima extensio ejusdem Clementinæ.* — Ac tandem fit extensio ad bona etiam externa; nam licet hæc sint minoris æstimationis, etiam sunt suo modo necessaria ad vitam. Unde auctores contrariæ sententiæ fatentur, si sint ita necessaria, ut sine illis maneat homo in extrema necessitate, posse illa defendere usque ad necem alterius absque irregularitate. Idem ergo erit, si sint necessaria ad statum, quia etiam cadere ab statu, moraliter reputatur res valde gravis; inferre ergo necessitatem, quæ ad hoc compellat, est moraliter cogere; et effectus inde secutus non potest censeri homicidium voluntarium, cum vis illa iniqua sit. Atque hinc fit, ut defensio bonorum, de qua agimus, regulariter loquendo hujusmodi sit, quia oportet ut bona sint alicujus momenti, ut initio dixi; hæc autem ordinarie inicuique necessaria sunt ad suum statum. Accedit denique, quod si hæc impune defendi non possent, daretur pravis hominibus licentia inferendi similes injurias, et qui illas paterentur, necessario constituerentur in gravi necessitate ad vitam conservandam. Hinc etiam apud Jurisperitos hæc temporalia bona quodammodo vitæ comparantur, quatenus ad illam necessaria sunt, argumen. l. Advocati, in fine, C. de Advoc. diversorum judic. De quo multa congerit Tiraquel., de Nobilit., c. 31, num. 363 usque ad 370. Videri etiam potest Julius Clar., lib. 5, verb. *Homicidium,* num. 25 et num. 47. Ergo novum jus Clement., de Homic., huic sententiæ non repugnat, sed potius per quamdam similitudinem, analogiam, vel reductionem, declaratio illa potest ad omnem justam defensionem extendi.

8. *Irregularitatem hanc non colligi ex jure antiquo. — Cap. 2 de Homicidio, exponitur.* — Superest probanda altera pars de antiquo jure, in quo in primis nullum invenitur verbum alicujus textus, quo magis fiat irregularis defendens bona sua, quam defendens vitam suam; sed ostendimus, etiam ex jure antiquo non esse irregularem eum, qui alium occidit defendendo vitam suam; ergo neque erit defendendo bona sua ex vi juris antiqui. Consequentia evidens est. Major autem probatur primo, quia nullus est textus, qui de hac defensione potius, quam de alia specialiter loquatur; quod si per generale verbum occidendi non comprehendebant antiqua jura occisionem factam in defensionem vitæ, quia illa non est tam occisio quam defensio, nec tam voluntaria, quam necessaria, idem dici poterit de omni defensione justa, ut ex discursu proxime facto constat. Secundo idem probatur discurrendo per aliquos textus, qui ad hoc adduci solent; primus est c. 2 de Homic., ibi : *Te tuaque.* Sed ex hoc verbo non colligitur, ad vitandam irregularitatem necessarium esse vitam et bona simul defendere; alias qui, solam vitam absque aliis bonis defendendo, alium occideret, ex vi illius juris fieret irregularis, quod absurdum est. Ibi ergo solum explicatur, illud fuisse suffi-

cientissimum ad vitandam irregularitatem; quod vero fuerit necessarium, non dicitur Quod si velimus illud signum copulativum non complexive (ut dialectici aiunt), sed divisive intelligere, favebit potius ille textus dictæ sententiæ; nam sensus erit, si te defendendo, occidisti, non eris irregularis; et similiter, si tua defendendo. Neque est in illo textu aliquid, quod huic interpretationi repugnet, cumque ampla sit, in materia favorabili admittenda videtur Estque optimum simile in c. Verum, de Jurejurando, ubi vel absolvendus, vel immunis esse dicitur a vinculo juramenti, qui illud invitus *pro vita, et rebus servandis* fecit. Ubi particula *et* (quæ ad nostrum institutum spectat) non copulatim, sed copulative intelligenda est.

9. *Cap. 3 de Homicidio, exponitur.*— Adducitur præterea c. 3 de Homicidio, ubi qui furem nocturnum occidit, non censetur reus homicidii; secus vero qui occidit furem diurnum. Et ratio redditur, quia in diurno potest discerni, ad furandum, non ad occidendum venisse. Sed si recte expendatur textus ille, potius probat oppositum; sumptum enim est cap. illud ex Augustin., lib. 2 Quæstionum in Exod., quæst. 84, ubi exponit legem illam latam Exodi 22, et illius rationem reddit, explicatque esse intelligendam, quando fur tantum exercere tentat injustitiam furti, et potest fugari, ut damnum non inferat, absque homicidio, vel læsione ejus; tunc enim certum est homicidam esse, qui eum occidit; nos autem loquimur, quando fur diurnus per vim vult aliena bona rapere, etiamsi cognoscatur et videatur Quod vero in eo casu aliter censendum sit, patet ex verbis, quæ Augustinus subjungit, et in eodem textu afferuntur : *Hoc et in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, invenitur, impune, scilicet, occidi nocturnum furem quoquo modo; diurnum autem, si se cum telo defenderit; jam enim plus est, quam fur* Lex autem illa est 4, ff. ad l. Aquiliam, in qua expendo verba illa, *Si se cum telo defenderit.* Aut enim est sermo de defensione vitæ; et hoc non, quia non est immunis ab homicidio, qui occidit latronem, propterea quod se defendit, ne occidatur, cum in hoc licite faciat; neque enim ita se defendit, nisi quia alius eum aggreditur; vel est sermo de defensione earum rerum, quas furto auferre et deferre molitur; et juxta hunc sensum, qui legitimus videtur, inde potius colligitur non esse reum homicidii, qui occidit furem telo se defendentem, ne a furto faciendo et exequendo impediatur, et abjiciatur re infecta. Et ita constat differentia inter furem diurnum et nocturnum; nam in nocturno discerni non potest periculum mortis, aut modus violentiæ, quam inferre tentat, et ideo non obligatur homo nisi ad vociferandum (ut dicitur in prædicta l. 4), et intelligendum est, quando id sine periculo propriæ vitæ fieri potest; tunc enim est medium accommodatum ad fugandum furem sine ejus occisione; et ideo intentandum prius est, ut defensio sit moderata. Si autem id non sufficit, aut præmitti non potest sine periculo morali, tunc licitum est prævenire et occidere, quia non est aliud medium accommodatum ad se, vel sua bona tuendum. Quod secus est in fure diurno; nam tunc constare potest de modo furti, et de periculo, quod esse potest in resistentia furis, et regulariter sunt alia media, quibus impediatur furtum sine occisione furis. Si autem nullum sit, tunc non prohibetur defensio bonorum, nec de hoc casu sermo est in prædicto textu.

10. *Cap. Suscepimus, de Homicidio, expenditur* — Præterea colligi solet hæc irregularitas ex c. Suscepimus, de Homicidio, ubi sermo est de quibusdam clericis. Et ideo Panormitanus et alii putant, saltem clericis esse specialiter prohibitum sumere arma ad defendenda hæc bona; ideoque irregulares fieri, si occidant, etiamsi aliter evitare non possint furtum. Sed neque hoc colligitur ex illo textu, quia homicidium, quod in eo casu commissum est, non fuit factum in puram defensionem. Nam in primis clerici illi ligaverunt latrones, qui ad furandum venerant; unde manifestum est, multo facilius potuisse eos liberos, ac vacuos dimittere, sine ullo periculo rerum aut personarum. Deinde quia, ut Glossa ibi notat, monachus, qui illos occidit, nulla necessitate vitandi nocumentum id fecit; potuisset enim ipse fugere, priusquam illi a vinculis solverentur; nam res, quas furari poterant, servatæ jam erant, vel certe illas secum deferre poterat; non ergo fuit illa moderata defensio, sed immoderata aggressio, vel punitio propria auctoritate usurpata. Atque ita intellexit textum illum Covarruv., supra, num. 6, cum aliis, quos refert.

11 *Cap. Significasti, 2, de Homicidio.* — Quarto induci solet c. Significasti, 2, de Homicid., ubi quidam presbyter latronem, qui ornamenta Ecclesiæ asportabat, *fossorio arrepto percussit,* ut nimirum bona Eccle-

siæ, quæ sub sua erant cura, defenderet; et nihilominus irregularis censetur, si vulnus lethale fuit. Sed nec ex hoc textu sumitur probabile argumentum, quia ex illo non constat, percussionem illam necessariam fuisse ad defendenda Ecclesiæ bona; nam satis fuisset vociferatio, ut ex discursu ejusdem textus constat; nam parochiani statim adfuerunt. Unde in fine textus ait Pontifex : *Quamvis liceat vim vi repellere, tamen cum moderamine inculpatæ tutelæ*, significans in prædicto casu non fuisse servatum dictum moderamen. Deinde occasione hujus textus posset inquiri, an maneat quis irregularis occidendo aliquem in defensionem rerum alterius: nam in eo textu clericus ille non defendebat res proprias, sed Ecclesiæ; et ideo dici posset non licuisse illi absque irregularitate eas defendere cum periculo occidendi alium, quia Ecclesia ipsa vult potius res suas amittere, quam sacerdotes suos sanguinem fundere. Sed licet verum sit potuisse Ecclesiam hoc declarare, tamen ex illo textu talis declaratio non colligitur, ut ex dictis patet. Quid vero in eo casu dicendum sit de defensione rerum alienarum, dicemus in sectione sequenti, ad finem.

12. *Posterior sententia præfertur.* — Ex his ergo satis ostensum videtur, in jure antiquo, hujusmodi irregularitatem non contineri. Possuntque hic addi antiqui canones, in quibus significatur, per homicidium privatum, sine culpa, et sine voluntate factum, non incurri irregularitatem, c. Hi qui arbores, cum duobus seq., d. 50. Et facit etiam c. Quia te, eadem dist., ubi videtur sermo esse de illo, qui in defensionem libertatis suæ, ne scilicet a Saracenis in captivitatem adduceretur, eos occidit; de quo dicitur, *nullo modo inde canonice judicari, quia non sua sponte fecit.* At vero si standum esset in rigore contrariæ sententiæ, quod sola defensio propriæ vitæ excuset irregularitatem, non sufficeret defensio propriæ libertatis, quod illi textui repugnare videtur, et per sese videtur valde absurdum. Et si quis dicat, libertatem æquiparari vitæ, respondemus ita æquiparari, ut non sint idem, neque cum omnimoda æqualitate. Et ideo si talis æquiparatio admittitur, hinc nos colligimus, jura non esse cum illo rigore intelligenda; ideoque æquiparationem extendendam esse ad omnem legitimam culpæ excusationem, ratione cujus homicidium non censeatur propria sponte factum, sed vi, et coactione ipsiusmet aggressoris exortum. Propter hæc igitur videtur hæc sententia satis probabilis, et tuta practice, et in rigore juris vera. Et fundamenta contrariæ opinionis ex dictis sunt expedita; licet enim communior videatur, tamen quia non habet fundamentum juris sufficiens, et hæc materia tota pendet ex jure, et odiosa est, ideoque illam sequi non cogimur

SECTIO III.

An ex homicidio facto ob licitam proximi defensionem irregularitas contrahatur.

1 *Prima sententia.* — Diximus de omni defensione propria, tam quoad corpus, ejusque integritatem, quam quoad exteriora bona fortunæ, quæ suo modo locum habent, ut declaravimus; superest dicendum de innocentis proximi defensione honesta et charitati consentanea. Multi enim existimant, etiam in eo casu, interveniente alterius proximi occisione, aut mutilatione contrahi irregularitatem. Ita sentiunt Glossa et Doctores, in dicta Clement., et 23, quæst. 8, in princip.; Sylvest., *Homicid.*, 1, quæst. 9; Armil., verb. *Irregularitas,* num. 41; Navar., c. 27, num. 213; Maiol., lib. 5, c. 48, num. 9, et alii, quos refert Covarruvias, dicta Clement., part. 3, § unico, num. 5. Fundamentum potest esse, vel quia tale homicidium non est licitum, cum æque diligenda sit vita unius proximi, ac alterius; vel quia licet possit fieri sine culpa, non est casus in jure exceptus, quia dicta Clementina solum loquitur de defensione vitæ propriæ.

2. *Secunda et vera sententia.* — *Non tamen semper sub obligatione.* — Nos tamen consequenter loquendo contrariam sententiam veriorem existimamus, quam Covarruvias et alii supra citati consequenter etiam tenent, et Major, in 4, dist. 15, quæst. 30. Et in primis suppono, licitum esse innocentem defendere a morte, etiamsi necesse sit aggressorem interficere, ut est communis sententia, quam ex Alciato, et aliis refert Julius Clarus, verb. *Homicidium,* num. 28, quam Navarr. et alii admittunt. Et ratio est, quia magis est diligendus proximus innocens, quam propria bona, vel externus honos; sed hæc licet defendere cum occisione aggressoris, si necessaria sit; ergo et proximum. Imo sunt qui censeant, hoc cadere sub obligationem præcepti, propter ea jura, quæ dicunt, participem esse culpæ, qui mortem proximi potest impedire et negligit, c. Error, 83 dist., c.

'Non inferenda, 23, quæst. 3, cum similibus, et favet c. Dilecto, de Sent. excom., in 6, ubi dicitur, licere unicuique pro repellenda proximi injuria suum impertiri auxilium; imo si possit, et negligat, videri injuriantem fovere, ac esse participem ejus culpæ. Verumtamen non censeo hoc esse sub obligatione, nisi in aliquo casu, in quo persona, quæ defendenda est, maxime necessaria sit reipublicæ, vel princeps ejus, vel proprius pater, aut similis, juxta ordinem charitatis, vel aliquam justitiæ obligationem, ut late Navarr., in Manuali, c. 24, num. 17 et 18; Covarruv., dicta Clement., 3 p., § 1, num. 7, et in regula *Peccatum,* 2 part., § 3, num. 4; cum Panormitano, cap. 1 de Offic. delegati, num. 5; Sylvest., *Homicidium,* 1, num. 10; juxta quorum sententiam regulariter nulla intervenit hic obligatio, quia licet charitas obliget ad defendendum proximum, non tamen cum tanto discrimine alterius. Nam etiam propriam vitam non semper tenemur defendere cum tanto damno proximi. Et licet unus sit innocens, et alter iniquus in eo facto, tamen illa non est sufficiens ratio obligationis cum tanto detrimento alterius proximi. Maxime si necessarium sit (prout regulariter continget) propriam vitam periculo exponere propter alium defendendum; de qua latius in 2. 2, quæst. 64, art. 7.

3. *Probatur hæc sententia in defensione ex obligatione.* — In præsenti ergo, quando homicidium non solum fit licite, sed etiam ex obligatione, longe verisimilius est non incurri irregularitatem, ut in particulari notavit Cardinalis, dicta Clement., de Homicid., quæst. 18, et Castro, lib. 2 de Lege pœnali, c. 14. Et ratio est, quia tale homicidium nec culpabile est, ut supponitur, nec moraliter voluntarium, ex duplici capite. Primo, quia non est intentum, sed per accidens sequutum ex tali defensione, ad quam quodammodo cogit ipsemet aggressor, supposito naturali amore patris ad filium, vel filii ad patrem, et similium personarum. Secundo, quia ipsamet lex sub obligatione quodammodo cogit ad tale homicidium, etiamsi homo, quantum est ex se, fortasse nollet talibus actionibus se immiscere. Et confirmatur ex D. Thom., 2. 2, quæst. 40, art. 2, ubi ait : *Nulli, qui est deputatus ad aliquod officium, licet id, per quod suo officio incongruus redditur.* Unde e converso colligimus, quoties aliquis licite exercet id, ad quod faciendum jure naturali vel divino compellitur, non posse inde reddi incongruum, vel inhabilem ad officium suum; ergo qui ex obligatione naturalis præcepti occidit unum, ut defendat alium, servatis legibus moderatæ defensionis, non potest inde fieri irregularis, alias fieret ineptus ad officium suum.

4. *Evasio. — Eluditur* — Dices, hoc argumentum ad summum procedere de clericis, qui ex officio res sacras administrant; imo de illis, aiunt aliqui, solum probare, non fieri irregulares ad usum suscepti Ordinis, quia jam sunt in eo officio constituti, et ad illud habent jus acquisitum ; nihilominus vero fieri irregulares, ne ascendant ad superiores Ordines, in quorum officio nondum sunt constituti. Sed hoc non recte dicitur, tum quia distinctio hæc applicata ad præsentem casum, nullum habet fundamentum in jure, sine quo in præsenti materia loqui non possumus; tum etiam quia constitutus in inferiori Ordine, v. gr., subdiaconatus, etiam habet jus ascendendi ad superiores Ordines, nisi illis fiat indignus; non est autem minus inconveniens, quod homo amittat hoc jus, vel quod fiat inhabilis, propter observationem præcepti, ad usum talis juris potius quam ad usum Ordinis suscepti. Quæ ratio procedit etiam de laicis, nam licet non habeant officium clericale, tamen habere possunt; non ergo debent fieri inhabiles propter observationem præcepti simpliciter impositi et prævenientis (ut sic dicam) eorum voluntates; in quo distinguuntur a ministris justitiæ, de quibus infra. Ac denique per se est absurdum dicere, laicos fieri irregulares per aliquod homicidium, per quod, servata eadem proportione, non fieret clericus irregularis, quia si ibi intervenit sufficiens defectus lenitatis, majorem indecentiam inferet in clerico quam in laico. Itaque quando intervenit absoluta obligatio talis defensionis, hæc res magis certa videtur.

5. *In defensione licita, non tamen ex obligatione, eadem sententia suadetur.* — Idem tamen censeo dicendum, quoties defensio licita est, quamvis non cadat sub obligationem, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Hoc autem probandum est eodem discursu, quo usi sumus in præcedenti sectione, quia irregularitas in eo casu non colligitur ex Clementina de Homicidio, neque ex antiquiori jure; ergo nulla est. Prior pars antecedentis patet, tum quia in dicta Clementina non est hoc expressum, quod requiritur in jure; tum etiam quia argumentum a contrario sensu in hac materia est inefficax, ut

sæpe dictum est; tum denique quia illa Clementina non tam inducit novum jus, quam declarat antiquum, juxta veriorem sententiam; declaratio autem in uno casu expresso, non excludit alias in casibus, in quibus sufficiens similitudo rationis inventa fuerit; hic autem talis ratio invenitur, quia debemus proximum diligere sicut nos ipsos, et plusquam temporalia bona. Altera pars antecedentis probatur, tum quia in jure antiquo nullus invenitur textus, qui specialiter de hac defensione, vel de hoc genere homicidii loquatur. Deinde favent alia jura, quæ significant, homicidium privatum non inducere irregularitatem, nisi sit culpabile; quæ paulo antea citavimus. Et in hoc sensu est probabile argumentum, quo multi utuntur, quia interficiens clericum in defensionem proximi non incurrit excommunicationem, ut est communis sententia Innocent. et aliorum in c. Si vero, de Sent. excom. De qua videri potest Covarruv., dicto num. 4, in regula *Peccatum,* et Julius Clarus, verb. *Homicidium,* num. 29; ergo neque incurret irregularitatem. Quanquam enim hoc argumentum a simili per se non sit efficax, tamen supposito, quod versamur in materia, in qua sine culpa non incurritur irregularitas, efficax est; ideo enim excommunicatio non contrahitur in eo casu, quia talis occisio fit sine culpa.

6. Unde tandem confirmatur, quia irregularitas homicidii non contrahitur, nisi per culpam, aut per spontaneam voluntatem, ut in superioribus probatum est; sed in hoc homicidio non intervenit culpa, ut supponimus, neque est spontanea voluntas, tum quia ibi non est intenta occisio, sed defensio, quæ quodammodo etiam per vim exorta est ab iniquo aggressore. Confirmatur præterea; nam si quis invasus ab alio, ut occidatur, aliquem vocet ad suam defensionem, et illi arma præbeat, ut se adjuvet et defendat, non incurret irregularitatem, etiamsi ille defensor occidat aggressorem, ut fatetur Navarr., num. 212. Quia qui potest se defendere per seipsum, potest etiam per alium; ergo neque etiam ipse defensor fiet irregularis. Addo etiam si contingat defensorem occidi ab invasore, non propterea fieri irregularem eum, qui ipsum vocavit in suum patrocinium, quia licite id fecit, et effectus est per accidens sequutus; cur ergo solus ille, qui ex charitate defendit, erit pejoris conditionis, quando victoriam obtinet, et interficit adversarium? Et ita etiam facile solvuntur omnia, quæ contra hanc doctrinam objici possunt. Et fateor quidem, contrariam esse communius receptam; existimo tamen introductam esse occasione verborum dictæ Clementinæ, quæ non satis a prioribus auctoribus expensa videntur, quos reliqui sine majori examine sequuti sunt, quia verba illa visa sunt *fere expressa,* ut Navarrus loquitur, qui cum addidit *fere,* suam fere damnavit sententiam, quia c. Is qui, de Sent. excomm., in 6, non requirit jus fere expressum, sed simpliciter expressum. Eo vel maxime, quod nec fere expressa sunt, neque ullo modo faventia, nisi in quadam specie, seu apparentia, ut satis declaratum et probatum est. Quod autem Navarrus objicit de communi praxi, non etiam obstat, quia si quæ est talis praxis, ex prædicta opinione ortum habuit, vel etiam quia res saltem semper fuit dubia, et ideo securius judicatum est dispensationem petere, præsertim cum his in casibus vix aliquis sit securus de adhibita moderatione necessaria in tali defensione.

DISPUTATIO XLVII.

DE IRREGULARITATE EX HOMICIDIO LICITO OB DEFECTUM LENITATIS CONTRACTO.

Hactenus diximus de privatis homicidiis; nunc dicendum superest de his, qui auctoritate publica fiunt, et consequenter justa sunt; nam si sint injusta, eo ipso non sunt ex potestate publica, sed admiscetur abusus ex privata voluntate ac potentia. Duo autem sunt modi exercendi hanc potestatem, scilicet, in criminali judicio, et in bello, et in utroque modo possunt variæ personæ intervenire : de quibus sigillatim dicemus.

SECTIO I.

Utrum judex ferens sententiam in causa sanguinis, irregularis fiat.

1 *Conclusio.* — Suppono in tota hac disputatione sermonem esse de persona capaci irregularitatis, ut excludam hominem non baptizatum, in quo nondum Christi membro effecto non consideratur lenitatis defectus, ut significat Innocentius I, ep. 3, c. 3, C. *Quæ similiter,* 23, q. 3, de quo plura disputat. 40. Hoc ergo supposito dicendum est, judicem ferentem sententiam in causa sanguinis, effectu secuto, irregularem fieri. Est communis resolutio, quæ probari solet ex cap. Sententiam sanguinis, Ne clerici vel monachi, etc.

Ibi tamen non dicitur, laicos, qui sententiam sanguinis tulerunt, non posse fieri clericos, sed solum ut clericus talem sententiam non dictet aut proferat, quod longe diversum est; imo nec ipsis clericis hoc exercentibus ibi imponitur irregularitas aut alia pœna, sed pura prohibitio. Et in cap. Clericis, eodem titulo, eadem prohibitio solis clericis in sacris ponitur, et additur : *Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, et loco.* Quæ verba non inducunt irregularitatem, cum significent pœnam per hominem imponendam. Nihilominus tamen certissima est hæc irregularitas, quæ in illis decretis supponitur ex cap. Ex litteris, de Exces. Prælat., ibi : *Cum his non tantum auctoritatem præstiterit*, etc. Idem colligitur ex cap. 1, dist. 51, et ex cap. In Archiepiscopatu, de Raptor., et ex cap. Quæsitum, 23, quæst. 4, et in cap. Sæpe, et cap. His quibus, 23, quæst. 8, cum similibus.

2. *Sententia sanguinis quid.* — Ad intelligentiam autem assertionis tres particulæ explicandæ sunt: prima est, *sententia sanguinis;* nam ea voce intelligitur sententia mortis, vel mutilationis; minus enim nocumentum non sufficit, etiamsi reus flagelletur, vel ad triremes mittatur, vel etiam aliter vulneretur, aut aliquod ejus membrum per tormenta debilitetur. Quod quoad hoc æquiparatur hæc irregularitas omnibus aliis, quæ ex homicidio contrahuntur; ergo effusio sanguinis sine mutilatione, vel morte non sufficit, nec etiam necessaria est, si mors per suffocationem fiat. Nomine autem sententiæ quodcumque præceptum judicis comprehenditur ; nam si reus ex præcepto judicis vel alimento privetur, vel rigore carceris ita affligatur, ut inde moraliter ac celeriter sequatur mors, irregularis fiet, ut notant Covarr., part. 2, § 5, n. 8 ; Penna, in Direct. Inquis., 3 part., comment. 107, qui alios referunt.

3. *Quid particula, Secuto effectu, ibidem significet.* — Secunda particula explicanda est, *Secuto effectu,* quæ ponitur propter quosdam asserentes, solam prolationem talis sententiæ sufficere ad irregularitatem; quod tenuit Antoninus citans Guillelmum, 3 part., tit. 28, cap. 2; imo addit Maiolus, lib. 2, c. 6, n. 3, satis esse exercuisse judicis officium in criminalibus, licet nunquam sententiam tulerit. Dicendum vero est, licet quis exerceat hoc officium, proferat sententiam, et promulget illam, si effectus mortis vel mutilationis quacumque ratione impediatur, ne executioni mandetur, non contrahere irregularitatem. Est communis sententia in dicto c. Sententia sanguinis, et in cap. Ad audientiam, de Homicidio; Hostiensis, cap. Significasti, eodem titulo; Sylvester, *Homicidium,* 3, num. 3; Navarr. cap. 27, n. 211. Probatur, quia nullo jure aliter lata est hæc irregularitas. Secundo, quia per mandatum injustum non habetur irregularitas, non secuto effectu; ergo nec per sententiam justam. Tertio, quia inde non sequitur irregularitas Papalis, ut sentiunt adversarii, et nullibi legitur Episcopo data facultas dispensandi in aliqua irregularitate ob defectum lenitatis contracta ; ergo nullum est. Quare dicti auctores etiam in hoc non consequenter loquuntur. Unde a fortiori constat, non satis esse exercuisse officium judicis, si effectus non est secutus. Dico autem, exercuisse, quia exercere actu impediet, nisi desinatur, ut de curialibus in universum dicemus in sect. 4.

4. *Judicis nomine quis comprehendatur.* — Tertio exponendum est, quid nomine judicis hic comprehendatur, in quo in primis dicendum est, comprehendi omnem judicem Summo Pontifice inferiorem. Prior pars certa est ex absoluta juris canonici locutione; et quia eadem est in omnibus ratio, cujuscumque gradus, vel ordinis existant. Sub judice autem comprehendimus assessorem, consultorem, exhortatorem, ac denique omnem alium cum illo ad sententiam ferendam concurrentem, juxta supra dicta cum proportione de cooperatoribus. Posterior pars constat, quia Pontifex non est capax irregularitatis, ut supra dictum est. Errat enim Gratianus, 23, quæst. 8, a principio, hanc excipiens, tum quia hæc etiam est de jure humano; tum quia cum Papa sit temporalis dominus, necessaria est illi hæc facultas, quam et per se, et per alios exercere potest, dispensando cum illis, ne hanc irregularitatem incurrant. Imo aliqui existimant, eo ipso quod Summus Pontifex concedit alicui licentiam exercendi hujusmodi causas sanguinis, dispensare cum illo, ut sine periculo irregularitatis id facere possit, ut quando dat licentiam alicui ad ingrediendum bellum cum armis offensivis, ut ex Calderino refert Sylvester, *Homicidium,* 3, quæst. 6, in fine. Rectius tamen ipse cum Archidiacono in fine subjungit, oportere, ut modus talis licentiæ et dispensationis sufficienter exprimatur, quia si rescriptum solum contineat licentiam existendi in bello cum armis offensivis, non statim intelligitur dari ad usum offensionis aggressivæ, sed solum

defensivæ, nisi aliud declaretur, et idem est de omni simili facultate; nam in hac materia opinor privilegium esse stricte intelligendum, quia est valde odiosum ordini clericali.

5. *An temporalis dominus committendo alteri hoc munus, fiat irregularis. — Ratio dubitandi. — Conclusio.* — Difficultas vero est, an princeps vel dominus temporalis delegando hanc jurisdictionem, vel committendo alteri officium judicis, irregularis maneat. Et ratio dubitandi esse potest, quia illa videtur esse causa homicidii subsequuti. Nec satis est respondere, esse causam remotam, tum quia etiam judex est causa remota comparatione executoris; et accusator vel tabellio videtur esse causa magis remota; tamen quia unusquisque eorum in suo ordine est causa proxima et per se moralis, sufficit ad irregularitatem; ergo similiter in præsenti. Tum maxime, quia dans jurisdictionem, videtur esse causa principalis, cujus alius est instrumentum; ergo magis influit, et propinquius in suo ordine; ergo magis contrahit irregularitatem. In contrarium autem est, quia si hoc ita esset, neque Episcopi possent habere jurisdictionem temporalem, et illam committere quoad hujusmodi causas; nec religiosi, aut aliæ personæ Ecclesiasticæ, quod est contra usum Ecclesiæ. Respondeo, ex vi hujus commissionis seu delegationis, si pure ac debito modo fiat, non incurri irregularitatem. Adjungo autem hanc conditionem, quia necesse est, ut talis delegatio non fiat determinate ad punitionem faciendam per mortem, vel mutilationem; alioqui jam non tam committeretur jurisdictio, quam daretur mandatum de homine interficiendo, solaque executio committeretur, et sententia supponeretur lata a superiori judice committente. Pura autem delegatio jurisdictionis, vel commissio officii, quod jure ordinario illam includat, est, quando indifferenter datur jurisdictio ad inquirendam et examinandam causam, et justitiam agendam, sive committatur in generali quoad omnia crimina, sive in particulari quoad tale factum. Atque hoc modo explicata conclusio habetur in cap. ult. Ne clerici vel monachi, in 6, ubi Pontifex ait, clericos habentes temporalem jurisdictionem, posse et debere illam delegare sine ullo metu irregularitatis.

6. *Primum notandum circa textum hunc.* — Circa quem textum primo advertendum est, generaliter loqui de Episcopis, et clericis jurisdictionem obtinentibus temporalem; unde non refert, quod eam habeant ratione beneficii, aut ratione patrimonii seu temporalis dominii, quia textus indistincte loquitur, et non est a nobis addenda restrictio, maxime cum par sit utriusque jurisdictionis ratio. Neque enim illa declaratio facta est in favorem (ut sic dicam) beneficiorum Ecclesiasticorum habentium talem jurisdictionem annexam; sed solum propter legitimum usum talis jurisdictionis reipublicæ necessarium. Atque ita sentiunt ibi expositores. Imo addo ulterius quamvis ibi Pontifex clericos tantum nominaverit, a fortiori comprehendere laicos jurisdictionem temporalem habentes, et simili modo eam delegantes, quia per nullam actionem fit laicus irregularis propter homicidium subsequutum, per quam non fiat clericus, quamvis e contrario fiat clericus irregularis, ubi non fieret laicus, quia magis debet esse alienus ab omni specie vel concursu homicidii clericus quam laicus; ergo e contrario, si talis delegatio, etiam cum effectu subsequuto, non sufficit ad irregularitatem in clerico, neque sufficiet in laico. Et ita sentiunt ibi Francus, et Dominicus, licet Ancharranus dissentiat, sine fundamento, quia, licet in textu nominentur clerici, non est cur alii excludantur; sed illi nominantur, quia in eis poterat esse major ratio dubitandi, eo quod non possint per se talem jurisdictionem exercere. Quod autem laici possint per se uti tali jurisdictione, nihil refert ad irregularitatem si de facto illa non utuntur, sed aliis committunt. Ratio enim a priori semper manet eadem, scilicet, quia voluntas committentis jurisdictionem non fertur ad homicidium, sed ad justam gubernationem, et ad hoc per se dat jurisdictionem, et ideo reliqua, quæ sequuntur, accidentaria sunt respectu illius, eique non tribuuntur

7. *Secundum advertendum circa eumdem textum.* — Deinde advertendum est, in eo textu sermonem esse expresse de delegatione jurisdictionis ad speciale factum inquirendum commissa, ut notavit ibi Glossa, verb. *Super hoc*. Nihilominus, hinc a fortiori constat idem dicendum esse, etiamsi delegatio generalius fiat; nam vel est eadem, vel major ratio, quia quo generalior fit delegatio, eo magis abstrahit a pœna mortis, magisque remota est ab influxu in illam. Atque eadem ratione sub delegatione comprehendenda est commissio jurisdictionis ordinariæ, quæ interdum fit a superiore principe, vel potestate, quando dat inferiori munus aliquod jure suo

habens talem jurisdictionem. Magis enim videtur delegatus operari nomine et auctoritate delegantis, quam inferior ordinarius nomine et auctoritate superioris; si ergo delegatio non sufficit ad irregularitatem, nec ordinaria commissio sufficiet. Imo ulterius extendi hoc potest ad leges vel statuta concedenda, in quibus pœna mortis vel mutilationis propter crimina imponuntur, nam licet princeps, seu dominus temporalis, sive clericus sive laicus, talia statuta faciat, ex vi illorum non manebit irregularis, etiamsi inferiores judices per illa judicent et pœnas exequantur, quia illa actio per se non ordinatur ad homicidium, sed ad bonam gubernationem, et ut caveantur delicta; unde, si mors postea sequitur, est valde remote et per accidens; ideoque multo minus ad irregularitatem sufficit, quam delegatio jurisdictionis, nam illa legum constitutio de se magis indifferens est magisque universalis. Atque ita notavit Sylvest., *Homicidium,* 3, q. 7, vers. 9; Maiolus, lib. 2 de Irregul., cap. 5, n. 16, et cap. 9, n. 9, ubi refert plures. Et a fortiori concludit, eos, qui sunt consiliarii principis in condendis his legibus, ex vi hujus actus non fieri irregulares, quidquid postea sequatur; et idem est licet sint ministri ad promulgandas hujusmodi leges vel ad alios similes actus.

8. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices : ergo etiam licebit dicere judici, pro tali delicto deberi pœnam mortis ex ordinatione legis, absque periculo irregularitatis, quia illa solum est promulgatio privata seu notificatio cujusdam legis. Respondeo, si id fiat mere speculative seu in universali et abstracte, nullum esse irregularitatis periculum, propter dictam rationem; sic enim præceptores hoc in cathedris docent, et non fiunt irregulares, nec fierent, etiamsi id docerent quibuscumque judicibus; nec concionator publice id proponens, et exhortans judices ad vigilandum, et juste gubernandum, exponit se irregularitatis periculo. At vero si practice et in particulari quispiam hoc diceret judici volenti de tali causa et persona judicium ferre, sequuto effectu, non careret scrupulo irregularitatis, ut ex Hostiense, et Panormitan. adnotavit Sylvester, verb. *Homicidium,* 3, q. 5, vers. quæst.; et Angelus, *Homicidium*, 1, num. 11, et *Irregularitas,* num. 4; Rosella, *Homicidium*, 4, num. 9; et Armilla, *Irregularitas,* num. 18; et colligitur ex cap. Ex litteris, de Excess. Prælat. Et ratio est, quia tunc illud æquivalet consilio, quod practice movet et incitat ad talem sententiam ferendam; oportet autem, ut de facto habeat hunc influxum juxta dicta de consulente in disp. 44. Unde hoc maxime habebit locum, quando judex est dubius, et propter dictum alterius se determinat. Dices : ergo, si judex peccet mortaliter non damnando reum ad mortem, non poterit confessor sine periculo irregularitatis proponere illi obligationem, et negare absolutionem, nisi illam impleat, quia moveret illum ad sententiam sanguinis ferendam. Respondeo, in eo casu, et similibus, posse et debere sacerdotem explicare alteri generatim quid sit licitum vel illicitum in tali materia, et cogere judicem, ut vel officium omittat vel justam sententiam proferat, nunquam determinate illum movendo ad condemnandum hunc in particulari; et ita suo satisfaciet muneri et irregularitatem vitabit.

9. *Tertium notandum circa eumdem textum.* — Tertio circa eumdem textum notanda sunt illa verba : *Irregularis censeri non debet, quamvis ipse ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante.* Est enim difficile hoc ultimum verbum; quid enim si delegatus injuste usus est potestate accepta, inique damnando ad mortem et interficiendo innocentem? numquid propterea delegans fiet irregularis? nam ita in hoc verbo insinuatur, alioqui superflue positum est, nam licet mediet injustitia, non sequetur irregularitas in delegante. Id vero incredibile est; cur enim alterius iniquitas nocebit Prælato, qui nullo modo particeps illius fuit? Respondeo, sive sententia judicis justa fuerit, sive injusta, delegantem immunem esse ab irregularitate, ut recte ibi notarunt Glossa, Cardinalis, et alii. Et ratio est, quia delegatio fuit justa, et delegatus excedit terminos ejus contra voluntatem delegantis. Nam supra etiam dicebamus, mandantem non incurrere irregularitatem propter excessum mandatarii, nisi quando mandatum fuit injustum, cum tamen mandans immediatius videatur influere in actum quam delegans. Addo, particulam illam additam esse in illo textu, quia in eo casu videri poterat esse major dubitandi ratio; quando enim delegatus injuste judicat, revera non utitur jurisdictione delegata, sed abutitur, nec movetur a delegante, sed a sua malitia, et ideo tunc nulla occasio irregularitatis potest esse in delegante. Hæc autem videri poterat esse nonnulla, quando mors infertur justitia mediante, quia tunc delegans dat jurisdictionem, et mo-

vet saltem in communi ad justitiam exercendam; et ideo expressit Pontifex, hoc non obstante, non incurri irregularitatem in eo casu, quia actio illa de se est indifferens, et valde universalis, et alioqui honesta. Oportet autem, ut in eo casu, delegans nec directe nec indirecte participet injustitiam illam. Dico autem indirecte (aliud enim membrum per se notum est), quia si talem jurisdictionem committat cum morali periculo talis injustitiæ, et sine sufficienti examine et cognitione personæ, cui illam committit, effectus injuste subsequutus illi imputabitur, ac proinde irregularitatem non effugiet; illa tamen magis erit ex delicto indirecte voluntario, quam ex defectu lenitatis.

Inquisitores tradentes reos mortis, et de crimine convictos, brachio seculari, cur non fiant irregulares.

10. *Quorumdam sententia.* — Quarto hinc intelligitur ratio, ob quam Inquisitores non fiunt irregulares, etiamsi brachio seculari tradant reos mortis de crimine convictos. In qua re aliqui distinguendum putant de reis, si sint laici, vel Ecclesiastici. Nam in laicis censent rem esse claram, quia nec Inquisitores proferunt sententiam mortis in ipsos, nec delegant jurisdictionem, sed remittunt causam proprio judici alias habenti jurisdictionem in talem personam; et ideo laicus non tam dicitur tradi ab Inquisitoribus curiæ seculari quam relinqui, ut notavit Glossa, in cap. Ad abolendam, de Hæret., verb. *Laicus*, et indicavit Eymericus, in Directorio, 3 part., in nono modo terminandi processum fidei, n. 198. At vero quando reus est Ecclesiastica persona, tunc nonnulla major est difficultas, quia Ecclesia videtur tunc jurisdictionem dare ad ferendam sententiam in talem personam. Unde licet Ecclesiasticus judex per seipsum non ferat sententiam mortis, tamen, quia jurisdictionem illam committit in particulari, post sententiam latam declaratoriam delicti, et cum aliis circumstantiis, cum quibus mors est moraliter infallibilis, ideo videtur illa quædam moralis cooperatio, et satis proxima ad homicidium. Propter quam causam censent introductam esse a jure in cap. Novimus, de Verb. signific., intercessionem illam, qua Ecclesiasticus judex *efficaciter debet pro reo intercedere, ut circa mortis periculum circa eum sententia moderetur.* Quæ diligentia necessaria censetur ad vitandam irregularitatem, quando reus est persona Ecclesiastica; in laicis enim nullo jure postulatur; et ideo quamvis ex quadam pia consuetudine servari soleat, non videtur ita necessaria ad irregularitatem vitandam.

11. *Improbatur distinctio positæ sententiæ.* — *Cap. At si clerici, de Judiciis.* — *Cap. Degradatio, de Pœnis, in 6.* — *Cap. Si quis sacerdotum, 11, quæst. 1.* — *Concil. Trident., sess. 13, cap. 4 de Reform.* — Sed in primis non video magnum discrimen inter laicum et clericum, quoad traditionem, quæ fit brachio seculari, nam quando Ecclesia degradat clericum, directe et per se solum privat illum privilegio clericali, et excludit illum a sua jurisdictione, non vero dat judici seculari jurisdictionem in illum; et hoc sensu dicimus non tradere illum per se et directe, sed consecutione quadam, quia ille privatus privilegio statim est materia apta jurisdictionis temporalis, ut supra disputando de degradatione declaravimus, et insinuatur satis clare in dicto cap. Novimus, ibi : *Qui fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur.* Et ideo fortasse in dict. cap. Ad abolendam, tam de laico quam de clerico hæretico damnabili dicitur : *Secularis relinquatur arbitrio potestatis.* Et Covarr., dicta Relect., part. 2, § 5, num. 7, dicit tutius esse, quod Inquisitores non tradant sic damnatos judici seculari, sed eos condemnent coram judice laico, atque ita damnatos a propria jurisdictione dimittant, ut ipse postea suum munus exequatur Verumtamen, cum et antiqua jura, et Concilium Tridentinum verbo *tradendi* utantur, non est in illo vis facienda, nec propter illud injiciendus scrupulus; sed consideranda est res, quæ per illud verbum significari intenditur, quæ non est directa traditio, sed indirecta per remotionem prohibentis. Unde, ablato privilegio, non aliter traditur clericus seculari curiæ quam laicus; ablatio autem privilegii per se non spectat ad sententiam sanguinis, et ita sine periculo irregularitatis fieri potest talis privatio seu degradatio per judicis Ecclesiastici sententiam. Et ideo hæc differentia inter clericum et laicum non multum refert ad vitandam hanc irregularitatem, media intercessione aut sine illa ; nam, si aliqua hic esse potest occasio irregularitatis, non est traditio jurisdictionis, sed materialis (ut ita dicam) traditio vel derelictio talis personæ in eorum manibus, a quibus statim interficiendus est,

et eo animo (quantum apparet) ut interficiatur, quia Inquisitores tantum agunt de puniendo tali homine.

12. *Intercessio judicis Ecclesiastici pro reo quem brachio seculari tradit, quam sit necessaria. — Lex Hispaniæ.* — Deinde, quamvis in dict. cap. Novimus, ponatur illa cæremonia, non tamen ibi dicitur esse necessaria ad vitandam irregularitatem, neque in eum finem proponi. Imo neque videtur ibi constitui præceptum rigorosum de hac re; nam licet verbum *debet,* quo ibi utitur Pontifex, aliquando indicet præceptum, tamen non semper, nisi vel materia, vel aliæ circumstantiæ litteræ ad hoc cogant, quod in illo textu non habet locum. Maxime cum non dirigantur verba ad personam judicis, sed in genere dicatur : *Debet autem Ecclesia efficaciter intercedere,* etc. Denique si illa intercessio necessaria est ad vitandam irregularitatem (ut fortasse est probabilius), profecto æque necessaria est in personis laicis quam in clericis, quia licet ille textus de clericis loquatur, illud est, quia non agit tantum de crimine hæresis, sed de omnibus delictis, propter quæ clerici degradantur et traduntur curiæ seculari; ratio tamen, ob quam postulari potest illa intercessio, eadem est in laico et in clerico, nimirum, quia occasione Ecclesiastici judicii talis persona in evidenti periculo mortis constituitur Atque ita sentire videtur Covarr., dict. num. 7, dicens, hoc esse permissum Ecclesiasticis judicibus in favorem fidei, et ne delicta maneant impunita; tamen ad ostendendam Ecclesiasticam mansuetudinem talem modum præscriptum esse, servandumque esse ad vitandam talem irregularitatem; quod est probabile propter jus illud, quod ita videtur consuetudine interpretatum. Unde etiam in legibus Hispaniæ, partita 1, tit. 6, l. 60, his verbis idem consulitur : *Pero su Prelado deve rogar por el, que le aya alguna merced, si quisiere,* quæ verba etiam sufficiunt ad vitandam irregularitatem, ut notavit Penna, in Directorio Inquisit., part. 2, comm. 20. Credit tamen ritum illum esse diversum a ritu cap. Novimus, esse tamen sufficientem ex dispositione illius legis. Quod non placet, quia lex civilis neque immutare, neque introducere poterat circa hoc novum ritum, sed tantum referre juris canonici dispositionem. Et ita intellexit ibi Gregorius Lopez, et Covarr. supra. Refert autem idem Penna ibidem, Pium V, extendisse quamdam concessionem Pauli IV, ad omnes Inquisitores eorumque consultores, ut habeant liberam facultatem dicendi sententiam in hujusmodi causis absque periculo irregularitatis, et tradendi reos brachio seculari. Unde ipse concludit, nunc non esse necessariam dictam intercessionem ad fugiendam irregularitatem, quia prædicti Pontifices hanc necessitatem abstulerunt.

13. *Rofensis sententia. — Rejicitur* — Aliter vero Rofensis, art. 33 contra Lutherum, prope finem, quando hæreticus est relapsus, negat pro illo esse intercessionem faciendam, nam aut esset ficta, aut si ex animo fieret, esset iniqua, quia esset de re injusta; et ipsimet Inquisitores suspectum haberent judicem secularem, qui hos non damnaret ad mortem; idemque dicendum erit de hæretico pertinaci vel negativo. Unde consequenter addit, cap. Novimus, non de his loqui, sed de illis flagitiosis clericis, qui post degradationem ita sunt digni pœna mortis, ut tamen aliquo justo colore vel titulo possit secularis judex illam pœnam moderari; tunc enim recte potest, ac propterea debet Ecclesiasticus judex efficaciter intercedere, ut ita fiat. Hæc vero expositio nova est, et contra reliquos Doctores, et contra communem usum, et plane aliena a mente Pontificis, in dict. cap. Novimus. Quamvis enim Innocentius ibi non loquatur in particulari de hæreticis relapsis, loquitur tamen in genere de his, qui ab Ecclesiastico judice traduntur seculari, etiamsi inevitabiliter pœna mortis afficiendi sint juxta communes leges; et ideo illa limitatio non habet fundamentum in textu; imo repugnat illis verbis ejus : *Propter hoc vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum.* Nec vero intercessio in eo casu ficta est, aut iniqua, quia in primis fit, ut judex Ecclesiasticus non videatur petere supplicium mortis a potestate seculari, nec desiderare illud. Deinde fit, ut Ecclesiasticus judex, quantum est ex se, ostendat animum absolvendi potius quam damnandi, et hoc modo dicitur efficaciter intercedere, non quidem absolute petendo, ut ita fiat, sed quoad juste et licite fieri possit, quod vere et ex animo fieri potest. Igitur, sive hæc interpellatio necessaria sit ad vitandam irregularitatem, sive non, prætermittenda non est, tum quia præ se fert pietatem, tum propter jus commune et consuetudinem, tum propter majorem severitatem; nam sine dubio utilia sunt omnia juris adminicula, ut in eo casu tollatur omnis irregularitatis scru-

pulus. Quamvis in rigore propria ratio, ob quam non incurritur, esse videatur, quia in his casibus judex Ecclesiasticus nec dat jurisdictionem seculari judici, nec dictat sententiam sanguinis, neque ad illam inducit, sed solum declarat delictum, et reum Ecclesiasticis pœnis afficit, permittitque, ut a seculari brachio capiatur et judicetur; in quo non concurrit per se ad mortem, sed valde per accidens.

SECTIO II.

Utrum accusator in causa sanguinis fiat irregularis.

1. *Ratio dubii.* — Sermo est de accusatione justa; nam si accusatio sit injusta, manifesta est irregularitas, non ex defectu lenitatis, sed ex delicto. Et hinc nascitur ratio dubitandi; nam accusator, quamvis sit justus, est causa homicidii, per quod inducitur irregularitas saltem ex defectu lenitatis; ergo hanc participabit accusator Nam in hac materia, generalis regula est omnes voluntarie cooperantes ad homicidium, participare irregularitatem, quam tale homicidium inducit. In contrarium vero est, quia si non esset fidelibus liberum, jus suum per accusationem postulare in similibus causis, magna licentia nocendi daretur iniquis hominibus, ex quo magna incommoda provenirent, et toti Christianæ reipublicæ, et singulis ejus personis.

2. *Cap. 2 de Homicid., in 6, exponitur — Duæ conditiones, ut accusatio hæc irregularitatem non inducat.*— Circa hoc exponendum a nobis est cap. 2 de Homicid., in 6, et illius occasione dicemus omnia, quæ in hoc puncto necessaria sunt. Declarat ergo ibi Pontifex non fieri irregularem clericum per talem accusationem, etiam secuta morte vel mutilatione accusati, dummodo in tali accusatione duo serventur. Primum est, ut accusator *petat emendam sibi fieri, et provideri, ne contra eum talia de cætero præsumantur.* Aliud est, ut expresse protestetur *quod ad vindictam seu pœnam sanguinis non intendat.* Si ergo hæc serventur, vitatur irregularitas, quia expresse ita disponitur Ratio autem, quæ movit Pontificem, est supra insinuata, ne detur pravis hominibus materia et licentia inferendi innocentibus injurias. Unde quando illa concurrunt, talis accusatio non censetur cooperatio, neque excitatio ad homicidium, sed reputatur quædam justa defensio, et excitatio tantum ad actionem vel satisfactionem justam; alius autem effectus est per accidens et præter intentionem sequutus. Neque est dubium, quin necessaria sit externa protestatio, quia jus illud expresse eam requirit ad vitandam irregularitatem. Quia enim actio illa exterioris accusationis speciem quamdam habet inductionis vel occasionis homicidii, voluit jus, ut etiam exterius occasio illa vel indecentia, quoad fieri posset, tolleretur. Estque optimum consilium, ut statim cum ipsa accusatione fiat; si tamen tunc omittatur, non erit substantialis defectus, dummodo ante latam sententiam fiat, ut significavit Covarr., dict. §, num. 2, quia tunc potest habere effectum intentum, et in dict. cap. aliud non præscribitur.

3. *An protestatio debeat procedere ex interiori affectu.* — Dubitari autem potest primo, an oporteat hanc protestationem ex animo fieri, vel sufficiat exterior, etiamsi accusator interius desideret, ut sententia sanguinis contra accusatum proferatur. Multi censent, licet in exteriori foro excusetur ab irregularitate, tamen in conscientia non excusari, nisi etiam interiori animo et desiderio fiat. Sylvester, verb. *Homicidium,* 2, quæst. 8, et Navarr., cap. 27, num. 226, qui referunt Hostiensem, Joan. And., Dominicum. Ratio eorum est, quia protestatio a jure requisita, est vera, et non ficta aut mendax. Contrariam tamen sententiam existimo veriorem, quam tenet Covarr., dict. § 5, num. 3, cum Felino, in cap. Postulasti, de Homicid., ubi cum Joanne Andrea declarat illam intentionem esse de consilio, non de necessitate. Covarruvias utitur ea ratione, quia lex humana non fertur in actus internos, nec propter illos irregularitas contrahitur Sed hæc ratio, nisi aliquid amplius addatur, non convincit, ut Navarr notavit, quia, licet lex humana non puniat, vel præcipiat interiorem actum per se sumptum, punit tamen, vel præcipit actum externum, ut manantem a tali interiori, et interiorem, ut conjunctum exteriori; et ita in præsenti potuit irregularitatem imponere propter accusationem factam ex tali animo vel cum tali protestatione ficta.

4. De potestate igitur mihi non est dubium, sed factum nego, quia in illo textu nulla fit mentio interioris intentionis, sed tantum exterioris protestationis expressæ; ergo dummodo hæc fiat, sufficienter servatur illa lex, qualiscumque sit interior voluntas. Quandocumque enim lex præcipit actum exteriorem, solum præcipit illum interiorem, qui necessa-

rius est ad substantiam talis actus, et non prohibet alias intentiones accidentales, et internas, dantes extrinsecas malitias, nisi hoc expresse declaret, ut quando prohibet hoc fieri ex odio, vel aliquid simile; in præsenti autem textu nihil tale exprimitur Falsum ergo est protestationem illam in eo casu non esse talem, qualem jus requirit ad excusandam irregularitatem; nam est protestatio expressa, ut supponimus, et jus nihil aliud requirit. Cum autem objicitur, quia jus non requirit fraudulentam protestationem, respondemus primo, non requirere illam neque approbare; neque vero illam excludere, sed admittere ut sufficientem ad irregularitatem vitandam; sicut Ecclesia non præcipit communionem sacrilegam, admittit tamen ut sufficientem ad vitandam aliquam censuram. Deinde, quamvis protestatio illa respectu pravæ voluntatis seu desiderii fraudulenta videatur, tamen respectu intentionis legis non est fraudulenta, neque in rigore continet mendacium, quia per eam non profitetur accusator se non habere internum odium vel desiderium, sed quod per eam accusationem non intendit vindictam sanguinis, quod potest simul stare cum illo odio vel desiderio; potest enim quis velle alteri mortem, et nolle ut ex actione sua causetur.

An decisio dicti cap. 2 etiam in laicis locum habeat.

5. *Protestatio in laico sufficit ad vitandam irregularitatem. — An sit in laico necessaria. — Ratio dubitandi.* — Secundo dubitari potest, an decisio illius textus in clericis tantum locum habeat, vel extendi debeat ad laicos, etiamsi textus ille de solis clericis loquatur. Respondeo duo haberi ex illo jure. Unum est, facta illa protestatione non incurri irregularitatem in eo casu; aliud est, necessariam esse protestationem ad vitandam irregularitatem. Quoad primum, non est dubium, quin illa concessio ad laicos extendatur, propter rationem supra factam, quod actio, quæ in clerico non censetur cooperatio ad homicidium secundum jura, neque in laico censeri potest. Item quia clericus magis debet esse separatus ab omni specie et umbra homicidii, quam laicus. Item, quia lex quoad hoc est favorabilis, et ideo amplianda, ubi eadem vel major ratio militat. De altera vero parte potest esse dubitandi ratio, quia protestatio illa sub ea necessitate imposita, onus grave est; ergo non est extendendum ultra eas personas, quibus in jure expresse ponitur. Et confirmatur; nam secluso illo jure posset laicus sine irregularitate jus suum petere coram judice seculari, nulla facta protestatione; ergo per illud novum decretum non est limitata hæc facultas in laico, cum de illo non loquatur. Antecedens patet, quia in actuali congressu seu illatione injuriæ laicus potest defendere se, et bona sua absque irregularitate, ut dictum est; ergo quamvis illatam injuriam non possit vindicare, nec bona sua propria auctoritate recuperare, potest per judicem se indemnem tueri absque irregularitate, quidquid inde sequatur.

6. *Etiam in laico protestatio requiritur ad irregularitatem vitandam.* — Nihilominus communiter Doctores intelligunt protestationem hanc etiam laicis esse necessariam, Navarr., cap. 27, num. 213 et 214, et 226; Covarruvias, dict. § 5; Soto, 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9, circa finem; Ledesma, 2 part. 4, quæst. 26, art. 2, et communiter Summistæ, et juris interpretes in dicto cap. 2 de Homicid., in 6, et in cap. Olim, 1, de Restit. spoliatorum, et in cap. Gravis, eodem titulo, ubi præcipue Panormitanus et Imola. Ratio autem est, quia in illo capite non ponitur hoc tanquam novum gravamen, sed potius tanquam remedium a jure inventum ad vitandam irregularitatem; nam hæc incurrenda fuisset ex vi talis accusationis, quæ ex se moralis occasio est mortis subsequutæ; quia tamen illud erat valde onerosum fidelibus, ideo a jure inventus est modus ille, ut per eum impediatur, quoad fieri potest, moralis concursus ad homicidium, quatenus per eam protestationem declaratur, accusationem, et voluntatem, a qua procedit, non tendere ad mortem accusati. Juxta quam sententiam dicendum est, etiam ante illud decretum libri 6, accusatorem laicum fuisse incursurum irregularitatem in eo casu, quia accusatio absolute non est defensio; et ideo ratio supra facta non procedit, alioqui idem de clericis probaret, quia in ipsa actuali injuria etiam illi possunt se defendere. Constat autem, ante illud novum jus clericos accusantes sine protestatione in simili casu futuros fuisse irregulares, quia in illo cap. 2 non est eis imposita protestatio tanquam novum gravamen; ergo si nunc fit irregularis accusans sine tali protestatione, multo magis antea. Imo quod antea, etiam cum protestatione, fieret irregularis, multi Canonistæ sentiunt in dict. cap.

Olim, et dict. cap. Gravis, et videri potest Villadiego, de Irregul., cap. 6, num. 51; quod si verum est, idem erat de laico, quia nullum extabat jus, quod laicos in hoc exciperet, vel majus gravamen clericis imponeret. Imo in cap. Seditionarios, 46 dist., absolute dicitur, injuriarum suarum ultores non esse clericos ordinandos, quod necessario intelligendum est de his, qui ulciscuntur, usque ad deformationem; et ibi non distinguitur, quod per se vel per judicem faciant. Igitur jus illud commune est clericis et laicis, quoad hoc.

An præter prædictas duas conditiones, alia requiratur ad irregularitatem vitandam.

7. *Prima conditio.* — Tertio dubitari potest, an semper hoc liceat, vel cum quibus circumstantiis. Quidam existimant non semper licere, sed quando non subest aliud remedium ad recuperandum damnum illatum. Ita refert, et sequitur Sylvester, verb. *Homicidium,* 2, quæst. 8, et ibidem Angelus, et Tabiena, verbo *Irregularitas*, 3, § 8, et nonnihil favent Felinus et Panormitanus, in cap. Postulasti, de Homicidio, et Navarrus, consil. 9 de Homicid. Nihilominus non censeo hanc limitationem esse necessariam, quia textus absolute loquitur, et concedit illam facultatem, et quia non solum eam concedit propter damni satisfactionem, sed etiam propter providentiam in futurum, *ne contra accusatoris personam talia de cætero præsumantur,* quæ providentia moraliter adhiberi non potest, nisi per superiorem, si debito modo adhiberi debeat. Et ita alii auctores sine tali limitatione loquuntur.

8. *Secunda conditio.* — *Improbatur* — Secundo alii adhibent limitationem, dummodo pœna sanguinis non sit infallibilis et certa, juxta c. Postulasti, de Homicid., et c. Tua nos, § ult., eod. titul. Dico tamen limitationem non esse veram, neque ex dictis juribus colligi. Ita Felinus et Joannes Andr., dict. cap. Postulasti : *Etiamsi* (inquiunt) *accusator certissime sciat reum moriturum.* Probatur primo ex verbis illis dict. cap. 2 : *Quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari;* ergo quamvis talis pœna sit certa de jure, et quamvis constet moraliter factum esse sufficienter probandum, ac denique licet pro certo credatur judicem mortem illaturum, justitia exigente, non incurritur irregularitas, nam hæc omnia in illo textu clare proponuntur. Solum est expendendum verbum illud, *justitia exigente;* quod eodem modo exponendum est, quo aliud simile explicuimus præcedente sect., circa cap. ult., Ne clerici vel monachi, in 6. Oportet ergo, ut accusator justitiam postulet, et nullo modo judicem inducat ad injustam sententiam ferendam; alioqui, quantumvis protestetur, non vitabit irregularitatem. Imo existimo, ut non solum petat rem justam, sed etiam per justas et legitimas probationes. Itaque si quis verum delictum in accusatione proponeret, quia tamen illud erat occultum et probari non poterat, induceret falsos testes et per eos convinceret reum, vel si precibus aut muneribus induceret judicem, ut contra ordinem juris sine sufficienti probatione, saltem semiplena, interrogaret et torqueret reum, donec ab eo confessionem extorqueat, existimo tunc, sequuto effectu mortis vel mutilationis, non vitari irregularitatem. Quia tunc non fit justitia exigente, sed contra justitiam; nam licet in re ipsa videatur postulari æquitas quantum ad compensationem damni illati, tamen modus est iniquus, et (ut ego existimo) etiam contra justitiam commutativam, quia in re nihil aliud est, quam propria auctoritate, et per quamdam vim moralem vel fraudem inferre mortem proximo ad recuperandas res alias. Hanc autem justitiam noluit lex canonica fovere, et ideo sine dubio in eo casu non vitatur irregularitas, sed solum quando juste proceditur ex parte accusatoris. Tunc autem, licet fortasse judex excedat vel injuste agat, dummodo accusator non sit causa talis injustitiæ, etiamsi fortasse illam prævideat futuram ex malitia judicis, non incurret irregularitatem, nam ipse solum petit, quod justitia exigente fieri potest et debet.

9. *C. Postulasti, de Homicidio, exponitur.* — Neque obstat dict. cap. Postulasti, quia ibi agebatur proprie de restitutione decimarum Ecclesiæ debitarum, quam potuissent debitores facere sine periculo sanguinis; tamen, quia ex vi sua malitia restituturi erant, inde oriebatur periculum; quæ ratio sufficiens erat in eo casu ad excusationem irregularitatis, et ideo Pontifex illam reddidit, non excludens rationes alias, nec de aliis casibus loquens. Secundo dicitur, probabile esse secundum antiqua jura hoc non licuisse sine periculo irregularitatis, nisi in eis casibus, in quibus secundum jura non erat imposita pœna mortis vel mutilationis, ut significavit Glossa, verb. *Irrogari,* in dict. cap. 2, ita exponens dict. cap. Postulasti. Atque eodem

modo posset responderi ad aliud §, cap. Tua nos; quamvis ibi non excusetur irregularitas propter ignorantiam vel incertitudinem eventus, nulla enim de hoc fit mentio; sed solum excusari videtur, propter honestatem actionis de se valde remotæ ad homicidium, neque est ibi sermo de accusatore, sed potius de teste, de quo infra dicemus.

10. *Tertia circumstantia. — Expenditur.* — Tertia limitatio et maxime apparens est, ut accusatio sit in causa civili, non autem pure criminali; civilem voco, non quia non agatur de delicto, hoc enim et est contra textum et involvit repugnantiam in casu, sed quia tantum agendum est de recuperatione damni illati per tale delictum, non autem de vindicta delicti; quæ dici solet late causa civilis, vel criminalis civiliter tractata. Unde, si reus paratus sit ad restituendum, vel satisfaciendum integre sponte sua sine coactione judicis, vel si injuria talis fuit, ut nullam aliam admittat satisfactionem præter vindictam, tunc non potest accusatio fieri etiam cum protestatione absque irregularitatis periculo, quia tunc solum criminaliter agitur, et nullo modo civiliter; criminalis autem actio per se tendit ad punitionem; ergo, si punitio in tali casu per legem est definita ad pœnam sanguinis, actio illa directe tendit ad talem pœnam. Hanc limitationem ponit Felinus in dicto cap. Postulasti; requirit enim, ut accusator prætendat interesse, alias protestatio, ait, esset inanis. Idem significant Panormitanus et alii. Sed videtur intelligendum de interesse, quod est in reparatione damni recepti, vel in custodia, aut præventione, ne similes violentiæ fiant. Itaque solum hoc sensu vera est limitatio, quod accusatio non debet directe ad vindictam et pœnam fieri; tunc enim procedit optime ratio, quod talis protestatio vana esset et repugnans accusationi, per quam directe induceretur judex ad sanguinis effusionem; seclusa autem hac directa accusatione, si observentur cætera, quæ in illo cap. 2 definita sunt, non erit necessaria alia limitatio. Nam in illo capite datur licentia accusandi, non solum ad emendam, id est, recompensationem damni, sed etiam ad implorandam judicis providentiam, *ne contra eos talia de cætero præsumantur;* quæ quidem providentia, licet ex parte judicis non fiat sine punitione, ex parte postulantis illam potest dici actio civilis potius quam criminalis. Nam si est actio civilis, qua petitur reparatio damni illati, cur non erit etiam civilis illa, qua petitur præservatio a damno inferendo? Hac ergo ratione semper licet pro injuria illata officium judicis per accusationem implorare, et si debito modo fiat, ob eam rem non incurretur irregularitas, ut in dicto textu significatur, et in citato etiam cap. Postulasti; tunc ergo adjuncta protestatione nihil est periculi.

11 *Quarta circumstantia. — Prima.* — Quarta limitatio est, ut accusator in propria causa postulet, non in aliena. Quæ videtur habere fundamentum in dicto cap. 2, ibi : *De laicis suis malefactoribus;* non ergo de alienis ; et infra : *Petunt emendam sibi fieri et provideri ne contra eos,* etc. Ubi semper refertur accusatio et intentio ac effectus ejus ad commodum ipsius accusatoris. Ratio autem reddi potest, quia jus proprium, vel ad propriam defensionem vel conservationem, est maxime naturale, et ideo in favorem ejus illa specialis concessio facta est, quæ non potest a nobis ultra verba legis extendi. Ita tenet Felinus, in c. Postulasti, de Homicidio, et dicit esse communem sententiam, quam Navarrus, cap. 27, num. 213, Covarruvias, dict. § 5, num. 5, et alii statim citandi sequuntur; limitant tamen illam ex Cajetano, 2. 2, q. 33, art. 7, distinctionem facientes inter accusationem et denunciationem. Unde licet dicant accusationem in causa aliena fieri non posse sine periculo irregularitatis, denunciationem tamen ex charitate admittunt fieri posse. Fundari autem debent non in dict. cap. 2, cum dicant illud loqui tantum in causa propria, sed in hoc, quod nullibi talis denunciatio est prohibita, ut statim patebit; addunt vero servandas esse quasdam conditiones. Prima est, si denunciatio sit de malo, quod in futurum imminet; nam totam rationem hujus rei ponunt in lege charitatis de subveniendo proximo, et liberando illum a gravi periculo, quod respicit futurum nocumentum. Nam si damnum sit jam illatum, cessat occasio defensionis. Ad vindictam autem vel restitutionem procurandam non obligat, nisi fortasse in eo casu, in quo post unum damnum illatum timeretur aliud, vel nisi damnum illud semper pendeat in futurum, quia, videlicet, recuperari non potest res ablata, cujus perpetua amissio esset grave nocumentum proximo. Semper tamen hæc denunciatio respicit nocumentum, quod impediri vel recuperari potest.

12. *Secunda circumstantia.* — Secundo postulare videtur Cajetanus, ut non solum liceat, sed etiam necessarium sit ex lege

charitatis talem denunciationem facere; nam in hoc præcipue fundatur, quod lex Ecclesiæ non prohibet illa, quæ sunt de lege naturali, nec est verisimile, quod clericus fiat inhabilis ad sacrum ministerium, propterea quod impleat legem charitatis. Et quidem in casu obligationis præcepti mihi videtur res indubitata, propter rationem factam. Neque est simile, si quis objiciat, judicem fieri irregularem dando sententiam, etiamsi præcepto ad hoc teneatur; nam hæc est obligatio subsequens (ut sic dicam) voluntatem habendi et exercendi tale munus; alia vero est obligatio præveniens voluntatem, orta ex ipsa rei natura seu lege charitatis. Majus mihi dubium est, an sit necessaria præcisa obligatio, quia etiam non videtur esse intentum Ecclesiæ, impedire licitum usum charitatis in defensionem innocentium, ut in superiori sectione in simili puncto dictum est; et ideo quando periculum actu et in particulari imminet, probabile censeo satis esse, quod talis denunciatio sit actus misericordiæ. Imo hoc etiam indicant dicti auctores, dum aiunt, hoc non solum habere locum in defensione boni communis seu reipublicæ, sed etiam in defensione privatæ personæ innocentis, nec solum in casu homicidii, sed etiam in casu rapinæ et hujusmodi, cum tamen respectu privatæ personæ sæpe possit hoc esse licitum et non obligatorium, quia non semper tenemur uni proximo subvenire cum tanto dispendio alterius.

13. *Tertia circumstantia.* — Tertia conditio a Cajetano posita est, ut denunciatio fiat cum expressa protestatione, quod solum fit ad cautelam et defensionem proximi, non ad vindictam sanguinis, et consequenter, ut denunciatio non fiat per verba, quæ inducant ad capiendum vel puniendum malefactorem; idem Covarruvias et Navarrus, supra, et in cap. Inter verba, corollar 58, num. 222, et in Summ., cap. 18, n. 54, et cap. 24, n. 11. Hæc conditio videtur probari a Cajetan., ex dicto cap. 2, dum ait, esse protestationem adhibendam, *ut denunciator conformet se canoni.* Sed consequenter loquendo, non videtur posse colligi ex illo capite, quia illud agit de accusatione, hic autem loquimur de denunciatione, quæ juxta prædictos auctores facilius conceditur, et ideo extenditur ad causas alienas; ergo licet ex vi illius juris protestatio requiratur ad accusationem, non est extendenda ad denunciationem, quia esset augere rigorem. Unde Navarr., dict. cap. 18, n. 54, dicit solum esse necessariam protestationem in eo casu quoad forum exterius. Sed eadem difficultas procedit de exteriori foro. Unde non video quo fundamento inter utrumque forum hic distinguat. Igitur consequenter loquendo in hac sententia dicendum est, protestationem illam, quæ ex natura rei necessaria visa fuerit, postulandam esse, et non aliam; videtur autem ex natura rei necessaria illa, quæ sufficiat, ut mens denunciantis satis exprimatur, nimirum non intendere nec postulare punitionem, sed solum ut damnum proximi impediatur; quod ex natura rei est necessarium ad vitandam cooperationem vel inductionem ad homicidium, etiam justam, et consequenter ad vitandam irregularitatem, supposita generali lege Ecclesiastica.

14. *Quarta circumstantia.* — Quarta conditio est, ut denunciatio talis personæ sit medium moraliter necessarium ad impediendum illud malum, nam si alia via impediri potest, vel si sufficit denunciare in communi periculum nocumenti, non nominando in particulari personam malefactoris, lex charitatis non obligat, neque permittit uti tali medio; nam eadem charitas, quæ inclinat ad vitandum malum unius proximi, inclinat etiam ad vitandam infamiam et detrimentum corporalem alterius, et ideo ita eligit prodesse uni, ut non obsit alteri, si potest. Unde hæc conditio virtute continetur in secunda; nam hæc facultas oritur ex lege charitatis, et ideo tunc conceditur, quando servatur ordo charitatis.

15. *Quando absque irregularitate liceat accusatio in causa aliena.* — Hæc sententia quantum ad hoc posterius de usu denunciationis, quando necessarius est ad præveniendum vel vitandum grave malum proximi, mihi maxime probatur. Et fortasse Felinus et alii Canonistæ, licet indistincte loquantur, non intendunt hanc partem de necessaria denunciatione negare; quæ maxime indubitata est, quando talis denunciatio cadit sub præcepto charitatis. Hinc vero ulterius addo, consequenter idem dicendum esse de accusatione in aliquo casu; suppono enim ex D. Thom., Cajetano, et omnibus, in 2. 2, q. 68, art. 1, accusationem aliquando esse in præcepto propter commune bonum, quando alia via damnum multitudinis impediri non potest, et per accusationem potest, quia potest probari delictum, et judex fungi officio suo. In eo ergo casu, quo aliquis accusat ex præcepto, non incurrit irregularitatem. Et ita Cajetan., licet non meminerit accusationis, illam non exclu-

dit, sed utitur verbis communibus, scilicet, licere coram judice proponere, aut judici revelare, etc. Et eodem modo loquitur Soto, Relect. de Tegen. secret., membr. 2, q. 4, cap. 2, in fine; tamen, quæst. 5, cap. 3, circa fin., utitur verbo denunciandi; lib. autem 5 de Justit., quæst. 5, art. 1, ad 4, utroque modo loquitur, unde non videtur aliam differentiam agnoscere inter denunciationem et accusationem, præter infra assignandam. Atque in eumdem censum trahendi videntur Covarruv. et Navarr., qui Cajetanum sequuti sunt. Tunc autem maxime sunt servandæ aliæ conditiones, præsertim protestatio sufficiens, et quod non sit alia via lenior et suavior, qua possit communi bono satis provideri. Unde, licet contingere possit, ut non obstante sufficientia alterius medii, adhuc sit licita accusatio ex zelo justitiæ, pensatis conditionibus personæ puniendæ in exemplum aliorum, ut notavit Cajet., dicto art. 1, quæst. 68, nihilominus non vitabit quis irregularitatem, si ex tali accusatione sententia sanguinis ejusque executio sequatur, quia ad vitandam hanc irregularitatem non satis est accusationem esse licitam, sed oportet, ut sit etiam necessaria ad proximorum defensionem, quia alias jam illa cooperatio ad homicidium voluntaria est, cum nec ex natura rei, nec ex præcepto sit necessaria. Quoad hoc vero eadem ratio est in denunciatione; nam quarta conditio supra posita etiam in denunciatione alias licita locum habet. Unde quod supra dicebamus, probabile esse, sufficere denunciationem esse licitam, quamvis non sit in præcepto, intelligendum est, quando alioqui est necessaria ad proximi defensionem; potest enim esse necessaria, et nihilominus non esse in præcepto, propter extrinsecas rationes excusantes; nam timor damni inferendi uni proximo excusat obligationem liberandi alterum a periculo, et tunc procedit superior doctrina. Illa vero cum eadem proportione et probabilitate locum habet etiam in accusatione licita et non præcepta. Nam juxta doctrinam D. Thom. et communem, propter periculum privatæ personæ nemo tenetur accusare alium, quantumvis accusatio videatur necessaria, ac subinde licita sit; tunc ergo videtur talis accusatio sufficiens etiam ad vitandam irregularitatem, propter rationes supra tactas de proximi defensione. Atque ita inter accusationem et denunciationem nulla relinquitur differentia, nisi quod ubi denunciatio sufficit, et ex illa minus periculi imminet, quod perveniatur ad sententiam sanguinis, illa sola utendum est, et non ad accusationem procedendum, ne quis obligetur ad producendos testes et convincendum reum, atque ita efficaciter promovendam causam sanguinis, quod vitandum est quoad fieri possit, ad vitandam irregularitatem.

16. *Discrimen inter accusationem in causa propria et aliena ad vitandam irregularitatem.* — Sed dicet tandem aliquis : quid ergo discriminis est inter accusationem in causa propria vel aliena? Respondeo, primum et maximum esse, quod in causa propria potest quis libere accusare facta protestatione, sive alia via possit res suas recuperare vel damnum impedire, sive non possit, quia in tali causa hoc non solum licet naturali jure defensionis, sed speciali jure positivo, ut supra circa primam limitationem declaratum est. At vero in causa aliena hoc solum licet, in ordine ad irregularitatem vitandam, quando non suppetit alia via præveniendi damnum vel periculum, quia hoc solum conceditur ex naturali jure defensionis innocentis. Secundo hinc fit, ut in causa propria certa sit excusatio irregularitatis, etiamsi homo non teneatur accusare, sed solum licite possit; in causa vero aliena juxta sententiam magis receptam necessaria sit obligatio accusandi; nam licet dixerimus, probabile esse sufficere justam defensionem proximi per accusationem, quamvis non sit ex obligatione, tamen in praxi aliud videtur securius propter communem sententiam. Tertio, in causa propria non oportet, ut periculum certi nocumenti in particulari immineat, sed sufficit injuria illata, cum illa communi ratione, ut in futurum non præsumantur similes injuriæ vel ab eadem persona vel ab aliis. At vero in causa aliena necessarium est, ut nocumentum in futurum immineat in particulari ex determinato delicto, quod sit quas in fieri, ut sic dicam, seu in actuali aggressione, a quo proximus defendendus sit per manum judicis, ut satis explicatum est.

17 *Quid per causam propriam in data doctrina intelligendum.* — Ultimo quæret aliquis, quid per causam propriam intelligendum sit, an sola injuria personalis, vel aliquid amplius, quia coarctatio ad propriam personam videtur nimia; si autem admittatur aliqua extensio, vix apparet quibus terminis limitanda sit. Multi Doctores sub causa propria comprehendi censent non solum injuriam propriæ personæ, sed etiam propinquorum,

ut sunt cognati aut propinqui, fratres, parentes, etc. Quod est probabile. Tamen, ut possimus aliquam certam regulam assignare, et ut teneamus proprietatem verborum textus, necessarium est dicere, tantam esse debere conjunctionem, ut alterius injuria in propriam personam censeatur redundare, qualis censetur regulariter esse inter parentes et filios, et fratres inter se, non vero in aliis gradibus, nisi specialis aliqua ratio intercedat, ut si injuria fiat in mea domo, vel personæ, quæ existit sub cura et protectione mea, vel cum alia simili circumstantia, quæ interdum non solum inter amicos, imo aliquando etiam inter extraneos facit ut injuria alterius tanquam propria reputetur. Atque ob similem causam potest dominus accusare propter injuriam factam famulo, vel mancipio, non solum propter nocumentum, quia læditur in re sua, sed etiam propter injuriam propulsandam et similem præcavendam. Atque majori ratione potest Prælatus Ecclesiæ conqueri de injuriis suorum clericorum, vel implorare auxilium magistratus secularis ad propulsandam injuriam, vel nocumentum illatum suæ Ecclesiæ, juxta dict. c. Pervenit, nam licet ipse magistratus ex officio teneatur has injurias vindicare, non expectata Episcopi acusatione, juxta l. Si quis hoc genus, C. de Episc. et cler., nihilominus ipse Episcopus habet facultatem petendi judicis officium et providentiam contra talem reum; neque est, quod timeat irregularitatem, facta protestatione in causa sanguinis, quia injuriam illam merito potest reputare tanquam suam. Et simile est de quolibet alio, ad quem ex peculiari officio aut jure spectet cura alterius personæ, cui injuria facta est.

18. *Conclusio ex dictis. — Expenditur dict. cap. 2 de Homicidio, in 6. — Accusans reum coram judice Ecclesiastico non indiget protestatione. — Neque coram seculari, si crimen non est dignum pœna deformationis.* — Ex his igitur concludo, ut accusatio liceat in causa sanguinis ad accusatorem pertinente, facta protestatione, absque periculo irregularitatis, non esse necessariam aliquam limitationem, præter hanc, quod serventur conditiones vel circumstantiæ in dict. cap. 2 insinuatæ, cujus nonnulla verba notanda sunt. Primum est illud : *Qui de laicis suis malefactoribus;* nam de clerico malefactore accusatio facienda est coram judice Ecclesiastico; et ita non habet locum hæc constitutio, ut statim dicetur; si autem fiat coram judice laico est injusta et iniqua; et similis erit sanguinis sententia, si inde sequatur, et ita non poterit excusari irregularitas, quæ tunc non erit tantum ex defectu lenitatis, sed homicidii voluntarii. Aliud verbum est : *Penes secularem judicem;* nam penes Ecclesiasticum semper hoc licuit, nec est necessaria protestatio, quia Ecclesiasticus judex non potest procedere ad sententiam sanguinis. Quod si fortasse procedat usque ad declarationem criminis digni tali pœna, relinquendo personam rei in potestate brachii secularis, adhuc accusator non fiet irregularis, quamvis protestationem non præmittat, quia ejus actio in Ecclesiastica sententia terminatur, nec magis potest irregularitatem inducere, quam ipsamet sententia. Quod si fortasse Ecclesiasticus judex temere procedat usque ad sanguinis sententiam, ita ut irregularis ipse fiat, non propterea accusatori ad irregularitatem imputabitur, per se loquendo, quia ejus accusatio ad hoc non tendebat, neque ipse censeri potest causa illius damni; secus vero esset, si ex malitia talem sententiam procurasset vel ad illam concurrisset. Atque idem dicendum est, quoties accusator coram judice etiam seculari agit causam, quæ ex se non meretur deformationis pœnam, ut notarunt Navarr., Covarr., et alii citatis locis; nam, licet contingat imponi talem pœnam, vel ex malitia judicis, vel ex supervenientibus occasionibus, non imputabitur accusatori, nisi forte potuerit et debuerit prævidere periculum, atque illud cavere.

19. Tertium verbum est : *Petunt emendam,* etc. Non enim excludit omnem aliam actionem præter accusationem, sed potius hanc concedendo, concedit alias per se cum illa conjunctas, ut sunt querelam prosequi, præsentando testes, et alia efficiendo, quæ ad vincendam causam necessaria sunt, ut ex communi sententia notavit Navarr., consil. 9, de Homicid. Qui addit ex Ancharrano et Franco, etiam post latam sententiam posse petere executionem ejus, et ut malefactores capiantur. Dubitat vero, an ante latam sententiam possit accusator petere, ut malefactor capiatur, magisque dubitat, an possit indicare locum, ubi comprehendi possit fur, vel an possit eum detinere donec capiatur, quia hæ actiones non videntur necessariæ ad recompensationem damni illati, et magis pertinent ad criminalem executionem sententiæ, cui cooperari non licet sine discrimine irregularitatis, quam ad petitionem juris sui, quæ

sola conceditur. Et confirmari hoc potest; nam si quis clamet, ut fur comprehendatur, et inde sequatur ejus mors, non excusatur ab irregularitate, ut videtur esse communis sententia, quam refert Covarr., dict. § 5, num. 3, et Maiol., lib. 5, cap. 48, § 4, n. 7; ergo minus licet illum capere et judici ad mortem tradere.

20. Circa hoc Navarr., dicto consil., distinctione utitur; nam si fur sit fugitivus, licitum erit detinere, vel indicare locum ut capiatur, quia tunc est medium necessarium ad effectum sententiæ et satisfactionem accusatoris; secus vero est, quando malefactor non est fugitivus, sed capi poterit a judice, quia tunc non est medium necessarium. Quod confirmat ex simili distinctione juris civilis, quod debitor fugitivus capi potest auctoritate privata, non vero qui non est fugitivus, l. *Ait prætor,* § Si debitorem, ff. Si in fraudem creditorum. Mihi vero distinctio non videtur necessaria, tum quia juxta subjectam materiam vix potest esse reus, qui non sit persona fugitiva in ordine ad judicis comprehensionem, et semper est periculum, quod capi non possit, quamvis contingat in uno esse plus quam in alio; tum etiam quia supponimus actionem accusatoris alioqui esse licitam, sive per detentionem fugientis latronis, sive per indicia data judici ad ejus comprehensionem; tum denique quia supposito jure dicti cap. 2, non est necesse medium esse necessarium simpliciter, sed satis est esse utile. Dico igitur, illud totum posse fieri sine irregularitate. Quod tenet expresse Covarr., citans plures, dict. § 5, n. 4, in fin., et Tabiena, *Irregularitas,* 3, num. 8, argumento c. Tua nos, § ult., de Homicid. Idem tenet Maiolus, lib. 2, cap. 7, num. 1, citans Speculatorem. Idemque colligitur ex Ancharrano et Franco, quos citat Navarrus. Parum enim referre videtur, quod captura fiat ante vel post latam sententiam; semper enim ad eumdem finem ordinatur. Non ordinatur autem ad criminalem executionem tantum (tunc enim fieri non posset sine discrimine irregularitatis), sed ordinatur ad civilem executionem, id est, ad restitutionem damni illati.

21 *Vociferans adversus latronem, qui in ipsa fuga occiditur, non fit irregularis.* — Ad confirmationem de vociferante adversus latronem, qui ea occasione occiditur, distinguendum est; aut enim occisio fit postea a judice, vel fit statim in ipsa fuga vel captura a privatis hominibus. In priori casu nego vociferantem manere irregularem; nam si licet capere et detinere sine irregularitate, a fortiori licebit clamare, ut ab aliis detineatur. Nego etiam, communem opinionem esse in contrarium, nam auctores, qui citantur, vel pauci sunt, vel non loquuntur in hoc sensu, sed in posteriori. Supponimus autem illum, qui sic clamat, esse ipsummet, qui patitur furtum, seu qui habet jus accusandi furem; oportet autem, ut protestationem postea faciat, ut evitet irregularitatis periculum; si autem quis clamet in furto alieno, ita de illo judicandum est, sicut de accusante in causa aliena. In posteriori autem casu incurritur irregularitas, et in eo expresse loquuntur Innocent., Hostiens. et Abb., in cap. Significasti, de Homicid., et de illo intelligendi sunt Summistæ, Angel., *Homicidium,* 2, num. 4; Sylvester, quæst. 17; Tabiena, *Irregularitas,* 2, num. 19; Armill., num. 33; nam licet absolute loquantur, *quando latro occiditur,* citant tamen prædictos juristas, et ideo juxta illos exponendi sunt; in eo autem casu si homicidium sit intentum, irregularitas erit homicidii voluntarii; alioqui erit casualis, et oportebit periculum esse prævisum, aut incaute ignoratum, quia sic vociferans operam dat rei licitæ, scilicet, defensioni bonorum; non enim debet clamare ut occidatur, quod per se notum est, sed ut impediatur, vel fugetur, vel quid simile. Ita fere Sylvest., supra, et quæst. 16, et Covarruv., supra, et sumitur ex dict. cap. Significasti, et intelligendum est juxta supra dicta de bonorum defensione.

SECTIO III.

Utrum ferens testimonium in causa sanguinis justa, sequuto effectu, fiat irregularis.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi sumi potest ex cap. Tua nos, § ult., de Homicid. Ubi præbens judici signa comprobantia delictum latronis postea occisi non censetur irregularis; illa autem actio æquivalet testimonio, vel certe majus est illo, quia non solum certius, sed etiam evidentius ostendit delictum. In contrarium vero est, quia testis suo dicto et actione est causa homicidii subsequuti; ergo cooperatur judici, et sic participat eamdem irregularitatem cum illo.

2. *Communis sententia.* — Communis sententia est, eum, qui testimonium dicit in causa criminali, sequuto effectu, fieri irregularem. Quam tenet Glossa, Abbas, Felinus, et alii

quos refert et sequitur Covarr., dict. § 5, num. 6, in fin.; et Navarr., cap. 27, num. 212; et Maiolus, lib. 2, cap. 8. Qui distinctius quam alii explicat, quod licet testis judicis præcepto coactus, aut per vim vel metum, qui in virum constantem cadat, cogatur delinquentem revelare, semper erit irregularis, et citat Tabienam, verb. *Irregularitas,* num. 22, ubi id affirmat, non quidem de illo qui solum testificatur veritatem, sed de illo qui indicat alium judici, vel alteri quærenti illum ad mortem. Et idem sentit Sylvester, *Homicidium,* 3, quæst. 7, vers. *Sextum,* et in quæst. 2, idem simpliciter dixerat de teste; in neutro autem loco explicat hoc procedere, etiamsi ex justo timore vel præcepto hoc faciat. Idem tenet Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 2, in princ. Fundamentum præcipuum est, quod est propositum de cooperatione, quæ major est in teste quam in accusatore, quia accusator non ita movet judicem ad ferendam sententiam sicut testis; accusator etiam agit pro se, testis vero in causa aliena. Et protestatio non censetur sufficere in teste, quamvis accusatorem excuset, quia testis non sua defendit, sicut accusator Unde ad hanc irregularitatem probandam necesse non est aliquod jus afferre, ubi expresse feratur, nam continetur in his, quæ eos faciunt irregulares, qui quovis verbo, aut facto ad homicidium cooperantur, ut cap. De his, et Si quis viduam, cum aliis, dist. 50, addendo, testem nullo jure excipi, etiam facta protestatione, sicut excipitur accusator.

3. *Probatur conclusio in teste accedente ad testimonium ferendum voluntarie.* — Hæc communis sententia indubitata esse debet, quando testis voluntarie accedit ad testimonium ferendum in causa criminali, sive ultro se offerens, sive rogatus ab accusatore, sive vocatus a judice simplici mandato sine coactione vel obligatione in conscientia; nam licet in his casibus non peccet testificando, supponimus enim et causam esse justam et testificationem veram, nihilominus quia testificatio est simpliciter spontanea, sufficit ad irregularitatem ex defectu lenitatis contrahendam. Neque in hoc occurrit aliqua difficultas, quia, licet testificatio videatur esse sola veritatis assertio, tamen practica et in particulari facto proposita, movet et est causa actus, et ideo voluntarie facta sufficiet ad hanc irregularitatem.

4. *Argumenta pro parte negativa de testificante ex præcepto.* — Difficultas autem est, quando intervenit præceptum judicis obligans in conscientia, vel coactio cadens in constantem virum. Nam his duobus casibus videri potest, non incurri irregularitatem propter hujusmodi testimonium, maxime si cum protestatione fiat, quod solum ad vitandum peccatum, vel proprium nocumentum, et non in damnum alterius fit. Ratio est, quia in illo casu neque intervenit culpa, nec fit actio pure voluntaria; ergo nec irregularitas ex delicto, neque ex defectu lenitatis ibi contrahitur. Deinde applicatur ratio supra adducta ex Cajetano circa obligationem charitatis, quia scilicet nemo fit inhabilis in suo officio, eo quod impleat charitatis obligationem; hæc enim non minus urget in obligatione justitiæ, quæ quodammodo major est, et in obligatione obedientiæ, quæ illam etiam includit. Qui enim fieri potest, ut quispiam incurrat in pœnam vel defectum legalem, propterea quod præcepto superioris obediat? Dices : etiam judex obedit legi, quando pœnam sanguinis lege taxatam imponit, et nihilominus fit irregularis. Respondetur, hanc obedientiam judicis seu necessitatem ejus fundatam esse in propria voluntate, qua se ad tale munus seu ad talem causam applicavit; unde dicere possumus, obligationem illius esse quasi conditionatam et quoad specificationem tantum, non absolutam et quoad exercitium; nam si vult judicis munus exercere, debet juste et secundum leges judicare, absolute tamen non cogitur esse judex, necessitas autem et obligatio testis est absoluta, ut culpam et inobedientiam vitare possit; non enim solum obligatur, ut dicat verum si testificatur, sed simpliciter ad testificandum obligatur; et ideo absurdum videtur, quod obediendo irregularis fiat.

5. *Confirmatur eadem pars.* — Et confirmatur ex ratione Pontificis, in dict. cap. 2 de Homicid., in 6, ubi accusatio cum protestatione permittitur clericis, ne detur malefactoribus materia trucidandi et deprædandi ipsos clericos, quæ daretur, si clerici non possent de suis malefactoribus conqueri. Hæc vero ratio et dispositio inefficax esset, si clerici non possent testes producere, qui absque periculo irregularitatis possent saltem a judice per præceptum cogi ad testimonium dicendum; sæpe enim non potest probari veritas nisi per clericos, qui magis deterrebuntur a munere testificandi timore irregularitatis, quam a munere accusandi, quia minus commodi inde sperant; inutilis autem esset accu-

satio, si non posset adhiberi probatio. Quod si clerici tunc testificari possunt, multo magis laici, tum quia facilius ad hoc cogi possunt a judice seculari; in clericis enim necessarium erit Prælati mandatum, quod difficilius obtinebitur; tum propter rationem sæpe tactam, quod omnia, quæ licent in hoc genere clericis sine irregularitate, licent etiam laicis, servata proportione; tum denique quia sæpe evenit delictum non posse probari nisi per laicos, qui timore irregularitatis avertentur etiam a testificando. Ergo concessa illa facultate accusandi sine irregularitate, concessum censeri debet quidquid ad finem et effectum ejus necessarium est. Nam hoc etiam principium in jure manifestum est, concessa potestate ad aliquem usum, concedi etiam omnia, quæ ad illum necessaria sunt.

6. *Objectio. — Solutio. — Instantia. — Confirmatur ultimo eadem pars.* — Dices : hoc argumento probaretur, omnes ministros justitiæ posse sine irregularitate cooperari in tali causa, quia etiam sine illis non posset accusatio ad effectum perduci. Respondeo, esse dissimilem rationem, quia illi omnes ex officio sunt voluntarie deputati ad talia munera, sicut de judice dicebamus; et ideo quamvis necessarii sint in republica, non oportuit eis speciale privilegium concedere, ne tales causæ impediantur, quia nullum est de hac re periculum; nunquam enim desunt ministri, qui hæc munera exerceant propter utilitatem temporalem, non obstante irregularitate. At vero ad testimonium ferendum non sunt aliqui ex officio deputati, sed est particularis actio privatæ personæ, et non voluntaria, id est, non sine coactione aut obligatione præcepti. Sed urgebis : ergo, si contingeret te esse advocatum, tabellionem, vel similem ministrum, qui vellet concurrere in ea causa, non esset irregularis, si ex præcepto judicis ad hoc compelleretur; consequens autem est falsum, alias neque executor sententiæ suis manibus occidendo hominem fieret irregularis, si id faceret præcepto judicis; et idem dicendum esset de militibus et similibus, quod videtur absurdum. Respondeo : primo de illis ministris, qui ex officio sunt deputati ad hæc munera, neganda est sequela, quia licet in particulari causa ad agendum ex præcepto compellantur, illud habet originem ex voluntario usu talis officii, et ideo expresse in ipso jure extenditur hæc irregularitas ad ministros, ut statim videbimus. Secundo de ministro exequente pœnam mortis vel mutilationis quoad hoc eadem erit ratio, si munus illud voluntarie assumpsit; si vero fingamus esse personam privatam, quæ omnino cogitur præcepto, in primis non habet in eo locum ratio proxime sumpta ex dict. cap. 2, quia illud ministerium non est necessarium ad finem et effectum accusationis, prout fieri debet cum protestatione requisita. Deinde in tali persona est peculiare scandalum et peculiaris infamia, ratione cujus non potest ab irregularitate excusari. De militibus autem dicemus postea. Tandem confirmatur hæc pars, nam ibi non est propria voluntas, sed præcepti necessitas; ergo non potest effectus sequutus ad defectum lenitatis imputari; quis enim dicat hunc defectum fuisse in Abraham, eo quod ex præcepto Dei filium interficere voluerit? Sicut etiam esset defectus lenitatis, imo et homicidium sui, vitam propriam prodigere in manibus inimici sine causa; tamen ex præcepto Dei vel Prælati id facere, quando oportet, non est defectus lenitatis. Ergo in præsenti casu in quo versamur, non potest actio illa imputari ad defectum lenitatis; ergo nullum superest fundamentum sufficiens irregularitatis.

7 *Argumenta pro parte negativa, de testificante ob metum gravem.* — Similia argumenta fieri possunt de testimonio dicto per vim vel metum cadentem in constantem virum, quia tunc illa actio non potest dici ex defectu lenitatis, cum sit quodammodo moraliter coacta. Item ibi non est culpa, neque plena voluntas; ergo deest utrumque fundamentum irregularitatis ex causa sanguinis. Item illud est unum ex mediis, quibus judex uti potest ad promovendam causam et accusationem. Denique ipsemet accusator, ut res suas recuperet et similia damna præcaveat, potest sine irregularitate accusare cum protestatione; ergo et testis in prædicto casu. Patet consequentia, quia ille tunc potius agit de damno proprio vitando quam alteri inferendo. Unde illa testificatio solum videtur esse quædam defensio sui per actionem per se et intrinsece honestam; damnum autem, quod alteri inde sequitur, est per accidens respectu testificantis, quia neque est directe voluntarium, ut supponimus, neque etiam indirecte, cum non teneatur illam actionem vitare, ne sequatur tale damnum. Confirmatur ex dict. cap. Tua nos, quod videtur huic sententiæ favere, quia ibi judex misit nuncios ad scholarem quemdam, ut exponeret si quæ sciret de fure, vel traderet intersignia, quæ ille

misit satis magna; respondit Pontifex nullum impedimentum incurrisse; illa autem manifestatio seu traditio signorum quædam testificatio fuisse videtur. Accedit quod in cap. Qui cum fure, de Furtis, dicitur reum esse furti, qui furti conscius quærente possessore non indicat, ubi significatur hoc esse in præcepto juris canonici; ergo qui illud impleverit, non fiet irregularis, licet inde sequatur supplicium sanguinis.

8. *Argumenta solvuntur* — Ad hæc vero argumenta dicendum est, ad summum probare in causa civili modo supra explicato, ubi directe non agitur de causa sanguinis, sed de interesse alicujus, non incurrere irregularitatem, quando quis licite testimonium præbet, et maxime si id faciat ex præcepto vel coactione superioris; tunc enim licet per accidens sequatur condemnatio in pœna sanguinis vel deformationis, non imputatur testi, quia dabat operam rei licitæ, et per se non cooperabatur illi effectui, nec de tali actione est specialis prohibitio propter periculum ejus; quod si aliquod sit et prævideatur, satis erit tunc protestationem præmittere, sicut de denunciatione dicebamus. At vero in causa criminali digna morte vel mutilatione, nullo modo potest effugere testis periculum irregularitatis, etiamsi maxime compellatur præcepto vel comminatione judicis, quia hæc sunt accidentalia et extrinseca, quæ non considerantur in jure, et alioqui actio illa semper participat indecentiam moralis concursus directe et per se ordinati ad sanguinis effusionem. Et per hoc satisfit omnibus objectionibus et exemplis. Jura autem ultimo loco citata parum urgent; nam cap. Tua nos, § ult., loquitur de homicidio quodam casu et per accidens subsecuto respectu cujusdam scholaris, qui ibi judicatur ab irregularitate immunis; præterquam quod ille testis proprie non fuerat, sed quædam indicia valde remota illius personæ tradiderat. In cap. autem Qui cum fure, imprimis non agitur de manifestatione furis, sed furti, id est, rei furto sublatæ (licet Glossa aliter exponat). Quod si ex charitate et justitia necessarium sit revelare personam, et inde immineat periculum mortis, tunc servanda est regula posita, et ut id non fiat agendo vel testificando criminaliter, et servatis aliis circumstantiis superius positis.

SECTIO IV.

Utrum curiales et ministri justitiæ in causis criminalibus irregulares fiant.

1 *Conclusio.* — *Curiales qui dicantur.* — Innocentius III, epist. 24, cap. 2, hos omnes irregulares esse dicit, et habetur in cap. 1, d. 51 Nam licet in fine ita concludat : *Quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur,* quæ verba videntur pœnam per judicem ferendam continere, et respectu ordinatoris sine dubio talia sint, nihilominus ex præcedentibus verbis constat hujusmodi personas prohiberi, ne ordinentur, atque adeo fieri irregulares ratione talis ministerii. Verba autem, quibus hi ministri significantur, sunt : *Curiales, qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt,* et illa : *Qui in forensi exercitatione versati sunt.* In quibus verbis primum obscurum est, quinam sint *curiales,* qui ex tali munere irregularitatem contrahunt. Nam Glossa ibi tantum exponit, id est, *officiarii;* sed intelligenda est juxta subjectam materiam, nam generali appellatione dici solent curiales, qui in curia principis versantur, et in ea munus aliquod exercent ad ipsammet curiam spectans; et nunc vulgari sermone maxime ita vocantur (quasi per antonomasiam) officiales Romanæ Curiæ, qui ad præsentem considerationem non spectant, ut per se notum est. Curiales ergo secundum subjectam materiam dicuntur, qui in quacumque seculari curia ministri sunt in causis sanguinis, quomodocumque ad illas cooperentur, ut sunt tabelliones, procuratores, sollicitatores et inferiores etiam ministri, qui vel denunciant, vel scribunt sententiam, vel aliquod simile munus exhibent, ut aperte habetur in dict. cap. 1, 2 et 3, d. 51, et ex omnibus scribentibus.

2. *Curiales secularis curiæ, dum in officio persistunt, sunt irregulares.* — *Non postea nisi cooperati sint ad causam sanguinis.* — Est autem circa hos curiales advertendum, omnes esse irregulares ad Ordines, quamdiu in ministerio permanent, quosdam vero etiam illo demisso, licet non omnes. Ratio prioris partis est, quia sicut clerici immisceri non debent his officiis secularibus, ita etiam majori ratione qui actu sunt illis officiis destinati, inepti sunt, ut ad clericatum assumantur Quæ ratio non solum probat de curialibus in causa sanguinis, sed etiam in quibuscumque causis forensibus ac secularibus, ut ex eisdem

capitulis colligitur, et ibi notant auctores. Altera vero pars declaratur, nam vel isti curiales, tempore, quo tale munus exercuerunt, nunquam cooperati sunt in causa sanguinis, quæ habuerit effectum deformationis hominis, et tunc exercuisse tale munus, si illud deponant, et nullum aliud subsit impedimentum, non oberit ordinationi, quia, ut dixi, etiam ipsa sententia sanguinis, si non pervenit ad effectum, non inducit irregularitatem, quod etiam in dict. cap. 1, significatum est, ibi : *Qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt,* quæ imperata paulo ante vocata sunt, *sæva præcepta.*Et in cap. 2, ita exponit Glossa, verb. *Administraverit.* Idem colligitur ex cap. Ossius, 51 d. Dixi autem, *Nisi aliud impedimentum interveniat,* quia potest aliquando tale esse ministerium, ut ex eo generetur infamia, et tunc illa impediet quamdiu duraverit; sed illa est irregularitas alterius rationis. Vel durante munere intercessit cum effectu cooperatio ad deformationem, et tunc etiam relicto munere manet, etiamsi officium deponatur, irregularitas propria, de qua nunc agimus, ut constat, tam ex dictis capitibus quam ex multis aliis dist. 50, et ex citatis in principio.

3. *An advocatus fiat irregularis.* — Hic vero superest speciale dubium de advocato propter illa priora verba dict. cap. 1 : *Qui post baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt;* ubi Gloss. exponit, id est, qui advocati fuerunt; et tamen in eis non postulatur effectus effusionis sanguinis, imo nec fit determinatio ad eos, qui patrocinantur in causa criminali, sed absolute in forensi, ubi Archidiaconus exponit, tam in causa civili quam criminali. Nec dicitur, *qui versantur,* sed, *qui versati sunt;* ergo significatur, ex illo munere reddi hominem irregularem per se et absque alio effectu. In contrarium autem videtur, etiam secuto effectu advocatum non fieri irregularem, quia ipse neque inducit, neque est causa, sed solum declarat veritatem. Dicendum autem est, advocatum in causa sanguinis, si ex illa sequatur effectus deformationis, esse irregularem, non vero absque tali effectu. Utraque pars certa, prior quidem ex citatis decretis, quæ necesse est saltem hoc modo verificari. Et ratio etiam est clara, quia advocatus multum influit in talem sententiam; quamvis enim veritatem consulat vel doceat, tamen quia practice docet movendo ad opus, ideo particeps fit effectus subsequuti. Et in hoc conveniunt omnes Doctores quos supra citavimus, et videri potest Anton. dict. cap. 2, § 2.

4. *Secus si effectus non sequatur.* — Posterior vero pars non est tam certa sicut prior, nam aliqui auctores tenent contrarium, ut Maiol., cum Speculatore, et Hug., lib. 2, c. 9, qui volunt in eo casu incurri irregularitatem Episcopalem. Tamen communior sententia est in contrarium, quam tenent Doctores supra citati circa personam judicis, et a fortiori sequitur ex ibi dictis, nam multo major ratio irregularitatis est in judice quam in advocato. Et ratio generalis est, quia sine actuali effusione sanguinis, neque homicidium intervenit, neque defectus lenitatis. Ad verba autem citata responderi potest, ex vi illorum solum colligi irregularitatem, quæ durat durante munere; nam ut major incurratur necessarium est, ut sequatur effectus, et ideo juxta posteriorem clausulam de curialibus illa prior intelligitur. Aut certe (quod verius censeo) illis verbis conjungendi sunt quæ proxime sequuntur, scilicet, *et obtinendi pertinaciam susceperunt,* quibus significatur, non quodcumque advocati patrocinium, sed illud quod pertinaciter datum est usque ad sequutum effectum, inducere hanc irregularitatem. Quam expositionem significant ibi Gloss., Archidiac., et Turrecr.

5. *An advocatus qui pro reo agit, sequuto effectu deformationis contra accusatorem, fiat irregularis.* — Quæri præterea solet, utrum advocatus fiat irregularis, non solum, qui agit contra reum, sed etiam qui illum defendit, si contingat inde resultare, ut reus absolvatur et in accusatorem feratur pœna talionis. Videtur enim ille non incurrere, quia non agebat contra alium, sed tantum defendebat reum, et alioqui dabat operam rei licitæ, et non ordinatæ ad sanguinis effusionem; ergo, quamvis per accidens sequatur, non inducet irregularitatem. Nihilominus multi censent, in eo casu advocatum fieri irregularem. Ita tenet Gloss., in dict. cap. 1, d. 50; et ibi Archid., et Turrecr.; et Navar., cap. 27, n. 212; et Maiol., dict. cap. 9, n. 2, qui alios refert. Et potest pro hac sententia induci dict. cap. 1, quod indifferenter loquitur de advocato. Ratio vero est, quia defensor rei, licet non directe, per necessariam consequutionem agit contra accusatorem, et ideo est moralis causa deformationis in illo subsequutæ, quamvis illam non intenderet. Alii dixerunt, advocatum rei in hoc casu fieri irregularem, si sit clericus, quia dat operam

rei illicitæ, non vero advocatum laicum, quia licite facit, ut ex Abbate et aliis refert Covarr., d. § 5, n. 6, et multi ex citatis auctoribus hoc indicant. Sed, ut recte advertit Covarr., hæc distinctio parum est ibi necessaria, cum irregularitas hæc non contrahatur ex delicto, sed ex defectu lenitatis.

6. *Prima conclusio.* — *Secunda conclusio.* — Igitur, ut generalius respondeamus, distinguamus inter accusationem justam et injustam, et advocatum accusatoris et rei. Nam in primis, si accusatio sit justa, advocatus, qui suscipit patrocinium rei, etiamsi non obtineat, non erit irregularis, per se loquendo, quod est verum tam de laico quam de clerico, quia sive det operam rei licitæ, sive illicitæ, mors non sequitur ex actione ejus; melius enim et citius sine tali patrocinio sequuta fuisset. Dico autem, *per se loquendo,* quia contingere potest, ut advocati culpa, vel imperitia, aut negligentia damnetur reus, et tunc redundabit irregularitas in advocatum ejus, juxta sententiam Hostiensis, in c. 1 de Postulando, n. 6 et 7, quod intelligendum est juxta superius dicta de modo incurrendi irregularitatem ex omissione. Secundo, si accusatio sit injusta et contingat reum absolvi, accusatorem vero deformari, advocatus ipsiusmet accusatoris fiet irregularis. Hoc non dicunt citati auctores, nec tamen negant. Et sufficienter probatur, quia ille dat operam rei injustæ, ex qua probabile et morale est sequi tale nocumentum. Dices, illud non sequi ex actione talis advocati, quia potius ille patrocinabatur accusatori, et quamvis esset iniquus, non tamen respectu illius, sed alterius. Respondeo : imo etiam est injustus accusatori, maxime si illum decipit, præbendo vanam spem victoriæ. Deinde moraliter illum constituit in tali periculo, nam si ipse non susciperet causam ejus, non auderet accusare; juvat ergo illum ut se occidat; fit ergo irregularis. Quæ ratio probat de quocumque cooperante. Dixi autem *per se loquendo,* quia si bona fide advocatus existimet causam esse justam, in eo casu non fiet irregularis; nam irregularitas illa, quam modo explicui, non est ex defectu lenitatis, sed ex delicto homicidii, saltem indirecte voliti; et ideo si per ignorantiam invincibilem excusetur delictum, etiam irregularitas excusabitur

7 Tertio, in simili accusatione injusta, in qua accusator succumbit et deformatur, advocatus rei non erit irregularis, si in progressu causæ ea tantum egit, quæ ad defensionem rei pertinebant, non vero ea, quæ ad exceptionem seu objectionem calumniæ vel punitionem accusatoris spectabant. Sunt enim hæc per se distincta, nam ad defensionem satis est ostendere delictum non probari, aut accusatum esse innocentem, quod potest contingere, etiamsi accusatio non sit ex calumnia aut digna talione. Probatur assertio, quia tunc advocatus nullo modo concurrit ad punitionem accusatoris, sed ad solam innocentis defensionem; ergo non est, cur fiat irregularis, maxime si præmittat protestationem, quod non intendat accusatoris pœnam, sed rei defensionem, juxta c. 2 de Homicid., in 6. Et hoc modo inclinat in hanc partem Maiol., supra, citans Hostiens. et Socin., et eamdem tenet Covarr supra. Qui merito etiam sentit, non solum hoc esse verum in laicis, sed etiam in clericis; maxime si a culpa excusentur assumendo tale patrocinium propter urgentem necessitatem defendendi innocentem. Verumtamen, etiamsi non excusentur (puta quia esset alius sufficiens defensor), non existimo incurrere irregularitatem, quia illa culpa non est contra justitiam ullo modo, neque est circa opus, quod proxime aut per se influat in homicidium; nam quod inde possit resultare remote et per accidens, non satis est, cum inde non oriatur obligatio abstinendi a tali opere, sed ex sola prohibitione positiva alio titulo facta.

8. *Quarta conclusio.*— Quarto, quando advocatus, in simili causa defendens reum, simul agit contra accusatorem, vel quia non potest defendere sine reactione, vel quia non vult unam separare ab alia, tunc recte procedit prior sententia, quam in hoc Covarr. et alii sequuntur. Et ratio est, quia talis advocatus est causa moralis repassionis secutæ in accusatore. Addo tamen limitationem juxta superius dicta, scilicet, nisi innocens esset constitutus in extrema necessitate, nec posset aliter defendi, nam tunc facta protestatione, existimo excusari, propter rationem supra adductam. Ut tamen vera sit talis necessitas, duo debent concurrere, scilicet, ut defensio non possit fieri pura et sine tali reactione, et ut nulla sit persona habilis quæ possit aut velit illud patrocinium suscipere; nam alterutra conditione deficiente, jam non est absoluta necessitas, ut per se notum est.

9. *Corollarium.* — Ex quo a fortiori sequitur, reum etiam non fieri irregularem, si ita se defendat contra accusatorem, ut ob eam rem accusator deformetur in pœnam talionis,

quia multo magis ei concessa est propria defensio. Imo addit Covarr., etiamsi reus obtineat contra accusatorem pœnam talionis, non tantum pure se defendendo, sed etiam petendo calumniatorem puniri, non fieri irregularem, hac tamen observata differentia, quod cum proceditur petendo, fiat protestatio, quæ in pura defensione necessaria non erit. Quam doctrinam veram existimo, dummodo petitio non sit de pœna aut vindicta, nam hoc sensu mihi non placet, et repugnare videtur protestationi; sed ut sit de reparatione damni illati et de securitate in futurum, juxta cap. 2 de Homic., in 6, cujus concessio non habet locum in advocato, ut constat.

10. *Dubium.* — Ultimo interrogari potest de assistentibus in loco supplicii, an fiant irregulares, quod habet aliquod dubium in clericis, quia illis prohibetur in c. Sententiam sanguinis, Ne cler. vel monach. Dicendum vero est, si sit pura assistentia sine ullo genere cooperationis, non inducere irregularitatem, sive illa sit aliqua culpa, sive non; nam in clericis in sacris censetur esse culpa, non vero in minoribus, ut resolvit Navar., cap. 27, n. 214, cum Angelo et Sylvestro, quamvis textus citatus de clericis absolute loquatur. Sed propter materiæ levitatem potest adhiberi limitatio; nam etiam in clericis in sacris non puto esse culpam mortalem, secluso scandalo. At vero si intersint cooperando, aut sua præsentia auctoritatem præbendo supplicio, irregularitatem sine dubio incurrunt ex omnium sententia; quæ etiam sumitur ex c. Ex litteris, de Excess. Prælat. Et ideo religiosi et alii, qui causa pietatis assistunt hujusmodi suppliciis, omnino cavere debent, ne aliquid faciant, vel loquantur, quo supplicium accelerare, vel illud quoquo modo juvare videantur Vide Maiol., lib. 2, c. 20.

SECTIO V.

Utrum omnes, qui militant in bello injusto, irregulares fiant.

1. *Prima conclusio.* — Quamvis hæc disputatio solum sit de justa occisione, tamen ut gradum faciamus ad justum bellum, pauca de injusto præmittere necesse est. Duplex ergo potest esse eventus illius : unus, ut in eo contingant mortes vel mutilationes ex altera parte; alius, ut nullus talis effectus sequatur Sit igitur prima assertio, omnes militantes in bello injusto, si in eodem fiant homicidia, vel mutilationes, fieri irregulares, etiamsi propriis manibus sanguinem non fundant, sed effundentibus commilitent, aut cooperentur, aut arma præbeant, aut eos adhortentur, aut quovis modo animos adjiciant. Ratio est, quia omnes ad homicidium cooperantur. Unde hæc irregularitas non est ex defectu lenitatis, sed illius quam explicuimus in privatis rixis; eadem enim vel major ratio est in publico bello. Et favent c. Quod in dubiis, de Pœnis, et cap. Si quis post, d. 51 Et est communis sententia omnium, quos statim referemus.

2. *Quis in hac irregularitate dispensare possit.* — *Prima sententia.* — *Vera sententia.* — Potest autem inquiri, quis possit dispensare in tali irregularitate. Cum clericis dici solet solum Papam posse dispensare. De laicis vero distingui solet; nam si ipsi propriis manibus occiderunt vel mutilarunt, solus Papa potest cum eis dispensare; si autem ipsi non effuderunt sanguinem, sed per alios fuerint facta homicidia vel mutilationes, poterit Episcopus cum eis dispensare. Ita sentit Maiolus, l. 5, cap. 49, in fine, et Sylvester, verb. *Bellum,* 3, quæst. 3, qui tamen nihil distinguit inter laicos et clericos; et ad probandam ultimam partem citat c. 1 et 2, de Cleric. pugn. in duell., quæ de clericis loquuntur, et parum probant. Et primum induci potest in contrarium; nam sub ea conditione conceditur Episcopis potestas dispensandi, dummodo homicidium, vel mutilatio non fuerit subsequuta. Nec restringitur, ne fuerit subsequuta per propriam actionem, sed absolute; ergo sive per se, sive per alium. In cap. autem 2, expresse agitur de homicidio per alium facto, et non conceditur Episcopo potestas dispensandi circa usum Ordinum, sed circa habendum beneficium. Imo neque hæc potestas expresse committitur Episcopo, sed indefinite dicitur : *Poterit tamen cum eo circa obtinendum beneficium misericorditer dispensari.* Itaque non invenio hanc potestatem concessam Episcopo circa hanc irregularitatem, potius quam circa alias. Et ideo aliter distinguendum occurrit; aut enim deformationes fiunt in hostibus, vel solum contingunt in sociis mutilantium; in utroque enim existimo incurri irregularitatem propter cooperationem, non tamen ejusdem rationis. Nam si occisi vel mutilati solum sint ex sociis, irregularitas est homicidii casualis. Quod enim non sit voluntarii, patet, quia non est intentum; quod vero casuale excusari non possit, patet, quia sequitur ex opere illicito contra

justitiam, et periculoso ex se, ut similes deformationes sequantur Tunc ergo poterunt dispensare qui facultatem habent circa homicidium casuale. At vero si deformationes contingant in hostibus innocentibus, homicidium est voluntarium, quia directe intenditur, et actio per se ordinatur, et est sufficiens ad talem effectum, et tribuitur omnibus ibi assistentibus, et cooperantibus vel excitantibus ad pugnam. Quapropter solus Papa potest tunc dispensare, quia nulla est de hoc casu facta in jure exceptio. Probabile autem est Episcopum posse dispensare cum sacerdote ad beneficium obtinendum, argumento illius c. 2, de Cleric. pugn. in duell., quia, licet loquatur in duello privato, extendi potest ad bellum propter similitudinem rationis; et quia ille est favor, non tam personæ quam sacerdotii, et ideo extendendus est. Et ob eamdem causam ampliari potest ad alios clericos in sacris constitutos, ne mendicare cogantur, quamvis de illis res sit magis dubia, in qua multum poterit consuetudo.

3. *De pugnante in bello injusto ubi nulla fit mutilatio. — Maioli opinio.* — De altero vero casu, quando ex neutra parte sequitur deformatio, tam per se quam per alios, Maiolus supra distinguit inter laicos et clericos, quia clerici (inquit) eo ipso, quod arma sumpserunt in bello injusto, irregulares fiunt, etiamsi nulla deformatio sequuta sit; probat ex Conc. Toletano IV, c. 45, quod sic habet : *Clerici, qui in quacumque seditione* (alias factione) *arma volentes sumpserint,* aut *sumpserunt, reperti, amisso Ordinis sui gradu, in monasterio pœnitentiæ tradantur.* Et refertur etiam a Gratiano, 23, quæst. 8, c. Clerici. De laicis vero non est talis constitutio; et ideo, ait, nisi fiant homicidia vel mutilationes, non incurrunt irregularitatem. Et in his etiam adhibet exceptionem, nisi quis accipiat munus præfecti seu ducis in tali bello injusto; nam eo ipso fit irregularis, etiamsi homicidia non sequantur. Quod probat ex c. Sententiam, Ne cleric. vel monach., et c. Si quis, d. 51

4. *Prior pars sententiæ Maioli rejicitur* — Prior pars hujus sententiæ non fundatur sufficienter in illo textu. Primo, quia ibi non dicitur pœnam illam esse imponendam, etiam non sequuto effectu vel nocumento aliquo; unde dici posset textum illum juxta alia jura esse exponendum. Verumtamen, quoad hanc partem probabilis est expositio, quia textus expresse loquitur de his qui arma sumpserunt, et nihil aliud requirit, quod notat ibi Archidiaconus, dicens intelligendum esse, etiamsi non feriant. Et ideo addo ulterius, pœnam ibi impositam non esse irregularitatem, sed suspensionem, non ipso jure latam, sed ab homine imponendam, ut sentiunt Card. Hugo et Turrecr., et alii. Ad quod expendo illa verba, *Reperti tradantur;* nam primum requirit notitiam et probationem; secundum autem postulat judicis actionem; unde, quod dicitur, *amisso Ordinis gradu,* intelligitur, per sententiam judicis privantis clericum seditiosum Ordinis executione, non propter irregularitatem pertinentem ad homicidium, quæ nulla ibi est, sed propter scandalosum delictum sumendi arma in publica seditione. Notanda etiam est illa particula, *Volentes,* ubi Glossa exponit, id est, non ex timore, et alii addunt, neque ex humana necessitate vel ignorantia. Itaque ad illam pœnam requirit opus omnino spontaneum et ex malitia; ad contrahendam autem irregularitatem ex tali actu, si sequuta fuerint homicidia, non est necessaria hæc conditio; nam etiamsi quispiam ex timore humano, vel ex crassa ignorantia in tali prælio arma sumpserit, secuto effectu fiet irregularis, quia ad irregularitatem homicidii non semper necessarium est tam perfectum voluntarium; non est ergo ibi sermo de hac irregularitate, sed de alio genere pœnæ ab homine imponendæ, considerata illa delicti qualitate.

5. *Posterior ejusdem sententiæ pars improbatur.* — Altera etiam pars mihi non sufficienter probatur ex illis textibus. Nam in primis c. Sententiam, quod de clericis tantum loquitur, non agit de bello injusto, sed absolute statuit, *ut clericus non præponatur ruptariis, aut ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinum;* unde omnes Doctores colligunt, esse prohibitum clerico esse ducem in bello, etiam justo; quare non magis colligitur ex vi talis muneris, effectu non sequuto, eum esse irregularem in bello injusto quam justo. Deinde, in illo textu nullum est verbum de irregularitate ob transgressionem illius legis, non solum effectu non sequuto, sed etiamsi sequatur; ergo ex illo textu nihil probari potest, sed ex aliis petendum est. Unde Panormitan. ibi, num. 17, ait, si bellum sit injustum et aliqui occidantur, sive ab ipso duce, sive ab aliis, ducem esse irregularem, quia sua auctoritate dat auxilium et operam tali bello; in bello autem justo requirit, ut suis manibus occidat vel mutilet. Supponit ergo,

ubi nullum sequitur homicidium, non habere locum irregularitatem hanc. Et hoc videtur certum, quia ex aliis textibus et principiis hoc solum colligi potest; et in dicto cap. Sententiam, nihil amplius expressum est : ergo reducimur ad illam-regulam ut non admittamus irregularitatem in eo casu non expresso.

6. *Cap. Si quis, d.* 51, *explicatur.* — In c. autem Si quis, d. 51, in primis non est sermo de solis clericis, sed de omnibus baptizatis, nec de ducibus tantum, sed de quocumque militante; verba enim sunt : *Si quis post baptismum militaverit, et chlamidem sumpserit aut cingulum,* etc. Neque etiam ibi est sermo specialiter de bello injusto, sed absolute de bello; non ergo recte adducitur textus ille ad casum in quo versamur. Advertendum est tamen, in Codice Gratiani addi hæc verba : *Ad necandos fideles.* Ex quibus colligi potest, ibi non esse sermonem absolute de quocumque bello, sed de eo quod est contra fideles; tamen, etiamsi hoc demus, illud potest esse justum et injustum. In originali vero non habentur illa verba, ut patet ex Collectione Loaysæ in Concilio Toletano I, cap. 8, et ex tomo 1 Conciliorum. Adduntur autem in eodem textu hæc verba : *Etiamsi gravia* (ut legit Gratianus et Surius) vel *graviora* (ut legit Loaysa) *non admiserit.* Ex quibus colligere quis potest, etiam non sequuto effectu fieri quempiam irregularem, ex eo solum quod cingulum militiæ sumpserit. Hoc autem improbabile est, alias omnes milites laici essent irregulares, etiamsi in bello justo militaverint, et licet nulla deformatio inde sequuta fuerit, quod est falsum, ut patet ex dictis et amplius ex dicendis. Sensus ergo illorum verborum est, hos milites fieri irregulares, etiamsi alia peccata gravia non commiserint, vel etiamsi in ipsomet bello non graviter delinquant, quia juste militant; nam illa irregularitas non est ex delicto, sed ex defectu lenitatis. Unde fit, intelligendum esse, tunc incurri hanc irregularitatem, cum defectus lenitatis intervenerit; hic autem non invenitur, donec effectus homicidii vel mutilationis sequatur. Et ita intelligunt textum illum Glossa, Archidiacon., Turrecr., et sumitur ex cap. 1 ejusdem distinctionis, quod sumptum est ex epist. Innocentii I, missa ad idem Concilium Toletan. I; nullum etiam aliud tempore Innocentii celebratum est, ut notavit Loaysa; unde juxta mentem Pontificis videtur illud decretum editum. Pontifex autem solum vult milites esse irregulares, *quando sæva, seu severa* (ut Loaysa legit) *præcepta sunt exequuti.* Requiritur ergo, ut interveniat sanguinis effusio.

7. Ultimo vero notanda sunt verba, quibus hæc irregularitas in eo textu proponitur, scilicet : *Si ad clerum admissus fuerit, diaconii non accipiat dignitatem;* nam videtur significari, hanc irregularitatem non esse totalem, sed solum ad Ordines superiores ultra subdiaconatum. Vel saltem significari videtur, ex dispensatione Episcopi posse admitti usque ad subdiaconatum, non vero ultra. Neutrum vero sensum censeo admittendum, quia hæc irregularitas absoluta et totalis est, et Pontificiam dispensationem postulat, modo superius explicato. Unde Glossa ibi exponit : *Si admissus fuerit ex dispensatione,* quam alii sequuntur Est autem difficilis expositio; nam si dispensatio fuit Pontificia, non potuit Concilium vitare, quin ex simili dispensatione diaconatus suscipiatur Existimo ergo, illa verba alludere ad abusum, qui eo tempore fuerat in Hispania, facile admittendi ad Ordines, hos milites, quem abusum reprehendit Innocentius, in d. c. 24. Propter vitandam autem perturbationem, remisit jam facta, et amplius fieri prohibuit. Hanc ergo mentem Pontificis sequens Concilium, inquit, si qui jam erunt ordinati usque ad subdiaconatum, permittendos fuisse in susceptis ministrare, non autem ascendere; supponit tamen, eos, qui ordinati non essent, non posse deinceps ad ullum Ordinem assumi. De illis vero, qui eo tempore inventi essent ordinati usque ad diaconatum, Concilium nihil dixit; unde videtur illos omni impedimento liberos reliquisse, juxta Pontificis concessionem. Atque hæc sint satis de bello injusto, quæ ex parte etiam deservire possunt pro justo.

SECTIO VI.

Utrum mutilantes in bello justo fiant irregulares.

1. *De mutilante in bello defensivo ob defensionem propriæ vitæ.* — Duplex esse potest justum bellum, unum defensivum, et aliud aggressivum. Quæ ad prius spectant, facile ex dictis expediri possunt. Nam primo si bellum sit necessarium ad defensionem propriæ vitæ et personæ, non fit quis irregularis, etiam sequuto homicidio per propriam actionem, ut supra probatum est de rixa privata; nam eadem ratio est de quocumque prælio defensivo, quod juste, et cum inculpata tu-

tela fit. Et ob eamdem rationem non fiet irregularis, etiamsi sit dux in tali bello, et vocet milites, et det arma, et per illos occidat suos aggressores, quia omnibus his modis potest juste se defendere. Quod recte notavit Navarr., num. 212, et fuit sententia Innocentii, Joann. Andr., et Panormit., licet alii Canonistæ scrupulosius loquantur, maxime quando persona est Ecclesiastica. Sed nullam censeo esse faciendam distinctionem inter clericum et laicum, quando bellum est necessarium ad defensionem propriæ vitæ.

2. *De mutilante in bello justo ob defensionem patriæ. — D. Thom. locus objicitur. — Cajetani expositio rejicitur.* — Secundo, idem assero, quando bellum est similiter necessarium ad defensionem patriæ et boni communis, quia commune bonum excellentius est privato, et defensio patriæ præferenda est conservationi propriæ vitæ, interdum etiam ex præcepto. Quod verum censeo, non tantum in laicis, sed etiam in clericis. Et favet textus, in c. 2 de Immunit. Eccles., ubi in casu necessitatis etiam clerici non excusantur a vigilia et custodia civitatis, et ex superius dictis de defensione innocentis hoc a fortiori probatur. Atque ita sentit Abbas, in c. Petitio, de Homic., et Covar., dicta 2 p., § 3, num. 2, in fine, ubi refert alios auctores. Objici vero nobis potest D. Thom., 2. 2, quæst. 40, art. 2, ubi sentit, clericos semper manere irregulares pugnantes in hujusmodi bello, quantumvis alias licite. Ubi Cajetanus illud extendit etiam ad bellum defensivum, et tam ad laicos quam ad clericos. Sed ille locus D. Thom. non petit hanc interpretationem, quia sufficienter intelligitur de clericis voluntarie militantibus; nam ibi solum loquitur de bello clericis illicito; constat autem bellum defensivum, de quo agimus, licitum esse, imo præceptum esse posse, ut Cajetanus etiam fatetur, qui profecto non loquitur consequenter ad ea, quæ docuerat eod. lib., quæst. 33, art. 7

3. *De mutilante in favorem tertii.* — Tertio, quid dicendum sit de defensione alicujus innocentis vel bonorum temporalium, ex superius dictis cum proportione sumendum est. Advertendo ex D. Thom. supra, bella hæc publica propter magna incommoda, quæ reipublicæ afferunt, præter potestatem et auctoritatem publicam, requirere causam gravissimam et proportionatam; et ideo non licere pro aliquibus bonis temporalibus, nec fortasse pro unius hominis defensione, si aliud commune commodum inde non redundaret. Cum ergo supponamus bellum hoc defensivum esse justum, consequenter supponimus habere causam proportionatam. Unde, sive illa sit temporalium bonorum defensio, ut, v. gr., quia segetes et agri vastantur, comburuntur, vel deprædantur ab hostibus, sive sit defensio privatorum civium talium, quæ sufficiat ad resistendum juste inimico, etiam per publicum bellum, censeo non incurri irregularitatem propter effectus in tali bello sequutos, etiam ex propriis actionibus militantis in illo, quando ejus auxilium omnino erat necessarium reipublicæ. Quod certius est, quando non solum est licitum, sed etiam præceptum sic militare. Et ita opinantur iidem auctores; et rationes supra factæ, cum proportione applicatæ, idem convincunt.

De bello aggressivo justo.

4. *Prima conclusio.* — Bellum aggressivum justum servat proportionem ad judicium sanguinis, quatenus fieri potest legitima potestate et causa, scilicet, vel reparandi damna injuste illata reipublicæ seu principi, vel puniendi et vindicandi injurias illatas. Igitur militare in tali bello malum non est, nisi his, quibus est speciali jure positivo prohibitum. Primo ergo militantes in hujusmodi bello, si propriis manibus sanguinem non fundant, etiamsi alii mutilent vel occidant, non fiunt ipsi irregulares. Ita Sylvest., *Bellum,* 3, q. 3, citans Raymundum, Godof. et Hostiensem; late Tabiena, *Irregularitas,* 3, n. 20; Covar., d. n. 2; et Navar., n. 215; Maiol., lib. 5, c. 49, in fine, et omnes. Et solet ad hoc citari c. Petitio, de Homicid., ubi Pontifex solum præcipit abstinere illum, qui in simili conflictu aliquem interficit, vel de hoc habet dubiam conscientiam. Videri autem potest textus ille loqui de bello defensivo; tamen quamvis inceperit ab invasione hostium, terminatum fuit in bellum aggressivum ex parte fidelium exeuntium e castro et persequentium inimicos. Et eodem modo induci potest cap. Præsentium, de Cleric. percuss. Ratio vero est, quia hic miles dat operam rei licitæ et justæ, et alias non effundit sanguinem, neque illud intendit.

5. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices : quamvis per se non occidat, per alios occidit; nam militando cum illis, illos adjuvat, eisque animum ad occidendum præbet. Et confirmatur; nam in justa executione homicidii, quæ fit

ratione sententiæ, non tantum exequutor manet irregularis, sed etiam satellites, et alii ministri assistentes, vel comitantes ad promovendum, seu auctoritate donandum actum illum, quantumvis justum; sed multo magis concurrunt et auctoritatem præbent, qui simul militant. Respondeo ad argumentum negando antecedens quoad omnes ejus partes; oportet enim hic duo distinguere : aliud est enim juste et strenue militare, aliud occidere militando. Primum enim non solum est honestum, sed etiam per se abstrahens ab effusione sanguinis; secundum vero illam determinate includit. Milites ergo, qui per se non occidunt, ex eo solum, quod juste militant, non censentur cooperari, adjuvare vel animare alios ad occidendum, sed tantum ad strenue militandum; et ideo, licet alii occidant, remote et omnino per accidens censentur comparari ad tale homicidium. Ideoque eis ad irregularitatem non imputatur Et in hoc est dissimile exemplum, quod in confirmationem affertur; nam ibi concursus est ad determinatam actionem homicidii; et, quod caput est, in hoc casu, in quo versamur, habemus juris declarationem, in alio vero minime, sed potius generalem regulam, quæ illum comprehendit. Esset autem simile, si miles non tantum in bello justo militaret, sed etiam videns alium aggredientem ad occidendum aliquem, illum animaret directe provocando ad homicidium, vel alium impediret, ne posset fugere, sive vulnerando, sive alio modo; tunc enim sequuto effectu irregularis fieret.

6. *Corollarium. — Casus de occidente bannitum resolvitur — Qui præbent arma ad bellum justum aggressivum an sint irregulares.* — Unde constat, eos, qui per se occidunt, vel mutilant in tali bello, manere irregulares, saltem ex defectu lenitatis, ut patet ex d. c. Si quis, et c. Aliquantos, dist. 51, cum similibus. Neque in hoc est difficultas; nam hæc est propria et expressa irregularitas hujus generis. Unde facile resolvitur ille vulgaris casus, an fiat irregularis, qui occidit bannitum vel hostem reipublicæ, auctoritate regia juste ad hoc sibi concessa. Dicendum est manere irregularem, non quidem irregularitate homicidii voluntarii, quia supponimus justam fuisse sententiam et potestatem legitime concessam, de quo videri potest Panormitan., in c. Laudabilem, de Conversione infidel., sed ex defectu lenitatis, quia ille se gerit tanquam lictor seu apparitor justitiæ, vel ad summum ut miles occidens in bello justo. Hinc etiam expeditur dubium, an sint irregulares, qui præbent vel præparant arma ad hoc bellum justum aggressivum; item qui convocant ad illud et similes. Dicendum est enim, si actiones tantum in generali tendant ad bellum juste et strenue peragendum, quales sunt regulariter illæ, quæ antecedunt actualem conflictum, ut vendere arma, præparare, etc., ex eis non incurri irregularitatem, quia est actio justa, et de se indifferens. At vero, si in ipso actuali conflictu dentur vel præparentur arma determinate ad actum occidendi, incurretur irregularitas, quia actio illa determinate tendit ad homicidium.

7. *Clericus non potest militare in bello justo aggressivo. — Possunt tamen hujusmodi bello interesse.* — Juxta hæc etiam definienda sunt nonnulla dubia, quæ de clericis hic inquiri solent, de quibus duo sunt certa. Primum est, non posse licite militare in hujusmodi bello aggressivo, etiam justo, ut est communis sententia cum D. Thom., in dict. art. 2, et D. Anton., 3 part., tit. 18; Gloss. et Doctores, in cap. Petitio, de Homicid., et sumitur ex cap. Clerici, cum aliis, 23, q. 8, et ex cap. 1, Ne cleric. vel monach., et cap. Ex multa, de Voto, § ultim. Est enim actio illa valde aliena a ministerio sacerdotali et ideo merito clericis prohibetur. Quod intelligendum puto de clericis in sacris, et inferioribus in statu clericali permanentibus. Nam si illi renunciaverint et clericali privilegio non fruantur, sub hac prohibitione non comprehendentur, quia jam se gerunt ut laici. Secundum est, nihilominus posse clericos licite interesse hujusmodi bello ex pia causa et legitima superioris licentia; ita D. Thom., 2. 2, quæst. 40, art. 2, ad 2. Probatur, quia neque hoc malum est, neque ullo jure prohibitum, imo est concessum in dict. cap. Ex multa, § De clericis, et est in Ecclesia valde usitatum, et necessarium saltem ad spirituale bonum fidelium militum. Unde ad hoc ministerium exercendum non solum in bello justo, sed etiam in bello injusto possunt adesse clerici in exercitu fidelium, quia, licet bellum sit injustum, multi excusari poterunt propter ignorantiam; alii vero corripi possunt et emendari saltem in fine vitæ.

8. *An in bello justo possit clericus milites exhortari ad strenue pugnandum absque irregularitate. — Pars affirmans vera. — Etiamsi absque licentia clericus tali bello intersit.* —

Dubitatur autem, an liceat clericis sine periculo irregularitatis exhortari ad strenue pugnandum in bello justo. In quo certum est, antecedenter licere consilium dare eunti ad tale bellum, et ante actualem congressum animare ad strenue se gerendum, etc., sine dicto periculo. Ita enim sumitur ex c. Maximianus, 23, quæst. 3, cum aliis, 23, quæst. 8, et a fortiori patebit ex dicendis. De actuali vero conflictu est aliqua controversia. Nam Innocentius et Hostiensis, quos sequitur Sylvester, *Bellum*, 3, num. 4, putant secuto effectu contrahi irregularitatem a clerico exhortante, dicto modo. Contraria vero est recepta sententia in cap. penult., de Homicid., Gloss., in cap. Siscitaris, verb. *Prodire*, 7, quæst. 1; Antonin., 3 part., tit. 28, c 2, § 6; Alvarus Pelag., lib. 1 de Planctu Eccles., cap. 48; Covarruvias, dict. 2 part., § 3, n. 2; Navarr., num. 215; Tabiena, *Irregularitas*, 3, num. 21; et hanc sententiam judico veram, cui favent jura, 23, q. 8; nam quod exhortatio sit in actuali conflictu, non mutat concursum. Sed in primis erit hoc certius, si supponamus clericum licite, et ex pia causa, ac justa facultate interesse bello, ut omne tollatur vestigium illiciti operis. Ille ergo sic exhortando non male facit, quia nec contra justitiam, cum exhortetur ad opus justum; nec contra specialem aliquam prohibitionem, nulla enim extat, supposito quod licite intersit tali bello. Rursus ille non directe provocat ad homicidium (tunc enim fieret irregularis), sed ad fortiter pugnandum; valde ergo remote et per accidens se habet ad homicidium; non ergo ejus voluntati imputandum est; ergo nec irregularitas inde contrahitur. Addo vero, quamvis clericus vel religiosus contra obedientiam vel prohibitionem Ecclesiæ male faciat tali bello assistendo, nihilominus non incurrere irregularitatem propter illam solam generalem exhortationem ad strenue pugnandum. Probatur, quia illa culpa quam committit clericus sic bello assistens, nimis extrinseca est ad homicidium, nec reddit illud magis aut minus voluntarium, solumque est contra prohibitionem positivam, quæ non est facta intuitu vitandi periculum homicidii, sed ut servetur debitus ordo et decentia clericorum, et subordinatio quam habere debent ad Prælatos suos.

9. *Imo etiam si militet, modo propriis manibus non mutilet.* — *Objectioni satisfit.* — Denique addo, etiamsi clericus sit in tali bello justo militando et vulnerando, si tamen propriis manibus neminem mutilet, vel occidat, vel sit causa proxima ut alii faciant, non incurrere irregularitatem, etiamsi in tali bello multa homicidia sequantur. Ita docent Covarruvias, Navarrus, et alii auctores supra citati, quorum sententia videri potest difficilis, quia illa actio videtur specialiter prohibita clericis propter periculum homicidii, atque ita sequuto effectu, habere irregularitatem annexam, juxta principia juris. Nihilominus verissima est hæc sententia et satis expressa in dict. cap. Petitio, de Homicid., et alia supra citata de clericis loquuntur, quæ per argumentum a fortiori adduximus, ut idem de laicis probaremus. Ratio vero est, quia illi neque mutilant, neque deformant, neque sunt causa proxima deformationis. Quod autem peccent, extrinsecum est ob positivam prohibitionem. Cum autem instatur, hanc prohibitionem esse ob periculum sanguinis, respondeo, esse ob periculum, ne sanguis effundatur ab ipsomet clerico præliante, non vero ab aliis, nam Ecclesia non intendit, nec vult, ut alii milites non effundant sanguinem in tali bello justo, neque igitur vult vitare periculum illius effusionis, ut a laicis, sed ut a clericis fieri potest; ergo, si hoc periculum non perveniat ad effectum ex actione propria ipsiusmet clerici, peccatum illud non habet annexam irregularitatem.

10. *C. Quod in dubiis, de Pœnis, objicitur.* — *Exponitur primo.* — *Exponitur secundo.* — *Exponitur tertio.* — Sed objici potest cap. Quod in dubiis, de Pœnis. Ubi ait Pontifex deponendos esse clericos, qui gubernant naves ad pugnam, vel per se militant, vel alios incitant ad præliandum, quia gravissime peccant, nec requirit aliam sanguinis effusionem ab ipsismet clericis factam. Respondeo primo, si argumentum esset validum, etiam non esset necessarius effectus deformationis humanæ sequutus in tali bello ex quorumcumque militum actione, quia etiam de hac effusione nulla fit mentio in illo textu, sed de solo peccato. Prima igitur expositio est, ut textus ille intelligatur de bello injusto. Ita Glossa ibi, et apparenter probat, quia incitando ad pugnam in bello justo non peccat clericus, ut ex aliis juribus constat, 23, q. 8. Adhuc autem subintelligendum est, effectum mutilationis vel mortis esse sequutum in bello, ex quorumcumque militum actione. Unde posset esse secunda expositio, ut decisio illa procedat etiam in bello justo et de pœna irregularitatis, ita tamen ut singula membra cum

debita proportione intelligantur. Nam incitatio ad pugnam talis esse debet, ut in particulari etiam inducat ad homicidium vel mutilationem, ut intellexisse videtur Navarrus exponendo eumdem textum num. 216; personalis etiam pugna futura est cum actuali executione deformationis; gubernatio autem navis videtur causa sufficiens irregularitatis, etiamsi effectus tantum sequatur immediate ex aliorum actionibus, quia est veluti universalis causa influens cum omnibus militibus seu applicans omnes causas proximas, et maxime quia in particulari ita gubernatur navis ad singulos ictus prout necessarium censetur, ut habeant effectum. Tertio et simplicius, juxta verba litteræ potest intelligi textus ille de quocumque bello, quia ibi nulla fit restrictio; de clericis autem, qui in eo inique assistunt et actiones ibi numeratas peccaminose exercent; non tamen de irregularitate, sed de aliqua pœna depositionis ab homine imponenda, ut Panormitanus intellexit, et Abbas etiam antiquus, juxta proprietatem illorum verborum : *De rigore canonico eos credimus puniendos.* Hæc autem pœna posset ab Episcopo imponi propter gravitatem delicti immiscendi se indebitò modo actibus prohibitis et indecentibus statui clericali, etiamsi non sequatur ex illis effectus effundendi sanguinem; secus autem est de irregularitate.

11. *Corollarium.* — Atque ex dictis sequitur, clericum vel Prælatum Ecclesiæ, qui dat arma militibus, ut in bello justo pugnent, non incurrere irregularitatem, etiamsi cum illis postea occidant, sicut supra de laicis dictum est, quia in hoc nulla distinctio est inter clericum et laicum, licet oppositum teneat Sylvester, *Homicid.*, 3, quæst. 6, vers. 5, et Angel., *Irregularitas*, 1, n. 15. Quod autem diximus, tenet Navarrus, num. 216, et sequitur evidenter ex dictis, quia ejusdem rationis est dare arma ac dare consilium vel voluntatem exhortando. Est autem advertendum, Navarrum et alios in his casibus addere limitationem, nisi arma dentur ex intentione, ut milites occidant. Ego vero intelligo, intentionem mere internam nihil ad hoc operari, intelligendumque id esse, quando illa intentio exterius exprimitur dando arma determinate ad homicidia facienda, etiam justa, et ad illa exhortando. Quando autem solum dantur ad strenue pugnandum vel etiam ad procurandam victoriam, non incurritur irregularitas, etiamsi clericus moraliter certus sit de effectu vel etiamsi illum desideret : tum quia illud desiderium nihil exterius operatur, ut sit fundamentum irregularitatis, et per se ad illam non sufficit; tum etiam quia tale desiderium ex se justum est, et includens virtualiter conditionem, si alio modo victoria comparari non potest.

12. *De dispensatione hujus irregularitatis.* — Ultimo loco dicendum supererat de dispensatione hujus irregularitatis. Sed quod attinet ad jus commune satis constat ex dictis; solus enim Papa ex jure communi potest in illa dispensare. Dicunt autem communiter Doctores citati, hoc ipso quod Papa confert alicui clerico facultatem præliandi in bello, facere illum immunem ab irregularitate etiamsi occidat, veluti anticipatam dispensationem ei concedendo. Quod intelligendum est, quando expresse concedit facultatem pugnandi propriis manibus, quia tunc dispensando in substantia legis, dispensat in omnibus annexis. Secus vero est, si det tantum facultatem existendi in bello etiam cum armis defensivis et offensivis, nam si aliud non exprimat, non censetur absolute concedere usum illorum, sed si necessarius fuerit ad propriam defensionem. De Episcopis vero certum est, non posse in hac irregularitate dispensare ex decreto Concilii Tridentini, sess. 24, c. de Reform., quia ibi solum conceduntur irregularitates ex delicto; hæc autem non est ex delicto. Quod bene notavit Navarr., num. 194.

13. *Quorumdam sententia improbatur* — Dicunt vero aliqui, ex jure antiquo posse Episcopos dispensare in hac irregularitate, si sit occulta. Sed hoc nullo jure probari potest, et ideo rejiciendum est, ut etiam advertit Navarr., num. 218, in fine. Addendum vero est, eos, qui possunt ex privilegio dispensare in irregularitatibus, cum exceptione homicidii voluntarii, posse in hac irregularitate dispensare, quia sub homicidio voluntario non comprehenditur illud, quod juste fit, quia simpliciter non est homicidium, ut notavit D. Thom., 1 2, quæst. 88, art. 6, ad 3, citans August., lib. 1 de Libero arbitrio, cap. 4 et 5, de quo latius in 2. 2, quæst. 64. Sunt ergo hæ irregularitates quasi specie diversæ, et ideo sub exceptione unius non includitur alia. Quod recte docuit Cajetan., verb. *Irregularitas,* et Corduba, in Summ., quæst. 34; et Armilla, verb. *Irregularitas,* num. 13, et sumitur ex Navarro, et aliis supra. Unde religiosi mendicantes, qui habent privilegia dispensandi cum suis religiosis in omnibus irregularitati-

bus, excpetis irregularitatibus bigamiæ et homicidii voluntarii, ut ex compendiis privilegiorum et ex aliis auctoribus constat, poterunt etiam in hac irregularitate dispensare; de quibus privilegiis latius in proprio opere, Deo bene juvante, dicere paramus.

SECTIO VII.

Utrum per alias actiones contrahatur irregularitas ob defectum lenitatis.

1 Præter actum judicii et belli justi, numerari hic solent irregularitates, quas interdum contrahunt medici, vel chirurgi, vel eorum ministri, qui eos adjuvant ad secandum brachium, v gr., et infirmarii qui curam geruut ægroti et suis actibus interdum accelerant ejus mortem. Nam hi omnes videntur contrahere irregularitatem absque peccato, occasione mortis aut mutilationis; ergo ob defectum lenitatis.

2. *Conclusio.* — Dicendum vero est, ex hoc capite nunquam contrahere has personas irregularitatem. Nam loquendo in primis de laicis, si debitam diligentiam et peritiam adhibeant in suo munere, etiamsi mors sequatur, non incurrunt irregularitatem, cap. Ad aures, de Ætate et qualitate. Incurrent autem illam, si ex imperitia aut negligentia, ex eorum actione sequatur mors. Illa tamen irregularitas non est ex defectu lenitatis, sed ex delicto, pertinetque ad homicidium casuale, potius quam ad voluntarium. Quæ regula communis est chirurgis, ut recte notavit Sylvest., verb. *Homicidium,* 2, quæst. 13 et 14, et a fortiori etiam extenditur ad eorum ministros et cooperatores, ut recte Navarr., num. 218, quia non est pejoris conditionis cooperator, quam agens principale. Differentia autem inter hos omnes, ac judices et ministros eorum, primaria est, quia jura ponunt irregularitatem in uno casu, et non in alio. Hujus vero ratio est, quia illorum actio per se ordinatur ad vindictam et ad sanguinis effusionem; horum vero ad vitæ conservationem.

3. *De infirmariis.* — Unde etiam concluditur, eamdem regulam servandam esse cum his, qui habent curam infirmorum. Nam, si convenientem providentiam adhibeant, nunquam incurrunt irregularitatem, nisi interveniat culpabilis negligentia, ita ut periculum accelerationis fuerit prævisum vel prævideri potuerit et ex notabili negligentia prætermissum fuerit. Quæ est communis sententia Cajetani, 2. 2, quæst. 64, art. 8; Soti, 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9; Navarri, num. 29; Tabienæ, *Irregularitas*, 3, num. 12 et 13; Armillæ, num. 48; Angeli, *Homicidium,* 2, num. 14; Sylvestri, quæst. 11; Maioli, lib. 5, cap. 48, § 1

4. *Quæ actiones sint circa hoc clericis prohibitæ.* — Hæc autem omnia eodem modo procedunt in clericis, præterquam in casibus in jure expressis, qualis est in cap. Tua nos, de Homicidio; ibi enim prohibetur clericis chirurgiæ artem exercere, unde si ex actione ejus sequatur mors, etiamsi non sequatur ex culpa ejus, sed ex negligentia infirmi vel alia de causa, nihilominus irregulares fient, quia actio illa eis prohibita est ratione talis periculi et sub illa conditione, de quo supra dictum est, et videri possunt auctores in locis proxime citatis.

DISPUTATIO XLVIII.

DE IRREGULARITATE, QUÆ EX INFAMIA CONTRAHITUR.

Quamvis infamia delictum per se non sit, ex delicto tamen oriri solet, et ideo post irregularitates, quæ ex delictis nascuntur, hanc proxime adjungimus, quæ illis maxime affinis est, quamvis interdum possit sine delicto contrahi. Prius ergo de ipsa infamia videndum est, quid et quotuplex sit, et unde oriatur; deinde quomodo ex illa irregularitas contrahatur, et quomodo etiam tollenda sit.

SECTIO I.

Quid sit infamia et quotuplex.

1 *Fama quid.* — Constat ex voce ipsa infamiam esse quamdam bonæ famæ privationem vel diminutionem. Est autem fama (quæ absolute dicta in bonam partem accipitur), *illæsæ dignitatis status, vita et moribus comprobatus et in nullo diminutus,* ut dicitur in l. Cognitionem, ff. de Variis et extraordinariis criminibus. Infamia ergo erit imminutio hujus status, quæ per publicam malamque opinionem de persona fit, et hæc ipsa sinistra opinio publica est infamia. Unde sicut Augustinus, lib. 83 Quæstionum, quæst. 31, definit bonam famam seu gloriam esse claram notitiam cum laude, ita nos dicere possumus, infamiam esse obscuram notitiam, et reprehensione seu vituperatione dignam.

2. *Infamia ex parte materiæ duplex.* — Unde in primis constat, materiam, circa quam versatur infamia, esse vitium aliquod vel defectum personæ. Ex quo capite duplex potest distingui infamia, ita ut una sit de vitio, quod sit proprium peccatum seu delictum personæ, cujus manifestatio personæ existimationem diminuit; alia sit de aliis qualitatibus seu defectibus personæ, quæ sine culpa ejus, statum dignitatis ejus diminuant; et utraque ad præsentem considerationem pertinet, quamvis magis prima, ut videbimus.

3. *Secunda divisio infamiæ in legalem et popularem.* — Solet autem ulterius distingui in infamiam juris et facti, nam de utraque fit mentio in jure. De priori, in l. 1, 2 et 3, ff. de His qui notantur infamia, cap. Infames, 3, quæst. 7; de posteriori, in cap. Licet, de Testibus, cap. Licet, de Probationibus. Ut autem hæc communis distinctio melius exponatur, aliam licet non adeo vulgarem præmitto, qua possumus infamiam dividere in legalem et communem, seu popularem, vel humanam; quarum prior etiam dici potest infamia juris, et posterior facti. Quam divisionem sumo ex l. Eam, C. Ex quibus causis infamia oriatur, quæ sic habet : *Ea, quæ pater testamento suo filios increpans, scripsit, infames quidem filios jure non facit* (ecce infamiam juris). *Sed apud bonos et graves opinionem ejus, qui patris displicuit, onerat* (ecce communem infamiam facti). Legalem ergo infamiam appello illam, quæ ex vi alicujus legis humanæ habet aliquos morales effectus, ratione quorum specialis quædam moralis macula reputatur, et quia in ea ratione completur per institutionem humanam, ideo legalis appellatur, et eodem sensu dici potest infamia juris quoad suam primævam originem et institutionem. Communis autem seu popularis infamia dicitur opinio quædam, quæ obscurat quidem personæ æstimationem et aliquo modo vilem eam reddit, non ex vi alicujus legis, quia nullam inde habet institutionem, neque ullum effectum, sed solum ex hominum judicio et apprehensione, ideoque dici potest infamia facti, ut, v. gr., communis opinio de aliquo, quod descendat ex secta damnata, si non foveatur aliquo jure habente talem personam suspectam, vel eo titulo inhabilitatem aliquam introducente, erit infamia quædam communis et humana; si autem accedat tale jus, erit legalis. Hic ergo esse posset unus sensus illius communis partitionis infamiæ juris et facti, communiterque hoc sensu accipitur, ut videre licet in Sylvest., et aliis, verb. *Infamia,* et Castro, ac Penna, locis infra citandis, et aliis, quos isti referunt; ad infamiam enim facti nullam juris dispositionem requirere videtur. Sed certe in ordine ad effectus morales, ut nunc de illa loquimur, necessaria est aliqua juris dispositio, quæ statuat quale crimen sufficiat ad infamiam, quod in præsenti maxime necessarium est, ut videbimus. Et ideo supponimus omnem infamiam, de qua sermo est in præsenti, debere esse legalem, quam iterum dividemus in juris et facti in alio sensu, nam alia divisio prius necessario præmittenda est.

Tertia divisio infamiæ in civilem et canonicam.

4. Tertio ergo dividitur legalis infamia in civilem et canonicam, juxta cap. ult. de Secundis nuptiis, ibi, *Legalis infamia,* id est, per leges civiles introducta; est enim ibi sermo de infamia, quam lex civilis imponit mulieri, quæ intra annum viduitatis transit ad secundas nuptias, quam infamiam jus illud canonicum abstulit. Unde constat infamiam juris civilis, per se distinctam esse ab infamia juris canonici. Quanquam verum sit infamiam juris civilis, quæ per jus canonicum expresse sublata non est, etiam esse infamiam canonicam, ut notavit Innocentius, in cap. Qualiter et quando, 2, de Accusat., et sumitur ex cap. Omnes, 1, 6, quæst. 1 : *Omnes,* (inquit Adrianus Papa) *infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant.* Quod intelligendum est, nisi jus ipsum canonicum talem infamiam abstulerit; nam tunc potius ipsa infamia civilis per superiorem potestatem juris canonici sublata censetur, ut bene notavit Glossa in dicto cap. *Cum secundum Apostolum.*

5. *Duplex regula ad dignoscendam infamiam canonicam. — Prima. — Secunda. — Aliqua peccata inducunt infamiam canonicam quæ non inducunt civilem.* — Unde duplex solet statui regula ad cognoscendam infamiam canonicam, quæ ad nos pertinet. Una est, omnem infamiam civilem per jus canonicum non revocatam, esse canonicam, non quia a jure civili lata est, sed quia a jure canonico accepta est, vel expresse in dicto cap. Omnes, vel tacite, dum eam non aufert, nam tanquam in re sibi favorabili, et rationi conformi consentire videtur. Secunda regula est

omnem illum, qui suis culpis exigentibus ad sacerdotium promoveri non potest, esse infamem secundum jus canonicum, ut eisdem fere verbis habetur in dicto cap. Omnes, et notarunt Abbas, et Innocentius, in cap. Testimonium, de Testibus. Qui advertunt dictum esse, *Qui suis culpis exigentibus,* quia quando propter alias causas aliquis removetur ab Ordinum susceptione, non propterea infamis efficitur, quod patet ex multis irregularitatibus, quæ sine ulla infamia contrahuntur, ut per secundas nuptias, per occisionem hominis in bello justo vel per justam sententiam. Et ratio est, quia multa possunt ad Ecclesiasticum Ordinem requiri, quibus potest homo carere sine infamia, vel dedecore. Unde obiter constat ratio, ob quam aliqua sunt peccata quæ inducunt infamiam canonicam, quæ non inducunt infamiam civilem, ut notavit Turrecremata in dicto cap. Omnes; multa enim peccata inducunt irregularitatem, quæ secundum leges civiles non efficiunt homines infames. Ratio autem est, quia plus exigitur ad statum Ecclesiastici Ordinis, ejusque decentiam, quam ad civilem temporalem politiam ac decorem, et ideo in ordine ad prædictum finem aliqua reputantur in jure canonico ad irregularitatem inducendam, quæ ex solo civili jure illam non inducunt. Ultimo occurrit circa hanc posteriorem regulam advertendum, illam non deservire præsenti instituto, quia secundum illam infamia est veluti quid consequens ad legem canonicam imponentem irregularitatem propter delictum; hic autem agimus de infamia, quæ antecedit irregularitatem, et est causa ejus ex vi generalis legis, quæ facit irregulares omnes infames. Et ideo in priori regula insistendum est; et deinde addi posset, multo magis esse infamiam canonicam, quam directe ipsum jus canonicum incurrit, etiamsi nullo alio jure imposita sit.

Quarta divisio infamiæ legalis in infamiam juris, et facti.

6. *Infamia facti.* — Quarto utraque infamia legalis, tam canonica quam civilis, in facti et juris infamiam dividi potest, vel (ut verborum æquivocatio tollatur), una dici potest infamia illata per actum juridicum, quam juris tantum appellamus; altera illata per quamcumque facti manifestationem, quam vocamus legalem facti. Quamvis enim talis infamia semper aliquo modo sit ex institutione juris, tamen applicatio ejus ad talem personam seu existentia ejus (ut sic dicam) aliquando fit juridico modo, ut per sententiam judicis, aliquando per solum factum hominis, ut per evidentiam facti publici, vel per divulgatum sermonem. Et in hoc sensu significatur hæc divisio in cap. ult. de Temporibus ordin., ibi : *Si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent,* etc., ubi duo modi indicantur infamandi personam, unum per judiciarium ordinem, alium per facti evidentiam; ex priori modo resultat infamia juris, ad quam certum est sufficere sententiam definitivam judicis, per quam aliquis damnatus est, vel declaratus, ut convictus de crimine, ex l. Verbum, C. Ex quibus causis, etc. Ubi dicitur, interlocutoriam non sufficere, sed necessariam esse definitivam sententiam, causa cognita. Et ita censeo esse intelligenda citata verba ex dicto cap. ult.: *Si proposita crimina ordine judiciario comprobata,* utique complete et perfecte, quod non fit, donec definitiva sententia feratur. Et hæc est communis sententia, ut patet ex Glossa, et Doctoribus, in dict. cap. ult., et in cap. Vestra, et cap. ult. de Cohabitatione cleric. et mulier., et in cap. 1 de Exception.; Sylvester, verb. *Infamia*; Navarr., cap. 25, num. 73; Castro, lib. 2 de Justa hæreticorum punitione, cap. 9. Imo addendum est, jure canonico necessarium esse, ut per accusationem processum fuerit, nam si per viam inquisitionis procedatur, etiam si sententia sequatur, non sequitur infamia juris, ut notat Abbas, in cap. Inquisitionis, de Accusation., num. 2. An vero præter hunc modum sit alius sufficiens ad infamiam juris, statim explicabitur. Infamia autem facti esse dicitur, quando sine actu judiciario, ex ipso facto ab aliis cognito, sinistra opinio divulgatur de tali persona, atque infamia generatur; qualis vero notitia ad illam sufficiat, statim explicabitur.

7 *Quomodo infamia legalis ex sola sententia, aut solo facto generari possit. — Ratio dubii.* — Dubitari enim in primis potest circa divisionem hanc quomodo possit infamia legalis, de qua agimus, ex sola sententia aut ex solo facto generari. Duo enim in tali infamia necessaria sunt, substantia infamiæ, ut sic dicam, et legalitas. Primum non potest fieri per solam sententiam seu jus, quia infamia in sua substantia consistit in opinione et notitia hominum; hanc autem non efficit sen-

tentia vel jus ipsum per se, sed divulgatio et locutio hominum; si enim sententia in angulo proferretur et ibi occultaretur, non generaret publicam opinionem sinistram de persona; ergo nec generaret infamiam. Sententia ergo potest esse fons infamiæ, non tamen sola infamiam inferre, nisi conjungatur aliquod factum hominum. Secundum etiam, id est, factum ipsum et divulgatio hominum loquentium non sufficit ad infamiam legalem, nisi adjungatur sententia, quia quantumcumque sit evidens et publica notitia facti, illa non habebit effectus legales, donec sententia judicis accedat; ergo non erit infamia legalis, juxta ea quæ in secunda divisione dixi. Antecedens patet, quia infamia sub illa ratione habet rationem pœnæ, et hæc non incurritur absque judicis sententia.

8. *Quædam responsio ad priorem partem rejicitur — Tria in infamia juris distinguenda.* — Ad priorem partem responderi posset, illam dici infamiam juris, quia ortum habet a sententia juridica, non quia præter illam prolatam seu promulgatam non sit necessarium aliquod factum hominum loquentium vel scribentium, ut infamia consummetur. Sed hoc non recte dicitur, quia in eodem puncto, in quo finitur juridica intimatio sententiæ, et transit in rem judicatam, incurritur et perficitur infamia. Ad quod explicandum tria possumus in infamia distinguere: unum est, jus quod unusquisque habet ad suam famam, quod dicitur dominium famæ, ratione cujus nemo potest sine injuria infamari, quamdiu integrum retinet dominium famæ suæ; aliud est veluti actualis possessio famæ, vel actualis ejus privatio per publicam notitiam et opinionem talis delicti de tali persona. Tertium est, inhabilitates aliquæ seu effectus morales, qui sequuntur in tali persona ex tali infamia.

9. *Per judicis sententiam aufertur jus ad famam.* — Quod ergo ad primum spectat, immediate fit per sententiam ipsam, si definitiva sit, ut dixi, et delictum sit ex his, quæ in jure notantur infamia, juxta l. 1, cum sequent., ff. de His qui notantur infam., et C. Ex quibus caus. infam., etc., et l. 1 de Postulando, l. 5, cum sequent., C. eodem, cap. Infames, § Porro, 3, quæst. 7 Idemque est quoties in sententia infamiæ pœna imponitur quæ ostendit turpitudinem delicti, et relinquit hominem infamem etiam post perpessam pœnam, ut dicitur in dict. § Porro. Requiritur tamen, ut talis pœna non solum in se abjecta sit, sed etiam per sententiam imposita, ut declaratur in l. Nullam, C. Ex quibus causis, etc. Quod ergo per talem sententiam statim dominium famæ amittatur, constans est apud omnes, quia sub hac ratione habet rationem talis pœnæ, et sententia potens est ad talem pœnam infligendam; ergo quoad illam secum affert executionem, nec enim posset aliter executioni mandari. Unde omnes fatentur non esse contra justitiam publicare delictum hominis sic juridice condemnati, quia jam est privatus dominio suæ famæ, quoad hanc partem, licet fortasse charitas possit interdum obligare ad non divulgandum illud, juxta occurrentes circumstantias, de quo videri potest Soto, lib. 4 de Justitia, quæst. 6, art. 3, ad 4, et lib. 5, quæst. 10, art. 2; Navarrus, cap. 18 Summæ, num. 26, et sequentibus; Cordub., tractatu de Detractione, membr. 4, quæst. 3, conclus. 6, et alii quos refert et sequitur Petrus Navarra, tom. de Restitutione, lib. 2, cap. 4, num. 286, et sequentibus.

10. *Actualis possessio famæ, quomodo per sententiam judicis auferatur.—Effectus legales infamiæ per ipsam judicis sententiam inferuntur.* — Secundum autem, scilicet, actualis spolatio famæ, seu contraria infamatio, fit suo modo per sententiam solum sufficienter, quamvis augeri possit per hominum sermonem. Patet, quia sententia ipsa dat quamdam publicam notitiam delicti; sicut enim illa manat ex scientia judicis ut sic, quæ est scientia publica, et profertur ministerio publico, et coram publicis ministris justitiæ, ita confert notitiam publicam, et consequenter publice obscurat famam. Et præterea dat aliis facultatem loquendi et divulgandi si velint, et consequenter in radice ac moraliter loquendo omnino eripit famam, quamvis actualem notitiam non possit per seipsum omnibus conferre, et quoad hoc crescere possit postea infamia veluti actualis. Et hoc solum probat difficultas tacta, quæ non obstat quominus talis infamia ante talem divulgationem simpliciter dicatur et propriissime infamia juris, quam denominationem semper retineat, etiamsi postea opinio crescat, et volet fama; semper enim eamdem rationem retinet. Quod vero spectat ad tertiam de legalibus effectibus infamiæ, in quo consistit, vel consummatur, ipsam esse legalem, certum est sententiam ipsam secum afferre executionem talium effectuum, quales sunt reddere personam inhabilem ad dignitatem, ad testimonium ferendum, juxta qua-

litatem infamiæ et similis. De quibus Sylvester et Summistæ, verb. *Infamia*. Probatur, quia pœna per sententiam infertur, et quoad hos effectus privativos secum affert executionem, ut de censuris dictum est, et statim amplius exponetur.

De infamia legali facti.

11 *Prima conclusio.* — Occurrebat vero statim dubium, an infamia quoad hæc omnia incurratur aliquando per solam legem ante omnem sententiam, sitque hic alius modus infamiæ juris. Sed hoc dubium simul cum altera parte proposita de infamia ipso facto expediendum est. Ad alteram ergo partem de hac infamia dicitur imprimis solam hominum notitiam vel opinionem de aliquo delicto non inducere infamiam legalem sine aliquo juris adminiculo, id est, sine lege instituente et mandante, ut tale delictum sit ex his, quæ homines reddunt infames, quod bene probat ratio dubitandi ibi facta, et quæ in prima divisione dicta sunt. Seclusa enim institutione juris humani,. talis opinio gravabit quidem personam, et obscurabit illam, et reddere poterit indignam dignitatum et officiorum, quantum rei natura vel conditio ex se postulaverit, non tamen per modum pœnæ, vel legalis impedimenti, sed ex naturali tantum ratione; et ideo dicimus talem infamiam non esse legalem, sed humanam et quasi meri facti, cujus gravitas non tam lege humana quam ex intrinsecis circumstantiis et materia spectatur ad judicandum tam de culpa infamationis seu detractionis, per quam inferri solet, quam de moralibus effectibus ejus. Et de hac optime dixit Navarr., cap. 18, num. 20, tunc esse notabilem jacturam ejus, quando ratione illius homo reputatur indignus alicujus gravioris boni animæ, corporis aut fortunæ, quod contingit seclusa lege humana ex morali opinione et judicio hominum veluti per naturalem consequutionem. Nihilominus tamen non erit talis infamia ipso facto, qualis est illa, de qua nunc agimus, quia non erit legalis.

12. *Secunda conclusio.* — Deinde dicendum est, supposita legis institutione, dari aliquam infamiam ipso facto, et esse illam, quæ sine sententia judicis, vel aliquo ordine judiciario reddit hominem infamem. Hoc probant jura supra citata in dicta divisione. Ratio vero est, quia interdum institutio legis talis est, ut ad talem infamiam contrahendam nihil aliud requirat quam factum, et per seipsam fert sententiam, quod facere potest, præsertim in hujusmodi privativis pœnis. Unde constat hoc genus infamiæ facti non habere locum, nisi ubi lex illam expresse imponit per verba, quæ sufficienter significent latam sententiam, qualia sunt, *ipso jure*, vel *eo ipso, absque alia declaratione*, sicut supra de censuris dictum est. Alioqui si verba indifferentia sint, etiamsi, *Qui hoc fecerit, infamis sit*, intelligenda est, *per sententiam*, juxta generalem regulam legis pœnalis. Sæpe tamen adduntur prædicta verba, ut videre licet in citatis juribus, et in aliis, quæ late congerit Maiolus, lib. 3, cap. 1, et tunc procedit doctrina data.

13. *An perpetratio delicti per accidens occulti ad hanc infamiam sufficiat.* — Sed oritur hic gravis difficultas; nam sequitur, ad hanc infamiam facti nec publicam notitiam esse necessariam, sed satis esse perpetrationem ipsam delicti, tametsi per accidens sit occultum, ad hanc infamiam contrahendam, sicut sufficit ad incurrendam censuram similibus verbis impositam. Consequens videtur involvere repugnantiam, nam crimen manere occultum, et per solum factum incurrere infamiam, repugnantia videntur, cum publica notitia sit de ratione infamiæ præsertim facti. Responderi potest admittendo illationem, illam vero infamiam non esse facti, sed juris, alterius tamen modi quam sit illa quæ infertur per sententiam hominis, scilicet, per ipsummet jus legis illata; et ideo non postulare notitiam publicam facti aut juris, sed solam conscientiam operantis. Sed hoc ipsum est, quod videtur involvere repugnantiam, scilicet, quod sit infamia, et quod sit absque ulla notitia publica, cum hæc sit de definitione infamiæ, ut sic dicam. Unde licet in aliis privativis pœnis habeat locum ille modus exequutionis per ipsam legem, in infamia non videtur habere posse, quia non potest lex per se auferre bonam opinionem, in qua consistit fama, et in ejus privatione infamia.

14. *Castri responsio.* — *Impugnatur* — Propter hanc difficultatem Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 15, in fine, ait, hanc infamiam non incurri ipso jure vel facto per delictum occultum, etiamsi lex dicat, *ipso jure*, vel quid simile. Et hoc putat esse singulare in pœna infamiæ propter specialem repugnantiam; unde sentit non posse aliud per legem fieri, etiamsi legislator velit. Huic autem opinioni in primis obstat, quia juxta

illam vel est repugnantia in legibus ponentibus hanc pœnam ipso jure seu ipso facto, vel superflue adduntur similes particulæ. Dices, non esse superfluas, quia saltem operantur, ut sufficiat sententia declaratoria, et non requiratur condemnatoria. Sed contra, quia vel illa sententia declaratoria, operatur tantum a die quo profertur, vel retrotrahitur usque ad diem commissi criminis. Si primum, non est tantum talis sententia declaratoria, sed etiam condemnatoria respectu talis pœnæ, quia secum affert executionem talis pœnæ, nec potest aliter illam inferre, nisi publice notificando delictum. Sicut in sententia excommunicationis, quæ solum declarat censuram incurri ab eo tempore, in quo ipsa sententia fertur, non potest distingui sententia declaratoria a condemnatoria. Si autem detur secundum, quod scilicet sententia retrotrahatur, ergo per illam declaratur pœnam fuisse incursam a die commissi criminis; nihil enim aliud est sententiam retrotrahi, quam per illam hoc declarari. Declaratur, quia non repugnat pœnam infamiæ hoc modo fieri per legem; ergo si verba legis hoc satis significant, ita contrahetur Antecedens patet, quia si repugnaret, in nulla lege vel delicto id fieri posset; at in peccato hæresis contrarium docet idem Castro, lib. 2 de Justa hæret. punit., cap. 9, nam in principio dicit, occultum hæreticum esse infamem infamia juris, licet nondum sit infamia facti, quia ejus delictum non est manifestum. Et idem tenet Penna referens alios in Director. Inquisit., p. 1, comment. 4.

15. *Dubii resolutio. — Per factum per accidens occultum inducitur infamia, quæ consistit in publica notitia etiam quoad dominium.* — Quapropter ad difficultatem respondeo in infamia distinguenda esse duo vel tria, quæ supra insinuavi, scilicet substantiam famæ, quæ est quasi materiale in ipsa, et consistit in publica notitia vel opinione, et moralitas seu legalitas infamiæ, quæ est veluti formale. Quoad primum ergo constat non auferri ipso facto per legem, quamdiu occultum est delictum, ut probat difficultas proposita. Oportet autem in hac ipsa substantia famæ duo alia distinguere, scilicet, actualem possessionem ejus, et dominium illius. Et de priori quidem est per se clarum non auferri quamdiu crimen est occultum, et hoc ad minimum demonstrat ratio facta. De dominio autem id posset in dubium verti; sicut enim hæreticus juxta probabilissimam sententiam a die commissi criminis privatur dominio bonorum ex vi legis, quamvis non privetur possessione et usu illorum, ita posset intelligi de fama. Quod plane sentit dict. c. 9, dicens, hæreticum ita incurrere infamiam ante sententiam, sicut amittit dominium suorum bonorum, licet non amittat possessionem, quod statim extendit ad omnia delicta, propter quæ leges imponunt infamiam ipso jure. Sed est sententia rigorosa, et nisi commode explicetur, erit falsa. Si enim sensus sit ita perdi dominium famæ ipso facto ex vi talium legum, ut possit delinquens sine injustitia infamari, licet occultum sit delictum, sicut diximus posse post sententiam definitivam, sic falsa est opinio. Probatur, quia non privatur possessione vel usu famæ suæ; ergo non potest juste illa spoliari ante sententiam; ergo nec infamari per publicationem delicti occulti, quia non potest quis aliter spoliari et privari possessione famæ suæ. Antecedens et prima consequentia patent a simili de amissione aliorum bonorum, quorum possessio non perditur ipso facto, nec potest quis illis spoliari ante sententiam; nullo autem jure fit major privatio famæ per hujusmodi leges ante sententiam, quam aliorum bonorum, nec datur aliis major licentia ad tollendam illam. Et revera non esset expediens, quia esset occasio imponendi falsa crimina et generandi magnas dissensiones et odia. Si ergo non obstante tali delicto occulto, adhuc retinet quis jus in famam suam, ratione cujus non potest illa sine injustitia privari, videtur retinere dominium ejus, quia vix potest dominium famæ habere alium effectum, neque alium proprium usum. Nihilominus quoad aliquid intelligi potest dominium illud famæ infirmari ipso facto, ut jam explicabo.

16. *Incurritur tamen in ordine ad effectus legales.* — De altera ergo conditione infamiæ, quæ consideratur in ordine ad effectus legales, dicendum est, per hujusmodi leges incurri infamiam ipso facto, etiamsi crimen occultum sit. Probatur, quia ex tunc fit persona indigna et inhabilis ad eos effectus, ad quos infames sunt inhabiles secundum jura, ut de hæretico affirmant auctores citati, et eadem est ratio de reliquis, si jura eodem modo loquantur Quia lex potest per seipsam infamiam inurere quoad hanc partem, et verba ejus significant etiam velle; ergo id operatur. Et quoad hoc dici potest infirmatum dominium talis famæ, quia non potest

quis illa uti, ad obtinendum, verbi gratia, beneficium vel officium publicum, quia obtentio erit nulla; et sententia declaratoria criminis postea lata retrotrahetur usque ad diem commissi criminis quoad hujusmodi effectus, et consequenter declarabitur talis persona in se quidem fuisse infamis, et indigna a tali die, licet ignoraretur, argumento l. Furti, ff. de His qui notantur infamia, licet in alio casu loquatur; talis ergo infamia dici potest infamia juris, quatenus virtute solius legis incurritur, et dici potest infamia vi facti, quatenus nec sententiam, nec aliam publicationem requirit, ut incurratur.

17. *Quales sint actus facti ab hujusmodi infami ante sententiam declaratoriam. — Quomodo teneatur ab eis abstinere.* — Dices : ergo omnes actus facti a tali persona a die commissi criminis erunt nulli, si tales sint, ut ab infami persona valide fieri non possint, et sententia postea lata retrotrahetur ad nullitatem omnium talium actuum declarandam. Respondeo, si sint actus publicæ administrationis, et facti sub titulo publice existimato vero, non annullari, in gratiam communis boni, ut supra de censuris dictum est; si vero sint actus privati, concedo irritari quantum per legem possunt, et consequenter sententiam postea latam ad eorum nullitatem retrotrahi. Ideoque si talis persona Ordines suscepit, declarabitur postea irrita ordinatio, non quidem quoad substantiam ordinationis (id enim fieri non potest), sed quoad exercitium ejus, ut jura sæpe declarant. Ita ergo de similibus actibus judicandum est. Sed dicet præterea aliquis : ergo cogetur hujusmodi criminosus occultus ab his actibus abstinere, etiam ante condemnationem, et consequenter sæpe tenebitur se infamare. Respondetur per se loquendo, teneri ad abstinendum quantum commode possit, quia illi prohibiti sunt hoc ipso quod jure factus est infamis; tamen si actus alias non sint intrinsece mali, sed solum prohibiti, interdum poterit excusari exercendo illos, si aliter vitare quis non possit sui delicti manifestationem, aut vehementem suspicionem, aut simile incommodum grave, quod nemo sibi inferre cogitur, sicut de censuris diximus.

18. *Quando lex imponit infamiam ipso facto propter crimen publicum, non incurritur per occultum per accidens. — Sed per publicum etiam ante sententiam declaratoriam. — Corollarium.* — Ultimo vero addendum est, quando lex imponit ipso jure infamiam propter delictum notorium aut publicum, tunc quidem non contrahi ipso facto per delictum occultum, contrahi vero plene et perfecte per publicum delictum ante sententiam declaratoriam, et consequenter per publicationem delicti prius occulte commissi, quamvis non jure, sed facto divulgatum sit. Atque hæc infamia dici etiam potest aliquo modo facti, quatenus non requirit juridicam publicationem delicti. Quæ tota assertio partim per se clara est, partim ex dictis illata. Prima enim pars de delicto occulto est evidens, quia pœna non debet extendi ultra verba legis; si ergo lex tantum infamat per seipsam publicum delinquentem, non habet effectum in occulto. Secunda vero pars patet contraria ratione, quia lex operatur quantum exprimit; sed talis licet postulet delictum publicum, non tamen requirit juridicam manifestationem, sed absolute publicam notitiam vel evidentiam, et subjungendo particulam, *eo ipso*, vel similem, excludit necessitatem juridicæ sententiæ : ergo. Ultima vero pars ad modum loquendi spectat, et per se clara est. Unde constat, quod licet talis reus, quamdiu delictum fuit occultum, non esset inhabilis ad beneficium, verbi gratia, ad testimonium ferendum, ex vi talium legum, eo ipso quod delictum publicum est effectum, est inhabilis, et contrahit omnes effectus legalis infamiæ; nam legalitas seu formalitas ejus in hoc consistit, et quoad eam infertur per ipsam legem, supposita conditione delicti. Et in hac doctrina conveniunt auctores citati et citandi.

Delictum quando publicum reputetur ad infamiam.

19. *Apud quas personas debeat spargi notitia.* — Declarandum vero superest, quando delictum reputetur sufficienter publicum ad hunc effectum infamiæ legalis. De hac enim re nihil certo jure taxatum est, et ideo auctores arbitrium prudens requirunt. Ad hoc autem definiendum arbitrium, tria expendenda videntur, qualitas personarum habentium notitiam delicti, numerus earum, et modus notitiæ. De prima circumstantia solum dicere possemus, oportere, ut apud bonos et cordatos viros talis spargatur opinio. Nam si personæ sint leves et facile moveantur, non sufficiunt ad infamiam, etiamsi plures sint, argum. c. Sunt plurimi, 6, quæst. 11, ut Gregorius ait, sæpe viros sanctos hanc infamia laborare, eamque contemnere juxta illud

Pauli, 2, Cor. 6 : *Per infamiam et bonam famam.* Estque communis doctrina.

20. *Quis numerus personarum sufficiat ad delicti publicitatem.* — Circa numerum personarum necessarium videtur, ut in tota vel majori parte communitatis evulgata sit; non enim oportet, ut sit publicum in tota provincia vel civitate, ut omnes fatentur; ergo saltem esse debet in communitate, ut sic dicam, proxima, in qua quis degit. Quod sumitur ex Glossa ult. in cap. Inquisitionis, de Accusationibus, et Bartholo, in l. De minori, § Plurimum, num. 10, ff. de Quæstionibus; tenet Soto, Relect. de Tegendo secreto, memb. 2, quæst. 6. Et idem videtur sensisse Navarr., in Summ., cap. 27, num. 255. Idem tamen Navarr., cap. Inter verba, coroll. 48, 185, hanc sententiam improbare videtur, negatque esse Bartholi aut Glossæ, et concludit necessarium non esse, ut existat infamia respectu alicujus loci, sed sufficere communem opinionem, ad quos spectat illud scire. Re tamen vera Glossa id aperte affirmat, et Bartholus non dissentit, sed explicat, apud quas personas debeat considerari infamia; et hoc modo recte dicit non esse affixas loco, sed considerandas esse per respectum ad personam infamatam et delictum ejus, quod et nos fatemur. Nec contrarium sentiunt Soto, vel alii, cum dicunt, infamiam debere spargi per majorem partem viciniæ, monasterii aut collegii, etc., sed cum proportione hoc intelligunt; nam in religioso, v. gr., fama, quoad vitam religiosam, considerabitur in suo monasterio; quoad factum vero in aliquo oppido, per notitiam ibi sparsam. Et ita etiam verum est infamiam considerari in personis, ad quas talis cognitio spectat; in eis vero oportet, ut in majori parte communitatis divulgata sit. Addit vero Navarr., dict. num. 255, oportere communitatem constare saltem ex decem personis, quia hoc sufficit, et requiritur, ut delictum sit publicum, ut est communis sententia Panormitani et aliorum in cap. Vestra, de Cohabitatione clericorum et mulierum, de qua videri possunt Sylvester et alii, verb. *Infamia*, et verb. *Notorium*, et Navar., cap. 25, num. 73.

21. *Qui modus notitiæ requiratur ad infamiam.* — *Navarrus exponitur.* — Unde circa tertium punctum de modo cognitionis necessario ad infamiam facti, si loquamur de infamia secundum se, dicendum est non requiri evidentiam delicti apud omnes, ad quos fama pervenit, ut est per se notum ex usu. Et quia aliud est delictum esse notorium vel manifestum, ad quod requiritur evidentia apud omnes vel plures, aliud vero est esse famosum, ad quod satis est opinio publica orta ex judiciis probabilibus, ut Navarr tradit, dict. num. 255, et Sylvest., verb. *Infamia,* n. 3, ex Gloss., in cap. Manifesta, 2, quæst. 1, et cap. Vestra, de Cohabit. cleric. et mulierum. Ad infamiam autem sufficit delictum famosum. Præterea bona fama non semper fundatur in evidentia rei, sed in bona opinione; pari autem modo mala ad infamiam sufficit. Confirmatur ex l. Cognitionem, ff. de Variis et extraord. crim., dicente : *Fama est illæsæ dignitatis status, vita, et moribus comprobatus, et in nullo diminutus.* Constat autem per evulgatam opinionem contrariam verisimilem probatis viris, multum diminui bonum nomen personæ, quia talis opinio ad infamiam sufficit. Confirmatur denique, quia jura sæpe imponunt vel admittunt purgationem infamiæ; ergo supponunt esse posse infamiam nec evidentem, nec in veritate, sed in rumore fundatam. Sed licet loquendo in genere de infamia, hæc vera sint, tamen ad infamiam legalem Navarr., cap. 25, num. 73, videtur postulare evidentiam delicti; nam propterea dicit necessarium esse crimen notorium, et non sufficere famosum, vel probabile. Sed intelligendum hoc est, quando jus loquitur de crimine notorio; nam tunc restringendum est. Si vero loquamur de famoso, vel absolute de publico, sufficiet ea probabilis et publica opinio, quæ ad infamiam satis est, quia quoad hoc pendet res hæc ex dispositione juris.

22. *An confessio rei in judicio sufficiat ad infamiam.* — *Prima conclusio.* — Ultimo inquiri solet, an confessio rei in legitimo judicio ad infamiam sufficiat, si alias crimen sit ex his, quæ in jure notantur infamia. Ad quod breviter dicendum in primis est, si propter tale crimen non sit per legem infamia ipso jure imposita, sed imponenda, non satis esse confessionem juridicam, ut censeatur incursa, donec sententia lata sit. Ratio est, quia nulla pœna, quam lex ipsa per se non infert, censetur imposita, donec per judicem imponatur, quantumvis reus fateatur delictum ; ergo nec infamia. Et in hoc casu maxime procedit, quod leges civiles disponunt, neminem censeri infamem, donec condemnatus est, l. 1, ff. de His qui notantur infam.; nemo autem censetur condemnatus de crimine propter solam confessionem ejus, l. Si confessus, ff.

de Custod. et exhib. reor Item, quia evidentia criminis etiam maxime publici per notitiam facti non sufficit ad infamiam legalem in eo casu, donec feratur sententia, ut ex communi sententia dictum est; ergo nec confessio in judicio sufficiet; illa enim duo quoad hoc æquiparantur.

23. *Secunda conclusio.* — *Quid si confessio non fuit ex veritate rei.* — Secundo vero dicitur, si lex inferat ipso facto infamiam propter delictum, confessionem rei in legitimo judicio factam sufficere ad infamiam. Est certa et communis assertio, ut patebit; declaratur autem in hunc modum : nam illa confessio sufficit, ut tale delicium sit publicum publicitate juris, imo et notorium, ut expresse affirmat Navarr., supra, dict. num. 73; Glossæ et Doctores per textus ibi, in cap. Vestra, et cap. ult. de Cohabit. clericor. et mulier., et in cap. ult. de Tempor. ordin., et in cap. 1 de Except., in quibus canonibus aperte disponitur, tale delictum ex tunc manere publicum et notorium, et æquiparatur evidentiæ facti; ergo si alias inferat infamiam propter delictum publicum vel notorium, ex tunc saltem illam inferet. Dico autem *in legitimo judicio,* quia si sit extra judicium, vel in judicio nullo ex defectu jurisdictionis, vel alio simili, tunc confessio illa non facit delictum publicum, et ita nihil per se nocet ad infamiam legalem contrahendam, quamvis possit esse occasio, ut inde divulgetur delictum, et consummetur aliunde infamia facti. Sed quid si judicium fuit legitimum, confessio tamen non fuit ex veritate, sed ex metu, quia scilicet reus vi, aut metu tormentorum confessus est delictum, quod non fecit? Respondeo id satis esse, ut lex inferat infamiam, tum quia hæc infamia magis fundatur in opinione et quasi scientia publica, quam in re ipsa; tum etiam quia leges non judicant de occultis, et illud puniunt, quod in judicio publicum est. An vero in conscientia id sufficiat ad morales effectus talis infamiæ, alia quæstio est supra in simili tractata de censuris, et in sequenti sectione aliquid de illa attingemus.

24. *Qualis sit infamia orta ex confessione rei.* — *Glossæ opinio.* — *Opinio Sylvestri.* — Tandem vero interrogari potest, an hæc infamia orta ex confessione rei, dicenda sit juris, vel facti ante sententiam definitivam. Glossa, in dict. cap. Vestra, verb. *Non diffitetur,* significat esse infamiam juris; nam dicit esse notorietatem juris, quam propterea duplicem ibi distinguit, per sententiam, e per confessionem rei; si ergo illud crimer est notorium juris et facti, ergo et infamia quæ ex illa notorietate nascitur, supposit lege inferente illam, est juris, et non facti quia et prima impositio illius, ut sic dicam et applicatio est ex lege et judiciario ordine Nihilominus Sylvester, verb. *Infamia,* num 12, significat confessionem rei non sufficer ad infamiam juris. Citatque Bartholum, l Furti, ff. de His qui notant. infam., et Abbatem, in cap. At si clerici, de Judiciis. Sed s attente legantur hi auctores, non loquuntur quando lex imponit infamiam ipso jure, sec quando requirit condemnationem rei; nam hoc solum probant jura et rationes, quas adducunt; et in eo sensu est verum, ut jam dixi. Tamen, quando lex imponit infamiam ipso jure, dicta opinio Glossæ vera est, et alii auctores non contradicunt. Et præter rationem factam, quæ optima est, sufficienter etiam probatur ex cap. Testimonium, ubi Gloss. et Doctores, de Testibus.

SECTIO II.

Utrum infamia ex crimine resultans, irregularitatem inferat, et quantum duret.

1. *Prima conclusio.* — Primo certum est infamiam parere irregularitatem, quia infamis non est ad Ordines Ecclesiasticos admittendus, cap. Infamis, 6, quæst. 1, cap. Qui in aliquo, dist. 51; et ex cap. Testes, 2, quæst. 7, generalem regulam colligit Gloss., eos, qui propter infamiam repelluntur a testimonio, esse etiam irregulares; licet Damasus, ep. 3, c. 3, non absolute de testimonio, sed in causa contra Episcopum loquatur. Favet etiam, quod dicitur in penult. Regula juris, in 6 : *Infamibus portæ non pateant dignitatum.* Et hæc est communis sententia Panormitani in cap. Licet Heli, de Simon.; Archidiac., in cap. Deinde, 26 dist., num. 5; Sylvestri et aliorum Summistarum, verb. *Infamia,* et verb. *Irregularitas;* Navar., c. 27, n. 104; Maiol., lib. 3, cap. 1

2. *Secunda conclusio.* — Secundo dicendum est, irregularitatem hanc incurri per omnem infamiam canonicam, et per solam illam. Prior pars constat ex præcedenti assertione, quia jura generatim loquuntur Posterior patet, quia hæc irregularitas est impedimentum canonicum; ergo non potest nisi per canonicam infamiam incurri. Item, quia debet esse in jure canonico expressa, et consequenter

annexa tali infamiæ ex vi ejusdem juris, et hoc est infamiam esse canonicam, ut jam declaratum est.

3. *Tertia conclusio.* — Tertio nihilominus addendum est, irregularitatem hanc incurri non solum per infamiam juris, sed etiam per infamiam facti, dummodo canonica sit, modo a nobis explicato. Est communis cum Speculatore, tit. de Dispens., § Juxta, v 17, et sumitur ex juribus citatis, et ex cap. Qui in aliquo, dist. 51, et cap. Omnipotens, de Accusationibus. Probatur, quia utroque modo persona est simpliciter et actu infamis, et hæc est ipso facto et sine alia sententia irregularis, ut probant adducta in prima assertione. Declaratur primum in hunc modum, quia vel lex canonica, aut (quod perinde est) lex civilis canonizata, propter crimen imponit infamiam ferendam, vel ipso jure latam. In priori casu ante sententiam non contrahitur infamia, nec juris, nec facti, quantumvis delictum fuerit publicum, ut ostensum est; et ideo tunc non oritur irregularitas; sumus enim extra terminos conclusionis positæ, quia persona illa nullo modo est infamis. Post condemnationem autem judicis de tali crimine manet persona irregularis, quia manet infamis. Nec vero propterea dicendum est irregularitatem illam per sententiam, et non ipso jure contrahi; nam sententia per se solum infert infamiam, et eo ipso ex vi aliorum jurium sequitur irregularitas. Et ita patet prima pars conclusionis. In posteriori autem casu, quando lex ipso jure imponit infamiam propter delictum, ante sententiam incurretur etiam irregularitas ex vi ipsius facti, juxta exigentiam legis, et ita patet altera conclusionis pars.

4. *Propter quod crimen incurratur irregularitas hæc. — Corollarium.* — Atque hinc facile expeditur communis quæstio, an hæc irregularitas incurratur propter crimen occultum, vel per publicum, et si per publicum, an per publicum jure, vel facto. Dicendum enim generaliter est, respiciendum esse ad infamiam, quæ est fundamentum hujus irregularitatis; nam illud delictum, ejusque conditio, quæ ad infamiam canonicam contrahendam sufficiens fuerit, juxta dicta in sectione præcedenti, sufficit consequenter ad irregularitatem. Unde etiam fit, durante infamia, duret hæc irregularitas, quia repugnat infamem esse aptum ad Ordines, in sensu composito, ut sic dicam. Et e converso etiam sequitur, ablata infamia auferri irregularitatem, quia est veluti fundamentum et adæquata causa ejus, argument. cap. Cum cessante, de Appellation.

De ablatione hujus irregularitatis.

5. *An per pœnitentiam delicti irregularitas hæc auferatur* — Contra hanc vero posteriorem partem occurrunt nonnulla dubia, quæ attingunt posteriorem partem in titulo quæstionis propositam, quantum scilicet hæc irregularitas duret, vel quibus modis auferatur Primum est, an hæc irregularitas talis sit, ut per pœnitentiam peccati auferatur, sine nova dispensatione; videtur enim id sequi ex regula posita, quia per pœnitentiam et emendationem aufertur infamia. Ad hoc vero sub distinctione respondendum est; quædam enim peccata sunt, quæ reddunt personam infamem, ex eo præcise, quod semel commissa sunt; alia solum ex eo, quod in eis perseveratur publice, sive per impœnitentiam, sive per virtualem continuationem, vel frequentiam, ut permanendo in concubinatu, in publico odio, retinendo male parta, etc. Quæ distinctio aperte colligitur ex cap. Testimonium, de Testibus. In peccatis prioris generis non aufertur irregularitas per pœnitentiam, quia pœnitentia non facit innocentem, et ita non tollit infamiam, quando illius fundamentum est solum hoc commisisse delictum; non sufficit ergo pœnitentia, sed necessaria est dispensatio. In peccatis autem posterioris generis tollitur per emendationem proportionatam, et æque publicam, quia illa tollit talem infamiam, ut optime docuit Innocentius communiter approbatus in dict. cap. Testimonium, de Testibus.

6. *Quæ sint peccata, quæ reddunt infamem ex eo, quod in eis perseveratur* — Sed ulterius superest declarandum, quæ sint crimina unius, et alterius generis. In quo dicendum est primo, quodlibet crimen seu peccatum mortale publicum constituere hominem canonice infamem, atque adeo irregularem, quamdiu in eo statu publice perseverat. Ita sumitur ex cap. Testimonium, de Testib., cap. Constituimus, 3, quæst. 5, cap. Infames, cap. Illi, 6, quæst. 1, ubi omnes illi, de quibus ait Apostolus : *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur,* infamiæ maculis aspersi esse dicuntur. Id autem generaliter dictum est de omnibus, qui mortaliter peccant. Ut autem hoc solum intelligatur de perseverantibus in illo statu, additur in eodem

textu, *Nisi sacerdotali auctoritate subventum sit*, utique per pœnitentiam, ut ibi Turrecrem., quæst. 1, num. 6, et alii exponunt, et colligitur etiam ex dict. cap. Testimonium, ibi, *Si in crimine perseveret*, et ex cap. Si duo, 3, quæst. 6, ibi, *Infames effectos donec ab incesti facinore desinant*. Ubi Gloss., infames (inquit) infamia canonica, quæ deletur per pœnitentiam. Et interdum habet locum hic modus infamiæ, etiamsi crimen habeat annexam excommunicationem ipso facto sine speciali nota infamiæ per sese illata; tunc enim satisfacta Ecclesia, et ablata excommunicatione, aufertur infamia, ut in dict. cap. Infames, et c. Illi, et aliis expresse dicitur; et consequenter etiam tollitur hæc irregularitas.

7 *Quando infamia non tollatur per pœnitentiam.* — Secundo dicendum est, quando infamia per judicis sententiam vel per legem ipso facto imposita est, tunc irregularitas quæ ex illa nascitur, non aufertur per pœnitentiam, sed necessaria est dispensatio; secus autem est quoties lex non imponit infamiam ipso facto, nec judicis sententia est. Prior pars est communis et certa, quia tunc infamia non aufertur per sententiam; est enim pœna quædam, et legalis indignitas, non ad certum tempus, sed indefinite ac proinde ex se perpetuo imposita; ergo sicut nititur auctoritate principis, seu legis, ita per solum illum auferri potest, qui potest in lege dispensare, sicut suspensio, et quælibet alia pœna simili modo imposita.

8. *Quorumdam sententia improbatur — Navarrus.* — Posterior autem pars proposita est propter quosdam Doctores asserentes, quoties infamia nascitur ex graviori crimine, depositione digno et notorio, non auferri postea per pœnitentiam nisi dispensetur Quod sentit Navarrus, in capite Si quando, de Rescr., except. 17, num. 9, et in Summ., c. 25. num. 7, et cap. 27, num. 154, et 248; Maiolus, lib. 5, cap. 1 et 12, latius libro 3, cap. 1, qui alios referunt. Nihilominus verissimam censeo propositam regulam, quia vel delictum est tale, ut lex inferat per sese infamiam ratione illius ipso jure seu facto; et tunc non sufficiet pœnitentia ad tollendam infamiam, et consequenter, nec irregularitatem, juxta priorem partem regulæ propositæ, quæ non solum habet locum in delicto notorio, sed interdum etiam in publico seu famoso, et aliquando etiam in occulto, juxta exigentiam verborum legis, ut sectione præcedenti declaravi. Vel pro tali delicto lex non imponit infamiam ipso jure latam, sed ferendam per judicem, juxta leg. 1, ff. de His qui not. infam., cum similibus. Et tunc quantumvis sit atrox et depositione dignum et publicum, etiam per confessionem judiciariam rei, vel notorium per evidentiam facti, non incurrit infamiam indelebilem (ut sic dicam) per pœnitentiam, sed solum pro tempore, quo durat talis status personæ. Ita tenet Castro, lib. 2 de Justa hæret. punit., cap. 9. Et est aperta sententia Innocentii, in dict. cap. Testimonium, ubi in hoc sensu tradit regulam, infamiam canonicam, quæ facti est, non juris, per pœnitentiam auferri. Quod optime ibidem confirmat Panormitanus, n. 6, citans Hostiensem, Abbatem antiquum, et alios. Idem in cap. Diligenti, de Simonia, n. 6, et in cap. Inquisitionis, n. 2 et 3, de Accusat.; Archid., in cap. ult., 25 dist., n. 3; Burgos., de Irregular., tit. de Sortileg., n. 18; Turrecremata, in cap. Illi, 6, quæst. 1, art. 1 Ratio vero est, tum illa communis, quod nulla est irregularitas, nisi sit in jure expressa; hæc autem nullibi expressa est; tum etiam quia ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat, ut ait Chrysost., Homilia 3 in Matth., habetur in cap. Nunquam, dist. 56, et est frequens in jure, ut refert Glossa penult. in dict. cap. Illi. Ergo si jus, etiam per legem, vel judex per sententiam non commaculent, non est cur infamia, vel irregularitas maneat.

9. *Quis possit auferre irregularitatem infamiæ quæ per pœnitentiam non aufertur.* — Circa hanc vero assertionem declarandum superest, quis possit hanc irregularitatem auferre, quando pœnitentia non sufficit. In quo certum est, et Pontificem Summum hoc posse, et nullum alium posse directe hanc irregularitatem tollere, quia nulli alteri concessum legitur. Difficultas vero specialis est, an interdum Rex possit indirecte tollere hanc irregularitatem, auferendo infamiam civilem, in qua fundatur; potest enim auferre talem infamiam; ergo eo ipso per se cadet irregularitas. In hoc puncto Maiolus, lib. 3, cap. 1, num. 3, negat per talem dispensationem cessare talem irregularitatem quando talis infamia fundata est in facto proprio, nam si fundetur in facto alieno, putat dispensationem sufficere. Ut, v. gr., per crimen læsæ majestatis infamis efficitur jure civili, non solum qui illud commisit, sed etiam filii ejus usque ad quartam generationem; et ideo jure canonico omnes sunt irregulares; si ergo Rex cum om-

nibus dispenset in infamia, non propterea cessat irregularitas in delinquente, cessat vero in filiis. Pro qua sententia affert Archidiaconum, in cap. Lege, dist. 10, et in cap. Si quis cum militibus, 6, quæst. 1 Nullo tamen jure, vel ratione distinctionem illam, aut aliquod ejus membrum confirmat. Ratio autem reddi potest quoad primum membrum, quia potestas civilis non potest auferre impedimentum canonicum. Hæc vero ratio, si quid probat, contra posterius membrum etiam concludit. Et ideo responderi potest, civilem potestatem non posse auferre directe et per se impedimentum canonicum, indirecte tamen posse auferendo fundamentum ejus, quod ab eadem potestate auferri posse videtur, cum per eamdem introductum fuerit, servata proportione ad ea, quæ dicebamus de infamia facti.

10. *Secunda sententia et vera, adhibita limitatione.* — Et ideo alii existimant, quamvis hæc irregularitas directe tantum auferri possit per dispensationem Ecclesiasticam, indirecte tamen auferri etiam posse per ablationem infamiæ, seu restitutione famæ facta a potestate civili. Quam opinionem veram censeo, addita limitatione seu declaratione. Nam si infamia ita est juris civilis, ut etiam sit juris canonici directe et in particulari, ut est, v. gr., infamia hæresis, vel infamia ejus, qui simul contrahit cum duabus, l. Quid ergo, ff. de His qui notantur infamia, et cap. Nuper, de Bigamis, vel infamiæ usurariorum, sodomitarum et similium, in his et similibus existimo non sufficere restitutionem factam per civilem potestatem ad tollendam irregularitatem, quia talis infamia per se et directe virtute juris canonici imposita est, ideoque auferri non potest per inferiorem potestatem, qualis est civilis in ordine ad canonicos effectus. Sicut legitimatio a Rege concessa non sufficit ad tollendam irregularitatem, quæ in defectu natalium fundatur, ut infra videbimus. At vero quando infamia civilis tantum indirecte recipitur a jure canonico per regulam generalem, quod infamis civili jure etiam debet reputari infamis ad Ordines, tunc ablata illa infamia per potestatem civilem, videtur etiam potestas Ecclesiastica consequenter admittere illam restitutionem, quia jus canonicum non excludit illam personam, nisi propter indecentiam, quæ consideratur in illa quatenus civiliter infamis est; jus enim canonicum non addit, neque infert illi infamiam, sed indecentiam præexistentis infamiæ considerat, et indignum reputat admittere ad Ordines eum, qui ad civiles actus legitimos non admittitur; ergo ablata tali infamia civili, cessat indecentia canonica et consequenter etiam irregularitas. Quæ ratio æque procedit de infamia contracta ex delicto proprio; quamvis negari non possit, quin facilius auferri debeat, quæ est ex alieno, quia est pura pœna legalis et civilis in odium alienæ culpæ, quæ vere et coram Deo per se non commaculat alium; peccatum autem proprium per se infert maculam. Nihilominus tamen, si hæc ipsa macula, et humana opinio ex illa orta, ablata est per pœnitentiam, et sufficientem satisfactionem, et alioqui jus canonicum peculiarem infamiam non induxit, et potestas civilis abstulit quod suum jus intulerat, totum irregularitatis fundamentum sublatum est.

11. *An infamia quæ per pœnitentiam non aufertur per baptismum auferatur — Communis opinio. — Rejicitur. — Infamia facti tollitur per baptismum.* — Tantum inquiri potest, an hæc infamia per baptismum auferatur Communis opinio affirmat, Sylvest., verb. *Baptismus,* 6, num. 2; Tabiena, 8, in fine; Angel., 7, num. 4, cum Gloss., in cap. Sine pœnitentia, de Consecr., d. 4. Ratio illorum est, quia per baptismum omnino tolluntur peccata, et quidquid ex peccatis, ut peccata sunt, nascitur; unum autem ex his est infamia. Quod si objicias, nam eadem ratione per pœnitentiam auferretur omnis infamia. Respondet prædicta Glossa negando sequelam, quia pœnitentia non aufert omnes sequelas peccatorum, sicut baptismus. Sed hæc differentia solum habet locum quoad reatum pœnæ temporalis apud Deum, non vero in reliquis, ut patet de habitibus pravis, et de quacumque inordinatione concupiscentiæ, et de obligatione restituendi, si forte fuit usurarius, aut fur, et de reatu pœnæ apud homines, etiam mortis, ut si fuit homicida; illa ergo ratio non videtur solida. Et ideo distinguere oportet singulas infamias; nam illa, quæ est meri facti, sine dubio tollitur per baptismum digne susceptum, et ad hoc est optima prædicta ratio. Et objectio non obstat, sed potius veritatem confirmat, nam idem dicimus de pœnitentia. Infamia item canonica non manet, non quia proprie tollatur, sed quia nunquam fuit in tali persona; jus enim canonicum non cadit in personam non baptizatam, et ideo non facit illam infamem ante baptismum; multo vero minus inducit denuo in ipso baptismo talem

infamiam propter delictum antea commissum, quia illa infamia pœna quædam est, et Ecclesia non punit talia delicta

12. *Non tamen infamia juris civilis. — Corollarium.* — De infamia vero civili non procedit hæc ratio, quia homo non baptizatus jure civili obligatur, si temporaliter subditus sit ubi tale jus servatur, et ideo incurrit pœnas talis juris, quarum una est infamia; ergo talis infamia civilis non tollitur per baptismum, quia hoc nec per se et intrinsece spectat ad effectus baptismi ex vi solius institutionis, ut constat ex propria materia in 3 tomo, neque reperitur aliquod jus Ecclesiasticum, in quo hoc ei concedatur. Quapropter si Judæus Romæ, vel Turca hic per sententiam esset condemnatus, vel flagellatus ut fur, quamvis postea baptizaretur, maneret infamis civiliter, et inhabilis ad actus civiles, ad quos non admittuntur infames, quia nec jus ipsum civile limitat hanc pœnam ad baptizatos, neque ex generali ratione pœnæ civilis cessat propter baptismum, quia nec pœna corporalis, nec pecuniaria cessant. Et certe si ille esset condemnatus ad triremes, non liberaretur propter baptismum, nisi accederet dispensatio principis. Idem ergo est de prædicta infamia, cum de illa non sit aliqua peculiaris exceptio aut lex. Antecedens manifestum est, et de eo videri potest Panormitan., in cap. Gaudemus, de Divort., n. 16. Consequentia vero tenet a paritate rationis. Unde Panormitan. ibi solum dixit, infamiam ex delicto contractam (quam intelligo esse infamiam facti), tolli per baptismum. Et de eadem re videri potest Decius, cons. 130, et in c. Quæ in Ecclesiarum, de Constitutionibus, n. 89, et Felinus, in c. De his, de Accusationibus, num. 7 Ulterius fit, ut talis persona post baptismum etiam maneat canonice infamis in ordine ad irregularitatem ex tali infamia contrahendam, ex illo generali principio, quod omnis persona infamis jure civili, jure etiam canonico habetur infamis, et ab Ordinum susceptione removetur Quod jus canonicum complectitur talem personam quamprimum baptizata est, quia per hoc illi non imponit pœnam, sed potius illam supponit a jure civili impositam, et ratione illius considerat indecentiam, ratione cujus persona fit irregularis.

13. *Infamis per leges civiles infidelium, si baptizatur, non manet infamis, nec irregularis.* — Dixi autem hoc habere locum in his personis, quæ ante baptismum in Christianorum provinciis degentes, et civilibus eorum legibus subditæ, talem infamiam contraxerunt; nam si in provinciis infidelium, juxta illorum jura, talis infamia fuisset contracta, et postea quis transiret ad Ecclesiam, et baptizaretur in provinciis Christianorum, non opinor illum manere infamem in ipsa Ecclesia, vel irregularem. Ratio potissima est, quia quando canones dicunt, omnes illos esse infames, quos leges civiles infames faciunt, videntur plane loqui de legibus civilibus, quibus principes vel respublicæ Christianæ utuntur, et de infamia civili, quæ intra ipsammet Ecclesiam existit, nam hæc est, quæ in existimatione habetur, quæve indecentiam secum affert, nam illa, quæ omnino foris est, et inter infideles, nec consideratur, nec in aliqua existimatione habetur; maxime cum infamia inter infideles sæpe sit irrationabilis, et sine sufficiente fundamento. Accedit etiam, quod in eo casu talis persona omnino mutat forum etiam civile, et ideo non videtur manere subjecta pœnis civilibus in priori statu impositis, inter quas hæc infamia continetur

SECTIO III.

Utrum, ex infamia non fundata in proprio delicto illius personæ nascatur irregularitas.

1 *Communis doctrina. — Prima conclusio. — Suadetur prior pars. — Suadetur posterior.* — Communis et certa doctrina est, hanc infamiam aliquando sufficere ad irregularitatem, non tamen semper, sed potius raro. Ut autem doctrinam hanc per partes explicemus, dicendum in primis est, ex infamia facti, quæ non fundatur in peccato proprio ipsius personæ, nunquam fieri irregularem secluso speciali jure. Ante probationem advertendum est, sermonem esse de sola ac præcisa infamia, non de fundamento ejus. Alioqui ex eo capite poterit nasci impedimentum, ut si quis habeatur ignorans aut imprudens ex defectu judicii sine culpa, vel ex alio simili defectu. Sed illud impedimentum si ad irregularitatem sufficiat, non erit propter infamiam, sed propter ineptitudinem personæ ad tale ministerium, juxta dicenda infra de defectibus, ad quod caput illa irregularitas pertinebit; hoc ergo supposito, probatur assertio, quia secluso humano jure, nullus sine culpa propria notatur tali infamia, quæ reddat illum inhabilem vel moraliter impeditum ad aliquos actus legitimos vel honores; ergo nec

ad Ordines, quoad nos spectat; patet, quia talis infamia non potest induci ex sola natura rei, ex qua solum peccatum vel pravi mores constituunt hominem dignum ut mala opinio de illo habeatur, atque adeo objectum illius infamiæ, quæ in facto consistere dicitur. Unde, sicut Aristoteles dicit, 1 Ethic., cap. 9, honorem soli virtuti proprie deberi, quem imitatus est D. Thom., 2. 2, quæst. 63, art. 3, ita nos dicimus, solum peccatum seu pravum opus ex natura rei esse objectum infamiæ facti. Unde, si ultra proprium peccatum extenditur, illud semper est propter aliquam significationem vel habitudinem; sicut honor interdum tribuitur propter alios titulos, qui indirecte et per aliquam habitudinem reducuntur ad virtutem, ut D. Thom. exponit. Quia tamen hæc extensio arbitraria est, et pendens ex humana, et sæpe ex mundana prudentia, ideo nulla talis opinio hominum reputatur vera infamia in ordine ad aliquos actus vel ministeria reipublicæ, nisi aliqua lege comprobata sit, quia alioqui sæpe res tota penderet ex vulgi æstimatione, et tot fere essent opiniones, quot ingenia. In hoc ergo sensu dicimus, puram infamiam facti non esse nisi sit de proprio delicto, aut vero, aut communiter existimato. Unde sicut irregularitas, ita etiam hæc infamia non incurritur, nisi in casibus a jure expressis. Est enim ratio eadem. Nam licet talis infamia non sit propria pœna respectu personæ cui imponitur, cum non sit propter delictum ejus, est tamen magnum nocumentum, et ideo sine expressa lege non imponendum, juxta communem regulam Jurisperitorum, quam late tractat Tiraquellus in verb. *Revertatur*, num. 248 et sequentibus; nam, licet illi de pœna loquantur, tamen comprehendunt omnem privationem et omne nocumentum ex se pœnale. Quin potius majori ratione restringendum hoc est, quoties absque propria culpa incurri dicitur, quam cum est propria pœna propter culpam. Quocirca sicut in irregularitatibus non admittitur extensio propter similitudinem vel majorem etiam rationem causæ, ita neque in infamia, quia hæc etiam non pendet tantum ex ratione vel causa, sed ex voluntate legislatoris, quam non oportuit esse eamdem in pœna vel privatione imponenda, etiamsi causa videatur similis. Maxime quia, licet in aliquo sit similitudo, in necessitate vel occasione imponendi infamiam potest non esse. Ac denique hic habet locum regula de odiis restringendis.

2. *Secunda conclusio. — In casibus irregularitates non fundari in infamia ostenditur.* — Secundo assero, aliquos esse casus, in quibus infamia juris et consequenter irregularitas incurritur absque proprio delicto. Hoc patet breviter aliquibus exemplis. Primus est de filio qui interdum fit infamis propter delictum parentis, etiamsi illius nullo modo particeps fuerit. Hoc patet in filiis eorum, qui violentas manus in Cardinales Ecclesiæ Romanæ injecerunt; nam ipso jure canonico efficiuntur infames, c. Felicis, vers. *Quod si quis,* de Pœnis, in 6, et in filiis proditorum, qui committunt crimen læsæ majestatis; nam eorum filii jure civili efficiuntur infames, l. Quisquis, § Filiis, Cod. Ad legem Juliam majestatis. Idem censent aliqui de filiis hæreticorum, quia supra diximus illos fieri irregulares; ergo etiam efficiuntur infames. Patet consequentia, tum quia eorum irregularitas non videtur nisi in infamia fundari; tum etiam quia privantur beneficiis et honoribus in cap. 2 et cap. Statutum, de Hæretic., in 6; hic autem est proprius effectus infamiæ. Atque ita tenet Simancas, de Catholic. institut., tit. 9, num. 268, et tit. 29, a num. 14 ad 20; et Castro, lib. 2 de Justa hæret. punit., cap. 9; et Penna, 1 part. Directorii Inquisit., comment. 4, vers. *Hæc autem infamia.* Isti vero auctores non afferunt textum, in quo talis infamia hujusmodi filiis imponatur, neque ego illum invenio. Nec sufficit, quod fiant irregulares, quia non omnes irregulares sunt infames, sed illi tantum, qui ob propria delicta irregulares fiunt, ut supra dictum est. Neque etiam est necesse hanc irregularitatem in infamia fundari; nam proxime imponi potuit propter gravitatem delicti paterni, et in pœnam ejus. Neque etiam sufficienter colligitur ex eo, quod tales personæ fiunt inhabiles ad beneficia et officia publica, quo maxime fundamento nituntur prædicti auctores. Quia illa inhabilitas non est infamia, sed aliud genus pœnæ, et quasi irregularitas quædam ad beneficia et officia. Quod si quis contendat inhabilitatem illam esse quamdam infamiam, erit tantum secundum quid et quoad tales effectus, non vero simpliciter Nam infamia juris absolute dicta reddit hominem inhabilem etiam ad testimonium ferendum, et alios habet effectus, de quibus in cap. Non potest, cum sequent., 2, quæst. 7, cap. Testimonium, et cap. Licet, de Testibus, et c. Licet, de Probationibus. Quos tamen omnes effectus non possumus jure tribuere filiis hæreticorum, cum nulla lege, vel

in particulari sub propria ratione, vel nomine talium effectuum, neque in generali sub absoluto nomine infamiæ imponantur. Accedit tandem, quod si filii hæreticorum essent infames, etiamsi jam essent clerici vel beneficiati, redderentur infames, quia etiam clerici et habentes beneficium, sunt capaces infamiæ, si sufficiens causa intercedat; tunc autem ponitur tota causa hujus infamiæ; ergo redundaret in hujusmodi filios. Consequens autem est falsum, alias hi essent privandi beneficiis, et usu Ordinis, et officii, et jure eligendi, v. gr., si illud habeant, quod est contra superius dicta, et contra communem sententiam in dict. § Hæretici, et contra eosdem auctores, præsertim Simancam supra. Sequela vero patet, quia omnes illi actus sunt prohibiti infamibus, juxta supra dicta jura, et alia, quæ refert Glossa, in c. Ut circa, verbo *Eligentium,* de Elect., in 6. Quocirca, vel prædicti auctores videntur infamiam cum irregularitate confudisse, vel certe locutos esse de infamia, non simpliciter, sed in ordine ad honores, seu officia, vel beneficia in jure expressa.

3. *Exemplum aliud ejusdem conclusionis.* —Aliud exemplum hujus infamiæ est, quando oritur ex vili conditione personæ, quæ interdum consideratur vel nascitur ex usu alicujus infamis artis vel ignominiosi muneris, ut histrionum, gladiatorum, carnificum, macellariorum, et similium, de quibus late Maiol., lib. 3, cap. 1, num. 5 et sequent. Semper tamen observandum est, ut aliquo jure vel civili, vel Ecclesiastico constet, talem conditionem seu tale munus inducere infamiam, nisi fortasse tale sit munus, ut vel intrinsece includat culpam gravem, vel saltem cum illa publice fiat; nam tunc ratione culpæ inducet saltem infamiam facti, juxta superius dicta. Tamen ratione solius abjectionis seu infimæ conditionis talis muneris, nunquam inducit irregularitatem sine jure. Ideoque propter usum artis mechanicæ regulariter non incurritur aliqua irregularitas, quia exercentes has artes, si nihil turpe efficiant, nullo jure sunt infames, etiamsi alioqui in republica sint homines infimæ notæ. Similiter filii harum vilium personarum infames non fiunt, neque irregulares, etiamsi parentes eorum infames fuerint, quia nullo jure infames fiunt, et secluso jure ignobilitas parentis non obstat filio in ordine ad Ecclesiastica munera, ut significavit Glossa, in c. Quoniam, verb. *Invidiam,* 24, quæst. 1, et ex ea Felinus, in cap. Cum deputati, de Judiciis, in fine. Aliquando vero contrahitur hæc infamia per matrimonium cum fœmina vilis conditionis, ut cum meretrice, vel simili, ut notabimus agentes de bigamia. Denique ad hanc irregularitatem ex infamia reducitur illa, quæ ex publica pœnitentia nascitur, de qua in superioribus dictum est.

DISPUTATIO XLIX.

DE IRREGULARITATE, QUÆ EX BIGAMIA NASCITUR.

Post irregularitates, quæ ex delicto, ejusve infamia originem ducunt, dicendum superest de his, quæ nascuntur ex aliis defectibus, soletque duplex defectus considerari, sacramenti, et personæ; in priori ordine ponitur bigamia, et de qua hic dicendum est, postea de reliquis.

SECTIO I.

Utrum ex propria bigamia irregularitas contrahatur.

1 *Triplex bigamia. — Propria bigamia quæ.*—Triplex distingui solet bigamia, vera, interpretativa et similitudinaria. Dicitur enim bigamia juxta græcam deductionem, ex duplicato seu multiplicato matrimonio. Cum ergo duplex matrimonium reipsa fit, vera bigamia dicitur; alia vero censetur esse interpretatione juris vel per quamdam analogiam, ut videbimus. Nam, quia hæ species, non æqualiter, sed quodam ordine vel analogia rationem bigamiæ participant, ut clarius procedamus, de singulis sigillatim dicemus. Propriissime ergo bigamus dicitur, qui secundas nuptias contraxit post mortem prioris conjugis, et utrasque consummavit, ut Canonistæ docent in Rubrica de Bigamis, et D. Thom., in 4, dist. 27; et ibidem Soto, et quæst. 3, art. 1; Richardus, art. 4, quæst. 1; Navarrus, cap. 27, num. 195, et patet ex ipsa voce *bigamus,* quæ idem significat, quod bis conjugatus; unde communiter hæc tantum vocari solet vera bigamia, ut infra dicemus. Hæc autem iterata susceptio matrimonii vocatur defectus sacramenti, non quia talis sacramenti secunda susceptio peccaminosa sit; nam certum de fide est, tale matrimonium per se honestum ac licitum esse (ut nunc ex propria materia suppono cum D. Thoma, et aliis Theologis, in 4, d. 42, et videri possunt cap. Aperiant, cum sequent., 31, quæst. 1, et Concil. Carthagin. IV, c. 1). Sed quia tale

matrimonium non est ita accommodatum ad perfectam illius sacramenti significationem. Est enim proprium hujus sacramenti significare conjunctionem Christi cum Ecclesia, ex Paul. ad Ephes. 5; matrimonium autem spirituale inter Christum et Ecclesiam est unicum, et unius viri cum una sponsa; et ideo tale vinculum minus apte per secundas nuptias significatur, et hic appellatur in præsenti materia defectus sacramenti.

2. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices : ex hoc defectu videtur colligi defectus in honestate et commissio alicujus delicti, quia turpe est sacramentum recipere modo aliquo repugnante perfectæ significationi ejus; nam videtur hoc esse contra veritatem significationis sacramentalis. Respondeo defectum hunc non esse contra substantialem, ut sic dicam, significationem sacramenti, sed contra vel potius præter ejus perfectionem. Nam, quamvis matrimonium sæpius contrahatur, nunquam significatur conjunctio Christi cum pluribus Ecclesiis seu personis, quia illa duo matrimonia inter se non conjunguntur ad illam significationem reddendam, sed unumquodque per se significat conjunctionem unius cum una, et unicuique eorum per se considerato accidentaria est alterius significatio, et propter hoc ibi nulla intercedit falsitas, neque irreverentia sacramenti, quæ ad culpam sufficiat. Nihilominus tamen ex parte subjecti est quidam defectus in significatione, quia talis vir vere et in re ipsa non est unus unius, ut dicitur in cap. Debitum, de Bigamis, ideoque in tali matrimonio censetur esse minor reverentia, et quasi quædam indecentia, ad quam significandam consuevit Ecclesia negare his secundis nuptiis solemnitatem illam publicæ benedictionis, ut tradunt Theologi loco citato, et Summistæ, verb. *Nuptiæ*, et aperte colligitur ex cap. 1, et cap. Vir, de Secundis nuptiis.

3. *Cap. De his,* 31, *quæst.* 1, *objicitur* — *Prima expositio.* — *Objectio contra expositionem.* — *Replicatio.* — *Exceptio alia.* — Sed objici præterea potest cap. De his, 31, q. 1 Nam pœnitentiam imponendam esse dicit propter secundas nuptias, ac si illæ essent illicitæ. At Glossa ibi intelligendum putat caput illud de secundis nuptiis contractis vivente primo conjuge. Idem habet Glossa, in cap. Si quis, 32, quæst. 6, ubi in eodem sensu dici videtur : *Si quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat.* Et eamdem expositionem sequitur Turrecremata cum aliis, in quo sensu textus ille ad rem præsentem non facit. Estque probabilis expositio, nam hoc videntur significare illa verba : *Qui frequenter uxores ducunt,* ubi in originali, scilicet, Concilio Neocæsariensi, c. 3, alia translatio habet : *De his, qui in plurima matrimonia incidunt, tempus quidem constitutum est, sed conversio et pœnitentia eorum tempus contrahit.* Ubi aperte videtur esse sermo de pluribus matrimoniis peccaminose contractis. Obstat tamen huic expositioni, quia ubi in secunda parte illius textus prohibetur presbyter adesse convivio secundarum nuptiarum, textus græcus ejusdem Concilii expresse facit mentionem bigamiæ. Responderi potest, caput illud compositum esse ex duobus capitibus, Neocæsariensi tertio scilicet et septimo; et ideo in illis duabus partibus esse posse sermonem de secundis nuptiis in diverso sensu. Sed contra hoc est, quia in illo capite septimo (quod in decreto est secunda pars illius textus), juxta verba græca, aperte dicitur, bigamum petere pœnitentiam, quod idem est ac esse pœnitentia dignum, ideoque presbyterum non debere suum consensum talibus nuptiis præbere per præsentiam suam. Unde dici potest, etiamsi sermo sit de secundis nuptiis legitime contractis post mortem prioris conjugis, propter illas tamen pœnitentiam fuisse solitam imponi, non propter culpam, quæ necessario insit, sed propter aliqualem incontinentiam, quæ præsumitur, et propter aliorum exemplum. Eo vel maxime, quod Concilium illud provinciale est, et non constat morem illum imponendi pœnitentiam propter secundas nuptias legitimas ab Ecclesia Romana fuisse unquam acceptatum. Vel certe, retinendo priorem expositionem, dicendum est, etiam illum, qui secundas nuptias contrahit vivente prima conjuge, appellatum esse bigamum, de quo statim plura dicemus.

4. *Conclusio.* — *Solum ob duplex matrimonium consummatum contrahitur hæc irregularitas.* — Sic ergo explicata ratione hujus bigamiæ, dicendum est, per illam contrahi irregularitatem. Ita habetur in cap. 1 et 2, de Bigamis, cap. 1, 26, dist. 34, et colligitur ex can. 16 Apostolorum et sequent. Et hæc est præcipua ratio hujus assertionis, scilicet, quia ita jure statutum est. Congruentia vero est duplex. Prima propter defectum sacramenti dicto modo explicatum, ut tradit Pontifex in dicto c. Debitum, de Bigamis. Secunda, quia talis iteratio illius sacramenti est signum

incontinentiæ, ideoque quamdam indecentiam inducit ad clericatum, cum clericus et exemplo, et verbo debeat ad castitatem alios inducere. Unde Ambrosius, lib. 1 de Officiis, cap. ultim. : *Quomodo* (inquit) *potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit.* Et habetur in cap. ultim., 26 dist. Et simili modo dixit Innocentius I, in Epistola 3 ad Exuperium, cap. 10, incontinentes non esse admittendos ad sacrum ministerium, quod sola continentia oportet impleri, ubi ipse quidem loquitur de vitiosa incontinentia ; cum proportione tamen et secundum congruentiam accommodatur ad hanc incontinentiam, quæ licet vitiosa non sit, dici potest excedens seu abundans. Et ob utramque causam necessarium est utrumque matrimonium esse consummatum, ut declaratur in dict. cap. Debitum, tum quia antea non est perfecta significatio; nam per copulam fiunt vir et uxor una caro, juxta illud verbum Adæ : *Et erunt duo in carne una;* per quam unitatem significatur perfecta conjunctio Christi cum Ecclesia in carnis assumptione, addente Paulo : *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Tum etiam, quia si copula non intercessit, nec dividit quis suam carnem in plures, neque exercet vel ostendit cum effectu incontinentiam.

5. *An ob duplex matrimonium consummatum, quorum alterum invalidum, incurratur* — Sed superest dubium, utrum ad hanc bigamiam sufficiat duplex matrimonium exterius contractum et consummatum, quando contingit alterum eorum invalidum esse, ut contingit semper, quoties utrumque matrimonium fit vivente utroque conjuge, et sæpe accidere potest in aliis. Verumtamen hoc dubium in præsenti quæstione nullam fere difficultatem habet. Quæri enim potest, an in illo casu contrahatur bigamia vera, necne, vel absolute, an nulla contrahatur. Hoc posterius pertinet ad sequentem sectionem. De primo autem certum est, illam non esse bigamiam veram, nam ad hanc omnes requirunt duplex matrimonium verum et validum. Et colligitur ex c. Nuper, de Bigamis, ibi, *licet in veritate bigami non existant*, quidam (scilicet) plures uxores simul habentes; quod a fortiori dici posset de habentibus plures successive, alteram tamen non vere Ratio vero est, quia tunc revera non iteratur sacramentum; ergo nec est defectus in significatione; ergo nec vera bigamia. Confirmatur, quia ille revera nunquam habuit duas uxores, nec simul, nec successive : ergo. Unde si ulterius quæratur, an in eo casu contrahatur irregularitas, dicendum est, non contrahi irregularitatem veræ bigamiæ; posse vero contrahi aliam bigamiæ interpretativæ, de qua statim dicemus. Quæ differentia ad effectum irregularitatis non multum refert; ad dispensationem vero obtinendam vel ad interpretandam potestatem concessam ad dispensandum in irregularitate bigamiæ, potest aliquid referre, ponderata verborum rescripti proprietate.

SECTIO II.

An ex duplici matrimonio, quando non est utrumque validum, aliqua bigamia et irregularitas contrahantur.

1. *Bigamia interpretativa. — Inducit irregularitatem.* — Primo certum est, præter veram bigamiam, dari aliam, quæ interpretativa dicitur, quæ non fundatur in duplici matrimonio vero, sed in aliqua participatione aut imitatione illius, quæ a jure consideratur. Hoc constat ex communi sententia Doctorum et patebit juribus statim tractandis. Secundo est certum, per hanc bigamiam induci irregularitatem; id enim eisdem juribus et communi consensu constat. Imo reipsa nihil aliud est per hos actus induci bigamiam interpretativam quam a jure reputari et considerari, ut defectus sufficientes ad inducendam irregularitatem. Unde (ne quæstiones multiplicare necesse sit), idem est quærere, an in his casibus bigamia interpretativa, vel quædam specialis irregularitas contrahatur.

2. *Prima sententia.* — Solum ergo explicandum superest, in quibus casibus hæc bigamia jure inducta sit, et præcipua quæstio est hic proposita, in qua variæ sunt sententiæ. Prima affirmat, quoties duo fiunt matrimonia, unum de jure, id est, validum, aliud de facto, id est, solum externum, et invalidum, hanc irregularitatem contrahi. Est communis Theologorum in 4, d. 27; D. Th., q. 3, art. 4, q. 2; Richardi, art. 4, quæstiunc. 3; Soto, q. 3, art. 1, concl. 2; et Canonistarum cum Glossa in c. 2 de Bigamis, verb. *In Bigamis;* et Panormit., cap. Nuper, eodem, et aliis quos refert Covarr., dicta Clement., 1 part., § 2, n. 2. Probatur primo ex d. c. *Nuper,* ubi ad contrahendam bigamiam dicitur, sufficere affectum intentionis cum opere subsequuto; in dicto autem casu fuit animus contrahendi secundas nuptias cum exteriori

opere subsequuto, scilicet, quoad carnalem copulam. Idem probatur eodem modo ex cap. ult. de Bigamis, ubi Glossa id notat. Confirmatur, quia alias, qui contraheret secundas nuptias vivente prima uxore, non fieret irregularis, quod videtur absurdum. Sequela probatur, quia secundum matrimonium non est verum, et de jure, sed tantum de facto; ergo, si hoc non sufficit, non contrahetur bigamia. Minor autem patet, quia major incontinentia ostenditur in illo duplici matrimonio, majorque defectus sacramenti committi videtur, quam in his, quæ successive fiunt.

3. *Secunda sententia.* — Secunda sententia distinctione utitur. Duobus enim modis potest matrimonium esse nullum, scilicet, ex defectu consensus, vel ex defectu alterius impedimenti aggravantis matrimonium, ut est affinitas vel consanguinitas in gradu prohibito, etc. Si ergo primum matrimonium fuit nullum ex defectu consensus, non censetur juxta hanc sententiam sufficere ad bigamiam contrahendam per subsequens matrimonium; secus vero esse quoties interveniente consensu ex parte hominis, aliunde matrimonium non est verum. Ratio hujus posterioris partis est eadem, quæ superioris opinionis. Ratio autem prioris partis sumitur a contrario sensu ex eisdem textibus; nam ad hanc irregularitatem requiritur saltem affectus intentionis cum opere subsequuto; sed in eo casu non fuit affectus intentionis, quia, ut supponimus, ille non consensit, neque habuit animum contrahendi tale matrimonium: ergo. Et confirmatur, quia licet rebaptizans maneat irregularis, si tamen id faciat sine intentione conferendi secundum baptismum, non incurrit irregularitatem. Et similiter, licet hæreticus incurrat excommunicationem, si tamen quis exterius neget fidem, non autem mente, non incurrit hæretici pœnas; ergo similiter in præsenti. Denique, ob similem causam Pontifex, in cap. 1 de Sponsal., in 6, statuens per sponsalia contrahi impedimentum publicæ honestatis, excipit : *Nisi fuerint sponsalia nulla ex defectu consensus;* ergo pari modo dicendum est in præsenti; quanquam enim illud primum revocatum jam sit per Concilium Trident., sess. 24, c. 3 de Reform. matrimonii, in præsenti quoad bigamiam nulla correctio seu revocatio antiqui juris facta est. Et hanc sententiam tenent aliqui moderni Doctores, Paulus Grisaldus, in Decisionibus fidei, verbo *Bigamia;* Vivaldus, tractatu de Irregular., n. 8; Henriquez, lib. 12 de Impedimento matrimonii, cap. 6, n. 9. Hi enim requirunt intentionem perficiendi matrimonium.

4. *Tertia sententia.* — Tertia sententia simpliciter negat in eo casu contrahi bigamiam aut irregularitatem, quacumque causa vel impedimento unum matrimonium fuerit nullum. Pro hac sententia citatur Paulus Burgasius, de Irregular., p. 5, tit. de Bigamis, n. 9, quem videre non potui. Citatur etiam Navarr., in Summa, c. 27, n. 195, et lib. 1 Consil., tit. de Bigamis, consil. 1 ; tamen illis locis oppositum plane docet in præsenti quæstione, cum Antonio de Butrio, et aliis; tamen in alio casu non multum dissimili negat ibi Navarrus contrahi irregularitatem, nimirum, quando quis contrahit matrimonium cum vidua, quod in re fuit nullum; tunc enim negat contrahi irregularitatem. Et fundamenta, quibus id probat, videntur hanc tertiam sententiam confirmare. Præcipuum autem esse debet, quia bigamia interpretativa non potest admitti, nisi in casibus a jure expressis, sicut nec irregularitas. Est enim eadem ratio, quia in præsenti idem sunt, ut dixi; vel quia hæc bigamia solum est ex juris institutione, ideoque, si jura tantum dicant, eum esse bigamum, qui post primam uxorem mortuam, secundam duxerit, non possumus nos interpretari, etiam illum, vel qui revera non habuit primam uxorem, sed tantum quamdam similitudinem ejus, fieri bigamum ex vi talium jurium, quia uxor simpliciter non est illa quæ apparet vel putatur, sed quæ vere existit matrimonio copulata. Maxime, quia in odiosa materia verba sunt restringenda ad omnimodam proprietatem, potius quam extendenda ad similitudinariam, qualis esset illa interpretativa ; ergo ubi jus ipsum non introducit bigamiam interpretativam, nulla esse potest. In præsenti autem nullo jure cautum est, quod in eo casu interpretativa bigamia inducatur. Nam si quæ afferuntur, in diverso casu vel speciali loquuntur. Solet enim afferri caput ultimum de Bigamis, quod loquitur de bigamia similitudinaria, qua solum potest sumi argumentum a simili, quod est invalidum. Item citatur cap. Nuper, eodem titulo, quod quidem loquitur de hoc duplici matrimonio, non tamen generaliter, sed specialiter in sacerdotibus, propter specialem indecentiam in pœnam tanti delicti. Et hoc est, quod in eodem textu significatur illis verbis: *Non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsequuto,*

Unde confirmatur, nam pœna, quæ in aliquo speciali casu imponitur propter delictum exterius attentatum, etiam effectu non sequuto, non est extendenda ultra casum a jure expressum, quia est materia odiosa et rigorosa, et ideo potius restringenda; sed hujusmodi pœna est hæc irregularitas; ergo non est extendenda ultra causam sacrilegii commissi a presbytero post secundas nuptias; in quo specialiter textus ille loquitur

5. Et confirmatur præterea hæc sententia, quia alias sequitur, laicum bis contrahentem matrimonium fieri irregularem, etiamsi utrumque fuerit nullum. Consequens autem est absurdum : ergo. Sequela probatur, quia eadem est ratio, sive utrumque matrimonium fuerit nullum, sive alterum tantum, quia in neutro casu est in re ipsa defectus in significatione sacramenti; in utroque autem est affectus cum intentione et opere subsequuto; supponimus enim in utroque casu copulam intervenire in utrisque nuptiis. Minor autem probatur ex dicto cap. Nuper, ubi idem consequens tanquam inconveniens infertur. Ratione item probatur; nam vel illa irregularitas contraheretur propter significationem seu reverentiam sacramenti, vel in pœnam talis delicti. Primum dici non potest, quia ubi nullum fuit sacramentum, nullus etiam est defectus in significatione ejus. Item, quia alias, qui bona fide contraheret semel, et postea cognito substantiali defectu matrimonii, qui per ignorantiam inculpabilem intercessit, contraheret cum alia, fieret irregularis, quod videtur incredibile, cum ibi nullum verum fundamentum irregularitatis intercedat. Nec etiam videtur dici posse secundum, quia, si duo illa matrimonia successive fiant, vel intendantur mortua priori conjuge, per se loquendo non includunt culpam; si vero simul fiant vivente utraque conjuge, aut consideratur ibi irreverentia, quæ fit sacramento per talem iterationem ejus, et propter hoc non est imposita talis irregularitas; cujus signum est, quia, si copula non sequatur post secundum matrimonium contractum, non sequitur irregularitas; vel consideratur delictum, quod per talem copulam committitur, quod sine dubio dignum est pœna, non tamen irregularitate, quia solum est quidam vagus vel adulterinus concubitus, qui non solet irregularitate puniri, alias qui haberet plures concubinas, vel qui haberet concubinam cum legitima uxore, fieret irregularis. Quod tamen non ita est, ut recte notavit Soto, dicto art. 1, ad 1, et Covarr., in dicta Clement., 1 p., § 2, n. 5, quia nullo jure talis irregularitas lata est. Quanquam enim in canon. 16 Apostolorum, et habetur in cap. 1, dist. 33, dicatur, eum qui post baptismum concubinam habet, non posse fieri clericum, illud vel usu revocatum est, ut ait Covarruvias, vel certe intelligendum est non ratione delicti, sed ratione infamiæ, de qua jam dictum est.

6. *Prima conclusio.* — Nihilominus dicendum est primo, eum, qui, vivente prima uxore, scienter contrahit secundas nuptias, fieri irregularem. Ita D. Th., Richardus et Soto, et omnes; intelligitur autem si cum utraque consummaverit, juxta regulam positam, quæ semper subintelligenda est, ne illam repetere sit necesse. In hoc sensu videtur loqui 16 canon Apostol., qui sic habet: *Qui post sanctum baptisma duobus conjugiis fuerit implicitus, non possit esse de numero sacerdotali.* Nam licet illa verba intelligi possint de duobus conjugiis veris et successive factis, tamen, cum absolute sint de duobus conjugiis, ita sunt indistincte intelligenda, præsertim cum juxta communem usum simpliciter dicatur duo matrimonia contrahere, qui simul illa contrahit. Et præterea in canone 18, dicitur : *Qui duas sorores duxit, non potest esse clericus.* In quo casu alterum matrimonium est nullum, sive fiat vivente conjuge, sive non; ergo a fortiori idem erit, quoties duo matrimonia simul contrahuntur, etiamsi secundum invalidum sit. Facit etiam c. De his, 31, q. 1, quod communiter intelligitur de contrahente simul plures nuptias, et tamen ille vocatur bigamus in ipso Concilio Neocæsariensi, ut supra notavi. Sed hæc, ut verum fateatur, solvi possent. Probatur vero ulterius ex dicto c. Nuper, in quo in primis verum non est, Pontificem loqui de solo presbytero; nam quod ibi adducit de presbytero contrahente nuptias non legales, solum est argumentando, et gratia exempli, non quia de solo presbytero quæstio proposita esset. Unde in responsione generaliter dicitur : *Cum hujusmodi clericis, qui, quantum in ipsis est, secundas nuptias contraxerunt,* etc. Ubi licet Abbas, et alii expositores intelligant, sermonem esse de clerico in sacris constituto, nam propterea dicitur matrimonium ab illo intentatum, fuisse nullum, tamen Hostiensis, n. 4, dicit, etiam ibi comprehendi clericos in minoribus constitutos, qui secundo contraxerunt cum affine, vel consanguinea, et monachos, quorum matrimonium nullum est ratione voti. Illud ergo

non censetur specialiter factum in pœnam talium clericorum, sed simpliciter propter secundas nuptias animo attentatas, cum opere subsequuto, et ita locum habet illa decisio in quocumque contrahente similes nuptias, et ex quocumque capite sint nullæ; atque ita intellexerunt textum hunc omnes expositores, et consentiunt Theologi. Neque habemus sufficiens fundamentum ad restringendam illam decisionem ad solos clericos, quia nullum est verbum, quo significetur, hoc fieri in specialem pœnam clericorum, alioqui quoties canones de irregularitatibus loquuntur in personis clericorum, non haberent locum in laicis habentibus similes defectus.

7 *Irregularitatem hanc non propter culpam, sed propter indecentiam contrahi. — Interrogationi fit satis.*— Ex hac resolutione infero primo, irregularitatem hanc non contrahi propter culpam, sed propter indecentiam. Ita sentit Joan. Andreas, quem Abbas sequitur; nec in illo textu est aliquod verbum, quo significetur, illam irregularitatem positam esse in pœnam delicti, quamvis Glossa et Hostiensis ita loquantur; sed fortasse lato modo pœnam accipiunt pro quocumque impedimento. Nam verba illa, *propter affectum intentionis cum opere subsequuto,* non necessario includunt culpam, ut per se constat. Dices : quænam est hæc indecentia, seclusa culpa, cum in eodem textu dicatur, hanc irregularitatem non esse propter sacramenti defectum. Respondeo, non esse propter defectum verum, sed apparentem et attentatum, in quo intervenit eadem species incontinentiæ. Affert exemplum Panormit. in c. unico de Desponsat. impub., in 6, ubi in § 1, dicitur, per matrimonium inter impuberes, quod nullum fuit propter defectum ætatis, publicæ honestatis impedimentum contrahi, quod non contrahitur propter culpam, sed propter quamdam indecentiam ; ita in præsenti, quia in publica Ecclesiæ æstimatione iste bis contrahit exterius matrimonium, effectum bigamiæ participat, licet verus bigamus non sit.

8. *Irregularitatem hanc, etiamsi per ignorantiam utrumque matrimonium contrahatur, incurri. — Objicitur c. Presbyterum, d. 28. — Exponitur* — Secundo sequitur, hanc irregularitatem contrahi, etiamsi per ignorantiam utrumque matrimonium bona fide contractum sit. Ita docent iidem auctores contra Archidiaconum in eodem c. Nuper, et in c. un. de Bigamis, in 6, et in c. Cognoscamus, 34 dist.; qui dixit, interveniente ignorantia non contrahi hanc irregularitatem ; videtur enim existimasse, propter culpam esse impositam ; sed non ita est, ut dixi, sed propter publicam significationem incontinentiæ, et quamdam effigiem (ut sic dicam) vel similitudinem defectus sacramenti. Hoc autem supposito, manifestum est, ignorantiam, aut bonam fidem nihil referre ad prædictam excusationem ; quia in universum irregularitas, quæ sine peccato contrahi potest, non impeditur propter bonam fidem. Objici vero potest cap. Presbyterum, d. 28, ubi propter similes nuptias ex ignorantia factas, non irregularitas, sed quædam suspensio imponitur, et significatur esse propter delictum, eo quod ignorantia fuerit juris et culpabilis. Respondeo primum, textum illum esse ex canonibus Trullanis, qui non habent firmam auctoritatem ; maxime quoad hæc moralia, in quibus multa continent juxta usum Orientalis Ecclesiæ, quæ in Latina non sunt in usu. Secundo dicitur, forte impedimentum illud ibi positum esse irregularitatem ; nam quod talis presbyter permittatur habere beneficium, non est contra intrinsecam rationem irregularitatis, de qua nunc agimus, et potuit in hoc indulgeri propter ignorantiam, et ne presbyter cogatur mendicare. Tertio addo cum Turrecremata ibi, nuptias non legales non vocari secundas nuptias, sed quascumque a presbytero contractas ; omnes enim nullæ sunt, ut ibi dicitur ; et propter illas, etiamsi essent primæ, imponebatur illa pœna.

9. *Ex duplici matrimonio quorum unum ex quocumque capite sit nullum, incurritur* — Tertio infero, idem esse dicendum, etiamsi alterum ex duobus matrimonii invalidum sit ex alio capite, præter iterationem vivente conjuge. Ita sentiunt Doctores citati, et probant jura adducta, quæ indifferenter loquuntur. Et ratio est eadem ; nam in utroque casu est eadem indecentia, et defectus. Unde etiam fit, idem impedimentum habere locum, sive utrumque matrimonium fiat vivente priore conjuge, sive defuncta, quia, licet in priori casu major sit indecentia, propter irreverentiam et gravem culpam, tamen etiam in posteriori invenitur sufficiens ratio impedimenti, qualis esse potest sine culpa, ut explicatum est. Dices : hoc recte procedere, quando matrimonium validum antecessit, et postea secundum contractum est ; at si e contrario contingat, ut prius matrimonium fuerit nullum, illo dissoluto, nulla est indecentia in

secundo matrimonio, neque culpa, per se loquendo. Respondetur, culpam quidem non esse; indecentiam vero esse eamdem, quia per accidens est, quod validum vel invalidum antecesserit; quod patet ex alio casu. Nam secundæ nuptiæ contractæ post primum matrimonium validum et mortua priori uxore, licet aliunde invalidæ sint, sufficiunt ad irregularitatem inducendam; ergo, et e converso, etiamsi invalidæ antecedant et validæ sequantur, idem contrahetur impedimentum, cum ille diversus ordo neque ad decentiam, neque ad significationem, neque ad culpam quidquam referat. Denique jus nihil distinguit inter plura matrimonia simul vel successive, hoc vel illo ordine facta; ergo nec nos distinguere possumus, cum nulla ratio sufficiens cogat.

10. *Quartum corollarium.* — Quarto infero idem impedimentum contrahi, etiamsi matrimonium fuerit nullum ex defectu consensus. Quod in primis probo argumento proxime facto, quia jus in hoc etiam jus non distinguit, neque exceptionem habet; nullum etiam gravem auctorem invenio, qui illam adhibuerit; non est ergo nobis liberum illam facere, cum nulla ratio sufficiens cogat. Nam quod jus ait, hanc irregularitatem incurri propter affectum intentionis cum opere subsequuto, non intelligitur de intentione efficiendi verum conjugium, sed de intentione exterius contrahendi, quæ intentio nunquam deesse potest; supponimus enim exteriores nuptias voluntarie et libere exterius contrahi. Hunc autem esse illius juris sensum, probatur, quia alias sequeretur contrahere hanc irregularitatem sacerdotem ex ignorantia contrahentem tales secundas nuptias, non vero, qui scienter, et ex malitia exteriorem illum contractum facit et consummat, supposito quod nuper diximus cum communi sententia, eum, qui duxit secundam uxorem, vivente prima, fieri irregularem; nam impossibile est, ut qui secundam ducit, habeat verum consensum, et intentionem efficiendi verum matrimonium, nisi interveniente ignorantia juris aut facti; tunc ergo alienum ab omni ratione et ab omnium opinione est, ut irregularis fiat, qui bona fide, vel per ignorantiam ducit secundam uxorem, non vero qui scienter et per malitiam. Denique ad illam indecentiam, quam hæc lex considerat, sufficit affectus ad illum exteriorem contractum, cum opere subsequuto; sine causa ergo alius consensus postulatur. Neque in his rebus argumenta a simili efficacia sunt, quia standum est dispositioni juris, præterquam quod nunquam deest aliqua dissimilitudinis ratio. Ut in exemplo illo, quod in contrarium afferebatur de baptizante, et jura diversimode loquuntur, et ratio est diversa, quia illa irregularitas introducta fuit in detestationem erroris asserentis, baptismum posse iterari, qui error non fovetur, nisi ab his, qui intentione rebaptizandi id faciunt. Aliud vero exemplum a simili ex c. unico de Sponsalib., in 6, etiam non probat, quia illud impedimentum ex sponsalibus contractum minimum est, et ideo noluerunt jura antiqua, ut oriretur, quando ex defectu voluntatis sunt nulla; et signum hujus est, quod novo jure id extensum est ad omnes casus nullitatis, ut diximus.

11 *Quintum corollarium.* — Ultimo, infero, hanc irregularitatem contrahi, etiam si contingat utrumque matrimonium esse nullum, dummodo in utroque sit idem affectus cum opere subsequuto. Hoc non invenio tam expressum in antiquis auctoribus; illud tamen sentire videtur Richard., in 4, dist. 20, art. 4, quæst. ad pr., putatque inveniri in jure hunc casum; nihil autem citat nisi cap. Nuper. Expresse tenet idem Navar., lib. 1 Consil., tit. de Bigam., consil. 1, et in Sum., c. 27, num. 195 Idem indicant Hostiens. et Panormit., quatenus respondentes ad cap. Sane, 2, de Clerico conjug., ubi sacerdos nuptias contrahens non dicitur esse irregularis, respondent intelligendum esse, de sacerdote contrahente primas nuptias; in hoc enim significant, si sacerdos, etiam post sacerdotium, bis nuptias contrahat, fieri irregularem; ad idemque induci potest dictum c. Nuper, in hunc modum, quia absolute dicit esse irregulares clericos, *qui, quantum in ipsis est, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt.* Sed hoc verissime dicitur de clerico, qui post susceptum Ordinem sacrum duo matrimonia contraxit; nec Pontifex ibi limitat suum responsum ad clericos, qui ante susceptum Ordinem sacrum uxorati fuerunt, et vidui effecti ordinati sunt; sed simpliciter de clericis loquitur Nec vero obstat, quod argumentando Pontifex tanquam inconveniens inferat, sequi eum, qui nullam uxorem habuit, fore ut bigamum reputandum; nam potius ex hoc argumentandi modo colligimus vel Pontificem non loqui tantum de clericis, qui ante sacerdotium semel contraxerunt validas nuptias, et iterum post sacerdotium

invalidas; sed absolute de quocumque sacerdote bis contrahente, sive valide, sive invalide, vel certe ex uno casu colligere alium. Unde cum postea nihil respondeat ad objectionem, sed absolute et sine distinctione definiat, plane significat, nullum inconveniens illud esse, quandoquidem ibi non de vera bigamia agitur, sed de effectu simili quoad irregularitatem, propter externam speciem in indecentia, et defectu significationis, et ostensionis incontinentiæ. Atque hæc etiam est ratio assertionis; nam qua ratione non postulatur ad hanc irregularitatem, ut utrumque matrimonium validum sit, eadem non est necessarium, ut aliquod sit validum; probatur consequentia, quia hæc irregularitas non est vera bigamia; nam vera, ac propria bigamia requirit duplex matrimonium; ubi ergo unum matrimonium est invalidum, est tantum bigamia interpretativa, et a jure considerata; hæc autem etiam reperitur, ubi utrumque matrimonium est invalidum, et æque a jure consideratur, cum jus indifferenter loquatur. Neque inde inferri potest, ex multiplici concubinatu, aut quacumque alia iterata copula illicita, absque matrimonio saltem exteriori, contrahi similem irregularitatem, quia hoc nec a jure consideratum est, neque habet similitudinem rationis, eo quod ibi vel nullum, vel non duplex matrimonium, saltem externum, intercedit. Atque ex his illationibus satisfactum est fundamentis secundæ et tertiæ sententiæ, et prima sufficienter est confirmata et declarata.

SECTIO III.

Utrum ex unico matrimonio interdum contrahatur irregularitas bigamiæ interpretativæ.

1. *Conclusio.* — *Ob vilem conditionem uxoris etiam virginis incurrit aliquando vir irregularitatem.* — *Ob unicum matrimonium cum vidua, quæ prius matrimonium consummavit, incurritur irregularitas.* — Certum in primis est, ex unico matrimonio aliquando contrahi irregularitatem, propter conditionem personæ, cum qua contrahitur. Hæc vero conditio interdum non spectat ad bigamiam, sed ad infamiam, ut si quis contrahat cum ancilla, scurrili, seu mima, vel scenica, fit irregularis, etiamsi illa virgo sit, propter vilem conditionem personæ, cui similis efficitur, qui cum illa contrahit; et ideo censetur indignus Ordinibus, ut Sylvester, Navar., et omnes notant, ex can. 17 Apostolorum, cap. Si quis viduam, 34 dist., ubi Glossa plures rationes hujus irregularitatis adducit; certum est autem non pertinere ad bigamiam, sed ad infamiam. Aliquando ergo conditio personæ pertinet ad defectum sacramenti, in quantum virtute includit duplex matrimonium, vel indicium incontinentiæ, et tunc censentur insurgere aliæ species bigamiæ interpretativæ, quæ ad tres possunt revocari. Primo ergo insurgit hæc irregularitas ex matrimonio cum vidua; nam certum est ex hujusmodi matrimonio insurgere bigamiam et irregularitatem, ut statim ex jure probabitur. Oportet tamen, ut et ipsa prius matrimonium consummaverit, et cum ea secundum consummetur, ut Pelag. P declarat, in c. ult., d. 34. Magister autem in 4, d. 27, oppositum sentiens, explicat textum illum de sponsa de futuro; et idem indicat Gratian., in c. Quid autem, § Item si sponsa, 27, quæst. 2. Sed prior sensus est certus, tum ex verbis textus : *Mulier ante velata, et quæ iterum velamen accepit;* hæc enim non dicuntur de sponsa de futuro; tum ex declaratione Innocent. III, in c. Debitum, de Bigamis, ut supra visum est; tum ex paritate rationis, quia si non intercedit copula, non est defectus significationis, illa vero existente invenitur, quia Christus virginem Ecclesiam sibi copulavit, et sicut ille est unicus sponsus, ita illa est unica illius, neque unquam fuit alterius.

2. *Bigamia hæc est interpretativa.* — Hinc vero inferunt aliqui, hanc non esse interpretativam, sed veram bigamiam, et ita loquitur Rota, tit. de Bigamia, decis. 1, in novis. Sed hoc est alienum a proprietate verbi, quia ibi maritus vere non contraxit secundas nuptias; sed, quia fit una caro cum fœmina, participat conditionem ejus, et defectum significationis, quod facit ex parte mariti interpretativam, non veram bigamiam; et ideo jura ita loquuntur, et hæc distinguunt; c. Præcipimus, d. 34 : *Nec bigamus, nec qui virginem non est sortitus uxorem;* cap. Lector, eadem dist. : *Si viduam acceperit uxorem;* et infra : *Similiter si bigamus fuerit,* c. 3 de Bigamis, et c. Nisi cum pridem, § Personæ, de Renunciat. Nam in hac verborum distinctione significatur non esse has æque veras bigamias, licet per interpretationem juris æquiparentur quoad irregularitatem, quia ita est consentaneum doctrinæ Apostoli, et institutionibus Ecclesiæ, ut ibidem subjungitur

Quid si matrimonium cum vidua nullum sit.

3. *Pars affirmans.* — Dubitatio vero est, si contingat aliquem ducere viduam in uxorem, et matrimonium cum illa nullum esse propter impedimentum irritans interveniens, sive cognitum sive ignoratum, an per tale matrimonium hæc irregularitas contrahatur. In quo dubio pars affirmans videtur aperte definita in c. ult. de Bigamis, ubi subdiaconus, qui viduam duxit, irregularis declaratur, etiamsi matrimonium cum illa nullum fuerit, propter affectum intentionis cum opere subsecuto, ut ibidem dicitur. Atque ita hoc expresse affirmat Richard., in 4, d. 27, art. 4, quæst. 3; non affert autem dictum textum, sed cap. Nuper, quod in diversa specie loquitur, ut visum est; idem tenet Covarruv., in dicta Relect., part. 1, § 2, n. 2, dicit esse sententiam communi consensu probatam a Doctoribus Theologis in 4, d. 27, et a Canonistis supra dictum textum ; idem tradit Rota, tit. de Bigamia, decis. 1, in novis.

4. *Pars negans.* — *Primum fundamentum.* — Nihilominus Navar., in c. 27, num. 195, oppositam tenet sententiam, dicitque Romæ in sacra pœnitentiaria ita fuisse conclusum; idem late l. 1, consil. 1 de Bigamis, ubi duplex affert fundamentum : primum est, quia talis bigamia neque est vera, ut per se patet, neque interpretativa. Quod probat, quia neque ille contraxit cum duabus invalide; neque cum altera valide; et cum altera invalide; neque cum vidua valide, præter has autem, inquit, non sunt plures species bigamiæ interpretativæ. Sed in hac probatione petitur principium; nam opposita sententia supponit ad hanc speciem bigamiæ interpretativæ sufficere matrimonium de jure, vel de facto cum vidua, vel certe (quod perinde est) hanc ipsam bigamiam interpretativam subdistinguendam esse, quia una est omnino propria in sua specie, in qua ex parte uxoris duplex verum matrimonium intercedit; alia interpretativa etiam, sed magis remota et ficta, in qua matrimonium cum vidua de facto tantum, et non jure intercedit.

5. *Secundum fundamentum.* — Secundum Navarri fundamentum est, quia irregularitas in tali casu non est in jure expressa; sed alii respondent, satis esse expressam in dict. c. ult. Sed contra hoc ipse contendit, ibi non esse sermonem de quocumque invalide contrahente cum vidua, sed de clerico in sacris constituto; nam ibi de subdiacono sermo est, in quo dicitur resultare bigamia, non interpretativa, sed similitudinaria, propter votum castitatis, de qua in sectione sequenti. Sed contra hoc est, quia in textu illo nulla habetur ratio prioris matrimonii spiritualis, quantum ad reddendam rationem illius irregularitatis, sed in hoc solo fundatur, quod ille tractandus est tanquam maritus viduæ. Unde objicitur secundo, quia illa irregularitas, quæ contrahitur ex duplici matrimonio, uno spirituali, et altero carnali subsecuto, est alterius rationis, et contrahitur etiam per matrimonium cum virgine. Quapropter priorem sententiam retinendam censeo. Cætera vero, quæ in hoc puncto dici poterant, sumenda sunt ex dictis in fine præcedentis sectionis; nam hic casus, et ille æquiparantur An vero extendi hoc debeat ad matrimonium cum vidua, non jure, sed facto, id est, non relicta ex marito vero, cum quo matrimonium jure contraxit, sed solum de facto, dicam in sequenti puncto.

6. *Ob matrimonium cum corrupta incurritur irregularitas.* — Secunda species hujus bigamiæ interpretativæ consurgit ex matrimonio cum corrupta, juxta c. Maritum, 33, ubi dicitur : *Qui unam uxorem, non matronam, concubinam habuit, non potest esse clericus, neque etiam ille, qui meretricem in matrimonium assumpsit.* Ex quo textu videtur colligi, priorem partem intelligendam esse de illo, qui jam prius habuit concubinam, postea duxit uxorem, quia si ageret de concubina alterius, sub altero membro illam comprehenderet. Et ita intellexit Glossa ibi, citatque c. Curandum, et c. Præcipimus, 34 dist., ubi absolute dicitur, qui fœminam non virginem in uxorem duxit, ordinandum non esse; qui autem accipit in uxorem priorem concubinam suam, non ducit virginem. Et hanc opinionem secuti sunt Hostiensis, Hugo, et alii. Nihilominus communiter Doctores asserunt, hanc irregularitatem solum contrahi, quando quis ducit corruptam ab alio. Ita tenet Glossa, in c. Sane, 1, de Cleric. conjug., et in c. Dubium, de Bigamis, verb. *Cognita,* et verb. *Divitiæ,* quibus locis Abbas, et communiter Doctores, et in c. Tanta, et c. unic., statim citandis; D. Thom., in 4, d. 27, quæst. 1, art. 1, quæst. 3, ubi cæteri Theologi; Sylvest. et communiter Summistæ, verb. *Bigamia;* Navarr., c. 27, num. 195; Maiol., lib. 1, c. 43, num. 5. Solent autem ad hoc citari c. Fraternitas, et cap. ult., 33 dist.; ibi tamen nihil dicitur, quod ad rem præsentem faciat, quia in priori solum dicitur, eum,

qui post primas nuptias, mortua uxore, habuit concubinam, cum qua matrimonium non contraxit, non manere irregularem, quod longe diversum est. In alio vero capite agitur de illo, qui contraxit cum sponsa, quæ corrupta non fuit a priori marito. Quod etiam est valde dissimile, ut per se constat.

7. *Cap. Maritum, exponitur.* — Non invenio ergo jus, in quo directe fundetur hæc sententia; fundatur autem hac ratione, quia matrimonium contractum cum priori concubina retrotrahitur, et in jure reputatur quasi factum cum illa ante primam copulam; si ergo ab eodem marito virgo cognita fuit, et nunquam ab alio, matrimonium illud reputatur factum cum virgine, non cum corrupta. Antecedens declaratur ex aliis effectibus; nam filii nati ex priori concubinatu inter solutum et solutam, efficiuntur legitimi per subsequens matrimonium, c. Tanta, Qui filii sint legitimi. Similiter clericus conjugatus tunc solum gaudet privilegio clericali quando virginem duxit, juxta c. unic. de Cleric. conjug., in 6; tamen si duxit illam, quam ante matrimonium virginem agnovit, eodem gaudet privilegio, juxta glossam receptam ibi; ergo idem erit in præsenti. Et confirmatur, quia ille, qui duxit a se tantum cognitam, nec vere, neque interpretative divisit carnem suam in plures, cum illa non fuerit a pluribus cognita; ergo non est, cur veram, aut interpretativam bigamiam contrahat. Hæc ergo sententia nobis probatur, ut communior et favorabilior, et rationi consentanea, et juri non contraria, imo in eo conformis, quod talis irregularitas non invenitur in jure expressa. Nam illa jura, quæ irregularem faciunt eum, qui ducit non virginem, intelligenda sunt aut vere, aut secundum fictionem seu æstimationem juris; et hoc modo qui ducit eam, quam solus ipse cognovit, virginem ducere censetur. In illo autem c. Maritum, per concubinam intelligere possumus alterius concubinam, quamvis ab uno solo cognitam, quæ in rigore non comprehendebatur sub nomine meretricis; nam meretrix dicitur, quæ *multorum libidini paret,* ut ex Hieronymo, epist. 128, affertur in c. Vidua, 34 dist. Adde, textum illum non esse magnæ auctoritatis; nam licet a Gratiano referatur ex Gregorio, tamen revera est Gennadii sub nomine August., lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, c. 72.

Cur major castitas ex parte uxoris, quam ex parte viri requiratur ad hunc effectum.

8. Hæc igitur species bigamiæ, seu irregularitatis, solum insurgit per matrimonium cum corrupta ab alio; et hoc modo est satis expressa in juribus citatis, et hæc est sufficiens ratio ejus. Cur autem jus induxerit hanc irregularitatem, et cur in tali matrimonio sit interpretativa bigamia, nonnullam dubitationem habet; nam si ipsemet vir prius virginitatem non servavit, etiam cum aliis peccando, non fit bigamus postea ducendo virginem; nec in tali matrimonio censetur esse aliquis significationis defectus; cur ergo censetur esse in matrimonio cum non virgine, aut cur magis postulatur virginitas in sponsa, quam in sponso, cum in matrimonio mystico inter Christum, et Ecclesiam major puritas, et virginitas sit in sponso, quam in sponsa? Item si quis post matrimonium cum virgine concubinam habeat, non fit irregularis, cum tamen magis dividat carnem suam in plures, quam qui corruptam ab alio ducit: ergo.

9. *Responsio.* — Circa priorem difficultatis partem varias rationes differentiæ affert Glossa, in d. c. Debitum, eas vero reprehendit D. Thom., dict. quæst. 3, qui rationem aliam affert, scilicet, quia corruptio carnis extra matrimonium contingens, et matrimonium præcedens, non facit defectum in sacramento ex parte illius, in quo est corruptio, sed ex parte alterius, quia matrimonium non cadit supra seipsum, sed supra alterum; et ideo ex termino specificatur, qui etiam est respectu illius quasi materia sacramenti. Ratio est satis metaphysica, et subtilis pro qualite materiæ. Fortasse Ecclesia moralem etiam rationem consideravit, quia defectus virginitatis in sponsa major est indecentia, et vir tenetur, et potest facile illam vitare, et est quædam infamia ducere ab alio cognitam extra matrimonium; quæ omnia cessant, quando corruptio præcessit ex parte viri. Cui etiam, regulariter loquendo, valde difficile est virginitatem servare ante matrimonium; et ideo noluit Ecclesia ad hoc obligare omnes ordinandos, nec difficile reddere matrimonium cujuscumque hominis prius incontinentis, quod sequeretur, si per illud quis fieret irregularis. Altera vero objectio nihil difficultatis habet; nam licet vir post mortem uxoris, quam solam et virginem prius duxerat, incontinens fit per vagum concubitum, non

reddit sacramenti significationem imperfectam aut defectuosam; et ideo in illo casu locum non habet irregularitas hæc, quatenus est ex defectu sacramenti; propter illud autem crimen non est irregularitas aliqua a jure imposita. nisi redundet in publicam infamiam.

10. *Contrahens cum repudiata ab alio fit irregularis.* — Atque ex his intelligitur tertia irregularitas seu bigamia hujus speciei in eisdem juribus contenta, quæ contrahi dicitur per matrimonium cum repudiata ab alio. Ita habetur in c. 1 de Bigamis, ibi : *Vel repudiatarum mariti,* quos a bigamis distinguit, significans non esse hanc veram bigamiam, sed interpretativam. Idem habetur in c. Si quis viduam, 50 dist., ubi dicitur : *Si quis viduam, aut ab alio dimissam duxerit,* etc., nam constat loqui de dimissa ab alio vivente. Idem dicitur in dicto cap. Maritum, d. 33 : *Qui viduam, aut repudiatam,* etc. Et ex can. 18 Apostol., in c. Si quis viduam, 2, d. 34 : *Si quis viduam aut ejectam acceperit,* etc. Et in c. Vidua, declaratur, ejectam vocari, quæ a marito vivente rejicitur In qua irregularitate in primis supponendum est, hujusmodi repudiatam esse cognitam a suo marito, quia antequam matrimonium sit consummatum, non habet locum bigamia, ut sæpe dictum est ex d. cap. Debitum, de Bigamis. Unde duplici titulo potest contrahi hæc irregularitas : unus est, quia tale matrimonium contractum est cum corrupta ab alio; alius est, quia tale matrimonium comparatur matrimonio cum vidua, quia talis fœmina bis matrimonium contrahit.

11. *Objectio.* — Sed statim oritur difficultas, quia tale matrimonium cum repudiata ab alio nullum est, et ex parte viri est primum matrimonium ejus; ergo non est sufficiens ad inducendam irregularitatem, ut bigamiam interpretativam. Quæ objectio maxime procedit in opinione Navarri asserentis, per unicum matrimonium cum corrupta non contrahi bigamiam interpretativam, nisi matrimonium validum sit, ut patet in Cons. 1 de Bigam., sup. cit., et in cap. 27, num. 195. Accedit, quod Panormit., in dict. cap. 1, addit, hanc irregularitatem hodie non procedere, nisi in eo casu, in quo primum matrimonium fuit nullum propter impedimentum consanguinitatis, vel aliud simile, quod postea innotescit, et ideo separatur mulier a viro; tunc enim posterius matrimonium cum illa validum est. Sed revera dicti textus non loquuntur de hoc casu, sed de muliere repudiata propter adulterium, vel aliquid simile; nam quando matrimonium dissolvitur ex legitima causa, non potest dici mulier illa repudiata aut ejecta. Unde Hieronym., epist. 128 ad Fabiolam, dicit, ejectam esse, quæ marito vivente projicitur; et ita intellexit Hostiens. dict. cap. 1 de Bigamis, qui tamen etiam ait, hodie esse repudium reprobatum, juxta cap. Gaudemus, de Divort., significans, olim fuisse permissum ab Ecclesia, et ideo tunc habuisse locum hanc bigamiam, jam vero cessasse. Et hoc indicavit etiam Abbas, cum dixit, hoc non procedere hodie secundum unum intellectum.

12. *Nunquam fuit in Ecclesia permissum matrimonium cum repudiata, tanquam validum. — Satisfit objectioni.* — Verumtamen matrimonium cum repudiata ab alio vero marito nunquam fuit in Ecclesia permissum tanquam validum. Quod ut certum suppono ex propria materia, et evidenter colligitur ex dict. cap. Gaudemus, ubi Pontifex ostendit, hanc esse Christi doctrinam, ut vere est. Neque etiam arbitrandum est, aliquando fuisse toleratum, seu permissum tale matrimonium, licet fuisset invalidum; nulla enim historia vel auctoritate hoc ostendi potest, nec potuit esse unquam necessarium, imo fuisset intolerabilis error Igitur prædicta decreta non statuerunt hanc irregularitatem, quia tale matrimonium in Ecclesia permitteretur eo tempore magis, quam in præsenti; sed quia non obstante divina, Ecclesiastica lege, non erant defuturi, qui facto, licet non jure, repudiatas ab aliis in uxores acciperent. Sicut canones etiam faciunt irregularem eum, qui vivente prima, secundam uxorem accipit; non quia tales nuptiæ secundæ permittantur, sed quia de facto ab iniquis hominibus contrahuntur. Ad objectionem ergo concedo tale matrimonium esse nullum jure; tamen quia de facto intendatur cum opere subsecuto, sufficiens reputatum est, supposito primo matrimonio consummato ipsius uxoris, ut contrahens cum illa irregularis fiat. Quod si quis fortasse dicat, hæc jura etiam in hoc sensu interpretata hodie non esse in usu, oportet ut id ostendat; ego enim nullum invenio jus novum, quo illud antiquum revocatum sit, nec de contraria consuetudine mihi constat; neque etiam video rationem ullam, ob quam hoc tempore minus sit dignus irregularitate, seu indignus Ordinibus, qui tale matrimonium contrahit, quam quolibet præterito.

13. Hinc vero duæ nascuntur quæstiones : una est, an is, qui matrimonium contrahit cum corrupta, si matrimonium invalidum fuerit, irregularis maneat, etiamsi illa non fuerit vidua, sed soluta. Alia ejusdem rationis est, si contingat uxorem separari a priore marito propter matrimonii nullitatem, et postea duci ab alio, etiam invalide, propter impedimentum irritans interveniens, an hic posterior maritus fiat irregularis. Ad quas quæstiones, juxta opinionem Navarri supra tractatam, negandum est, per tale matrimonium invalidum contrahi irregularitatem ; juxta nostram vero sententiam, et communem doctrinam affirmandum videtur in utroque casu, quia in utroque contrahitur matrimonium cum corrupta vel vidua, si non jure, saltem facto, et cum opere subsecuto. Et hoc maxime confirmatur illis juribus, quæ de matrimonio cum repudiata loquuntur; nam illud matrimonium nullum est, et nihilominus quia est cum corrupta ab alio marito, inducit irregularitatem. Quod autem fuerit cognita a marito vivente, vel mortuo, vel a vero marito de jure, vel tantum de facto, aut etiam omnino ab alieno, nihil refert secundum jura ad bigamiam interpretativam. Probabilius ergo videtur in his omnibus casibus hoc impedimentum intervenire.

14. *Qui accedit ad propriam uxorem adulteram, fit irregularis.* — Ultima species bigamiæ interpretativæ contrahitur per accessum ad propriam uxorem, quæ adulterium commisit, etiamsi in principio matrimonii virgo accepta fuerit. Ita habetur in cap. Si cujus, et in cap. Si laici, dist. 34, ubi absolute dicitur, per adulterium uxoris fieri maritum irregularem; sed subintelligendum est, si post adulterium illam cognovit, ut ibidem Glossa exponit, argument. textus in cap. ult. ejusd. dist., et cap. Debitum, de Bigamis. Ratio autem hujus irregularitatis est, quia vir cognoscendo uxorem suam ab alio cognitam, efficitur maritus corruptæ; et ideo perinde judicatur ac si cum corrupta contraxisset. Unde, sicut supra dicebamus, matrimonium retrotrahi respectu illius uxoris, quæ ab eodem viro ante matrimonium virgo cognita fuit, ita et e converso hic dicimus matrimonium ad præsens tempus revocari respectu illius, qui adulteræ conjungitur, etiamsi prius virgo accepta fuerit. Hæc autem consideratio cessat, quando quis uxorem adulteram amplius non cognovit, quia tunc corruptio uxoris nullo modo cadit sub actu matrimoniali ipsius viri, ut notavit D. Thom., dist. 27, quæst. 3, art. 1, quæst. 3, ad 4. Meritoque comparari hic potest cum illo, qui matrimonium ratum contraxit cum corrupta ab alio, quod cum illa non consummavit; nam ille non efficitur irregularis, juxta citata jura; ergo a fortiori idem est in præsenti.

15. *Defectus in uxore etiam non cognitus inducit irregularitatem.* — Sed quid, si vir ignorans invincibiliter maleficium uxoris, ad illam bona fide accedat? contrahetne hoc impedimentum? Videtur enim non debere contrahere, quia licet de facto accedat ad adulteram, non tamen animo et intentione, quæ in his rebus majoris momenti esse videtur. Quæ interrogatio in multis præcedentibus casibus fieri potest, ut si quis ignoranter ducat corruptam, quam putat virginem, etc. Ad omnes autem respondetur, ignorantiam hanc non impedire irregularitatem, quia non est pœna alicujus culpæ, sed impedimentum ex tali defectu, qui in re ipsa intervenit, contractum, ut notavit D. Thom., dict. quæst. 3, ad 3; et Gloss., in dict. cap. Si cujus; Abb., in cap. Si vir, de Adulter., et in cap. 2 de Bigam., num. 8; Angel., verb. *Bigamia,* num. 4, et ibi alii Summistæ; et Navarr., dict. num. 195; Rota, dict. decis. 1 de Bigamia, ubi advertit, hanc ignorantiam conferre ad dispensationem obtinendam.

16. *Etiamsi uxor per vim oppressa sit, si vir postea illam cognoscat, fit irregularis.* — Ex quo ulterius colligere licet, hanc irregularitatem non solum contrahi, quando uxor propria fuit adultera peccando cum alio, sed etiam si per vim absque culpa vel consensu proprio ab alio violetur, quia hæc irregularitas non fertur propter peccatum uxoris, ut per se notum est, sed propter defectum significationis, qui resultat in matrimonio ex accessu ad corruptam ab alio; hic autem defectus æque resultat, sive ex parte uxoris culpa intercesserit, sive non. Quod notavit Maiol., lib. 1 de Irregul., cap. 32, num. 7, quia in hujusmodi irregularitate non voluntas, sed factum spectatur. Sicut etiam si contingeret uxorem transire ad secundas nuptias, bona et probabili fide existimans maritum esse mortuum, easque consummare, postea vero maritum comparere, eique restitui uxorem, accedendo ad illam fieret irregularis, etiamsi illa actum adulterii formaliter non commiserit, sed tantum materialiter, quia sub titulo matrimonii accedit ad fœmi-

nam ab alio cognitam; ergo idem erit, etiamsi per vim cognita fuerit, nam in hac materia vis et ignorantia æquiparantur, cum æque tollant voluntarium. Verum quidem est, per ignorantiam, non materialem actum, sed malitiam ejus reddi involuntarium; per vim autem utrumque. Hoc autem discrimen ad rationem irregularitatis nihil refert. Videatur in simili Leo Papa, epist. 85, alias 87 ad Episcopos Africæ.

17 Tandem ex eodem principio infertur, quamvis maritus lege justitiæ vel superioris imperio cogatur reddere debitum uxori, quæ adulterium commisit, quæve ab alio cognita est, jure vel injuria, nihilominus fieri irregularem, ut docuit D. Thom., supra, ad 4, ubi ait, de hoc esse opinionem, sed hanc esse probabiliorem, *quia hic non quæritur peccatum, sed significatio tantum.* Sequitur Angelus, verbo *Bigamia,* num. 2, et ibidem Sylvester.

SECTIO IV.

Utrum ex unico matrimonio nullo interdum contrahatur irregularitas propter bigamiam similitudinariam.

1 Tertia species bigamiæ poni solet illa, quæ similitudinaria dicitur, quia in illa non intercedit duplex matrimonium carnale, sed unum spirituale per votum solemne continentiæ, et aliud carnale attentatum tantum, cum invalidum sit post solemne votum. De hac item bigamia certum est, et dari interdum ex juris introductione (quia sine illo esse non potest, cum ex natura rei non sit), et irregularitatem inducere, quia in hoc maxime ejus ratio consistit. Præterea duplex tantum est votum solemne, religionis et Ordinis, et ita duplex tantum potest esse hæc bigamia : una religiosi, qui post professionem matrimonium contrahit; altera clerici in sacris.

2. *Fit irregularis contrahens post solemne votum religionis. — Et idem est de emittentibus tria vota substantialia religionis.* — De priori nulla est controversia, nam est satis expressa in jure, cap. Quotquot, 27, quæst. 1: *Quotquot* (ait) *post virginitatem pollicitam prævaricati sunt, professione contempta, inter bigamos haberi debebunt;* et alia versio habet: *Quicumque virginitatem profitentes.* Quod autem illa prævaricatio debeat esse per matrimonium, aperte explicatur in cap. Monachus, 27, quæst. 1 : *Si postea uxori fuerit sociatus,* etc. Quod intelligendum est usque ad corporum commistionem, tum propter generalem regulam supra positam de bigamia; tum etiam quia non est antea illa prævaricatio consummata, ut contrahatur irregularitas, quæ statim in eodem textu satis explicatur Et ampliandum hoc est primo, etiamsi matrimonium contractum sit cum virgine, alias nihil haberet speciale; nam ex matrimonio cum vidua quilibet contrahit bigamiam. Nec refert (quod Sylvester objicit) in textu non fieri mentionem virginis, quia etiam non fit mentio viduæ, sed absolute loquitur, et ita intelligendum universaliter est, ut ratio etiam et materia postulat. Secundo ampliatur nunc ad professionem religionis, etiam per quæcumque vota substantialia religionis, et constituentia personam inhabilem ad matrimonium; quia per illa fit vera virginitatis seu castitatis professio.

3. *De clericis in sacris. — Prima opinio. — Secunda opinio.* — De posteriori autem parte, scilicet, de clericis in sacris, est diversitas opinionum; prima affirmat in eis habere locum eamdem bigamiam et irregularitatem. Angelus, verb. *Bigamia,* num. 7; Sylvester, num. 3, et ibidem Summa Rosella, et Armilla, num. 7; et D. Antoninus, 3 part., tit. 28, cap. 13; et Navarr., dicto num. 195. Solent ad hoc citari cap. Nuper, et cap. ultim. de Bigam., sed illa duo capita non tractant de hac bigamia, sed de aliis, quæ contrahuntur ex vi secundi matrimonii, etiam cum virgine, vel unius cum vidua, etiamsi talia matrimonia invalida sint, ut supra explicui. Citatur præterea dict. cap. Quotquot, 27, q. 1

4. *Secunda opinio.* — Secunda sententia negat, quia in cap. Sane, 2, de Cleric conjug., de sacerdotibus matrimonium contrahentibus dici videtur, non manere irregulares. Atque ita ex illo textu docuit Abbas, in cap. Nuper, de Bigam., num. 3, quando, scilicet, sacerdos cum virgine contraxit, et in dicto cap. Sane, dicit, in eo casu sacerdotem esse tantum suspensum, et non suspensione propria, sed late sumpta, quæ per solam pœnitentiam auferri potest, quando delictum est occultum. Eodem modo videtur exponere dict. cap. Sane, Hostiens., in dict. cap. Nuper, num. 5, et in dicto cap. Sane, ait, propter illud delictum sacerdotem esse a suo officio suspensum, quando crimen est notorium, ita ut irregularis fiat celebrando; si autem sit occultum, significat nullum contrahere impedimentum. Archidiaconus et Summa Pisana, quos Sylvester citat, dixerunt, hanc irregularitatem

non incurri, nisi tale matrimonium contrahatur cum corrupta, qui supponere videntur, dictum cap. Sane, loqui de sacerdote contrahente cum virgine. Et videtur hæc opinio probabilis, quoad omnes clericos in sacris, quia nullum est jus, quod expresse illos faciat irregulares propter unicum matrimonium cum virgine, et alioqui est alia pœna in jure, quæ pro illo casu imposita videtur in dicto cap. Sane; et in cap. Presbyter, d. 28, solum dicitur presbyter in eo casu deponendus; et in cap. Presbyterum, eadem distinctione, si ex ignorantia culpabili in hoc crimen inciderit, non privatur cathedra seu beneficio, sed solum usu Ordinis, ut patet ex Glossa ibi, et ex Gratiano, in § ult., d. 31 Non videtur ergo hæc irregularitas in his juribus expressa.

5. Argumentum autem, quod a religiosis sumitur ad clericos in sacris, non videtur efficax. Primo ob regulam generalem, quod in irregularitatibus non valet argumentum a simili sine expresso jure. Secundo, quia in professione religionis videtur esse specialis ratio; nam ibi magis contrahitur speciale vinculum cum Christo, ratione cujus matrimonium postea subsequens inducit bigamiam similitudinariam, quod vinculum non invenitur in clerico in sacris, quia nec ratione illius Ordinis, ut per se constat, nec ratione voti, quod solum per accidens ex statuto Ecclesiæ impedit et dirimit matrimonium contrahendum, non vero dissolvit contractum. Unde Rota, in decis. 1 de Bigam., in novis, num. 9, bigamiam similitudinariam solum esse dicit, quando monachus vel monialis professa matrimonium contrahit de facto.

6. *Prior opinio præfertur.* — Licet hæc posterior opinio non improbabiliter defendi possit, nihilominus prior est magis recepta et in rigore verior. Dicendum ergo est, hanc irregularitatem extendi ad clericos in sacris. Quod sentit Glossa, in cap. Super eo, de Bigamia, dicens esse bigamum, qui castitatem promissam violat, citatque dict. c. Quotquot, quod ita videtur intelligendum, quia profiteri castitatem in proprietate latina significat omnem solemnem modum assumendi aliquam obligationem. Et idem sensit Rota supra, citans dictam Glossam. Unde, licet nominet monachum, est quasi materialiter et gratia exempli, non ad limitandam irregularitatem; idem Palud., 4, dist. 27, quæst. 24, loquens generaliter de voto solemni. Et hoc modo est satis expressa in citato jure hæc irregularitas. Facit præterea dictum cap. Nuper, nam licet principalis casus ejus non sit de hac bigamia, tamen Pontifex videtur illam in argumentum a simili adducere, et ita interpretari dict. cap. Presbyterum. Deinde dictum cap. Sane, recte intellectum, non solum non obstat, verum etiam hoc confirmat; nam ibi dicitur sacerdotem, qui nuptias contrahit, post longam pœnitentiam et vitam laudabilem posse ad executionem Ordinum restitui per dispensationem sui Episcopi; non ergo negat Pontifex manere irregularem, sed potius id supponit, et concurrentibus illis circumstantiis dispensationem committit Episcopo. Et ita limitat hanc sententiam et declarat oppositam Covarruvias, dict. Relect., part. 1, § 2, num. 2, cum Sylvestro, verb. *Bigamia*, q. 7

SECTIO V.

Quo jure introducta sit, quosque effectus habeat hæc irregularitas.

1 *Prima conclusio.* — Ostendimus in quibus casibus bigamia contrahatur, nunc breviter causæ et effectus ejus explicanda sunt. Primo ergo dicimus nullam irregularitatem bigamiæ esse ex divino jure. Hoc supra est universaliter probatum de irregularitate, neque hic est aliquod fundamentum ad faciendam exceptionem. Nam locus Apostoli, 1 ad Tim. 3 : *Unius uxoris virum*, et habet alios probabiles sensus, et intellectus de bigamia, adhuc non videtur proponi sub verbo præceptum continente, sed admonitionem, scilicet, *oportet;* sub quo multa alia ibi requirit, quæ non sunt absolute et ex præcepto necessaria. Verum, etiamsi admittamus, ut probabilius censemus, illud fuisse præceptum, non sequitur fuisse divinum, sed Apostolicum, quod etiam Apostolorum canones confirmant. Unde Ambrosius, epist. 82, dicit, hoc Apostolum statuisse. Intelligitque non solum de Episcopo, sed de presbytero loquutum fuisse, et est verisimile, tum quia statim transfert Paulus sermonem ad diaconos, prætermissis presbyteris; tum etiam quia in eisdem diaconis eamdem conditionem requirit; unde a fortiori supponit eamdem in presbytero postulari. Addit vero Ambrosius, Patres Concilii Nicæni addidisse, *neque clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit.* Unde significat, hanc bigamiam, etiam propriam et rigorosam, ut extenditur ad alios clericos infra diaconum, non esse Apostolicam. Tamen Augustinus, tract. 41 in Joan., videtur extendere sermonem Pauli ad omnes

clericos, quamvis non simpliciter, sed de ordinandis ad præposituram Ecclesiæ loquatur. Et licet Gloss., in cap. 1, 81 dist., per *præposituram*, intelligat quodcumque Ecclesiasticum officium, tamen in rigore plus significat, et sine dubio ex vi illorum verborum Pauli hæc irregularitas non extenderetur ultra diaconos. Unde Lucius III, in cap. Super eo, de Bigam., solum dixit : *In bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri;* intelligit ergo Apostolum solum loquutum fuisse de sacris Ordinibus, qui eo tempore solum ad diaconatum extendebantur, et ita exposuit etiam Glossa ibi, verbo *Dispensare.* At in canone 16 Apostolorum, aperte extenditur ad omnes clericos.

2. *Secunda conclusio. — Extenditur conclusio. — Extensio alia conclusionis.* — Secundo dicendum est, solam bigamiam veram, esse Apostolicam, una vel altera excepta, ac proinde alias irregularitates ab Ecclesia fuisse paulatim introductas. Hoc patet, quia præter dictum locum Apostoli nullus alius est in Scriptura, ex quo possit hæc irregularitas colligi; ibi autem solum excluduntur secundæ nuptiæ, ut patet ex vi illorum verborum, *unius uxoris virum;* nam, sive fuerit vidua, sive aliter corrupta, sive virgo, si illam tantum habuerit, dicetur unius uxoris vir; ergo ibi in rigore non comprehenditur bigamia interpretativa, multoque minus similitudinaria. Probabile autem est ibi comprehendi bigamiam, quæ contrahitur simul ducendo secundam uxorem vivente prima, quia licet revera tantum una illarum sit uxor, tamen simpliciter et consueto modo loquendi, ille non dicetur unius uxoris vir, unde multi expositores intelligunt Apostolum potius exclusisse plures uxores simul quam successive. De aliis vero irregularitatibus, quæ contrahuntur per duo matrimonia, quorum utrumque, vel alterum non est verum, sed solum tentatum, probabilius videtur non esse ab Apostolo comprehensas, sed per extensionem et imitationem fuisse ab Ecclesia additas in juribus supra citatis; et ideo fortasse Cœlestinus P., in cap. 3 de Bigamis, cum dixisset: *De bigamis presbyteris, et viduarum maritis idem sentimus,* scilicet quoad irregularitatem, subdit, *maxime cum a doctrina Apostoli, et institutionibus Ecclesiæ sit alienum.* Ubi videtur referre singula singulis, scilicet, doctrinam Apostoli ad bigamum, et institutionem Ecclesiæ ad maritum viduæ. Nihilominus addo, bigamiam interpretativam ex matrimonio cum vidua vel corrupta satis colligi ex can. 17 Apost., qui de vidua ejecta et meretrice loquitur. Unde satis constat hanc esse irregularitatem Apostolicam; nam canon ille habet auctoritatem, et jure receptus, ac consuetudine retentus est. De aliis speciebus bigamiæ, et origine earum satis constat ex dictis.

De effectibus hujus bigamiæ.

3. Tertio addendum est, hanc irregularitatem bigamiæ ex suo genere, seu regulariter loquendo, totalem esse, id est, ex se privare omnium Ordinum susceptione et usu. Hoc adverto contra aliquos, qui dixerunt bigamiam non privare usu suscepti Ordinis, præsertim, si tantum fuerit ex minoribus. Quibus favet cap. Lector, 34 d., ubi lector, si cum vidua contraxerit, permittitur in suo gradu ministrare; et videtur intelligi absque dispensatione, quia statim subditur, in necessitate permitti posse usque ad subdiaconatum ascendere, scilicet, dispensando cum illo, ut Glossa ibi advertit. Nihilominus tamen oppositum est certum; nam jura citata omnino excludunt bigamum ab omni Ordine clericali, et de usu minorum Ordinum est expressus, in c. Sane, 1, de Cler conjug., ubi non tam fertur novum jus, quam supponitur antiquum, sicut etiam in Concil. Trident., sess. 23, cap. 17 de Reformat. Hoc autem antiquum jus, et ex canonibus Apostolorum, et ex tota d. 34, ac tit. de Bigamis, satis colligitur Quocirca ubicumque aliquis actus Ordinis videtur concedi bigamo, intelligitur media dispensatione, saltem Episcopali, et ita intelligitur dictum cap. Lector, et cap. Si subdiaconus, d. 34, ut infra videbimus.

4. *Quarta conclusio.—C. unic. de Bigamis.* — Quarto addendum est, ex institutione Ecclesiæ adjunctam esse huic irregularitati privationem privilegii clericalis. Patet ex cap. unic. de Bigamis, in 6, ubi bigami clerici privantur omni privilegio clericali ipso facto, et subjiciuntur correctioni fori secularis, et prohibentur deferre tonsuram vel habitum clericalem. Quod ex parte videtur prius fuisse statutum a Siricio Papa, in cap. Quisquis, 84 d.; est tamen diversitas, quia ibi Pontifex solum dicit, *denudetur,* unde non videtur imponere hanc pœnam ipso facto incurrendam, sed imponendam; in dict. vero cap. unic., declaratur ipso jure factam esse talem privationem. Hinc etiam Concil. Tridentin.,

sess. 23, c. 17 de Reform., dixit, ministeria Ordinum minorum exerceri posse per clericos conjugatos, ubi alii non fuerint, dummodo bigami non sint, juxta cap. Sane, de Cleric. conjug. Unde obiter colligitur, laicos bigamos non solum a susceptione Ordinum, etiam minorum, repellendos esse, sed etiam admittendos non esse ad aliquod ministerium Ecclesiasticum, quod aliquem Ordinem minorem per se postulet, quamvis interdum ob necessitatem soleat laicis concedi, nam et hoc ipsum vitandum esse decernit Concilium Tridentinum.

5. *De quibus bigamis loquatur. — Quarta conclusio. — De bigamis etiam interpretative esse intelligendum.* — Dubitari vero potest, an hæc pœna extendatur ad omnem bigamiam, vel restringenda sit ad omnino veram et propriam. Nam Glossa ibi, verbo *Bigamos*, exponit, *vere vel interpretative*, ponitque exemplum in clerico, qui viduam vel corruptam duxit. Panormitanus etiam, in cap. ult. de Bigamis, videtur hoc extendere ad clericum in minoribus constitutum, qui contraxit cum vidua, etiamsi matrimonium fuerit nullum. In contrarium autem est, quia dictum caput unicum, solum tractat de bigamis; bigami autem in rigore et proprietate juris solent distingui a maritis viduarum, ut supra expendimus, ex cap. 3 de Bigamis, et ex cap. Nisi cum pridem, de Renunciat. Lex autem pœnalis restringenda est ad propriissimam verbi significationem : ergo. Nihilominus prior sententia verior videtur, saltem quantum ad bigamiam interpretativam, nam de similitudinaria statim dicam. Et probatur primo, quia in illo capite unico deciditur quæstio, quæ ex dict. cap. Quisquis, orta fuerat inter juris interpretes, ut ibi Glossa advertit, ex illo principio textus : *Altercationis antiquæ dubium præsentis declarationis oraculo decidentes.* In dicto autem cap. Quisquis, expresse nominatur *clericus, qui viduam aut secundam conjugem duxerit;* ergo uterque comprehenditur in dicto capite unico. Rursus in dict. cap. Quisquis, non dicitur, qui contraxerit valde, sed absolute *contraxerit;* jure autem declaratum est, in hac materia æquiparari verum contractum, et intentatum cum opere subsecuto. Quocirca, licet in rigore vocis bigamus dicatur, qui bis duxit uxorem, tamen ex declaratione juris quoad effectus hujus irregularitatis latius patet; et ideo in illo textu omnes bigami comprehenduntur. Præsertim, quoniam bigamia, quæ ex vero matrimonio cum vidua consurgit, a multis vera et propria existimatur, et nonnulli eodem modo loquuntur de illo, qui vel simul duas habet uxores, vel successive unam de jure et alteram de facto tantum, ut patet ex Maiolo, lib. 1, cap. 33, num. 13. Hi ergo omnes sub illa lege comprehenduntur. De illo vero, qui invalide contraxit cum vidua, cum bigamia ipsa dubia sit, multo magis erit pœna; consequenter tamen loquendo, cum Panormitano sentiendum est, quamvis in materia odiosa altera opinio quæ favorabilior est, practice servari posset, maxime quoad hunc pœnæ seu privationis rigorem.

6. *An clericus bigamus gaudeat privilegio canonis. — Pars negans vera.* — Secundo dubitari potest circa eamdem legem, utrum talis clericus privatus sit privilegio clericali, etiam quoad immunitatem personæ, ita ut, qui illum percusserit, non incidat in canonem *Si quis suadente*, nam Hostiensis, quem Panormitanus refert et sequi videtur, excipit hoc privilegium, quia in casu dubio timenda est excommunicatio, donec Pontifex aliud declaret. Verius tamen censeo, etiam hanc immunitatem amittere, quod tenet Glossa, in dict. cap. Quisquis, verbo *Duxerit*, et Glossa, in dict. cap. unico, verb. *Omni privilegio.* Ex quo verbo sufficienter probatur hæc sententia; maxime quia statim prohibentur hi clerici deferre tonsuram et habitum clericalem; signum est ergo nulla clericorum immunitate gaudere, alioqui oporteret eis permitti aliquod signum clericatus, ut discerni possent.

7 *Intelligitur tamen de clericis in minoribus. — Hoc privilegium non amittitur per bigamiam similitudinariam.* — Atque hinc colligunt eædem Glossæ, hoc jus solum habere locum in clericis in minoribus constitutis; nam clerici in sacris, donec degradentur, nunquam privantur omni privilegio clericali, neque habitu et tonsura. Item illi non possunt contrahere verum matrimonium, et ideo, licet illud de facto contrahendo efficiantur irregulares, nihilominus tamen propter reverentiam Ordinum semper manent in statu clericali, et ideo nec privantur obligatione deferendi clericalia insignia et decentem habitum, nec etiam carent omni privilegio et immunitate clericorum, quæ non propter ipsos, sed propter reverentiam talis status eis conceduntur. Quod etiam colligi potest ex cap. Nuper, et ex cap. ult. de Bigamis. Et ob eamdem rationem censeo per bigamiam similitudinariam non amitti hoc privilegium, quia

illa non contrahitur nisi vel a clerico in sacris constituto, vel a religioso professo; de clerico autem in sacris jam dictum est non comprehendi sub illis decretis, et ad idem potest aliquod argumentum sumi ex cap. Sane, 2, de Cleric. conjug.; eadem autem ratio est de religiosis. Maxime cum prædicta decreta solum de clericis conjugatis loquantur

SECTIO VI.

Quis possit in irregularitate bigamiæ dispensare.

1 *D. Thomas.* — *Bigamia omnis, per Ecclesiam dispensabilis.* — Supponimus in primis omnem irregularitatem bigamiæ esse dispensabilem per Ecclesiam. Quæ est sententia Theologorum in 4, dist. 27, ubi D. Thom., quæst. 3, art. 3, et Quodlib. 4, art. 13. Idem habet Glossa, in cap. Lector, dist. 34, referens Lucium Papam cum Archiepiscopo Panormitano dispensasse. Idem habet Rota, titul. de Bigamis, decis. 1, in novis; Navarr., referens alios, cap. 27, num. 297. Fundamentum est, quia impedimentum hoc non est de divino aut naturali jure; ergo potest per Ecclesiam dispensari, etiamsi demus esse ab Apostolis institutum; nam Apostolicæ constitutiones non transcendunt jus humanum. Et quantum ad actus jurisdictionis, est in Ecclesia potestas æqualis potestati Petri, atque adeo sufficiens ad dispensandum in omni jure humano, etiam Apostolico.

2. *Cap. 2 de Bigamis, objicitur.* — *Quorumdam opinio.* — *Rejicitur* — Objici vero potest cap. 2 de Bigamis, ubi dicitur : *Cum bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri*, etc. Idem habetur in cap. Nuper, eodem titulo. Propter hoc dixerunt aliqui Papam non posse dispensare cum bigamo, ut ad sacros Ordines promoveantur Quod tenuit Glossa ibi cum aliis, quos refert; per Ordines autem sacros intelligit solum usque ad diaconatum inclusive, quia de his tantum loquutus est Paulus, et quia olim subdiaconatus non erat Ordo sacer, cap. ult., 60 dist., et cap. A multis, de Ætate et qualitate. Et rationem addit ex differentia, quæ invenitur inter irregularitatem propter crimen et propter bigamiam positam; nam quando fundatur in crimine, facta pœnitentia et exhibita satisfactione, tollitur indignitas et restituitur homo ad statum, in quo jam est capax dispensationis; at vero defectus sacramenti, in quo fundatur bigamia, nec per pœnitentiam reparari, neque auferri potest. Quæ ratio, si aliquid valeret, non solum de dispensatione ad sacros Ordines, sed ad quoscumque procederet; probaret etiam nullam irregularitatem fundatam in defectu ætatis, v. gr., vel alio simili, posse per dispensationem auferri, durante illo defectu, quod aperte falsum est. Negatur ergo consequentia, nam licet defectus sacramenti semper maneat, non necessario manet in ratione impedimenti ad Ordines, quia quod talis defectus sit impedimentum, non habet natura sua, neque ex divino jure, sed ex Ecclesiæ prohibitione, quæ potest per dispensationem auferri, interveniente causa legitima.

3. *Pars affirmans.* — Ex his ergo certissimum est, Summum Pontificem habere hanc potestatem cum omni plenitudine jurisdictionis, sicut habet alias. An vero Episcopi illam participent, controversum est. Quidam affirmant, saltem quoad Ordines non sacros, D. Thom., 4, dist. 27, q. 3, art. 3; Paludan., q. 4, art. 5; et ibi Albert., Durand., Richard.; Sylvest., verb. *Bigamia*, q. 6; Turrecrem., per textum ibi in cap. Lector, dist. 34, art. 2. Juvantur dict. cap. 2 de Bigamis, exponentes ibi loqui Pontificem de Episcopis, et dicere, non licere eis dispensare ad sacros Ordines, tacite concedens minores a contrario sensu. Alii vero limitant hanc sententiam, ut scilicet possit Episcopus dispensare cum irregulari ad utendum minoribus Ordinibus antea susceptis, non vero ad illos denuo suscipiendos. Quod tenet Navarr., dict. num. 197, ex cap. Lector, dist. 34.

4. *Pars negans vere.* — Dico tamen probabilius videri Episcopum non posse dispensare cum bigamo, etiam quoad minores Ordines. Ita tenet Abbas, c. 2 de Bigamis, n. 5; Glossa, Joan. Andr., Anchar., Franc. et Domin., in cap. unic. de Bigam., in 6; Navarr., supra, ex parte. Probatur primo ex dict. cap. unic., ubi bigami privantur omni privilegio clericali. Secundo ex cap. Nuper, et cap. ult. de Bigam., ubi hæc potestas simpliciter eis negatur Tertio ex cap. Non confidat quisquam Pontificum, dist. 50, nam Pontificum nomine ibi Episcopi intelliguntur, juxta omnium expositionem et manifestum contextum. Quarto, sicut Episcopo non libet dispensare in lege Apostoli, ita nec in generali Concilio, neque in jure Pontificio, nisi in casibus concessis; hoc autem jus excludens bigamos ab omnibus Ordinibus etiam minoribus, ut minimum latum est a Concilio Nicæno, teste Ambrosio,

epist. 82, et in cap. Cognoscamus, dist. 34; imo supra est a nobis ostensum etiam esse Apostolicum in canonibus Apostolorum; nullibi autem legimus, hunc casum esse concessum Episcopis.

5. *Respondetur ad cap. 2 de Bigamis. — Respondetur ad cap. Lector.* — Nam argumentum a contrario sensu ex dict. cap. 2 de Bigamis, non est sufficiens, quia Papa solum respondet ad id, de quo fuerat interrogatus, negans illam ordinationem vel dispensationem esse licitam, loquiturque non tantum respectu Episcopi, sed simpliciter; quid vero in aliis Ordinibus liceat, ibi non definit. Atque hæc ratio probat non tantum de dispensatione ad susceptionem, sed etiam ad usum Ordinum minorum, quia nullum est jus, quod hoc secundum, magis quam primum concedat. Nam, cap. Lector, quod Navarr citat, vel nihil, vel nimium probat, tum quia etiam ibi conceditur facultas dispensandi cum bigamo lectore, ut ad subdiaconatum ascendat, si necessitas id postulet; tum etiam quia de ipso lectore non per modum dispensationis, sed jure ordinario videtur statui, ut in suo munere permanere possit; nam simpliciter hoc ei conceditur, quod, si esset intelligendum cum dispensatione, fere non differt ab ascensu ad subdiaconatum; nam omnis dispensatio requirit aliquam necessitatem proportionatam. Unde dico, caput illud non potuisse dare aliquam potestatem Episcopis, quia non est Martini Papæ, ut a Gratiano inscribitur, sed Martini Bracharensis, qui diversos canones collegit, et hic sumptus videtur ex Concilio Toletano I, can. 3, ubi longe aliter legitur, scilicet : *Item constituit sancta Synodus, ut lector fidelis si viduam alterius uxorem accepit, amplius nihil sit, sed semper lector habeatur, aut forte subdiaconus;* ubi etiam ad subdiaconatum specialem necessitatem non requirit. Hoc autem Concilium Provinciale est, nec invenitur a Papa confirmatum, nec Leo IV illius mentionem facit in c. De libellis, dist. 20, ubi numerat canones Conciliorum, quibus in judiciis utendum est. Denique post illud Concilium sunt alia decreta Pontificia, quæ prohibent, clericum bigamum ministrare etiam in minoribus Ordinibus, et novissime Tridentinum, ut supra visum est, et quoad hoc non præbet Episcopis potestatem dispensandi, sed potius hunc casum videtur excipere. Quapropter sententiam hanc in rigore juris censeo veriorem; nihilominus prior probabilis est propter tantorum virorum auctoritatem, et in praxi servari potest, ubi fuerit usu recepta.

6. *Cap. 2 de Bigamis, exponitur.* — Sed quid ad dict. cap. 2, quod absolute negat licere hanc dispensationem dare, et loquitur (ut diximus) etiam respectu Summi Pontificis. Respondeo difficultatem dispensationis ostendi, non impossibilitatem; unde non dixit, non potest, sed, *non licet.* Nec tamen hoc dicit, quia id nunquam liceat, sed quia non pro solo arbitrio, nec pro levi causa, sed pro gravissima, atque adeo raro id licet. Et fortasse, quia hæc difficultas respectu sacrorum Ordinum major est, ideo illorum specialem mentionem fecit. Loquitur autem ibi Pontifex præcipue de bigamis veris et propriis, de quibus loquutus est Apostolus, et ideo in eis major est difficultas et rarior dispensatio. Nihilominus tamen cum proportione id locum habet in bigamia interpretativa; nam omnia, quæ adduximus, in suo gradu et proportione æque de illa probant.

7. *Episcopi in bigamia similitudinaria dispensare possunt.* — Dubium tamen superest de bigamia similitudinaria; nam de illa est speciale jus in cap. 1 Qui clerici vel voventes, ubi Episcopis conceditur potestas dispensandi cum diacono, qui uxorem duxerat, ut post peractam pœnitentiam possit ministrare et post laudabilem vitam etiam ascendat ad presbyteratum; in cap. autem 2 ejusdem tituli, videtur magis limitari hæc potestas, scilicet, si ille, qui sic deliquit, ad religionem transire voluerit. Verumtamen, ut ibi Glossa et Doctores exponunt, primum jus generale est, quod sumitur etiam ex cap. Sane, de Cleric. conjug. Posterior autem limitatio in illo particulari facto respectu talis personæ, propter aliquam ejus propriam conditionem (nimirum impœnitentiam ejus vel aliquid simile), addita est. Nec mihi displicet, quod Panormitan. ibi significat, in his textibus significari, quando clericus in sacris, qui matrimonium contraxit, suum agnoscit delictum et voluntarie offert pœnitentiam et dispensationem petit, tunc dari posse ab Episcopo, non postulato ingressu religionis. At vero, quando reus involuntarie convincitur de delicto et punitur, tunc non esse cum eo dispensandum ab Episcopo, nisi religionem ingrediatur; quanquam hæc ipsa moderatio non tam de necessitate quam de consilio esse videatur. Hinc tamen a fortiori constat, posse Episcopum dispensare cum religioso in simili irregularitate, quia hæc bigamia similitudi-

naria æquiparatur in religioso et in clerico in sacris, ut supra visum est; si ergo Episcopus potest dispensare cum clerico in sacris, maxime si religionem ingredi velit, a fortiori poterit cum religioso ipso.

8. *Quorumdam extensio.* — Quin potius est gravium Doctorum assertio, posse Episcopum dispensare in quacumque bigamia etiam ad suscipiendum sacros Ordines, cum iis, qui volunt Deo in religione servire, propter vitandum religiosorum discursum. Ita refert D. Thom., dist. 27, quæst. 3, art. 3, et dum non reprobat, approbare videtur Et idem tenet Albert. ibi; Palud. et Turrecr., dicto cap. Lector, qui citat dict. cap. 2 Qui clerici vel voventes. Sed ille textus, cum expresse loquatur de bigamia similitudinaria, non potest extendi ad veram vel interpretativam. Unde idem auctor subdit, de consuetudine hoc non servari in bigamia vera et proprie dicta, nec in illa, quæ contrahitur in matrimonio cum corrupta. Atque hoc censeo verius ex vi juris communis, quia nullum invenio, in quo hoc privilegium concedatur; de privilegiis autem religiosorum dicam statim.

9. *Turrecrem. dictum. — Improbatur* — Addit denique Turrecrem. ibi, Episcopum posse dispensare in bigamia, quando oritur ex facto natura sua occulto, ut ex accessu ad propriam uxorem, quæ occultum adulterium commisit; sed non affert probationem, nec jus, et ideo illi non assentior, cum regula generalis negativa sit in contrarium, ut ipse fatetur ex cap. ult. de Bigamis. Item, quia alias, qui duxisset in matrimonium mulierem non virginem, cujus lapsus esset occultus, posset ab Episcopo dispensari, quod est contra commune jus et sine fundamento. Unde nec nova concessio Concilii Trid. hic locum habet, quia Concilium solum loquitur de irregularitatibus venientibus ex delicto occulto; hæc autem irregularitas bigamiæ non est ex delicto, et licet interdum interveniat delictum, ut quando duplex matrimonium contrahitur vivente utraque conjuge, tamen principale fundamentum ejus non est delictum, sed significatio, ideoque nihil refert, quod factum, in quo fundatur, publicum sit vel occultum.

10. *Irregularitas hæc solum per dispensationem tollitur — Non per baptismum.* — Ultimo addendum in hac sectione est, non esse alium modum tollendi hanc irregularitatem bigamiæ, præter dispensationem. Hoc assero ad excludendos duos alios modos, de quibus dubitari posset. Unus est de baptismo, nam, juxta sententiam magis receptam, irregularitas hæc non impeditur per baptismum, imo quodammodo cum illo vel post illum incipit, etiamsi causa ejus aliquo modo antea præcesserit. Duobus autem modis intelligi potest baptismum non tollere bigamiam: primo, si duplex matrimonium vel matrimonium cum corrupta ante baptismum præcessit; secundo, si ante baptismum unum matrimonium præcessit, et post baptismum aliud subsequutum est; vel si quis contrahat post baptismum cum illa, quæ ante baptismum corrupta fuit. Ex quibus casibus oriuntur duæ quæstiones, quæ diversam videntur habere difficultatem, quamvis communiter non distinguantur, sed communis resolutio sit, bigamiam per baptismum non auferri. D. Thom., dist. 27, quæst. 3, art. 2, et ibi Palud., Soto, et reliqui Scholastici. Fundantur in sententia Augustini, lib. de Bono conjug., cap. 18, et habetur in cap. Acutius, dist. 26 et 28, quæst. 3; et Ambrosii, lib. 1 de Offic., cap. ult., quorum sententiam probavit etiam Innoc. in epist. 22, cap. 2, et epist. 24 ad Synodum Toletanam, c. 6, quæ referuntur dicta dist. 26, et Conc. Valent. sub Damaso, c. 1 Quorum omnium fundamentum est, quia in baptismo solvuntur crimina, non vero reliqua omnia, quæ gesta sunt, nec leges omnes, quæ in eis fundantur. Per quod solvitur fundamentum Hieronymi, qui oppositum sensit in epist. 82 ad Oceanum, quem videtur secutus Gennadius, de Eccles. dogmat., cap. 72, dicens, maritum duarum post baptismum matronarum, clericum non ordinandum; et habetur in cap. 2, d. 33.

11 *Ostenditur conclusio quando unum matrimonium sequutum est baptismum. — Aut cum corrupta ante baptismum.* — Ut autem rationem hanc et rem totam magis explicemus, distinguamus illos duos modos supra declaratos. Nam quando unum matrimonium post baptismum subsecutum est, licet aliud ante baptismum præcesserit, indubitata est prædicta sententia, quia de hoc casu loquitur expresse Innoc., d. epist. 22, et in eodem loquitur August., et D. Thom., ac fere Theologi. Et ratio est clara, quia ut sacramentum matrimonii habeat defectum significationis, in quo fundatur hæc bigamia, non est necesse, ut prius matrimonium fuerit verum sacramentum; satis est enim, quod fuerit verum matrimonium, et quod prior fuerit vera uxor,

quam relationem (ut sic dicam) non tollit baptismus. Adde interdum non requiri ad bigamiam, ut utrumque matrimonium fuerit verum, quia intentatum sufficit, ut in alio matrimonio vero sit defectus significationis; ergo multo magis hoc sufficiet, quando utrumque matrimonium verum est, licet unum eorum non fuerit sacramentum. Idem manifestum est in matrimonio post baptismum facto cum illa, quæ ante baptismum fuit vidua vel quomodocumque corrupta; nam illud sufficit, ut tale matrimonium defectum habeat significationis, quia reipsa non est cum virgine. Nihilque obstabit, quod virginitas fuerit per crimen amissa, et quod baptismus deleverit crimen, quia hic defectus non fundatur in crimine, sed in sola carnis corruptione, quam non potest baptismus restituere; sicut etiam pœnitentia perfecta potest auferre simile crimen post baptismum commissum, non tamen propterea potest impedire bigamiam.

12. *An quando duplex matrimonium præcessit baptismum, faciat irregularitatem.* — In altero vero puncto difficultas est, an ille, qui ante baptismum duas habuit uxores, post baptismum maneat bigamus, etiamsi postea nullum matrimonium contraxerit. Et ratio dubii est, quia in tali homine, quamvis fuerit duplex matrimonium, nullum tamen eorum fuit sacramentum; ergo non intervenit ibi defectus sacramenti; ergo deest fundamentum bigamiæ et hujus irregularitatis; nam Augustinus ideo dicit, bigamiam non tolli per baptismum, *quia de sacramento agitur, non de peccato,* et infra ait hoc esse propter sanctitatem sacramenti; ergo ubi sacramentum non est, nec talis irregularitas esse potest.

13. *Pars affirmans vera.* — Nihilominus tamen censeo etiam in hoc casu contrahi irregularitatem. Primo, quia Ambrosius ita loquitur : *Etiam ante baptismum iterata conjugia,* etc. Item ratio, quam subdit, generalis est, scilicet : *Quomodo potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit?* Innocentius etiam, in dict. epist. 22, pro inconvenienti infert, quod plura matrimonia ante baptismum contracta, postea non computentur ut plura; et in altero loco concludit: *In baptismo peccata dimittuntur, non uxorum numerus aboletur;* et infra : *Nullus ergo contra Apostolum tale aliquid sentiat, neque admittat, sed fideliter intelligat, unius uxoris virum, sive ante baptisma esse nominatum, sive post baptismum.* Clarissime vero in epist. 1, cap. 5, ait eum esse irregularem post baptismum, qui ante baptismum viduam duxit uxorem, et cap. 6, generaliter statuit, ne is, qui secundam duxit uxorem, clericus fiat; et infra inquit : *Si ab aliquibus existimatur, ante baptismum si forte quis accepit uxorem, et ea de seculo recedente, alteram duxerit, in baptismo esse dimissum, satis errat a regula.* Ratio autem est, quia Ecclesia potuit in hunc modum impedimentum hoc statuere, ut in doctrina generali declaratum est, quia impedimentum non ponitur homini non baptizato, sed ei, qui baptizatus est, quamvis manet ex causa, quæ vel in totum, vel ex parte baptismum antecessit; sed Sancti et Pontifices declarant hoc sensu positum esse hoc impedimentum : ergo.

14. *Objectioni occurritur* — Neque obstat, quod matrimonium ante baptismum non sit verum sacramentum novæ legis, quia lex Ecclesiastica non hoc tantum considerat, sed etiam significationem illam, quæ fuit in vinculo matrimonii, ex quo fuit in statu innocentiæ institutum; semper enim significavit aliquo modo conjunctionem Christi cum Ecclesia, ut Paulus indicat ad Ephes. 5. Simulque considerat indecentiam quamdam in eo, qui sæpius uxorem duxit, propter exemplum, et indicium quoddam incontinentiæ, ad quod parum refert, utrumque matrimonium baptismum præcessisse.

15. *Objicitur can.* 10 *Apostolorum.* — *Responsio.* — Instari vero potest ex can. 16, alias 17 Apostolorum, qui apud Gratian., c. 1, dist. 33, ita legitur : *Qui post sanctum baptisma duobus conjugiis fuerit implicitus;* et sic videtur destrui resolutio utriusque puncti, quia postulatur, ut utrumque conjugium fuerit post baptismum. Alia tamen versio habet : *Si quis post baptismum fuerit secundis nuptiis copulatus,* et sic saltem impugnatur hæc posterior pars. Unde aliqui fatentur Apostolos initio non posuisse hoc impedimentum cum majori amplitudine, et in hoc sensu quasi dispensasse pro eo tempore cum his, qui post baptismum plures uxores non acceperunt, propter raritatem hominum. Quod est probabile, dummodo non negetur, postea vel eorumdem Apostolorum, vel Ecclesiæ declaratione ampliatum esse hoc impedimentum in sensu explicato. Vel certe adverti potest, in eo canone non postulari, ut utrumque vel alterum matrimonium sit

contractum post baptismum, sed solum quod inveniatur quis post baptismum implicitus secundis nuptiis, quod est verum, etiam si contractus isti ante baptismum facti sint. Solum posset videri non comprehendi, qui duas uxores habuit ante baptismum, et postea neutræ conjugio est implicitus, sed viduus. Respondebimus tamen illud esse accidentarium, et impedimentum semel contractum semper remanere.

16. *Per professionem religionis non tollitur ipso facto irregularitas hæc. — Nec Prælati religionum in ea dispensare possunt.* — Secundo posita est conclusio ad excludendam professionem religionis, quia per illam non tollitur ipso facto hæc irregularitas secundum jus commune. Ita supponunt auctores supra citati, qui ad summum aiunt, Episcopum posse dispensare cum bigamo, si religionem ingrediatur, et in aliquibus casibus hoc etiam dicunt jura; ergo supponunt, hanc irregularitatem non tolli per ingressum religionis. Imo hinc ulterius infertur Prælatos religionum jure communi non posse dispensare cum his religiosis in impedimento bigamiæ. Quod docuit Turrecrem., in cap. Lector, dist. 34, art. 2, concl. 6; nullibi enim legitur in jure facta concessio Prælatis religionum ad talem dispensationem faciendam. Addo etiam nec ordinaria privilegia religiosorum, etiam mendicantium, concedere hanc potestatem Prælatis religionum; an vero aliqua religio habeat circa hoc speciale privilegium, quæstio est de facto, quam unusquisque Prælatus in sua religione scire debet.

17. *Quorumdam sententia improbatur. — Vide Henric., lib. 12 de Matrimon., cap. 6, in fine. — Roderic., tom. 1 quæst. reg., quæst. 24, art. 2.* — Addunt vero aliqui, posse Prælatos religionum dispensare cum suis religiosis bigamis, saltem quoad Ordines minores, quia Episcopi hoc possunt circa suos subditos; Prælati autem religionum exercent circa suos jurisdictionem Episcopali similem seu æqualem. Sed ego hoc nec consulerem, nec admitterem sine speciali privilegio, quia id, quod supponitur, in rigore juris non est verum; unde, cum per aliam illationem extenditur talis potestas ad Prælatos religiosorum, fit minus probabilis. Nam cum dicuntur Prælati religiosorum participare jurisdictionem Episcopalem, intelligendum est quoad ea, quæ communi et ordinario jure Episcopis conveniunt. Minus vero probabile est, quod quidam aiunt, Prælatos religionum posse dispensare cum subditis in bigamia, etiam quoad Ordines sacros, si secundum jus commune intelligatur; si autem de privilegio sit sermo, ostendendum est.

18. *Quid possint Prælati religionum in bigamia similitudinaria.* — Hæc autem intelligenda sunt de bigamia vera vel interpretativa; nam in illam, quæ tantum similitudinaria est, facilius cadit dispensatio. Unde, cum certum sit, jure communi concessam esse potestatem Episcopis dispensandi in irregularitate proveniente ex bigamia similitudinaria, merito affirmare possumus, Prælatos religionum, qui quasi Episcopalem jurisdictionem exercent, ut Generales, Provinciales aut Abbates (juxta uniuscujusque institutum), posse in eodem impedimento cum suis subditis dispensare, sive ante professionem, sive post, illud contraxerit. Potuit enim esse prius clericus in sacris et matrimonium contraxisse, vel etiam post professionem in eadem, vel in alia religione, quæ diversitas non refert ad hanc dispensationem respectu Episcoporum, ut supra dictum est. Oportet autem, ut hoc impedimentum cum aliis non misceatur, nam, si religiosus duxit viduam, non poterit cum eo dispensare Prælatus, cum nec Episcopus possit dispensare, quia jam illa non est tantum similitudinaria, sed etiam interpretativa; et idem erit, si religiosus post professionem duo matrimonia contrahat, quia etiam illa est bigamia interpretativa, juxta superius dicta.

DISPUTATIO L.

DE IRREGULARITATE, QUÆ NASCITUR EX DEFECTU NATALIUM.

Post defectum sacramenti considerandum sequitur de defectibus personæ, qui licet culpam ejus non includant, sufficiunt tamen irregularitatem fundare. Sumimus autem initium ab illo, qui ex ipsa generatione contrahi solet, quia primus est omnium. Est autem hic defectus solum, quando aliquis natus non est ex legitimo matrimonio, et hic vocatur defectus natalium, qui dici potest illegitimitas. De qua dicendum est, an irregularitatem inducat, et qualem, quove jure, et quomodo auferri possit.

SECTIO I.

Quot modis filii nascantur vel fiant legitimi.

1. *Prima conclusio.* — Quia privatio per habitum cognoscitur, ideo de legitimis filiis pauca præmittenda sunt. Dico ergo primo : legitimi filii illi propriissime sunt, qui ex parentibus vero matrimonio conjunctis oriuntur, sive tale matrimonium fuerit sacramentum, sive non, id est, sive sint nati ex parentibus baptizatis, sive ante eorum baptismum, dummodo fuerint matrimonio copulati, ut docet Paul., prioris ad Corinth. 7, et late Innocent. I, epist. 2, 22 et 24.

2. *Secunda conclusio.*— Dico secundo : inter legitimos numerantur, qui, licet fuerint ex illicito concubitu nati, per subsequens matrimonium legitimi facti sunt, quod contingit quoties parentes tempore generationis soluti erant, et habiles ad matrimonium inter se contrahendum, quia tunc subsequens matrimonium quasi retrotrahitur usque ad tempus conceptionis talium filiorum, ex quadam benignitate juris canonici in cap. Tanta, Qui filii sint legitimi. Ubi Glossa advertit, tales filios esse legitimos etiam quoad Ordines, quia matrimonium subsequens omnino purgat præcedentem turpitudinem. Circa quod occurrebat difficultas, ex cap. Innotuit, de Elect., quam infra sect. 5 tractabo. Dixi autem necessarium esse, ut tempore generationis parentes sint habiles ad contrahendum inter se; nam si aliquis eorum fuerit matrimonio copulatus, vel aliud simile impedimentum intercesserit, etiamsi postea ablato impedimento matrimonium contrahant, non comprehenduntur in dict. cap. Tanta. Intelligitur de impedimento sufficiente ad irritandum matrimonium, nam si sit solum impediens, nihil obstabit, cum valori matrimonii non repugnet, ut latius intelligi potest ex Covarruv., 2, part. 4, c. 8, § 2.

3. *Quid si impedimentum ad contrahendum, quod tempore conceptionis fuit, tempore nativitatis fuerit ablatum.* — *Decisio.* — Hic verum occurrit quæstio, si contingat tale impedimentum existere tempore copulæ seu conceptionis, tempore autem nativitatis filii jam esse ablatum per dispensationem, an talis filius per subsequens matrimonium legitimus fiat. De quo sunt contrariæ opiniones, quas ibi Covarruv. late refert; ipse tamen prius resolvit in partem favorabiliorem, nimirum, illum filium fieri legitimum per subsequens matrimonium. Refert vero deinde Sarmientum, lib. 1 Selectarum interpret., c. 5, num. 10, qui post ipsum Covarruviam contrariam sententiam tenuit, cujus rationibus permotus tandem idem Covarruv. rem dubiam et indecisam relinquit. Unde in ordine ad irregularitatem est sine dubio securior sententia, quæ requirit parentes habiles ad contrahendum tempore conceptionis. Et habet magnum fundamentum in dict. cap. Tanta, quod sic habet : *Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eamdem duxerit, nihilominus spurius erit filius.* In quibus verbis solum postulatur, ut copula interveniat existente impedimento. Ponamus enim ante nativitatem talis filii mortuam esse uxorem talis viri, et postea duxisse aliam, quam durante priori matrimonio cognoverat, sequitur, in eo casu filium fieri legitimum per tale matrimonium : hoc autem videtur repugnare prædicto textui; nam in illo filio concurrunt omnia, quæ ibi postulantur, ut talis proles semper sit spuria. Ratio etiam hoc suadet, quia lex, quæ illam limitationem posuit, non respexit ad nativitatem filii, in qua non intervenit culpa, sed ad copulam ita turpem et damnabilem, ut voluerit non purgari etiam per subsequens matrimonium ; ad hoc autem parum profecto refert, quod impedimentum sublatum sit tempore nativitatis. Hæc ergo pars mihi valde verisimilis videtur, et maxime quando impedimentum tale fuit, ut pro eo tempore non esset dispensabile, quale est illud de priori matrimonio, idemque censeo de voto solemni, etiamsi demus esse dispensabile, vel de facto dispensari ante natam prolem; in aliis vero impedimentis, quæ facilius tolluntur per ordinariam dispensationem, est fortasse res magis dubia, semper tamen videtur dicta sententia probabilior.

4. *Quid si impedimentum post conceptionem superveniat.* — Secus vero erit, si e contrario contingat, tempore conceptionis non fuisse impedimentum, tempore autem nativitatis jam inveniri; nam hoc non obstabit, quominus si postea, ablato impedimento, matrimonium contrahatur, proles legitima efficiatur. Ut, v. gr., si post copulam inter personas solutas, altera vel utraque earum aliud matrimonium contrahat, deinde vero, ante talis filii nativitatem eædem personæ viduæ effectæ inter se contrahant, prior proles legitima efficitur, ut optime docuit Covarruv.,

supra, num. 15. Et colligitur ex dict. cap. Tanta, nam ibi solum excipitur casus, in quo ipsa copula est damnabilis, propter matrimonium, quod de eo tempore existebat; at vero in illo casu copula non fuit damnabilis dicto modo; ergo proles inde orta comprehenditur sub generali regula textus, ut fiat legitima per subsequens matrimonium, sive aliud præcesserit ante vel post nativitatem, sive non, nam de hoc nihil in textu dicitur, nec nos illud debemus aut possumus limitare; solum ergo requiritur, ut matrimonium postea subsecutum validum sit. Unde si contingeret, aliquam ex illis personis religionem profiteri ante nativitatem prolis prius conceptæ, postea vero ex dispensatione Pontificis reddi habilem ad matrimonium, per illud fieret filius legitimus, ex eodem principio, quod prior copula fuit tantum simplex, et matrimonium, postea subsecutum, fuit validum.

5. *Corollarium.* — Unde colligimus ulterius, quoties tempore conceptionis impedimentum existit inter parentes, quod matrimonium inter eos irritaret, etiamsi ab altero eorum ignoretur, et in conscientia excusetur ab incestu vel adulterio, v. gr., licet non a fornicatione simplici, nihilominus prolem inde exortam non fieri legitimam propter matrimonium subsequens, ablato impedimento. Quam rem late disputat Covar., sup., num. 16 et 17, refertque contrarias opiniones satis communes, tandemque in hanc sententiam magis ipse inclinat; quæ mihi profecto indubitata videtur ex dict. c. Tanta, ubi generaliter dicitur, si vir vivente uxore aliam cognoverit, filium inde conceptum semper esse spurium, nulla mentione facta, an mulier illa, quam cognovit, sciverit, vel ignoraverit viri statum seu conditionem; ergo non possumus nos illam limitationem addere, cum nullo jure fundata sit, ut magis ex sequenti puncto constabit.

Tertia conclusio.

6. Dico tertio : ut filius sit legitimus canonico jure, satis est, quod matrimonium sit verum, aut bona et probabili fide reputatum, etiamsi contingat ex occulto impedimento nullum esse. Ita declaravit Pontifex, in c. Ex tenore, Qui filii sint legitimi, ubi Abbas et cæteri Doctores, Antonin., 3 p., tit. 29, c. 4; Maiol., lib. 1, c. 5; et Covar., d. 2 p., c. 8, § 1. Constatque ex prædicto textu hoc non solum procedere, quando hæc bona fides in utroque parente invenitur, sed etiam si in altero tantum existat; nam in casu illius textus mater sola bonam fidem habuisse dicitur; nam pater, qui aliam sibi matrimonio copulaverat, non videtur potuisse bonam fidem habere, quamvis in textu nihil de hoc asseratur. Satis vero est, quod sola bona fides matris, cum publica existimatione legitimi matrimonii, sufficere dicitur, ut jure canonico talis filius legitimus censeatur. Neque est dubium, quin etiam ad effectum suscipiendi Ordines hoc intelligendum sit, quia jus absolute, et sine limitatione reputat illum legitimum; ergo quoad omnes effectus. Atque hæc est communis interpretatio, cujus ratio solum est, quia jus ita disposuit in favorem prolis legitime conceptæ sub titulo matrimonii validi, juxta conscientiam saltem alterius conjugis et publicam opinionem.

7. *Objectio contra corollarium secundæ conclusionis.* — *Solutio.* — Hinc vero solet argumentum sumi contra id, quod dictum est superiori puncto; sequitur enim, quando ante matrimonium præcessit conceptio cum impedimento ignorato, non obstare, quominus per subsequens matrimonium talis partus legitimus fiat. Negatur autem consequentia, et similitudo rationis, quia in priori casu habemus expressam juris declarationem, non vero in altero. Nec subest eadem causa, ut extendamus illam dispositionem tanquam favorabilem, quia in priori casu bona fides parentis est circa matrimonium ipsum, et actum ejus tanquam absolute legitimum; in altero vero casu bona fides et non est circa consummationem matrimonii, et solum est quoad diminutionem culpæ, ut sic dicam, absolute vero conceptio est turpis, et proles ex vi illius illegitima; et ideo, si in re ipsa interveniat impedimentum, ignorantia ejus licet, excuset talem speciem culpæ, non tamen confert ad legitimationem prolis per subsequens matrimonium.

8. *Dubium.* — *Resolvitur ex generali regula.* — Sed quid si matrimonium fiat illicite propter impedimentum non dirimens cognitum, et cum impedimento irritante ignorato, ac proinde ex hac parte bona fide reputetur validum? numquid proles inde genita erit legitima? Ut si quis habens votum simplex castitatis ducat fœminam, quam omnino ignorat esse affinem in secundo gradu, in re tamen habet hoc impedimentum. Respondeo generalem regulam esse, hujusmodi prolem

esse legitimam, quia de valore matrimonii ignorantia est invincibilis, et consequenter copula, quæ subsequitur, matrimonialis et legitima est in existimatione inculpabili, et ita comprehenditur in dicta dispositione juris, et alia malitia, quæ miscetur in contractu matrimonii, accidentaria est ad hunc effectum.

9. *Exceptio a regula secundum jus antiquum.* — *Cap. Quod nobis, Qui filii sint legitimi, objicitur* — *Exponitur.* — Potest autem excipi juxta antiquum jus casus matrimonii clandestini; nam licet in re esset validum, ab Ecclesia non admittebatur, donec esset coram illa probatum seu confirmatum, et ideo si casu intercedebat impedimentum irritans ignoratum, proles inde concepta non erat legitima juxta, c. Cum inhibitio, § 1, de Clandest. despons. Objici vero potest cap. Quod nobis, Qui filii sint legitimi, ubi, qui de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia probato generatus est, legitimus judicatur, quod plerique intelligunt de matrimonio clandestino a principio nullo, quamvis bona fide facto. Respondetur tamen primo, admissa hac expositione, ibi non dici, filios natos ex tali matrimonio, durante ejus invaliditate, judicari legitimos, sed tantum, postquam est *ab Ecclesia probatum,* id est, validum effectum per approbationem Ecclesiæ. Quam expositionem indicat Abbas sequens Calderinum, et mihi videtur necessaria, supposita dicta expositione et decisione alterius textus in d. c. Cum inhibitio. Deinde dicitur, non oportet textum illum intelligere de matrimonio invalido, sed simpliciter de matrimonio clandestino, quod licet esset validum, tamen cum esset occultum, et non contractum in facie Ecclesiæ, filii ex eo geniti non habebantur legitimi, donec matrimonium esset per Ecclesiam approbatum. Nam juxta c. 2 de Clandest. despons., ante hanc Ecclesiæ probationem, et confessionem ipsorum conjugum, non poterant illi compelli ad perseverandum in tali matrimonio, et consequenter nec proles reputabatur legitima in foro Ecclesiæ; tamen si contrahentes ipsi in facie Ecclesiæ rem totam fatebantur, et ratam habebant, matrimonium ab Ecclesia recipiebatur ut legitimum a principio, et ideo etiam proles a principio genita judicabatur legitima, dummodo aliud impedimentum non obstaret. Hoc vero non videtur habere locum post statutum Concil. Trident., nisi fortasse ubi ipsum non fuerit sufficienter promulgatum, quia jam nunc matrimonium clandestinum invalidum est, et ideo filius ex eo genitus per se est illegitimus, et quoad legitimationem per subsequens matrimonium ita de illo judicandum est, sicut de quocumque genito per fornicationem et concubinatum.

10. *Quid secundum jus novum.* — Matrimonium autem factum coram parocho, et testibus, juxta Tridentinum, per se validum est, quantum est ex modo contrahendi; et ideo si bona fide ita fiat, sufficit, ut proles inde concepta sit legitima, etiamsi per ignorantiam contingat aliquod subesse impedimentum, quod illud reddat nullum. Quod censeo verum, etiamsi cum aliquo peccato contractum sit, ut, v. gr., prætermissis publicis denuntiationibus quas Concilium non prætermitti præcipit, sine justa causa et licentia, quia hoc non obstante illud matrimonium non clandestine, sed in facie Ecclesiæ contractum est; et ideo non comprehenditur sub decisione textus in dict. c. Cum inhibitio, ac proinde manet sub alia generali regula juris, quod proles judicetur legitima, quæ nascitur ex matrimonio legitimo reputato. Dices, in eo casu ignorantiam non reputari invincibilem, quia non est adhibita diligentia ad tollendam illam, quæ ex præcepto Ecclesiæ adhibenda fuisset. Respondeo, hanc causam sufficere, ut in exteriori foro illa ignorantia suspecta habeatur; nihilominus tamen si in conscientia constet ignorantiam fuisse invincibilem, et alio modo factam esse sufficientem diligentiam ad veritatem cognoscendam, in eodem foro proles judicanda est legitima, quia revera nullum impedimentum canonicum illi obstat. Idemque dicendum existimo in foro exteriori, si de bona et probabili fide alia via in eo constiterit sufficienter, quia illud præceptum præmittendi admonitiones valde extrinsecum est, ut propter solam illius transgressionem existimandum sit, prolem mala aut minus probabili fide fuisse conceptam.

11 *An filius ante matrimonium genitus, per subsequens matrimonium nullum, verum existimatum, legitimetur.* — *Augustinus.* — *Soto.* — Ultimo dubitari potest in hoc puncto, an matrimonium reputatum legitimum bona fide, æqualiter operetur ad filii legitimationem, ac matrimonium verum, ut, v. g., an matrimonium bona fide contractum inter consanguineos reddat legitimam prolem ante tale matrimonium ab ipsis genitam, cum eadem ignorantia de gradu consanguinitatis. Aliqui enim Doctores affirmant talem prolem fieri legitimam, quia matrimonium reputatum pe-

rinde operatur ac verum. Ita tenet Antonin., in c. Tanta, num. 9, Qui filii sint legitimi. Contrarium vero tenet Socin., Cons. 31, et in idem magis videtur inclinare Covar. supra, num. 17, in fine. Et videtur probabilius. Nam primo, si bona fides non sit in utroque parente, sed in altero tantum, juxta dicta consequenter negandum est, prolem illam fieri legitimam per tale matrimonium reputatum, non quia ad hoc minus sit efficax, quam matrimonium verum, sed quia nec per matrimonium verum talis legitimatio fieret, eo quod præcedens conceptio in re fuerit incestuosa, et sola ignorantia unius partis non poterit illam reddere naturalem seu simplicem, ut dictum est. At vero quando tempore copulæ ex utraque parte intervenit bona fides quoad ignorantiam impedimenti, tunc certe dubitari potest, an proles, quæ materialiter genita est ex incestu, habenda sit tanquam naturalis, ut legitimari possit per subsequens matrimonium reputatum; nam tunc filius genitus post tale matrimonium legitimus judicatur; ergo etiam prius genitus cum eadem ignorantia, quia illud matrimonium retrotrahitur, ut supra dictum est. Verumtamen si hæc ratio efficax esset, idem probaret, etiamsi bona fides a principio tantum ex parte alterius parentis intervenisset; ideoque verius censeo etiam in illo casu non legitimari prolem per tale matrimonium. Quod non solum procedit de matrimonio putato, sed etiam de vero, quia semper præcedens copula incestuosa manet, licet ob ignorantiam non imputetur; id vero satis obstat, ut non possit subsequens matrimonium prolem facere legitimam. Atque hæc sufficiunt præsenti instituto, quoad filios legitimos; reliqua in materia de Matrimonio dicentur

SECTIO II.

Quot sint species filiorum illegitimorum.

1 *Varii gradus filiorum illegitimorum. — Naturales.* — Regula generalis est, omnes filios, qui non sunt legitimi aliquo ex prædictis modis, illegitimos quoad præsentem irregularitatis effectum appellari. Sunt autem varii gradus horum illegitimorum. Primo enim distinguuntur in naturales, et spurios; naturales dicuntur, qui orti sunt ex copula illicita eorum, qui inter se matrimonium contrahere poterant. Solent autem hi subdistingui in nothos, et simpliciter naturales; priores sunt qui nascuntur ex soluto et soluta domi non retenta; posteriores vero, qui nascuntur ex concubina domi retenta; et requiri etiam solet, ut illa unica sit, juxta Authenticam Quibus modis naturales efficiantur sui, § Si quis autem defunctus, collat. 7. Quæ divisio ad alios effectus juris civilis potest fortasse conferre, et maxime, ut filius reputetur talis patris; nam quando concubina domi retinetur, filius præsumitur ejus, qui illam apud se retinet, etiamsi ipse non declaret; quod secus est, quando proles extra domum nascitur, nam oportet, ut pater filium recognoscat, vel sufficienter probetur De qua re videri possunt Abbas, in c. Per venerabilem, Qui filii sint legitimi, num. 31, et quæ late scribit Covar., d. 2, p. 4, cap. 8, § 4; et Antonius Gomez, in L. 9 Tauri, a princip. In præsenti vero hæc distinctio necessaria non est, nam omnes isti sunt jure canonico filii naturales quoad præsentem effectum irregularitatis, imo et quoad omnes alios. Quod etiam jure Regio Hispaniæ receptum esse ostendunt dicti auctores, et alii juris interpretes recentiores, qui etiam aiunt, consuetudine totius orbis ita esse receptum. Atque ita intelligendum est, quod dixit Isidorus, lib. 9, Originum cap. 5 : *Naturales filii dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas conjugii,* et habetur 32, quæst. 2, c. ult., ubi ingenuam appellat, non quia necesse sit eam esse nobilem, aut alterius similis conditionis; satis est enim quod sit soluta, et ad matrimonium contrahendum cum tali viro non habens impedimentum; ingenuitas vero matris potius requiritur, ut filius sit liber, et non servus, quam ut sit naturalis, ut sumitur ex eodem, et ex c. Innotuit, juncta Gloss., verb. *Ingenua,* de Elect.; Turrecremata vero, d. cap. ult., significat necessarium esse, ut non sit meretrix; sed neque hoc necessarium est, ut filius sit naturalis, dummodo alia conditio, seu aptitudo ad matrimonium non desit, ut præter dicta optime colligitur ex cap. Innotuit, junct. Glos., verb. *Conjugata,* de Electione.

2. *Filii spurii. — Tres eorum species.* — Secundo, filii spurii universaliter dicuntur omnes alii illegitimi, qui naturales non sunt, dicunturque omnes hi nati ex damnabili coitu; nam simplex fornicatio seu concubinatus licet in foro animæ damnabilis etiam sit, tamen, si non habeat graviorem deformitatem, humano jure permittitur, seu toleratur; quando vero accrescit malitia adulterii, vel alia similis, dicitur damnabilis copula, quia

jura etiam humana illam damnant. In ea vero sunt gradus, nam aliquando licet damnetur talis copula, non tamen specialiter in jure punitur, ut, v gr., adulterium conjugati cum soluta; aliquando vero etiam punitur, ut e converso adulterium conjugatæ cum quocumque alio. Quæ differentia ad nostram intentionem parum refert, licet interdum possit aliquid conducere ad facilitatem vel difficultatem dispensationis. Et ob eamdem causam tres præcipuæ species horum illegitimorum notandæ sunt. Quidam enim sunt filii adulterini, id est, ex adulterio nati, qui possunt esse in triplici differentia, scilicet ex conjugato et soluta; et ex soluto et conjugata; et ex conjugato et conjugata. Alii sunt filii incestuosi, nati ex his, qui habent impedimentum affinitatis vel consanguinitatis sufficiens ad irritandum matrimonium inter ipsos, si tempore, quo inter se convenerunt, fuisset contractum. Unde juxta varietatem hujus impedimenti potest esse similis varietas in his illegitimis, quorum impedimentum eo majus erit, quo major fuerit inter parentes sanguinis propinquitas. Alii denique sunt filii, qui dici possunt sacrilegi, quia ex illis parentibus nati sunt, qui ob impedimentum voti solemnis castitatis inter se contrahere non poterant, sive illud fuerit in utroque, sive in altero tantum, et sive illud fuerit votum annexum Ordini sacro, sive professioni religionis.

3. Est autem in his votis observandum, convenire primo in hoc, quod si matrimonium post illa sequatur, nullum est, et ideo proles est sacrilega. Secundo in hoc, quod si post natam prolem ex vero matrimonio votum sequatur, quod sit validum, quia vel alter conjugum mortuus est, vel quia ex illius licentia legitima factum est, nullum impedimentum affert legitimæ proli prius genitæ, argumento cap. Ad hæc, de Filiis Presbyt. Differunt tamen, quia si antecedit matrimonium validum sive consummatum, sive ratum tantum, et sequitur susceptio Ordinis sacri, matrimonium non dissolvitur, ut per se notum est, imo neque uxor amittit jus suum, si in talem ordinationem mariti non consensit eo modo, quo exigit in cap. Conjugatus, de Convers. conjug. Quapropter, si uxor petat jus suum, cogetur maritus, non obstante ordinatione, reddere debitum, quamvis illud petere non possit propter votum castitatis, ut definit Joan. XXII, in Extr. *Antiqua,* de Voto, Glos., et Doctores, in c. unic. de Voto, in 6, et tractat Covar. diserte in 4, 2 p., c. 7, § 4, n. 9. Atque hinc fit, ut filius natus ex tali matrimonio legitimus sit, non obstante voto et ordinatione patris, quia talis copula non est sacrilega, et votum tunc est quasi suspensum quoad impediendam redditionem debiti, et delictum parentis solum fuit in temeraria susceptione Ordinis, non in filii procreatione. Et hæc est communis sententia, ut patet ex Covar., supra, et Maiol., lib. 1, c. 9, num. 8. In voto autem solemni religionis non habet locum similis casus; aut enim matrimonium, quod antecessit, ratum fuit, et consummatum, aut ratum tantum; in priori casu professio subsequens nulla fuit, ac proinde filii posterius generati legitimi sunt; in posteriori autem casu matrimonium dissolvitur per subsequentem professionem, quæ omnino valida fuit, ideoque filii postea geniti ex priori sponsa ita sunt illegitimi, ac si nullum matrimonium antecessisset.

4. *Tertius gradus filiorum illegitimorum. — Prima sententia.* — Tertio dicendum est aliquos esse filios canonice illegitimos, qui naturaliter legitime procreati sunt. Suppono interdum vivente utroque conjuge posse utrumque vel alterum eorum solemne votum continentiæ valide emittere, ita ut uterque maneat privatus jure petendi, et sine obligatione reddendi debitum, c. Si vir, 37, q. 2, c. 1, et c. Conjugatus, de Convers. conjug., de qua re quomodo fieri debeat, et an sit necessaria auctoritas Episcopi ad valorem actus, vel ut ordinate fiat, in opere de Religione dicimus. Suppono secundo, in eo casu vinculum matrimonii prius contracti, et consummati, non dissolvi, quia prorsus indissolubile est quoad vinculum, juxta illud : *Quos Deus conjunxit homo non separet.* Tertio suppono, si contingat ex conjugibus in tali sacro jam constitutis filium generari, illum dici posse generaliter legitimum, quia revera natus est ex legitimo matrimonio. Imo addit Abbas statim citandus, etiam esse legitimum civiliter, id est, quoad successionem hæreditatis, quod fortasse est verum, quia non constat per jura civilia excludi. Sed de hoc alibi. His ergo positis, de hoc dicimus, non obstante naturali origine esse canonice illegitimum. Non caret tamen res controversia; nam quod alias copula sit sacrilega ipsis parentibus, non obstat, quando sacrilegium non est contra substantiam vinculi matrimonii, quod patet, tum in eo casu, in quo uterque parens habet simplex votum castitatis; tunc enim sacrilege

conveniunt, et nihilominus proles legitima est; tum etiam in eo casu, in quo clericus in sacris contra voluntatem viventis uxoris ordinatur, et cum illa cohabitare compellitur, et generat, non tantum reddendo, sed petendo debitum, in quo etiam sacrilegus est, et non obest filio quominus legitimus sit; idem ergo erit in præsenti casu. Et confirmatur ex cap. Litteras, de Filiis Presbyt., ubi consultus Pontifex de quodam sic progenito, respondet : *Si aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in clericum, et ad Ecclesiasticum beneficium promoveri*; ergo supponit illud non fuisse impedimentum. Propter quem textum hanc partem tenuit Raymund. in Summa, in cujus sententiam inclinat Palud., 4, dist. 41, quæst. 3, num. 9.

5. *Objectio.* — *Solutio.* — Nihilominus assertio posita et vera, et communis est. Quam tenuit Glos. 1 in c. Ministri, 81 dist., et Hostiensis in Sum., tit. de Filiis presbyt., § Qui possit, v. *Quid si sacerdos generat filium ex uxore legitima;* Innocent., Joan. Andr., et alii, quos refert Panormit. Idem tenet Anton., 3 p., tit. 29, c. 4, et Maiol., lib. 1, c. 4, n. 7. Probatur autem præcipue ex dict. c. Litteras, ubi verba illa, *permittimus ordinari*, relaxationem significant, unde supponunt impedimentum, ut ibi Glos., Innoc., Adrian., Hostiens., Panorm., et communis intelligunt, Glos. etiam in c. de Filiis presbyt., in 6. Et videtur colligi ex conditione, quæ adjungitur, *Si alias dignus inventus fuerit*. Sed objici potest, quia verba commode possunt exponi, ut non dispensationem, sed declarationem contineant, et conditio adjecta optime etiam sic quadrat, ut sensus sit : Si aliud non obstat, hoc non est impedimentum; similis enim forma verborum in eodem sensu habetur in c. Tua nos, et ult., de Homicid. Nihilominus certum est, Pontificem in illo c. Litteras, dispensationem concessisse, et talem, qualem solus Summus Pontifex concedere poterat. Hoc evidentius colligitur ex integro textu, quem refert Anton. August., in Collect. 2 Decretal., c. 5 ejusdem tit., ubi interponuntur hæc verba : *Verum quia in filiis paterna incontinentia propellenda dignoscitur, et propter cautelam presbyterorum filii a sacris Ordinibus juxta sanctionem canonicam removentur, non expedit, ut super hujusmodi ita supplicantium precibus annuamus, quod videamur aliis impetrandi similia spem aliquam facilius impertiri; sed ut suæ postulationis effectum, cum ad Sedem Apostolicam similiter accesserit, ex toto corde defraudari se non doleat, præsenti scripto vobis significamus, quod si aliter*, etc. Ex quibus verbis evidenter constat, primo fuisse necessariam dispensationem in illo casu, imo etiam non facile concedendam. Secundo constat, Pontificem aliquid ibi concedere, quod ipse solus concedere poterat, quodque verebatur concedere, ne aliis spem daret similia petendi. Quare vel dicendum est, Pontificem dispensasse etiam quoad Ordines sacros, vel certe tunc non potuisse Episcopum, sed Pontificem tantum dispensare quoad minores Ordines, et in his Pontificem dispensasse, quod indicant illa verba : *Ut ex toto defraudari se non doleat.*

6. Denique colligitur ex dictis verbis, ad hanc illegitimitatem solum considerari a jure, quod hujusmodi sint filii presbyterorum propter parentum incontinentiam ab Ecclesia specialiter damnatam et reprobatam procreati. Unde fit, non sufficere vinculum matrimonii, si ejus executio fuerit dicto modo ablata, et interdicta. Dices, hunc textum recte probare quoad filios presbyterorum, non vero quoad inferiores in sacris constitutos, nec quoad religiosos, quia de his non exprimitur, nec valet argumentum a simili. Respondetur de his omnibus idem esse judicium ex omnium Doctorum sententia, et notat specialiter Addit. ad Abbat., in d. c. Litteras, citans Rom., singul. 522 et 523. Neque illud est argumentum a simili, sed est ex formali ratione talis prohibitionis, quæ non est Ordo sacerdotalis, sed solemne votum continentiæ, ratione cujus in foro Ecclesiæ propria uxor non reputatur uxor quoad debitum reddendum, ut notavit Glos., in d. c. Ministri, ponderans verbum textus : *Invadere cubile, tanquam alienum.* Et hæc est clara differentia inter votum solemne et simplex, et inter hanc copulam et aliam illicitam cum propria uxore ex quacumque alia prohibitione, quæ sufficiens non est, ut propterea filii censeantur illegitimi. Et ita solutæ manent rationes dubitandi positæ in contrarium.

SECTIO III.

Utrum omnes filii illegitimi sint irregulares.

1 *Conclusio.* — Ex dictis in præcedenti sectione facile definitur, quo titulo hæc irregularitas contrahatur, et ad quas personas derivetur Fundamentum enim illius est ortus ex coitu illegitimo; hujusmodi autem cense-

tur esse omnis ille, qui non est ex legitimo matrimonio vero aut probabiliter existimato, et cujus executio ablata non sit modo in superioribus declarato. Unde fit, ut hæc irregularitas derivetur ad omnes filios illegitimos, in quocumque gradu, vel specie sint. Quod satis expresse habetur in c. 1 de Filiis presb. extra, et in 6. et in c. Consuluit, juxta Gloss. de Servis non ordinat., et c. Per venerabilem, Qui fil. sint legit., et ex multis c. dist. 56, a princ., et est communis Doctorum sententia eisdem locis, et Summistar., v. *Irregularitas;* Navar., c. 27, n. 201; Bernard. et Salzedo, in Pract., cap. 14; Maioli, supra. Ratio autem, ob quam Ecclesia hanc irregularitatem induxit, multiplex considerari potest, scilicet, in detestationem paterni sceleris, ob infamiam quamdam et turpitudinem, quam inde contrahit filius, et quia timeri potest, ne filius sit paterni criminis imitator. Et ideo non est inconveniens, quod hoc impedimentum redundet in filios sine culpa eorum, quia hæc irregularitas non est pœna respectu talium filiorum, sed impedimentum canonicum impositum propter quamdam indecentiam, quæ sine culpa ex vitio naturæ contrahi potuit.

2. *Cur patres illegitimorum irregulares non efficiantur* — Sed objicies, saltem debuisse irregularitatem hanc non solum filiis, sed etiam parentibus imponi, quia cum in patre fuerit culpa, in eo etiam est major turpitudo et indecentia; ergo plus debet ei propria culpa obesse, quam culpa aliena filio. Respondeo imprimis hic non agi de pœna culpæ, sed de indecentia, et de præcavenda simili turpitudine in futurum; in parente autem non consideratur indecentia ulla præter delictum, de cujus punitione, quatenus ad delinquentis irregularitatem vel suspensionem pertinere potest, supra dictum est. Deinde dicitur, esse disparem rationem, quia pater non accipit esse per turpem generationem, sed dat filio; actio vero non est in agente, sed in passo; et ideo defectus, seu indecentia, quæ inde nascitur, non manet in parente, sed redundat in filium, excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante.

3. Addit vero Maiol., lib. 1, cap. 12, aliquos esse casus, in quibus fit irregularis, eo quod habeat filios etiam legitimos. Unus est de clerico, qui ex matrimonio legitimos filios habuit ante ordinationem suam; nam ille censetur irregularis, non quidem ad Ordines sacros, sed ad Episcopatum, vel prælationem Ecclesiasticam, sumpto argum. ex cap. Cathinensis, d. 61, ubi Pontifex, vacante quodam Episcopatu, præcipit eligi, qui nec uxorem habeat, nec filios. Et idem habetur in c. De Syracusanæ, 13, d. 28, ubi dicit Pontifex, hoc fuisse prohibitum principali constitutione, quia quando Episcopus habet filios, *Ecclesiastica solet periclitari substantia.* Habetur autem illa constitutio in Auth. *Quomodo oportet Episcopos,* et c. 5, colla. 1, ubi in Glossa refertur alia similis constitutio græca ejusdem Justiniani imperatoris, in qua pro ratione redditur : *Ne contemptis pauperibus Christi, propriis filiis incumbat, et in eos facultates Ecclesiæ transferat.* Sed hæ leges civiles per se non possunt inducere irregularitatem, ut constat, et generaliter notat Abb., in c. Ecclesia S. Mariæ, de Constit. Non videntur autem dicti canones approbare hoc simpliciter tanquam impedimentum canonicum, sed solum acceptare, ut egregium consilium, et maxime approbare causam, quæ Imperatorem movit ad illam legem constituendam. Et ideo Gloss. circa prius capitulum dixit. *Si nulla sit præsumptio,* aut periculum, quod dilapidentur bona Ecclesiæ, vel detur cautio, et fiat inventarium, posse quempiam eligi in Episcopum, licet habeat filios. Quod videtur expresse ita dispositum in c. Sint manifestæ, 12. quæst. 1. Et in cap. Episcopus qui filios, 12. quæst. 2. Unde inter jurisperitos controversum est, an clericus habens filios, possit sine dispensatione ascendere ad Episcopatum. De qua re alibi latius dicetur; interim videri potest Abb., in c. 1 de Testamentis, n. 2, ubi Additio plura allegat. Et mihi quidem verisimile est, cum Pontifex daturus sit Episcopatum vel confirmaturus electionem, necessarium esse illi aperire talem personæ conditionem, ut legitima sit collatio vel confirmatio. et non subreptitia, quia valde movere potest, et difficilem reddere Pontificis voluntatem. Et hoc saltem probat dict. c. De Syracusanæ, ubi Glossa distinguendum putavit quoad hoc inter legitimos et illegitimos; sed immerito, ut recte Panormitan. notavit, cum textus nihil distinguat, et quodammodo major ratio sit in filiis legitimis, quia magis solent eos parentes diligere, magisque eis thesaurizare procurant.

4. Alius modus hujus irregularitatis censetur esse in causa supra tractata, si clericus uxoratus sine consensu uxoris sacrum Ordinem suscipiat; manet enim inhabilis et irregularis tam ad usum Ordinis suscepti, quam ad ascensum ad superiorem. Verumtamen hæc irregularitas non provenit proprie ex

filiis, sed ex ipsa conjunctione ad uxorem, etiamsi alii non procreentur. Neque etiam videtur nova irregularitas contracta per talem susceptionem Ordinis sacri, sed ex vi ipsius vinculi matrimonii, quia ratione illius, secundum præsentem Ecclesiæ statum, fit quis inhabilis ad ascendendum ad superiores Ordines, et usum eorum, et ad Ecclesiastica beneficia, vivente scilicet uxore, et ipsa non consentiente et castitatem vovente, c. 1, 2 et 3 de Cleric. conjug. Dico autem secundum præsentem statum, quia olim permittebatur clericis in sacris habere uxores, licet non permitteretur usus earum, ut constat ex Conc. Iliberlino, can. 33; Tolet. I, can. 1; et Leone P., ep. 84, c. 4, et ep. 92, c. 3, et ex Gregor., lib. 3, ep. 34, et habetur in c. Multorum, 27, quæst. 2, de qua re latius Deo dante in opere de Religione.

SECTIO IV.

An expositi, et in universum omnes, quorum origo incerta est, sint irregulares.

1. *Varii sensus quæstionis.* — In præcedenti sectione ostendimus, omnes illegitimos esse irregulares. Nunc declarandum est, quam certus esse debeat hic defectus natalium, ut irregularitatem inducat. Varii enim gradus incertitudinis, seu cognitionis in hoc esse possunt. Primus est, quando neutrum scitur, ut contingit in filiis expositis, sub quibus comprehendimus omnes, quorum parentes ignorantur. Secundus gradus est, quando filius natus est ex matre habente virum, et communi existimatione creditur esse genitus ab illo, re tamen vera est genitus ab alio, id tamen non constat, nisi fortasse ex aliquibus conjecturis, vel aliqua infamia, aut etiam per assertionem matris id secreto affirmantis filio. Tertio potest contingere aliquem esse natum ex conjugatis in externo foro Ecclesiæ, postea vero declarari matrimonium fuisse nullum; dubium tamen vel incertum relinqui, an parentes bona vel mala fide contraxerint, et filium genuerint. Extra hos autem casus semper videtur altera pars certa, humana fide et opinione, quod in hac materia satis est; et ideo de illis tantum dicemus, et inde colligemus generalem regulam.

De Expositis.

2. *Prima opinio.* — Circa primum ergo punctum de expositis, variæ sunt opiniones. Prima negat expositos esse irregulares. Quam tenet Ananias, et Felinus, quos cum aliis refert Covar. statim citandus. Et hanc opinionem tenet Menoc., cons. 96, et esse communiter receptam, dixit Paleotus, in lib. de Filiis notis, c. 63, n. 3. Fundamentum est, quia, qui non probatur malus, præsumitur bonus in jure; sed hi expositi non probantur illegitimi; ergo præsumendi sunt legitimi, et consequenter non irregulares. Et confirmatur a simili; nam isti ob hanc causam præsumuntur nati ex parentibus et progenitoribus fidelibus, qui nunquam a fide discesserunt, et admittuntur ad officia, et beneficia in Ecclesiis, in quibus sunt statuta non recipiendi neophytos, solum quia, cum non probentur esse ex vitiata radice, præsumuntur esse ex bona. Quod videtur ita definitum ab Innocentio III, in c. Cum deputati, de Judiciis, ubi Glossa ult. advertit, jus præsumere quemlibet esse dignum, nisi probetur contrarium, et allegat varia jura. Est autem optima Regula 75, C. de Regul. jur., *Semper in dubio præferenda esse benigniora.* Responderi vero potest hoc fundamentum procedere, quando res est in utramque partem æque ignota; hic autem esse moralem et vehementem præsumptionem hos expositos esse illegitimos, quia filii legitime nati non solent ita exponi. Sed hoc non satisfacit; nam, licet demus frequentius ita esse, non tamen semper, quia interdum experientia compertum est, parentes propter paupertatem nimiam vel aliam similem causam exponere legitimam prolem, ut Exod. 2 legimus, Moysem, quamvis legitimum, fuisse sic expositum. Idem supponitur in cap. unic. de Infantibus expositis, in illis verbis : *Hoc ipso fuit a potestate patria liberatus,* nam hoc proprie non cadit nisi in filium legitimum, ut constat ex § ult., Instit. de Nuptiis, et § ult., juncta Gloss., Instit. de Patria potestate. Hoc ergo satis est, ut in ordine ad favores hi præsumantur legitimi. Sicut supra dicebamus, quando ex aliquibus hominibus quidam sunt homicidæ, alii vero non, si Ecclesia non possit aliquos discernere, neminem repellere, ne involvat innocentes cum nocentibus; melius enim esse videtur plures habentes defectum incognitum accipere, quam expellere paucos reipsa maculam non habentes; ergo in gratiam paucorum, v. gr., qui possunt esse legitimi, satius est omnes legitimos reputare. Et confirmatur, nam ob hanc causam jura tam canonica, quam civilia, favoribus prosequuntur hos expositos, quod ad

pietatem etiam spectat, eo quod sint veluti humano subsidio destituti. Et ideo in c. 1 de Infant. expositis, servi expositi efficiuntur liberi, et liberti fiunt ingenui. Et idem habent leges civiles C. eod. tit., et l. *Nemini,* C. de Episcopali audientia.

3. *Secunda sententia. — Limitatur secunda sententia.* — Secunda sententia est, hos esse irregulares, quamdiu de eorum parentibus non constat. Quam tenet Maiol., lib. 1, c. 11. Qui textum non adducit, sed maxime fundatur conjecturis. Prima et præcipua est illa, quod isti expositi frequentius sunt ex turpi conceptione; in obscuris autem inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet, ut dicitur in l. 115, ff. de Regul. jur. Secunda, quod possunt esse rebaptizati, et dubium de rebaptizatione sufficit ad irregularitatem. Sed non credo esse verum assumptum, maxime quando certum est rebaptizationem non potuisse cum culpa rebaptizati contingere, ut est in præsenti casu. Maxime quod, regulariter loquendo, tale dubium non est positivum et probabile, sed mere negativum, quod sine dubio non sufficit. Tertia, quia peregrini et incogniti repelluntur propter incertitudinem. Sed hoc etiam exemplum et limitatione indiget, ut in superioribus traditum est, et non est simile, tum quia de illis peregrinis habemus expressam decisionem juris in cap. 2 de Clericis peregrinis, quæ in præsenti non habetur ; tum etiam, quia illi peregrini tenentur de seipsis rationem reddere, et testimonium suorum Prælatorum afferre; et ideo quamdiu illud non exhibent, in culpa esse juridice præsumuntur, donec aliquo modo, saltem per probatam consuetudinem purgentur Addit quarto hujusmodi expositos censeri esse ex parentibus infamibus, vel qui per ipsam expositionem infames facti sunt. Sed hoc parum refert ad præsentem irregularitatem, et ad quamcumque aliam inhabilitatem, quia illa infamia parentum, qualiscumque sit, non redundat in filios, neque eos infames facit. Nihilominus ob solam primam conjecturam inclinat in hanc opinionem Covar., in Clem. *Si furiosus,* p. 1, in princ., n. 9, cum duplici limitatione. Una est, ut expositus nondum promotus, sit irregularis ad suscipiendos Ordines in futurum; si vero jam sit ordinatus, prohibendus non sit ab usu Ordinis. Secunda est, quod Episcopus possit dispensare in hac irregularitate. Quam opinionem sequitur Salzedo, in Pract., c. 14, ad finem, quamvis fateatur rationem ejus non concludere, nec meliorem afferat. Potest pro hac sententia citari Gloss., in c. Consuluit, de Servis non ordin., quatenus dicit, spurium illegitimum esse, *qui patrem ostendere non potest, vel si ostendit, verecundum ostendit.* Confirmari etiam potest hæc pars ex illis juribus, quæ affirmant, in dubiis facti præsumendum esse aliquem irregularem ; nam hic dubium facti intercedit, et tale, ut in deteriorem partem magis inclinet.

4. *Quid in hac controversia sentiendum.* — Hæc res adeo est dubia, ut nonnulli graves et antiqui doctores indecisam eam reliquerint, ut Ancharran., in c. 1 de Infantibus exposit., et Barbatius, in c. Cum deputati, de Judiciis. Quapropter utramque sententiam censeo probabilem; unde potest, qui voluerit, priori adhærere in praxi; securius autem erit uti moderatione, qua Covarruv. lenivit rigorem posterioris sententiæ. Itaque primo certum est, si, postquam aliquis fuit expositus, de ejus parentibus constiterit, ex sola expositione nullam irregularitatem contraxisse, quia nullo jure expressa est, quod etiam Maiolus fatetur. Unde si constiterit, illum fuisse ex legitimo matrimonio natum, irregularis non erit. Potest autem id constare vel utriusque parentis testimonio (illud enim sufficere videtur), vel ex aliis conjecturis et probationibus. Secundo, si parentes omnino ignorantur, et bona fide ordinatur, non est censendus irregularis ad usum Ordinum. Covarruv. hoc solum probat dicens : *Propter auctoritatem Ananiæ et Felini.* Sed certe propter eamdem idem dicendum esset de ordinatione ipsa. Propria ergo ratio est, quia in dubiis melior est conditio possidentis, et ideo addidi in assertione : *Si bona fide,* etc. Nam hoc principium habet verum in possessoribus bonæ fidei, mala enim fides non juvat. Cum ergo sic ordinatus habeat jus ad usum Ordinis, propter solum dubium, quod de expositione nascitur, non debet prohiberi. Fateor autem alia via posse etiam excusari, etiamsi a principio mala fide ordinatus sit, deponendo illam fidem et confirmando se opinioni probabili. Sed hoc ideo licet, quia idem a principio fieri potuisset. Unde dico tertio, hujusmodi expositum posse, si velit, in conscientia conformari priori opinioni, quia habet graves conjecturas et auctores, atque ita potest sine scrupulo absque dispensatione ordinari. Tamen, quia facile potest dispensatio ab Episcopo obtineri, securius erit illam postulare et ita consulendum censeo. Nam licet Episcopus non possit

dispensare cum illegitimis, ut infra dicemus, in hoc tamen casu ejus dispensatio sufficiet, vel quia Prælati auctoritas simul cum opinione probabili sufficit ad pacandam conscientiam, vel quia in similibus dubiis potest Episcopus dispensare, ut in sequenti sectione videbimus, vel certe quia hæc non petitur per modum propriæ dispensationis, sed solum per modum cujusdam approbationis vel liberæ facultatis. Nam quia Episcopus daturus est Ordines vel dimissorias litteras ad eos recipiendos, et talis conditio personæ posset merito retardare ejus voluntatem, oportet eam illi proponere, ut ea non obstante, Episcopus voluntarie approbet personam ad facultatem concedendam, quod regulariter facere debet, si alia causa rationabilis non obstet.

5. *De nato ex adultera matre a qua esse illegitimum agnoscit. — Prima conclusio. —* Circa secundum punctum dubitari solet, an in eo casu teneatur quis se reputare illegitimum propter subortam infamiam vel solius matris testimonium. In qua re primo est recepta sententia, filium in eo casu non teneri se credere illegitimum propter solum testimonium matris id asseverantis, etiam in fine vitæ. Ita sentit Navarr., cap. 27, num. 201, citans Hostiens., in cap. 1 de Filiis presbyt. Idem Maiol., l. 1, cap. 7, num. 3; Castro, l. 2 de Lege pœnali, cap. ult., concl. 3; Salzed., in Pract., cap. 14, lit. C, parum a principio, et in materia de justitia in ordine ad obtinendam hæreditatem; est etiam hæc communis sententia, ut videre licet in Abb., in cap. Per tuas, de Probat., num. 4; et aliis Canonistis, in c. Officii, de Pœnit. et remiss.; et Covarr., regula Peccatum, 1 part., n. 3 et 6; et Soto, 4 de Justitia, quæst. 7, art. 2, ad 2; et Theol., in 4, dist. 15. Et potest probari ex dict. cap. Officii; nam ibi significatur, hujusmodi adulteram non teneri suum facinus detegere, ne hæreditas mariti ad alienum filium deveniat, quod regulariter et ut plurimum intelligendum est; hujus vero ratio est, quia filius non tenetur adhibere fidem dicto matris, juxta l. Filius, ff. Qui sunt sui vel alieni juris; nisi sufficienter probetur tempore conceptionis non fuisse cognitam a marito. Et ratio est, quia licet filius credat matrem fuisse adulteram, non ideo cogitur credere se esse illegitimum, cum utrumque possit æque contingere, et in eo casu lex hunc legitimum præsumit.

6. *Objectio. — Solutio. —* Dices : licet quoad alios effectus hoc forte precedat, non tamen in ordine ad irregularitatem, quia, ut minimum, est res dubia; in dubio autem facti inclinandum potius est in favorem irregularitatis. Respondetur, hoc argumentum probare, quod supra diximus, illam regulam non esse indistincte sumendam; nam si dubium ortum est sine hominis culpa, et aliunde nullum est medium ad illud expellendum, et quis est in legitima possessione, non tenetur se illa privare propter dubium; hæc autem omnia in præsenti concurrunt. Nam dubium hoc non oritur ex culpa filii, et expelli non potest, estque in possessione filii legitimi ex vero titulo matrimonii, cui etiam favendum est; potest ergo deponere dubium speculativum, et practice se filium legitimum reputare.

7. *Moderatur præcedens conclusio.* — Addit vero Soto, tam vehementem esse posse matris persuasionem, ut filius intus in mente credere convincatur et in eo casu in conscientia obligari. Sed in hoc oportet distinguere factum a necessitate vel debito. Factum appello credulitatem filii, de qua verum est, quacumque ratione filius interius credat se esse illegitimum, sive ex levitate animi, sive ex ignorantia, sive ex nimia conjectura, teneri in conscientia se gerere ut irregularem, et non ordinari absque dispensatione, quia alioqui ageret contra conscientiam. Quod Navarrus supra notavit. Imo Maiol. et Salzed. addunt, si scrupulis angatur et interius magis inclinet in matris assertionem, debere dispensationem petere. Quod est consilium ad majorem quietem, non tamen absolute necessarium; potest enim deponere scrupulum, etiamsi interius urgeat, imo, si prius levius credidit, potest postea melius instructus mutare credulitatem, et consequenter etiam deponere conscientiam. Necessitatem autem credendi appello illam, quæ ex præmissis vel rationibus infertur intellectui, ut assentiatur, et hoc modo non potest filius ex persuasione matris convinci ad credendum. Primum quia illa est tantum humana fides. Deinde nititur tantum unius testimonio, et mulieris, quæ multis ex causis potest moveri ad asserendum. Ac denique est de re, quæ non potest ipsi dicenti esse omnino certa, nam licet de adulterio possit esse certa, non tamen de conceptione ex tali viro, nisi in eo casu, in quo evidens illi sit post adulterium, prius fuisse prolem formatam quam a marito fuerit cognita, qui casus vix potest contingere, quin maritus rem intelligat. Et ideo quando res est omnino occulta, non potest mater cogere seu convin-

cere filium ad credendum. Quapropter nec debitum seu obligationem credendi potest inducere, nisi fortasse tot afferat conjecturas et circumstantias probabiles, vel ipsi filio alias notas, ut rem faciant vehementer credibilem. Maximum autem testimonium esset, si maritus etiam haberet perspectum matris adulterium, et testificaretur reputato filio, se non cognovisse uxorem eo tempore, quo concepit, nam tunc profecto duorum testimonium sufficere videtur ad obligandum filium, ut credat se esse illegitimum. Quod a simili probari potest ex cap. Transmissa, Qui filii sint legitimi, ibi : *In tali casu standum est verbo viri et mulieris, nisi certis indiciis et testibus constiterit, esse filium.* Quamvis Abb., in c. Per tuas, de Probation., num. 4, ex eodem textu, adjuncta Gloss., verb. *Indiciis,* oppositum asserere videatur, quod ad summum posset habere locum, quando contra parentum testimonium essent æquivalentes probationes et conjecturæ, ut recte Covarr., 2 part. 4, c. 8, § 3, num. 9. Denique hinc etiam a fortiori constat, secluso testimonio utriusque parentis, nunquam debere aliquem se reputare illegitimum propter rumorem aliquem vel infamiam, quia hæc non inducunt sufficientem probationem, et ideo prævalet justa possessio cum justo titulo matrimonii, in quo a parentibus semper fuit ut verus filius recognitus et tractatus, ut ex Covarruv supra a fortiori sumitur.

8. *De filiis suppositis.* — Atque ex his, quæ diximus de filiis adulteris, judicandum est de filiis suppositis, de quibus etiam loquitur cap. Officii, de Pœnit. et remiss. Et quoad obligationem matris, si illum supposuit ignorante patre, idem fert judicium, quod de filio adulterine concepto. Unde videtur simili modo dicendum, hunc non teneri ad fidem matri adhibendam, nisi concurrant alia, quæ cogant ipsum ad credendum, sicut de adulterino dictum est. Nihilominus tamen non videtur esse omnino similis ratio, nam in priori casu, ut filius non credat matri, non oportet, ut credat ipsam mentiri in assertione adulterii; satis enim est, quod etiam illo posito non recte sequitur istum esse filium adulterinum; in præsenti autem si mater verum dicit, necessario inde sequitur hunc esse filium alienum; ergo non potest filius hoc non credere, nisi credat matrem mentiri. Hac autem sola ratione difficile est excusare filium ab obligatione credendi se non esse ortum ex tali matrimonio, quia licet unius testimonium non sit firmum, tamen cum talibus circumstantiis videtur esse vehemens. Quia vera mater non negat verum filium, neque est verisimile, quod decipiat illum, nisi aliunde constet aut de vehementi odio, aut de nimio amore erga alium, cui hac via benefacere studeat. Et ideo in hujusmodi casu existimo facilius posse filium obligari ad dandam fidem matri, quamvis in particulari circumstantiæ pensandæ sint.

9. Advertenda est autem alia excusatio, quia licet filius in hoc casu credat matri, non statim se credit illegitimum; potuit enim prius ex una legitime nasci, et statim alteri supponi. Et ideo, si eadem mater, quæ negat esse verum filium suum, affirmet nihilominus esse ex legitimo matrimonio natum, id satis erit, ut non se putet irregularem, quia non est major ratio credendi unum quam aliud. Et quod filius alias legitimus, postea suppositus sit, non inducit novam irregularitatem, nullo enim jure lata est. Si autem mater affirmet et non esse suum, et alias esse illegitimum, et ei credatur, irregularitatis dispensatio necessaria erit; an vero credendum sit, jam dixi juxta occurrentes circumstantias judicandum esse, quia non potest hic certior regula tradi, propter vehementem conjecturam, quod vera mater sciens et videns non decipiat filium in re tali. Si vero quispiam se credat filium suppositum tali matri, et ignoret an alias legitimus vel illegitimus sit, tunc eadem ratio de illo esse videtur, quæ de filiis expositis, quia similiter ignorat ortum suum. Aliqualis tamen videtur esse differentia, quia in hoc casu major est ratio suspicandi talem infantem esse legitime natum, quia frequentius contingit, ut parentes legitimi infantes suos tradant aliis parentibus supponendos, quia in hoc nihil periculi est, et multum potest esse commodi, sicut naturalis et legitimus parens libenter tradit filium suum, ut ab altero in filium adopteiur; sic enim in præsenti mater vel pater, qui filium alienum sibi supponit, tacite illum adoptat. Ob hanc ergo causam facilius potest hic suppositus, si nihil aliud sciat, se credere legitimum quam alius expositus.

10. *De filiis conjugatorum tantum in externo foro habentes impedimentum irritans.* — Circa tertium punctum breviter dicendum est, quotiescumque non constat de mala fide parentum, credendum esse filium legitime conceptum, atque adeo non irregularem, ut sumitur ex cap. Pervenit, cum communi interpretatione, Qui filii sint legitimi, et indicat

Covarr., 2 part. 4, cap. 8, § 3, n. 1, dicens, ut aliquis habeatur illegitimus, non satis esse, ut probetur matrimonium inter parentes fuisse invalidum, nisi etiam probetur, parentes mala fide contraxisse aut convenisse; ergo multo minus tenebitur ipse filius credere, nisi sufficienter probetur Maxime quia in dubio non debet præsumere culpam in suis parentibus. Unde cum hoc pendeat ex interna dispositione parentum, nulla indicia vel conjecturæ videntur sufficere, regulariter loquendo, seclusa eorum assertione. At si uterque eorum affirmaret, esset violenta probatio, etiam in conscientia sufficiens; si tamen alter tantum id diceret, judicandum erit juxta dicta in proximo puncto. Et consulenda etiam sunt dicta in præcedenti sectione de filiis legitimis ex reputato matrimonio.

SECTIO V.

Quibus modis tolli possit hæc irregularitas.

1 *Primus modus quo auferri potest.* — Primus modus et manifestior tollendi hanc irregularitatem est per dispensationem. Quam primo et præcipue concedere potest Summus Pontifex quoad omnes illegitimos et quoad omnes Ordines et dignitates ac beneficia Ecclesiastica. Nec de potestate est ulla difficultas. Circa actum vero dubitari potest, quam causam requirat et quibus verbis facienda sit. Sed de his videantur supra dicta in communi et quæ attigimus sect. 1 hujus disputationis. Solumque observetur, majorem causam postulandam esse, ubi defectus natalium fuerit major, vel ubi fuerit notior, aut certe minorem dispensationem tunc esse concedendam, ut ordinarie res fiat, nam ut facta teneat, sufficiet voluntas Pontificis. Videatur Sylvest., verb. *Legitimus,* n. 10; Maiol., lib. 1, c. 9.

2. *Quid possit Episcopus.* — Secundo de Episcopis dicendum est, posse dispensare cum illegitimis quoad Ordines minores, si aliud impedimentum non interveniat, ex cap. 1 de Filiis presbyt., in 6, ubi hæc potestas conceditur respectu omnium illegitimorum in quocumque gradu, quia indefinite dicitur : *Is qui defectum patitur natalium.* Atque ita ibi notat Glossa et omnes; expresse autem additur, in superioribus Ordinibus non posse Episcopum dispensare, sed solum Pontificem Summum. Aliqui vero excipiunt illegitimos canonice tantum et non naturaliter; nam cum illis putant posse dispensare Episcopum ad Ordines sacros, ex cap. Litteras, de Filiis presbyt., nam per illa verba : *Permittimus ordinari,* aiunt, permitti Episcopo, ut possit dispensare. Ita Joan. Andr. ibi, et faciunt verba illa : *Si alias dignus inventus fuerit.* Sed in primis multi intelligunt verba illa de solis Ordinibus minoribus, cum Gloss. ibi communiter probata per Abbat. et alios, quia talis dispensatio est odiosa, et ideo indefinite concessa restringitur; nam cum largior est, additur distributio, *ad omnes* vel *ad sacros Ordines,* juxta cap. 1 et 2 de Filiis presbyt., in 6, et quæ ibi notantur. Deinde in dict. cap. Litteras, non concedit potestatem dispensandi; nullum est enim verbum quod hoc significet; sed ipse dispensat, ut supra ostendi sect. 2. Hæc ergo sententia seu exceptio nullo jure fundatur, et ideo non est admittenda; quin potius ex illo cap. Litteras, colligi potest hunc Episcopum non habuisse hanc potestatem dispensandi in minoribus Ordinibus cum illegitimis, cum Papa ibi illam concedat, sed hanc ex novo jure l. 6. Sed hoc etiam est incertum, quia Papa dispensavit in illis Ordinibus, ut aliquid concederet, ut in ipso textu significatur, licet illud non plus fuerit quam potuisset ab Episcopo concedi, quod indicavit Gloss., in c. 1 de Filiis presb., in 6.

3. *Navarr. extensio rejicitur.* — Addunt vero ulterius aliqui, si contingat illegitimum bona fide ordinari subdiaconum vel diaconum, posse Episcopum cum illo dispensare, quoad usum Ordinis sic suscepti. Ita tenet Navarr., tit. de Filiis presb., consil. 4, n. 2, citans Gratianum, 9, quæst. 2, § His auctoritatibus, sub cap. Non invitati, cum cap. Lugdunensi, quod proxime sequitur At ibi non est sermo de hoc casu, sed de alio valde diverso, videlicet, quando quispiam ordinatur ab Episcopo non suo; tunc enim dispensari potest a suo Episcopo quoad usum Ordinis sic suscepti, quia illa non est dispensatio in irregularitate, sed in suspensione contracta propter indebitam susceptionem Ordinis contra subordinationem debitam proprio Episcopo, cui propterea merito talis dispensatio committitur. Et ob eamdem causam invalida etiam apparet ratio, quam Navarr addit, nimirum, quia illa solum est quædam suspensio, in qua potest proprius Episcopus dispensare; est enim hoc verum de impedimento contracto ex susceptione Ordinum ab alieno Episcopo sine licentia proprii, non vero de impedimento, quod provenit ex defectu nata-

lium. Unde in quodam scholio addito in fine illius Consilii, advertitur, dispensationem, de qua loquitur Navarrus, in illo num. 2, non respicere impedimentum natalium, sed ordinationis ab alieno. Quod quantum ad rem ipsam recte notatum est, menti autem auctoris quadrare non potest. Nam n. 1 definit in casu ibi proposito non fuisse incursam suspensionem propter Ordines susceptos ab alieno, quia suscepti fuerunt cum litteris dimissoriis et bona fide. Secundam autem quæstionem proponit, utrum Episcopus originis possit dispensare cum illegitimo promoto ad Ordinem subdiaconatus sine licentia Papæ, ubi non quærit de dispensatione cum ordinato ab alieno absque licentia proprii, sed de dispensatione cum illegitimo, et respondet affirmative. Fundamenta autem, quæ adducit, non loquuntur in hoc casu, sed in alio, ut ostendi. Et statim quæst. 3 addit, posse Episcopum in eo casu dispensare etiam ad suscipiendo superiores Ordines. Iterum vero subjungit, illam esse absolutionem a suspensione, quod etiam procedit in alio casu, non vero in præsenti.

4. *Evasioni occurritur.* — Respondeo igitur, in prædicto casu non posse Episcopum dispensare, nec quoad ascensum, nec quoad usum sacri Ordinis suscepti. Prior pars est certa, nec videtur credibile Navarr., in contrario sensu fuisse loquutum, quia dict. c. 1 de Filiis presbyter., in 6, generaliter negat Episcopo hanc potestatem, et exceptio in illo casu nullo alio jure fundata est, nec ulla probabili ratione; cur enim propter unum Ordinem male susceptum* habebit Episcopus novam potestatem dispensandi, ut alius etiam suscipiatur? Atque hæc ratio mihi æque probat secundam partem de usu Ordinis suscepti, quia illud impedimentum manens in hujusmodi sic ordinato, non est ex censura vel suspensione denuo contracta, sed ex vi prioris irregularitatis quæ semper manet; illam autem non potest auferre Episcopus, neque error commissus novam ei potestatem contulit. Navarr. autem significat, per illam ordinationem contrahi novam suspensionem ratione prioris irregularitatis et ordinationis, quod esset verum, si bona fides non intercessisset; bona autem fides impedit suspensionem, ut supra in proprio loco dictum est, ubi etiam diximus, quando illa incurritur, an possit Episcopus in illa dispensare. Dicet fortasse aliquis, propter eamdem bonam fidem acquisitum esse jus per ordinationem ad usum ejus, et ideo rationi consentaneum esse, ut Episcopus possit impedimentum tollere. Respondetur, esse hanc congruam rationem, ut Papa concedat hanc potestatem, si velit; hactenus tamen non legimus eam concessisse; congruentia autem sola per se non sufficit sine potestate, maxime cum, per se loquendo, non sit necessitas, et possit facile ad Pontificem recurri.

5. *Quid possit Episcopus in casu occulto.* — Tandem vero inquiri potest, an possit Episcopus hanc dispensationem quoad omnes Ordines sacros dare quando hic effectus est occultus, juxta cap. Liceat Episcopis, in Concilio Tridentino, sess. 24; non enim defuere, qui conati sint ita extendere textum illum. Sed sine dubio est improbabilis sententia; quia ibi Concilium expresse loquitur de irregularitate contracta ex delicto. Quod si quis dicat etiam hanc irregularitatem contrahi ex delicto parentum, torquet sensum Concilii, et verborum sensu abutitur, quia irregularitas ex delicto non vocatur nisi ea, quæ contrahitur ex crimine ipsius, qui irregularis est. Quantumvis ergo defectus occultus sit, solus Pontifex potest illum auferre quoad sacros Ordines accipendos.

6. *Quid possit Episcopus in hoc casu quantum ad dispensationem ad beneficia.* — Ultimo quæri potest, quam dispensationem possit Episcopus concedere illegitimo* ad obtinenda beneficia. Respondeo, posse illi concedere, ut beneficium habeat, *cui cura non imminet animarum,* ut dicitur in cap. 1 de Filiis Presb., in 6, id est, beneficium simplex, sub quo in præsenti, et ex vi illorum verborum comprehendi canonicatum affirmat Archid. ibi, et sequitur Navarr., dict. cons. 4, num. 4, et est recepta sententia, quæ intelligenda est, dummodo aliud non obstet ratione specialis institutionis vel obligationis alicujus præbendæ, seu canonicatus. Item hoc non est extendendum ad dignitates et personatus, ut ibidem Gloss. notat; nam hæc non veniunt appellatione simplicis beneficii, ut dicitur in cap. ult. de Præbendis. Advertit autem Maiolus, lib. 1, cap. 12, num. 13, Episcopum non posse uti hac potestate circa proprium filium illegitimum, si illum habeat, quod nullo jure probat, sed quibusdam congruentiis, quæ probant quidem non decere, ut Episcopus per se hoc faciat, impotentiam vero non ostendunt, et alioqui dictum cap. 1 absolute et sine restrictione loquitur. Quid autem nomine Episcopi in eo textu intelligendum sit, dubitari etiam potest. Breviter tamen res-

pondeo juxta materiam subjectam, jurisdictionis potius quam consecrationis rationem esse habendam. Itaque si sit Episcopus electus, et confirmatus, id satis est, licet non sit consecratus, quia jam potest exercere jurisdictionem Episcopalem, cap. Transmissam, de Electione. Et simili ratione censeo inferiores Prælatos exemptos habentes Episcopalem jurisdictionem eo nomine comprehendi, quia participant ordinariam jurisdictionem Episcoporum. Denique etiam Capitulum, Sede vacante, habet eamdem potestatem, ut recte Navarr., qui alios refert, cons. 7, de Filiis Presb., quia succedit Episcopo in tota jurisdictione ordinaria, tam contentiosa quam voluntaria. Nam hæc est generalis regula juris, ut supra de Censuris in communi diximus, quæ proinde solum est limitanda in casibus a jure expressis, inter quos numerari non potest hic, de quo agimus.

Secundus modus auferendi hanc irregularitatem, per legitimationem.

7. *Legitimatio in quo differat a dispensatione.* — Secundus modus tollendi hanc irregularitatem est per canonicam legitimationem. Hic modus reipsa non est diversus a priori, nisi fortasse in nomine et modo dispensationis. Tamen, ut hoc ipsum explicemus, distincte illum proponimus. Legitimatio ergo proprie sumpta, seu totalis, in hoc solum differt a dispensatione stricte sumpta, quod legitimatio dicit integram dispensationem in defectu natalium, et quoad omnes effectus ejus; dispensatio vero vocatur, quando solum fit quoad aliquem, vel aliquos effectus, ut tradunt Panor. cum aliis, cap. Per venerabilem, Qui filii sint legitimi, et Covarr., 2 part. 4, § 8, d. principio. Solet autem rursus distingui legitimatio a jure, et ab homine, ut patet ex Sylvest., verb. *Illegitimus,* num. 4, cum Palud, in 4, dist. 41, quæst. 3, num. 7 Hic non agimus de legitimatione juris, hæc enim esse censetur, quando jus reputat legitimum aliquem, licet natus non sit ex matrimonio vero, vel propter bonam fidem parentum, vel propter matrimonium subsequutum, etc., de quibus casibus jam diximus sect. 1, et generalem regulam statuimus, quoad præsentem irregularitatem vitandam, legitimos censeri omnes, qui beneficio juris canonici legitimi effecti sunt, etiamsi naturaliter (ut sic dicam) non sint legitimi. Hinc vero manifeste sequitur, idem dicendum esse de legitimatis ab homine, quia eumdem effectum habet talis legitimatio circa particularem personam, ad quam factum hominis dirigitur, quem habet universaliter legitimatio juris ad personas, de quibus tale jus loquitur; nam actus est idem, proportione servata; solum differunt in causa efficienti; utraque tamen supponitur habere potestatem ad integram legitimationem. Unde confirmatur, quia totum includit omnes partes; ergo legitimatio totalis, de qua agimus, tollit omnia impedimenta, quæ defectus natalium induxerat, quorum unum est irregularitas.

8. *Legitimatio hæc debet esse canonica.* — Dixi autem necessarium esse, ut legitimatio canonica sit, id est, per potestatem Ecclesiasticam facta, ut illam distinguerem a legitimatione civili, quam Rex, v. gr., per temporalem potestatem concedit; illa enim, quantumcumque totalis et integra in eo genere concedatur, non sufficiet ad irregularitatem tollendam. Nam solum potest tollere omnes effectus, quos lex civilis vel temporalis potestas potuit introducere; illa autem non potuit inducere irregularitatem, et ideo neque auferre potest, ut per se constat ex superius dictis, et tradit Covarr. referens alios, dict. § 8, num. 18. At vero si legitimatio sit canonica, vel Ecclesiastica, manifestum est hunc habere effectum, quia nec deest potestas (suppono enim concedi a Summo Pontifice, nullus enim alius habet hanc potestatem, nisi ei delegetur); neque etiam deest voluntas, seu actio, cum totalis fiat legitimatio, ut supponimus. Nam si sit solum partialis legitimatio, jam potius dispensatio dicenda erit, et tunc solum habebit hunc effectum, quando in concessione expressus fuerit.

9. *An omnes illegitimi sint capaces legitimationis. — Pars affirmans resolvitur.* — Dices, hoc ad summum procedere, quando persona est capax integræ legitimationis; aliquos vero esse ita incapaces, ut ad eos applicari non possit. Quod ita declaratur, nam quidam illegitimi nati sunt ex parentibus, qui tempore conceptionis potuissent inter se matrimonium contrahere vel absolute, vel saltem ex humana dispensatione, ut sunt consanguinei, et affines in secundo et inferioribus gradibus, etc., ac proinde potuerunt hujusmod illegitimi per humanam etiam potestatem restitui ad eum statum, in quo essent, si ex tal matrimonio nati fuissent. Alii vero sunt adeo

illegitimi, ut parentes eorum tempore conceptionis fuerint ita inhabiles ad matrimonium inter se, ut nec per humanam dispensationem illud contrahere potuerint, ut filii nati ex duobus fratribus, v. gr., aut ex patre et filia, aut ex adultera, et similibus. Hi ergo non possunt per legitimationem restitui ad statum legitimorum; non ergo habet in eis locum legitimatio; ergo non poterit per illam tolli ab eis hæc irregularitas. Respondeo, quidquid sit de hac distinctione, quam latius tractant Canonistæ in cap. Per venerabilem, Qui filii sint legitimi, ubi specialiter Panor., num. 21 et 22, et Covarr., dict. § 8, num. 4, tamen quod ad præsens spectat, nihil referre censeo, quia in omnibus, quantumcumque illegitimis, potest Summus Pontifex auferre omnes effectus jure humano introductos, præsertim canonicos (quod ad nos nunc spectat), solumque auferre non potest illam veluti maculam, quæ ad factum potius quam ad jus spectat; est enim veluti quædam infamia facti, aut sicut quædam ignobilitas, quod (servata proportione) æque habet locum in utrisque illegitimis. Et quamvis illa quasi infamia major semper maneat in posterioribus, seu magis illegitimis, hoc tamen non obstat, quominus legitimatio eis restituat quidquid jus canonicum abstulit, et consequenter eos reddat habiles ad Ordines suscipiendos. Quæ doctrina communis est, ut patet ex Panorm. supra, et cap. Ad hæc, de Filiis presbyt., et ex Covarr., dict. § 8; Maiol., lib. 1, cap. 8; et plura videri possunt apud Tiraquellum, verb. *Susceperit,* num. 52, in l. Si unquam, C. de Revocandis donat.; et Paulum Burgasium, de Irregular., part. 5, tit. de Filiis presbyt., num. 10; Sylvest., verb. *Legitimus,* et alii.

10. *Corollarium. — Maioli opinio. — Aliorum opinio.* — Ex hoc consequenter colligitur, legitimationem canonicam, non solum auferre irregularitatem, ut impedit Ordines, sed etiam ut impedit promotionem ad beneficia seu dignitates Ecclesiasticas. Patet, quia illa legitimatio est quædam dispensatio totalis; ergo aufert omnes effectus ortos ex defectu natalium per canonicam institutionem; unus autem effectus est inhabilitas ad beneficia et dignitates : ergo. Hanc vero doctrinam limitant aliqui, ut locum non habeat quoad Episcopatum, quia ad illum non fiunt habiles ex vi generalis legitimationis, sine speciali dispensatione. Ita tenet Maiolus, 1, c. 4, num. 13, qui solum loquitur de legitimatione juris, quæ fit per subsequens matrimonium; eadem autem erit ratio de legitimatione ab homine, si verbis æque generalibus fiat. Citatque in suam sententiam Abbatem, et Sylvestrum, qui oppositum aperte sentiunt. Fuit ergo illa sententia Raymundi, ut refert Abbas in cap. Ad extirpandas, de Filiis presbyt., in fine. Sed in oppositum refert Hostiensem, et Gofred., quos ipse sequitur Et eodem modo opinatur Sylvest., verb. *Illegitimus,* quæst. 3, et in verb. *Legitimus,* num. 4, sine restrictione ait, hos filios fieri legitimos quoad omnia. Idem tenet Gloss. in cap. Innotuit, verb. *Conjugata*, de Elect. Fundamentum est, quia legitimatio sive a jure, sive ab homine, reddit personam habilem quoad omnes actus lege prohibitos; ergo etiam quoad susceptionem Episcopatus, si non excipiatur, quamvis non expresse declaretur. Quæ est enim necessitas specialis declarationis quoad talem dignitatem, potius quam ad alios actus? Dicetur fortasse, rationem esse, quia in cap. Cum in cunctis, de Elect., specialiter cautum est, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus. Hoc autem non urget, quia facta legitimatione, seu declaratione juris, censetur quis ex legitimo matrimonio natus, ut patet ex cap. Tanta, Qui filii sint legitimi, ubi Gloss., verb. *Legitimus,* advertit, hos esse legitimos quoad omnia, tam quoad Ordines quam quoad honores, nullamque adhibet limitationem. Et Gloss. in eodem cap. Cum in cunctis, verb. *Matrimonium*, advertit non magis requiri illam conditionem nativitatis ex legitimo matrimonio in Episcopo, quam in quolibet alio, qui promovetur ad honorem, vel ad regimen animarum, juxta cap. 1 et ult. de Filiis presbyt. Constat autem etiam ex sententia aliorum Doctorum, hos legitimatos per subsequens matrimonium censeri tanquam natos ex legitimo matrimonio quoad alias dignitates et beneficia; ergo idem dicendum est quoad Episcopatum.

11 *Cap. Innotuit, de Electione, objicitur.— Exponitur.* — Huic vero declarationi obstat dict. cap. Innotuit, juxta antiquam seu integram lectionem, in qua præcipue fundabatur Raymundus, quia ibi post legitimationem per matrimonium postulatur dispensatio. Respondet Panormitanus, quod hodie illam non habemus. Sed licet non habeamus in jure, si tamen de illa constat, id satis est, ut nobis etiam constet Innocentium III indicasse illegitimum eum, qui natus fuerat ex soluto, et

soluta, qui postea inter se matrimonium contraxerunt. Hoc autem sumitur ex integra lectione, quam refert Antonius Augustinus, in 3 collectione, ubi addit hæc verba : *Et ipsam infra quadriennium a nativitate ipsius matrimonium contraxit;* quæ mendosa sunt et incongrua. Et fortasse legendum est, *ipsa;* quod si ita est, nihil inde probari potest. Tamen in corpore Juris canonici edito Parisiis anno 87, in eodem cap. Innotuit, integra lectio refertur his verbis, *quo facto cum ipsa infra quadriennium a nativitate ipsius matrimonium contraxit;* quæ lectio nostræ sententiæ repugnat. Tamen si illa lectio admittitur, non solum quoad Episcopatum, sed etiam quoad Ordines et beneficia admittenda est, quia simpliciter est ibi sermo de tali persona, tanquam de illegitimo ad Ordines; quod tamen videtur incredibile, cum Alexand. III quem ibidem refert Innocentius, hunc vocet simpliciter legitimum in dict. cap. Tanta. Accedit, quod in eodem cap. Pontifex multa commemorat, quæ ad concedendam in eo casu dispensationem concedere videbantur, *litterarum* (inquit) *scientia*, *morum honestas, vitæ virtus, et fama personæ,* etc. At vero si in eodem casu matrimonium inter parentes fuisset subsequutum, et hoc fuisset Pontifici propositum, illud maxime commemorare debuisset, nam erat causa, quæ præcipue movere poterat ad dispensationem, si adhuc impedimentum durasset; non est ergo verisimile in illo casu talem circumstantiam intervenisse. Et ideo non censeo illam lectionem esse admittendam; quia nec mihi constat unde sumpta sit, neque ipsas editiones concordes invenio; et in re dubia potius inclinandum est in favorem matrimonii et prolis, juxta cap. Ex tenore, Qui filii sint legitimi, et cap. Videtur, Qui matrimonio accusare, etc. Maxime cum habeamus expressum jus favorabile in dict. cap. Tanta. Ex quo idem censemus dicendum in omni legitimatione canonica a jure, vel ab homine simpliciter facta.

De tertio modo auferendi hanc irregularitatem, nempe per ingressum religionis.

12. *Quando auferatur.* — Tertius modus tollendi hanc irregularitatem est per ingressum religionis. Ita statuitur in cap. 1 De Filiis presbyt., ibi : *Nisi monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes;* quod jus vim suam nunc retinet. Nam licet Sixtus V ita fecerit illegitimos inhabiles ad religionem, ut consequenter irritum reddiderit hoc jus ad hunc effectum, tamen Gregor. XIV constitutionem illam ad terminos juris communis postea reduxit anno 1588. Dubitari autem potest, quando tollatur hoc impedimentum per ingressum religionis, an in habitus susceptione, vel in professione tantum, seu votorum emissione. Respondeo non auferri per solam habitus susceptionem, donec fiat professio, ut recte docent Soto, in 4, dist. 25, quæst. 1, art. 3; Richard., ibi, art. 4, quæst. 3; Palud., dist. 41, quæst. 3, num. 14, in fine; D. Antonin., 3 part., tit. 1, cap. 27, § 3; Maiol., lib. 1 de Irregularitate, cap. 10. Et idem sentiunt Jurisperiti, quos late refert Gregorius Lopez, in lib. 12, tit. 6, partita 1, et communiter scribentes in cap. 1 et ult. de Filiis presbyt., et expressius Philippus Francus, in cap. 1 de Filiis presbyt., in 6, num. 11 Qui ita expendit verba cap. 1, Extra eodem, ibi, *nisi aut monachi fiant;* nam debent intelligi cum effectu; non fit autem quispiam religiosus vere, et cum effectu, donec professionem seu vota emittat, quia antea non est vere religiosus aut monachus. Quanquam enim vulgari modo novitius etiam soleat religiosus appellari, quia jam est in via, et participat aliquo modo illum statum, ejusque fructum, et privilegia etiam religionis quoad effectus illi tempori accommodatos, et convenientes, non est tamen verisimile Pontificem in dict. cap. 1, usum esse illis verbis, *monachi fiant,* in hac amplitudine, ut comprehendant novitios, qui per solam habitus susceptionem quodammodo monachi fiunt, quia et altera est significatio magis propria verborum, et illa sola est materiæ, de qua agitur, accommodata. Cum enim legitimatio ad Ordines sit ad rem quamdam perpetuam, non expediebat concedi, donec status religionis de se perpetuus assumptus sit. Alioqui (ut ait Francus) fraus contra legem esset, si legitimus novitius ordinaretur, et statim religionem egrederetur, quod pro suo arbitrio facere potest. Atque ita solet sumi in jure illa locutio, *fieri monachum,* aut *ingredi religionem,* quando materia id postulat, ut patet ex cap. ult., 19, quæst. 3, et ex cap. Ex publico, de Convers. conjug.

13. *Quorumdam extensio.* — Quidam autem extendunt hoc jus dicendo non solum professionem aut receptionem habitus, sed etiam educationem religionis tollere irregularitatem hanc ad Ordines suscipiendos, dum-

modo non ordinentur nisi ut religiosi fiant. Nam hoc videtur insinuari in illis verbis cap. 1 de Filiis presbyt.: *Vel in congregatione canonica regulariter viventes*. Unde in Summario illius cap. sic dicitur : *Illegitimus non ordinatur nisi ut religiosus fiat;* in cap. etiam 1, dist. 36, sic ait Urbanus Papa : *Presbyterorum filios a sacris altaris ministeriis removemus, nisi in cœnobiis, aut in canoniis religiose probati, fuerint conversati*. Hæc autem religiosa probatio potest esse per diuturnam educationem. Unde consequenter sentiunt hi auctores sufficere receptionem habitus; maxime si educatio aliqua in religione antecessit, vel probatio aliqua post receptionem subsecuta sit, etiam si ad professionem nondum sit perventum. Neque enim alio jure prohibitum est novitios ordinari, quidquid aliqui Summistæ dicant, de quo alias. Quod si quæras, an iste sic ordinatus maneat omnino immunis ab irregularitate, etiamsi postea religionis propositum relinquat, respondeo, non manere, sed reincidere in eamdem irregularitatem, ita ut impediatur uti susceptis Ordinibus et ad superiores ascendere; sicut novitii absoluti virtute privilegiorum a censuris reservatis, dimittentes habitum ante professionem, in easdem incidunt, juxta quoddam privilegium Clement. IV

14. Sed hæc sententia cum nova sit, nullum enim habet antiquum auctorem, et nullo jure sit fundata, nec sufficienti ratione, in re adeo practica et gravi, non videtur admittenda. Etenim illa verba dict. cap. 1, immerito ad rem hanc allegantur, nam illorum sensus est quem Urbanus statim citatus expressit, non solum monachos, sed etiam clericos seu canonicos regulares frui illo privilegio; in utrisque vero requiritur aliqua professio, quæ constituat hominem religiosum. Verba autem illius Summarii non habent auctoritatem, et fortasse in eis redundat illa particula, *ut*, nam Panormit. ibi in principio eamdem summam seu conclusionem elicit, illa particula relicta. Verba denique Urbani Papæ contrarium probant, quia non requirit tantum, ut sint educati in religione, vel ut sint in probatione, sed ut sint *religiosi probati;* hujusmodi autem illi tantum sunt, qui post sufficientem probationem sunt admissi; tunc enim per admissionem approbantur, et per professionem religiosi fiunt. Denique non oportet fingere dispensationem irregularitatis ad reincidentiam, quia in jure nullum fundamentum habet, neque est in usu, neque ea, quæ de absolutione a censura traduntur, ad irregularitatem applicanda sunt, ut sæpe dixi.

15. *Per ingressum religionis non fit habilis illegitimus ad prælationem*. — Secundo additur in præd. cap. 1 de Filiis presb., dispensationem cum illegitimis ex vi religionis non extendi ad prælationem habendam, sed solum ad Ordines suscipiendos, quem textum Gloss., Panorm., et omnes ita intelligunt. Gloss., in c. ult. de Filiis presbyt.; Panorm., in cap. Ex litterarum, de Apostatis; Antonin., 3, tit. 28, c. 4, § 2; Greg. Lopez, dict. l. 12, tit. 6, part. 1; Navar., cap. 27, n. 201, ubi hoc etiam extendit ad fœminas. Idem tenet Palud., in 4, dist. 41, quæst. 3, num. 14; Richard. et Soto, ubi supra; Maiol., qui alios refert, in dict. cap. 10. Qui omnes hoc extendunt non solum ad prælationem in religione, sed etiam extra illam, et ad omnem dignitatem, et beneficia, præsertim curam animarum habentia. Et omnia satis fundantur in dict. cap. 1, nam licet ibi solum dicatur: *Prælationem vero nullatenus habeant*, quæ verba proprie videntur intelligi de prælatione in religione ipsa, tamen ideo posita sunt, quia jus illud in favorem religionis, et in ordine ad ministeria ipsi religioni necessaria constituebatur, et ideo ad tollendam omnem dubitationem fuit necessaria illa declaratio. Tamen eo ipso, quod in superioribus verbis solum facta erat mentio de habilitandis his religiosis ad sacros Ordines, etiamsi nihil aliud exprimeretur, non posset extendi talis dispensatio juris ad beneficia, vel dignitates Ecclesiasticas. Addunt etiam dicti auctores, neque ex dispensatione Episcopi posse religiosum habilem reddi ad prælationem, quia nullo jure hoc ei conceditur, quia nec generaliter, ut supra visum est, nec in hac specie, ut patet ex dict. cap. 1, et clarius ex cap. ult. de Filiis presbyter.

16. *Objectio*. — Contra hanc vero receptam sententiam objiciunt aliqui, quia jure divino professio religionis dissolvit matrimonium ratum; ergo multo magis tollet omnino illegitimitatem. Et confirmatur primo, quia Glossa, in c. Cum deputati, de Judiciis, in fine, ait, religionis professionem auferre omnem irregularitatem, et Justinianus Imperator, in Auth. de Monachis, collat. 1, in princ., ait, *detergere omnem maculam*, qualis est defectus natalium. Confirmatur secundo, quia multi jurisperiti censent hanc religiosi legitimatio-

nem ita esse absolutam, ut reddat filium, vel monasterium loce illius, hæredem patris etiam ab intestato, ut late refert Covarr., 2 part. 4. cap. 8, § 8, n. 4; ergo a fortiori reddet habilem ad omnes alios effectus honorum, et dignitatum. Sed hæc parum urgent contra expressam juris definitionem. Unde ad argumentum, quidquid sit de antecedente, quod dubium est, negatur consequentia, quia professio seu status religionis non habet eam repugnantiam cum irregularitate seu illegitimitate, quam habet cum matrimonio, ut per se constat. Ad primam confirmationem respondetur, illam sententiam Glossæ vel non esse universaliter veram, vel accommodate intelligendam esse, quod tollat omnes irregularitates, sed non eodem modo; nam quasdam tollit ipso facto, alias vero præbendo facilitatem in earum dispensatione. Et idem dici potest ad Authenticam, quamvis ibi potius sit sermo de malo culpæ seu morali. Secunda item confirmatio sumitur ex re valde extrinseca, et fortasse falsa, ut ibidem Covarruv. docet, et latius Greg. Lopez, citato loco, et Salzedo in Pract., cap. 14. Sed ad nos nunc id non spectat. Certum ergo est, hanc non esse legitimationem simpliciter, sed ad definitum effectum in citato jure expressum. In favorem autem religionum data est potestas Prælatis, vel Capitulis earum, ad dispensandum cum religiosis illegitimis, virtute privilegiorum illis concessorum, de quibus, Deo dante, alibi dicemus.

Quartus modus auferendi hanc irregularitatem.

17. Quartus modus tollendi seu expellendi hanc irregularitatem esse posset per morum probitatem, scientiam, et alias dotes ipsius personæ illegitimæ, quæ illam satis Ordinibus dignam reddant. Quam quæstionem ex professo disputavit Innocentius III, in cap. Innotuit, de Elect., juxta antiquam lectionem; refertque aliquos dixisse, antiquos canones non prohibere undecumque genitos ad quoscumque Ordines premoveri, dummodo merita eis suffragentur, id est (ut inferius exponit) : *Si religiosi fiant,* vel *si paternam incontinentiam non imitentur* Hi autem canones videntur præcipue haberi, 66 dist., cap. 3, et sequentibus, usque ad 9, et cap. 12 et 13, quæ specialiter loquuntur de electione ad beneficium. Propter quos canones ita sentit Gratian., in § *Sed hoc,* sub cap. 1, dist. 56, et alii, ut late tractat Albertus Trotius, in lib. 2 de Vero et perfecto clerico, cap. 2.

18. *Excluditur.*— Jam vero certa et indubitata sententia est, probitatem vitæ extra professionem religionis per se non tollere hanc irregularitatem. Quæ quoad Ordines et prælationes sufficienter probatur ex cap. 1 de Filiis presbyter., quatenus ibi solum excipit profitentes religionem; exceptio autem firmat regulam in contrarium. Unde in cap. Litteras, eodem titulo, dispensatio ad Ordines postulatur, quamvis supponatur persona a pueritia honesta. Evidenter etiam probatur ex dict. c. Innotuit, ubi Innocent. III hoc confirmat, tum sua auctoritate; tum Alexandri III, prædecessoris, *qui,* ait, *canones non ignorabat antiquos, sed probe noverat canonicas sanctiones.* Ratio vero est, quia jura hanc irregularitatem specialiter imposuerunt, non præcise propter pravos mores, vel incontinentiam illegitimorum (quamvis hæc etiam in illis timeantur), sed præcipue propter vitiosam originem, quæ moraliter reputatur vilis quædam conditio, jam pertinens ad quamdam infamiam juris; hæc autem non purgatur per pœnitentiam, vel quamcumque bonam vitam, ut in superioribus visum est, et videri potest Glossa, in cap. De his, de Accusationib., cum his, quæ fuse tractat Tiraquell., de Moderandis pœnis, cap. 28, a princ.; et Covar., lib. 2 Variarum, cap. 10, n. 3, et in cap. Alma mater, 1 part., § 11, in fine. Antiqui ergo canones intelligendi sunt interposita dispensatione, ut notavit Gloss. 1, in cap. Dominus, dist. 56, et sumitur ex cap. Apostolicæ, eadem dist., ibi : *Connivendo eum recipimus,* et cap. sequent., ibi, *patienter suscipimus, non tamen, ut hoc pro regula in posterum assumatur,* etc. Hoc etiam confirmat usus, nam quando Papa dispensat cum illegitimis, addere solet, *Dummodo incontinentiæ paternæ non fuerint imitatores,* ut refert Burgasius supra. Est ergo hæc optima causa, cum aliis, ad impetrandam dispensationem, non vero per se sufficiens ad tollendam irregularitatem.

DISPUTATIO ULTIMA.

DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU PERSONALI INCULPABILI.

Ad tria capita possumus hos defectus revocare : quidam censentur pertinere ad animam, alii ad corpus, et alii ad carentiam externo-

rum bonorum quæ fortunæ dicuntur, de quibus breviter eodem ordine dicemus.

SECTIO I.

Utrum aliqua irregularitas ex defectu animæ contrahatur.

1. *Nonnullæ incapacitates ad Ordines, ab irregularitatum numero excluduntur — Defectus characteris baptismalis. — Hæresis.* — Solent sub hac specie plures irregularitates numerari, quæ revera irregularitates non sunt, vel ad alia capita potius pertinent; imo, ut in principio hujus materiæ notavi, non erat admodum necessarium hoc caput irregularitatum distinguere, quia vel ad alia pertinent, vel ad defectus corporis reducuntur; tamen, ut hoc ipsum magis explicemus, et hoc etiam consuetudini demus, hanc speciem omittere noluimus, nam aliqua etiam inhabilitas proprie ad eam pertinere potest. Numerant ergo hic aliqui irregularitatem provenientem ex defectu characteris baptismalis ex c. 1, et c. Veniens, de Presbyt. non baptiz., ut patet apud Navarrum, num. 205. Sed hæc, ut supra dixi, non est irregularitas, sed omnimoda incapacitas. Numeratur item irregularitas proveniens ex defectu fidei, qualis est in apostata, aut hæretico baptizato; quæ irregularitas in eo manet etiam post peractam pœnitentiam et obtentam absolutionem a censura. Verumtamen hæc irregularitas pertinet ad illam quæ est ex delicto, alias cum omnis culpa sit defectus animæ, omnes irregularitates ex delicto huc essent revocandæ; hic autem solum agimus de defectu inculpabili. Quapropter idem a fortiori dicendum est de credentibus, seu fautoribus hæreticorum, quos hic etiam Navarrus numerat. Filii autem hæreticorum, qui in crimine cum patre non communicarunt, et neophyti, majori ex causa possent sub hac specie constitui, quia in eis non est hic defectus ex delicto; tamen propter connexionem rerum, et jurium, de illis supra diximus tractando de hæreticis et infidelibus, et posset hæc irregularitas reduci ad quemdam defectum natalium.

2. *De carentibus usu rationis. — Pueri. — Perpetuo amentes. — Maiolus rejicitur.* — Secundo numerantur sub hac specie omnes, qui carent usu rationis, nam hic est magnus defectus animæ, et sæpe sine delicto; semper tamen provenit ex aliquo defectu corporis, et ideo sub illo etiam capite comprehendi posset. Considerare vero oportet, quod hic defectus ex ipsa rei natura impedit susceptionem Ordinum, quia reddit hominem ineptum ad usum eorum, et ex hoc capite non est hæc propria irregularitas, sed solum quatenus a lege humana speciali modo aliquando consideratur. In hoc ergo ordine possunt in primis numerari pueri carentes usu rationis, quanquam eorum irregularitas etiam pertineat ad defectum ætatis, quæ in superioribus tacta est, et iterum attingetur sectione sequenti. Deinde, huc etiam spectant perpetuo amentes. De horum autem defectu dubitari solet, an sit non solum irregularitas, sed etiam omnimoda incapacitas, ita ut Ordo eis collatus non sit validus. Sed hæc quæstio non ad præsentem locum, sed ad materiam de Ordine pertinet, quam, Deo dante, in sequenti tomo tractabimus. Nunc solum adverto Maiol., lib. 2, c. 13, absolute negare carentes perpetuo usu liberi arbitrii, recipere characterem si ordinentur, et citat D. Thom., in 4, d. 25, et Tabien., verb. *Ordo,* 4. Uterque autem oppositum dicit, D. Thom., quæst. 2, art. 1, quæst. 2, cujus verba Tabiena transcribit; et uterque excipit solum consecrationem Episcopalem; non loquuntur autem in specie de perpetuo amentibus, sed de infantibus ante usum rationis, et generatim de quolibet defectu usus rationis. Soto vero, dist. 25, q. 1, art. 2, in specie idem affirmat de perpetuo amentibus; et exceptionem de Episcopatu non admittit. Atque sententia D. Thom. est communius recepta contra Durand., de qua re latius prædicto loco.

3. *Furiosi ad tempus.* — Præter hos huc pertinent alii, qui defectum usus rationis patiuntur, licet non perpetuum, quales sunt in primis furiosi, de quibus loquitur textus in c. Maritum, dist. 33. Et est communis sententia, ut patet ex Navarr., n. 201, et Maiolo, lib. 2, c. 14; Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 5; Alvaro Pelagio, de Planct. Eccles., lib. 1, c. 48, versus finem, et Summistis ac Theologis, in 4, dist. 25. Sub furiosis autem comprehendimus omnes amentes, sive in iram et furiam provocentur, sive tantum sint stolidi, seu carentes usu rationis, nam ad Ordinis ineptitudinem perinde est. Inter hos autem varii sunt gradus. Quidam enim sunt, qui continuo, ac perseveranter patiuntur hunc defectum; et de his certum est non posse tunc licite ordinari, tum propter Ecclesiæ prohibitionem, tum etiam ex natura rei, quia non possunt consensum præbere suæ ordinationi; qui qui-

dem consensus est per se et ex natura rei valde necessarius ad ordinationem, ut res adeo gravis convenienti modo fiat, cum ordinatio semel facta, perpetuo futura sit, et non sit rationabile aliquem constitui in statu perpetuo, et non necessario ad salutem animæ, sine proprio consensu. Et præterea quia illi, sicut in tali statu inepti sunt ad usum Ordinum, ita etiam sunt illis indigni, et ideo si ad mentem non redeant, ordinandi non sunt; cum autem redierint, tunc de eorum capacitate et dignitate judicabitur.

4. *An qui semel in amentiam incidit, sanitate recuperata fiat irregularis.* — *Prima conclusio.* — Statim vero suboritur dubium, an is, qui semel incidit in furiam, vel amentiam, perpetuo maneat irregularis, ita ut licet sanitatem recuperet, sine dispensatione promoveri non possit. Nam in d. c. Maritum, in hoc sensu videtur ferri hæc irregularitas, ut indicant illa verba : *Neque illum, qui in furiam aliquando versus, insanivit.* Nam adverbium, *aliquando,* significat sufficere, quod semel contigerit; et præteritum, *insanivit,* indicat non satis esse sanitatem recuperasse, sed sufficere ad irregularitatem defectum illum passum esse aliquando. Respondetur, aliud esse loqui de impedimento suscipiendi Ordines, aliud utendi jam susceptis. De primo dicendum est, hanc irregularitatem perpetuo manere ad suscipiendos Ordines ob talem defectum, etiamsi judicium rationis restitutum sit. Ita sentiunt communiter auctores citati, et expresse Gratian., in § ult., 15, quæst. 1, et sufficienter probatur ex illo textu, quem supponimus esse usu receptum, aut referre antiquam legem; nam profecto auctor ejus, qui fuit auctor libri de Ecclesiasticis dogmatibus (quamvis Gratianus citet ex Gregorio), potestatem non habuit condendi legem. Est autem ibi sermo de irregularitate in ordine ad promotionem, ut patet ex illis verbis, *Clericum non ordinandum,* etc. Ratio vero est, quia qui semel passus est hanc ægritudinem, raro præsumitur perfecte sanus absque timore reincidendi; et ideo merito non admittitur ad Ordines, vel saltem desideratur Prælati approbatio, ut prius ei constet de sanitate integre recuperata. Hoc autem intelligendum est de amentia, quæ est, ut ita dicam, per modum habitus, et habet propriam ac permanentem causam, fundatam in propria læsione organorum vel humorum. Nam si quis ex vehementi febre amittat usum rationis, et deliret, vel etiam furiosus fiat, nullam inde contrahit irregularitatem, quia ille simpliciter non potest dici amens aut furiosus; nam (ut Aristoteles dixit) passio transiens non denominat simpliciter. Neque in hoc locum habet periculum, vel indecentia, quæ in proprio amente. Et ita habet communis usus, ut notavit Maiolus, lib. 2, c. 31, n. 5.

5. *Secunda conclusio.* — At vero in clerico jam promoto talis defectus superveniens non dejicit illum perpetuo ab usu Ordinum, sed solum quamdiu talis defectus durat. Ita docet Gratian., in dicto § ult., et Glos. ult., in d. c. Maritum, et sumitur ex Navarro, n. 203; et Sylvest., verb. *Corpore vitiati,* quæst. 8; Antonino, 3 part., tit. 28, c. 5, in fine. Et probari potest ex c. Illud, 7, quæst. 1, et melius ex c. In tuis litteris, 7, quæst. 2. Requiritur tamen, ut omnino sit sanus, et per tempus diuturnum, prudenti arbitrio æstimandum, in sanitate confirmatus. Maiolus autem supra censet necessarium, ut Episcopus judicet de sanitate recuperata; unde nullum discrimen facere videtur inter receptionem Ordinum et usum Ordinis suscepti, nam ad utramque requirit approbationem Episcopi, et eam in utroque casu sufficere arbitratur. Verumtamen probabilius est, quod Navar., et alii dicunt, ad recipiendos Ordines requiri Pontificiam dispensationem, quia est vera irregularitas, cujus dispensatio nulli conceditur Episcopo. Ad usum autem Ordinum securius quidem est postulare judicium et consensum Episcopi, quia licet in amentibus non sit forte hoc in jure expressum, tamen in epilepticis, de quibus eadem ratio est, ut dicemus, id statuitur in c. Communiter, 33 dist. Ubi etiam statuitur unius anni tempus expectandum esse ad hoc judicium, quod, ut opinor, non est in usu, sed prudenti arbitrio relinquitur. Tunc autem, si res vere ita exigat, Episcopus tenebitur suum consensum præbere, qui potius est justa declaratio, quam gratiosa dispensatio; nam hæc irregularitas non est simpliciter perpetua, sed durante causa, et ea cessante, cessat absque ulla dispensatione. Et ratio esse videtur, quia hi per ordinationem habent jus acquisitum ad usum ejus, et ideo sine culpa non amittunt illud per supervenientem causam, nisi durante illa, ut in sequentibus amplius videbimus.

6. *De epilepticis et lunaticis.* — Atque ad hunc modum loquendum est de lunaticis, et similibus, qui per temporum intervalla amittunt usum rationis. Item de epilepticis, seu qui morbum caducum patiuntur, qui pro tunc

etiam usu rationis privantur; nam hi etiam irregulares sunt, et si ordinati non sunt, quamvis morbo integre liberentur, ordinari non possunt, ut patet ex tota distinctione 33, et ex eisdem auctoribus; si autem erant jam ordinati, distinguendum est quoad usum Ordinis. Nam vel frequenter patiuntur talem defectum, et tunc durante morbo non debent ministrare; vel patiuntur raro, et subdistinguendum est. Nam si aliquid tunc efficiant, quod indecentiam vel horrorem afferat, ut est ore spumare, vel quidquiam simile, omnino abstinere debent; si autem rarus sit eventus, et sine hujusmodi circumstantiis, non propterea privantur omnino ministerio sacrificandi, præsente coadjutore, qui supplere possit defectum, si contingat, et servatis tali loco et tempore, in quibus omne cesset scandalum. Quæ resolutio sumitur ex c. 1 et 2, 7, quæst. 2, et ex cap. Ille, 7, quæst. 1, et ex citatis auctoribus. Estque tota rationi consentanea; nam in ea habetur ratio decentiæ et reverentiæ sacramenti, et juris ac solatii sacerdotis, sine culpa patientis, quando sine periculo sacramenti fieri potest. Unde a fortiori constat, si hujusmodi defectus seu morbus omnino tollatur, tolli etiam impedimentum utendi Ordinibus susceptis, sicut de amentia dictum est; est enim eadem ratio, et eodem modo declaranda.

7. Denique fere idem dicendum est de arreptitiis, qui a dæmone vexantur, et tunc etiam usu rationis, et libera facultate utendi exterioribus membris privantur, nam hi etiam irregulares omnino sunt ad Ordines suscipiendos, et ad usum susceptorum, eodem modo, quo alii, de quibus diximus, et cum eadem distinctione. Nam quoad Ordines nondum susceptos est irregularitas perpetua, etiamsi semel tantum quispiam hoc passus fuerit, ut constat ex dicto cap. Maritum. Quoad usum etiam Ordinis jam suscepti aliqui existimarunt, in dæmoniaco ob specialem deformitatem irregularitatem esse perpetuam. Probabilius autem est, idem esse ferendum judicium de illis ac de cæteris, et cum eisdem omnino distinctionibus. Ita enim sumitur ex cap. Communiter, et cap. Clerici, et cap. Usque, 33 dist., et ex Glossa 1, in eodem cap. Communiter, quam sequuntur Sylvester, Navarrus, et alii supra, et Burgasius, de Irregularitate, tit. de Corpor. vitiat., num. 18. Priori vero parti hujus resolutionis obstare videtur cap. 78 Apostolorum, qui sic habet: *Si quis dæmonem habet, non fiat clericus; sed neque cum fidelibus precetur; purgatus autem recipiatur, et si sit dignus, fiat.* Respondetur, vel posterioribus temporibus, existente majori numero fidelium, qui sine his incommodis possent ad hoc munus assumi, legem illam amplius restrictam esse, vel certe etiam tunc intelligendam fuisse interveniente dispensatione, quæ facile concedenda erat virtute illius canonis, interveniente dignitate personæ.

De ignorantibus, an fiant irregulares.

8. *Quæ scientia ad Ordines requiratur* — Tertio magis proprie pertinet ad hunc defectum animæ imperitia seu ignorantia litterarum, quæ si tanta sit, ut privet scientia seu eruditione secundum canones necessaria ad aliquem Ordinem, irregularitatem censetur inducere, juxta cap. *Illiteratos,* dist. 35, *quia litteris carens* (dicitur) *sacris non potest esse aptus officiis.* Et quod illa sit propria irregularitas, patet, quia eodem modo proponitur a Gelasio Papa in illo textu, ac irregularitas ex defectu integritatis corporis. Idem habetur ex cap. ult. de Ætat. et qualit., in quo specialiter sermo est de Episcopo. In cap. autem Cum in cunctis, de Elect., dicitur : *Fortius quidem ad Episcopatum, tamen ad omnes etiam sacros Ordines litterarum scientia necessaria est.* In cap. vero ultim. de Tempor. ordin., in 6, præcipitur Episcopis, ut illiteratis primam etiam tonsuram non conferant. Quæ vero peritia ad hæc sufficiat, declaratur in Concil. Trident., sess. 23, c. 4 de Reform.; tantum enim requirit ad primam tonsuram, ut quis fidei rudimenta et legere, ac scribere sciat. In cap. vero 11, ad minores Ordines postulat, ut *saltem latinam linguam ordinandi intelligant, et quod de gradu in gradum in eis vitæ meritum, et doctrina major accrescat, et quod majoris scientiæ spes majoribus Ordinibus dignos ostendat.* In c. vero 13, ad subdiaconatum et diaconatum requirit, ut quis sit instructus in litteris, et iis, quæ ad exercendum Ordinem pertinent. In presbytero vero postulat in cap. 14, ut comprobetur idoneus ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, et ad ministranda sacramenta. De scientia vero necessaria in Episcopo nihil aliud dicit in sess. 7, c. 1 de Reform., quam quod in dict. c. Cum in cunctis, statuitur. In sess. autem 22, cap. 2, addit, *ut ea scientia polleat, ut necessitati sui muneris possit satisfacere;* et ideo requirit, ut sit magister, Doctor, aut licentia-

tus in sacra Theologia aut in jure canonico, vel ut saltem publico alicujus academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur; vel si regularis sit, a suis superioribus similem fidem habeat. De hac vero scientia ordinandorum ex professo dicendum est in propria materia de Ordine. Nunc solum advertendum est, hanc scientiam partim esse posse jure naturali, et divino requisitam, partim humano seu Ecclesiastico. Priori modo defectus talis scientiæ contrarius non pertinet ad irregularitatem proprie sumptam, ut constat ex dictis in principio hujus materiæ, quia omnis irregularitas impedimentum canonicum esse debet. Ex præciso autem jure naturæ solum petitur illa scientia, quæ absolute est necessaria ad legitimum usum suscepti Ordinis; nam jure naturæ, unusquisque tenetur non suscipere ministerium vel officium, quod debite præstare nesciat; quia vero is, qui ordinatur, non tenetur statim exercere Ordinem susceptum, et potest habere animum comparandi scientiam necessariam ad exercendum illum, et antea non ministrare, ideo ex sola natura rei raro potest certa et necessaria obligatio circa hoc imponi, vel certe rarissime. Quapropter maxime sunt circa hoc observandi canones Ecclesiastici; nam defectus illius scientiæ, quam ad singulos Ordines ipsi canones requirunt, inducet hanc irregularitatem ad illos suscipiendos.

9. *An impertitia impediat usum Ordinis suscepti.* — Sed quæres, an hæc irregularitas impediat etiam usum Ordinis suscepti; nam juxta generalem doctrinam superius traditam ita affirmandum videtur, quia hæc irregularitas absolute, et sine ulla limitatione ponitur Et hæc est natura, et instititutio irregularitatis sic impositæ, ut prius impediat Ordinum susceptionem, et, si accipiantur, postea impediat eorum usum. Respondetur, hoc sine dubio verum esse, quoties illiteratus vel furtive, vel ob iniquum favorem, vel quacumque alia ratione mala fide sic ordinatur; manet enim suspensus ab Ordine, non tantum propter novam censuram contractam (de qua judicandum est juxta principia posita in propria materia), sed ex vi prioris irregularitatis, ut probat ratio facta. Nonnulla vero dubitatio esse posset, si quis bona fide Ordines accepisset, ignorans probabiliter dispensationem juris, suamque obligationem, quia simpliciter postulans Ordines a suo Prælato, nulla alia diligentia facta illum approbavit, et securum in conscientia reddidit; tunc enim cum per Ordines acquirat jus ad usum eorum, non videtur illo privandus sine culpa. Respondeo nihilominus, illum manere impeditum, donec defectum illum abjiciat; quia lex absoluta est, et excusatio illa est valde per accidens, cum hæc irregularitas non sit propter culpam, sed propter justam causam, quæ, non obstante illa excusatione, integra manet. Neque enim scientia postulatur in clerico propter receptionem Ordinis, sed maxime propter usum, et consequenter propter decentiam talis status. Quæ ratio etiam tunc perseverat, ut notum est.

10. *Quomodo auferatur hæc irregularitas.* — Tandem inquiri hoc potest de ablatione vel dispensatione hujus irregularitatis; duobus enim modis auferri potest : primo ablata ignorantia; et tunc dico, cessante causa, cessare effectum, quia per se et omnino in illa sola fundatur; quod existimo verum, non solum ut recipi possint Ordines nondum suscepti, sed etiam ut exerceri possint jam suscepti, etiamsi inique cum tali impedimento recepti sint. Quod tamen intelligendum est præcise de impedimento proveniente ex hac irregularitate; quod ideo assero, quia si nova suspensio contracta est per indignam ordinationem, illius absolutio erit necessaria; tamen illa obtenta, et exclusa ignorantia per sufficientem scientiam, non erit necessaria alia dispensatio in hac irregularitate ad usum Ordinis sic suscepti; quia culpa in hoc commissa non aggravat (ut sic dicam) irregularitatem in seipsa, nec mutat naturam ejus, quæ est, ut hæc irregularitas in ignorantia, quæ actu duret, fundetur. Alio ergo modo intelligi potest hæc irregularitas tolli durante ipsa ignorantia ; et hoc clarum est fieri non posse absque dispensatione, cum sit contra jus. Certum etiam est, talem dispensationem non posse per Episcopum concedi, quia nullibi datur ei talis potestas, et aliunde talis dispensatio est contra jus commune, et Pontificium. Quinimo de Summo etiam Pontifice multi existimant, non posse in hac irregularitate dispensare, quia est contra divinum jus. Quod sentit Maiolus, lib. 1, c. 32, n. 13, referens Innocentium in cap. Dilectus, de Temp. ordin.; ibi tamen non loquitur de Pontifice, sed de Episcopo; unde per argumentum ab speciali posset inferri contrarium ex mente ejus. Refert etiam Felinum in c. Inquisitioni, de Sent. excom., qui aperte ita sentit in n. 4; Innocentium, in cap. Cum nostris, de Concess. præbend.

11. Dicendum ergo est, aliquid esse hic de jure divino et naturali, aliquid vero de jure Ecclesiastico, ut explicuimus. In eo ergo, quod juris divini est, non potest Pontifex dispensare; est enim intrinsece malum, quod quis utatur munere sine scientia necessaria ad debitum usum. Quia vero non est contra jus divinum habere Ordinem non utendo illo pro aliquo tempore, in quo possit sufficiens scientia addisci, ideo non est absolute contra jus divinum ante scientiam acquisitam Ordinem recipere; in hoc ergo poterit Papa valide dispensare. Item si ex jure humano aliqua major scientia postulatur, quam ex natura rei necessaria sit, in hoc etiam poterit Papa dispensare. Item si talis defectus impedit sub aliqua pœna canonica vel censura, ut illa non incurratur, poterit dispensatio Papæ deservire. Atque hoc modo potest dispensari in hac ignorantia, quatenus rationem irregularitatis habet, nam irregularitas, ut sic, ad jus positivum pertinet. Et hoc est, quod Turrecremata sentit in cap. Si in laicis, dist. 38; sequitur Bernard. Diaz, in Practica, cap. 22, ubi Salzedo plura ex jure et Doctoribus refert, ex quibus potest hæc sententia elici, quanquam ita exposita per sese careat omni difficultate. Addit vero Navarrus, cap. 27, n. 205, Papam raro, vel nunquam dispensare in hoc defectu, nisi forte indirecte dispensando in ætate, in qua nondum potest esse acquisita scientia; arbitror tamen rarissimam etiam esse tantam dispensationem in ætate, quæ ad scientiam absolute necessariam non sit satis, etiamsi fortasse ad majorem scientiam non sufficiat.

12. Quarto nominari hic solet alia irregularitas ex defectu honestæ vitæ; verumtamen hæc coincidit cum irregularitatibus omnibus ex delicto provenientibus, de quibus jam dictum est; neque hic defectus contingit sine culpa, et ideo ad præsens non spectat.

SECTIO II.

Qui defectus corporis irregularitatem inducant.

1. Primo loco hic numerari solet sexus fœmineus : sed hic non irregularitatem, sed incapacitatem inducit; quia fœmina ita est incapax Ordinis, ut si illi conferantur, nulli sint, juxta communem sententiam Theologorum, et omnino certam, de qua latius in 4, dist. 25. Quamvis autem de fœminis hoc certum sit, quando in eo solum sexu constituuntur, si aliqua persona utrumque participet, sitque hermaphroditus, poterit ex hoc capite contrahi aliqua irregularitas. Circa quam, doctrina communis est, si persona aliqua utrumque sexum æque participet, vel magis inclinet in sexum fœmineum, non solum irregularem esse, sed etiam incapacem characteris Ordinis. Ita docent communiter Theologi, in 4, d. 25, ubi præsertim Paludanus, q. 3 ; Soto, q. 1, art. 3; Navarrus, c. 27, n. 203; Sylvester, et omnes Summistæ, verbo *Hermaphroditus;* Antonin., 3 part., tit. 28, c. 6, § 5. Et ratio esse videtur, quia talis persona non est absolute, et simpliciter vir, quia vel magis inclinat in fœminam, vel saltem neutram denominationem absolute recipit. Neque obstat, quod Jurisperiti dicunt, in eo casu optionem esse dandam hermaphrodito, cui sexui malit inservire, ut ex multis refert Tiraquellus, de Jure primigeniorum, q. 17, opinion. 1, n. 15. Id enim locum habere potest quoad civiles et externas actiones, non vero quoad capacitatem Ordinum; hæc enim non pendet ex usu unius, vel alterius sexus, neque ex voluntate habentis utrumque, sed ex naturali conditione personæ, supposita institutione, qua credimus, pro viris seu masculis esse tale sacramentum institutum. At vero si magis inclinet in sexum virilem, capax quidem est characteris, quia simpliciter censetur vir, juxta l. *Quæritur,* ff. de Statu hominum, et l. *Repetundarum,* ff. de Testibus, et c. Si testis, vers. *Hermaphroditus,* 4, q. 3. Nihilominus tamen ob indecentiam et monstrositatem est irregularis ex omnium sententia, quæ fundari potest in cap. 1, 36 dist., ubi generatim corpore vitiati irregulares fiunt. Talis autem sine dubio est corpore vitiatus, et monstrosus; et ideo absque dispensatione Papæ ordinari non potest, ut Navarrus supra notat, et sentit etiam Archidiaconus in dicto vers. *Hermaphroditus,* 4, q. 3, et ibidem Glossa, et reliqui Doctores citati.

2. *Quid si fœmina erumpat in virum.* — Atque hinc intelligitur, quid dicendum sit, si contingat fœminam erumpente natura in virum mutari; id enim aliquando accidere testis est Plinius, lib. 7, cap. 4. Nam vel illa mutatio ita fit, ut uterque sexus in tali persona maneat; et tunc juxta distinctionem in superiori propositam respondendum est. At vero si mutatio sit totalis, ita ut jam non maneat fœmineus sexus, sed tantum virilis, in eo casu credimus non solum esse capacem Ordinis, sed etiam non esse irregularem,

quia jam est tantum in sexu masculino; et quamvis extraordinario, et (ut ita dicam) monstroso modo ad illum perveniat, tamen jam in tali termino constitutus monstrosus non est, nec corpore vitiatus, neque ex priori mutatione aliquam indecentiam, vel maculam contraxit; unde nulla apparet irregularitas in jure expressa, quæ hunc comprehendat. Atque in eo casu posset verum habere opinio Burgasii, de Irregular., part. 5, tit. de Corpore vitiat., num. 22. Socini, in cap. Sententiam sanguinis, Ne clerici vel voventes, dicentium, hermaphroditum, qui transit, vel inclinat in masculinum, non esse irregularem; si enim hoc sentiant, durante adhuc utroque sexu, falsum dicunt, ut ostendimus; ergo ut illud dictum in aliquo sensu verum habeat, oportet, ut sexus fœmineus omnino extinctus sit, et in masculinum commutatus.

3. *Defectus ætatis.* — Secundo numeratur hoc loco irregularitas ex defectu ætatis. Disponunt enim sacri canones, ut nullus usque ad certam ætatem ordinari possit, ut supra tractando de suspensionibus breviter attigimus. Defectus ergo ætatis requisitæ secundum canones ad aliquem Ordinem est quædam irregularitas, quia est impedimentum canonicum impediens Ordinis susceptionem, et usum, ut colligitur ex Clement. ult. de Ætat. et qualit., ibi: *Alio non obstante impedimento canonico,* et ex multis aliis decretis, 77 dist., et est communis resolutio Theologorum, 4, d. 25; Jurisperitorum circa jura citata, et in cap. Vel non est compos, de Temp. ordin.; Covarruviæ, in Clement. *Si furiosus,* § 1, n. 4; Maioli, lib. 1, c. 30; neque obstat, si quis objiciat, irregularitatem debere esse impedimentum perpetuum, hunc autem defectum ætatis temporalem esse; dicendum est enim non esse de ratione irregularitatis, ut absolute perpetua sit, sed solum, ut durante causa ejus, semper insit; non tamen repugnat, quod talis causa vel per alia remedia vel solo tractu temporis auferri possit.

4. *An ordinatus ante legitimam ætatem fiat irregularis exercendo Ordines.* — Hic autem dubitari solet, an ordinatus ante legitimam ætatem, exercendo actus Ordinis ante completam ætatem, novam irregularitatem incurrat. Quod late tractat Covarruv. citato loco referens opiniones et auctores. Nobis vero quæstio illa necessaria non est, supponit enim aliam, an per talem ordinationem nova censura suspensionis sit contracta, necne. Si enim ipso facto non incurreretur nova suspensio (ut antiquo jure), nec nova etiam irregularitas contraheretur At vero supposito jure Pie II, ex vi cujus talis suspensio incurritur, consequens est, ut exercendo Ordinem ante ætatem legitimam nova irregularitas contrahatur, ut supra dixi. In eo vero casu obtenta suspensionis absolutione, et dispensatione irregularitatis contractæ ob crimen celebrandi, si jam ætas legitima completa est, libere poterit quis in suscepto Ordine ministrare. Et simili modo si quis ante legitimam ætatem celebravit, post illam impletam absolutus a suspensione poterit libere ministrare; sicut antea, quando illa suspensio ipso facto non incurrebatur, cum sola pœnitentia peccati commissi in præmatura ordinatione poterat ministrare. Quia hæc irregularitas per complementum ætatis purgatur, et non fit magis indelebilis (ut sic dicam), propter peccatum in accipiendo Ordine commissum, si alia censura, vel novum impedimentum canonicum additum non est, vel non perdurat.

5. *An fiat quis irregularis ob nimiam ætatem.* — Quæret vero tandem aliquis, an possit hæc irregularitas contrahi per nimiam, et decrepitam ætatem. Respondetur, si præcise, ac formaliter in ratione ætatis sistamus, nullum augmentum, vel antiquitatem ejus irregularitatem inducere; nullus enim circa hoc terminus per canones præfixus est. Et merito, nam senilis ætas per se aptior est ad sacros Ordines, ut significat Anacletus Papa, epist. 2, et refertur in c. ult., 84 dist., et Siricius Papa, in c. Quicumque, 77 dist., quia illa ætas maturior est, et ad prudentiam, castitatem, et religionem aptior Dixi autem *præcise, ac formaliter sistendo in ratione ætatis,* quia si tanta sit senectus, ut declinet in morbum, seu illi æquivaleat quoad impedienda organa, vel impediendas vires necessarias ad ministerium Ordinum, sic quidem non minus inducet irregularitatem, quam morbus perpetuus, de quo infra dicetur. Imo jam hæc non irregularitas tantum, sed incapacitas quædam censeri potest, non quidem ut ordinatio talis personæ, si fiat, invalida sit (nam revera tenebit, et imprimet characterem, quia capacitas absoluta semper manet in homine, quantumvis impeditus sit), sed quia est illicita talis ordinatio, non tam ex prohibitione Ecclesiæ, quam ex natura rei, eo quod per eam quispiam assumatur ad id, ad quod est prorsus ineptus. Ideoque illud impedimentum non videtur proprie canonicum, neque in eo potest Pontifex dispensare, si ineptitudo duret, et jam

perpetua censeatur, utpote ex senectute proveniens. Et hoc sensu intelligendum censeo, quod dixit Glossa 2, in cap. 1, 85 dist., senectutem impedire promovendum, non tamen dejicere promotum. Nam postquam aliquis ordinatus est, licet præ nimia senectute non possit commode ministrare, permittitur, ut cum aliquo adjutorio, vel commoditate quasi dispensatoria possit ministrare, argumento c. Illud, et c. Petiisti, cum aliis, 7, q. 1, et c. Litteras, de Renunciat., et faciunt dicta in simili in sect. præced.

De his, qui seipsos mutilant.

6. Tertio inducitur hæc irregularitas per vitium corporis consistens in alicujus membri mutilatione impedientis usum Ordinum, vel inducentis gravem deformitatem, ac proinde indecentiam. Hæc est communis sententia, et multis juribus fundata, quæ videri possunt, dist. 55, et in tit. de Corpore vitiat., et tit. de Cleric. ægrot. minist. Quanquam vero res hæc late a Doctoribus tractari soleat, quia tamen magna ex parte reducitur ad prudens arbitrium, ideo paucis principiis illam comprehendam. Primum ergo advertendum est, aliud esse passive tantum carere aliqua parte corporis, vel a nativitate, vel hominum injuria, vel alio casu contingente; aliud vero esse, active seipsum voluntarie mutilare, vel aliquam sui corporis partem abscindere; in utroque ergo casu potest incurri irregularitas. Verum posterior magis incurritur propter culpam activæ abscissionis, quam propter carentiam membri, quamvis utrumque consideretur. Quando ergo vitium hoc seu defectus corporis provenit ex hac causa, scilicet, propria voluntate, et culpa se mutilandi, est generalis regula, sive antecedat, sive sequatur ordinationem, sive abscissio sit alicujus membri principalis, sive partis ejus, sive notabiliter impediat, aut deformet, sive non, irregularem inducere, dummodo tanta sit mutilatio, quæ per se et seclusa inadvertentia sine peccato mortali fieri non possit. Ita colligitur ex cap. Qui partem, dist. 55, dum ait, illum esse irregularem, qui partem cujuslibet digiti sibi abscindit, cum tamen carentia illius partis alias contingens non inducat irregularitatem, ut ibidem dicitur. Et ratio est, quia *in eo non consideratur tantum defectus ex abscissione relictus, sed voluntas est judicata, quæ sibi ausa est ferrum injicere,* ut ibidem subjungitur. Atque hoc manifestum est, quando aliquis directe, et per indignationem, atque iram, talem partem sibi abscidit.

7. Secus vero esse videtur, si contingat partem illam ab alio ascindi, non sine culpa ejus, qui patitur; nam ipse non cooperatur directe ad abscissionem, sed omnino ab alio fit, non videtur incurri hæc irregularitas, juxta cap. 1 de Corpore vitiat., ubi quidam, qui in duello voluntario partem digiti amisit, quæ celebrationem non impediebat, non censetur irregularis. Et confirmatur, quia tunc cessat ratio dicti cap. Qui partem, quia longe atrocior culpa est in seipsum ferrum sumere, quam pugnare cum aliquo cum hoc periculo. Atque ita sentit Navarrus, cap. 27, num. 198, citans Cardinalem. In contrarium vero ponderari potest dictum cap. 1 de Corpore vitiat., quia in eo casu non simpliciter, sed ex dispensatione permittitur clericus ministrare in suo Ordine, ut patet ex illis verbis : *Poteris cum eo misericorditer agere et permittere.* Quæ ita intelligunt Panormitanus, et alii. Respondetur cum Navarro supra, ibi dispensationem non fuisse necessariam propter vitium corporis, sed propter gravem culpam a presbytero commissam, sponte ingrediendo duellum. Quod illa verba textus significant : *Licet ejus excessus gravis admodum extitisset.* Potest autem illa misericordia intelligi, vel per anticipationem (ut sic dicam), vel propriam dispensationem. Forte enim ille clericus per illud delictum non incurrit suspensionem ipso facto, erat tamen dignus illa, per judicem inferenda; satis ergo misericorditer cum eo agitur, dum pœna illa non imponitur, sed permittitur ministrare, et hanc voco anticipatam dispensationem. Vel potest intelligi delictum fuisse publicum, et scandalosum, infamiamque induxisse, ac proinde suspensionem, cujus dispensatio necessaria erat, quæ ibi committitur Episcopo; nam dispensatio in irregularitate ob defectum membri non est in jure commissa Episcopo.

8. Addendum vero ulterius est, quamvis aliquis non directe seipsum mutilet, sed ab alio, si tamen sua culpa mutiletur, et abscissio sit alicujus membri principalis, semper inducere irregularitatem, etiamsi membrum illud sit occultum, et non impediat usum Ordinis, nec afferat aliquam deformitatem, quæ scandalum, vel indecentiam in usu Ordinis inducat. Ita Navarrus, dict. num. 198, citans Hostiensem, Joannem Andream, et communem sententiam. Exempla

sunt, si aliquis in pœnam delicti jussu judicis eunuchus fiat; idem si inventus cum adultera a marito idem per injuriam patiatur, aut si injuste aggrediens alium, ab ipso mutiletur, etc. Quæ sententia fundari potest in cap. Ex parte, de Corpore vitiat., ibi : *Qui seipsos sani absciderint, vel affectaverint, ut ab aliis abscindantur* Nam in his irregularitatibus indirecta voluntas, seu voluntarie exponere se tali periculo, æquiparatur directo affectui. Quæ sententia securior quidem est, utpote communius recepta; tamen si jura in rigore inspiciantur, omnia loquuntur de propria culpa seipsum abscindendi, aut mutilandi ex indignatione, aut ex aliquo indiscreto zelo, ut videre licet in cap. Si quis, 1, 2 et 3, et cap. Hi qui, 55 dist., et cap. Maritum, 33 dist., et in can. 22 et 23 Apostolorum. Hoc autem vitium plane requirere videtur propriam voluntatem, quam etiam indicat dictum cap. Ex parte, in verbis illis, *vel affectaverint;* nemo enim dicet, eum, qui cum adultera peccat, affectare, ut a marito abscindatur. Denique in dicto cap. Qui partem, hoc significant illa verba, *In illis voluntas est judicata, quæ sibi ipsi ausa fuit,* etc., indicat enim specialem quamdam audaciam et ferocitatem in seipsum, quæ non reperitur in sola indirecta voluntate exponendi se periculo id patiendi ab alio. Sicut in aliis juribus ferentibus censuras contra eos, qui præsumunt, aut temere faciunt, etc., expendimus illa verba, ut inde colligamus non sufficere indirectam voluntatem per ignorantiam, etc., ad incurrendas illas censuras; ita ergo videtur in præsenti dicendum, servata proportione. Hæ igitur conjecturæ probabiliter suadent in his casibus non incurri irregularitatem ex hoc speciali capite abscindendi, vel mutilandi se; nihilominus ex generali ratione mutilandi, vel existendi causam mutilationis alicujus, non videtur posse excusari irregularitas. Nam si esset simili modo causa talis mutilationis in alio, esset irregularis : ergo et in seipso. Et ita tunc habet locum differentia insinuata; nam, quando aliquis in seipsum temerarias manus injicit, non solum non consideratur deformitas, aut impossibilitas ad ministrandum, verum etiam neque perfecta membri mutilatio necessaria est, ut jam declaravi. At vero quando irregularitas provenit ex alio modo culpæ, necessarium est, ut mutilatio sit perfecta, qualis supra tractando de homicidio declarata est.

De his, qui alios membrorum defectus patiuntur.

9. Omissa ergo culpa mutilationis, vel abscissionis activæ, circa passivam mutilationem, seu defectum alicujus membri corporis, qui ex se abstrahit a culpa, ulterius distinguendum est; aut enim agimus de illo, qui nondum ordinatus est, respectu Ordinis suscipiendi, vel de clerico jam ordinato respectu usus Ordinis jam suscepti. Rursus distinguendum est de qualitate defectus; aut enim talis est, ut impediat usum Ordinis, ne secure, et sine periculo fieri possit, vel saltem tantam afferat deformitatem, ut sine scandalo, et indecentia non possit sacrum ministerium exercere, vel neutrum ex his incommodis affert.

10. *Prima conclusio.* — Primo ergo dicendum est: quoties mutilatio non habet adjunctum aliquod ex dictis impedimentis, per se, ac seclusa culpa, non inducit irregularitatem. Ita docent omnes Doctores, Summistæ, verb. *Irregularitas,* et verb. *Corpore vitiat.,* Navarrus, n. 199; Covarruvias, in Clement. *Si furiosus,* part. 1, § 1, num. 5, qui alios referunt, et colligitur ex citatis capitulis, dist. 55, et dicto canone 22 Apostolorum, in quibus dicitur, eunuchos factos sine propria culpa non esse irregulares; eadem enim ratio est de quolibet alio simili defectu cujuslibet partis. Item ex cap. 1 et ult. de Corpore vitiat., in quibus defectus non impedientes usum Ordinum, nec afferentes gravem deformitatem, non censentur inducere irregularitatem. Idem expresse in cap. Qui partem, et cap. Si quis infirmitate, et cap. Lator, et cap. Præcepta, dist. 55. Ratio vero est, quia sine causa, vel culpa non imponitur irregularitas; hic autem non est culpa, ut supponimus, neque etiam causa, quia hæc respicere debet usum Ordinum; si ergo ad talem usum neque est indecentia, neque obstaculum, cessat omnis causa imponendi irregularitatem.

11 Secundo dicendum est: quando defectus membri gravem atque indecentem deformitatem affert, vel impedit usum Ordinis, inducit irregularitatem simpliciter in laico, ne Ordines suscipere possit, vel in clerico, ne ascendere possit ad Ordinem nondum susceptum. Hoc etiam est certum et commune, et habetur ex cap. ult., dist. 55, ubi defectus oculi dicitur inducere irregularitatem in diacono ad sacerdotium absolute, et sine exceptione; qui defectus non impedit absolute

sacrum ministerium; sed tamen propter deformitatem statuerunt canones, ut irregularitatem induceret. Neque ad hoc oportet distinguere de sinistro aut dextro oculo; nam licet hoc possit conferre, ut sit facilior, vel difficilior dispensatio, non tamen refert, quominus in utroque casu inducatur irregularitas, quia canones in hoc nihil distinxerunt, et ideo nec distinguendi licentiam nobis reliquerunt, et in dict. cap. insinuatur, et ibi Gloss. notavit. Et juxta hoc exemplum judicandum est de reliquis defectibus membrorum inducentibus solam deformitatem.

12. *Corollarium.* — Evidentior autem est necessitas, quando inducit impossibilitatem, ut est defectus alterius manus, de quo in cap. Exposuisti, de Corpore vitiat., ubi Gloss. advertit, idem esse si desit digitus, ad fractionem hostiæ, v. gr., necessarius; et sumitur ex cap. ultim., eodem titulo, ibi, *Si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens;* si ergo esset impotens, irregularis esset. Ex quo obiter colligitur, non solum mutilationem membri, sed etiam abscissionem partis ejus, vel etiam solam debilitationem membri, si hoc impedimentum ministrandi afferat, eamdem inducere irregularitatem, quia hæc non fundatur formaliter (ut sic dicam) in carentia membri, sed prædicto impedimento, ut ex dict. cap. constat, et ex cap. Presbyter, de Cleric. ægrot., ibi.: *Quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri posse confidimus.* Ibi enim duæ illæ rationes afferuntur, quia in eo casu concurrebant, non quia ambæ simul necessariæ sint; quælibet enim earum per se sufficit. Quin potius hæc ratio impedimenti adeo est intrinseca et necessaria, ut videatur esse potius ex naturali lege, quam canonica, et ideo non pertinere proprie ad irregularitates. Nihilominus tamen est propria irregularitas, primo, quia non solum impedit, quando est manifesta impossibilitas, sed etiam quando est tanta debilitas, ut possit esse morale periculum in debito usu. Secundo, quia impotentia unius, vel alterius usus non ita reddit personam incapacem ex sola rei natura, ut nec valide, nec licite Ordo recipi possit; nam idem Ordo potest habere plures actus, et defectus membri potest impedire unum et non alium, unde, seclusa irregularitate, posset Ordo accipi saltem propter alterum actum. At vero talis est hæc irregularitas, quando antecedit Ordinum susceptionem, ut omnino impediat receptionem Ordinis, etiamsi defectus unum tantum ejus actum principalem impediat, ut constat ex prædictis juribus et ex auctoribus citatis, et in sequenti assertione amplius declarabitur.

13. *Tertia conclusio.* — Tertio dicendum est: quando talis defectus supervenit ordinationi sine culpa, ad illum tantum usum Ordinis irregularitatem inducit, qui sine scandalo, vel periculo exerceri non potest. Ita docent citati auctores, et Innocent., Panorm., et alii in cap. 1 de Corpore vitiat., et in c. 2 de Cleric. ægrot., ex quo textu manifeste probatur, ibi: *Ipsum autem cæteris sacerdotalibus Officiis fungi minime prohibemus.* Inde enim constat sacerdotem, cui manus, v. gr., sine culpa abscissa est, licet celebrare non possit, posse confessiones audire, quia ad hoc ministerium non est necessaria manus, quanquam si ille defectus antecessisset, nullo modo posset ordinari. Idem est circa defectum cæcitatis; nam antecedens omnino impedit sacerdotium, cap. 1, 49 dist., et clarius in can. 76 Apostolo, ubi de cæco, et surdo idem dicitur, ut notat Maiol., lib. 1, cap. 29. In quam sententiam inclinat Navarr., cons. 6 et 7 de Corpore vitiat., quamvis oppositum censeat probabile, quia non putat esse in jure expressum; sed certe in eo canone expressum est, et quamvis ibi sit sermo de Episcopo, tamen sub illo comprehenditur presbyter, juxta modum loquendi Pauli, 1 ad Timoth., eo tempore usitatum. At vero cæcitas superveniens sacerdoti, impediet quidem celebrationem, non vero absolutionem a peccatis, et e contrario surditas moraliter impediet ministerium confessionis (loquitur enim de omnino surdo, non de surdastro), non tamen impediet ministerium celebrandi, quia non est simpliciter necessarium, ut sacerdos audiat ministrum respondere; satis enim est, quod moraliter sit certus illum respondere, quod signis etiam et oculis potest aliquo modo percipere. Unde etiam fit, posse sacerdotem impeditum dicto modo ad celebrandum, in diaconatu, vel subdiaconatu solemniter ministrare, tum a paritate rationis, vel etiam a fortiori, tum etiam quia hæc omnia comprehenduntur sub officiis sacerdotalibus. Et ad hoc etiam citari solet cap. Significavit, de Corpore vitiat. Sed in casu illius textus irregularitas revera fuit contracta ex culpa se abscindendi; et ideo ab usu omnium Ordinum impediebat. Concedit autem Pontifex Episcopo potestatem dispensandi in usu sacerdotalis officii absque altaris ministerio. Inde vero sumitur argumentum a

fortiori, quando irregularitas est in causa inculpabili, non impedire sacerdotem ab usu inferiorum Ordinum, si alias decenter, et sufficienter fieri possit. Quæ omnia communiter recepta sunt: neque ullam habent difficultatem, nisi in explicando, quando et quomodo judicandum sit defectum membri sufficienter impedire, vel ratione scandali, vel ratione impossibilitatis; sed hoc magis potest ipso facto et usu perpendi, quum aliqua certa regula, ut dixit Glossa in cap. Presbyterum, de Cleric. ægrot., argument. text. in cap. Apostolicæ, de Donat. Est ergo necessarium prudens arbitrium juxta ea, quæ in puncto sequenti dicemus.

14. *De irregularitate ex notabili deformitate corporis.* — Quarto contrahitur hæc irregularitas ex qualibet notabili deformitate corporis, aut membrorum ejus, licet sit sine mutilatione membri, aut partis ejus, vel sine ulla ægritudine, aut proprio morbo. Hæc est etiam communis resolutio cum D. Thom., in 4, dist. 25, quæst. 1, art. 2, quæst. 4, quæ sumitur ex cap. 1 et ult. de Corpore vitiat., per argumentum a contrario; directe vero ex cap. 2 ejusdem tituli, ubi committitur Episcopo cum consilio suffraganeorum judicium vel dispensatio in irregularitate orta ex oculi macula, quod non poterat esse nisi ratione deformitatis, quia agebatur de quadam electione ad Episcopatum, cujus administrationi non poterat macula impedimentum afferre, sed deformitatem. Et additur ibi, concessionem factam esse *ex maxima dispensatione,* quo indicatur, talem maculam, si deformitatem causet, magnam inducere irregularitatem, et non committi alteri, nisi ex dispensatione Pontificis. Idem colligitur ex decretis, dist. 25.

15. *Casus resolvitur.* — Hinc est etiam communis resolutio, eum, qui caret virtute videndi in solo oculo dextro, si nec oculo caret, nec exterius apparet deformitas, non esse irregularem; si autem simili modo careat videndi virtute in sinistro, esse irregularem, quia licet absolute non reddat faciem deformem, facit tamen, ut ipse actus celebrandi seu legendi canonem cum quadam deformitate fiat; propter quod oculus sinister oculus canonis vocari solet Romano stilo. Ita Navarr., cap. 27, num. 190; et Burgas., 5 de Irregul., tit. de Corpore vitiat., num. 4; Sylvest. vero, verb. *Corpore vitiatus,* num. 5, ait, cæcum tantum ex uno oculo esse irregularem, referens Archid. ex cap. Si Evangelica, dist. 55, qui textus loquitur de eo, qui caret oculo, de quo etiam loquitur Gloss., in cap. 2 de Verb. significat., in 6; potest autem quis esse cæcus ex uno oculo, et non carere illo; et tunc non semper est irregularis, sed cum prædicta distinctione. Imo addit Navarrus, si quis carens visiva virtute in oculo sinistro, tanta polleat virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere canonem, non esse irregularem, quia cessat fundamentum irregularitatis. Quod certissimum est, quando talis defectus subvenit post ordinationem; quando vero antecedit, est etiam practice probabilis sententia, quamvis tunc maturiori judicio, et prudentia animadvertere oportet, ut virtus alterius oculi, et firma sit, et sufficiens ad illam deformitatem tollendam in lectione canonis.

16. Et per hæc judicandum est de cæteris deformitatibus faciei, membrorum aut sensuum; de quibus in particulari dicere esset inutile, cum in particulari hoc semper pendeat ex prudenti arbitrio; videri tamen possunt, quæ late prosequitur Maiol., lib. 1, a cap. 13, ad 26. Solum potest quæri, ad quem pertineat hoc arbitrium. Et communis resolutio est pertinere ad Episcopum, argument. cap. 2 de Corpore vitiat., ubi id notant Doctores. Est autem considerandum ibi committi similem causam Archiepiscopo cum consilio suffraganeorum. Sed hoc ideo fuisse videtur, quia agebatur de electione ad Episcopatum, quæ ad Papam, vel ex commissione ad Archiepiscopum spectat. Inde tamen cum proportione colligimus, judicium hoc pertinere ad Prælatum, qui vel Ordines confert, ut volunt Sylvest. et Navarr. supra, vel saltem dimissorias litteras concedere potest ad Ordines recipiendos, ut voluit Angel., verb. *Corp. vitiat.,* num. 5. Quod licet Sylvester rejiciat ex congruentia philosophica, mihi placet, quia talis Prælatus habet jurisdictionem Episcopi, ad quam magis hoc pertinet, quam ad characterem. Verum est semper esse liberum Episcopo, qui daturus est Ordines, admittere vel rejicere tale arbitrium.

De irregularitate proveniente ex morbo corporis.

17. Quinto potest hæc irregularitas oriri ex morbo corporis, qui licet non deformet illud, nec mutilet, infert tamen debilitatem virium, aut gravem deformitatem perpetuam et mo-

raliter incurabilem in usu Ordinum. Hæc etiam regula communis est Doctorum, ut videre licet in Maiolo, lib. 2, cap. 18 et 19; Navarro, num. 199 et 200; Covarr., in Clementin. *Si furiosus*, part. 1, in princip. n. 5. Et sumitur ex D. Thom., 3 part., quæst. 82, art. ultim., et ex cap. ultim., dist. 85, et ex aliis juribus citatis, de Corpore vitiatis, et de Cleric. ægrot., et dist. 55. Et ratio etiam est eadem. Nam fundamentum hujus irregularitatis est, vel deformitas, vel debilitas; quod ergo hæc proveniant ex defectu membri, vel ex defectu salutis, vel alia simili causa, non variat rationem irregularitatis. Postulatur autem, ut talis morbus incurabilis censeatur, quia non quælibet infirmitas statim facit hominem irregularem, quia hoc nullo jure fundatur; nam infirmitas, quæ curari potest, simpliciter non vocatur in jure vitium corporis, ut explicatur in l. Inter stuprum, ff. de Verb. signific. Nec propter ægritudinem absolute fertur alicubi irregularitas, sed solum propter deformitatem vel impedimentum perpetuum. Verum quidem est, actualem infirmitatem afferre actuale impedimentum quamdiu durat; est tamen potius facti quam juris, nisi actu inducat deformitatem vel periculum in usu Ordinis; nam pro tunc jam erit impedimentum canonicum, quamdiu duraverit.

18. Reliqua de hujusmodi morbo eodem modo expedienda sunt, quo de cæteris dictum est. Nam quando hic defectus antecedit ordinationem, omnino impedit illam, si totale afferat impedimentum et non per intervalla temporum, ut latius Maiol., lib. 2, cap. 22. Quando vero subsequitur, impedit usum, non omnino, sed quantum ad actum repugnantem tali morbo. Quod intelligo hic esse verum, etiamsi morbus propria culpa contractus sit, in quo differt a mutilatione, quia de hoc nihil est in jure expressum, sicut de causa mutilationis. Idem fere est cum proportione dicendum de tali irregularitate in ordine ad beneficia. Nam sic ægrotus est irregularis ad beneficium curatum de novo suscipiendum; ad simplex enim non ita, si jam sit clericus, ut inde sustentetur. At vero si ægritudo supervenit post beneficium obtentum, non privat illo, ut colligitur ex cap. ult. de Cleric. ægrot., et cap. De rectoribus, eodem titulo. Neque oppositum dicitur in cap. Tua, eodem titulo, quidquid ibi Glossa dicat, et 7, q. 1, in princip.; removetur enim ab actuali ministerio, non autem privatur beneficio. Denique, quando dubium fuerit de qualitate morbi, judicium erit penes Episcopum, juxta supra dicta, non autem dispensatio, si semel irregularitas supponatur; hæc enim ad solum Papam spectat jure communi, ut est communior opinio Innocentii et aliorum, quos referunt et sequuntur Navarrus et Covarruvias supra, et generaliter verum habet de tota hac irregularitate, quæ ex aliquo vitio corporis contrahitur.

SECTIO III.

An ex defectibus bonorum temporalium contrahatur aliqua irregularitas.

1 *De irregularitate ex servitute proveniente.*—Inter hæc bona primo loco numerari posset fama; sed quia vera infamia ex delicto nascitur, ideo irregularitas illa cum irregularitatibus ex delicto supra conjuncta fuit. Primum ergo bonum, quod hic considerandum occurrit, est libertas, quatenus servituti opponitur, juxta illud ad Gal. 4 : *Jam non sumus ancillæ filii, sed liberæ;* et 1 ad Cor. 13 : *Sive servi sive liberi.* Defectus ergo hujus boni servitus appellatur et irregularitatem inducit, ex multis decretis, dist. 54, a princ., et ex toto titulo de Servis non ordinandis, et habetur in Auth. Si servus, cap. de Episcop. et cleric. Tradunt Theologi, in 4, d. 25; ibi D. Thom., quæst. 2, art. 2, quæst. 1; Richard., Palud., et reliqui; Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 6; Sylvester et alii Summist., verb. *Servus*, et verb. *Irregularitas;* Navarr., c. 27, n. 204; Maiol., lib. 1, c. 35; Salzed., in Pract., c. 19, et alii. Congruentia redditur a D. Thom., quia per ordinationem quis mancipatur Ecclesiasticis ministeriis; sed servus non potest hoc modo seipsum mancipare; ergo non potest ordinari. Minor patet, quia nemo potest dare alteri, quod suum non est; at servus non est suus, nec dominus suorum operum : ergo, etc. Quæ ratio insinuata est a Leone I, epist. 1, in c. 1, dist. 54, dicente : *Debet esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ est aggregandus, ut a castris dominicis, quibus nomen ejus scribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.*

2. In qua ratione animadvertere licet, sacros canones non considerasse in servo ignobilitatem illam, quæ esse videtur in vili conditione servi, ut ratione illius hanc irregularitatem imponerent, quamvis possent illam considerare. Nam D. Thom. supra dixit, q. 3 et 4, in homine ordinando requiritur ex quadam decentia claritas quædam propter eminentiam illius status; huic autem claritati

non minus videtur repugnare servitus, quam illegitima origo, vel infamia et similia. Nihilominus canones nullam hujus rei rationem habuisse videntur, quia illa conditio, licet vilis appareat, omnino pertinet ad bona vel mala fortunæ, et nullam connexionem habet cum pravis moribus, sicut habet infamia aut defectus natalium. Et ideo per se non censetur afferre indecentiam sacris Ordinibus, si impedimentum non afferat. Hoc ergo solum decreta considerarunt, et ex una parte rationem justitiæ respectu domini, et ex alia religionis causam in ministeriis sacris observari voluerunt. Quæ omnia confirmat optime can. 81 Apostolorum, dicens : *Servos in clerum provehi sine voluntate dominorum non permittimus ad eorum, qui possident, molestiam, domorum enim eversionem talia efficiunt; si quando autem dignus servus sit, qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est, et domini concesserint, ac liberaverint, et domibus emiserint, fiat.* De quo Onesimo dixit Paulus, epist. ad Philem.: *Ut illum reciperes, jam non servum, sed pro servo charissimum fratrem.*

3. *Servitus non inducit irregularitatem nisi quamdiu durat.* — Atque hinc colligitur, servitutem non inducere irregularitatem absolute perpetuam, sed quamdiu durat et dominus non consentit. Hoc aperte constat ex citato canone et ex aliis decretis. Quocirca, quacumque ratione servus redimatur et a servitute liberetur, desinit esse irregularis absque alia dispensatione, quia ablatum est fundamentum hujus irregularitatis, et ex sola præcedenti servitute non relinquitur macula vel indecentia moralis, quæ a lege considerata sit ad irregularitatem inducendam. Dico autem, *ex sola servitute,* quia illam præcise nunc consideramus; solet autem cum illa conjungi recens conversio ad fidem, ex qua nascitur alia neophytorum irregularitas jam tractata, quæ manebit etiam ablata servitute. Rursus durante servitute, potest servus ordinari de licentia et voluntate domini, ut constat ex citatis textibus et docent dicti auctores; per talem autem ordinationem manebit ordinatus a servitute liber, ut iidem auctores docent.

4. *Quid si servus ordinetur et postea manumittatur* — Circa hoc autem dubitari potest, an oporteat manumissionem antecedere ordinationem, vel sufficiat per ordinationem ipso facto fieri. Nam dict. canon. Apostolorum postulare videtur, ut antecedat; et clarius c. Nulli, d. 54 : *Nisi prius,* inquit, *a propriis dominis legitimam libertatem consequantur, cujus libertatis charta in ambone publice legatur,* et eodem modo loquuntur alia jura, de Servis non ordinandis. Imo additur in c. Quicumque, d. 54, ex Concilio Toletano IV, cap. 72, alias 73, necessarium esse, ut talis manumissio absoluta præcedat, id est, non retento obsequio a dominis; *nam qui adhuc patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad Ecclesiasticum Ordinem promovendi.* Per quæ verba explicantur illa duo canonis Apostolorum, *liberaverint, domibus emiserint.* In contrarium vero est, quia alia jura et communiter auctores dicunt, si servus ordinetur de licentia domini, manere liberum; ergo necesse non est, ut manumissio antecedat. Alioqui sequeretur, facta prius manumissione, quamvis postea non sequeretur ordinatio, servum manere liberum, quod esset in fraudem domini. Respondeo, quæstionem non esse magni momenti. Ut enim res licite et legitime fiat, necesse est, ut expressa manumissio aliquo modo antecedat, quia ita jura disponunt, et ad tollendas fraudes et lites ita expedit. Non oportet autem, ut illa manumissio sit absoluta, ita ut effectum habeat ante ordinationem, sed conditionata, ita ut in ipsa ordinatione suum incipiat habere effectum. Et ita utrumque verum est, et manumissionem debere antecedere, et libertatem per Ordinem ipso facto comparari.

5. Ulterius vero addendum est, ad consequendam libertatem per ordinationem sufficere qualemcumque licentiam domini, etiam tacitam. Quod docent citati auctores et est satis expressum, dist. 64, in cap. *Si servus sciente et non contradicente domino, in clerum fuit ordinatus, ex hoc ipso, quod constitutus est liber, et ingenuus erit.* Ex quibus verbis facile explicatur aliud, quod hic interrogari poterat, de qua, scilicet, ordinatione hoc intelligendum sit, an de sacra, vel quælibet minor sufficiat. Dicendum est enim, quamlibet sufficere, etiam primam tonsuram; hanc enim vim habent illa verba : *In clerum fuerit ordinatus seu constitutus,* ut statim declaratur; nam per primam tonsuram unusquisque in clero constituitur Et ratio est, quia ex tunc talis persona dicatur et consecratur divinis obsequiis, et ideo accedente voluntate domini, jus vel interpretatur, vel efficit, ut per eam libertas concedatur, quia res Deo dicata non debet humanis servitiis manere mancipata, juxta reg. *Semel,* de Regul. jur., in 6.

6. *An manumissio debeat esse omnino libera.*

— Occurrit autem ulterius inquirendum, an oporteat hanc manumissionem esse liberam omnino, ut insinuatur in dict. c. Quicumque, vel sufficiat facta sub onere alicujus servitii, vel officii domino impendendi. Sunt enim in hoc diversæ opiniones, ut refert Turrecrem. ibi. Nam quidam propter illum textum putant necessariam esse manumissionem ita absolutam, ut non possit dominus sibi reservare aliquod obsequium, vel spirituale, vel corporale, vel positivum faciendi hoc aut illud, vel negativum non faciendi, v. gr., non accusandi, non damnificandi ipsum dominum, etc. Alii vero putant posse dominum reservare obsequium saltem spirituale, et corporale negativum, id est, manumittere servum sub ea conditione, ut post ordinationem obligatus maneat, vel ad cantandum, vel ministrandum in sua capella, vel ad non inferendum sibi aliquod nocumentum, vel aliquid simile. Hoc enim videtur supponi clare in cap. Nullus, de Servis non ordin., ubi dicitur, *Si quis servum suum libertate donatum, fecerit presbyterum ordinari, et ille postea in superbiam elatus, domino suo canonicas horas psallere noluerit, apud Episcopum accusatum degradari debere.* Quod profecto non præciperetur propter solam ingratitudinem; supponitur ergo casus, in quo ex justitia talis obligatio maneat. Unde Glossa et ibi Doctores ex eo textu colligunt, posse dominum imponere spirituales operas servo, quem ad Ordines manumittit. Imo multi etiam addunt, quamvis hæc conditio non exprimatur, ex ipsa declaratione juris subintelligi et relinqui hanc obligationem saltem ad spirituales operas. Hac tamen interveniente differentia, quod quando deducitur in pactum, potest illa etiam pœnalis conditio adjungi, ut si obligationem non impleverit, post degradationem in servitutem redigatur; si autem hoc non sit in pactum deductum, licet puniri possit propter ingratitudinem, non tamen in servitutem reduci. Ita fere Panorm. ibi.

7. *Secunda opinio.*—Alii distinctione utuntur inter servos Ecclesiæ et privatarum personarum; nam priores etiamsi manumittantur et ordinentur, obligati manent ipso jure ad honesta Ecclesiæ servitia, non solum spiritualia, sed etiam circa alia negotia, quæ clericum non dedecent; quæ si facere renuerint, in servitutem rediguntur, juxta c. Diaconi, 12, quæst. 2, et cap. Qui ex familiis, dist. 54, ubi Glossa id advertit. Respectu vero particularium dominorum non manet tam gravis obligatio, nec sub tam gravi conditione, ut colligitur ex dict. cap. Quicumque, et ex cap. ult. ibid. Nam hac ratione liberti prohibebantur ordinari viventibus et invitis dominis, quia semper manebant illis ita obnoxii, ut si quidpiam contra patronum committerent, in eorum servitutem redigerentur, juxta civilia jura. Potestque congrua ratio differentiæ reddi; nam respectu Ecclesiæ nulla indecentia est, quod clericus obnoxius maneat ad quælibet officia præstanda, quæ alias non sunt indecentia statui clericali, quia illa omnia obsequia Ecclesiæ præstita quodammodo spiritualia sunt. Secus vero est, quando talis obligatio manet respectu privatæ personæ, quia magis repugnat privilegio clericali, juxta cap. 1, dist. 54, minusque decet, factum clericum, servum fieri privatæ personæ, quam Ecclesiæ. De qua re legi possunt plura apud Maiol., lib. 1, cap. 36; ad praxim enim non est admodum necessaria vel utilis.

8. *Resolutio.* — Existimo ergo manumissionem, quæ ad Ordines fit, si absolute et simpliciter fiat, nullam includere conditionem, saltem sub obligatione justitiæ. Hoc enim mihi probat dict. cap. Quicumque, cum cap. 1 et 2, dist. 54, et cap. 1 de Servis non ordin. Imo in cap. Eo libentius, eodem titulo, hoc extenditur ad servos ab Ecclesiis manumissos. Nihilominus tamen non repugnat in ipsa manumissione conditionem apponi statui clericali non repugnantem, qualis de operibus spiritualibus, vel etiam de officiis privativis, seu potius de non præstandis officiis justitiæ aut gratitudini repugnantibus. Ita Turrecr. supra, cum aliis ex dict. cap. Nullus, et argument. cap. 2 de Condit. apposit. Qui etiam docent, ad hoc non esse necessarium Episcopi consensum, quia nullo in jure postulatur. Quod etiam tenet Abbas in dict. cap. Nullus.

9. Hinc mihi probabilius est, quandocumque dominus facit facultatem servo suscipiendi Ordines, sive expressam, sive tacitam, manumissionem esse absolutam ex vi ipsius ordinationis, quia nulla conditio apposita est. Unde a fortiori fit, quod quamvis libertus etiam sit irregularis juxta dict. cap. ultim., dist. 54, quia quodammodo et quasi ex parte retinet servitutem juxta proprietatem juris civilis, si tamen sciente patrono et consentiente, ordinetur, ex tunc desinere esse libertum quoad viles conditiones et obligationes ejus, et incipere esse absolute liberatum seu manumissum, quod plane sequitur ex priori

resolutione, quia illa facultas censetur esse talis, ut omnino auferat fundamentum hujus irregularitatis. Hoc tamen non impedit, quominus hujusmodi clericus ex gratitudine teneatur debita obsequia honoris et reverentiæ manumissori exhibere. Non tamen opinor, propter solam ingratitudinem, nisi injuriam etiam includat, posse tam graviter puniri, ut degradetur vel deponatur. Sed hoc magis ad Jurisperitos pertinet.

10. *Dubitatio. — Prima conclusio. — Secunda conclusio. — Objectio. — Solvitur.* — Sed quid, si servus, non obstante irregularitate, inscio domino ordinetur. Respondeo in primis, illum manere ordinatum, quia servitus non est incapacitas, sed propria irregularitas. Deinde, si tantum sit ordinatus minoribus Ordinibus, nullo modo a servitute liberatur, nec simpliciter, nec sub conditione aliqua. Ita docent omnes et sumitur ex c. 2 de Servis non ordin., in quo absolute sermo est de Ordinibus seu gradibus Ecclesiasticis. Tamen saltem quoad Ordines minores absolute et sine ulla restrictione ab omnibus intelligitur, quia quoad hanc partem nullo alio jure restringitur, et idem probat c. 2, d. 54. Potest tamen objici, quia res semel consecrata Deo, etiamsi injuste et contra voluntatem domini consecrata sit, non debet domino restitui, juxta sententiam Gregorii in cap. Comperimus, 14, quæst. 6, et reg. *Semel Deo,* de Reg. juris, in 6. Respondetur primo, dicta jura loqui de rebus inanimatis, in quibus non est dolus, et alias possunt facile compensari; in homine vero, qui ordinatur, est fraus, quæ non debet illi patrocinari, quoad fieri possit. Item in re inanimata consecratio est mere materialis et superficialis (ut aiunt Juristæ); consecratio vero, quæ fit per ordinationem, magis est in anima. Ita fere Sylvest., verb. *Servitus,* num. 6, in fine, et Gloss., in dict. cap. Comperimus, et in cap. Frequens, d. 54. Addo insuper, consecrationem quæ per ordinationem fit, non consummari perfecte usque ad sacerdotium et in solis minoribus esse valde imperfectam, adeo ut clerici in minoribus constituti facile ad secularia negotia transferantur, et ideo etiam in hoc casu facile propter injustitiam lex canonica hoc permisit.

11 *Tertia conclusio. — Dubium. — Resolvitur* — Tertio si usque ad diaconatum, vel supra ordinetur cum scientia Episcopi ordinantis, liber efficitur; tenetur autem Episcopus cum domino duplici satisfactione compensare, juxta c. Si servus absente, d. 54, ubi id Glossa notat, et Panomit., in cap. 2 de Servis non ordin. Et idem sumitur ex cap. Per venerabilem, vers. *Præterea,* Qui filii sint legitimi. De subdiaconatu vero res videri potest dubia, quia in prædicto cap. Si servus, solum diaconi, et presbyteri mentio fit; et ideo in lib. 6, tit. 22, partita 4, dicitur, etiam servum ordinatum usque ad subdiaconatum, inscio domino, posse a domino in servitutem revocari; nam eodem modo censet illa lex de subdiacono, quo de minoribus Ordinibus. Quod fortasse procedere poterat jure antiquo, quando subdiaconatus non reputabatur Ordo sacer, quia non habebat votum continentiæ annexum, nec reddebat hominem ad matrimonium inhabilem. Favebatque cap. Ex antiquis, dist. 54, ibi : *Reliqua vero officia,* nam sub hac universalitate subdiaconatus comprehendebatur. Nunc vero subdiaconatus est sacer Ordo, ideoque quoad hoc æquiparatur nunc diaconatui, ut expresse disponit Alexander III, in cap Miramur, de Servis non ordin. Quæret vero aliquis, quando ordinatio tantum est in minoribus, an obligatio reddendi duplicem satisfactionem domino, id est, duos servos æquales, vel duplicatum pretium, sit in conscientia, et justitia. Videtur enim ex vi justitiæ satis esse reddere æquivalens, reliquum autem pertinere ad pœnam per legem impositam, quæ non obligat, donec per judicis sententiam quis condemnetur, et eam pœnam solvere cogatur Et ideo in dict. c. Per venerabilem, solum dicitur ordinatorem teneri domino satisfacere. Respondetur nihilominus, teneri Episcopum ex vi prædictæ legis absque alia sententia condemnatoria ad reddendum duplicatum pretium pro servo, neque aliter illum liberari a servitute, nec dominum teneri, aut cogi posse ad dimittendum servum, nisi adimpleta illa conditione. Et ratio est, quia ita per legem dispositum est. Unde sicut ex vi illius legis dominus cogitur dimittere servum, etiam si contra justitiam, et voluntatem ejus ordinatus sit, ita etiam conditio a lege posita in favorem ejus implenda est, alias non potest legitime compelli. Unde sumitur etiam congruentia illius legis, quæ non est quoad hanc partem mere pœnalis, sed in rerum æquitate fundata; nam dominus in eo casu non solum amittit servum, sed etiam obligatur per actionem injuriosam ad redimendum illum, quæ obligatio virtute quidem legis juste fit in favorem religionis et Ordinis sacri; tamen quia hæc obligatio etiam est pretio æstimabilis,

voluit lex etiam illam compensari, quod fit pretio duplicato soluto; cap. ergo Per venerabilem, intelligendum est de satisfactione per legem statuta.

12. *Quarta conclusio. — Interrogationi fit satis.* — Quarto, si Episcopus ignorans conditionem servitutis servum in sacris ordinet, tenebuntur ad eam satisfactionem faciendam, qui eum ad ordinationem induxerunt, vel rogando, vel falsum testimonium ferendo. Ita disponitur in dicto cap. Si servus absente, quia jura maxime detestantur hanc injuriam quæ dominis fit, abstrahendo servos a debito opere persolvendo. Et ideo in Concilio Granatens., cap. 3, anathemate feriuntur, qui prætextu religionis hoc crimen committunt. Sed quid, si etiam illi non sint in culpa, sed bona fide et cum ignorantia probabili id fecerint? Respondetur, in eo casu ipsummet servum ordinatum teneri ad eamdem satisfactionem faciendam, vel saltem ad reddendum per se vicarium, ut dicitur in c. Ex antiquis, d. 54. Quod si nec talem satisfactionem facere possit, in hoc jura distinguunt inter presbyterum, et inferiores. Nam diaconus vel subdiaconus in eo casu rediguntur in servitutem, ut dicitur in dicto cap. Ex antiquis, et tacite confirmatur in dicto cap Miramur, de Servis non ordin., et docent Panormitanus, et alii in cap. 2, de Servis non ordin.; et Antonin., 3 part., tit. 28, cap. 6, § 6; Navarr., Sylvest., Maiol., et alii locis citatis. Et hoc modo intelligendum est dictum cap. 2 de Servis non ordin., et c. De servorum, dist. 54. Et ratio est, quia talis servus supponitur per dolum et fraudem injuriam facere domino; et, ideo licet in favorem Ordinis ei concedatur, ut satisfactione facta redimi possit, tamen sine tali satisfactione hoc jura non concesserunt, quia cum nondum ad sacra ipsa mysteria peragenda ordinatus sit, non est adeo necessaria ingenuitas seu libertas talis personæ, ut non obstante injuria et gravi nocumento domini, concedenda fuerit. Oportet autem, ut dominus intra annum, postquam sciverit ordinationem servi, illum repetat, et ex c. Si servus sciente, dist. 54, Glossa ibi, et Innocentio, in cap. 2, de Servis non ordin., n. 5, et aliis citatis. Nam si post scientiam per annum dissimulaverit, censetur consentire, et servum manumittere. Quo fit, ut servus sic ordinatus rregularis maneat ad usum talium Ordinum, idonec vel domino satisfactum sit, vel ipse dominus consensum suum præbeat, aut expresse, aut per scientiam et tolerantiam unius anni. Et quando talis clericus in servitutem redigitur, non solum manet privatus usu Ordinum, sed etiam exutus privilegio clericali, ut aperte dicitur in dicto cap. Ex antiquis, et ibidem Glossa advertit. At vero, si talis servus ordinatus sit sacerdos, non reducitur in servitutem, etiamsi domino integra satisfactio fieri non possit; sed solum cogitur amittere peculium suum, et domino reddere, ut in dicto cap. Ex antiquis, habetur. Quod si peculium non habuerit, satisfaciet, si in proprio sacerdotali ministerio, domino suo ministret aut celebret; et ad hoc poterit obligari, juxta cap. Frequens, dist. 54. Quod factum est, tum in reverentiam sacerdotii; tum etiam quia illud ministerium est altius et utilius domino, et ideo in re ipsa non graviter læditur, quamvis propter excellentiam ministerii id non fiat per modum compensationis, quia res temporalis non potest per spiritualem redimi.

13. Ultimo dubitari in hoc poterat, de quibus servis intelligenda sit hæc irregularitas. Sunt enim quidam servi propriissime dicti, alii vero sunt servi adscriptitii, vel originarii, aut conventionales, prout late distinguit et declarat Hostiensis in Summa, tit. de Natis ex ventre libero; Sylvester, verb. *Servitus,* et Maiolus, lib. 1, cap. 35. Quia vero hi varii modi servitutum jam vere in usu non sunt, ideo in eis declarandis et distinguendis immorari non est necesse. Et regula generalis sit, omnem servitutem, undecumque trahat vel nomen, vel originem, inducere hanc irregularitatem. Ita enim expresse definit Leo Papa, ep. 1, c. 1, et Gelasius, ep. 1, c. 16, et habetur in c. Generalis, et c. Admittuntur, d. 54, ubi expressa mentio fit de servis originariis et similibus, et notat Glossa in c. 2 de Judæis, quamvis in illo textu hujusmodi originarii seu coloni servi liberi dicantur. Quod vel intelligendum est de his colonis, qui non trahunt obligationem culturæ ex servili origine et pacto suorum prædecessorum cum dominis, de quibus in l. Originarius, et l. Colonos, cum similibus, C. de Agricolis et cens., l. 11, vel intelligitur de libertate quoad alios actus, non vero quoad ordinationem, ut ibi Glossa declarat. Addo denique, quod licet interdum hæc obligatio non sufficiat ad servitutem inducendam, et consequenter neque ad irregularitatem, de qua agimus, sufficit tamen ad aliam, de qua in sequenti puncto dicemus.

De irregularitate ex obligatione ad ratiocinia.

14. *Conclusio.* — Secundo igitur incurritur irregularitas ex defectu propriæ libertatis, provenientis ex obligatione ad actiones humanas et politicas exercendas. Qui defectus in jure appellatur obligatio ad ratiocinia, juxta Rubricam de Obligatis ad ratiocinia non ordin. Est ergo certum hanc obligationem ad ratiocinia inducere irregularitatem, ex cap. unic., in dict. tit., et d. 54, cap. 3. Est enim illa obligatio vinculum quoddam temporale reddens hominem valde impeditum ad Ecclesiastica ministeria, et ideo merito a jure reputatum est sufficiens ad removendum hominem ab ordinatione. Atque ita docent Theologi, in 4, dist. 25. Ubi D. Thom., quæst. 2, art. 2, quæst. 1, cum de servis dixisset, subdit tantum hæc verba : *Et similis ratio est de omnibus, qui sunt aliis obligati, ut ratiociniis detenti, et hujusmodi personæ.* Latius id tractant Jurisperiti super dicta jura; Summistæ, verb. *Ratiocinium,* et verb. *Ordo,* et verb. *Irregularitas;* Paulus Burgasius, de Irregul., 5 part., tit. de hac re; Maiolus, lib. 2, cap. 5 et 11; Bernard. Diaz, in Pract., c. 20.

15. *Quid intelligatur per hanc obligationem.* — *Duplex obligatio ad hoc ratiocinium.* — Exponendum vero superest primo, quid intelligatur per obligationem ad ratiocinia; nam in dictis textibus non aliter declaratur nisi per exempla, scilicet : *Procuratores, actores, executores, seu curatores pupillorum, seu tutores,* Concilio Carthaginensi I, c. 8. Existimo tamen non esse limitandam rem hanc ad hæc materialia exempla, sed sub illis comprehendi omnes publicas administrationes forenses et temporalium ac secularium rerum, quæ eodem modo implicant hominem negotiis secularibus; nam fundamentum hujus irregularitatis est obligatio ad hæc secularia ministeria. Unde in c. 2 et 3, d. 51, sub generali nomine *Curialium, qui causas agunt vel quibuslibet publicis functionibus occupantur,* hi omnes comprehenduntur. Sunt autem in his personis duæ obligationes distinguendæ. Una est ad tales actiones seu ministeria peragenda, ad quæ obligantur ratione talis muneris, et non durat nisi durante ipso munere. Alia obligatio est ad reddendam rationem peracti muneris, quæ sæpe manet, etiam munere relicto; nam, sicut durante munere, interdum exigitur ab homine ratio eorum, quæ gessit in superiori tempore, ita etiam, quamvis tempus officii absolvatur, vel ipsum officium voluntarie relinquatur, manere potest obligatio ad rationem reddendam. Quæ ratio interdum redditur de ipsis actionibus, an justæ ferint, etc., interdum vero de pecuniis aut aliis rebus æquivalentibus.

16. *Dubium resolvitur quoad priorem obligationem.* — Quantum spectat ad priorem obligationem, certum est, illa durante, esse hominem irregularem ad Ordines suscipiendos, quod in superioribus tactum est tractando de defectu lenitatis, et habetur d. 51, quatuor primis cap.; Sylvest., verb. *Curiales,* et alii. Statim vero occurrere potest practica difficultas, nam videmus in curiis principum et regum clericos esse ordinarios judices causarum civilium et huic muneri esse deputatos, nec propterea censeri irregulares, vel ad usum Ordinum, vel ad promotionem ad superiores, etiam durante tali munere; et tamen ministerium illud non minus implicat negotiis secularibus quam officium advocati et similia. Respondetur, communiter Doctores excipere ab hac regula consiliarios principum, ut videre licet in Panormitano in cap. Sed nec, Ne clerici vel monachi, et in cap. Clericis, eodem titulo, ubi idem sentit Joan. Andreas; idem Panormit., in cap. Non est, de Voto; Decius, Baldus, quos referunt et sequuntur Bernardus Diaz et Salzedo, in Pract., cap. 61 Cui sententiæ favet etiam lex Hispaniæ, partita 1, tit. 6, l. 48, ubi Gregorius Lopez id advertit, citans ad hoc cap. In Archiepiscopatu, de Raptoribus, ubi Papa Archiepiscopo concedit, quod ex commissione regis possit judicium in causis temporalibus ferre, extra judicium sanguinis. Adduci etiam solet cap. Non est, de Voto, ibi : *Consilium et auxilium tuum sibi censerit hactenus profuisse.* Qui textus et similes non videntur convincere, quia aliud esse videtur, esse judices ordinarios in publico regni tribunali, quod videtur prohibere in cap. Sed nec, et in cap. Clericis, Ne clerici vel monachi, cum similibus; aliud vero adesse regi ad ferendum consilium vel ex commissione ejus vindicare pauperum injurias, quæ permittuntur in dictis capitulis et similibus. Nihilominus usu receptum est, sive ex concessione Pontificum, sive quia consuetudo ita interpretata est ipsa jura, ut clerici absque nota irregularitatis vel alterius impedimenti canonici possint esse consiliarii regum in hujusmodi judiciis seu tribunalibus, in quibus de convenienti regni gubernatione et providentia, vel ad summum de civilibus causis agitur. Aut enim hoc mi-

nisterium non est judicatum adeo repugnans officio clericali, præsertim quando clericus curam animarum, aut aliam specialem obligationem ratione beneficii non habet, vel certe propter commune bonum regni aliquid de rigore juris in hac parte remissum est; ideoque hoc non est extendendum, sed quoad fieri possit, limitandum.

17. Addendum vero est, quando administratio rerum temporalium est circa bona Ecclesiastica, tunc obligationem ad talem administrationem non pertinere ad hanc irregularitatem, quia illa administratio non censetur secularis, sed spiritualis quodammodo et Ecclesiastica, juxta cap. 1 Ne clerici vel monachi, et notarunt Innocentius, Panormitan. et alii, in cap. 1 de Obligatis ad ratiocinia; Sylvester, Maiolus et alii supra citati. Item licet administratio sit temporalis, si tamen ex causa necessaria ad pietatem pertinente suscipiatur, scilicet in favorem pauperum aut similium miserabilium personarum, jam illud negotium non est mere seculare, neque alienum ab statu clericali, et ita simul cum priori conjungitur, in cap. 1, 21, quæst. 3, et in cap. ult., 86 dist., et in cap. 1, 88 dist. Hoc autem maxime verum est, si accedat Episcopi licentia aut talis necessitas, quæ ex vi alicujus legis obligationem inducat, ut in eisdem juribus significatur, et notavit Sylvester, et alii auctores. Qui maxime hoc explicant in administratione seu officio tutoris; nam per se quidem prohibitus est clericis, ut patet ex tota quæst. 3, caus. 21, et ideo expresse numeratur in dict. cap. de Oblig. ad ratioc.; nihilominus tamen ex causa pietatis suscipi potest a clerico, et non impediet usum Ordinum. Et eadem ratione non impedit Ordinis susceptionem, si judicio Episcopi pia administratio judicatur. Cætera de his personis obligatis ad hæc ministeria videri possunt latissime in Maiolo, dicto c. 5.

18. *Resolvitur dubium quoad posteriorem obligationem.*—At vero, si hujusmodi personæ officium dimittant et obligatione liberentur, vel quia lapsu temporis finita est, vel ex conventione partium, vel ex facultate superioris, jam tunc ex hac parte tolletur irregularitas, ut in superioribus dictum est. Dico autem, *ex hac parte*, quia oportebit advertere ne ex alio capite orta sit, vel propter effusionem sanguinis, vel propter aliquam infamiam, ut supra notatum est. Quod vero ad præsentem irregularitatem magis pertinet, relinquitur adhuc consideranda altera obligatio ad ratiocinia reddenda; nam, si hæc manet ex priori ministerio, adhuc permanet irregularitas, ut constat ex dicto cap. unic. de Obligatis ad ratiocinia, ibi : *Post deposita onera et reddita ratiocinia;* utrumque ergo compleri debet, ut hæc irregularitas cesset. Et in hoc etiam omnes Doctores conveniunt, quia est sufficienter in dicto jure expressa, et quia ratio et fundamentum hujus irregularitatis in eis permanet, quamdiu rationem sui muneris non dederunt, quia semper manent obligati ratiocinio, et consequenter implicati negotiis secularibus, et expositi, ut possint a judicibus secularibus cogi et infamari, si fortasse dolus aut fraus in ratiociniis inveniatur. Quæ ratio ac decisio locum habet, sive ratiocinia sint pecuniarum, sive de justitia servata in ipsis actionibus ad tale munus pertinentibus.

19. *An resolutio data de omni obligatione ad ratiocinia procedat.*—*Resolutio.*—Difficultas vero est, an hoc habeat locum in omni administratione, et obligatione ad ratiocinia, quæ ex illa resultat. Multi enim distinguendum putant de administratione vel publica, id est, bonorum reipublicæ, vel privata, id est, circa privatam personam vel bona ejus. Nam in priori casu dicunt procedere regulam positam indistincte; in posteriori autem putant, deposito munere, etiam si quis maneat obligatus ad ratiocinia, posse ordinari, nisi dolus aut fraus ei objiciatur Ita distinguit Glossa, verb. *Ratiocinia,* dict. cap. 1 unic. de Obligatis ad ratiocin., quam ibi sequuntur Abbas et alii communiter, ut patet ex citatis auctoribus, et favet cap. unic., dist. 53, ubi solum fit mentio eorum, qui rationibus publicis reddendis sunt obligati. Mihi tamen aliter occurrit dicendum esse, considerata decisione dict. cap. de Obligatis ad ratiocinia. Aut enim administratio talis est, ut illa retenta, seu obligatione ad illam, persona maneat irregularis, vel non. Quando administratio ipsa retenta non inducit irregularitatem, obligatio etiam ad ratiocinia, quæ ex illa, sive retenta, sive deposita resultat, non inducet irregularitatem, sive ratiocinia sint publica, sive privata, ut si fuit œconomus Ecclesiæ, vel si fuit tutor ex causa pietatis. Et ratio est, quia accessorium sequitur principale, induitque rationem illius; hic autem administratio et obligatio ad illam principalis est, reliqua obligatio ad ratiocinia est accessoria et resultans ex altera, et ideo nec censetur magis temporalis aut secularis quam illa, nec perseverans aut durans potest magis

irregularitatem inducere quam ipsamet administratio, si duraret. Accedit, quod dictum cap. unic. solum agit de illis muneribus quæ, quamdiu durant, impediunt Ordines; ergo etiam solum agit de ratiociniis, quæ ex talibus muneribus nascuntur

20. Unde sequitur contrario modo judicandum esse, quando administratio ipsa talis est, ut quamdiu durat, impediat Ordines; nam tunc etiam obligatio ad ratiocinia, sive publica, sive privata, inde suborta, et nondum data, impediet Ordines, ut si fuit œconomus temporalis reipublicæ vel tutor voluntarius alicujus personæ non indigentis. Hoc autem videtur probari manifeste ex dict. c. de Obligat. ad ratiocinia, ubi de omnibus officialibus seu ministris, quos, quando tales sunt, judicat ineptos ad Ordines, dicit non posse admitti, nisi deposito onere et reddita ratione; ibi autem comprehendit indifferenter omnes, ut patet de tutoribus pupillorum; ergo in omnibus etiam indifferenter requirit illas duas conditiones; ergo sine fundamento fit limitatio et exceptio. Ratio autem est, quia quamdiu manet obligatio ad ratiocinia, nondum censetur omnino depositum onus talis ministerii, et ideo si ministerium ipsum tale est, ut quamdiu durat, impediat susceptionem Ordinum, etiam obligatio ad ratiocinium nondum extincta idem impedimentum inducit. Et fortasse prædicti auctores non intendunt hoc negare, sed loquuntur in alio sensu, de quo jam dicam.

21. *Quid si post ratiocinia reddita resultet debitum pecuniarium. — Prima sententia. — Secunda sententia.* — Sed quid si jam sint ratiocinia reddita, et ex eis resultet solum pecuniarium debitum absque alia lite vel infamia, debitum autem nondum solutum sit? sufficietne hoc, ut duret irregularitas? Videtur enim adhuc durare, quia nondum negotium illud omnino finitum est, nec potest dici ratio omnino et sufficienter reddita, quamdiu debitum inde resultans solutum non est. Atque ita videntur sentire nonnulli ex citatis auctoribus. Alii vero in hoc sensu applicant distinctionem datam, ut sumi potest ex Hostiensi; nam si debitum resultans sit publicum, seu reipublicæ, putant impedire, non tamen si sit debitum privatæ personæ. Primum probant ex l. Rescripto, ff. de Muneribus et honoribus, ubi dicitur, debitores reipublicæ non esse admittendos ad honores, donec solvant, quando debitum ex administratione publica contractum est; constat autem Ordines inter honores publicos computari, cap. Præcipimus, 93 dist., et l. Jubemus, § Servus, C. de Episc. et cleric. Secundum autem probatur, quia debitum pecuniarium privatæ personæ non impedit susceptionem Ordinum, per se loquendo, id est, nisi alias inducat paupertatem ordinationi repugnantem, de qua statim dicemus; vel nisi talia sint debita, ut ex eis inextricabiles lites oriantur, nam tunc censebitur implicari negotiis secularibus, ut notavit Maiolus, dict. cap. 11, num. 13. Seclusis autem his circumstantiis extrinsecis, privatum debitum per se non impedit, nullo enim jure id cautum est; ergo quamvis tale debitum ortum sit ex munere vel ratiociniis, quantumvis secularibus, non impediet Ordinum susceptionem, quando administratio illa privata est, quia in jure non magis hoc disponitur de tali debito privato, quam de aliis. Sicut etiam publicum debitum ortum ex mutuo, locatione, aut alio simili contractu, non impedit Ordines, quia de tali debito nihil est in jure dispositum, sed de solo illo, quod ortum est ex publica administratione.

22. *Improbatur.* — In hoc ergo sensu probabilis est dicta sententia et distinctio. Nihilominus tamen etiam hoc modo mihi dubia est, quia vel durante illo debito, censentur ratiocinia reddita et consummata, vel non; si non sunt reddita, non est ablata irregularitas, sive debeantur privatæ personæ, sive reipublicæ; si autem reddita sunt ratiocinia, jam cessavit irregularitas, tam in publicis, quam in privatis administrationibus, quia in prædicto capite nihil aliud postulatur. Lex autem civilis, quæ de publicis debitis et honoribus affertur, non potest inducere irregularitatem, ut per se constat. Nisi quis fortasse dicat, inducere illam in virtute alterius legis canonicæ, quæ habet, non esse admittendos ad Ordines, quos leges civiles non admittunt ad honores. Sed neque hoc mihi satisfacit, quia illa lex canonica loquitur de illis, qui non admittuntur propter infamiam, ut supra visum est; in præsenti autem lex illa non fundatur in infamia, sed solum lata videtur in favorem communium bonorum, ut ita cogantur, qui illa administrant, solvere debita inde contracta; non ergo est cur legem illam, quæ solum loquitur de honoribus ejusdem ordinis, ac temporalibus, ad Ordines extendamus.

23. *Resolutio dubii.* — Satis ergo probabile existimo, solum debitum pecuniarium, quod ex ratiociniis redditis interdum relinquitur,

indistincte, id est, sive sit publicum, sive privatum, non sufficere, per se loquendo, ad irregularitatem. Tum quia nullo jure canonico hoc cautum est, quia juxta communem sensum, et loquendi modum, vere dicuntur ratiocinia reddita et finita, etiamsi resultans debitum nondum solutum sit; jus autem canonicum solum hoc requirit. Tum etiam quia tunc jam cessat ratio fundamentalis hujus irregularitatis, quæ est implicatio, seu revocatio ad negotia secularia, quia hæc non oritur ex hoc debito pecuniario, magis quam ex quocumque alio; supponimus enim ita esse totum aliud negotium finitum, et cum ea partium consensione, ut nullæ lites inde timeantur. Unde hoc maxime procedit, quando sciente et consentiente creditore alius ordinari vult, nam si ille contradiceret, et impedimentum opponeret, res esset magis dubia. Opinor autem, ad Episcopum tunc spectare, declarare, an talis persona secundum præsentem statum censenda sit adhuc obligata ad ratiocinia reddenda, necne. Illud tamen certum videtur, si talis persona sufficientem securitatem talis debiti reddat, vel datis pignoribus, vel fidejussoribus, omnino esse immunem ab hac irregularitate. Quod expresse docet Maiol. supra, n. 14, cum Abbate, et aliis; de qua re nonnulla addemus in puncto sequenti.

De irregularitate proveniente ex paupertate.

24. *Duplex defectus ex paupertate consideratur.* — *Primus.* — Tertio potest irregularitas contrahi ex paupertate, quæ ad præsens etiam caput pertinet, quatenus defectus est temporalium bonorum. De qua irregularitate nihil invenio in propria specie dictum ab auctoribus, fortasse quia non videtur esse in jure expressa. Nihilominus tamen hic defectus dupliciter considerari potest, vel privative tantum, vel contrarie (ut sic dicam). Priori modo patitur quis defectum paupertatis, quando non habet unde congrue sustentetur; et talis defectus, quamdiu durat in persona laica vel seculari, dici potest irregularitatem inducere, maxime juxta novum jus Concilii Trident., sess. 21, c. 2 de Reform., ubi prohibet eos ordinari, qui hunc patiuntur defectum, ita confirmans et declarans quæ de hac re erant antiquiora jura, et Concil. Lateran. sub Alexand. III, p. 1, cap. 5. Hunc autem defectum videntur auctores comprehendisse sub defectu legitimi tituli; nam qui sine illo ordinatur, ex hac parte ordinatur irregularis, et ideo irritam ordinationem accipere dicitur in c. Sanctorum, 93 dist. De hoc autem defectu, et de expositione illius decreti Concilii Trident., dictum est supra tractando de suspensionibus, quas incurrunt male promoti; et ideo nihil hic amplius circa illud immorari necesse est.

25. *Posterior paupertatis defectus.* — Contrarie vero dico pati defectum paupertatis illum, qui nimium gravatus est ære alieno, de quo nihil invenio expresse in jure traditum in ordine ad irregularitatem. Unde solum poterit ad illam sufficere, si virtute contineat, aut inducat aliquem alium defectum ex supra numeratis; ut, v. gr., si ad fundandum temporalem titulum congruæ sustentationis contracta sint debita æqualia, vel majora, quæ aliunde a creditore solvi non possint, existimo tale debitum inducere, vel potius non auferre irregularitatem, quia talis titulus non potest verus ac legitimus reputari, cum revera non constituat personam extra statum paupertatis et necessitatis repugnantis decentiæ status clericalis, quod jura intendunt. Item, si tale sit debitum, talisque persona, ut juxta civilia jura possit propterea redigi in servitutem, vel obsequium creditoris, cum aliter non sit solvendo, ut est, in Hispania, lex 3, tit. 6, lib. 5 novæ Recopil., tunc talis defectus reputari moraliter potest quædam servitus, ut significavit Glossa, in l. Fidei commissa, § Si rem, ff. de Legatis 3. Vel certe reputabitur veluti quædam obligatio ad ratiocinia reddenda, et ideo Ordines impediet. Ideo enim milites stipendiarii, decuriones et similes, irregulares censentur, donec tali debito et obligatione liberentur, l. Quisquis, C. de Episcopis et clericis; imo etiam feudatarii, nisi ab obligatione feudali liberentur, saltem per ipsam ordinationem, juxta ea quæ tradit Sylvest., verb. *Feudum,* et Maiol., d. c. 5, n. 5, et videri etiam potest Tiraquellus, de Primogenitis, cap. 44, num. 6. Idem ergo est de omnibus debitoribus similibus.

26. Denique tunc etiam impediet hic defectus, quando talia et tanta sunt debita, ut sine litibus et contentionibus expediri non possint, ut supra cum Maiolo notavi, quia tunc revera inciditur in defectum obligationis ad ratiocinia reddenda, seu (quod perinde est) ad secularia negotia peragenda. Extra hos vero casus debitum pecuniarium per se non inducit irregularitatem, cum nullo jure

expressum appareat. Imo addit Maiolus, d. c. 11, n. 15, quantumcumque aliquis sit oneratus debitis, si bonorum concessionem faciat, reservata congrua sustentatione, juxta c. Odoardus, de Solut., liberum manere ab irregularitate, quia inde nulla contrahitur infamia, quæ in jure consideretur, et per illam cessionem cum sustentatione congrua ablatum est omne impedimentum paupertatis et obligationis ad ratiocinia reddenda. Clericus autem sic ordinatus, in quo foro conveniri possit propter tale debitum ante Ordinem contractum, ad nos non spectat; probabilius autem est in Ecclesiastico foro conveniendum esse. De quo videri potest Covarr., in Practicis quæst., c. 3, n. 4, et alii Canonistæ in c. unic. de Oblig. ad ratioc. Atque hæc de hac materia ad divinam laudem dicta sint.

LAUS DEO.

FINIS TOMI VIGESIMI TERTII BIS.

INDEX CAPITULORUM

JURIS CANONICI

QUÆ IN TOMIS XXIII ET XXIII BIS PRÆCIPUE EXPONUNTUR.

EX DECRETO.

EX LIBRO VI DECRETALIUM.

EX LIBRO CLEMENTINARUM.

EX EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

EX EXTRAVAGANT. COMMUN. IN CORPORE JURIS.

DECRETA EXTRA JUS COMMUNE.

CONCILII TRIDENTINI.

EX JURE CIVILI.

INDEX RERUM

QUÆ IN TOMIS XXIII ET XXIII BIS CONTINENTUR.

ABSOLUTIONIS A CENSURA DIVISIONES.

ABSOLUTIONIS A CENSURA FORMA.

ABSOLUTIO A CENSURA CANONIS.

ABSOLUTIO AB EXCOMMUNICATIONE.

BAPTISMUS.

BELLUM.

BEGUINÆ.

BENEFICIUM.

BENEFICII COLLATIO.

BENEFICII ACCEPTATIO.

CENSURÆ FORMA.

CENSURÆ CAUSA OBJECTIVA.

CENSURÆ SUBJECTUM.

CENSURÆ CAUSA EFFICIENS.

CENSURÆ SUSPENSIO.

CENSURÆ ABLATIO.

CENSURÆ DENUNCIATIO.

CENSURÆ FINIS.

CENSURÆ EFFECTUS.

CESSATIO A DIVINIS.

CHOREPISCOPI.

CLERUS.

CLERICUS.

CLERICUS QUOAD PRIVILEGIUM CANONIS.

CLERICI PERCUSSIO.

COMMENDA.

COMMUNICATIO CUM EXCOMMUNICATO.

IN DIVINIS.

FILIUS.

FORUM.

GABELLA.

HÆRES.

HÆRESIS, HÆRETICUS.

HERMAPHRODITUS.

HOMICIDIUM.

CASUALE.

HOMICIDIUM IN DEFENSIONEM PROPRIAM.

HOMINIS JUSTA OCCISIO.

HORÆ CANONICÆ.

IGNORANTIA.

ILLEGITIMUS.

ILLITERATUS.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA.

INCENDIARIUS.

IRREGULARITAS.

IRREGULARITATIS DIVISIONES.

IRREGULARITATIS CAUSA EFFICIENS.

IRREGULARITATIS ABLATIO.

JUDEX.

JURISDICTIO.

SUSPENSIO.

TABELLIO.

TESTIS, TESTIMONIUM.

TESTAMENTUM.

TRIBUTUM.

TUTOR.

VICARIUS.

VISITATIO.

USURA, USURARIUS.

LAUS ET HONOR DEO.

VESONTIONE, EXCUDEBAT J. BONVALOT.